

**Í niucari ti jejcua, ti ajta jime'en
ra'axa a'ijna i Tavastara'a, i
Ciriistu'u ti ji'i Jesús tí tu'irájtuaa**

**El Nuevo Testamento
en el
cora de Presidio de Los Reyes**

La Liga Bíblica
Las Sagradas Escrituras para Todos

El Nuevo Testamento
en el cora de Presidio de Los Reyes
La Liga Bíblica 5C primera edición 2008 [crn]
La Liga Bíblica versión electrónica 2009

Publicado por
© La Liga Bíblica 2008

Se permite copiar, distribuir y comunicar públicamente esta obra bajo las siguientes condiciones:

- Reconocimiento. Reconozca a la Liga Bíblica los derechos que tiene en la impresión o distribución de esta obra, deslindándola de responsabilidad alguna por cualquier uso que se le de a la presente publicación.
- No comercial. No puede utilizar esta obra para fines lucrativos.
- Sin obras modificadas. No se puede alterar, transformar o generar una obra a partir de ésta.

Algunas aclaraciones sobre el alfabeto cora de Presidio de Los Reyes

Las letras del alfabeto cora son: **a, c, ch, e, h, i, i, j, ', l, m, n, ni/ne, p, q, r, s, t, ti/te, tz, u, v, x, y.**

La mayoría de las letras se pronuncian igual que las mismas letras del español; y las letras que se pronuncian de diferente manera se explican en los párrafos siguientes:

La vocal **i** representa un sonido casi igual a la **u**, pero con los labios relajados como en la posición para pronunciar la **i**. Ejemplo: **já'aci'ise** “cauques”.

La **j** del cora es más suave que la **j** del español y se pronuncia más al frente. Ejemplo: **jarí** “quiate de maguey”.

Las letras **ni** y **ti** se pronuncian con la lengua aproximadamente en posición para pronunciar la letra **d** del español. Es decir, la lengua está colocada directamente atrás de los dientes y un poco extendida. Ejemplos: **tiu'umuári'en** “que él trabaje”; **ri'i titetiújcha'i** “se porten bien”; **tiu'utaniú** “el respondió”. Cuando estas dos letras se están seguidas por el vocal **a**, entonces se escriben **ne** y **te**, respectivamente. Ejemplos: **cáne'axi** “borregos”; **teajtá** “entonces nosotros”; **auteájturaa** “se falló”.

La **r** se pronuncia con la punta de la lengua volteada hacia atrás y después volteándola hacia el frente. Ejemplo: **muáre'eri** “difícil”.

La **tz** se pronuncia como la **tz** de la palabra náhuatl **Netzahualcóyotl**. Ejemplo: **tzi'i** “perro”.

La **x** se pronuncia como en el nombre del dios azteca **Xipe Totec**. Ejemplo: **xúuxu'u** “flor”.

El saltillo (') es una pequeña detención de la voz en la pronunciación de la palabra. Ejemplo: **cú'ucu'use** “culebras”; **já'aci'ise** “cauques”; **tzi'i** “perro”.

En la escritura del cora, es necesario indicar cuáles vocales se pronuncian alargadas. Esto se hace escribiendo dos veces la misma vocal. Ejemplo: **sícu'uri** “blusa”.

Se usa el acento sobre la vocal (`) para indicar el tono alto y distinguirlo del tono bajo que se escribe en pocas palabras. Ejemplos: **mí'ichí** “está muerto”; **mí'ichi** “un muerto”.

Índice de los libros del Nuevo Testamento

San Mateo.....	1
San Marcos.....	91
San Lucas.....	149
San Juan.....	244
Los Hechos.....	313
Romanos.....	398
1 Corintios.....	439
2 Corintios.....	473
Gálatas.....	497
Efesios.....	511
Filipenses.....	524
Colosenses.....	533
1 Tesalonicenses.....	542
2 Tesalonicenses.....	550
1 Timoteo.....	555
2 Timoteo.....	566
Tito.....	574
Filemón.....	579
Hebreos.....	581
Santiago.....	610
1 San Pedro.....	620
2 San Pedro.....	632
1 San Juan.....	640
2 San Juan.....	650
3 San Juan.....	652
San Judás.....	654
Apocalipsis.....	658

A'ij ti tira'uyú'uxaca'a í San Mateo jíme'en í Jesuciriistu'u

A'ímej í
vaújsimua'aci'istemua'ame'en a'íjna
í Jesús

(Lc. 3:23-38)

1 A'ii mú a'íin pú'een í vaújsimua'ame'en a'íjna í Jesús, ti ajta il'i Ciriistu'u í ti a'ímej jetze airáane a'íjna í David teecan, ajta a'íjna í Abraham teecan.

²Abraham pu rape'eric'a a'íjna í Isaac. Ajta a'íjna í Isaac, a'íi pu rape'eric'a a'íjna í Jacobo. Ajta a'íjna í Jacobo, a'íi pu títi'iríjmua'a já'araa a'íjna í Judá, majta seica í mej ihuáamua'ame'en pú'een í Judá.

³Ajta Judá a'ímej pu títi'iríjmua'a já'araa, í mej miyen ánte'aruajca'a tijín Fares, ajta a'íjna í seij Zara. Ajta í hua'anánaci'i, ayée pu ántehuaaca'a tijín Tamar. Ajta a'íjna í Fares, a'íj pu típe'eri já'araa í Esrom. Ajta Esrom pu rape'eric'a a'íjna í Aram.

⁴Aram pu rape'eric'a a'íjna í Aminadab. Ajta Aminadab pu rape'eric'a a'íjna í Naasón. Ti'ij jí Naasón típe'eri já'araa ti ayén ántehuaaca'a tijín Salmón. ⁵Ajta a'íjna í Salmón, a'íi pu rape'eric'a a'íjna í Booz. Ayee pu ántehuaaca'a í náanajra'an í Booz tijín Rahab. Ajta a'íjna í Booz, a'íi pu rape'eric'a

a'íjna í Obed. Ajta ayén ántehuaaca'a í náanajra'an a'íjna í Obed tijín Rut. Ajta a'íjna í Obed, a'íi pu rape'eric'a a'íjna í Isaí.

⁶Isaí pu rape'eric'a a'íjna í David, í ti ajta te'enteájrupi í rey jíme'e. A'íjna í David teecan, jamuan a'íjna ti ajta íra'ara'an pú'eene'e a'íjna í Urías, a'íi mú típe'eri muá'araa a'íjna ti ayén ántehuaa já'araa tijín Salomón. ⁷Salomón pu rape'eric'a a'íjna í Roboam. Ajta a'íjna í Roboam, a'íi pu pé'ericira'an pú'eene'e í Abías. Ajta a'íjna í Abías, a'íi pu rape'eric'a a'íjna í Asa.

⁸Asa pu rape'eric'a a'íjna í Josafat. Ti'ij jí Josafat típe'eri já'araa ti ayén ántehuaaca'a tijín Joram. Ajta a'íjna í Joram, a'íi pu rape'eric'a a'íjna í Uzías. ⁹Ajta a'íjna í Uzías, a'íi pu rape'eric'a a'íjna í Jotam. Ajta Jotam pu rape'eric'a a'íjna í Acáz. Ajta áliyen a'íjna í Acáz típe'eri já'araa a'íjna í Ezequías.

¹⁰Ezequías pu rape'eric'a a'íjna í Manasés. Ajta Manasés pu rape'eric'a a'íjna í Amón. Ajta a'íjna í Amón, a'íi pu rape'eric'a a'íjna í Josías. ¹¹Ajta a'íjna í Josías, a'ímej pu títi'iríjmua'a já'araa í Jeconías, majta a'ímej í mej ihuáamua'ame'en pú'eene'e a'íjna í Jeconías.

Tí'ij Josías títi'iríjmu'a ja'araa, seica mú mú a'uvé'uju'un. Matí'ij mi a'ímej a'uví'ití í mej Israél a'uchéjme'ecaa. A'uu mú ja'ahua'a huaja'uví'iti se'ij chuéjra'a japua ti ayén téja'arájtehuaa tijín Babilonia. ¹²Matí'ij miyen huaja'uví'iti, aj pu'i Jeconías se'ij típe'eri ja'araa ti ayén ántehuaaca'a tijín Salatiel. Ajta a'íjna í Salatiel, a'íi pu rape'eric'a'a a'íjna í Zorobabel.

¹³Zorobabel pu rape'eric'a'a a'íjna í Abiud. Tí'ijta'í a'íin Abiud rape'eri ja'araa a'íjna í Eliaquim. Ajta a'íjna í Eliaquim, a'íi pu rape'eric'a'a a'íjna í Azor. ¹⁴Ajta a'íjna í Azor, a'íi pu rape'eric'a'a a'íjna í Sadoc. Ajta a'íjna í Sadoc, a'íi pu rape'eric'a'a a'íjna í Aquim. Ajta a'íjna í Aquim, a'íi pu rape'eric'a'a a'íjna í Eliud.

¹⁵Ajta a'íjna í Eliud, a'íi pu rape'eric'a'a a'íjna í Eleazar. Tí'ijta'í a'íjna í Eleazar típe'eri ja'araa a'íjna í Matán. Ajta, a'íjna í Matán, a'íi pu rape'eric'a'a a'íjna í Jacobo. ¹⁶Jacobo pu rape'eric'a'a a'íjna í José, a'íjna ti María tévi'itine'e. A'ii pu a'íin pú'een ti náanajra'an pú'een'e a'íjna í Jesús, í mej miyen ratamuá'amua tijín Ciriístu'u.

¹⁷A'íj mú jín miyen ará'aseca'a a'achú cumu tamuáamuata'a japuan muáacua í mej jetzen airáane a'íjna í Abraham teecan. A'ii pu a'íin pú'een í tu'uvé'eteajti a'íjna í David. Majta miyen che'atá mena'a ará'axcaa a'íime í mej huá'a jetze airáane a'íjna í David teecan. A'ímej mú a'uví'ití a'ímej í mej Israél jetze ajtéme'ecantaca'a a'ujna ja'ahua'a Babilonia. Ayee mú che'atá mena'a ará'axcaa tamuáamuata'a japuan muáacua tí'ij huanú'ihuaca'a a'íjna í Ciriístu'u.

Tí'ij Jesús huanú'ihuaca'a

(Lc. 2:1-7)

¹⁸Ayee pu éeni'ic'e huanú'ihuaca'a a'íjna í Jesús ti ajta i'í Ciriístu'u. A'íi pu náanajra'an, a'íjna í María, pu'uri huataúra'acaa í runiuuca jime'e ti ij huatéviche'en a'íjna jamuan í José. Matí'ij caí xi naími'i huaté'eca'a, aj pu i a'utase'jre í pa'ari'i jucáara'an jetze. A'íi pu ayén ráaruu jime'en í muári'eri'ire'ara'an a'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios.

¹⁹Ajta nu'u a'íin ti ratévi'itíné'e a'ame, a'íjna í José, rí'i pu tí'itevistaca'a. Capu raxí'eve'eca'a ti ayén puaíjtzí raatá'an mé jéjre'e huá'a tzajta'a í teite. Mí ajta, a'íi pu ayén raxí'eve'eca'a ti mé rúurieni avíitzi jime'e. ²⁰Tí'ij raaxí'epi'intare ti ayén huárini, aj pu'i se'ij tevi huatase'jre í jemin í cutz'í tzajta'a. A'ii pu a'íin pú'een se'ij ti tí'ivaire'e í ta japua. Ayee pu tiraatá'ixaa tijín:

—José, mú'ee pej i'í huáacixa'ara'an í David teecan, capej rádziine'e pej rá'anvi'itin a'u pe é'eche a'iné í ti a'utase'jre í jucáara'an jetze, a'íj pu jime'en huanéj í muári'eri'ire'ara'an í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios. ²¹A'íi pu teáatacan tiyaúj a'ame. Ayee xu nu'u raatámua'ati tijín JESUS, a'iné a'ii pu a'íin pu'éene'e a'ame í ti huá'a japua niuuni í ruteftestemua'a í mej meri auteájturaa í Dios jemi. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a.

²²Ayee tiuju'uríj ti ij ayén te'araúrasten a'ij ti ajmí'i tiu'utaxájtaca'a a'íjna í ja'ati ti tí'ixaxa'ata'a í tavástar'a jetze me'ecan. ²³Ayen tijín:

Pa'ari'i pu nu'u huatase'jre'esin í jucaatze'en a'íjna jetze

í 'hita'a ti caí xi ja'atí
ratévi'itín.

Tiyaúj pu nu'u a'ame teáatacan.
Aj mú mi miyen raatámua'atzi
tíjín Emanuel.

A'íjna niucarijra'a tíjín Emanuel,
ayée pu huataújmu'a'a tíjín: Dios pu
ta jamuan yé huaca.

²⁴Tí'ij huáji a'íjna í José, aj pu
í ayén huaríj a'ij ti tiraatá'ixaa
a'íjna í ja'ati ti ta japua tí'ivaire'e.
Tí'ij jí ya'uví'iti í ruche. ²⁵Mí ajta,
capu jamuan huáhui ajta caí
huanú'ihuaca'a a'íjna í pa'ari'i ti
teáata'a. Matí'ij mi miyen raatamuá'a
tíjín JESUS.

**Matí'ij u yé'emuareca'a
a'íjna í Jesús a'íime í mej
jeíhua támua'arejca'a**

2 A'uu pu ja'unú'ihuaca'a
a'íjna í Jesús, chajta'a ti ayén
téja'arájtehuaa tíjín Belén. A'uu pu
ajtéme'ecan a'íjna í chuejra'a japua
ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Judea.
A'ájna a'u ti a'íin ja'unú'ihuaca'a
í Jesús, a'íi pu tí'iteveeca'a í rey
jime'e a'íjna í Heródes. Matí'ij mi
seica Jerusalén e'iré'ene í mej jeíhua
támua'arejca'a. U jetze pújme'en mú
e'eráaci a'utí 'eíjninei í xicaj. ²Matí'ij
mi miyen tiraata'íhua'uri'i í Heródes
miyen tíjín:

—¿A'uné a'ij 'een a'íjna í huá'a rey
í mej Israél jetze ajtéme'ecan, a'íjna
ti auchén huanú'ihuaca'a? A'ájna
já'ahua'a a'utí 'eíjninei í xicaj, a'ujna
a'u tej é'elche, xu'ura'ave tu huaseíj
ti a'utátzaareajraa a'íjna jime'e ti
huanú'ihuaca'a. A'íj tu jín te'uun mú
a'uvé'uju'un tej ti rí'i tíraatéanajche.

³Tí'ij ráamua'areeri'i a'íjna
í rey, a'íjna í Heródes, jé'ecan pu
tí'ijmu'a'astí já'araa a'íjna jime'e.

Majta, í teite í mej Jerusalén
a'uchéme'ecaa, naími'i mú
tí'itziiine'ecaa. ⁴Tí'ij jí Heródes
hua'utajé naíjmi'ica í mej tihuá'ajjte'e
a'ímej í mej tí'ivaire'e hua'atéyujta'a,
majta í mej tihuá'amua'atehua'a í
teite a'ij ti té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze.
Ayee pu tihua'uta'íhua'uri'i tíjín:
—¿A'uné nu'u á'anu'ihuan a'íjna í
Ciríistu'u?

⁵Aj mú mi miyen tiraatá'ixaa tíjín:
—A'ujna Belén, í chajta'a ti a'uun
ajtéme'ecan a'ujna já'ahua'a u Judea,
a'iné ayée pu ajmí'i ra'uyú'uxaca'a
a'íjna í ja'ati ti tí'ixaxa'ata'a í Dios
jetze me'ecan. ⁶Ayen tíjín:

Mú'een mi sej Belén a'uchéjme,
a'ujna chuejra'a japua ti a'uun
auucá'a u Judá,
íjii, mú'een xu xaa se'íin pú'een
í sej jaítze'e c'íleen jín tí'ajta.
Mí ajta, méjca'i huáyee,
seíj pu a'amua jetze nu'ihuan
ti ve'ecán jín tiu'uta'ajta.
A'íi pu antiújmu'a'aréere a'ame
huá'a jime'e í neteítestemua'a,
a'ímej í mej Israél jetze
ajtéme'ecan.

⁷Aj pu i Heródes huaja'utajé
avíitzi jime'e a'ímej í mej jeíhua
támua'arejca'a. Tí'ij jí ayén
tihua'uta'íhua'uri'i tíjín:

—¿A'achúni ari á'atee ti
huaja'utaseíjra a'íjna í xu'ura'ave?
⁸Ajta á'yien hua'uta'ají mej á'uciine
a'ujna u Belén. Ayen tihua'utá'ixaa
tíjín:

—Sericu, setá'aj yá'uuhuauni temua'a
naa se'íjna í pa'ari'i. Setí'ij raateún,
aj xu si mú a'uvé'uju'un setá'aj
naatá'ixaate'en, neatá'aj neajta inee
á'ume'en, neatá'aj rí'i tíraateajtuaani.

⁹Matí'ij ráanamujri'i me'íjna í rey,
aj mú mi a'ucíj. Ajta a'íin xu'ura'ave

ti a'utasejre a'ímej jemi a'ujna sejí chuejra'a japua a'u ti 'eijninei í xica, a'íi pu amuacá huame'ecaa.

Tí'ij jí án a'ujcháxi í chi'ij japua a'u ti a'ij é'ene'e a'íjna í pa'ari'i.

¹⁰Jé'ecan mú huataájtemua'ave matí'ij raasej me'íjna í xu'ura'ave.

¹¹Mua'anteneesime'ecaa mú u chi'ita, matí'ij mi raasej í pa'ari'i jamuan í náanajra'an. Aj mú mi títunutaxi. Temua'a mú naa rí'i tiraatá'a. Matí'ij mi te'entícuunaxi tiu'ujcáaja, a'íi mú raatapuaíjve tí'itíj oro, majta tí'itíj cítzive'eri, majta tí'itíj cuaane'e ti ayén ántehuaa tíjín mirra. ¹²Majta á'iyen tiú'umaaraca'a ti nu'u Dios hua'utá'ijmíjri'í mej nu'u caí huaré'eciine a'íjna jemi í Heródes. A'íj mú jín sejí jetze a'ucí í juye mej mí a'ur'énenen me'újna chuejra'a japua a'u mej é'echejca'a.

Jíme'en í mej huataúruu me'újna u Egipto

¹³Matí'ij a'ucíj a'íime í mej jeíhua támua'arejca'a, ja'atí pu huatasejre a'íjna jemi í José tí'ij tí'imaaraca'a. A'íjna í ja'ati, a'íi pu a'íin pú'ene'e sejí ti tí'ivaire'e u ta japua. Ayee pu tiraatá'ixaa tíjín:

—Ájchesi. Patá'aj rá'anvítin pe'íjna í pa'ari'i, pajta í náanajra'an. Á'ura'a patá'aj raat'éavaa mi pa'ari'i, pajta í náanajra'an. Huá'anvítichi a'ujna Egipto. Setá'aj se'uun a'uté'en ajta nena'a caí neajtahua'a amuaatá'ixaate'en ja'anáj tí huatári'iristari sej yé uv'énenen seyajna. Ayee xu huá'irini a'iné a'íjna í Heródes, a'íi pu rahuauni í pa'ari'i tí i raajé'ica. —Ayee pu tiraatá'ixaa.

¹⁴Tí'ij jí ájchee í José. Ya'uví'ti a'íjna í pa'ari'i, ajta náanajra'an. Ajta a'íin huá'a jamuan pu á'uraa a'ájna

tíca'ari tzajta'a. A'uu mú a'ará'a a'ujna Egipto. ¹⁵A'uu mú é'tee ajta caí huam'í a'íjna í Heródes. Ayee pu a'íjna jín huaríj tí'ij araúrasten í niucari ti jíme'en ayén ajm'í tiu'utaxájtaca'a sejí ti tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan tíjín: “U nu ya'utajé í niyauj a'ujna Egipto.”

Heródes pu raata'ajjtaca'a mej huá'ucui'ini í tí'iríi

¹⁶Tí'ij Heródes ráamua'areeri'í mej raatémua'iti a'íime í mej jeíhua támua'arejca'a, jé'ecan pu huataniú'ucaca'a. Tí'ij jí ra'utámua'areeri'í a'ij mej tiu'utaxájtaca'a a'íime, aj pu í Heródes tiu'uta'ajjtaca'a mej nu'u huá'ucui'ini naíjmi'ica í tí'iríi mej teteca í mej miyen raacha'íjmee hua'apua nine'ira'a múuci pújme'en. Naíjmi'ica mú huajá'ucuii a'úu mej Belén é'echejca'a, majta í seica í mej a'ímuá antachéejme'ecaa. ¹⁷Ayee pu te'araúrate a'íjna í niucarijra'a tí jíme'en ayén ajm'í ra'uyú'uxaca'a a'íjna í ja'ati tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. Ayee pu ántehuaaca'a tíjín Jeremías. ¹⁸Ayen tíjín:

Ayee pu tiú'unamuajri'í a'ujna já'ahua'a u Ramá,
mej ruyeineca'a,
majta jeíhua ruxieemijte'eca'a.
A'íjna í Raquel, a'íi pu sejí a'íin pú'een
í mej ruyeineca'a.
Ruyaujmua'a pu jíme'en ruyeineca'a.
Capu raxí'eve'eca'a mej rí'i tiraatéejeeve a'íjna jime'e
í mej caí ché'e mé jé'e já'ahua'a
í yaújmua'ame'en.

Ayee pu'u.

¹⁹ Aru tí'ij ari huamí'i a'íjna í Heródes, seíj pu ajta huataseíjre a'íjna jemi í José tí'ij tí'imaaraca'a. A'ii pu a'íin pú'een seíj ti tí'ivaire'e ta japua í tavástar'a jemi. Aye'e pu a'íin tiraatá'ixaa tíjín:

²⁰—Ájchesi. Ánvi'titichi hui a'íjna í pa'ari'i, pajta í náanajra'an. Setá'aj já'uciine se'újna chuéjra'a japua ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Israél. Pu'uri huamí'i í ti rajé'icatami'ica'a a'íjna í pa'ari'i. —Aye'e pu tiraatá'ixaa.

²¹ Tí'ij jí ájchee a'íjna í José. Aj pu'li ya'uví'iti a'íjna í pa'ari'i, ajta náanajra'an. A'uu mú a'ará'a me'újna Israél. ²² Mí ajta a'íin José, ayé'e pu ráamua'areeri'li ti nu'u a'íin Arquelao tí'ajitaca'a ruyá'upuaci'i jetze me'ecan, a'íjna í Heródes teecan. Ajta pu Dios raatá'ixaa tí'ij tí'imaaraca'a. A'íj pu jín tí'itziine'eca'a ti a'uun e'ará'asti, a'ujna Judea. Tí'ij jí a'uun a'ará'a ti jetzen ajtéme'ecan a'ujna Galileeye. ²³ Tí'ij a'uun a'ará'a, a'úu pu e'ehuaújchejte, chajta'a jetze ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Nazarét. A'uu pu huayeíjxi. Aye'e pu tiuju'uríj ti ij ayén araúrasten a'ij mej tiu'utaxájtaca'a a'íime í mej mejmí'i tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. Miyen tíjín: “Aye'e mú raatámua'atzi tíjín Nazarét ti é'eme'ecan.”

Juan pu nu'u huá'amuai'ihuacare'e a'ujna a'u ti caí é'e ti'itíj

(Mr. 1:1-8; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

3 A'ájná'imua aj pu a'utaseíjre a'u ti caí é'e ti'itíj a'íjna í Juan ti huá'amuai'ihuacare'e. A'uu pu tihua'a'ixaate'eca'a. ² Aye'e pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Setá'aj seicié tiú'umua'ati í ru tzajta'a a'iné pu'uri hui tín a'ájna teja'uré'enejsin ti Dios íyien tiu'uta'ájta nainjapua í chaanaca.

³ A'íjna í Juan, a'ii pu a'íin pú'een'e ti jíme'en raataxájtaca'a ajmí'i a'íjna í ja'ati ti tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. Aye'e pu ántehuaaca'a tíjín Isaías. Ayen tíjín:

Ja'atí pu u e'ejíhuá a'ame a'ujna já'ahua'a a'u ti caí é'e ti'itíj.

Yee pu ti'ixa tíjín:

“Naa xu rí'i huaujéjcuare'en, mi ru tzajta'a, mú'een, a'iné tavástar'a pu yé uvé'enejsin.

Caxu a'ij yá'unamuajra.”

⁴ Ajta a'íjna í Juan, ayé'e pu éene'e tí'itíchejca'a c'íxuri ti itz'íjhua, cameeyu'u ju'uxa'a jime'e. Ajta típuuasica'a, navij tu rumua'atí. Ajta nu'u huátuna'ise cua'acare'e, ajta searate, 'itizítá mej xuaa. ⁵ Majta me'ín í mej a'imua' a'uchéjme'ecaa, naíjmi'li mú e'iré'enineica'a a'u ti a'utéveeca'a í Juan. A'uu mú e'eráci'ica'a tíj na'a a'u ti huatacá'a a'ujna chuéjra'a japua ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Judea, majta seica í mej me'uun é'eche a'ujna chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Jerusalén, majta í seica í mej me'uun é'eme'ecan a'u ti a'atamí'iyee í játe'ana ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Jordán. A'uu mú a'uré'enineica'a mej mi ráanamua. ⁶ Jíme'en mu'u tiu'utétzaahuate í mej jín auteájturaa í Dios jemi, aj pu'li Juan huá'amuai'ihuaca'a í játe'anara'an jetze í Jordán. ⁷ Mí ajta í Juan, tí'ij a'íimej huaseíj í mej miyen ánte'arua tíjín fariseos, majta í mej miyen ánte'arua tíjín saduceos, tí'ij a'íin hua'usefí í mej jeíhua e'evé'uju'uca'a mej mi huaújmuai'ihua, ayé'e pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Mú'een mí sej tí'ihua'itaca, ñni tzaa seri tí'itesee'e ti caí Dios puájtzi

amuaatá'an? ¿A'ataani amuaatá'ixaa sej si siyen rici? ⁸Rí'i xu'u se'íjna jime'e mej mi ráamua'aree í teite sej seri tzáahuati'ira'a jín t'ímua'atze. ⁹Caxu siyen t'ímua'ajca í ru tzajta'a yee: "Ayej ti'ayajna ti naa titaatévaire'en a'iné teen tu i'i huácixa'astemua'ame'en a'íjna í Abraham teecan." Aye nu tejá'amua'ixaate'e. Ayej ti'ayajna ti Dios raayí'iti ti rí'i raará'atza í tete matíj í huácixa'astemua'ame'en a'íjna í Abraham teecan. Capu ti'itíj a'ij tejámuaatévaire'esin sej siyen t'ímua'ajca rujímua'a sino sej siyen huanén tíj Abraham teecan. ¹⁰Pu'uri teja'uré'enejsin vejlí'i a'ájna xicájra'a jetze ja'anáj ti pua'a amua'ajteá'axi'isin í Dios ca'anín jime'e. Aye pu á'amuaruuren cumu tíj ja'atí ciyej té'ijveichixi'in tepuaj jime'e. Nain í ciyej ti caí t'ítaaca, a'íi pu té'ijveichixi'isin. Tí'ij jí ra'anteátaira. Aye pu che'atá na'a tejamua'ajteá'axi'isin mú'ejmi. ¹¹Aru inee, nee nu amuáamuai'ihuaca'a jaj jime'e mej mi ráamua'aree í teite sej seri seicié tiu'umuá'aj í ru tzajta'a. Mí ajta, a'íin ti hui nehuárita'a yé e'evé'eme, a'íi pu jaítze'e raayí'iti necaí inee. A'iné nee nu cílieene'en jín ti'itétjvee í jemin, capu ayén tínaavíjte'e ineetzi nej rajtaí'ipi'in í ca'acaira'an. Mí ajtá'i a'íin, se'ij pu huata'íti ti huateáturan mú'ejmi jemi. Ajta a'íin í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'íi pu uté'a'asin mi a'amua tzajta'a. Ajta a'íjna ti hui nehuárita'a yé e'evé'eme, a'íi pu rí'i á'amuaruuren. ¹²Aye pu té'eme. Xiee ti ja'atí ari ru'ite'í í ti jín ra'anáca'atzi í triigu. A'íi pu ru'irátu'isin í xaiiri pua'acié. Ajta a'íjna í imue'eri, rájseire'esin u chí'ita. Ajta í xaiiri, taij jetze pu án

yá'urieexijsin í ti caí ja'anáj á'ami'ini. —Aye pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Juan.

Tí'ij Juan ráamuai'ihuaca'a a'íjna í Jesús

(Mr. 1:9-11; Lc. 3:21-22)

¹³Aj pu i Jesús huatasejíre. A'uu pu a'arájraa a'ujna chuejra'a japua ti ayén téja'arájtehuuaa tijín Galileeye tí'ij Juan ráamuai'ihuaa játe'ana jetze ti ayén ántehuaa tijín Jordán. ¹⁴Ajta a'íjna í Juan, ayé pu t'ímua'ajca ti raatá'ijmii. Aye pu tiraatá'ixaa tijín: —¿Ni mú'ee piyen yé vé'eme inee jemi? Jaítze'e pu raavíjte'le pej piyen náamuai'ihuaa ineetzi.

¹⁵Mí ajta a'íin í Jesús, ayé pu tiraata'ixaa tijín:

—Ché'e ayén 'eene'en. Aye pu hui tiraavíjte'e tej tiyen huáriní tej ra'ará'astijre'en te'íjna jime'e a'ij ti t'í'ijxe'eve'e í Dios.

Aj pu i Juan ráamuai'ihuaca'a í Jesús. ¹⁶Tí'ij ráamuai'ihuaca'a, aj pu'i Jesús a'itá'raa á jaata'a. Jíme'en pu'u a'itá'raa, tí'ij jí antácuunareca'a í ta japua ti a'utéjmuaa. Tí'ij jí iiraase'j ti a'icamé'ecaa a'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios. Aye pu seijre'eca'a tíj cucui'i. Tí'ij jí japuan a'ujye'íjxi. ¹⁷Ajta á'iyen niuucari huánamuajri'i ti júte'le uj e'icánamuajre'e. Ayen tijín:

—Niyauj pej pírici í nej muá'ixe'eve'e. Jé'ecan pej hui naa rí'i naatá'a í ne tzajta'a.

Tiyaaru'u pu tiu'utése ti raamuá'itin a'íjna í Jesús

(Mr. 1:12-13; Lc. 4:1-13)

4 Tí'ij jí a'íin í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'íi pu ya'uví'iti a'íjna í Jesús í jírí jetze tí'ij a'íin tiyaaru'u tiu'utése'en ti raamuá'itin a'íjna í

Jesús. ²Ajta a'ñin Jesús, a'úu pu é'teete a'achú cumu hua'apuate xicaj ti caí t'ílicua'a. Aj pu i huata'l'icuataca'a.

³Ajta á'iyen a'ñin tiyaaru'u e'iré'ene a'ñjna í Jesús jemi ti ij raamuá'itin. Ayee pu tiraatá'ixaa tijín:

—Tí pua'a hui yaujra'an pej pú'leen í Dios. Patá'aj raata'áijte'en amíjna mi tetej t'í'ij pan huateújtaahua.

⁴Ajta Jesús, ayée pu tiu'utaniú tijín:

—Capu a'ñi na'a ruxe'leve'e í pan ti jín te'utáviicua'l'í í tevi, sino ajta pu a'ñin ruxe'leve'e nain í niucari ti é'eme'ecan í Dios jemi.

⁵Tí'ij jí a'ñin tiyaaru'u ajtahua'a ya'uví'iti a'ñjna í Jesús a'ánna Jerusalén. Teyuu pu japuan ra'antítuaa a'u ti e'evé'epa'atzara'a.

⁶Ajta ayén tiraatá'ixaa tijín:

—Tí pua'a hui yaujra'an pej pú'leen í Dios, ancá'jvetzi, a'iné ayée pu té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze tijín:

Dios pu huaja'uta'l'iti í mej títetatef'í í jemin mej mi muáacha'in.

Majta mú'eetzi memú'atini rumuájca'a jime'e.

A'ñime mú' á muaaté'chajtza t'í'ij caí ti'it'ij a'lij muaruure.

⁷Jesús pu ayén tiraatá'ixaa tijín:

—Mí ajta, ayée pu che'atá na'a ayén té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze tijín: “Capej piyen tirá'axiehuari'ira ti'it'ij jime'e ti Dios ayén ti'it'ij jín huárini.”

⁸Ajta a'ñin í tiyaaru'u, ajtahua'a pu ya'uví'iti já'ahua'a yee jirí jetze ti ájtee. Aj pu i raatasejra nainjapua, t'ij na'a se'j chuejra'a japua a'u mej a'uchéjme í teite. Raatasejra a'achú ti ve'et'í a'uun huatacá'a. ⁹Ayee pu tiraatá'ixaa tijín:

—Nain nu muatapuajve'esin ne'ñjna ti pua'a piyen huárini pej títunuta, pej pi naateánajche.

¹⁰Aj pu i Jesús ayén tiraatá'ixaa tijín:

—Aricu, mú'ee pej i'i tiyaaru'u, a'iné ayée pu té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze tijín: “Setá'aj raateánajche se'ñjna í tavástara'a í a'amua Dios. A'ñj xu'u huatévaire'en.”

¹¹Aj pu i á'urraa a'ñjna í tiyaaru'u. Capu ché'e a'ij ráaruu. Matf'ij mi huatasejre í mej títetatef'í í ta japua mej mi raatévaire'en me'ñjna í Jesús.

Jesús pu a'utéjche ti tiu'umuári'en u Galilea

(Mr. 1:14-15; Lc. 4:14-15)

¹²Tí'ij Jesús ráamua'areeri'i ti aiteánami'ihuaca'a a'ñjna í Juan, aj pu'i á'urraa a'ujna chuejra'a japua ti ayén téja'arájtehuaa tijín Galilea. ¹³A'uun pu e'erá'jraa a'ujna Nazarét. Tí'ij jí a'uun a'ucáane a'ujna Capernaúm, chajta'a ti a'utacá'a a'ujna ti e'leve'l'ástime í jaj ti a'utacá'a a'ájna vejli'i se'j chuejra'a japua ti ayén téja'arájtehuaa tijín Zabulón, ajtahua'a se'j chuejra'a japua ti ayén téja'arájtehuaa tijín Neftalí. ¹⁴Ayee pu tiuju'ur'ij ti ij ayén araúrasten a'ij ti tiu'utaxájtaca'a a'ñjna ti t'í'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan a'ñjna í Isaías. ¹⁵Ayen tijín:

Ayee pu té'eme a'ujna chuejra'a japua a'u mej é'eche í teite í mej caí Israel jetze ajtéme'ecan,

a'ujna ti huatacá'a u Zabulón, ajta í se'j chuejra'a japua u Neftalí,

ajta se'j í juye ti a'uun e'etéeneana a'u ti e'leve'l'ástime í jaj ti ve'ée, ajta utavén pújme'en í Jordán, ajta u Galileeye a'u mej a'uchéjme í mej caí Israel jetze ajtéme'ecan.

¹⁶ A'íime í teite, a'iné capu
 huá'a jemi raateájtuaa
 í mej seijre'eca'a í t'fca'ari
 tzajta'a, a'íi mú raasefj ti u
 ajtátzaca'a, temua'a naa,
 majta a'íime í mej
 a'uchéjme'ecaa a'u mej
 yé'ejpuaájtzica'a,
 ayée mú 'eene'e, xiee mej cuj
 m'í'chica'a, a'iné ayée pu
 hua'é'ene'e, xiee ti huat'íca'a.
 Aj pu'i huá'a jetze
 huatátzareajraa.

Ayee pu tiu'utaxájtaca'a.

¹⁷ T'í'ij jí a'íin Jesús a'ut'éjche
 ti tihuá'amua'aten. Ayee pu
 tihuá'atixáate'ajraa tijín:
 —Setá'aj seicié tiú'umua'ati
 í ru tzajta'a a'iné pu'uri t'ín
 teja'uré'enejsin ti tiu'uta'aíjta í Dios
 íy'en chaanaca japua.

**Jesús pu hua'utajé í mej
 ruhua'itépe'eca'a, í mej muáacua**

(Mr. 1:16-20; Lc. 5:1-11)

¹⁸ Ajta í Jesús, áa pu 'ejtème'eca'a
 a'ájna vejli'i ti e'eve'e'ástime í jaj
 ti ayén téja'arájtehuaa tijín Galilea.
 T'í'ij í a'íimej huasefj í mej hua'apua
 í mej ru'ihuaamua'a pú'een. A'íime
 mú a'íin pú'een a'ájna í Simón, ajta
 juutzeájra'an a'ájna í Andrés. Ajta
 a'ájna í Simón, ayée mú majta
 ratamuá'amua tijín Pedro. A'íi mú
 xiéjmu'a'ari jín hua'it'é vivi'iraca'a.
 Ayee mu'u t'í'ijr'i'irejca'a a'íime. ¹⁹ Aj
 pu í Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:
 —Mú se'utáuruyi'i neetzi jemi. Nee
 nu tejá'amua'aten sej si caí ch'é'e
 siy'en hua'it'é t'í'ivi'ira'an sino teite
 xu'u si t'iseire'esin ineetzi jemi.

²⁰ Jíme'en pu'u ayén tihua'utá'ixaa,
 aj mú mi raatapuá'ajtaca'a. Mat'í'ij
 mi ateja'upí í xiéjmu'a'ari, Mat'í'ij

mi a'ucí jamuan. ²¹ T'í'ij ijtá'i á'ayee
 a'ur'é'ene. Ajtahua'a pu hua'apuaca
 huasefj í mej ru'ihuaamua'a pú'een.
 Sefj pu ayén ántehuaa tijín Jacobo.
 Ajta í juutzeájra'an, ayée pu ántehuaa
 tijín Juan. A'íi pu huá'ape'eri
 í Zebedeo. A'uu mú a'aráte'eca'a
 í canuuhua'a jetze. Huá'a jamuan
 pu arácatii í hua'atáàta. Xiéjmu'a'ari
 mú r'í'i t'í'iruurejca'a ti t'í'isiujtza'ani.
 T'í'ij í Jesús hua'utajé mej mi jamuan
 á'ujjuhua'ane'en. ²² Aj mú mi
 raatapuá'ajtaca'a. Mat'í'ij mi aitac'j
 í canuuhua'a jetze. A mú yaúurie
 í rutáàta. Mat'í'ij mi a'uc'j jamuan
 í Jesús.

**Jéihua pu tihuá'amua'ate a'ájna í
 Jesús í teite**

(Lc. 6:17-19)

²³ T'í'ij a'íin í Jesús a'ut'éjche ti
 á'uche'ecane'en nainjapua t'j na'a
 a'úu ti huatacá'a u Galileeye, a'íi pu
 tihuá'amua'atehua'a í teite t'j na'a
 ti seijre'e hua'ateyuu tzajta'a. A'íi
 pu jín tihuá'a'ixa'atehua'a í niuucari
 ti jíme'en raxa í Dios ti t'í'ajjta
 nainjapua í chaanaca. Ajta Jesús
 tihuá'uhuaa naijmi'ica í mej t'í'icucui'i.
 Capu t'í'iseicaj na'a í cu'í'ini'ira'a.
 A'íi pu nain jín tiú'uhuaataca'a.
²⁴ Aj mú mi ráamua'areeri'i t'j na'a
 a'uun ti huatacá'a sefj í chuéjra'a
 japua ti ayén téja'arájtehuaa tijín
 Siria. A'íj mú huámua'areeri'i
 a'íj ti t'í'it'j huáruu a'ájna í Jesús.
 Mat'í'ij mi u huaja'aráavi'iti í mej
 t'í'icucui'i, ti t'í'imu'í'i í cu'í'ini'ira'a.
 Seica mú huápi'i t'í'icucui'icaa, ajta
 seica, capu huá'aca'anisti'iraca'a.
 Ajta seica, tiyaaru'u pu huá'a
 tzajta'a seijre'eca'a, majta seica
 í ti hua'acáteuunéjme'ecaa, majta
 seica mú ciyáaxavi'i. Naijmi'ica

pu tihuá'uhuaa. ²⁵ Jéihua mú ajteáxiireca'a í teite, í mej me'uun e'eráaci a'ujna chuejra'a japua u Galileeye. Majta seica, a'úu mú e'eráaci ti ayén téja'arájtehuaa tijín tamuáamuata'a ti chájta'ajme, majta seica me'újna já'ahua'a u Jerusalén, majta seica títj na'a a'uun ti huatacá'a u Judea. Seica mú majta aitacítj í mej utavén pújme'en e'echéjme'e u Jordán. Jéihua mú jamuan á'ujujhua'ane'e.

**Í niuucari ti Jesús
hua'utá'ixa í jírí jetze**

5 Tí'ij hua'useítj í teite mej jéihua mu'iicáa, aj pu'i antíraa í Jesús í jírí japua. An pu a'ujyeítjxi. Matí'ij mi a'íime í mej á'ujujhua'ane'e jamuan, a'íi mú ajteáxiireca'a. ² Aj pu í a'utéjche ti tihuá'umua'aten.

**Í niuucari ti tamuáamuata'a ará'ase
í mej jín ráamua'aree ti Dios rí'í
tihua'atá'aca**
(Lc. 6:20-23)

³ Ayeen tijín:

—Miche'e huaújtemua'ave'en jéihua í mej tirú'umua'aree í ru tzajta'a mej caí a'ij tí'ijviicua'i í Dios jemi, a'iné a'íi mú me'uun huaté'uu muá'aju'un í Dios jemi.

⁴ Miche'e huaújtemua'ave'en jéihua í mej ruxieemítje'e me'íjna jime'e í mej jín auteájturaa í Dios jemi a'iné Dios pu rí'í tihua'utá'asin.

⁵ Miche'e huaújtemua'ave'en jéihua í mej rí'í té'umuajcaa í ru tzajta'a í Dios jemi, a'iné a'íi mú ra'ancuré'asin a'íjna chuejra'a ti jíme'en Dios te'ateújratziiri'i ti hua'utá'an.

⁶ Miche'e huaújtemua'ave'en jéihua í mej rahuauca, majta í mej jéihua raxí'eve'e, mej mi miyen huárini a'ij

ti tiraavítje'e í Dios jemi, a'iné Dios pu ayén huá'aruuren mej mi miyen ra'ará'astjire'en.

⁷ Miche'e huaújtemua'ave'en jéihua í mej huá'acu'lve í seica í ru'ihuaamua'a, a'iné Dios pu huá'ancu'uvajxi'isin a'íimej.

⁸ Miche'e huaújtemua'ave'en jéihua í mej urarí'en seijre'e í ruxiéjniu'uca jetze, a'iné a'íi mú rasejran í Dios.

⁹ Miche'e huaújtemua'ave'en jéihua í mej rahuauhuaú mej caí ne'use'e, a'iné ayée pu Dios hua'utámua'atzi tijín: “Niyaujmu'a.”

¹⁰ Miche'e huaújtemua'ave'en jéihua í mej rajpuaítzi muá'aye'i me'íjna jime'e mej miyen rici a'ij ti tí'ixje'eve'e í Dios. Nain pu xaa tihuá'aci'iti a'ujna a'u ti é'esejre'e í Dios.

¹¹ Setá'aj huaújtemua'ave'en setítj sena'a pua'amé mú'een, ti pua'a me'ín í teite miyen a'ij pua'a tejá'amuaxajta, majta a'ij pua'a á'amuaruure na'ari hua'ítzi jín tejá'amuaxajtzi'i me'íjna jime'e sej tí'ixaxa'a neetzi jetze me'ecan. ¹² Setá'aj huaújtemua'ave'en. Caxú ruxieemiste'e, a'iné jéihua pu tejá'amuaci'iti í ta japua Dios ti é'esejre'e. Ayee mú che'atá mena'a huá'uruu a'íimej í mej mejmí'i tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan.

**Mej nu'u miyen me'íjna jín tí'ivaire'e
mej mi rí'í huá'aruuren a'íimej í mej
yen japuan seijre'e**

(Mr. 9:50; Lc. 14:34-35)

¹³ Ayeen xui tí'ivaire'e huá'a tzajta'a í teite tíj ajta tí'ivaire'e í unaj í mej jín tí'icacare í cua'ira japua. A'íjna í unaj tí'ivaire'e tí'ij caí huatépete í hua'ira'a. Mí ajta, ti pua'a huateáru'una, aj pu'i ráxi'isin í ti a'ancacá. ¿A'iné auj tí'iri'iri tí'ij ajtahua'a ancacá á'ara'ani? Capu

ché'e a'ij tí'iri'iri, a'iné pu'uri ráaxi'i í ti ancacá. Ayee pu'u qui tí'ivaire'e mej mi mé rúurieexin, mej mi majta ratzínajye'ican í teite. Rí'í xu'u mú'een tí'ij caí ayén che'atá na'a tejamuáaruuren mú'ejmi.

¹⁴Ayee xu seijre'e huá'a tzajta'a í teite t'ij tatzari ti ja'atí án yá'ujche ti ij a'imuá a'atáneeri'icij nainjapua íiyen chaanaca japua. Ajta, chajta'a ti a'utáca í jirí jetze, capu rí'irí ti huateúravaa. ¹⁵Ajta, capu ja'atí ayén cantiira'a antítaiira ti ij a'uun ya'uteárujte'en í utaatzí jete, sino án pu ya'ujchájta ánimua tí'ij a'imuá a'atáneeri'icij huá'a tzajta'a í mej uráatei u chi'ita. ¹⁶A'íj pu jín, ti pua'a tí'it'íj a'ij seruure mú'een, setá'aj hui siyen ráaruuren mé jéjre'e huá'a tzajta'a í teite mej mi ráamua'aree sej siyen ríci se'íjna jime'e í ti í'ixi'epi'in. Aj mú mi xaa rí'í tiraateájtuaani í Dios.

A'íjna í niucari í mej jíme'en tí'ajta

¹⁷Caxu siyen tí'limua'ajca í ru tzajta'a yee nee nu ra'antipua'ajte'lesin ne'íjna í niucari ti raateájtuuaa itejmi jemi a'íjna í Moisés teecan, ajta í mej raataxájtaca'a a'íime í mej tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. Canu ne'íjna jín mú a'uvé'emej nej ni ra'antipua'ajte'en ne'íjna í niucari. Canu xaa ne'u. Ayee nu 'een jín mú a'uvé'emej nej ni raana'íjmire'en. ¹⁸Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzaáhuati'ira'a jime'e, tí'íj auj seijre'e ti yen seijre'e íiyen chaanaca japua, ajta í ti é'esiejre'e júte'u ta japua, capu hui tí'it'íj a'uvafjtzi a'íjna jetze í mej ra'uyú'uxaca'a í yu'uxari jetze, capu tí'it'íj, ti pua'a letra na'a, na'ari í ti ra'avé'erarátzajme.

¹⁹A'íj pu jín, ti pua'a ja'atí caí ra'ará'astijre'en se'íj í niucari ti

ayén té'eyu'usi'ihuaca'a í yu'uxari jetze, ti pua'a ajta a'íin tiráamua'aten se'íj í ja'ati ti ayén che'atá na'a caí ra'ará'astijre'en a'íjna, Dios pu jemi ayén ámitieere'e ti caí tí'it'íj vaire'e a'íjna í ja'ati a'ujna u ta japua. Capu amín a'ij ti pua'a caí ra'ará'astijre í niucari ti jaítze'e caí ruxe'eve'e; aúche'e pu ve'ecán jín auteáturaasin í Dios jemi. Mi ajta, ti pua'a ja'atí ti na'a ti ayén rá'atzaahuate'e a'íjna í niucari, ajta seica tiú'umua'aten mej mi miyen che'atá mena'a rijca, Dios pu jemi ámitieere'e ti a'íin xaa tí'ivaire'e jeíhua u ta japua.

²⁰A'íj pu jín, ayée nu tejá'amua'ixaate'e, ti pua'a secaí siyen tihua'utémua'itin a'ímej í mej tíhuá'umua'aten í yu'uxari jetze, majta a'ímej í fariseos, ti pua'a secaí hua'utémua'itin se'íjna jime'e í sej ra'ará'astijre'en a'ij ti té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze, ca xu ja'anáj a'uteáru ti a'ájna Dios ti é'esiejre'e u ta japua.

Jíme'en í mej jín níniu'ucacu

(Lc. 12:57-59)

²¹Xu'uri siyen ráanamujri'i mej miyen tihua'utá'ixaa í á'amua'upuaci'istemua'a tíjín: “Caxu tí'itecuil'ica. Na'ari caí, ti pua'a ja'atí se'íj huajé'ica, ruxe'eve'e mej puafjtzi raatá'an.”

²²Mí neajta inee, ayée nu tejá'amua'ixaate'e, ti pua'a ja'atí ayén huataniú'ucan jemin í ruxí'ej tevi, ayée pu tiú'ujxe'eve'e ti Dios ayén puafjtzi raatá'an a'íjna í ja'ati. Neajta niyen tejá'amua'ixaate'e, ti pua'a ja'atí ayén a'ij pua'a tiraatájeeve a'íjna í ruxí'ej tevi tíjín: “Mú'ee pej caí tí'it'íj huayí'iti”, ayée pu tiú'ujxe'eve'e mej rá'anvil'itin a'ímej jemi í jueesi. Mí neajta inee, ayée nu tejá'amua'ixaate'e,

ti pua'a ja'atí ayén a'ij pua'a tiraatájeeve í ruxí'ej tevi tijín: “Mú'ee pej caí t'ítíj mua'aree”, ayée pu Dios ayén tiraatá'ixaate'esin tijín: “Aricu, áa pej a'utevéé puá'ara'ani í taij tzajta'a ti caí ja'anáj á'amí'ini.”

²³A'íj pu jín, ti pua'a peri t'ítíj tí'imuai'ivajta a'íjna japua a'u sej yé'ana'amiche í Dios, ti pua'a peri ra'utámua'aree í pej jín auteájturaa jemin í axí'ej tevi, ayée pej huárini. ²⁴A'uu pej ye'utécan í pej tiu'utámua'i'ivejta a'íjna japua a'u sej yé'ana'amiche í Dios. Patá'aj amuacaí u á'ume'en a'íjna jemi í axí'ej tevi patá'aj tiu'utá'uuni'í í pej jín a'uteájturaa í jemin. Aj pu xaa ari ri'írí pej mú a'uvé'eme'en patá'aj tiu'utámua'i'ivejta.

²⁵Setá'aj ca'anacan raaxí'epi'intare'en a'íjna jamuan í ti muájcha'iire'e, tí'íj auj muá'anvi'itin huá'a jemi í jueesi. Setá'aj siyen raaxí'epi'intare'en setí'íj seuj huajú'un í juye jetze. Na'ari ti pua'a pecaí piyen huárini, a'íi pu mú'etzi tiu'utátuiire'esin í juees jemi. Ajta a'íjna mú'etzi pu tiu'utátuiire'esin jemin a'íjna í ti ravaire'e. Ajta a'íin ti ravaire'e, a'íi pu mua'iteánajsin. ²⁶Ayee nu hui tí'imua'ixaate'e tzáahuati'lira'a jíme'e, camu ja'anáj mua'irátuaasin ajta pena'a caí tihua'unájchite'en nai jíme'e a'achú mej muá'íjijve'e.

Jíme'en a'ímej í mej tiú'ujxana'acira'ate

²⁷Xu'uri ráanamujri'í í mej mejmí'í miyen tiu'utaxájtaca'a tijín: “Capej 'íta'a jamuan hui'ica í pej caí ratévi'itin.”

²⁸Mí neajta inee, ayée nu tejá'amua'ixaate'e tijín: A'atí ti na'a

ti ayén 'íta'a seijra temua'a naa ti ij ayén raatá'asti í ru tzajta'a ti jamuan huáhuil'ini, ayée nu tejá'amua'ixaate'e ti a'íjna í ja'ati ari tiú'ujxana'acira'ate í ru tzajta'a a'íjna jamuan í 'íta'a ti caí ratévi'itin.

²⁹Neajta nu niyen tejá'amua'ixaate'e tijín: Tí pua'a piyen éene'en pej jetzen rapua'ajte'e mi á'aji'í ti ari'íríinta'a pújme'en seijre'e pe'íjna jime'e í pej jín auteájturaa í Dios jemi, aitatíchi muá'aji'í ti ari'íríinta'a pújme'en seijre'e. Aa pej yaúurieni. Ayee pej huárini, a'iné jaítze'e pu timuaatéva'iri pej t'ítíj á'urieni ti cílieen caí pej nain e'ehuá'arieni matí'ij án muájá'urieeni í taij tzajta'a. ³⁰Ajta ti pua'a piyen éene'en pej jetzen rapua'ajte'e mi á'amua'jca'a ari'íríinta'a pújme'en seijre'e, patá'aj ra'ajta'veíjche amíjna mi á'a muájca'a. Pajta a'ímuá yaúurieni a'iné jaítze'e pu timuaatéva'iri pej t'ítíj á'urieni ti cílieen caí pej nain e'ehuá'arieni matí'ij án mú já'urieni í taij tzajta'a.

Jíme'en í mej já'ita'a a'utac'íca

(Mt. 19:9; Mr. 10:11-12; Lc. 16:18)

³¹Majta hui mejmí'í miyen tí'ixaxa'ata'a tijín: “Ja'atí ti raxí'eve'e ti ru'íj mé úurieni, ché'e a'íin cuapée raatapíjte'en í ru'íj í ti jín mé rúurieni.” ³²Mí neajta inee, ayée nu tejá'amua'ixaate'e. Tí pua'a ja'atí ru'íj mé úurieni, caí ayén t'ítíj jín huarín a'íjna í 'íta'a ti xana'acire'e, ti pua'a caí sefj jamuan huáhuil'ini, sefj pu'u í ti jín tiu'utá'a ti ij ja'atí ru'íj mé úurieni. A'íi pu a'íin pú'een tí 'íi íira'ara'antaca'a tihuaújxana'acira'ate sefj jamuan í teáata'a. Aj pu xaa í'írí'írí ti mé rúurieni. Ajta a'íjna í teáata'a ti sefj ancuré'evi'itin í 'íta'a ti ja'atí ari mé rúurie, a'íjna í ja'ati ajta pu tihuaújxana'acira'ate.

Jíme'en í mej jín te'ataújratzi'iraca

³³Seajta xu'uri ráanamujri'i se'íjna i niucari í mej mejmí'i tihua'utá'ixaa í teite tijín: “Capej yá'ujipuan í pej jín te'atá'aratziiira niucajtze'en í Dios.”

³⁴Mí neajta inee, ayée nu tejá'amua'ixaate'e tijín: Caxu a'atzu te'ataújratzi'ira'an niucajtze'en í Dios, caxu a'atzu. Caxu seajta te'ataújratzi'ira'an niucajtze'en í ta japua, a'iné a'íi pu japuan án á'ujca í Dios. ³⁵Caxu seajta te'ataújratzi'ira'an niucajtze'en i chaanaca a'iné a'íi pu yen ra'íicajme í Dios. Caxu seajta te'ataújratzi'ira'an í niucajtze'en í Jerusalén, a'iné a'íi pu antiújmua'aree íye chajta'a a'íjna í Rey ti ve'ée.

³⁶Caxu seajta te'ataújratzi'iracare'en niucajtze'en mi a'amumu'úu jetze, a'iné caxu rujíimua'a sena'a raayí'iti sej raatéxu'umuare'en na'ari sej raatécuainare'en seíj mi a'amua cipua.

³⁷Ché'e ayén éene'en, ti pua'a piyen raataxáj yee “iJee!”, ché'e ayén éene'en tzáahuati'ira'a jíme'e yee “iJee!” Ajta, ayén che'atá na'a, ti pua'a piyen yee “iCapu!”, ché'e ayén éene'en tzáahuati'ira'a jíme'e yee “iCapu!” Tí'ití ti a'ij seicié 'een, a'íjna jetze pu avé'eme'ecan a'íjna í ti a'ij pua'a 'een.

Jíme'en a'ímej í mej puajtzi

huataúra'a

(Lc. 6:29-30)

³⁸Xu'uri siyen tiú'unamujri'i í mej mejmí'i miyen tí'ixaxa'ata'a tijín: “Tí pua'a ja'atí ra'itátini í j'i'seáara'an í ruxí'ej tevi, ruxe'eve'e ti a'íjna í ja'ati ayén che'atá na'a tiu'unájchita rují'i jíme'e.” Ajta ayén tijín: “Tí pua'a

ja'atí seíj ra'antácuura í tamaara'an, ruxe'eve'e ti a'íjna ja'atí ayén che'atá na'a tiu'unájchita rutamej jíme'e.”

³⁹Mí neajta inee, ayée nu tejá'amua'ixaate'e yee: Caxu siyen che'atá sena'a raruure í ti a'ij pua'a 'een a'ij ti a'íin ari ayén amuáaruu mú'ejmi. Tí pua'a ja'atí mu'itéjveeni mua'ipée jetze ari'iríinta'a pújme'en, patá'aj pajta raatá'an ti mu'itéjveeni í seíjta'a í mua'ipée jetze. ⁴⁰Tí pua'a ja'atí ca'anéeri jín muájhuavii mi á'asiicu'u ti ij a'íin mú'ijchueeni, patá'aj raatáhuite'en pajta mi pej jíme'en ra'itévajra mi á'ahuare'etze'e. ⁴¹Ajta, ti pua'a ja'atí mua'áijte'e pej tí'á'ara'an té'entini seíj vi'ira'a ímuá ti huatátee, patá'aj hua'apua vi'ira'a ímuá té'entini. ⁴²Pajta, patá'aj raatá'an, ti pua'a ja'atí tí'itíj muáhuaviira, capej ramuaire'e í ja'ati ti muane'íri'ira a'ame.

Mej nu'u huá'axe'eve'en í mej

huá'ajcha'íre'eca

(Lc. 6:27-28, 32-36)

⁴³Ayee xu seri ráanamujri'i í mej mejmí'i miyen tí'ixaxa'ata'a tijín: “Patá'aj raxí'eve'e puá'ara'ani pe'íjna í á'amiigu.” Ajta ayén tijín: “Patá'aj rájcha'íire'e puá'ara'ani pe'íjna í ti muájcha'íire'e.” ⁴⁴Mí neajta inee, ayée nu tejá'amua'ixaate'e yee: Patá'aj raxí'eve'e puá'ara'ani a'íjna í ti muájcha'íire'e. Pajta rahuaviira í Dios jemi a'ímej jíme'en í mej a'ij pua'a á'amuaruure sej si siyen ruxí'ej éene'en xá'ara'ani a'ujna, á'amua'ayupua ti é'eseijre'e u ta japua.

⁴⁵A'íi pu hui huatá'aca ti a'íin xica hua'utétatzavi'ite'e huá'a japua í mej a'ij pua'a tí'iteteite, ajta huá'a japua í mej rí'i tí'iteteite. Ajta a'íi

pu huatá'aca mej mi víjvi'iyej huá'a japua í mej xí'epi'in rici, majta huá'a japua í mej a'ij pua'a rici. ⁴⁶Tí pua'a siyen huá'axe'eve'e sena'a a'ímej í mej já'amua'xe'eve'e mú'ejmi, ¿ni secaí siyen tí'imua'atze sej si se'íjna jín ti'itíj huamuá'itin í Dios jemi? Mí seajta caí, caxu. Casi'i, ayée mú che'atá mena'a rici a'íime í mej á'ujujhua'an í mej hua'ujíjve'e í mej tí'itíci. ⁴⁷Ajta, ti pua'a siyen hua'utateújte sena'a se'ímej í mej á'amua'ihuamua'a pú'een, ¿ni qui caí ayén tejamuá'amitiejte'le sej siyen hua'utémua'itin í seica? Mí seajta caí, caxu. ¿Ni qui mecaí miyen rici a'íime í mej caí ramua'ate í Dios tzáahuati'ira'a jime'e? Ayee mú rici xaa ne'u.

⁴⁸A'íj pu jín, setá'aj siyen raanaíjmire'en a'achú ti tejamuá'aturaate'e, sej si siyen ruxí'ej 'eene'en temua'a naa a'ujna a'u ti á'amua'ayapua'élesejire'e u ta japua.

Jíme'en a'ímej í mej rusejirata mej miyen rici ti xí'epi'in

6 Rí'i xu'u mú'een sej caí siyen huárini í ti xí'epi'in 'een mé jéjre'e huá'a tzajta'a í teite mej mi amuaaséj. Tí pua'a siyen sena'a rijca, capu ti'itíj tejá'amua'íiti a'íjna jemi í sej rájya'upua ti a'íin tejámuaatapuá'jve'en. ²A'íj pu jín, setí'ij tihuá'apuá'jve'e a'ímej í mej caí a'ij tí'ijviicua'i, caxu raxájta mé jéjre'e yee ayée tu huaríj. Ayee mú xaa rici seica í ruteyujta'a, majta caaye jetze a'íime í mej ra'ará'astjire'e hua'aye'ira jéjre'ecitze'e. A'íi mú miyen rici mej mi a'íin teite rí'i tihua'utá'ixaate'en. Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tíjín a'íi mú meri nain huamuá'iti me'íjna jime'e í mej teite rí'i tiu'utá'ixaa. ³Mí pajta mú'ee, ti pua'a ti'itíj paraatapua'jve'en í ti caí a'ij tí'ijviicua'i, ayée pej huárini ti ij caí ja'atá

ráamu'a'aree. ⁴Ayee pej huárini, ti pua'a petiu'utapuá'jve'en avíitzi jime'e, aj pu xaa, a'íin í pej rájya'upua, a'íi pu rase'íj í ti rú'avaa. Ajta, a'íi pu timuaatá'asin a'íjna í pej raamuá'iti.

Jesús pu tihuá'amua'ate a'ij ti tiraatéjhua'uuni í Dios jemi

(Lc. 11:2-4)

⁵Ajta, setí'ij mú'een téniusime'en í Dios jemi, caxu siyen jéjre'ecitze'e rijca matíj í seica í mej nu'u ra'ará'astjire'e hua'aye'ira í mej miyen tí'ijri'ire. Yee pu tihua'aráanajche mej uteáru'ipi u teyujta'a mej huatéjniuuni í Dios jemi, na'ari mej miyen e'ejcáaci'ica a'ujna caaye jetze mej mi seica hua'use'íj. Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e, amí mu'u huamuá'iti, xaa ne'u.

⁶Mí pajta mú'ee, patí'ij téniusime'en í Dios jemi, pauj mi'i uteárutén a'ujna 'achi'itá. Pajta te'íteanán í ta'anténine'i jime'e. Aj pej xaa pi huatéjniuuni a'íjna jemi í pej rájya'upua í ti caí seijre'e. Ajta á'iyen a'íjna í pej rájya'upua í ti tí'isise'ij naíjmi'i tíj na'a a'u ti'éruuri'ihuaca'a avíitzi jime'e, a'íi pu hui maaatá'asin í pej raamuá'iti.

⁷Ajta, patí'ij téniusime'en í Dios jemi, capej piyen á'ateevi'in pej téniusime'en í niuucari jime'e ti caí a'ij huataújmua'a. Ayee mú xaa rici a'íime í mej caí ramua'ate í Dios. Ayee pu tihuá'amitiejte'le ti Dios ayén huá'unamua' ti pua'a miyen á'ateevi'in mej téniusime'en. ⁸Caxu siyen che'atá sena'a rijca matíj a'íime, a'iné ayée pu i tí'een sej caí xi huatéeniu jemin í sej rájya'upua, a'íi pu ari rú'umua'aree ti'itíj ti a'ij tejamuá'aturaate'e. ⁹Ayee xu si tí'ijhuaviira. Siyen tíjín:

Mú'ee, í pej tá'iyá'upua,
a'úu pej é'eseijre'e u ta japua,
miché'e rí'í yá'unamuajra a'ij
pej antehuaa.

¹⁰ Ché'e teja'uré'enen a'ájna
xicá'jra'a jetze
patí'ij nainjapua tiu'uta'a'ájta
íyien chaanaca japua.

Miché'e ra'ará'astijre'en a'ij pej
tí'ijxe'eve'e
íyien chaanaca japua
mej mi miyen che'atá mena'a
ra'ará'astijre'en u ta japua.

¹¹ Patá'aj pajta taatá'an í ti
tí'icua'irí'i
í ti ruxe'eve'e nain xicaj tzajta'a.

¹² Titaatá'uuni'irí'i í tej jín
auteájturaa mú'leetzi jemi
a'iné ayée tu che'atá tena'a
rí'í tihua'utá'uuni'ira a'ímej
í mej auteájturaa itejmi jemi.

¹³ Pajta, capej piyen titaatá'acare'en
ti ayén titáaci'iti
í tej jíme'en caí rá'aviicua'i
sino patá'aj piyen ta japua
huániuuni
ti ij caí taatémua'itin a'ájna ti
a'ij pua'a 'een.

Ayee tu tí'imuahuvii a'iné mú'ee
pej tí'ita'ajte'e nainjapua,
mú'ee pej anti'amua'aree nain
jime'e,
miché'e naími'í rí'í
timuaatatémua'aviste'en
táj na'a rusén jime'e.

¹⁴ A'íj nu jín niyen
tejá'amua'ixaate'e. Tí pua'a siyen
tihua'utá'uuni'í í teite í mej jín
auteájturaa mú'ejmi jemi, a'íí pu
ajta tejámuaatá'uuni'ira mú'ejmi
a'ájna í sej rájya'upua ti a'uun
é'eseijre'e u ta japua. ¹⁵ Mí ajta, ti
pua'a secaí siyen tihua'utá'uuni'í

í teite í mej jín auteájturaa mú'ejmi
jemi, a'ájna í sej rájya'upua, capu ajta
tejámuaatá'uuni'ira mú'ejmi í sej jín
auteájturaa í jemin.

Jíme'en í mej jín rú'itzi'ive'e

¹⁶ Tí pua'a seúru'itzi'ive'e, caxu
siyen acaájtzaahuat'e í runéerime
jetze matj a'íime í seica í mej miyen
rici jéjre'ecitze'e. A'íime í teitejra'a,
ayée mú acaájtzaahuat'e í runéerime
jetze mej mi seica teite ráamua'aree
yee mej rú'itzi'ive'e. ¹⁷⁻¹⁸ Ayee nu
tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a
jime'e. Mu'uri me'ájna jíme'en
raamuá'iti nain í ti tihuá'aci'iti.
Mí pajta mú'ee, patí'ij á'itzi'ive'e,
patá'aj acá'ajista'ante'en, pajta
te'avá'ahuaate'en á'amu'utze'e aceite
jime'e, mej mi caí ráamua'aree í teite
yee pe'á'itzi'ive'e. A'íí pu'u ayá'upua
í pej caí rasise'í, a'íí pu ramua'aree.
Ajta a'ájna í ayá'upua ti rasise'í í ti
rú'avaa, a'íí pu muaatá'asin í pej
raamuá'iti.

Jíme'en í ti jeíhua huápi'í ruxe'eve'e í Dios jemi

(Lc. 12:33-34)

¹⁹ Caxu siyen té'useire'e u ruchí'itá
jeíhua í ti huápi'í tí'ijnajche sej
si se'uun te'urácha'íica. Tí pua'a
siyen huárini, aj mú mi tejpuási
raatéte'eneajxi'ísin í caanari.
Ajta í tepústi'í, temua'a pu
tiu'uteújchuitaamua'asin. Majta
a'íime í nahua'ari, a'úu mú
uteáruti ca'anéeri jime'e. Matí'ij mi
té'unahua'an. ²⁰ Mí seajta mú'een,
setá'aj te'uhuaéseire'en u ta japua
jeíhua í ti huápi'í ruxe'eve'e í Dios
jemi. Capu ti'itj ruchuitáamua'aca
a'ujna, capu ajta ti'itj a'uvajtzi.
Camu majta uteáru'ipi í nahua'ari

me'újna. ²¹Ayee pu té'eme: ti'itíj ti na'a ti mú'ejmi tejá'amua'a, ti jaítze'e timuaatéva'iri, mú'een xu tiújmua'atziite'e xá'aju'un se'íjna jime'e.

Jíme'en í ti jín rutátzavi'ite'e

(Lc. 11:34-36)

²²Ajta hui, amíjna mi á'aji'i, a'ii pu a'íin pú'een í pej jín á'uche'ecan. Tí pua'a ri'éene'en puá'ajji'isíjime'eni, temua'a pej naa meteúnee. ²³Mí ajta, ti pua'a caí ti'itíj vaire'e mua'a jí'i, ayée pu hua'éen cumu tíj huatíca'a. Ajta mua'axiejniu'uca, ti pua'a piyen rí'i raaté'avaa, ayée pu che'atá na'a tí'ivaire'e í pej jín huáye'iven huá'a tzajta'a í teite. Ajta ti pua'a piyen caí rí'i tiraaté'avaa í mua'axiejniu'uca ti ij caí ché'e mú á'ayee mú á'uvi'itíjcare'en, ¿ni caí ayén te'iráame cumu tíj huatíca'a? Capu a'atzu huáneeri'i.

Jíme'en í tumin í Dios jemi

(Lc. 16:13)

²⁴Capu ja'atí raayí'iti ti hua'apuaca jemi tiu'utévaire'en. Tí pua'a tiu'utatése'en ti ayén huárini, seíj pu ticha'íire'e a'ame ti tí'ira'aijte'e, ajta í seíj, a'íi pu raxí'eve'e a'ame ti tiraata'aijte'en. Na'ari caí, nain pu jín tiraatévaire'esin í seíj, ajta a'íi pu caí ra'ará'astijre'e í seíj ti tí'ira'aijte'e. Jíme'en a'íjna í Dios, ajta jíme'en a'íjna í tumin, capu ja'atí ayén raayí'iti ti tiu'uta'a'íjti'ire'en ruxí'ej na'a a'ímej jemi í mej hua'apua.

Dios pu nu'u rí'i tihuá'acha'íi í ruyaujmua'a

(Lc. 12:22-31)

²⁵A'íj nu jín niyen tejá'amua'ixaate'e jíme'en a'íjna

yee: Caxu se'íjna jín tí'imuaajca yee: “¿A'iquí tetí'icua'ani?”, nusu yee: “¿A'iquí tetí'iteye'en?”, na'ari yee: “¿Tí'itaqui jín tetiu'utéachejte'esin?”

¿Ni caí jaítze'e ruxe'eve'e í Dios jemi sej ruuri xá'ara'ani, caí í cua'ira? ¿Ni caí ayén che'atá na'a jaítze'e ruxe'eve'e í Dios jemi á'amuahua'ira'a ti ruuri, caí í sej jín tiu'uteújchejte'en? A ni'íjtá ne'u.

²⁶Casi'i, hui sehua'useíj mi pina'ase í mej júte'e rá'ara'a. Camu a'atzu tí'ihuaste'e, camu majta tí'itza'anaca, camu majta rase'iri í imue'eri í ruchi'itá. Mí ajta, a'íi pu tihuá'ami'icua'a a'íjna í á'amua'upua a'uun ti é'esejre'e u ta japua. Ajta jé'hua xu jaítze'e jetzen ruxe'eve'e mecaí a'íime mi pina'ase. A'íi pu rí'i tejá'amua'acha'íi a'ame.

²⁷Capu a'atzu tí'ivaire'e ti ja'atí ayén á'uche'ecane'en ayén te'entímua'astí a'íjna jime'e yee a'iquí té'eme. Capu a'atzu raatéva'iri ti jaítze'e á'ateevi'in.

²⁸Ajta, ¿a'iné 'een jín siyen tí'itziíine'e se'íjna jime'e yee tí'itájqui jín tetiu'utéachejte'esin?

'Casi'i mú'een, xaaseíj mi xuuxu'u a'íj ti té'ejvivausi mé já'ahua'a ti huapá'atza. Capu tí'imíjhuaca mi xuuxu'u, capu ajta tí'itza'a. ²⁹Mí neajta inee, ayée nu tejá'amua'ixaate'e, a'íjna í rey, a'íjna í Salomón teecan, jé'ecan pu huáp'i'í tí'ijcha'íica'a. Mí ajta, capu ja'anáj naa éene'en tiu'uteújchejte tíj mi xuuxu'u.

³⁰Ayee pu'u, Dios pu ayén naa éene'en rí'i tí'iruure mi ixaj ti íjii a'uun é'esejre'e a'úu ti a'upá'atza. Ajta á'iyen, aré'apua'a rasijchen. Tí'íj huatéehuan, aj mú mi raateátiira chuej tzajta'a tá'ajtaavijhua. Dios pu xaa jaítze'e rí'i á'amuaruure caí a'íjna ti rí'i ráaruu mi ixaj. Mú'een xu hui

caí a'atzu té'atzaahuate'e xaa ne'u.

³¹A'íj nu jín niyen tejá'amua'ixaate'e. Caxu siyen tí'imua'jca se'íjna jime'e yee: "¿Tí'itájqui tecua'ani?", nusu yee: "¿Tí'itájqui teyé'en?", na'ari yee: "¿Tí'itájqui jín tetiu'utétachejte'esin?"

³²A'íime í mej caí ramua'ate í Dios tzaáhuati'ira'a jime'e, a'íi mú a'íin pú'een í mej jín rahuauca. Mí ajta, a'íin í á'amua'upua ta japua ti é'esejre'e, a'íi pu ari ramua'aree nain t'íj na'a í ti tejamuá'aturaate'e.

³³Ayee pu'u, seuj mi'i raatahuaún ti Dios tejamuá'ajte'en, seajta sej ra'ará'astijre'en a'íj ti a'íin tí'ijxe'eve'e. Tí pua'a siyen huá'rini, Dios pu ajta tejámuaatá'asin na'íjmi'i a'íjna í ti tejamuá'aturaate'e.

³⁴Ayey xaa ne'u tí'ayajna. Caxu tí'imua'jca se'íjna jime'e yee a'íiquí té'eme ruijmua'a. Ruijmua'a xu sijta tí'itese'e xá'aju'un se'íjna jime'e í ti tejá'amuaci'ti a'ájna. Amí pu'u aúche'e í sej jín tí'itese'en íjii.

Tej nu'u caí seica jetze tí'ijpua'ajte'e

(Lc. 6:37-38, 41-42)

7 Caxu ché'e sena'a seica jetze tí'ijpua'ajte'e í se'íj ti í caí Dios ayén mú'ejmi jetze te'ujpuá'ajte'en ca'anín jime'e. ²Ayee pu'u, setíj siyen tí'ijxajtzi'ira í ruxí'ej tevi, ayée pu che'atá na'a Dios mú'ejmi tejá'amuaxajtzi'i. A'achú sej caj tiraatá'an í se'íj, ayén che'atá na'a tejá'amuaci'ti. ³¿A'íné 'een jín siyen rasise'í á'amua'ihuaara'a í tí'irí c'ílieen jín te'ute'jturaa í Dios jemi? Mí seajta mú'een caxu rasise'íj í sej ve'ecán jín auteájturaa jemin í Dios. ⁴Ajta, ti pua'a perí ve'ecán jín auteájturaa í Dios jemi, ¿a'íné tí'iri'iri pej piyen tiraatá'ixaate'en pemíjna ti c'ílieen jín a'uteájturaa a'íj ti tí'it'íj jín

te'uteájturaa? ⁵Mú'ee, í pej caí piyen mé teuúmua'aree, pauj mi'i nain jín tiu'utetzáahuate'en a'ímej jemi í pej jín auteájturaa. Aj pu xaa raavíte'e a'ame pej piyen tiraata'ixaate'en í se'íj a'íj ti tí'it'íj jín te'uteájturaa.

⁶Caxu siyen tihuá'ixaate'e í niucari ti jíme'en raxa í Dios huá'a tzajta'a a'ímej í mej tiú'uxana'avi'iste'e mej mi caí á'amua'iehuari'ira mat'íj í tzi'ici mej tiú'uche'evaca. Ajta caxu siyen tihuá'ijcate'e í ti Dios jemi é'eme'ecan a'ímej í mej caí tí'itevi'ira'a. Na'ari caí, ayée mú rini mat'íj í tuiixu í xarij tzajta'a a'utí jé'ejmuaa. A'íj mú pua'a tejámuaataxájta, mej nú'u amua'jcha'íire'e mú muá'aju'un huá'pi'i.

Mej nu'u rahuauca í Dios jemi tí'ij a'íin hua'utá'a

(Lc. 11:9-13; 6:31)

⁷Setá'aj siyen seuj rahuauca í Dios jemi, a'íné a'íi pu tejámuaatá'asin. Tí pua'a siyen rahuauca í jemin, aj xu xaa ráateuni jemin í Dios. Seuche'e seajta te'ejteátu'asixi'ín í puéerta jetze. Dios pu xaa te'antácuuna, amuaatá'asin í sej jíme'en rahuaahuau. ⁸Ayee pu té'eme a'íné ti pua'a ja'atí ayén tí'ijhuauca, a'íi pu ajta ra'anuré'asin. Tí pua'a ja'atí tí'it'íj huauca, a'íi pu ráateuni. Ajta ti pua'a ja'atí ayén te'ejteátu'asixi'ín tá'apueerta, Dios pu xaa te'antácuuna.

⁹¿A'íné tejamuá'amitiejte'e mú'ejmi? Tí pua'a muá'ayauj ayén tí'imua'huaviira í pan pej raata'í'ite'en, ¿ni mi tetej paraatátistejsin? Capej xaa ne'u tetej raatátistejsin sino pan pej raata'í'ite'esin. ¹⁰Na'ari, ti pua'a ayén tí'imua'huaviira pej hua'ité raatá'an, ¿ni qui cu'ucu'u

paraatapíjite'esin? Capej xaa ne'u cu'ucuu' u raatapíjite'esin sino hua'ité pej raatá'asin.

¹¹Jee sein, ayej ti'ayajna, mú'een xu caí urarí'en í ru tzajta'a. Mí seajta mú'een, seúche'e xu ramua'aree a'ij sej ye'í huárini sej si hua'utapuaíjve'en í ruyaujmua'a ti'itíj ti i'irí'en. Ajta í á'amua'iyá'upua, jeíhua pu jaítze'e hua'utá'asin í ti ti'irí'een a'ímej í mej rahuaviira muá'aju'un.

¹²A'íj xu jín siyen huárini nain jime'e. Setá'aj siyen che'atá sena'a huá'uruuren í ruxí'ej teite a'ij sej tí'ijxe'eve'e mej miyen amuáaruuren mú'ejmi. Ayeé pu huataújmua'a nain ti té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze Moisés ti ra'uyú'uxaca'a, ajta í seica jetze í mej ra'uyú'uxaca'a a'íime í mej tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan.

Jíme'en í juye ti auuyaúj, ajta í ti cáj auuyaúj

(Lc. 13:24)

¹³Sej si e'ará'asti a'úu ti Dios é'esejre'e, ayée xu huárini. A'uun xu a'uteároute í puéerta jetze ti cáj antéeyauj. Jee xaa, seáj pu sejre'e í puéerta ti antéeyauj. A'uun pu pújme'en e'enténine'i í juye ti ajta auuyaúj. Mu'iití mú me'uun a'uteáru'ipi, majta a'íj mú japuan ciine í juye ti auuyaúj. Matí'ij me'uun a'ur'é'enen a'u ti apuá'ari, naími'i mú jé'e huaújpua'arixí'isin, micu. Miyá'ujisin í ruxfejniu'uca ti auj ruurica'a. ¹⁴Mí ajta í seáj í puéerta, a'íi pu hui cáj antéeyauj, ajta a'íin í juye ti a'uun e'enténine'i, cáj pu auuyaúj. Ajta jé'ecan pu muári'eri ti ja'atí japuan huamé'en ti ij a'uun e'ará'asti Dios ti é'esejre'e ti ij ruurican a'uteáturan í Dios jemi. Ajta, camu mu'íi í mej miyen tí'irateuni.

Mej nu'u ráamua'aree ti'itíj ti cíye'ara'an pírici me'íjna jime'e ti taaca

(Lc. 6:43-44)

¹⁵Rí'íi xu'u, mú'een, huá'a jemi í mej tí'ihua'itaca. Ayeé mú tí'ixaxa'a tíjín: “Dios jetze me'ecan tu hui tí'ixaxa'a.” Mé mú ve'er'é'ene mé muá'acanta. Ayeé mú á'ujujhua'an a'amua tzajta'a. Cu xiee mé caí tí'itíj a'ij ruure. Mí ajta, capu ayén ti'ayajna. Jee xaa ne'u ayén ti'ayajna. Ayeé mú 'een matíj í íira'avete í mej tí'itecu'lica. Jé'ecan mú tihuá'aril'iraca í teite í tihua'áa. Majta huá'acuanamuáj. ¹⁶Rí'irí sej si siyen tihuá'umua'ati se'íjna jime'e a'ij mej ye'í rici. Ayeé xu che'atá sena'a tihuá'umua'ati setíj tí'ijmua'ate seáj í cíyej ti pua'a caí ri'éene'en taca'a. Casi'i, jetzen a'íjna í ti tétzicare'e, capu a'íjna jetze taaca í uuva; capu ajta a'íjna jetze taca'a í huaréj, jetzen a'íjna í cíyej ti tétzicare'e.

¹⁷Ayeé pu tí'een, nain í cíyej ti tí'irí'een, ri'éene'en pu tí'itaca'a. Ajta, nain í cíyej ti caí tí'irí'een, capu ajta ri'éene'en tí'itaca'a. ¹⁸Capu a'atzu a'íj tí'irí'iri ti a'íin cíyej ti tí'irí'een, ayén taca'a a'íjna ti caí rí'en. Ajta, jíme'en a'íjna í cíyej ti caí rí'en, capu ajta í'irí'iri ti ri'éene'en tiu'utáca'an. ¹⁹Mí ajta a'íime í teite, ayée mú 'een tíj í cíyej ti caí tí'irí'een. Dios pu ayén che'atá na'a huá'aruuren matíj í teite miyen tí'iruure í cíyej ti caí rí'en. A'íi mú té'ljveichixí'isin, majta ra'anteáaira. ²⁰A'íj nu jín niyen tejá'amua'ixaate'e tíjín: Ayeé xu 'éeni'icí'e huá'umua'ati se'íjna jime'e a'ij mej ye'í rici.

Camu nu'u najími'i a'uun a'uteáturaasin tavástar'a ti é'esejre'e

(Lc. 13:25-27)

²¹Mí majta me'ín í mej miyen tí'inejee tíjín: “Nevástar'a, casi'i

nevástarara”, camu naími'li me'uun a'uteáru'uti a'u ti tejé'ajta í Dios. A'li mu'u me'uun a'uteáru'uti í mej miyen rici a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios. ²²Ayee pu té'eme a'ájna xicájra'a jetze tí'ij Dios ayén huá'axijte'en í teite. Mu'iiti'í mú miyen tinaatá'ixaate'esin me'ájna jime'e yee: “Nevástarara'a, teen tu tiu'utaxájtaca'a aníúucajtze'en tetí'ij teuj ruurica. Teajta aníúucajtze'en jín hua'utamuári í tiyaaru'u mej huá'a tzajta'a seijre'eca'a. Ayee tu che'atá tena'a, jeíhua tiu'umuá'ariej te'ájna jime'e tej mú'etzi jetzen arátaca'anejca'a.”

²³Mí neajta inee, ayée nu hui tihua'utá'ixaate'esin tijín: “Canu ja'anáj amuaamuá'a a'atéenni sej pú'een. Caxu a'atzu neteítistemua'a pú'een. Sericu, sej hui iyecu'í inee jemi, mi sej a'ij pua'a rici.”

Jíme'en í mej japuan rá'ajtaahuaca'a í ruchi'í í mej hua'apua

(Mr. 1:22; Lc. 6:47-49)

²⁴A'íj pu jín, ja'atí ti na'a ti ayén nenamua, ajta ti ayén ra'ará'astijre'e a'ij nej tí'ixaxa'a, ayée pu hui che'atá na'a mé teuúmua'aree tíj a'ájna í ja'ati ti huatéújchi'ite tetej japua. ²⁵Aj mú mi huatéviiyeca'a. Ajta cámi'iyixi í jaj. Ajta huatá'eecareca'a. Ajta a'íin í chí'lira'an, capu á'ave a'iné tetej japua pu rá'ajtaahuaca'a. ²⁶Mí ajta, a'ájna í ja'ati ti ayén nenamua, ajta capu ayén ra'ará'astijre'e a'ij nej tí'ixaxa'a, ayée pu che'atá na'a 'leen tíj a'ájna í ja'ati ti caí ti'itíj mua'aree. A'ájna í ja'ati huatéújchi'ite a'u ti á'useaata'a. ²⁷Aj mú mi huatéviiyeca'a. Ajta cámi'iyixi í jaj. Ajta huatá'eecareca'a. Ca'anacan pu á'ave í chí'lira'an. Jé'ecan pu yá'urie a'ájna í ja'ati ti huatéújchi'ite a'u ti

á'useaata'a. Ayee pu che'atá na'a tí'ijruuren í ja'ati ti caí ra'ará'astijre'e a'ij nej tí'ixaxa'a. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'ájna í Jesús.

²⁸Tí'ij Jesús ra'antipúa'ajte ti tihua'utá'ixaa, jeíhua mú huajíjxica'a me'ájna jime'e a'ij ti tihua'umuá'ate.

²⁹Capu cha'a na'a tihua'umuá'ate matíj í seica í mej tihua'amua'atehua'a í yu'uxari jetze, sino ayée pu'u cumu seíj ti ti'itétjvee ti'itíj jime'e ti ve'ée.

Jesús pu seíj tiú'uhuaa ti ru jetze cá'atzaca'a

(Mr. 1:40-45; Lc. 5:12-16)

8 Tí'ij acájraa í Jesús jirí jetze, jeíhua mú teite a'ucíj jamuan. ²Tí'ij jí seíj ave'eré'ene í Jesús jemi. Tí'icui'icaa a'ájna jime'e ti tinéj í 'atzaj huá'ire'ara'an jetze. Ayee mú ratamuá'amua tíjín lepra. Tí'ij i a'íin tí'tunutaca'a jemin í Jesús. Ayee pu tiraatá'ixaa tíjín:

—Tí pua'a hui mua'aráanajche pej tináhuate'en.

³Aj pu i Jesús ra'ajtamuariej. Ayen tíjín:

—Na'aráanajche pej huarún.

Jíme'en pu'u ayén raataxájtaca'a, aj pu i tiraacá'aril'iril'í í ti jíme'en tí'icui'icaa. Tí'ij jí huarúj. ⁴Aj pu i Jesús ayén tiraatá'ixaa tíjín:

—Casi'i, capej ja'atí ixaate'e sino aricu, a'ájna jemi ti tí'iva'iri teyujta'a. Ché'e muaaseíj. Pajta tiu'utámuai'ivejta a'ij ti tiu'uxájtaca'a í Moises teecan. Ayee mú éeni'ic'e ramua'aréeren tíjín pepu'uri huarúj.

Jesús pu tiráhuuaa a'ájna ti ravaire'eca'a a'ájna í xantaaru'u ti anxíte tí'ajta

(Lc. 7:1-10)

⁵⁻⁶Aj pu i Jesús a'uteájrupi a'ujna Capernaúm. Tí'ij a'uun a'uteájrupi,

sej pu u a'uvé'emej ti i'li xantaaru'u. A'li pu a'fín pú'een ti anxíte tí'ajjta. Jé'ecan pu rájhuaviiri'i a'fjna í ja'ati. Ayen tíjín:

—Nevástara'a, jé'ecan pu tí'icui'i a'fjna ti nevaire'e. An pu a'ujcá'a í utaatzí japua. Ciyáaxara'a. Nainjapua pu racui'i huáp'i.

⁷Aj pu i Jesús ayén tiraatá'ixaa tíjín:

—Née nu xaa a'umé'e na'ame nej ni tiráahuaate'en.

⁸Aj pu i ayén tiu'utaniú a'fjna ti anxíte tí'ajjta tíjín:

—Nevásta'ara'a, capu ayén muaavíjte'e pej piyen uteároute u niche, a'iné canu Israel jetze ajtéme'ecan. Ayee pepu'u huárini, patá'aj piyen tiraataxáj í niuucari jime'e. Aj pu xaa rujni a'fjna ti nevaire'e. ⁹Ayee nu tí'imua'ixaate'e ne'fjna jime'e í mej seica tí'ine'ajjte'e ineetzi. Neajta inee, nee nu seica tí'ajjte'e. Tí'pua'a niyen tiraata'ixaate'en sej tíjín: “Aricu, u pá'ume'en”, a'fí pu xaa a'umé'e a'ame. Na'ari, ti pua'a niyen tiraata'ixaate'en í sej tíjín: “Yé vé'exijri'i”, a'fí pu ajta yé ve'eré'enejsin. Neajta niyen tiraata'ajjte'esin í ti nevaire'e tíjín: “Aisí mú'ee, pí huaríchi.”

Ajta a'fín, ayée pu rini. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'fjna í xantaaru'u.

¹⁰Tí'ij Jesús ráanamua'jri'i, jé'ecan pu huataújtemua'ave. Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa a'fimej í mej rá'ajaahuate'e tíjín:

—Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'lira'a jime'e. Huá'a tzajta'a í teite ayujna mej huachéjme tíj na'a ti huatacá'a íyiu Israel, canu ja'anáj sej huaté'uu íyiu Israel, ja'atí ti ayén che'atá na'a té'atzaahuate'e tíj a'fjna i teáata'a. ¹¹Neajta niyen tejá'amua'ixaate'e, a'fjna jime'e yee

jeíhua mú u a'uvé'uju'u muá'aju'un mej mi a'ujrá'ase me'fjna jamuan í Abraham teecan, majta me'fjna í Isaac teecan, majta me'fjna jamuan í Jacobo teecan. A'uu mú hui a'uvé'uju'u muá'aju'un a'u ti xicaj 'eíjninei, majta a'u ti xicaj e'eteáru'ipi. Aj mú mi tí'icua'ani huá'a jamuan í mé huaíca tí'ij teja'uré'ene a'ájna xicá'jra'a jetze ti Dios nain jín tiu'uta'a'ájta íyien chaanaca japua. ¹²Mí majta a'fimej í mej Israel jetze ajtéme'ecan, Dios pu hua'irá'ti á pua'acé a'u ti a'utíca'a. Jéíhua mú huateujyéineajra'asin, majta jeíhua mú ancuré'ujc'i'mée muá'aju'un í rutamej jime'e a'fjna jime'e mej jeíhua rajpuaítzi. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

¹³Aj Jesús ayén tiraatá'ixaa a'fjna ti anxíte tí'ajjta tíjín:

—Aricu, ayée pu té'eme patíj peri té'antzaahua. Jíme'en pu'u ayén tiraatá'ixaa, aj pu i huarúj a'fjna ti tí'ivaire'e a'fjna jemi í xantaaru'u. Tí'ij jí á'uraa a'fjna í Jesús.

Jesús pu tiráahuaa a'fjna mu'uneára'an í Pedro

(Mr. 1:29-31; Lc. 4:38-39)

¹⁴Aj pu i Jesús a'uun a'ará'a Pedro ti é'eche. A'uu pu i a'fín huasej a'fjna í mu'uneára'an í Pedro. An pu já'ujca'atii í utaatzí japua. Tí'icui'icaa. Pístaca'a a'fjna í 'fita'a. ¹⁵Aj pu i Jesús rajví'i muájca'are'ara'an jetze. Jíme'en pu ayén huaríj, aj pu'i huarúj. Ajta a'fín í 'fita'a, a'fí pu ájchee. Ajta á'iyen a'utéjche ti tiraamí.

Jesús pu jeíhua tihua'uhuaa í teite

(Mr. 1:32-34; Lc. 4:40-41)

¹⁶Tí'ij huateática'areca'a, jeíhua mú huaje'eráavi'ti Jesús jemi

a'ímej í mej tiyaaru'u huá'a tzajta'a seijre'eca'a. A'íi pu hua'uta'a'íj a'ímej í tiyáaru'use mej nu'u huiráciine í teite tzajta'a. Ajta najmí'ica pu tiú'uhuaa í mej tí'icucui'icaa. ¹⁷Ayee pu tiuju'uríj ti ij araúrasten a'ij ti tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Isaías, í ti ajmí'i tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. Ayen tijín: “A'íi pu titá'ari'iri'i a'íjna í ti jín caí ché'e tú'uca'anisti'iraca'a. Ajta a'íi pu yá'utíi í tej jín tí'icucui'icaa.”

A'íime í mej raxí'eve'eca'a mej jamuan á'ujjhuane'en í Jesús

(Lc. 9:57-62)

¹⁸Tí'ij Jesús hua'useíj í teite í mej jé'hua ajteáxiireca'a í jemin, aj pu i ayén tí'hua'uta'a'íjte mej nu'u antáciine antavén pújme'en. ¹⁹Aj pu i seíj ti tiújmua'ate í yu'uxari jetze, a'íi pu ave'eré'ene jemin í Jesús. Ayee pu tirájhua'viiri'i tijín:

—Maestru, niché'e á jamuan á'uche'ecane'en a'u ti na'a pej a'umé'e pua'amé.

²⁰Aj pu i Jesús ayén tiraatá'ixaa tijín:

—Canu mu'u a'umé'e na'ame. A'íime í arachuíjse, a'úu mú hui u'uche cuunísta'a, majta a'íime í pina'ase a'úu mú tí'itítu'a a'u mej é'e'aseca. Mí neajta inee, i nej neajta teáata'a jetze airáane, canu a'atzu huatéechi'i í nej tzajta'an huácuti. —Ayee pu tiraatá'ixaa.

²¹Ajta seíj ti á'uche'ecane'e jamuan, a'íi pu ayén rájhua'viiri'i tijín:

—Nevástara'a, niché'e yé huácutii íyee niche asta na'a caí huámí'ini í nitáàta. Netí'ij ra'ava'anán, aj nu ni yé ve'eré'enejsin nej ni á'uche'ecane'en á jamuan.

²²Ayee pu tiraatá'ixaa a'íjna í Jesús tijín:

—Miche'e mi seica ra'avá'anan í hua'axí'ej mi'ichi a'íime í mej caí ramua'ate í Dios. Mí pajta mú'ee, patá'aj ca'anacan yé ve'eré'enen.

Tí'ij Jesús raatépua'ajte í eeca

(Mr. 4:35-41; Lc. 8:22-25)

²³Aj pu'i Jesús ateájraa í baarcu jetze, majta a'íime í mej jamuan á'ujjhuane'e. ²⁴Aj pu i temua'a ca'anín jín tiu'utá'ecareca'a í jaj japua. Jé'ecan pu'i tiújta'ahua'a vivejmé'e. Tí'ij jí ateáxiire'axi í baarcu jetze. Ajta a'íin í Jesús, a'íi pu í'icujcaa. ²⁵Majta me'ín í mej á'ujjhuane'e jamuan, a'íi mú ave'eré'ene jemin. Aj mú mi raajíste. Míyen tijín:

—iMaeestru, ta japua huániuuchi! íTu'uri hui cui'ini!

²⁶Aj pu'i ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—Mí sej caí a'atzu té'atzaahuat'e, á'a'iné sej si huápi'i tí'tziine'e?

Aj pu i ájchee. Tí'ij jí hua'utá'ijmíjri'i í eeca, ajta í jaj. Aj pu i huatéepua'aj í eeca, ajta a'ure'újé'iyee já'araa í jaj, temua'a naa. ²⁷Jé'ecan mú a'ij ra'utaseíj a'íime í teteca. Ayee mú tí'iru'ihua'uraca'a tijín:

—¿Tí'itáani tévira'a pú'een amíjna? Amí pu tihuá'ajte'e í eeca, ajta í jaj. Majta mú hui rá'aste.

A'íime í mej huá'a tzajta'a seijre'eca'a í tiyaaru'u a'ujna u Gadara

(Mr. 5:1-20; Lc. 8:26-39)

²⁸Tí'ij tá'i Jesús a'uun a'ará'a utavén pújme'en já'ahua'a Gadara ti ajtéme'ecan. Matí'ij mi aita'íj í baarcu jetze. Aj mú mi seica hua'antínájche'ca'a. Ma hua'apua a'íime. A'uú mú e'eráaci a'u mej mi'ichite é'enaamuaca.

Tiyáaru'use pu huá'a tzajta'a seijre'eca'a. Jéihua mú simuáruunica'a. A'íj pu jín caí ri'iríistaca'a ti ja'atí a'uré'enen a'ujna juye jetze. ²⁹Mat'íj mi miyén titeejíjhuaca'a. Miyén tijín:

—¿A'iné hui ti'itíj peteáruuren itejmi jemi, Jesús, pej i'i yaujra'an í Dios? ¿Ni piyén mú a'uvé'emej pej pi puajtzi taatá'an? Aru capu xi teja'uré'ene a'ájna xicá'jra'a tej jetzen rajpuaiítzi tá'aju'un.

³⁰Majta a'ímuá seica huaté'uu í tuiixute. Mé mu'íi. A mú a'ujjuhua'an mete'enticuáa. ³¹Mat'íj mi me'ín í tiyáaru'use ti huá'a tzajta'a seijre'eca'a, a'íi mú miyén rájhuaviiri'i me'íjna í Jesús tijín:

—Tí pua'a piyén titaatamuárite'en itejmi, taata'ítechi itejmi a'u mej a'uté'uu mi tuiixu.

³²Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tijín: —Sericu.

Mat'íj mi huiráaci. Aj mú mi huá'a tzajta'a a'uteájrupi í tuiixute. Majta me'ín í tuiixu, mat'íj mi huataúruu a'uun pújme'en játe'ana ti a'atam'í'ie. Mat'íj'jtá mi atéavatzí á jaata'a. Aj mú mi aujámí naíjmi'i.

³³Majta me'ín í mej tuiixu cha'íica'a, a'íi mú huataúruu. Mat'íj mi me'uun a'uc'íj chajta'a mej mi tiu'utaxáj. A'íj mú hua'utá'ixa a'íj ti ti'itíj huá'uruu í tuiixu, majta a'íj ti ti'itíj huá'uruu a'ímej í tiyáaru'use í mej huá'a tzajta'a seijre'eca'a. ³⁴Mat'íj mi a'íime a'uun mej huachéjme'ecaa a'ujna, naími'i mú ave'eré'ene í Jesús jemi mej mi jamuan tiu'uxáj. Mat'íj raasej, jéihua mú rájhuaviiri'i me'íjna í Jesús ti nu'u á'ura'ani u já'ahua'a yee.

Jesús pu seíj tiú'uhuaa ti ciyáaxara'aca'a

(Mr. 2:1-12; Lc. 5:17-26)

9 Aj pu i Jesús ateá'jraa í baarcu jetze. Aj mú mi antac'íj után

pújme'en. Ti'íj jí a'uun a'ará'a a'ujna chajta'a a'u ti é'eme'ecan.

²Majta me'ín í seica, a'íi mú ja'atí ave'eré'eneijte í Jesús jemi seíj ti ciyáaxara'aca'a. A'íj pu já'ujca'atii í utaatzí a'íjna í ja'ati. Tí'íj Jesús hua'useíj a'ímej í teite, aj pu xaa ráamua'areeri'i tijín meté'atzaahuat'e a'íime. Aj pu'i ayén tiraatá'ixaa a'íjna ti tí'icui'i tijín:

—Niyauj, uhuatéá'aca'ane í á'a tzajta'a. Pu'uri timuaatá'uuni'iri'i í Dios í pej jín auteájturaa í jemin. —Ayeé pu tiraatá'ixaa.

³Majta á vejli'i huuiráte'eca'a seica í mej té'eyu'uxaca í ruye'irá jime'e. Mat'íj mi miyén tiu'umuá'aj í ru tzajta'a tijín: “Amí pu a'íj pua'a tiratá'aca í Dios í runiuuca jime'e.”

⁴Ajta Jesús, a'íi pu rusej rú'umua'areeca'a a'íj mej ye'í té'umua'atzejca'a í ru tzajta'a. Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—¿A'iné 'een jín siyén a'íj pua'a té'umua'atze í ru tzajta'a? ⁵¿Ti'itáani caí jaítze'e muári'eri, ni nej niyén tiraatá'ixaate'en í ti ciyáaxara'a yee: “Pu'uri timuaatá'uuni'iri'i í Dios í pej jín auteájturaa í jemin”, na'ari yee: “Ájchesi, ajta anchuéé mua'a utaatzí?”

⁶Aru, ayée nu hui rini seíj si ráamua'aree í nej neajta í teáata'a jetze airáane, nee nu xaa ne'íjna jín antínmuua'aree íyén chaanaca japua nej ni tihua'utá'uuni'i í mej jín auteájturaa í Dios jemi.

Aj pu i ayén tiraatá'ixaa í ti ciyáaxara'a tijín:

—Ájchesi, tipíi mua'a utaatzí. Aricu á'ura'a a'u pe é'eche.

⁷Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a í Jesús, aj pu'i ájchee a'íjna ti tí'icui'icaa. Tí'íj i á'uraa u ruche.

⁸Majta me'ín í teite, mat'íj tiu'uséj a'íj ti ti'ití huar'íj, jé'ecan mú

huataújtemua'ave. Rí'i mú tiraatajé í Dios, me'fjna jime'e ti a'fín Dios ari raatá'a a'fjna í muári'eri'ira'a í mej jín miyen rici í teteca.

Jesús pu raata'ájtaca'a a'fjna í Mateo

(Mr. 2:13-17; Lc. 5:27-32)

⁹Aj pu í Jesús á'uraa. Tí'ij jí á'ayee a'uré'ene tí'ij a'fín huasej'j a'fjna í ja'ati, Mateo tí ántehuaa. A'uú pu huiracatii chi'ita mej tzajta'an huá'ajjive'eca'a í mej tí'ti'icica. Aj pu í ayén tiraatá'ixaa tíjín:

—Patá'aj ne jamuan á'uche'ecane'en.

Ajta á'iyen, Mateo ájchee. Tí'ij jí á'uraa jamuan.

¹⁰Tí'ij jí ayén tiuju'uríj. Matí'ij me'uun a'ará'a a'utí Mateo e'echéjme'e. Tí'ij Jesús tí'icua'acaa, matí'ij mi u a'uvé'ej'u jeíhua í mej tí'itejive'e, majta seica í mej miyen che'atá mena'a a'ij pua'a tí'teteite. Najmi'i mú tí'icua'acaa í meesa japua jamuan í Jesús, majta jamuan a'ímej í mej á'ujjuhua'ane'e í Jesús jamuan.

¹¹Majta me'ín í fariseos, a'fíme í mej jeíhua huápi'i raxí'eve'e í ruye'irá, matí'ij miyen raasej'j a'ij tí ríjcaa í Jesús, ayée mú tihua'uta'íhua'uri'i a'ímej í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e. Miyen tíjín:

—¿A'iné 'een jín amín a'amua maestro tí'icua'aca, ajta ye'eca huá'a jamuan í mej huá'ajjive'e í mej tí'ti'icica, ajta jamuan í mej caí xí'epi'ín titetiújcha'i?

¹²Tí'ij ayén tiú'unamuajri'i í Jesús, aj pu í ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Ayeen nu tejá'amua'ixaate'e. A'ímej jime'e í teite í mej a'uc'í'ica'a jemin tí ya'anaca, capu ruxe'eve'e mej u á'uju'un í mej rí'en a'fjna jemi í tí ya'anaca, sino a'fí mú xaa

a'uré'enine'í í tí ya'anaca jemi í mej tí'icucui'i. ¹³Sericu, setá'aj tihuaújmu'aten se'fjna jime'e sej sí yaú'itíee xá'ara'ani a'ij tí huataújmu'a'a a'fjna í niucari a'fjna jime'e mej raxí'eve'e mej mí á'ujcu'uve rujíimua'a. Mí neajta, canu a'atzu raxí'eve'e mej tiu'utamuai'ivejta. Ayee pu che'atá na'a 'een ineetzi jemi, canu ne'fjna jín yé vé'eme nej a'ímej huatá'inen í tí ayén tihua'ámitíejte'e mej xí'epi'ín rici sino a'ímej í mej miyen tirú'umu'aree í ru tzajta'a í mej caí xí'epi'ín rici.

Jíme'en í mej jín rú'itzi'ive'eca

(Mr. 2:18-22; Lc. 5:33-39)

¹⁴Matí'ij mi seica ave'eré'ene. A'fíme mú a'fín pú'een í mej Juan jamuan á'ujjuhua'ane'e. A'fí mú ave'eré'ene í Jesús jemi. Matí'ij mi miyen tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—¿A'iné 'een jín tiyen tí'ita'itzi'ive'e iteen, majta a'fíme í fariseos? Aru í mej mú'etzi jamuan á'ujjuhua'an, camu hui miyen rici.

¹⁵Ayee pu tiu'utaniú a'fjna í Jesús, tíjín:

—Tí pua'a ja'atí huaténeiche, aj pu í ru'amiigustemua'a huatá'ineesin mej mí tiú'uyesten. Aj pu í tihua'íimin. ¿Ni tzaa miyen tí'iru'itzi'ive'en tí pua'a huá'a jamuan tí'yeste í ja'ati? Capu xaa ne'u. Mí ajta xaa, aj pu teja'uré'enejsin í xicá'jra'a mej jetzen rá'avi'itín í ja'ati. Aj mú xaa í amiigustemua'ame'en ru'ítzi'ive'en, a'iné capu ché'e é'e já'ahua'a í hua'amiigu. A'iné naúche'e nu yé huatájvee, camu ru'ítzi'ive'en í ne'amiigustemua'a.

¹⁶Niche'e se'j amuaatá'ixaate'en í niucari. Tí pua'a ja'atí a'fjna

jín tí'licu'üne'epua cíixuri jime'e
 ti mí'ime'ecan, capu ayén
 tí'ijcu'üne'epuan a'fjna jime'e í cíixuri
 ti caí xi ja'anáj já'usini'i. Na'ari caí,
 huatétzu'uta pu'u a'fjna í cíixuri
 ti jécua tí'ij huatéja'usini'ihua.
 Ra'atésijtza'anaxi'isin í ti
 mí'ime'ecan. Aj pu í ti anásijtza'ani,
 jaítze'e pu ve'etí a'ame.

¹⁷Ajta, camu miyen raruure mej
 ru'ucájt'u'ani navij limeetajra'a
 tzajta'a ti racua'iríihuajme í viinu
 í mej mauchén ráataahuaca'a. Tí
 pua'a miyen ráaruuren, a'fjna í viinu
 ti jécua, a'fí pu rajtésijtza'ana
 í navij ti racua'iríihuajme. Tí'ij jí
 a'uvaájtzi í navij, ajta í viinu. A'fj pu
 jín ayén ruxe'eve'e ti iru'ucájt'u'ani
 navij tzajta'a ti jécua a'fjna í viinu
 ti ajta jécua. Ayee pu 'éeni'icí'e
 te'utáviicua'ira ti ruxí'ej tí'ijécua. A'fí
 pu a'fjna jín té'eviicua'i í ti hua'apua.

**Jíme'en í yaujra'an a'fjna í Jairo, ajta
 í ucarij ti tí'licui'icaa**

(Mc. 5:21-43; Lc. 8:40-56)

¹⁸Aúche'e pu tihua'ú'ixáate'eca'a
 tí'ij seáj ave'eré'ene, ti tí'ajta u huá'a
 teyujta'a. Aj pu í títunutaca'a jemin
 a'fjna í Jesús. Ayee pu tiraatá'ixaa
 tíjín:

—Niyauj pu hui á'ame'ere. Mu
 a'utá'iyi'i patá'aj ra'ajtamúári'en, tí'ij
 a'fín auj ruuri á'ara'ani.

¹⁹Jesús pu ájchee. Tí'ij jí a'uun
 yá'ume jamuan a'fjna í ya'upuáara'an
 a'fjna ti á'ame'ere. Majta mú
 á'uju'un a'fíme í mej Jesús jamuan
 á'ujujhua'ane'e. ²⁰Ajta a'fín 'fita'a
 a'uun a'utéveeca'a ti ari ayén á'atee ti
 tí'licui'i a'achú cumu tamúamuata'a
 nine'ira'a japuan hua'apua. Tí'ij
 pí na'a pu uvé'exujxure. A'fí pu
 ave'eré'ene í Jesús jemi. Aj pu í

ra'ajtamúáriej tíj na'a te'uvíjpi'i
 í cíixure'ara'an jetze. ²¹A'fj pu jín
 ayén huarfj, a'liné rusefj pu ayén
 tiu'umuá'aj tíjín: “Tí pua'a a'fí nena'a
 caj te'ajtamúári'en tíj na'a te'uvíjpi'i
 í cíixure'ara'an jetze, aj nu xaa
 rujni.” ²²Aj pu í Jesús pí a'uré'eve
 tí'ij raasefj í 'fita'a. Aj pu í ayén
 tiraatá'ixaa tíjín:

—Niyauj, huaté'aca'ane mua'a
 tzajta'a. Peté'atzaahuate'e nej
 timuáahuate. A'fj pej jín peri huarfj.

Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a,
 aj pu í huarfj a'fjna í 'fita'a.

²³Tí'ij jí a'uun a'ará'a a'u ti é'eche í
 ya'upuáara'an í ti á'ame'erejca'a. Tí'ij
 uteájrui u chí'ita, aj pu í hua'usefj í
 teite, a'fímej í mej tí'icí'isite'e jamuan
 í seica í mej jéfhua ruyein. ²⁴Aj pu í
 ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Sericu, xu'irácini mú'een, a'liné
 capu mí'ichi mí temuajj, sino cutzú pu'u.

Mí majta, a'fí mú raate'atzeájraa
 me'fjna jime'e a'ij ti tihua'utaxájtaca'a.

²⁵Aj pu í Jesús hua'irá'iteca'a
 á pua'acié. A'u pu uteájrui a'u
 ti auucá'a a'fjna í temuajj. Aj pu
 í ra'ajví'i muájca'are'ara'an jetze.
 Ajta a'fín í temuajj, tí'iquí a'fín
 ájchee. ²⁶Tí'ij jí nainjapua a'u ti
 na'a mej a'uchéjme'ecaa, naími'i mú
 ráamua'areeri'i a'ij ti tí'ití huarfj.

**Jesús pu tihua'uhuaa hua'apuaca
 í mej aracúcu'unijme'eca'a**

²⁷Tí'ij Jesús a'uun a'arájraa,
 mé hua'apua mú raatavén í mej
 aracúcu'unijme'eca'a, mua'antijíihua.
 Miyen tíjín:

—Mú'ee pej i'i yaujra'an a'fjna í
 David teecan, tá'ancu'uvajxi'i.

²⁸Tí'ij Jesús uteájrui u chí'ita, aj
 mú mí ave'eré'ene í jemin. Aj pu í
 ayén tihua'uta'fhua'uri'i tíjín:

—¿Ni sená'antzaahuat'e'esin nej tejá'amuahuaate'en?

Matí'ij mi miyen tijín:

—A'ii ne'u tecaí, tavástar'a.

²⁹Aj pu i hua'arámuari'ejxi í huá'a jí'í jetze. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—A'ijna jime'e sej té'antzaahua, ayée pu té'eme. Xu'uri huarúj.

³⁰Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a, aj mú mi mé uunéjne'ereca'a a'íime í mej hua'apua. Jéihua pu tihuau'íjca a'íjna í Jesús mej nu'u caí ja'atí ixaate'e. ³¹Mí majta, matí'ij a'ucíj, aj mú mi autéjhuii mej raataxáj mé jéjre'e nainjapua a'ij ti Jesús huá'uruu.

Jesús pu tiráahuaa seij ti caí té'anri'irejca'a

³²Matí'ij huiirajú'unca'a u chí'ita, seica mú ti tí'icui'i á ye'iré'enejtí'ire. Capu té'anri'irejca'a a'íjna í ja'atí.

³³Aj pu i Jesús raatamuári í tiyaaru'u ti tzajta'an seijre'eca'a. Ajta á'iyen a'utéjche ti tiu'utaxáj a'íjna ti tí'icui'ica'a. Majta me'ín í teite, jeíhua mú huataújtemua'ave. Miyen tijín:

—Jee xaa ne'u. Catu ja'anáj ti'itáj tiyen tiu'uséjij tjí na'a íiyen ti huatacá'a Israél, tetíj teuchén teri tiu'uséjij íjii ti ja'atí ayén tiraayí'iti.

³⁴Mí majta a'íime í fariseos, ayée mú tiu'utaxájtaca'a tijín:

—A'íjna í Jesús, a'íi pu a'íjna jetze araújca'ane ti tihuá'aíjte'e í tiyáaru'use tí'ij ayén hua'utamuarite'en í tiyáaru'use í mej teite tzajta'a seijre'e.

Jesús pu huá'ancu'uvajxi í teite

³⁵Nain japua pu á'uche'ecane'e í Jesús a'u ti na'a mej a'uchéjme'ecaa, chajta'a, ti vivéj nusu ti c'íliéene'ejmee. Tihuá'amua'atehua'a pu á'aye'li huá'a teyujta'a a'íjna jime'e

í niuucari ti jíme'en raxa í Dios ti nainjapua tí'ajta. Ajta najími'ica pu tíu'uhuaa, nain í mej jín tí'icui'icaa nusu í ti caí huá'aca'anisti'iraca'a.

³⁶Tí'ij a'ímej huasej í teite, jé'ecan pu huataújxieemiste huá'a jemi a'iné jeíhua mú huamuá'itiche me'íjna jime'e í mej rajpuaíjtzica'a. Majta ruxieemíjte'e. Ayee mú éene'e matíj cáne'axi í ti caí ja'atí huá'acujta'a á'uche'ecane'e.

³⁷Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e tijín:

—Jee xaa ne'u, ayej ti'ayajna, mu'uri mu'ití í mej meri rí'í huaujúruu ti Dios tíhua'uta'afjte'en. Mí ajta, í mej tí'imijhuaca huá'a jíme'en, camu mu'íi. ³⁸A'íj pu jín, ayée pu tíu'ujxe'eve'e. Setá'aj siyen tí'ijhuaviira se'íjna í tavástar'a ti ayén huá'uruuren mej mi teitestemua'ame'en pu'éene'en muá'ara'ani, ti i a'íin tavástar'a hua'uré'el'itixí'ín í mej tí'imijhuaca mej mi huá'ajseire'en í Dios jemi.

Jesús pu hua'avé'ejajpuaxi a'ímej í mej tamuáamuata'a japon hua'apua ará'ase

(Mr. 3:13-19; Lc. 6:12-16)

10 Aj pu i Jesús hua'utajé a'ímej í mej tamuáamuata'a japon hua'apua ará'ase. A'íi pu antiújmua'areereca'a a'íjna jime'e mej mi hua'utamuarite'en í tiyaaru'u mej huá'a tzajta'a seijre'eca'a í teite, ajta mej mi nain tihuá'uhuaate'en í mej jín tí'icucui'icaa, cu'íni'ira'a jime'e nusu ti caí huá'aca'anisti'iraca'a. ²Ayee mú ánte'arua a'íime í mej tamuáamuata'a japon hua'apua ará'ase, a'ímej í ti Jesús hua'uta'íteca'a. Amuacaícan,

a'fjna í Simón, í mej majta miyen ratamuá'amua tijn Pedro. A'fi pu ajta huatajé a'fjna í juutzeájra'an í Simón. Ayee pu ántehuaa tijn Andrés. Ajta a'fmej pu huatajé a'fjna í Jacobo, ajta juutzeájra'an ti ayén ántehuaa tijn Juan. A'ii mú me'ín pú'een yaújmua'ame'en í Zebedeo.

³Ajta seica huatajé, a'fjna í Felipe, ajta a'fjna í Bartolomé, ajta a'fjna í Tomás, ajtahua'a sefj, ti ayén ántehuaa Mateo, ti tí'itejil'ivihua'a a'fmej í mej tí'ití'icica. Sefj pu ajta huatajé. A'ii pu a'fín pú'een a'fjna í Jacobo, Alfeo ti rape'eri, ajtahua'a sefj, a'fjna í Lebeo, í mej majta miyen ratamuá'amua tijn Tadeo. ⁴A'fi pu ajta huatajé a'fjna í Simón í ti ajtémecan huá'a jetze í mej miyen huataújmua'a tijn cananista, ajta a'fjna í Judás ti ayén te'entímu'utaca tijn Iscariotes. A'ii pu a'fín pú'een í ti avítzi jín hua'utátuii a'fjna í Jesús.

Jesús pu hua'uta'íteca'a í mej jamuan á'ujuhua'ane'e mej nu'u raataxáj a'ij ti 'een í Dios jemi

(Mr. 6:7-13; Lc. 9:1-6)

⁵A'ii mú a'fín pú'een í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase í ti Jesús hua'uta'íteca'a. Ayee pu a'fjna jín tihua'u'ljca, ayén tihua'ixaate'e yee:

—Caxu se'uun á'uci'ica'an se'újna á mej a'uchéjme í mej sefj chujra'a japua ajtémecan, caxu seajta uteáru'ipiche'en chajta'a a'u mej é'che a'fime í mej Samaria jetze ajtémecan. ⁶Mí seajta mú'een, setá'aj se'uun á'uju'un huá'a jemi í mej i'i yaújmua'ame'en a'fjna í Israél teecan. Yee mú 'een a'fime tñ cáne'axi í mej á'uvej. ⁷Setá'aj á'uju'un, sera'antixáata yee pu'uri

tín teja'uré'enejsin ti Dios ayén tiu'uta'a'fjta íiyen chaanaca japua.

⁸Setá'aj seajta tihua'uhuaate'en í mej tí'icucui'i. Seajta siyen huá'uruuren í mej mauchén huácuui mej mi ruuri mu'ara'ani majtáhua'a mena'a. Setá'aj seajta hua'urújte'en a'fjna jime'e í mej jín tí'icucui'i a'fjna í mej miyen ratamuá'amua tijn “tí tineájxi í ru jetze”. Seajta hua'utamuárite'en a'fmej í tiyáaru'use í mej huá'a tzajta'a seijre'e í teite. Mú'een, caxu tí'inajchitan a'fjna jime'e sej ra'ancuré'a se'fjna í muári'eri'ira'a í sej jín tihua'umua'aten. A'fj pu jín, caxu huá'ajijve'e.

⁹Caxu seajta tí'itáj anú'an tzajta'an í puaasi í sej jín avé'ujj'í'iciejme, tí'itáj tumin, ti pua'a oro na'ari plata nusu cobre. ¹⁰Caxu ca'aní pijca í sej jín huateúvare'en í juye jetze. Seajta se'fín ajtáca'acaimé'e í ti anátápi'ihuajme'e, seajta ucaújchejte'axi'ín seexu'ijm'élen sefj jime'e í sa'ahua í sej ra'iteváarajme í ruhuar'é'tze'e. Caxu seajta itzj chueeca. Ayee xu huá'ri a'iné ayej tí'ixi'epi'ín mej tejamuamín me'fjna jime'e í sej tí'imijhuaca.

¹¹A'u ti na'a mej a'uchéjme, set'í'ij a'uteáru te'újna, aj xu si sefj huahauni ti caí tí'itáj jín ateáturaaveca. A'uu xu a'uté'e xá'aju'un u chí'ira'an tzajta'a a'fjna í ja'ati a'achú sej caj á'ateere se'újna chajta'a. ¹²Set'í'ij a'uteáru te'újna u chí'ita, aj xu hua'utateújte'en. ¹³Tí pua'a miyen amua'ancuré'evi'itín temua'a naa, ché'e ayén éene'en a'ij sej seri tihua'utateújte. Na'ari caí, setá'aj sefj jemi raateájtuaani í runiuuca í sej jín seri tihua'utateújte a'fmej í mej mauchén amuaatíite.

¹⁴Ajta ti pua'a ja'atí caí amua'ancuré'evi'itín, na'ari ti

pua'a mecaí ranamuajracu a'ij sej tihuaú'ixaate'en, setí'ij huiráciinen se'újna chí'ita, sera'atéca'atzíjxi'in í ruca'acai ti í cávatziin í chuej. Aj mú mi ramua'aréeren í mej jín auteájturaa í Dios jemi. ¹⁵Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e, a'ájna xicájra'a ti jetzen huá'axijte'en í Dios í mej jín auteájturaa í jemin, jeíhua pu puajítzi hua'utá'asin. Jaítze'e mú rajpualítzi muá'aju'un a'ujna chajta'a mecaí í mej mejmí'i me'uun é'echejca'a a'ujna ti ayén teja'arájtehuaaca'a tijín Sodoma, ajta a'ujna u Gomorra.

Seica mú nu'u puajítzi hua'utá'asin

¹⁶Casi'i mú'een, ayée nu tejámuaata'ájt'e'esin sej si á'ujjuhua'ane'en huá'a tzajta'a í teite í mej miyen á'amuaruuren t'j fíra'ave í mej tí'iteci'imeca. Setá'aj siyen mé titeumuámua'are'en mat'j a'íime í cu'ucu'use í mej jeíhua raayí'iti. Setá'aj huamuá'ajcantare sej si caí tiú'ítziite'e mé sé'ujjuhua'ane'en mat'j majta rici a'íime í cucui'ise.

¹⁷Rí'i xu'u huá'a jemi í teteca. A'íi mú mú'ejmi a'uteátuaasin a'u mej tel'áijta huá'a jueesi jemi. Aj mú mi amua'ajvájxi'isin a'amua huari jetze. ¹⁸Majta mú mú'ejmi á'avi'itín í tajtúhuaani jemi na'ari í rey jemi me'ájna jime'e sej siyen tí'ivaire'e ne jetze me'ecan. Ayee mú á'amuaruuren sej si hua'utá'ixaate'en a'ájna jime'e a'ij sej 'een jín ná'astijre'en ineetzi. Ayee xu che'atá sena'a tihua'utá'ixaate'esin a'ímej í mej caí Israel jetze ajtém'e'ecan. ¹⁹Aru, a'ájna xicájra'a jetze mat'í'ij á'amuavivi'iran, caxu siyen tí'imuajca yee a'ii qui ye'í tetiu'utaxájta, na'ari yee ti'itajqui niucarijra'a taataxájta. Mat'í'ij

miyen amuáaruuren, aj pu i Dios amuaatá'asin a'ij sej ye'í tiu'utaxáj. ²⁰Ayee xu'u, caxu tí'itziine'e a'iné í sej hua'utá'ixaate'esin, caxu rujímua'a rájteusin sino a'íin í xiéjniu'ucare'ara'an a'ájna í sej rájya'upua, a'íi pu amuaata'ítiira a'ij sej ye'í tiu'utaxáj.

²¹'Ja'atí pu hui hua'itzi jín tí'ijxajtzi'iran í ru'ihuaara'a mej mi raajé'ica. Ayee pu che'atá na'a té'eme í ya'upuáara'an hua'itzi pu huá'ataaven í ruyaujmua'a. Majta me'ín í yaújmua'ame'en, a'íi mú che'atá mena'a ájhuiixi'ín. Ayee mú tihua'uta'ájt'a mej huá'ucui'ini.

²²Majta í teite, na'mí'i mú amuá'ajcha'íire'e muá'aju'un me'ájna jime'e sej ná'astijre'e ineetzi. Ajta a'íin í ti te'utáviicua'i ajta na'a caí nain te'entipua'are, Dios pu ru'irátuaasin a'ájna. ²³Mat'í'ij a'ij pua'a á'amuaruure íy'e chajta'a, setá'aj ca'anacan huiráciine. Sej si se'j chajta'a jetze a'uteárute. Ayee nu tejá'amua'ixaate'e, setí'ij seuj á'ujjuhua'ane'en se'j seajta se'j jetze í chajta'a a'u mej a'uchéjme a'íime í mej Israel jetze ajtém'e'ecan, i nej neajta teáata'a jetze airáane, nee nu xaa yé ve'ecánejsin.

²⁴A'ájna í ti tihua'amua'ate, jaítze'e pu ruxe'eve'e caí a'ímej í mej tiú'ujmua'ate. Ajta, a'ájna ti tí'ira'ajjte'e, jaítze'e pu ruxe'eve'e a'ájna caí a'íin ti ravaire'e. ²⁵A'íj pu jín, ayén tiú'ujxe'eve'e. A'ájna ti tihua'amua'aten, ché'e a'íin ayén che'atá na'a éene'en t'j a'ájna ti tiú'ujmua'ate. Ajta a'ájna ti tí'ivaire'e, ché'e a'íin ajta ayén che'atá na'a 'eene'en t'j a'ájna ti tí'ira'ajjte'e. Ayee mú che'atá mena'a á'amuaruuren mú'ejmi a'ij mej meri náaruu ineetzi. A'iné ayée mú meri naatamuá'a ti jime'en yee: "Mú'ee pej i'i Beelzebú

a'fjna ti tihuá'ajjte'e í tiyáaru'use", ayée mú che'atá mena'a á'amuaruuren mú'ejmi, mi sej hui n'íteitestemua'a. Jee xaa ne'u, majta mú jaítze'e a'ij pua'a á'amuaruuren mú'ejmi.

Jíme'en í tej nu'u xaa rátziine'e

(Lc. 12:2-9)

²⁶A'fj xu jín, ca xu huá'atziine'e í teite. Tí'tí ti a'ij avítzi'i í sej jín rajpuaíjtzí, Dios pu raatasejrata mé jéjre'e, na'ari tí'tíj ti a'ij ti rú'avaa í sej jín tí'imuari'e, Dios pu hua'utá'asin mej mi ráamua'aree. ²⁷A'fjna í nej já'amua'ixaate'e avíitzi jíme'e, ayée xu huárini, setá'aj raataxáj mé jéjre'e. Ajta í nej já'amua'ixaate'e xahuaani'i jíme'e, ayée xu raataxáj ca'anín jíme'e, án xu'u imuá a'utiúu í a'amuachi'i japua.

²⁸Caxu huá'atziine'e a'ímej í mej ruxí'ej teite cuil'ica a'iné camu raayí'ti mej á'amuaxiejniu'uca antipua'ajte'en. Mí seajta mú'leen, a'fj xu xaa tziine'e a'fjna í Dios ti ayén raayí'ti ti ra'antipua'ajte'en mi sej siyen che'atá ratéhua'ira'a. Ajta a'fí pu raayí'ti ti ra'antipua'ajte'en í á'amuaxiejniu'uca í sej jín seuj ruurica'a í taij jetze ti caí ja'amánj á'amí'ini.

²⁹Ayee pu huá'anajche a'ímej mi pina'ase, a'achú cumu sefj tumin sefj. Ayee pu i 'een a'fjna í á'amua'upua, aúche'e pu huá'acha'ii mi pina'ase. Capu sefj mí'ini í pina'a ti pua'a a'fí caí xi ayén tiu'utaxáj. ³⁰Dios pu ajta ramua'aree a'achú ti pua'amé cá'uu í á'amuacípua. ³¹A'fj pu jín, caxu tí'imujca. Jaítze'e xu ruxe'leve'e í Dios jemi mecaí mi pina'ase.

Jíme'en a'ímej í mej te'anxájta jíme'en í Jesús mé jéjre'e

(Lc. 12:8-9)

³²Ja'atí ti na'a ti ayén te'anxájta huá'a jemi í teite a'fjna jíme'e yee

nej nu'u rá'astjire'e ne'fjna í Jesús, ayée nu hui che'atá nena'a te'anxájta jemin í ti ajta n'í'ya'upua ta japua ti é'esejire'e ti jíme'en yee a'fí pu x'í'epi'in huaríj. ³³Ajta, ja'atí ti ayén huá'a jemi ayén te'anxájta í teite ti nu'u caí nemua'ate, ayée nu che'atá nena'a te'anxájta jemin í ti ajta n'í'ya'upua, ta japua ti é'esejire'e. Ayee nu xáahuí tiraatá'ixaate'esin ti jíme'en yee nej caí ramua'ate ne'fjna í ja'atí.

Teite mú nu'u já'ita'a a'utáciine me'fjna jíme'e í Jesús

(Lc. 12:51-53; 14:26-27)

³⁴Caxu siyen tí'imujca í nej ne'fjna jín mú a'uvé'emej mej mi rí'i temua'a naa titeeteáturan íiyen chaanaca japua. Canu ne'fjna jín mú a'uvé'emej mej mi rí'i titeeteáturan temua'a naa sino mej mi já'ita'a a'utáciine me'fjna jíme'e a'ij nej rici. ³⁵Ayee nu ne'fjna jín a'uvé'emej ti ij ja'atí autéjcheni ti raaténe'usi'ite'en í rutáàta. Ajta a'fín ti temuaj í 'fita'a, a'fí pu ajta raaténe'usi'ite'esin í runààna. Ayen che'atá na'a tihuá'aruuren, í 'fita'a ti ari tímú'un ti 'fita'a; a'fí mú huateújne'usi'ite'esin a'ímej rumúunimua'aca. ³⁶A'fj mú jín, a'fí mú rájcha'íire'e muá'aju'un í seica a'ímej í ruxí'ej teitestemua'a. ³⁷Tí pua'a ja'atí jaítze'e raxí'leve'e í rutáàta, ajta í runààna caí ineetzi, capu ayén tiraavíjte'e ti a'fín neetzi jemi huateáturan tífj na'a rusén jíme'e. Ajta ti pua'a ja'atí jaítze'e raxí'leve'e í ruyauj ti teáata'a, ajta ti 'fita'a, ti pua'a jaítze'e raxí'leve'e caí ineetzi, capu ajta ayén tiraavíjte'e ti a'fín neetzi jemi seíire'e á'ara'ani tífj na'a rusén jíme'e. ³⁸Ajta, ti pua'a ja'atí raxí'leve'e ti á'uche'ecane'en neetzi

jamuan, ché'e a'fín huataúra'an ti rajpuaíjtzi á'ara'ani neniúucajtz'e, capu amín a'ij ti pua'a huámi'ini í cúruu jetze. Na'ari caí, capu ayén teja'uré'enejsin ti a'fín ayén huateáuran neetzi jemi a'utí Dios é'esejire'e. ³⁹Tí pua'a ja'atí t'í'tese'e ti ij caí huámi'ini, aúche'e pu xaa ne'u mi'ini. A'ij pu á'ujjisin í ruxiéjniu'uca ti auj ruurica'a. Mí ajta, a'fín ti huataúra'an ti huámi'ini a'fjna jime'e ti tiu'utévai neetzi jetze me'ecan, a'fí pu ajtahua'a huatarújsin. Rateuní í ruxiéjniu'uca ti auj ruuri t'j na'a rusén jime'e.

Jíme'en í mej raamuá'tin a'fimej í mej rá'astjire'e

(Mr. 9:41)

⁴⁰A'fjna í ja'ati ti amua'ancuré'eviliti u ruchi'itá, a'fí pu ajta na'ancuré'eviliti ineetzi. Ajta, a'fjna í ti na'ancuré'eviliti ineetzi, ayée pu che'atá na'a ra'ancuré'eviliti a'fjna ti neja'uta'íteca'a. ⁴¹Ajta a'fjna ti ra'ancuré'eviliti sefj ti Dios jetze me'ecan t'í'ixaxa'a, ayée pu che'atá na'a t'í'iraci'iti í Dios jemi t'j ajta t'í'iraci'iti a'fjna ti Dios jetze me'ecan t'í'ixaxa'a. Na'ari, ti pua'a ja'atí ra'ancuré'evilitin ja'atí ti x'í'epi'in rici, ayée pu che'atá na'a t'í'iraci'iti í Dios jemi t'j ajta t'í'iraci'iti a'fjna í ja'ati ti x'í'epi'in rici. ⁴²Ajta, ti pua'a ja'atí raatá'an c'j caj í jaj, vaasu tzajta'a sefj í tevi ti caí t'í't'j jín antiújmua'aree, ti pua'a ayén tiraatá'an a'fjna jime'e ti a'fín tevi ná'astjire'e, ayej t'í'ayajna, t'í't'j pu t'í'iraci'iti í Dios jemi.

A'fime í ti hua'uta'íteca'a a'fjna í Juan í ti huá'amuai'ihuacare'e

(Lc. 7:18-35)

11 T'í'ij Jesús raatapuá'ajtaca'a ti hua'utá'ixa í ti jín

tihuau'fjca, aj pu í á'uraa. A'áye pu a'ará'a chajta'a a'limuá a'u mé a'itechéjme ti ij tihuá'umua'aten, ti ij ajta tihuá'utá'ixaate'en í teite. ²Ajta a'fjna í Juan, a'úu pu já'ahua'a á'anami'ihuaca'a. Aj pu í yá'umua'areeri'i a'ij ti Jesús rijcaa. T'í'ij jí hua'uta'íteca'a seica í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e mej mi u ya'utéeseij, majta mej mi tiraata'íhua'u me'fjna í Jesús. ³Ayee mú tiraata'íhua'uri'i t'jín:
—¿Ni mú'ee pej pe'fín p'íríci pe'fjna í pej jee i'í Círíistu'u pej mú'ee fíyen ruxe'leve'e, pej nu'u yen ve'ecáanen? Na'ari caí, ¿ni ayén tiú'ujxe'leve'e tej sefj huachú'leve'en?

⁴Jesús pu ayén tiu'utaniú t'jín:

—Sericu, setá'aj siyen

tiraata'ixaate'en se'fjna í Juan a'ij sej ye'í t'í'iseij, seajta t'í'namua. ⁵Setá'aj raatá'ixaate'en yee mu'uri atanéjne'e í mej aracúcu'unijme'eca'a; ajta yee mu'uri á á'ujjuhua'an a'fime í mej anaciyáaxavi'ijme'ecaa ru'fca jetze; majta yee mu'uri huarúj me'fjna jime'e cu'í'ini'ira'a ti tineájxi í huá'ahua'ira'a jetze. Majta hui a'fime í mej ná'cuxa'ítajme'ecaa, mu'uri huíteájnmaua. Majta seica, a'fime í mej huácuii, mu'uri majtáhua'a mena'a huatarúj. Neajta tihuá'utá'ixaate'esin a'fimej í mej caí a'ij t'í'ijviicua'í í niuucari ti jín Dios hua'irátuaasin. ⁶Ché'e hua'jtemua'ave'en a'fjna í ja'ati ti caí ruhuárita'a huaré'eyecan ineetzi jemi a'fjna jime'e ti caí ché'e té'eviicua'i neetzi jemi.

⁷Mat'í'ij a'uc'j a'fime í mej Juan jamuan á'ujjuhua'ane'e, Jesús pu a'utéjche ti tihuá'utá'ixaate'en í seica jíme'en a'fjna í Juan. Ayen t'jín:
—¿T'í'táani sena'a u a'utéeseij se'újna u mu'utzitá? ¿Ni qui

siyen tiraasej í huini ti eeca raru'uxante'e? Caxu xaa ne'u. ⁸Tí pua'a secaí siyen huarj, ¿ti'itáani sena'a a'utéesej? ¿Ni ja'atí se'utéesej ti te'ucáavij rí'éene'en jime'e? Caxu xaa ne'u, a'iné xu'uri ramua'aree tijín a'íime í mej miyen rí'éene'en jín te'ucáavij, a'úu mú'éche huá'achi'ita í rey. ⁹Ari ti pua'a secaí siyen huarj, ¿ti'itájni ne'u? ¿Ni secaí siyen a'íin a'utéesej ja'atí ti Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a? Ayee nu tejá'amua'ixaate'e ti a'íin pú'een tzíte'e a'íjna í Juan. Ayey xaa ne'u ti'ayajna, jéfhua pu jaítze'e ve'ecán jín ti'itéjvee a'íjna í Juan caí sej ti ayée na'a a'íjna jín ti'itéjvee ti Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a. ¹⁰A'íi pu a'íin pú'een í ti jíme'en rá'axa í yu'uxari jetze. Tijín:

Nee nu ja'atí huata'íti
ti amuájca mú'etzi jemi
mej mi rí'i huaúruuren í teite.

¹¹Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'lira'a jime'e, huá'a tzajta'naíjmi'í í teite í mej huanéj íiyen chaanaca japua, capu ja'atí ja'anáj te'enteájrupi ti'itj jime'e ti jaítze'e ve'ée caí í ti jín ti'itéjvee a'íjna í Juan. Mí ajta, a'íin ti jaítze'e cílieen jín seijre'e jín ti'itéjvee í Dios jemi, jaítze'e pu ve'ée a'íjna í ja'ati caí a'íjna í Juan.

¹²Tíj na'a a'ájna'imua ti huatasejre a'íjna í Juan, ti yú e'iré'ene, teite mú ca'anéeri jín rahuaaca mej mi me'uun a'uteáruete a'ájna Dios ti'éesejre'e. Majta ca'anéeri mú jín tí'itese'e a'íime í teteca í mej ruca'ané mej mi huataúra'an me'íjna jime'e. ¹³A'íime í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a, ajta a'íjna í yu'uxari jetze ti Moisés teecan ra'uyú'uxaca'a, naími'í mú tiu'utaxájtaca'a a'íjna jime'e í Dios

ti nainjapua tí'ajta íiyen chaanaca japua. Maúche'e raaxájtaca'a ajta na'a caí yé huatasejre a'íjna í Juan. ¹⁴Ajta, ti pua'a siyen tite'ehuaújca'anen sej rá'antzaahuat'e'en, a'íjna í Juan, a'íi pu a'íin pú'een a'íjna ti nu'u ruxe'leve'e ti yé uvé'enen, a'íjna í ti ayén ántehuaa tijín Elías. ¹⁵A'íime í mej huiteánajca'amua, miché'e rí'i tiráanamua.

¹⁶¿A'iné nena'a tiraataxáj yee a'iné mé'een a'íime í teite í mej a'íjna nine'lira'a jetze yen huachéjme íjii? Ayee mú'élen matj í tí'iríi í mej vejli'i a'ujteí a'u mej tejá'atua. A'íi mú hua'atéj'i'ivihua'a í seica. ¹⁷Miyen tijín: "Teti'utac'í'isite sej si tiu'utéene'en. Mí seajta caí, caxu tiu'utéenei. Teajta tu tiu'utáchuicaca'a í chuicari jime'e í mej jín tí'ichuicaca ti pua'a sej huámi'ini, mí seajta, caxu se'íjna jín huataújxiemiste."

¹⁸Ayee nu hui'een jín niyen tejá'amua'ihua'u a'iné ayée pu tí'irineca. A'íjna í Juan, ayée pu mú'uvé'emej. A'íi pu rú'itzi'live'eca'a. Ajta, capu raye'eca'a í nahuáj. A'íj xu jín siyen tiu'utaxájtaca'a yee tiyaaru'u pu tzajta'an seijre'e amíjna mí tevi. ¹⁹Neajta á'iyen inee yé uvé'ene, í nej neajta teáata'a jetze airáane. Canu né'itzi'livi. Neajta raye'eca í nahuáj. Mú'een xu si siyen tí'inexa yee huápi'í nu tí'icua'a, neajta nu'u netahuave, majta miyen ne'amiigustemua'a pú'een a'íime í mej nu'u jéfhua até'itzea'ara í Dios jemi, majta a'íime í huá'ajjve'e í mej tí'ití'icica. Ayee xu ramua'aree tej rí'í mé titeumuámua'aree a'íimej jemi í mej ta'ará'astijre'e itejmi.

A'íime í mej me'uun antachéjme ti chájta'ajme, í mej caí té'atzaahuat'e

(Lc. 10:13-15)

²⁰Aj pu í Jesús a'utéjche ti hua'ajteá'axi'in a'íimej í mej me'uun

antachéjme'ecaa a'u ti ayén teja'uríj í muári'eri'ire'ara'an jime'e mu'licáca í mej jín rí'i te'utasej. A'íi pu hua'ajteá'axi sej ajta sej í teitejra'a í mej me'uun a'uchéjme'ecaa u chajta'a jetze a'iné camu autéjhuii mej seicié tiú'umu'a'ati. ²¹Ayen tijín:

—Ché'e a'ij ti na'a, mú'een mi sej Corazín é'eche. Ché'e a'ij ti na'a, mú'een mi sej Betsaída é'eche. Tí pua'a niyen che'atá nena'a huáriniiche'e nemuári'eri'ira'a jime'e ne'újna u Tiro, neajta ne'újna u Sidón, a'ij nej neri ye'í huaríj nemuári'eri'ira'a jime'e mú'ejmi jemi, mejmí'i mú seicié tiú'umu'a'atíjche'en. A'íi mú majta mej mi'i raataseírateche'e me'ájna jime'e mej tiu'uteújchejte'en xu'umuavi'in jime'e, majta mejmí'i nasij avé'ujhua'atehua'anche'e. ²²Ayee nu tejá'amua'ixaate'e ti ayén té'eme a'ájna xicájra'a jetze tí'ij Dios huá'axijte'en matíj mena'a pua'amé teitejra'a. Jaítze'e xu rajpuaíitzi xá'aju'un mecaí a'íime í mej a'uun a'uchéjme'ecaa me'újna u Tiro, majta me'újna u Sidón.

²³Seajta mú'een mi sej Capernaúm a'uchéjme, ¿a'iné tejamuá'amitiejte'e? ¿Ni qui ayén yee tejamuá'amitiejte'e sej nu'u rí'i tiraatá'a í Dios? Caxu xaa ne'u. Dios pu puafíjti amuaatá'asin. A'u'u xu a'uteáturaasin mi'ichite jamuan. Tí pua'a niyen che'atá nena'a huáriniiche'e ne'újna Sodoma a'ij nej neri tiú'uruu nemuári'eri'ira'a jime'e mú'ejmi jemi, a'ujna u chajta'a u Sodoma, a'íi pu auj e'etéeriche'en tíj na'a a'ájna'ímua ti yú e'iré'ene. ²⁴Mí ajta, ayée nu tejá'amua'ixaate'e, a'ájna xicájra'a ti jetzen Dios huá'axijte'en a'íimej í mej japuan a'uchéjme íiyen chaanaca japua, mú'een xu jaítze'e rajpuaíitzi xá'aju'un se'ájna, mecaí a'íime í mej me'uun

a'uchéjme'ecaa a'ujna tíj na'a ti Sodoma e'ejtémecan.

Jesús pu raatéjhua u í ruyá'upua jemi

(Lc. 10:21-22)

²⁵A'ájna xicájra'a jetze ti Jesús ayén tiu'utaxájtaca'a, aj pu i ayén raatéjhua u í ruyá'upua jemi tijín:

—Mú'ee í pej ní'iya'upua, í pej tí'aijta pe'újna u ta japua, pajta íiyen chaanaca japua, rí'i nu timuaatá'aca ne'ájna jime'e pej hua'utá'a mej mi yaú'itíee muá'ara'ani a'ij ti 'een mú'etzi jemi a'íime í mej caí jeíhua tiú'ujmua'ate. Mí pajta, capej piyen hua'utá'a mej mi yaú'itíee muá'ara'ani a'íime í mej támua'aree, majta a'íime í mej raayí'iti. ²⁶A'iné píjta, ayée pej tí'ijxe'eve'eca'a mú'ee, í pej ní'iya'upua. —Ayee pu tiraatéjhua.

²⁷Aj pu i ajtahua'a ayén tihua'utá'ixaa a'íimej í mej jamuan á'ujjhuane'e tijín:

—Nain pu tinaatátui a'ájna ti ní'iya'upua mej mi ráamua'ati tzáahuati'ira'a jime'e. Capu ja'atí nemua'ate nain jime'e a'ij nej 'een sino a'íi pu'u ti ní'iya'upua, a'íi pu xaa nemua'ate. Ajta, capu ja'atí ramua'ate nain jime'e í ti ní'iya'upua sino inee i nej yaujra'an pú'een, nee nu xaa ramua'ate. Majta, a'íi mú ramua'ate a'íime í ti hua'aráanajche nej tihua'utasejrate'en a'ij ti 'een.

Jesús pu hua'utajé mej mi jemin ve'eré'ene

²⁸Setá'aj yé ve'eré'enen neetzi jemi, setíj sena'a pua'amé mú'een, mi sej cua'ana se'ájna jime'e í sej rahuauca sej rí'i tiraatá'an í Dios, seajta se'ájna jín tí'itese'e í sej ra'ará'astijre'en nain jime'e. Nee nu

xaa amuaatá'asin sej huaújse'upe'en.
²⁹Setá'aj te'enteároute se'fjna jime'e í nej jín tejá'amua'fjcate'e. Seajta tiú'uri'iren neetzi jemi, a'iné nee nu ne'fjn pú'een se'j ti mua'acan, canu neajta á'antzaahuat'e. Tí pua'a siyen yé ve'eré'enen neetzi jemi, nee nu amuaatá'asin sej rí'i huárini í ru tzajta'a. ³⁰Capu muári'eri sej raana'fjmire'en se'fjna jime'e í nej jín amuaatá'asin. Ajta, í nej jín tejá'amua'fjcate'e, capu ajta muári'eri sej siyen huárini a'ij nej tí'ijxe'eve'e. —Ayeé pu tihua'utá'ixaa a'fjna í Jesús.

**Mat'íj a'fime í mej Jesús
 jamuan á'ujujhua'ane'e miyen
 ra'antítzaanaxi í triigu ti
 antimuáiyujmee**

(Mr. 2:23-28; Lc. 6:1-5)

12 Ajta a'ájna'imua ayéé pu tiuju'ur'fj. A'uu pu aumé'ecaa í Jesús já'ita'a í v'lira'ajapua. Aj pu pítí'irijca ja'anáj xicá'jra'a mej jetzen ruse'upi. Majta me'fjn í mej Jesús jamuan á'ujujhua'ane'e, a'fí mú meri je'fhua tiejcuca'a. Aj mú mi auté'jhuii mej ra'antítzaanaxi'fjn ti'it'fj jatzi ti triigu jetze me'ecan. Méjcuca'a me'fjna í atzi.

²Majta me'fjn í mej jee i'i fariseos, mat'íj hua'use'fj mej miyen rijcaa, aj mú mi miyen tiraatá'ixaa me'fjna í Jesús tijín:

—Casi'i, ayéé mú hui rici a'fime í mej mú'eetzi jamuan á'ujujhua'an. Ayeé mú rici a'ij ti caí tiu'utá'aca ti ja'atí ayén rijca í xicá'jra'a ja'anáj mé jetzen ruse'upi.

³Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa a'fime'j í fariseos tijín:

—¿Ni secaí mú'een ja'anáj ra'ujíjve í yu'uxari jetze a'ij ti ye'f huar'fj a'fjna í David teecan tí'ij huata'f'icuataca'a,

majta í mej jamuan á'ujujhua'ane'e?
⁴A'uu pu a'uteá'rupi u teyujta'a, í ti jee chí'lira'an pú'een í Dios. Ajta á'iyen a'fí pu ráacua a'fjna í pan í mej Dios huatámuai'ivejte, majta a'fime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, a'fí mú majta ráacua. A'fjna í pan, a'fí mu'u racua'aca a'fime í mej tí'ivaire'e me'újna teyujta'a. Capu amín a'ij, capu ti'it'fj jín auteá'jturaa a'fjna í David.

⁵¿Ca'fjn ni secaí ja'anáj ra'ujíjve a'ij ti ra'uyú'uxaca'a í yu'uxari jetze a'fjna í Moisés teecan mej nu'u a'fime í mej tí'teté'u'upu'u u teyujta'a, a'fí mú tí'ivaire'e a'ájna xicá'jra'a mé jetzen ruse'upi? Mí majta, camu ti'it'fj jín á'atura í Dios jemi me'fjna jime'e.

⁶Ayeé nu tejá'amua'ixaate'e. Inee, í nej yé huaca mú'ejmi jemi, jaítze'e nu ve'ecán jín ti'it'éjvee mecaí a'fime í mej tí'teté'u'upu'u teyujta'a.

⁷Caxu a'atzu yaú'itíee xa'araa a'ij ti huataújmua'a a'fjna ti ayén té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze ti jíme'en yee Dios ti raataxájtaca'a tijín: “Ayeé nu tí'ijxe'eve'e mej mi huá'ancu'uvajxi'fjn í ruxí'ej teite. Canu raxí'eve'e mej tiu'utámuai'ivejta.” Na'ari caí, ti pua'a siyen tiyaú'itíee xá'ara'aníche'en, caxu siyen tihua'uxájtzi'iranche'e a'fime'j í mej caí ti'it'fj jín auteá'jturaa.

⁸A'fj pu jín, inee í nej neajta teáata'a jetze airáane, ayéé nu 'leen jín antínmu'a'aree neajta ne'fjna xicá'jra'a ja'anáj mej jetzen ruse'upi.

**Jíme'en í ja'atí ti anáciyaaxara'aca'a í
 rumuájca'a jetze**

(Mr. 3:1-6; Lc. 6:6-11)

⁹Aj pu'i Jesús á'uraa. Tí'ij jí a'luun teyujta'a a'uteá'rupi. ¹⁰A'uu pu se'j a'utéveeca'a ti anáciyaaxara'aca'a í rumuájca'a jetze.

Majta me'ín í fariseos, a'íi mú majta a'uté'uuca'a. A'íi mú rahuauca'a a'ij mej ye'í tiraaxájtzi'i í Jesús. A'íj mú jín miyen tiraata'íhua'uri'i me'íjna í Jesús. Miyen tijín:

—¿Ni caí ri'írí tej tiyen tiráahuaate'en se'j ti t'í'icui'i a'ájna xicájra'a tej jetzen tase'upi?

¹¹Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Tí pua'a se'j ja'atí cáne'a tíciitzi, ti pua'a a'íin cáne'a atéjveti ta'atécun a'ájna mat'í'ij pua'a ruse'upi, ¿ni caí ayén rini í ja'ati ti u á'ume'en t'í'ij ra'itaján? Jee xaa, ayée xu che'atá sena'a rici, mú'een. ¹²Jé'ecan pu jaítze'e t'í'ivaire'e se'j í tevi caí í cáne'a. A'íj pu jín í'iri'iri ti ja'atí ayén ti'ít'ij jín rijca í ti i'í xí'epi'in a'ájna mat'í'ij pua'a ruse'upi.

¹³Aj pu i Jesús ayén tiraatá'ixaa a'íjna ti anáciyaaxara'a í rumuájca'a jetze tijín:

—Huatátzeaaara muá'amuajca'a.

Aj pu i a'íi pu raatátzeaaraca'a í rumuájca'a. Jíme'en pu'u ayén huaríj, aj pu i nain jín huarúj. Ayee pu éene'e já'araa ri'éene'en t'íj í se'j í muájca'are'ara'an.

¹⁴Mat'í'ij mi huiráaci a'íime í fariseos. Aj mú mi autéjhuii mej raaxí'epi'intare'en a'ij mej ye'í huárini mej mi raajé'ica í Jesús.

A'ij ti se'j ajmí'i tiu'utaxájtaca'a jíme'en a'íjna í Jesús

¹⁵Tí'ij a'íin huámua'areeri'i a'íjna í Jesús a'ij mej tiraaxí'epi'intare, a'íi pu huirájraa a'ujna. Jéihua mú teite a'ucíj jamuan. Ajta a'íjna í Jesús, naíjmi'ica pu tiú'uhuaa í mej t'í'icui'icaa. ¹⁶Ajta ayén t'íhua'uta'aíj mej mi caí raxájta yee ja'atí ti pírici. ¹⁷Ayee pu ráaruu

í Jesús ti ij araúrasten a'ij ti ajmí'i tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Isaías teecan, í ti t'í'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan.

¹⁸Ayen tijín:

A'ii pu a'íin pú'een í ti nevaire'e ineetzi.

Nee nu ra'antíhua'u.

A'ii pu a'íin pú'een í nej raxí'eve'e,

ajta rí'i pu t'inetá'aca.

Nexiejniu'uca nu huata'íti ti á'ume'en a'íjna jamuan.

Ajta a'íi pu tihua'utá'ixaaate'esin a'ímej í mej caí Israél jetze ajtémecan ti tihua'aci'iti nainjapua í ti i'í xí'epi'in neetzi jemi.

¹⁹Capu ajta a'íin ruhuavíira'a a'ame;

capu ajta jiihua a'ame.

Camu ranamuajran ti ti'ixáata a'ame a'ájna caaye jetze.

²⁰Capu hua'utamuári'riste'esin a'ímej í mej huáp'i'í tirajpuaíjtzica'a t'íj pí'ista mej ra'avé'etzi nainjapua.

Capu huáp'i'í puaíjtzi hua'utá'asin í mej caí ché'e té'eviicua'i a'ímej í mej miyen 'een t'íj taij ti c'íj caj á'ata'a.

A'íi pu huá'a japua huatániiusín ajta na'a caí tiu'utémua'itín a'íjna jíme'e ti naíjmi'ica ruxí'ej tiu'uta'aíjte'en.

²¹Majta mat'íj mena'a pua'amé í teitejra'a í mej yen japuan seijre'e íiyen chaanaca japua, naími'i mú t'í'ijchu'eve'en niuucajtze'en.

Ayee pu jíme'en tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Isaías teecan.

**A'íi mú Jesús jetze te'ujpuá'ajte ti
tiyaaru'u jetze aráu'jca'ane**

(Mr. 3:19-30; Lc. 11:14-23; 12:10)

²²Mat'íj mi se'j mú a'arávi'iti í Jesús jemi ti tiyaaru'u tzajta'an se'jre'eca'a. A'íj pu jín caí atáneerica'a, ajta caí té'anri'írejca'a a'íjna í ja'ati. Tí'íj jí Jesús tiráhuuaa t'íj te'anri'irée á'ara'ani, ajta t'íj huiteánamuáara á'ara'ani. ²³Majta me'ín í teite, naími'i mú r'í'i te'utase'j. Miyen t'íjín:

—¿Ni qui amí a'íin pú'een a'íjna í huáacixa'ara'an a'íjna í David teecan?

²⁴Majta me'ín í fariseos, mat'íj ráanamujri'i, ayée mú tiu'utaxájtaca'a t'íjín:

—Amíjna mi ja'atí, Beelzebú pu jetzen aráu'jca'ane t'íj ayén hua'utamuárite'en a'ímej í tiyáaru'use, a'íime í ti ajta Beelzebú tihuá'ajjte'e.

²⁵Ajta a'íjna í Jesús, a'íi pu ramua'areereca'a a'íj mej t'íimua'atzejca'a. Aj pu í ayén tihua'utá'ixaa t'íjín:

—Tí pua'a a'íime í mej me'uun se'j chu'éjra'a japua a'uchéjme jál'ita'a ma'utáciine, ti pua'a miyen huáriní aj mú mi huaténe'use'esin, ajta a'íjna í chu'éjra'a, capu ché'e á'ateeri. Ajta ti pua'a miyen che'atá mena'a jál'ita'a a'utáciine a'íime í mej se'j japua í chajta'a a'uchéjme, na'ari teitestemua'ame'en se'j í ja'ati, camu ché'e á'ateeri.

²⁶Ayee pu che'atá na'a 'een, ti pua'a a'íin Satanás hua'utamuárite'en í ruteítestemua'a, ti pua'a majta miyen hua'uténe'usi'ite'esin í ruteítestemua'a, a'íi pu ajta caí ché'e á'ateere, sino te'entipúa'ari.

²⁷Ari inee, ti pua'a niyen yee Beelzebú nu jetze aránca'ane nej

hua'utamuárite'en í tiyaaru'u, ¿ni tzaa miyen che'atá mena'a Beelzebú jetze ruca'ané a'íime í á'amua'í'ej teite mej mi miyen che'atá mena'a hua'utamuárite'en? A'íime í á'amua'í'ej teite mú miyen raataxáj yee mú'een xu seajta siyen rici se'íjna jime'e a'íj se'j t'íinexajtzi'i. ²⁸Na'ari caí, ti pua'a niyen ne'íjna jetze aránca'ane í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, nej ni tiyaaru'u huatamuárite'en, pu'uri a'ájna teja'uré'ene ti Dios tiu'uta'a'ájta í a'amua tzajta'a.

²⁹Ajta, ti pua'a ja'atí raxí'eve'e ti tiraanáhua'i t'í'á'ara'an á tá'ache í ja'ati ti ruca'ané, ayée pu ruxe'eve'e ti amuacaícan ra'atéj'í'ici'en a'íjna ti ruca'ané. Aj pu í xaa ri'írí ti a'uteároute á a'utí é'eche ti ij tiraanáhua'i.

³⁰A'íjna ti caí ne jamuan á'uche'ecan, a'íi pu néjcha'íire'e. Ajta, a'íin ti caí hua'ajsé'íri í teite neetzí jemi, a'íi pu hua'uré'el'iteca.

³¹A'íj nu jín, ayée nu tejá'amua'ixaate'e ti ayén ti'ayajna a'íjna jime'e í teteca. I'iri'iri ti tihua'utá'uuni'i na'íjmi'ica í mej jín auteájturaa í Dios jemi, ajta na'íjmi'ica jemi í mej a'íj pua'a t'í'ixa. Aru ti pua'a a'íj pua'a t'í'ixajta a'íjna jetze í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, capu xaa ne'u ja'anáj tiraatá'uuni'ira a'íjna.

³²Ja'atí ti na'a ti ayén a'íj pua'a t'í'inxajta ineetzí í nej neajta teáata'a jetze airáane, a'íi pu xaa tiraatá'uuni'ira. Mí ajta, ja'atí ti na'a ti a'íj pua'a t'í'ixajta a'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, capu ja'anáj tiraatá'uuni'ira, sino a'íi pu ru'it'é'aa a'ame nain xicaj tzajta'a ti yú auca'ití a'ame t'íj na'a rusén jime'e.

**A'ij mej ye'í nu'u t'í'iramua'areere a'ij
ti 'een se'ij í ciyej**

(Lc. 6:43-45)

³³'Tí pua'a hui ti r'én í ciyej, rí'éene'en pu taca'a, ajta ti pua'a caí rí'en í ciyej, capu rí'éene'en taca'a. Ayee xu 'een jín ramua'areere ti pua'a ciyej rí'éene'en nusu caí se'íjna jime'e a'ij ti éene'en taca'a. ³⁴Mú'een xu se'íjna jetze huanéj a'íjna í cu'ucu'u ti t'í'ihua'itaca, a'íné huápi'i xu a'ij pua'a t'í'iteteite. Capu xaa ne'u a'ij t'í'iri'iri sej siyen t'í'it'ij huataxáj a'ij ti tiraavíj'te'e. Ayee pu'u, a'íné se'ij pu ayén t'í'ixaxa'a a'ij ti ayén t'í'imua'atze í ru tzajta'a. ³⁵Ajta a'íin ti r'í'i t'í'itevij, a'íi pu ayén t'í'ixaxa'a í ti i'i x'í'epi'in jime'e a'íné rú'umua'aree í ru tzajta'a je'íhua í ti i'i x'í'epi'in. Ayen che'atá na'a, í ti a'ij pua'a t'í'itevij, a'íi pu a'ij pua'a t'í'ixaxa'a a'íné je'íhua pu tirú'umua'aree í ru tzajta'a í ti a'ij pua'a 'een. ³⁶Ayee nu tejá'amua'ixaate'e ti ayén té'eme a'ájna xicájra'a ti jetzen Dios huá'axijte'en mat'ij mena'a pua'amé yé a'uchéjme íiyen chaanaca japua. Ayee pu ruxe've'e a'ame mej miyen tiu'utetzáahuate'en í Dios jemi nain í mej jín tiu'utaxájtaca'a chá'a mena'a, seij majta seij. ³⁷Dios pu r'í'i t'í'imuaxi'epi'íntare'e a'íjna jime'e a'ij pej t'í'ixaxa'ata'a, na'ari caí, a'íi pu muá'axijte'en a'íjna jime'e a'ij pej t'í'ixaxa'ata'a.

**A'íime í teite merájhuaviiri'i ti
Jesús hua'utase'ijrate'en í mej jín r'í'i
te'utase'ij**

(Mr. 8:12; Lc. 11:29-32)

³⁸Aj mú mi me'ín í fariseos, majta a'íime í mej tiu'ujmua'ate í yu'uxari jetze, a'íi mú miyen tiraatá'ixaa tijín:

—Maeestru, ayéé tu t'í'ijxe've'e pej t'í'it'ij taatase'ijrate'en í tej jín ráamua'aree ti júte'e é'eme'ecan í Dios jemi a'ij pej ye'í rici.

³⁹Aj pu í Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—A'íime i teitejra'a í mej a'ij pua'a t'í'iteteite, ayéé mú t'í'inehuavii nej t'í'it'ij hua'utase'ijrate'en í mej jín r'í'i te'utase'ij matá'aj nu'u ráamua'aree nej Dios jetze aránca'ane. Ayee mú che'atá mena'a rici t'ij í ja'ati ti ru'íj mé úurie. Canu t'í'it'ij hua'utase'ijrate'esin sino a'ii nu'u a'ij ti tiráaru a'íjna í Jonás teecan, a'íjna ti t'í'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan.

⁴⁰'T'í'ij a'íjna í Jonás a'uun é'ejve a'u ti aúnee í hua'í, a'íi pu hua'í yá'unijcua. A'u pu u'é'tee hua'íca xicaj tzajta'a, ajta hua'íca t'íca'ari tzajta'a ti arájca í jucáara'an tzajta'a a'íjna í hua'í ti yá'unijcua. Ayee pu che'atá na'a t'í'ineruuren ineetzi i nej neajta teáata'a jetze airáane. A'u nu araca'it'í na'ame chuej tzajta'a hua'íca xicaj tzajta'a, neajta hua'íca t'íca'ari tzajta'a.

⁴¹'Ayee nu hui tejá'amua'ixaate'e, a'ájna xicájra'a ti jetzen Dios amuá'axijte'en yee x'í'epi'in xu huar'ij nusu yee caxu x'í'epi'in huar'ij, a'íime í mej u Nínive é'echejca'a, a'íi mú a'uun a'utéhuiixi'isin mú'ejmi jamuan, majta tejá'amuaxi'epi'íntari'ire'en mú'een mi sej u'uche íjii. Ayee pu té'eme a'íjna jime'e í mej seicié tiu'umuá'aj a'íime í mej Nínive é'echejca'a mat'í'ij ráanamujri'i a'ij ti tiu'utaxájtaca'a me'íjna í Jonás teecan.

'Mí neajta inee, i nej yé huaca mú'ejmi jemi, jaítze'e nu ve'ecán jín t'í'it'éjvee caí a'íjna í Jonás teecan. Mí seajta mú'een, caxu na'ará'astijre'esin ineetzi. ⁴²Ajta hui, a'íjna í 'í'ita'a

teecan ti ajmí'i tí'ajjtaca'a úute pújme'en, a'íi pu ajta huatéxaxijsin mú'ejmi jemi, ajta a'íi pu ajta tejá'amuaxi'epi'íntari'ire'en mú'een, mi sej u'uche fjii a'ájna xicájra'a jetze mej a'utájeevi'ihua teite. Ayee pu té'eme a'ájna jime'e ti a'íin a'ímuá a'uvé'emej tí'ij ayén ráanamua a'ájna í Salomón teecan ti nu'u huápi'i rí'i mé teúúmua'aree.

Mí neajta inee, i nej yé huaca mú'ejmi jemi, jaítze'e nu ve'ecán jín ti'itétjvee caí a'ájna í Salomón teecan. Mí seajta mú'een, caxu na'ará'astijre'esin ineetzi. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'ájna í Jesús.

**Jíme'en í xiéjniu'ucari ti
tiú'ujxana'acira'ate, ti ajta pí
a'uré'eveti**

(Lc. 11:24-26)

⁴³Ajta ayée pu tiu'utaxájtaca'a a'ájna í Jesús tijn:

—Tí' pua'a sej xiéjniu'ucari ti tiú'ujxana'acira'ate, ti pua'a huirájra'ani tzajta'an sej í tevi, a'íi pu á'uche'ecane'e a'ame ti rahuaahuau a'u ti a'uhuáchi tí'ij huaújse'upe'en. Tí'ij caí rateuve'en, ayée pu tí'imua'ati tijn: ⁴⁴“Niche' huaré'ara'ani nehuárita'u u niche a'u nej a'arájraa.” Tí'ij ave'eré'enen, ayée pu éene'en teuni a'ájna í ja'ati, ti naa uhua'é'ene'e a'ame í ru tzajta'a. Cu xiee mej mauchén uhuaré'e'icha'utaca'a u chí'ita, majta naa rí'i ru'uhuaruu.

⁴⁵Aj pu i a'íin í xiéjniu'ucari, a'íi pu hui huaja'uvé'evi'iti í seica, í mej aráhua'apua ará'ase, a'íimej í mej jaítze'e a'ij pua'a 'é'en caí í sej. Aj mú mi uteáruti naími'i mej mi me'uun huat'é' muá'ara'ani me'ájna tzajta'a í tevi. Ajta á'iyen, ayén te'iráame ti

jaítze'e a'ij pua'a 'éene'e á'ara'ani a'ájna í tevi caí tí' ajmí'i 'éene'e. Ayee pu tihua'áci'iti a'íimej i mej a'ij pua'a tí'iteteite í mej u'uche fjii.

**Jíme'en í náànajra'an, majta
ihuáamua'ame'en a'ájna í Jesús**

(Mr. 3:31-35; Lc. 8:19-21)

⁴⁶Aúche'e pu tí'ixajtaca'a a'ájna í Jesús mat'í'ij me'uun a'ará'a a'ájna í náànajra'an, majta í ihuáamua'ame'en. Aa mú a'utéhuiixi pua'áci. Méjxe'eve'eca'a mej tiu'utaxáj jamuan. ⁴⁷Aj pu i sej ayén tiraatá'ixaa a'ájna í Jesús tijn:

—A mú pua'áci a'uté'uu a'anáana, majta a'ihuáamua'a. Mémuahuahuau mej nu'u tiu'uxáj á jamuan.

⁴⁸Aj pu i ayén tiu'utaniú a'ájna í Jesús tijn:

—¿A'ataani mej pú'een í nináana, nusu í ne'ihuaamua'a?

⁴⁹Aj pu i rumuájca'a jín hua'utasejra í mej aitecajme. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijn:

—A'ii mú a'íin pú'een í mej jee nináana pú'een na'ari ne'ihuaamua'a.

⁵⁰Ayee pu'u hui tí'een, a'iné a'achú mej pua'amé miyen rici a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios, a'ii mú a'íin pú'een í mej jee nináana nusu a'íime í neja'atzimuá, na'ari necu'utzimuá o nejúutzimua'a. Yee pu'u.

**Jíme'en a'ájna í ja'ati ti
tí'ihuastehua'a**

(Mr. 4:1-9; Lc. 8:4-8)

13 A'ájna xicájra'a jetze, Jesús pu huirájraa u chí'ita. A'uu pu a'ará'a a'ájna ti e'eve'e'ástime í jaj. Aa pu a'utayéjxi. ²Aj mú mi jeíhua ajteáxiireca'a í teite a'u ti a'ij é'ene'e. Temua'a mú tí'itemu'iicaa í teite. A'ij pu jín ateájraa baarcu

jetze ti jaata'a e'ecáve'eca'a. A'uu pu i e'erácatii. Majta me'ín í teite, áa mú a'uca'íjme'ecaa ja'apua'íri japua á vejlí'i a'u ti í jaj. ³Ajta á'iyen tihua'ajmuá'ate se'íj chuijtari jime'e. Ayen tíjín:

—Ja'atí hui ti tí'ihuastehua'a, u pu á'ume ti tejé'ehuaste'en. ⁴Aa pu aumé'ecaa ratáhua'anáa imue'eri. Seica pu i imue'eri juye jetze huavatz'íjraa. Aj mú mi pina'ase júte'imua ave'ecáane, meraaré'eje'ipi. ⁵Ajta seica pu huavatz'íjraa tetej tzajta'a a'u ti caí je'íhua chuej á'uca. Aj pu'i huaré'ehuaa, a'íné capu huaatéte í chuej ti a'ucárutixi'ín í naana'ara'an. Tí'íj huaré'epistaca'a í chuej, aj pu i ca'anacan ajnéj í imue'eri. ⁶Ajta tí'íj u e'iré'ene í xica, aj pu'i huaré'ehuaa í xicaj jime'e í ti huanéj. A'íj pu jín jij huaré'ehuaa a'íné capu ajtanáana'ajme'eca'a.

⁷Ajta seica í imue'eri, a'úu pu a'uvatz'íjraa a'u ti a'utzícare'eme. Tí'íj a'íin tzicare'e huavaújse, a'íi pu i ra'avá'ana í ti tí'ihuasti'ihuaca'a. A'íj pu jín caí huáciireca'a.

⁸Aru seica pu huavatz'íjraa a'u ti a'ur'íen í chuej. A'íi pu xaa í ajnéj. Tí'íj jí huavaújse. Temua'a pu'i tiú'uciireca'a. Seica pu imue'eri, ayén airá'jraa ti huáciireca'a se'íj ajta se'íj ti ajnéj a'achú cumu anxíte í atzi ti caté'etejme'ecaa. Ajta seica, ayén tiú'uciireca'a a'achú cumu huaícate. Ajta seica, seité japuan tamuáamuata'a pu caté'etejme'ecaa se'íj ajta se'íj.

⁹Mí sej huiteánajca'amua, xáanamua'jri'i hui temua'a naa.

**A'íné 'een jime'e Jesús
tihuá'amua'atehua'a chuijtari jime'e**

(Mr. 4:10-12; Lc. 8:9-10)

¹⁰Aj mú mi ajteáxiireca'a á vejlí'i jemin í Jesús a'íime í mej jamuan

á'ujjuhua'ane'e. Aj mú mi miyen tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—¿A'íné 'een jín piyen tihuaú'ixaate'e í teite chuijtari jime'e ti caí ja'atí yaú'ítie?

¹¹Aj pu i ayén tiu'utaniú tíjín:
—Mú'ejmi pu Dios tejá'amua'ixaate'e e'ehuauritiéecan jime'e a'íjna ti rú'avaa a'íjna jime'e ti Dios ari tí'áijta nainjapua íiyen chaanaca japua, ajta u ta japua. Mí majta a'íime í seica, capu a'atzu ri'íri mej mi yaú'ítiee muá'ara'ani a'íné capu Dios ayén hua'utá'a.

¹²Ayee pu tí'een: jime'en a'íjna í ja'ati ti á'ujca'ane ti ayén c'íj caj tiyaú'ítiee á'ara'ani í Dios jemi, Dios pu je'íhua huá'pí'i raat'áasin a'íjna. Ajta a'íjna í ja'ati ti caí á'ujca'ane ti jaítze'e yaú'ítiee á'ara'ani í Dios jemi, Dios pu rá'ari'ira a'achú ti caj ari tirú'umua'aree. ¹³A'íj nu jín niyen tejá'amua'ixaate'e chuijtari jime'e mej mi caí yaú'ítiee muá'ara'ani. Ayee pu tí'een a'íimej jemi. A'íi mú mé uunéjne'e, aru camu ti'ít'íj se'íj. Majta mú tí'inamua, aru camu ti'ít'íj namua. Camu majta yaú'ítie.

¹⁴Ayee pu ari araúraste huá'a jemi a'íj ti ra'uyú'luxaca'a a'íjna í Isaías teecan, í ti tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan tíjín:

Mú'een xu xaa ráanamua tíj
na'a ti i yú aumé.

Mí seajta mú'een, caxu yaú'ítiee
xá'aju'un.

Mú'een xu xaa mé uunéjne'eri
xá'aju'un.

Mí seajta, caxu ti'ít'íj se'íjran.

¹⁵Ayee tí'een, a'íné a'íi mú jemin antaújnaamua í ru tzajta'an. C'íj mu'u caj títe'iteánajca'amua. Camu á'ujca'ane mej a'atanéjne'ere mej raase'íj ti'ít'íj ti p'íríci.

Na'ari caí, a'íi mú yaú'itiée
muá'aju'un.

Majta mú mé uunéjne'eri
muá'aju'un mej raasej t'i'itj
ti pírici.

Majta mi rá'astijre'e muá'aju'un í
mej ranamua.

Majta mú neetzi jemi yé
ve'eré'eninéica muá'aju'un
nej ni tihua'utá'uuni'i.

Ayee pu jíme'en ra'uyú'uxaca'a
a'íjna í Isaías teecan.

¹⁶Mí seajta mú'een i sej
á'ujujhua'an ne jamuan, setá'aj
huataújtemua'ave'en se'íjna jíme'e
í sej huíteánajca'amua sej si
ra'ará'astijre'en í sej ranamua, seajta
ahuájca'anen sej a'atanéjne'ere sej si
raasej t'i'itj ti pírici.

¹⁷Ayee nu tejá'amua'ixaate'e
tzáahuati'ira'a jíme'e, mu'iití í mej rí'i
tí'iteteitesta'ca'a, majta a'íime í mej
tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan,
jeíhua mú raxí'eve'eca'a mej miyen
tiu'uséj a'ij sej seri tí'isej inee jemi.
Mí majta, camu a'atzu raasej. Ayee
mú che'atá mena'a tí'ijxe'eve'eca'a
mej miyen ráanamua a'ij sej seri
tí'inamua inee jemi. Mí majta, camu
xaa ne'u ráanamujri'i.

**Jesús pu tihuaú'ixaate'e a'ij ti
huataújmua'a í chuijtari ti jíme'en
raxa a'íjna ti tí'ihuastehua'a**

(Mr. 4:13-20; Lc. 8:11-15)

¹⁸Casi'i, xáanamujri'i a'ij ti
huataújmua'a i chuijtari ti jíme'en
raxa a'íjna í ja'ati ti raahuáste í
imue'eri. ¹⁹Tí pua'a ja'atí ráanamua
í niuucari ti jíme'en raxa Dios ti
tí'ajta nainjapua íyen chaanaca
japua, ajta u ta japua, ti pua'a
a'ín caí yaú'itiée, a'íjna ti a'ij
pua'a 'een, a'íi pu tzajta'an

huatasejre'esin. Aj pu i rá'ari'ira í
niuucari ti rú'umua'areeca'a. A'íjna
í ja'ati, ayée pu 'een t'ij í imue'eri ti
huavatzjraa a'íjna juye jetze.

²⁰Ajta, a'íjna í imue'eri ti
huavatzjraa í tete tzajta'a, ayée
pu 'een t'ij í ja'ati ti amuacai
ra'aránjche'ca'a í ti ráanamujri'i.
²¹Aru capu t'i'itj japuan ninei a'íjna í
ja'ati. Tí pua'a a'atzu rajpua'íiti a'íjna
jíme'e mej seica rá'axieehuari'ira
me'íjna jíme'e ti na'ará'astijre'e
ineetzi, na'ari ti pua'a seica a'ij pua'a
méraruure, c'ij pu'u te'evíicua'ira
a'ame. Ca'anacan pu mé nejaúujisin.

²²A'íjna ti hui huavatzjraa a'u ti
a'utzicare'eme, a'íi pu ayén 'een t'ij
sej í tevi ti xaa ranamua í niuucari.
Aru jeíhua pu tí'imujca a'íjna jíme'e
a'ij ti té'eme íyen chaanaca tej
japuan seijre'e. Ajta, nain ti tí'ijcha'íi,
a'íi pu raamu'áiti a'íjna í tevi. A'íj pu
jín, caí ché'e ra'utámua'areeri'í a'ij ti
tiráanamujri'i. Capu ajta ché'e rí'irí
ti a'ín tevi ayén raatévaire'en í Dios.

²³Ajta a'íjna í imue'eri ti
huavatzjraa japuan í chuej ti
huarí'en, ayée pu 'een t'ij í ja'ati ti
yaú'itie tí'ij ráanamua í niuucari.
Jéíhua pu tí'ijvaire'e í Dios. Yee pu
tiraatátuüre'esin í Dios jemi t'ij a'íjna
í imue'eri ti huá'ciireca'a a'achú
cumu anxíte ti caté'etejme'ecaa,
na'ari huacate ca'ín seité japuan
tamuáamuata'a í imue'eri.

**Jíme'en í ixaj ti huahuásti'ihuaca'a
jamuan í triigu**

²⁴Ajtahua'a sej ayén tihua'utá'ixaa
í chuijtari jíme'e a'íjna í Jesús. Ayen
tijín:

—Ayee pu tí'irineca íjii Dios ti
tí'ajta íyen chaanaca japua, ajta u ta
japua. Ja'atí pu imue'eri huahuáste

japuan í ruchuej ti huarí'en. ²⁵Ajta á'iyen matí'ij naíjmi'i tíc'u'utzuca'a, seíj pu hui ave'eré'ene ti rájcha'íire'e a'íjna ti chuej tícha'íi. Ajta a'íin ti rájcha'íire'e, a'íi pu íxaj huahuáste tzajta'an a'íjna í triigu. Aj pu í á'urraa.

²⁶Aj pu í ajnéj a'íjna í triigu, ajta a'íjna í íxaj. Tí'ij huavaújse, aj pu í huíjmuaiyuxi a'íjna í triigu. Aj mú mi ráamua'areeri'i ti ajta seíj huáviviíhuaca'a í imue'eri a'íné capu huíjmuaiyuxi a'íjna í íxaj. ²⁷Majta me'ín í mej tí'imuari'e, a'úu mú hui á'uju'un mej mi tiraata'íxaate'en a'íjna ti chuej tícha'íi. Miyen tíjín: “Tavastara'a, ti pua'a pe'ín huahuáste imue'eri ti r'én a'ujna á'a chuej japua, ça'uné e'ejnéj a'íjna í íxaj?”

²⁸Aj pu í a'íjna ti chuej tícha'íi, ayén tihua'utá'íxaa tíjín: “Seíj ti néjcha'íire'e ayée pu náaruu.” Majta miyen tiraata'íhua'urí'i a'íime í mej tí'imuari'e miyen tíjín: “¿Ni mua'aráanajche tej u á'uju'un tej rá'íjcuuxin te'íjna í íxaj?”

²⁹Aj pu í ayén tiu'utaniú tíjín: “Capu ruxe'eve'e sej racuta se'íjna í íxaj, a'íné ti pua'a seri rá'íjcuunan a'íjna í íxaj, ajta pu á'íjcuuxínsin a'íjna í triigu a'íné ru jetze pu huá'uu. ³⁰Ché'e ayén éene'en ti naíjmi'i huavaújse'en ajta caí teja'uré'enen ti te'enti'á'asin. Aj nu ni hua'uta'ájte'esin a'ímej í mej tí'imíjhuaca mej mi amuacáí rá'íjcuuxin me'íjna í íxaj, matá'aj raají'íci'en mej mi rájseire'en matá'aj ra'anteáaira. Majta á'iyen, me'ín meru'uteátuaasin me'íjna í triigu u chil'ita, a'u mej téjé'eyuuhuaca.”

Jíme'en í játze'ara'an í mostasa

(Mr. 4:30-32; Lc. 13:18-19)

³¹Jesús pu ajtahua'a seíj hua'utá'íxa í chuijtari. Ayen tíjín:

—Ayee pu tí'een Dios ti tí'ajta íiyen chaanaca japua, ajta u ta japua. Ayee pu 'een tíj tu'upi tí'itíj ti ayén ántehuaa tíjín mostasa. Ja'atí pu raahuáste í játze'ara'an a'ájna já'ahua'a a'u ti té'atachuej. ³²A'íjna í mostasa, ayée pu 'eene'en téjatz'e ti jaítze'e i'í cílieen caí seica í jatzi. Mí ajta, tí'íjtá huavaújse'en, jaítze'e pu ajtí'tí'i a'ame caí seica í tu'upi ti íiyen seíjre'e chaanaca japua. Yee pu ajtí'tí'i a'ame tíj cíyej. Aj mú mi ave'eré'enejsin í pina'ase mej rá'ara'a mej mi án téja'uteúru'itu'ajte'en án cíye'ara'an jetze.

Jíme'en í mej rajnájchite'en í cuaíjtzi jetze

(Lc. 13:20-21)

³³Ajtahua'a seíj chuijtari hua'utá'íxa. Ayen tíjín:

—Ayee pu ajta tí'een jíme'en Dios ti tí'ajta íiyen chaanaca japua, ajta u ta japua. Ayee pu 'een tíj a'íjna í levadura. A'íjna í 'íita'a, a'íi pu hua'íca medida ru'uteájraa í hariina. Aj pu í rajcuaíjtzitaca'a levadura jamuan. Ajta a'íin í levadura, a'íi pu tzajta'an huaneájxi nainjapua í cuaíjtzi.

A'íj ti Jesús tihuá'amua'atehua'a chuijtari jíme'e

(Mr. 4:33-34)

³⁴Tí'itíj ti na'a ti tihuá'a'íxa'atehua'a í teite, Jesús pu nain tihua'utá'íxaa chuijtari jíme'e. Capu tí'itíj huá'a'íxaate'eca'a ti é'ehuáuritie sino chuijtari pu'u jíme'en. ³⁵Ayee pu tiú'uruu ti ij ayén aráurasten a'íj ti tiu'utaxájtaca'a a'íjna í ti tí'íxaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan tíjín:

Nee nu tihua'utá'íxaate'esin ne'íjna jíme'e í chuijtari.

Nee nu ne'íjna huataxájta,
a'íjna ti rú'avaa nain xicaj
tzajta'a ti yú e'iré'ene tí'ij
Dios raatétaahuaca'a a'íjna
i chaanaca tej japuan yen
sejire'e.

**Jesús pu tihuaú'ixaate'e a'ij ti
huataújmua'a í chuijtari ti jíme'en
raxa a'íjna í ixaj, ajta a'íjna í triigu**

³⁶Aj pu i Jesús airájraa í teite
jemi. Aj pu i uteájrupi u chí'ita. A'uu
mú ajteáxiireca'a jemin a'íime í mej
jamuan á'ujujhua'ane'e. Aj mú mi
miyen tiraatá'ixaa tijín:

—Aisí, taatá'ixaate'e a'ij ti
huataújmua'a a'íjna í chuijtari a'íjna
ti jíme'en raxa í ixaj ti huavaújse a'u
ti e'ejnéj taséehua japua.

³⁷Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa
tijín:

—A'íjna í ti raahuáste í imue'eri
ti rí'en, nee nu ne'ín pú'een, inee
i nej neajta teáata'a jetze airáane.

³⁸Ajta a'íjna í taséehua, ayée pu
huataújmua'a tijín í chaanaca i
tej japuan yen i'í sejire'e. A'íjna
í imue'eri ti rí'en, ayée pu 'een
tíj a'íime í mej ahuaújca'ane ti
Dios tíhua'uta'a'íjte'en. Ajta a'íjna
í ixaj, ayée pu 'een matíj a'íime
í mej í'íteitestemua'ame'en a'íjna í
tiyaaru'u.

³⁹Ajta hui a'íjna ti rájcha'íire'e,
a'íjna ti raahuáste í ixaj, a'ii pu a'íin
pú'een a'íjna í tiyaaru'u. Ajta, a'íjna
í xicájra'a mé jetzen tí'itzaanan, ayée
pu huataújmua'a tijín a'ájna xicájra'a
ti jetzen te'entipua'ajte i chaanaca
japua. Majta me'ín í mej tí'itzaanan,
a'ii mú a'íin pú'een í mej tí'ivaire'e u
ta japua Dios ti é'esejire'e.

⁴⁰Ayee pu che'atá na'a té'eme
a'ájna xicájra'a ti jetzen nain

te'entipua'ajte a'ij mej titetiújcha'ii
mat'í'ij rá'ijcuuxii me'íjna í ixaj
mej mi ra'anteátairea. ⁴¹Neajta
inee, i nej neajta teáata'a jetze
airáane, nee nu hua'uta'a'íjte'esin
a'ímej í mej tí'ivaire'e u ta japua
mej mi á'uciine nainjapua tíj na'a
í nej jín antínmua'aree mej mi
a'uun hua'irájtuaani a'ímej í mej
a'ij pua'a tiratá'aca í Dios, a'ímej
í mej a'ij pua'a rici. ⁴²A'uu mú
huája'ucáhua'axijsin a'íjna tzajta'a
a'u ti anú'utaa. A'uu mú ruyeinixi'ín
jeíhua, majta ancuré'ujci'ímée
mu'áju'un í rutamej jime'e me'íjna
jime'e mej huápi'i rajpua'íjti.

⁴³Majta me'ín í mej miyen rici
a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios, ayée mú
me'uun e'eséfire'e mu'áju'un
a'ujna huá'aya'upua ti tí'ajta. Ayee
mú seíire'e mu'áju'un tíj í xicaj ti
aiiráxi'ixire í jaitiri jetze. Ajta, ja'atí
ti na'a ti huiteájnamua, ché'e a'íin
ráanamua temua'a naa.

**Jíme'en a'íjna ti rú'avaataca'a, í ti
ajta jeíhua huápi'i tí'ijnajcheca'a**

⁴⁴A'ujna a'u ti Dios te'ájta, íyen
chaanaca japua, ajta u ta japua,
ayée pu tí'irini tíj í ja'atí ti tí'tíj
huáteu ti rú'avaa, ti ajta huápi'i
tí'ijnajche. A'uu pu ráateu taséehua
japua. Aj pu i ajtahua'a raaté'avaata
a'ujna che'atá miijmu. Jé'ecan pu
rutémua'ave'e a'íjna jime'e ti ráateu.
A'íj pu jín, nain tuaani a'achú ti
caj tí'ijcha'íi. Aj pu i á'iyen, a'íi pu
ráananan a'íjna í chuej.

**Jíme'en a'íjna í perla ti
jeíhua huápi'i tí'ijnajche**

⁴⁵Ajta, ayée mú rici a'íime í mej
rahuauhau mej mi me'uun a'uteárite
Dios ti é'esejire'e, ayée mú che'atá

mena'a rici tǎj ja'atǎ ti tǎ'itu'araca. A'íi pu á'uche'ecan ti a'íin rahuauni ti'itǎj perla ti naa 'een. ⁴⁶Tǎ'ij seǎj huáteu, ti huápi'i tǎ'ijnajche, u pu á'ume ti ij nain tiú'utuaani a'achú ti caj tǎ'ijcha'ii. Aj pu i a'íjna nanan í perla.

Jíme'en í xiéjmu'a'ari í mej hua'it'é jǎn vivi'iraca

⁴⁷Ajtahua'a seǎj í chuijtari: ayée pu 'een Dios ti tǎ'ajta íyēn chaanaca japua, ajta u ta japua. Dios pu ayén rici matǎj a'íime í mej hua'it'é vivi'iraca xiéjmu'a'ari jíme'e ti vivéj. Matǎ'ij ra'atéhua'axin á jaata'a, aj pu i cha'a na'a hua'itáseire'esin í hua'it'é. ⁴⁸Matǎ'ij caí ch'éle ú'uvejri í xiéjmu'a'ari tzajta'a, aj mú mi ra'itapǎjsin á jaata'a me'íjna í xiéjmu'a'ari. Matǎ'ij mi huáchijte'e á yaupǎjsin a'ímej í mej hua'it'é vivi'iraca. A'uu mú a'uráasejrá'ín. Aj mú mi hua'avé'e'íixi'isin í hua'it'é í mej rǎ'en. Majta me'ín í hua'it'é í mej rǎ'en, sicǎri jetze mú hua'ateáuaasin. Majta í mej caí rǎ'en, á mú huaúuhua'axijsin.

⁴⁹Ayee pu che'atá na'a té'eme a'ájna xicájra'a ti jetzen nain te'entipua'ajte íyēn chaanaca japua. A'íime í mej tǎ'ivaire'e í ta japua Dios ti é'esejre'e, a'íi mú huiráaju'un mej mi hua'avé'ejajpuaxi'ín rujíme'en í teite í mej a'ij pua'a rici, majta í mej xǎ'epi'ín rici. ⁵⁰Matǎ'ijtá mi me'uum huauucáhua'axijsin í hoorno tzajta'a a'ímej í mej a'ij pua'a rici mej mi rajpuaíjtzi muá'ara'ani tajj jíme'e. A'uu mú ruyeinixi'ín, majta ancuré'ujci'imée muá'aju'un í rutamej jíme'e a'íjna jíme'e mej rajpuaíjtzi.

Jíme'en í ti huápi'i ti'irǎ'een, ti pua'a jéjcu'a na'ari mí'ime'ecan

⁵¹Aj pu i Jesús ayén tihua'uta'íhua'uri'i tǎjǎn:

—¿Ni secaí nain au'itiée xa'araa mú'een?

Aj mú mi miyēn tiraatá'ixaa tǎjǎn: —Jee.

⁵²Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tǎjǎn: —A'íj pu jǎn, ti pua'a seǎj ti tiú'ujmu'a'ate í yu'uxari jetze, ti pua'a a'íin ajta autéjcheni a'íjna jetzen ti'ihuaújmu'a'aten a'ij ti tǎ'irǎ'iri ti Dios tira'aíjte'en nain jíme'e, ayée pu éene'e a'ame a'íjna í ja'ati tǎj seǎj ti huatéechi'i. Jéihua pu te'urájcha'ii a'ujna ruchi'itá. Ajta, ja'anáj ti na'a pu te'iráati'ici a'íjna ti ti'ijéjcu'a, ajta ti ti'imí'ime'ecan. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

Jesús pu a'uun a'ará'a u Nazaré't

(Mr. 6:1-6; Lc. 4:16-30)

⁵³Tǎ'ij Jesús ra'antipua'ajte ti tihuaú'ixaate'e chuijtari jíme'e, aj pu i á'uraa. ⁵⁴A'uu pu a'ará'a a'u ti a'uvé'ese. Aj pu i a'utéjche ti tihua'umuá'ate hua'atéyujta'a.

Majta me'ín í mej ráanamajri'i, jé'ecan mú a'ij ra'utasejǎj. Ayee mú tǎ'iruixaate'eca'a tǎjǎn:

—¿A'uquí ya'urǎ'ire amǎjna ti ayén temua'a naa tirú'umu'a'aree? ¿Ti'itájni muá'ri'eri'ira'a pú'een í ti jǎn ayén rici a'íjna í tej jíme'en a'ij ya'usejǎj? ⁵⁵Amǎjna, a'íi pu hui yaujra'an a'íjna ti tǎ'isi'icheca. Ajta náànajra'an, a'íi pu a'íin pú'een a'íjna í María. ¿Ni mecaí me'ín pú'een í júutzimua'ame'en a'íjna í Jacobo, ajta a'íjna í José, ajtahua'a seǎj a'íjna ti ayén ántehuaa tǎjǎn Simón, ajta a'íjna í Judás? ⁵⁶¿Ni mecaí majta yé che ta jamuan, a'íime júutzimua'ame'en í mé 'uuca? Tǎj pua'a ayén ti'ayajna, ¿a'uné é'eme'ecan a'íjna í mua'atzǎire'ara'an ti yé raateájtuaa amǎjna mi Jesús?

⁵⁷ Mat'íj mi rá'anchueere me'fjna í Jesús. A'fj mú jín, miraatuári. Ajta, ayée pu tihua'utá'ixaa í Jesús tíjín:

—Naími'i mú rí'i tiratá'aca a'fjna jemi í ti t'í'ixaxa'a í Dios jetze me'ecan. Mí majta, a'fime í mej huacá'jme a'u mé é'eche, majta a'fime í teitestemua'ame'en í mej é'eche jamuan, camu rí'i tiratá'aca.

⁵⁸ A'fj pu i jín caí jeíhua ayén tiú'uruu a'fjna jime'e í muári'eri'ire'ara'an a'ujna a'iné camu rá'atzaahuat'e'eca'a.

A'ij ti ye'í tiu'um'í'i a'fjna í Juan ti huá'amuai'ihuacare'e

(Mr. 6:14-29; Lc. 9:7-9)

14 A'ájna xicá'jra'a jetze, a'fjna í Heródes, í ti i'í rey, a'fí pu ráanamujri'i a'ij ti rijca'a a'fjna í Jesús. ²Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa a'fmej í mej t'í'ivaire'eca'a í jemin tíjín:

—A'ii pu a'fín pú'een a'fjna í Juan ti t'í'itemuai'ihuacare'e. Pu'uri a'ítá'ara a'u mej ye'avá'ana. A'fj pu jín raay'í'iti ti ayén rici a'fjna jime'e í muári'eri'ira'a í tej jín a'ij ya'use'íj.

³Ajta a'fín í Heródes, a'fí pu ajmí'i raatévi'i a'fjna í Juan. Ra'amujri'ic'e pu aite'ujna. Ayee pu 'een jín rá'uruu a'iné Juan pu ra'ajteá'axi a'fjna jime'e ti Heródes ra'ancuré'evi'iti a'fjna í 'íita'a ti Felipe raatévi'itine'e. A'fjna í Felipe, a'ii pu a'fín pu'éene'e í juut'éajra'an í rey. Ajta a'fjna í 'íita'a, ayée pu ántehuaaca'a tíjín Herodías.

⁴Ayee pu te'irájraa ti Juan ayén tiraatá'ixaa a'fjna í Heródes tíjín:

—Capu a'ij t'í'iri'iri pej ratévi'itine'en muá'íhuaara'a ti ratévi'itine'e.

⁵Heródes pu rajé'icatami'ica'a a'fjna í Juan. Aru huá'atziine'eca'a

í teite, a'iné a'fí pu ramua'areereca'a mej miyen t'í'ixaxa'ata'a ti nu'u a'fín pú'een se'j ti t'í'ixaxa'a Dios jetze me'ecan. ⁶T'í'ij teja'ur'é'ene a'ájna xicá'jra'a ti jetzen huanú'ihuaca'a a'fjna í Heródes, 'íita'a pu uteájrupi u chi'ita ti ij tiu'utéene'en ruse'íj huá'a vejli'ipua. A'ii pu a'fín pú'een yaujra'an a'fjna Herodías. Jé'ecan pu ra'aránajcheca'a a'fjna í rey ti ayén tiu'utéenei. ⁷A'fj pu jín a'fín te'ataújratziiri'i runiuuca jime'e ti ayén raatá'an a'fjna í 'íita'a a'ij ti t'í'it'íj t'í'ixe'eve'e. ⁸Ajta a'fjna í 'íita'a, a'fí pu ayén tiraata'íhua'uri'i í runá'ana tíjín:

—¿T'í'itájni neraatáhuavii?

Aj pu i a'fín ná'anjra'an ayén tíjín:

—Huatahuaviiri'i í mu'úura'an í Juan ti t'í'itemuai'ihuaca.

Aj pu i, a'fín 'íita'a ayén tiraatá'ixaa: —Patá'aj naata'í'ite'en tuxa'a jetze í mu'úura'an a'fjna í Juan ti t'í'itemuai'ihuaca.

⁹A'ij pu pua'a raatá'a a'fjna í rey. Mí ajta, ari ayén te'ataújratziiri'i ti ayén huárini a'ij ti t'í'ix'e'eve'e. Majta a'fime ti hua'utá'ínee, a'fí mú majta ráanamujri'i ti tiu'utá'a í runiuuca. A'fj pu jín, a'fín tiu'uta'a'íjtaca'a mej mi miyen huárini a'ij ti tiraatáhuaviiri'i.

¹⁰Ajta á'iyen a'fí pu xantaaru'lu huata'áiteca'a ti u á'ume'en a'u ti aiteánami'i a'fjna í Juan ti ij ru'íjve'íjche í mu'úura'an.

¹¹T'í'ij ayén huaríj, aj pu i ye'erá'í'ite a'fjna í mu'úura'an í tuxa'a jetze ti ij Herodías ayén raamuaree tíjín raajé'ica, tzíte'e, a'fjna í Juan. Ajta a'fjna í rey, a'fí pu raata'í'ite a'fjna jemi í yaujra'an í Herodías. Aj pu i a'fjna í 'íita'a raata'í'ite í runá'ana.

¹²Majta me'ín í mej á'ujjuhua'ane'e í Juan jamuan, a'fí mú á ve'ere'enée,

miyá'utii me'íjna í mi'ichi. Mat'íj mi ra'avá'ana.

Jesús pu tihua'umí a'ímej í mej anxíj vi'ira'a ará'ase í teteca

(Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

¹³Ajta a'íjna í Jesús, t'íj ráamua'areeri'i t'íjn meraajé'ica a'íjna í Juan, ti'iquí ateájraa í baarcu jetze. Rusefj pu á'uraa. A'u pu a'ará'a a'u ti caí jé'le ti'itfj. Majta í teite, a'íi mú ráamua'areeri'i a'u ti a'ij 'eene'e. A'íj mú jín, curé'ecijxi mej a'uchéjme. Aj mú mi ru'icán raatavén. ¹⁴T'íj í Jesús a'itáaa í baarcu jetze. T'íj hua'usefj í teite í mej mu'íi, a'íi pu huá'ancu'uvajxi. Ajta tihua'uhuaa í mej tí'icucui'i.

¹⁵T'íj huateáchumua'areca'a, aj mú mi ave'eré'ene jemin í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Aj mú mi miyen tiraatá'ixaa t'íjn:

—Pu'uri téchumua'ari, ajta capu ja'atf ye'e éteche ayajna. Patá'aj hua'aré'e'itixi'in mej mi a'ucíjxi'in mé já'ahua'a chajta'a matá'aj ti'itfj huánanan í mej ráacua'ani.

¹⁶Ajta a'íjna í Jesús, ayée pu tiu'utaniú t'íjn:

—Capu ruxe'eve'e mej a'ucíjxi'in. Setá'aj tihua'umín mú'een.

¹⁷Aj mú mi miyen t'íjn:

—Ayee tu'u pua'améca tícha'ii anxí'ica í pan, teajta hua'apuaca í hua'ité.

¹⁸Aj pu í Jesús ayén t'íjn:

—Mé seneje'evé'e'í'ipi'ite'e.

¹⁹Aj pu í a'íin hua'uta'afj mej a'ujrá'ase í tu'upi tzajta'a. Aj pu í Jesús ra'ancuré'e'í'ipi'i pan, ajta í hua'ité. Aj pu í júte'e ájneereca'a. T'íj jí rí'i tiraatá'a í Dios. Aj pu í ra'antítaaraxi í pan. T'íj jí hua'uré'e'í'ipi'ite a'ímej í mej

jamuan á'ujujhua'ane'e. Majta me'ín, a'íime mú hua'uré'e'í'ipi'ite í teite.

²⁰Nafimi'i mú tiú'ucuaa. Jéihua mú huáju'uxai. Ajta jéihua pu avé'eturaa í pan, majta í hua'ité. Tamúaamuata'a japuan hua'apua mú te'evé'ejiste sicíri jetze me'íjna jime'e í ti te'avá'aturaa.

²¹Majta me'ín í mej tiú'ucuaa, ayée mú ará'aseca'a a'achú cumu anxíj vi'ira'a í teteca. Majta í mé 'uuca, majta í tí'iríi, a'íi mú majta tiú'ucuaa.

Jesús pu antáaa í jaj japua

(Mr. 6:45-52; Jn. 6:16-21)

²²Aj pu í hua'uta'afj a'ímej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e mej nu'u até'íine í baarcu jetze mej mi antá'íine után pújme'en, mej mi me'ín amuacá me'uun e'ará'asti. Ajta a'íin í Jesús, a'úu pu a'uteájturaa ti ij hua'aré'e'itixi'in í teite. ²³T'íj hua'aré'e'itixi, a'úu pu a'uteájraa í jirí jetze rusefj ti ij raatéjhuauni í Dios jemi. T'íj huateática'areca'a, a'úu pu a'uteveeca'a rusefj. ²⁴Ajta a'íjna í baarcu, pu'uri a'ímuá aum'écaaa já'ita'a í jaj japua. Aj pu í huatá'ecareca'a ca'anín jime'e. Temua'a pu te'ateáxjrihua'a í jaj í baarcu jetze a'íjna í eeca jime'e ti auj ráruuréjveeca'a. ²⁵Aré'apua'a, t'íj tapuá'arijme'eca, Jesús pu ave'eré'ene a'ájna vejli'i huá'a jemi. Jaj japua pu huam'écaaa. ²⁶Majta me'ín í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, mat'íj raasefj, jé'ecan mú tiu'utátziin. Temua'a mú titeejíhuaca'a me'íjna jime'e mej tiu'utátziin. Ayee mú tiu'utaxájtaca'a t'íjn:

—Chéjcan pu pú'een amíjna.

²⁷Ajta á'iyen, Jesús ayén tihua'utá'ixaa t'íjn:

—Xu'uhuatejúca'ane mi ru tzajta'a. Nee nu ne'ín pírici í Jesús. Caxu tí'itziine'e.

²⁸Ajta a'fjna í Pedro, a'fí pu ayén tiraatajé tijín:

—Tavastara'a, ti pua'a mú'ee pe'fn pú'een, naata'áijte'e nej nemánna urarí'ene'en mú'eetzi jemi a'fjna í jaj japua.

²⁹Aj pu i Jesús ayén tiraatá'ixaa tijín:

—Mú pa'uvé'eme'en.

Aj pu i a'itáraa í baarcu jetze. Tí'iquí rájraa í jaj japua. Aa pu vejli'i aum'éeca a'u ti a'ij 'eene'e í Jesús.

³⁰Tí'ij ráamua'areeril'i ti ca'anín jín huatá'ecareca'a, a'fí pu tiu'utátziin.

Aj pu a'utéjche ti a'ucárute í jaj tzajta'a. Aj pu i ayén huajíjhuaca'a tijín:

—Tavastara'a, ne japua huániuuchi.

³¹Jíme'en pu ayén tiu'ujíjhuaca'a, aj pu i Jesús ajmejca'ataca'a.

Rajví'i a'fjna í Pedro. Aj pu i ayén tiraatá'ixaa tijín:

—Capej a'atzu té'atzaahuat'e mú'ee. ¿A'iné 'een jín pecaí ná'atzaahuat'e'?

³²Matí'ij atéeci í baarcu jetze, aj pu i huatéapua'areca'a a'fjna í eeca. ³³Matí'ij mi me'fn í mej aráatei baarcu jetze, a'fí mú títunutaxi í Jesús jemi. Aj mú miyen rí'i tiraatajé tijín:

—Mú'ee pej tzíte'e pe'fn pú'een i yaujra'an í Dios.

Jesús pu tihua'uhuaa a'fimej í mej tí'icucui'icaa a'ujna u Genesaret

(Mr. 6:53-56)

³⁴Matí'ij anticáj, aj mú mi aitaicáj í baarcu jetze ajna'a já'ahua'a, chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa tijín Genesaret. ³⁵Majta me'fn í teite, matí'ij raamuá'a me'fjna í Jesús, aj mú mi tihua'aré'e'ití'iraxi nainjapua í mej a'imua' antachéejme'ecaa. Aj mú mi hua'eráavi'ití najjmi'ica í mej tí'icucui'í í Jesús jemi. ³⁶Jéihua mú

rájhuaviiri'i ti hua'utá'an mej mi ra'ajtamuarí'en a'ájna cíixure'ara'an jetze tíj na'a ti uvíjpi'i. Majta me'fn í mej miyen ra'ajtamuariej, najjmi'í mú huarúj.

Jíme'en í ti tzajta'an ru'uteájtuaa ti a'ij pua'a tiú'umua'ati

(Mr. 7:1-23)

15 Matí'ij mi seica ave'eré'ene í Jesús jemi. A'fime mú a'fn pú'een í fariseos, majta a'fime í mej tí'imua'ata í yu'uxari jetze. A'uu mú e'eráaci u Jerusalén. Aj mú mi miyen tiraata'íhua'uri'í tijín:

²—¿A'iné 'een jín mecaí rá'aste í tavaújsimua'a teeca tihua'aye'ira a'fime í mé á jamuan á'ujjhu'a'an? Camu miyen rá'aste me'fjna jime'e í mej caí anaújmuajite'axi'in metí'icua'aca.

³Ajta a'fn í Jesús, ayée pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Seajta mú'een, ¿a'iné 'een jín siyen mé rúujípua í ti tiu'uta'ájtaca'a í Dios sej si se'fjna ará'asten í ruye'irá í sej sena'a rájteu rujíimua'a? ⁴A'iné Dios pu ayén tiu'utaxájtaca'a a'fjna ti jíme'en yee: “Patá'aj rá'atzaahuat'e a'atáata, pajta a'anáana.” Ajta ayén ti jíme'en yee: “Setá'aj raajé'ica a'fjna í ja'atí a'ij pua'a tí'ijteá'axi'í í rutáata na'ari í runáana.” ⁵Mí seajta mú'een, ayée xu tí'ixaxa'a tí'í'í xí'epi'in tí pua'a ja'atí ayén tihua'utá'ixaate'en í ruvaújsimua'a tijín: “Nain a'achú nej caj tí'ijcha'íi, a'fj nu neri raatámua'i'vejte í Dios. A'fj nu jín caí ché'e tí'ijcha'íi í nej jín amuaat'évaire'en.”

⁶Tí pua'a ja'atí ayén tihua'utá'ixaate'en í ruvaújsimua'a, ayée che'atá tí'ixaxa'a jíme'en a'fjna í ja'atí yee capu ché'e ruxe'leve'e tí

a'íin hua'utévaire'en í ruvaújsimua'a. Ayee xu mé tirúujipua se'íjna ti Dios jín tiu'uta'ajftaca'a sej si ra'ará'asten se'íjna jime'e í ye'irá sej siyen rujíimua'a sena'a tirájteu.

⁷Mú'een, mi sej a'ij pua'a tí'teteite, mi sej siyen rá'aste jéjre'ecitze'e, ayée pu tiu'utaxájtaca'a mú'ejmi jime'e a'íjna í Isaías teecan, í ti Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a. Ayee pu te'uyú'uxaca'a tijn:

⁸Naa pu namuajre'e ti pua'a metí'ixajta neetzi jemi, mi majta, a'íi mú meri mé núurie.

⁹Capu ti'itj vaire'e ti pua'a menaateánajche a'iné matj mena'a mej tí'imua'ata, í mej jín tihuá'ajjte'e, rujíimua'a mena'a rájteuve.

¹⁰Aj pu i a'íin hua'utajé í teite. Ti'ij jí ayén tihua'utá'ixaa tijn:

—Rí'i xu'u temua'a naa tiráanamua mú'een sej si yaú'itíeé xá'ara'ani.

¹¹Ti'itj ti na'a ti tí'licua'iri'i, ti pua'a ja'atí ráacua'ani, capu a'atzu raxana'ave'e, sino a'íi pu raxana'ave'e í ti 'a'ijnine í téne'etze'e.

¹²Aj mú mi ajteáxiireca'a jemin a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Mat'ij mi miyen tiraata'íhua'uri'i tijn:

—¿Ni tzaa pe caí ramua'aree í ti caí hua'aránajcheca'a a'ímej í fariseos mat'ij ráanamujri'i a'ij pej tiu'utaxájtaca'a?

¹³Ajta a'íin í Jesús, ayée pu tihua'utá'ixaa tijn:

—Ayee mú 'een tj tu'upi ti caí ja'atí raahuáste, rusej pu ajnéj. Ayee pu che'atá na'a huá'aruuren í Dios tj ajta rú'uri'i í tu'upi ti rusej ajnéj a'íjna í ja'ati ti tiu'uhuáste, a'iné a'íi pu rá'ijcuuxijsin, ajta meteúrieexijsin

í tu'upi, Dios pu ayén che'atá na'a mé huauhuá'axijsin a'ímej.

¹⁴Miche'e miyen éene'en. Ayee mú 'een matj a'íime í mej arácucu'un í mej huá'uví'iti. Tí pua'a se'j ta'arácun ayén ra'anaví'ira'a ti ajta arácun mej mi já'ahua'a e'ará'asti naími'i, naími'i mú atévatzijsin a'u ti e'etécun.

¹⁵Aj pu i Pedro ayén tiraatá'ixaa tijn:

—Taata'ixaaate'e a'ij ti huataújmu'a a'íjna í niuucari í pej pauchén raataxájtaca'a.

¹⁶Ajta Jesús ayée pu tihua'uta'íhua'uri'i tijn:

—¿Ni tzaa secaí seajta mú'een yaú'itie? ¹⁷¿Ni tzaa secaí yaú'itie se'íjna? Tí pua'a ja'atí ti'itj huácua'ani ti cuá'iri'i, a'íjna ti racua'ani, pua'acié pu me'ecan. Aj pu i ancajrupi í téne'etze'e, a'úu pu a'aráyeijxa í jucáara'an jetze. Ajta á'iyen í'irachu'itan í ti tiú'ucuaa.

¹⁸Mí ajta, a'íjna ti 'a'ijnine í téne'etze'en í ja'ati, a'úu pu a'uvé'eye'i í ru tzajta'a. A'ii pu a'íin pú'een í ti raxana'ave'e a'íjna í ja'ati. ¹⁹Ayee pu'u xaa ne'u a'iné tzajta'an pu a'uvé'eye'i na'jmi'i í mua'atzíira'a ti a'ij pua'a 'een, ti ca'aníjra'a ratá'aca ti ja'atí ayén huá'irini í ti a'ij pua'a 'een, ti pua'a tí'itecui'lica na'ari se'j jamuan tí'ihuaújxana'acira'aten. Ajta í ru tzajta'a pu ajta tásiseiri ti ayén ca'aníjra'a ratá'aca ti ayén tiú'umua'ati ti tiu'unáhua'an, nusu ti ráacuanamua na'ari ti a'ij pua'a tiú'ujxajtave'e huá'a jemi í teite.

²⁰Na'jmi'i tj na'a ti hui ayén a'ij pua'a 'een, ti tásiseiri í ta tzajta'a, a'íi pu xaa raxana'ave'e í tevi. Ajta a'íjna ti caí anaujmuáite'en tiú'ucua'ani, capu ti'itj a'ij huataújmu'a'a í Dios jemi. Capu ti'itj

jín auteájturaa í Dios jemi a'ájna í ja'atí ti caí anaujmuaíte'en tiú'ucuaa.

**Sej ti caí Israél jetze
ajtéme'ecantaca'a ti ajta
té'antzaahua**

(Mr. 7:24-30)

²¹Aj pu i Jesús á'uraa. A'uu pu a'ará'a a'ájna já'ahua'a chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa tijín Tiro, ajtahua'a sej j ti ayén tijín Sidón.

²²Ajta, sej pu ave'eré'ene í Jesús jemi. 'Íita'a pu pú'een ti sej chuéjra'a japua é'eme'ecan. Ayee mú hua'atamuá'amua tijín Sirofenicia a'uun ti huacá'a pu é'echejca'a a'ájna í 'íita'a. A pu e'evé'eme antijíihua tijín:

—Nevástara'a, mú'ee pej í'i yaujra'an a'ájna í David teecan, patá'aj ná'ancu'uvajxi'ín. Jé'ecan pu rajpuajtzi í niyauj ti 'íita'a a'ájna jime'e ti tiyaaru'u tzajta'an seijre'e.

²³Ajta a'ájna í Jesús, capu a'atzu huataniú.

Aj mú mi ave'eré'ene a'fime í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e. Ayee mú tirájhua'viri'i tijín:

—Patá'aj raata'íte ti á'ura'ani, a'íné ta cujta'an pu e'evé'eme antijíihua.

²⁴Aj pu i Jesús ayén tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Ayee pu Dios neja'uta'íteca'a nej á'ura'ani huá'a jemi í mej Israél jetze ajtéme'ecan í mej miyen seijre'e tǵ cáne'axi í mej á'uvej. Capu neja'uta'íteca'a a'fimej jemi í seica.

²⁵Aj pu i a'fín 'íita'a ave'eré'ene á vejli'i jemin. Ajta títunutaca'a. Aj pu i ayén tiraatá'ixaa tijín:

—Nevástara'a, naatévaire'e.

²⁶Aj pu i Jesús ayén tiraatá'ixaa tijín:

—Capu ayén tiraavǵjte'e nej huá'a'í'ipi'iri'ira'acare'en í pan í mej

racua'aca í ti'iríi nej ni chiicate huata'í'ipi'íte'en.

²⁷Aj pu i a'fín 'íita'a ayén tijín:
—Ayej xaa ne'u ti'ayajna, nevástara'a. Aru, casi'í, a'fime í chiicate, ayée mú racua'aca me'fjna í ti te'ení í pan ti acavǵtze meesa japua a'u mej tejé'ecua'aca a'fime í mej tihuá'ajjte'e.

²⁸Aj pu i Jesús ayén tiu'utaniú tijín:
—Mú'ee 'íita'a, jé'ecan pej té'atzaahuat'e. Pu'uri muaatá'a a'ij pej tí'ijxe'eve'e.

Jíme'en pu'u ayén tiraataxájtaca'a a'ájna í Jesús, aj pu i huarúj a'ájna í yaujra'an í 'íita'a.

**Jesús pu tihuá'uhuaa jeíhua
í mej tí'icucui'ica'a**

²⁹Aj pu i Jesús á'uraa. A'uu pu ejtéenee a'u ti e'eve'e'ástime í jaj ti jé'ejmuaa a'ujna já'ahua'a u Galilea. Aj pu i antíraa í jirí jetze. An pu a'ujyeíjxi.

³⁰Jéíhua mú e'iré'ene í teite. A'ímej mú e'eráavi'iti í mej tzare'e ráatuaatime í ruíica, majta seica í mej arácucu'un, majta seica í mej caí té'anri'iréjme'e, majta seica í mej ti'ipuaíjti'ihuaca'a. Majta mu'licáca mú e'eráavi'iti í seica í mej tí'icucui'í. Aa mú huá'ajtuaa a'u ti a'utéjvee a'ájna í Jesús. Ajta a'fín, a'íi pu naíjmi'ica pu tiú'uhuaa.

³¹Jé'ecan mú a'ij te'utasej í teite í mej huaje'iré'eneijte mat'íj hua'usej í ti ari ri'iríistaca'a mej tiu'utaxáj a'fime í mej mejm'í caí te'anri'iréjme'ecaa; majta a'fime í mej ti'ipuaíjti'ihuaca'a, mu'uri ri'éene'en nainjapua; majta a'fime í mej tzare'e ráatuaatime í ruíica, mu'uri á'ujjuhua'ane'e; majta a'fime í mej arácucu'unijme'eca'a, mu'uri

ti'isej'racaa. Majta me'ín í teite, a'íí mú autéjhuui í mej r'íi tiraatá'an me'íjna í Dios ti tihua'aijete a'íimej í mej Israel jetze ajtémecan.

Jesús pu tihua'umí a'íimej í teteca í mej muáacua vi'ira'a ará'axcaa

(Mr. 8:1-10)

³²Aj pu i Jesús hua'utajé a'íimej í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijn:

—Naaténxiemiste amímej teitejra'a jemi, a'iné pu'uri huaíca xica teuumé mej á'ujjuhua'an nee jamuan. Camu majta ti'itj t'ícha'íi mej ráacua'ani. Canu raxí'eve'e mej caí xi tiu'ucua'an nehua'aré'e'itixi'in. Na'ari caí, temua'a mú tí'itemua'itiche'en í juye japua.

³³Majta me'ín í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e, ayée mú tiraata'íhua'uri'i tijn:

—¿A'uné jetze é'eri'iri tej ráahuauni í pan t'j na'a ti ruxe'leve'e ti ij tihua'uci'iti naíjmi'ica í teite? Capu sein i'i ri'írí ayajna a'u ti caí é'e ja'ati.

³⁴Aj pu i ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijn:

—¿A'achúni pua'améca séjcha'íi í pan, mú'een?

Aj mú mi miyen tiraatá'ixaa tijn: —Aráhua'apua pu pua'amé í pan. Teajta c'j caj i hua'ité mej cáleen.

³⁵Aj pu i hua'uta'a'íj í teite mej a'ujrá'ase á chuaata'a.

³⁶Ra'ancuré'e'í'ipi'í í pan, ajta í hua'ité, aj pu i Jesús r'íi tiraatá'a í Dios. Ajta á'iyen ra'antitaaraxi í pan. Aj pu i hua'uré'e'í'ipi'í í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e. Majta me'ín, a'íí mú mijta mi hua'uré'e'í'ipi'ite í teite.

³⁷Naími'i mú tiú'ucuaa. Temua'a mú titéju'uxai. Majta á'iyen, a'íime í mej Jesús jamuan á'ujjuhua'ane'e, a'íí

mú raaré'esej me'íjna ti avé'eturaa í pan ti ra'antitaaraxi. Sicíri mú jetze te'evé'ejiste'axi me'íjna jime'e ti avé'eturaa. Aráhua'apua sicíri pu te'ará'a. ³⁸Majta me'ín í mej tiú'ucuaa, ayée mú ará'aseca'a a'achú cumu muáacua vi'ira'a í teteca. Majta rujíimua'a mú tiú'ucuaa a'íime í 'uuca, majta í ti'íríi.

³⁹T'íj Jesús hua'aré'e'itixi í teite, aj pu i ateájraa baarcu jetze. T'íj jí á'uraa. A'uu pu a'ará'a a'ujna já'ahua'a a'u ti e'ejtémecan u Magdala.

A'íime í fariseos, jamuan í saduceos, a'íí mú tirájhua'viiri'i ti a'íin Jesús tihua'utasej'rate'en í mej jín r'íi te'utasej

(Mr. 8:11-13; Lc. 12:54-56)

16 Majta a'íime í fariseos, majta a'íime í saduceos, a'íí mú á e'iré'ene a'u ti a'utéveeca'a í Jesús, mej mi raatémua'itín hua'itzi jime'e. A'íj mú jín miyen raatáhuaviiri'i ti a'íin hua'utasej'rate'en í mej jín ráamua'aree ti júte'e é'eme'ecan í ti jetzen araújca'ane.

²Ajta a'íin Jesús, ayée pu tihua'utá'ixaa tijn:

—Mú'een xu raay'íiti a'ij sej ye'í tiu'utaxá' a'ij ti ti'itj rini u júte'e. T'íj huatechuíxare, ayée xu tí'ixaxa'a ti nu'u naa hua'é'ene'e a'ame a'iné huaré'epá'uvi'i pu já'araa. ³Na'ari caí, t'íj huatapuá'are, ayée xu seajta siyen jíme'en tí'ixaxa'a yee íjii mú huatéviiyi, a'iné huaré'epá'uvi'i pu já'araa, majta nu'u ra'utanáa.

'Mú'een xu xaa raay'íiti a'ij sej ye'í tiu'utaxá' a'ij ti ti'itj rini u júte'e. Mí seajta mú'een, caxu a'atzu raay'íiti a'ij sej ye'í tiu'utaxá' a'íjna jime'e

ti ari teja'uré'enejsin í xicá'jra'a, ti jetzen Dios ra'antipuá'ajte'en nain.

⁴Mú'een mi sej a'ij pua'a t'íteteite, mi sej jeíhua jín auté'itzaara, ayée xu rahuauca í sej jín ráamua'aree ti júte'e é'eme'ecan í nej jetzen aránca'ane. Canu xaa ne'u ti'it'ij amuaatasejrate'esin sino ayée nu'u, í ti é'esejre'e jíme'en a'íjna í Jonás.

Aj pu i Jesús á huaja'utéhuii. Tí'ij jí iyá'uraa.

**Jíme'en í niuucari ti caí jé'iyecan
í mej jín tí'imua'atacare'e a'íime í
fariseos**

(Mr. 8:14-21)

⁵Matí'ij antac'ij utavén pújme'en a'íime í mej Jesús jamuan á'ujujhua'ane'e, a'íi mú ya'uhua'axi í mej ye'era'í'ipi'in í pan mej ráacua'ani.

⁶Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Rí'í xu'u mú'een, se'íjna jíme'e fariseos mej ru'uteáaratzaca í pan tzajta'a ti ij ájcu'ustaa, seajta se'íjna jíme'e saduceos mej majta ru'uteáaratzaca. —Aye pu tihua'utá'ixaa.

⁷Majta a'íime í mej Jesús jamuan á'ujujhua'ane'e, a'íi mú tí'iru'ixaate'eca'a rujímua'a. Aye pu tiu'utaxájtaca'a tíjín:

—Aye tiu'utaxájtaca'a amíjna, a'iné catu ye'era'í'ipi í pan.

⁸Aj pu i Jesús ráamua'areeri'i a'ij mej ye'í tí'ixajtaca'a. Tí'ij jí ayén tihua'uta'íhua'uri'i tíjín:

—Mú'een, mi sej caí a'atzu té'atzaahuate'e, ça'iné 'een jín siyen tí'iru'ixaate'e yee sej caí pan tícha'íi?

⁹¿Ni secaí xi yaú'itie? ¿Ni seri ya'uhua'axi a'achú ti pua'an sicíri te'irájraa í pan ti te'avá'aturaa netí'ij

hua'uré'e'í'ipi'ite í mej anxíj vi'ira'a ará'aseca'a í teite ne'íjna jíme'e í ta'anxívi í pan?

¹⁰¿Ni seajta seri ya'uhua'axi a'achú sej pua'amé caj te'evé'ejiste í sicíri jetze netí'ij hua'uré'e'í'ipi'ite í mej muáacua vi'ira'a ará'aseca'a í teite ne'íjna jíme'e í ta'aráhua'apua í pan?

¹¹¿A'iné auj tí'iri'iri sej caí yaú'itie se'íjna, í nej caí já'amua'ixaate'e ne'íjna jíme'e í pan sino rí'í xu'u mú'een se'íjna í mej caí jé'iyecan jín tí'ixaxa'a a'íime í fariseos, majta a'íime í saduceos?

¹²Aj mú xaa mi yaú'itie muá'araa ti ayén tihua'ixaate'e a'íjna jíme'e a'ij mej ye'í tí'imua'ataca a'íime í fariseos, majta a'íime í saduceos. Capu xaa ne'u ayén a'íjna jín tihua'utá'ixaa yee rí'í xu'u mú'een se'íjna jíme'e í mej jín ru'uteáaratzaca í pan tzajta'a.

**Pedro pu ayén raataxájtaca'a ti Jesús
a'íin pú'een'e ti Dios ra'antíhua'u**

(Mr. 8:27-30; Lc. 9:18-21)

¹³Tí'ij jí Jesús a'uun a'ará'a a'ujna já'ahua'a a'uun ti e'ejtémecan ti ayén téja'arájtéhuaa tíjín Cesarea de Filipino. Aj pu i ayén tihua'uta'íhua'uri'i a'íimej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e tíjín:

—¿A'iquí met'íixa í teite ja'atí nej pú'een i nej neajta teáata'a jetze airáane?

¹⁴Aye mú tiraatá'ixaa tíjín:

—Seica mú miyen tí'ixa pej nu'u a'íin pú'een a'íjna í Juan teecan tí'itemua'íhuacare'e, majta seica miyen tí'ixa pej nu'u a'íin pú'een a'íjna í Elías, majta seica miyen tíjín pej nu'u a'íin pú'een a'íjna Jeremías teecan na'ari pej nu'u se'íj pú'een a'íime í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a.

¹⁵Aj pu i ayén tihua'uta'íhua'uri'i tíjín:

—Ari mú'een, ¿a'iné tejamuá'amitiéjte'e a'atani nej pú'een?

¹⁶Ajta a'íjna í Simón, ti ajta i'i Pedro, a'íi pu ayén tiraatá'ixaa tíjn:

—Mu'ée pej pe'ín pú'een a'íjna í Círíistu'u ti Dios án yá'ujra í ipuari japua, mú'ee pej pe'ín pú'een a'íjna í yaujra'an í Dios ti i'i ruuri.

¹⁷Jesús pu ayén tiraatá'ixaa tíjn: —Patá'aj huá'atemua'ave'en mú'ee, Simón, i pej i'i yaujra'a a'íjna í Jonás. Huá'atemua'ave'e a'íjna jime'e, a'iné capu ja'atí ayén timuaatá'ixaa ti íyien seijre'e chaanaca japua, sino a'íjna ti ní'iyá'upua ti júte'e é'eseijre'e u ta japua, a'íi pu xaa ayén timuaatá'ixaa.

¹⁸Neajta inee, ayée nu hui tí'imua'ixaate'e pej mú'ee pe'ín pú'een í Pedro, í pej pajta piyen ántehuaa tíjn í ti i'i tetej. Neajta inee, ne'íjna japua i tetej, nee nu rá'ajtaahua í neteyuu. Ajta, capu ri'íríista a'ame ti a'ín tiyaaru'u raatémua'ítin a'íjna í ti a'íjna jín antiújmua'aree mej mi huácui'ini í teite.

¹⁹Nee nu muaatá'asin pej pe'íjna jín anti'amua'aréere pej tihua'antácuune'en í teite mej mi a'uteáru'e a'ájna Dios ti tejé'ajta. Patíj pena'a pej te'iteanán íyien chaanaca japua, Dios pu ayén che'atá na'a te'iteánajsin u ta japua. Ajta patíj pena'a pej te'antácuuna íyien chaanaca japua, Dios pu ajta ayén che'atá na'a te'antácuuna u ta japua. —Aye'e pu tiraatá'ixaa a'íjna í Jesús.

²⁰Aj pu i Jesús ayén tihua'íjca a'ímej í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e mej nu'u caí ja'atí ixaate'e ti a'ín pú'een a'íjna ti Dios án yá'ujra í ipuari japua.

Jesús pu raataxájtaca'a ti nu'u mi'ini

(Mr. 8:31–9:1; Lc. 9:22-27)

²¹A'ájná'imua, Jesús pu a'utéjche ti tihua'utá'ixaate'en a'ímej í mej

jamuan á'ujjuhua'ane'e ti nu'u ayén ruxe'eve'e ti á'ura'ani a'ánna Jerusalén. A'uu pu nu'u jéfhua rajpuaíitzi a'ame. Majta nu'u a'íime í mej hua'avaujsi í mej Israél jetze ajtéme'ecan, majta nu'u a'íime í mej tí'ajta hua'atéyujta'a, majta nu'u a'íime í mej tíú'ujmua'ate í yu'uxari jetze, naími'i mú a'ij pua'a raruuren. Ruxe'eve'e nu'u mej raajé'ica. Aj pu ijta huatarújsin huaíca xicájra'a jetze.

²²Ajta a'ín í Pedro, a'íi pu ra'iráavi'iti 'á'ayee. Aj pu i a'utéjche ti ra'ajteá'axi'ín a'íjna í Jesús. Aye'e pu tiraatá'ixaa tíjn:

—Ché'e a'ij tí'imua'aire'e ti ij caí ayén tí'imuaruure, nevástara'a.

²³Aj pu i pí ancuré'ejvej a'íjna í Jesús. Aye'e pu tiraatá'ixaa a'íjna í Pedro tíjn:

—Aricu á'ura'a, mi pej i'i Satanás. Jé'ecan pej tina'antiú'uuni'i nej ni auteáuran í Dios jemi a'iné capej piyen tí'imua'atze a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios, sino a'ij mej tí'ijxe'eve'e í teite.

²⁴Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e tíjn:

—Tí pua'a ja'atí raxí'eve'e ti nee jamuan á'uche'ecane'en, ruxe'eve'e ti a'ín caí ché'e ayén ríjca a'ij ti tí'ijxe'eve'e rusefj, sino ayée pu tíú'ujxe'eve'e ti a'ín rajpuaíitzi á'ara'ani nee jamuan ruxí'evi'lira'a jime'e.

²⁵Aye'e pu'u, ja'atí ti na'a ti tí'itese'e ti caí huámi'ini, a'íi pu xaa ne'u mi'ini. A'íj pu á'ujjisin í ruxíejniu'uca ti auj ruurica'a. Ajta a'ín í ja'atí ti ayén éeni'ici'e huámi'ini a'íjna jime'e ti na'ará'astijre ineetzi, a'íi pu xaa ne'u rateuni í ruxíejniu'uca ti auj ruurica'a.

²⁶Ahuui, ti pua'a ja'atí nain huamuá'itin najmi'i ti íyien seijre'e

chaanaca japua, ¿ni qui tiraatéva'iri a'íjna ti raamuá'iti ti pua'a yá'urieeni í ruxéjniu'uca ti auj ruurica'a? Capu xaa ne'u a'atzu tiraatéva'iri. Ari, ¿ti'titáani jín tí'ipuata'atan a'íjna í ja'ati ti ij Dios ajtahua'a raatátisten í xiéjniu'ucare'ara'an ti auj ruurica'a? Capu ti'itáj jín tí'ipuata'atan xaa ne'u.

²⁷Neajta inee, i nej neajta teáata'a jetze airáane, nee nu neajtahua'a yé ve'ecánejsin. Ayee nu che'atá nena'a huatasejre'esin nain jime'e táj ajta seijre'e í Dios ti ní'ya'upua. Huá'a jamuan nu hui neajta huatasejre'esin a'íime í mej tí'ivaire'e í ta japua. Neajta nu tihua'utá'asin sefj neajta sefj najjmi'lica a'ij ti tihua'uvíjite'e a'ij mej ti'itáj huáruu, sefj ajta mi sefj.

²⁸Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'lira'a jime'e, seica mej yé huaté'uuca ayajna, a'íi mú caí huácui'ini ajta mena'a caí amuacaícan naasefj í nej neajta teáata'a jetze airáane nej ni yé tanén nej ni tiu'uta'aíjta íiyen chaanaca japua.

Tí'ij Jesús seicié tiu'utaújseijrataka'a

(Mr. 9:2-13; Lc. 9:28-36)

17 Teumé'eca a'achú cumu arájsevi xica, aj pu'i Jesús antíraa jírí japua. A'íimej pu a'uví'iti a'íjna í Pedro, ajta a'íjna í Jacobo, ajta a'íjna í Juan, í ti juutzeájra'an pú'een a'íjna í Jacobo. ²Matí'ij me'uun a'uté'uuca'a, aj pu'i seicié tiu'utaújseijrataka'a a'íjna í Jesús mej seijraca. Ayee pu temua'a tí'itémastacare'e í néerime'ara'an táj xicaj. Temua'a pu tiu'utécuinareca'a í cíixure'ara'an. Ayee pu tí'itetáatiye'icaa táj taij. ³Majta á'iyen, hua'apua huatasejre huá'a tzajta'a. A'íi mú a'íin pú'een'e a'íjna í Moisés

teecan, ajta a'íjna í Elías ti ajm'íi tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. A'íi mú tí'ixajtaca'a í Jesús jamuan.

⁴Ajta a'íin í Pedro, a'íi pu ayén tiraatá'ixaa a'íjna í Jesús tíjín: —Tavastara'a, naa pu xí'epi'in tej yé huaté'uu tiyajna. Tí pua'a mua'aráanajche, tej huaícaca huátaahuaa í inaamua. Sefj pu muaci'iti mú'etzi, ajta sefj, amíjna mi Moisés. Ajta sefj pu raci'iti amíjna mi Elías.

⁵Aúche'e pu tí'ixáataka'a tí'ij jaitiri e'ecávil'irixi huá'a japua. Huá'a tzajta'a pu rájrupi a'íjna í jaitiri ti naa tí'itetáatiye'i. Aj pu i tzajta'an e'icánamuajre ti ja'atí ayén tiu'utaxájtaca'a tíjín:

—A'íi pu a'íin pú'een í niyauj, í nej raxí'eve'e. Jé'ecan pu rí'i tineetá'aca ineetzi. Xáanamujri'i se'íjna. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a.

⁶Matí'ij ráanamujri'i me'íjna, aj mú mi e'eráavatzí á chuaata'a a'íime í mej Jesús jamuan á'ujujhua'ane'e, a'liné temua'a mú tiu'utátziin.

⁷Aj pu i Jesús á ve'eré'ene huá'a jemi. Tí'ij jí hua'ajtamuariej. Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Xá'ajhuiixi'í mú'een. Caxu tí'itziine'e.

⁸Majta me'ín, Matí'ij mé uunéjne'ereca'a, capu ché'e mé'e é'ejatíjca'a. A'íi pu'u án jé'eseijre'eca'a a'íjna í Jesús.

⁹Matí'ij já'lita'a a'ucajú'uca í jírí japua, Jesús pu ayén tihua'utá'íjmíjri'i tíjín:

—Caxíi xu ja'atí ixaate'e a'ij sefj tiu'uséj. Seuche'e rachú'eve'e ajta nena'a caí inee, i nej neajta teáata'a jetze airáane, aítára'ani huá'a tzajta'a í mí'ichite.

¹⁰Majta me'ín í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, ayée mú tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—¿A'iné 'een jín miyen tí'ixaxa'a a'íime í mej tiú'ujmua'ate í yu'uxari jetze miyen tíjín amuacaí pu nu'u ruxe'eve'e ti yé uvé'enen a'íjna í Elías?

¹¹ Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Ayej ti'ayajna. Elías pu xaa yé uvé'enejsin ti ij nain tiu'ujéjcuare'en mej mi majtáhua'a ra'ará'astijre'en í Dios. ¹²Mí neajta inee, ayée nu tejá'amua'ixaate'e ti a'íin Elías ari yé uvé'ene. Majta me'ín, camu raamuá'a sino ayée mú ráaruu a'ij mej tí'ijxe'eve'eca'a. Ayeé mú majta che'atá mena'a neruuren ineetzi, i nej neajta teáata'a jetze airáane. Puaíjtzi mú majta naatá'asin ineetzi.

¹³ Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a, aj mú mi ráamua'areeri'i ti a'íin a'íjna jíme'en tiu'utaxájtaca'a í Juan teecan ti huá'amuai'ihuacare'e.

Jesús pu tiráhuuaa sejí í temuajj ti tzajta'an seijre'eca'a í tiyaaru'u

(Mr. 9:14-29; Lc. 9:37-43)

¹⁴ Matí'ij me'uun a'ará'a a'u mej e'etiújseire'eca'a jeíhua í teite, sejí pu ave'eré'ene í Jesús jemi. Aj pu i e'evé'etunutaca'a vejli'ipuan. ¹⁵ Ayeé pu tirájhuaaviiri'i tíjín:

—Nevástara'a, patá'aj rá'ancu'uvaxi'ín í niyauj. A'íi pu rutímua'i. A'íj pu jín rajpuajjtzi huápi'i. Mu'íiti pu anájve tajj tzajta'a, ajta á jaata'a. ¹⁶ Nee nu ye'eráavi'iti a'ímej jemi í mej mú'eetzi jamuan á'ujjhua'an mej mi tiráhuuaate'en. Majta me'ín, camu raayí'itihua'a muá'araa.

¹⁷ Ajta a'íin í Jesús, ayée pu tiu'utaniú tíjín:

—Mú'een mi sej caí a'atzu té'atzaahuate'e, mi sej caí mé úumua'aree, ¿a'achúni pua'an

nine'ira'a aúche'e ruvi'e'eve'e nej niyen huatevéé ná'ara'ani mú'ejmi jemi? ¿Ni ayén ruxe'eve'e nej á'ateevi'in tíj na'a rusén jime'e nej niyen mú'ejmi jemi yé huatéveeca nej ni rí'i amuáaruuren? Mé se'evé'evi'itichi mi pa'ari'i.

Matí'ij mi á ye'evé'evi'iti. ¹⁸ Aj pu i Jesús ra'ajté'axi a'íjna í tiyaaru'u ti pa'ari'i tzajta'a seijre'eca'a. Aj pu i huirájraa. Jíme'en pu'u huirájraa, tí'iquí huarúj a'íjna í pa'ari'i. ¹⁹ Matí'ijta mi, a'íime í mej jamuan á'ujjhua'ane'e, rujímua'a mú tiu'uxájtaca'a a'íjna jamuan í Jesús. Ayeé mú tiraata'íhua'uril'i tíjín:

—¿A'iné 'een jín tecaí raayí'itihua'a ta'araa tej raatamuárite'en te'íjna í tiyaaru'u ti tzajta'an seijre'eca'a?

²⁰ Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Ayeé pu'u ti'ayajna, a'iné caxu a'atzu té'atzaahuate'e. Ayeé nu tejá'amua'ixaate'e jé'iyecan jime'e, temua'a pu tí'ivaire'e sej siyen té'atzaahuate'e í ru tzajta'a ti ayén teja'uré'enen a'ij ti tejamuá'amitiejte'e. A'íi pu'u ruxe'eve'e sej siyen té'atzaahuate'e cáj caj. Tí pua'a siyen cáj caj té'atzaahuate'e, aj pu xaa ri'írí sej si siyen tiraata'ájtelen amíjna mi jírí tíjín: “Tíchesi, ateájra'a á jaata'a já'ahua'a játe'ana jetze ti ve'ée.” Ajta a'íin mi jírí, ayée xaa ne'u rini. Ayeé pu'u xaa ne'u, ti pua'a siyen té'atzaahuate'e, nain xu jín raayí'itihua'a xá'aju'un. ²¹ Ajta, setá'aj siyen raatamuárite'en se'íjna í tiyaaru'u ti ayén 'een tíj amíjna, ayée pu tiú'ujxe'eve'e sej raatáhuavii í Dios, seajta huaúru'itzi'ive'en.

Jesús pu ajthua'a raataxájtaca'a ti nu'u mi'íni

(Mr. 9:30-32; Lc. 9:43-45)

²² Matí'ij mauj najjmi'i á'ujjhua'ane'e me'újna já'ahua'a ti

jetzen e'ejtème'ecantaca'a u Galilea, Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa tijn:

—Aye pu ja'atf tiu'utátuiire'esin ineetzi jime'e i nej neajta teáata'a jetze airáane. A'íi pu neetzi jime'e hua'utátuiire'esin a'fmej jemi í teteca. ²³Majta me'ín, ayée mú neejé'icatan. Mí neajta inee, ayée nu hui huatarújsin huaíca xica jetze. Yee pu'u xaa ne'u teja'uré'enejsin.

Majta me'ín í mej Jesús jamuan á'ujjuhua'ane'e, jeíhua mú huataújxiemiste mat'íj ráanamujrli' a'ij ti tiu'utaxájtaca'a.

Jíme'en í mej jín tí'taná'achita'a u teyujta'a

²⁴Mat'íj mi chajta'a a'ará'a a'ujna Capernaúm. Mat'íj mi seica e'iré'ene jemin a'fjna í Pedro. A'li mú a'fín pú'een í mej tiú'ujjive'e me'fjna jime'e í hua'apua tumin í ti jín tiu'utévaire'esin huá'a teyujta'a. Aye mú tiraata'íhua'uri'i tijn:

—¿Ni caí tí'inajchitan a'amua maestro a'fjna í hua'apua tumin í ti tiu'utévaire'esin u tatéyujta'a?

²⁵Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tijn:

—Aa ni'íjtá ne'u.

Aj pu i Pedro uteájrupi u chí'ita. Capu xi ti'itj a'ij tiu'utaxájtaca'a a'fjna í Pedro, sino Jesús pu amuacaf ayén tiraatá'ixaa tijn:

—¿A'iné timuá'amitiejte'e, Simón?

¿A'atéenqui mejjive'e a'fmej í rey í mej tí'ajta íyen chaanaca japua? ¿A'atéenqui mejjive'e ca'fín a'fime í mej tí'tua'araca í mej te'iráati'íci, na'ari me'fjna jime'e a'achú ti caj sefj tí'íjcha'íi? ¿Ni qui a'fmej mejjive'e í ruyajumua'a ca'fín qui a'fmej í mej sefj chuéjra'a japua é'eme'ecan?

²⁶Pedro pu ayén tiu'utaniú tijn:

—A'fime í mej sefj chuéjra'a japua é'eme'ecan.

Ajta Jesús pu ayén tiraatá'ixaa tijn: —A'fj pu jín, capu ruxe'eve'e í mej tiu'utanájchita a'fime í huá'ayajumua'a.

²⁷Mí ajta, tetá'aj caí tiyen hua'utaniú'uucaste'en, ayée pej huárini. Patá'aj hui u á'ume'en a'u ti e'eve'e'ástime í jaj. Pajta ra'ateáhua'axin í cua'itzi'ípua á jaata'a. Pajta, pe'fjna í hua'í, í ta'amuájca pej raatévi'ira, patá'aj ra'acána'axin, án pej pi yé'eteuni í téne'etze'en sefj í tumin ti ayén tí'ijnajche a'achú cumu muáacua tumin. Patá'aj ye'erá'ín í tumin patá'aj tihua'unájchite'en, pajta ineetzi jime'e.

¿A'ataani jaítze'e ruxe'eve'e?

(Mr. 9:33-37; Lc. 9:46-48)

18 A'ájna'ímua, a'fí mú ave'eré'ene í Jesús jemi a'fime í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e. Aye mú tiraata'íhua'uri'i tijn:

—¿A'ataani jaítze'e ruxe'eve'e í Dios jemi sefj í ti ta jetze ajtème'ecan?

²Aj pu i Jesús sefj huatajé í pa'ari'í. A já'ita'a ya'utára a'u mej e'eré'etei í seica. ³Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tijn:

—Jee xaa, ayée nu tejá'amua'ixaate'e ti ayén ti'ayajna. Tí pua'a secaí seicié tiú'umua'ati, ti pua'a secaí siyen rahuauca sej siyen che'atá sena'a jé'iyecan jín tí'imua'ajca matfj mi tí'irí, caxu ja'anáj a'uteáruti í ta japua Dios ti é'esejre'e.

⁴A'fj pu jín ayén tí'een, ja'atí ti na'a ti ayén huataújsejrata ti caí ti'itj jín ruxe'eve'e, ayée pu xaa éene'e a'ame tíf a'fjna i pa'ari'í. A'ii pu a'fín pú'een í ti jaítze'e ruxe'eve'e í Dios jemi. ⁵Ajta, ja'atí ti na'a ti ayén

ra'ancuré'evi'iti neniúucajtze'e sefj
í pa'ari'i tíf a'fjna, a'fjna í tevi, a'fí pu
ajta na'ancuré'evi'iti ineetzi.

**Tí pua'a ja'atí ca'aníjra'a ratá'an sefj
ti te'uté'itzeen í Dios jemi**

(Mr. 9:42-48; Lc. 17:1-2)

⁶Ja'atí ti na'a ti a'ij pua'a
tiru'uté'an í ru tzajta'a í ruxf'ej
pa'ari'i ti ayén ná'atzaahuat'e tíf
a'fjna, ayée pu ti'ijtzú a'fín í ja'atí,
amuacaí mej me'uun u ra'acáavi'ire
í tete se'uníjra'a ti ve'ée matá'aj
ra'ateájrieeni á jaata'a ti ij a'fín
a'ujámín.

⁷Cui'i xaa huá'a jemi, a'fmej í mej
yen huachéjme íyen chaanaca japua,
í mej majta ca'aníjra'a hua'atá'aca
í seica mej mi auteáturan í Dios
jemi. Ayee pu tiujú'ujxe'eve'e mej mi
í seica ayén auteáturan í Dios jemi. Mí
ajta, cui'i xaa ne'u a'fjna jemi ti ayén
ca'aníjra'a hua'atá'aca mej mi miyen
huárini.

⁸Pat'íj auteáturan í Dios jemi, ti
pua'a piyen tiru'ujpuá'ajte'en í á jetze,
piyen tíjín nemuajca'a pu pú'eene'e,
na'ari ne'fíca pu pú'eene'e, ayée nu
tí'imua'ixaate'e. Para'antiveíjche, pej
pi mé rúurieni. Jé'ecan pu jaítze'e
timuaatéva'ire pej a'uteáturan sefj
jime'e í amujca'a, na'ari sefj jime'e
í a'fíca a'ájna Dios ti é'esejre'e, a'ájna
pej e'erúuri pua'amé jemin. Na'ari
pecaí piyen huárini, hua'apuaca pej
jín í amujca'a na'ari hua'apuaca jín
í a'fíca pej a'uteáruti a'ájna já'ahua'a
a'u ti caí é'emi'ini í taij.

⁹Ajta, ti pua'a piyen jetzen
tiru'ujpuá'ajte'en mua'a jfí pe'fjna
í pej jín auteájturaa í Dios jemi,
aitátichi. Mé pej rúurieeni. Jé'ecan
pu timuaatéva'ire pej piyen
a'uteárute sefj jime'e í 'ajfí a'ájna

Dios ti tejé'ajta. Na'ari caí, ayée
pej hua'apuaca jín ájji'isi tífij a'fín
muajá'ujisín a'u ti caí ja'anáj é'emi'ini
í taij.

Jíme'en í cáne'a ti á'uvej

(Lc. 15:3-7)

¹⁰Rfí xu'u mú'een sefj si caí
a'ij pua'a huajá'usejra sefj ti auj
cílieen. Ayee nu tejá'amua'ixaate'e
tzáahuatí'ira'a jíme'e, a'fíme í mej
tí'ivaire'e u ta japua, í mej majta
huá'acha'íi muá'ara'ani, ja'anáj ti na'a,
a'fí mú huaté'uu jemin í ti ní'iyapua
ti é'esejre'e u ta japua. ¹¹Ayee nu
'een jín mú a'uvé'emej inee, i nej
neajta teáata'a jetze airáane nej ni
huá'a japua huániuuni a'fjna ti á'uvej.

¹²¿A'íné tejamuá'amtíejte'e
a'ij ti huárini í ja'atí ti anxíte
huá'ajye'emua í cáne'axi? Tí pua'a
sefj á'uveti mé já'ahua'a, ¿ni caí ayén
rini? A'fí pu huaja'utéhuiite'esin
naíjmi'ica í seica a'ánna jirí jetze. U
pu a'umé'e a'ame ti ij raaré'ehuauini
a'fjna ti á'uvej. ¹³Ajta, ayée nu
tejá'amua'ixaate'e. Ayee pu ti'ayajna,
ti pua'a a'fín mé'e yé'uteuni, jaítze'e
pu rí'í tiraatá'ixaa a'fjna jíme'e ti
ráateu í ti á'uvej, caí mi seica í ti ari
huája'utéhuiite'eca'a.

¹⁴Ayee pu che'atá na'a 'een a'fjna
jemi a'fjna í ti á'amua'iyapua ti
ta japua é'esejre'e. Capu a'atzu
raxf'eve'e ti sefj á'uveti ti cílieen tíf
a'fjna í pa'ari'í.

**A'ij tej nu'u ye'fí tiraatá'uuni'í í
ta'ihuaara'a**

(Lc. 17:3)

¹⁵Tí pua'a a'ihuáara'a ti'itíf jín
auté'itzen mú'etzi jemi, ayée pej
huárini. Aricu, u a'utá'ixaate'e avíitzi
jíme'e í ti jín auté'itze mú'etzi jemi.

Tí pua'a a'áin muá'antzaahuat'e'en, mú'ee pej xaa raamuá'iti í a'ihuáara'a sej si seajtáhua'a ru'ihuaamua'a xá'ara'ani temua'a naa. ¹⁶Mí ajta, ti pua'a caí muá'antzaahuat'e'en, patá'aj seica ánví'itin a'ájna jemi, hua'apuaca mej mi ráamua'aree ti pua'a muá'antzaahuat'e'en nusu caí. Tí pua'a a'ihuáara'a caí muá'antzaahuat'e'en, a'áime í mej hua'apua, ayée mú tiu'utaxáhta ti ayén ti'ayajna í pej jín jetzen tí'ijpua'ajte'e a'ájna í a'ihuáara'a. ¹⁷Ajta á'iyen, ti pua'a caí huá'antzaahuat'e'en í mej hua'apua, patá'aj hua'utá'ixaate'en na'ájmí'ica í mej tiújse'iri. Ajta, ti pua'a a'ihuáara'a caí huá'antzaahuat'e'en a'áimej, ayée pej che'atá pena'a raruuren patá'aj huá'aruure a'áimej í mej caí ajtém'e'ecan mú'ejmi jetze nusu a'áime í mej tiú'ujjve'e í gobierno jetze me'ecan.

¹⁸'Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'lira'a jime'e, setá'j sena'a sej tí'ijmii íyien chaanaca japua, Dios pu ayén che'atá na'a té'ijmí u ta japua. Ajta setá'j sena'a sej huatá'aca íyien chaanaca japua, Dios pu ayén che'atá na'a huatá'aca u ta japua.

¹⁹'Neajta nu niyen tejá'amua'ixaate'e mi sej íyien chaanaca japua huaté'uu, ti pua'a siyen che'atá sena'a tirú'umua'areere mi sej hua'apua se'ájna jime'e a'ij sej ye'í tí'ijhuaviiran í Dios jemi, a'ájna ti ní'iya'upua, ayée pu che'atá na'a á'amuaruure a'ij sej tí'ijhuavii. ²⁰Ayee pu hui té'eme, a'íné a'u ti na'a mej e'tiújse'iri neniúucajtz'e'e, a'úu nu a'utevé'e na'ame huá'a tzajta'a. Capu amín a'ij ti pua'a mehua'apuáj mena'a na'ari mehua'íca mena'a.

²¹Ajta a'áin í Pedro, a'áí pu ave'eré'ene í Jesús jemi. Ajta ayén tiraata'íhua'uri'í tijn:

—Nevástar'a, á'achúni pua'amé ruxe'eve'e nej tiraatá'uuni'í í ne'ihuaara'a ti pua'a ti'itá'j jín auté'itzen neetzi jemi? ¿Ni qui aráhua'apua pua'amé?

²²Jesús pu ayén huataniú tijn:

—Canu niyen raataxáhta yee aráhua'apua, sino aráhua'apuájetze hua'ícate japuan tamuáamuata'a japuan aráhua'apua.

Jíme'en a'ájna ti té'echa'íica'a ti ajta caí tihua'utá'uuni'iramí'ica'a

²³'Ayee pu tí'ijxe'eve'e í Dios mej mi tí'ihuaúruuni'í sej majta sej. Na'ari caí, ayée pu che'atá na'a huá'aruuren tá'j a'ájna í rey ti ayén tí'ijxe'eve'eca'a ti raaxí'epi'intare'en a'achú mej caj té'echa'íica'a a'áime í mej ravaire'eca'a. ²⁴Pu'uri a'uté'jche ti ayén tiraaxí'epi'intare'en, matí'ij se'j a'uré'enejite jemin ti je'íhua té'echa'íica'a, a'achú cumu tamuáamuata'a vi'ira'a tumin. ²⁵Ajta a'ájna ti té'echa'íica'a, capu tí'ituaave'eca'a í ti jín tiraanájchite'en. A'íj pu jín, í rey ayén tiu'uta'a'ájtaca'a mej nu'u huá'utuuaani a'ájna í teáata'a, ajta í íra'ara'an, majta í tí'írí'í ajta nain ti tí'ijcha'íi. Ayee pu tiu'uta'a'ájtaca'a ti ij tiraanájchite'en nain a'achú ti té'echa'íi.

²⁶'Aj pu í a'áin ti té'echa'íi títunutaca'a á vejli'ípua í rey jemi. Jéihua pu rajjé tijn: “Paúche'echu'eve'e. Nee nu xaa tí'imuanajchite'en nain jime'e a'achú nej timuá'acha'íire'e.”

²⁷'Ajta a'ájna ti rajjve'e, a'íi pu rá'ancu'uvajxi. Tiraatá'uuni'iri'í nain jime'e í ti té'echa'íica'a. Aj pu í raatátuaa.

²⁸'Jíme'en pu'u huírájraa a'ájna ti ravaire'e, aj pu í se'j huáteu ti ayén

ajta tirá'acha'iire'eca'a. Anxíte tumin pu'u té'echa'iica'a. A'fi pu raat'éevi'i. Tí'ij jí a'utéjche ti ra'ant'éevi'i í cijpáara'an jetze. Ca'anín pu jín ayén tiraata'ajjte tijín: “Tinaanájchite'e a'achú pej tiná'acha'iire'e.”

²⁹Aj pu i títunutaca'a a'íjna ti ajta ayén ravaire'eca'a a'íjna í rey. Ayee pu tiraatajé tijín: “Paúche'e nechueve'e. Nee nu tí'imuanajchite'en.”

³⁰Mí ajta a'íjna í sejí, capu raataxí'eve, sino iyá'uraa. Ajta á'iyen tíraata'ajjtaca'a mej nu'u ra'iteáanan ajta na'a caí tiraanájchite'en nain a'achú ti té'echa'iica'a.

³¹Majta me'ín í seica í mej ravaire'e a'íjna í rey, mat'íj tiu'uséj a'ij ti ti'it'íj huaríj, mat'íj mi u á'uju'un jemin í ti tihuá'ajjte'e. Nain mú raatá'ixaa a'ij ti ti'it'íj huaríj.

³²Ajta a'ín í rey, tí'iquí raata'ajjtaca'a a'íjna í ti ravaire'e. Ayee pu tiraatá'ixaa tijín: “Mú'ee pej nevaire'e, huápi'i pej a'ij pua'a tí'itevij. Nee nu tímuaatá'uuni'iri'i nain jime'e a'achú pej tiná'acha'iire'eca'a ne'íjna jime'e í pej piyen tinéjhuaviiri'i. ³³¿Ni caí ayén tiraavíjte'eca'a pej piyen che'atá pena'a rá'ancu'uvajxi'ín í axí'ej tevi tí nevaire'e net'íj neajta inee timuá'ancu'uvajxi'í mú'etzi?”

³⁴Ajta a'ín ti tí'ira'ajjte'e, jé'ecan pu huataniú'ucaca'a a'íjna jemi. Aj pu i a'uun tiu'utátui a'ímej jemi í mej huá'anaamuaca mej mi ra'iteáanan ajta na'a caí nain tiraanájchite'en a'achú ti té'echa'iica'a.

³⁵Ajta a'ín ti ní'iyá'upua ti ta japua é'esejre'e, ayée pu che'atá na'a á'amuaruuren seij ajta seij ti pua'a pecai tiraatá'uuni'i í a'ihuáara'a tzáahuati'ira'a jime'e.

Jíme'en a'ímej í mej taújtu'aara mej runeiche

(Mr. 10:1-12; Lc. 16:18)

19 Tí'ij Jesús raatapuá'ajjtaca'a ti ayén tihuá'íxaate'e, tí'iquí a'uun e'erájraa a'uun ti huatacá'a u Galilea. Ajta antáraa után pújme'en í játe'ana jetze u Jordán. A'uú pu a'ará'a t'íj na'a a'úu ti huacá'a u Judea. ²Jéihua mú teite a'ucíj jamuan. Ajta a'úu pu tihuá'uhuaa í mej tí'icucui'ica'a.

³Aj mú mi seica e'iré'ene í Jesús jemi. Fariseos mú pú'een a'íme. A'íme méjhuauca'a mej raatémua'itín ti ij auté'itzen tí'it'íj jime'e. Ayee mú tiraata'íhua'uri'i tijín:

—¿Ni qui a'ij tí'iri'iri ti ja'atí ayén mé rúurieni í ru'íj tí'it'íj jime'e, tí'it'íj ti na'a, capu amín a'ij?

⁴Jesús pu ayén tiu'utaniú'í tijín: —¿Ni qui secaí ja'anáj ra'ujíjve í yu'uxari jetze ti jíme'en yee a'ín ti nu'u amuacaí huá'utaahuaca'a í teite, ayée pu naíjmi'i huá'utaahuaca'a í teáata'a, ajta í 'íita'a? ⁵Ajta ayén tiu'uxájtaca'a a'ájna'imua tijín: “A'íj pu jín a'ín teáata'a ajtaméj í ruvaújsimua'a jemi. Ru'íj pu nu'u jamuan huateáturaasin. Majta me'ín í mej hua'apua, ayée mú huataújruurejsin cumu sejí pu'u í tevi.” ⁶Ayee pu'í tí'een, camu ché'e hua'apua mena'a sino cumu sejí pu'u. A'íj pu jín, í ti Dios hua'anténajchi, miché'e caí ajtaújhua'anan í teite.

⁷Aj mú mi miyen tiraata'íhua'uri'i tijín:

—Tí pua'a ayén tí'éene'en, ¿a'iné 'een jín tiu'uta'ajjtaca'a a'íjna í Moisés teecan ti nu'u ja'atí ru'íj a'ín huatapíjte'en í cuapée tí'it'íj í ti jín mé rúurieni?

⁸ Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa tijín:
—Ayeé pu 'een jín Moisés ayén amuaatá'a ti ja'atí ru'íj í cuapéé huatapjíte'en mej mi ráamua'aree ti mé rúurie í ru'íj a'liné capu ti'ítj a'amua jetze tásiseiri sej si r'í'i tihua'ajcha'íi í seica. Ayeé pu xaa Moisés amuaatá'a. Mí ajta, capu ayén éene'e í 'ajmí'imua.

⁹ Ayeé nu hui tejá'amua'ixaate'e. Capu r'í'iri ti ja'atí cha'a na'a mé rúurieni í ru'íj. A'íi pu'u a'íin pú'een í ti jín r'í'iri ti ja'atí mé rúurieni í ru'íj. Tí pua'a a'íin íra'ara'an sej jamuan tí'ihuaújxana'acira'aten, aj pu xaa í'iri'iri ti mé rúurieeni. Ajta a'íin cína'ara'an ti ayén cha'a na'a mé rúurie í ru'íj, ti pua'a á'iyen sej ancure'evi'itin í 'íita'a, a'íi pu tíu'ujxana'acira'aten a'íjna jemi í ti mé rúurie. —Ayeé pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

¹⁰ Majta me'ín í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, ayée mú tiraatá'ixaa tijín:
—Tí pua'a ayén 'een a'ímej jemi í mej néjne'iche, ayée pu titá'amitje'te itejmi a'íjna jime'e, ayée pu tí'ixi'epi'ín mej caí néjne'iche.

¹¹ Ajta Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa tijín:
—Camu naíjmi'i miyen yaú'itíée muá'aju'un, sino a'íi mu'u í ti Dios hua'utá'a mej mi miyen te'utáviicua'i ruxí'evi'ira'a jime'e. ¹² Ayeé pu'u 'een a'liné ayée pu tihua'ucf'í seica tj na'a mej huanúnu'ihuaca'a. Majta seica, ayée mú 'een a'liné teteca mú miyen huá'uruu. Majta seica, a'íi mú raaxí'epi'íntare rujímua'a mej mi te'enteáru'te í Dios jemi. A'atí ti na'a ti ayén tiraayí'iti, ché'e a'íin ayén huárini.

Jesús pu r'í'i tihua'uteájtuaa í ti'íríi í mej cílieen

(Mr. 10:13-16; Lc. 18:15-17)

¹³ Majta me'ín í seica, ti'íríi mú á e'evé'evi'iti í Jesús jemi ti ij a'íin

hua'ajtamuarí'en, ajta ti ij Dios jemi raatájhuauni a'ímej jime'e. Majta me'ín í mej Jesús jamuan á'ujujhua'ane'e, a'íi mú autéjhuii mej hua'ajteá'axi'ín a'ímej í mej tí'íríi avé'evi'itixi. ¹⁴ Ajta a'íin Jesús, ayée pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Setá'aj hua'utá'an mi tí'íríi mej yé ve'eré'enen neetzi jemi. Caxu huá'íjmíjra, a'liné a'íime í mej a'uté'uu í Dios jemi, naími'i mú miyen 'een matj me'ímej mi tí'íríi.

¹⁵ Aj pu í huá'amu'uutz'e hua'avé'emuari'ejxi a'íjna í Jesús. Ajta iyá'uraa.

Temuaij ti chijteaanica'a tiu'utaxájtaca'a jamuan í Jesús

(Mr. 10:17-31; Lc. 18:18-30)

¹⁶ Ajta sej pu e'iré'ene í Jesús jemi. Teáata'a a'íjna. Aj pu í ayén tiraata'íhua'uri'i tijín:

—Maeestru mi pej r'í'i mé teuúmua'aree, čti'itáani i'i x'í'epi'ín ti ruxe'eve'e nej ni niyen huárini ti í ayén náaci'iti nej ruuri ná'ara'ani í Dios jemi tj na'a rusén jime'e?

¹⁷ Jesús pu ayén tiu'utaniú tijín:
—čA'liné 'een jín piyen tí'inejee pe'íjna jime'e nej r'í'i mé teuúmua'aree ca'ín qui inee r'í'i neti'itevi? Sej pu'u a'íin pú'een ti r'í'i mé teuúmua'aree; a'íi pu a'íin pú'een í Dios. Tí pua'a piyen tí'ijxe'eve'e ti muáaci'iti pej piyen ruuri puá'ara'ani í Dios jemi, patá'aj piyen ra'ará'astjire'en a'ij ti tiu'uta'ájtaca'a í Dios.

¹⁸ Aj pu í ayén tiraata'íhua'uri'i a'íjna í ja'ati tijín:

—čTí'itáani niuucarijra'a na'ará'astjire'en?

Jesús pu ayén tiraatá'ixaa tijín:
—A'íjna ne'u ti ayén huataájmu'a'a yee “capej tí'itecui'ica”, ajta a'íjna ti

jíme'en yee “capej tí'axana'acira'ate”, ajtahua'a seǵj ti ayén yee “capej tí'inahua'aj, capej pajta ja'atf hua'itzi jín ti'ixáate'e”. ¹⁹Ajta pu hui ayén tiu'uta'ajttaca'a í Dios a'ǵjna jime'e pej nu'u huá'ajtzaahuati'ire'le í a'atáàta, pajta í anaanaj. Pajta, piyen huárini pej pi piyen rí'i tirájcha'ii í axí'ej tevi patíj aseǵj.

²⁰Ajta a'ǵjna í temuaj, ayée pu tiraatá'ixaa a'ǵjna í Jesús tǵjín:

—Nain nu jín te'ará'aste tǵj na'a ti'ipua'amé. ¿Tí'itáani auj ná'aturaate'e?

²¹Aj pu i Jesús ayén tiraatá'ixaa tǵjín:

—Tí pua'a ayén timua'aráanajche pej nain jín te'ará'asten, ayée pej huárini. Aricu, nain tiu'utuáa í tiá'a. Pajta hua'uré'an í tumin a'ǵmej í mej caí a'ij tí'ijviicua'i. Tí pua'a piyen huárini, jé'ecan pepu'u ra'ancuré'asin í ta japua í Dios jemi. Aj pepu'u xaa, mú a'utá'iyi'i patá'aj neetzi jamuan á'uche'ecane'en. —Ayee pu tiraatá'ixaa a'ǵjna í Jesús.

²²Tí'ij ayén tiráanamujri'i a'ij ti Jesús tiu'utaxájtaca'a, aj pu i utéevatzi í ru tzajta'a a'ǵjna í temuaj. Huatáujxieemijte a'iné jeǵhua pu tí'ijcha'iica'a.

²³Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa a'ǵmej í mej jamuan á'ujujhua'ane'le tǵjín:

—Ayej xaa ne'u ti'ayajna. Temua'a pu tí'imuari'eri mej a'uteárute a'ǵjna Dios ti é'esejre'e a'ǵime í chíjteaani.

²⁴Neajta niyen tejá'amua'ixaate'e. Jaítze'le pu muári'eri ti chíjteaani a'uteárute a'ǵjna Dios ti é'esejre'e caí ti cameeyu'u anaarute ti'itǵj pí'ise'e jetze ti anacun.

²⁵Majta a'ǵime, matí'ij miyen tiráanamujri'i, jé'ecan mú a'ij te'utaseǵj. Majta miyen tí'iru'ihua'u tǵjín:

—¿Tí pua'a ayén tí'eene'en, aǵi tá'uj na'a tí'iri'iri ti ja'atf a'uun a'uteáturan a'u ti Dios é'esejre'e?

²⁶Aj pu i Jesús hua'useǵj. Ajta ayén tihua'utá'ixaa tǵjín:

—A'ǵmej jemi í teteca, capu xaa a'ij tí'iri'iri. Mí ajta, a'ǵi pu xaa raayí'iti í Dios.

²⁷Ajta a'ǵjna í Pedro, ayée pu tiu'utaniú tǵjín:

—Teajta iteen, nain tu teri mé teuhuá'axi í tej tí'ijcha'iica'a tej ti á'ujujhua'ane'en á'a jamuan. ¿Tí'itáani taci'iti itejmi?

²⁸Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tǵjín:

—Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e. A'ǵjna xicájr'a jetze ti Dios nain jín tí'ijé'cuare'en, inee, i nej neajta teáata'a jetze airáne, a'ǵjna netí'ij ujyeǵjxi'isin japuan í ne'ipua, ayée pu seǵire'e a'ame temua'a naa mej mi atanéjne'ere. Seajta mú'een mi sej ne jamuan á'ujujhua'an, ayée xu che'atá sena'a títeujrá'asixi'in japuan í á'amua'ipua, seǵj seajta seǵj. Tamuáamuata'a japuan hua'apua xu ará'ase mú'een, ajta ayén te'ará'ase í á'amua'ipua. Aj xu si siyen tíhua'uxí'epi'intari'ire'en a'ǵmej teitejra'a í mej Israél jetze ajtéme'ecan, a'ǵmej teitejra'a mej miyen tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase.

²⁹Neajta niyen tejá'amua'ixaate'e, ja'atf ti na'a ti ti'itǵj á'urieeni a'ǵjna jime'e ti á'uche'ecane'en neetzi jamuan, ti pua'a chí'ij, nusu ruja'atzimuá na'ari rucu'utzimuá o rujúutzimua'a, ca'ín rutáàta, runáàna na'ari ti pua'a yá'urieeni í chuej ti japuan tí'ihuaste'e, ayée pu tí'ijci'iti. Tí pua'a seǵj na'a í ti yá'ujisin, ayée pu tí'iraci'iti a'achú cumu anxíte í tí'iti. Ajta, ayén tí'iraci'iti ti ruuri

á'ara'ani tǎj na'a rusén jime'e a'ájna Dios ti é'eseijre'e.

³⁰Ajta, ayée pu hui ajta té'eme: mu'itíí í mej nu'u ve'ecán jín títetateí í Dios jemi íjii, a'íí mú cilieene'e jín títetateé muá'aju'un jemin í Dios. Majta mu'itíí í mej nu'u cílieene'en jín títetateí í Dios jemi íjii, a'íí mú ve'ecán jín títetateé muá'aju'un a'ájna xicá'jra'a jetze ti jetzen Dios tiu'uta'ájta.

**Jíme'en a'ímej í mej
tí'imijhuacare'e í uuva tzajta'a**

20 'Ayee pu ajta tí'ajta í Dios a'ájna ti jín antiújmua'aree. Ayee pu rici tǎj a'ájna í ja'ati ti ráahuii í uuva Tapuá'arijme'eca pu nu'u huirá'jraa ti ij hua'utá'inen a'ímej í mej tiu'umuári'en a'u ti tejé'ehuaste'e. ²Ayee pu tihua'uxí'epi'intari'iri'i ti ayén tihua'unájchite'en a'achú cumu seǎj tumin. Aj pu i hua'uta'íteca'a mej a'ucíine a'u ti e'eré'veee í uuva.

³Ajtahua'a pu huirá'jraa a'ájna í ja'ati tí'ij ari já'ita'a huatemé'eca í xica. Seica pu ajta huáteu a'ájna a'u mej á'ujse'upi. Camu tí'itǎj muari'eca'a. ⁴Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tǎj: "Sericu mú'een, seǎj si yeehui teja'uvé'emuari'en a'u nej uuva á'uuhuii, neajta niyen tejamuaanájchite'en a'achú ti raavǎjte'e." Matí'ij mi á'uju'un.

⁵Ayee pu che'atá na'a huarǎj a'ájna í ja'ati. Ajtahua'a pu nu'u huirá'jraa a'atzaj cumu tacuarixpua. Ajtahua'a, tí'ij ari vejli'i cáame í xica, ayej che'atá na'a rijcaa.

⁶Ajtahua'a pu huirá'jraa tí'ij ari je'incáruti í xica. Ajtahua'a pu seica á'uteu í mej e'etiú'uuca'a. Ayee pu tihua'uta'íhua'uri'i tǎj: "¿A'iné 'een jín siyen huaté'uu tǎj

na'a aré'apua'a imuá? ¿Ni secaí tí'itǎj mej e'ejmuári'e?" ⁷Ayee mú tiu'utaniú tǎj: "Capu yee ja'atí ta'inee." Ayee pu ij tihua'utá'ixaa tǎj: "Sericu seajta mú'een, seǎj si teja'uvé'emuari'en a'u nej uuva á'uuhuii."

⁸Tí'ij huateáchumua'areca'a, aj pu i raatajé í seǎj ti tihua'ájte'e í mej tí'imijhuaca. Ayee pu tiraatá'ixaa tǎj: "Patá'aj u huá'jutájeeve a'ímej í mej tí'imijhuaca patá'aj tihua'unájchite'en. Pajta, patá'aj yeehui piyen autéjcheni a'ímej jemi í mej caí íiya'ata autéjhuii. Pajta piyen ra'antipua'ájte'en a'ímej jemi í mej amuacáí autéjhuii."

⁹Aj mú mi e'iré'ene a'íime í mej anteá'rupi tí'ij ari je'incáruti í xica. A'íí pu tihua'unájchi seǎj ajta seǎj nain jime'e í seǎj tumin. ¹⁰Ajta á'iyen tí'ij hua'ucí'i ti a'ímej tiu'unájchite'en í mej amuacáí anteá'rupi, ayée mú tí'iru'ixaate'eca'a tǎj: "Jáitze'e pu tí'itací'iti itejmi." Mí ajta caí, capu. "A'íí pu ajta ayén tihua'unájchi sei tumin che'atá na'a, seǎj ajta seǎj."

¹¹Matí'ij ra'ancuré'a, a'íí mú autéjhuii mej huaújniuste'en me'ájna jemi í ti tǎchuej. ¹²Ayee mú tiraatá'ixaa tǎj: "A'íime í mej caí íiya'ata anteá'rupi, seǎj hora mu'u tiu'umuáriej. Mí pajta mú'ee, ayée peǎj che'atá pena'a tihua'unájchi patǎj titaanájchi itejmi. Teajta iteen, nain tu yee jín te'utáviicua'iri'i, teajta tí'imuari'ista, teajta nain tu jín tǎj na'a tiú'uxiireca'a tǎj na'a aré'apua'a imuá."

¹³Ajta a'íin, ayée pu tiraatá'ixaa seǎj ti amuacáí anteá'rupi tǎj: "Casí'i, ne'amiigu. Canu a'lj pua'a muaruure. ¿Ni qui pecaí piyen tiu'utá'a muá'aniuuca jime'e peǎj piyen tiu'umuári'en seǎj tumin jime'e?"

¹⁴Me'ecui icu, ancuré'a í pej raamuá'iti. Aricu. Ayee nu'u yee raxí'eve'e nej niyen che'atá nena'a timuaanájchite'en mú'etzi netj tiraanájchi ne'fjna í ja'ati ti anteájrupi t'íj ari je'incáru'ti í xica.

¹⁵¿Ni caí ayén yee t'lineci'iti nej niyen huárini a'ij nej t'íjxe'eve'e ne'fjna jime'e í nej t'ítuaave, ca'ín piyen chueere'e pe'fjna jime'e nej rí'i tihuá'ajcha'ii?" — Ayee pu nu'u tiraatá'ixaa.

¹⁶Aj pu i Jesús ayén t'íjín:

—A'íj pu jín, a'íime í mej caí amuacá anteájrupi, a'íi mú anará'asi, majta me'ín í mej amuacá anteájrupi, a'íi mú uvé'eteajtiri.

Huaícaca jetze pu raataxájtaca'a a'fjna í Jesús ti nu'u mi'ini

(Mr. 10:32-34; Lc. 18:31-34)

¹⁷T'íj ari Jesús án a'ujnéjsin a'ánna Jerusalén, majta a'íime í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e, aj pu i hua'utajé rujíimua'a. ¹⁸Ayee pu tihua'utá'ixaa t'íjín:

—Tu'uri a'ujnéjsin a'ánna Jerusalén. Ajta se'j pu hui neetzi tiu'utátuiire'esin i nej neajta teáata'a jetze airáane. Hua'utatuiire'esin a'ímej í mej t'í'ajta u hua'atéyujta'a, ajta a'ímej í mej té'eyu'uxaca. A'íi mú tiu'utá'asin mej mi naajé'ica. ¹⁹Majta ná'avi'itin a'ímej jemi í mej se'j chuéjra'a japua é'eme'ecan mej mi ná'uxieehuari'i. Majta me'ín, ayée mú tinaatévajxi'isin. Majta ná'atatan ineetzi cúruu jetze. Neajta mi'ini, aru huaíca xica jetze nu neajta huatarújsin. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'fjna í Jesús.

Jíme'en í ti rájhuaviiri'i hua'anáànaj, a'fjna í Jacobo, ajta a'fjna í Juan

(Mr. 10:35-45)

²⁰Ajta a'fín hua'anáànaj a'ímej í yaújmua'ame'en a'fjna í Zebedeo,

ruyaujmua'a pu jamuan e'iré'ene í Jesús jemi. Aj pu i títunutaca'a á ve'jli'i jemin ti i t'ítj raatáhuavii.

²¹Jesús pu ayén tiraata'íhua'uri'i t'íjín:

—¿A'iné peti'íjxe'eve'e nej niyen huárini mú'etzi jime'e?

Ajta a'fín hua'anáànaj, ayée pu tiraatá'ixaa t'íjín:

—Patá'aj piyen hua'utá'an mi niyaujmua'a ti ij se'j a'ujye'íjxi'ín ari'íríinta'a, ajta í se'j ti a'ujye'íjxi'ín a'útata'a pújme'en a'ájna xicájra'a jetze pat'íj yé uvé'enen pej tiu'uta'ájta íiyen chaanaca japua.

²²Ajta a'fín Jesús, ayée pu tihua'utá'ixaa t'íjín:

—Caxu a'atzu ramua'aree t'ítj se'j nehuavii. ¿Ni siyen rá'aviicua'í se'j rajpuaíitzi xá'ara'ani netj inee tirajpuaíitzi na'ame?

Ayee mú tiu'utaniú t'íjín:

—A'iné t'ítá ne'u.

²³Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa t'íjín:

—Ayej xaa ne'u ti'ayajna. Mú'een xu rajpuaíitzi xá'ara'ani netj tirajpuaíitzi na'ame inee. Mí ajta, capu ayén t'í'ineci'ípua ineetzi nej ja'atí huatá'an ti a'ujye'íjxi'ín neri'íríinta'a, na'ari ne'útata'a. Ayee pu'u tihuá'aci'iti mej mi uhuará'asixi'ín a'ujna a'ímej ti Dios ari hua'antíhuau.

²⁴Majta me'ín í seica, í mej tamúaamuata'a ará'ase, mat'íj ráanamujri'i, jé'ecan mú huataníniu'ucacuca'a a'ímej jemi í mej hua'apua.

²⁵Aj pu i Jesús hua'utajé nájmi'ica. Ayee pu tihua'utá'ixaa t'íjín:

—Xu'uri ramua'aree mú'een a'ij mej ye'í ríj muá'aye'i í mej t'í'ajta nain chuéjra'a japua. Ca'anéeri mú jín tihuá'ajje'e í teite. Majta me'ín í mej

títetateí, a'íi mú tihuá'ajte'e í seica a'ij mej ye'í me'ín tí'ijxe'eve'e. ²⁶Mí ajta, capu ayén tiraavjíte'e mú'ejmi jemi. Tí pua'a ja'atí raxí'eve'e ti ve'ecán jín tí'itevéé á'ara'ani, ayée pu ruxe'eve'e ti a'íin ciliéene'e jín tí'itevéé á'ara'ani ti i amuaatévaire'en naíjmi'ica mú'ejmi.

²⁷A'atí ti na'a ti ayén raxí'eve'e ti te'enteárute a'íjna jime'e ti jaítze'e ve'ée, a'íi pu amuacá ruxe'eve'e ti te'enteárute a'íjna jime'e í ti jaítze'e cíliéen ti ij hua'utévaire'en naíjmi'ica ruxí'evi'ira'a jime'e. ²⁸Miché'e miyen huárini netj rici inee, i nej neajta teáata'a jetze airáane. Canu ne'íjna jín mú iya'uvé'eme mej naatévaire'en ineetzi, sino neatá'aj hua'utévaire'en í seica. Ayee nu 'een jín mú iya'uvé'eme nej ni huámi'ini huá'a jetze me'ecan, neajta nej ni tiraanájhite'en í Dios í ti jín huá'ajijve'e í mej á'apua'aren mu'iicáca í teite.

Jesús pu tihuá'uhuaa í mej aracúcu'unijme'eca'a, í mej hua'apua
(Mr. 10:46-52; Lc. 18:35-43)

²⁹Aj pu i á'uraa a'íjna í Jesús, majta a'íime í mej jamuan á'ujuhua'ane'e. Mat'íj huiráaci me'újna Jericó, jeíhua mú teite a'ucj jamuan.

³⁰Majta me'ín í mej hua'apua í mej aracúcu'unijme'eca'a, a'úu mú e'ejt'éca'a juye jetze. Mat'íj ráanamuajri'í ti nu'u á'atamé a'íjna í Jesús, ayée mú titeejjhuaca'a tijín:

—Tavastara'a, mi pej hui i'í huácaxa'ara'an a'íjna í David teecan, tá'ancu'uvajxi'í itejmi.

³¹Majta me'ín teite, a'íi mú hua'ajteá'axi. Miyen tihuá'a'ijmiira mej mi cá miyen tí'ijijhua. Mí majta a'íime í mej aracúcu'unijme'eca'a,

jaítze'e mú ca'anín jín huajjhuaca'a. Miyen tijín:

—Tavastara'a, mi pej i'í huácaxa'ara'an í David teecan, tá'ancu'uvajxi'í itejmi.

³²Aj pu i Jesús huatéechaxi. Ajta hua'utajé. Ayee pu tihua'uta'íhua'uri'í tijín:

—¿A'iné setí'ijxe'eve'e nej ni tí'itj a'ij huáruuren mú'ejmi jemi?

³³Ayee mú titeetaniú tijín:

—Tavastara'a, ayée tu tí'ijxe'eve'e tej atanéjne'ere.

³⁴Aj pu'í a'íin Jesús huá'ancu'uvajxi. Ajta hua'arámuari'ejxi í hua'aj'í jetze. Jíme'en pu'u hua'arámuari'ejxi, aj mú mi huarúj. Mat'íj mi atanéjne'eri muá'araa. Majta a'ucj jamuan.

Jesús pu a'uun a'uteájrupi u Jerusalén

(Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

21 Aj mú mi me'uun a'ará'a a'ájna já'ahua'a vejlí'í u Jerusalén a'u ti a'uchájta'ajme ti ayén téja'arájtehuaa tijín Betfagé. A'uun pu é'echajta'a jirí jetze mej miyen ratamuá'amua tijín Aceituunajemi.

Aj pu i Jesús hua'apuaca huata'íteca'a. ²Ayen tijín:

—Sericu, setá'aj a'atanén a'ájna vejlí'í chajta'a ti é'esejre'e. Set'íj a'uteárute se'újna, a'uun xu hui yé'eteuni í puuru'u ti ajtatápi'í jamuan í yaujra'an. Setá'aj rá'íjxijta. Seajta mú huáje'erajápuan neetzi jemi. ³Tí pua'a ja'atí ayén tejá'amua'íhua'ura a'íjna jime'e, aj xu si siyen tiraata'ixaate'en tí jíme'en yee tavastara'a pu nu'u raxí'eve'e, seajtáhua'a xu ca'anacan raatátuiire'esin.

⁴Ayee pu tiuju'urj ti ij ayén te'araúrasten a'ij ti ajm'í tiu'utaxájtaca'a a'íjna ti Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a. Ayen tijín:

⁵ Patá'aj piyen tihua'utá'ixaate'en a'ímej í mej a'uchéjme a'úu ti huatacá'a a'íjna í chajta'a u Sión ti jíme'en yee:

“Casi'i mú'een, pu'uri mú a'uvé'emej mú'ejmi jemi a'íjna í a'amua Rey.

Capu a'ij tí'ijviicua'i.

Ajta ave'ecaí puuru'u japua ti c'íleen ti yaujra'an pú'een sejí í mej japuan tí'ti'licica.”

⁶ Majta me'ín í mej hua'apua, aj mú mi a'ucíj. Majta miyen huaríj a'ij ti Jesús tíhua'uta'aíj. ⁷ Aj mú ye'eráaja í Jesús jemi me'íjna í puuru'u, majta í yaujra'an. Mat'íj mi ra'itéchejte í puuru'u ruciixu jíme'e. Aj pu í Jesús av'éeyeiixi japuan í puuru'u ti c'íleen.

⁸ Majta me'ín í teite, jeíhua mú ajteáxiireca'a. Majta c'íxuri te'epíjraa juye jetze. Majta seica, pí'ista te'entiveíchixi'i, a'íi mú majta a'apíjraa me'ájna juye jetze. ⁹ Majta me'ín í mej anáaté'ee huajú'ucaa, majta me'ín í mej cujta'an huajú'ucaa, a'íi mú huatajijhuaxi tíjín:

—Aye tu hui tí'imuhavii pej tu'irájtuaani mi pej i'i huáacixa'ara'an a'íjna í rey, í David teecan. Dios pu rí'í tiraateájtuaa temua'a naa a'íjna ti yé vé'eme niuucajtze'en í tavástar'a. Ch'éle a'íin tu'irájtuaani a'íjna ti a'uun é'esejre'e u ta japua.

¹⁰ Aj pu í Jesús a'uteájrupi u Jerusalén. Tí'ij a'uteájrupi, aj mú mi tíuuri'ítzii naíjmi'í í mej a'uun a'uchéjme'ecaa. Jéihua mú tí'iru'ixaate'eca'a. Miyen tíjín:

—¿A'ataani pú'een amíjna?

¹¹ Majta me'ín í teite, ayéé mú tihua'utá'ixaa tíjín:

—A'ii pu a'íin pú'een í Jesús ti Nazarét é'eme'ecan, ti ajta Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a.

Jesús pu raajéjcuare í teyuu

(Mr. 11:15-19; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-33)

¹² Ajta áiyen, Jesús a'uteájrupi u teyujta'a ti e'eráyaujta'a. Aj pu í hua'utamúari naíjmi'ica a'ímej í mej me'uun tí'itu'aracare'e, ajta a'ímej í mej me'uun tí'inanaavecare'e. Tihua'ameesa pí pu té'ejhua'axi a'ímej í mej japuan tumin huá'apuata'atí'iracare'e, ajta tihuá'ípua a'ímej í mej cucuí'ise tú'aracare'e.

¹³ Aye pu tihua'utá'ixaa tíjín:
—Aye pu té'eyu'usi'í í yu'uxari jetze ti Dios ayén tiraataxájtaca'a ti jíme'en yee, ayéé pu nu'u teja'arajtehua'a a'ame í chí'ira'an tíjín: “Chí'í mej tzajta'an tí'ixaxa'a í Dios jemi.” Mí seajta mú'een, ayéé xu seicié raruure í chí'ij tíj teásta'a a'u mej tzajta'an é'eru'ava'ataca í nahua'ari. —Aye pu tihua'utá'ixaa.

¹⁴ Majta seica me'uun e'eré'ete'ecaa a'ujna teyujta'a. Seica mú mua'arácucu'un, majta seica, tzare'e mú hua'íicajme. A'íi mú e'iré'ene í Jesús jemi. Ajta a'íin tihuá'uhuaa.

¹⁵ Majta me'ín í mej tí'ajta teyujta'a, majta í mej tíu'ujmua'ate í yu'uxari jetze, mat'íj raaseíj a'ij ti Jesús huaríj mej mi miyen rí'í te'utaseíj í teite, mat'íj majta hua'useíj í tí'iríí í mej rujíjhuave'ecaa tíjín: “Tich'éle nu'u rí'í tiraateájtuaani temíjna ti David teecan jetze airáane”, jé'ecan mú huataníniu'ucacua'a.

¹⁶ Mat'íj mi miyen tiraata'íhua'uri'í me'íjna í Jesús tíjín:

—¿Ni tzaa pecaí tí'inamua a'ij mej tí'ixa amíime mi tí'iríí?

Aj pu í Jesús ayén tiu'utaniú tíjín:

—Aa ni'íjtá ne'u. ¿Ni tzaa secaí siyen ra'ujíjve í yu'uxari jetze ti ayén té'eyu'usi'í? Ayen tíjín:

A'íi mú nu'u majta rí'i tiratá'aca a'ímej í tí'iríi, majta a'íime í uneeca'ise.

A'íi mú Dios jetze araújca'ane mej mi miyen huárini.

¹⁷Aj pu i Jesús hua'utátuaa. Ajta iyá'uraa. A'uu pu a'ará'a chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Betania. A'uu pu huatáxa'ai.

Jesús pu a'ij pua'a tiraateájtuaa ti caí taca'a a'íjna í huaréj

(Mr. 11:12-14, 20-26)

¹⁸Yee ruijmua'a yee tí'ij ajtahua'a pí'ájve, pu'uri í'icuataca'a a'íjna í Jesús. ¹⁹A'íi pu huaréj huasej ti e'etávee a'ájna vejli'i juye jetze. Aj pu i a'uré'ene a'u ti e'etávee a'ájna í huaréj. Capu a'atzu taca'aca sino téxamua'icaa pu'u. Aj pu i Jesús ayén tiraatá'ixaa a'íjna í huaréj tíjín:

—Capej ché'e ja'anáj taca'an.

Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a, aj pu i huatéehua a'íjna í huaréj.

²⁰Majta me'ín í mej Jesús jamuan á'ujjuhua'ane'e, mat'í'ij raasej, jé'ecan mú a'ij te'utasej. Ayee mú tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—¿A'iné tí'iri'iri ti ayén ca'anacan huatéehuan amíjna mi huaréj?

²¹Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Ayej xaa ne'u huaríj. Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. Tí pua'a siyen té'atzaahuat'e ti ij ayén teja'uré'enen a'ij ti tejamuá'amitéjte'e, ajta ti pua'a caí a'ij á'amua'ase sej caí a'ij huárini ayée xu che'atá sena'a raayí'itihua'a xá'ara'ani sej siyen raruuren semíjna mi huaréj netíj neri ráaruu. Seajta siyen raayí'itihua'a xá'ara'ani sej siyen raata'ájte'en semíjna mi jirí tíjín: “Tíchesi yee, ateájra'a á jaata'a, já'ahua'a í mar jetze.” Aj pu i xaa

ayén teja'uré'enejsin, ti ayén huárini í jirí.

²²Setíj sena'a sej siyen tí'ijhuavii í Dios, ti pua'a siyen té'atzaahuat'e, aj xu xaa ra'ancuré'asin.

A'íjna í ti jín antiújmua'aree í Jesús

(Mr. 11:27-33; Lc. 20:1-8)

²³Aj pu i Jesús a'uteájrupi teyujta'a a'u ti e'eráyaujta'a Tí'ij a'íin tihuá'umua'aten í teite, a'íime í mej tí'íajta u teyujta'a, majta í vaujsi, a'íi mú e'iré'ene í Jesús jemi. Ayee mú tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—¿Tí'itájni hui jín peti'it'éjvee pej pi piyen rici? ¿A'ataani muaatá'a pej piyen huárini?

²⁴Jesús pu ayén tiu'utaniú tíjín:

—Niche'e sej tejámuaata'íhua'u.

Tí pua'a siyen tinaatá'ixaate'en se'íjna jíme'e, aj nu xaa niyen tejámuaatá'ixaate'esin tí'itíj í nej jín tí'it'éjvee nej ni niyen rici. ²⁵A'íjna í ti jín tí'it'éveeca'a a'íjna í Juan ti ij huá'umuai'íhua í teite, ¿a'uné jetze a'uvé'emej? ¿Ni u ta japua, Dios ti é'esejre'e, na'ari íiyen chaanaca japua, huá'a tzajta'a í teite?

Mat'í'ij mi tí'itíurixaa rujíimua'a. Miyen tíjín:

—Tí pua'a tiyen tiraata'ixaate'en yee Dios pu ya'uta'íteca'a, a'íi pu ayén titaatá'ixaate'esin yee a'iné 'een jín tecaí rá'atzaahuat'e te'íjna. ²⁶Mí teajta iteen, capu hui rí'irí tej tiyen raataxáj yee teca mi ya'uta'íteca'a a'iné tehuá'atziine'e í teite. Naíjmi'i mú miyen rá'atzaahuat'e ti a'íin Juan tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan.

²⁷Aj mú mi miyen tiraatá'ixaa me'íjna í Jesús. Miyen tíjín:

—Catu ramua'aree.

Ajta a'íin í Jesús, ayée pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Canu neajta inee amuaatá'ixaate'esin ti'it'íj í nej jín ti'it'íjvee nej ni niyen rici.

**Jíme'en í mej i'i yaújmu'a'ame'en,
í mej hua'apua**

²⁸Ajta Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Casí'i, a'iné tejamuá'amitiejte'e a'íjna jime'e i niuucari. Ja'atí pu hua'apuaca tiyaúumu'a. Aj pu i e'iré'ene í se'íj jemi. Ayee pu tiraata'íteca'a tijín: “Niyauj, aricu patá'aj teja'umuári'en íjii a'u nej uuva á'uuhuii.” ²⁹Aj pu i a'íin yaujra'an ayén tiraatá'ixaa tijín: “Canu niyen rini.” Mí ajta a'íin, seicié pu tiu'umuá'aj. Aj pu i xaa u á'ume ti teja'umuári'en. ³⁰Ajta á'iyen, a'íin ya'upuáara'an e'iré'ene í se'íj jemi. Ayee pu che'atá tiraata'aj a'íjna t'íj ajta ari í se'íj tiu'uta'aj í ta'amuájca. Ajta a'íin yaujra'an, ayée pu tiraatá'ixaa tijín: “Aa ni'íjtá, ayée nu rini.” Mí ajta caí, capu. Capu á'ume ti teja'umuári'en.

³¹'Niché'e a'atzu tejámuuata'íhuau. A'íime í mej hua'apua, á'ataani ayén huar'íj a'íj ti tí'ijxe'eve'eca'a í ya'upuáara'an?

Ayee mú tiraatá'ixaa tijín:

—A'íjna, í ta'amuájca.

Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Ayee nu tejá'amu'a'ixaate'e tzaahuati'ira'a jime'e, a'íime í mej huá'ajjive'e í gobierno jetze me'ecan, majta a'íime í 'uuca í mej huataúra'an tumin jime'e, a'íi mú á'amuamua'itin me'íjna jime'e mej mi a'uun a'uteárute Dios ti é'eseijre'e.

³²'Ayee pu'u tí'een, a'iné ayée pu hui 'een jín mú a'uvé'emej a'íjna í Juan ti i ayén tejámuuata'íxaate'en

a'íj sej ye'í huárini í Dios jemi. Mí seajta mú'een, caxu rá'antzaahuate. Majta me'ín í mej huá'ajjive'e, majta a'íime í 'uuca í mej huataúra'a tumin jime'e, a'íi mú xaa rá'antzaahuate. Mú'een xu ráamu'a'areeri'i se'íjna. Capu amín a'íj, aúche'e pu caí ti'it'íj a'amua jetze tásiseiri sej si seicié tiú'umu'a'ati, sej si rá'antzaahuate'en.

**Jíme'en í mej tí'imíjhuacare'e í mej
majta a'íj pua'a ti'íteitestecca**

(Mr. 12:1-12; Lc. 20:9-19)

³³'Xáanamujri'i se'íj i niuucari. Ja'atí ti nu'u ayén uuva huáhuui. Ajta raaré'ana tejcuá jime'e. Aj pu 'i ti'it'íj até'ijche ti tzajta'an rámi'íye já'ara'ara'an í uuva. Ajta nu'u ti'it'íj ájtaahuaca'a mej japuan hua'íxi'ere'en mej mi raase'íj nainjapua a'utí ja'u'ástime mej tí'imíjhuaca.

'Ayee pu a'íjna jín huar'íj, aj pu i hua'utáne'íjte í chuej mej mi tiraanájchite'en caj je'icáca. Aj pu i á'uraa a'íjna í ja'ati se'íj chuejra'a japua.

³⁴'Tí'íj nu'u teja'uré'ene mat'íj pua'a rajuraca a'íjna í uuva, seica pu huata'íteca'a a'íimej í mej tí'ijvaire'e mej mi hua'utáhuavii a'achú ti caj tí'ijci'iti a'íjna ti tíchuej. ³⁵Majta me'ín í chuej mej huataújneij, a'íi mú hua'uvívi'i a'íimej í mej huata'ítí'ihuaca'a. Se'íj mú huatéevajxi. Majta se'íj mú huajé'ica, majta í se'íj, meraateátu'asixi tetej jime'e. Camu tí'it'íj hua'utá'a.

³⁶'Ajta nu'u a'íin í ti tí'ira'ajjte'eca'a, seica pu ajtahua'a huata'áiteca'a. Mu'uri jaítze'e i'i mu'icáca. Majta me'ín í chuej mej huataújneij, ayée mú che'atá mena'a huá'uruu a'íimej í mej huata'ítí'ihuaca'a.

³⁷ Yee pu nu'u teumé'eca.
Tí'ij jí, a'íi huata'íteca'a a'íjna
í ruyauj. Ayee pu tiu'umuá'aj tíjín:
"Merá'antzaahuat'esin sein."

³⁸ Majta me'ín í chuej mej
huataújnejj, matí'ij raasej me'íjna í
yaujra'an, ayée mú tiraaxí'epi'intare
rujíimua'a tíjín: "A'íi pu a'ín pú'een,
í ti nain tí'ijci'iti. Che'eré, tiché'e
raajé'ica ti ij téjmi ta'áa á'ara'ani."

³⁹ Aj mú nu'u mi rajví'i me'íjna
í yaujra'an. Matí'ij mi ru'irájrie á
pua'acié. Majta raajé'ica.

⁴⁰ Me'ecui arí'icu, ¿a'iné
tejamuá'amitiejte'e mú'ejmi? Tí'ij mú
a'uvé'eme'en a'íjna í á'ara'an í chuej,
¿a'iné tí'itíj huá'aruuren a'ímej í chuej
mej huataújnejj?

⁴¹ Ayee mú tiraatá'ixaa tíjín:

—A'íi pu caí hua'acu'uvée
hua'antipua'ajte'esin a'ímej í mej a'ij
pua'a tí'iteteite. Ajta, a'íi pu hui seica
huataniíjte'esin í chuej. Majta me'ín,
ayée mú xaa raatá'asin í ti ráaci'iti
tí'ij a'ájna teja'uré'enen matí'ij pua'a
tí'ijju'uraca.

⁴² Aj pu í Jesús ayén tihua'utá'ixaa
tíjín:

—¿Ni secaí ja'anáj ra'ujíjve
í yu'uxari jetze se'íjna í niuucari ti
ayén jíme'en yee:

A'íjna í tetej í mej raaté'uu,
ájca'i mej ya'uhuá'axi í mej
chí'ij ta'ahuaca;
ayén pu te'irájraa tí a'ín
pú'een'e ja'araa tí i'i
esquineero?

Tavástara'a pu ayén ráaruu, ajta
r'íi te'utéevatzi í tatzajta'a.

⁴³ A'íj pu jín, ayée nu
tejá'amua'ixaate'e, Dios
pu amuá'arí'ira a'íjna tí
teja'amuaci'ití'iche'e jíte'e tí
é'eme'ecan í Dios jemi. A'íi pu

hua'utá'asin seica í mej miyen rini a'ij
tí tiraavíjte'e. A'íi mú ra'ará'astijre'esin
xaa ne'u. ⁴⁴ Ajta a'ín í tetej, tí pua'a
ja'atí japuan tíveti, a'íjna í ja'atí
huaténa'axijsin a'íjna í tetej japua.
Na'ari caí, tí pua'a a'ín tetej án
é'ejveti japuan se'íj í tevi, aj pu í a'ín
ra'iraxayeepe'esin í tevi. —Ayee pu
tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

⁴⁵ Majta me'ín í mej tí'iajta
teyujta'a, majta a'íime í fariseos,
matí'ij ráanamujri'i a'ij tí Jesús
tí'ixajta'a niuucari jíme'e, aj mú
mi ráamua'areeri'í tí a'ín a'ímej
téxajta'ajme'e. ⁴⁶ Matí'ij mi ráahuau
a'ij mé ye'í huárini mej mi raatéevi'i.
Mí majta, camu miyen huaríj a'iné
mehuá'atziine'eca'a a'ímej í teite
í mej me'uun e'etiújseire'eca'a.
A'íime í teite, naími'í mú miyen
ramua'areerca'a tí Jesús a'ín
pú'een'e se'íj tí Dios jetze me'ecan
tí'ixaxa'a.

Jíme'en í mej jín tí'iyestehua'a tí pua'a ja'atí huaténeiche

(Lc. 14:15-24)

22 Ajtahua'a pu Jesús ayén
tihua'utá'ixaa niuucari
jíme'e. Ayee pu tihua'utá'ixaa tíjín:

²—Ayee pu Dios huá'aruure í tetecca
mej íiyen japuan ciíne í chaanaca
tí Dios te'áijta. Ayee pu che'atá
na'a huá'aruuren tíj a'íjna í rey tí
tíu'uyeste a'íjna jíme'e tí yaujra'an
huaténe'icheca'a.

³ Ajta a'ín í rey, a'íi pu nu'u
hua'uta'íteca'a a'ímej í mej tí'ijvair'e
mej nu'u u hua'utájeeve a'ímej í tí
ari hua'utá'ínee. Mí majta a'ímej
í mej huatá'iniihuaca'a, camu
ájujca'anejca'a mej á a'ire'enen.

⁴ Ajtahua'a, seica huata'íteca'a
mej mi majta hua'utájeeve. Ayee

pu tihua'utá'ixaa a'ímej í mej tí'ijvaire'e tijín: “Ayeé xu yeehui tihua'utá'ixaate'en a'ímej nej neri hua'utá'ínee tijín pu'uri tiu'uté'atime í cua'ira, pu'uri ajta tiu'uta'ájtaca'a mej huá'ucui'ini í ye'emuaate ti tihuá'uci'imite, huáacasi, majta puuyesi. Nain pu yeehui ari huaxí'epi'in tej ti tiú'uyesten.”

⁵Majta me'ín í mej huatá'iniihuaca'a, camu a'atzu huá'utzaahua. Ma'ucjxi micu. Sejí pu a'uun á'ume a'u ti tejé'ehuaste'e. Ajta sejí, a'úu pu á'ume a'u ti tejá'atua.

⁶Majta í seica, a'íí mú nu'u hua'uvívi'i í mej tí'ijvaire'e me'íjna í rey. Majta a'ij pua'a huá'uruu. Majta huá'ucui seica.

⁷Jé'ecan pu nu'u huataniú'ucaca'a a'íjna rey. A'íí pu hua'uta'íteca'a a'ímej í xantaaru'u. Mat'íj mi huá'ucui naíjmi'lica í teite. Majta raaré'atai í huá'achi'i.

⁸Aj pu í a'ín í rey ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í mej tí'ijvaire'e tijín: “Pu'uri huaxí'epi'in tej tí'iyesten. Mí ajta, a'ímej í nej neri hua'utá'ínee, capu ayén hua'ucí'í mej mú mú a'uvé'ēju'un. ⁹Sericu mú'een, tíj na'a ti cure'enéjme í caaye, setá'aj hua'utá'ínen mat'íj mena'a í teite a'achú sej pua'améca jé'eteuni.”

¹⁰Mat'íj mi huiráaci caaye jetze a'íime í mej tí'ijvaire'e. Jéihua mú huá'ajsej í teite a'achú mej pua'améca á'uteu, í mej a'ij pua'a tí'teteite, majta í mej r'í'i tí'teteite. Ayeé mu'u pua'amé a'uteájrupi u chil'ita a'achú mej ú'uve.

¹¹Aj pu nu'u í a'ín rey, a'uteájrupi a'ujna tí'ij a'ímej huasej í ti hua'utá'ínee. Aj pu í ja'atí huasej ti caí ayén ti'itéechen a'ij ti tiraavíjte'e ti pua'a sejí huaténeiche. ¹²Ayeé pu tiraata'íhua'uri'i tijín: “Casi'i,

ne'amiigu, ¿a'iné tiu'utá'íristareca'a pej caí piyen éene'e ti'itéechen a'ij ti tiraavíjte'e, pej uteárute peyujna?” Ajta a'ín í ja'atí, capu nu'u a'atzu huataniú.

¹³Aj pu í a'ín rey ayén tihua'uta'afj a'ímej í mej tí'ijvaire'e tijín: “Setá'aj yeehui ra'amuí'ici'en muájca'are'ara'an jetze, seajta íicájra'an jetze. Seajta, mé pua'acíe ya'urájrieeni a'u ti a'utíca'a. A'uu mú yeehui ruyéine muá'aju'un, majta rutamej jín ancuré'ujci'iméé muá'aju'un me'íjna jime'e í mej rajpuaíjtzí.”

¹⁴Majta me'ín ti Dios huá'ajee, a'íí mú mu'íi. Mí majta, me'ín ti Dios hua'avé'ehuaú, camu mu'íi, sino cáj mu'u, micu.

Jíme'en í mej jín tí'ina'achitaca í í gobierno jemi

(Mr. 12:13-17; Lc. 20:20-26)

¹⁵Majta me'ín í fariseos, a'íí mú a'ucj. Majta miyen raaxí'epi'intare mej mi raatémua'itín me'íjna í Jesús ti ij a'ín ayén auté'itzen mej mi me'íjna jín jetzen te'ujpuá'ajte'en. ¹⁶Mat'íj mi seica huata'áiteca'a mej mi tiu'uxáj jamuan í Jesús. Aj mú mi a'ucj, majta seica jamuan í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e a'íjna í Heródes.

Ayeé mú tiraatá'ixaa tijín:

—Maeestru, a'ij tu mua'aree ti caí ti'itj timuá'aturaate'e, pajta hui piyen tzáahuati'ira'a jín tí'imua'ata a'ij ti tí'ijxe'leve'e í Dios. Mú'ee pej caí tí'ajaahuate'e í teite jemi a'iné capu mú'leetzi jetze ruxe'leve'e ja'atén mej pú'een. ¹⁷Patá'aj piyen titaatá'ixaate'en yee: ¿Ni qui xí'epi'in tej te'ín tiu'unájchi a'íjna jime'e í mej huá'ajijve'e í gobierno jetze me'ecan nusu tecaí? ¿Ni qui tiyen

tiraanájchite'en te'fjna ti tí'ita'aijte'e
ti ayén ántehuaa tijín César?

¹⁸Ajta a'fín í Jesús, pu'uri
ramua'areereca'a mej caí miyen
tí'ira'ihua'u jé'iyecan jíme'e sino
ayée mú raxí'eve'eca'a mej a'ij pua'a
ráaruuren. Ayee pu tihua'utá'ixaa
tijín:

—Mú'een xu caí siyen tí'ijri'ire
jé'iyecan jíme'e. ¿A'iné 'een jín siyen
tí'itese'e sej naateevi'i? ¹⁹Tumin
senaatasejrate'e í mej jín tí'inajchita
me'fjna í mej jín huá'ajjve'e.

Aj mú mi sej yel'éve'e'í'ite, í tumin.
²⁰Aj pu i ayén tihua'uta'í'hua'uri'i
tijín:

—¿A'ataani í néerime'ara'an
a'aseijre'e? ¿A'iné ántehuaa yéj ti
á'ayu'usi'i?

²¹Ayee mú tiraatá'ixaa tijín:

—Amíjna ne'u í tej tiyen
ratamuá'amua tijín César.

Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Setá'aj siyen huárini. Seraatá'an
se'fjna í César a'achú ti caj tí'iraci'iti,
seajta raatá'an í Dios a'achú ti caj
tí'iraci'iti a'fjna.

²²Matí'ij miyen tiráanamujri'i,
jé'ecan mú naa rí'i tira'utasej. Matí'ij
mi á yaúurie. Majta a'ucfj.

Jíme'en a'fjna xicájra'a mej jetzen majtáhua'a huatarújsin í mí'ichite

(*Mr. 12:18-27; Lc. 20:27-40*)

²³A'ájna xicájra'a jetze, a'fí mú
majta á e'iré'ene a'fime í saduceos.
Ayee mú tí'ixaxa'a a'fime ti jíme'en
yee camu ché'e huatarújsin
í mej huácuii. Matí'ij mí miyen
tiraata'í'hua'uri'i me'fjna í Jesús tijín:

²⁴—Maestru, ayée pu
ra'uyú'uxaca'a a'fjna í Moisés
teecan. Tí pua'a nu'u ja'atí ti neiche,
ti pua'a a'fín caí tí'tí'iríjmu'a'a

huámí'ini, ruxe'eve'e nu'u ti a'fín
ihuáare'ara'an ra'ancuré'evi'itin
a'fjna ti ratévi'itine'e í ti huamí'i ti
ij tí'tí'iríjmu'a'a á'ara'ani a'fjna jetze
me'ecan.

²⁵Ayee pu hui ja'anáj tiuju'urj
téjmi tzajta'a. Mua'aráhua'apuaca'a
me'fjna í ru'ihuaamua'a. Ajta a'fín
ti i'ivasta'a, a'fí pu huaténe'icheca'a.
Ajta á'iyen huamí'i. Aru capu
tí'tí'iríjmuá'a já'araa a'fjna
ti ratévi'itine'e. A'fí pu jemi
huateájturaa a'fjna ti ra'ité'ase.

²⁶Ayee pu che'atá na'a tiráaruu
a'fjna í juutzeájra'an í ti ra'ité'ase
í ti vásta'a me'ecan, a'fí pu ajta caí
tí'tí'iríjmuá'a já'araa, huamí'i. Ajta
á'iyen í sej, í ti i'í huaíca, a'fí pu
ra'anténexcaca'a. Ajta, ayée pu
che'atá na'a tiráaruu. Ajta á'iyen,
ayén te'irájraa ti ayén tihuá'uruu
naíjmi'ica í mej aráhua'apua. Capu
ja'atí tí'tí'iríjmuá'a já'araa. ²⁷Tí'ij jí,
a'fín í'ita'a ajta huamí'i.

²⁸Ari fíji, ¿a'ataani hui íra'ara'an
pú'éene'e a'ame, a'ájna xicájra'a
mej jetzen majtáhua'a huatarújsin?
Naími'i mú xaa ratévi'itine'e, a'fime í
mej aráhua'apua.

²⁹Aj pu i Jesús ayén tiu'utaniú tijín:
—Sete'uteújxua mú'een

a'liné caxu ramua'aree a'ij ti
té'eyu'usi'í í yu'uxari jetze. Caxu
seajta ramua'aree a'ij ti 'een í
muári'eri'ire'ara'an í Dios. ³⁰A'ájna
xicájra'a mej jetzen huatarújsin
í mí'ichite, camu miyen néjne'ichen
í tetecca. Majta í 'uucca, camu majta
viichen, sino ayée mú éene'e
muá'aju'un matíj a'fime í mej
tí'ivaire'e u ta japua Dios ti é'eseijre'e.

³¹⁻³²Mí seajta mú'een, jíme'en
a'ájna xicájra'a mej jetzen huatarújsin
a'fime í mej huácuii, ¿ni tzaa secaí
ja'anáj ra'ujjve í yu'uxari jetze a'ij

ti Dios tejá'amua'ixaate'e tijín: "Nee nu nauj huá'a Dios pú'een a'ímej í á'amuya'upua, a'íjna í Abraham, ajta a'íjna í Isaac, ajta a'íjna í Jacobo"? Dios pu tihuaú'ixaa cumu mej mauj ruurica'a. A'íj pu jín, a'íi pu a'íin pú'een í huá'a Dios a'ímej í mej ruuri. Capu huá'a Dios pú'een a'ímej í mej mi'lichite. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

³³ Majta me'ín í teite í mej e'etiújseij í jemin, jé'ecan mú naa rí'i tira'utasej me'íjna jime'e a'íj ti a'íin tihua'amua'atejca'a.

Jíme'en í niuucari í mej jín tí'ajta, í ti jaítze'e ruxe'eve'e

(Mr. 12:28-34)

³⁴ Majta me'ín í fariseos, mat'íj ráamua'areerili ti Jesús ayén hua'utémua'iti a'ímej í saduceos, aj mú mi tiújseij. ³⁵ Ajta sej ti huá'a jetze ajtémecantaca'a, temua'a pu tiraay'í'tihua'a a'íj ti té'eyu'usi'í í yu'uxari jetze. A'íi pu ayén tiraata'íhua'uri'í tijín:

³⁶ —Maeestru, çti'itájni niuucarijra'a jaítze'e ruxe'eve'e í ti ra'uyú'uxaca'a a'íjna í Moisés teecan?

³⁷⁻³⁸ Aj pu í Jesús ayén tiraatá'ixaa tijín:

—A'ii pu a'íin pú'een í niuucarijra'a í ta'amujca, ti jaítze'e ruxe'eve'e caí máaj seij niuucarijra'a, ti ayén tijín: "Patá'aj piyen rí'i te'utá'amua'ati í á'a tzajta'a í Dios jemi, nain í pej jín rí'i te'utá'amua'ati, a'achú pej caj té'aca'ane í á'axiejniu'uca jetze, pajta nain jín á'axe'evi'ira'a jime'e, ajta á'amua'atziira'a jime'e."

³⁹ Ajta, ayée pu hui che'atá na'a 'een í ti ra'ité'ase tijín: "Patá'aj nu'u piyen che'atá pena'a rí'i tirájcha'ii í ax'ej tevi patíj asej ti'iti'á'acha'íi."

⁴⁰ Nain a'íj ti ra'uyú'uxaca'a a'íjna

í Moisés teecan, ajta nain a'íj mej tiu'utaxájtaca'a a'íime í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a, nain pu jín ayén tirájteusin a'íjna jime'e í ti tí'ihua'apua í niuucari. —Ayee pu Jesús tiraatá'ixaa.

¿A'ataani yaujra'an pú'een a'íjna í ti Dios ra'antíhua'u?

(Mr. 12:35-37; Lc. 20:41-44)

⁴¹ Maúche'e mú e'eré'ete'lecaa a'íime í fariseos. Tí'ij jí Jesús ayén tihua'uta'íhua'uri'í tijín:

⁴² —¿A'iné tejamuá'amitiejte'e mú'ejmi jíme'en a'íjna í Ciríistu'u, ti Dios án yá'ujra í ipuari japua? ¿A'ataani yaujra'an pú'een?

Ayee mú titeetaniú tijín:

—A'íi pu hui rayauj a'íjna í David teecan.

⁴³ Aj pu í Jesús ayén tihua'uta'íhua'uri'í tijín:

—Tí pua'a ayén ti'ayajna, tí'ij a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios raatá'a ti David tiu'utaxáj a'íjna jime'e í Ciríistu'u, ¿a'iné 'een jime'e David ayén raatamuá'a tijín nevástara'a? Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í David teecan tijín:

⁴⁴ Tavástara'a pu ayén tiraatá'ixaa a'íjna í nevástara'a ti jíme'en yee:

"A'ujyejxi'í ipuari japua íiye neri'írínta'a.

Paúche'e huatéjcatii ajta nena'a caí hua'utémua'itin í mej muájcha'íire'e."

⁴⁵ A'íj pu jín, ti pua'a David ayén raatamuá'a tijín nevástara'a, ¿a'iné tí'iri'iri ti a'íin Ciríistu'u ayén a'íin pu'éene'e á'ara'ani í yaujra'an? Capu a'íj tí'iri'iri xaa ne'u, a'iné Ciríistu'u pu jaítze'e ve'ecán jín ti'itéjvee caí David teecan ayén ti'itéveeca'a.

⁴⁶Majta me'ín í mej ráanamua'jri'i, camu a'atzu a'ij tirájteu a'ij mej tiu'utániuuni. Tíj na'a a'ájná'ímua, capu ch'é'e ja'atí á'uca'anejca'a ti ayén tiraata'íhua'u.

Jesús pu huá'a jetze te'ujpuá'ajte a'ímej í fariseos, majta a'ímej í mej tí'imua'atacare'le í yu'uxari jetze

(Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

23 Aj pu í Jesús hua'utá'ixa a'ímej í teite mej jemin e'etiújsaire'eca'a, ajta a'ímej í mej jamuan á'ujuhua'ane'e. Ayen tíjín: ²—A'íime, í mej tiú'ujmua'ate í yu'uxari jetze, majta a'íime í fariseos, a'íi mú títeté'u'upu'u teyujta'a mej mi miyen che'atá mena'a tihuá'umua'aten í teite í yu'uxari jetze a'ij ti rijca'a a'íjna í Moisés teecan. ³A'íj pu jín ayén ruxe'eve'le sej si hua'ará'astijre'en, seajta siyen huárini nain jime'e a'ij mej tejá'amua'ixaate'e.

⁴Mí seajta mú'een, caxu siyen che'atá sena'a rijca a'ij mej ye'í rici a'iné camu miyen jé'iyecan jín tí'ijri'ire a'ij mej tejá'amua'ixaate'e. ⁴Ayee mú ve'ecán jín tihua'a'íjcate'le í teite a'íjna jime'e ti ayén huápi'i muári'eri ti caí ja'atí raayí'iti ti ayén huárini. Majta á'iyen, a'íi mú hua'uta'aíjte'esin í teite mej nu'u mi me'íjna jín ra'ará'astijre'en. Mí majta me'ín, camu a'atzu taúra'aca ti ij ayén che'atá na'a tihuá'uci'iti.

⁵Matíj mena'a mej miyen rici, ayée mu'u rici jéjre'ecitze'e mej mi teite hua'usej. Antajfya'ujmuen mú ratá'ahuaca me'íjna í mej jín antéujj'ici'ejme í rumu'úu jetze, majta títi'ijmé'en te'ejvi'ixi a'utí ti aucástimee í hua'asiicu'u. ⁶Jé'ecan mú raxí'eve'e ti tihuá'uci'iti mej

a'ujrá'ase ipuari japua jamuan a'íjna í ti antiújmua'aree a'íjna jime'e í mej jín tí'iyeste. Ajta hua'atéyujta'a, ayée mú raxí'eve'e mej a'ujrá'ase í ta'amuájca í ipuari japua a'uj mej á'araraase í huá'avaujsimua'a.

⁷Jé'ecan pu hua'aráanajche mej me'ín teite hua'utateújte a'ájna a'u mej tí'itu'araca. Ajta, ayée pu hua'aráanajche mej teite miyen tihuá'ajeeve tíjín nevástara'a.

⁸Mí seajta mú'een, caxu siyen rahuauca ti ij ja'atí ayén tejamuaatájeeve tíjín nevástara'a. Caxu xaa ne'u, a'iné na'íjmi'li xu ru'ihuaamua'a, ajta sej pu'u pú'een í á'amuavastara'a. A'li pu a'íin pú'een í Dios. ⁹Seajta mú'een, caxu siyen ja'atí huatámua'ati tíjín niyá'upua, a'iné sej pu'u pú'een í sej seri rájya'upua. An pu é'esejre'le u ta japua.

¹⁰Caxu seajta rahuauca mej miyen tejá'amua'ajeeve tíjín nemaestro. Caxu a'atzu, a'iné sej pu'u pú'een í ti i'í á'amuamaestru, inee í nej i'í Ciríistu'u, ti Dios án neja'ujyej'itza í ipuari japua.

¹¹Ajta, a'íjna ti jaítze'le ve'ecán jín tí'itéjvee a'amua tzajta'a, a'íi pu hui amuaatévaire'esin na'íjmi'ica mú'ejmi. ¹²Ayee pu'u, a'iné ja'atí ti na'a ti á'ujtzaahuate'le ti nu'u ve'ecán jín tí'itéjvee, Dios pu raatá'asin ti ciliéene'le jín te'enteárute. Mí ajta, ja'atí ti na'a ti jé'iyecan jín rusejirata ti ciliéene'le jín tí'itéjvee, Dios pu ayén raatá'asin ti te'enteárute tí'itj jime'e ti ve'ée.

¹³Setá'aj huataújxieemiste'en mú'een mi sej tiú'ujmua'ate í yu'uxari jetze, seajta mú'een mi sej i'í fariseos. Caxu siyen tí'ijri'ire tzáahuati'ira'a jime'e a'iné caxu araúraste rujíimua'a. Ayee xu tihua'aténaamua í teite mej mi caí a'uteárute a'u ti Dios

é'esejre'e u ta japua. Caxu á'ujca'ane sej siyen huárini a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios. Caxu seajta hua'atá'aca mej mi miyen huárini mi seica í mej tí'itese'e mej mi me'uun a'uteároute.

¹⁴'Seajta, setá'aj siyen huataújxiemiste'en, mú'een mi sej tiú'ujmua'ate í yu'uxari jetze, seajta mú'een mi sej i'i fariseos. Caxu siyen tí'ijri'ire tzáahuati'lira'a jime'e a'iné caxu araúrate rujímua'a. Ayee xu tihuá'ari'lira í huá'a chí'ij a'ímej í mej 'uuca, mi mej majta rujímua'atajme. Seajta á'iyen, a'uun xu a'uteáru'ipi u teyujta'a; seajta a'ateevi'i jín rahuavíraca í Dios jemi. Mú'een xu siyen rusejirata sej nu'u caí tí'itíj jín auteájturaa. A'íj pu jín jaítze'e xu rajpuaítzi xá'aju'un.

'Seajta, setá'aj siyen che'atá sena'a huataújxiemiste'en mú'een mi sej caí rí'i mé titeumuámua'aree. Capu tí'itíj tásiseiri á'amuatjazta'a.

¹⁵'Setá'aj huataújxiemiste'en, mú'een, mi sej tiú'ujmua'ate í yu'uxari jetze, seajta mú'een mi sej i'i fariseos. Caxu siyen tí'ijri'ire tzáahuati'lira'a jime'e a'iné caxu araúrate rujímua'a. Ayee xu íiyen ciine nainjapua í chaanaca, seajta yen ciine í jaj japua sej si se'ij huatémua'itín ti ij a'íin ayén tí'itíjcha'ii setfj mú'een. Seajta, setf'ij raatémua'itín, ayée xu tihuá'umua'aten ti ij á'iyen jaítze'e amuaatémua'itín jeíhua a'íjna jime'e ti a'ij pua'a tí'itevistan, ajta t'í'ij a'íin jeíhua pu jaítze'e rajpuaítzi a'ame secaí mú'een.

¹⁶'Ayee xu si éene'e seuj tihuá'amua'ate. Ayee xu tí'ixaxa'a mú'een tíjín: "Capu tí'itíj vaire'e ti pua'a ja'atí ayén te'ataújratzii niuucajtze'en í teyuu, sino ti jíme'en yee ti pua'a ja'atí ayén

te'ataújratzii niuucajtze'en a'íjna í oro ti teyuu jetze seijre'e, aj pu xaa ayén ruxe'eve'e ti a'íin ja'atí ayén araúrasten a'íjna jime'e ti te'ataújratzii."

¹⁷'Mú'een xu caí tí'itíj ú'umua'aree, mi sej caí tivejáu'litie. ¿Tí'itáani jaítze'e ruxe'eve'e í Dios jemi? ¿Ni a'íjna í oro ti teyuu jetze seijre'e na'ari í teyuu ti tzajta'an Dios huateúra'ate'en a'íjna í oro? ¹⁸Jee xaa ne'u, jaítze'e pu ruxe'eve'e í teyuu. Ayee xu seajta tí'ixaxa'a mú'een tíjín: "Tí pua'a ja'atí ayén te'ataújratzii niuucajtze'en a'íjna ti japuan tiu'utámua'i'ivejta, capu tí'itíj a'ij tí'ivaire'e." Mí seajta siyen tí'ixaxa'a tíjín: "Tí pua'a ja'atí ayén te'ataújratzii niuucajtze'en í muai'ivéjri ti án yá'ujra japuan a'íjna ti japuan tiu'utámua'i'ivejta, aj pu xaa ayén a'íjna jín ruxe'eve'e ti araúrasten." Capu tí'itíj a'amua tzajta'a tásiseiri.

¹⁹'Mú'een, mi sej caí rí'i mé titeumuámua'aree, ¿tí'itáani jaítze'e ruxe'eve'e í Dios jemi? ¿Ni a'íjna í muai'ivéjri na'ari a'íjna ti japuan raatámua'i'ivajtacaa, a'íjna ti japuan Dios huateúra'ate'en a'íjna í muai'ivéjri? ²⁰Jee xaa ne'u, jaítze'e pu ruxe'eve'e a'íjna sej japuan án yá'ujra í ti tiu'utámua'i'ivejta.

'Ayee pu'u tí'een, a'íjna ti te'ateújratziira niuucajtze'en a'íjna ti japuan tiu'utámua'i'ivejta, ayée pu 'een jín te'ateújratziira niuucajtze'en a'íjna í tí'itíj, ajta niuucajtze'en najmí'i tíj na'a ti án japuan yá'ujra. ²¹Ajta a'íjna í ja'atí ti ayén te'ateújratziira niuucajtze'en í teyuu, a'íi pu te'ateújratziira niuucajtze'en a'íjna í teyuu, ajta niuucajtze'en Dios ti ari huiirájca a'ujna.

²²'Ajta, ti pua'a ja'atí ayén te'ateújratziira niuucajtze'en u

ta japua, ayée pu che'atá na'a te'ateújratiira niuucajtze'en a'fjna í ipuari Dios ti án japan 'éle yé'ixaca. A'fj pu jín, ayée pu che'atá na'a te'ateújratiira niuucajtze'en a'fjna í Dios ti án 'éle yé'ixaca japan a'fjna í ipuari.

²³'Setá'aj huataújxieemiste'en, mú'een, mi sej tiú'ujmua'ate í yu'uxari jetze, seajta mú'een mi sej i'i fariseos. Caxu siyen tí'ljiri'ire jé'iyecan jime'e a'liné caxu siyen ra'ará'astijre'en nain jime'e a'lij ti té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze. Mú'een xu xaa raatá'an ja'icáj ti ruxe'leve'e a'fjna jime'e í sej jín rá'ancacare'en í sej racua'aca se'fjna í menta, seajta se'fjna ti naa teáari'e, anis tí'itfj, seajta se'fjna í cumiinu.

'Mí seajta, caxu a'atzu ra'ará'astijre'en se'fjna jime'e í ti jaítze'e ruxe'leve'e ti ayén ti jíme'en yee: “setá'aj siyen raaxí'epi'intari'ire'en a'lij ti tiraavjíte'e”, ajtahua'a se'fj ti ayén yee: “setá'aj huá'ancu'uvajxi'ín í ruxí'ej teite”, ajtahua'a i'i ti jíme'en yee: “setá'aj caí te'uté'itzeara'an se'fj jemi.” Ayee pu xí'epi'ín éene'e á'ame'enche'e sej caí yá'uhua'anan se'fjna ti jaítze'e ruxe'leve'e, mú'een xu seajta siyen huá'iniiche'e í ti ciliéene'e seijre'e. ²⁴Capu hui tí'itfj a'amua japua nine'i, mú'ejmi, mi sej tihuá'amua'aten í seica. Jé'ecan xu tí'itese'eca'a sej si siyen ra'ará'astijre'en se'fjna jime'e í niuucari ti caí jehua ruxe'leve'e. Mí seajta mú'een, xu'uri mé rúurie se'fjna í Dios ti raaxájtaca'a a'fjna í niuucari.

²⁵'Setá'aj huataújxieemiste'en mú'een, mi sej tiú'ujmua'ate í yu'uxari jetze. Caxu siyen tí'ljiri'ire jé'iyecan jime'e. Ayee xu tí'itei'ihuaca, seajta naa éene'en tiu'uteujchéete'en

sej si naa éene'en xá'ara'ani mé jéjre'e. Mí seajta, í ru tzajta'a, jé'ecan xu a'lij pua'a tí'iteteite, a'fjna jime'e sej seri tihuá'uriiri'i í tihua'áa í seica, seajta sej caí á'ujcu'uvejca'a í sej jín tiu'utémua'iti. ²⁶Mí pej i'i fariseo ti caí tí'itfj a'atzajta'a tásiseiiri, pauj mi'i rí'i uhuá'aruuren í ti ú'useijre'e í á'a tzajta'a. Aj pu xaa, naa se'fire'e a'ame í ti é'eseijre'e mé jéjre'e.

²⁷⁻²⁸'Setá'aj huataújxieemiste'en mú'een, mi sej tiú'ujmua'ate í yu'uxari jetze. Caxu siyen tí'ljiri'ire tzáahuati'ira'a jime'e. Mú'een xu siyen naa seijre'e mé jéjre'e. Seajta mú'een, a'lij xu pua'a tí'iteteite í ru tzajta'a. Ayee xu 'een tfj huá'achi'i í mej tzajta'an huajé'enaamuaca í mej meri huácuii. A'liné ayée mú racácuainare'en mé jéjre'e, a'fj pu jín naa seijre'e a'fjna í huá'achi'i. Mí ajta, u tzajta'an, jé'hua pu te'urá'a í tihuá'acari, ajta í tihuá'ahua'ira'a ti ari tí'ipeti. Ayee xu che'atá sena'a a'lij pua'a 'een í ru tzajta'a a'fjna jime'e í sej caí siyen tí'ljiri'ire tzáahuati'ira'a jime'e, seajta a'lij pua'a rici.

²⁹'Setá'aj huataújxieemiste'en, mú'een mi sej tiú'ujmua'ate í yu'uxari jetze, seajta mú'een mi sej i'i fariseos. A'liné caxu siyen tí'ljiri'ire tzáahuati'ira'a jime'e. Ayee xu rá'ajta'ahuaca í huá'achi'i í mej tzajta'an hua'ateájtuaani í mej meri huácuii, í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a. Seajta siyen tiracámeijra mé jéjre'e temua'a naa a'fjna huá'achi'i mej tzajta'an hua'ateájtuaani a'ímej í mej rí'i tí'iteteitestaca'a.

³⁰'Seajta siyen tí'ixaxa'a tí'jín: “Tí pua'a tiyen ruuri tá'ara'aniche'e a'ájna'imua mat'í'ij yé chejca'a a'fime tavaújsimua'a teeca, catu xaa ne'u tiyen che'atá tena'a

hua'ucui'infiche'e a'fmej í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a matjí tihua'ucuii í tavaújsimua'a teeca.”

³¹ A'fj xu jín siyen té'antzaahuatelen í ru jetze í sej se'fín pú'een huá'ahuacixa'astemua'a a'fmej í mej huá'ucuii a'fmej í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a. ³² Ayee xu'u i, setá'aj raana'fjmire'len a'fjna í mej jín auteájturaa í Dios jemi a'fime í ruvaújsimua'a teeca.

³³ Mú'een xu a'ij pua'a tí'iteteite, mi sej a'fjna jetze airáane í cu'ucu'u ti tí'hualitaca, ¿a'iné tejamuá'amitiejte'e? ¿Ni qui ayén yee mú'een xu huateújvairé'esin ti ij caí Dios amuaatá'an í pua'fjtzi? Ayej xaa ne'u ti'ayajna, pua'fjtzi pu á'amuaci'iti tjí na'a rusén jime'e.

³⁴ A'fj nu jín niyen tejámuaata'fí'lira a'fmej í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a, neajta seica í mej r'fí mé titeumuámua'aree, neajtahua'a seica í mej tí'imua'ata. Mí seajta mú'een, seica xu cui'ini, seajta seica siyen huá'atatan í cúruu jetze, seajta seica, ayée xu tihua'utévaxi'isin u á'amuateyujta'a. Seajta seica, ayée xu hua'utamuarite'esin a'u ti é'echajta'a, seajta méyee.

³⁵ Ayee pu'i 'éen jín tejá'amuaci'iti nain jín í pua'fjtzi í mej jín titéecui fíyen chaanaca japua tjí na'a mej raajé'ica a'fjna í Abel teecan ti yú e'iré'ene matí'ij raajé'ica me'fjna í Zacarías í ti yaujra'an pú'eene'e a'fjna í Berequías. A'uu mú ya'ujé'ica já'ita'a ti a'utéjvee í hua'ateyuu, ajta a'fjna í mej japuan tiu'utamuai'ivejta.

³⁶ Ayee nu hui tejá'amua'ixaate'e ti ayén ti'ayajna. Na'fjmi'i jime'e í mej miyen a'ij pua'a rijca'a, pua'fjtzi pu tihua'aci'iti a'fmej íjii mej yéchej a'fjna jime'e.

Jesús pu nu'u huaújyeineca'a jíme'len a'fmej í mej Jerusalén e'echéjme'e

(Lc. 13:34-35)

³⁷ Seajta mú'een, mi sej Jerusalén huachéjme, na'ími'i mú'een mi sej Jerusalén jetze ajtémecan, jé'ecan nu huatánxieemijte'e mú'ejmi jemi, a'iné ayée xu huá'acui'ica a'fmej í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a. Seajta mú'een, siyen hua'uteátu'asixi a'fmej í mej Dios jetze me'ecan tejá'amua'ajte'e mú'ejmi. Mu'fí nu niyen tí'ijxe'leve'eca'a nej niyen r'fí tejamuáacha'fín, nej ni amua'irájtuuani. Néjxe'leve'eca'a nej niyen amuáaruuren tjí tecuara'i ti hua'antéseire'e í chí'pili'ise ti hua'ava'ana í ru'ana jime'e. Mí seajta mú'een, caxu siyen tí'ijxe'leve'eca'a.

³⁸ Casi'i mú'een, pu'uri tén nej yé rúurieeni a'fjna xicájra'a nej jetzen raatátuaani í a'amuachi'i. Muá'avi'ín pu a'utéchaxijsin. ³⁹ Ayee pu'u, a'iné caxu ché'e ja'anáj nesejran ajta sena'a caí siyen raataxáj yee: “Ché'e huaújtemua'ave'len a'fjna ti ye'evé'eme niuucajtze'len a'fjna í tavástara'a.”

Jesús pu raataxájtaca'a mej nu'u raaté'uuna í teyuu

(Mr. 13:1-2; Lc. 21:5-6)

24 Aj pu i Jesús huirájr aa teyujta'a. T'fij huiiramé'eca, a'fí mú á e'iré'ene a'fime í mej jamuan á'ujuhua'ane'e. Aj mú mi raatajé ti nu'u raasej í seica í chí'ij ti huá'uu jetzen í teyuu. ² Ajta a'fín Jesús, ayée pu tihua'utá'ixaa t'fijn:

—Casi'i mú'een, ¿ni seri nain tí'iseij ti huá'uu iyeecu'i? Ayee nu tejá'amua'ixaate'e ti ayén ti'ayajna. A'ájna xicájra'a mej jetzen nain

huaté'uuna í chí'ij ti yé curé'eeve,
capu ché'e seíre'e a'ame jaxu'u jetze
tetej ti ru japua ticaíjme. Nain mú
huaté'uuna temua'a naa.

**Jíme'en í ti huatasejre'en tí'ij caí xi
te'entipúa'ajte'en nain**

(Mr. 13:3-23; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

³Aj mú mi a'ucíj. A'uú mú a'ará'a
jirí jetze ti ayén téja'arájtehuaa
tíjín Aceituunajemi. A'uú pu
a'utacaíca a'íjna í Jesús. Matí'ij mi á
e'iré'ene jemin a'íime í mej jamuan
á'ujuhua'ane'e mej mi tiu'uta'íhua'u
avíitzi jíme'e. Miyen tíjín:

—Patá'aj taatá'ixaate'en ja'anáj ti
ayén tí'irini. ¿Tí'itáani a'ij tí'isejre'e
a'ame tí'ij teja'uré'enen a'ájna
xicájra'a pej jetzen pajtáhua'a
áve'ecánesin, ajta tí'ij a'ájna pí
tí'irijca ti te'entipúa'ari nain í ti
tí'isejre'e íyén chaanaca japua?

⁴Jesús pu ayén tiu'utaniú tíjín:

—Rí'í xu'u mú'een, ti ij caí ja'atí
amuacuanamuan. ⁵Mu'ití mú hui
huatasejre'esin neniúcajtze'e, miyen
tíjín: “Nee nu ne'ín pú'een í Ciriístu'u,
ti Dios á ne'ujyeíjta í ipuari japua.”
Ayeé mú hua'utémua'ití muá'aju'un
jeíhua teite hua'itzi jíme'e.

⁶Seajta siyen tí'inamujran mej
nu'u meri tiné'use'esin á já'ahua'a
na'ari mej nu'u meri tímua'a
autéhuijsin mej tiné'use'en. Rí'í xu'u
mú'een, sej si caí tí'itziíine'e, a'íné
ruxe'eve'e ti ayén tíú'urini. Mí ajta,
caxí pu a'ájna teja'uré'enejsin a'ájna
xicájra'a ti jetzen nain te'entipúa'ari.

⁷Seica mú hui teitejra'a,
majtáhua'a seica teitejra'a, a'íi
mú naími'i huatéujne'usi'ite'esin.
Majta í mej seica chuéjra'a japua
a'uchéjme, majtáhua'a í mej majta
seica chuéjra'a japua a'uchéjme, a'íi

mú naími'i huatéujne'usi'ite'esin.
Mu'licací mú majta huatatiéjcu.
Ajta huatéujca'atzijxi'isin í chuej
mu'licací íyén chaanaca japua. ⁸A'ii
pu a'ín pú'een í ta'amuájca í mej jín
rajpuáitzi muá'aju'un.

⁹Aj mú mi miyen amuaavívi'iran
seica jemi mej mi me'ín a'ij
pua'a amuaaruuren, majta mej
mi amuaacui'ini. Matíj mena'a
mej a'uchéjme íyén chaanaca
japua, a'íi mú amuajcha'íire'e
muá'aju'un me'íjna jíme'e sej mú'een
na'ará'astijre'e ineetzi.

¹⁰A'ájna xicájra'a jetze, mu'ití
mú mé nejaúujisin, majta seica
maujtzeíra'amua'a muá'aju'un
sej ajta sej. Majta tíú'ujcha'íire'e
muá'aju'un. ¹¹Majta mu'ití mú
huatasejre'esin a'íime í mej
tí'ihua'itaca me'íjna jíme'e mej
nu'u Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a.
Mehuá'acuanamuan jeíhua í teite.

¹²A'íné mu'uri jaítze'e a'ij pua'a rici
í teite, camu ché'e ru'ihuaamua'a
temua'a naa mú muá'aju'un. Mu'ití
mú muár'erista muá'aju'un.

¹³Mí ajta, Dios pu japuan niuuni
a'íjna ti ayén té'evicu'a'í ajta na'a
caí huámí'ini. ¹⁴Ajta, ayéé pu
amuacá ruxe'eve'e sej si a'ucíjxi'ín
nainjapua sej chuéjra'a japua sej si
hua'utá'ixaate'en í teite í niucari
ti jíme'en raxa í Dios ti nainjapua
tí'ajta. Aj pu xaa te'entipúa'ari nain.

¹⁵Ayeé pu ajm'í ra'uyú'uxaca'a
a'íjna í Daniel teecan mej nu'u ti'itíj
huatéchajtza a'u ti Dios huatéura'ate
nain. A'ii pu nu'u a'ín pú'een a'íjna í
ti'itíj ti a'ij pua'a 'een, ti xána'avi'ire'e,
ti tziíni'ire'e. Ajta a'íjna ti rá'ajjve'e,
ché'e a'ín yaú'itiéé á'ara'ani a'íjna.

'Setí'ij raasej, ayéé xu huárini
mú'een. ¹⁶Me'ín í mej Judea
a'uchéjme, miché'e a'ucíjxi'ín

ca'anacan a'u ti á'ujjirime. ¹⁷ Ajta, a'ájna xicájra'a jetze, ti pua'a ja'atfí án á'ujcatii í ruchi'i japua ta'avé'enamí'i, ché'e a'fín ca'anacan acájra'ani. Ché'e caí tí'titj huirá'an í ruchi'itá, sino ché'e á'ura'ani ca'anacan. ¹⁸ Na'ari ti pua'a ja'atfí tejé'emuari'e u ruv'í'ira'ata'a, ché'e caí a'uré'ene'ica'an í ruche ti ij ruciixu huiráapin, sino ché'e á'ura'ani ca'anacan.

¹⁹ Cui'i xaa ne'u, jé'ecan mú rajpuaítzi muá'aju'un a'ájna xicájra'a jetze í uuca mej a'utájucájme, majta a'fíme í mej huá'atzi'itétjmee í ruyaujmu'a. ²⁰ Setá'aj siyen tiraatáhuavii í Dios jemi ti ij caí ayén ruxe'leve'e sej a'ucfjxi'in t'í'ij huáseevi'in, na'ari a'ájna xicájra'a mej jetzen ruse'upi.

²¹ A'ájna xicájra'a jetze, jaítze'e mú rajpuaítzi muá'aju'un mej caí ja'anáj miyen tirajpuaíjtzica'a t'j na'a ti Dios raatétaahuaca'a í chaanaca. Capu ajta ché'e huá'aci'iti í puáíjtzi a'ij ti tihuá'aci'iti a'ájna xicájra'a jetze.

²² Ajta, ti pua'a a'fín tavástar'a í Dios caí ayén ráaruurénche'e ti ij caí ché'e ayén ira'atéevi'i ti teum'é'en a'achú pua'an xica, capu ja'atfí ruuri á'ame'enche'e. Mí ajta, huá'a jime'e í teite ti Dios ari hua'uré'eseire'e í jéjcu'a, a'fí pu xaa ari ayén ráaruurée t'í'ij caí ché'e ayén irá'ateevi'in.

²³ Seajta mú'een, caxu siyen rá'atzaahuate'e ti pua'a ja'atfí ayén tejámuaatá'ixaate'en a'ájna xicájra'a jetze t'jín: “Casi'i, íiye pu já'lita'a é'en a'fjna í Cirí'istu'u.” Caxu seajta rá'atzaahuate'e ti pua'a sejí ayén tí'ixajta yee: “Me'ecui, amée pu já'lita'a é'en.”

²⁴ Mu'íití mú hui huatasej're'esin a'fíme í mej nu'u i'í Cirí'istu'u, majta a'fíme í mej nu'u Dios jetze

me'ecan tí'ixaxa'a. Mí majta, camu. Metí'ihu'a'itaca mu'u. Ayee mú me'fjna jín a'ij mej tiraayí'iti mej mi seica a'ij te'utasej' í teite. Ayee mú majta tiu'utasej'rata ti júte'e é'eme'ecan Dios jemi a'ij mej ye'í rici. Ayee pu naa seíre'e a'ame mej mi hua'utémua'iti hua'itzi jime'e a'fíme í ti Dios hua'uré'esej, ti pua'a ayén tí'iri'iristan mej hua'utémua'itín.

²⁵ Casi'i mú'een, nu'uri amuacáí amuá'ixaa. ²⁶ A'fj pu jín, caxu siyen rá'atzaahuate'e ti pua'a ja'atfí ayén tejámuaatá'ixaate'en ti jime'en yee: “Amée pu nu'u á'u'ye'i 'itzi'tá a'u ti caí mé'e ja'ati”, na'ari ayén yee: “Íiyu pu huirájca avíitzi jime'e yú chí'ita.”

²⁷ Mí ajta, ayée pu té'eme a'ájna xicájra'a nej jetzen neajtahua'a yé ve'ecáanen i nej neajta teáata'a jetze airáne. Ayee nu jé're'ecitze'e seíre'e na'ame t'j mej témaxcava'ara'an. Amuacáí pu u e'ijnéeri'icé a'ame a'u ti 'e'ijnine í xica, ajta á'iyen ayén che'atá na'a huanéeri'icé a'ame a'u ti e'eteáru'ipi. ²⁸ Ajta ayée pu che'atá na'a té'eme t'j tí'itj ti huam'í'i. T'í'ij tí'itj huámí'ini, aj mú curé'ecijxi'isin a'fíme í muá'ara'ica.

**Jíme'en a'fjna xicájra'a ti jetzen
ajtahua'a uvé'enejsin í ti ajta
teáata'a jetze airáne**

(Mr. 13:24-37; Lc. 21:25-33; 17:26-30, 34-36)

²⁹ Jíme'en pu'u te'entipua'ari nain í mej jín rajpuaítzi muá'aju'un a'ájna xicájra'a jetze, aj pu xaa ayén seíre'e a'ame u júte'e ti jime'en yee:

Anaaruti í xica, capu huanéeri'icé a'ame í máxcira'i jime'e.

Majta me'fín í xu'ura'ave, a'fí mú u e'ecávatzijxi'isin u júte'e.

Muaateúvívajra'asin a'fíme í mej tí'ajta í mej majta

é'esejre'e u ta japua, matíj mena'a pua'amé.

³⁰'A'ájna xicájra'a jetze, a'íj pu huatasejre'esin u júte'e í mej jín ramua'aréeren tíjín nee nu neajtahua'a yé ve'ecánejsin inee, i nej neajta teáata'a jetze airáane.

'Majta me'ín í teitejra'a mej íiyen seijre'e chaanaca japua, matíj mena'a pua'amé huataújxieemiste'esin naímli' í ru jetze. Ayeé mú tí'ineselíra muá'aju'un netí'íj ave'ecáanen í jaitiri jetze. Ayeé pu seíire'e a'ame temua'a naa mej mí miyen huateújtzaahuate'en. Aj mú xaa ramua'aréeren í nej nain jín antínmua'aree. ³¹Neajta nu te'ucáci'isite'esin ca'anín jime'e, neajta hua'uta'a'ájte'esin a'ímej í mej nevaire'e u ta japua mej a'ucfjxi'ín nainjapua í chaanaca mej mí hua'uré'eseire'en a'ímej í nej neri hua'avé'ehuaú. A'u ti ja'u'ástimee í chaanaca, a'úu mú huaúuvi'itin.

³²'Setá'aj siyen yaú'itiée xá'ara'ani se'íjna jime'e a'ij ti ye'í ríj á'aye'í a'íjna í huaréj. Tí'íj antineájxi'ín tí cua'ati a'íjna í cíye'ara'an jetze, tí pua'a ajta ari huataxúta'an, aj xu si siyen ramua'aréeren tí ari vejli'i í víita'ari. ³³A'íné ayée xu ramua'aree ja'anáj tí pua'a pítí'irici se'íjna jime'e í sej rasise'i, ayée xu che'atá sena'a tíráamua'aree tí ari vejli'i ja'anáj tí jetzen antipua'ari nain se'íjna jime'e sej raseijran nain a'ij nej neri tejámuaatá'ixaa.

³⁴'Ayeé nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e, majta mauj ruuri naímli' í teite í mej íiyen seijre'e íjii, nain pu xaa araúrastejsin. ³⁵Ayej xaa tí'ayajna, a'íi pu antipua'ari naíjmi'i tíj na'a tí'ípua'amé tí íiyen seijre'e chaanaca japua, ajta u ta

japua. Ajta a'íin í niuucari a'ij nej neri tejamuá'ixaa, capu ja'anáj antipua'ari xaa ne'u.

³⁶'Capu ja'atí ramua'aree ja'anáj tí te'entipua'ajte na'ari a'atzaj tí ayén tí'irini. Camu ramua'aree a'íime í mej tí'ivaire'e u ta japua. Canu neajta ramua'aree inee sino, a'íi pu xaa ramua'aree a'íjna í nej rájya'upua.

³⁷'A'ájna xicájra'a nej jetzen neajtahua'a yé ve'ecánejsin inee, i nej neajta teáata'a jetze airáane, ayée pu té'eme. Ayeé mú che'atá mena'a tí'ijri'irée muá'aju'un í teite matíj tí'ijri'irejca'a a'ájna tí'íj auj ruurica a'íjna í Noé teecan. ³⁸Ayeé mú rijcaa, tí'íj caí xí antipua'areca'a í chaanaca jaj jime'e, met'ílicua'acare'e í teite, majta yé'ecare'e. A'íi mú néjne'liche, majta viiche'ecare'e. Maúche'e mú miyen rijcaa ajta caí a'íin Noé ateájraa í baarcu jetze tí ve'ée. ³⁹Majta me'ín í teite, camu a'atzu ramua'areereca'a a'ij tí tí'titi riníche'en. Aj mú xaa ráamua'areeri'i tí'íj huatámi'iyeca'a. Huaja'ujajte naíjmi'ica í teite. Ayeé pu che'atá na'a tíhuá'aruuren a'ájna xicájra'a nej jetzen yé ve'ecánejsin, i nej teáata'a jetze airáane.

⁴⁰'A'ájna a'úu mú huaté'uu muá'aju'un v'í'ira'ata'a, mé hua'apua í teteca. Sej pu á'avi'itíchi'ihuan tí'íj te'entipua'are. Ajta í sej, a'úu pu a'uteáturaasin. ⁴¹Majta me'ín í 'uuca, a'úu mú a'uté'uu muá'aju'un, mé hua'apua. Meté'ati'ixíj mú muá'aju'un. Sej pu ajta á'avi'itíchi'ihuan tí'íj te'entipua'are, ajta í sej, a'úu pu a'uteáturaasin.

⁴²'A'íj pu jín, ayée nu tejá'amua'ixaate'e, setá'aj atanéjne'ere temua'a naa, a'íné caxu ramua'aree ja'anáj tí xicájra'a jetze uvé'enejsin í á'amuavastara'a.

⁴³Setá'aj siyen yaú'itíe xá'ara'ani se'íjna. A'íjna jime'e í ja'atí ti huatéechi'i, ti pua'a a'íin ramua'areere a'atzaj ti pua'a í t'íca'ari tzajta'a a'uteáruti a'íjna í nahua'ari, ayée pu rini a'íjna ti huatéechi'i. A'íi pu atanéeri a'ame, ajta capu raatá'asin ti a'íin nahua'ari ra'antána'aca í puéerta, t'í'ij uteárute u chi'ita. ⁴⁴Ayee pu hui che'atá na'a ruxe'vele'e sej siyen atanéjne'leri a'iné inee, i nej neajta teáata'a jetze airáane, ayée nu uvé'enejsin a'atzaj sej caí pua'a nechuevele'e mú'een.

Jíme'en a'íjna ti xaa nain jín rá'astijre'e, ajta a'íjna ti caí a'atzu rá'astijre'e

(Lc. 12:41-48)

⁴⁵A'íj nu jín niyen tejá'amua'ihua'uran. ¿A'ataani tévira'a ayén caí ja'anáj á'itzee, ti ajta rí'i mé teuúmua'aree ti pua'a a'íin vástare'ara'an ayén tiraa'íjcate'en a'íjna jime'e ti tihuá'ajjte'e í seica í mej t'í'ijvaire'e ti ij a'íin tihua'umín a'atzaj ti pua'a ari huaxí'epi'íntari'ihuaca'a? ⁴⁶Ajta a'íjna í tevi, naa pu tiraatévaire'esin ti pua'a ayén rijca a'ij ti tiraata'a'íj t'í'ij ajtahua'a uvé'enen a'íjna ti t'í'ira'a'ijjte'e. ⁴⁷Ayee nu tejá'amua'ixaate'e, tzáahuati'ira'a jime'e ti pua'a auj ayén rijca t'í'ij uvé'enen í vástare'ara'an, a'íi pu xaa ayén t'í'ira'a'íjcate'en nain jime'e a'achú ti caj t'í'ijcha'ii. ⁴⁸Mí ajta, ti pua'a a'ij pua'a t'í'itevistan a'íjna í ja'atí, ayée pu rini. Ayee pu t'í'imua'atze í ru tzajta'a t'í'ij: "Jé'ecan pu á'ateeri mé já'ahua'a í nevástara'a." ⁴⁹Aj pu i autéchesin ti a'ij pua'a tihua'uté'axi'ín í ruxí'ej teite í mej t'í'ijvaire'e. Ajta huá'a

jamuan t'í'icua'ani, ajta ye'en a'íme'j jamuan í mej rutá'aruaijve'e.

⁵⁰Ajta a'íin vástare'ara'an uvé'enejsin a'ájna xicá'jra'a ti jetzen caí rachú'vele'e a'íjna ti t'í'ijvaire'e, ajta a'atzaj ti pua'a caí ramua'aree ti ari uvé'ene. ⁵¹Aj pu i vástare'ara'an jeíhua pua'íjti raatá'asin. Ajta raata'a'íjte'esin ti a'uun a'utéveeca a'u mej a'uteáturaasin a'íime í mej caí tzáahuati'ira'a jín miyen t'í'ijri'ire. Jé'ecan pu ruyeinixi'ín a'ujna, ajta rutamej pu jín ancuré'ujci'ímée a'ame a'íjna jime'e ti rajpua'íjti.

Jíme'en í teemua mé 'uuca, í mej tamuáamuata'a ará'aseca'a

25 'A'ájna xicá'jra'a jetze, ayée pu Dios hua'utá'asin í teite mej mi me'uun a'uteárute a'u ti a'íin é'eseijre'e u ta japua. Ayee pu che'atá na'a tihuá'aruuren a'ij ti tihuá'uruu í teemua mé 'uuca, tamuáamuata'a mej nu'u ará'aseca'a. A'íi mú tejá'utii í tiú'ujlaampara mej mi me'uun ra'antinájche a'íjna ti huaténeichi. ²Camu rí'i mé titeumuámua'are'eca'a seica, í mej anxívi. Majta me'ín í seica, í mej majta anxívi, a'íi mú nu'u xaa rí'i mé titeumuámua'are'eca'a. ³Majta me'ín í mej caí rí'i mé titeumuámua'are'eca'a, a'íi mú tejá'utii í tiú'ujlaampara. Aru camu ya'ujáj me'íjna í aceite í mej jín rá'ajtaira. ⁴Majta me'ín í mej rí'i mé titeumuámua'are'eca'a, a'íi mú xaa limeeta tzajta'a ru'ucá'jtuaa í aceite. A'íj mú a'ujáj, jamuan í tiú'ujlaampara. ⁵A'iné jeíhua pu nu'u é'etee a'íjna ti huaténeichi, temua'a pu cutzi tihua'umuá'iti a'íme'j í teemua. Maaatácu'utzuca'a micu. ⁶Pu'uri nu'u teuumé'eca a'atzaj já'ita'a t'íca'a, t'í'ij se'ij ayén

huajíjhuaca'a tijín: “Pu'uri yé vé'eme a'íjna ti huaténeichi. Xu'iráciinichi sej si ra'antinájche.” ⁷ Mat'íj mi huajíjxica'a a'íime í teemua. Áiyen mú r'íi tiú'uruu í tiú'ujlaampara.

⁸ Aj mú mi a'íime í mej caí r'íi huaújruu, ayée mú tihua'utajé í seica tijín: “Aisí, c'íj caj setitaatá'a í aceite a'íné pu'uri huitáxi'isin téjmi í ta'áa.”

⁹ Majta me'ín í mej r'íi mé titeumuámua'are'eca'a, ayée mú tihua'utá'ixaa tijín: “Catu xaa ne'u, a'íné ayej ne'ase capu c'íiti t'íj na'a itejmi. Capu ajta c'íipe t'íj na'a mú'ejmi. Mí seajta mú'een, setá'aj á'uciine huá'a jemi í mej aceite tu'araca sej si ráananan t'íj na'a mú'ejmi.”

¹⁰ Aj mú mi miyen huaríj. U mú nu'u mi á'uju'un. Maúche'le mú huajú'ucua, t'íj a'íin a'ará'a a'íjna ti huaténeichi. Majta me'ín í teemua í mej r'íi huaújruu, a'íi mú a'ucíj jamuan a'u mej tejé'eyeste me'íjna jime'e ti huaténeichi. Aj pu i te'iteánami'ihuaca'a í puéerta jetze.

¹¹ A'atzu nu'u á'ateevi'ica, majta í seica a'ará'a í teemua. Aj mú mi miyen tiraatá'ixaa tijín: “Tavastara'a, mú'ee í pej i'í tavástar'a, tita'antácuune'e.”

¹² Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tijín: “Ayeé nu tejá'amua'ixaate'e, ayej ti'ayajna. Canu a'atzu á'amuaajte.”

¹³ Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Setá'aj siyen atanéjne'eri a'íné caxu ramua'aree ja'anáj ti xicájra'a jetze nej inee uvé'enejsin.

Jíme'en í tumin ti jín í ti tihuá'ajte'e tihua'u'íjca a'ímej í mej ravaire'eca'a

(Lc. 19:11-27)

¹⁴ Ajta, ayée pu che'atá na'a Dios huá'aruuren a'ájna xicájra'a

jetze t'íj í ja'ati ayén tihuá'uruu í mej tí'ivaire'eca'a. T'íj nu'u ari a'uye'imíca mé já'ahua'a yee, amuacá pu hua'utajé a'ímej í mej tí'ivaire'eca'a. Tihua'u'íjca a'íjna jime'e í ti a'íin tí'ijcha'íica'a.

¹⁵ Ayeé pu tiraatá'a sejí a'achú cumu anxíj vi'lira'a í tumin. Ajta í sejí, ayée pu tiraatá'a a'achú cumu hua'apua vi'lira'a. Ajtahua'a í sejí, sejí vi'lira'a pu tiraatá'a. Ayeé pu tihua'utá'a a'íj mé tiraay'íiti. T'íj jí á'úraa.

¹⁶ Ajta nu'u a'íin ti anxíj vi'lira'a ancuré'a, a'íi pu a'utéjche ti tiu'umuári'en tumin jime'e. Ajta á'iyen, raamuá'iti anxíj vi'lira'a a'íjna jime'e ti ajm'íi ra'ancuré'a. ¹⁷ Ayeé pu che'atá na'a huaríj a'íjna í ja'ati ti ra'ancuré'a a'achú cumu hua'apua vi'lira'a. Raamuá'iti hua'apua vi'lira'a, icu.

¹⁸ Ajta nu'u a'íin ti ra'ancuré'a a'íjna í sejí vi'lira'a, capu tiraamuári'iste. A'áa pu já'ahua'a a'ará'a. Ra'ateíchajraa á chuaata'a. A'uu pu ra'avá'ana í tumin ti raatáaniijte í í ti tihuá'ajte'e.

¹⁹ Pu'uri nu'u á'ateevi'ica'a, ajta a'íin í ti tihuá'ajte'e, uvé'ene. Ajta a'utéjche ti raaxí'ep'i'intare'en í tumin jime'e.

²⁰ Ajta a'íin ti anxíj vi'lira'a ancuré'a, a'íi pu ajta a'ará'a í seica í anxíj vi'lira'a. Ayeé pu tiraatá'ixaa tijín: “Nevástar'a. Ayeé pepu'u caj tinaatá'a anxíj vi'lira'a jime'e. Casí'i, a'íj nu jín raamuá'iti seica ti ayén che'atá na'a te'ará'ase anxíj vi'lira'a.”

²¹ Ayeé pu tiraatá'ixaa a'íjna í vástare'ara'an tijín: “Xí'ep'i'in pej huaríj, mú'ee í pej caí ja'anáj á'ítze. R'íi pej tí'itevij. A'íj pej jín te'ará'aste. A'íj nu jín niyen tí'imua'íjcate'en

jeihua jime'e, íyee ineetzi jemi tetá'aj huátatemua'ave'en naími'i."

²²Ajta a'fín ti hua'apua vi'ira'a ancuré'a, a'fí pu ajta yé ra'áa. Ayee pu ajta tiraatá'ixaa tijín: "Nevástara'a, mú'ee pej piyen tinaa'íjca pe'fjna jime'e hua'apua vi'ira'a í tumin. Casi'i, a'ij nu jín raamuá'iti seica ti ayén che'atá na'a te'ará'ase hua'apua vi'ira'a."

²³Ajta a'fín í vástare'ara'an, ayée pu tiraatá'ixaa tijín: "Xí'epi'ín pej huaríj, mú'ee í pej caí ja'anáj á'ítzee. Rí'í pej tí'ítevij. A'íj pej jín ra'ará'aste. A'íj nu jín niyen tí'imua'ijcate'en jeihua jime'e, íyee ineetzi jemi tetá'aj huátatemua'ave'en naími'i."

²⁴Ajta nu'u a'fín ti sefj vi'ira'a ancuré'a, a'fí pu ajta yé ra'áa. Ayee pu tiraatá'ixaa tijín: "Nevástara'a. Nee nu niyen ráamua'areeri'i pej piyen té'ejaxiejeve'e. Ayee pej tihuá'ajjte'e mi seica mej mi tiu'uhuáste'en, matá'aj tiu'utzaana. Aru nain pu tí'imuaci'iti mú'eeetzi. Ayee pej tihua'ajjte'en mej mi ráahuastira'ani í imue'eri, matá'aj raaré'eseire'en tí'ij tí'iciire. Ajta á'iyen nain timuáaci'iti mú'eeetzi.

²⁵A'íj nu jín tí'itziine'eca'a inee. Aj nu jín ne'uun á já'ahua'a a'ará'a. Nera'atefichejraa. Net'í'ij ni ra'avá'ana á chuaata'a. Ye'ecui ne'u, mú'eeetzi ti a'aa."

²⁶Ajta a'fín vástare'ara'an, ayée pu tiraatá'ixaa tijín: "Mú'ee, mi pej a'ij pua'a tí'ítevij, jé'ecan pej huá'ina'ase'e. Capej tí'itíj jín nevaire'e. Tí pua'a piyen ramua'aree nej niyen tihua'a'ajjte'en mej mi tiu'uhuáste'en ti i ayén nain tináaci'iti ineetzi, ¿ni tzaa pajta piyen ramua'aree nej neajta niyen tihua'a'ajjte'en mej mi raaré'eseire'en ti ij ajta nain tináaci'iti ineetzi?

²⁷Tí pua'a piyen tí'ijmua'aréere, ¿a'iné 'een jín pecaí piyen huaríj pej pi caí pe'uun yaúutuua í tumin huá'a jemi í mej tumin tí'ine'ijte nej ni a'atzu raamuá'itin? Tí pua'a piyen huáriniiche'e, aj nu xaa ra'ancuré'aniiche'en í ti neetzi ne'áa net'í'ij yé uvé'enen. Pe'uté'ítzee huápi'i."

²⁸Aj pu nu'u i ayén tihua'utá'ixaa a'fímej í seica í mej vejli'i huaté'uu tijín: "Setá'aj yeehui rá'aril'i se'fjna í seij vi'ira'a, seajta raatá'an se'fjna ti tamuáamuata'a vi'ira'a tí'ituaave. ²⁹Matíj mena'a pua'amé í mej jeihua tí'ijcha'íi, jaítze'e pu tihuá'aci'iti. Ayee pu té'eme mej miyen tí'ijcha'íi muá'ara'ani nain a'achú ti caj ruxe'eve'e. Majta me'fín í mej caí tí'itíj tícha'íi, a'fí mú tihuá'aril'ira a'fímej í mej cáj mena'a tí'ijcha'íi mej mi caí ché'e tí'ijcha'íi muá'ara'ani. ³⁰Seajta mú'een, setá'aj mé ya'urájrieni se'fjna í ti caí tí'itíj vaire'e mé pua'acé a'u ti a'utíca'a. A'uu pu ruyeinixi'ín, ajta ancuré'ujci'ixijsin a'fjna jime'e ti rajpua'íjtzí." Ayee pu tihua'utá'ixaa a'fjna í vástare'ara'an.

Tí'ij Dios huá'axijte'en a'fímej teitejra'a í mej yen huachéjme íiyen chaanaca japua

³¹A'ájna xicájra'a nej jetzen yéve'ecánejsin inee, i nej neajta teáata'a jetze airáane, net'í'ijtáhua'a huatasefjre'en a'fímej jamuan í mej tí'ivaire'e u ta japua, naa pu seíire'e a'ame mej mi rí'í te'utasefj í teite, temua'a naa. Nee nu huatéyejxa í ípuari japua mej mi ráamua'aree í nej inee nain jín antínmua'aree íiyen chaanaca japua.

³²Mat'í'ij mi neetzi jemi huá'ajseire'esin naíjmi'ica í teitejra'a

i mej fiyen seijre'e í chaanaca japua. Neajta inee, ayée nu che'atá nena'a hua'apuacié huá'ajseire'esin tǵ ajta ja'atí ayén hua'apuacié tihuá'ajsei í ruye'emua. A'uu pu huá'ajseij í cáne'axi seǵta'a, ajta a'fime í caurasi, ajta seǵta'a.

³³ 'Majta me'ǵn í mej rǵi tǵiteteite, ayée mú 'een matǵ í cáne'axi. Neri'irǵnta'a nu huá'ajseire'esin. Majta a'fime í mej a'ij pua'a tǵiteteite, ayée mú 'een matǵ í caurasi. Ne'úutata'a nu huá'ajseire'esin ne'fmej.

³⁴ 'Neajta inee, i nej i'li Rey, ayée nu tihua'utá'ixaate'esin ne'fmej í mej e'ejteí neri'irǵnta'a tǵjǵn: "Íyee' x'u'u ij mú'een, mi sej rǵi tiraatá'a í niyá'upua, setá'aj siyen ra'ancuré'an í ti ayén tejá'amuaci'iti, a'ij ti tiú'uxi'epi'intari'ihuaca'a tǵ na'a ti Dios raatétaahuaca'a í chaanaca, sej si se'uun a'uteárute a'u ti Dios é'eseijre'e.

³⁵ Ayee pu té'eme a'iné mú'een xu tinaamí netǵ'ij huata'í'icuataca'a. Mú'een xu seajta jaj naatá'a netǵ'ij huata'í'imi. Mú'een xu seajta na'ancuré'evi'iti í ruchi'itá tǵ'ij caí ja'atí nexí'eve'eca'a.

³⁶ Ayee xu tinaatéechejte netǵ'ij caí tǵ'itechejca'a. Netǵ'ij tǵicuí'ineca'a, mú'een xu seajta naatéesej. Ajta, netǵ'ij aiteánami'ihuaca'a, mú'een xu seajta náamuareca'a."

³⁷ 'Majta me'ǵn í mej rǵi tǵiteteite, ayée mú tinaatá'ixaate'esin tǵjǵn: "Tavastara'a, ¿a'anajni tiyen timuaamí tetǵ'ij muaaseǵ í peǵ í'icuataca'a? ¿A'anajni tiyen jaj timuaatá'a tetǵ'ij muaaseǵ peǵ í'imi'ica'a? ³⁸ ¿A'anajni tiyen timua'ancuré'evi'iti í tachi'itá iteen tetǵ'ij ráamua'areeri'li peǵ caí a'ij tamuari? Ari i'li, ¿a'anajni tej tiyen huarǵ tej timuaatéechejte patǵ'ij caí tǵ'itǵ jǵn tǵ'itechejca'a? ³⁹ ¿A'anajni tiyen muáamuareca'a patǵ'ij aiteánami'ihuaca'a na'ari tej tiyen muaatéesej patǵ'ij tǵ'icuí'ica'a?"

⁴⁰ 'Neajta inee, i nej i'li Rey, ayée nu tihua'utá'ixaate'esin tǵjǵn: "Ayee nu tejá'amu'a'ixaate'e ti ayén tǵ'ayajna, setǵ sena'a sej siyen huá'uruu a'fmej í ne'ihuamua'a, ayée xu che'atá sena'a náaruu ineetzi. Capu amín a'ij ti pua'a siyen raatévai seǵ í ne'ihuara'a ti caí tǵ'itǵ jǵn tǵ'itǵjvee, ti caí a'atzu ruxe'eve'e."

⁴¹ 'Aj nu ni niyen tihua'utá'ixaate'esin a'fmej í mej e'ejteí ne'úutata'a tǵjǵn: "Sericu mú'een, mi ti Dios a'ij pua'a tejámuaatá'asin. Sej hui ineetzi jemi sej si se'uun a'uteárute tajj tzajta'a ti Dios ayén rǵi ráaruurijtze a'fjna í tiyaaru'u, majta a'fmej í mej tǵ'ijvaire'e, a'fime í xiéjniu'ucari í mej a'ij pua'a 'een. ⁴² Sericu mú'een, a'iné caxu tinaamí netǵ'ij huata'í'icuataca'a. Mú'een xu seajta caí jaj naatá'a netǵ'ij í'imi'ica'a. ⁴³ Capu ja'ati naamuá'a. Ayee pu i 'eene'e, caxu ná'anvi'iti á ruchi'itá. Canu tǵ'itechejca'a. Mí seajta mú'een, caxu tinaatéechejte. Netǵ'ij tǵicuí'ineca'a, caxu seajta naatéesej, caxu seajta náamuareca'a netǵ'ij aiteánami'ihuaca'a."

⁴⁴ 'A'íi mú majta miyen tinaatá'ixaate'esin tǵjǵn: "Tavastara'a, ¿a'anajni tiyen timuaaseǵ peǵ huata'í'icuataca'a, nusu peǵ í'imi'ica'a, na'ari peǵ caí ja'atí mua'atejca'a, na'ari peǵ tǵ'icuí'ica'a, ca'ǵn peǵ aiteánami'ihuaca'a, teajta caí muaatévai iteen?"

⁴⁵ 'Aj nu ni niyen tiu'utániusin tǵjǵn: "A'iné caxu siyen raatévai seǵ í ne'ihuara'a ti caí tǵ'itǵ jǵn tǵ'itǵjvee, seǵ ti caí ruxe'eve'e, caxu seajta raatévai ineetzi."

⁴⁶ 'Majta me'ǵn, a'úu mú á'uju'un ti ij puajǵtzi huá'uci'iti tǵ na'a rusén jime'e. Majta me'ǵn í mej rǵi tǵiteteite, a'úu mú á'uju'un a'u ti Dios

é'esejre'e mej mi ruuri muá'ara'ani jemin tǵ na'a rusén jime'e.

Meti'ihuauá'ixa a'ǵjna jime'e í mej raaxí'epi'intare'en mej nu'u Jesús huatéevi'i

(Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

26 Tǵij Jesús raatapuá'ajtaca'a ti nain tiu'utaxájtaca'a a'ǵjna i niuucari, aj pu i ayén tihua'utá'ixaa a'ǵimej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e.

²Ayen tǵijn:

—Xu'uri ramua'aree ti ari vejl'i a'ǵjna mej tí'iyesten me'ǵjna jime'e ti Dios tihua'utá'uuni'i. A'atura aúche'e hua'apua xica. Ja'atǵ pu ajta tiu'utátuiire'esin í nejíme'e i nej neajta teáata'a jetze airáne mej mi ná'utatan cúruu jetze. —Yee pu'u tihua'utá'ixaa.

³Majta me'ǵn í mej tihua'ajite teyujta'a, majta a'ǵime í mej tiú'ujmua'ate í niuucari jime'e ti tí'ajjta, majta í hua'avaujsi í mej Israel jetze ajtéme'ecan, a'úu mú e'etiújseij u chi'ira'an jetze a'ǵjna ti nain jǵn antiújmua'aree u hua'atéyujta'a. Aye pu ántehuaa a'ǵjna tǵijn Caifás. ⁴A'ǵi mú tiú'ujmua'atziite'eca'a a'ǵij mej ye'í huárini mej mi hua'itzi jǵn raatéevi'i me'ǵjna í Jesús mej mi raajé'ica.

⁵Majta miyen tí'iru'ixaate'eca'a tǵijn:

—Catu raatévi'ira matǵij tí'iyeste í teite mej mi caí huataníniu'ucacu. Tǵ pua'a tiyen huárini, a'ǵi mú taaténe'usi'ite'esin.

'ǵita'a pu án yé'ajtuaa mu'úutze'en í Jesús a'ǵjna ti naa teáarí'e

(Mr. 14:3-9; Jn. 12:1-8)

⁶Ajta a'ǵjna í Jesús, a'úu pu a'utéveeca'a u Betania a'u ti é'eche a'ǵjna í ja'ati ti ayén ántehuaa tǵijn

Simón. A'ii pu a'ǵin pú'een í mej majta miyen ratamuá'amua tǵijn Tǵ Cá'atzaj.

⁷Aj pu i seǵ á e'iré'ene jemin a'ǵjna í Jesús. 'ǵita'a pu pírci ti limeeta huátisime'eca'a. Tetej limeetajra'a pu pú'eene'e. Naa pu te'evé'ejustica'a ti naa teáarí'e, ti ajta huápí'i tí'ijnajche. Tǵij Jesús huatecaíca meesa jetze, a'ǵin 'ǵita'a án pu yé'ajtuaa án mu'úutze'en.

⁸Majta me'ǵn í mej Jesús jamuan á'ujujhua'ane'e, matǵij raaseǵ a'ǵij ti huarǵj, jé'ecan mú huataníniu'ucacuca'a í 'ǵita'a jemi. Aj mú mi miyen tiu'utaxájtaca'a tǵijn:

—¿A'íné 'een jǵn á'uvej amǵjna í aceite? ⁹Ri'irí'istaca'anche'e pu mej ráatuaanijche'en mej mi raamuá'itinche'e jeǵhua í tumin mej mi hua'utá'an a'ǵimej í mej caí a'ǵij tí'ijviicua'i.

¹⁰Ajta a'ǵin í Jesús, a'ǵi pu ráamua'areeri'i a'ǵij mej ye'í tí'ixajta'a. Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tǵijn:

—¿A'íné 'een jǵn siyen rájaaxiejvi'i se'ǵjna i 'ǵita'a? A'ǵij ti náaruu, temua'a pu naa i'i xí'epi'ǵin. ¹¹Aye nu tejá'amua'ixaate'e. A'ǵime í mej caí a'ǵij tí'ijviicua'i, maúche'e mú mú'ejmi jemi se'ǵire'e muá'aju'un tǵj na'a rusén jime'e. Ja'anáj ti na'a pu i í'iri'iriista a'ame sej siyen tihua'utévaire'en. Mǵ neajta inee, canu ché'e mú'ejmi jemi se'ǵire'e na'ame.

¹²Aye pu'u, tǵij a'ǵin 'ǵita'a na'avé'emejri'i ineetzi, ayée pu 'een jǵn ayén náaruu a'ǵjna jime'e ti na'avá'anan. ¹³Aye nu tejá'amua'ixaate'e ti ayén ti'ayajna, íiyen chaanaca japua, a'u ti na'a mej tihua'utá'ixaate'en í teite a'ǵij ti Dios tihua'irájtuaani a'ǵi mú majta

hua'utá'ixaate'esin a'ij ti huaríj a'íjna i 'íita'a mej mi jeíhua ra'utámua'aree.

Judás pu tiu'utátui avíitzi jime'e a'íjna í Jesús

(Mr. 14:10-11; Lc. 22:3-6)

¹⁴Ajta seíj ti huá'a jetze ajtémecan í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase, a'íjna ti ayén ántehuaa tijín Judás Iscariotes, a'íi pu ajtáraa huá'a jemi. A'uu pu á'uraa ti ij tiu'uxáj huá'a jamuan í mej tí'aijta teyujta'a.

¹⁵Ayee pu tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—¿A'achúni setí'ineanajchite'en ti pua'a nejamuaatátuiire'en ne'íjna í Jesús?

Maraaté'itíee í tumin. Majta raatá'a a'achú cumu seité japuan tamuáamuata'a í tumin, rumua'atí plata. ¹⁶Ajta iyá'uraa a'íjna í Judás. Tij na'a a'ájna'ímua, a'íi pu a'utéjche ti ráahuauni ja'anáj ti i'i xí'epi'in ti ij hua'utátuiire'en.

Tí'ij tavástara'a tihua'umí a'ímej í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e

(Mr. 14:12-25; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; I Cor. 11:23-26)

¹⁷Tí'ij teja'uré'ene a'ájna xicájra'a í ta'amujca mej jetzen tí'iyestehua'a matí'ij pan cua'acare'e ti caí cujchira'a, aj mú mi á e'íré'ene í Jesús jemi a'íime í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e. Ayee mú tiraata'íhua'uri'i tijín:

—¿A'uné jetze mua'aráanajche tej á'uju'un tej ti rí'i tejá'uruuren í pej ráacua'ani í pan tej jín ra'utámua'aree a'ájna xicájra'a ti jetzen Dios tihua'utá'uuni'iri'i í tayaujmua'a í mej anáaté'ee maaanúnu'ihuaca'a?

¹⁸Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Sericu mú'een se'ájna chajta'a.

Aa xu ja'atí é'eteuni. Setá'aj siyen tiraata'ixaate'en yee: “Yee pu tí'ixa í maestro tijín pu'uri a'ájna teja'uré'ene nej nain jín raanaíjmire'en, neajta nej ra'utámua'aree a'ájna xicájra'a ti jetzen Dios tihua'utá'uuni'iri'i í tayaujmua'a mej anáaté'ee maaanúnu'ihuaca'a.”

¹⁹Majta me'ín í mej Jesús jamuan á'ujjuhua'ane'e, ayée mú huaríj a'ij ti Jesús tiu'uta'ájtaca'a. Nain mú rí'i tiú'uruu í mej tí'icua'ani.

²⁰Tí'ij huachúmua'ancaa, Jesús pu huatecaíca í meesa jetze huá'a jamuan í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua mua'ará'axcaa. ²¹Mu'uri tí'icua'acáa, tí'ij ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Ayej xaa ne'u ti'ayajna, seíj ti a'amua jetze ajtémecan, a'íi pu nejíme'e tiu'utátuiire'esin huá'a jemi í mej tí'aijta teyujta'a.

²²Aj mú mi huataújxieemiste í ru tzajta'a. Ma'utéjhuii mej raata'íhua'u me'íjna í Jesús, seíj ajta seíj. Míyen tijín:

—¿A'ataani a'íin pú'een? ¿Ni qui inee?

Ajtahua'a seíj ayén tijín:

—¿A'ataani a'íin pú'een? ¿Ni qui inee?

²³Jesús pu ayén tiu'utaniú tijín:

—A'íjna ti pan cua'a a'íjna jetze i tuxa'a nee jamuan, a'ii pu a'íin pú'een í ti nejíme'e tiu'utátuiire'esin.

²⁴Ayee pu teja'uré'enejsin ineetzi jemi i nej neajta teáata'a jetze airáne a'ij ti té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze. Mí ajta, a'íjna jemi ti nejíme'e tiu'utátuiire'esin, jaítze'e pu raatévaire'enche'e ti caí huanú'ihuanche'e a'íné rajpuaitzi

pu a'ame huápi'i. Ché'e a'íin huataújxeemiste'en.

²⁵Ajta a'íin í Judás, í ti hua'utátuiire'emi'íca'a, ayée pu tiraata'íhua'uri'i tijín:

—Maestru, canu xaa ne'ín pú'een, ¿ni qui necaí?

Jesús pu ayén tiraatá'ixaa tijín:

—Mu'ée pej asej piyen tiraataxájtaca'a.

²⁶Maúche'e mú tí'ícu'a'a tí'ij Jesús pan tí'ij. Rí'i pu tiraatá'a í Dios, ajta ra'antítaaraxi. Aj pu i hua'uré'e'í'ipi'i. Ayen tihua'íxaate'e tijín:

—Xa'ancuré'e'í'ipi'i. Xáacua'a. A'ii pu a'íin pú'een i nehuá'ira'a.

²⁷Ajta á'iyen, vaasu tijáj. Tí'ijta'i rí'i tiraatá'a í Dios, a'íi pu hua'uré'í'ite. Ayen tí'ixáata tijín:

—Xa'anti'í, najjmi'i mú'een. ²⁸A'íjna ti urajmuua, a'ii pu a'íin pú'een i nexuure'e nej ra'íráxire'esin ne'íjna jime'e nej ni raanaíjmire'en a'íjna ti jín Dios rusej ayén te'ataújratiiri'í í jécua imuá. A'íj nu jín huá'a japua niuuni mu'íicáca ti ij Dios ayén tihua'utá'uuni'í.

²⁹Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. Ayej xaa ne'u ayén tí'ayajna, íjii tíj na'a ti yú auca'ití a'ame, canu ché'e ra'antí'isin ne'íjna i já'ara'a uuva jetze ti me'ecan sino a'ájna xicá'jra'a ti Dios jetzen huateúra'ate'esin nainjapua í chaanaca. Aj nu xaa a'amua jamuan ra'antí'isin neajtahua'a rujé'cuatze'en.

Jesús pu raataxájtaca'a ti a'íin Pedro ra'avé'avaata ti nu'u caí ramua'ate
(Mr. 14:26-31; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

³⁰Aj mú mi sej tiu'utá'chuiicaca'a í mej jín rí'i tiraatá'a í Dios. Aj mú mi a'ucj.

A'u'u mú a'ará'a Aceituunajemi, jirí ti á'utaaca.

³¹Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Íjii, ti tíca'aren, mé xu núujisin. Setiu'utatévi'ira'ata neetzi jemi. Ayee pu té'eme tíj té'eyu'usi'í ti Dios ayén tiu'utaxájtaca'a tijín: “Nee nu i nej í'í Dios, a'íj nu jé'icatan cáne'axi ti tisej. Majta me'ín a'ucjxi'isin í cáne'axi.”

³²Mí neajta inee, net'íj huatarún, áa nu a'um'éle na'ame u Galilea. Amuacaí nu ará'aiixa, seajta á'iyen mú'een.

³³Ajta a'íin í Pedro, ayée pu tiu'utaniú tijín:

—Capu amín a'ij ti pua'a najjmi'í metiu'utatévi'ira'ata mi seica mú'etzi jemi. Canu ja'anáj niyen rini inee.

³⁴Aj pu i Jesús ayén tiraatá'ixaa tijín: —Ayee nu tí'imua'ixaate'e ti ayén tí'ayajna, íjii tíca'a, tí'ij caí xi huajj'jhuana í gallo, hua'íca pej piyen tína'avé'avaata yee pej nú'u caí nemua'ate.

³⁵Mí ajta a'íin Pedro, ayée pu tiraatá'ixaa ca'anín jime'e tijín:

—Tí pua'a ayén tíu'ujxe'eve'e nej á jamuan huámi'ini, capu amín a'ij. Canu ja'anáj niyen tímua'avé'avaata yee nej caí muamua'ate.

Majta me'ín í seica, ayée mú che'atá mena'a tiu'utaxájtaca'a.

Jesús pu raatéjhua'u í Dios jemi a'ujna u Getsemaní

(Mr. 14:32-42; Lc. 22:39-46)

³⁶Aj pu i á'urua a'íjna í Jesús, majta me'ín í mej jamuan á'ujj'jhua'ane'e. A'u'u mú a'ará'a, huastari jemi, ciyej ti e'eré'eevee ti ayén téj'arajtehuaa tijín Getsemaní. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Yé xu'u tité'en mú'een, iiyecuí. Neajta inee, mé nu'u vejli'í a'atanéjsin nej ni raatéjhuauni í Dios jemi.

³⁷Aj pu i á'uraa. Huaja'uví'iti a'ímej, a'íjna í Pedro, ajta a'ímej í mej hua'apua, í mej yaújmua'ame'en pú'een a'íjna í Zebedeo. Ajta á'yien a'íj pua'a raatá'a í ru tzajta'a. Jé'ecan pu huataújxeemiste. ³⁸Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Jé'ecan pu caí nú'uca'anisti'i yú ne tzajta'a. Huápi'i nu nexieemiste'e. Cu xiee nej cuy m'i'ini. Yé xu huateáturan mú'een íyie. Seuche'e xu atanéjne'ere nee jamuan.

³⁹A'atzu pu a'ímuá'ájca'i yee a'uré'ene. Tí'íj í é'ejtunutaca'a á chuaata'a. Aj pu i ayén tirájhuaaviiri'i í Dios tijín:

—Dios pej ní'íya'upua, naíjmi'i pu ri'irí mú'etzi jemi. Tí pua'a peti'itá'acare'en ti caí ayén tí'ineci'iti a'íjna ti a'íj pua'a 'een, í nej jín rajpuaitzi na'ame. Na'ari caí, ché'e caí ayén 'eene'en netj'í'íjxe'eve'e inee, sino patj'í'íjxe'eve'e.

⁴⁰Aj pu i á e'iré'ene a'u mej a'uté'uuca'a í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e. Mu'uri í'icu'utzuca'a. Tí'íj hua'ujáste, aj pu i ayén tiraata'íhua'uril'i a'íjna í Pedro tijín:

—¿Ni tzaa pecaí té'eviicua'i pej atáneere nee jamuan a'achú cumu sei hora? ⁴¹Seuche'e xu atanéjne'ere, seajta setá'aj raatéjhuauni í Dios jemi tí'íj caí tejamuáaci'iti tí'itj'í í sej jín auteáturan í Dios jemi. Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. Mú'een xu xaa huateújca'anen í ru tzajta'a. Mí ajta caí, capu á'amuaca'anisti'i.

⁴²Ajta á'uraa. Ajtahua'a ayén tirájhuaaviiri'i í Dios tijín:

—Dios pej ní'íya'upua, ti pua'a caí a'íj tí'iri'iri ti i caí ayén tí'ineci'iti a'íjna í nej jín rajpuaitzi na'ame, ché'e ayén 'eene'en patj'í'íjxe'eve'e mú'ee.

⁴³Tí'íjtáhua'a á e'iré'ene. Ajtahua'a pu huá'uteu, mecu'utzúca'a, a'iné jé'hua pu huá'amua'itijca'a í cutzi.

⁴⁴Aa mú a'uteájturaa a'ímej í mej cu'utzuca'a. Huaíacajetze pu ajtahua'a u á'ume í Jesús. Ajtahua'a pu raatéjhua'u í Dios jemi. Ayee pu che'atá na'a tirájhuaaviiri'i a'íj ti amuacaícan tiraatáhuaviiri'i.

⁴⁵Tí'íj ajtahua'a á e'iré'ene a'u mej a'uté'uuca'a a'íime í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Pu'uri íjii, sej huápi'i rucu'utzive'e. Pu'uri íjii sej huácu'utzú, seajta huaújse'upe'en. Casi'i, pu'uri aúche'e. Pu'uri a'ájna teja'uré'ene ti ij a'íin hua'utátuuiresin í ne jíme'en, i nej neajta teáata'a jetze airáne mej mi naateevi'i a'íime í mej a'íj pua'a rici.

⁴⁶Xá'ajhuixi'i. Che'eré ticu. Pu'uri e'evé'eme a'íjna ti ne jíme'en tiu'utátuuiresin.

Mat'í'íj raatéevi'i me'íjna í Jesús

(Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴⁷Aúche'e pu tí'ixajtaca'a tí'íj a'íin Judás á e'iré'ene. A'íjna í Judás, a'íi pu huá'a jetze ajtéme'ecan a'ímej í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua mua'ará'axcaa. Jéihua mú teite jamuan huajú'ucaa. Seica mú tiu'í'isime'e í nahuaa ti ruxí'ejta'a te'ejcamíimijmee, majta seica ciyej tiu'í'í í mej jín huá'ucui'ini. Naíjmi'ica mú huata'áijtaca'a a'íime í mej tí'áijta teyujta'a, majta í huá'avaujsimua'a í teite.

⁴⁸Ajta a'íin ti hua'utátuui a'íjna í Jesús, amuacá pu tí'ihuaújmua'atzii a'íj ti ye'í huárini mej mi ráamua'aree ja'atí ti a'íin pú'een í Jesús. Ayen tijín:

—A'fjna ne'u, í nej ru'itépí'itze'esin netí'ij raatateújte'en, a'li pu a'fín pírici. Setá'aj hui raatéevi'i.

⁴⁹Jfme'en pu'u a'ará'a, aj pu i ajteáxiireca'a a'u ti a'utéveeca'a a'fjna í Jesús. Ayee pu tiraatateújte tijín:

—¿A'iné pena'a, Maestru?

Ajta ru'itépí'itze.

⁵⁰Aj pu i ayén tiraatá'ixaa a'fjna í Jesús tijín:

—Ne'amiigu, ¿ni pe'fjna jfn piyen yé vé'eme? —Yee pu'u tiraata'íhua'uri'i.

Majta me'fn í seica, a'fi mú ajteáxiireca'a jemin. Mat'í'ij mi raatéevi'i. ⁵¹Mat'í'ij raatéevi'i, aj pu i se'j ti Jesús jamuan á'uche'ecane'e, a'fi pu rú'ijcupi í runahuaa ti ruxí'ejta'a te'ejcam'íimijmee. Aj pu i ru'itéjtze a'fjna í ti ravaire'e a'fjna ti tihuá'ajjte'e u teyujta'a. Tí'ij jí ra'ajtavé'ijcheca'a í naxaira'an.

⁵²Ajta Jesús ayén tiraata'áj a'fjna í ja'ati tijín:

—Ucárujte'e mua'anáhuaa, a'iné ti pua'a piyen ru'ijcuta mua'anáhuaa, a'fi mú majta muaajé'licatan nahuaa jime'e. ⁵³¿Ni ayén timuá'amitiejte'e mú'eetzi ti ayén ruxe'leve'e pej piyen huárini?

'Casi'i, ti pua'a niyen raatáhuavii í ti ní'iyá'upua, a'fi pu raayí'iti ti hua'uta'ájjte'en a'fmej í mej tí'ivaire'e u ta japua mej mi ave'ecanén menaatévaire'en. Majta me'fn, a'fi mú miyen a'ará'axcan a'achú cumu huaícate vi'ira'a.

⁵⁴'Aru ti pua'a hui niyen huárini, capu ché'e huatári'iristari ti ij ayén araúrasten a'ij ti té'eyu'usi' í yu'uxari jetze ti nu'u ayén ruxe'leve'e mej miyen náaruuren.

⁵⁵Aj pu i Jesús ayén tihua'uta'íhua'uri' í teite tijín:

—¿Ni siyen yé vé'uju'un se'fjna jime'e í nej niyen hua'uré'eseire'esin

í teite mej mi huaténe'use'en í gobierno jemi? ¿Ni se'fjna jfn tiu'f'isin í nahuaa ti ruxí'ejta'a te'ejcam'íimijmee, seajta ciyej tiu'f'isin sej si naateevi'i?

'Nain tújca'ari tzajta'a ti yú e'iré'ene, a'úu nu a'utéveeca'a teyujta'a. Netejá'amua'atehua'a nu ná'aye'i. Mí seajta mú'een, caxu ja'anáj naateevi'i se'újna. ¿A'iné 'een jfn siyen rici íjii? ⁵⁶Ayee pu nain tiuju'umé'e a'ame ti i ayén araúrasten a'ij mej mejm'i tira'uyú'uxaca'a í yu'uxari jetze a'fime í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a.

Majta me'fn í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'axcaa, naími'i mu'u mi á yaúurie. Mat'í'ij mi huataúruu.

A'fi mú ya'uví'iti í Jesús huá'a jemi í jueesi

(Mr. 14:53-65; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵⁷Majta me'fn í mej raatéevi'i me'fjna í Jesús, a'úu mú ya'uví'iti me'fjna jemi í Caifás, a'fjna ti nain jfn antiújmua'aree teyujta'a. Majta me'fn í mej tiú'ujmua'ate í niuucari ti tí'ajta, majta me'fn í huá'avaujsimua'a, a'úu mú majta e'etiújseire'eca'a a'utí a'utéveeca'a a'fjna í Caifás.

⁵⁸Ajta a'fjna í Pedro, a'atzu pu a'imuá raavá'rajme'e a'fjna í Jesús. A'u'u pu vejlí'i a'ará'a a'u ti já'ita'a e'eráyaujta'a, a'u ti e'irájca a'fjna ti nain jfn antiújmua'aree teyujta'a. A'u'u pu ajta a'uteá'rupi. Aj pu i huá'a jamuan a'ujve'íjxi a'fmej í mej tí'icha'ii ti ij ráamu'aree a'ij ti tejauumé'e a'ame.

⁵⁹Majta me'fn mej tí'ajta teyujta'a jamuan naími'i í hua'ajueesi, a'fi mú rahuauca'a í hua'itzi í mej jfn

Jesús jetze te'ujpuá'ajte'en ti ayén hua'utá'an mej mi raajé'ica. ⁶⁰Mu'ití mú á'ujca'anejca'a mej hua'itzi jín té'antzaahuatelen. Capu amín a'ij. Camu ti'tití huáteu í mej jín jetzen te'ujpuá'ajte'en.

A'atzu á'ateevi'ica ti ayén tí'irici. Aj mú xaa me'ín í mej hua'apua mú á e'iré'ene. ⁶¹Ayee mú tihua'utá'ixaa tijín:

—Ayee pu yeehui tiu'utaxájtaca'a amíjna mi tevi a'ijna jíme'en yee: "Nee nu raayí'ti nej raaté'uuna a'ijna i teyuu ti chí'ira'an pú'een í Dios, ajta nu'u ajta rá'ajtaahua huaíca xicaj tzajta'a."

⁶²Aj pu i sefj ájchee. A'ii pu a'ín pú'een'e í ti nain jín antiújmua'aree u teyujta'a. Ayee pu a'ín tiu'uta'íhua'uri'i í Jesús tijín:

—¿Ni pecá'ij pena'a tiu'utániusin? ¿Tí'itájni pú'een a'ijna í mej jín té'antzaahuatelen mú'eetzi jemi?

⁶³Ajta a'ín í Jesús, capu ti'tití a'ij tiu'utaxájtaca'a. Ajta a'ín ti nain jín antiújmua'aree í teyujta'a, ayée pu tiraatá'ixaa tijín:

—Ayee nu tí'imua'ajte'e niuucajtze'en í Dios patá'aj taatá'ixaate'en ja'atí pej pú'een. ¿Ni mú'ee pe'ín pírici a'ijna í ti í'yaujra'an í Dios?

⁶⁴Jesús pu ayén tiu'utataniú tijín:

—Mu'ée pej piyen raataxájtaca'a. Mí neajta inee, ayée nu tejá'amua'ixaate'e ti ayén tejauum'é'e a'ame. Mú'een xu neseíra'a xá'aju'un ineetzi i nej neajta teáata'a jetze airáne netí'ij án huatéyeijxa ri'irínta'an a'ijna í ti nain jín antiújmua'aree u ta japua, seajta neseíra'a xá'aju'un netí'ijáhua'a yé ve'ecáanen í jaitiri jetze.

⁶⁵Ajta a'ín í ti nain jín antiújmua'aree í teyujta'a, a'íi pu

ra'antisiújtza'an í rusiicu'u mej mi ráamua'aree ti a'ín huataniú'ucaca'a. Ayen tijín:

—A'ij pu pua'a ti'ixa í Dios jemi. Capu ché'e ruxe'leve'e mej mi seica té'antzaahuatelen jemin. ¿Ni caí ayén ti'ayajna? Casi'i, xu'uri ráanamujri'i ti ayén a'ij pua'a ti'ixa í Dios jemi.

⁶⁶¿A'iné tejamuá'amitiejte'le mú'ejmi?

Majta me'ín í seica, miyen tijín: —Ayee pu tiraavíjte'e ti huámí'ini a'íjna jíme'e.

⁶⁷Aj mú mi ra'arázjímua'axi á néerime'ara'an jetze, majta ra'itéevajxi í rumuájca'a jíme'e. Seica mú majta ru'itéva'ara'a. ⁶⁸Majta miyen tiraatá'ixaa tijín:

—Taatá'ixaate'e mú'ee mi pej nu'u i'í Círiistu'u, ¿a'ataani mu'itíjvee?

Pedro pu ra'avé'avaataca'a ti nu'u caí ramua'ate í Jesús

(Mr. 14:66-72; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-57)

⁶⁹Ajta a'ín í Pedro, a'úu pu anu'uhuátacatii já'ita'a ti e'eráyaujta'a í chí'ita. Ajta sefj uteájrupi, í ti ravaire'le a'ijna í teyujta'a ti antiújmua'aree. Í'ita'a a'íjna. Aj pu i á e'iré'ene jemin. Ayee pu tiraata'íhua'uri'i tijín:

—Mu'ée pej pajta á'uche'ecane'e pe'íjna jamuan, ti Galilea é'eme'ecan.

⁷⁰Ajta a'ín Pedro, seicié pu tiraatá'ixaa mej seíraca'a í seica, ayén tijín:

—Canu ramua'aree a'ij pej ye'í ti'ixa.

⁷¹Aj pu i ájchee. Pu'uri huiramé'eca tá'apueerta. Aa pu a'utéechaxi.

Ajta'hua'a sefj raasefj 'íita'a. Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa í teite í mej a'uun a'uráte'eca'a tijín:

—Amíjna mi tevi, a'íi pu xaa á'uche'ecane'e jamuan a'íjna í Jesús, Nazarét ti é'eme'ecan.

⁷²Ajtahua'a pu seicíe tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Pedro. Niucacajtze'en pu jín ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Canu ramua'ate ne'íjna í tevi.

⁷³A'atzu á'atevili'ca, majta me'ín í mej e'eré'ete'ecaa, a'íi mú á e'iré'ene vejli'i jemin. Ayee mú tiraatá'ixaa tíjín:

—Mú'ee pej xaa huá'a jetze ajtéme'ecan. Tu'uri ramua'aree te'íjna jime'e a'ij pej ye'í te'enrú'u.

⁷⁴Ajta á'iyyen Pedro ayén a'utéjche ti ayén rájhuavii í Dios ti nu'u Dios ayén puajítzi raatá'an ti pua'a caí ayén ti'ayajna. Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa niucacajtze'en í Dios tíjín:

—Canu ramua'ate nemíjna mi tevi.

Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a, aj pu i huajíjhua'ca'a a'íjna í tecuaara'i. ⁷⁵Ti'ij jí á'iyyen Pedro ra'utámua'areeri'i a'ij ti Jesús amuacaí tiraatá'ixaa ti jíme'en yee: “Tí'ij nu'u caí xi huajíjhua'a í gallo, ayée pej nu'u huaíca piyen tina'avé'avaata yee capej nemua'ate.”

Aj pu'i huirájraa. Jé'ecan pu a'ij pua'a raatá'a. Tiujyeínejraa huápi'i.

Metiu'utátuii me'íjna í Jesús í Pilato jemi

(Mr. 15:1; Lc. 23:1-2; Jn. 18:28-32)

27 Yee ruijmua'a yee, aré'apua'a, a'íime í mej tí'ajta teyujta'a, majta huá'a vaújsimua'a í teite, a'íi mú raaxi'epi'intare rujíimua'a a'ij mej ye'í huárini mej mi raajé'ica í Jesús. ²Mara'anáají'icí'e í muájca'are'ara'an jetze, mat'íj mi ya'uví'iti. Aj mú mi

raatátui a'íjna í tajtuhuan, ti ayén ántehuaa tíjín Pilato.

Judás pu nu'u e'ecaújca'imín

³Ajta a'íjna í Judás, tí'ij ráamua'areeri'i tíjín puajítzi mú raatá'asin í Jesús, jé'ecan pu a'ij pua'a raatá'a. Ajta, yaútuua huá'a jemi a'íjna í tumin ti seité japuan tamuáamuata'a ará'ase. Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íimej í mej tí'ajta, ajta a'íimej í huá'a vaújsimua'a tíjín:

⁴—Nee nu auteajturaa í Dios jemi a'iné nejámuaatátui ja'atí ti caí ti'itíj jín até'itzea'ara sej si raajé'ica.

Majta miyen tiraatá'ixaa tíjín:

—Capu a'atzu ta jetze ruxe'eve'e itejmi. Mú'ee pej pú'eene'e.

⁵Aj pu i Judás á ye'ejhuá'axi í tumin á chuaata'a a'ujna teyujta'a. Ti'ij jí á'uraa. Tí'ij í mé já'ahua'a e'ecaújca'imín.

⁶Majta me'ín í mej tí'ajta teyujta'a, a'íi mú raaré'eje'ipi me'íjna í tumin. Majta miyen tiu'utaxájtaca'a tíjín:

—Capu a'ij tiu'utá'aca tej yeútuuaani a'íjna í tumin a'u ti á'ujseire'e í tumin teyujta'a ti me'ecan, a'iné a'ii pu a'íin pú'een í tej jín tiu'unájchitaca'a tej ti yá'urieeni í xúure'e.

⁷Mat'íj mi miyen raaxi'epi'intare a'ij mej ye'í huárini me'íjna jime'e í tumin. Ayee mú me'íjna jín chuej huánanai mej miyen ratamuá'amua tíjín chuej ti japuan tí'imíjhuaca a'íjna ti xa'ari tí'ita'ahuaca. Ayee mú raxi'eve'eca'a mej mi me'luun hua'avá'anaamuan a'íimej í mej seij chuejra'a japua é'eme'ecan. ⁸Ayee mú majta ratamuá'amua tíj na'a a'ájna'imua ti yú e'iré'ene tíjín chuej mej japuan ra'uré'exire í xúure'e.

⁹A'ájna'imua pu araúrate a'ij ti ajm'íi tiraataxájtaca'a a'íjna í Jeremías teecan

ti Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a tijn: "A'fime í mej Israél jetze ajtémecan, ayée mú raaxí'epi'intare mej tiraanájhite'en a'achú cumu seité japon tamuáamuata'a tumin ti i'í plata ti ij a'fín hua'utátuiire'en a'fjna í ja'ati. Majta á'iyen raaré'je'ipi me'fjna í tumin. ¹⁰Ayee mú majta huaríj tijn tinaata'áj í tavástara'a. Chuej mú huánanai a'u ti tí'imijhuacare'e a'fjna ti xa'ari tí'ita'ahuaca."

Tí'ij Jesús a'uun a'utéveeca'a a'fjna jemi í Pilato

(Mr. 15:2-5; Lc. 23:3-5; Jn. 18:33-38)

¹¹Ajta a'fín í Jesús, a'úu pu a'utéveeca'a jemin a'fjna í tajtuhuan. Aj pu i a'fín tajtuhuan ayén tiraata'íhua'uri'i tijn:

—¿Ni mú'ee pe'fín pú'een í pej hua'arey a'fme í mej Israél jetze ajtémecan?

Ayee pu tiu'utaniú a'fjna í Jesús:

—Aa ni'ijta ne'u, a'ij pej ye'f tí'ixa mú'ee.

¹²Mí ajta a'fín Jesús, mat'ij jetzen te'ujpuá'ajte a'fime í mej tí'ajta teyujta'a, majta huá'avaujsimua'a, capu ti'itj xajtaca'a.

¹³Aj pu i Pilato ayén tiraata'íhua'uri'i tijn:

—¿Ni pecaí piyen huá'unamuajri'i í mej jeíhua mú'etzi jetze te'ujpuá'ajte?

¹⁴Ajta a'fín Jesús, capu ti'itj xajtaca'a. Capu ajta seicé tiu'utaxájtaca'a, ni seíj jime'e í mej jín jetzen te'ujpuá'ajte. A'fj pu jín, jé'ecan pu a'ij yá'usejiraca'a a'fjna í tajtuhuan.

Mat'ij me'fjna jín ra'uxíjte í Jesús ti ij huámi'ini

(Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)

¹⁵Ajta a'ájna mat'ij tí'iyestejca'a í teite, ayée pu tí'ijri'irejca'a

a'fjna í tajtuhuan ti ayén seíj huatátuaani ti aiteánami'i, ja'atí ti na'a mej raatáhuavii. ¹⁶Ajta seíj aiteánami'ihuaca'a ti ayén ántehuaa tijn Barrabás. Naími'i mú ramua'atejca'a me'fjna í Barrabás, ti a'ij pua'a tí'itevistaca'a.

¹⁷Mat'ij ajteáxiireca'a jeíhua í teite, Pilato pu ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijn:

—¿A'iné setí'ijxe'eve'e mú'een? ¿Ni qui neraatátuaani ne'fjna í Barrabás, na'ari nemíjna mi Jesús, í ti jee i'í Ciríistu'u?

¹⁸Ayee pu tihua'uta'íhua'uri'i a'iné ayée pu ráamua'areeri'i tijn mará'achueere'eca'a í Jesús. A'fj mú jín raatátuiiri'i í tajtuhuan.

¹⁹Aúche'e pu huateca'ca í ipuari japua a'fjna í Pilato tí'ij íra'ara'an ayén tiraata'í'iri'i tijn: "A'ij nu pua'a tiú'umaaraca'a ne'fjna jime'e í tevi ti caí ja'anáj ti'itj jín auteájturaa. Jéíhua nu rajpuá'jtzica'a jii ne'fjna jime'e. Capej ti'itj jín jetzen tí'ijpuá'ajte'e."

²⁰Majta me'fín í mej tí'ajta u teyujta'a, majta a'fime í huá'avaujsimua'a, a'fí mú ca'aníjra'a hua'utá'a í teite mej mi miyen rájhuavii í tajtuhuan ti ij a'fín huatátuaani a'fjna í Barrabás. Ayee mú majta tirájhuaviiri'i ti ij a'fín tiu'utá'an mej mi raajé'ica me'fjna í Jesús.

²¹Ajtahua'a pu ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijn:

—¿A'iné setí'ijxe'eve'e mú'een? ¿A'atajni naatátuaani a'fme í mej hua'apua?

Ayee mú tiu'utaniú tijn:

—Barrabás.

²²Aj pu i Pilato ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijn:

—¿Ari mi Jesús, a'iné ti'itáj jín neráaruuren?

Naími'i mú miyen tiu'utaniú tijín:

—Patá'aj rá'utatan cúruu jetze.

²³Pilato pu ajtahua'a ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—¿A'iné 'een jime'e? ¿Ti'itájni jín auteájturaa tej ti tiyen ráaruuren?

Aj mú mi jaítze'e ca'anín jín huajíjhuaca'a tijín:

—Patá'aj rá'utatan cúruu jetze.

²⁴Pilato pu rú'umua'areereca'a ti caí a'ij ti'iri'iri huá'a jemi, sino mu'uri tén autéhuijsime'e mej tiú'ujne'usite'esin chá'a mena'a. A'ij pu jín anaújmuaijte jaj jime'e mej seíraca'a í teite. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Canu ne'ín pú'een í ti raajé'icatan amájna mi teáata'a, sino mú'een xu'u pú'een.

²⁵Naími'i mú miyen tiu'utaniú tijín:

—Ché'e ayén éene'en ti titáaci'iti itejmi, ajta ti tihuá'uci'iti í tayaujmu'a'a a'íjna jime'e í tej raajé'ica.

²⁶Aj pu i Pilato raatátuaa a'íjna í Barrabás huá'a jemi. Ajta raata'aíjtaca'a mej ra'itévaxi'ín me'íjna í Jesús. Aj pu i hua'utátuii mej mi rá'utatan.

²⁷Aj mú mi me'ín xantaaru'u ya'ujáj a'ájna ti tajtuhuan e'irájca. Majta hua'utajé najjmi'lica í rux'íej xantaaru'u mej mi tiújseire'en jemin í Jesús. ²⁸Mat'íj mi tiracá'ari'iri'i nain í ti ti'itéchejca'a. Majta sícu'uri mú ru'ucáachejte ti pá'uvi'i, ti neána jime'e. ²⁹Majta curuun mú raateáaave ti tzicare'e jime'e cistíjhuaca'a. A'ij mú ra'avé'erujti'iri'i. Majta, itzj mú ru'itéechuite ri'iríinta'an.

Aj mú mi títunutaxi jemin. Ayee mú tirá'uxieehuari'iri'i tijín:

—¿A'iné pena'a, mú'ee pej tihuá'ajte'e a'ímej í mej Israel jetze ajtémecan?

³⁰Majta ra'atétzjímua'axi, majta rajví'i me'íjna í itzj. Mu'íi mú ra'avé'evajxi án mu'úutze'en me'íjna jime'e. ³¹Mat'íj rá'uxieehuari'ira, aj mú mi rú'ijchuiiri'i me'íjna í sícu'uri ti pá'uvi'i, ti neána jime'e. Majta ru'ucáachejte í sícu'ure'ara'an. Mat'íj mi ya'ujáj mej mi rá'utatan í cúruu jetze.

Merá'utatai me'íjna í Jesús í cúruu jetze

(Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

³²Mat'íj aujú'ucaa, seíj mú antinájcheca'a ti seíj chuéjra'a japua é'eme'ecan ti ayén téja'arájtehuaa tijín Cirene. Ajta a'ín í teáata'a, ayee pu ántehuaa tijín Simón. Aj mú mi raata'aíjte ti a'ín rá'anchueeni cúrujra'an í Jesús.

³³Mat'íj mi me'uun a'ará'a a'u ti ayén téja'arájtehuaa hua'aniuuca jime'e tijín Gólgota. Gólgota, ayee pu huataújmu'a'a tijín Mi'ichí Mu'uta. ³⁴A'uu mú raatá'a ti'itj ti raayé'en, viinu ti antzináj ti ranaxca. Tí'ij ra'ajtamúa'a, capu ra'í'imi'i já'araa.

³⁵Mat'íj mi rá'utatai í cúruu jetze. Majta, huáhuajcaca'a mej ti'ihuajmua'itín tetej jime'e mej mi ráamua'aree ti'itj ti a'ij raci'iti seíj ajta seíj í cfixure'ara'an í Jesús. Ayee mú titeeré'ujpijte. ³⁶Majta a'ujrá'aseca'a mej mi ráacha'ín.

³⁷Majta taabla cílieene'en aúutatai a'utí á'ujmu'u í Jesús. Ayee mú amuacá ra'uyú'uxaca'a í taabla jetze a'íjna í mej jín jetzen te'ujpuá'ajte tijín: "A'ii pu a'ín pú'een í Jesús, í ti hua'arey a'ímej í mej Israel jetze ajtémecan." ³⁸Majta jamuan huá'utatai hua'apuaca í nahua'ari. Seíj mú aúutatai ri'iríinta'an í Jesús, majta í seíj, úutata'an.

³⁹ Majta me'ín í mej a'uré'enineica'a, matí'ij raasej, a'íí mú aicámu'uvajra mej caí rá'acu'uvejca'a. A'ij mú pua'a tí'ijjeeveca'a. ⁴⁰ Miyen tijín:

—Mú'ee, mi pej nu'u raaté'uuna í teyuu, pajta nu'u huaíca xica jín pajtáhua'a rá'ajtaahua, aisí ne'u, patá'aj asej ajapua huániuuni. Tí pua'a mú'ee pe pe'ín pú'een í yaujra'an í Dios, acájra'a hui amíjna jetze mi cúruu.

⁴¹ Ayee mú che'atá mena'a tirá'uxieehuari'iri'i a'íime í mej tí'ajta teyujta'a, majta a'íime í mej tiú'ujmua'ate í niuucari jime'e ti tí'ajta, majta huá'avausimua'a.

⁴² Ayee mú tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Amí pu ari huá'a japua huaniú í seica. Mí ajta amín, capu raayí'ti ti rujapua huániuuni. Amí pu nu'u tarey itejmi í tej Israel jetze ajtémecan; ché'e amín acájra'ani mi cúruu jetze. Aj tu xaa rá'antzaahuat'esin.

⁴³ A'íí pu hui nu'u rá'atzaahuat'e í Dios. Ché'e Dios japuan huániuuni íjii ti pua'a ayén raxí'eve'e a'iné ayée pu amín tiu'utaxájtaca'a ti jíme'en yee: “Nee nu ne'ín pú'een í yaujra'an Dios.”

⁴⁴ Majta me'ín í mej jamuan huajú'ucaa, a'íí mú miyen che'atá rá'uxieehuari'iri'i.

Jesús pu huamí'i

(Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

⁴⁵ Tí'ij a'ájna teja'uré'ene a'atzaj tacuarixpua, aj pu'i huateática'areca'a nainjapua í chuej. ⁴⁶ Tí'ij teja'uré'ene a'ájna já'ita'a tacuarixpua, aj pu í Jesús ca'anín jín huajjúhuaca'a í runiuuca jime'e tijín:

—Eloi, eloi, ¿lama sabactani?

A'íjna í niuucari, ayée pu huataújmu'a'a tijín: “Mí pej ni'i Dios, mi pej ni'i Dios, ¿a'iné 'een jín pi nejajúurie?”

⁴⁷ Seica mej me'uun huaté'uuca'a meráanamuajri'i. Ayee mú tiu'utaxájtaca'a tijín:

—A'íí pu hui huatajé a'íjna í Elías ti ajmí'i Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a.

⁴⁸ Jíme'en mu'u miyen tiu'utaxájtaca'a, aj pu í sej a'utiéechejraa. Tí'itíj pu u a'uvé'teii ti urájta'ati. Ajta raateáru'one nahuáj jíme'e ta'antzíjvi'i. Ra'antíj'ici'e ciyej jetze, aj pu í rá'ajchui ti ij Jesús huayé'en a'íjna jetze.

⁴⁹ Majta seica, ayée mú tiraatá'ixaa tijín:

—Ché'e ayén éene'en. Aisí ti pua'a yé tanén a'íjna í Elías ti ij a'íin ra'acájtuaani.

⁵⁰ Ajta a'íjna í Jesús, ajtahua'a pu ca'anín jín huajjúhuaca'a. Aj pu í huamí'i.

⁵¹ Ajta a'íjna í cíixuri ti itzíjhua, a'uun ti huatávivíjime'eca teyujta'a, jíme'en pu'u huamí'i a'íjna í Jesús, aj pu í já'ita'a acásiujtza'an. Ajta huatéujca'atzijxi í chuej, ajta já'ita'a a'utátapuaj í tete. ⁵² Ajta te'entaújcuunaxi a'u mej e'eve'enámí'ihuajme'ecaa í mej huácuii.

Dios pu ajtahua'a hua'utatíste í huá'axiejni'uuca mu'iicaca í mej huácuii, a'íimej í mej mejmí'i ra'ará'astijre. Majtahua'a mú í'irúuri muá'araa. ⁵³ Majta aita'áj a'u mej e'eve'enámí'ihuajme'ecaa. Majta me'ín, tí'ij huatarúj a'íjna í Jesús, a'íí mú a'uteájrupi u chajta'a. A'uu mú a'utasejre jemin í teite í mej mu'íi.

⁵⁴ Ajta a'íjna hua'acapítan í xantaaru'u í mej anxíte ará'axcaa, majta í mej jamuan tí'icha'iica'a, nain mú tiu'uséj a'ij ti tiu'uríj, ajta ti huatéujca'atzijxi í chuej. Jé'ecan

mú tiu'utáatziin. Majta miyen
tiu'utaxájtaca'a tijn:

—Tarí'i pu a'fín pú'eeene'e yaujra'an
í Dios.

⁵⁵Majta seica, á mu'u imuá a'uté'uu
meti'iseíiraca'a í mej 'uUCA. Mi'i mu'fí.
A'fí mú á'ujjuhua'ane'e me'fjna í Jesús
jamuan tijn na'a ti u a'arájraa u Galilea,
majta í mej ravaire'eca'a tijn na'a ti
ayén ruxe'leve'e. ⁵⁶A'íi mú a'fín pú'een:
a'fjna í María, Magdala ti é'eme'ecan,
ajta seíj ti ayén che'atá ántehuaa tijn
María. Hua'anaana pu pú'een a'fjna
í Jacobo, ajta a'fjna í José. Seíj pu ajta
huá'a jamuan a'utéveeca'a, a'fjna ti
hua'anáànaj a'fmej yaújmua'ame'en
a'fjna í Zebedeo.

Mera'avá'ana me'fjna í Jesús

(Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁵⁷Tí'ij ari huachúmua'ancaa, seíj
pu á e'iré'ene ti Arimatea é'eme'ecan.
Chíjteaani pu pírici a'fjna. Ayee
pu ántehuaa tijn José. A'fí pu ajta
rá'atzaahuate'eca'a a'fjna í Jesús.

⁵⁸A'fí pu á e'iré'ene jemin a'fjna
í Pilato. Ajta rájhuaviiri'i ti a'fín
raatátuiire'en tévira'an í Jesús teecan.
Ajta a'fín Pilato tiu'uta'ájtaca'a mej
nu'u raatátuiire'en.

⁵⁹Ajta José, tí'iquí ra'acájtí
í tévira'an. Ajta ra'iré'el'jcataca'a
saavana jime'e ti jéjcuá. ⁶⁰A'fí pu
auchén ruuré'ijche u tété'e í tete
tzajta'a. A'fí pu í'a'ara'an mej mi
me'uun ra'avá'an t'í'ij huám'íni.
Mí ajta, a'úu pu ru'utéete tévira'an
í Jesús teecan. Ayee pu a'fjna jín
huaríj, aj pu í ru'ujná tetej jime'e ti
sicíirara'a. Ajta á'uraa.

⁶¹Ajta a'fjna í María, Magdala
ti é'eme'ecan, ajta í seíj, í María,
a'úu mú a'uté'uuca'a a'ájna vejli'i
ta'iráninei a'u mej ya'utéete.

A'fime mej tí'icha'íica'a a'utí Jesús e'evé'enamí'ihuaca'a

⁶²Yee ruijmua'a yee, mat'í'ij meri rí'í
huaújrúu mej mi huaújse'upe'en, a'fime
í mej tí'áijta teyujta'a, majta me'fín í
fariseo, a'fí mú á e'iré'ene jemin a'fjna í
Pilato. ⁶³Ayee mú tiraatá'ixaa tijn:

—Tavastara'a, ayée tu
ra'utámua'areeri'i ti ayén
tiu'utaxájtaca'a a'fjna í ti
tí'ihuá'itacare'e. Tí'ij auj ruurica,
ayée pu tiu'utaxájtaca'a tijn: “Huaíca
xicaj nu jetze huatarújsin.”

⁶⁴A'fí pu jín, ayée tu tí'ijxe'leve'e pej
raata'áijta mej mi tiú'ucha'íin a'u ti
e'evé'enamí'í ajta caí mú á'ume'en huaíca
xica. Na'ari caí, í'irí'iri mej e'ire'enén,
meraánahua'an í tévira'an a'fime í mej
Jesús jamuan á'ujjuhua'ane'e. Aj mú xaa
miyen hua'itzi jín tihua'utá'ixaate'esin
í teite tijn pu'uri huataríj. Ajta jaítze'e
pu a'ij pua'a téleme caí tí'ij amuacaí ayén
tiu'uhuá'itaca'a a'fjna jime'e ti ayén nu'u
yaujra'an pú'een í Dios.

⁶⁵Aj pu í ayén tihua'utá'ixaa a'fjna
í Pilato tijn:

—Ayee pu té'eme. Metí'icha'íj mú
muá'aju'un. Sericu mú'een, seajta
ru'ujjáxu'umua'an xaríj jime'e, ajta
júmi'inari jime'e, a'ij sej tiraayí'ti ti
ij caí ja'atí ramuari'e í tévira'an.

⁶⁶Mat'í'ij mi a'ucíj. Majta rí'í ráaruu
xaríj jime'e, majta júmi'inari jime'e
ti ij caí ja'atí ra'antácuuna. Majta u
hua'utehúii a'fmej í mej tí'icha'íi.

Tí'ij Jesús a'itáaraa huá'a tzajta'a í mí'ichite

(Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

28 Tí'ij mú á'ume a'fjna
í xica mej jetzen ruse'upi,
tapuá'aríjme'eca, a'fjna í María,
Magdala ti é'eme'ecan, ajta í seíj

ti ajta María, u mú á'uju'un mej mi ya'utéeseij a'u mej ye'avá'ana. ²Ca'anín pu jín huateújca'atzijxi í chuej a'iné sejí ti tí'ivaire'e u ta japua, a'íi pu e'icaanej u júte'e. Aa pu e'iré'ene a'u mej ye'avá'ana.

Antáriihuaca'a a'íjna í tete ti jín ujnámi'ihuaca'a ti únú'ujcun. Ajta japuan a'ujyeíjxi. ³Jé'ecan pu tétaave'e cuaiínavi'in jime'e i ti jín til'itéechen temua'a naa a'íjna í ja'ati.

⁴Majta me'ín í mej tí'icha'íica'a, huápi'i mú ruviveeca'a, majta a'itavátzi me'íjna jime'e mej huápi'i tiu'utátziin. Cu xiee mej cuj huácuui.

⁵Ajta a'íin ti tí'ivaire'e u ta japua, ayée pu tihua'utá'ixaa a'ímej í 'uuca tíjín:

—Caxu tí'itziine'e, a'iné néjmua'aree sej u ye'evé'ehua se'íjna í Jesús í mej rá'utatai. ⁶Capu hui ye'e já'ahua'a a'iné pu'uri huatarúj t'íj ajmí'i tiu'utaxájtaca'a. Casí'i, mú sé'uju'un setá'aj ya'useíj a'u mej ye'etéete.

⁷Seajta, setá'aj á'uciine jíye'itzi jime'e sej si huaja'utá'ixaate'en a'ímej í mej jamuan á'ujuhua'ane'e ti jime'en yee: “A'íi pu ari huatarúj, ajta amuacaí pu nu'u a'um'é'e a'ame a'ujna Galilea ti ij a'íin huajá'uchu'eve'en a'ujna. A'uu xu nu'u yé'esejran.” Nu'uri amuaatá'ixaa.

⁸Majta me'ín í 'uuca, ca'anacan mú a'ucíj. Maúche'e mú tí'itziine'eca'a. Mí majta, muaataújtemua'ave jehua. A'uu mú a'uruáachejraa mej mí tihua'utá'ixaate'en a'ímej í mej Jesús jamuan á'ujuhua'ane'e.

⁹Ajta, jíye'itzi jín, Jesús huá'uteu. Ayee pu tihua'utateújte tíjín:

—¿A'iné sena'a?

Majta me'ín, á mú e'iré'ene jemin. Majta ra'avé'evi'iraxi íicá'ra'an jetze. Majta r'í'i tiraatá'a.

¹⁰Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Caxu tí'itziine'e. Sericu mú'een, setá'aj tihua'utá'ixaate'en í ne'ihuaamua'a mej á'uciine me'újna Galilea. A'uu mú hui ne'jé'esejran.

A'ij mej tiu'utaxájtaca'a í xantaaru'u

¹¹Maúche'e mú huajú'ucaa a'íime í 'uuca, seica mú a'uun á'uju'un u chajta'a. A'ii mú a'íin pú'een seica í mej tí'icha'íica'a. Majta miyen tihua'utá'ixaa a'ímej í mej tí'ajta teyujta'a nain a'ij ti til'ití huaríj.

¹²Majta me'ín í mej tí'ajta teyujta'a, a'íi mú tíújsej huá'a jamuan í vaujsi mej mi raaxí'epi'intare'en a'ij mej ye'í huárini. Aj mú mi tumin hua'utá'a í xantaaru'u, jehua. ¹³Ayee mú tihua'utá'ixaa tíjín:

—Ayee xu huárini mú'een. Setá'aj siyen tihua'utá'ixaate'en yee: “Seica mú mú a'uvé'uju'un t'íca'ímua a'íime í mej Jesús jamuan á'ujuhua'ane'e tet'íj cu'utzuca'a iteen. A'íi mú yá'utii í tévira'an avíitzi jime'e.” ¹⁴Ajta ti pua'a ráamua'aree í tajtuhuan a'ij ti til'ití huaríj, teen tu tiyen tiraatá'ixaate'esin ti ij caí til'it'íj jín a'ij amuaáaruuren mú'ejmi.

¹⁵Majta tumin mú á'utii a'íime í xantaaru'u. Majta miyen che'atá mena'a huaríj mat'íj me'ín seica hua'uta'íteca'a. T'íj na'a ti yú e'iré'ene, ayée mú tí'ixaxa'a nainjapua a'íime í mej Israel jetze ajtème'ecan ti ayén ti'ayajna.

Jesús pu til'it'íj jín tihua'utá'ixaa í mej jamuan á'ujuhua'ane'e

(Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

¹⁶Majta me'ín í mej tamuaamuata'a japuan sejí mua'ará'axcaa, a'úu mú á'uju'un a'ujna Galilea. A'uu

mú a'ará'a jirí jetze tǎj amuacá
 tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús mej nu'u
 me'uun a'atanén. ¹⁷Matf'ij raasefj, aj
 mú mi rí'i tiraatá'a. Mí majta me'ín,
 camu rí'i rá'atzaahuate'eca'a ti a'íin
 pú'eene'e.

¹⁸Aj pu i Jesús e'iré'ene vejli'i huá'a
 jemi. Ayee pu tihua'utá'ixaa tǎjín:

—Pu'uri naatá'a nej niyen nain
 jín antínmua'aree tǎj na'a ti a'uun
 é'esejre'e u ta japua, ajta tǎj na'a ti
 íiyen sejre'e chaanaca japua.

¹⁹A'íj xu jín a'ucíjxi'ín
 nainjapua sefj chuéjra'a japua

sej si hua'utémua'itin í teite
 mej mi na'ará'astijre'en. Seajta
 huá'umua'ihuan niuucajtze'en í ti
 ní'iya'upua, seajta niuucajtze'en í nej
 i'i yaujra'an, seajta niuucajtze'en í
 xiéjniu'ucare'ara'an í Dios.

²⁰Seajta mú'een,
 setihúa'amua'atehua'an mej mi
 nain jín na'ará'astijre'en a'ij nej neri
 tejamuaata'aíj mú'ejmi. Neajta inee,
 rí'i nu'u yé huatevéé na'ame a'amua
 jemi tǎj na'a ti yú auca'ití a'ame asta
 na'a caí nain te'entipúa'are. Ayee
 pu'u.

A'ij ti tira'uyú'uxaca'a í San Marcos jíme'en í Jesuciriistu'u

Juan pu tihuá'a'ixaate'e a'ujna a'u ti caí é'e ti'ití

(Mt. 3:1-12; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

1 Yee pu éeni'icí'e a'utéjche í niuucari ti jíme'en rá'axa a'íjna í Jesús í Ciriistu'u ti ajta yaujra'an pírici í Dios.

²Ayee pu te'uyú'uxaca'a í ja'ati ti ajmí'i tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. Ayee pu ántehuaaca'a tijín Isaías. Ayee pu tira'uyú'uxaca'a ayén tijín:

Yee pu Dios tí'ixa a'íjna jime'e tí án yá'ujra í ipuari japua ayén tijín:

“Me'ecui xaa ne'u, nu'uri ja'atí huata'íti tí'ij amuacá huatasejre'en pecaí mú'ee.

A'í pu a'íin pú'een tí amuacá tihua'utá'ixaate'esin í teite mej nu'u mua'ijchú'eve'e.”

³Ajta nu'u í Dios ayén tijín:

“A'íjna í tí amuacá tihua'utá'ixaate'esin, a'í pu nu'u u e'ejíhuá a'ame já'ahua'a itzitá.”

Ayen tijín: “Naa xu rí'i huaújruren mú'een,

a'iné a'íi pu yé uvé'enejsin í tavástarala.

Caxu ra'antánaamuan í juyáara'an jetze.”

⁴A'íjna í tí nu'u amuacá huatasejre'esin, a'ii pu a'íin pú'een a'íjna í Juan í tí huá'amuai'ihuacare'e. Aa pu a'utéveeca'a a'u tí caí tí'ití é'e já'ahua'aca'a. Ayee pu tihuá'a'ixaate'eca'a tí ayén tíú'ujxe'eve'e mej seicié tíú'umua'ati mej mí miyen huárini a'ij tí ye'í tí'ijxe'eve'e í Dios. Tí'ij jí a'íin huá'amuai'ihuan í Juan tí ij Dios tihua'utá'uuni'i í mej jín auteájturaa í jemin.

⁵Matí'ij mí naíjmi'i e'iré'ene a'u tí a'utéveeca'a í Juan. A'uu mú e'erací'ica'a tíj na'a a'u tí huatacá'a a'ujna chuéjra'a japua tí ayén téja'arájtehuaa tijín Judea, majta a'íime í mej a'uun a'uchéjme a'ujna chajta'a tí ayén téja'arájtehuaa tijín Jerusalén. A'uu pu e'ejtémecan u Judea. Jíme'en mu'u raataxájtaca'a í mej jín auteájturaa í Dios jemi, aj pu í a'íjna í Juan huá'umuai'ihuaca'a í játe'ana jetze tí ayén téja'arájtehuaa tijín Jordán.

⁶Ajta Juan, ayee pu é'ene'e tí'itécheca'a c'íxuri jíme'e tí itzíjhua tí'itíj cameeyu'u ju'uxa'a tí pú'een.

Ajta navij típuaaasica'a. A'íi pu jín avá'ujj'icie'eca'a. Ajta huátuna'ise pu cua'acare'e, ajta searate 'itzitá mej huáxuaavi.

⁷Ayee pu tihuá'ihua'ixáate'e tijín: —Sej pu yé'é vé'eme aúche'e. Jaítze'e pu hui ve'ecán jín ti'itéjvee a'íjna necaí inee. A'íj pu jín caí naavijte'e ineetzi nej ti'ití jín ti'itevé ná'ara'ani ti cálieen jín seijre'e jemin a'íjna ti yé'é vé'eme, capu xaa ne'u naavijte'e ineetzi nej ni yejta'í'ipi'ín í ca'acaira'an. ⁸Ayee nu xaa ne'u neri amuáamuai'ihuaca'a jaj jime'e. Mí ajtá'í a'íin, seij pu huata'íti ti huateáturan mú'ejmi jemi. Xiéjniu'ucare'ara'an í Dios pu uteá'asin mí a'amua tzajta'a.

Tí'ij Juan ráamuai'ihuaca'a í Jesús

(Mt. 3:13-17; Lc. 3:21-22)

⁹Yee pu tiuju'uríj a'ájna tí'ij huá'amuai'ihuaca'a í Juan. Tí'ij jí í á e'iré'ene í Jesús. A'uu pu e'erájraa u Nazarét, chajta'a ti e'ejtémecan a'ujna já'ahua'a Galilea. Aj pu í a'íi Juan ráamuai'ihuaca'a í Jesús u játe'ana jetze ti ayén téja'arájtehuaa tijín Jordán. ¹⁰Jíme'en pu'u Jesús a'itáraa á jaata'a, aj pu í raasej ti antaújcu í ta japua ti a'utéjmuaa. Ajta á'iyen Xiéjniu'ucare'ara'an huasej í Dios ti e'icáme'eca'a. Yee pu seijre'eca'a tój cucu'í. Aj pu'í mu'úutze'en japua a'ujyeyxi. ¹¹Ajta á'iyen niuucari huánamuajri'í ti uj e'icánamuajre u ta japua. Ayee pu tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Niyauj pej pírici í nej muaxe'eve'e. Jé'ecan pej rí'í tinaatá'aca.

Tí'ij a'íin tiyaaru'u tiu'utése ti ij raatémua'itin a'íjna í Jesús

(Mt. 4:1-11; Lc. 4:1-13)

¹²Tí'ij jí a'íin Xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ca'anéri jín ya'uví'iti

í Jesús áa já'ahua'a itzitá a'u ti caí ti'ití e'eré'evee. ¹³A'ujna itzitá, ayée pu u é'etee sei máxcira'í japuan tamuáamuata'a xica. A'uu pu a'utéveeca'a a'u mej ti'itén a'ucí'ica mej simuáruuni. Tí'ij jí a'íin í tiyaaru'u ti'ihuaújtesi'ijre ti 'ij ca'aníjra'a raatá'an a'íjna í Jesús tí'ij ti'itíj jín auté'itzen í Dios jemi. Aru capu ayén teja'uré'ene. A'íi mú raatévai í Jesús í mej títetateí u ta japua í Dios jemi.

Jesús pu a'utéjche ti tiu'umuári'en a'ájna u Galilea

(Mt. 4:12-17; Lc. 4:14-15)

¹⁴Tí'ij aiteánami'ihuaca'a í Juan, aj pu'í Jesús u a'utanéj u Galilea. A'íi pu hua'utá'ixa jíme'en a'íjna ti jín Dios tiraa'íjca í Juan, a'íjna í Dios ti te'áijta nain japua í chaanaca. ¹⁵Ayen tijín:

—Pu'uri araúraste ti a'ájna teja'uré'enejsin ti tiu'uta'aíjta í Dios naíjmi'icí'e chaanaca japua. Setá'aj hui seicié huáriní, setá'aj siyen seicié tiú'umua'ati se'íjna jime'e a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios. Setá'aj seajta rá'antzaahuate'en í niuucari ti jín Dios amua'irájtuaani.

Jesús pu hua'utajé a'ímej í mej ruhua'itépe'eca'a í mej muáacua

(Mt. 4:18-22; Lc. 5:1-11)

¹⁶Tí'ijtá'í í Jesús a'ujna e'ejtémecaa a'ujna vejli'í a'u ti e'leve'e'ástime í jaj ti ayén téja'arájtehuaa tijín Galilea. Aj pu'í a'ímej huasej í Simón, ajta í Andrés ti juutzeájra'an pú'een í Simón. A'íi mú xiéjmua'ari áuuhua'anaa á jaata'a. Ayee mú tí'ijri'irejca'a a'íime í mej hua'ité huaví'í.

¹⁷Aj pu'í ayén tihua'utá'ixaa í Jesús tijín:

—Mú se'utáuruyi'i ineetzi jemi setá'aj nej jamuan á'ujujhua'ane'en. Nee nu tejá'amua'mua'aten sej si caí ché'e siyen hua'ité tí'ivivi'ira'a, sino a'ímej xu'u si ca'aníjra'a hua'utá'asin í teite mej mi neetzi ná'antzaahuat'en.

¹⁸Aj mú mi raatapuá'ajtaca'a. Matí'ij mi á téjaupíi í xiéjmua'ari me'ájna. Matí'ij mi a'ucíj jamuan í Jesús.

¹⁹Aj pu ijtá'i á'ayee a'uré'ene. Tí'iquí seij huasefj í ja'ati ti ayén ántehuaa tíjín Jacobo. Yaujra'an í Zebedeo. A'íi pu ajta raasefj a'ájna í Juan, í ti juutzeájra'an pú'een í Jacobo. A'uu mú baarcu jetze e'eráate'eca. Majta rí'i tí'iruurejca'a í xiéjmua'ari ti tí'isiujtza'ani. ²⁰Ajta á'iyen Jesús hua'utajé. Aj mú mi raatapuá'ajtaca'a í mej xiéjmua'ari rí'i tí'iruurejca'a. Aa mu'u yaúurie í rutáata í baarcu jetze, ajta ti jemin tí'imuari'eca'a. Matí'ij mi Jesús jamuan a'ucíj.

Jíme'en í teáata'a ti tiyaaru'u tzajta'an seijre'eca'a

(Lc. 4:31-37)

²¹Aj mú mi me'uun chajta'a a'uteájrupi, ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Capernaúm. Tí'ij te'ará'a a'atzaj ti pua'a e'ire'enén a'ájna xicájra'a jetze í mej jetzen rusé'upihua'a, aj pu'i Jesús teyujta'a a'uteájrupi. A'uu pu tihua'uhua'muá'ate.

²²A'ájna í Jesús, capu chá'ana'a na'a tihua'amua'atehua'a matíj í seica í mej majta a'uun tihua'amua'atehua'a í mej té'eyu'uxaca, sino ayée pu tíj seij ti tí'itéjvee tí'itíj jime'e ti ve'ée. A'íj mú jín a'íj te'utasefj matí'ij ráanamujri'i.

²³Ajta pu seij a'utéveeca'a u teyujta'a, tiyaaru'u ti tzajta'an seijre'eca'a. A'íj pu pua'a teja'uxáataye'icaa a'ájna í tiyaaru'u. ²⁴Ayen tíjín:

—Aa qui carai jé'ecan, ¿a'iné hui tí'itíj peté'umua'aree itejmi jemi, Jesús pej piyen ántehuaa tíjín í pej Nazarét é'eme'ecan? ¿Ni piyen mú a'uvé'emej pej ta'antipué'ajte'en? Némuamua'ate ja'atí pej hui pírici. A'uu pej a'uvé'emej Dios jemi, í pej yaujra'an pú'een.

²⁵Aj pu'i Jesús ra'ajté'axi í tiyaaru'u. Ayen tíjín:

—Pecáj yee tí'itíj xajta. Huirájra'a mi tevi jetze. —Ayee pu tiraata'ixaa a'ájna í Jesús.

²⁶Aj a'íin í tiyaaru'u raatéca'atzijxi í tevi ca'anín jime'e. Tí'ij jí huájíhuaca'a a'ájna í tiyaaru'u ti tzajta'an seijre'eca'a a'ájna í tevi. Aj pu'i huirájraa í tevi jetze. ²⁷Aj a'íj te'utasefj a'ífime í mej e'etiújseire'eca'a. Jé'ecan mú tíúj'ixaate'eca'a seij ajta seij. Miyen tíjín:

—¿Tí'itájni pú'een ti jéjcuacan jín tí'itéjvee? ¿A'uquú é'eme'ecan? Xíee ti cuj tí'itéjvee tí'itíj jime'e ti ve'ée. Amí pu tihua'ájte'e í tiyáaru'use. Majta me'ín rá'atzaahuat'e'e a'íj ti ye'í tihua'utá'ixaate'esin. —Yee mú tíúj'ixaate'eca'a í teite.

²⁸Majta mú á'iyen nain japua ráamua'areeri'i tíj na'a u Galilea a'íj ti tí'itíj jín huaríj í Jesús.

Jesús pu tiráahuaa í mu'uneára'an a'ájna í Simón

(Mt. 8:14-15; Lc. 4:38-39)

²⁹Aj mú mi huiráaci u teyujta'a. Matí'ij mi me'uun a'ará'a Simón ti é'eche, ajta í Andrés. Majta a'ífime í Jacobo, ajta í Juan, a'íi mú huá'a jamuan á'ujujhua'ane'e. ³⁰A'íi pu án já'ujca'atii í mu'uneára'an í Simón. A'íi pu tí'icui'icaa. Pístaca'a. Matí'ij mi miyen tiraata'ixaa í Jesús tíjín:

—Tí'licui'i.

³¹Aj pu'i ajteáxiireca'a í jemin a'íjna í Jesús. Tí'ij í rajv'i muájca'are'ara'an jetze. Tí'ij jí ra'ajjáj. Aj pu'i ca'anacan huarúj. Ajta á'iyen a'íin ti tí'licui'ica'a tihua'umí.

Jesús pu tihua'uhuaa jeíhua í mej tí'icucui'ica'a

(Mt. 8:16-17; Lc. 4:40-41)

³²Chumua'an, tí'ij ari u e'eteárutij í xica, najmí'ica mú curé'evi'itixi í mej tí'icucui'i, majta í mej tiyaaru'u huá'a tzajta'a seijre'e. ³³Nafimi'i mú e'etiújseire'eca'a á pua'acié ta'iténinei, matj mena'a mej me'uun e'echéjme'e, majta u á'ahua'ayee. ³⁴A'íi tihua'uhuaa mu'icáca í mej tí'icucui'ica'a. Capu seica na'a í cuí'ini'ira'a. Tí'ij í Jesús hua'utamuári í tiyaaru'u í mej seijre'eca'a seica í teite tzajta'a. Jesús pu ajta caí hua'atá'acare'e a'ímej í tiyaaru'u mej tiu'utaxáj, a'íné méjmua'atejca'a ja'atí ti pú'ee'e.

Jesús pu tihua'utá'ixaa í teite u Galilea

(Lc. 4:42-44)

³⁵Tapuá'arijme'eca, tí'ij auj huachuíjxa, Jesús pu ájchee. Aj pu'i mú a'ij huárupi. Aa pu a'ará'a já'ahua'a itzitá, a'utí caí ti'tí e'eré'evee. A'u u pu huatéeniu í Dios jemi. ³⁶Ajta í Simón, ajta í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e, a'íi mú ra'avé'ehuau í Jesús. ³⁷Matí'ij ráateu, aj mú mi miyen tiraata'ixaa tíjín: —Najmí'i mú muahuahuau.

³⁸Aj pu'i ayén tihua'utá'ixaa í Jesús tíjín:

—Che'eré, tich'é e á'uciine a'uun ti huatacá'a í seica chajta'ara'a jetze. A'u u nu neajta hua'utá'ixaate'esin í niucari ti jín Dios hua'irátuaasin.

Ayee nu een jín u e'erájraa u Capernaúm. —Ayee pu tihua'utá'ixaa í Jesús.

³⁹Tí'ij hua'atéyujta'a tihua'ihuá'ixaa nainjapua tíj na'a u Galilea. Ajta a'ímej í tiyáaru'use, Jesús pu hua'utamuári í mej huá'a tzajta'a ú'useijre'eca'a í teite.

Jesús pu seij tiú'uhuaa seíj ti lepra tineájxi í jetzen

(Mt. 8:1-4; Lc. 5:12-16)

⁴⁰Tí'ij jí seíj ajteáxiireca'a í Jesús jemi. Tí'licui'ica'a a'íjna í ja'ati. Xána'avi'ire'eca'a a'íjna jime'e í cuí'ini'ira'a jime'e ti tineájxi í huá'ire'ara'an jetze tí'ij huatépete í huá'ire'ara'an. Ayee mú ratamuá'amua tíjín lepra. Tí'ij í a'íin títunutaca'a. Rájhuaviiri'i í Jesús ti tiráahuaate'en. Ayee pu tiraata'ixaa tíjín:

—Tí pua'a mua'aráanajche, pej tináahuaate'en. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a í ja'ati ti títunutaca'a.

⁴¹Aj pu'i Jesús huataújxiemiste a'íjna jemi tí'ij raaseíj. Tí'ij jí ra'ajtamuariej. Ayen tíjín:

—Na'aráanajche pej huarún.

⁴²Ayee pu teja'uré'ene. Jíme'en pu'u raataxájtaca'a í Jesús, tiraacá'ari'iri'i í ti jín tí'licui'ica'a. Aj pu'i huarúj. ⁴³Tí'ij í a'íin Jesús jeíhua ra'íjca ti nu'u caí raxájta a'ij ti ti'tí huarj. Aj pu'i á'uraa í Jesús.

⁴⁴Aru amuacáí pu ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Casi'i, pecáj ja'atí í'ixaate'e ní cáj caj, sino aricu, u pá'ume'en jamuan í ti tí'ivaire'e teyujta'a, tá'aj muaaseíj, pajta tiu'utamuai'ivejta a'ij ti tiu'uxájtaca'a í Moisés teecan. A'íi mú jín ramua'aréeren mej tí'ivaire'e teyujta'a tíjín pepu'uri huarúj.

⁴⁵Mí ajta a'fjna í tevi, tí'ij á'uraa, a'fí pu a'utéjche ti raataxáj jeíhua a'ij ti tí'tít huaríj. Nainjapua pu hua'uré'ixaa seíj ajta seíj. A'fj pu jín caí ché'e huatá'iristareca'a ti Jesús a'uteáruete í chajta'a, sino itzítá pu'u jí huáye'icaa a'utí caí tí'tít e'eré'eevee. Aru ja'anáj ti na'a, a'fí mú teite é'eci'ica'a a'utí a'ij é'ene'e í Jesús. A'uú mú e'erá'ica'a a'u ti na'a mej huachéjme.

**Jesús pu seíj tiú'uhuaa seíj ti
ciyáaxara'aca'a**

(Mt. 9:1-8; Lc. 5:17-26)

2 Teuomé'eca hua'apua xicaj, huaíca xicaj, ajtahua'a pu a'fín Jesús a'uteájrupi u Capernaúm. Mat'íj mi ráamua'areeri'i í teite tíjín: "U pu nu'u já'ahua'a e'irájca ruche."

²Aj mú mi ca'anacan tíjseíj jeíhua í teite, mat'j mena'a caí ché'e tité'uve u chí'íta. Camu majta á'avejrica'a ta'titéninei. Ajta a'fín í Jesús, u pu ánu'uhuatéveeca'a u chí'íta. A'fí pu tihua'a'ixaate'eca'a a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios.

³A'fí mú ja'atí a'uré'eneijte í Jesús jemi seíj ti tí'icuí'i. Ciyáaxara'acaa nainjapua í ja'atí. Memuáacua mú mé ráachuisime'e.

⁴Aru capu huatá'iristareca'a mej ru'uteárujte'en u téte'e a'utí Jesús ánu'uhuatéveeca'a, a'iné temua'a mú tí'itemu'icaa í teite. A'fj mú jín, antic'j án imuá í chí'ij japua, mat'íj mi ra'anáacu í chí'ij. Aj mú mi ru'ucájtuaa í ti tí'icuí'i a'utí ánu'uhuatéveeca'a í Jesús. ⁵Aj pu'i hua'useíj, ajta ayén tiu'umuá'aj tíjín: "Met'é'tzaahuat'e, micu." A'fj pu jín ayén tiraata'ixaa í ti tí'icuí'i tíjín:

—Niyauj, pu'uri hui timuaatá'uuni'iri'i í Dios í pej jín auteájturaa í jemin.

⁶⁻⁷Majta á vejli'i seica me'uun e'irá'uú í mej té'eyu'uxaca í ruye'irá jime'e. Mat'íj me'fjna huánamuajri'i a'ij ti tiu'utaxájtaca'a í Jesús, mat'íj mi miyen tiu'umuá'aj í ru tzajta'a tíjín: "¿A'iquí een jín ayén tí'ixa amíjna mi tevi? A'ij pu pua'a, xaa ne'u, tí'ixa. Capu hui a'fjna jín antiújmua'aree amíjna ti seíj tiu'utá'uuni'i í ti jín auteájturaa í Dios jemi. A'fí pu'u í Dios antiújmua'aree ti ayén seíj tiu'utá'uuni'i." Yee mú té'umua'atzejca'a a'fíme í mej té'eyu'uxaca í ruye'irá jime'e.

⁸Ajta a'fín Jesús, a'fí pu ru tzajta'a rú'umua'areereca'a a'ij mej ye'í tí'imua'atzejca'a í ru tzajta'a. T'íj i ayén tihua'uta'íhua'uri'i tíjín:

—¿A'iné een jín siyen té'umua'atze í ru tzajta'a? ⁹¿Tí'títájni caí muári'eri? ¿Ni qui nej niyen tiraata'ixaate'en í ti ciyáaxara'a yee: "Pu'uri timuaatá'uuni'iri'i í pej jín auteájturaa í Dios jemi", na'ari yee: "Ájchesi, patá'aj rá'anchueni muá'utaatzi; pajta yee á'ura'ani"?

¹⁰⁻¹¹Ayee nu xaa ne'u rini tíj í nevástara'a, í ti jí'li Dios, setá'aj ráamua'aree, i nej neajta teáata'a jetze airáane, neajta nu ne'íjna jín antínmua'aree íiyen chaanaca japua nej ni tihua'utá'uuni'i í mej jín ateáturaaveca í Dios jemi. —Yee pu tihua'utá'ixaa í Jesús.

Aj pu'i ayén tiraata'ixaa í ti ciyáaxara'a tíjín:

—Ayee nu tí'imua'ixaate'e. Ájchesi, pajta rá'anchueeni muá'utaatzi. Aricu a'u pej é'eche.

¹²Ajta á'iyen a'fín ti tí'icuí'ica'a, a'fí pu ájchee. Rá'ajchui í rú'utaatzi. T'íj i á'uraa, meti'iseí'iraca'a í teite. A'fj mú jín naími'i a'ij te'utaseíj. Rí'í mú tiraatá'a í Dios. Miyen tíjín:

—Catu ja'anáj t'i'tíj huasej t'etj'íjii.
Yee mú tiu'utaxájtaca'a í teite.

Jesús pu raatajé í Leví

(Mt. 9:9-13; Lc. 5:27-32)

¹³T'í'ij jí ajtahua'a Jesús a'uun á'ume a'u ti e'leve'elástime í jaj. Aa mú a'ur'é'eneica'a naími'i í teite jemin í Jesús. Ajta a'íin Jesús, a'íi pu huá'a'ixaate'eca'a í niuucari ti jín Dios hua'irájtuaani. ¹⁴Aj pu'i ayée a'ur'é'ene. T'í'ij jí a'uun í Leví huasej, í ti i'i'í yaujra'an a'íjna í Alfeo. A'u pu anú'ujcatii chil'ita mej tzajta'an t'í'iteji'ivi í mej t'í'iti'icica. Aj pu'i Jesús ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Patá'aj nee jamuan á'uche'ecane'en.

Aj pu'i a'íin ájchee í Leví. T'í'ij jí á'ume jamuan.

¹⁵T'í'ij jí ayén tiuju'urj'í mat'í'ij a'ará'a í Leví ti é'leche. Jesús pu a'ímej jamuan t'í'icua'acaa í mej a'ij pu'a'a t'í'iteteite. A'íi mú a'íin p'írici í mej huá'ajijve'e í mej t'í'iti'icica, majta í mej caí xí'epi'in rijca. A'íi mú t'í'icua'acaa meesa japua jamuan í Jesús, majta seica í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Naíjmi'i mú t'í'icua'acaa a'íne memu'iicáa í mej á'ujujhua'ane'e í Jesús jamuan.

¹⁶Majta seica á'a vejli'i'í ciineca'a. A'íi mú a'íin pú'een í mej tiú'ujmua'ate a'ij ti tiu'uxájtaca'a í Moisés teecan. Jeíhua mú nu'u raxí'eve'e í ruyel'irá. Ayee mú ánte'arua a'íime tíjín fariseo. A'íi mú miyen tiu'uséj ja'atén mej jamuan t'í'icua'acaa í Jesús. Aj mú mi miyen a'ímej tiu'utá'ixaa í mej jamuan á'ujujhua'ane'e tíjín:

—¿A'íne een jín a'íin á'amuaaestru t'í'icua'aca, ajta ye'eca huá'a jamuan í mej t'í'iteji'ivi, ajta huá'a

jamuan í mej caí xí'epi'in rici? Ayee mú tiu'utaxájtaca'a a'íime í mej tiú'ujmua'ate yú'uxare'ara'an jetze í Moisés, a'íime í mej huá'a jetze ajtéme'ecantaca'a í fariseo.

¹⁷T'í'ij a'íin huá'unamuajri'i í Jesús, ayée pu tiu'utaxájtaca'a tíjín:

—Ayee nu tejá'amua'ixaate'e.

Ayee pu t'í'een jíme'en í teite í mej me'uun a'ur'é'ene'i jemin í ti ya'anaca. Capu ruxe'eve'e mej me'ín a'ur'é'ene'ica'an í jemin a'íime í mej rí'en, sino a'íi mú xaa a'ur'é'ene'i í ti ya'anaca jemi í mej t'í'icucui'i. Ayee pu che'atá na'a een ineetzi jemi. Canu ne'íjna jín yevé'eme nej ne'íjme huatá'inen í mej miyen tiú'ujseijrata yee mej xí'epi'in rici, sino a'ímej nu jemi yé vé'eme í mej miyen tirú'mua'aree í ru tzajta'a mej caí xí'epi'in rici.

A'íi mú raata'íhua'uri'i í Jesús jíme'en í mej rú'itzi'ivi

(Mt. 9:14-17; Lc. 5:33-39)

¹⁸T'í'ij jí ayén tiuju'urj'í. A'íi mú rú'itzi'live'eca'a í mej Juan jamuan á'ujujhua'ane'e, majta í fariseo. Mat'í'ij mi seica e'iré'ene í Jesús jemi. Ayee mú tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—¿A'íne een jín maúriitzi'ivij í mej Juan jamuan á'ujujhua'an, majta a'íime í fariseo? Mi majta, í mej mú'eetzi jamuan á'ujujhua'an, camu miyen rici. —Yee mú tiraata'ixaa.

¹⁹Aj pu'i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—T'í'í pu'a'a ja'atí huaténeiche, aj pu'i a'ímej huatá'ineesin í mej rá'ajaahuate'e mej mi tiú'uyesten. Aj pu'i a'íin tihua'amin. ¿Ni qui ri'irí mej rú'itzi'live'eca ti pu'a'a huá'a jamuan auj t'í'iyeste í ja'ati? Capu xaa ne'u. ²⁰Aru jee, aj pu teja'ur'é'enejsin

í xica í mej jetzen rá'avi'itin í ja'ati. Aj mú xaa me'ín í mej rá'ajaahuat'e ru'ítzi'ive'en a'iné capu ché'e huá'a jamuan a'utéjvee í mej rá'ajaahuat'e. A'iné inee, naúche'e nu yé huatéjvee, camu ru'ítzi'ive'en í mej ná'ajaahuat'e.

²¹Niche'e seij amuaatá'ixaate'en í chuijtari. Tí pua'a ja'atí a'íjna huaújcu'une'epe'en í cñixuri ti mí'ime'ecan, capu a'íjna jamuan rucú'une'epe'en í cñixuri jime'e ti caí xi ja'anáj já'usini'i. Huatétzu'uta a'íjna í cñixuri ti jéjcuca tí'ij huatéja'usini'ihua. Tí'ij í rasiújtza'anan í ti mí'ime'ecan. Aj pu'i a'íjna ti anásiujtza'ani, jaítze'e pu ve'etí anásiujtza'ani a'ame.

²²Ajta, capu ti'tí vaíre'e ti pua'a ja'atí ru'ucájtu'ani navij limeetajra'a tzajta'a ti racua'iríihuajme nahuáj í mej mauchén ráataahuaca'a. Tí pua'a miyen ráaruuren a'íjna í nahuáj ti jéjcuca, a'í pu huatéve'eri, ajta ra'anasiújtza'ana í navij ti racua'iríihuajme. Tí'ij jí a'uvájtzi í navij, ajta í nahuáj. A'í pu jín ayén tiú'ujxe'eve'e ti ru'ucájtu'ani í navij tzajta'a ti jéjcuca a'íjna í nahuáj ti ajta jéjcuca.

A'í mú rú'íjtzaanaxi í teuuri ja'anáj mat'íj ruse'upi a'íime í mej Jesús jamuan á'ujjuhua'ane'e

(Mt. 12:1-8, Lc. 6:1-5)

²³Tí'ij jí ayén tiuju'ur'íj. A'íjna xicájra'a jetze mej rusé'upihua'a, a'úu pu aum'écaa já'ita'a í vi'ira'a japua í Jesús. Majta me'ín í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e, a'íime mú autéjhuii mej rú'íjtzaanaxi'in ti'tí teuuri jatze'e a'iné je'íhua mú tiejcuca'a. A'uu mú a'atajú'uca'a meru'íjtzá'ana. ²⁴Majta me'ín í fariseo, mat'íj hua'use'íj

mej miyen rijca'a, aj mú mi miyen tiraata'ixaa í Jesús. Miyen tíjín:

—Cas'i, ¿a'iné een jín miyen rici a'íime í mej mú'eetzi jamuan á'ujjuhua'an? Capu hui a'ij tí'iri'iri ti ja'ati ayén rijca a'íjna í xicájra'a jetze mej jetzen ruse'upi.

²⁵Aj pu'i hua'utá'ixa í Jesús. Ayen tíjín:

—Niche'e a'atzu tejamuá'ixaate'en. ¿Ni secaí mú'een ja'anáj ra'ujjive í yu'uxari jetze a'ij ti ye'í huar'íj í David teecan tí'ij huatá'icuataca'a, majta í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e? Tí'ij nu'u ti'it'éveeca'a í Abiatar teecan a'íjna jime'e ti tihua'áijte'e í mej tí'ivaire'eca'a teyujta'a, a'úu pu a'uteájrupi í David. Ajta a'íin í pan í mej Dios huatámuai'ivejte u teyujta'a, a'í mu'u nu'u racua'aca í mej tí'ivaire'e a'ujna teyujta'a. Capu máa ja'atí racua'aca.

²⁶Mí ajta a'íin í David, a'ii pu caí teyujta'a tí'ivaire'eca'a. Capu a'ij ti'ití huar'íj. A'í pu nu'u ráacua a'íjna í pan í mej Dios huatámuai'ivejte. Ajta tihua'umí í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e. Capu a'atzu auteájturaa í David teecan í Dios jemi. —Ayeé pu tihua'utá'ixaa í Jesús.

²⁷⁻²⁸Ajta Jesús ayén tihua'utá'ixaa. Ayen tíjín:

—A'íjna xicájra'a jetze í mej jetzen ruse'upi, ayéé pu Dios tiraaxí'epi'intare tí'ij hua'utévaire'en í teite. Capu ayéé na'a ayén tiraaxí'epi'intare í Dios mej mí araúrasten mena'a a'íjna xicájra'a í mej jetzen ruse'upi. A'íj nu jín, inee í nej neajta teáata'a jetze airáane, ayéé nu een jín antínmua'aree neajta ne'íjna xicájra'a jetze mat'íj ruse'upi.

Jíme'en a'íjna í ja'ati ti ciyáaxara'aca'a í rumuájca'a jetze

(Mt. 12:9-14; Lc. 6:6-11)

3 Tí'ij jí ajtahua'a a'uteájrupi teyujta'a í Jesús. Se'íj pu

únu'uhuatéveeca'a. Ti'icui'i a'íjna, ciyáaxara'a í rumuájca'a jetze. ²Majta mú me'ín unu'uhuaté'uuca'a í fariseo. A'íi mú rá'eeve'eca'a í Jesús, aisí ti pu'a a'íin caí tiráahuaate'en í ti tí'icui'i. Aj pu ajtahua'a pít'i'irijca í xicájra'a í mej jetzen ruse'upi. A'íi mú fariseo rumua'atzíite'eca'a í mej jín jetzen te'ujpuá'ajte'en.

³Aj pu'i Jesús ayén tiraata'ixaa í ti ciyáaxara'a í rumuájca'a jetze, tíjín: —Ájchesi. Huatéechaxi íiye já'ita'a. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a.

⁴Ajta á'iyen hua'utá'ixa í seica. Ayen tíjín: —¿Ti'títáni í'iri'iri ti ja'ati ayén huárini tí'ij a'ájna teja'uré'enen, a'ájna xicájra'a mej jetzen ruse'upi? ¿Ni ayén tiraavíjte'e ti ja'ati ayén huárini í ti xí'epi'ín jín seijre'e, na'ari í ti tiraacu'ínte'en? Ajta, ¿ni qui i'i xí'epi'ín nej niyen huárini a'ájna xicájra'a jetze mej jetzen ruse'upi nej ni iráaruje'ten nemájna mi ja'ati tí'ij caí huámí'ini, na'ari nej ni raatá'an tí huámí'ini? —Yee pu tiu'utaxájtaca'a í Jesús.

Mí majta me'ín í seica, camu a'ij tiu'utaxájtaca'a a'íime.

⁵Aj pu'i Jesús hua'usefírajraa. Acaujtzáahuate'e yee cumu tíj niu'ucami'i. Ajta huataújxiemiste huá'a jemi a'iné camu raxí'eve'eca'a mej ráanamua. Aj pu'i a'íin ayén tiu'utá'ixaa a'ájna ti tí'icui'i tíjín: —Huatátzeaa mi á'amuaajca'a.

Aj pu'i a'íin í teáata'a, raatátzeaaraca'a í rumuájca'a. Jíme'en pu'u raatátzeaaraca'a, aj pu'i huarúj í ja'ati í rumuájca'a jetze. ⁶Aj mú mi huiráaci a'íime í fariseo. Matí'ij mi autéjhuii mej raaxí'epi'íntare'en seica jamuan a'ij mej ye'í huárini mej mi raajé'ica í Jesús. A'íime í seica, a'ii mú a'íin pú'een í mej á'ujjuhua'an jamuan

í tajtuhuan ti ve'é. Ayee pu ántehuaa a'íjna tíjín Heródes.

Jeíhua mú teite ajteáxiireca'a a'u ti e'leve'e'ástime í jaj

⁷Tí'ij jí á'uraa í Jesús. Aa pu a'ará'a a'u ti e'leve'e'ástime í jaj. Majta mú jamuan a'ucj í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e. Jeíhua mú majta teite a'ucj jamuan í mej me'uun a'uchéjme'ecaa u Galilea. ⁸Matí'ij ráamua'areeri'i a'ij ti tí'ti huáruu í Jesús, ti ayén jaítze' raayí'itihua'a caí máa ja'atí, jeíhua mú majta me'uun a'ará'ica'a a'ujna u Judea, majta a'ujna u Jerusalén. A'u mú majta a'ará'ica'a u Idumea. Majta seica mej a'uchéjme'ecaa u Tiro, majta u Sidón. Seica mú majta a'itac'ica'a utavén pújme'en í Jordán.

⁹⁻¹⁰A'iné pu'uri tihuá'uhua'ate'eca'a jeíhua í mej tí'icucui'ica'a, jeíhua mú í mej tí'icucui'ijme ajteáxiireca'a a'u ti a'utéveeca'a í Jesús. Mua'itávatzijxi a'ájna vejli'i jemin. Jeíhua mú ra'ajtamíjhua'a a'ájna í Jesús. A'íj pu jín a'íin hua'uta'áj mej jamuan á'ujjuhua'ane'e mej baarcu ráahuaviitze'en ti jetzen atéeyejxi'ín mej mi caí ratziínajye'ican í teite. ¹¹Majta me'ín tiyáaru'use í mej huá'a tzajta'a seijre'eca'a, matí'ij raasej í Jesús, aj mú mi títunutaxi vejli'i jemin. Ayee mú titeejjhuaca'a tíjín:

—Mú'ee pej hui i'i yaujra'an í Dios. —Yee mú tiu'utaxájtaca'a a'íime.

¹²Aru Jesús, tí'ij hua'ajté'axi, aj pu'i ayén tÍhua'uta'áj mej caí miyen rijca, mej raxájta ja'atí ti pírici.

Jesús pu hua'avé'ejajpuaxi a'íimej í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase

(Mt. 10:1-4; Lc. 6:12-16)

¹³Aj pu'i án a'ujnéj í jirí jetze, a'iné pu'uri rú'umua'areereca'a a'achú

mej pua'amé í ti tihua'uta'ajte'esin. Aj pu'i hua'utajé. Mat'íj mi á ve'eré'ene í ti hua'avé'ejajpuaxi. ¹⁴Tamuáamuata'a japuan hua'apua mú a'ará'axcan í ti hua'avé'ejajpuaxi. Aj pu'i a'áin tihua'u'íjca a'ájna jime'e mej á'ujjuhua'ane'en jamuan, majta hua'utá'ixaate'en í teite í Dios jetze me'ecan. ¹⁵A'íi pu ajta huau'íjca a'ájna jime'e mej antiújmua'areere mej mi miyen tihua'uhuaate'en í mej tí'icucui'i, ajta mej majta hua'utamuárite'en í tiyáaru'use í mej huá'a tzajta'a seijre'e í teite.

¹⁶A'ii mú a'áin pú'een í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase. Jesús pu a'áin huatajé í Simón. T'íj jí ayén raatamuá'a tíjín Pedro. ¹⁷Ajta pu a'áin í Jacobo, ajta juutzeájra'an í Juan. A'ii mú me'ín pírci yaújmua'ame'en í Zebedeo. T'íj jí a'ájna í Jesús ayén hua'utamuá'a í runiuuca jime'e tíjín Boanerges. Ayee pu huataújmua'a a'ájna tíjín Yaújmua'ame'en í mej T'éjniuue.

¹⁸Seica pu ajta huatajé. A'ii mú a'áin pú'een í Andrés, ajta a'áin í Felipe, ajta í ja'ati ti ayén ántehuaa tíjín Bartolomé, ajtahua'a seij í Mateo, ajta í Tomás, ajta a'ájna í Santiago, í ti yaujra'an pú'een a'ájna í Alfeo, ajta í ja'ati ti ayén ántehuaa tíjín Tadeo. A'íj pu ajta huatajé a'ájna í Simón í ti á'uche'ecane'e huá'a jamuan mej miyen huataújmua'a tíjín cananista. ¹⁹A'íj pu ajta huatajé í Judás ti ayén te'entímu'utaca tíjín Iscariotes. A'ájna í Judás, a'íi pu a'áin pú'een ti avíitzi jín hua'utátuire a'ájna í Jesús.

**A'íi mú Jesús jetze te'ujpuá'ajte
ti a'áin tiyaaru'u ca'aníjra'a
raatá'acare'e ti ayén huárini**
(Mt. 12:22-32; Lc. 11:14-23; 12:10)

²⁰T'íj jí á'uraa í Jesús. Aj pu'i chil'ita á'a a'uteájrupi, majta í mej

jamuan á'ujjuhua'ane'e. Majtahua'a mú jeíhua ajteáxiireca'a í teite, ca ché'e huatári'iristareca'a mej tiú'ucua'ani a'ájna jime'e mej jeíhua teite. ²¹Aj mú mi ráamu'a'areeri'í í ihuáamu'a'ame'en í Jesús a'u ti a'áin a'íj é'ene'e. Aj mú mi a'uré'ene mej mi rá'anvi'itin. Ayee mú een jín huaríj a'ájna jime'e ti nu'u huateújtímua'iri'í í Jesús.

²²Majta me'ín í mej té'eyu'uxaca teyujta'a, í mej me'uun e'eráaci u Jerusalén, ayéé mú tí'ixajtaca'a a'áime. Miyen tíjín:

—Beelzebú pu hui jetze araújca'ane amíjna mi tevi. Beelzebú í ti tihua'ajte'e naíjmi'ica í tiyáaru'use, a'ájna Beelzebú pu ca'aníjra'a ratá'aca amíjna ti hua'utamuárite'en í tiyáaru'use. —Ayee mú tiu'utaxájtaca'a a'áime.

²³Ajta a'áin í Jesús, a'íi pu hua'utajé a'áime í mej té'eyu'uxaca mej mi ráanamua í niuucari ti jín tihua'amua'aten. Ayen tíjín:

—¿A'iné tí'iri'iri ti Satanás rusej hua'utamuárite'en í ruteítestemua'a? Capu a'íj tí'iri'iri. ²⁴Ayej che'atá na'a, ti pua'a chajta'ara'a já'ita'a ma'utáciine, ti pua'a miyen huárini, aj mú mi tiújne'usi'ite'esin. Mat'íj a'utáciine já'ita'a a'ájna í chajta'ara'a, capu ché'e á'ateere. ²⁵Ajta, ti pua'a teitestemua'ame'en í ja'ati, miyen che'atá mena'a já'ita'a a'utáciine, camu ché'e á'ateere í teitestemua'ame'en a'ájna a'u ti é'eche í ja'ati.

²⁶Ayej che'atá na'a, ti pua'a Satanás ayén huárini a'ut'í é'eche, ti pua'a a'áin hua'uténe'usi'ite'en í ruteítestemua'a, a'íi pu ajta caí ché'e á'ateere, sino a'íi pu te'entipué'ajte'esin.

27 Seij nu neajtahua'a huataxájta í niuucari. Tí pua'a ja'atí raxí'eve'e ti tiraanáhua'i tí'á'ara'an ti á'é'eche í ti ruca'ané, amuacá pu ruxe'eve'e ti ra'atéj'i'ici'en í ti ruca'ané. Aj pu xaa ri'írí ti uteároute a'u ti'é'eche tí'ij tiraanáhua'i.

28 Ayej xaa ne'u ti'ayajna, a'ímej jime'e í teteca, ri'írí ti tihua'utá'uuni'i naíjmi'ica í mej jín auteájturaa í Dios jemi, ajta naíjmi'ica í mej a'ij pua'a tí'ixaxa'a. 29 Aru, ti pua'a ja'atí a'ij pua'a tí'ixajta a'íjna jetze í Xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, capu xaa ne'u ja'anáj tiraatá'uuni'ira a'íjna. A'íi pu ru'ité'aa a'ame tíj na'a rusén jime'e. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a í Jesús.

30 Ayej pu Jesús tihua'ú'ixaa a'íjna jime'e mej miyen tí'ixajtaca'a ti nu'u tiyaaru'u tzajta'an seijre'eca'a, mej mi miyen tiráamua'aree ti a'íin Jesús a'íjna jetze arájuca'anejca'a í Xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, tí'ij ayén huárini ti'itíj jime'e.

A'íime í mej pú'een í náànajra'an í Jesús, majta í ihuáamua'ame'en

(Mt. 12:46-50; Lc. 8:19-21)

31 Ajta a'íin náànajra'an, majta a'íime í júutzimua'ame'en, a'íi mú u'ará'a. Aa mú a'utéhuiixi mena'a pua'acié. Aj mú mi raatachú'leve.

32 Majta me'ín í mej huiráte'eca'a jaman í Jesús, a'íi mú raatá'ixaa, miyen tíjín:

—Mé mú a'uté'uu pua'acié anaanaj, majta á'ajuutzimua'a. Mémuahuahua, micu. —Ayej mú tiraata'ixaa.

33 Aj pu'í ayén tiu'utaniú í Jesús. Ayen tíjín:

—¿A'ataani me'ín pú'een í mej nináàna nusu ne'ihuaamua'a? —Ayej pu tiu'utaxájtaca'a.

34 Tí'ij jí hua'usefírajraa í teite í mej a'itecaíjme'eca í jemin. Ayej pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—A'ii mú a'íin pú'een í mej nináàna, majta í nejúutzimua'a. 35 A'achú mej pua'amé miyen tirá'aste a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios, a'ii mú a'íin pú'een í mej nináàna, majta a'íime í nejúutzimua'a. —Ayej pu tihua'utá'ixaa.

Tí'ij jí á'uraa.

Jíme'en a'íjna í ja'ati ti nu'u teja'uhuáste

(Mt. 13:1-9; Lc. 8:4-8)

4 Aj pu'í Jesús aj a'ucáane a'u ti'e've'e'ástime í jaj tí'ij ajtahua'a tihua'umua'aten. Aj mú mi jeíhua ajteáxiireca'a í teite a'u ti a'utéveeca'a. Temua'a mú tí'itemu'iicaa í teite. A'íj pu jín ateájraa í baarcu jetze ti jaata'a e'ecáve'eca'a. Majta me'ín í teite, áa mú a'ucaíjme'ecaa ja'apua'íri japua. 2-3 Jéíhua pu tihua'á'ixaate'eca'a a'íjna jime'e í chuijtari. Ayej pu tihua'ú'ixaa seij jime'e í niuucari.

Ayen tíjín:

—Xaanamuajri'i mú'een. Ja'atí ti nu'u tí'ihuastehua'a, u pu á'ume ti tejé'ehuaste'e. 4 Aa pu aumé'ecaa ratáhua'anáa í imue'eri. Seica pu juye jetze a'uvatzíjraa. Aj mú mi pina'ase júte'e imuá ave'ecáane, meraaré'eje'ípi.

5 Ajta nu'u seica huavatzíjraa tetej tzajta'a a'u ti caí jeíhua chuej á'uca. Yee pu'í teja'uré'ene, a'iné capu huatétee í chuej ti tzajta'an iru'ucárutixi'ín í jíine'ara'an, ca'anacan pu huaré'epistaca'a í chuej. Aj pu'í ca'anacan ajneájxi í imue'eri. 6 Ajta tí'ij u e'iré'ene í xicaj, tí'ijí huaré'ehuaa xicaj jime'e í ti tiu'unéj.

A'iné capu ajtanáana'ajme'eca'a, a'íj pu jín huaré'ehuaa.

⁷Ajta seica í imue'eri, a'úu pu a'uvatzíjraa a'u ti tzicare'e a'uvéjme'ecaa. Tí'íj a'íin tzicare'e huavaújse, tí'íj a'íin tzicare'e ra'avá'ana a'íjna ti tiu'unéj. A'íj pu jín caí huáciireca'a.

⁸Aru seica pu nu'u a'uun a'uvatzíjraa a'u ti a'urí'en í chuej. A'íi pu huanéj. Tí'íj huavaújse, aj pu'í temua'a tiú'uciireca'a. Seica í imue'eri, ayéé pu caté'etejme'ecaa í cuuxa'a jetze seij ti ajtanéj í 'íciiri a'achú cumu seité japuan tamuáamuata'a í jatzi. Ajta seica ayén caté'etejme'ecaa a'achú cumu huacate. Ajta seica, anxíte pu caté'etejme'ecaa seij ajta seij. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a í Jesús.

⁹Ajta ayén tihuaú'ixaa tíjín: —Tí pua'a ja'atí rarí'irejmi'i, ché'e a'íin huaruitiejte'en temua'a naa.

A'iné een chuijtari jín tihuaú'utiíiri'i

(Mt. 13:10-17; Lc. 8:9-10)

¹⁰Matí'ij mi a'ucíj í teite. Aru camu naíjmi'i. A pu a'uteájturaa í Jesús, majta seica í mej naími'i á'ujjhuane'e huá'a jamuan í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase. Matí'ij mi miyen tiraata'íhua'uri'i a'íj ti huataújmua'a a'íjna í niuucari ti raaxájtaca'a.

¹¹Ajta a'íin Jesús, ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Mú'ejmi pu Dios tiú'ixaa e'ehuaruitiéecan jime'e a'íjna í ti huateú'avaataca'a í Dios jemi a'iquí tí'iseijre'e a'ame a'íjna xicájra'a jetze tí'íj Dios tí'ita'áiite'e a'ame íiyen chaanaca japua. Aru amímej mej mé a'uté'uu pua'acíé pua'acíé, nain pu tihua'itíiiran chuijtari jime'e. ¹²Ayee

pu tihua'aruure. Tí'íj tihuaú'ixaate'e í niuucari jetze, seica mú miyen tiú'umua'ati tíjín: “Cu xíee teyaú'itie iteen.” Ajta matí'ij ranamuajran, miyen tíjín: “Tu'iteájnamua iteen.” Aru capu xaa ne'u. Camu yaú'itie, camu majta tanamuaj. Dios pu tihua'itíi chuijtari jime'e mej mi caí yaú'itiéé muá'ara'ani, mej mi caí ráanamua, a'iné camu xaa ne'u raxí'eve'e mej seicié tirájteuni a'íj mej ye'í huárini, tí'íj a'íin caí tihua'utá'uuni'i í mej jín auteájturaa í Dios jemi.

A'íj ti huataújmua'a a'íjna í niuucari ti jíme'en raxa a'íjna í ja'ati ti teja'uhuáste

(Mt. 13:18-23; Lc. 8:11-15)

¹³Ajta Jesús pu ayén tihua'uta'íhua'uri'i tíjín:

—¿Ni tzaa secaí yaú'itiéé xa'araa a'íjna í niuucari? Tí pua'a secaí yaú'itiéé xa'araa, ¿a'iné tí'iri'iri seij si siyen yaú'itiéé xá'ara'ani í seica í niuucari? Nu'uri íjii amuaatá'ixaate'esin amitiéere'ecan jime'e a'íj ti huataújmua'a í niuucari ti jíme'en raxa a'íjna í ja'ati ti nu'u tí'ihuastehua'a imue'eri jime'e.

¹⁴A'íjna í imue'eri ti huasti'i, ayéé pu seijre'e tíj í ja'ati tí á e'etéche'ecane'e huá'a'ixaate'e í niúucare'ara'an jime'e ti Dios jemi a'uvé'emej. ¹⁵Ajta seica í teite, yee mú e'en cumu í imue'eri ti a'uun a'uvatzíjraa juye jetze. A'íi mú naa tí'ijnamua í niúucare'ara'an tí raaxájtaca'a í ja'ati. Aru, matí'ij ráanamujari'i, a'íi pu tiyaaru'u hua'irá'ari'iracare'e í niuucari í mej rú'umua'arereca'a í ru tzajta'a.

¹⁶Majta seica, yee mú e'en tíj a'íjna í imue'eri ti huahuásti'ihuaca'a í tetej tzajta'a. Amuacá pu hua'aránajcheca'a

í niuucari í mej ráanamujri'i. ¹⁷Aru cumu caí jeíhua ajtanána'ajme, a'íj mú jín rajpuaíitzi muá'aye'i me'íjna jime'e mej seica huá'axieehuasti í niuucari, na'ari ti pua'a seica a'íj pua'a mehuá'aruure, c'íj mu'u té'eviicua'í. Ca'anacan mú mé rúujisin.

¹⁸Majta seica í teite, ayée mú 'een t'íj í imue'eri ti huahuásti'ihuaca'a a'u ti a'utzicare'eme. A'íí mú ranamua í niuucari. ¹⁹Aru jeíhua pu huá'a jetze ruxe'leve'e a'íj mej rujíimua'a mena'a tirájteuve íiyen chaanaca japua tej japuan seijre'e. Ayee mú huaújmua'amua mej t'ítuaave'en. Majta miyen t'í'inecua'atze mej ch'íjteaani p'leene'en. A'íné t'í'ij pí na'a mú miyen t'í'imua'atze a'íné ayée mú t'í'ixe'leve'e, capu ché'le té'uve í huá'a tzajta'a mej japuan tiú'umua'ati í niuucari. A'íj pu jín caí ché'le rí'írí ti hua'utévaire'en í niuucari í huá'a tzajta'a.

²⁰Majta seica, ayée mú 'een cumu a'íjna í imue'eri ti huavatz'íjraa japuan í chuej ti a'urí'en. A'íí mú xaa ranamua í niuucari, majta í ru tzajta'a raateátuaasin í rumua'atzíira'a jime'e. Ayee pu 'een t'íj 'een í imue'eri ti huáciireca'a jeíhua. Seica mú tiu'utévaire'esin jeíhua. Seica mú tiu'utévaire'esin cumu í imue'eri ti huáciireca'a a'achú cumu seité japanu tamuáamuata'a ti caté'etejme, seij ajta seij. Majta seica cumu í ti huáciireca'a a'achú cumu huaícate ti caté'etejme, majta seica miyen 'een cumu í ti huáciireca'a a'achú cumu anxíte, seij ajta seij.

**Jíme'en í lámpara ti a'ímuá
a'atáneeri'icij**

(Lc. 8:16-18)

²¹Ajta ayén tihua'utá'ixaa t'íjín:

—¿A'íné tejamuá'amitiejte'le mú'ejmi? T'í pua'a ja'atí yé vé'eme'en, lámpara ti t'íjájna, ¿a'uné jetze yá'aruuren a'íjna í lámpara? ¿Ni sicu'uj jetze ru'utéeyejtza, na'ari utaatzí jete ye'íráchajtza? Capu xaa ne'u áa ya'uté'avaata, sino án pu jéjre'le ya'ujchájta, án imuá t'í'ij a'ímuá a'atáneeri'icij. ²²Ti'ítí ti a'íj t'í'aviitzi'i, capu ayén éene'en a'ame t'íj na'a rusén jime'e, sino huataújseijrata á jéjre'e. Na'ari ti'ítí ti a'íj avíitzi jín t'í'imuari'ihua, aj pu'i muá'areeri'ihuan. ²³Mú'een, mi sej rarí'irejve, xáanamujri'i. —Ayee pu tihuaú'ixaa í Jesús.

²⁴Ajta ayén tihuaú'ixaa t'íjín:

—Rí'í xu'u tiráanamua i sej t'í'inamua. A'achú sej caj t'í'ijnamua í niuucari, ayée pu che'atá na'a Dios tejámuaatá'asin mú'ejmi sej si jaítze'e yaú'itiée xá'ara'ani. Ajta a'íin, aúche'e pu jaítze'e tejámuaatá'asin i sej ranamua. ²⁵Ayee pu té'eme. T'í pua'a ja'atí rí'í t'í'ijnamuajrave'en, Dios pu raatá'asin ti jaítze'e yaú'itiée á'ara'ani. Ajta, ti pua'a ja'atí caí rí'í t'í'ijnamuajrave'en, Dios pu rá'arí'ira a'achú ti caj ari tiyaú'itiée já'araa.

Jíme'en í imue'eri ti huavaujse'en

²⁶Ajta ayén t'íjín:

—Ayee pu t'í'irineca mat'íj miyen rijca a'íj ti t'í'ijxe'leve'e í Dios. Yee mu'u huatámu'íireca t'íj huavaujse'en í imue'eri ti ja'ati raahuáste. A'íjna í ja'ati ratáhua'anáa pu aumé'ecaa í imue'eri. ²⁷T'í'ij jí huatácutzi a'íjna í ja'ati. Aj pu ijtá'í t'í'ijistin, t'í'ijtá'í ájchesin. A'ateeri ti huaté'a a'ame. Aj pu'i ajnéjsin, t'í'ij i vaujse'en. Aru a'íjna í ja'ati, a'íí pu caí ramua'aree a'íj ti ye'í te'ejnéj í imue'eri.

²⁸A'íjna í chuej pu hui rusej rí'í

raruuren ti huavaújse'en í imue'eri. Amuacaí pu ajnéjsin í huácixia'a. Aj pu'i í huíjmuaiyu. Ti pua'a ari huijmuafiyuren, tí'ijí ajtanéjsin ti jetzen caté'ete a'ame í jatzi. ²⁹Tí'ij á'fín huáca'anáan í jatzi, aj mú mi u yá'atzaanan. Pu'uri íjii teja'uré'ene a'ájna xicájra'a jetze mej jetzen tí'itza'anaca.

Jíme'en í mostaasa ti rajatze'e

(Mt. 13:31-32; Lc. 13:18-19)

³⁰Ajta ayén tiu'utaxájtaca'a í Jesús tíjín:

—¿A'iné ye'í tí'iri'iri tej ti tiyen raataxáj a'ij ti ye'í tejé'ajta í Dios? ¿Tí'itájqui niuucarijra'a ruxe'eve'e tej raataxáj a'ij ti ye'í tí'irineca Dios ti é'eseijre'e?

³¹Ayee pu 'een cumu tí'ití tu'upi ti ayén ántehuaa tíjín mostaasa. Ayee pu 'een ti jaítze'e cfileen caí mááj seica jatzíjra'a ti yen seijre'e íiyen chaanaca japua. ³²Tí'ij huasti'ihua a'ájna í jatzi, aj pu'i vaujse'en. Tí'ij huavaújse'en, jaítze'e pu uratí'tí'ij á'aye'í caí í pí'ista ti yen seijre'e íiyen chaanaca japua. Temua'a pu tí'ipuápua'amee í cýe'lara'an. Ajta í xamua'ira'an, temua'a pu te'antajíya'ume. A'íj pu jín ri'írí mej pina'ase jetzen tihuáritu'ate'en ti huácien tzajta'a. —Ayee pu tihuá'ixa í Jesús.

A'ij ti ye'í Jesús tihuá'u'itíiri'i niuucari jime'e

(Mt. 13:34-35)

³³Ayee pu tihuá'amua'atehua'a í níuucare'ara'an jime'e ti Dios jemi é'eme'ecan. Jehua pu tihuá'a'ixa'atehua'a niuucari jime'e a'achú mej caj té'evicu'a'iraca'a mej ráanamua. ³⁴Tí'ití ti a'ij ti

tihuá'a'ixa'atehua'a í teite, Jesús pu ayén tihuá'a'ixa'atehua'a niuucari jime'e ti caí e'ehuáuritiiriici. Aru a'íi pu tihuá'a'ixa'atehua'a a'ímej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e a'ij ti huataájmu'a'a najjmi'i í niuucari amitiéere'ecan jime'e.

Jesús pu raatépua'ajte í eeca, ajta í jaj ti vivejmé'e tíjta'ahua'a

(Mt. 8:23-27; Lc. 8:22-25)

³⁵A'íjna xicájra'a jetze, tí'ij ari téchumua'arijme'e, Jesús pu hua'utá'ixa a'ímej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Ayen tíjín:

—Tiché'e antáciine után pújme'en.

³⁶Matí'ij mi á huajahuuá'axi í teite. Aj mú mi yá'utíi í Jesús jetzen í baarcu a'uun ti a'utéveeca'a. Majta seica a'ucíj seij jetze í baarcu.

³⁷Aj pu'i huatá'ecareca'a temua'a ca'anín jime'e. Japuutzari pu temua'a té'uxijve'e. Ajta vivejmé'en tíjta'ahua'a í jaj. Tí'ij í ateáxiire'axi í baarcu jetze. Pu'uri tén avé'ejstijme'e í jaj.

³⁸Ajta a'fín Jesús, a'úu pu é'ecujcaa cítzata'an pújme'en í baarcu. Timu'utzi pu huamé'lecaa. Aj mú mi raajíste. Míyen tíjín:

—Maeestru, ¿ni caí á jetze ruxe'eve'e tej teri tén cui'ini?

³⁹Aj pu 'i ca'anacan ájchee í Jesús. Tí'ij jí raatépua'ajte í eeca. Ajta ayén tiraata'ixaa í jaj, tíjín:

—Pecaj ché'e sihuájna.

Xaatapu'ajta. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a.

Aj pu'i huatépua'areca'a í eeca. Ajta a'uréjy'iyerecaj í jaj temua'a naa.

⁴⁰Aj pu íjtá'í Jesús hua'utá'ixa í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, ayén tíjín:

—¿A'iné een jín huápí'i setiu'utátziin? ¿A'iné een jín

secaí té'atzaahuat'e? —Yee pu tiu'utaxájtaca'a.

⁴¹ Temua'a mú mi jeíhua tiu'utátziin. Majta miyen túj'ixaate'eca'a me'íjna jime'e mej tiu'utátziin. Miyen tijn: —¿Ti'itájni tévira'a pú'een? Amí pu hui tihuá'ajte'e í eeca, ajta í jaj. Naími'i mú rá'astjire'e. —Yee mú túj'ixaate'eca'a.

A'íjna í ja'ati ti Gadara é'eme'ecan

(Mt. 8:28-34; Lc. 8:26-39)

5 Aj mú mi antacíi antavén pújme'en. Ayee pu téja'arájtehuaa tijn Gadara. ²Aj pu'i Jesús a'itáaa í baarcu jetze. Tí'ij jí á'iyen seij ave'eré'ene tiyaaru'u ti tzajta'an seijre'eca'a. A'u'u pu huirájraa a'íjna í ja'ati a'u mej mi'ichite e'evé'enaamuaca.

³A'u'u pu é'echejca'a a'íjna í ja'ati. Jé'ecan pu simuárun. Capu ri'írístaca'a ti ja'ati ra'amuají'ici'en caujnari jime'e, ni alaambre jime'e. ⁴Mu'íi mú raatatése. Mara'amuají'ici'ihua'a muájca'are'ara'an jetze, majta iicájra'an jetze alaambre jime'e. Aru a'íin, tí'ij pí na'a pu tijtzá'ana'a cílieene'en, ajta méjca'i iyaúhua'axijsin. Capu huatári'iristareca'a ti ja'ati a'ij ráaruuren ti raamuá'acante'en. ⁵Nain tújca'ari tzajta'a, ajta nain tíca'ari tzajta'a, a'íi pu á'uche'ecane'e, anjiihua a'ájna jirí jetze. Ajta a'ájna a'u mej mi'ichite e'evé'enaamuaca, á pu ij ayén hua'uteátu'asixi tetej jime'e.

⁶Tí'ij raasej í Jesús, á'iyen púu a'utaféj. Aj pu'i títunutaca'a a'ájna vejlí'i a'utí a'utéveeca'a í Jesús. ⁷Ajta huajíjhuaca'a ca'anín jime'e. Ayen tiraata'ixaa tijn:

—¿A'iné ti'itíj peteáruuren neetzi jemi, Jesús í pej i'i yaujra'an í Dios ti nainjapua tí'ajta? A'ij nu

muahuavii í Dios jemi pej caí puaíjtzi neetá'acare'en.

⁸Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í ja'ati, a'iné ayée pu tiraatá'ixaate'eca'a í Jesús tijn: —Tiyaaru'u pej tzajta'an seijre'e mi tevi, pej a'ij pua'a meteúumua'aree, huirájra'a mi tevi jetze. —Yee pu tiraata'ixaa í Jesús.

⁹Ajta ayén tiraata'íhua'uri'i tijn: —¿A'iné pua'antehuaa mú'ee? Ajta ayén tiu'utaniú tijn: —Ayee nu ántehuaa tijn I tej arájsevi vi'lira'a ta'ará'ase. Ayee tu ti'itamuá'amua a'íjna jime'e tej i'i mu'íi. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a.

¹⁰Aj pu'i a'íjna í ja'ati jeíhua rájhuaviiri'i í Jesús ti a'íin hua'uta'íte mej á'uciine mé á'hua'ayee í mej tzajta'an seijre'eca'a.

¹¹Majta me'ín tuiixute, á vejlí'i te'antácu'a'atiye'icaa jirí jetze, memuiicáa í tuiixute a'achú mú ará'axca hua'apua vi'lira'a. ¹²Aj mú mi me'ín tiyáaru'use miyen tirájhuaviiri'i tijn:

—Taata'a itejmi tej a'uteáruute mi tuiixute tzajta'a.

¹³Tí'ij jí a'íin hua'utá'a. Mat'íj mi huiráaci me'íjna í tiyáaru'use í mej tzajta'an seijre'eca'a a'íjna í tevi. Aj mú mi tiyáaru'use huatasejre í tuiixute tzajta'a. Majta me'ín í tuiixute, muaatauruj a'uun pújme'en u jate'e. Aj mú mi atéevatzi á jaata'a. Mat'íj mi aujamí, naíjmi'i.

¹⁴Majta me'ín í mej tuiixute cha'iica'a, a'íi mú temua'a tiu'utátziin. Mat'íj mi a'ucíj mej hua'utá'ixaate'en mej chajta'a a'uchéjme'e, majta mat'íj mena'a mej a'uchéjme'e a'ímuá.

Aj mú mi e'iré'ene í teite mej mi ráamua'aree a'ij ti ti'ití huar'íj.

¹⁵Mat'íj mi ave'eré'ene a'u ti a'ij é'ene'e í Jesús. Aj mú mi me'ín

huasej í tevi í mej tiyáaru'use tzajta'an seijre'eca'a. A pu a'utácatii. Capu ché'e mua'avi'i. Capu ché'e rutímu'a'i. Pu'uri huarúj a'fjna í tevi. Aj mú mi tiu'utátziin. ¹⁶Majta me'fn í mej raasej a'ij ti t'itfj huarí, nain mú hua'utá'ixa í teite a'ij ti tiráaruu í tevi í tiyáaru'use mej tzajta'an seijre'eca'a, a'ij ti tihuá'uruu í tuiixute. ¹⁷Aj mú mi a'uteájhui í teite mej rahuavii í Jesús ti á'ura'ani u á'ahua'ayee. ¹⁸Tí'ij jí á'uraa í Jesús. A'uun pu ateájraa í baarcu jetze. Tí'ij í a'fjna i ti tzajta'an seijre'eca'a í tiyaaru'u, a'fi pu rájhuaviiri'i ti Jesús raatá'an ti á'ura'ani jamuan. ¹⁹Ajta a'fjn í Jesús, capu raatá'a a'fjna í tevi ti á'ura'ani jamuan. Ayee pu tiraata'ixaa tíjín:

—Aricu a'u pej é'eche huá'a jamuan a'ihuáamu'a. Patá'aj hua'utá'ixaate'en nain a'ij ti timuáaruu í tavástara'a jemi, a'ij ti ye'í rí'i timuájcha'i. ²⁰Aj pu i iyá'uraa í ja'ati. Ajta á'iyen a'fjn a'utéjche ti hua'utá'ixaate'en í mej me'uun a'uchéjme a'ájna ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Tamuáamuata'a ti Chájta'ajme. Nain pu hua'utá'ixa a'ij ti tiú'uruu a'fjna í Jesús. A'u ti na'a rí'i mú tiráanamuajraca'a í teite a'íné jéjcuca me'ecan í niuucari.

Jíme'en Jairo ti rape'eri, ajta, ajta í 'fita'a ti ra'ajtamuariej í cixure'ara'an í Jesús
(Mt. 9:18-26; Lc. 8:40-56)

²¹Aj pu ijtá'i huaré'araa í Jesús í baarcu jetze. Tí'ij ii a'uun a'ará'a a'uun jetze pújme'en vejli'i a'u ti e'eve'e'ástime í jaj. Matí'ij mi ave'eré'ene jeihua í teite a'u ti a'utéveeca'a í Jesús. ²²Aj pu'i seij a'ará'a ja'atí ti t'ivaire'eca'a hua'atéyujta'a. Ve'lecán pu jín

ti'itéveeca'a. Ayee pu ántehuaaca'a tíjín Jairo. Tiyaúj, fiitacan. Tí'icui'ica'a a'fjna í yaujra'an. Tí'ij a'fjn Jairo raasej í Jesús, aj pu'i títunutaca'a á chuaata'a Jesús ti jé'ejvee. ²³Jeihua pu rájhuaviiri'i, ayén tíjín:

—Niyauj pu á'ame'ere. Mu a'utá'iyi'i patá'aj ra'ajtamuarí'en, tá'aj huarún, tá'aj auj ruuri á'ara'ani. —Ayee pu tiraata'ixaa.

²⁴Aj pu'i Jesús u á'ume jamuan. Majta jeihua teite a'ucj huá'a jamuan a'fmej í mej hua'apua. Matí'ij mi ajteáxiireca'a í teite. Temua'a mú huápi'i tité'ucataca'a.

²⁵Ajta huá'a tzajta'a a'utéveeca'a í 'fita'a ti t'icui'i. Pu'uri a'ateevi'i a'achú cumu tamuáamuata'a japuan hua'apua nine'ira'a ti t'icui'i a'fjna í 'fita'a. Tí'ij pí na'a pu uvé'emí'yeca'a. Jeihua pu xuureca'a. ²⁶Pu'uri jeihua huaú'ajitaca'a í mej tí'ihua'ataca jemi. Pu'uri téje'ehuáujrie nain tíj na'a tíj caj tí'ituaave'eca'a. Ajtá'i, capu ti'itfj a'ij tiraatévai. Mí ajtá'i, ayée pu i éene'e ajtahua'a jaítze'e tijcu'i'ineca'a. A'fj pu jín, rajpuaájtzica'a jeihua a'fjna í 'fita'a.

²⁷⁻²⁸Tí'ij jí tiú'unamuajri'i a'ij ti ti'itfj huáruu í Jesús. Ayen tíjín: “A'ij nu jín niyen rini nej ra'ajtamuarí'en cixure'ara'an jetze, aj nu run.” Yee pu tiu'umuá'aj a'fjna ti t'icui'i. A'fj pu jín á aúurupi teite tzajta'a a'fjna í 'fita'a. Tí'ij í á e'iré'ene huarita'an í Jesús. Aj pu'i ra'ajtamuariej cixure'ara'an jetze. ²⁹Jíme'en pu'u ra'ajtamuariej, aj pu'i huatépuaa ti uvé'exuurica'a. Tí'ij i ayén raatá'a í tzajta'an cumu pu'uri huarúj. ³⁰Aj pu i ráamu'a'areeri'i í Jesús í ru tzajta'a ti ja'atí tiú'uhuaa cumu ti caí ché'e racá'anisti'i. Aj pu i píi á'uré'eve, hua'usefírajraa í teite. Ayen tíjín:

—¿A'ataani na'ajtamuaríej i nec'ixu jetze? —Ayeé pu tihua'uta'fhua'uri'i.

³¹Aj mú mi miyen tiraata'ixaa í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e. Miyen tijín:

—Mú'ee pej huá'asej í teite mej á'acata. ¿A'iné een jín piyen tiu'uta'fhua'u? yee: “¿A'ataani na'ajtamuaríej?” —Yee mú tiraata'ixaa.

³²Mí ajtá'i a'fín Jesús, a'fí pu hua'usefírajye'icaa matíj mena'a tite'anavéejme'eca. Ayeé pu a'fín rijcaa tí'ij raasej ja'atí ti ra'ajtamuaríej. ³³Aj pu i a'fín í 'fíta'a, temua'a tiu'utátziin. Temua'a pu tiú'ujviveeca'a í ru tzajta'a a'iné rú'umua'areereca'a tí'títí ti a'ij huáruu. Aj pu i ajteáxiireca'a a'u ti a'ij e'en a'fjna í Jesús. Títunutaca'a á vejl'i jemin. Tí'ij jí nain raatá'ixaa a'ij ti tí'títí ráaruu tzáahuati'ira'a jime'e.

³⁴Aj pu i Jesús ayén tiraata'ixaa tijín:

—Niyauj, peté'antzaahua nej timuáhuuate'enche'e. A'ij pej jín peri huarúj. Aricu, rí'i pej te'amua'astí. Paúche'e pej ri'éene'e pua'amé.

³⁵Aúche'e pu tí'ixajtaca'a a'fjna matí'ij seica a'ará'a. A'ii mú a'fín pú'een í mej é'eché jamuan í ti ve'ecán jín tí'it'éjvee hua'at'éyujta'a.

Aj mú mi miyen tiraata'ixaa í ya'upuáara'an í temuajj tí'tí'icui'i. Miyen tijín:

—Pu'uri huamí'i a'ayauj. ¿A'iné een jín péra'itziite'e mi maestro? —Yee mú tiu'utaxájtaca'a.

³⁶Mí ajtá'i a'fín Jesús, capu huá'antzaahua a'ij mej ye'í tí'ixajtaca'a. Ayeé pu tiraata'ixaa í ya'upuáara'an tijín:

—Pecaj tí'titziine'e. A'ii pu'u ruxe'eve'e pej té'atzaahuaté'e. —Yee pu tiraata'ixaa í Jesús.

³⁷Aj pu i huaja'uvi'ití a'u ti é'eché í ya'upuáara'an. Aru Jesús

capu hua'utá'a na'jmi'ica í teite mej á'uju'un jamuan. A'ímej pu'u, í Pedro, ajta í Jacobo, ajta a'fjna í Juan, tí i'i juutzeájra'an í Jacobo. ³⁸Aa mú a'ará'a a'u tí é'eché í ya'upuáara'an í tí huamí'i. Aj mú mi hua'usej í teite mej chí'ita huiráatei. Jéhua mú u'uteújyeyinijme'e. Maújyeyineca'a. Ca'anín mú jín u'uteújyeyinijme'e me'fjna jime'e í tí huamí'i. ³⁹Aj pu'i chí'ita a'uteájrupi. Tí'ij jí hua'utá'ixa í Jesús. Ayen tijín:

—¿A'iné sej si ca'anín jín jijhua? ¿A'iné sej si ruyein? Capu mí'ichi mí temuajj, sino cutzú pu'u.

⁴⁰Matí'ij ráanamujri'i a'ij tí ye'í tiu'utaxájtaca'a, aj mú mí ra'utéxiehuataca'a a'iné méjmu'a'areereca'a tí a'fín pa'ari'i huamí'i. Aj pu'i a'fín hua'uta'a'ij mej huiráciine. Aj mú mí huiráci.

Tí'iquí ya'uví'iti í ya'upuáara'an, ajta í náanajra'an, ajta a'ímej í mej á'ujjuhua'ane'e jamuan. A'uu mú uteájrupi a'u tí auucá'a í temuajj. ⁴¹Aj pu'i rajví'i muájca'are'ara'an jetze. Ayeé pu tiraatajé runiuuca jime'e tijín:

—Taliita, cuumi.

Taliita, cuumi, ayeé pu huataújmu'a'a tijín: Temuajj, ayée nu tí'imua'ixaate'e, ájchesi.

⁴²Jíme'en pu'u ayén huaríj í Jesús, aj pu i xaa ájchee í temuajj. Tí'ij jí a'ut'éjche tí á á'uche'ecane'en. Majta me'ín í teite, jé'ecan mú u huatéjtzahuaté. Ajta a'fín í pa'ari'i, ayée pu rájcha'lica'a a'achú cumu tamuáamuata'a nine'ira'a japuan hua'apua. ⁴³Ajta a'fín Jesús, jeíhua pu hua'u'fjca mej caí ja'atíj ixaate'e, ajta mej nu'u tiraamín í temuajj.

Jesús ti Nazarét é'eme'ecan

(Mt. 13:53-58; Lc. 4:16-30)

6 A'uu pu á'uraa í Jesús, majta í mej jamuan á'ujujhua'ane'e.

Matí'ij mi a'ucí a'uun pújme'en a'u ti a'uvé'ese a'íjna í Jesús. ²Tí'ij teja'ur'é'ene a'íjna xicájra'a mej jetzen ruse'upi, tí'iji a'utéjche ti tihuá'umua'aten hua'atéyujta'a.

Jeíhua mú teite ráanamujri'i.

Jé'ecan mú a'ij te'utasej. Ayee mú tí'ira'ihua'uraca'a tíjín:

—¿A'uné ya'ur'í'ire amín niucarijra'a? ¿Tí'itáani mua'atzíire'ara'an pú'een a'íjna ti raateájtuaa amíjna jemi mi Jesús tej caí xi ja'anáj mé'e yá'unamujri'i? ³Amí pu yeehui a'íin pú'een í yaujra'an í ti tí'si'licheca. A'í pu náanajra'an ayén ántehuaa tíjín María. A'í mú júutzimua'ame'en pú'een a'íime í Jacobo, ajta í José, ajta í Judás, ajta a'íjna í Simón. Majta seica í júutzimua'ame'en í mé 'uuca, a'íi mú yéchej ta jamuan. —Ayee mú tíúj'ixaate'eca'a.

A'íj mú jín rá'achueere'ecaa me'íjna í Jesús. A'íj mú jín caí raxí'leve'eca'a.

⁴Ajta, ayée pu Jesús tihua'utá'ixaa tíjín:

—Naíimi'i mú rí'i tira'utasej temua'a naa í ti ti'ixa í niucari ti Dios jemi me'ecan. Mí ajtá'i, í mej huacáijme ruche, majta í mej i'ivaujsimua'ame'en, majta í mej jamuan é'eche, camu tén rí'i tira'utasej a'íime.

⁵Ayee pu'u caí tiu'utá'iristareca'a ti a'íin Jesús ti'tí a'ij huáruuren í mej jín a'ij ra'utasej tíj ari tíú'uruu pua'amecié. Ayee pu'u huaríj; hua'ajtamuári'exi seica í teite. Tí'ij i xaa tihuá'uhuaa. ⁶A'íj

pu'i jín a'ij tira'utasej í tzajta'an mej caí rá'atzaahuate'eca'a. Tí'ij jí á'uraa í Jesús. A'uu pu á'uye'icaa a'ímuá a'u ti a'uchájta'ajmee. Ajta tihuá'amua'atejca'a.

Jesús pu tihua'uta'a'íj a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e mej nu'u tihuaú'ixaate'e í teite

(Mt. 10:5-15; Lc. 9:1-6)

⁷Tí'ij jí Jesús pu hua'utajé a'íimej í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase. Aj pu'i hua'aré'e'itixi hua'apuacajmé'en. Ajta tihua'u'íjca a'íjna jime'e mej mi hua'utamúárite'en í tíyáaru'use í mej huá'a tzajta'a seijre'eca'a í teite.

⁸Ajta ayén tihua'u'íjca mej caí ti'tí antiá'a í mej jín huateújvairé'en í juye jetze. A'í mu'u nu'u a'achueeni ti'tí itz'íj í mej jín raújca'aníhua'a. Capu nu'u a'ij tí'iri'iri mej ti'it'í antiá'a ca'aní na'ari ti'tí ínie'e nusu tumin.

⁹Majta, ajtaújca'aca'íte'axí'in. Majta seexu'ijmé'en te'ucaujchéete'axí'in seij ajta seij. Capu nu'u a'ij tí'iri'iri mej hua'apuacajmé'en te'entipí í tíú'ujsiicu'u. ¹⁰Ajta ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Tí pua'a hui chi'lita xu'uteárute mé já'ahua'a chajta'a, a'úu xu huateáturaasin tíj na'a a'achú sej á'ateere a'ájna chajta'a.

¹¹Ajta ti pua'a mé já'ahua'a mecaí amuaatá'acare'en sej uteárute, na'ari ti pua'a mecaí ranamujracu í sej tihuá'a'ixaate'en, ayée xu huá'irini, sej huirá'icne se'újna. Sera'atéca'atzijxi'in í ruca'acai tí'ij cáaxin í chuej. Ayee xu huá'irini mej mi ráamua'aree í teite tíjín ma'uteájturaa í Dios jemi. Míché'e ráamua'aree mej auteájturaa í Dios

jemi a'achú mej pua'amé mej caí á'amuanamuajracuca'a.

ʼAyeé nu tejá'amua'ixaate'e, a'íjna xicájra'a ti jetzen hua'uxíjte'en í Dios í mej jín auteájturaa í jemin, jehua pu puajjtzi hua'utá'asin. Jaitze'e mú rajpuaiítzi muá'aju'un a'ujna chajta'a mecaí í mej me'uun é'echejca'a a'ujna ti ayén teja'arájtéhuaaca'a tíjín Sodoma, ajta tíjín Gomorra. —Ayeé pu tihua'utá'ixaa.

¹²Matí'ij mi a'ucíj.

Metihuá'ihua'ixaate'e í teite ti nu'u ayén tiú'ujxe'eve'e mej nu'u seicié tiú'umua'ati í ru tzajta'a. ¹³Majta me'ín í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase, a'íi mú jehua hua'utamuarí í tiyáaru'use í mej huá'a tzajta'a seijre'eca'a í teite. Majta jehua tihua'avé'ehuaate'axi aceite jime'e huá'a mu'úutze'en í mej tí'icucui'i. Naíjmi'ica mú tiú'uhuaate.

Matí'ij raajé'ica me'íjna í Juan ti huá'amua'ihucare'e

(Mt. 14:1-12; Lc. 9:7-9)

¹⁴Ira'atéevi'i, matí'ij ráanamujri'i nain japua, tíj na'a a'uun mej a'uchéjme'ecaa í teite a'ij ti tiú'uruu í Jesús. Ajta a'íjna í tajtuhuan ti ve'ée, a'íi pu ajta ráamua'areeri'i. Ayeé pu ántehuaaca'a í tajtuhuan tíjín Heródes. Aj pu'i ayén tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Heródes tíjín:

—A'íjna í Juan teecan, í ti huá'amua'ihucare'e, a'íi pu hui huatarúj. A'ítáaraa a'u mej ye'avá'ana. A'íj pu jín raayí'titi ti ayén tiú'uruuren. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í tajtuhuan.

¹⁵Majta seica, miyen tíjín:

—A'i pu a'íin pú'een í Elías í ti a'íjna jín tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan.

Majta seica miyen tíjín:

—A'i pu a'íin pírici ja'atí ti tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. Ayeé pu che'atá na'a tí'itéjvee í Dios jemi matíj í seica í mej mejm'í miyen tí'ixaxa'ata'a.

¹⁶Mí ajta a'íin Heródes, tí'ij ráamua'areeri'i, ayée pu tiu'utaxájtaca'a tíjín:

—A'i pu a'íin pú'een a'íjna teecan í Juan í nej raata'aíjtaca'a mej ru'ijveíjche í mu'úura'an. A'í pu hui huatarúj huá'a tzajta'a í mi'ichite. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Heródes.

¹⁷Aru seíj pu pú'eene'e, 'íita'a ti ayén ántehuaaca'a tíjín Herodías. A'í pu íra'ara'an pu'éene'e í Felipe. Ajta a'íin Felipe, a'íi pu juutzeájra'an pú'eene'e í tajtuhuan í Heródes. Tí'ij jí Heródes a'íin ancuré'evi'titi a'íjna í 'íita'a, a'íin ti Felipe raatévi'itine'e. ¹⁸Aj pu'i a'íin í Juan ayén tiraata'ixaa a'íjna í Heródes tíjín:

—Capu a'ij tí'iri'iri pej ratévi'itine'en muá'ihuaara'a ti yá'uvi'itine'e. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Juan.

¹⁹Tí'ij jí huataniú'ucaca'a a'íjna í 'íita'a. A'íj pu jín a'íin Heródes, raata'aíjtaca'a mej ra'anján a'íjna í Juan. Majta ra'amua'ajicicé alaambre jime'e a'u ti aiteánami'ihuaaca'a. Jé'ecan pu rájcha'íire'eca'a a'íjna í 'íita'a. A'í pu jín rajé'icatami'ica'a.

²⁰Mí ajtá'i a'íin í Heródes, a'íi pu ráamua'areeraca'a ti rí'i tí'tíevistaca'a a'íjna í Juan, ajta ti ayén rijca a'ij ti tí'ijxe'eve'eca'a í Dios. Ajta a'íi pu tí'imua'ajca a'íjna jemi í Juan. Aúche'e pu ra'aránajcheca'a a'íjna í Heródes ti ráanamua a'ij ti tiu'uxájtaca'a a'íjna í Juan. Capu a'ij í'irini ti caí temua'a tiyaú'itieeca'a a'ij ti tí'ixajta'a. A'íj pu jín Heródes caí raatá'acare'e a'íjna í 'íita'a ti raajé'ica.

²¹Tí'ij a'ájna te'ará'a í xicáara'an ja'anáj ti me'ecan a'ájna í Heródes, aj pu xaa a'áin 'íta'a rá'amitiejte'eca'a a'ij ti ye'í huárini ti raajé'ica í Juan. Tí'ij jí Heródes, a'ájna ti tí'yiesten ti te'ará'a í xicáara'an ja'anáj ti me'ecan, jeíhua pu teite huatá'inee, xantaaru'u, matíj mena'a huá'a capitanme, majta mej títeté'u'upu'u me'ájna jime'e mej tihuá'ajte'e í teite, majta í mej me'uun a'uchéjme a'ujna Galilea, í mej jeíhua ruxe'eve'e.

²²Aj pu'i yaujra'an a'ájna í Herodías, a'íi pu a'uteájrupi u chí'ita a'u mej tejanú'ucua'aca'a. A'ájna í yaujra'an, 'íta'a pu pírici. Aj pu'i a'áin tiu'utéenei rusej huá'a vejli'ipua. Temua'a pu jeíhua tira'aránajcheca'a a'ájna í Heródes í ti tiu'utéenei, majta a'ímej í mej jamuan tí'licua'aca. Aj pu'i ayén tiraata'ixaa a'ájna í tajtuhuan tijín:

—Naatáhuaviiri'i ti'títíj pej a'ij tí'ixe'eve'e. Nemuaatá'asin.

²³Jeíhua pu te'ataújratziiri'i rusej ti ayén tiraatá'an ti'títíj ti raatáhuaviira. Capu nu'u a'ij rini ti pua'a raatáhuavii já'ita'a a'u ti tihuajé'ajte'e. ²⁴Aj pu'i á'uraa a'ájna í 'íta'a. Tí'ij í ayén tíya'uta'íhua'uri'i a'ájna í runáana tijín:

—¿Tí'itájni neraatáhuavii í tajtuhuan? —Yee pu tiraata'íhua'uri'i.

Aj pu í ayén tiu'utaniú a'ájna í náanajra'an tijín:

—Huatahuaviiri'i hui í mu'úra'an a'ájna í Juan ti huá'amua'i'ihuaca.

²⁵Aj pu í ajtahua'a ca'anacan uteájrupi a'u ti a'uteveeca'a a'ájna í tajtuhuan ti ve'é. Aj pu í ayén tiraata'ixaa tijín:

—Ayee nu tí'ijxe'eve'e pej naata'í'ite'en tuxa'a jetze í mu'úra'an í Juan ti huá'amua'i'ihuaca tej ti ramua'areere

tijín pu'uri huamí'i. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'ájna í yaujra'an í Herodías.

²⁶Temua'a pu a'ij pua'a tiraatá'a a'ájna í tajtuhuan ti rusej ayén te'ataújratziiri'i ti ayén nu'u huárini a'ij ti tí'ijxe'eve'e a'ájna í 'íta'a í yaujra'an í Herodías. Majta a'íime ti huaú'inee, a'íi mú majta ráanamujri'i tí'ij raatá'a í runiuuca. A'íj pu jín rutévi'ira'aca'a huá'a jemi a'ájna í tajtuhuan. A'íj pu jín, a'áin ra'ará'aste í runiuuca.

²⁷Ajta á'iyen xantaaru'u huata'áiteca'a ti raajé'icatan, ajta nu'u á'iyen ye'ará'í'ite'en í mu'úra'an í Juan. ²⁸Ajta á'uraa í xantaaru'u. Tí'ij jí a'uun a'ará'a áa ti aiteánami'ihuaca'a a'ájna í Juan. Aj pu'i ru'ijvejcheca'a í mu'úra'an í Juan. Tí'ij jí ya'ará'í'ite í tuxa'a jetze. Ajta a'áin í tajtuhuan, a'íi pu raatá'í'ite a'ájna í yaujra'an í Herodías. Tí'ij'tá'i a'áin raatá'í'ite í runáana.

²⁹Majta me'ín í mej á'ujjuhua'ane'e jamuan í Juan, matí'ij ráamua'areeri'i, aj mú mi a'uré'ene jemin Heródes, meya'utíí a'ájna í mí'ichi. Matí'ij mi ra'avá'ana. Yee pu éeni'lici'en huamí'i a'ájna í Juan.

Jesús pu tihua'umí í mej anxíj vi'ira'a ará'axca

(Mt. 14:13-21; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

³⁰Majta me'ín í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase, a'íi mú tíújsej a'u ti a'uteveeca'a a'ájna í Jesús. Aj mú mi raatá'ixaa nain a'ij mej tí'itíj huáruu, nain a'ij mej ye'í tihua'umuá'ate. ³¹Aj pu'i ayén tihua'utá'ixaa a'ájna í Jesús tijín:

—Mú se'utáuruyi'i. Tiché'e huátase'upe'en mé já'ahua'a a'u ti caí ti'tí'í e'eré'eevee. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a.

Aru jeíhua mú a'uré'enineica'a í teite a'u ti a'utéveeca'a a'íjna í Jesús. Majta a'ucf'ica'a jemin mé mu'ití í teite. A'íj pu jín camu huatáci'ipejca'a mej tiú'ucua'ani a'íime í mej jamuan á'ujuhua'ane'e.

³²Aj mú mi a'ucf'ij rujímua'a baarcu jetze. Mat'íj mi me'uun a'ará'a a'u ti caí é'e ja'ati. ³³Majta me'ín í teite, a'íi mú hua'aseíiraca'a mat'íj a'ucf'ij. Jeíhua mú raamuá'a í Jesus. A'íj mú jín ru'icán a'iré'eneajxi a'u ti na'a mej a'uchéjme. A'í mú mi amuacaí a'ará'a a'u ti e'erá'astiiche'e a'íjna í Jesús, majta í mej jamuan á'ujuhua'ane'e. ³⁴Ajta, t'íj a'íin a'itamé'eca'a í baarcu jetze, jeíhua pu teite huaséjiraca'a. T'íj jí ii huataújxiemiste t'íj hua'usef'j. Yee mú titeja'uvátzij cumu cáne'axi ti caí ja'atí huá'a cujta'a huamé'eca'a. A'íj pu'í jín a'utéjche a'íjna í Jesús ti tihuá'umua'aten jeíhua. ³⁵T'íj huateáchumua'areca'a, aj mú mi ave'eré'ene jemin í mej jamuan á'ujuhua'ane'e. Mat'íj mi miyen tiraata'ixaa t'íjín:

—Pu'uri téchumua'ari. Ajta caí ja'atí ye'eche ayajna vejlí'i. ³⁶Teajta caí ti'it'j t'ícha'ii mej ráacua'ani mi teite. Patá'aj hua'uré'itixi'in, mej mi a'ucf'ixi'in mé já'ahua'a chajta'a, a'u mej a'uchéjme teite mej mi pan huánanan.

³⁷Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús, t'íjín:

—Mú'een xu tihuá'amin rujímua'a sena'a.

Aj mú mi miyen tiraata'ixaa t'íjín:
—¿Ni ri'írí tej á'uju'un tej pan a'uvé'enanán tej ti tihua'umín? T'í pua'a tiyen tí'ituaave'e a'achú ti caj ja'atí tí'ijmual'itici ti pua'a tiu'umuári'en a'achú cumu hua'apua

ciento xica jime'e, capu ajta ti'ici'ipée a'ame í tumin tej ti tiyen huárini.

³⁸Aj pu'í a'íin í Jesús, ayén tihua'utá'ixaa t'íjín:

—Sericu, xaaré'ixi'ere'e a'achúni caj mé tirájcha'ii í pan.

Mat'íj mi ráamua'areeri'i. Aj mú mi miyen tiraata'ixaa t'íjín:

—A'í pu'u caj tí'ixuaavi.

Anxívi í pan. Majta hua'ité, caj mú tí'itehua'apua. —Yee mú tiu'utaxájtaca'a.

³⁹T'íj jí hua'uta'aíjtaca'a mej a'ujrá'ase áa ti á'utu'upi mé mu'ití mé'e. ⁴⁰Aj mú mi a'ujrá'aseca'a, seica anxíte mé arástiméj, majta seica hua'apuate japuan tamuáamuata'a mú arástiméj. ⁴¹Aj pu'í a'íin í Jesús, ra'ancuré'e'í'ipi'í í pan, ajta a'f'mej í hua'ité. T'íjta'í ra'antítaaraxi í pan, aj mú mi hua'uré'e'í'ipi'íte í teite. Majta í hua'ité, a'íi mú huatámu'ii'reca'a. Aj pu'í hua'utá'í'ipi'í a'íjna í Jesús í mej jamuan á'ujuhua'ane'e mej mi hua'uré'e'í'ipi'íte'en í teite.

⁴²Najmí'i mú tiú'ucuaa í teite.

Temua'a mú jeíhua titéje'u'uxai.

⁴³Ajta jeíhua pu avá'aturaa í pan, majta í hua'ité. Tamuáamuata'a japuan hua'apua mú te'evé'ejiste ti'ití sicíri jetze a'íjna jime'e í ti avá'aturaa.

⁴⁴Majta me'ín í mej tiú'ucuaa í teteca, ayée mú ará'axcaa a'achú cumu anxíj vi'ira'a.

Jesús pu á e'iré'ene í jaj japua

(Mt. 14:22-27; Jn. 6:16-21)

⁴⁵T'íj jí Jesús pu hua'uta'aíj mej atéciine í baarcu jetze mej antáciine utavén pújme'en, mej nu'u amuátée e'ará'asti a'ájna Betsáida. Mí ajta a'íin Jesús, a'íi pu a'uun a'uteájturaa t'íj hua'aré'e'itixi'in í teite. ⁴⁶T'íj hua'uré'itixi, aj pu'í á'uraa a'íjna

í Jesús. Tí'ij jí a'uun a'ará'a a'u ti á'ujírime tí'ij raatéjhuauni í Dios jemi. ⁴⁷ Tí'ij huateática'areca'a, áa mú meri a'uju'ucaa já'ita'a í jaj japua, jetzen mua'araat'éee í baarcu. Ajta a'ín í Jesús, a'íi pu rusefj a'utácattí jírí jetze. ⁴⁸ Tí'ij jí raasefj ti huá'amuari'eriste'eca'a mej antáciine jaj japua a'iné á pu e'evé'eecaca'a. Tí'ij tapuá'arijme'eca, a'íi pu á e'iré'ene a'ájna vejli'i mej huajú'ucaa baarcu jetze. A'í pu huamé'ecaa í jaj japua. Pu'uri hua'antinájchijme'e. ⁴⁹⁻⁵⁰ Majta me'ín, matí'ij raasefj, metiu'utátziin. Muaajjhuaca'a na'jmi'i a'iné na'jmi'i mú raasefj ti huamé'ecaa í jaj japua. Ayeé mú tiu'umuá'aj tijín: “Chéjcan pu pú'een.”

Aj pu'i ayén tihua'utá'ixaa a'ájna í Jesús tijín:

—Xaateújca'ane í ru tzajta'a. Caxu tí'itziine'e. Nee nu ne'ín pírici í Jesús.

⁵¹ Aj pu'i ateájraa í baarcu jetze a'u mej a'aráte'eca'a. Tí'ij jí huateápua'areca'a ti huá'eecaca'a. Aj mú mi a'ij te'utasefj. Tí'ij jí utéevatzí í huá'a tzajta'a í mej tí'imua'ajca.

⁵² Jé'ecan mú tí'imua'ajca a'iné camu yaú'tiíeé muá'araa a'ij ti 'één jín raayí'ti ti a'ín raatámu'iiren í pan, a'iné rujíimua'a mua'anteújnaamua í ru tzajta'a.

Jesús pu tihuá'uhuaa a'ímej í mej tí'icucui'icaa a'ujna u Genesaret

(Mt. 14:34-36)

⁵³ Matí'ij mi anticáj jaj japua. A'uu mú mi a'ará'a a'ájna já'ahua'a ti ayén téja'arájtehuaa tijín Genesaret. Aa ti e'leve'ástime í jaj, áa mú ra'ijtápe í baarcu. ⁵⁴ Jíme'en mu'u aitacáj í baarcu jetze, á'yien mú raamuá'a a'ájna í Jesús í teite. ⁵⁵ A'íj mú mi

jín ca'anacan meruaachijmé'e, á mé ve'eré'ene í jemin. Matí'ij mi autéjhuii mej huá'ajseire'en utaatzí japua í mej tí'icucui'i a'ájna a'u mej yé'emua'arereca'a ti a'utéveeca'a a'ájna í Jesús. ⁵⁶ Ajta a'u ti na'a ti a'uré'enineica'a raanchu tzajta'a ti huachájta'ajme na'ari ti chajta'a ti vivéjme, a'u ti na'a ne'u, mehua'uráatzajye'icaa caaye jetze. Aj mú mi rájhuaviiri'i a'ájna ti hua'utá'an mej ra'ajtamuarí'en cíixure'ara'an jetze, a'ájna jetze ti uvíjpi'i í síicu'ure'ara'an tí'ij a'achú mej pua'amé ra'ajtamuarí'en, mej mi huarún. Ayeé pu'u xaa ne'u tiú'uruu a'ájna u Genesaret.

A'ájna í ti 'uráchueemuara'a í teáata'a í ru tzajta'a

(Mt. 15:1-20)

7 ¹⁻² Matí'ij mi me'ín í fariseo, jamuan majta seica í mej té'eyu'uxaca teyujta'a mej mi me'ájna huaruitiejte'en a'ij mej ye'lí ríij muá'aye'i, a'úu mú e'eráaci u Jerusalén, majta me'uun a'ará'a a'utí a'utéveeca'a í Jesús mej mi rájjaahuate. Matí'ij mi hua'usefj a'ímej í mej Jesús jamuan á'ujjuhua'ane'e mej caí amuaújmuajitea'axi mej tiú'ucuaa a'ij mej tí'ijrí'irejca'a í mej Israel jetze ajtémecan. ³⁻⁴ Majta a'íime í mej Israel jetze ajtémecan, í mej majta miyen ánte'arua tijín fariseo, a'íi mú rá'atzaahuate'e í ruvaújsimua'a teecan tí'iyé'ira. Ayeé mú che'atá mena'a ríjca na'jmi'i í mej Israel jetze ajtémecan.

Capu tí'iseicaj na'a í tihuá'aye'ira í mej jín amuaújmuajite'axi'ín. Tí pua'a ja'atí tiú'ucua'ani, amua'ací pu nu'u ruxe'eve'e ti a'ín ja'atí jeshua

amuaújmuaajte'en, na'ari caí, ayée mu'u t'í'ixaxa'a t'íjín xána'avisí'i pu seijre'e a'íjna í ja'atí í taye'irá jemi. Ajta, ti pua'a ja'atí teja'uvé'enanán a'ujna a'u mej teja'atua a'íi pu caí t'í'icua'ani ti pua'a caí amucaí amuaújmuaajte'en.

Ajta ti'imuí'i ti ayén jín te'avá'ujmua'aree í ruvaújsimua'a teeca tihuá'aye'ira. Ayee mú rijca: met'í'ija'usica í vaasu í mej jín ye'eca. A'íj mú majta t'í'ija'usica í ti'tí'í xa'ari, majta í casueela. ⁵Mat'í'ij mi me'ín fariseo, majta a'íime í mej té'eyu'uxaca teyujta'a, a'íi mú miyen tiraata'íhua'uri'i me'íjna í Jesús t'íjín: —¿A'íné 'één jín mecaí rá'aste í tavaújsimua'a teeca t'í'iyé'ira í mej ajamuan á'ujujhua'an? Ayee mu'u ríci mej xána'avisí'i t'í'icua'a í rumuájca'a jíme'e. —Yee mú tiu'utaxájtaca'a a'íime í fariseo.

⁶Tí'ij jí ayén tiu'utaniú a'íjna í Jesús t'íjín:

—Temua'a pu tejamuaavíjte'e í ti ayén ajmí'i tira'uyú'uxaca'a a'íjna í Isaías teecan, a'íjna ti t'í'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. A'í pu ra'uyú'uxaca'a temua'a a'íj sej 'een mi sej caí huataújci'ípuáacan jín tihuá'ajjte'e í teite sino ayée xu tiú'ujseijrata í teite jemi sej nain jín rá'astijre'e. Ayee pu ra'uyú'uxaca'a a'íjna t'íjín:

Rá'í mú tineeteátu'araca
ti pua'a met'í'ixajta ineetzi
jíme'e.

Mí ajtá'í, mu'uri ajtac'íj ineetzi
jemi
rumua'atzí'ira'a jíme'e.

⁷Capu ti'lit'íj vaire'e
ti pua'a metiu'uteánajche
ineetzi jemi.

Ayee mú t'ihuá'amua'atehua
t'íjín:

“Dios pu raateájtuaa i taye'irá
itejmi jemi.”

Mí ajtá'í caí, capu,
rujíimua'a mena'a mú rájteu í
ru tzajta'a.

Yee pu hui ra'uyú'uxaca'a a'íjna í
Isaías teecan.

⁸Ayee xu'u ríci. Mú'een sej
seri ya'uhuá'axi a'íj ti ajmí'i
tiu'uta'aíjtaca'a í Dios, sej si siyen
huá'ri a'íj mej t'í'ijxe'eve'e í teite. A'í
pu amua'aráanajche í tihuá'aye'ira,
ti ayén tiú'ujxe'eve'e ti xa'ari
tiu'ujá'usin na'ari ti tiu'ujá'usin í
vaasu í sej jín ye'eca. Jeihua pu ajta
tiú'ujxe'eve'e ti ayén t'í'een. Ayee pu
ne'u.

⁹Temua'a xu seri ya'uhuá'axi
a'íj ti tiu'uta'aíjtaca'a í Dios, setá'aj
ra'ará'asten í hua'aye'ira í teite. ¹⁰Ayee
pu t'í'een, a'íné ayej tiraataxájtaca'a
a'íjna í Moisés teecan, t'íjín: “Patá'aj
rá'atzaahuete'e a'atáàta, ajta a'anáàna.”
Ajta ayén t'íjín: “Setá'aj raajé'ica a'íjna
í ja'atí ti a'íj pua'a t'í'ixaxa'a í rutáàta
jemi na'ari í runáàna jemi.”

¹¹Mí seajta mú'een, ayée
xu tiratá'aca ti ja'atí ayén
tihua'utá'ixaate'en í ruvaújsimua'a
í runiuuca jíme'e t'íjín Corbán. (Ayee
pu huataújmua'a a'íjna í niuucari t'íjín
muai'ívéjri pu pírici.) Ajta ayén t'íjín:
“Na'íjmi'i, a'achú nej caj t'í'ijcha'íi, a'íj
nu neri raatámuaí'ivejte í Dios. A'íj
nu jín necaí ché'e t'í'ijcha'íi í nej jín
amuaatévaire'en.” ¹²Tí pua'a hui
ja'atí ayén tihua'utá'ixaate'en t'íjín:
“Corbán”, ca xu ché'e raatá'acare'en ti
a'íjín hua'utévaire'en í ruvaújsimua'a.
¹³A'íj xu jín, siyen á tirúurieeni í ti
jín tiu'uta'aíjtaca'a í Dios a'íjna jíme'e
í á'amuaaye'ira sej seica huatátu'ire'en.
Jeihua xu siyen t'í'ijri'ire. —Ayee pu
tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

¹⁴Tí'ij jí ajtahua'a hua'utajé í teite. Aj pu í ayén tihua'utá'ixaa. Tijín:

—Mú'een xu ráanamua najjmi'i, sej si yaú'itiéé xá'ara'ani: ¹⁵Tí'ití ti a'íj í ti tí'icua'iri'i, ti pua'a ja'atí ráacua'ani, capu a'atzu raxana'ave'e. Capu raxana'ave'e a'iné mé pua'acié pu me'ecan. Mí ajta í ti tzajta'an me'ecan, a'íi pu xaa raxana'ave'e.

¹⁶Mú'een xu rarí'irejve, rí'i xu tiráanamua.

¹⁷Tí'ij caí ché'e mé'e a'atjíca'a, aj pu í a'íin a'uteájrupi u chil'ita. Aj mú mi miyen tiraata'íhua'uril'i a'íj ti huataájmu'a a'íjna í niuucari ti jíme'en a'íjna ti nu'u raxana'ave'e í ja'ati. ¹⁸⁻¹⁹Aj pu'í ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—¿Ni tzaa secaí seajta yaú'itiéé xa'araa? ¿Ni tzaa secaí yaú'itie se'íjna? Tí pua'a ja'atí tí'itíj huácua'ani ti tí'icua'iri'i, a'íjna ti ráacua'ani, mé pua'acié pu é'eme'ecan. Aj pu í ucáruti í jucáara'an jetze. Ajta á'iyen huiráame í chuitireáara'an jetze. A'íj pu jín caí raxana'ave'e a'iné capu rájrupi í tzajta'an, í xiéjniu'ucare'ara'an jetze. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

Ajta ayén tihua'utá'ixaa ti i'í rí'en najjmi'i tíj na'a ti tí'icua'iri'i. ²⁰Ajta ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—A'íjna ti tzajta'an airáninei, amí pu xaa raxana'ave'e í tevi. ²¹A'uu pu huiráaye'i í tzajta'an í tevi najjmi'i í mua'atzíira'a ti a'íj pua'a e'en, ti ajta ca'aníjra'a ratá'aca í tevi tí'ij a'íj pua'a tiú'umua'ati, tí'ij tiú'ujxana'acira'aten sej jaman ti caí ratévi'itín, na'ari 'íita'a ayén huaújxana'acira'aten sej jaman ti caí cína'ara'an pú'een.

A'uu pu hui tzajta'an ajta huiráaye'i í mua'atzíira'a ti ca'aníjra'a ratá'aca í tevi ti tiu'unáhua'an na'ari ti tiu'ujé'ica na'ari ti ché'e na'a

tiú'uxana'acira'aten huá'a jaman í tí'iríi.

²²⁻²³Ajta a'úu pu huiráaye'i í tzajta'an a'íjna ti ca'aníjra'a ratá'aca ti ja'ati ti ayén tí'ití tí'ijmuaire'e í ti tí'ijcha'íi í sej na'arí ti ja'ati a'íj pua'a ríjca, nusu ti sej huácuanamuan. Ayee pu che'atá na'a een ti pua'a ja'atí ayén a'íj pua'a tiú'ujepe'eve'en, na'ari ti pua'a ja'atí sej ánhueere'en, nusu ti pua'a ja'atí a'íj pua'a tiu'utájeeve, na'ari á'ujtzaahuat'e'e, ca'ín a'íin ayén rici í ti caí xí'epí'in. Najjmi'i tíj na'a ti ayén een, a'úu pu huiráaye'i í tzajta'an í tevi. Ayee nu hui tejá'amua'ixaate'e, a'íi pu xaa a'íin pú'een í ti ru'uráchueemuare'e í tevi í ru tzajta'a. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

'íita'a ti sej chuéjra'a japua é'eme'ecan, ti ajta rá'antzaahua í Jesús

(Mt. 15:21-28)

²⁴Aj pu í Jesús á'uraa a'ájna já'ahua'a ti ayén téja'arájtehuaa tijín Tiro, amájna vejli'i u Sidón. A pu já'ahua'a chil'ita a'uteájrupi, a'iné capu raxí'eve'eca'a ti ja'ati ráamua'aree ti a'uun a'utéveeca'a. Mí'ajta'í caí, capu huatá'irí'iristareca'a ti huaturavajta'a. ²⁵⁻²⁶Capu xaa ne'u, a'iné sej pu ca'anacan ráamua'areeri'i. 'íita'a pu pu'eene'e a'íjna ti sej chuéjra'a japua é'eme'ecan. Sej pu tévira'a pu'eene'e. Ayee mú hua'atamuá'amua tijín Sirofenicia, í mej nu'u chiicate pú'een.

Ajta a'íin í 'íita'a, a'íi pu tiyáujca'a, íitacan ti tiyaaru'u tzajta'an sejre'e. Aj pu í e'iré'ene a'íjna í nánajra'an. Títunutaca'a a'ájna vejli'i a'u ti a'utéveeca'a a'íjna í Jesús. Aj pu í ayén tirájuaviiri'i ti ru'irámuarite'en í tiyaaru'u ti tzajta'an sejre'e í

yaujra'an. ²⁷Aj pu i ayén seij niuucari jín tiraata'ixaa a'íjna í Jesús, ayén tíjín:

—Miche'e amuacáí tiú'ucua'ani mi tí'iríi. Capu ayén tiraavíjíte'e tí hua'a'í'ipui'í í pan tí'ij chíicate huata'í'ipi'íte'en.

²⁸Aj pu'í ayén tiu'utaniú a'íjna í 'íita'a tíjín:

—Ayej xaa ne'u ti'ayajna, nevástara'a. Aru casi'í, tí pua'a me'ín tí'iríi ra'acáhua'anan tí te'ení í pan í meesa japua, ¿ni qui mecaí racua'ani í chíicate í mej meesa jete e'irá'uu? — Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í 'íita'a.

²⁹Aj pu i ayén tiraata'ixaa a'íjna í Jesús tíjín:

—Ayej xaa ne'u tiraavíjíte'e patíj peri tiraataxájtaca'a. Patá'aj á'ura'ani. Pu'uri huirá'jraa í tiyaaru'u tí tzajta'an seijre'eca'a muá'ayauj.

³⁰Aj pu i á'uraa a'íjna í 'íita'a. Tí'ij jí a'ará'a í ruche. Tí'ij a'íin raaseíj a'íjna í ruyauj, tí án a'ujcá'a utaatzí japua. Aj pu i a'íin 'íita'a ráamua'areerí'í tí ari huirá'jraa í tiyaaru'u tí tzajta'an seijre'eca'a.

Jesús pu seij tiú'uhuaa tí caí huíteájnamua, tí ajta caí té'anrí'ire

³¹Ajtahua'a pu huirá'jraa a'íjna í Jesús a'ájna já'ahua'a Tiro. Aj pu i u'uré'ene a'ájna já'ahua'a Sidón. A'uu pu já'ita'a a'atanéj a'ájna já'ahua'a tí ayén téja'arájtehuuaa tíjín Tamuáamuata'a tí Chájta'ajme. Tí'ij jí a'uun a'ará'a a'ájna jaj tí jéjmuaa, í mej miyen ratamuá'amuaa tíjín Galilea. ³²Aj mú mi seij a'arájti tí tí'icui'í. Capu huíteájnamua a'íjna í ja'atí. Ajta capu té'anrí'ire. Aj mú mi rájhuaviirí'í a'íjna í Jesús, tí ra'ajtamuarí'en í tí tí'icui'í tí'ij tiráhuuaate'en. ³³Aj pu i a'atzu

a'ímuá ra'iráavi'ítí a'ájna teite tzajta'a. Tí'ij jí a'íin Jesús, í ruxité urújte'axí'í í naxaita'a í tí tí'icui'í. Tí'ij jí ajta a'íin á chuata'a á é'ejtízíte. Aj pu'í ra'antiméijri'í neanureáara'an jetze a'íjna jime'e í ru'íjci'e. ³⁴Tí'ij jí júte'e á'ujneereca'a. Ajta ucayáatíraa. Aj pu'í ayén tiu'utaxájtaca'a í runiuuca jime'e tíjín:

—íEfata! —Yee pu tiu'utaxájtaca'a. (A'íjna i niuucari, ayée pu huataújmu'a'a tíjín: “Te'antácuuna.” Ayej pu huataújmu'a'a a'íjna tíjín: “Efata.”)

³⁵Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús, aj pu i a'íin huarúj í tí tí'icui'íca'a. Pu'uri xaa a'ájna huitenamuáara'a já'araa. Ajta, ari té'anrí'irejca'a. Capu ché'e cá'achira'aca'a í neanureáara'an. ³⁶Ajta Jesús raatá'íjmíirí'í tí caí ja'atí huatá'ixaate'en.

Mí majta, camu miyen huaríj. A'achú tí caj ayén tíhua'uta'aíte'enche'e, ayée mú che'atá caj tíhua'uta'ixáate'enche'e í seica. ³⁷Matí'ij mi temua'a a'íj te'utaseíj í teite. Miyen tíjín:

—Rí'í pu tí'íjri'ire a'íjna í Jesús nain jime'e. Al'í pu hui raayí'ítí tí tíhuá'uhuaate'en mej mi huitenamuáara'a muá'ara'ani, ajta mej mi te'anrí'irée muá'ara'ani í mej caí té'anrí'iréjme. —Yee mú tiu'utaxájtaca'a.

Jesús pu tíhua'umí a'íime í mej muáacua vi'ira ará'axcaa (Mt. 15:32-39)

8 Tí'ij á'aja'a a'uun a'utéveeca'a a'ujna Galilea í Jesús, jeíhua mú teite tíjuseij. Camu tí'tíj tícha'íica'a mej ráacua'ani. Tí'ij jí a'íin Jesús hua'utajé a'íime í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e.

²Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Neánxieemiste'e amíime jemi mi teite, a'íné pu'uri huaíca xica teuumé mej á'ujujhua'an nee jamuan. Camu majta ti'itíj tícha'íi í mej ráacua'ani.

³Seica mú ímuá curé'eciixi. A'íj pu jín ti pua'a nehua'uré'itixi'ín í ruche mecaí xi tiu'ucuá'an, camu te'utáviicua'ira í juye japua.

⁴Matí'ij mi miyen tiraata'íhua'uri'i, tijín:

—¿A'íné tí'iri'iri pej tihua'umín ayajna a'u ti caí ja'atí é'eche? —Ayee mú tiraata'íhua'uri'i.

⁵Aj pu i ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—¿A'achúni pua'améca xa'í'ipi'ísin í pan?

Matí'ij mi miyen tiraata'ixaa tijín:

—Arahua'apuáca. —Yee mú tiraata'ixaa a'íime.

⁶Aj pu i raata'ájtaca'a mej a'ujrá'asen í teite á chuaata'a. Tí'ij jí raati'ípii í pan júte'e a'íjna í Jesús. Aj pu i rí'í tiraatá'a í Dios jemi, ajta ra'antítaaraxi. A'íj pu i hua'uré'e'í'ipi'íte í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Majta me'ín, a'íime mú hua'uré'e'í'ipi'íte í teite. ⁷Majta mú, seica huájcha'íica'a í hua'íté. Ajta pu raatáhuau í Dios jemi. Tí'ij jí hua'uta'áj mej hua'uré'ata'are'en.

⁸Naíjmi'i mú tiú'ucuaa. Majta temua'a titéju'uxai. Ajta avá'aturaa í pan ti ra'antítaaraxi. Sicíri mú jetze ra'avé'ejiste'axi a'íjna ti avá'aturaa. Aráhua'apua sicí pu te'ará'a.

⁹Majta me'ín í teite í mej tiú'ucuaa, maaará'aseca'a cumu muáacua vi'ira'a.

Aj pu i a'íin Jesús hua'aré'e'itixi í teite. ¹⁰Tí'ij jí ateájraa baarcu jetze, majta í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Matí'ij mi a'ucíj. A'u

mú a'ará'a a'ájna já'ahua'a ti ayén téja'arájtehuaa tijín Dalmanuta.

A'íi í fariseo mej tirájuaviiri'i ti a'íin Jesús tihua'utasejrate'en í mej jín a'ij te'utasejra

(Mt. 16:1-4; Lc. 12:54-56)

¹¹Matí'ij mi fariseo á e'iré'ene, majta á'iyen autéjhuii mej tí'ira'íhua'un me'íjna í Jesús. Meraatatése mej ca'aníjra'a raatá'an ti ij a'íin auté'itzen. Meraatáhuaviiri'i ti hua'utasejrate'en í mej jín a'ij te'utasej mej nu'u mi jín ráamua'aree a'íjna ti jetzen araújca'ane a'íjna í Jesús, ti pua'a a'uun pa'uvé'emej a'íjna jemi ti júte'e é'esejre'e ti ij ayén huárini. ¹²Aj pu i a'íin caí ché'e a'ij te'anri'irée já'araa. Tí'ij jí ayén tiu'utaxájtaca'a tijín:

—¿A'íné een jín ménehuavii a'íimej teitejra'a nej ti'ití hua'utasejrate'en í mej jín ráamua'aree a'u ti é'eme'ecan í nej jín tí'imíjhuaca?

Ajta ayén tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Ayee nu xaa ne'u

tejá'amua'ixaate'e mú'ejmi, canu ti'itíj amuaatasejrate'esin.

¹³Aj pu i huajauhuá'axi í teite. Tí'ij jí ajtahua'a ateájraa í baarcu jetze. Aj mú mi a'ucíj utavén pújme'en pújme'en.

Jíme'en hua'aniuuca í fariseo í mej jín huá'acuanamua í teite

(Mt. 16:5-12)

¹⁴Majta me'ín í mej á'ujujhua'ane'e jamuan í Jesús, a'íi mú ya'uhua'áxi mej ya'ara'í'ipín í pan mej ráacua'ani. Seij mu'u caj tiu'í'isime'e a'íjna í baarcu jetze. ¹⁵Aj pu i ayén tíhua'uta'áj tijín:

—Xaanamuajri'i mú'een. Rí'í xu'u se'íjna jíme'e í fariseo mej rajnájchi í pan jetze tí'ij huacú'usta, seajta

se'ljna jime'e mej majta rajnájchi í mej Heródes jamuan á'ujujhua'ane'e.

¹⁶Mat'íj mi autéjhuii mej tí'tiúríxaate'en í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Miyen tíjín:

—Yee pu a'ljna jín tiu'utaxájtaca'a a'iné catu pan tícha'ii.

¹⁷Aj pu i ráamua'areeri'i a'lj mej ye'í tí'ixajtaca'a. Tí'ij jí ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—¿A'iné een jín siyen tí'ixa yee se'caí pan tícha'ii? ¿Ni tzaa se'caí xi yaú'itiée, ca'ín se'caí xi tihuáuritieje? ¿Ni caí tí'ti'í a'amua jetze tásiseiiri? ¹⁸¿Ni tzaa se'caí tí'iseij, ca'ín se'caí tí'inamua? ¿Ni se'caí ramua'aree? ¹⁹¿A'achúni pua'an sic'íri avá'aturaa í pan ti te'avá'aturaa net'íj hua'ur'é'e'í'ipi'i í mej anxíj vi'ira'a ará'axcaa í teite a'ljna jime'e ti anxívi ará'axcaa í pan? —Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'ljna í Jesús.

Aj mú mi miyen tiraata'ixaa tíjín:
—Tamuáamuata'a japuan hua'apua pu avá'aturaa.

²⁰Aj pu i a'íin Jesús, ayén ajtahua'a tihua'uta'íhua'uri'i tíjín:

—Ajta ¿a'achúni pua'an sic'íri sété'eve'ejíste'axi se'ljna mé tí'ive'aa ta'aráhua'apua ti ará'axcaa net'íj tihua'umí í mej muáacua vi'ira'a ará'axcaa?

Aj mú mi miyen titeetaniú tíjín:
—Arahua'apua sic'íri.

²¹Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa a'ljna í Jesús tíjín:

—¿Ni tzaa se'caí xi yaú'itiée, mú'een?

Jesús pu tiráahuaa seij ti arácuunica'a a'ujna u Betsaída

²²Mat'íjítá mi me'uun a'ará'a a'ájna já'ahua'a chajta'a ti ayén téja'arájtéhuaa tíjín Betsaída. Mat'íj

mi seij je'ir'é'eneijte ti arácuunica'a. Aj mú mi rájhuaviiri'i a'ljna í Jesús ti ra'ajtamuarí'en. ²³Tí'ij jí a'íin Jesús rajvi'i muájca'are'ara'an jetze a'ljna í ti arácun. Ya'uvi'ití'í a' pua'acié imuá a'ujna a'u ti é'echajta'a. Al'í pu ru'íjci'e ra'arámeijraxi á ji'iseáara'an jetze. Ajta ra'avé'emuariej. Tí'ij jí raata'íhua'uri'i tíjín:

—¿Ni hui peri mé úneee?

²⁴Aj pu i a'íin í ta'arácun, antanéerejeje'icaa, ayén tíjín:
—Ahuii, teteca nu seij. Ci xiee ciyej mena'a pú'een mej mú á'ujujhua'an. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'ljna í ti arácun.

²⁵Ajta a'íin Jesús, ajtahua'a pu ra'aráamuarié á ji'iseáara'an jetze í ta'arácun. Ajtahua'a pu r'íi metéuneereca'a. Pu'uri xaa a'ájna icu huarúj. Naíjmi'i pu ti'iseíjraca'a temua'a naa. ²⁶Aj pu i a'íin Jesús raata'íteca'a a'ljna ti arácuunica'a ti nu'u á'ura'ani í ruche. Ajta ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Pecaj uteáru'ipiche'en u chajta'a. Ni pecáj pajta ja'at'í íxaate'e a'ljna jime'e a'lj nej timuáahuaa.

Pedro pu raataxájtaca'a ti nu'u Jesús a'íin pú'een í ti Dios án ya'ujyeíjtza í ipuari japua

(Mt. 16:13-20; Lc. 9:18-21)

²⁷Tí'ij ayén tiuju'uríj, aj pu'í Jesús, majta í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, a'úu mú a'ará'a a'u ti a'uchájta'ajmee, a'ájna já'ahua'a ti ayén téja'arájtéhuaa tíjín Cesarea de Filipo. Juye jetze mó aujú'ucaa. Tí'ij i ayén tihua'uta'íhua'uri'i a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e tíjín:

—¿A'iquí met'í'ixa í teite yee a'atani nej pírici inee?

²⁸Aj mú mi miyen tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Seica mú miyen ti'ixa tijín mú'ee pej pe'ín pírici a'íjna í Juan ti huá'amuai'ihuaca'a, majta seica miyen tijín pej a'íin pírici í Elías. Majta seica, miyen ti'ixa tijín pej nu'u a'íin píjíriri seij í ti ti'itéjvee í Dios jemi. —Yee mú tiraata'ixaa.

²⁹Tí'ijta'i a'íin ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—Ari mú'een, ¿a'iné tejamuá'amitiejte'e a'atani nej pú'een inee?

Tí'ij jí ayén tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Pedro, tijín:

—Mú'ee pej a'íin píjíriri a'íjna í mej miyen ratamuá'amua tijín í Ciríistu'u, í ti Dios án ya'ujyeytza í ipuari japua. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Pedro.

Jesús pu raataxájtaca'a ti nu'u huámi'ini

(Mt. 16:21-28; Lc. 9:22-27)

³⁰Aj pu i a'íin hua'utá'íjmijri'i mej caí ja'atí ixaate'e. ³¹Tí'ij jí a'utéjche ti tihuá'umua'aten. Ayee pu tihua'utá'ixaa ti a'íin rusefj, í ti ajta teáata'a jetze airáane, a'íi pu nu'u jeíhua rajpuaíjtzi a'ame. Ajta ti nu'u ayén ruxe'eve'e a'ame mej caí raxí'eve'e muá'aju'un í mej Israél jetze ajtéme'ecan, majta í mej ve'ecán jín títetateí u teyujta'a, majta a'íime í mej té'eyu'uxaca. Naíjmi'i mú nu'u caí raxí'eve'e muá'aju'un. Ajta ayén tihua'utá'ixaa mej nu'u raajé'icatan. Tí'ij nu'u huamí'in, aj pu íjtá'i huatarújsin huaíca xicaj tzajta'a. ³²Temua'a pu tihua'utá'ixaa e'ehuaritíe'ecan jime'e.

Ajta a'íin í Pedro, a'íi pu ra'iráavi'iti ayé. Aj pu'i tiraatixáate'ajraa ti

nu'u caí ayén ti'itaú'a'acare'en. ³³Mí ajta a'íin Jesús, a'íi pu ruhuárita'a ca'acheecajraa. Hua'usefírajraa a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Aj pu i a'íin í Pedro tité'axi. Ayen tijín:

—Aricu. Ajtára'a ineetzi jemi, mi pej piyen tí'ixaxa'a tíj a'íjna í tiyaaru'u. Mú'ee pej caí piyen tí'imua'atze a'íj ti tí'ijxe'eve'e í Dios sino a'íj mej tí'ijxe'eve'e í teite.

³⁴Tí'ij jí Jesús hua'utajé a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, ajta í teite. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Tí pua'a ja'atí raxí'eve'e ti ne jamuan á'uche'ecane'en, ayée pu tiú'ujxe'eve'e ti caí ché'e ayén rijca a'íj ti rusefj tí'ijxe'eve'e. Mí ajta, ti pua'a ja'atí á'uche'ecane'en ne jamuan, ayée pu tiú'ujxe'eve'e ti rajpuaíjtzi á'ara'ani ruxí'evi'ira'a jime'e. Ajta ti pua'a a'íin huámi'ini, capu a'íj í'irini.

³⁵Ayee nu tejámuaatá'ixaate'esin. Tí pua'a ja'atí tiú'ujtesí'ire'e ti caí huámi'ini, aúche'e pu mi'ini a'íjna í ja'atí. A'íj pu á'ujisin í ruxéjniu'uca ti auj ruuri. Mí ajta, ti pua'a ja'atí huámi'ini a'íjna jime'e ti á'uche'ecane'en neetzi jamuan, na'ari a'íjna jime'e í níuucare'ara'an í Dios, a'íi pu ajtahua'a huatarújsin. Ajtahua'a pu rateuni í ruxéjniu'uca ti auj ruuri.

³⁶Ajta, ti pua'a ja'atí tiu'umuá'itin naíjmi'i tíj na'a ti íiyen tí'iseijre'le chaanaca japua, ¿a'iquí tiraatéva'ire a'íjna ti raamuá'iti ti pua'a a'íin yá'urieeni í ruxéjniu'uca ti auj ruuri? Capu ti'ití a'íj tiraatéva'ire, ¿ni caí?

³⁷¿Ni caí a'íj tí'irí'iri ti huaújnanaí í ruxéjniu'uca ti ari yá'urie a'íjna jime'e í ti tí'ijcha'íica'a? Capu a'atzu a'íj tí'irí'iri, icu.

³⁸Ayee nu neajta tejá'amua'ixaate'e. A'íjna i teitejra'a, jeíhua mú

auteájturaa í Dios jemi. Ayeé mú e'en í Dios jemi matíj a'íime í mej tiú'ujxana'acira'ate 'íita'a jamuan.

7Tí pua'a setí'itevi'ira'a se'íjna jime'e mej ráamua'aree í teite sej ne jamuan á'ujjuhua'an, na'ari mej ráamua'aree ti a'amuaráanajche i neniucca, ti pua'a siyen tí'itevi'ira'a huá'a jemi, aj nu neajta inee i nej neajta teáata'a jetze airáane, nee nu niyen che'atá nena'a tí'itevi'ira'a na'ame mú'ejmi jemi. Netí'itevi'ira'a nu na'ame mú'ejmi jemi a'íjna xicájra'a jetze netí'ij neajtahua'a yatanéjsin íiyen chaanaca japua. Ve'ecán nu jín tí'itevéé na'ame jemin í Dios ti niyá'upua a'ájna netí'ij yatanéjsin huá'a jamuan í mej tí'ivaire'e ta japua í Dios jemi.

Tí'ij Jesús seicié huataújsejrataca'a huá'a jemi í mej huaíca

(Mt. 17:1-13; Lc. 9:28-36)

9 Ajta ayén tihua'utá'ixaa tíjín: —Ayej xaa ne'u ti'ayajna, ayéé nu tejá'amua'ixaate'e. Seica í mej yé huaté'uu ayajna, a'íi mú caí xi cui'ini a'ajtá mena'a caí amuacaí raasej tí'ij yatanéjsin í Dios tí'ij tiu'uta'ájta íiyen chaanaca japua a'íjna jime'e í rumuári'eri'ire'ara'an.

2Teumé'eca a'achú cumu arájsevi xica, aj pu'í a'íin Jesús án a'ujnéj jirí japua. A'ímej pu a'uví'ití a'íjna í Pedro, ajta í Jacobo, ajta í sej, a'íjna í Juan.

Ajta a'íyen seicié huaújrúu a'íjna í Jesús, á mú a'unéjne'ericá'a. 3Tatzari pu jín sejre'eca'a a'íjna. Temua'a pu tiu'utécuainareca'a í cíixure'ara'an. Yee pu éene'e sejre'eca'a tíj seeri. Íiyen chaanaca japua capu má'a ja'atí ti raayí'iti ti cíixuri tiu'ujá'usin tí'ij ayén ti'icuaínavi'í á'ara'ani.

4Majta a'ímej huasej a'íjna í Elías ti ajmí'í tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan, majta me'íjna í Moisés teecan. A'í mú tí'ixajtacá'a me'íjna jamuan í Jesús.

5Aj pu i a'íin Pedro, ayén tiraata'ixaa a'íjna í Jesús. Ayen tíjín: —Maestru, xí'epí'in pu naa tej yé huaté'uu tiyajna. Tiché'e huaíca huátaahuaa inamua. Sej ti mú'etzi huáci'iti, ajta sej a'íjna í Moisés, ajta sej a'íjna í Elías. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Pedro.

6A'iné a'íime í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e í Jesús metiu'utátziin huápi'i. Ajta a'íin Pedro, capu a'ij rá'amitíejte'eca'a a'ij ti ye'í tiu'utaxáj. 7Tí'ij jí jaitiri e'ecávi'irixi huá'a japua. Huá'a tzajta'a pu rájrúpi. Aj mú mi ráanamujri'í ti ja'ati ayén tiu'utaxájtaca'a, tíjín:

—A'í pu Niyauj pírici í nej rachú'eve'e. Xáanamujri'í se'íjna. —Ayeé pu tiu'utánamujre.

8Matí'ij huanéereajraa nain japua, capu ché'e é'e a'atíjca'a. A'í pu'u a'utéveeca'a huá'a jamuan a'íjna í Jesús. Aj mú mi a'uc'ij.

9Matí'ij e'íicájju'ucáa, a'íi pu tihua'u'íjca a'íjna jime'e mej caí ja'atí ixaate'e a'ij mej tiu'uséj, a'iné seica mú nu'u raajé'ícatan a'íjna ti ajta teáata'a jetze ajtémecan. Tí'ij nu'u huamí'in, aj pu nu'u jí'tá'í huatarújsin. Aj pu nu'u i huatári'íristari mej raataxáj.

10A'íj mú jín, avíitzi'í jín tí'ixajtacá'a a'ij mej tiu'uséj. Ayeé mú tiú'urihua'uraca'a a'ij ti huataújmua'a a'íjna ti nu'u ajtahua'a nu'u huatarún í ti mí'ini. 11Aj mú mi miyen tiraata'íhua'uri'í í Jesús tíjín:

—A'íime í mej té'eyu'uxaca, ía'iné een jín miyen tí'ixaxa'a ti amuacaí yé nu'u uvé'enejsin a'íjna í Elías?

¹²Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Ayej xaa ne'u ti'ayajna. A'íjna Elías amuacaí pu a'íin yé uvé'enejsin. A'í pu nain ti'ijé'cuare'en. Neajta inee, nich'éle a'atzu tejámuaata'íhua'u. ¿A'iné té'axa í yu'uxari jetze a'íjna jime'e i nej neajta teáata'a jetze airáne? Ayej pu té'axa nej nu'u jeíhua rajpuaíjtzi na'ame. Majta nu'u na'axiéhuari'ira muá'aju'un.

¹³Ayej nu tejá'amua'ixaatele.

Pu'uri yé uvé'ene a'íjna í Elías. Pu'uri ayén tel'araúrate a'ij ti ye'í té'eyu'usi'ihuaca'a a'íjna yu'uxari jetze. Seica mú miyen a'ij pua'a ráaruuren a'ij mej ye'í tí'ixxe'eve'e. — Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

Ajta á'uraa a'íime jamuan, a'íjna í Pedro, ajta í Jacobo, ajta a'íjna í Juan.

Jesús pu tiráahuaa í pa'ari'í ti tiyaaru'u tzajta'an seijre'eca'a

(Mt. 17:14-21; Lc. 9:37-43)

¹⁴Mat'íj u e'iré'ene a'u mé é'ajj é'ene'e í seica í mej Jesús jamuan á'ujjuhua'ane'e, mat'íj mi hua'usej mej jeíhua e'tetiújsaire'eca'a í teite huá'a jamuan me'íjna í seica.

A'íime mú majta huasej í mej té'eyu'uxaca teyujta'a. A'í mú miyen tiú'urihua'uraca'a. Majta mú t'n níniu'ucacuca'a. ¹⁵Majta me'ín í teite, mat'íj raasej a'íjna í Jesús, jeíhua mú huataújtemua'ave. Mat'íj mi a'uruáachejraa jemin mej mi raatateújte'en. ¹⁶T'íj jí a'íin ayén tihua'uta'íhua'uri'í tijín:

—¿T'í'itájni j'n setiú'urihua'u?

¹⁷Aj pu i sej ti a'utéveeca'a huá'a tzajta'a, a'í pu ayén tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Maestru, yee nu ravé'evi'iti í niyauj, tiyaaru'u ti tzajta'an seijre'e. A'íjna í tiyaaru'u, a'í pu caí ratá'aca

ti huatáaniuni. ¹⁸A'iné ja'anáj ti na'a ti a'íin tiyaaru'u rájviivi'í, ajta á ya'arájrieesin á chuaata'a. Ajta jeíhua áijjaamixcue'ire'e á'aye'í a'íjna í pa'ari'í. Ajta ancuré'ujci'imee í rutamej jime'e. Ajta huatéciyaaxari nain japua í ru tzajta'a. Nu'uri hua'utáhuaviiri'í í mej mú'etzi jamuan á'ujjuhua'an mej raatamuárite'en me'íjna í tiyaaru'u. Mí majta me'ín, camu raayí'itihua'a muá'araa. —Yee pu tiraata'ixaa a'íjna í ja'ati.

¹⁹Aj pu'í ayén tiu'utaniú a'íjna í Jesús, tijín:

—¿Ni tzaa secaí raayí'iti mú'een?

¿Ni secaí xí té'atzaahuat'e'e?

¿A'achúni pua'an nine'ira'a ruxe'eve'e nej a'amua jime'e huáviicua'ire'en sej si huaruitiejte'en? —Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

Aj pu i ayén tíhua'uta'ájt'e tijín:

—Mé se'evé'evi'itichi mi pa'ari'í.

²⁰Aj mú mi áa ye'evé'evi'iti. Ajta a'íin í tiyaaru'u ti tzajta'an seijre'eca'a í pa'ari'í, t'íj a'íin huasej í Jesús, a'í pu raatéca'atzixí í pa'ari'í. Aj pu i aítáve á chuaata'a. T'íj jí pí tavaíjtzixí, áijjaamixcue'ire'e.

²¹Aj pu i Jesús ayén tiraata'íhua'uri'í a'íjna í táatajra'an í pa'ari'í tijín:

—¿A'achúni ari á'atee ti ayén tí'iruure?

Ajta a'íin táatajra'an, ayén tiu'utaniú tijín:

—T'íj na'a ti pá'ari'ístaca'a.

²²Ajta a'íjna í tiyaaru'u ti tzajta'an seijre'eca'a, jeíhua pu hui án yá'ujípuaa taij tzajta'a, ajta á jaata'a t'íj raajé'ica. T'í pua'a peraayí'itihua'an pej tiráahuaate'en, tá'ancu'uvajxi'í, pajta taatévaire'en. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna táatajra'an.

²³ Aj pu i Jesús ayén tiraata'ixaa tijín:

—Naíjmi'i pu tí'iri'iri jemin í ti té'atzaahuaté'e.

²⁴ Aj pu i a'íin táàtjra'an í pa'ari'i ayén ti'ihuaújyeineca'a tijín:

—Neté'atzaahuaté'e inee. Naatévaire'e neatá'aj jaítze'e té'antzaahuaté'en. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a.

²⁵ Aj mú mi ajteáxiireca'a jéihua í teite meruaachijmé'e. Tí'ij a'íin Jesús hua'useíj, aj pu'i ra'ajté'axi í tiyaaru'u ti pa'ari'i tzajta'a seijre'eca'a. Ayen tijín:

—Mú'ee tiyaaru'u, pej caí huiteájnamua, pej caí atániuuve, ayée nu tí'imua'aijje'e, pej raatátuaani mí pa'ari'i. Pecaj ch'é'e tzajta'an uteáru'ipiche'en.

²⁶ Aj pu i huajíjhua'a a'íjna í tiyaaru'u. Temua'a pu tiraatéca'atzijxi a'íjna í pa'ari'i ca'anín jime'e. Aj pu'i huirájraa í tzajta'an. Ajta a'íin í pa'ari'i, áa pu'u uca'ítí já'araa. Xíee ti cuj huamí'i. A'íj mú jín miyen tí'imua'atzejca'a í teite ti nu'u huamí'i. ²⁷ Mí ajtá'i caí capu. Jesús pu ra'ajví'i muájca'are'ara'an jetze. Aj pu'i ra'ajjáj. Tí'ij jí huatéechaxi a'íjna í pa'ari'i. Aj mú mi a'ucfjxi naíjmi'i.

²⁸ Tí'ij jí Jesús chi'ita uteájrupi, majta í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Matf'ij mí avítzi jín tira'íhua'urí'i a'íjna í Jesús, miyen tijín:

—¿A'iné een jín tecaí raayí'itihua'a ta'araa tej tiyen tiraatamuárite'en a'íjna í tiyaaru'u ti tzajta'an seijre'eca'a?

²⁹ Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Se'ej raatamuárite'en se'íjna tiyaaru'ujra'a, ayée pu tiú'ujxe'eve'e sej raatéjhuauni í Dios jemi, seajta rú'itzi'ive'e.

Jesús pu ajtahua'a raataxájtaca'a ti nu'u huamí'ini

(Mt. 17:22-23; Lc. 9:43-45)

³⁰⁻³¹ Matf'ij mí a'ucfj. A'uú mú a'ará'a a'ájna já'ahua'a u Galilea. Ajta a'íin í Jesús, a'íi pu tihua'amua'atehua'a avítzi jime'e í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Ayee pu a'íjna jín huarfj a'iné capu raxí'eve'eca'a mej ráamua'aree í teite a'u ti a'ij jee'in. Ayee pu tihua'a'ixaate'eca'a ti nu'u ja'atí jíme'en tiu'utátuiire'esin a'íjna ti ajta teáata'a jetze airáane a'íime jemi í teteca. Aj mú nu'u mi raajé'icatan. Aru huaíca xica jetze pu huatarújsin, ruuri pu nu'u ajtahua'a a'ame.

³² Majta me'ín í mej jamuan á'ujujhua'ane'en, camu yaú'itííe muá'araa a'ij ti tihua'a'ixaate'eca'a. Majta tí'itziíine'eca'a. Camu á'ujca'anejca'a mej raatáhuavii ti hua'utá'ixaate'en temua'a naa e'ehuauritííecan jime'e. Matf'ij mí a'ucfj.

Jíme'en í ja'ati ti nu'u jaítze'e ruxe'eve'e í Dios jemi

(Mt. 18:1-5; Lc. 9:46-48)

³³ A'uú mú a'ará'a já'ahua'a chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa tijín Capernaúm. Matf'ij mí chi'ita a'uteájrupi. Aj pu i Jesús ayén tihua'uta'íhua'urí'i tijín:

—¿Tí'itájni a'ij setiú'urihua'uraca'a a'ájna juye jetze?

³⁴ Camu huataniú, a'iné metí'te'vii'ira'aca'a a'íjna jíme'e mej tiú'urihua'uraca'a me'íjna jíme'e tijín a'atani jaítze'e ruxe'eve'e a'ame.

³⁵ Aj pu i a'ujyeíjxi a'íjna í Jesús. Tí'ij jí hua'utajé í mej tamúaamuata'a japuan hua'apua ará'ase. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Tí pua'a ja'atí ayén tira'aráanajche ti a'fín pu'éene'en ti jaítze'e ve'ecán jín ti'itéveeca'a, a'fí pu ruxe've'e ti a'fín pu'éene'en ti jaítze'e cflieene'ecan jín ti'itéveeca'a. Ruxe've'e ti hua'utévaire'en najjmi'lica í teite.

³⁶Aj pu i pa'ari'i aj auví'iti. A já'ita'a ya'utára a'u mej e'eré'etei í seica. Aj pu i ra'avé'veii í mu'úutze'en. Tí'ij jí ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

³⁷—Aye pu tí'een, ja'atí ti na'a ti pa'ari'i jamuan huaye'íjxi'in, ajta ráacha'iin neetzi jetze me'ecan seij í pa'ari'i tíj a'fjna, a'fjna tévira'a ajta pu necha'ij ineetzi. Ajta a'fín í tévira'a, capu ineetzi na'a ancuré'evi'iti sino ajta pu ra'ancuré'evi'iti í Dios, í ti neja'uta'íteca'a nej yé tanén.

Jíme'en a'fjna ti caí ta jemin niuu, a'fí pu nu'u ajta téjmi jetze ajtème'ecan

(Lc. 9:49-50; Mt. 10:42)

³⁸Ajta a'fjna í Juan, a'fí pu ayén tiraata'ixaa a'fjna í Jesús tíjín:

—Maestru, seij tu huase'ij ti huá'amuarite'eca'a aniúucajtze'en jíme'e í tiyaaru'u í mej huá'a tzajta'a seijre'eca'a í teite. A'iné capu á'uche'ecane'e ta jamuan, a'fj tu jín raatá'ijmijri'i ti caí ayén rijca. —Yee pu tiraata'ixaa a'fjna í Juan.

³⁹Aj pu i a'fín Jesús ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Caxu siyen tí'lra'ijmijra. Tí pua'a ja'atí ayén rijca í mej jín a'ij tira'utase'ijra, a'fjna í ja'ati pu xaa á'uche'ecane'e a'ame ne jamuan. Ajta a'fín, capu ja'anáj a'ij pua'a tí'inexáata a'ame. ⁴⁰Tí pua'a a'fjna í ja'ati caí ta jemi niuu, a'fí pu xaa tavaire'e itejmi. ⁴¹Aye nu xaa ne'u tejá'amua'ixaate'e, ja'atí ti na'a, ti pua'a a'fín c'ij caj tejamuaatá'an

í jaj sej huayé'en a'fjna jíme'e sej ne jamuan á'ujujhua'an, Dios pu xaa tiraatanájchite'esin a'fjna í ja'ati.

Jíme'en í ti caj a'fí japua cájveti ti pua'a auté'itzen í Dios jemi

(Mt. 18:6-9; Lc. 17:1-2)

⁴²Ajta ayén tíjín:

—Na'ari pua'a ja'atí ti na'a, ti pua'a a'fín í ja'ati a'ij pua'a tiru'utériira í pa'ari'i ti cflieen, ti ajta ná'atzaahuete'e ineetzi tíj a'fjna, jé'ecan pu puajtzi tíchesin a'fjna í ja'ati japua. Capu ayén tirajpuajtzi á'ame'enche'e a'fjna í ja'ati ti pua'a amuacáí mú ra'acávi'ire'en í tetej se'uníjra'a ti ve'ée, majta á'iyen ra'ateájrieeni á jaata'a.

⁴³Matí'ij auteáturan í Dios jemi, seica mú miyen ru jetze te'ujpuá'ajte'e. Aye nu tí'imua'ixaate'e, ti pua'a piyen jetzen tiru'ujpuá'ajte'en í amuájca'a pe'fjna jíme'e í pej jín auteájturaa í Dios jemi, ayée pej huárini. Para'antive'fjche í amuájca'a, pej pi seij pana'a jín a'uteáturan í amuájca'a a'ájna ti é'esejre'e í Dios, a'ájna pej e'erúuri pua'amé jemin. Na'ari pecáj piyen huárini, hua'apuaca pej jín a'uteáruti í á'amujca'a a'ájna já'ahua'a a'u pej antipua'ari, a'u ti caí é'eri'iri ti ra'ujé'ica í taij. ⁴⁴A'uu mej caí é'ecu'ini í chu'inute í mej muaatéci'imee muá'aju'un. Capu ajta ja'anáj á'amí'ini í taij.

⁴⁵⁻⁴⁶Na'ari ti pua'a piyen mua'a jetze tiru'ujpuá'ajte'en pe'fjna jíme'e í muá'ica í pej auteájturaa í Dios jemi, a'fí pu ajta muaatéva'ire pej ra'atave'fjche pem'fjna muá'ica. Jé'ecan pu muaatéva'ire pej mú'ee a'uteáturan seij jíme'e í a'fíca a'ájna ti é'esejre'e í Dios. Na'ari ti pua'a

pecáj piyen huárini, amée pepu'u a'umé a'u ti Dios áa muajá'ujisin a'u ti á'ataa. Capu timuaatéva'ire pej hua'apuaca jín á'ume'en a'ujna a'u ti caí ja'anáj é'eri'iri pej ra'ujé'ica í taij, a'ájna a'u mej caí ja'anáj é'ecui'ini í chu'lnute í mej muaatéci'imee. Capu ajta ja'anáj á'ami'ini í taij.

⁴⁷⁻⁴⁸'Na'ari ti pua'a mú'ee á jetze paru'ujpuá'ajte'en mua'a jí'i pel'jna jíme'e í pej jín auteájturaa í Dios jemi, aítátichi. Jé'ecan pu timuaatéva'ire pej pi piyen a'uteárute sej jíme'e mua'a jí'i a'ájna chajta'a a'u ti te'ájta í Dios. Mí ajta, capu ti'ití a'ij timuaatéva'ire pej hua'apuaca áj'i isijm'é'e pe'uun a'uteárute ti pua'a piyen éene'en a'fí pu muajá'ujisin a'ujna ti á'ataa, a'u mej caí ja'anáj é'ecui'ini í chu'lnute mej muaatéci'imee, ajta capu ja'anáj á'ami'ini í taij.

⁴⁹'Aye'e nu tejá'amua'ixaate'e. Naími'i xu rajpuajítzi xá'aju'un, mú'een, mi sej ne jamuan á'ujuhua'an sej si siyen titeeteáturan temua'a naa í ru tzajta'a. ⁵⁰Aye'e pu tí'ivaire'e a'ájna í unaj ti ti'ití tícacaren. Mí ajta, ti pua'a huateáru'una a'ájna í unaj tí'ij rajxí'ini í ta'ancacá, a'iné auj tí'iri'iri tí'ij ajtahua'a ancacáa á'ara'ani. Capu ché'e a'ij tí'iri'iri. A'ájna í niuucari í nej já'amua'ixaate'e, ayée pu che'atá tí'ivaire'e mú'ejmi tzajta'a tí'ij í unaj. Ché'e a'fín amujácacaren a'amua tzajta'a ti ij rí'i amuáaruuren. Rí'i xu'u tité'ujmuajte í ru tzajta'a. Rí'i xu'u seajta e'ehuaújmu'araa rujímua'a sena'a.

Jíme'en í mej huataújtuua í mej naími'i á'ujuhua'ane'e

(Mt. 19:1-12; Lc. 16:18)

10 Jesús pu huirá'jraa a'ujna u Capernaúm. Tí'ij jí a'uun

a'ará'a a'ájna já'ahua'a Jerusalén. Ayu'u pu pújme'en á'uche'ecane'e a'u ti í játe'ana ayée huataújmu'a'a tí'jín í Jordán. Majtahua'a mú tí'ujsej í teite a'u ti a'utéveeca'a í Jesús. Ajta a'fí pu á'i'ien a'utéjche ti tihua'umua'aten a'ij ti ari tí'ijri'irejca'a. ²Aj mú mi seica e'iré'ene. Fariseo mú pírici a'fíme. A'fí mú tí'titese'eca'a mej miyen ca'aníjra'a tiraatá'an ti ij auté'itzen a'ájna í Jesús. A'fí mú jín miyen tiraata'íhua'uri'i ti pua'a nu'u a'fín ayén tí'itá'aca ti ja'atí mé rúurieni í ru'fj. ³Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tí'jín:

—¿Tí'itáani amuaata'áj a'fjna í Moisés teecan?

⁴Aj mú mi miyen tiraata'ixaa tí'jín:

—A'fí pu hui Moisés tiu'utá'a ti cuapée raatapíjte'en í ti jín ja'atí mé rúurieni í ru'fj. —Yee mú tiu'utaxájtaca'a.

⁵Tí'ij jí Jesús ayén tihua'utá'ixaa tí'jín:

—A'ij xu pua'a tirájteu í ru tzajta'a. Moisés pu tiu'utá'a ti ja'atí mé rúurieni í ru'fj. A'fí pu xaa ayén cuapée tiraatapíjte'en aru capu ayén tiraatá'a ruxí'evi'ira'a jíme'e. A'ii pu'u een jín ayén huaríj a'ájna a'iné ayée xu tí'ijxe'eve'eca'a sena'a rujímua'a.

⁶Mí ajta, tí'ij Dios raatétaahuaca'a í chaanaca te japuan yen seijre'e, “a'fí pu nu'u a'fíme huátaahuaca'a í teáata'a jamuan í 'íita'a.” ⁷“A'fj pu jín a'fín teáata'a mé huauhuá'axijsin í ruvaújsimua'a. Ru'fj pu nu'u jamuan a'utevée a'ame. ⁸Matí'ij mi miyen éene'e muá'aju'un í mej hua'apua, cumu sej pu'u í tevi.” Camu ché'e hua'apua, sino sej pu'u.

⁹Aye'e nu tejá'amua'ixaate'e. Dios pu ayén tiraataxájtaca'a ti sej na'a í tevi. A'fj pu jín, capu ayén tiraavíjte' sej siyen mé tihuaúhuua'anan

í ru'íjta'amua'a, cuapée
sehua'utapíite'en í rucína'astemua'a.
—Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

Tí'ij jí á'uraa, majta í mej jamuan
á'ujujhua'ane'e. ¹⁰Mat'íjtáhua'a mi
ch'i'ita a'a'uteájrupi, majtáhua'a mú
miyen tiraata'íhua'uri'i a'íjna jime'e
í cuapée ti jín ja'atí ru'íj mé úurieeni.
¹¹Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa
tijín:

—Tí pua'a ja'atí ru'íj mé úurieeni,
a'íi pu tí'ijxana'acira'a ti pua'a á'iyen
seij te'encuré'evi'iti í 'íita'a. A'íj
pu jín auteáturaasin jemin í ru'íj
í ti mé rúujisin. ¹²Na'ari ti pua'a
'íita'a rucín mé úurieeni, a'íi pu ajta
tí'ijxana'acira'a ti pua'a ajta á'iyen
seij antéenaxca í teáata'a. A'í pu ajta
auteáturaasin jemin í rucín í ti mé
rúujisin.

Jesús pu rí'i hua'uteájtuaa í tí'iríi

(Mt. 19:13-15; Lc. 18:15-17)

¹³Mat'íj mi tí'iríi ayauví'tí'fche
í Jesús tí'ij hua'ajtamuarí'en.
Aj mú mi me'ín í mej Jesús
jamuan á'ujujhua'ane'e, a'íi mú
hua'utá'ijmíijri'i í tí'iríi mej nu'u caí
huaja'uvé'evi'tí'jcare'en.

¹⁴Tí'ij Jesús hua'use'íj a'ij mej ye'í
rijcaa, a'íi pu huataniú'ucaca'a. Tí'ij jí
ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Miche'e yéj huave'eré'eneijte'en
mí tí'iríi ineetzi jemi. Mat'íj mena'a
pua'amé í mej á'ujca'ane ti Dios
tíhua'uta'ájte'en, na'ijmi'i mú miyen
e'en mat'íj í tí'iríi. A'íj nu jín niyen
tejá'amua'ixaate'e. Caxu huá'ijmíijra.
¹⁵Ayej xaa ne'u ti'ayajna. Naa pu
hua'ase mí tí'iríi ti tíhua'uta'ájte'en
í Dios. Tí pua'a ja'atí raxí'eve'e ti
a'uteárute a'ujna a'u ti Dios te'áijta,
ayée pu tiú'ujxe'eve'e ti ayén che'atá
na'a tí'iraxe'eve'e ti tiraata'ájte'en í

Dios tíj seij pa'ari'i, mi ti yee seijre'e.
Na'ari caí, capu ja'anáj a'uteáruti
a'ujna a'íjna í ja'ati.

¹⁶Aj pu i a'íin Jesús

hua'ancuré'evi'iti í tí'iríi. Seexu'ijmé'en
pu ancaújtisteajxi í ru jetze. Ajta
hua'avé'emuari'exi, aj pu'i raatéjhua'u í
Dios jemi tí'ij a'íin huá'ucha'íin. Tí'ij jí
á'uraa a'íjna í Jesús.

Temuajj tí chíjteaani pu tiu'utaxájtaca'a jamuan í Jesús

(Mt. 19:16-30; Lc. 18:18-30)

¹⁷Tí'ij Jesús ari huiiramé'eca, se'íj
pu ave'eré'ene, temua'a tí'éechijra'a.
Aj pu i tínutaca'a vejli'ipuan í Jesús.
Tí'ij jí ayén tiraata'íhua'uri'i tijín:

—Maeestru, nee nu ramua'aree pej
r'íi tí'itevij. ¿Tí'itájni a'ij tiú'ujxe'eve'e
ti ayén tináaci'iti nej ruuri ná'ara'ani í
Dios jemi tíj na'a rusén jime'e mat'íj
a'itáciine á chuaata'a í mej meri
huácuii?

¹⁸Aj pu i Jesús ayén tiraata'ixaa tijín:

—¿A'iné een jín piyen tí'inexa yee
nej r'íi tí'itevij? Se'íj pu'u seijre'e
ti r'íi tí'itevij. A'ii pu a'íin pú'een í
Dios. ¹⁹Mú'ee pej peri rú'umua'aree
a'ij ti tiu'uta'a'íjtaca'a í Dios. Ayee
pej éene'en: “Pecaj tí'ixana'acire'e.”
Ajta hua'a se'íj, ayén tijín: “Pecaj
tí'itecui'lica.” Ajta hua'a a'íjna ti ayén
tijín: “Pecaj tí'inahua'aj.” Ajta se'íj ti
ayén tijín: “Pecaj ja'atí hua'itzi jín
tí'ixáate'e.” Ajta ayén tijín: “Pecaj
ja'atí tze'írajmua'a.” Ajta ayén tijín:
“Perá'atzaahuate'en a'atáata, pajta
a'anáana.” A'ii pu a'íin pú'een í ti
raata'ájtaca'a í Dios.

²⁰Aj pu a'íin ja'atí ayén tiraata'ixaa
tijín:

—Maeestru, jime'en í pej pauchén
raataxájtaca'a, nain nu jín té'aste i
niuucari net'íj nena'a tiu'uvé'ese.

²¹ Tí'ij raasej, rí'í pu te'utaújmu'a í ru tzajta'a a'íjna í Jesús. Aj pu í ayén tiraata'ixaa tijín:

—Tí'ití pu auj muá'aturaate'e pej caí xi jín te'ará'aste. Aricu. Nain tiu'utuáa í pej tí'ijcha'í. Patá'aj hua'uré'e'a'ate'en í tumin í mej caí a'ij tí'ijviicua'i. Tí pua'a piyen huárini, jeíhua pej ra'ancuré'asin a'ujna já'ahua'a u ta japua. Chíjteaani pej pu'éene'e pua'amé a'ujna ti'éesejre'e í Dios. Ajta patá'aj mú a'arájra'ani pej pi neetzi jamuan á'uche'ecane'en.

²² Tí'ij ráanamujri'i a'íjna í niuucari, tí'ij í utéevatzí í tzajta'an. Huataújxiemiste a'iné jeíhua pu tí'ijcha'íica'a. Tí'ij jí á'uraa a'íjna í ja'atí.

²³ Aj pu í Jesús ruhuárita'a a'anéereajraa. Ajta ayén tihua'utá'ixaa í mej jamuan á'ujujhua'ane'e tijín:

—Temua'a pu tihua'amuári'riste'e mej a'uteároute a'ujna ti'éesejre'e í Dios í chíjteaani. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

²⁴ Aj pu í utéevatzí í huá'a tzajta'a a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e a'íjna jime'e a'ij ti tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús. Ajtahua'a ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Niyaujmua'a, temua'a pu tihua'amuári'riste'e í mej jeíhua tí'ijcha'íi. Jeíhua pu huá'a jetze ruxe'eve'e í mej caj tí'ijcha'íi. A'íj pu jín muári'eri mej me'aun a'uteároute a'ujna ti'éesejre'e í Dios. ²⁵ Capu xaa ne'u ayén tí'imuari'eri ti amújra'ani cameeyu'u ti'ití p'íise'e jetze, tíj ti pua'a chíjteaani tiu'utése'en ti rusej a'uteároute a'ájna ti'éesejre'e í Dios.

²⁶ Matí'ij ráanamujri'i, jé'ecan mú a'ij tira'utánamujri'i. Aj mú mi tí'itíuríhua'uri'i rujíimua'a. Míyen tijín:

—Tí pua'a ayén ti'ayajna, ça'ii tá'uj na'a tí'iri'iri ti ja'atí a'uun a'uteáuran í Dios jemi? —Yee mú tiu'utaxájtaca'a.

²⁷ Ajtahua'a Jesús hua'usej. Ayen tihua'utá'ixaa tijín:

—A'íime jemi í teteca, capu xaa a'ij tí'iri'iri. Mí ajta, a'íi pu raayí'ití í Dios. Nain jime'e pu jemin tí'iri'iri.

²⁸ Aj pu í a'íin Pedro a'utéjche ti raatá'ixaate'en. Ayen tijín:

—i Tavástara'a, me'ecui xaa!, nain tu teri tejá'urie í tej tí'ijcha'íica'a tej ti á'ujujhua'ane'en á'a jamuan. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Pedro.

²⁹⁻³⁰ Aj pu í Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Ayej xaa ne'u ti'ayajna. Aye nu tejá'amua'ixaate'e, ti pua'a ja'atí tí'itíj já'urieeni ineetzi jemi, na'ari jemin í niuucari ti jín huaujjécuare'en í Dios jemi, tí'ití ti na'a ti yá'urieeni, a'íi pu che'atá na'a ancuré'asin tí'ij auj ruuri íiyen chaanaca japua. Tí pua'a sej na'a í ti yá'urie, ayée pu che'atá na'a ra'ancuré'asin a'achú cumu anxíte tí'ití ti a'ij, ti pua'a chí'ij, na'ari ruja'atzimuá na'ari rucu'utzimuá na'ari rujúutzimua'a. Ajta ayén hua'ancuré'evi'ití í ruteítistemua'a, a'íime rutáàta na'ari runáàna nusu ru'íj, na'ari ruyaujmua'a. Ajta pu ra'ancuré'asin í chuej mej japuan vaujse í teite. Nain pu te'ancuré'asin. Ajta rajpuafjtzi a'ame. Aru capu amín a'ij. Tí'ij a'íin a'uteároute a'ujna Dios ti'éesejre'e, Dios pu raatá'asin ti ruuri á'ara'ani jemin tíj na'a rusén jime'e.

³¹ Ajta ayén ti jíme'en yee:

—Memu'í í mej vivejme'en jín títetateí íjii, a'íi mú cílieene'en jín títetaté'e muá'aju'un. Majta mu'íití í mej cílieene'en jín títetateí íjii, a'íi mú vivejme'en jín títetaté'e muá'aju'un. Ayej xaa ne'u té'eme. —Aye pu tihua'utá'ixaa.

Jesús pu ajtahua'a raataxájtaca'a ti nu'u huámi'ini

(Mt. 20:17-19; Lc. 18:31-34)

³²Tí'ij jí á'uraa í Jesús, majta í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e. An mú a'ucí já'ahua'a Jerusalén. Ajta a'íin í Jesús, a'fi pu amuacá huamé'ecaa. Jeíhua mú rutemua'ave'eca í seica. Majta tí'tiziine'eca'a í mej huá'a cujta'a huajú'ucaa.

Tí'ij jí ajtahua'a Jesús hua'utajé rujíimua'a. Aj pu í a'utéjche ti tihua'utá'ixaate'en a'ij ti ti'it'ij raruuren. ³³Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Casi'i, xáanamujri'i mú'een.

Tu'uri á'uju'un a'ánna Jerusalén. Seíj pu tiu'utátuiire'esin í nejíme'e, í nej neajta teáata'a jetze airáane a'ímej jemi í mej tíhua'u'ájte'e teyujta'a, ajta a'ímej jemi í mej té'eyu'uxaca. A'í mú tiu'utá'asin mej neejé'ica. Aj mú mi me'ín tiu'utátuiire'esin a'ímej jemi í mej seíj chuejra'a japua é'eme'ecan.

³⁴Matí'ij mi na'axieehuásti'ira muá'aju'un, majta naaté'vaxi'isin. Majta naatetzí'ijmua'axi'isin í ne jetze. Majta neejé'icatan. Netí'ij hui huámi'ini, hua'íca xicaj tzajta'a nu neajtahua'a á a'itaméj huá'a tzajta'a í mi'ichite.

A'í mú raatéjhua'u a'ij mej tí'ijxe'eve'e a'íjna í Jacobo, ajta a'íjna í Juan

(Mt. 20:20-28)

³⁵Aj mú mi ajteáxiireca'a Jesús jemi a'íjna í Jacobo, ajta a'íjna í Juan. A'ii mú me'ín pú'een yaújmua'ame'en a'íjna í Zebedeo. Matí'ij mi miyen tiraata'ixaa tijín:

—Maestru, ayée tu tí'ijxe'eve'e pej piyen huárini a'ij tej ye'í

timuaatáhuaviira. —Yee mú tiu'utaxájtaca'a.

³⁶Aj pu í Jesús ayén tihua'uta'fhua'uri'i tijín:

—¿A'iné setí'ijxe'eve'e nej niyen huárini mú'ejmi jime'e? —Yee pu tiu'utaxájtaca'a.

³⁷Aj mú mi miyen tiraata'ixaa tijín:

—Ahuii, ayée tu tí'ijxe'eve'e a'íjna xicájra'a jetze patí'ij yatanéjsin pej titaata'a'íjte'en íiyen chaanaca japua. Patá'aj taatá'an tej uhuará'asixi'in seíj a'ari'irínta'a, ajta seíj á'utata'a. —Yee mú tiu'utaxájtaca'a.

³⁸Aj pu í Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Mú'een, caxu ramua'aree a'ij sei ti'it'ij éene'e huahuau. ¿Ni siyen rá'aviicua'i sej rajpuaíjtzi xá'ara'ani netíj inee tirajpuaíjtzi na'ame? ¿Na'ari secá rá'aviicua'i í teite mej a'ij pua'a amuáaruuren mú'ejmi matíj majta a'ij pua'a tí'ineruure ineetzi? —Yee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í í Jesus.

³⁹Aj mú mi miyen tijín:

—Néti'ijta ne'u, ayée tu tirá'aviicua'iran.

Aj pu í Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Ayej xaa ne'u ti'ayajna. Mú'een xu rajpuaíjtzi xá'aju'un netíj tirajpuaíjtzi na'ame inee. Ajta, mú'ejmi, aítze'e mú a'ij pua'a amuáaruuren matíj a'ij pua'a tí'ineruuren ineetzi. ⁴⁰Mí ajta, canu ne'íjna jín antínmua'aree nej amuaatá'an sej uhuará'asixi'in seíj nejri'irínta'a, ajta seíj ne'úutata'a. A'ímej pu'u ci'iti í mej ayén huaújxi'epi'intari'ira'a.

⁴¹Matí'ij mi ráamua'areeri'i í seica í mej tamuáamuata'a mej ará'ase a'ij mej ye'í tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jacobo, ajta a'íjna í Juan. Aj mú mi tiníniu'ucacuca'a a'ímej jemi í mej hua'apua.

⁴²Aj pu i Jesús hua'utajé naíjmi'ica. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Xu'uri ramua'aree, mú'een, a'ij mej ye'í rici í mej t'í'ita'ajjte'e nain chuéjra'a japua. Ca'anín mú jín tihua'u'ajjte'e í teite. A'íime í mej vivéjme jín títetateí, a'íi mú hua'u'áijte'e a'ij mej ye'í huárini í seica.

⁴³Mí ajta, capu ayén té'leme mú'ejmi jemi. Tí pua'a ja'atí raxí'eve'e ti ve'ecán jín ti'itevéé á'ara'ani, ayée pu tiú'ujxe'eve'e ti a'íin ciliéene'e jín ti'itevéé á'ara'ani. ⁴⁴Ajta ti pua'a ja'atí raxí'eve'e ti a'íin pu'éene'en í ti jaítze'e ruxe'eve'e, ayée pu tiú'ujxe'eve'e ti a'íin hua'utévaire'en naíjmi'ica í seica.

⁴⁵Ayej che'atá na'a tí'een ineetzi jemi, inee i nej neajta teáata'a jetze airáane. Canu ne'íjna jín yé uvé'ene mej mi naatévaire'en ineetzi, sino neatá'aj hua'utévaire'en mu'licáca í teite. Ayee nu xaa een jín yé uvé'ene nexí'evil'ira'a jime'e neatá'aj huá'a japua huániuuni, ne'a'íjna jime'e nej huámi'ini huá'a jetze me'ecan. Netiraatanájchite'en í Dios í ti jín a'íin huá'ajjive'e í mej jín á'apua'aren í teite.

Jesús pu tiráhuua a'íjna í Bartimeo ti aráuunica'a

(Mt. 20:29-34; Lc. 18:35-43)

⁴⁶Mat'íj mi me'uun a'ará'a a'ájna já'ahua'a ti ayén téja'arájtehuaa tijín Jericó. Mat'íj mi huiráaci me'újna. Pu'uri huiiramé'eca a'íjna í Jesús, majta me'ín í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e, majta mu'ití í teite. A'uu pu se'j je'itécatii vejl'i'í juye jetze. Ayee pu ántehuaaca'a tijín Bartimeo. Yaujra'an pu pú'eene'en a'íjna í Timeo.

Ajta aráuunica'a a'íjna í Bartimeo. A'íj pu vafril'ira huá'ahuaviraca'a.

⁴⁷T'í'ij i huá'unamuajri'i mej á vejl'i'í e'evé'uju'uca'a. Jíme'en pu'u huá'unamuajri'i, t'í'ij jí a'íin ta'arácun a'utéjche ti huajíjhua. Ayen tijín:

—Jesús, mi pej í'ihuaacixa'ara'an a'íjna í tajtuhuan teecan í David, ná'ancu'uvajxi'i ineetzi. —Ayee pu tiraatajé.

⁴⁸Majta me'ín í teite, temua'a mú tira'ajte'á'ajxi. Meraatá'íjmiijri'i t'í'ij caí ayén tí'íijjhua. Ajta a'íin, jaítze'e pu ca'anín jín huajíjhua'a, ayén tijín:

—Mí pej í'ihuaacixa'ara'an a'íjna í David teecan, ná'ancu'uvajxi'i ineetzi.

⁴⁹Aj pu i Jesús a'utéechaxi. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Sericu, se'utáje.

Aj mú mi ya'utajé. Ayee mú tiraata'ixaa tijín:

—Huaté'aca'ane í á'a tzajta'a. Ájchesi. A'í pu muachu'eve'e í Jesús. —Yee mú tiraata'ixaa.

⁵⁰Aj pu i a'íin aire'újchuir'i í ruciixu ca'anín jime'e. T'í'ij jí ájtzucu. Aj pu i e'iré'ene í Jesús jemi. ⁵¹Aj pu i a'íin Jesús ayén tiraata'íhua'uri'i tijín: —¿A'iné pet'í'ijxe'eve'e nej ti'ití a'ij huáruuren mú'eetzi jemi?

T'í'ij jí ayén tiraata'ixaa a'íjna í ti arácun tijín:

—Maestru, ayée nu tí'ijxe'eve'e nej atáneere.

⁵²Aj pu i Jesús ayén tiraata'ixaa tijín:

—Pu'uri pe'já'ura'ani mú'ee. Peté'atzaahuate'e nej inee timuáhuuate'en. A'íj pej jín peri huarúj.

Jíme'en pu'u ayén tiraata'ixaa í Jesús, a'íjna í ti arácun, aj pu i atáneereca'a. T'í'ij jí, a'íi pu í Jesús

jamuan á'uche'ecane'e já'araa, a'u ti na'a ti huáye'icaa.

**Jesús pu a'uun a'uteájrupi u
Jerusalén**

(Mt. 21:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

11 Matí'ij meri vejlí'i me'ánna autenéesimo'e'caá u Jerusalén, a'úu mú a'atanéj a'u ti chájta'ajme ti ayén téja'arájtehúaa tíjín Betfagé, ajta Betania. A'uu pu é'echajta'a jírí jetze ti ayén téja'arájtehúaa tíjín Aceituunajemi. Tí'ij jí Jesús hua'apua'ca huata'áiteca'a. ²Ayen tíjín:

—Sericu, setá'aj se'uun a'atanén a'ájna vejlí'i chajta'a ti é'eseijre'e. Tí pua'a seri e'ará'asti, a'úu xu puuru'u é'eteuni ti caí xi ja'anáj ja'atí japuan avé'eca. A'uu pu a'ijtápi'ihuá a'ame. Setá'aj rá'ijxijta, seajta mú ye'erájan. ³Tí pua'a ja'atí ayén tejámuaata'íhuá'u yee: “¿A'iné een jín será'ijxijta mi puuru'u?”, ayéé xu tiraata'ixaate'en yee: “A'í pu ra'ucupadu í tavástara'a”, seajta siyen tiraata'ixaate'en yee: “Seajtahua'a xu ca'anacan seraatátuiire'esin í ti racii.”

⁴Matí'ij mi u á'uju'u. A mú pua'acisé caaye jetze yá'uteu me'ájna í puuru'u. A'uu pu a'ijtápi'ihuaca'a puéerta jetze. Matí'ij mi ra'ijxijtacaa'a.

⁵Seica mú me'uun a'uté'uuca'a a'ujna. A'í mú tihua'uta'íhuá'urí'i tíjín:

—¿Tí'itájni a'ij seruure? ¿A'iné een jín será'ijxijta mi puuru'u?

⁶Ayee mú tihua'utá'ixaa a'ij ti ye'í Jesús tihua'utá'ixaa. Majta me'ín í seica, a'íi mú hua'utá'a mej ra'anján. ⁷Matí'ij mi ya'ujáj í Jesús jemi a'ájna í puuru'u. Metira'ité'itajte rucíixu jime'e. Tí'ij jí avé'eyeijxi í Jesús í puuru'u japua. ⁸Majta

me'ín í teite, jeíhua mú cíxuri te'epíjraa juye jetze. Majta seica pí'ista te'entiveíchixí'i, a'íj mú majta a'upíjraa a'ájna juye jetze.

⁹Majta me'ín mej amuaaté'ee muajú'ucaa, a'íi mú autéjhuui mej huajíjhua, majta me'ín í mej huajú'ucaa cujta'an a'ájna í Jesús. Yee mú tí'ijjhuaca'a tíjín:

—Pu'uri í'í xí'epí'in. Ché'e Dios ráave'esi a'ájna ti yevé'eme niuucajtze'en í tavástara'a. ¹⁰Pu'uri í'í xí'epí'in. Ché'e Dios ráave'esi temua'a naa, a'ájna ti á yevé'eme tí'ij tiu'uta'a'ájta tíj ajmí'i tiu'uta'a'ájta'ca í tahuáacixa'a, a'ájna í David teecan. Ajta hui me'ín í mej tí'ivaire'e u ta japua, miché'e miyen tiraataxáj yee temua'a pu í'ixí'epí'in. —Yee mú mi tiu'utaxájtaca'a, a'ujna caaye jetze.

¹¹Tí'ij í Jesús a'uteájrupi a'ánna Jerusalén. Ajta á'iyen a'a'uteájrupi a'ujna teyujta'a. Tí'ij tiu'uséj nainjapua, tí'ijí á'urua, majta í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase. Pu'uri téchuijxarijme'eca, matí'ij mi me'uun a'ará'a a'ájna Betania.

**Jesús pu a'ij pua'a tiraateájtuaa í
huaréj ti caí taca'a**

(Mt. 21:18-19)

¹²Yee ruijmua'a yee majta u e'eráaci a'ujna Betania. Pu'uri í'licuataca'a a'ájna í Jesús. ¹³Tí'ij í a'íin huaréj pí'ista huasej ti a'ímuá a'atáveeca'a. Jeíhua pu téxamua'i. Tí'ij jí u á'ume tí'ij raasej ti pua'a taca'a. Mí ajtá'i caí, capu taca'acaa. A'í pu'u, xamua'ira'an seijre'eca'a a'iné capu a'ájna pft'í'irijcaa tíj pua'a taaca. ¹⁴Aj pu í Jesús ayén tiraata'ixaa a'ájna í huaréj, tíjín:

—Capu ché'e ja'atí mú a'uvé'emé'e a'ame ti ráacua'ani mi á'ataca'i. —Yee pu tiraata'ixaa.

Majta me'ín í mej á'ujjuhua'ane'e í Jesús jamuan, a'íj mú ráanajmuajri'i a'íj ti tiu'utaxájtaca'a. Mat'íjta'í mi a'ucíj.

Jesús pu raajéjcuare í teyuu ti seijre'eca'a

(Mt. 21:12-17; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹⁵A'uun mú a'ará'a a'ánna Jerusalén. T'íjta'i a'áin Jesús a'áuteájrupi a'ujna teyujta'a. Ajta a'utéjche ti huarírmuarite'en í mej me'uun te'utu'aca, ajta í mej me'uun tite'unanáave. Temua'a pu te'íjhuá'axijxi í tihuá'ameesa í mej tumin jetzen tihuá'apuata'atí'iraca, ajta a'u mej cucuí'ise e'etu'aracare'e. ¹⁶Ajta caí hua'utá'a ti ja'ati ti'ití aútisime'en á jál'ita'a teyujta'a. ¹⁷Ajta á'iyen tihuá'amua'ateajraa, ayén tijín: —¿Ni caí ayén té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze ti ayén tiraataxájtaca'a í Dios tijín: “Ayece pu nu'u teja'arajtehuaá a'ame í chí'ira'an tijín chí'ij mej tzajta'an r'íi tiratá'aca í Dios í mej cur'éci'ica nain japua í chuej ti seijre'?” Mí ajta, capu a'íjna jín tí'ivaire'e. Ayece xu ráaruu í chí'ij tíj teásta'a a'u mej a'iráatei í nahua'ari. — Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

¹⁸Majta me'ín í teite, naíjmi'i mú a'íj tira'utaseíj a'íjna jíme'e a'íj ti ye'í tihuá'amua'ate. Majta me'ín í mej te'áijta teyujta'a, majta a'íime í mej té'eyu'uxaca, a'íi mú rátziihne'eca'a mat'íj ráanamujri'i a'íj ti ye'í tihuá'umuá'ate. Aj mú mi ráahuau a'íj mej ye'í huárini mej mi raajé'ica me'íjna í Jesús. ¹⁹Ajta a'áin í Jesús, t'íj huatética'are'eca'a, aj pu'í huirájraa a'ujna chajta'a, majta í mej jamuan á'ujjuhua'ane'en.

Huateáhuua a'íjna í huaréj

(Mt. 21:20-22)

²⁰Yee ruijmua'ate'e yee, tí'ij huateapuá'areca'a, a'úu mú a'uré'ene

a'utí a'atáveeca'a a'íjna í huaréj. Pu'uri temua'a tí'ihuachica'a nainjapua, ajta téte'imua í runáana'a jetze huateáhuua. ²¹T'íj jí a'áin í Pedro huatámua'areeri'i a'íj ti een jín huateáhuua. Aj pu í ayén tiraata'ixaa a'íjna í Jesús tijín:

—Maestru, casi'i. Pu'uri temua'a tí'ihuáchi mi huaréj pej a'íj pua'a tiraateájtuaa.

²²Aj pu í Jesús ayén tihuá'utá'ixaa tijín:

—Ayece pu tiú'ujxe'eve'e sej rá'atzaahuate'en í Dios.

²³Ajta ayén tihuá'utá'ixaa tijín:

—Ayece nu xaa ne'u tejá'amua'ixaate'e. Ayece tí'ayajna ti pua'a ja'atí té'atzaahuate'e í ru tzajta'a ti ayén te'ará'asti a'íj ti a'áin tirá'amitiejte'e, ayéce pu té'eme. Na'ari, ti pua'a a'íjna í ja'ati ayén tiraata'áijte'en a'íjna í jíri tijín: “Tíchesi, ateáruti mé jaata'a a'ájna já'ahua'a el mar”, ayéce pu'í rini, rí'írí. Na'ari caí, ti pua'a utévatziiin í tzajta'an a'íjna í muá'ariira'a tijín: “Ayece ne'ase capu a'íj tí'irí'irí”, capu ayén té'eme ti ayén huárini.

²⁴A'íj nu jín, niyen tejá'amua'ixaate'e. A'íj sej ye'í tiraatáhuauacu í Dios jemi, ti pua'a siyen té'atzaahuate'e sej si ra'ancuré'asin, ayéce pu té'eme, tí'ití sej a'íj tiu'utáhuausin. ²⁵Ajta, pat'íj raatéjhuauni í Dios jemi, ti pua'a ja'atí auteáturan mú'etzi jemi, ayéce pu tiú'ujxe'eve'e pej tiraatá'uuni'i. Tí pua'a piyen huárini, a'áin í ayá'upua ti a'uun é'eseijre'e u ta japua, a'íi pu timuaatá'uuni'ira mú'etzi nain jíme'e í pej jín auteájturaa í jemin.

²⁶Na'ari ti pua'a pej caí tiraatá'uuni'i í ti á jemin auteájturaa, capu ajta timuaatá'uuni'ira í Dios í pej jín

auteájturaa í jemin. —Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

Mat'íj mi a'ucfj.

Jíme'en í ti jín antiújmua'aree a'íjna í Jesús

(Mt. 21:23-27; Lc. 20:1-8)

²⁷Aj mú mi majtáhua'a u Jerusalén á'uju'un. Aj pu i Jesús a'uun vejli'i á'uche'ecane'eca'a teyujta'a mat'íj seica á e'iré'ene. A'í mú pú'een í mej te'áijta teyujta'a, majta í mej té'eyu'uxaca, majta seica vaujsi. ²⁸Aj mú mi miyen tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—¿Tí'itájni jín peti'itéjvee pej pi piyen rici? ¿A'ataani ayén tímuata'a'áj pej pi piyen ríjca?

²⁹Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Neajta nu inee seij tejámuaata'íhua'ura. Tí pua'a senaatá'ixaate'en se'íjna, aj nu ni amuaatá'ixaate'esin tí'tí í mej jín tí'itéjvee nej ni niyen rici.

³⁰¿A'ataani raatá'a a'íjna í Juan tí'íj huá'umuai'ihua í teite? ¿Ni Dios, ca'ín mi tetea? Xaatániuchi.

³¹Mat'íj mi a'uteájhui mej rujíimua'a tí'ihuaúrihua'u. Miyen tíjín:

—Tí pua'a tiyen tiraata'ixaate'en yee: “Dios pu ya'uta'íteca'a”, ayée pu titaatá'ixaate'esin yee: “¿A'iné een jín tecaí rá'atzaahuat'e a'íj ti tiu'utaxájtaca'a a'íjna?” ³²Mí ajta, capu hui rí'írí tej tiyen tiraata'ixaate'en yee: “Tetea mú ya'uta'íteca'a.”

Yee mú tiu'utaxájtaca'a a'íjime, a'iné mu'uri ramua'areereca'a mej na'íjmi'i miyen rá'atzaahuat'e'eca'a ti a'ín í Juan tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. A'íj mú jín huá'atziine'eca'a í teite. ³³A'íj mú mi jín miyen tiraata'ixaa me'íjna í Jesús tíjín:

—Catu hui ramua'aree.

Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Canu neajta nee

tejámuaatá'ixaate'esin í nej jín tí'itéjvee nej ni niyen rici. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

Jíme'en í mej tí'imijhuaca, í mej majta a'íj pua'a huaríj

(Mt. 21:33-46; Lc. 20:9-19)

12 Ajta á'iyen a'utéjche í Jesús tí tihua'utá'ixaate'en seij jime'e í niuucari. Ayee pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—A'atfí ti yee ráahui í uuva ciye'e.

Tejcuáa pu nu'u jín raaré'ana. Aj pu i tí'tí huatétaahuaca'a tí jín raajá'ara'ape'en í uuva. Ajta tí'tí ájtaahuaca'a ájteevi'i, í mej japuan utiúu hua'íxi'ere'en í mej tí'imijhuaca.

¹Tí'íj jí ayén huaríj, seica

pu huatániijte í chuej mej mi tiraanájchite'en c'íj caj. Aj pu i á'uraa a'íjna í ja'atí seica chuejra'a japua.

²Tí'íj nu'u a'ájna teja'uré'ene ja'anáj mej pua'a rajuraca a'íjna í uuva, seij pu huata'áiteca'a tí i hua'utáhuavii a'achú tí rac'í'icipua a'íjna í ja'atí. ³Majta me'ín í mej tí'imijhuaca, a'íj mú yehui rajví'i a'íjna tí tiu'uta'ájtí'ire. Temua'a mú tiraatéevajxi. Ayee mu'u tiraata'íteca'a. Camu tí'tí raatá'a.

⁴Ajta a'ín tí á'are'ara'an pú'een í chuej, ajtahu'a pu seij huata'áiteca'a. Majta mú me'ín huatáu'asixi tetej jime'e. Mat'íj mi temua'a tira'avá'atu'a í mu'úra'an jetze. Majta temua'a a'íj pua'a tira'ajteá'ajxi.

⁵Ajtahu'a nu'u seij huata'áiteca'a. Majta mú amín temua'a tiu'ujé'ica. A'atzu ayée teuumé'eca. Ajtahu'a seica huata'áiteca'a. Seica mú huatéevajxi, majta seica huácuui.

Ayee mú huá'uruu a'fime í mej tí'imijhuaca.

⁶Aúche'e pu yeehui sejí turaaca'a. Yaujra'an nu'u a'fjna í ja'ati. Jefhua pu huáp'i raxi'leve'eca'a. Ayee pu tí'imua'atzejca'a ayén tijín: “Ayej ne'ase yeehui merá'antzaahuat'esin, me'fjna.” Tí'ij jí a'fín huata'íteca'a.

⁷Mí ajta, capu ayén te'irájraa. Ayee mú tí'ihuaú'ixaa a'fime í mej tí'imijhuaca. Miyen tijín: “A'i pu a'fín pú'een í ti nain tí'ijci'iti. Che'eré, tich'éle yeehui raajé'ica, tí'ij téjmi ta'áa á'ara'ani.” Ayee mú tiu'utaxájtaca'a. ⁸Aj mú mi rajví'i a'fjna í yaujra'an. Matí'ij mi raajé'ica. Aj mú mi ru'irájrie á pua'acié a'fjna í mej raajé'ica. Yee pu tihua'uruu. Antipua'areca'a icu.

⁹Aj pu i Jesús ayén tihua'uta'íhua'uri'i a'fjna i niuucarijra'a jetze tijín:
—¿A'iné tejamuá'amitiejte'e?
¿A'iné tí'itíj ruuren a'fjna í ja'ati ti á'are'ara'an pu'ene'e í uuva? Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. A'í pu mú a'uvé'eméle a'ame. Tí'ij jí huá'acuí'ini í mej tí'imijhuacare'e a'fjna. Ajta a'fín í chuej, a'fí pu seica huatapuajve'esin. Ayej xaa ne'u té'eme.

¹⁰¿Ni secaí ja'anáj ra'ujjve í yu'uxari jetze se'fjna i niuucari ti ayén a'fjna jín rá'axa? Ayen tijín:
A'fjna í tetej í mej ayaúhuhua'axi í mej chí'ij ta'ahuaca, ayéé pu te'irájraa ti a'fín pu'éene'e já'araa ti i'í esquineero.

¹¹Ayee pu ráaruu í tavástara'a, í ti jaítze'e í'ixi'epi'ín.
Rf'i pu te'utéevatzí í tatzajta'a.
¹²Majta me'fín í teite í mej te'áijta u teyujta'a, majta í seica, a'ij pu pua'a huá'uruu a'ij ti tiu'utaxájtaca'a

a'fjna í Jesús ti ayén hua'aj jime'e tiu'utaxájtaca'a a'fjna jime'e í niuucari. Aj mú mi raatatése mej raatéevi'i, mej mi ra'íteáanan. Mí majta, camu miyen ráaruu. Mehuá'atziine'eca'a í teite. A'fj mú jín raatátuaa. Matí'ij mi a'ucj.

Jíme'en í mej huá'aji'ive'ecaa

(Mt. 22:15-22; Lc. 20:20-26)

¹³Matí'ij mi seica huata'áiteca'a mej mi tiu'uxáj jamuan a'fjna í Jesús. Fariseo mú pírici, majta seica í mej jetzen ajtéme'ecan a'fjna í Heródes. A'í mú raatatése mej ca'aníjra'a raatá'an tí'ij a'fín auté'itzen niuucari jime'e ti tiu'utaxáj, mej mi raatéehua'ita.
¹⁴Matí'ij mi e'iré'ene, miyen tiraata'ixaa tijín:

—Maestru, a'ij tu mua'aree pej tzáahuati'ira'a jime'e tí'ixaxa'a. Capu á jetze ruxe've'e a'ij mej ye'í tí'ixaxa'a í teite. Mú'ee pej caí tite'ajáhuat'e sino ayéé pej tí'imua'ata puá'aye'i tzáahuati'ira'a jime'e a'ij ti tí'ijxe've'e í Dios. Tich'éle seij muaata'íhua'u. ¿Ni qui xí'epi'ín tej tiu'unajchitáa a'ij ti ye'í tí'itajijve'e a'fjna ti tí'tita'aijte'e ti ayén ántehuaa tíjín César? ¿Ni qui tetiu'unájchitáa ca'fín tecaí? —Yee mú tiraata'íhua'uri'i.

¹⁵Mí ajta, a'fjna í Jesús, a'fí pu ramua'areereca'a mej caí jé'iyecan jín tí'ira'íhua'uraca'a. A'fj pu jín ayén tihua'utá'ixaa tijín:
—¿A'iné sej si siyen tí'inetese'e sej naateevi'i niuucari jime'e? Seij mi tumin mé seneje've'í'ite'e. Nich'éle ra'usej.

¹⁶Matí'ij mi ye've'í'ite. Tí'ij ra'usej, tí'ij jí ayén tiu'utaxájtaca'a tijín:
—¿A'ataani néerime'ara'an a'asejre'e? ¿A'iné ántehuaa í ti á'ayu'usi'í?

Aj mú mi miyen tiu'utaniú tijín:
—A'íjna í ti tí'ita'ajjte'e, a'íjna ti
ayén ántehuaa tijín César.

¹⁷Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa
tijín:

—Ayeé xu se'íjna jín huárini. Setá'aj
raatá'an se'íjna ti tí'ita'ajjte'e ti'tíj
ti rac'icipua. Seajta siyen tiraatá'an
í Dios ti'tí ti ajta ayén tí'ijcipua. —
Ayeé pu tihua'utá'ixaa.

Majta me'ín, temua'a mú
titeeteújtzaahua me'íjna jime'e a'ij ti
ye'í tiu'utaxájtaca'a.

**Jíme'en a'íjna xicájra'a mej jetzen
huatarún í mi'ichite**

(Mt. 22:23-33; Lc. 20:27-40)

¹⁸Mat'íj mi seica á e'iré'ene í mej
miyen ánte'arua tijín Saduceo. A'ii
mú miyen tí'ixaxa'a mej nu'u caí
ché'e huatarújsin í mej meri huácuii.
Seij mú jín niucari tiraata'íhua'uri'í
me'íjna í Jesus. ¹⁹Miyen tijín:

—Maestru, ayéé pu
tira'uyú'uxaca'a a'íjna í Moisés. Tí
pua'a nu'u ja'atí neiche, ti pua'a a'í
caí tí'tí'iríjmu'a huámí'ini, ruxe'eve'e
nu'u ti ihuáare'ara'an ra'ancuré'evi'iti
a'íjna ti ratévi'itine'e í ti huamí'i. Ajta
ayén ruxe'eve'e ti a'íin tiyaúumua'a
á'ara'ani a'íjna jetze me'ecan í ti
huamí'i.

²⁰Ayeé pu'u nu'u tiuju'uríj.
Mua'aráhua'apua mú ará'aseca'a
a'íime í mej ru'íhuaamua'a. Tí'ij
jí a'íin ti vást'a huaténe'icheca'a.
Capúu xí tí'tí'iríjmu'a huamí'i
a'íjna ti i'ivasta'a. ²¹Tí'ij jí a'íin ti
ra'ité'ase, a'íi pu ra'ancuré'evi'iti
a'íjna ti ratévi'itíné'e a'íjna ti huamí'i.
Ajta a'íjna juutzeájra'an ajta pu
huamí'i. Capu ajta tí'tí'iríjmu'a
já'araa. Ajtahua'a se'ij juutzeájra'an
ra'ancuré'evi'iti a'íjna í 'íita'a. Ayeé

pu che'atá na'a huaríj. Ajta pu
huamí'i. Capu ajta tí'tí'iríjmu'a
já'araa.

²²Ayeé pu che'atá na'a tihuá'uruu
na'íjmi'ica í mej aráhua'apua
ará'aseca'a í ru'íhuaamua'a. Capu
ja'atí tí'tí'iríjmu'a já'araa. Tí'ijta'í
nu'u huamí'i í 'íita'a. ²³¿A'íquí té'eme
mat'íj a'itáciine a'u mej e'levé'enamí'i
í mej huácuii? Na'íjmi'í mú huácuii í
mej ratévi'itine'e. ¿A'ataani íra'ara'an
pu'éene'e a'ame a'íjna xicájra'a jetze
mat'íj huatarún?

²⁴Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa
tijín:

—Mú'een xu caí ramua'aree a'ij ti
té'eyu'usi'íhuaca'a í yu'uxari jetze.
Seajta caí ramua'aree a'ij ti rici í Dios
í rumuári'eri'ire'ara'an jime'e. A'íj
xu jín, mú'een sete'uteújxua je'íhua
huápí'i.

²⁵Ayeé nu tejá'amua'ixaate'e.
Mat'íj huatarún í mej huácuii, camu
ché'e néjne'iche muá'aju'un. Majta
í 'uuca, camu majta víiche muá'aju'u.
Ayeé mu'u éene'e muá'aju'u mat'íj e'en
í xiéjniu'ucari í mej tí'ivaire'e a'ujna
ta japua.

²⁶A'íjna jetze í xicájra'a mej jetzen
a'itajú'un í mej huácuii, ayéé nu
a'atzu tejá'amua'ixaate'e. ¿Ni secáí
ja'anáj ra'ujíjve a'íjna yu'uxari jetze
ti ra'uyú'uxaca'a a'íjna í Moisés
teecan a'ij ti té'axa í niucari tí'ij
a'íin Moisés tu'upi huase'ij ti vivéj,
ti ajta teátaasime'e? A'í pu jetzen
Dios raatajé. Ayen tijín: “Nee
nu naúche'le huá'a Dios pú'een
í mej á'amuyaaxustemua'a, a'íjna
í Abraham, ajta a'íjna í Isaac, ajta
a'íjna í Jacobo.”

²⁷Ayeé nu tejá'amua'ixaate'e. Ayeé
pu tiu'utaxájtaca'a í Dios a'íimej
jime'e í mej meri huácuii. Tihuaú'ixaa
cumu mej mauj ruuri. Tí pua'a mecaí

ché'e rúuricajche'e jemin í Dios, capu huá'a Dios á'ame'enche'e. —Aye'e pu Jesús tihua'utá'ixaa.

Jíme'en í niuucari í mej jín te'áijta ti jaítze'e ruxe'leve'e

(Mt. 22:34-40)

²⁸Sej pu ajta a'ará'a í ti té'eyu'uxaca yu'uxari jetze. Hua'unamuajri'i a'ij mej ye'í tí'ruixaate'eca'a. Ra'aranájcheca'a a'ij ti ye'í tiu'uxájtaca'a í Jesús. Aj pu i ayén tiraata'íhua'uri'i tijín:
—¿Tí'itáani niuucarijra'a jaítze'e ruxe'leve'e í ti raaxájtaca'a a'ijna í Moisés teecan? —Yee pu'u tiu'utaxájtaca'a a'ijna ti té'eyu'uxaca í yu'uxari jetze.

²⁹Aj pu i Jesús ayén tiraata'ixaa tijín:
—A'í pu a'íin pú'een í niuucari ti jaítze'e ruxe'leve'e caí méèj seij í niuucari, ti ayén een: “Xaanamuajri'i mi sej íyen huachéjme a'ijna chuéjra'a japua yú Israel. A'ijna ti ta'ivástarara'a, í Dios, a'íi pu sej na'a pú'een. ³⁰Aye'e pu nu'u tiú'ujxe'leve'e pej rí'i tiraateájtuaani a'atzajta'a í Dios jemi, nain pej jín rí'i tiraateájtuaani, á'axe'evi'ira'a jíme'e, pajta á'amua'areere'e jíme'e, pajta nain í a'aca'aníjra'a, pajta í á'axiejniu'uca jíme'e.” A'ii pu a'íin pú'een í niuucari ti jaítze'e ruxe'leve'e. ³¹Ajta í niuucari ti ra'ité'ase, ayej che'atá na'a tén een. A'ii pu a'íin pírici ti jíme'en raxa yee: “Patá'aj piyen che'atá pena'a rí'i tirájcha'íi í axí'ej tevi patíj asej.” Capu méèj niuucari ti ayén jaítze'e tiú'ujxe'leve'e caí a'ijna i niuucari í ti tí'ihua'apua.

³²Aj pu i a'íin í ti té'eyu'uxaca ayén tiraata'ixaa tijín:

—Maeestru, temua'a pej naa xí'epi'in tiraataxájtaca'a. Ayej

xaa ne'u ti'ayajna patíj pauchén tiraataxájtaca'a. Sej pu'u i Dios. Camu mu'íi. ³³Ajta pu tí'ivaire'e ti pua'a rí'i petiraateájtuaani í Dios jemi nain jíme'e í a'atzajta'a, pajta í á'axe'evi'ira'a jíme'e, pajta á'amua'areere'e jíme'en.

'Ayen che'atá na'a tí'ivaire'e pej rí'i tirájcha'íi axí'ej tevi patíj asej. Jéihua pu hui tí'ivaire'e í Dios jemi ti pua'a ja'atí te'ará'asten a'ijna jíme'e í niuucari ti tí'ihua'apua. Jaítze'e pu tí'ivaire'e í Dios jemi a'ijna caí ti ja'ati te'ará'asten nain jíme'e í muai'ivéjri mej tí'itecui'lica na'ari nain jíme'e a'u mej huaja'ata'iraca í ye'emuaate.

³⁴Tí'ij Jesús ráamua'areeri'i a'ij ti ye'í tiu'utaniú a'ijna í ti té'eyu'uxaca, a'ij ti a'íin tiu'utaxájtaca'a ehauritíe'ecan jíme'e, aj pu i ayén tiraata'ixaa tijín:

—Pepu'uri tímua'a á'aca'ane ti huatasejre'en mi a'atzajta'a nain a'ij ti tí'ixje'leve'e í Dios. —Aye'e pu tiraata'ixaa.

Aj pu xaa caí ché'e ja'atí a'ujca'anée já'araa ti ayén tiraal'íhua'u.

¿A'ataani yaujra'an pú'een í Ciriístu'u?

(Mt. 22:41-46; Lc. 20:41-44)

³⁵Ajtahua'a pu a'a'uteájrupi í Jesús a'ujna teyujta'a. Tihua'uhuamuá'ate. Ayen tijín:

—Aye'e mú tí'ixaxa'a í mej té'eyu'uxaca ti a'íin í Ciriístu'u ti nu'u a'íin pú'een í huáacixa'ara'an a'ijna í David teecan. ³⁶Mí ajta, a'íin Xíéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'íi pu ca'aníjra'a raatá'a a'ijna í David teecan ti ayén tiu'utaxájtijn:

Tavástarara'a pu ayén tiraata'ixaa a'ijna i nevástarara'a tijín:

“Antiyéjxi'i i ipuari japua, íye neri'írínta'a.

Paúche'e antícatii a'ajtá necaí hua'utémua'itín í mej muájcha'íire'e.”

Ayee pu'u tiu'utaxájtaca'a a'ájna í David teecan.

³⁷A'íjna í mej miyen ratamuá'amua tíjín Círíistu'u, a'li pu a'íin pú'een ti avá'ujya'upuate'eca'a í David teecan ayén tíjín: “Nevástara'a.” Hua'apua pu jín raatámua'atzi David teecan a'ájna í Círíistu'u. A'íj nu jín niyen tejá'amua'ihua'u, ¿al'iquí ti ayén hua'apuaca jín raatamuá'a a'ájna í David teecan? ¿A'iquí huataújmua'a ti a'íin Círíistu'u ti jetzen airáane a'ájna í David teecan, ayée pu ajta tíj'íivastare'ara'an?

Majta me'ín teite í mej ráanamua'jri'i, jéhua mú a'uté'uuca'a. Hua'aránajchecha'a jéhua a'íj ti ye'í tiu'utaxájtaca'a.

Jesús pu huá'a jetze te'ujpuá'ajte a'íime í mej tí'imua'atacare'e í niuucari í mej jín te'ájta

(Mt. 23:1-36; Lc. 11:37-54; 20:45-47)

³⁸Ajta Jesús ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Rí'i xu'u a'ímej jemi í mej té'eyu'uxaca. Hua'aránajche mej tí'itechejca í síicu'uri jíme'e ti tí'tí'ijme mej mi huataújseijrata mé jéjre'e. Ajta hua'aránajche mej huá'ajtzaahuati'ire'e í teite jéhua mej mi me'ín teite hua'utateújte'en a'u ti na'a caaye jetze.

³⁹Majta me'ájna í mej té'eyu'uxaca, mat'í'ij teyujta'a uteáru'ipiche'e, aj mú mi rahua'u a'u mej je'ecáara'ase í mej ve'ecán jín títetateí. Na'ari ti pua'a met'í'yeste já'ahua'a chí'ita, a'íí mú rahuauni a'u ti a'íin a'ujcá'a

í ti tihuá'amicua mej mi tiú'ucua'ani meesa japua á vejl'i jemin.

⁴⁰A'í mú hui majta tihuá'ari'iracare'e nain a'achú mej caj tí'ijcha'íi í mej antiujsejttacare'e í ucarijse. Ayee mú me'ájna jín huárini, majta me'uun a'uteáru'ipiche'e u teyujta'a. Majta á'ateeren mej téniuusime'e muá'aju'un í Dios jemi. Ayee mú tiú'ujseijrata mej caí ti'tí'ij auté'ítzen. Ayee nu tejá'amua'ixaate'e, jaítze'e mú rajpuajtzi muá'aju'u a'íime í mej té'eyu'uxaca caí méèj ja'atí. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'ájna í Jesús.

Tí'íj jí á'uraa.

Jíme'en í ti raatámua'íivajttaca'a a'ájna í ucarij ti caí a'íj tí'íjviicua'iraca'a

(Lc. 21:1-4)

⁴¹Ajtahua'a, Jesús pu a'uun a'utéveeca'a teyujta'a, a'ájna vejl'i'í cajun jetze a'u mej tumin tzajta'an aucájhua'anaa muá'aye'í. Jesús pu huá'aseijraca'a í teite mej ru'ucáhua'anaa í tumin í cajun jetze. Majta me'ín chíjteaani mej mu'íicáa, jéhua mú tumin ucahua'anáa. ⁴²Mat'í'ij tumin ucahua'anáa, aj pu'í ucarij e'iré'ene ti rusejttaca'a. Tí'íj jí a'íin hua'apuaca ucáhua'axi í tumin ti cáj arástime.

⁴³Tí'íj raasej'í í Jesús, a'íí pu hua'utajé a'íimej í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e. Ayee pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. Ayee tí'ayajna. Jaítze'e pu tí'ivaire'e í Dios jemi a'achú ti caj tiu'utá'a amájna mi ucarij caí nain í mej caj tiu'utá'a í seica mi chíjteaani.

⁴⁴Amíme chíjteaani, a'íí mu'u u'ucájhua'anáa í tumin ti

hua'avé'eturaate. Mí ajta amájna mi ucarij, ayée pu caj éene'e ti caí a'ij t'í'ijviicua'i, nain pu caj te'ucáahua'axi t'í'ij na'a ti caj t'í'ituaave'eca'a.

Jesús pu tiu'utaxájtaca'a ti nu'u teyuu huaté'uuni'ihua'a

(Mt. 24:1-2; Lc. 21:5-6)

13 Mat'í'ij mi huiráaci a'ujna teyujta'a. Pu'uri huiiramé'eca a'íjna í Jesús, t'í'ij jí se'íj ti jamuan á'u'che'ecane'e ayén tiraata'ixaa t'í'ijn:

—Maeestru, casi'i. Huase'íj. Temua'a pu ti'ivivéjme mi tetej ti tica'íjme íyey jaxu'u jetze. Ajta mi chil'ij, naa pu een.

²Aj pu i ayén tiu'utaniú a'íjna í Jesús t'í'ijn:

—Casi'i, mú'een. Xaase'íj. Na'íjmi'i ti vivejme'e huavéjme í chil'ij, nain pu huaté'uuni'ihua'a ti aré'eeve í chil'ij. Capu ché'e se'íre'e a'ame í jaxu'u jetze í tetej ti rujapua tica'íjme.

Jíme'en í mej jín ráamua'aree ti ari tímua'a nain te'entipua'ari

(Mt. 24:3-28; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

³Mat'í'ij mi a'uc'íj. A'uun mú a'ará'a a'ájna teyuu ti jé'ejnee jirí jetze ti ayén téja'arájtehuaa t'í'ijn Aceituunajemi. T'í'ij jí á a'ujye'íjxi a'íjna í Jesús, majta seica, a'íjna í Pedro, ajta í Jacobo, ajta í Juan, ajta í Andrés. A'ii mú av'ítzi jín miyen tirá'jhuaviiri'i t'í'ijn:

⁴—Patá'aj titaatá'ixaate'en ja'anáj ti ayén t'í'irini. ¿T'í'itá'jni a'ij t'í'ise'íjre'en t'í'ij a'ájna pí teja'uré'enen ti te'ará'asten nain pat'íj peri tiu'utaxájtaca'a?

⁵Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa t'í'ijn:

—R'í'i xu'u mú'een, t'í'ij caí ja'at'í amuaacuanamuan. ⁶Ayee nu teja'amua'ixaate'e. Mu'iití mú

huatase'íjre'esin mej nu'u neniucua jime'e t'í'ixáata muá'aju'un. Miyen t'í'ijn: “Nee nu Cir'ístu'u pírici.” Jé'íhua mú huá'acuanamuan í teite.

⁷T'í' pua'a seri siyen t'ínamuajra mej nu'u ne'use'en á já'ahua'a, na'ari mej nu'u meri tímua'a autéhuijsin mej ne'use'en, caxu t'í'itzi'ine'e. Capu amín a'ij. Ayee pu tiú'ujxe'eve'e ti ayén teja'uré'enen. Caxí pu a'ájna teja'uré'enejsin a'íjna xicá'jra'a jetze ti jetzen te'ará'asti nain jime'e.

⁸Ayee pu té'eme. Seica mú teitejra'a, majta seica teitejra'a, a'íi mú na'íjmi'i huaté'ujne'usi'ite'esin. Majta í mej seica chué'jra'a japua a'uché'jme, majta mej se'ij chué'jra'a japua a'uché'jme, a'íi mú na'íjmi'i huaté'ujne'usi'ite'esin. Ajta huaté'ujca'atzixi'isin í chuej pua'amecié íyey chaanaca japua. Mu'iití mú majta huatatié'jcu. A'ii pu a'íin pú'een í ta'amuájca í mej jín rajpua'íjtzí muá'aju'u.

⁹Sehua'újcha'in mú'een, a'iné mejamuá'anvi'itín huá'a jemi í mej te'á'íjta. Majta teyujta'a mú amua'atévajxi'isin. Mejamuaatá'jeevi sej si tiu'uxáj jamuan í tajtuhuan, seajta jamuan í rey. Mejamuaatá'jeevi me'íjna jime'e í neniúcajtz'e inee'tzi. Ayee mú me'íjna jín rini, mú'een nu neetzi jetze me'ecan tihua'utá'ixaate'esin. ¹⁰Amuacá, a'ii pu ruxe'eve'e sej tihua'utá'ixaate'en nainjapua í chué'jra'a a'ij ti een jín Dios tihua'utá'uuni'ira. Ayee xu se'íjna jín huarín, aj pu xaa te'entipua'ari nain.

¹¹T'í' pua'a seica mejamuá'anvi'itín a'íimej jemi í mej t'í'ita'ajte'e, caxu siyen t'í'imua'ajca a'ij sej ye'í tihua'utá'ixaate'esin. Ayee xu'u huá'irini a'íjna xicá'jra'a jetze. A'íjna í xié'jniu'ucare'ara'an

í Dios, a'íi pu amuaatá'asin a'ij sej ye'í tiu'utaxáj. A'íj pu jín, a'ij ti tejamaatámitiejte'esin, a'íj xu'u hua'utá'ixaate'en. A'íi pu a'íin pú'een ti ti'ixa a'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios.

¹²Ayee pu ajta té'eme a'íjna xicájra'a jetze. Seica mú rujúutzimua'a á'avi'itin a'íjme jemi í mej te'áijta mej mi huá'ucui'ini. Ayee mú che'atá mena'a huá'aruuren í ruja'atzimua'. Majta seica ayén che'atá mena'a huá'aruuren í ruyaujmua'a. Majta me'ín yaújmua'ame'en, a'íi mú hua'uténe'usi'ite'esin í ruvaújsimua'a. A'í mú majta tiu'utá'asin mej seica huá'ucui'ini. ¹³Na'íjmi'í í teite, mú'ejmi jemi camu já'amuaaxe'eve'e muá'aju'u a'íjna jime'e sej ineezti jetze ajtéme'ecan; a'íi mú naími'í amujcha'íire'e muá'aju'u. Ajta a'íin í ja'ati ti ayén te'utáviicua'ira a'ajta caí huámi'ini, Dios pu ra'ancuré'evi'titi a'ájna ti tejé'ajta.

¹⁴A'íjna xicájra'a jetze ti'itíj xu seijran ti a'ij pua'a een, ti xána'avi'ire'e, ti tzi'íni'ire'e. A'uú mú raatéchajta a'u ti caí ayén tiraavíjite'e. (A'í pu yaú'itíie a'ame ti ra'ajíjve'en a'íjna jetze i yu'uxari.)

'Set'íj raseijran, ayée xu huá'íni. A'íi í mej Judea huachéjme, miché'e me'ín a'ucfjxi'ín ca'anacan a'u ti á'ujríme. ¹⁵Tí pua'a a'íjna xicájra'a jetze, ja'atí án á'ujcatíi í ruchi'í japua ta'avé'enami'í, ché'e a'íin ca'anacan acájra'ani. Ajta caí ayén rijca, ti ti'itíj huirá'avecure'en í ruchi'itá. ¹⁶Na'ari ti pua'a sej tejé'emuari'e í ruví'ira'ata'a, ché'e caí a'uré'enine'ica'an í ruche tí'ij ruciixu huiráapin.

¹⁷Cui'í xaa a'íime, í mej rajpuaíjtzí muá'aju'u a'íjna xicájra'a jetze a'íime í 'uuca í mej a'utájucájme, majta

a'íime í mej huá'atzi'ite í ruyaujmua'a. ¹⁸Mú'een xu siyen tí'ijhuaviira í Dios tí'ij caí ayén a'ájna teja'uré'enen tí'ij huáseevi'ín.

¹⁹Ayee nu tejá'amua'ixaate'e ti ayén té'eme a'íjna xicájra'a jetze. Jaítze'e mú rajpuaíjtzí muá'aju'u mecaí í mej meri rajpuaíjtzí muá'araa ti yú e'iré'ene. Capu ajta ché'e ayén teja'uré'enejsin sej xicájra'a jetze tíj a'ájna. ²⁰Ajta ti pua'a a'íin tavástar'a caí a'íin ayén raruuren tí'ij caí ché'e ayén á'ateevi'ín ti teuumé'en a'achú pua'an xica, capu ja'atí ruuri á'ame'enche'e. Mí ajta, huá'a jime'e í teite ti Dios ari hua'antíhuau í jéjcuá imuá, a'íi pu ari ayén raruure tí'ij caí ché'e ayén á'ateevi'ín.

²¹Ayee nu tejá'amua'ixaate'e, a'íjna xicájra'a jetze, ayée pu té'eme. A'atí pu ayén tejá'muaatá'ixaate'esin yee: "Casi'í, íiye pu já'ita'a een a'íjna í Círístu'u", na'ari sej ayén yee: "A'acuí, áa pu já'ita'a een." Tí pua'a miyen tejá'muaatá'ixaate'en a'íjna xicájra'a jetze, caxu rá'atzaahuat'e. ²²Seica mú yé uvé'enejsin í mej tí'ihua'litaca. Miyen tíjín: "Nee nu ne'ín pú'een í Círístu'u." Majta seica miyen tíjín: "Neti'itíjvee ne'íjna jime'e niuucajtze'en í Dios." A'íi mú hua'utasejrate'esin í teite a'ij mej ye'í ti'itíj tiu'uyí'iti mej mi huá'ucuanamuan, ti pua'a huatá'íristare mej huá'ucuanamuan í teite ti Dios ari hua'antíhuau rusej.

²³Aru, xáanamujri'í temua'a naa. Caxu xaa ne'u yá'uhua'anan nej amuacáí neri amuá'ixaa nain jime'e í niuucari.

A'í pu ajtahua'a yé ve'ecánejsin a'íjna ti ajta jetzen airáne í teáata'a

(Mt. 24:29-35, 42-44; Lc. 21:25-36)

²⁴Ajta hui a'íjna xicájra'a jetze, a'ájna mej rajpuaíjtzí muá'aju'un,

capu ché'e airáxiri í xicaj. Ajta í máxcira'i jime'e, capu ché'e ajta huanéeri'icí a'ame. ²⁵ Majta í mej tátatzavi'i í ta japua, a'íí mú huateújca'atzijsin. Aj mú mi cávatzíjxi'isin í xu'ura'ave a'ujna í ta japua. ²⁶ Aj xu xaa si neseijran ineetzi, í nej neajta jetzen airáane í teáata'a. Yé nu ve'ecánejsin jaitiri tzajta'a. Naa pu temua'a tiu'unéeri'icíj a'ame. Nain nu jín antínmua'areere na'ame a'íjna xicájra'a jetze.

²⁷ Matí'ij mi hua'aré'e'itixi'isin í mej nevaire'e mej mi huá'ajseire'en naíjmi'ica í teite ti Dios ari hua'antíhuau í jécua ímuá. A'u ti na'a mú hua'uré'eseire'esin íyén chaanaca japua a'u mej a'ucaíjmee í teite.

²⁸ Sej si jaítze'e yaú'itiée xá'ara'ani a'ij nej tejá'amua'ixaate'e, a'ij xu jetze huaruitiejte'en í pi'ista a'íjna í huaréj. Tí'ij antícua'atíjme'eni ánimua ti antipí'istáre'ejmee, ajta tí'ij ajtaxámua'itaxi'in, ayée xu éeni'icí'e ramua'aréeren ti ari vejli'i í víita'ari. ²⁹ Ayee pu che'atá na'a tí'iseijre'en ti ari tí'irici a'ij nej neuchén tejamuá'ixaa. Ayee xu éeni'icí'e ramua'aréeren ti ari vejli'i a'íjna xicájra'a jetze ti jetzen te'entipúa'ari naíjmi'i. Pu'uri xaa ne'u vejli'i tfmua'a.

³⁰ Ayee xaa ne'u ti'ayajna, ayée nu tejá'amua'ixaate'e í mej mauj ruuri í teite mej íyén seijre'e chaanaca japua, a'íí mú caí cui'ini asta caí naíjmi'i ayén tiú'urini. ³¹ Naíjmi'i pu te'entipúa'ari a'íjna i chaanaca japua, ajta í ta japua. Mí ajta, aúche'e te'araúrastejsin a'íjna i nej neri tejamuá'ixaa.

³² Jíme'en a'íjna xicájra'a ti jetzen te'entipúa'ari naíjmi'i, capu ja'atí ramua'aree ja'anáj ti ayén té'eme. Capu ajta ja'atí ramua'aree

a'atzaj ti pua'a ayén té'eme. A'íí í mej tí'ivaire'e u ta japua, camu majta ramua'aree. Neajta inee, í nej í'yaujra'an í Dios, canu neajta ramua'aree. A'í pu'u ramua'aree í niyá'upua í Dios.

³³ Mú'een, caxu seajta ramua'aree ja'anáj ti a'ájna teja'uré'enejsin. A'íj nu jín niyén tejá'amua'ixaate'e. Rí'í xu'u huaújruren mú'een. Seuche'e xu atanéjne'ere. Seajta nejchú'eve'e.

³⁴ A'atí ti huápuaseaaruve'en á já'ahua'a ímuá. Amuacá pu ruchí'i hua'íjcate'en í mej tí'imijhuaca a'ujna chí'ita. A'í pu hua'íjcate'e seij ajta seij mej tiu'umuári'en tí'itíj ti seíj huay'íiti. Ajta seíj pu tí'ijcate'en a'íjna jime'e ti tí'icha'ica'a á ta'iténinei. ³⁵ Ayee nu che'atá nena'a tejá'amua'íjcate'e mú'ejmi, setá'aj atanéjne'ere a'iné caxu ramua'aree ja'anáj nej uvé'enejsin, inee yé nej i'ichej. Capu a'ij ámuatámitiejte'esin ja'anáj nej uvé'enejsin, ti pua'a huatechuíxaren, na'ari ti já'ita'a tíca'a nusu matí'ij huajíjhuana í tecuaara'ise, na'ari a'atzaj tapuá'arijme'eca.

³⁶ Tí pua'a ca'anacan nu'uvé'enen, caxu taúra'acare'en nej amuáateuni secu'utzúca'a. ³⁷ A'íjna i nej já'amua'ixaate'e, a'ij nu neajta huá'ixaate'e naíjmi'ica í seica niyén tíjín: Seuche'e xu atanéjne'ere. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

Jíme'en í mej huaújmua'areereca'a mej mi raatéevi'i me'íjna í Jesús

(Mt. 26:1-5; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

14 Pu'uri tén a'ájna teja'uré'enejsime'eca matí'ij pua'a tí'yestehua'a me'íjna jime'e cáne'axi mej huá'acui'ini, majta mej pan cua'aca ti caí levadura

ranaxca. Ayeé pu té'aturaaca'a hua'apua xicaj. Majta me'ín í mej t'íhua'u'ajjte'e teyujta'a, majta a'íime í mej té'eyu'uxaca, a'íí mú tihuaúrixaa a'íj mej ye'í avítzi jín tiraatéevi'i í Jesús mej mi raajé'ica. ²Ayeé mú t'íruixaate'eca'a tijín:

—Íjii catu raatévi'lira. Aj tu ti tiyen rini mat'íj tiú'uyesten í teite. Tí pua'a tiyen huárini íjii, ayéé tu hua'utájaaxiejte'esin í teite. Aj mú mi huataníniu'ucacu téjmi jemi. A'íj pu jín tamuári'eriste'e a'ame ti pua'a teraatéevi'i te'a'ájna. —Ayeé mú tiu'utaxájtaca'a.

'íta'a pu aceite án yá'ajtuaa í mu'úutze'en í Jesús

(Mt. 26:6-13; Jn. 12:1-8)

³Meenti a'íin í Jesús, a'ujna a'utéveeca'a u Betania. A'uu pu a'utéveeca'a a'u ti é'eché a'ájna í ja'ati ti ayén ántehuaa tijín Simón. A'ii pu a'íin pú'een í mej miyen ratamuá'amua tijín Tí tineájxi huá'ire'ara'an jetze í atzaj.

T'íj a'íin Jesús huatecaíca meesa jetze, seij pu ave'eré'ene. 'íta'a pu pú'een a'ájna. A'í pu limeeta huajásime'e rumuájca'a jetze. Huíjpitica'a a'ájna í t'ítí. Tetej limeetajra'a pu pu'eene'e. Ajta aceite pu avé'ejisti, nardu jetze ti me'ecan, t'ítí tu'upi. Naa pu teáari'e a'ájna í aceite, ajta jeíhua t'íijnajche.

Aj pu í a'íin í 'íta'a, ra'antítapua a'ájna í limeeta. T'íj jí án yá'ajtuaa a'ájna í aceite mu'úutze'en a'ájna í Jesús. ⁴Aj mú mi seica í mej a'uté'uuca'a a'ujna, a'íí mú huataníniu'ucacua'a me'ájna jemi í 'íta'a. Ayeé mú t'íruixaate'eca'a tijín:

—¿A'íné een jín huaújuajcaca'a amájna í aceite ti i'icáujmejra?

⁵I'iri'iriistaca'a pu mej ráatuuanijche'en mej mi raamuá'itinche'e a'achú caj huaíca cientos tumin na'ari jaítze'e, t'íj ii tiu'utévaire'enche'e í tumin mej hua'utévaire'en í mej caí a'íj t'íjviicua'i. —Yee mú tiu'utaxájtaca'a.

Aj mú mi raatájaaxiejvi'liri'i a'ájna í 'íta'a.

⁶T'íj jí Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Xaatapuá'ajta sej níniu'ucacu. ¿A'íné een jín já'ita'a xu'urá'ineí? A'ájna ti jíme'en ayén náaru mi 'íta'a, temua'a pu naa x'épi'in huaríj.

⁷Ayeé nu tejá'amua'ixaate'e. A'íime í mej caí a'íj t'íjviicua'i, a'íí mú mú'ejmi jemi seíre'e muá'aju'u t'íj na'a rusén jime'e. Ja'anáj ti na'a pu'i í'iri'iriista a'ame sej hua'utévaire'en ti pua'a siyen t'íjixe'eve'e. Mí ajta inee, canu ché'e mú'ejmi jemi seíre'e na'ame.

⁸A'ájna í 'íta'a, ayéé pu huaríj a'achú ti caj tiu'utári'iristareca'a í jemin. Nej caí xi huam'í, a'íí pu amuacáí necámejiri'i ineetzi mat'íj t'íjri'ire ti pua'a ja'atí huám'íni.

⁹Ayej xaa ne'u ti'ayajna, ayéé nu tejá'amua'ixaate'e, a'u ti na'a mej tihua'utá'ixaate'en í teite niuucajtze'en í Dios, naíjmi'ici'e íyien chaanaca japua, a'íí mú majta huataxájtaja'íj ti huaríj a'ájna í 'íta'a mej mi jeíhua ra'utámua'aree.

Judás pu raaxájtaca'a a'íj ti ye'í tiraatéevi'i a'ájna í Jesús

(Mt. 26:14-16; Lc. 22:3-6)

¹⁰Ajta seíj ajtá'araa a'u mej a'uté'uuca'a í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase. Ayeé pu ántehuaa tijín Judás Iscariotes. A'í pu a'íin pú'een a'ájna ti Jesús jetze

ajtéme'ecan. Ayee pu een jín ajtáaraa ti i avíltzi jín tejá'uxa huá'a jamuan í mej te'ájta teyujta'a. Raxí'eve'eca'a mej naíjmi'i raax'epi'intare'en a'ij mej ye'í huárini ti i a'íin hua'utátuiire'en í Jesús. ¹¹Matf'ij me'ín huánamuajri'i, jé'ecan pu rf'i hua'utá'a. Aj mú mi te'ataújratziiri'i mej mi tiraanájchite'en a'íjna í Judás. T'í'ij jí á'uraa. T'í'ij ji raachú'eve ja'anáj ti í'iri'iri t'í'ij hua'utátuiire'en a'íjna í Jesús.

Tavástar'a pu tihua'umí a'fime í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e

(Mt. 26:17-29; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹²T'í'ij jí teja'uré'ene a'íjna xicájra'a jetze, í mej jetzen pan cua'aca ti caí cu'usti, ajta a'íjna xicájra'a mej jetzen mehuá'amuaí'ivajtare'e í cáne'axi. A'ii pu a'íin pú'een í ti á'amujca'a í mej tí'iyeste. Majta me'ín í mej jamuan á'ujjuhua'ane'en, a'íi mú mi miyen tiraata'íhua'uri'i í í Jesús tijín:

—¿A'uné jetze mua'aránanajche tej á'uju'un tej ti rf'i tejá'uruuren te'íjna jime'e í pan tej ráacua'ani, tej ti ra'utámua'aree a'ij ti titáacha'ii í Dios, a'íjna xicájra'a jetze ti huá'ucuii í huá'ayaujmu'a'a í mej amuáatée huanúnu'ihuaca'a?

¹³T'í'ij jí hua'apua huata'íteca'a mej jamuan á'ujjuhua'ane'en. Ayen tihua'a'ixaate'e tijín:

—Sericu a'ájna chajta'a. Aa xu ja'atí é'eteuni ti xa'ari huátisin, jaj tu'urájmuua. Aj xu si jamuan á'uju'un. ¹⁴A'u ti a'íin a'uteáruti, a'ájna xu ráhuauni chi'ira'an jetze í ja'ati. Aj xu si siyen tiraata'ixaate'en ayén tijín: “Yee pu ti'ixa a'íjna í Maeestru yee: ¿A'uné ne'atá'aca nej tzajta'an tiú'ucua'ani huá'a jamuan

í neteítetestemua'a?” Seajta siyen: “Teta'aj ra'utámua'aree a'íjna xicájra'a jetze matf'ij huácuii í huá'ayaujmu'a'a í mej amuáatée huanúnu'ihuaca'a.” Ayee xu tiraata'íxaate'esin. ¹⁵T'í'ij jí a'íin hui amuaatasejrate'esin ánimua ti rujapua tive'éjme cuaartu ti ve'ée. Pu'uri rf'i tiú'uruu temua'a naa. A'uu xu si rf'i te'uhuáruuren í tej ráacua'ani í pan. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

¹⁶Matf'ij mi u á'uju'u í mej hua'apua. Ayee pu teja'uré'ene naíjmi'i ti tihua'utá'ixaa í Jesús. Aj mú mi rf'i ráaru í mej ráacua'ani mej mi ra'utámua'aree a'íjna xicájra'a jetze ti Dios huá'ucha'ij.

¹⁷T'í'ij ari huachúmua'ancaa, aj pu i a'uteájrupi u chi'lita í Jesús, majta í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase. ¹⁸Matf'ij meri tí'icua'acaa meesa japua, aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Ayee nu xaa ne'u tejá'amua'ixaate'e. Sej'ij ti a'amua jetze ajtéme'ecan mú'een mi sej tí'icua'a ne jamuan, a'íjna í ja'ati, a'íi pu neetzi jime'e tiu'utátuiire'esin huá'a jemi í mej te'ájta teyujta'a. — Ayee pu tihua'utá'ixaa.

¹⁹T'í'ij jí uteévatzí í huá'a tzajta'a. Aj mú mi autéjhuii mej raata'íhua'u me'íjna í Jesús, sej'ij ajta sej'ij. Miyen tijín:

—¿A'ataani pú'een? ¿Ni qui inee?

Ajtahua'a sej'ij ayén tijín:

—¿A'ataani, ca'ín inee?

²⁰Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—A'ii pu a'íin pú'een, í sej'ij í sej'ij tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase. A'ii pu pan cua'a a'íjna jetze i tuxa'a ne jamuan. ²¹Ayej xaa ne'u ti'ayajna. Ayee pu teja'uré'enejsin inee'tzi jemi nej neajta í teáata'a

jetze airáane a'ij ti ye'í té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze.

²¹Mí ajta, a'ijna ti nejíme'en tiu'utátuiire'esin huá'a jemi, ayée nu tejá'amua'ixaate'e, a'ii pu huápi'i rajpuafjtzi a'ame. Jaítze'e pu raatévaire'enche'e ti caí nú'ihuaache'e. —Aye'e pu tihua'utá'ixaa.

²²Maúche'e mú t'í'icua'acaa. Aj pu i Jesús pan t'í'ij. Aj pu i r'í'i tiu'utá'a í Dios jemi, ajta ra'antítaaraxi, a'í'i pu hua'uré'e'í'ipi'i. Ayen tijín:

—Xáacua'a. A'ii pu a'í'ín pú'een i nehuá'ira'a.

²³Ajta á'iyen vaasu tijáj. Ajta r'í'i tiu'utá'a í Dios jemi, a'í'i pu ajta hua'uré'í'jte. Naíjmi'i mú ra'anti'í í jaj í vaasu jetze. ²⁴Ajta ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—A'ijna ti urajmuua i vaasu tzajta'a, a'ii pu a'í'ín pú'een i nexuure'e í nej ra'iráxire'esin nej ni hua'utévaire'en mu'licáca jemi, ajta ti ij Dios ra'antipuá'ajte'en í ti jécucan jín te'ataújratziiri'i rusej a'í'imej jemi ti a'í'ín tihua'utá'uuni'i.

²⁵Aye'e nu tejá'amua'ixaate'e. Ayej xaa ne'u ti'ayajna. Ijii, canu ché'e ra'anti'isin a'ijna i uuva já'ara'a. Mí ajta, a'ijna xicájra'a jetze t'í'ij Dios avéura'ate'e nainjapua í chaanaca, a'ájna xicájra'a jetze nu xaa ra'anti'isin jécucan jime'e í já'ara'ara'an í uuva. —Aye'e pu tihua'utá'ixaa.

Jesús pu raataxájtaca'a ti nu'u a'í'ín Pedro ti'ihua'itáa a'ame, ti nu'u caí ramua'ate

(Mt. 26:30-35; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

²⁶Mat'í'ij mi seij tiu'utáchuicaca'a chuicari í mej jín r'í'i tiraatá'an í Dios. Mat'í'ij mi a'ucfj. Aj mú me'uun a'ará'a Aceituunajemi, jirí'í ti a'utacá'a. ²⁷Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Aye'e pu té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze ti Dios ayén tiu'utaxájtaca'a tijín: “Nee nu i nej i'í Dios, a'í'ij nu jé'licatan í ti cáne'axi tisej. Majta a'ucfjxi'isin í cáne'axi.” Yee pu'u té'eyu'usi'i. Aye'e pu t'í'ineruuren ineetzi. Seajta mú'een, setiu'utatévi'ira'ata ineetzi jemi. Aj xu si a'ucfjxi'isin cumu í cáne'axi ti caí ja'atí huá'ajye'emua. ²⁸Mí neajta inee, net'í'ij huatarún, áa nu a'umé'e na'ame a'ájna Galilea. Amuacai nu ne'uun ará'aiixa. Seajta á'iyen mú'een. —Aye'e pu tihua'utá'ixaa a'í'ijna í Jesús.

²⁹Aj pu i a'í'ín Pedro ayén tiraata'ixaa tijín:

—Capu amín ti pua'a metiu'utatévi'ira'ata mi seica mú'eetzi jemi. Canu niyen rini inee.

³⁰Aj pu i Jesús ayén tiraata'ixaa tijín:

—Aye'e nu t'í'imua'ixaate'e. Aye'e pu té'eme íjii tíca'a, ti caí xi huajjhuua' í tecuara'a, huaíca pej piyen tiu'itéhua'ita tijín pecáj nemua'ate.

³¹Mí ajta a'í'ín Pedro, ca'anín pu jín ayén tiraata'ixaa tijín:

—Tí pua'a ayén tiú'ujxe'eve'e nej huámi'ini á jamuan, canu cui'i niyen tihua'utá'ixaate'esin yee canu muamua'ate. —Yee pu'u tiu'utaxájtaca'a.

Majta í seica, ayée mú che'atá t'í'ixajtaca'a seij ajta seij a'ij ti Pedro t'í'ixajtaca'a.

Jesús pu huatéjniu u a'ujna u Getsemaní

(Mt. 26:36-46; Lc. 22:39-46)

³²Mat'í'ij mi a'ucfj. Aa mú a'ará'a huastari tzajta'a, ciyej ti e'eré'eevee ti ayén téja'arájtehuaa tijín Getsemaní. Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Xa'ujrá'asi mú'een iyecuí, meenti nee, neraatéhuausín í Dios jemi.

³³T'í'ij í á aúurupi. A'í'imej pu a'uví'ití a'í'ijna í Pedro, ajta í Jacobo,

ajta a'ljna í Juan. T'íj jí a'ij pua'a ru'uhuata'a í tzajta'an. Jé'ecan pu uhuateújxiemiste í ru tzajta'a. ³⁴Aj pu í ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—A'ij pu pua'a ne'ase, huápi'i. Xiee nej cuy mi'ini. Yee xu huateáturan mú'een íiye. Seuche'e atanéjne'eri. —Aye'e pu'u tihua'utá'ixaa.

³⁵T'íj jí a'irájraa a'atzu lá'ayee. Aj pu í aicaújtutzi á chuaata'a. Rájhuaviiri'i í Dios ti pua'a nu'u í'iri'iristan ti caí ayén teja'uré'enen a'ljna xicájra'a ti nu'u jetzen tirajpuaíitzi á'ara'ani. ³⁶Aye'e pu a'íin tirájhuaviiri'i tijín:

—Dios, í pej niyá'upua pú'een. Najm'i pu í'iri'iri mú'etzi jemi. Tí pua'a peti'itá'acare'en ti caí náaci'iti a'ljna ti a'ij pua'a een nej jín rajpuaíitzi na'ame. Aru ti pua'a í'iri'iristan, ché'e caí ayén teja'uré'enineica'an netj'í t'íjixe've'e'inee, sino patj'í mú'ee t'íjixe've'e'e. —Yee pu'u.

³⁷Aj pu ijtá'i u ya'uvé'eme. Aa pu a'ará'a a'u mej a'uté'uuca'a í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e. Mu'uri í'icu'utzuca'a. Aj pu í hua'ujjste a'íime. T'íj jí ayén tiraata'ixaa í Pedro tijín:

—Simón, ¿ni pecáj té'veiucua'i pej atáneere a'atzu caj sei hora? ³⁸Seuche'e atanéjne'eri. Seajta raatéjhuauni í Dios jemi ti ij caí tejamuáaci'iti ti'ití í sej jín auteáturan í Dios jemi. Aye'e nu tejá'amua'ixaate'e. Rí'i xu títe'uhuateújca'anen í ru tzajta'a. Mí ajta caí, capu á'amua'canisti'i sej atanéjne'eri. —Aye'e pu tihua'utá'ixaa.

³⁹Ajtahua'a pu á'ume. Aye'e pu che'atá na'a tirájhuaviiri'i í Dios ti caí rajpuaíjtzi á'ara'ani.

⁴⁰T'íj jí u a'uvé'emej. Ajtahua'a pu huá'uteu mecu'utzúca'a a'iné

cutzi pu hua'amua'itj'icáca'a jeíhua. Aj pu í Jesús hua'utajé. Capu a'ij huá'amitiejte'eca'a a'ij mej ye'í tiraata'ixaate'en. ⁴¹Huaícaca tzajta'a, ajtahua'a pu á'ume. Ajtahua'a pí a'uré'eve ti pua'a meri'ijtahua'a í'icu'utzu.

Aj pu í ayén tihua'utá'ixaa tijín: —¿Ni seuj í'icu'utzu? ¿Ni seújse'upe'e? Pu'uri aúche'e. Pu'uri a'ájna teja'uré'ene mej meri nejíme'en tiu'utátuiire'esin, í nej neajta í teáata'a jetze airáane, a'ímej jemi í mej a'ij pua'a tí'titeite. ⁴²Xá'ajhuiixi'i. Che'eré ticu. Pu'uri e'evé'eme a'ljna ti tiu'utátuiire'esin ineetzi jíme'en a'ímej jemi í mej te'ájta.

Mat'íj raatéevi'í í Jesús, majta ya'ujáj

(Mt. 26:47-56; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴³Aúche'e pu ti'ixáataca'a a'ljna í Jesús, t'íj sej e'iré'ene ti a'ímej jetze ajtéme'ecan í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase. Judás pu ántehuaa. Jeíhua mú teite e'evé'ujuuca'a jamuan a'ljna í Judás. Huá'aniuucajtze'e mú jín huajú'ucaa me'ljna í mej te'ájta teyujta'a, majta me'ljna í mej té'eyu'uxaca, majta me'ljna í vaujsi. ⁴⁴A'ljna í Judás, ti hua'utátuiire'esin í Jesús, a'íi pu te'ataújratiiri'i a'ljna jíme'e ti ayén huárini mej mi ráamua'aree ja'atí ti pírici a'ljna í Jesús. Aye'e tijín:

—A'ljna í nej ru'itép'i'tze'e, ajta í nej raatateújte'esin, a'li pu a'íin pírici. Setá'aj raatéevi'i, seajta ra'anján, amujj'íci'ihuacan temua'a naa. —Aye'e pu tihua'utá'ixaa a'ljna í Judás.

⁴⁵Jíme'en pu'u a'ará'a, aj pu í ajteáxiireca'a a'u ti a'utéveeca'a a'ljna í Jesús. T'íj jí ayén tiraata'ixaa tijín:

—Maeestru.

A'í pu ayén huataújsejratata'a t'j í ti rajaahua a'íjna í Jesús. Ayen t'jín:

—Maeestru.

Ajta ru'itép'i'tize'e. ⁴⁶Majta me'ín í teite, a'íi mú raatéevi'i.

⁴⁷Se'j pu ajta a'ájna huatéveeca'a.

A'í pu ruchun hu'jcupi. Aj pu i ra'ajravej'jcheca'a í naxaira'an jetze í ti rava'ire'e a'íjna ti t'íhua'u'a'ájte'e í mej t'í'imijhuaca teyujta'a. A'í pu tiraapuaj'j.

⁴⁸T'í'ij jí Jesús ayén

t'íhua'uta'íhua'uri'i a'íme'j í teite t'jín:

—¿A'íné een jín yé sev'éju'u?

¿A'íné sej si yé ciyej ti'iv'é'í'isin, seajta tepúusti'i chuumira'a? ¿Ni qui nahua'ari nej pú'een sej si siyen tinaateví'ira? ⁴⁹Nain t'újca'ari tzajta'a nu tejá'amuamua'atehua'a ná'aye'i a'ujna teyujta'a. Caxu ja'anáj naateevi'i a'ujna, a'íné ayé xu neruuren ti ij araúrasten a'ij ti ye'í té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze. —Ayee pu t'íhua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

⁵⁰Majta me'ín í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, a'íi mú huataúruu. Aa mú yaúurie na'ími'i.

Jíme'en í temuajj ti huataúruu

⁵¹Ajta se'j pu raavá'jrajme'e cujta'an í Jesús. Temuajj pu pú'een ti saavana jín a'ir'é'echejca'a ti jetzen a'ir'é'eca'it'í c'ú'ucutzu. Seica í teite mú raatéevi'i a'íjna í temuajj. ⁵²Ajta a'íin, a'íi pu a'ir'éujchui. A yaúuhua'axi a'íjna í ruciixu. Aj pu i mú a'ij huárupi. A'uti'éechejraa mua'avi'i.

Meya'uví'ití í Jesús huá'a jemi í hua'ajueesi.

(Mt. 26:57-68; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵³Mat'í'ij mi ya'uví'ití a'íjna í Jesús a'íjna jemi í ti t'íhua'u'a'ájte'e

na'íjmi'ica í mej t'í'imijhuaca u teyujta'a. Na'íjmi'i mú tiú'jsej, í mej t'í'imijhuaca u teyujta'a, majta í mej té'eyu'uxaca, majta í huá'avaujsimua'a.

⁵⁴Ajta a'íin í Pedro, á pu aum'é'ecaa a'atzu imuá huá'acujta'an a'íime í mej ya'uví'ití í Jesús. Aa pu a'ará'a a'u ti é'eche a'íjna ti t'íhua'u'a'ájte'e í mej t'í'imijhuaca teyujta'a. A'uu pu a'uteájrupi já'ita'a ti e'eráyaujta'a. Aj pu i a'ujye'jxi huá'a jamuan í xantaaru'u. A pu a'utacái já'araa. A'ujpiste'e pu já'araa í taij jime'e.

⁵⁵Majta me'ín í mej t'íhua'u'a'ájte'e í mej t'í'imijhuaca teyujta'a, majta hua'ajueesi, a'íi mú t'í'íhua'uca'a mej mi ráateuni t'í'it'j í mej jín jetzen te'ujpuá'ajte'en, ti'it'j í mej jín raajé'ica a'íjna í Jesús. Camu ti'it'j huáteu. ⁵⁶A'ii mu'u huáteu: Mej jé'íhua raahuá'itaca'a í teite. Mí ajta, camu ramua'areereca'a í seica, majta í seica, ti'it'j í mej xajtaca'a.

⁵⁷Seica mú huatéhuiixi. Hua'itzi mú jín tiu'utaxájtaca'a a'íjna jetze í Jesús. Míyen t'jín:

⁵⁸—Ayee tu tiráanamujri'i ti ayén ti'ixa ti jíme'en yee: “Nee nu raaté'uuna a'íjna i teyuu teteca mej rá'ajtaahuaca'a. Huaica xicaj tzajta'a nu se'j ájtaahua teyuu mej nu'u caí rá'ajtaahua í teteca.” Ayee pu yehui tiu'utaxájtaca'a am'íjna mi Jesús. —Ayee mú t'í'ixajtaca'a me'íjna.

⁵⁹Mí ajta me'ín, camu ramua'areereca'a í seica, majta í seica, ti'it'j í mej xajtaca'a.

⁶⁰Aj pu i se'j ájchee huá'a tzajta'a. A'ii pu a'íin pú'een í ti t'íhua'u'a'ájte'e na'íjmi'ica í mej t'í'imijhuaca teyujta'a. Aj pu i a'íin ayén tiraata'íhua'uri'i a'íjna í Jesús t'jín:

—¿Ni pecáj huatániuusin a'íjna jime'e í mej mú'eetzi

jetze tí'ijpua'ajte'e? ¿Tí'itájni jín pa'uteájturaa í Dios jemi mej mi miyen tí'imuahua'ita?

⁶¹Ajta a'fín Jesús, capu ti'ití huataxájtaca'a. Á'atee a'atzu ti ayén caí te'evé'enuuca'a. Aj pu ijta a'fín ti tihua'u'aíjte'e í mej tí'imijhuaca teyujta'a, ajtahua'a pu ayén tiraata'hua'uri'i tíjín:

—¿Ni mú'ee pe'fín pú'een í Ciriístu'u, í ti yaujra'an pú'een í tej rí'i tiraatá'an iteen? —Yee pu tiraata'hua'uri'i.

⁶²Aj pu i Jesús ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Nee nu ne'fín pú'een. Ajta xu neseij i nej neajta teáata'a jetze airáane. An nu e'ecacaí na'ame rí'irínta'a í ti nain jín antiújmua'aree. Seajta, mú'een xu neseijran netí'ij a'icaamé'en jaitiri tzajta'a. —Ayeec pu tiu'utaxájtaca'a.

⁶³Tí'ij jí a'fín ti tihua'u'aíjte'e í mej tí'imijhuaca teyujta'a, a'fí pu ra'antisiújtza'an í rusiicu'u mej mi ráamua'aree tíjín a'fí pu huataniú'ucaca'a. Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Me'ecui xaa ne'u. ¿Ni caí ne'u icu? Capu ché'e ruxe'eve'e ti ja'ati jíme'en te'anxájta. ⁶⁴Mú'een xu seri ráanamujri'i ti a'ij pua'a tiu'uxájtaca'a í Dios jemi. ¿A'iné tejamuá'amitieje'e mú'ejmí? ¿Tí'itájni ayén tiraavíjte'e? —Ayeec pu tihua'utá'ixaa.

Aj mú mi najmí'i tiu'utá'a ti huám'i'ini a'fjna í Jesús.

⁶⁵Matí'ij mi seica autéjhuii mej ra'atétzizmua'axi'in, majta ra'utanán. Majta ru'itéva'ara'a rumuájca'an jíme'e. Miyen tíjín:

—Huataxáj, ¿a'atani mu'itéjvee? —Yee mú tiraata'ixaa.

Majta me'fín í xantaaru'u, a'fí mú majta ru'itéevajxi.

Pedro pu tiu'utéhua'itaca'a ti nu'u caí raamuá'a í Jesús

(Mt. 26:69-75; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-29)

⁶⁶Ajta a'fín Pedro, a'fí pu u a'utéveeca'a a'ujna já'ita'a ti e'eráyaujta'a u chí'ita. Aj pu i seij a'uteájrupi ti rava'fe'e í ti tihua'u'aíjte'e mej tí'imijhuaca u teyujta'a. 'Íita'a pu pírici a'fjna. ⁶⁷A'í pu a'uteájrupi a'u ti anú'ujcatii a'fjna í Pedro a'u ti á'ujpiste'eca'a í taij jetze. Tí'ij a'fín raasefj, áa pu'u a'utéechaxi rajsefira'ajraa. Aj pu i ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Peajtá pej mú'ee á'uche'ecane'e jamuan Jesús ti Nazarét é'eme'ecan. —Ayeec pu tiu'utaxájtaca'a a'fjna í 'Íita'a.

⁶⁸Aj pu i seicié tiraataxájtaca'a a'fjna í Pedro tíjín:

—Canu ramua'ate. Canu neajta ramua'aree a'ij pej ye'fí tí'ine'ixaate'e mú'ee.

Aj pu i a'fín huirájraa. Aa pu a'itéechaxi á ti e'iténine'i. Aj pu i tecuaara'i huajjhuaca'a.

⁶⁹Tí'ij i ajtahua'a a'fín 'Íita'a raasefj. Aj pu i ayén tihua'itixaa a'fimej í mej e'eré'ete'ecaa a'ujna. Ayen tíjín:

—Amíjna mi ja'ati, a'ii pu sefj pú'een ti huá'a jetze ajtémecan í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e.

⁷⁰Ajtahua'a seicié tiraata'ixaa a'fjna í Pedro. A'atzu á'ateevi'lica matí'ij e'eré'ete'ecaa, majtáhua'a miyen tiraata'ixaa tíjín:

—Ayej xaa ne'u ti'ayajna, mú'ee pe a'fín pú'een í Galilea pej é'eme'ecan. Ayeec pej tí'ixaxa'a matí'ij a'fime í mej a'uun a'uhuachéjme. —Yee mú tiraata'ixaa.

⁷¹Aj pu i Pedro a'utéjche ti niuucajtze'en í Dios ayén tihuá'a'ixaate'en tijín capu ramua'ate. Ajta, ti pua'a nu'u caí ayén ti'ayájnaca'a, ch'é'e nu'u Dios raatá'an í puajtzi. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:
—Canu a'atzu ramua'ate a'ijna í ja'ati sej raxa. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

⁷²Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a, aj pu i hua'apuaca jetze huajíjhua'ca í tecuara'i. Tí'ij jí Pedro ra'utámua'areeri'i a'ij ti tiraata'ixaa a'ijna í Jesús tijín: “Tí caí xi hua'apuaca jetze huajíjhua í tecuara'i, mú'ee pe huaícacajetze piyen tiraataxáj yee pecáj nemua'ate.” Ayee pu tiraatá'ixaate'eca'a a'ijna. Aj pu i a'ij pua'a raatá'a, tiujyeínejraa huápi'i a'ijna í Pedro.

Meraatátui me'ijna í Jesús í Pilato jemi

(Mt. 27:1-2, 11-14; Lc. 23:1-5; Jn. 18:28-38)

15 Yee ruijmua'ate'e yee, tí'ij huatapuá'are, naíjmi'i mú tiújsej í mej tihua'u'ajjte'e u teyujta'a, majta huá'avaujsimua'a, majta í mej té'eyu'uxaca, majta í seica í mej majta i'ijuéesi. Naíjmi'i mú tí'iruixaate'eca'a a'ij mej ye'í huárini. Aj mú mi ra'amuaáji'icie me'ijna í Jesús. Meye'ujáj. Matí'ij mi raatátui a'ijna í ja'ati ti ayén ántehuaa tijín Pilato.

²Aj pu i Pilato ayén tiraata'íhua'uri'i tijín:
—¿Ni mú'ee pe'ín pú'een í hua'atajtuhuan í mej Israél jetze ajtéme'ecan?

Aj pu i Jesús ayén tiraata'ixaa tijín:
—Nee nu ne'ín pú'een a'ij pej ye'í ti'ixa mú'ee. —Yee pu'u tiraata'ixaa a'ijna í Jesús.

³Majta me'ín í mej tihua'u'ajjte'e u teyujta'a, jeíhua mú tiraaxájtzi'iri'i.

⁴Ajta a'íin Pilato, ajtahua'a pu ayén tiraata'íhua'uri'i tijín:

—¿Ni pecáj naatá'ixaate'e pe'ijna jime'e? Pepu'uri huá'unamuajri'i mej jeíhua ti'imuaaxájtzi'i. —Ayee pu tiraata'ixaa a'ijna í Pilato.

⁵Mí ajta a'íin Jesús, capu ti'tíj xajtaca'a. A'ij pu jín, caí a'ij rá'amitiejte'eca'a a'ijna í Pilato.

Pilato raatá'a a'ijna í Jesús ti huámi'ini

(Mt. 27:15-31; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38–19:16)

⁶Ayee pu tí'ijri'irejca'a a'ijna í Pilato matí'ij me'ín tí'iyestehua'a. Tí pua'a meraatáhuavii í teite ti a'íin raatátuaani sej ti aiteánami'i, ja'atí ti na'a í mej raatáhuavii, aj pu i raateátuaasin. ⁷A'ijna já'ahua'a seica mú aiteánami'ihuaca'a í mej né'use'eca'a í u'uviernu jemi. A'ii mú huá'ucuii í teite. Ajta sej a'ujna aiteánami'ihuaca'a ti ayén ántehuaa tijín Barrabás. ⁸Aj mú mi e'iré'ene í teite í Pilato jemi. A'í mú autéjhuii mej raatáhuavii ti a'íin ayén huárini a'íimej jemi a'ij ti ye'í tí'ijri'ire.

⁹Aj pu i ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijín:
—¿A'iné setí'ijxe'eve'e mú'een? ¿Ni qui neraatátuaani ne'ijna ti á'amuaatjtuhuan pú'een, mú'een mi sej Israél jetze ajtéme'ecan?

¹⁰Ayee pu tihua'uta'íhua'uri'i a'iné a'íi pu ráamua'areeri'i mej rá'achueere'ecaa í Jesús a'íime í mej tihua'u'ajjte'e u teyujta'a. A'ij mú jín raatátui me'ijna í Pilato. ¹¹Mí majta me'ín í mej tihua'u'ajjte'e u teyujta'a, a'íi mú raatá'a í ca'aníjra'a jeíhua í teite mej mi raatáhuavii a'ijna í Pilato ti a'íin huatátuaani a'ijna í Barrabás jetzen me'ecan í Jesús.

¹²Ajtahua'a ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—¿A'iné náarini nemíjna jemi, mi ti á'amujatjumahan pú'een, mi sej Israél jetze ajtéme'ecan?

¹³Aj mú mi ca'anín jín huajíjhuaca'a. Miyen tijín:

—Patá'aj rá'utatan cúruu jetze.

¹⁴Aj pu i Pilato ayén tijín:

—¿A'iné een jime'e? ¿Ti'itájni a'ij pua'a huáruu?

Matí'ij ráanamujari'i, jaítze'e mú ca'anín jín huajíjhuaca'a. Miyen tijín:

—Aútataichi cúruu jetze. —Yee mu'u titeejíjhuaca'a.

¹⁵Ajta a'íin Pilato, a'íi pu raxí'eve'eca'a ti rí'í tihua'utá'an í teite. A'íj pu jín raatátuaa a'íjna í Barrabás. Ajta raata'ájtaca'a mej ra'iré'avajxi'in a'íjna í Jesús. Aj pu íjtá'i hua'utátuii mej mi rá'utatan í cúruu jetze.

¹⁶Matí'ij mi me'ín xantaaru'u ya'ujáj a'ájna ti te'ájta ti é'eche. A'uu mú ya'uteárujte já'íta'a ti u e'eráyaujta'a. Aj mú mi naíjmi'ica tisej í seica, xantaaru'u. ¹⁷Síicu'uri mú ru'ucáachejte ti pá'uvi'in jín, raxú'umuavi'ime'ecaa. Majta curuun raateátaave ti tzicare'e jime'e cistíjhuaca'a. A'íj mú ra'avé'eru'jti'iri'i.

¹⁸Matí'ij mi autéjhuui mej raatejívajra, yee cumu rí'i mú tiratá'a. Miyen tijín:

—Ayajna ne'u. Temua'a pu f'ixi'epi'in. Ch'é e'ateevi'i ti ruuri amíjna ti hua'atajtuhuan pú'een í mej Israél jetze ajtéme'ecan. —Ayeé mú tirá'uxieehuari'iri'i.

¹⁹Majta ra'avé'evajxi án mu'úutze'en itzj jime'e. Majta ra'atétzjmua'axi. Majta mú títunutaxi. Ayeé cumu rí'i mú tiratá'acare'e.

²⁰Matí'ij rá'uxieehuari'ira'a, aj mú mi rú'ijchuiiri'i a'íjna í síicu'uri ti pá'uvi'in jín, raxú'umuavi'ime'ecaa. Matí'ijta mi ru'ucáachejte í

síicu'ure'ara'an. Aj mú mi ya'ujáj mej mi rá'utatan í cúruu jetze.

Matí'ij rá'utatai í Jesús í cúruu jetze
(Mt. 27:32-44; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

²¹A'ájna, sej pu hua'antinájcheca'a a'ujna a'u mej ye'evé'ejajsime'e a'íjna í Jesús. Ayeé pu ántehuaa a'íjna í ja'ati tijín Simón. A'uu pu é'eme'ecan ti ayén téja'arájtehuaa tijín Cirene. A'ii pu ya'upuáara'an a'íjna í Alejandro, ajtahua'a sej í Rufo. A'uu pu e'erájraa a'ájna já'ahua'a a'u ti caí ja'atí á'a é'eche. Tí'ij a'íin Simón hua'antinájcheca'a, a'íi mú huata'áj ti a'íin rá'anchueni cúrujra'an í Jesús.

²²A'uu mú ya'ujáj a'íjna í Jesús, a'ájna já'ahua'a, jirí jetze ti ayén téja'arájtehuaa hua'aniuuca jime'e tijín Gólgota. Gólgota, ayéé pu huataújmu'a'a tijín M'íichí na'a jemi. ²³Matí'ij mi raatanéste ti'ití nahuáj, cuaane'e ti ranaxca. Ayeé mú ratamuá'amua a'íjna í cuaane'e tijín mirra. Ajta a'íin Jesús, capu ra'anti'í a'íjna í nahuáj.

²⁴Matí'ij mi rú'ijchuiiri'i í síicu'ure'ara'an. Majta tiraacá'ari'iri'i í tí'iciixure'ara'an. Matí'ijta mi rá'utatai í cúruu jetze. Aj mú mi ti'ihuaújmu'a'ití tetej jime'e mej mi ráamu'a'aree ja'atí ti raci'iti í cíixure'ara'an í Jesús sej ajta sej. Ayeé mú titeeré'ujpijta a'íjna í tí'iciixure'ara'an.

²⁵Pu'uri já'íta'a ujmé'eca í xica matí'ij rá'utatai í cúruu jetze. ²⁶Majta ti'ití taabla aúutatai cúruu japua. Ayeé pu té'eyu'usi'ihuaca'a a'íjna jetze í taabla í mej ti'ití jín jetzen te'ujpuá'ajte tijín: “Hua'atajtuhuan í mej Israél jetze ajtéme'ecan.”

²⁷Majta jamuan í Jesús, mehuá'utátaixi cúruu jetze

hua'apuaca í nahua'ari mej pú'een. Seij mú a'utéjche í cúruu ri'irínta'a pújme'en, majta seij á'utata'a pújme'en. ²⁸Ayee pu'u éene'ecan jín araúraste a'ájna í niuucari ti té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze. Ayen tijín: "Yee mú yá'umua'arejca'a tǵ a'ij pua'a tí'itevijca'a."

²⁹Majta me'ín í mej á a'atánineica'a, mat'íj raasej, a'íi mú aicámu'uvajra mej caí rá'acu'uvejca'a. Ayee mú a'ij pua'a tí'ixajtaca'a tijín:

—¿Ni caí icu, mú'ee pe a'íin pú'een í pej nu'u raaté'uuna í teyuu, pajta nu'u huaíca xica jetze rá'ajtaahua?

³⁰Ijii mú'ee asej á japua huániuuchi pej pi caí huám'i'ini. Acájra'a yeehui amájna jetze mi cúruu. —Ayee mú tirá'axieehuasti'iraca'a.

³¹A'í majta í mej tíhua'u'ájt'e u teyujta'a, majta í mej té'eyu'uxaca, a'íi mú naíjmi'i rá'axieehuasti'iraca'a. Miyen tí'iruixaate'eca'a rujímua'a tijín:

—Amí pu ari huá'a japua huaniú í seica. Mí ajta, capu raayí'ti ti rusej rujapua huániuuni. ³²Amájna ti nu'u i'i Ciriístu'u ti nu'u tatajtuhuan i tej Israel jetze ajtéme'ecan, ché'e amín acájra'ani amájna jetze mi cúruu tej ti raasej, tetá'aj té'antzaahuate'en. —Ayee mú tí'iruixaate'eca'a.

Majta me'ín í mej jamuan huá'utatai í cúruu jetze, a'íi mú majta rá'uxieehuasti'iraca'a.

Jíme'en tí'ij Jesús huamí'i

(Mt. 27:45-56; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

³³Tí'ij a'ájna teja'uré'ene a'atzaj tacuarixpua, aj pu i huateática'areca'a nainjapua í chuej a'uun ti huatacá'a u Israel. Ajta á'atee ti ayén huatíca'a já'ita'a tacuarixpua.

³⁴Jíme'en pu'u teja'uré'ene

a'ájna já'ita'a tacuarixpua, aj pu i Jesús ca'anín jín huajíjhuaca'a runiúucajtze'en. Ayen tijín:

—¿Eloi, eloi, lama sabactani? —Ayee pu tiu'ujíjhuaca'a.

A'ájna i niuucari, ayé pu huataújmu'a'a tijín: "Niya'upua, ¿a'iné een jín peneja'uhuá'axi mú'ee, pej ní'iya'upua?" Ayee pu huataújmu'a'a a'ájna i niuucari.

³⁵Seica í mej me'uun a'uté'uuca'a meráanamuajri'i. Mat'íj mi miyen tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Xaanamuajri'i, a'íj pu huatajé a'ájna í Elías ti ajmí'i tí'itéveeca'a í Dios jemi.

³⁶Aj pu i seij e'iré'ene rutiéchiymé'en. Tí'itǵ pu autí ti u'urájt'a'ati. A'íj pu huatéaru'une nahuáj jime'e ti antzǵi'vi. Tǵ'ij jí ra'antǵí'ici'e ciyej jetze. Aj pu i a'íin rá'ajchui tí'ij Jesús ra'antiyé'en a'ájna jetze í tí'itǵ. Tǵ'ij ayén huarǵ, aj pu'i ayén tihua'utá'ixaa a'ájna í ja'ati tijín:

—Xaachú'eve'e. Tí pua'a yatanéjsin a'ájna í Elías ti ij ra'acájtuuani. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

³⁷Aj pu i Jesús ca'anín jín huajíjhuaca'a. Tǵ'ij jí huamí'i.

³⁸A'ájna teyujta'a, tí'itǵ pu huatáviviijme'eca cǵixuri ti itzǵjhua. Jíme'en pu'u huamí'i í Jesús, aj pu i já'ita'a acásiujtza'an a'ájna í cǵixuri. ³⁹Ajta a'íin í hua'acapítan í xantaaru'u í mej anxíte ará'ase, áa pu a'utéveeca'a a'ájna vejli'i ta'avé'enee a'ájna í Jesús. A'í pu ráanamuajri'i a'ij ti ye'í tiu'ujíjhuaca'a í Jesús. Ajta raasej a'ij ti ye'í tiu'umí'i. Aj pu i ayén tiu'utaxájtaca'a a'ájna í capitán tijín:

—Ayej xaa ne'u ti'ayajna. A'lii pu a'íin pú'ee'ene'en í yaujra'an í Dios.

⁴⁰Majta seica, á mu'u imuá a'uté'uu mejseíiraca'a a'íime mej 'uuca. Seij

pu ayén ántehuaaca'a tijín María, ti Magdala é'eme'ecan. Ajta, seij ti ajta ayén ántehuaaca'a tijín María. Hua'anaana a'fjna í Jacobo ti cflienen, ajta a'fjna í José. Ajtahua'a seij 'hita'a huá'a jamuan pu a'utéveeca'a ti ayén ántehuaaca'a tijín Salomé. ⁴¹A'ii mú á'ujuhua'ane'eca'a í Jesús jamuan. Majta raatévaire'eca'a t'í'ij a'fín a'utéveeca'a a'ujna já'ahua'a Galilea. Mé mu'liití mú majta a'uté'uuca'a í mej jamuan a'ujnéj a'ánna Jerusalén.

Mara'avá'ana me'fjna í Jesús

(Mt. 27:57-61; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁴²T'í'ij huateáchumua'areca'a, pu'uri teja'uré'ene a'fjna xicá'jra'a jetze mat'í'ij r'í'í huaú'ruuren. Yee ruijmua'a yee pu teja'uré'enejsin a'fjna xicá'jra'a mej jetzen ruse'upi.

⁴³Aj pu i ja'atí a'uré'ene jemin a'fjna í Pilato. Ayee pu ántehuaaca'a a'fjna í ja'ati tijín José. A'uu pu já'ahua'a é'eme'ecantaca'a ti ayén téja'arájtehuaa tijín Arimatea. A'í pu ajta huá'a jetze ajtème'ecan a'fime í mej i'ijuéesi. Jé'ecan pu ve'ecán jín ti'itëveeca'a a'fjna í José. A'í pu ajta rachú'eve'eca'a a'fjna xicá'jra'a jetze t'í'ij Dios autéjcheni ti tiu'uta'a'ájta nainjapua íiyen chaanaca japua. A'í pu uhuateú'jca'ane í ru tzajta'a. A'uu pu a'uteá'jrupi a'u ti a'utéveeca'a a'fjna í Pilato. Aj pu i rájhuaviiri'i ti a'fín raatá'an ti ra'acájtini í Jesús, ti ari m'í'ichi.

⁴⁴Ajta a'fín í Pilato, jé'ecan pu a'ij te'utasej ti Jesús ari huam'í'i. Aj pu i raatajé í hua'acapítan í mej rá'utatai í cúruu jetze. Raata'fhua'uri'i ti pua'a ayén ti'ayájnaca'a ti ari huam'í'i. ⁴⁵Aj pu'i a'fín hua'acapítan ayén tiraata'ixaa ti ayén ti'ayájnaca'a. T'í'ij jí Pilato raatá'a a'fjna í José ti a'fín ra'acájtini.

⁴⁶T'í'ij jí á'urraa a'fjna í José ti c'í'ixuri á'unanan ti r'í'en, ti naa t'í'icuaína. Aj pu i ra'acá'jchuii a'fjna í m'í'ichi. T'í'ij jí ra'iré'e'ijcataca'a a'fjna jime'e í c'í'ixuri. Ajta á'iyen a'uun ya'utéete a'ujna a'u mej ru'uré'ijche u tété'e í tetej tzajta'a. Ayee pu huarj, t'í'ij jí tetej aitéjmuaa ti sic'írara'a.

⁴⁷Majta me'fín í 'uuca, í María ti Magdala é'eme'ecan, ajta a'fjna María ti i'ináànajra'an a'fjna í José, a'fí mú raasej a'u ti ye'etéete.

Jesús pu huatarú'j huá'a tzajta'a í m'í'ichite

(Mt. 28:1-10; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

16 T'í'ij mú á'ume a'fjna xicá'jra'a mé jetzen ruse'upi, a'fime í 'uuca, a'fjna í María ti Magdala é'eme'ecan, ajta a'fín María ti i'ináànajra'an a'fjna í Jacobo, ajta a'fín Salomé, a'fí mú ti'it'ij huánanai ti naa teáar'í'e, tu'upi a'ará'a. Mat'í'ij me'fín huánanai, aj mú mi á'uju'un mej mi ra'acá'amejra a'fjna í m'í'ichi. ²Yee ruijmua'ate'e yee, t'í'ij auchén e'iré'eneesime'eca í xica, a'úu mú a'ará'a a'u ti e'evé'enami'ihuaca'a. A'ij pu jetze pít'í'irici í xica ta'amuájca í itieeri. ³Ayee mú tiú'urihua'uraca'a tijín:

—¿A'ataqui sejta'a ya'anx'í'ira í tetej ti jín ujnám'i í ti úucun tej ti uteá'urute?

⁴Mat'í'ij mauj ímuá e'evé'uju'uca'a meraasej ti pua'a a'fín tetej caí ché'e aitéjmuaa. Temua'a pu ti'ive'ecaa a'fjna ti a'itémuaaca'a. ⁵Aj mú mi a'uteá'jrupi a'ájna ti aúucun mat'í'ij mi seij huasej ti anú'ujcatii r'í'í'rinta'a. Temuaij pu p'írici a'fjna. T'ít'í'ican pu te'ucávii'jcaa unú'ujcatii. Naa pu ti'icuaínavi'i te'ucávii'jcaa a'fjna í temuaij. Mat'í'ij mi temua'a jeshua

tiu'utátziin. ⁶Aj pu i a'íin ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Caxu tí'tziine'e. Mú'een xu yá'uhaunen se'íjna í Jesús ti Nazarét é'eme'ecan, í ti á'utataihuaca'a í cúruu jetze. Capu yu'u já'ahua'a. Pu'uri huatarúj. Casi'i. Xaasej íiyen mej ya'ujté. ⁷Sericu, setá'aj hua'utá'ixaate'en í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e, seajta a'íjna í Pedro. Mú'een xu hua'utá'ixaate'en yee: “Tí nu'u a'íin amuacá a'um'é e'ame a'ánna Galilea tí'ij hua'uchú'e've'en. Ayen che'atá na'a té'eme tíj a'íin ari tihua'utá'ixaa mej nu'u a'uun yé'esejran.” —Aye pu tihua'utá'ixaa a'íjna í temuaj.

⁸Majta me'ín í 'uuca, temua'a mú tí'ujviveeca'a, majta mej a'ij tité'ujmuajca. Aj mú mi huiráruáachejraa. Camu majta ja'atí huatá'ixaa, a'íné metí'tziine'eca'a.

**Jesús pu huatasejre a'íjna jemi
María ti Magdala é'eme'ecan**

(Jn. 20:11-18)

⁹Aye pu tiuju'uríj a'íjna xicájra'a jetze í ta'amuájca í itieeri tí'ij a'íin Jesús huatarúj ti tapuá'arijme'eca a'íjna xicaj jetze ti amuájca. Amuacá pu huatasejre a'íjna jemi í María ti Magdala é'eme'ecan. A'ii pu a'íin pú'eene'en í mej tzajta'an seijre'eca'a í tiyáaru'use í mej aráhua'apua ará'axca ti hua'utamuári í Jesús.

¹⁰Ajta a'íin María, a'íi pu u á'ume ti tihua'utá'ixaate'en a'ímej í mej jamuan á'ujjuhua'ane'eca'a í Jesús, í mej ruxieemijte'eca'a a'íjna jime'e ti Jesús huam'íi. Majta ruyeineca'a. ¹¹Majta a'íime, matí'ij ráamua'areeri'i ti ari nu'u a'íin María raasej a'íjna í Jesús, camu rá'atzaahuate'eca'a.

**Jesús huatasejre huá'a jemi
í mej hua'apua, í mej jamuan
á'ujjuhua'ane'e**

(Lc. 24:13-35)

¹²Tí'ij jí Jesús ajtahua'a huatasejre hua'apuaca jemi matí'ij me'uun aujú'ucaa a'ájna já'ahua'a a'u ti caí á'uchajta'a. Capu ché'e a'íi pú'eene'en í mej amuacá ramua'ajcaa. Mí ajta, a'ii pu pú'eene'en. ¹³Matí'ij mi a'ucfj mej mi hua'utá'ixaate'en í seica. Camu majta huá'antzaahuate a'ímej í mej hua'apua.

**Jíme'en í ti jín Jesús tihua'ujca
a'ímej í mej tiu'uta'áijti'ire**

(Mt. 28:16-20; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

¹⁴Tí'ij ari jaítze'e huachúmua'ancaa, matí'ij huatéte'eca'a í meesa jetze í mej tamuáamuata'a japuan seij ará'ase, ajtahua'a pu huatasejre a'íjna í Jesús. Tí'ij jí hua'ajté'axi a'íjna jíme'e mej ra'antánaamua í ruxiejniu'uca, ajta a'íjna jíme'e mej caí té'atzaahuate'eca'a. Ajta hua'ajté'axi a'íjna jíme'e mej caí huá'atzaahuate'eca'a í mej raasej tí'ij ari huatarúj.

¹⁵Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tijín: —Sericu mú'een. Se'ucfjxi'in nain japua í chaanaca. Setihua'utá'ixaate'e na'íjmi'ica í teite a'íjna i niuucari ti jín hua'irátuaasin. ¹⁶A'atí ti rá'atzaahuate'e a'íjna i niuucari, ajta huámua'i'ivijhua, Dios pu ru'irátuaasin. Mí ajta, ti pua'a ja'atí caí rá'atzaahuate'e í niuucari, a'íi pu rajpua'ajtzi a'ame. —Aye pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

¹⁷Ajta ayén tihua'utá'ixaa tijín: —Aye mú tiu'uy'íitihua'a muá'aju'u í mej té'atzaahuate'e. Neniúucajtze'e mú hua'utamuárite'esin í tiyáaru'use

í mej huá'a tzajta'a seijre'e í teite. Majta tí'ixaxa'ata'a muá'aju'u seica jime'e í niuucari í mej caí xi raayí'iti. ¹⁸Cu'ucu'use mú muari'en í mej tiú'uche'eveca í rumuájca'a jime'e; me'ín cu'ucu'use camu a'ij huá'aruuren. Na'ari ti pua'a huá'ave'eri mua'antiyé'en, capu ajta a'ij huá'aruuren. Ajta ti pua'a me'ín hua'ajtamuarí'en a'ímej mej tí'icucui'i, majta mú rujni. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

Jesús pu antíraa í júte'e, u ta japua

(Lc. 24:50-53)

¹⁹Jíme'en pu'u ayén tihua'utá'ixaa í tavástara'a, a'íjna í Jesús, aj pu

i Dios ya'uví'iti u ta japua. An pu a'ujyefjxi ri'iríinta'a a'íjna í Dios. ²⁰Majta me'ín í mej Jesús jamuan á'ujujhua'ane'eca'a, matf'ij mi a'ucíjxi nain japua í chaanaca. Metihuá'a'ixaa nain jime'e í niuucari ti jín Dios hua'irátuaasin. Ajta a'íin í tavástara'a, a'íi pu hua'atéva'irihua'a. Ayee pu'u a'íin hua'atá'acare'e mej jaítze'e raayí'itihua'an caí méèj ja'atí. A'íj mú jín ráamua'areeri'i í teite ti ayén ti'ayájnaca'a a'ij mej ye'í tí'ixajtaca'a me'íjna í mej Jesús jamuan á'ujujhua'ane'eca'a. Ayee pu upuá'araca'a í yu'uxari ti ayén ántehuaa tijín Marcos.

A'ij ti tira'uyú'uxaca'a í San Lucas jíme'en í Jesuciriistu'u

1 ¹⁻²Mu'ití mú meri me'íjna jín autéjhuii mej rá'usiiimua'an temua'a naa ti'itíj ti a'ij huaríj itejmi jemi, mej mi miyen titaatá'ixaate'en a'ij ti éene'e já'araa. A'li mú a'íin pú'een í mej rují'i jín raasej, a'ii mú majta me'ín pú'een í mej tiu'utévai mej hua'utá'ixaate'en í teite í niucari ti Dios jemi é'eme'ecan. A'íi mú majta me'uun a'uté'uuca'a t'íj huatasejre a'íjna í Jesús t'j na'a yú ti e'iré'ene. ³⁻⁴A'íi mú majta raateajtuaa itejmi jemi me'íjna í niucari.

Mí neajta inee, a'iné nu'uri á'atee nej niyen tí'linemua'ate temua'a naa ne'íjna jime'e, ayée pu tiná'amitiejte'eca'a ineezi ti í'ixi'epi'ín nej timuaata'í'ti'í yu'uxari jetze naíjmi'í t'j na'a ti'itíj ti a'ij huaríj pej pi ráamua'aree, mú'ee Teófilo, mí pej ve'ecán jín ti'itéjvee, pej pi piyen tiráamua'aree ti ayén ti'ayajna a'ij mej meri timuaatá'ixaa.

T'íj nu'u a'íin ti tí'ivaire'e, a'íi pu nu'u raataxájtaca'a ti nu'u nu'ihuan a'íjna í Juan ti tí'itemuai'ihuan

⁵T'íj a'íin Heródes auj ti'itéveeca'a rey jíme'e t'j na'a a'uun ti huatacá'a u Judea, áa pu já'ahua'a e'echéjme'e

sej ti tí'ivaire'e teyujta'a. Ayee pu ántehuaaca'a tíjín Zacarías. A'ímej jetze pu ajtémecan Abiatar mej jetzen huanéj. Ajta a'íin íra'ara'an, ayée pu ántehuaaca'a tíjín Elizabét. Ajta, a'íin, a'ímej jetze pu ajtémecan Aaron mej jetzen huanéj.

⁶Rí'í mú tí'teteitestaca'a í Dios jemi a'íime í mej hua'apua. Nain mú jín te'araúaste í ti tiu'uta'ájtaca'a í tavástara'a, ajta í ti jín tihua'íjca. Capu ti'itíj a'ij huá'aturaate'eca'a. ⁷Mí majta, camu sej tiyáujca'a a'iné capu ché'le rí'iríistaca'a ti Elizabét tiyáuj á'ara'ani, a'iné mu'uri jeíhua váujsiciralicaa a'íime í mej hua'apua.

⁸Ayee pu'u ja'anáj tiráaruu a'íjna tí'ij auj ve'ecán jín tí'ivaire'eca'a í Dios jemi a'íjna í Zacarías, tí'ij raac'íi ti tiu'utévaire'en u teyujta'a seica jamuan mej tiraatámuai'ivejte'en í Dios. ⁹Mat'íj mi ra'antíhua'u me'íjna í Zacarías ti ij a'íin uteárute u teyujta'a tí'ij a'uun cuaane'e huátaira í tavástara'a jemi a'ij mej tí'ijri'irejca'a. ¹⁰T'íj ari teja'uré'ene a'atzaj mej pua'a ratá'iraca í cuaane'e, áa mú e'etiú'uuca'a í teite á pua'acé, meténiusime'e í Dios jemi.

¹¹Aj pu i sej huatasejre í Zacarías jemi tí'ij a'uun teyujta'a unú'ujveeca'a. A'uú pu rí'iríinta'a

pújme'en a'utéveeca'a a'íjna jetze mej japuan ratá'iraca í cuaane'e a'íjna í tevi ti huatasejre í Zacarías jemi. ¹²Tí'ij raasej, temua'a pu tiu'utátziin a'íjna í Zacarías. J'éecan pu rátziine'eca'a.

¹³Ajta a'íin ti huatasejre, a'úu pu ta japua tí'ivaire'eca'a í tavástar'a'a jemi. Aj pu'i ayén tiraata'ixaa tíjn: —Zacarías, capej tí'tziine'e. Dios pu ráanamujri'i a'ij pej tiu'utéjniuu í jemin. Ayee pu hui té'eme íjii, mi sej najmli, a'íjna í Elizabét, a'íi pu tiyaúj a'ame mú'etzi jemi. Ayee pu nu'u ruxe'leve'e pej nu'u piyen tiraatámua'ati tíjn Juan.

¹⁴⁻¹⁵J'éecan rí'i timuaatá'asin, pajta huatá'atemua'ave'esin pe'íjna jime'e í pa'ari'i. Majta í teite, jeihua mú huataújtemua'ave'esin me'íjna jime'e tí'ij huanú'ihuan í pa'ari'i, a'iné ve'ecán pu jín tí'itevé'e a'ame í tavástar'a'a jemi. Ché'e nu'u caí nahuáj ye'e nusu tejuin. Tí'ij hui huanú'ihuan ti yú auca'ití a'ame, a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'íi pu jetzen ru'uté'aa. ¹⁶Ayee pu ca'aníjra'a hua'utá'asin mu'licáca a'ímej í mej Israél jetze ajtème'ecan mej mi majtáhua'a raataxí'eve'en í ruvástara'a í Dios í mej mejmí'i mé rúurie.

¹⁷A'íi pu hui amuacái huamé'e a'ame caí í tavástar'a'a. Ayee pu che'atá na'a a'íjna jetze pu araujca'anée a'ame í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios tíj a'íin te'araujca'anejca'a í Elías a'íjna ti ajmí'i tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. Ajta ayée pu che'atá na'a te'entiújmua'areereca'a í Elías. A'íi pu rí'i huá'aruuren a'ímej í mej huá'avaujsimua'a pú'een í tí'iríi mej mi majtáhua'a hua'utaxí'eve'en í

ruyaujmua'a. Majta a'íime í mej caí huá'atzaahuat'e'e í ruvaújsimua'a, a'íi pu rí'i huá'aruuren mej mi miyen rí'i mé titeumuámua'aree muá'ara'ani matj a'íime í mej rí'i tí'teteite. Ayee pu huárini tí'ij rí'i huá'uruuren í teite mej mi ra'ancuré'evi'itin í tavástar'a'a. —Ayee pu'u tiraata'ixaa.

¹⁸Aj pu i Zacarías ayén tiraata'íhua'uri'i a'íjna ti jemin huatasejre tíjn:

—A'iné ye'í tí'irí'iri nej ráamua'aree ti pua'a ayén tí'ayajna nusu caí, a'iné nu'uri vástacira'i inee. Ajta, a'íin ti nee jamuan, pu'uri ajta ucarij.

¹⁹Aj pu i a'íin ti tí'ivaire'e í tavástar'a'a jemi, ayée pu tiraata'ixaa tíjn:

—Ayee nu ántehuaa inee tíjn Gabriel. A'uu nu a'utéjvee Dios tí'éesejre'e. A'íi pu neja'uta'íteca'a nej yetanén, nej ni timuá'ixaate'en ne'íjna jime'e í niuucari í pej jín huatá'atemua'ave'esin.

²⁰Tíj íjii, í pej caí té'antzaahua a'ij nej timuaatá'ixaa, capej ché'e ataniúuve'e pua'amé. Ni capu ché'e rí'iríista a'ame pej tiu'utaxáj ti yú auca'ití a'ame ajta na'a caí huanú'ihuan í pa'ari'i. Aj pu araúrastejsin a'ij nej timuaatá'ixaa. —Ayee pu tiraata'ixaa a'íjna í Gabriel.

²¹Majta me'fn í teite, méjchu'leve'eca'a me'íjna í Zacarías a'atzaj ti huiráame u teyujta'a. Ayee mú tí'iru'ihua'uraca'a a'iquí 'een jín ari á'atee ti mú anú'ujvee. ²²Tí'ij jí xaa huirájraa. Tí'ij huirájraa, capu ché'e rí'iríistaca'a ti tiu'utaxáj. Ayee pu'u rumuájca'a jín tihuá'a'ixaate'eca'a a'iné capu ché'e rí'iríistaca'a ti huatániuni. A'íj mú jín ráamua'areeri'i ti tí'itj huatasejre í jemin u teyujta'a.

²³Tí'ij ra'antipua'ajte ti raací'i ti tiu'utévaire'en u teyujta'a, tí'iquí

á'uraa í ruche. ²⁴Tí'ij jí autájucataca'a a'fjna í íra'ara'an í Elizabét. Aj pu í huateúravaataca'a a'ujna u ruche. Ayee pu á'atee ti caí huiráaye'iccaa í ruchi'ítá a'achú cumu anxíj máxcira'i jime'e. ²⁵Ayee pu tí'imua'ajca tíjín:

—Tavastara'a pu hui ayén náaruu ineetzi. Pu'uri ayén tira'aránjchecha'a ayén náaruuren nej ni caí ché'e tí'itevi'ira'a í teite jemi ne'íjna jime'e nej caí tiyaúj ná'ara'ani.

Tí'ij nu'u a'fín ti tí'ivaire'e u ta japua, a'fí pu nu'u raataxájtaca'a tí nu'u nu'ihuan í Jesús

²⁶Tí'ijta tejauumé'eca arájsevi máxcira'i, Dios pu raata'íteca'a a'fjna í Gabriel ti u a'atanén a'ujna Nazarét, chajta'a ti jetzen ajtéme'ecan a'úu ti huatacá'a Galilea. ²⁷Raata'íteca'a ti u a'atanén áa ti é'eche a'fjna í María í ti ari tímua'a huatéviche'esin a'fjna jamuan í José, a'fj ti jetzen huanéj í David teecan. Capu xi ja'ati jamuan huáhuui a'fjna í María.

²⁸Tí'ij jí a'uun a'uteájrupi a'u ti é'eche. Aj pu í a'fín ti tí'ivaire'e í tavástara'a jemi, ayée pu tiraatateújte tíjín:

—Aja'imí, María, mi pej Dios jemi te'ancuré'asin. Tavástara'a pu á jemi huatéjvee.

²⁹Jé'ecan pu utéevatzi í tzajta'an tí'ij ayén tiraata'ixaa. Jéihua pu tí'imua'ajca a'iquí huataújmuua'a í niuucari ti raataxájtaca'a.

³⁰Tí'ij jí ayén tiraata'ixaa a'fjna í ja'ati tíjín:

—Capej tí'itziine'e, María. Mú'ee pe rí'í raatá'a í Dios. ³¹Mú'ee pe a'utájucata. Mú'ee pe tiyaúj pua'amé, teáatacan. Ayee pej raatámua'ati tíjín Jesús. ³²Ajta, a'fí pu ve'ecán jín ti'itevé'e a'ame. Ayee

mú hui majta raatamuá'amuat'e muá'aju'un tíjín Yaujra'an í Dios ti nain jín antiújmuua'aree. Ajta, Dios ti ta'ivástara'a, a'fí pu raatá'asin ti te'enteáruite a'fjna jime'e ti David teecan jín ti'itéveeca'a. ³³Ajta a'fín pu tíhua'uta'a'ájte'esin tíj na'a rusén jime'e a'fímej jemi í mej Jacobo jetze huanéj. Ajta capu ja'anáj íra'antipuá'ari ti a'fín tihuaíte'e a'ame. —Ayee pu'u tiraata'ixaa.

³⁴Tí'ij jí ayén tiraata'íhua'uri'í a'fjna í María tíjín:

—A'íné tí'iri'iri ti ayén teja'uré'enen a'íné canu ja'anáj teáata'a jamuan huáhuui.

³⁵Ajta a'fín ti tí'ivaire'e í ta japua, ayée pu tiraata'ixaa tíjín:

—A'fín xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'fí pu á jetze rávaíjzti. Ajta a'fjna jime'e ti muaacánajsin, a'fj pu jín, a'fjna í pa'ari'í ti nu'ihuan, tavástara'a pu huateúra'ate'esin.

Ayee mú majta raatamuá'amuat'e muá'aju'un tíjín Yaujra'an í Dios.

³⁶Ajta a'fín a'ihuáara'a, a'fjna í Elizabét, a'fí pu hui tiyaúj a'ame tíj ajta ari ucarij. Ayee pu tiu'utaxájtaca'a tíjín yee ti caí ché'e rí'irí tiyaúj á'ara'ani. Mí ajta, pu'uri á'atee arájsevi máxcira'i ti autájuca.

³⁷Ayee pu'u, a'íné nain pu tí'iri'iri í Dios jemi. Capu mé'e é'e tí'itfj ti muári'eri í jemin.

³⁸Tí'ij jí María ayée tiu'utaniú tíjín:

—Nain nu jín tiraatévaire'esin í nevástara'a. Ché'e ayén teja'uré'ene a'ij pej peri tinaatá'ixaa. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'fjna í María.

Tí'ij jí á'uraa a'fjna í ti tí'ivaire'e í ta japua.

María pu nu'u rúumuaarin í Elizabét

³⁹A'ájna'imua, ca'anacan pu á'ume í María já'ahua'a chajta'a jetze jirí ti

e'evé'eca a'úu ti huatacá'a u Judea.
 40 Tí'ij jí a'uun a'ará'a a'u ti é'eche
 a'íjna í Zacarías. Tí'ij jí a'uteájrupi
 u chí'ita, aj pu i raatateújte a'íjna í
 Elizabét.

41 Ajta a'íin í Elizabét, tí'ij
 ráanamujri'i ti raatateújte
 í María, tí'iquí huataújrureajxi
 í pa'ari'i í jucaatze'en. Tí'ij jí a'íin
 xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, jemin
 pu huateájturaa í Elizabét jemi.

42 Tí'ij ayén huaríj, Elizabét pu
 a'ujca'anéecan jín raatá'ixaa a'íjna í
 María. Ayen tíjín:

—Dios pu rí'i timuaatá'a mú'eetzi
 mecaí í seica í 'uuca. Ajta pu
 rí'i tiraatá'a í pa'ari'i ti arájca í
 muá'ajucaatze'e.

43 '¿A'iné ti i Dios ayén rí'i tinaatá'a
 ti ayén mú a'uvé'emej neetzi jemi í
 náánajra'an í nevástara'a? 44 Jíme'en
 nu'u ráanamujri'i pej naatateújte, aj
 pu i huataújrureajxi í pa'ari'i ti arájca í
 nejucáatze'e. A'íi pu huataújtemua'ave.

45 Rí'i pu timuaatá'a a'iné mú'ee pe
 rá'atzaahuat'e ti ayén araúrasten a'ij
 ti tavástara'a timuaatá'ixaa. —Ayeé pu
 tiraata'ixaa a'íjna í Elizabét.

46 Ajta a'íin í María, ayée pu
 tiu'utaniú tíjín:

Jé'ecan pu rí'i tinaateájtuaa í
 ne tzajta'a í nevástara'a.

47-48 Ajta nexéjniu'uca pu
 rutémua'ave'e í Dios jemi
 ti nu'irájtuaa a'iné a'íi pu
 ramua'areereca'a í nej caí
 a'ij tí'ijviicua'i, inee i nej
 ravaire'e.

Ijii ti yú auca'ití a'ame, naíjmi'i
 í mej teemua, ayée mú
 tiu'utaxájta neetzi jíme'e yee
 Dios pu rí'i tinaatá'a.

49 Ayee mú tí'ixáata muá'aju'u
 me'íjna jíme'e tíjín pu'uri

Dios jeíhua ayén tí'itíj
 jín náaruu ti lí'irí'en
 a'íjna jíme'e í ti raayí'iti í
 rumuári'eri'ire'ara'an jíme'e.

Ché'e rí'i mé'e tejujá'a á'ara'ani í
 ti jín ántehuaa.

50 A'íi pu huá'acu'uve naíjmi'ica í
 teite a'achú mej caj pua'amé
 í mej rá'aste.

Tíj mena'a mej amuacaí huatasejre,
 ti yú auca'ití a'ame, a'íi pu
 huá'ancu'uvajxi'isin.

51 Ve'ecán pu jín tiu'umuáriej í
 rumuári'eri'ire'ara'an jíme'e.
 A'íi pu hua'antimuá'iti a'íimej í mej
 á'ujtzaahuat'e í rutevij jíme'e.

52 Ajta a'íime í mej tí'aijta, a'íi
 pu huá'ari'irili í mej jín
 títetaté'eca'a.

Mí majta a'íime í mej caí
 a'ij tí'ijviicua'i, a'íi pu
 tihua'anteárujte ve'ecán
 jíme'e.

53 Ajta a'íime í mej tiejcuca'a, a'íi
 pu rí'i tihua'utá'a tí'itíj
 jíme'e ti rí'en.

Majta a'íime í mej
 chíjteaani pú'een, a'íi pu
 hua'uta'íteca'a mej á'uciine
 mecaí tí'itíj anú'a'in.

54 A'íi pu hua'utévai a'íimej í mej
 Israél jetze é'eme'ecan,
 a'íime í mej ravaire'e.

A'íi pu ra'utámua'areeri'i í ti
 jín te'ataújratziiri'i nu'u
 huá'ancu'uvajxi'in tíj na'a
 rusén jíme'e a'íimej í mej
 Abraham jetze airáne.

55 Ayee pu tiuju'uríj a'ij ti ajmí'i
 tihua'utá'ixaa a'íimej í
 tavaújsimua'a teecan.

Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í
 María.

⁵⁶ Ajta, a'íin í María, a'úu pu á a'uteájturaa a'achú cumu huaíca máxcira'i jamuan í Elizabét. Tí'ij jí á'uraa í ruche.

**Tí'ij nu'u ari huanú'ihuaca'a
a'íjna í Juan**

⁵⁷ Tí'ijta teja'uré'ene ti tiyaúj á'ara'ani í Elizabét, teáatacan pu tiyaúj já'araa. ⁵⁸ Majta í teite í mej vejlí'i antachéejme'ecaa, majta ihuáamua'ame'en í pa'ari'i vaújsimua'a, a'íi mú curé'lecijxi matí'ij ráamua'areeri'i ti rá'ancu'uvajxi í tavástara'a. Aj mú mi huataújtemua'ave í jemin.

⁵⁹ Tí'ij tejauumé'eca aráhuai ca xica jetze ti huanú'ihuaca'a, a'íi mú á'uju'un mej mi ra'antisíjche í naviira'an í pa'ari'i. Majta, ayée mú raatamuá'amuacujca'a tjí ántehuaaca'a í táátajra'an í pa'ari'i.

⁶⁰ Ajta a'íin nánajra'an, ayée pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Capu ayén ántehuaa a'ame tíjín Zacarías, ayée pu'u ántehuaa a'ame tíjín Juan.

⁶¹ Matí'ij mi miyen tiraata'ixaa tíjín: —A'iné ti i. Capu mé'le ja'ati ti ayén ántehuaa ti ajtéme'ecan mú'ejmi jemi.

⁶² Matí'ij mi rumuájca'a jín raata'íhua'uril'i í táátajra'an mej mi ráamua'aree a'ij ti ye'í tí'ijxe'eve'e ti ayén ántehuaa á'ara'ani.

⁶³ Ajta a'íin táátajra'an, a'íi pu tí'itáj taabla hua'utáhuaviiri'i ti jetzen ra'uyú'uxan a'ij ti ántehuaa a'ame. Aj pu í ayén tira'utéyu'uxaca'a tíjín: “Ayee pu ántehuaa tíjín Juan.” Jé'ecan mú naa rí'i tira'utasej í teite.

⁶⁴ Jíme'en pu'u ayén tira'utéyu'uxaca'a, aj pu í huatá'irí'ristareca'a ti tiu'utaxáj. Tí'ij í a'utéjche ti huatéjniuuni í Dios

jemi; rí'i pu tiraatá'aca. ⁶⁵ Tí'ij ayén tiuju'urj, jé'ecan pu utéevatzi í huá'a tzajta'a a'ímej í mej á vejlí'i antachéejmee. Ajta nainjapua a'uun ti jírí a'ucafjmee, Judea ti jetzen ajtéme'ecan, jeíhua mú tí'iru'ixaate'eca'a a'ij ti tí'ití huarj.

⁶⁶ Ja'ati ti na'a ti ráamua'areeri'i, ayée pu tí'ihua'uca'a tíjín:

—¿Tí'itaqui pu'éene'e a'ame a'íjna í pa'ari'i?

Ayee mú tí'ihua'uca'a, a'iné tavástara'a pu ravaire'eca'a í pa'ari'i.

Chuúicare'ara'an í Zacarías

⁶⁷ Ajta a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, Zacarías pu jemin huateájturaa, í ti táátajra'an pú'een í pa'ari'i. Tí'ij jí ayén tiu'utaxájtaca'a í Dios jetze me'ecan. ⁶⁸ Ayen tíjín:

Miche'e rí'i tiraatá'an í tavástara'a, í huá'a Dios a'íime í mej Israél jetze ajtéme'ecan,

a'íjna jime'e ti ari huataséjre, ajta ari hua'irájtuaa í ruteftestemua'a.

⁶⁹ A'íi pu hui sej te'enteároute, sej ti huá'a jetze ajtéme'ecan í teitestemua'ame'en í David teecan.

A'íi pu tu'irátuaasin itejmi í rumuári'eri'ire'ara'an jime'e.

⁷⁰ Ayee pu Dios ajmí'i te'ataújratziiri'i.

Ayee mú tiu'utaxájtaca'a a'íime í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a, a'íime í ti Dios huatéura'ate.

⁷¹ Ayee pu hui huarj ti ij tu'irájtuaani, mej mi caí taamuá'itín a'ímej í mej tájcha'íire'e, naíjmi'i a'achú

mej pua'amé í mej caí
tasejracu.

⁷² Ayee pu ajta huarjij ti ij
hua'acu'uvée í tavaújsimua'a
teecan,

ajta ti ij ra'utámua'aree
í niuucari ti hua'utá'a
tzáahuati'ira'a jime'e, ti mé'e
jauu'á'a í ti jín ti'ihuaurijca.

⁷³⁻⁷⁵ Ayee pu te'ataújratziiri'i
tzáahuati'ira'a jime'e a'ájna
jemi í tayá'upuaci'i, a'ájna í
Abraham teecan,
ti ij tu'irájtuaani a'ájmej jemi í
mej tájcha'íire'e, mej mi caí
ta'antipua'ajte'en,
tej tij raatévaire'en tej caí
tí'itziine'e,
tej ti tiyen urarí'ene'e
tá'ara'ani í tatzajta'a,
tetá'aj tiyen xí'epi'in rijcaa í
Dios jemi nain xicaj tzajta'a,
a'achú tej pua'a á'ateeri.

⁷⁶ Pajta mú'ee niyauj, ayée mú
muaatámua'atzi tijín Tí
tí'ixaxa'a a'ájna jetze me'ecan
í ti nain jín antiújmua'aree.

A'iné mú'ee pe amuacaí huamé'e
pua'amé caí í tavástara'a
patá'aj rí'í huá'uruuren í
teite.

⁷⁷ Mú'ee pe tihua'utá'ixaate'esin
a'ájmej í teitestemua'ame'en
í tavástara'a a'ij ti a'áin
tihua'irátuaasin,
a'ájna jime'e ti
tíhua'utá'uuni'ira í mej jín
auteájturaa í Dios jemi.

⁷⁸⁻⁷⁹ Ayee pej rini a'iné jé'ecan pu
tá'acu'uve í taDioj.

Amí pu yé ve'ecánejsin íiyen
chaanaca japua tí'ij
táamuaare itejmí.

A'uu pu hui nain xicaj
tzajta'a tátzave'e a'ame
ti ij huanéeri'icí á'ara'ani
temua'a naa a'ájmej jemi í
mej huachéjme tíca'amiste'e,
a'ájmej jemi í mej tí'itziine'e
a'ájna xicájra'a mej jetzen
cui'ini, mej yee cumu
tíca'amiste'e mú seijre'e.

A'íi pu ajta taatá'itíira tej ti rí'í
tí'techejca.

Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'ájna í
Zacarías.

⁸⁰ Ajta a'áin í pa'ari'i, a'íi
pu huavé'ese. Ajta ru tzajta'a
huateújca'ane. A'uu pu é'echejca'a
a'u ti caí mé'e é'e tí'tíj ajta na'a caí
huatasejre'en jéjre'e a'ájmej jemi í mej
Israél jetze ajtéme'ecan.

Tí'ij nu'u ari huanú'ihuaca'a a'ájna í Jesús

(Mt. 1:18-25)

2 A'ájnánimua, tí'ij a'áin
tí'itéveeca'a í rey jime'e a'ájna í
Augusto ti ajta ayée ántehuaaca'a tijín
César, a'íi pu tíraata'ajjtaca'a mej mi
ahuaujyu'uxan mej mi hua'uté'itien
naíjmi'ica mej a'uun a'uchéjme tíj
na'a a'u ti tejé'ajjta. ²Ayee pu tiu'urfj
tí'ij auj Cirenio tí'itéveeca'a tajtuhuan
jime'e a'ájna u Siria. A'íi pu a'áin
pú'ee'e'e ti hua'uta'íteca'a í mej
amuacaí hua'uté'itiee. ³Majta me'ín
í teite, naími'i mú a'ucíjxi a'u mej
é'eme'ecan mej mi a'ahuaújyu'uxa.

⁴A'íj pu jín, a'áin José pu huirájraa
a'ujna Nazarét, Galilea jetze ti
ajtéme'ecan. A'uu pu a'ará'a u Judea,
chajta'a ti ayén téja'arájtehuua
tijín Belén. A'uu pu ja'unú'ihuaca'a
a'ájna í David teecan, a'ájna ti ajmí'i
tí'itéveeca'a í rey jime'e. A'iné a'íj
pu jetze huanéj a'ájna í José, a'íj

pu jín a'uun á'uraa. ⁵Ajta pu a'íin á'uraa í María a'íjna jamuan í José tí ra'ancuré'eví'ítí. Ajta a'íjna í María, pu'uri autájucaca'a.

⁶A'uu mú a'uté'uuca'a tí'ij teja'uré'ene í xica ti jetzen huanú'ihuaca'a í pa'ari'i. ⁷A'íj pu jín tiyaúj já'araa amuacaícan jime'e. Teáataca'a í pa'ari'i. Cíixuri pu jín racá'ijcataca'a tí'ij huanú'ihuaca'a. A'íj pu jetze ra'atéete tí'tíj jetze ciyej ti atécun a'u mej ye'emuaate tejé'ecua'aca a'íné camuché'e ú'uvejricica'a cuartu tzajta'a mej me'uun a'uteárute.

Í mej nu'u cáne'axi tisejrac'a

⁸A'ujna vejli'i u Belén, seica mú a'uté'uuca'a cáne'axi mej tisejrac'a. A'uu mú e'etáxa'iirihua'a huá'a jamuan. ⁹Tí'ij jí sej pu huatasejre tí ta japua tí'ivaire'e tavástara'a jemi. Jíme'en pu'u huatasejre, aj pu í a'íin tavástara'a á'etatatávajraa huá'a jemi í mej e'ejteí. Majta me'ín cáne'axi mej seire'e, temua'a mú jeíhua tiu'utátziin. ¹⁰Ajta ayén tihua'utá'ixaa a'íjna tí ta japua tí'ivaire'e tíjín:

—Caxu tí'itziine'e. Ayee nu 'een jín mú a'uvé'emej neatá'aj niuucari amuaatá'ixaate'en í sej jín huataújtemua'ave'esin jeíhua, tí tí'ivaíre'e a'ame para naíjmi'ica jemi.

¹¹'Ijii, a'ájna chajta'a David teecan tí jetzen é'eme'ecan, mú'ejmi jime'e pu hui ja'unú'ihuaca'a a'íjna tí amua'irátuaasin. A'ii pu a'íin pú'een í Ciríistu'u, í tavástara'a, a'íjna tí Dios ra'antíhua'u.

¹²'Ayee xu éeni'ici'e ramua'aréeren a'ij tí éene'e a'íin pú'een. A'uun xu yé'eteuni í pa'ari'i, cíixuri jín caícatzi'ihua. A'uu pu araca'ití a'ame

ciyej jetze ta'atécun, ye'emuaate mej jetzen té'ecua'aca.

¹³Jíye'itzi mú jín jeíhua huatasejre a'íime í mej ta japua tí'ivaire'e me'íjna jemi í sej. Mat'íj mi naíjmi'i rí'i tiraateájtuaa í tavástara'a. Ayee mú tiu'uxájtaca'a. ¹⁴Miyen tíjín:

Tiché'e rí'i tiraatá'an í Dios
tí huápi'i naa seijre'e í ta
japua.

Ajta íyén chaanaca japua,
miché'e rí'i tí'itechéjme'eni
í teite í ti Dios rí'i
tihua'utá'asin.

Ayee mu'u tiu'utaxájtaca'a.

¹⁵Mat'íj mi a'ucj a'íime í mej ta japua tí'ivaire'e. Majta me'ín í mej cáne'axi tisejrac'a, ayee mú tiu'utaú'ixaa tíjín:

—Tiché'e u á'uju'un a'ujna Belén tetá'aj ya'usej a'íjna a'ij tí huarj í tí taata'ixaa í tavástara'a.

¹⁶Mat'íj mi ca'anacan u á'uju'un. A'uu mú yá'uteu me'íjna í José, majta María, majta í uneeca'i. A'uu pu ciyej jetze aráca'atii, ye'emuaate mej jetzen té'ecua'aca. ¹⁷Mat'íj raasej í pa'ari'i, aj mú mi hua'utá'ixa í teite a'ij tí a'íin tihua'utá'ixaa tí huá'a jemi huatasejre, a'ij tí tihua'utá'ixaa a'íjna jime'e í pa'ari'i tí huanú'ihuaca'a.

¹⁸Majta me'ín í mej huá'unamuajri'i a'ij mej tí'ixajtaca'a a'íime cáne'axi mej tisejrac'a, naími'i mú rí'i naa tihua'utasej.

¹⁹Ajta a'íin í María, a'íi pu rú'avaataca'a í ru tzajta'a. Jéíhua pu tí'imua'ajca a'ij tí tí'tí huarj huá'a jemi. ²⁰Mat'íj mi a'ucj a'íime cáne'axi mej tisejrac'a. Jé'ecan maújtemua'ave'e í Dios jemi, majta rí'i tiraatá'a niuucari jime'e a'íjna jime'e í mej ráanamujri'i, majta í mej raasej. Naími'i pu ayén

teja'uré'ene a'ij ti tihua'utá'ixaa í tavástar'a'a.

**Mej nu'u u ye'utasej'rataca'a
í Jesús u teyujta'a**

²¹ Tí'ijta tejauum'éeca aráhuaica xica jetze, tí'ij í teja'uré'ene í xica mej jetzen ra'antisj'chi í naviira'an í ti jetzen te'evi'i í pa'ari'i. Mat'ij mi miyen raatamuá'a tíjn Jesús, tíj ayén amuacaícan tiraata'ixaa a'ájna í se'j ti ta japua tí'ivaire'e.

²² Tí'ijta ari teja'uré'ene ja'anáj mat'j pua'a í'ihuaca a'ij ti ye'í té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze Moisés ti ra'uyú'uxaca'a, mat'ij mi me'ájna ya'uví'iti me'ájna Jerusalén mej mi u ya'utasej'rata í pa'ari'i u teyujta'a í tavástar'a'a jemi. ²³ Ayeé mú huar'j, a'iné ayéé pu té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze tíjn: “Ayeé pu tiú'ujxe'eve'e mej ya'utasej'rata í tavástar'a'a jemi na'jmi'ica a'achú mej pua'améca í mej amuaaté'ee muaanúnu'ihuaca'a í tí'irí í mej teteca.”

²⁴ Majta tiu'utámuai'ivejtan a'ij ti ajta té'eyu'usi'i a'ájna jetze ti jín tihua'ú'itíiri'i í tavástar'a'a. Ayen tíjn: “Miche'e hua'apuaca huatámuai'ivejta í cucui'ise na'ari hua'apuaca í jáamuai'ise.”

²⁵ A'ájná'imua, se'j pu a'uun e'echéjme'e a'ájna Jerusalén. Ayeé pu ántehuaaca'a tíjn Simeón. Rí'i pu tí'ití'ijcha'íica'a í Dios jemi. Ajta jéihua pu rá'astejca'a í ruye'irá. A'ij pu tí'ijchu'eve'eca'a a'ájna xicá'jra'an jetze ti jetzen Dios huá'ancu'uvajxi'isin a'ímej í mej Israel jetze ajtémecan. Ajta a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'íi pu jemin huateájturaa.

²⁶ A'ín xiéjniu'ucare'ara'an ayén tiraata'ixaa ti nu'u caí m'i'ini caí xi huatasej're'n í Cirístu'u,

ti tavástar'a'a ye'uta'ít'i. A'íi pu nu'u Simeón rasejran.

²⁷ Tí'ij jí í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ca'aníjra'a raatá'a a'ájna í Simeón ti a'uun a'atanén u teyujta'a a'u ti e'eráyaujta'a. Majta me'ín í vaújsimua'ame'en í pa'ari'i, a'úu mú majta a'ará'a u teyujta'a mej mi miyen ráaruuren í pa'ari'i a'ij ti tiú'ujxe'eve'e mej mi ra'ará'asten í ruye'irá. ²⁸ Aj pu í a'íin Simeón ra'ancuré'echui a'ájna í pa'ari'i. Tí'ij jí rí'i tiraatá'a í Dios tíjn:

²⁹ Nevástar'a'a, pu'uri rí'irí pe'j naatá'an nej nexiéehua huámi'ini,
a'iné pepu'uri ra'ará'aste a'ájna í pe'j jín te'atá'aratziiri'i ineetzi jemi í nej muavaire'e.

³⁰⁻³¹ A'iné nej'íi nu jín raase'j a'ájna í pe'j jín tu'irátuaasin, a'ájna í pe'j yen raateájtuaa meti'ise'iraca'a na'jmi'i í teite a'achú mej pua'amé yen huachéjme íyen chaanaca japua.

³² A'íi pu hua'atátzavil'ira a'ame temua'a naa a'ímej í mej caí Israel jetze ajtémecan mej mi caí ché'e miyen 'eene'en mat'j a'íime í mej huachéjme tíca'amiste'e.

Ajta a'íi pu hui ve'ecán jín tíhua'uta'a'ijte'esin í á'ateitestemua'a, a'íime í mej Israel jetze ajtémecan.

Ayeé pu tiu'utaxájtaca'a a'ájna í Simeón.

³³ Jé'ecan mú naa rí'i tira'utase'j í vaújsimua'ame'en í pa'ari'i a'ájna jime'e a'ij ti tiu'utaxájtaca'a í pa'ari'i jime'e. ³⁴ Tí'ij jí Simeón rí'i tihua'uteájtuaa. Tí'ij jí ayén

tiraata'ixaa í María, í náànajra'an í pa'ari'i tijín:

—Casi'i, ayée pu

tiú'uxi'epi'intari'ihuaca'a ti a'fjna pa'ari'i jime'e. Mu'iití mú ve'ecán jín tite'enteárutixi'isín a'fime í mej Israél jetze ajtème'ecan, ajta mu'iicáca pu té'ari'ira í mej jín títetateí. A'fj xu jín siyen tiráamua'aree ti ayén té'eme a'iné jeíhua mú ratíti.

³⁵Ayee pu té'eme tí'ij mé jéjre'e seijre'e a'ij mej tí'imua'atze í teite mému'iití. Ajta mú'leetzi, ayée pu che'atá na'a tímu'uhuatacu'ini í á'a tzajta'a cumu ti ja'ati mua'antéjtzeti nahuaa jime'e. —Ayee pu tiraata'ixaa.

³⁶Sej pu ajta vejl'i huatéveeca'a ti tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. 'Íita'a pu pú'een ti ayén ántehuaa tijín Ana. Pu'uri ucarij. A'fi pu yaujra'an pú'een a'fjna í Fanuel, í ti Aser jetze ajtème'ecan. A'fjna í 'Íita'a, ayée pu á'atee ti víiche'e a'achú cumu aráhua'apua nine'ira'a. Tí'ij jí huamí'i í cína'ara'an. ³⁷Tí'ij jí ruséijta já'araa. Jéihua pu ari á'atee ti ayén rusej. Ajta pu'uri ayén ucarij na'a cumu muáacuate japuan muáacua nine'ira'a. Capu ajta ja'anáj huiráaye'icaa u teyujta'a sino a'úu pu rí'i tiratá'acare'e í Dios jemi nain xicaj tzajta'a, ajta nain tíca'ari tzajta'a. Ajta pu rú'itzi'ive'eca'a, ajta téníúuve'e í Dios jemi.

³⁸Jíme'en pu'u raatapuá'ajta'ca'a í Simeón ti tiu'utaxájtaca'a, aj pu í a'fín a'uré'ene a'fimej jemi. Tí'ij jí rí'i tiraatá'a í Dios. Tí'ij jí a'utéjche ti hua'utá'ixaate'en í teite a'fjna jime'e í pa'ari'i. A'fime í teite, a'ii mú a'fín pú'een í mej rachú'leve'eca'a ti Dios hua'irájtuaani naími'i a'uun mej Jerusalén huachéjme.

Mej nu'u huaré'aci u Nazaré

³⁹Majta me'ín í vaújsimua'ame'en í pa'ari'i, mat'í'ij nain jín te'ará'aste

a'ij ti té'eyu'usí'i a'fjna jetze ti jetzen tihuá'u'itiiiri'i í tavástar'a, mat'í'ij mi a'ucj' a'ájna já'ahua'a Galilea. A'uu mú a'utanéj u Nazaré, a'u mej é'eme'ecan. ⁴⁰Ajta a'fín í pa'ari'i, a'fi pu huavé'ese, ajta huateújca'ane. Jé'ecan pu rí'i mé teúumua'arejca'a. Ajta pu Dios rí'i tiratá'acare'e.

Pa'ari'i ti nu'u a'uun é'irácatii u teyujta'a

⁴¹Majta a'fime í vaújsimua'ame'en í pa'ari'i, tí'ij pí na'a nine'ira'a jetze, a'úu mú a'atánineica'a a'ánna Jerusalén mej mi ra'utámua'aree a'ájna xicájra'a ti jetzen Dios tihua'utá'uuni'iri'i í huá'a yaujmua'a mej anáaté'ee muaanúnu'ihuaca'a.

⁴²Tí'ij ari rájcha'iica'a a'achú cumu tamuáamuata'a japuan hua'apua nine'ira'a a'fjna í pa'ari'i, a'fime vaújsimua'ame'en, a'úu mú á'uju'un mej mi tiú'uyesten í ruye'irá jime'e. ⁴³Tí'ij te'upuá'areca'a í mej tiu'uyé'este, mat'í'ij mi huaré'aci para a'ujna mé é'eche. Ajta a'fín í pa'ari'i, a'úu pu a'uteájturaa a'ájna Jerusalén.

Majta me'ín í vaújsimua'ame'en, camu ramua'areereca'a. ⁴⁴Ayee mú tí'imua'ajca tijín: Huá'a jamuan pu huaméj í seica í mej ta jamuan huajú'ucua. Mu'uri sej xicaj á'atee mej miyen titeejú'ucua. Mat'í'ij mi autéjhuii mej ráahuauni huá'a tzajta'a í teite, ajta a'fimej jemi í mej huá'a jamuan huajú'ucua. ⁴⁵Mat'í'ij caí ráateu, mat'í'ij a'uun huaré'aci a'ájna Jerusalén mej mi ráahuauni.

⁴⁶Mirá'atee a'achú cumu huaíca xicaj mej rahuahuau. Mat'í'ij mi xaa ráateu. A'uu pu unú'ujcatii u teyujta'a a'u ti e'eráyaujta'a. A'uu pu a'utácatii huá'a jamuan í mej tí'imua'ata. A'fimej pu namuajraca'a,

ajta tihua'íhua'ura. ⁴⁷ Majta me'ín í mej ráanamujri'i, naími'i mú naa rí'i tira'utasej me'íjna jime'e ti temua'a naa tiyaú'itiée já'araa a'ij mej tiraata'ixaa, majta me'íjna jime'e a'ij ti a'ín tiu'utaxájtaca'a.

⁴⁸ Majta me'ín í vaújsimua'ame'en matí'ij raasej ti huá'a tzajta'a jé'ejvee, jeíhua mú a'ij ra'utasej. Ti'ij jí ayén tiraata'ixaa í náanajra'an tíjín:

—Niyauj, ¿a'iné 'een jín piyen taruure? Tu'uri á'atee tej muahuahuau inee, ajta a'atáata. Jé'ecan tu a'ij pua'a te'etamua'ate mú'etzi jime'e.

⁴⁹ Ti'ij jí ayén tihua'utá'ixaa tíjín: —¿A'iné 'een jín siyen tí'inehuahuau? ¿Ni qui secáí ramua'aree ti ayén tiú'ujxe'eve'e nej niyen te'evé'enmua'areere íiyu níTáata chí'ij jetze?

⁵⁰ Majta me'ín, camu a'atzu me'ín yaú'itiée muá'araa a'ij ti tihua'utá'ixaa.

⁵¹ Ti'ij jí á'uraa huá'a jamuan í ruvaújsimua'a. Matí'ij mi me'uun a'ucáane u Nazarét. Ajta a'ín, a'íi pu huá'antzaahua í ruvaújsimua'a. Ajta a'ín náanajra'an, a'íi pu nain teú'avaataca'a í ru tzajta'a. ⁵² Ajta a'ín í Jesús, a'íi pu huavé'ese, ajta jaítze'e ari tiú'umua'areereca'a. Dios pu rí'i tiraatá'a, majta í teite.

Tí'ij nu'u u tihua'a'ixaate'eca'a a'íjna í Juan a'ájna já'ahua'a a'u ti caí é'e ti'itáj

(Mt. 3:1-12; Mr. 1:1-8; Jn. 1:19-28)

3 Ayee pu nu'u tiujuru'íj tí'ij teuume'eca a'achú cumu tamuáamuata'a japuan anxíj nine'ira'a ti tí'ajjtaca'a a'íjna í César, í mej majta miyen ratamuá'amua tíjín Tiberio. A'ájna'imua, tí'ij auj

ti'itéveeca'a tajtuhuan jime'e a'íjna í Póncio Pilato a'ujna Judea, ajtahuua'a se'j pu ti'itéveeca'a tajtuhuan jime'e a'ujna Galilea. Ayee pu ántehuaaca'a tíjín Heródes. Ajta juutzeájra'an a'íjna í Heródes, a'íi pu ti'itéveeca'a tajtuhuan jime'e a'ujna Iturea, ajta a'ujna Traconite. Ayee pu ántehuaaca'a a'íjna tíjín Felipe. Ajta a'ín í Lisaniás, a'íi pu tajtuhuan jime'e ti'itéveeca'a a'ujna Abilene.

² A'ájna'imua, matí'ij mauj ve'ecán jín titetate'acaa u teyujta'a a'íjna í Anás, ajta a'íjna í Caifás, a'úu pu á'ucatii a'íjna í Juan, já'ahua'a a'u ti caí jé'e ti'itáj. A'íjna í Juan, a'íi pu rayauj a'íjna í Zacarías. A'u pu a'ucaíca tí'ij Dios raatajé.

³ Nainjapua pu yé'ivejca'a tíj na'a a'uun ti huatacá'a í játe'ana jetze, í Jordán. Ayee pu tihua'a'ixaate'eca'a ti nu'u ayén tiú'ujxe'eve'e mej nu'u seicié tiú'umua'ati ti ij nu'u Dios tihua'utá'uuni'i í mej jín auteájturaa í jemin. Aj pu i Juan huá'umuai'ihuaca'a.

⁴ Ayee pu che'atá na'a rijcaa a'ij ti te'uyú'uxaca'a í yu'uxari jetze a'íjna í Isaías, í ti ajmí'i tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. Ayen tíjín:

Ja'ati pu u e'ejíjhua a'ujna já'ahua'a a'u ti caí é'e ti'itáj. Ayee pu tejé'exa a'íjna í ja'ati tíjín:

“Naa xu rí'i huaújcaten mú'een sej si rí'i tira'ancuré'evi'itin í tavástarala, sej si caí raatamuári'eriste'en se'íjna ti yen huatasej're'esin tí'ij amua'irájtuaani.

⁵ Miché'e miyen rí'i huaújcaten matáj a'íime í mej juyeta.

Miché'e te'evé'ejíste'axi'in a'u ti e'etécúcu'unijmee.

Miché'e majta raaté'uunaxi'in nain í jírí ti tí'itacáijmee.

Ajta í juye ti tiújtutájme, miché'e raatajé'iyite'axi'in.

Ajta a'u ti caí a'upá'atza, miché'e ra'ur'é'epa'atzare'en.

⁶ Ajta, tí'ij uvé'enen í tavástar'a, naími'i í teite í mej yen huachéjme íiyen chaanaca japua, a'íi mú raseijran í ti jín Dios hua'irátuaasin.”

Aii pu'u.

⁷ Ajta a'íjna í Juan, ayée pu tihua'utá'ixaa a'ímej í teite í mej a'ur'é'eneica'a. Ayen tíjín:

—Mí sej siyen seijre'e. Cu xíee sej a'uruáachejye'i matj í cu'ucu'use ti ij caí huá'utaiixi'i í tajj. ¿Ni tzaa seri tí'itese'e sicu, ti ij caí Dios amua'uxíjte'en? ¿A'ataani ca'aníjra'a amuaatá'a sej sí siyen huárini? ⁸ Na'ari caí, ti pua'a mú'een rujíimua'a yé seve'eré'enen tzaahuati'lira'a jime'e, ayée xu huárini a'ij ti ye'lí tiraavíjte'e se'íjna jime'e sej seri seicié tiu'umuá'aj. Caxu siyen tí'imua'atze mi ru tzajta'a yee ayée pu ti'ayajna ti naa tejámuaatévaire'en í Dios jemi a'iné mú'een xu i'i huáacixa'astemua'ame'en a'íjna í Abraham teecan.

Ayee nu hui tejá'amua'ixaate'e a'iné ayée pu ti'ayajna ti Dios ayén tiraayí'iti ti ayén ráaruuren í tetej ti ij seicié huaújruuren tíj ti ayén seíire'e á'ara'ani matj teite, matj a'íime í mej Abraham teecan jetze huanéj. Capu ti'itj a'ij tejamuatévaire í Dios jemi sej i'i huáacixa'astemua'ame'en a'íjna í Abraham teecan.

⁹ Pu'uri hui vejli'i a'ájna xicájra'an jetze ja'anáj ti pua'a Dios

amuá'axijte'en ca'anín jime'e. Ayee pu á'amuaruuren cumu ja'ati ti cíyey á'ijveichixi'isin tepuaij jime'e. Naíjmi'i í cíyey ti caí tí'itaaca, a'íi pu tiu'ur'é'eveijchi, ajta tí'itairan. Ayee pu che'atá na'a amua'axijte'en.

¹⁰ Matí'ij me'ín teite miyen tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—¿A'iné tena'aqui rini?

¹¹ Tí'ij jí ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Tí pua'a ja'ati hua'apuaca tísiicu'u, ché'e sej raatapíjte'en a'íjna ti caí tísiicu'u. Ayen cha'a tana'a, ti pua'a ja'ati tí'ijcha'íica í ti tí'icua'iri'i, cha'a a'íin raatá'an í ti caí tí'itj tícha'íi.

¹² Majta mú e'ir'é'ene seica í mej huá'ajijve'eca'a í mej tí'tici ti ij a'íin huá'umuai'ihua. Ayee mú tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—Maestro, ¿a'iné táarini iteen?

¹³ Tí'ij jí ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—A'ij xu ancuré'an a'achú ti caj tiraaxi'epi'íntare. Caxu hui jaítze'e huá'ajijve'e.

¹⁴ Majta me'ín í xantaaru'u, ayée mú majta tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—Carij iteen, ¿a'iné táarini?

Tí'ij jí ayén tiu'utaniú tíjín:

—Caxu huá'anahua'ira

í hua'atúmin. Caxu hua'itzi jín tihuá'axajtzi'ira í teite. Seajta, se'íjna jín rí'i tí'té'ujmuajte a'achú mej caj tejá'amuanajchite'en. —Ayee tihua'utá'ixaa a'íjna í Juan.

¹⁵ Majta me'ín í teite, ayée mú tí'imua'ajca í ru tzajta'a yee tij caí a'íi pírici í Círíustu'u a'íjna í Juan, í mej rachú'eve'eca'a.

¹⁶ Tí'ij jí Juan ayén tihua'utá'ixaa naíjmi'ica tíjín:

—Aru inee, jaj nu jín

á'amua'íihua. Mí ajta, sej pu a'úu mé e'evé'eme ti jaítze'e raayí'iti neca'í inee. A'iné nee nu ciliéene'e jín tí'téjvee, ineetzi, capu

ayén tiraavíjte'e nej ra'ajta'í'ipi'in í ca'acaira'an. Mí ajtá'i amín, xiéjniu'ucari pu huata'íti ti huateáturan mú'ejmi jemi. A'íi pu pírici Dios ti raxéjniu'uca. Ajta a'íjna ti mé e'levé'eme, a'íi pu pírici ti rí'í á'amuaruuren mi a'amua tzajta'a.

¹⁷Ayee pu té'eme a'ájna ti a'íin yé uvé'enen, cu xiee ti cu ja'ati ru'itéchueeca í ti jín jetzen ra'anáaca'atze í játze'ara'an í triigu. Ajta a'íin ru'irátu'isin í xaiiri á pua'acié. Ajta a'íjna í imue'eri, rájseire'esin u chí'ita. Ajta í xaiiri, á pua'acié pu yé'etairan í taij jetze ti caí ja'anáj é'emi'ica. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Juan.

¹⁸A'íjna jime'e í niuucari, ajta seica jime'e, a'íj pu jíme'en tihuá'u'itiiiri'i mej mi ráamua'aree a'íj ti 'een í Dios jemi.

¹⁹Tí'ij jí Juan ra'ajté'axi a'íjna í Heródes, a'íjna jime'e ti yá'uvvitin a'íjna í Herodías, ti amucaí vi'íche'eca'a a'íjna jemi í juutzeájra'an í Heródes. Ajta pu a'íjna jín ra'ajté'axi a'íj ti ti'itíj huáruu. ²⁰Tí'ij jí Heródes a'íj pua'a huaríj ti'itíj jime'e ti caí xí'epi'in 'een, a'íi pu ra'iteáana a'íjna í Juan.

Tí'ij nu'u Jesús huámuai'íviijhuaca'a

(Mt. 3:13-17; Mr. 1:9-11)

²¹Tí'ij a'íin Juan huá'amuai'íhuaca'a í teite, a'íi pu ajta a'íj huámuai'íhuaca'a a'íjna í Jesús. Tí'ij Jesús téniusime'e í Dios jemi, tí'ij í antaújcuunareca'a u ta japua ti a'uteájmuua. ²²Ajta a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'íi pu ave'ecáme'ecaa. Ayee pu seijre'eca'a tíj cucui'i. Aj pu í japuan 'ujyéjxi án mu'úutze'en. Ajta á'iyen niuucari huánamuajri'i ti uj e'icánamuajre'e júte'e. Ayen tíjín:

—Niyauj pej hui pírici í nej jeíhua muá'ixe'eve'e. Jé'ecan pej rí'í naatá'a í ne tzajta'a. Ayee pu teje'íjcánamuajre.

Í huácaxa'astemua'ame'en teeca

í Jesús

(Mt. 1:1-17)

²³Ajta a'íin í Jesús, ayéé pu rájcha'íica'a a'achú cumu seité japuan tamuáamuata'a nine'ira'a tí'ij a'utéjche ti tihua'utá'ixaate'en í teite. Ajta a'íin, a'íi pu nu'u jetze airaújneijte í José. Ajta a'íin José, a'íi pu jetze airaújneijte í Elí. ²⁴Ajta a'íin í Elí, a'íi pu jetze airaújneijte í Matat. Ajta a'íin í Matat, a'íi pu jetze airaújneijte í Leví, ajta a'íin Leví a'íi pu jetze airaújneijte í Melqui. Ajta a'íin Melqui, a'íi pu jetze airaújneijte í Jana. Ajta a'íjna í Jana, a'íi pu jetze airaújneijte í José.

²⁵Ajta a'íjna í José, a'íi pu jetze airaújneijte í Matatías. Ajta a'íin í Matatías, a'íi pu jetze airaújneijte í Amós. Ajta a'íjna í Amós, a'íi pu jetze airaújneijte í Nahum. Ajta a'íjna í Nahum, a'íi pu jetze airaújneijte í Esli. Ajta a'íjna í Esli, a'íi pu jetze airaújneijte í Nagai.

²⁶Ajta a'íin Nagai, a'íi pu jetze airaújneijte í Maat. Ajta a'íjna Maat, a'íi pu jetze airaújneijte í Matatías. Ajta a'íin í Matatías, a'íi pu jetze airaújneijte í Semei. Ajta a'íin í Semei, a'íi pu jetze airaújneijte í José. Ajta a'íin í José, a'íi pu jetze airaújneijte í Judá.

²⁷Ajta a'íin Judá, a'íi pu jetze airaújneijte í Jonán. Ajta a'íin í Jonán, a'íi pu jetze airaújneijte í Resa. Ajta a'íin í Resa, a'íi pu jetze airaújneijte í Zorobabel. Ajta a'íin í Zorobabel, a'íi pu jetze airaújneijte í Salatiel.

Ajta a'fín í Salatiel, a'fí pu jetze airaújnejjte í Neri.

²⁸Ajta a'fín í Neri, a'fí pu jetze airaújnejjte í Melqui. Ajta a'fín í Melqui, a'fí pu jetze airaújnejjte í Adi. Ajta a'fín í Adi, a'fí pu jetze airaújnejjte í Cosam. Ajta a'fín í Cosam, a'fí pu jetze airaújnejjte í Elmodam. Ajta a'fín í Elmodam, a'fí pu jetze airaújnejjte í Er.

²⁹Ajta a'fín Er, a'fí pu jetze airaújnejjte í Josué. Ajta a'fín í Josué, a'fí pu jetze airaújnejjte í Eliezer. Ajta a'fín í Eliezer, a'fí pu jetze airaújnejjte í Jorim. Ajta a'fín í Jorim, a'fí pu jetze airaújnejjte í Matat. Ajta a'fín Matat, a'fí pu jetze airaújnejjte í Leví.

³⁰Ajta a'fín Leví, a'fí pu jetze airaújnejjte í Simeón. Ajta a'fín Simeón, a'fí pu jetze airaújnejjte í Judá. Ajta a'fín í Judá, a'fí pu jetze airaújnejjte í José. Ajta a'fín í José, a'fí pu jetze airaújnejjte í Jonán. Ajta a'fín í Jonán, a'fí pu jetze airaújnejjte í Eliaquim.

³¹Ajta a'fín í Eliaquim, a'fí pu jetze airaújnejjte í Melea. Ajta a'fín í Melea, a'fí pu jetze airaújnejjte í Mainán. Ajta Mainán, a'fí pu jetze airaújnejjte í Matata. Ajta a'fín í Matata, a'fí pu jetze airaújnejjte í Natán. Ajta a'fín í Natán, a'fí pu jetze airaújnejjte í David.

³²Ajta a'fín í David, a'fí pu jetze airaújnejjte í Isaí. Ajta a'fín í Isaí, a'fí pu jetze airaújnejjte í Obed. Ajta a'fín í Obed, a'fí pu jetze airaújnejjte í Booz. Ajta a'fín í Booz, a'fí pu jetze airaújnejjte í Salmón. Ajta a'fín í Salmón, a'fí pu jetze airaújnejjte í Naasón.

³³Ajta a'fín í Naasón, a'fí pu jetze airaújnejjte í Aminadab. Ajta a'fín Aminadab, a'fí pu jetze airaújnejjte

í Aram. Ajta a'fín í Aram, a'fí pu jetze airaújnejjte í Esrom. Ajta a'fín í Esrom, a'fí pu jetze airaújnejjte í Fares. Ajta a'fín Fares, a'fí pu jetze airaújnejjte í Judá.

³⁴Ajta a'fín í Judá, a'fí pu jetze airaújnejjte í Jacobo. Ajta a'fín í Jacobo, a'fí pu jetze airaújnejjte í Isaac. Ajta a'fín í Isaac, a'fí pu jetze airaújnejjte í Abraham. Ajta a'fín í Abraham, a'fí pu jetze airaújnejjte í Taré. Ajta a'fín í Taré, a'fí pu jetze airaújnejjte í Nacor.

³⁵Ajta a'fín í Nacor, a'fí pu jetze airaújnejjte í Serug. Ajta a'fín í Serug, a'fí pu jetze airaújnejjte í Ragau. Ajta a'fín í Ragau, a'fí pu jetze airaújnejjte í Peleg. Ajta a'fín Peleg, a'fí pu jetze airaújnejjte í Heber. Ajta a'fín í Heber, a'fí pu jetze airaújnejjte í Sala.

³⁶Ajta a'fín í Sala, a'fí pu jetze airaújnejjte Cainán. Ajta a'fín í Cainán, a'fí pu jetze airaújnejjte í Arfaxad. Ajta a'fín Arfaxad, a'fí pu jetze airaújnejjte í Sem. Ajta a'fín í í Sem, a'fí pu jetze airaújnejjte í Noé. Ajta a'fín í Noé, a'fí pu jetze airaújnejjte í Lamec.

³⁷Ajta a'fín í í Lamec, a'fí pu jetze airaújnejjte í Matusalén. Ajta a'fín í Matusalén, a'fí pu jetze airaújnejjte í Enóc. Ajta a'fín í Enóc, a'fí pu jetze airaújnejjte í Jared. Ajta a'fín í Jared, a'fí pu jetze airaújnejjte í Mahalaleel. Ajta a'fín í Mahalaleel, a'fí pu jetze airaújnejjte í Cainán.

³⁸Ajta a'fín í Cainán, a'fí pu jetze airaújnejjte í Enós. Ajta a'fín í Enós, a'fí pu jetze airaújnejjte í Set. Ajta a'fín í Set, a'fí pu jetze airaújnejjte í Adán. Ajta a'fín í Adán, Dios pu jetzen airáne.

**Tʼíj nu'u tiyaaru'u tiu'utatése ti nu'u
raatémua'itin í Jesús**

(Mt. 4:1-11; Mr. 1:12-13)

4 Tʼíj Jesús jemi huateájturaa í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios. Tʼíj ji a'uun u e'erájraa u Jordán. Tʼíj jí xiéjniu'ucare'ara'an pu ya'uví'iti a'u ti caí é'e ti'itj. ²A'uun pu é'etee a'achú cumu hua'apuate xicaj. Ajta a'ín tiyaaru'u, a'í pu i tiú'ujtesí're'eca'a ti raamuá'itin tʼíj auté'itzen í Dios jemi. Ajta a'ín Jesús, capu tí'licua'acáa tʼj na'a ti a'uun é'etee. Tʼíj jí te'era'astéesime'eca í hua'apuate xicaj, temua'a pu jeíhua tiu'utá'licuataca'a.

³Tʼíj jí ayén tiraata'ixaa í tiyaaru'u tʼjín:

—Tʼí pua'a hui yaujra'an pej pú'eene'en í Dios, patá'aj raata'ajte'en mi tetej ti pan huatéujtaahua.

⁴Jesús pu ayén tiu'utaniú tʼjín:

—Aye pu té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze tʼjín: “Í teáata'a, capu pan na'a jín ruuri a'ame.”

⁵Tʼíj jí tiyaaru'u pu ya'uví'iti í jírí japua. Tʼíj i tiraatasejra nainjapua tʼj na'a ve'et'í yen huatacá'a í chaanaca japua, matʼj mena'a pua'amecié yen huachéjme i chaanaca japua. ⁶⁻⁷Aj pu i ayén tiraata'ixaa tʼjín:

—Tʼí pua'a piyen huárini pej títunuta ineetzi jemi, pajta naateánajche, nain nu muaatapuaíjve'esin pej mú'ee tʼhua'uta'ajte'en, ti ij timuáaci'iti naíjmi'í tʼj na'a ti naa seijre'e ti huá'a jetze seijre'e. Aye nu hui rini a'iné a'íj nu jín antínmua'aree, nej niyen raatapuaíjve'en í ja'ati nej á'apuaíjve'e.

⁸Aj pu i Jesús ayén tiraata'ixaa tʼjín:

—Aye pu té'eyu'usi'i tʼjín yee: “Setá'aj siyen sena'a rateáanajche í tavástara'a í Dios. A'íj xu'u huatévaire'en.”

⁹⁻¹⁰Tʼíj jí ajtahua'a a'ín í tiyaaru'u ya'uví'iti já'ahua'a yee, a'ájna Jerusalén. An pu ra'antiví'iti japuan u teyujta'a, japuan í ti jaítze'e antípiti. Aye pu tiraata'ixaa tʼjín:

—Tʼí pua'a hui pe yaujra'an pepú'eene'en í Dios, ancájvetzi múuci, a'iné ayé pu té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze tʼjín:

Dios pu á huaja'uta'íti í mej jemin tí'ivaire'e mej mi muáacha'in.

¹¹Memua'ancuré'evi'ira mú'eeetzi pej pi caí á e'ejvá'ítzi'in.

Aj mú mi muatétatza ti ij caí tí'itj a'íj muáaruure.

¹²Tʼíj jí Jesús ayén tiu'utaniú tʼjín:

—Aye pu té'eyu'usi'i tʼjín: “Capej tí'itj jín a'íj tí'ira'ihua'ura í á'a Dios aísí ti pua'a ayén huárini a'íj pej tí'ijxe'leve'e mú'ee.” —Aye pu tiraata'ixaa a'íjna í Jesús.

¹³Tʼíj nain antipuá'ari í tiyaaru'u, ti tí'huaújtesí'ijre, aj pu i á'uraa. Capu cha'a a'ur'é'eneineica'a jemin ajta caí teja'ure'enén ja'anáj ti pua'a raaxí'epi'intare ti ajtahua'a huataújtese'en.

**Tʼíj nu'u Jesús a'utéjche ti
tiu'umuár'en a'ujna u Galilea**

(Mt. 4:12-17; Mr. 1:14-15)

¹⁴Tʼíj jí Jesús á'uraa a'ujna Galilea. Ajta í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios jemin pu huateájturaa. Ajta nainjapua ti a'uun huatacá'a, jeíhua mú teite ráamua'areeri'í a'íj ti huaríj. ¹⁵A'í pu tihua'umuá'ate a'ujna hua'atáyujta'a. Majta me'ín í teite, a'íj mú rí'í tiraatá'a me'íjna.

**Tí'ij nu'u Jesús a'uun a'utéveeca'a u
Nazarét**

(Mt. 13:53-58; Mr. 6:1-6)

¹⁶Tí'ij jí a'uun a'ará'a u Nazarét, a'u ti a'uvé'ese. Tí'ij teja'uré'ene a'ájna xicájra'an jetze mej pua'a ruse'upí, a'úu pu teyujta'a a'utéajrupi tíj tí'ijri'irejca'a. Tí'ij jí a'utéechaxi ti ij hua'utánamuajriste'en. ¹⁷Matf'ij mi raatapíj í yu'uxari ti jíri'i ti Isaías teecan ra'uyú'uxaca'a, a'ájna ti tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. Tí'ij jí raatáxijta'a, aj pu rá'uteu a'ij ti té'eyu'usi'i ti ayén ti jíme'en yee:

¹⁸ í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'úu pu hui huateáturaasin neetzi jemi, a'iné a'íi pu na'antíhuau,

nej ni tihua'utá'ixaate'en a'ímej í mej caí a'ij tí'ijviicua'i í niuucari jime'e í mej jín huataújtemua'ave'esin.

A'uu pu hui neja'uta'íteca'a nej nu'u tihua'utá'ixaate'en a'ímej í mej námi'i tíjín yee nu'uri amua'íratuaasin.

Ajta nej nu'u tihuá'uhuaate'en í mej aracúcu'unijmee mej mi majtáhua'a mé uunéjne'eri, ajta nej nu'u huá'a japua huániuuni a'ímej í mej rajpuaíjtzí.

¹⁹ Ajta nej nu'u hua'utá'ixaate'en tíjín: "Íjii pu'uri xaa teja'uré'ene a'ájna í nine'ira'a jetze í ti hui tavástara'a rí'i tihua'utá'asin."

Ayee pu tira'ujíjve í yu'uxari jetze.

²⁰Tí'ij jí ratéejire í yu'uxari, tí'ij i raatapíj í ti tí'ivaire'e u teyujta'a. Ajta a'ujyeyíxi. Naími'i matfj mena'a a'úu mej huiiráte'eca'a, a'íi mú rasejíraca'a.

²¹ Aj pu i a'utéjche ti ayén tihua'utá'ixaate'en tíjín:

—Íjii pu hui ayén te'araúrate mú'ejmi jemi a'ij ti té'eyu'usi'i a'ájna jetze í sej seri ráanamujri'i. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'ájna í Jesús.

²²Naíjmi'ica pu hua'aránajchecha'a. A'íj mú jín naa rí'i tira'utasej a'ájna jime'e ti naa namuajre'e í niuucari ti raataxájtaca'a. Ayee mú tiú'urihua'uraca'a tíjín:

—¿Ni caí a'íin pú'een í yaujra'an í José? ¿A'iné hui auj tí'iri'iri?

²³Tí'ij jí Jesús ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Jee tzíte'e, ayée pu hui tiná'amitiéjte'e ineetzi sej siyen tinaatá'ixaate'esin a'ájna i niuucari ti ayén namuajre'e tíjín: "Mí pej tí'ihua'ataca, patá'aj tihuá'ahuaate'en asej. Patá'aj piyen che'atá pena'a huárini ayajna pej é'eme'ecan a'ij pej nu'u peri tiú'uruu a'ujna já'ahua'a Capernaúm í tej teri ráamua'areeri'i."

²⁴Ayee nu hui tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e, camu ja'anáj ra'ancuré'eví'iti ja'ati ti Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a a'íime í mej me'uun huachéjme a'ujna ti é'eme'ecan a'ájna í ja'ati.

²⁵Jee tzíte'e, ayén ti'ayajna, ajmí'i ti auj seijre'eca'a a'ájna í Elías, mu'íití mú hui seijre'eca'a íye Israél a'íime í 'uuca mej ruséjta muá'araa. A'ájna'ímua, pu'uri mú auumé'e a'achú cumu huaíca nine'ira'a japuan já'ita'a mej caí ché'e viiye. Ajta, jeihua pu huatújri'ihuaca'a nainjapua tíj na'a a'uun ti huatacá'a u Israél.

²⁶Mí ajta, a'íin Dios capu hui raata'íteca'a a'ájna í Elías ti huá'a jemi á'ume'en a'ímej jemi í 'uuca í mej Israél jetze é'eme'ecan sino ayée pu tiraata'aíj ti a'uun á'ume'en a'ájna jemi í 'íta'a ti ruséjta já'araa,

a'íjna ti a'uun é'echajca'a u Sarepta, chajta'a ti a'uun sejí chuejra'a japua e'ejtémecantaca'a ti ayén téja'arájtehuuaa tijín Sidón.

²⁷Ajta t'íj auj ti'it'éveeca'a a'íjna í Eliseo ti Dios jetze me'ecan t'í'ixaxa'ata'a, mu'itíi mú hui t'í'icucui'ica'a í teite a'íjna jime'e í ti tineájxi huá'ahuua'ira'a jetze. Mu'itíi mú seijre'eca'a íyien Israél. Mí ajta, capu ja'ati tihuá'uhuaa sino a'íi pu'u, a'íjna í Naamán, Siria ti é'eme'ecan. —Aye pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

²⁸Jíme'en mu'u ráanamujri'i í teite mej teyujta'a huiráatei, mat'íj mi naími'i huataníniu'ucacuca'a. ²⁹Ca'anacan mú ájhuiixi. Mat'íj mi ya'uv'ití ca'anéeri jime'e, mej á pua'acíe ru'irájtuaani u chajta'a jetze. An mú ya'uré'eneijte a'u ti e'encátee í jírí jetze í ti japuan huachájt'a. An mú ra'ancariéniche'e a'u ti e'encátee. ³⁰Mí ajta a'íin Jesús, já'ita'a pu huá'a jetze tanéj. Tí'ij jí á'uraa.

Tí'ij nu'u tiyaaru'u pu tevi tzajta'a seijre'eca'a

(Mr. 1:21-28)

³¹Tí'iquí a'uun a'ucáane u Capernaúm, chajta'a ti a'uun jetze ajtémecan u Galilea. Tí'ij teja'uré'ene a'ájna xicájt'a mé jetzen ruse'upi, a'íi pu tihua'umuá'ate. ³²Jéihua pu huá'a jetze ráavatzi í niuucari a'íné t'íj ayén tihua'utá'ixaa, yee pu tihua'utámítíejte'e tijín:

—Xíee ti cu ve'ecán jín ti'it'éjvee.

³³Meenti sejí í teáata'a, a'úu pu a'utéveeca'a u teyujta'a. Tiyaaru'u pu tzajta'an seijre'eca'a, ti a'ij pua'a 'een. Ca'anín pu jín raatajé a'íjna í ja'ati a'íjna í Jesús.

³⁴Ayen tijín:

—Mú'ee, ¿a'íné ti'it'íj pej té'umua'aree itejmi jemi, mú'ee Jesús, mi pej hui Nazarét é'eme'ecan? ¿Ni piyen een jín yé taméj pej pi téjmi antipua'ajte'en? Némuamua'ate inee, ja'ati pej pírici, mi pej Dios jemi r'íi t'í'iseijre'e.

³⁵Aj pu i Jesús jeihua ra'ajté'axi í tiyaaru'u tijín:

—Capej ti'it'íj xajta. Huirájt'raa hui mi tevi jetze.

Ajta a'íin tiyaaru'u, a'íi pu rá'arie á chuaata'a mejseíraca'a í teite. Tí'ij jí, caí a'ij ráaruu í tevi, aj pu i huirájt'raa.

³⁶Naími'i mú r'íi tira'utasejí í teite.

Mat'íj mi miyen tiu'utaú'ixaa tijín:

—¿Tí'itáani niuucarijt'a jín tí'ixa? A'íi pu hui tihuá'ajte'e í tiyáaru'use. Xíee ti cu a'íjna jín antiújmua'areere, a'íné rumuári'eri'ire'ara'an pu jín tí'imuari'e mej mi huiráciine í tiyáaru'use í teite tzajta'a. —Aye mú tiu'utaxájtaca'a.

³⁷Ajta nainjapua ti a'uun huatacá'a, naími'i mú ráamua'areeri'i a'ij ti Jesús ti'it'íj huáruu.

Tí'ij nu'u Jesús tiráahuua í mu'üneára'an í Simón

(Mt. 8:14-15; Mr. 1:29-31)

³⁸Tí'ij jí huirájt'raa a'íjna í Jesús a'ujna u teyujta'a. Tí'ij jí a'uun a'ará'a í Simón ti é'eche. Ajta a'íin í mu'üneára'an í Simón, a'íi pu t'í'icui'ica'a. Pístacare'e a'íjna í 'fita'a. Mat'íj mi raatáhuaviiri'i me'íjna í Jesús ti nu'u tiráahuuate'en. ³⁹Tí'ij jí Jesús aicaújtuzi a'íjna jemi. Tí'ij jí ra'ajté'axi í ti jín t'í'icui'i. Aj pu i huateápua'areca'a í cu'í'ini'ira'a. Jíme'en pu'u huateápua'areca'a í cu'í'ini'ira'a, aj pu i ájchee a'íjna ti t'í'icui'ica'a. Tí'ij jí a'íin tihua'umí.

Tí'ij nu'u Jesús tihuá'uhuaa jejhua í teite

(Mt. 8:16-17; Mr. 1:32-34)

⁴⁰Tí'ij huaré'ecieenareca'a í xicaj, a'fime í teite hua'uré'enejte'axi í Jesús jemi najjmi'ica í mej tí'icúcuil'ijme. Capu tí'iseicaj na'a í cu'í'ini'ira'a. A'fí pu hua'ajtamua'ári'exi seij ajta seij. Tí'ij jí najjmi'ica tiú'uhuaa. ⁴¹Majta me'fín í tiyáaru'use í mej teite tzajta'a seijre'eca'a, najjmi'i mú huiráaci. Matí'ij mi miyen ca'anín jín tiraatajé tíjín:

—Mú'ee pe yaujra'an pú'een í Dios.

Mí ajta a'fín í Jesús, a'fí pu hua'ajté'axi. Capu hua'utá'a mej tiu'utaxáj a'iné méjmua'areereca'a tíjín a'fí pu a'fín pírici Dios ti án yá'ujra í ipuari japua.

Tí'ij nu'u Jesús tihuaja'utá'ixaa a'ujna Galilea

(Mr. 1:35-39)

⁴²Tí'ij tapuá'arijme'eca, aj pu i huirá'raa u chi'ita í Jesús. A'u pu a'ará'a a'u ti caí é'e tí'iti. Majta me'fín í teite, a'fí mú ráahuausime'e. Matí'ij mi me'uun a'ará'a a'u ti a'ij éene'e. Méjxe'eve'eca'a ti caí á'ura'ani, ti a'uun a'uteá'turan a'fmej jemi.

⁴³Mí ajta a'fín Jesús, ayée pu tihuá'utá'ixaa tíjín:

—Ayee pu ajta tiú'ujxe'eve'e nej tihuá'utá'ixaate'en í seica í teite mej méyee huachéjme ne'fjna jime'e í niuucari ti r'fí tihuá'utá'asin, í ti ajta jíme'en raxá'jta ti a'fín Dios yen huatase'ijre'esin íyey chaanaca japua ti i yen tiu'uta'a'ájta tíj na'a ve'et'f yen seijre'e. Ayee nu hui 'een jín mú a'uvé'emej. —Ayee pu tihuá'utá'ixaa.

⁴⁴Ajta a'fín Jesús, aúche'e pu tihuá'a'ixaate'eca'a u tihuá'atéyujta'a

jetze tíj na'a a'uun ti huatacá'a u Judea.

Matí'ij nu'u huatámu'iireca'a í hua'it'é

(Mt. 4:18-22; Mr. 1:16-20)

5 Ja'anáj ti ayén tiuju'ur'fj ti a'fín Jesús a'uun a'utéveeca'a a'u ti jaj e'leve'e'ástime ti ayén téja'arájtehuaa tíjín: Genesaret. Jéjhua mú teite ajté'axiireca'a a'fjna jemi. A'fí mú ranamuá'jraca'a í niuucari ti jíme'en raxa í Dios. ²Tí'ij jí Jesús hua'apuaca huase'fj í baarcu mé e'ecávivi'ijme'eca'a í mej hua'it'é jetze vivi'i. Majta a'fime, mu'uri tí'ija'usica'a í tiú'ujxiejmua'a.

³Tí'ij jí Jesús ateá'jraa í se'fj jetze í baarcu, a'fjna Simón ti rácii. Tí'ij jí ayén tiraatáhuaviiri'i a'fjna í Simón ti a'atzu imuá huatéchaxin á jaata'a. Tí'ij jí a'ujye'fjxi. A pu araca'fí tihuá'amua'ate í teite. ⁴Tí'ij raatapuá'ajta'ca'a ti tihuá'ixaate'e, aj pu i ayén tiraata'ixaa a'fjna í Simón tíjín:

—Patá'aj jaítze'e a'imuá huatéchaxin a'u ti jaítze'e auut'fí í jaj. Pajta ra'atéhua'axin mi á'axiejmua'a patá'aj hua'it'é huavivi'i.

⁵Simón pu ayén tiu'utaniú tíjín: —Maestro, tu'uri huatáxa'ai tej tí'imuari'e. Catu tí'it'fj huatéevi'i. Capu amín a'ij, a'iné mú'ee pe hui piyen tinaatá'ixaa, ayée nu rini.

⁶Matí'ij mi ra'atéhua'axi í ruxiejmua'a. Ayee mú jín huar'fj, jejhua mú huá'p'i hua'itátíi. Tín pu huatase'ijtza'anixi í huá'axiejmua'a í hua'it'é jime'e. ⁷Matí'ij mi hua'utajé í ru'amiigustemua'a í mej aráatei í se'fj jetze í baarcu, mej mi mú a'uré'enen matá'aj hua'utévaire'en. Matí'ij mi a'uré'ene. Matí'ij mi

hua'avé'ejiste'axi í hua'ité í baarcu jetze. Tín mú atearutixi a'íjna jíme'e mej avé'ejisteca'a. ⁸Ajta a'íin Simón, jíme'en pu'u raasej, aj pu í títunutaca'a í Jesús jemi. Ayece pu tiraata'ixaa tijín:

—Á'ura'a ineetzi jemi, nevástara'a, a'iné jeihua nu auteájturaa mú'eeetzi jemi.

⁹Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'iné jeihua pu naa rí'i tira'utasej a'íjna jíme'e mej huápi'i jeihua hua'uvívi'i í hua'ité. ¹⁰Ayee mú che'atá mena'a naa rí'i tira'utasej a'íjna í Jacobo, ajta a'íjna í Juan. A'íi pu hua'atáata a'íjna í Zebedeo. Majta a'íime, a'íi mú jemin t'íimuari'e jamuan í Simón. Tí'ij jí a'íin Jesús, ayén tiraata'ixaa a'íjna í Simón tijín:

—Capej tí'itziine'e. Ijii ti yú auca'ití a'ame, neetzi jemi pepu'u hui teite tíseire'esin. —Ayee pu tiraata'ixaa.

¹¹Matí'ij mi hua'itajápuaxi í baarcu a'u ti a'uhuáchi. Matí'ij mi nain teje'etiá'a. Matí'ij mi a'ucíj jamuan í Jesús.

Í ja'ati ti nu'u tineájxi aj jetzen í lepra

(Mt. 8:1-4; Mr. 1:40-45)

¹²A'ájná'imua, tí'ij Jesús a'uun a'utéveeca'a a'ájna já'ahua'a chajta'a, sej pu e'iré'ene jemin. Temua'a pu jeihua tí'icá'atza a'íjna jíme'e ti tineájxi í huá'ire'ara'an jetze. Tí'ij raasej, aj pu í títunutaca'a jemin í Jesús. Aa pu chuáata'imua é'etia runéerime jíme'e. Ayee pu tí'ijree tijín:

—Nevástara'a, ti pua'a hui mua'aráanajche pej tináhuuaate'en.

¹³Tí'ij jí Jesús huatamuájca'ataca'a. Ayee pu tiraata'ixaa tijín:

—A ní'ijta ne'u, na'aráanajche nej timuáhuuaate'en. Pepu'uri hui huarúj.

Jíme'en pu'u ayén tiraata'ixaa, aj pu í xaa huarúj icu. ¹⁴Tí'ij jí Jesús ayén tiraata'áj tijín:

—Capej ja'ati ixaate'e sino a'uun pej á'ume'en jemin í ti tí'ivaire'e u teyujta'a. Patá'aj ja'utá'asejrata jemin a'íjna. Pajta piyen tiu'utamuai'ivejta a'ij ti tiu'uta'ájtaca'a a'íjna í Moisés teecan mej mi ráamua'aree tijín pepu'uri huarúj. —Ayee pu tiraata'ixaa.

¹⁵Majta me'ín í teite, nainjapua mú ráamua'areeri'i a'ij ti Jesús huarúj. Tíj na'a tí'itápuapua'are, jaítze'e mú ranamuájraca'a. A'íj mú jín, jeihua mú ajteáxiireca'a í teite í Jesús jemi ti a'íin tihuá'uhuaate'en a'íjna jíme'e í mej t'í'icuci'i. ¹⁶Ajta a'íin Jesús, ja'anáj ti na'a pu a'uun e'etánineica'a a'u ti caí é'e tí'itajca'a tí'ij rusej huatéjniuuni.

Í ja'ati ti nu'u nainjapua ciyáaxara'a

(Mt. 9:1-8; Mr. 2:1-12)

¹⁷Ayee pu tiuju'uríj a'ajná'imua. Mu'iití mú á e'iré'ene í teite tíj na'a a'uun mej a'uchéjme a'ujna u Galilea, ajta a'ujna u Judea, ajta a'ujna u Jerusalén. A'íi mú a'íin pú'een í fariseos, majta a'íime í mej tí'imua'ata a'ij ti té'eyu'usi'i jetzen í yu'uxari jetze í Moisés teecan ti ra'uyú'uxaca'a. A'íi mú huuiráte'eca'a í Jesús jamuan. Ajta í muári'eri'ire'ara'an í tavástara'a, a'íi pu jemin huateájturaa tí'ij tihuá'uhuaate'en í teite.

¹⁸Majta seica a'uun e'iré'ene. Tevij mú huáchuisime'e, itari japua mera'ujtéca. Nainjapua pu ciyáaxara'aca'a í ru jetze a'íjna í ja'ati. A'íi mú huataújtese mej ru'uteájtuaani u chí'lita mej mi yenu'uhuaré'eten í Jesús jemi. ¹⁹Mí ajta caí capu

huatári'iristareca'a a'iné jeíhua mú teite aitéujseire'eca'a tá'apueerta.

Mat'íj mi anticíj japuan í chí'íj. Mat'íj mi ra'anáacu. A'íi mú jín ayén huaríj, mat'íj ru'ucájtuaa japuan meru'ujtéca í itari. A'uu mú ru'ucájtuaa huá'a tzajta'a í teite a'u ti Jesús a'utéjvee. ²⁰Tí'íj Jesús hua'usej a'ímej, aj pu i xaa ráamua'areeri'i tíjín meté'atzaahuate'e, tzáte'e. Tí'íj jí ayén tiraata'ixaa a'íjna ti ciyáaxara'a tíjín:

—Ne'amiigu, nu'uri timuaatá'uuni'iri'i í pej hui jín auteájturaa í Dios jemi.

²¹Majta me'ín í fariseos, majta me'ín í mej tí'imua'ata í yu'uxari jetze, a'íi mú autéjhui mej miyen tí'imua'atze í ru tzajta'a tíjín:

—¿A'ataqui hui pírci amíjna mi ja'ati ti ayén a'íj pua'a ti'ixa í Dios jemi? Seíj pu'u na'a a'íin pú'een ti tihua'utá'uuni'i í teite í mej jín auteájturaa í Dios jemi. Dios pu a'íin pú'een ti ayén tihua'utá'uuni'i. Ajta amín, capu hui a'íjna jín antiújmua'aree.

²²Ajta a'íin í Jesús, a'íi pu rusej rú'umua'areereca'a a'íj mej tí'imua'ajca. Aj pu i ayén tihua'uta'íhua'uri'i tíjín:

—¿A'iné hui 'een jín siyen tí'imua'atze í ru tzajta'a? ²³¿Tí'itáani jaítze'e muári'eri? ¿Ni jaítze'e muári'eri nej niyen tiraata'ixaate'en ne'íjna ti ciyáaxara'a yee: “Nu'uri timuaatá'uuni'iri'i í pej jín auteájturaa í Dios jemi”, na'ari yee: “Ájchesi, mé pej tamé'en”? Jee xaa ne'u, ayée nu tejá'amua'ixaate'e ne'íjna jime'e ti jaítze'e muári'eri nej niyen tiraata'ixaate'en yee: “Ájchesi, mé pej tamé'en.”

²⁴Aru sej si ráamua'aree í nej hui xaa ne'íjna jín antínmua'aree íyen

chaanaca japua nej ni tihua'utá'auuni'i í mej jín auteájturaa í Dios jemi, ayée nu huárini inee i nej neajta huá'a jetze airáane í teite.

Aj pu i ayén tiraata'ixaa a'íjna ti ciyáaxara'a tíjín:

—Ne'amiigu, ayée nu tí'imua'ixaate'e tíjín, ajchesi hui, pajta ra'anchuén mi á'utaatzi. Aricu á'uraa u á'ache.

²⁵Jíme'en pu'u ayén tiraata'ixaa, aj pu i a'íin ti ciyáaxara'a, ájchee, yá'uchui í rú'utaatzi. Tí'íj jí rí'í tiraatajé í tavástar'a. Tí'íj i á'uraa í ruche.

²⁶Naími'i mú naa rí'í tira'utasej. Jé'ecan mú rí'í tiraatá'a í Dios jemi. Majta caí cha'a a'íj tirájteuve'e. Ayee mu'u tíjín:

—Íjii tu xaa ti'itj huasej ti huápi'í ruxe'leve'e.

Tí'íj nu'u Jesús raatajé í Leví

(Mt. 9:9-13; Mr. 2:13-17)

²⁷A'atzu a'ateevi'i, aj pu i Jesús áa a'uré'ene. Seíj pu ja'ati huasej ti tí'itej'ívi. Ayee pu ántehuaa tíjín Leví. A'uu pu e'irájca u chí'ita a'u mej titej'é'ej'ívi. Ayee pu tiraata'ixaa a'íjna í Jesús tíjín:

—Patá'aj hui nee jamuan á'uche'ecane'en.

²⁸Tí'íj jí a'íin Leví ájchee. Naími'i pu teje'etíá'a. Tí'íquí jamuan á'uraa.

²⁹Tí'íquí a'íin Leví tiu'uyé'este í ruche a'íjna jime'e ti ari Jesús jamuan á'uche'ecan. Majta me'ín í mej tí'itej'ívi, majta seica, a'íi mú huá'a jamuan tí'icua'acaa.

³⁰Majta a'íime í fariseos, majta a'íime í mej tí'imua'ataca í yu'uxari jetze ti Moisés ra'uyú'uxaca'a, a'íi mú autéjhui mej tihua'uxájtzi'i a'ímej jemi í mej Jesús jamuan

á'ujujhua'ane'e. Ayee mú tihua'utá'ixaa tijín:

—¿A'iné 'een jín siyen huá'a jamuan t'í'icua'aca, seahta hui ye'eca jamuan í mej t'í'teji'ivi, seahta huá'a jamuan í mej a'ij pua'a rijcaa?

³¹Ajta a'íin Jesús, ayée pu tiu'utaniú tijín:

—Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. Ayee pu hui 'een jíme'en í teite í mej á'uci'ica'an jemin í ti ya'anaca. Capu ruxe'eve'e mej á'uci'ica'an jemin í mej rí'en sino a'íime mu'u hui í mej t'í'icucui'i. ³²Mí neajta inee, canu hui ne'íjna jín mú a'uvé'emej nej ni ne'ímej huatájeeve a'ímej í ti ayén tihua'amitiejte'e yee x'í'epi'ín mú rici sino a'ímej nu'u í mej rú'umua'aree í ru tzajta'a í mej caí x'í'epi'ín rici.

Í mej nu'u rú'itzi'ivi

(Mt. 9:14-17; Mr. 2:18-22)

³³Mat'íj mi miyen tiraata'íhua'uri'i í Jesús tijín:

—A'íime í mej hui Juan jamuan á'ujujhua'an, jeíhua mú rú'itzi'ivi, majta huatéjniuuve í Dios jemi. Ayee mú che'atá mena'a rici a'íime í fariseos. Mí majta, a'íime hui í mej á jamuan á'ujujhua'an, metijí'icua'aca, majta ye'eca, micu.

³⁴Ajta a'íin Jesús, ayée pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Tí pua'a ja'ati huaténe'iche, a'íi pu ajta ru'amiigustemua' huatá'inen mej mi tiú'uyesten. Aj pu í tihua'amicuan. ¿Ni qui miyen tiú'uritz'ive'e t'í'ij aj huá'a jamuan a'utéveeca? Camu xaa ne'u.

³⁵Mí ajta, aúche'e pu hui teja'uré'enejsin a'ájna xicá'jra'a ti jetzen ra'ajján a'íjna ti huaténe'iche. Aj mú xaa amiigustemua'ame'en ru'itzi'ive'en a'iné capu ché'e

mé'e já'ahua'a í hua'amiigu. A'iné naúche'e nu yé huatéjvee, camu hui ru'itzi'ive'en í ne'amiigustemua'a.

³⁶Sej pu tihua'utá'ixaa í niucari tijín:

—Tí pua'a ja'ati rá'acu'une'epua í cíxuri ti mí'ime'ecan, capu a'íjna jín rá'acu'une'epua cíxuri jíme'e ti caí xi ja'anáj já'usini'i. Tí pua'a ayén a'íjna jín rá'acu'une'epua, a'íi pu huatétzu'uta a'íjna í cíxuri ti jécua t'í'ij huatéja'usini'ihua. Tí'ij jí ra'atésuijtz'a'anaxi'isin í ti mí'ime'ecan. Aj pu i, í ti anásuijtz'a'ani, jaítze'e pu hui ve'etí a'ame.

³⁷Ajta camu miyen rijcaa mej ru'ucájtu'ani navij limeetajra'a tzajta'a ti cára'ajchira'a viinu ti'itíj mej mauchén ráatahuaca'a. Tí pua'a miyen ráaruuren, a'íjna í viinu ti jécua, a'íj pu jetze huiitaxísin í eeca, ajta autasiújtz'a'ani í navij ti cára'ajchira'a. Aj pu i a'uvaíjtz'i í navij, ajta hui í viinu. ³⁸A'íj pu hui jín ayén tiú'ujxe'eve'e ti iru'ucájtu'ani navij tzajta'a ti jécua a'íjna í viinu ti ajta jécua, icu.

³⁹Ajta, mat'íj ra'anti'í í viinu ti mí'ime'ecan, capu ja'ati ayén rax'í'eve'e ti ra'antiy'e'en í ti jécua a'iné ayée pu tirá'amitiejte'e ti jíme'en yee jaítze'e pu hui ajme'ira'a í ti mí'ime'ecan caí í ti jécua. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

Mej nu'u muaiyu huaré'acupi

(Mt. 12:1-8; Mr. 2:23-28)

6 Ayee pu ajta tiuju'uríj a'ájna í xicá'jra'a mej jetzen ruse'upi. Aa pu aumé'ecaa já'ita'a u ví'ira'ata'a í Jesús. Majta me'ín í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, a'íi mú autéjhuii mej rú'ijtzaanaxi'ín ti'itíj atzi ti

triigu jetze huijneájxi. Matí'ij mi raatémuati'isixi í rumuájca'a jetze. Majta autéjhuii mej ráacua'ani.

²Majta a'fime í fariseos, seica mú á vejl'i a'uté'uuca'a. Matí'ij mi miyen tiraata'fhua'uri'i a'fjna í Jesús. Miyen tíjín:

—¿A'iné hui 'een jín piyen tí'imuari'e tí'itíj ti nu'u caí ri'irí ti ayén tí'itíj ú'uruuren a'ájna xicájra'a mej jetzen pua'a ruse'upi?

³Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa tíjín: —¿Ni secaí mú'een ja'anáj ra'ujíjve í yu'uxari jetze a'ij ti huaríj a'fjna í David teecan tí'ij huata'í'icuataca'a, majta í mej jamuan á'ujujhua'ane'e?

⁴A'uu pu hui a'uteájrupi u teyujta'a, í ti jee chí'ira'an pú'een í Dios. Ajta á'iyen, a'fí pu ru'iráji'ipi í pan mej Dios huatámuai'ivejte. Tí'ij jí ráacua. Ajta a'fimej tiu'umí í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. A'fjna í pan, a'fí mu'u racua'aca a'fime í mej tí'ivaire'e a'ujna teyujta'a. Capu hui tí'itíj a'ij huaríj a'fjna jemi í David teecan.

⁵Ajta ayén tíjín: —Aye nu tejá'amua'ixaate'e inee, i nej neajta huá'a jetze airáne í teite, ayée nu hui 'een jín antínmua'aree neajta ne'fjna xicájra'an mej jetzen ruse'upi. —Aye pu tihua'utá'ixaa í Jesús.

Í ja'ati ti nu'u ciyáaxara'a í rumuájca'a jetze

(Mt. 12:9-14; Mr. 3:1-6)

⁶Ajtahua'a, seíj jetze í xicáara'an mej jetzen ruse'upi, a'úu pu a'uteájrupi u teyujta'a. A'uu pu tihua'amua'atejca'a.

Ajta seíj a'úu pu unú'ujveeca'a ti ciyáaxara'a í rumuájca'a jetze, ruri'irínta'an pújme'en.

⁷Majta me'ín í fariseos, majta me'ín í mej tí'imua'ata í yu'uxari

jetze ti ra'uyú'uxaca'a a'fjna í Moisés teecan, a'fí mú rajeeveca'a tí'itíj mej jíme'en jetzen te'ujpuá'ajte'en. Aye mú tí'imua'ajca yee aísí ti pua'a caí seíj tiú'uhuaate'en, a'fjna xicájra'a tej jetzen tase'upi.

⁸Mí ajta Jesús, a'fí pu rú'umu'a'areereca'a a'ij mej tí'imua'ajca. Aj pu i ayén tiraata'ixaa a'fjna ti rumuájca'a jetze ciyáaxara'a tíjín:

—Ájchesi. Mé huatéchaxi mé já'ita'a. Aj pu i ájchee. Aa pu a'utéechaxi.

⁹Tí'ij jí Jesús ayén tihua'utá'ixaa tíjín: —Aye nu tejámuaata'fhua'ura tí'itíj ti í'iri'iri a'fjna xicájra'a tej jetzen tase'upi. ¿Ni qui í'iri'iri ti ja'ati ayén ráaruuren í ti í'ixi'epi'ín na'ari í ti a'ij pua'a 'een? ¿Ni qui ajta í'iri'iri ti seíj huiirájtuaa ti ij a'fín caí huámí'ini na'ari hui ti raajé'ica?

¹⁰Tí'ij jí Jesús hua'usefirajraa a'fimej í mej áa e'envéjme'ecaa. Aj pu i ayén tiraata'ixaa a'fjna ti ciyáaxara'a í rumuájca'a jetze tíjín:

—Huatátzeaa hui mua'a muájca'a. Aj pu i raatátzeaaraca'a. Jíme'en pu'u ayén huaríj, aj pu i huarúj.

¹¹Majta me'ín í fariseos, jé'ecan mú huataníniu'ucacuca'a me'fjna jime'e mej caí a'ij tirájteu a'ij mej ye'í jíme'en jetzen te'ujpuá'ajte'en. Matí'ij mi autéjhuii mej tí'ití'irixaate'en yee a'ij mej ye'í ráaruuren me'fjna í Jesús.

Tí'ij nu'u Jesús hua'antífhuaa a'fimej í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase

(Mt. 10:2; Mk. 3:16-19; Hch. 1:13)

¹²Á'ajná'imua, Jesús pu á'ume jirí tzajta'a tí'ij huatéjniuuni í Dios jemi. Huatáxa'ii ti huaténiu. ¹³Tí'ij tapuá'arijme'eca, a'fí pu hua'utajé a'fimej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e.

Ti'ij jí hua'avé'ejajpuaxi a'achú cumu tamuáamuata'a japuan hua'apua mej ará'ase. Ayee pu hua'utamua'a tijín apóstoles, ti ayén huataújmu'a a tijín sejí ti tiu'uta'aíjti'ire.

Ayee mú huataújmu'a a a'íime í mej tiu'uta'aíjti'ire. ¹⁴⁻¹⁵A'ii mú a'íin pú'een í ti hua'avé'ejajpuaxi. Amuacaícan, a'íj pu huatajé a'íjna í Simón, í mej majta miyen raatamuá'a tijín Pedro. Aj pu ijtá'i a'íjna huatajé í Andrés. Juutzejáran pu pú'een a'íjna í Simón. Seica pu ajta huatajé. A'íime mú a'íin pú'een a'íjna í Jacobo, ajta a'íjna í Juan, ajta a'íjna í Felipe. A'íj pu ajta huatajé a'íjna í Bartolomé, ajta a'íjna í Mateo, ajta a'íjna í Tomás, ajta a'íjna í Jacobo. A'íi pu yaujra'an pú'een í Alfeo.

Jesús pu ajta a'íjna huatajé í Simón. A'ímej pu jetze ajtéme'ecan a'íime í mej miyen hua'atamuá'amua tijín í mej raay'i'ti mej huané'use'en. ¹⁶A'ímej pu ajta huatajé a'íjna í Judás ti yaujra'an pú'een í Jacobo, ajta a'íjna í Judás ti ayén te'entímu'utaca tijín Iscariotes. A'ii pu a'íin pú'een ti tiu'utátui í Jesús. A'ímej pu'u avé'ejajpuaxi.

Jesús pu nu'u tihuá'amua'ate jeíhua í teite

(Mt. 4:23-25)

¹⁷Ti'ij jí Jesús acájraa í jirí japua, majta í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. A'u'u pu a'ará'a a'u ti a'upá'atza. A'u'u mú jeíhua ajteáxiireca'a í teite, í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, majta seica. Jeíhua mú majta ajteáxiireca'a í mej a'uchéjme a'úu ti huatacá'a u Judea, majta me'ín í mej a'uun a'uchéjme u Jerusalén. A'íi mú majta ajteáxiireca'a í mej a'uun a'uchéjme a'ujna la coosta, a'ájna já'ahua'a u Tiro, ajta a'ájna já'ahua'a u Sidón.

¹⁸Ayee mú 'een jín mú e'iré'ene mej mi ráanamua, ti ij a'íin tihuá'uhuaate'en í mej jín ti'icúcu'i'jme. Majta me'ín í mej rajpuaíjtzica'a a'íjna jime'e í tiyáaru'use ti huá'a tzajta'a seijre'e, Jesús pu ajta tihuá'uhuaa. ¹⁹Naíjmi'i matíj mena'a me'uun a'uté'uuca'a, ayée mú tí'itese'eca'a mej ra'ajtamua'ári'en a'íjna jime'e ti a'íin jetze e'iraaye'i í muári'eri'ire'ara'an ti jín tihuá'uhuaate'en naíjmi'ica.

Mej nu'u jíme'en huataújtemua'ave'esin

(Mt. 5:1-12)

²⁰Ti'ij jí hua'antaseírajraa a'ímej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Ti'ij jí Jesús ayén tihuá'utá'ixaa tijín:

—Setá'aj hui huataújtemua'ave'en, mú'een mi sej caí a'ij tí'ijviicua'i, a'iné mú'ejmi pu ari tiu'ucí'i ti Dios tejá'amua'ajte'e sej si jamuan tiu'uta'aíjta tíj na'a rusén jime'e.

²¹'Setá'aj hui huataújtemua'ave'en, mú'een mi sej tiejcu. Dios pu tejámuatá'asin í sej jín huateújvaire'en.

'Setá'aj huataújtemua'ave'en mi sej ruyein se'íjna jime'e ti a'ij pua'a tí'iseijre'e íiyen chaanaca japua. Mú'een xu na'anaa xá'aju'un se'íjna jime'e ti Dios ari amuá'ancu'uvajxi.

²²'Setá'aj hui huataújtemua'ave'en ti pua'a seica teite mejamuájcha'íire'e, na'ari ti pua'a mejamuatamuárite'en, na'ari ti pua'a mej a'ij pua'a á'amuaruuren nusu ti pua'a metejá'amuaaxajzi'ira me'íjna jime'e sej ná'astijre'e ineetzi, i nej neajta huá'a jetze airáne í teite. ²³Ti'ij teja'uré'enen a'ájna mej miyen a'ij pua'a á'amuaruuren í teite, setá'aj hui huataújtemua'ave'en a'iné jeíhua

pu huápi'i tejá'amuaci'iti a'fjna jime'e ti a'uun tejé'eme'ecan a'u ti Dios é'esejre'e. Setá'aj tiu'utéene'en se'fjna jime'e sej rutémua'ave'e, a'iné huá'avaujsimua'aci'i, ayée mú hui che'atá mena'a a'ij pua'a huá'uruu a'fmej í mej tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan.

²⁴'Seajta mú'een, mi sej chíjteaani, setá'aj hui huataújxieemiste'en a'iné xu'uri ra'ancuré'a íyien chaanaca japua í ti rí'i tejámuaatá'asin.

²⁵'Setá'aj huataújxieemiste'en, mú'een mi sej nain tí'ijcha'ii, a'iné capu hui ti'itíj huateáturaasin mú'ejmi jemi tíj na'a rusén jime'e.

'Setá'aj huataújxieemiste'en, mú'een mi sej na'ana, cha'a sena'a, a'iné mú'een xu ruyeinixi'in, seajta huataújxieemiste'esin.

²⁶'Setá'aj hui huataújxieemiste'en ti pua'a naími'i miyen tejá'amua'ixaate'e yee xí'epi'in xu huarfj, a'iné huá'avaujsimua'aci'i, ayée mú che'atá mena'a tihua'utá'ixaa a'fmej í mej caí tzáahuati'ira'a jime'e tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan.

“Tej nu'u huá'uxe'eve'en í mej tájcha'iiire'e”

(Mt. 5:38-48; 7:12)

²⁷'Mi neajta inee, ayée nu tejá'amua'ixaate'e mi sej ní'inamua: Setá'aj hui huá'uxe'eve'en se'fmej í mej amuájcha'iiire'e, setá'aj seajta rí'i huá'uruuren se'fmej í mej a'ij pua'a á'amuaruure.

²⁸'Setá'aj rí'i tihua'utá'an a'fmej í mej a'ij pua'a tejá'amua'axa. Setá'aj hui seajta í Dios jemi huá'a jíme'en huatéjniuuni a'fmej í mej a'ij pua'a á'amuaruure.

²⁹'Tí pua'a ja'ati mu'itéjveeni a'ípée jetze, patá'aj hui pajta u jetze

pújme'en raatáníijte'en tí'ij ajtahua'a mu'itéjveeni a'uun jetze. Tí pua'a ja'ati muá'achuirá mi a'achamaara, patá'aj pajta mi asiicu'u raatapíjte'en.

³⁰'Patá'aj pajta tihua'utá'an naíjmi'ica a'achú mej hui pua'amé ti'itíj muahuavii. Ajta ti pua'a ja'ati ti'itíj ántini í ti mú'leetzi a'aa, capej hui rahuaviira ca'anéeri jime'e ti muaatátuiire'en.

³¹'Patá'aj pajta hui piyen huá'uruuren í seica a'ij pej tí'ijxe'eve'e mej miyen muáaruuren mú'leetzi.

³²'Niche'e se'fj tejámuaata'íhua'u. Tí pua'a siyen huá'ixe'eve'e sena'a a'fmej í mej amuá'ixe'eve'e mú'ejmi, ça'iné hui tejamuá'amitiejte'e a'fjna jime'e í niuucari? ¿Ni qui ti'itíj semuá'itin í Dios jemi? Caxu xaa ne'u ti'itíj huamuá'itin a'iné a'fime í mej a'ij pua'a rici, a'fi mú majta hui huá'ixe'eve'e a'fmej í seica í mej majta huá'ixe'eve'e.

³³'Ajta, ti pua'a siyen rí'i tihua'atá'acare'en sena'a a'fmej í mej rí'i tejaamuatá'aca, ¿ni tzaa ayén tejamuá'amitiejte'e sej se'fjna jín ti'itíj huamuá'itin í Dios jemi? Ayee nu tejá'amua'ixaate'e yee caxu hui a'atzu ti'itíj huamuá'itin a'iné ayée mú che'atá mena'a rici a'fime í mej a'ij pua'a rici.

³⁴'Ajta, ti pua'a hui siyen tihua'utáníijte'en ti'itíj ti na'a se'fjna jime'e mej mi á'iyen amuaatátuiire'en, ¿ni ayén tejamuá'amitiejte'e sej se'fjna jín ti'itíj huamuá'itin í Dios jemi? Capu ayén té'eme. Caxu hui a'atzu ti'itíj huamuá'itin a'iné a'fime í mej a'ij pua'a rici, a'fi mú hua'utáníijte í seica, majta miyen rachú'eve'en mej mi á'iyen tíhua'utátuiire'en nain í mej caj tihua'utáníijte.

³⁵ Ayee xu'u huárini. Setá'aj hui huá'axe'leve'e a'ímej í mej amuá'ajcha'iire'e. Setá'aj rí'i tihuá'ajcha'ii. Setá'aj seajta ti'itíj ti na'a hua'utáni'jite'en. Caxu huá'ahuaviira ca'anéeri jime'e mej mi amuaatátuiire'en. Ayee nu tejá'amua'ixaate'e ti pua'a siyen huárini, jeíhua pu hui tejá'amua'aci'iti. Seajta xu yaújmua'ame'en pú'eene'e xá'aju'un a'íjna í Dios í ta japua ti é'esejre'e, a'iné a'íi pu rí'i tihuá'ajcha'ii a'ímej í mej caí rí'i tihua'atá'aca, ajta a'ímej í mej a'ij pua'a rici.

³⁶ Setá'aj siyen huá'ancu'uvajxi'in, a'iné a'íin í ti á'amua'iyu'upua, a'íi pu hui ajta huá'ancu'uvajxi'isín.

“Teta'aj nu'u caí huá'axijte'e í seica”

(Mt. 7:1-5)

³⁷ Caxu a'ij tihuá'ajeeve í seica; ti ij caí Dios a'ij tejá'amua'jeeve mú'ejmi. Caxu seajta huá'axijte'e í seica, ti ij caí Dios ama'uxíjite'en mú'ejmi. Setá'aj hui tihua'utá'uuni'i í seica. Tí pua'a siyen huárini, Dios pu ajta tejámuaatá'uuni'ira.

³⁸ Setá'aj tihua'utapuaíjve'en í seica. Tí pua'a siyen huárini, jeíhua pu ajta mú'ejmi tejámuaatapuaíjve'esin. Ayee pu té'eme tíj ja'ati ra'avé'ejiste'en í medida jetze. A'íjna í ja'ati, mi'i pu rí'i ra'ure'uruurén, ajta raatéruureajxi'in tí'ij rí'i huaújra'atza. Temua'a pu naa tira'avé'ejiste'esin ti ij caí avé'evitzen. Aj pu i, amua'ancára'atzi'ira í á'amua'asiicu'u jetze. Ayee pu á'amuaruuren a'iné a'achú sej hui caj tiu'utapuaíjve'e, ayée pu che'atá na'a Dios pu amuaatapuaíjve'esin mú'ejmi. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

³⁹ Ajtahua'a seíj niuucari pu jín tihuá'u'itiiiri'i. Ayen tíjín:

—A'iné tejamuá'amitiejte'e mú'ejmi a'íjna jíme'en í ti arácun. ¿Ni ri'irí ti a'íin ti arácun rá'anvi'itin í juye jetze seíj ti ajta arácun? Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. Capu a'atzu ri'irí, ti a'íin rá'anvi'itin, a'iné ti pua'a a'íin rá'anvi'itin, naími'i mú hui atévatzijsin a'u ti e'etécun.

⁴⁰ Ajta ayée pu hui 'een a'íjna jime'e í mej nee jamuan á'ujjuhua'an. A'íin í ja'ati ti ayén tiú'ujmua'ate capu ayén che'atá na'a ruxe'leve'e tíj a'íin ti tí'ijmua'ate, sino tí'ij ari ra'antipua'arite'en í ti tiú'ujmua'ate, aj pu hui xaa ayén éene'e a'ame tíj a'íjna í ti tiraamuá'ate.

⁴¹ Pajta mú'ee, a'iné hui 'een jín piyen raseíj í a'ihuáara'a a'íjna ti cáj caj te'uteájturaa í Dios jemi. Mí pajta mú'ee, capej aseíj í pej hui jín jeíhua á'atura í Dios jemi. ⁴² Tí pua'a peri jeíhua jín auteájturaa í Dios jemi, ¿a'iné hui tí'iri'iri pej piyen tiraata'ixaate'en pe'íjna í a'ihuáara'a ti cáj caj te'uteájturaa a'ij ti ti'itíj jín te'uteájturaa í Dios jemi? Capu a'atzu a'ij tí'iri'iri, a'iné capej hui aseíj mú'ee aseíj a'ij pej ti'itíj jín te'uteájturaa í Dios jemi.

'Mú'ee mi pej a'ij pua'a tí'ijri'ire mé jéjre'e, pauj mi'i seicié tiú'umua'ati, pajta nain jín tihua'utá'ixaate'en í teite í pej hui jín auteájturaa í Dios jemi. Aj pu hui xaa ayén tiraavíjite'e í pej piyen tiraata'ixaate'en í seíj a'ij ti ti'itíj jín te'uteájturaa í Dios jemi.

Tej nu'u jíme'en ráamua'ati ti'itíj ti nu'u ciyéjra'a pú'een

(Mt. 7:17-20; 12:34-35)

⁴³ Ayee pu'u ajta 'een, tíj í ciyej, nain ti ti'irí'een, ri'éene'en pu tí'itaaca. Ajta nain í ciyej ti caí ti'irí'een, capu ajta ri'éene'en tí'itaaca. ⁴⁴ Ajta

naŋjmi'i í ciyej ti t'í'itaaca, ayéé mú hui t'í'imua'amua me'íjna í ti t'í'itaaca, a'iné a'íjna í huaréj taca'i, capu a'íin rataca'i í ciyej ti tétzicare'e sino a'ij pu jetze me'ecan í ruciye'e. Ajta a'íjna í uuva taca'i, capu ajta a'íin rataca'i í jí'ítzizjca'ixa'a jetze sino a'ij pu ajta jetze me'ecan í ruciye'e. Ayee xu che'atá sena'a seajta t'í'ijmua'areeren ja'ati ti tévira'a pú'een tij r'í'i t'í'itevij nusu caí se'íjna jime'e a'ij ti rici.

⁴⁵A'íjna í ja'ati ti r'í'i t'í'itevij, a'íi pu hui r'í'i t'í'ixaxa'a, ajta a'íjna ti r'í'i t'í'ixaxa'a, a'úu pu me'ecan tzajta'an a'u ti jeíhua yá'avaa ti x'í'epi'in 'een. Ajta a'íin ti a'ij pua'a t'í'itevij, a'íi pu a'ij pua'a t'í'ixaxa'a, ajta a'íjna ti a'ij pua'a t'í'ixaxa'a, a'úu pu hui me'ecan tzajta'an a'u ti jeíhua yá'avaa ti a'ij pua'a 'een. Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. Ja'ati ti na'a, a'íi pu hui t'í'ixaxa'a a'íjna jime'e í ti rá'avaa í ru tzajta'a.

A'ij ti nu'u sej t'í'ijri'ire, ajta í sej

(Mt. 7:24-27)

⁴⁶Seajta mú'een, mi sej hui caí siyen t'í'iruure a'ij nej tejá'amua'ixaate'e, a'iné 'een jín siyen t'í'inejee t'í'ijn: “Nevástar'a, nevástar'a.”

⁴⁷Ayee nu hui tejámuaatá'ixaate'esin a'iné 'een a'íjna í ja'ati ti neetzi jemi mú a'uvé'emej ti ij neetzi huanamua, ajta ayén tiú'uruuren a'ij nej ti'ixa.

⁴⁸Ayee pu hui 'een t'í'ij a'íjna í ja'ati ti chí'i ájtaahuaca'a. A'íjna í ja'ati, jé'ecan pu ru'ucá'ijche tété'imua. T'í'ij jí rá'ajtaahuaca'a í jaxu'u í tete japua. Mat'í'ij mi huatéviiyeca'a. Ajta huatámi'iyeca'a í játe'ana. Aj pu i jetzen ajté'a í játe'ana í chí'ij. Ajta a'íin í chí'ij, capu hui á'ave a'iné temua'a pu naa r'í'i tirá'ajtaahuaca'a í ja'ati.

⁴⁹Mi ajta, a'íjna í ja'ati ti ayén t'í'inenamua, ti pua'a caí ayén tiú'uruuren a'ij nej ti'ixa, ayéé pu hui 'een t'í'ij í sej ti ajta chí'ij ájtaahuaca'a. Capu ru'ucá'ijche tété'imua a'íjna í ja'ati. Mat'í'ijtá mi huatéviiyeca'a. Ajta huatámi'iyeca'a í játe'ana. T'í'ij jetzen ajté'a, aj pu i rá'arie. Nain pu hui tejá'urie a'íjna í ja'ati.

T'í'ij nu'u Jesús tiráhuua a'íjna í ti ravaire'e a'íjna ti anxíte t'í'ajta

(Mt. 8:5-13)

7 T'í'ij Jesús raatapuá'ajta'a ti tihuá'a'ixaate'eca'a í teite, aj pu i a'uun á'uraa u Capernaúm. ²A'uun pu sej a'utéveeca'a xantaaru'u ti anxíte t'í'ajta. A'íjna jemi, sej pu t'í'icui'i ti jemin t'í'ivaire'e. Pu'uri á'ame'erejca'a. Ajta í xantaaru'u, jeíhua pu raxí'eve'eca'a a'íjna ti jemin t'í'ivaire'e. ³T'í'ij jí a'íin anxíte ti t'í'ajta, a'íi pu ráamua'areeri'i a'ij ti t'í'it'í' ruurejca'a í Jesús. Aj pu i teite huata'áij mej mi ya'utájeeve. A'íime í teite, a'ii mú a'íin pu'éene'e í mej Israél jetze ajtéme'ecantaca'a, majta í mej t'í'ajta'a u teyujta'a.

⁴Mat'í'ij mi a'uun e'iré'ene a'u ti Jesús a'utéveeca'a. Jéíhua mú raatéeje. Ayee mú tiraata'ixaa t'í'ijn: —Jé'ecan pu raavíjte'e pej á'ume'en jemin a'u ti é'eche pej pi piyen huárini a'ij ti timuaatáhuaviira.

⁵Jé'ecan pu hui r'í'i titájcha'íi a'íjna. Ajta a'íi pu rá'ajtaahuaca'a í teyuu. — Ayee mú tiraata'ixaa.

⁶T'í'ij jí Jesús u á'ume huá'a jamuan. Aa pu vejl'i'í aumé'ecaa, t'í'ij a'íin ti anxíte t'í'ajta, ajta pu ru'amiigustemua'a huata'áij mej mi miyen tiraata'ixaa ti nu'u caí a'uun e'ará'asti a'ujna ti é'eche. Ayee mú tiraata'ixaa t'í'ijn:

—Nevástará'a, capu hui rí'i tiraavíjte'e pej anú'asti. ⁷A'íj pu jín, capu ayén tiná'amitiéjte'eca'a ti raavíjte'e nej ne'uun a'atanén a'u vej a'utéveeca'a. Tí ij caí muamuári'eriste'e, ayé pepu'u hui huárini pej raataxáj yee pu'uri huarúj í ti ajemi tí'livaire'e. Tí pua'a piyen tiu'utaxáj, aj pu a'íin rujni í ti ne jemi tí'livaire'e.

⁸A'íj nu hui jín niyen tí'imua'ixaate'e a'iné sefj pu tí'ine'ajite'e ineetzí. Nee nu neajta ti'itíj jín antínmua'aree; neajta tihuá'ajite'e í xantaaru'u. Tí pua'a sefj netiu'uta'ajite'en yee aricu, a'íi pu ayén rini ti á'ume'en. Na'ari ti pua'a sefj niyen tiu'utá'ixaate'en yee mú a'utá'iyi'i, ayée pu rini ti mú a'uvé'eme'en. Ayee nu hui tiraata'ixaate'en a'íjna ti nej jemi tí'livaire'e yee ayée pej huárini. Ajta a'íin, ayée pu rini. —Ayee pu tiraata'ixaa a'íjna í xantaaru'u a'íjna í Jesús.

⁹Ajta a'íin Jesús, tí'íj ayén tiráanamujri'i, jé'ecan pu naa rí'i tira'utasefj a'íjna jemi. Tí'íj jí pfi a'uré'eve ti ij hua'usefírajra'ani í teite í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Ayee pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Ayee nu tejá'amua'ixaate'e, a'u ti huatacá'a íye Israél, canu hui ja'anáj ja'ati huáteu ti ayén che'atá na'a té'atzaahuate'e tíj a'íjna í xantaaru'u. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

¹⁰Majta me'ín í mej tiu'uta'ajíti'ire, a'íi mú a'uré'aci a'u ti é'eche a'íjna í xantaaru'u. Matí'íj a'uré'ene, pu'uri huarújcaa a'íjna ti jemin tí'livaire'e.

**Tí'íj nu'u Jesús ajtahua'a raata'ají
ti huatarún í tí'íríi huamí'i**

¹¹A'atzu a'ateevi'i, Jesús pu a'uun a'ará'a chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa

tíjín Naín. Majta mú a'ucfj jamuan a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Majta seica í teite, mu'íití mú a'ucfj jamuan. ¹²Mu'uri vejli'i aujú'ucaa ta'anténine'i chajta'a jetze matf'íj seica antínájcheca'a mej mí'ichi huáchuisime'e. A'íjna í mí'ichi, a'íi pu pú'eene'e yaujra'an í 'íita'a ti rusefj. A'íi pu'u caj pítí'iyaujra'antaca'a ti teáatacan. Jéihua mú teite jamuan huajú'ucaa.

¹³Tí'íj Jesús raasefj, jéihua pu huataújxieemiste jemin í 'íita'a. Aj pu i ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Capej ayeine.

¹⁴Tí'íj jí ajteáxiireca'a. Aj pu i ra'ajtamuaríej í ciyej ti japuan 'ujcá'a a'íjna ti huamí'i. Majta me'ín í mej ráachuisime'e, a'íi mú huatéhuiixi. Aj pu i Jesús ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Mú'ee, temuaj, ayée nu tí'imua'ixaate'e yee: Ájchesi. —Ayee pu tiraata'ixaa.

¹⁵Ajta a'íin ti huamí'i, a'íi pu a'ujyejíxi. Aj pu i a'utéjche ti tiu'utaxáj. Tí'íj jí Jesús raatátui í náanajra'an. ¹⁶Matf'íj mi naími'i naa rí'i tira'utasefj a'íj ti ti'itíj huáruu í Jesús. Jé'ecan pu utéevatzi í huá'a tzajta'a. Matf'íj mi rí'i tiu'utá'a í Dios jemi. Ayee mú tiu'utaxájtaca'a tíjín:

—Ja'ati pu hui huatasefjre ítejmi jemi ti ve'ecán jín ti'itíjvee, ajta ti Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a. Pu'uri mú a'uvé'emej í Dios ti ij hua'utévaire'en í ruteftestemua'a.

¹⁷Nainjapua mú ráamua'areeri'i a'íj ti tí'tí huarfj a'íjna í Jesús. Nainjapua tíj na'a a'uun ti huatacá'a u Judea, ajta 'á'ayee ti huacá'a, naími'i mú ráamua'areeri'i.

**Tí'íj nu'u Juan hua'uta'íteca'a í Jesús
jemi**

(Mt. 11:2-19)

¹⁸Majta me'ín í mej jamuan á'ujujhua'ane'e a'íjna í Juan ti

huá'amuai'ihuaca, a'íi mú raatá'ixaa a'ij ti Jesús rijcaa. Tí'ij jí hua'apuaca huatajé a'íjna í Juan. ¹⁹Aj pu i hua'uta'íteca'a mej mi raata'íhua'u a'íjna í Jesús yee ni qui mú'ee pe'ín pú'een a'íjna ti nu'u mé'e vé'eme, na'ari ayén tiú'ujxe'leve'e tej sej huachú'eve'en. Matí'ij mi a'ucíj.

²⁰Matí'ij mi me'uun e'iré'ene a'u ti a'utéveeca'a a'íjna í Jesús. Matí'ij mi miyen tiraata'ixaa tíjín:

—A'íjna í Juan ti huá'amuai'ihuaca, a'íi pu hui taja'uta'íteca'a tej ti tiyen timuaata'íhua'u yee: “¿Ni qui mú'ee pe'ín pú'een a'íjna ti mé'e vé'eme na'ari teuj sej chu'eve'e?” —Ayeé mú tiraata'ixaa.

²¹Ajta a'íin í Jesús, auchén pu mu'licáca tiú'uhuaa í mej tí'icucuí'ica'a, ajta seica í mej caí ri'éene'e í ru jetze, ajta í mej tiyaaru'u huá'a tzajta'a seijre'eca'a. Ajta a'íime í mej aracúcu'unijmee, a'íi pu tihuá'uhuaa mej mi majtáhua'a atanéjne'ere.

²²Tí'ij jí Jesús ayén tiha'utá'ixaa a'íimej í ti Juan hua'uta'íteca'a tíjín:

—Sericu mú'een. Setá'aj á'uju'un í Juan jemi, setá'aj tiraata'ixaate'en a'ij sej seri tiu'uséij, a'ij sej seri tiú'unamuajri'i yee a'íime í mej aracúcu'unijmee, a'íi mú hui meri majtáhua'a mé uunéjne'e. Majta a'íime í mej anacyáaxavi'ijmee, a'íi mú meri'ijtáhua'a á'ujuhua'an. Majta a'íime í mej tíjcúcuu'ineca'a me'íjna jime'e ti tineájxi huá'ahua'ira'a jetze, ti ayén ántehuaa tíjín lepra, mu'uri huarúj. Majta a'íime, í mej nácuxa'itaca'a, mu'uri'itáhua'a huíteánajca'amua. Majta a'íime í mej meri huácuii, mu'uri majtáhua'a mena'a huatarúj. Neajta hui tihua'utá'ixaate'esin a'íime í mej caí

a'ij té'eviuca'i a'íjna jime'e í niucuari í mej jín huataújtemua'ave'en.

²³Rí'i pu hui tiraatá'asin a'íjna í ja'ati ti caí a'ij pua'a tiraatá'an mé núurieeni, a'íjna jime'e ti caí ché'e té'eviuca'i neetzi jemi. —Ayeé pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

²⁴Matí'ij mi a'ucíj a'íime í mej Juan jamuan á'ujuhua'ane'e. Tí'ij jí Jesús a'utéjche ti tihuá'itíiii í teite a'íjna jime'e í Juan. Ayeé pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—¿Tí'itájni sej a'utéeseij se'újna í 'itzitá? ¿Ni qui huiini xámua'ij u se'usej ti eeca raru'uxante'e? Caxu xaa ne'u. ²⁵Ca'ín, ¿tí'itájni sena'a hui a'utéeseij? ¿Ca'ín ja'ati sena'a u a'utéeseij ti ri'éene'en te'ucáaviij? Caxu xaa ne'u, a'íné xu'uri ramua'aree tíjín a'íime í mej miyen ri'éene'en te'ucaviijmee, majta a'íime ti hua'aráanajche najmli'i tíj na'a ti tí'ijnajche, a'úu mú é'eche a'u mej rey é'eche.

²⁶Ari ti pua'a secaí se'íjna a'utéeseij, ¿tí'itájni sena'a a'utéeseij? ¿Ni qui hui sej ti Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a? Jee tzíte'e, ayéé nu tejá'amua'ixaate'e yee a'íi pu pírici. Ajta a'íin, jaítze'e pu ve'ecán jín tí'itéjvee. ²⁷A'ii pu hui a'íin pú'een í ti jíme'en rá'axa í yu'uxari jetze tíjín:

Neé nu hui sej amuacá huata'fti ti huatasej're'esin pecaí mú'ee.

A'íi pu rí'i huá'aruuren í teite mej mi mua'ancuré'evi'itín mú'etzi.

²⁸Ayeé nu tejá'amua'ixaate'e yee a'íime tzajta'a najmli'i í teite í mej huatasej're'iyen chaanaca japua, capu ja'ati ja'anáj te'enteájrupi tí'itáj jime'e í ti jaítze'e ve'éé caí í ti jín tí'itéjvee a'íjna í Juan. Mí ajta, a'íin

ti jaítze'e ciliéene'e jín ti'it'éjvee í Dios jemi, jaítze'e pu hui ve'ecán jín ti'itevéé a'ame a'íjna í ja'ati caí a'íjna í Juan a'ájna xicá'ra'a jetze ti Dios ayén aut'échesin ti tiu'uta'á'jta nainjapua.

²⁹Majta naími'i í mej ráanamujri'i a'ij ti tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Juan, a'íí mú hui ra'ancuré'a a'ij ti tí'ijxe'leve'e í Dios me'íjna jíme'e ti Juan huá'umuai'ihua. Ayee mú che'atá mena'a ra'ancuré'a a'íime mej tí'iteji'ivi.

³⁰Majta hui a'íime í fariseos, majta a'íime í mej tiú'ujmua'ate í yu'uxari jetze ti Moisés ra'uyú'uxaca'a, a'íí mú hui ratéteca'a a'ij ti tí'ijxe'leve'e í Dios a'iné camu huaújmuai'ihuaca'a í Juan jemi. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

³¹Ajtahua'a seicié pu ayén tihua'uta'íhua'uri'i í Jesús tijín: —¿A'iné nena'a tiraataxáj yee ayée mú 'een a'íime í teite jii mej huáteemua? ¿Ni caí mé'e ti'it'ij ti ayén 'een cumu a'íime?

³²Ayee mú hui e'en mat'ij í ti'iríí mej á vejli'i a'ujteí a'u mej tejá'atua. A'íí mú miyen tihua'ataj'í'ivi í seica tijín: “Tetiutac'í'site sej si tiu'utéene'en, mi seajta caí, caxu tiu'utéenei. Teajta tu tiu'utáchuicaca'a ti tiú'uxieemiste'e jíme'e, mi seajta caí, caxu huaújyeineca'a.”

³³Ayee nu tejá'amua'ixaate'e a'iné a'íjna í Juan, tí'ij a'íin yé uvé'ene, capu hui pan cua'aca, capu ajta viinu ye'eca. Seajta mú'een, ayée xu e'en mat'ij a'íime í ti'iríí se'íjna jíme'e sej siyen tí'ixa se'íjna jíme'en í Juan tijín: “Tiyaaru'u pu tzajta'an seijre'e.”

³⁴Neajta inee, i nej neajta huá'a jetze airáane í teite, nee nu tí'icua'a, neajta ye'eca. Seajta mú'een, ayée

xu tí'ixa neetzi jíme'en yee huápi'i nu tí'icua'a, neajta netahuaive. Ayee xu seajta tí'ixa tijín yee ye'ecui huat'éjvee hua'amiigu a'íime mej tí'iteji'ivi, ajta a'íime í mej a'ij pua'a titetiújcha'íí. ³⁵A'íjna ti Dios jemi r'í'i meteúumua'aree, a'íí mú hui ramua'aréeren í yaújmua'ame'en í mej r'í'i metíteumuámua'aree í Dios jemi. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

Tí'ij nu'u Jesús a'utéveeca'a a'u ti é'eché í Simón ti fariseo pú'eene'e

³⁶Ayee pu ja'anáj tiuju'ur'fj. Sej pu raatá'inee a'íjna í Jesús ti jamuan tiú'ucua'ani. A'íjna í ja'ati, fariseo pu pú'een. Ayee pu ántehuaa tijín Simón. Aj pu í Jesús á a'ur'é'ehui'ixi a'u ti meesa vejli'i a'ut'éjvee a'ij mej tiraax'í'epi'íntari'iri'i a'íjna ti raatá'inee.

³⁷Ajta a'íin 'íita'a, a'úu pu a'utéveeca'a. Jéihua pu a'ij pua'a tí'itiújcha'iica'a a'íjna í Dios jemi. Tí'ij jí a'íí ráamua'areeri'i tijín a'úu pu tejé'ecua'a fariseo ti é'eché a'íjna í Jesús. Aj pu í tetej limeetajra'a pu e'evé'ejaj. Tí'ití pu urajmuua ti naa teáar'íe. ³⁸Tí'ij jí á vejli'i a'utéechaxi a'u ti Jesús anu'uhuaré'eca'a í meesa a'ut'éjvee. Ruyeineca'a a'íjna í 'íita'a. Tí'ij jí Jesús fíca jetze títzutixi í ti a'itajá'ara'atajye'icaa a'íjna í 'íita'a. Tí'ij jí rucipúa jín racáhuatzi'iri'i, ajta ra'anáapi'ítze. Tí'ij jí iicá'ra'an jetze racáaxire a'íjna ti naa teáar'íe.

³⁹Ajta a'íin fariseo ti Jesús huatá'inee, tí'ij raasej a'ij ti rijcaa a'íjna í 'íita'a, ayée pu tí'imua'ajca í ru tzajta'a tijín: “Tí pua'a amín pú'eene'en tevi sej ti Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a, a'íí pu hui ramua'aréeren tí'it'ij ti tévira'an pírici

a'fjna í 'fita'a ti a'ij pua'a ti'itíújcha'ii í Dios jemi.”

⁴⁰ Ajta a'fín Jesús, ayée pu tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Simón, ti'itfj nu muaatá'ixaate'esin.

Ayee pu tiu'utaniú a'fjna í Simón tijín:

—Maeestru, patá'aj naatá'ixaate'en.

⁴¹ Aj pu i Jesús ayén tiraata'ixaa tijín:

—Seica mú nu'u hui tirá'acha'iire'eca'a me'fjna í ja'ati ti tumin hua'utániíjte, a'fmej mej hua'apua. Se'fj pu nu'u ayén tirá'acha'iire'eca'a a'achú cumu anxíj ciento í tumin. Ajta í se'fj, ayée pu nu'u tirá'acha'iire'eca'a a'achú cumu muáacua jetze í tumin.

⁴² 'Ja'iné camu a'atzu tí'tituaave'e í mej jín tiraanájchite'en, a'fí pu nu'u hui tihua'utá'uuni'iri'i a'fmej í mej hua'apua a'achú mej caj tirá'acha'iire'eca'a. Me'ecui xaa, ¿a'iné timuá'amitiejte'e? ¿A'ataani hui jaítze'e raxí'eve'e a'ame a'fjna í ti hua'utá'uuni'iri'i? —Ayee pu Jesús tiraata'íhua'uri'i.

⁴³ Ajta a'fín í Simón, ayée pu tiu'utaniú tijín:

—Ayee pu tiná'amitiejte'e ineetzi a'fjna jime'e ti tihua'utá'uuni'iri'i, a'fí pu hui jaítze'e raxí'eve'e a'ame a'fjna ti jaítze'e tirá'acha'iire'eca'a a'iné jaítze'e pu tiraatá'uuni'iri'i.

Jesús pu ayén tiraata'ixaa tijín:

—Xí'epi'in pej hui tiu'utaxájtaca'a.

⁴⁴ Aj pu i píi a'uré'eve ti ij raase'fj a'fjna í 'fita'a. Aj pu i ayén tiraata'ixaa a'fjna í Simón tijín:

—¿Ni pecaí rase'fj pe'fjna i 'fita'a? Nee nu uteájrupi íyuu pe é'eche. Capej racáaxire í jaj í ne'fíca jetze. Mí ajtá'i amín í 'fita'a, a'fí pu hui na'anafíri'i ne'fíca jetze a'fjna

jime'e ti a'itajá'ara'atajye'icaa. Ajta na'anáhuatzi'iri'i í rucipúa jime'e.

⁴⁵ 'Mú'ee pej hui caí nu'itépi'ítze. Mí ajtá'i amín mí 'fita'a, t'fj na'a ti huiiteájrupi yú chi'ita, a'fí pu na'anáapi'ítze í ne'fíca jetze. ⁴⁶ Mú'ee pej caí na'avé'exiri'iri'i ti'itfj aceite yen nemu'uutze'e. Mí ajtá'i amín, a'fí pu hui na'anáxiri'iri'i í ne'fíca jetze ti'itfj ti naa teáar'f'e.

⁴⁷ 'A'fj nu jín niyen tí'imua'ixaate'e. A'fí pu je'fhua auteájturaa í Dios jemi. Neajta nu nain tiraatá'uuni'iri'i a'iné je'fhua pu nexí'eve'e já'araa. Mí pajta mú'ee, mí nej c'fj caj timuaatá'uuni'iri'i, mú'ee pej hui c'fj caj tí'inexe'eve'e. —Ayee pu tiraata'ixaa.

⁴⁸ Ajta Jesús pu ayén tiraata'ixaa a'fjna í 'fita'a tijín:

—Nu'uri hui timuaatá'uuni'iri'i í pej jín auteájturaa í Dios jemi.

⁴⁹ Majta me'ín í seica í ti hua'utá'inee, mat'í'ij miyen tiráanamujri'i, mat'í'ij mi aute'jhuii mej ti'ihuaúrihua'u, tijín:

—¿A'ataani pú'een amíjna mí ti tíhua'utá'uuni'ira a'fjna jime'e í mej jín auteájturaa í Dios jemi? —Ayee mú tiu'uteáurihua'uraca'a.

⁵⁰ Ajta Jesús ayén tiraata'ixaa a'fjna í 'fita'a tijín:

—Pu'uri Dios mua'irájtuaa a'iné peté'atzaahuate'e mú'ee. Aricu hui á'ura'a axi'éehua. —Ayee pu tiraata'ixaa.

Majta nu'u a'fime í 'uuca í mej ravaire'eca'a me'fjna í Jesús

8 T'í'ij ayén tiuju'ur'fj, a'úu pu á'uche'ecane'e t'fj na'a a'uun mej a'uchéjme í chajta'a jetze, ajta a'imuá mej a'uchéjme. Jesús pu tihua'utí'itíiri'i a'fjna í niuucari í mej

jín huataújtemua'ave'esin, ti jíme'en raxa í Dios ti nainjapua tí'ajta. Majta mú á'ujujhua'ane'e a'íime í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase. ²Majta seica jamuan á'ujujhua'ane'e mé 'uuca, í ti Jesús tihuá'uhuaa, ajta a'íime í ti huá'a jetze tiyáaru'use huatamuári. A'ii mú a'íin pú'een a'íjna í María, mej miyen ratamuá'amua tíjín Magdala ti é'eme'ecan. A'íjna jetze í 'íita'a, a'íj mú jetze huiráaci í tiyáaru'use í mej aráhua'apua ará'ase.

³Sej pu ajta á'uche'ecane'e ti ayén ántehuaa tíjín Juana, íra'ara'an pu pú'een a'íjna í Chuza, í ti ti'it'éjvee í Heródes jemi. Ajtahua'a sej, a'íjna í Susana, majta jeihua, mé mu'íit' mej jamuan á'ujujhua'ane'e. A'íi mú majta ravaire'eca'a me'íjna í Jesús, majta a'ímej í seica í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase me'íjna jime'e í mej tí'ijcha'íica'a a'ímej í 'uuca.

A'íjna í ja'ati ti nu'u tí'ihuaste'eca'a

(Mt. 13:1-9; Mr. 4:1-9)

⁴Majta í teite mej a'ímuá a'uchéjme, maúche'e mú ajteáxiirijme'ecaa. A'uu mú a'aráci'ica'a sej chajta'a jetze, ajtahua'a sej, ajtahua'a sej. Mat'íj mauj e'evé'ec'íica'a, Jesús pu ayén tiu'utámuaritaca'a tíjín:

⁵—Ja'ati ti nu'u hui tí'ihuastehua'a, u pu nu'u á'ume ti tejé'ehuaste'en. Aa pu aumé'ecaa ratáhua'anáa í imue'eri. Seica pu nu'u juye jetze huavatzíjraa. Mat'íj mi japuan huachécajraa a'íime í teite. Majta pina'ase, júte'imua mú a'icára'arave'e. Aa ma'uráaseajrá'a meráacuaa.

⁶Ajta seica í imue'eri, a'úu pu nu'u hui huavatzíjraa tetej tzajta'a. Tí'ij ajnéjxi, aj pu i huaré'ataa í xicaj jime'e a'liné capu huariéenajye'icaa.

⁷Ajta seica í imue'eri, a'úu pu nu'u huavatzíjraa a'u ti a'utzicare'eme. Ajta a'íin í tzicare'e, a'íi pu nu'u huavaújse jamuan í imue'eri. Capu tiu'utá'a í imue'eri ti te'ejnéjxi'ín.

⁸Ajta seica í imue'eri, áa pu nu'u huavatzíjraa a'u ti a'urí'en í chuej. Naími'i pu hui huanéj. Jéihua pu nu'u tiú'uciireca'a. Jéihua pu jaítze'e airájraa caí í seica ti raahuáste. — Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

Tí'ij raatapuá'ajtaca'a ti tiu'utaxájtaca'a, aj pu i ayén tihua'utá'ixaa ca'anín jime'e, tíjín:
—Mí sej huiteánajca'amua, xáanamujri'i hui temua'a naa. Yee pu'u.

Tí nu'u a'íjna jín tihuá'ítiiri'i í niuucari

(Mt. 13:10-17; Mr. 4:10-12)

⁹Majta a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, a'íi mú raata'íhua'uri'i a'ij ti huataújmua'a a'íjna í niuucari ti raatamuáritaca'a.

¹⁰Ayee pu tihua'utá'ixaa tíjín:
—Dios pu amuaatá'a sej yaú'itííe xa'araa í ti rú'avaa í Dios jemi a'íjna jime'e a'ij ti a'íin tí'ajta. Mí ajta í seica, canu hui e'ehuauritííecan jín tihua'utá'ixaate'esin, sino chuijtari nu'u jíme'en tihua'utá'ixaate'esin ti ij ayén tihuá'uruuren a'ij ti té'eyu'usi'i tíjín:

Mú'een xu nu'u xaa mé
uunéjne'eri xá'aju'un.

Aru, caxu ti'it'íj seijran.

Mú'een xu xaa ranamua.

Aru caxu hui yaú'itííe xá'aju'un.

Jesús pu ayén tihuá'ixaate'e a'ij ti huataújmua'a í niuucari

(Mt. 13:18-23; Mr. 4:13-20)

¹¹A'íjna í niuucari nej raataxájtaca'a, ayée pu hui huataújmua'a. Í imue'eri, ayée

pu 'een tǎj í niuucari ti Dios jemi é'eme'ecan.

¹²'Ajta í imue'eri ti huavatzǎjraa juye jetze, ayée pu 'een matǎj a'fime í mej ranamua í niuucari ti Dios jemi é'eme'ecan. Ajta a'fín tiyaaru'u, a'fí pu hui a'ure'enén, tihuá'ari'ira í niuucari ti huá'a tzajta'a huateǎjturaa. Ayee pu rici mej mi caí rá'antzaahuat'e'en, ti ij caí Dios hua'irǎjtuaani.

¹³'Ajta a'fǎjna í ti tetej tzajta'a huavatzǎjraa, ayée pu hui 'een matǎj a'fime í mej huataǎjtemua'ave matǎj amuacaí ráanamua'jri'i. Mí majta a'fime, camu a'atzu té'eviicua'i. A'atzu mú á'atee mej té'atzaahuat'e'e. Aru tǎ'ijta teja'ure'enén a'ǎjna xicǎjra'a mej jetzen tirajpuafitzi, camu cha'a te'utáviicua'i. Ca'anacan mú mé rúujisin.

¹⁴'Ajta a'fǎjna í imue'eri ti a'uun huavatzǎjraa tzicare'e tzajta'a, ayée pu hui 'een matǎj a'fime í mej ranamua í niuucari. Aru a'fime, í mej mauj yen huaté'uu íiyen chaanaca japua, jé'ecan mú a'ij té'ujmua'ate me'fǎjna jime'e í ti huá'amuari'eriste'e na'ari a'fǎjna jime'e í mej jeǎhua tǎ'ijcha'íi ca'fín a'fǎjna jime'e í ti hua'aráanajche ti naa seijre'e. A'ǎj pu jín camu araúrate mej jeǎhua rǎ'í tiu'utátuiire'en í Dios jemi.

¹⁵'Ajta a'fǎjna í imue'eri ti a'uun nu'u huavatzǎjraa í chuej japua a'utí a'urí'en, ayée pu 'een tǎj a'fime í mej urarí'ene'ejme í ru tzajta'a, majta á'ujca'ane ruxí'evi'ira'a jime'e ti Dios hua'uta'a'ǎj nain jime'e. A'fí mú hui ranamua í niuucari, majta ru'uté'an í ru tzajta'a. Majta te'utáviicua'i. Ayee mú 'een jín huarín, jeǎhua mú rǎ'í tiu'utátuiire'esin í Dios jemi.

A'ǎj nu'u jín tǎ'ivaire'e a'ǎjna í aparauu

(Mr. 4:21-25)

¹⁶'¿A'iné tejamuá'amitiejte'e mú'ejmi a'fǎjna jime'en í ja'ati ti hui aparauu ti'itǎj tǎcha'íi? Tǎ'ij rá'ajtaira, ¿a'uné jetze iyé'eruuren? ¿Ni qui xa'ari tzajta'a ruutéchajta na'ari caama jete ye'iráchajta? Capu xaa ne'u. Ja'ati ti na'a án pu imuá ya'ujchájtza mej mi atáneere í taj jime'e í mej a'uteáru'ipi. ¹⁷Ajta, na'fimi'i tǎj na'a mej avíitzi'i jín miyen rici í teite, capu hui ayén éene'e a'ame. A'fí mú xaa hui ramua'aréeren tǎ'ij Dios mé jéjre'e raatasejrata.

¹⁸Rǎ'í xu'u mú'een sej si temua'a naa tiráanamua, a'iné ti pua'a ja'ati ti'itǎj tǎcha'íi í Dios jemi, Dios pu jaítze'e tiraatáasin. Ajta a'fín ti caí ti'itǎj tǎcha'íi í Dios jemi, Dios pu hui rá'ari'ira a'fǎjna í ti ayén tiráamitiejte'e ti nu'u tǎ'ijcha'íi. — Ayee pu tihua'utá'ixaa a'fǎjna í Jesús.

Í mej nu'u teitestemua'ame'en pú'een í Jesús

(Mt. 12:46-50; Mr. 3:31-35)

¹⁹Ajta a'fín naánajra'an í Jesús, majta ihuáamua'ame'en, a'fí mú e'iré'ene mej mi raasej. Aru, capu huatári'iristareca'a mej ajteáxiire á vejlí'i jemin a'iné jeǎhua mú teite aité'uuca'a tá'apueerta. ²⁰Ja'ati pu ayén tiraata'ixaa a'fǎjna í Jesús tǎjín: —Mé pua'acié mú a'uté'uu a'anáàna, majta a'ihuáamua'a. Méjxe'eve'e mej muaasej.

²¹Ajta a'fín Jesús, ayée pu tiu'utaniú tǎjín:

—A'li mú hui a'fín pú'een í nináàna, majta í ne'ihuaamua'a, a'fime í mej ranamua í niuucari ti Dios jemi é'eme'ecan, majta miyen rǎ'í

tirá'astijre'e a'ij ti tiú'ujxe'leve'e. —
Aye'e pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

Tí'ij nu'u Jesús raatépua'ajte í eeca

(Mt. 8:23-27; Mr. 4:35-41)

22Ja'anáj ti ayén tiuju'ur'íj. Jesús
pu ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í mej
jamuan á'ujujhua'ane'e tíjín:

—Tich'é'e antá'ciine u jetze pújme'en
a'u ti a'alaguun.

Mat'íj mi atéeci í baarcu jetze.
Mat'íj mi a'uc'íj. **23**Maúche'e mú jaj
japua huajú'ucaa, ti'iquí huatá'cu
a'íjna í Jesús. Tí'ij jí huatá'eecareca'a,
ajta jeíhua pu ateáxijrihua'a
í jaj í baarcu jetze. Mu'uri t'n
a'ucá'rutijme'e.

24Majta a'íime í mej jamuan
á'ujujhua'ane'e, a'íi mú ya'ujíste a'íjna
í Jesús. Aye'e mú tiraata'ixaa tíjín:

—Maeestru, Tu'uri hui t'n á'ajamin.

Ajta a'íin Jesús, a'íi pu ájchee.
Tí'ij jí raatá'ijmíjri'i í eeca, ajta
japuutzari ti tiújta'ahua'a. Jíme'en
pu'u raatá'ijmíjri'i, aj pu í
huateápua'areca'a. Tí'ij jí naa
hua'é'ene'e já'araa.

25Tí'ij jí ayén tihua'uta'íhua'uri'i
a'ímej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e
tíjín:

—¿A'iné 'een jín secáí
té'atzaahuat'e?

Ajta a'ímej jemi, jé'ecan utéevatzí
í huá'a tzajta'a. Jé'ecan mú majta
a'ij pua'a tira'utase'íj. Aye'e mú
t'í'ru'íhua'uraca'a tíjín:

—¿Tí'itáani tévira'a pú'leen amíjna?
A'íi pu hui tihuá'ajte'e í eeca, ajta í jaj,
majta hui rá'antzaahua.

Í ja'ati ti nu'u Gadara é'eme'ecan

(Mt. 8:28-34; Mr. 5:1-20)

26Mat'íj antac'íj, a'úu mú a'ará'a
a'úu ti huatacá'a u Gadara. U jetze

pújme'en ti é'eseijre'e u Galilea.

27Tí'ij jí Jesús a'itá'raa í baarcu jetze.
Aj pu í se'íj ra'antinájche'ca'a. A'uu
pu é'eme'ecan í chajta'a jetze a'íjna í
ja'ati. Tiyáaru'use pu tzajta'an seijre'e.
Pu'uri á'atee ti caí ti'it'é'he'ca'a
a'íjna í ja'ati. Capu ajta chi'íj jetze
chejca'a. A'uu pu'u e'echéjme'e a'u
mej mi'ichite e'levé'enaamuaca.

28Tí'ij raase'íj a'íjna í Jesús, án
pu e'erájve hí'cá'ra'an jetze í Jesús.
Jé'ecan pu huajíjhuaca'a a'íjna í ja'ati.
Aj pu í ayén tiraatajé ca'anín jíme'e
tíjín:

—¿A'iné ti'it'íj peteáruuren ineetzi
jemi, Jesús, í pej yaujra'an pírici í
Dios ti ta japua é'eseijre'e? Aye'e nu
hui t'í'imuahuavii. Capej hui pua'íjtzí
neetá'acare'en.

29Aye'e pu a'íin ja'ati
tiraatáhuaviiri'i a'íjna í Jesús a'íjna
jíme'e ti a'íin Jesús ari tiraata'a'íj
a'íjna í tiyaaru'u ti nu'u huiirájra'ani
í teví jetze. Mu'íi pu tiyaaru'u
raatéevi'i a'íjna í ja'ati. Majta a'íime
í teite í mej a'uun e'echéjme'e, a'íi mú
ra'amuá'í'iquíhua'a muájca'are'ara'an
jetze, majta ru'íica jetze alaambre
jíme'e. Mat'íj mi raaté'avaata.

Ajta a'íin í teví, t'í'ij pí na'a pu
rajtzá'ana'a í'alaambre, ajta mé
iyaúuruti a'u ti caí é'e ti'it'íj a'iné
tiyaaru'u pu tzajta'an seijre'eca'a.

30Tí'ij jí Jesús ayén tiraata'íhua'uri'i
tíjín:

—¿A'iné pua'antehuaa mú'ee?

Aye'e pu tiu'utaniú a'íjna í ja'ati
tíjín:

—I tej sei vi'ira'a ará'ase.

Aye'e pu tiraata'ixaa a'íjna jíme'e
í mej mu'íiti'íj tzajta'an seijre'e
í tiyaaru'use. **31**Majta a'íime í
tiyaaru'use, jeíhua mú rájhuaviiri'i
a'íjna í Jesús ti 'íj a'íin caí hua'uta'íte

mej á'uciine ti e'etécun a'u mej á'anami'i í tiyáaru'use.

³²Majta á vejl'i'i, í tuixu é'eciine, áa mú tejá'ucua'anen jirí jetze. Majta a'fíme tiyáaru'use, ayéé mú tiraatáhuaviiri'i me'fjna í Jesús ti hua'utá'an mej mi í tuixu tzajta'a a'uteároute. Aj pu i hua'utá'a. ³³Mat'í'ij huiráaci í tevi jetze, mat'í'ij mi a'uruáachejraa ca'anín jime'e. Mat'í'ij mi a'uteájrupi í í tuixu tzajta'a. Majta me'ín í tuixu a'uruáachejraa. Mat'í'ij mi ancáavatzí a'u ti e'encátee. Mat'í'ij mi áata'a atéevatzí. Mat'í'ij mi a'ujámi.

³⁴Majta a'fíme í mej huá'acha'iica'a í tuixu, mat'í'ij raasej'í a'ij ti ti'itj' huarj'í, a'fí mú a'uruáachejraa. Mat'í'ij mi hua'utá'ixa í teite chajta'a mé é'eché, majta a'ímuá mej a'uchéjme a'ij ti ti'itj' huarj'í.

³⁵Mat'í'ij mi a'fíme í teite, a'úu mú e'iré'ene mej mi raasej'í. Mat'í'ij a'uun e'iré'ene a'u ti Jesús a'utéveeca'a, a'úu mú yá'uteu a'fjna í ja'ati í mej jetzen huiráaci a'fíme í tiyáaru'use. A'u pu a'utácatii í Jesús jemi. Pu'uri ti'it'échejca'a. Capu ché'le rutímua'iraca'a. Mat'í'ij mi tiu'utátziin temua'a jeihua.

³⁶Majta a'fíme í mej raasej'í, a'fí mú tihua'utá'ixaa í teite a'ij ti Jesús tiráahuaa a'fjna í ja'ati tiyáaru'use mej tzajta'an seijre'eca'a. ³⁷Mat'í'ij mi naími'i í mej a'uun a'uchéjme t'j' na'a ti a'uun huatacá'a u Gadara, a'fí mú rájhuaviiri'i a'fjna í Jesús, ti nu'u á'ura'ani a'iné jeihua mú tiu'utátziin. A'fj pu jín Jesús ateájraa í baarcu jetze. Ti'ij jí á'uraa.

³⁸Ajta a'fín í ja'ati tiyáaru'use mej jetzen huiráaci, jeihua pu rájhuaviiri'i a'fjna í Jesús ti raatá'an ti jamuan á'ura'ani. Mí ajta i caí, capu raatá'a ti jamuan á'ura'ani.

³⁹Ayee pu tiraata'ixaa t'j'jn:

—Patá'aj hui huaré'ara'ani a'u pej é'eché patá'aj hua'utá'ixaate'en a'ij ti muáaruu í Dios, a'fjna jime'e ti huápi'i ruxe'eve'e.

Aj pu i á'uraa a'fjna í ja'ati. Ti'ij jí nainjapua t'j' na'a a'uun ti huatacá'a í chajta'a jetze, a'fí pu hua'utá'ixa a'ij ti ti'it'í ráaruu ti huápi'i ruxe'eve'e a'fjna í Jesús.

Tí nu'u yaujra'an pu'éene'e í Jairo, ajta nu'u a'fjna í 'fita'a ti tí'icui'ica'a

(Mt. 9:18-26; Mr. 5:21-43)

⁴⁰Ti'ij Jesús a'uré'araa yú jetze p'j'jme'en, jeihua mú teite ra'ancuré'evi'iti. Muaate'ujtemua'ave a'iné a'fí mú rachú'eve'eca'a. ⁴¹⁻⁴²Jíme'en pu'u Jesús a'uun a'ará'a, aj pu i se'j' í ja'ati é'ejtunutaca'a á vejl'i'i jemin í Jesús. Ayee pu ántehuaa t'j'jn Jairo. A'fí pu ti'áijta u teyujta'a. Ti'ij jí a'fín raatáhuaviiri'i ti Jesús a'uré'enen jemin chajnan a'iné pu'uri nu'u á'ame'ere í yaujra'an. Ajta, a'fí pu'u caj pít'í'ijyauj, íitacan. Ajta a'fjna í yaujra'an, ayéé pu rájcha'íi a'achú cumu tamuáamuata'a japuan hua'apua nine'ira'a. Ti'ij jí Jesús á'uraa jamuan. Majta í teite, jeihua mú ajteáxiireca'a jemin. Temua'a mú tité'ecataca'a.

⁴³Ajta a'fín 'fita'a, áa pu ajta a'utéveeca'a. Pu'uri á'atee a'achú cumu tamuáamuata'a japuan hua'apua nine'ira'a ti ayén a'fjna jín tí'icui'i a'fjna jime'e ti tí'ira'asecare'e í xúure'e. Capu mé'e a'at'j'ca'a ti raayí'itihua'a ti tiráahuaate'en. ⁴⁴Ti'ij jí a'fín 'fita'a, huarita'an a'uré'ene. Aj pu i ra'ajtamuáriej í c'ixure'ara'an jetze. Jíme'en pu'u ra'ajtamuáriej, aj pu i huateápua'areca'a ti uvé'emi'iyé í xúure'e.

⁴⁵Ti'ij jí Jesús ayén
tihua'uta'íhua'uri'i tijn:

—¿A'ataani hui na'ajtamuaríej?

Naími'i mú miyen tiu'utaniú tijn:

—Canu nee.

Matí'ij miyen tiu'utaxájtaca'a, a'fjna
í Pedro, a'íi pu ayén tiraata'ixaa tijn:

—Maeestru, jeíhua mú ajteáxiiri í
teite mú'leetzi jemi. Majta á'ujtajche.

⁴⁶Mí ajta a'íin Jesús, ayée pu
tiu'utaxájtaca'a tijn:

—Ja'ati pu xaa na'ajtamuaríej.

Nee nu hui ráamua'areeri'i tí'ij
nemuári'eri'ira'a huirájraa. —Ayee pu
tiu'utaxájtaca'a a'fjna í Jesús.

⁴⁷Ajta a'íin í 'íta'a, a'íi pu
ráamua'areeri'i ti caí ri'írí ti
huateúravaa. Tí'ij jí e'iré'ene.

Ruvivé. Aj pu í é'ejtunutaca'a jemin
í Jesús. Tí'ij jí ayén tiu'utaxájtaca'a
a'iné 'een jín ra'ajtamuaríej mé jéjre'e
mejseíraca'a í teite. Ajta ayée pu
tiu'utaxájtaca'a a'fjna jime'e ti huarúj.

⁴⁸Aj pu í Jesús ayén tiraata'ixaa
tijn:

—Niyauj, pepu'uri hui huarúj pe'fjna
jime'e pej té'atzaahuat'e. Aricu,
á'ura'a axiéehua.

⁴⁹Aúche'e pu tí'ixáataca'a tí'ij sejí
e'iré'ene ti huá'a jetze ajtémecan
í mej a'uun é'eche í Jairo jemi,
a'fjna ti tí'ajta u teyujta'a. Ayee pu
tiraata'ixaa tijn:

—Pu'uri huamí'i ayauj. A'fj pej hui
jín caí cha'a tira'antiú'uuni'ira'an mi
maestro.

⁵⁰Tí'ij Jesús ayén tiráanamujri'i,
ayée pu tiraata'ixaa a'fjna í Jairo
tijn:

—Capej tí'itziine'e. Patá'aj
té'antzaahuat'en pena'a. Aúche'e pu
hui rujni. —Ayee pu tiraata'ixaa.

⁵¹Matí'ij mi a'ucj. Matí'ij me'uun
a'ará'a Jairo ti é'eche. Matí'ij me'uun
a'uré'ene, capu hua'utá'a í teite mej

a'uun a'uteárute u chi'ita. A'ímej
pu'u huatá'a a'fjna í Pedro, ajta a'fjna
í Juan, ajta a'fjna í Jacobo. Ajta
a'íime í vaújsimua'ame'en í ti huamí'i,
a'ímej pu ajta huatá'a. ⁵²Majta me'fn
í teite á pua'acé mej a'uté'uuca'a,
naími'i mú ca'anín jín ruyeineca'a.
Máujxieemiste'ecaa micu.

Ajta a'íin Jesús, ayée pu
tihua'utá'ixaa tijn:

—Caxu ruyeine. Capu hui mi'ichi.
Cutzú pu'u.

⁵³Matí'ij mi raate'atzeájraa a'iné
méjmua'areereca'a tijn huamí'i.

⁵⁴Tí'ij jí Jesús ra'ajtamuaríej í pa'ari'i
í muájca'are'ara'an jetze. Ayee pu
tiraata'ixaa tijn:

—Niyauj, ájchesi.

⁵⁵Tí'ij jí xiéjniu'ucare'ara'an
huaré'araa í jemin. Jíme'en pu'u
huaré'araa í jemin, aj pu í ájchee.
Tí'ij jí Jesús ayén tíhua'uta'a'íj í
vaújsimua'ame'en mej nu'u tiraamín.

⁵⁶Jé'ecan mú naa rí'i tira'utase'íj
í vaújsimua'ame'en. Ajta a'íin Jesús,
a'íi pu hua'utá'íjmiijri'i mej caí ja'ati
ixaate'e a'ij ti ti'itj huaríj.

**Tí'ij nu'u Jesús hua'aré'e'itixi a'ímej í
mej tamuáamuata'a japan hua'apua
ará'ase**

(Mt. 10:5-15; Mr. 6:7-13)

9 Ja'anáj pu nú'u ayén huaríj
a'fjna í Jesús. A'íi pu hua'utajé
a'ímej í mej tamuáamuata'a
japan hua'apua ará'ase. Aj pu
tihua'u'íjca a'fjna jime'e mej
mi hua'utamuaríte'en a'ímej í
tiyáaru'use í mej teite tzejta'a seijre'e,
majta mej nu'u tíhua'uhuaate'en
tj na'a tí'ipua'amé í cu'í'ini'ira'a
í mej jín tí'icucui'i í teite. Jesús pu
ajta hua'utá'a í muári'eri'ire'ara'an
í mej jín miyen tiú'uruuren. ²Tí'ij

jí hua'uta'íteca'a mej mi a'ucíjxi'in mej mi tihua'utá'ixaate'en í teite a'íjna jime'e í niucari ti jíme'en raxa í Dios ti nainjapua tí'ajta.

Ajta pu hua'uta'íteca'a mej mi tihuá'uhuaate'en í mej tí'icucui'i.

³Ayee pu tihua'utá'ixaa tíjn:

—Caxu ti'itíj anú'an í sej jín huateújvaire'en í juye jetze, ni ti'itíj itzj, ca'ín ti'itíj ca'aní na'ari ti'itíj pan o tumin. Seajta hui, seáj xu'u anpiín í sícu'uri. Caxu hua'apuaca té'epiin.

⁴A'u u ti na'a sej ará'aiixa a'ájna a'u ti chí'ij a'utéjvee, a'úu xu u á'ateere ajta sena'a caí á'uciine a'ujna u chajta'a. ⁵Ajta, ayée xu hui huárini ti pua'a mecaí amua'ancuré'evi'itín. Setí'ij á'uciine se'újna u chajta'a, xajtaújr'í'ipi'ín í sej ajtáca'acaimé'e, seajta raatéca'atzijxi'in ti ij cáaxin í chuej. Ayee xu a'íjna jín huarín, aj mú mi ramua'aréeren mej auteájturaa í Dios jemi. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

⁶Matí'ij mi a'ucíjxi nainjapua tíj na'a a'uun ti huatacá'a. Nainjapua mú hua'utá'ixa í niucari ti jín Dios hua'irátuaasin. Majta tihuá'uhuaa í teite.

Tí'ij nu'u huamí'i a'íjna í Juan í ti huá'amuai'ihuaca'a í teite

(Mt. 14:1-12; Mr. 6:14-29)

⁷Ajta a'íin í Heródes, a'íjna ti tajtuhuan jín ti'itéveeca'a, a'íi pu ráamua'areeri'i a'ij mej ti'itíj ruurejca'a. Capu a'ij tirá'amitiejte'eca'a a'iné seica mú miyen tí'ixajtaca'a tíjn:

—Pu'uri ajtahua'a a'itáara a'íjna í Juan a'ujna mej ye'avá'ana.

⁸Majta seica miyen tíjn:

—Pu'uri ajtahua'a huatasejre a'íjna í Elías.

Majta seica miyen tí'ixajtaca'a ti nu'u seáj pu a'itáara huá'a tzejta'a í mí'ichite ti Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a. ⁹Ajta a'íin Heródes, ayée pu tiu'utaxájtaca'a tíjn:

—Teajta hui ra'antivefjcheca'a í mu'úra'an ne'íjna í Juan. A'íj pu jín caí a'íin pú'een. ¿A'atajqui na'a pú'een a'íjna í nej jíme'en niyen tí'inamua? —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a.

Ajta huataújtese ti raasej.

Tí'ij nu'u Jesús tihua'umí a'ímej í teteca anxíjvi'ira'a mej ta'ará'ase

(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Jn. 6:1-14)

¹⁰Majta me'ín í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase, matí'ij mu'u p'íja'uré'avatzi, matí'ij mi miyen tiraata'ixaa me'íjna í Jesús a'ij mej ti'itíj huáruu. Tí'ij jí a'íin huá'uví'iti a'ímej. Matí'ij mi a'ucíj rujíimua'a a'ujna já'ahua'a chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa tíjn Betsaída.

¹¹Majta me'ín í teite, matí'ij ráamua'areeri'i, a'úu mú e'iré'ene a'u ti a'utéveeca'a í Jesús. A'íi pu hua'ancuré'evi'iti. Ajta tihua'utá'ixaa a'ij ti 'een a'íjna jime'e ti Dios tí'ajta nainjapua. Ajta tihuá'uhuaa í mej tí'icucui'ime'ecaa.

¹²Tí'ij huaré'echuijxareca'a, a'íime í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase, a'íi mú e'iré'ene í Jesús jemi. Ayee mú tiraata'ixaa tíjn:

—Patá'aj hua'aré'e'itixi'ín í teite mej mi a'ucíjxi'in tíj na'a a'uun mej huachéjme u chajta'a, ajtahua'a ayée imuá me' a'uchéjme, mej mi me'uun tíj'unanan ti'itíj mej ráacua'ani, mej mi majta me'uun a'ucu'utzu a'iné capu hui ye'e ti'itíj ayajna a'u tej a'uté'uu.

¹³Ajta a'íin Jesús, ayée pu tihua'utá'ixaa tíjn:

—Setá'aj mú'een tihua'umín.

Matí'ij mi miyen tiraata'ixaa tijín:

—Aii tu'u t'ícha'íi a'achú cumu anxí'vica í pan, teajta hua'apuaca í hua'ité, ca'ín tej teja'uvé'enanani í mej jín tiú'ucua'ani najjmi'i. —Ayeé mú tiraata'ixaa.

¹⁴Majta a'íime í teteca, ayée mú ará'ase a'achú cumu anxíj vi'ira'a.

Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e tijín:

—Miche'e a'ujrá'ase í teite, muáacua jetze mua'arástimé'e, méyee majta méyee.

¹⁵Matí'ij mi miyen huaríj. Majta í teite, naími'i mú a'ujrá'aseca'a. ¹⁶Aj pu i Jesús, ra'ancuré'e'í'ipi í pan, ajta í hua'ité. Aj pu i júte'e á'ujneereca'a. Rí'í pu tiraatá'a í Dios. Ajta, a'utéjche ti ra'antítaaraxí'in í pan, ajta í hua'ité. Aj pu i hua'utá'í'ipi'i a'ímej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Matí'ij mi autéjhuii mej ha'ururé'e'í'ipiite'en í teite. A'atzu mú á'atee mej hua'ururé'e'í'ipiite'esin í pan, majta í hua'ité.

¹⁷Naími'i mú tiú'ucuaa. Temua'a mú titéju'uxai. Majta a'íime í mej Jesús jamuan á'ujujhua'ane'e, maúche'e majta te'evé'ejiste'axi sicíri jetze me'íjna ti te'avá'aturaa. Ajta a'íin í sicíri, ayée pu te'ará'aseca'a a'achú cumu tamuáamuata'a japuan hua'apua.

Tí'ij nu'u a'íin í Pedro ayée pu raatamuá'a ja'ati ti nu'u Ciriístu'u pú'een

(Mt. 16:13-19; Mr. 8:27-29)

¹⁸Ja'anáj pu ayén tiuju'uríj. A'u'u pu já'ahua'a Jesús téniusime'e rusej. A'íi mú rasejracaa í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Ayeé pu tihua'uta'í'hua'uri'i tijín:

—¿A'iné metí'ixa í teite ja'atá nú'u ne pú'een inee?

¹⁹Ayeé mú tiraata'ixaa tijín:

—Seica mú miyen tí'ixa tijín mú'ee pe nu'u pe'ín pú'een a'íjna í Juan ti huá'amuai'íhuacare'e. Majta seica miyen tijín mú'ee pe nu'u pe'ín pú'een a'íjna í Elías ti ajmí'i seijre'eca'a. Majta seica miyen tijín sej pej nu'u a'itá'araa huá'a jemi í mí'ichite ti Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a.

²⁰Aj pu i ayén tihua'uta'í'hua'uri'i tijín:

—Ari mú'een, ¿a'iné setí'imua'atze ja'atá ne pú'een?

Ajta a'íin í Pedro, ayée pu tiraata'ixaa tijín:

—Mú'ee pe hui pe'ín pú'een í Ciriístu'u ti Dios án mú já'ujra í ipuari japua.

²¹Ajta a'íin í Jesús, jehua pu huau'íjca mej nu'u caí ja'ati ixaate'e ja'ati ti pú'een.

Tí'ij nu'u Jesús raataxájtaca'a tijín: "Nu'uri mí'ini inee"

(Mt. 16:20-28; Mr. 8:30-9:1)

²²Ajta Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Ayeé pu tiú'ujxe'eve'e ineetzi jemi, i nej neajta huá'a jetze airáane í teite nej ni inee jehua rajpuaiítzi ná'ara'ani. Majta a'íime í hua'avaujsi, majta a'íime í mej tí'ajta u teyujta'a, majta a'íime í mej tí'imua'ata í yu'uxari jetze ti Moisés ra'uyú'uxaca'a, naími'i mú hui netíti. Majta neejé'icatan. Ajta, tí'ij teuumé'eca huá'ca xicaj, na'itaméj huá'a tzajta'a í mí'ichite nej ni ruuri ná'ara'ani. —Ayeé pu tihua'utá'ixaa.

²³Tí'ij jí ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Tí pua'a ja'ati raxí'eve'e ti á'uche'ecane'en nee jamuan, ayée

pu ruxe'leve'e ti a'fín amuacaícan mé rúurieni a'ij ti tí'ijxe'leve'e í ru tzajta'a. Ajta á'iyen cha'a a'fín huataúra'an tǵ na'a ti yú auca'ití a'ame ti ayén che'atá na'a tirajpuaáitzi á'ara'ani netǵ hui inee tirajpuaáitzi na'ame. Ché'e a'fín ajta ayén huárini a'ij nej tí'iraxe'leve'e inee, tǵ na'a ti yú auca'ití a'ame.

²⁴Ayee pu'u, ti pua'a ja'ati a'fjna jín tí'itese'e ti nain tí'ijseire'en tǵ na'a pua'amé yen tí'iseijre'e tí'ij ruxiéehua chée á'ara'ani, aru ti pua'a ari huámi'ini, capu cha'a a'ij tiraatévaire'esin a'fjna ti tí'ijcha'ii. Ajta ti pua'a ja'ati huámi'ini a'fjna jime'e ti na'ará'astijre ineetzi, a'fí pu xaa hui aúche'e rateuni í ruxíejniu'uca ti auj ruurica'a.

²⁵Ahuui, ¿a'iné tejamuá'amitiejte'e mú'ejmi? ¿A'iné tí'tǵ tiraatéva'iri í ja'ati ti nain huamuá'itín ti ayén seijre'e íiyen chaanaca japua ti pua'a á'iyen yá'urieeni a'fjna í ja'ati í ruxíejniu'uca ti aúche'e ruurica'a? Capu hui a'atzu ti'itǵ a'ij tiraatéva'iri, tzǵte'e.

²⁶Tí pua'a ja'ati tí'itevi'ira'a ineetzi jemi na'ari tí'itevi'ira'a a'ij nej tí'ixa, inee i nej neajta huá'a jetze airáane í teite, ayée nu hui che'atá nena'a tiu'utatévi'ira'ata í jemin a'ájna xicá'ira'a nej jetzen ve'lecánejsin.

Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. A'ájna nu xaa yé ve'ecánejsin, neti'itevéé nu na'ame tí'tǵ Rey jime'e. Ayee nu che'atá nain jín te'entínmu'a'aréere na'ame tǵ í niyá'upua. Neajta nu huatasejre'esin huá'a jamuan í mej tí'ivaire'e í ta japua. Huápi'i pu hui naa seíre'e a'ame mej mi naa rí'i tína'utasej í teite.

²⁷Ayee nu hui tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e, seica mej yé huaté'uu ayajna, camúu xi cui'ini sino

matí'ij amuacaícan rasejran ti Dios tiu'uta'á'ijta íiyen chaanaca japua. — Ayee pu tihua'utá'ixaa a'fjna í Jesús.

Tí'ij nu'u seicié huataújrúu í Jesús

(Mt. 17:1-8; Mr. 9:2-8)

²⁸Teuumé'eca a'achú cumu aráhuaica xicaj ti Jesús ayén tiu'utaxájtaca'a, aj pu i a'ímej a'uvlí'ti, a'fjna í Pedro, ajta a'fjna í Juan, ajta a'fjna í Jacobo. Matí'ij mi anticǵ í jirí japua.

Tí'ij jí Jesús a'utéjche ti huatéjniuuni. ²⁹Tí'ij auj téniusime'e, aj pu i seicié huaújrúu a'fjna í Jesús í runéerime jetze. Temua'a pu naa tiu'utécuainareca'a í cǵixure'ara'an. Ayee pu tí'itétaave'e cumu metémaxcava'ara.

³⁰Matí'ij mi hua'apua huatasejre jamuan í Jesús. A'li mú me'fín pú'een, a'fjna í Moisés teecan, ajta a'fjna í Elías. ³¹Huápi'i mú naa seijre'eca'a. Majta jamuan tí'ixajtaca'a a'fjna í Jesús. A'ij mú jín tíu'urixaate'eca a'fjna í ti jín araúrastejsin a'ájna Jerusalén, ti a'fín huámi'ini a'ájna.

³²Ajta a'fín í Pedro, majta í mej hua'apua í mej a'uté'uuca'a jamuan, jeíhua mú cu'utzícuca'a. Matí'ij huáji, matí'ij mi hua'usej a'ímej í teteca í mej áa huaté'uuca'a jamuan í Jesús. Majta raasej a'ij ti éene'e í Jesús ti jeíhua huápi'i naa seijre'eca'a. ³³Matí'ij meri á'uiciinicu a'ujna ti a'utéjvee í Jesús a'fime mej hua'apua í teteca, aj pu i ayén Pedro tiraata'ixaa tíjín:

—Maestro, naa pu xí'epi'in tej yé huaté'uu. Tiché'e hui huáicaca huátaahuaa, í inaamua, sej ti mú'eetzi a'áa a'ame, ajta sej, Moisés ti ra'áa á'ara'ani, ajta sej, Elías ti ra'áa á'ara'ani. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'fjna í Pedro a'liné capu a'ij rá'amitiejte'eca'a.

³⁴Tí'ij auj ti'ixáataca'a, aj pu i jaitiri huatasej're. Aj pu i huá'a jetze rájrupi. Tí'ij huá'a jetze rájrupi, matí'ij mi tiu'utátziin a'íime í mej Jesús jamuan á'ujjuhua'ane'e. ³⁵Tí'ij jí niuucari e'icánamuajre í jaitiri tzajta'a, ayén tijín:

—A'íi pu hui a'íin pú'een í niyauj, í nej ra'antí'ihua'u. Setá'aj ráanamua. —Ayeé pu tiu'utaxájtaca'a.

³⁶Tí'ij ayén tiu'utaxájtaca'a, án pu a'utevéé já'araa rusefj a'íjna í Jesús. Majta a'íime í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e, a'íí mú ru'uté'aa í ru tzajta'a. Camu ja'ati huatá'ixaa a'ij mej tiu'uséij.

Í temuajj ti nu'u tiyaaru'u tzajta'an seijre'eca'a

(Mt. 17:14-21; Mr. 9:14-29)

³⁷Yee ruijmua'a yee, matí'ij meri acáací í jírí japua, jeíhua mú teite ra'antinájcheca'a. ³⁸Ajta sefj pu a'utéveeca'a huá'a tzajta'a í teite. A'íí pu raatajé tijín:

—Maeestru, jeíhua nu hui muahuavii pej ya'utéeseij í niyauj, a'iné a'íí nu'u caj ti'ijyaúj.

³⁹Xíejniu'ucari ti a'ij pua'a 'een, a'íí pu hui rájviivi'i. A'íj pu jín, jeíhua rujijhuave'e í pa'ari'i. Ajta jeíhua pu huá'aruri ratá'aca í jetzen. A'íj pu jín, áijjaamixcue'ire'e í rutene'e jetze. Cáj pu'u tiratá'aca ti ruxiéhua rí'í mé tejá'uche'ecane'en. Pu'uri rá'apua'ajte'esin. ⁴⁰Nehuá'uhuaviiri'i hui ne'ímej í mej á jamuan á'ujjuhua'an mej raatamuárite'en ti tzajta'an seijre'e. Majta cáí raayí'itihua'a. —Ayeé pu tiraata'ixaa a'íjna í ja'ati.

⁴¹Ajta a'íin Jesús, ayéé pu tiu'utaniú: —Mú'een mi sej iiji huáteemua, caxu hui té'atzaahuat'e, mi sej a'ij

pua'a tí'titeite. ¿A'achúni ruxe'eve'e nej a'ateevi'i mú'ejmi jemi nej ni rí'í amuáaruuren? Mé je'evé'evi'itichi mi pa'ari'i.

⁴²Tí'ij auj e'evé'eme'ecaa, a'íí pu tiyaaru'u ra'itárie á chuaata'a, ajta huá'aruri raatá'a. Aru a'íin Jesús, a'íí pu ra'ajté'axi í tiyaaru'u. Aj pu i tiráahuaa í pa'ari'i. Ajta raatátui í táàtajra'an.

Tí'ij nu'u ajthua'a Jesús raataxájtaca'a tijín: “Nu'uri mi'íni”

(Mt. 17:22-23; Mr. 9:30-32)

⁴³Majta naími'i mú naa rí'í tira'utasefj a'íjna jime'e ti Dios ayén ráaruu a'íjna ti huápi'i ruxe'eve'e.

Matí'ij mauj a'ij tejá'usejracaa í teite me'íjna jime'e a'ij ti Jesús huaríj, ayéé pu tihua'utá'ixaa a'íímej í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e.

⁴⁴Ayen tijín:

—Rí'í xu'u mú'een tiráanamua. Ayeé pu hui tí'ineruuren ineetzi, i nej neajta huá'a jetze airáane í teite. Avíitzi mú jín neetzi tiu'utátuiire'esin huá'a jemi í teite. —Ayeé pu tihua'utá'ixaa.

⁴⁵Majta me'ín í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e, camu yaú'tiíeé muá'araa a'ij ti huataújmuua'a í niuucari ti raataxájtaca'a a'íjna í Jesús, sino huateúravaataca'a mej mi cáí yaú'tiíeé muá'ara'ani. Majta mú tí'itziíine'eca'a. A'íj mú jín cáí raata'íhua'uri'i me'íjna jime'e a'ij ti huataújmuua'a.

Í ja'ati ti nu'u jaítze'e ruxe'eve'e

(Mt. 18:1-5; Mr. 9:33-37)

⁴⁶Ja'anáj pu ayén tiuju'uríj. A'íime í mej Jesús jamuan á'ujjuhua'ane'e, a'íí mú autéjhuii mej tiú'ujeeve a'íjna jime'e yee a'atani jaítze'e ve'ecán jín

ti'itějvee iteen tej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase.

⁴⁷Ajta a'fín Jesús, a'fí pu ramua'areereca'a a'ij mej tí'imua'ajca í ru tzajta'a. Aj pu i pa'ari'i avé'evi'iti. Tí'ij í á vejl'i raatějche a'u ti a'utějvee.

⁴⁸Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tíjín:
—Ja'ati ti na'a ti ra'ancuré'evi'itin a'fjna i pa'ari'i neniúucajtze'e, a'fí pu hui ajta na'ancuré'evi'itin ineetzi. Ajta a'fín ti na'ancuré'evi'itin ineetzi, a'fí pu ajta ra'ancuré'evi'itin a'fjna ti tinaata'áj. Ayee pu'u tí'een a'iné a'fjna ti jaítze'e cílieene'en jín ti'itějvee mú'ejmi mi sej nee jamuan á'ujujhua'an, í Dios jemi, a'fí pu hui jaítze'e ve'ecán jín ti'itějvee caí máàj ja'ati. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'fjna í Jesús.

Í ja'ati ti nu'u itejmi jemi seijre'e

(Mr. 9:38-40)

⁴⁹Ajta a'fín í Juan, ayée pu tiraata'ixaa tíjín:

—Maestru, ja'ati tu a'uséj ti huá'amuarite'eca'a í tiyáaru'use mej huá'a tzajta'a seijre'e í teite. Aniúucajtze'e pu jín huá'amuarite'eca'a. Teajta iteen, teen tu hui raatá'ijmíjri'i ti caí ayén rijcaa, a'iné capu téjmi jetze ajtémecan.

⁵⁰Tí'ij jí ayén tiraata'ixaa a'fjna í Jesús tíjín:

—Caxu rá'ijmíjra, a'iné ja'ati ti na'a ti caí a'ij á'amuaruure, a'fí pu xaa á'amuaaire'e. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

Tí'ij Jesús hua'ajté'axi a'fjna í Jacobo, ajta a'fjna í Juan

⁵¹Tí'ij ari vejl'i'itaca'a ti teja'uré'enejsin a'ájna xicájra'a ti jetzen Dios rá'avi'itin í ta japua, Jesús pu raaxí'epi'intare nain jime'e ti

a'uun a'ujnén ánti Jerusalén. ⁵²Seica pu huata'íteca'a mej mi amuacáí a'ujnén. Aa mú a'ará'a chajta'a a'u mej a'uchéjme a'fime í Samaria ti é'eme'ecan. A'uú mú a'atanéj mej mi rí'i tiú'uruuren a'u mej ará'aiixa.

⁵³Majta a'fime í mej a'uun é'echejca'a, camu ra'ancuré'evi'iti me'fjna í Jesús, a'iné mu'uri ramua'areereca'a tíjín Jerusalén pu a'ujnéjsin.

⁵⁴Majta a'fime í mej hua'apua, a'fjna í Jacobo, ajta a'fjna í Juan, matí'ij ráamua'areeri'i, ayée mú tiraata'íhua'uri'i me'fjna í Jesús tíjín:

—Tavastara'a, ¿a'iné hui petí'ijxe'eve'e tej ti tiyen huárini? ¿Ni teraata'ájte'en í Dios ti júte'e ye'icáxire'en í taij ti jín huá'ucui'ini naíjmi'ica, matíj mena'a ayén mej huachéjme? —Ayee mú tiraata'íhua'uri'i.

⁵⁵Aj pu i Jesús pí a'uré'eve. Aj pu i hua'ajté'axi. Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Ca xu hui ramua'aree ti'tíj ti xiéjniu'ucare'ara'an ayén ca'aníjra'a tejamaa'atá'aca sej si siyen tiu'utaxáj.

⁵⁶A'iné inee, i nej neajta huá'a jetze airáne í teite, canu hui ne'fjna jín mú a'uvé'emej nej ni hua'antipúa'ajte'en í teite, sino a'fj nu jín mú a'uvé'emej nej ni hua'irájtuaani. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

Majta a'ucíj. Majta seíj chajta'a jetze a'atanéj.

Í mej nu'u raxí'eve'eca'a mej jamuan á'ujujhua'ane'en a'fjna í Jesús

(Mt. 8:19-22)

⁵⁷Matí'ij mauj huajú'ucaa í juye jetze, seíj pu ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Nee nu hui á jamuan a'umé'e na'ame a'u ti na'a pe á'ume.

⁵⁸ Jesús pu ayén tiu'utaniú tijín:

—A'fime í arachuñse, a'úu mú hui u'uche a'u ti aucúcu'unijmee. Majta a'fime í pina'ase, pi'lista jetze mú tiú'uritu'aate. Mí neajta inee, i nej neajta huá'a jetze airáane í teite, canu huatéechi'i a'u nej a'utacuti.

⁵⁹ Jesús pu sejí huata'áij í tevi tijín:

—Patá'aj á'uche'ecane'en nee jamuan.

Ajta a'fín teáata'a, ayée pu tiraata'ixaa tijín:

—Niche'e ne'u yé huatácati ajta caí huámí'ini í nitáata nej ni ra'avá'anan a'ij tej tí'ijri'ire iteen. Aj nu xaa á jamuan á'uche'ecane'e na'ame.

⁶⁰ Jesús pu ayén tiraata'ixaa tijín:

—Miche'e me'ín ra'avá'anan í mi'ichi a'fime í hua'axí'ej mi'ichite me'fjna jime'e í mej caí ramua'ate í Dios. Pajta mú'ee, aricu á'ura'a pej pi í niuucari hua'utá'ixaate'en ti jíme'en raxa í Dios ti nainjapua tí'ajta. —Ayee pu tiraata'ixaa a'fjna í Jesús.

⁶¹ Ajtahua'a sejí pu ayén tiraata'ixaa tijín:

—Nevástara'a, nee nu hui á jamuan á'uche'ecane'e na'ame, aru nauj mi'i u a'atanén ne é'eche nej ni hua'utateújte'en í ne'ihuaamua'a, neajta í nevaújsimua'a.

⁶² Ayee pu tiu'utaniú a'fjna í Jesús tijín:

—A'fjna í ja'ati ti a'utéjche ti tí'imuari'e, ti pua'a ari já'ita'a umé'eca ajta raatéxieehua, a'fi pu hui caí tí'itij vaire'e jemin í Dios ti nainjapua tí'ajta.

**Tí'ij nu'u hua'aré'e'itixi
a'imej í mej huaícate jamuan
tamuáamuata'a ará'ase**

10 A'atzu a'ateevi'i, Jesús pu ajtahua'a seica avé'ejajpuaxi

í mej ayén pua'améca a'achú cumu huaícate japuan tamuáamuata'a ará'ase. A'fi pu hua'uta'fiteca'a hua'apuacajmé'en mej mi anáaté'ee u e'ará'asti nainjapua a'u ti na'a mej a'uchéjme, a'u ti Jesús huáje'emuáarenche'e.

² Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Mu'liití mu'uri tén á'ujca'ane ti Dios tíhua'uta'aíjte'en, aru camu mu'íi a'fime í mej a'fjna jín tí'ivaire'e mej tihua'utá'ixaate'en í niuucari ti jín Dios hua'irájtuaani. A'fj xu hui jín siyen tiraatáhuavii í tavástara'a í ti jemin tiu'utátuiire'esin naíjmi'lica jime'e í mej té'atzaahuate'e, ti a'fín tejámuaata'aíjte'en sej a'ucíjxi'ín nainjapua a'u mej é'esejre'e.

³ Sericu mú'een. Ayee nu hui tejámuaata'aíjte'esin sej si huá'a tzajta'a á'ujjuhua'ane'en í teite. Ayee xu seíire'e xá'aju'un matíj cáne'axi mej huá'a tzajta'a á'ujjuhua'an í jfira'ave. ⁴ Caxu hui ca'aní té'epiin sej tumin tzajta'a ucá'an, caxu seajta ca'aní té'epiin sej tiú'ujciixu te'ucá'an, caxu seajta tiú'uca'acái té'í'ipi'ín. Caxu ja'ati teujte'e í juye jetze. ⁵ Setí'ij chí'lita uteárute, mi'i sej siyen tiraateújte'en yee: “Rí'i xu yee tí'itehejca.”

⁶ Seajta ti pua'a a'uun é'esejre'e sejí í tevi ti xaa rí'i tí'iche, a'fi xu hui huateáturaasin jemin í sej jín raatateújte. Na'ari caí, ajtahua'a huateáturaasin mú'ejmi jemi í sej jín raatateújte.

⁷ A'u'u xu á'ateere a'ájna chí'ij jetze a'u sej ará'aiixa. Tí'itij ti na'a mej tejá'amuamin, a'fj xu hui huácua'ani, seajta raayé'en. Ayee xu huárini a'iné ayée pu tiraavíjte'e mej tiraanájchite'en a'fjna í ti tí'imijhuaca. Caxu á'ujjuhua'ane'en méyee seajta méyee huá'ache.

⁸Setí'ij se'uun a'uteárute se'ij jetze í chajta'a, ti pua'a a'fime amua'ancuré'evi'itín, ayée xu huárini. Ti'ití mej án amuaajá'ujmuaniira, a'fj xu huácua'ani. ⁹Setá'aj seajta tihua'uhuaate'en a'fimej í mej ti'icúcu'ijme. Seajta hui siyen hua'utá'ixaate'en yee pu'uri tímua'a teja'uré'enejsin ti Dios nainjapua tiu'uta'aíjta íyen chaanaca japua.

¹⁰⁻¹¹'Na'ari, ti pua'a mecaí amua'ancuré'evi'itín setí'ij e'ará'asti se'ij jetze í chajta'a, ayée xu caaye jetze á'ujjuhua'ane'en. Ayee xu hui tihua'utá'ixaate'en yee: "A'fjna í chuej, ti muiini ti ajtávi'itaxi í taca'acai jetze, íye ti chajta'a me'ecan, a'fj tu huatéca'atzijxi'isín sej si ráamua'aree sej ve'ecán jín auteájturaa í Dios jemi. Capu amín a'ij sej seri tiú'uruu. Aúche'e pu yerá'aiixa ja'anáj ti teja'uré'enejsin ti Dios tiu'uta'aíjta nainjapua íyen chaanaca japua." Ayee xu hui tihua'utá'ixaate'en.

¹²Ayee nu hui tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'lira'a jime'e. A'ájna xicájra'a jetze t'íj yerá'aiixa í Dios ti ij a'fín huá'axijte'en, jaítze'e mú hui rajpuaíitzi muá'aju'un a'fime í mej caí amua'ancuré'evi'iti a'ujna chajta'a mej caí a'fime í mej Sodoma e'echéjme'e.

Í teite mej nu'u caí té'atzaahuate'e

(Mt. 11:20-24)

¹³Mi sej hui Corazín é'eme'ecan, setá'aj huataújxieemiste'en. Seajta mú'een, mi sej Betsaida é'eme'ecan, setá'aj seajta huataújxieemiste'en, a'iné mú'ejmi tzajta'a, jeíhua nu niyen huarfj ti huápi'i ruxe'eve'e. Mí seajta mú'een, caxu na'ancuré'evi'iti.

'Aru ti pua'a niyen huáriniiche'e huá'a tzajta'a a'fime í mej mejmí'i

Tiro a'uchéjme'ecaa o huá'a tzajta'a a'fime í mej mejmí'i Sidón é'echejca'a a'ij nej neri huarfj mú'ejmi jemi, a'fí mú hui mejmí'i seicié tiu'umuá'aj á'ame'enche'e. A'fí mú miyen ucaújchejte'axi'inche'e me'fjna jime'e í mej jín custaa tí'ita'ahuaca. A'fí mú hui majta nasij cáujhuaate'enche'e, majta miyen éene'e mej a'ujrá'aseche'e mej mi ráamua'aree í seica í teite mej meri seicié tiu'umuá'aj.

¹⁴'Silu mú'een, jaítze'e xu hui rajpuaíitzi xá'aju'un mecaí a'fimej a'ájna xicájra'a jetze ti Dios ayén tihua'axijte'en.

¹⁵'Ari mú'een, mi sej Capernaúm é'eme'ecan. ¿A'iné tejamuá'amitiejte'e mú'ejmi? ¿Ni qui Dios pu amuá'avi'itín u júte'e? Capu hui tzíte'e, sino Dios pu amujaja'ucáhua'axijsin téte'imua í chaanaca jete a'fjna jime'e sej caí na'ancuré'evi'iti. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'fjna í Jesús.

¹⁶Ajtahua'a pu ayén tihua'utá'ixaa a'fimej í ti hua'uta'íteca'a tijín: —A'fjna í ja'ati ti ayén á'amuanamua, a'fí pu hui ajta nenamua ineetzi. Ajta a'fjna í ja'ati ti amuaata'íti, a'fí pu ajta neta'íti ineetzi, ajta, a'fí pu hui raata'íti a'fjna ti tinaata'a'fj ineetzi.

Matí'ijta nu'u mi curé'ecijxi í mej huaícate japanu tamuáamuata'a ará'ase

¹⁷Matí'ij mi a'ucfjxi a'fime í mé huaícate japanu tamuáamuata'a ará'ase. Matí'ij uvé'eneajxi, jeíhua mú rútemua'ave'eca'a. Ayee mú tiraata'ixaa tijín:

—Tavastara'a, majta a'fime í tiyaaru'u, a'fí mú majta te'ará'astijre tetí'ij iteen tíhua'uta'aíj aniúcajtze'e.

¹⁸ Ayee pu tiu'utaniú a'íjna í Jesús t'íjín:

—Nee nu raasej ne'íjna í Satanás t'íj a'íin u e'icájve u júte'e. Ayee pu hui teje'icájve cumu mej témexcava'ara'an.

¹⁹ Neajta inee, nu'uri tejámua'íjca ne'íjna jime'e sej hua'avé'etziinaxi'ín se'ímej í cu'ucu'use, ajta se'ímej í teaxcáte sej si tiu'utémua'ítin.

Neajta nu hui tejámua'íjca sej si tiu'utémua'ítin nain jime'e í huá'amuari'eri'ira'a a'ímej í mej amujcha'iire'e. Capu ti'it'íj a'íj á'amuaruuren.

²⁰ Mi seajta mú'een, caxu hui se'íjna jín huataújtemua'ave'en í mej amua'ará'astijre'esin í tiyáaru'use sino ayée xu se'íjna jín titeetájtemua'ave'en, jee xaa ne'u, ti ari á'ayu'usi'í í ta japua a'íj sej hui ante'aruá sej si se'uun auteáturan t'íj na'a rusén jime'e. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

T'íj nu'u Jesús rí'í tiraatá'a í rutáata í Dios

(Mt. 11:25-27; 13:16-17)

²¹ A'ájna'ímua, jeíhua pu huataújtemua'ave a'íjna í Jesús a'íjna jime'e ti huateájturaa jemin í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios. Ayee pu tiu'utéjniu t'íjín:

—Jeíhua nu rí'í timuaatá'asin, mi pej niyá'upua, mi pej t'í'ajta u ta japua, pajta íyen chaanaca japua. Ayee nu hui 'een jín rí'í timuaatá'asin a'íné mú'ee pe raaté'avaata a'íjna í niucari mej mi caí yaú'ítiéé muá'araa a'íme í mej jeíhua raay'í'iti, majta a'íme í mej jeíhua tiú'ujmua'ate. Pajta mú'ee tihua'utasejrate'e a'ímej í mej caí a'íj t'íjviicua'i. Jee xaa

ne'u, mi pej niyá'upua, ayée pu hui mua'aránajchecha'a.

²² Nain pu jín tinaa'íjca í niyá'upua. Capu ja'ati ramua'aree ja'ati nej yaujra'an pú'een. A'íj pu'u ramua'aree í niyá'upua. Capu ja'ati ajta ramua'aree ja'ati ti pú'een í niyá'upua. Nee nu'u hui ramua'aree i nej yaujra'an pú'een. Majta a'íme ramua'aréeren í nej hua'utasejrate'esin nex'í'evi'ira'a jime'e. —Ayee pu tiu'utéjniu.

²³ T'íj jí hua'antasejíraja í mej jamuan á'ujjhuane'e. Rujíme'e pu hua'utá'ixa t'íjín:

—Jé'ecan pu hui rí'í tejamuaatá'a a'íjna jime'e í sej seri t'í'isej. ²⁴ Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. A'íme í mej t'í'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan, majta a'íme í mej títetaté'eca'a rey jime'e, mu'ití'í mú raxí'eve'eca'a mej raasej a'íj sej t'í'isej mú'een. Majta jeíhua mú raxí'eve'eca'a mej ráanamua a'íj sej seri t'í'inamua. Aru capu hui ayén tihua'uc'í'i. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

Í ja'ati ti nu'u í Samaria é'eme'ecan ti rí'í t'í'itevij

²⁵ Ja'anáj pu ayén huaríj. Sej pu ájchee, ti t'í'imua'ata í yu'uxari jetze ti Moisés ra'uyú'uxaca'a. Ayee pu t'í'itese'eca'a a'íjna í ja'ati ti ayén tiráacuanamuan ti ij a'íin Jesús ti'it'íj jín auté'ítzen. Ayen t'íjín:

—Maestru, čit'ítáni ruxe'eve'e nej niyen huárini ti ij náaci'iti ineetzi nej ruuri ná'ara'ani rusén jime'e a'ujna a'u ti Dios é'esejre'e?

²⁶ Ayee pu tiu'utaniú a'íjna í Jesús t'íjín:

—čA'íné té'eyu'usi'í í yu'uxari jetze? čTi'itáani pa'ujjve'e pe'íjna jetze í yu'uxari?

²⁷ Aj pu i ayén tiraata'ixaa t'íjín:

—Patá'aj nu'u piyen rí'i tirájcha'ii a'fjna í tavástar'a í taDioj nain jime'e í á'a tzajta'a, pajta nain jime'e a'achú pej caj té'aca'ane í á'axiejniu'uca jetze, pajta nain á'axe'evi'lira'a jime'e, ajta á'amuari'eri'lira'a jime'e. Ajtahua'a pu sefj seijre'e ti jín ayén yee patá'aj nu'u hui piyen che'atá pena'a rí'i tirájcha'ii í axí'ej tevi patíj mú'ee asefj ti'iti'á'acha'ii.

²⁸Jesús pu ayén tiraata'ixaa tijín:

—Xí'epi'in pej tiraataxájtaca'a.

Tí pua'a piyen huárini, a'ij pej hui tiraataxájtaca'a, peruuri pej pua'amé rusén jime'e a'u ti Dios é'eseijre'e.

²⁹Ajta a'fjin ti tí'imua'ataca, a'fí pu raxí'eve'eca'a mej mi ráamua'aree í teite ti caí ja'anáj auteájturaa í Dios jemi. A'íj pu jín, ayén tiraata'íhua'uri'i a'fjna í Jesús tijín:

—¿A'ataani pú'een í nexí'ej tevi?

³⁰Ajta a'fjin Jesús, ayée pu tiu'utaniú tijín:

—Ja'ati pu nu'u Jerusalén e'erájraa.

A'uu pu nu'u hui a'ucamé'eca u Jericó. Matí'ij nu'u mi nahua'ari ra'antinájcheca'a. Metirá'ari'iri'í í cíxure'ara'an. Majta raatévajxi. Matí'ij nu'u mi yauutéj í juye jetze. Pu'uri á'ame'erejca'a. Majta nu'u me'fín nahua'ari a'ucfj.

³¹A'atzu a'ateevi'i, tí'ij nu'u i sefj a'ucamé'eca juye jetze. Puaarij pu hui pú'een a'fjna. Tí'ij jí raasefj ti á'ame'erejca'a. Aa pu nu'u imuá a'atanéj í juye. Ajta nu'u mú á'ume.

³²Ajtahua'a pu nu'u sefj a'ájna a'ucamé'eca. A'fí pu nu'u a'fjin pú'een sefj ti Leví teecan jetze ajtémecan. A'fí pu ajta tí'ivaire'eca'a hua'atáyujta'a. Tí'ij a'uun a'ucáane a'u ti auucá'a í ti á'ame'erejca'a, a'fí pu ajta nu'u hui raasefj. Ayee pu

che'atá na'a huaríj. Aa pu nu'u imuá a'atanéj. Ajta nu'u mú á'ume.

³³Ajtahua'a pu nu'u sefj a'ucamé'eca. A'fí pu nu'u a'fjin pú'een sefj ti seij chuejra'a japua é'eme'ecan ti ayén téja'arájtehuuaa tijín í Samaria. Tí'ij aj a'ucamé'eca, a'fí pu nu'u a'ucáane a'u ti auucá'a a'fjna ti á'ame'ere. Tí'ij raasefj, a'fí pu nu'u rá'ancu'uvajxi.

³⁴Tí'ij nu'u i jemin á e'iré'ene.

Aj pu i racája'usi á jetzen a'u ti tejé'epuaijti'ihuaca'a a'fjna jime'e í aceite, ajta u viinu. Ajta nu'u raacá'ijcataxi a'u ti tejé'epuaijti'ihuaca'a. Aj pu nu'u i ra'avá'ara rucí japua í puuru'u. Tí'ij nu'u i ya'uví'iti, a'ájna já'ahua'a a'u mej é'e'aseca í mej puasearuve'e. A'uu pu nu'u yaúutuuaa. Temua'a pu nu'u hui rí'i tiraaxá'apuairi'i.

³⁵Yee ruijmua'a yee, a'fí pu nu'u hui ru'ita'fíipi hua'apuaca í tumin. Ajta raata'fíipii a'fjna ti antiújmua'aree a'fjna jime'e í chí'ij. Ayee pu nu'u tiraata'ixaa tijín: “Patá'aj rí'i tiraaxá'apuai. Neajta inee, netí'ij uvé'enen, aj nu yehui muaatá'asin nain a'achú pej caj tiraaxíjte huaatari jime'e, ajta tí'itíj ti huácuaa.” Ayee pu nu'u hui tiraata'ixaa, a'fjna í Samaria ti é'eme'ecan.

³⁶Ajta a'fjin Jesús, ayée pu tiraata'íhua'uri'i tijín:

—¿A'iné timuá'amitiejte'e, a'fime í mej huaíca, a'atani éene'e a'fjin pírici ti rí'i tí'itevistáa já'araa amíjna jemi í ruxí'ej tevi í mej tiraanáhua'iri'í í nahua'ari?

³⁷Ajta a'fjin ti tí'imua'ataca í yu'uxari jetze ti Moisés ra'uyú'uxaca'a, ayée pu tiraata'ixaa tijín:

—Ayej ne'ase ti a'íin ti rá'ancu'uvajxi, a'ii pu a'íin pú'een í ti x'epi'in tí'itevij a'íjna jemi í ruxí'ej tevi.

Jesús pu ayén tiraata'ixaa tijín:

—Aricu hui, patá'aj piyen huárini a'ij ti a'íin huaríj.

Tí'ij nu'u Jesús á a'ur'élene Marta ti é'eche

³⁸ Ajta a'íin Jesús, majta a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, matí'ij mauj huajú'ucaa, a'úu pu a'ará'a a'u ti ja'ati e'echéjme'e. Ayeé pu ántehuaa a'íjna í 'íita'a tijín Marta. Tí'ij í a'íin ra'ancuré'evi'ti í ruhe. ³⁹ Seíj pu ti'ihuaara'a, íitacan. Ayeé pu ántehuaa tijín María. Ajta a'íin María, án pu vejli'i a'ujyeíjxi jamuan í Jesús. Ranamuájraca'a a'ij ti tí'ixajtaca'a.

⁴⁰ Ajta a'íin í Marta, capu a'ij tirá'ateuve'e a'ij ti huárini a'iné jeíhua pu tí'imuari'eca'a ti ij tihua'umín. Tí'ij í e'ir'élene jemin í Jesús. Ayeé pu tiraata'íhua'uri'i tijín:

—Nevástara'a, ¿ni cá á jetze ruxe'eve'e ti ne'ihuaara'a ruséijtacan yé naatéjtuaa nej ni neseíj tí'imuari'e? Patá'aj hui raatá'ixaate'en ti naatévaire'en.

⁴¹ Tavástara'a pu ayén tiu'utaniú tijín:

—Marta, Marta, jeíhua pej tí'imua'atze, pajta jeíhua a'ij té'amua'ate. ⁴² Seíj pu'u hui ruxe'eve'e pej piyen huárini. A'íjna í María, a'íi pu ra'avé'ehuai í ti jaítze'e rí'en. Neajta inee, canu hui rá'a'ari'ira nemíjna. —Ayeé pu tiraata'ixaa a'íjna í Jesús.

Tí'ij nu'u Jesús huá'amua'atejca'a a'ij mej ye'í titeetéjniuuni í teite

(Mt. 6:9-15; 7:7-11)

11 Ja'anáj pu ayén tiuju'uríj. Aa pu já'ahua'a a'utéveeca'a

a'íjna í Jesús. Téniiusime'e í Dios jemi. Tí'ij raatapuá'ajtaca'a ti huatéeniu, seíj mej jamuan á'ujujhua'ane'e, ayée pu tiraata'ixaa tijín:

—Tavastara'a, patá'aj piyen titáamua'aten tej huatéjniuuni í Dios jemi tíj Juan tihua'umuá'ate a'íimej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e.

² Tí'ij í ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Setí'ij huatéjniuuni, ayée xu hui tiu'utaxá yee:

Mú'ee í pej tá'iyau'upua,
Miché'e rí'i mé'e tiyau'al'an í pej
jín ántehuaa.

Ché'e ayén teja'ur'énen
a'ájna xicájra'a pej jetzen
tiu'uta'ájta íiyen chaanaca
japua.

Miché'e miyen che'atá
mena'a tira'ará'asten a'ij
pej tí'ijxe'leve'e a'íime
í mej yen huachéjme íiyen
chaanaca japua matíj a'íime
tira'ará'aste í mej ta japua
a'uté'uu.

³ Patá'aj titaatá'an í ti tí'licua'iri'i
í tej jín te'utáviicua'i íjii tíj
na'a yú ti auca'ití a'ame.

⁴ Patá'aj titaatá'uuni'i í tej jín
auteájturaa mú'eetzi jemi
a'iné ayée tu che'atá
tiraatá'uuni'ira ja'ati ti na'a
ti auteájturaa itejmi jemi.

Patá'aj pajta cá raatá'acare'en í
tiyaaru'u ti a'íin ca'aníjra'a
taatá'acare'en tej ti cá tiyen
huárini tí'itíj jime'e ti a'ij
pua'a 'een. Yee pu'u.

⁵⁻⁶ Aj pu í ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Tiché'e tiyen raataxáj yee seíj
xu mú'een tí'amigo. Ajta á'iyen
a'íjna í ja'ati, tí'ij ari já'ita'a tíca'a

pítí'irici, a'úu pu hui a'umé a'u ti é'eché í amiigura'an. Aj pu i ayén tiraatá'ixaate'esin tǎjín: “ne'amiigu, huaicaca naataniǎjte'e í pan, a'iné auchén pu yeehui uvé'ene seǎj í ne'amiigu ti mu'u a'atamé'ecaa. Mí neajta inee, canu ti'itǎj tǎcha'íi í nej raamíin.”

⁷Tǎ'íqui ayén hui tiu'utániuusin a'ǎjna ti huiirájca tǎjín: “Capej né'itziite'e. Pu'uri yeehui aiteánami'i í puéerta, majta me'ǎn í ti'iríi, mu'uri huatéje'e. Neajta inee, nu'uri huatéeca'a. Capu cha'a ri'irí nej ájcheni nej ti'itǎj jamuaatá'an.” Ayee pu tiraatá'ixaate'esin.

⁸Mí neajta inee, ayée nu hui tejá'amua'ixaate'e. Capu xaa ájchesin ti ti'itǎj raatá'an a'ǎjna jime'e ti amiigura'an pú'een, sino, a'ǎi pu ájchesin a'ǎjna jime'e ti i caí mé'e rá'itziite'e í amiigura'an. Aj pu i raatá'asin, tzíte'e, a'achú ti caj ti'itǎj tiraatáhuaviira.

⁹A'ǎj nu hui jǎn niyen tejá'amua'ixaate'e yee setá'aj seuj rahuaviira í Dios jemi a'iné a'ǎi pu xaa tejámuaatá'asin. Seajta, seuj rahuauca í jemin. A'ǎi xu jemi rateuni í Dios. Seajta seuj te'ejteátu'asixi'ín tá'apueerta. Aj pu i xaa Dios te'antácuuna. Tǎ'íj jí amuaatá'asin í seǎj rahuauhuau.

¹⁰Ayee xu hui huárini a'iné ti pua'a ja'ati ayén ti'itǎj tǎ'ijhuaviira, a'ǎi pu ra'ancuré'asin. Tǎ pua'a ja'ati ti'itǎj huauca, a'ǎi pu hui rateuni. Ajta ti pua'a ja'ati ayén te'ejteátu'asixi'ín tá'apueerta, Dios pu xaa tira'antácuune'esin.

¹¹Casi'i mú'een, ¿ni qui seǎj ayén huárini mú'een, mi seǎj huayaujmu'a'a? Tǎ pua'a ayauj ayén hua'ité muáhuaviira, ¿ni qui cu'ucu'u paraatapǎjte'esin? Capej xaa ne'u.

Hua'ité pepu'u hui raatá'asin. ¹²Na'ari ti pua'a tá'u muáhuaviira, ¿ni qui teáxca paratáchuite'esin? Capej xaa ne'u. Tá'u pepu'u raatá'asin.

¹³Ayee xu mú'een, mi seǎj a'ij pua'a 'een í ru tzajta'a, xu'uri ramua'aree seǎj hua'utapuaǎjve'en í ruyaujmua'a ti'itǎj ti rǎ'en. Ajta a'ǎin í ti á'amuaya'upua í ta japua ti é'eseijre'e, jeíhua pu hui jaítze'e raayǎ'iti ti hua'utá'an ti a'ǎin xiéjniu'ucare'ara'an a'uun a'uteáturan a'ímej jemi í mej rahuauhuau. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'ǎjna í Jesús.

A'ǎjna í Jesús, Dios jetze pu araújca'ane

(Mt. 12:22-30; Mr. 3:19-27)

¹⁴Ja'anáj pu ayén tiuju'urǎj. Jesús pu tiyaaru'u huatamuárite'eca'a ti tevi tzajta'a seijre'eca'a. Ajta a'ǎin í tiyaaru'u, capu raatá'acare'e ti a'ǎin tevi tiu'utaxáj. Jǎme'en pu'u Jesús raatamuári, aj pu i tiu'utaxájtaca'a a'ǎjna í tevi. Majta me'ǎn í teite, jeíhua mú naa rǎ'i tira'utaseǎj. ¹⁵Majta seica miyen tiu'utaxájtaca'a tǎjín:

—Amǎjna mi tevi, mi Jesús, Beelzebú pu hui jetze araújca'ane ti ij ayén tihua'utamuarite'en í tiyáaru'use, a'iné a'ǎjna í Beelzebú, a'ǎi pu tihuá'ajte'e í seica í tiyáaru'use. Beelzebú pu ca'anǎjra'a ratá'aca ti ij ayén amín tǎhua'uta'ajte'en í tiyáaru'use. —Ayee mú tiu'utaxájtaca'a.

¹⁶Majta seica, ayée mú rǎ'i tǎ'ira'ihua'u me'ǎjna jime'e ti a'ǎin hua'utaseǎjrate'en ti'itǎj ti huápi'í ruxe'eve'e, ti ajta í ta japua é'eme'ecan.

¹⁷Ajta a'ǎin Jesús, a'ǎi pu rú'umua'areereca'a a'ij mej tǎ'imua'ajca. Ayee pu tihua'utá'ixaa tǎjín:

—Matíj mena'a í mej seíj chuéjra'a japua tí'ajta, tí pua'a já'ita'a ma'utáciine, aj mú mi huatéújne'usi'ite'esin. Majta hui, camu cha'a á'ateeri mej tiafíta muá'aju'un. Ajta tí pua'a miyen che'atá mena'a já'ita'a a'utáciine a'íime í mej seicié mena'a á'é'eche, camu majta cha'a á'ateeri á mechée me'ájna.

¹⁸Ajta a'íin Satanás, tí pua'a miyen já'ita'a a'utáciine a'íime í tí tihua'ajte'e, ¿a'iné tí'iri'iri tí a'íin á'ateere tí tihua'ajte'e najmí'ica? Capu hui a'atzu a'íj tí'iri'iri. Ayee nu tí'ixa ne'íjna jime'e sej siyen tí'inexa yee nej nu'u Beelzebú jetze aránca'ane nej ni hua'utamuárite'en í tiyáaru'use.

¹⁹Niche'e a'atzu tejámuaata'íhua'u. Tí pua'a hui niyen Beelzebú jetze aránca'ane nej ni hua'utamuárite'en í tiyáaru'use, majta a'íime í mej a'amua jamuan á'ujjhua'an, a'íi mú majta hua'utamuárite'en í tiyáaru'use. ¿A'ataani jetze mua'araujca'ane? A'íi mú hui miijmu raataxájta yee mú'een xu auté'ítze.

²⁰Na'ari caí, tí pua'a nee xiéjniu'ucare'ara'an jetze na'aránca'ane í Dios, ayée pu huataújmua'a tí ari hui xaa a'ájna teja'uré'ene mú'ejmi jemi tí a'íin Dios nainjapua tiu'uta'ájta íiyen chaanaca japua.

²¹Ajta a'íin í ja'ati tí ruca'ané, tí jeíhua tí'ijcha'íi í tí jín huaténe'use'en, tí'íj auj jíme'en rájcha'íi í ruchi'i, naa pu temua'a tí'aviitzi'i tíj na'a tí te'irá'a. Capu ja'ati tí'ijnahua'iran.

²²Mí ajta, tí pua'a seíj mú a'uvé'eme'en tí jaítze'e ruca'ané caí a'íjna, tí pua'a raaténe'usi'ite'en, ajta raatáviicua'i, ayée pu rini a'íjna tí mú a'uvé'eme'e a'ame. Nain pu

hui tirá'ari'lira í tí jín né'use'eca'a.

Aj pu í tihua'uré'a'asin tíj na'a tí tí'íjcha'íica'a í tí tihua'unáhua'iri'i.

²³Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. Ja'ati tí na'a tí caí nevaire'e ineetzi, a'íi pu hui néjcha'íire'e ineetzi. Ajta ja'ati tí na'a tí caí teite tíse'iri ineetzi jemi, a'íi pu hui hua'uré'e'iteca.

Í xiéjniu'ucari tí nu'u a'íj pua'a 'een, ajtahua'a pu nu'u huaré'araa

(Mt. 12:43-45)

²⁴Ajta ayén tíjín:

—Ayee pu rici í xiéjniu'ucari tí a'íj pua'a 'een. Tí'íj a'uun huirájraa tzajta'an seíj í tevi, a'íi pu á'uche'ecane'en tí rahuauhau a'u tí e'ehuaújse'upe'en, a'u tí a'uhuáchi. Aru capu hui rateuve. Ayee pu tí'imua'atze tíjín: “Niche'e yeehui huaré'ara'ani u niche a'u nej e'erájraa.”

²⁵Tí'íj uvé'enen, ayée pu hui 'een a'íjna í ja'ati. Naa pu 'een í ru tzajta'a. Cu xiee mej mauchén uhuaré'e'icha'utaca'a. Nain pu rí'í huáruu. ²⁶Aj pu í a'íin xiéjniu'ucari huaúuvi'itin í seica í mej aráhua'apua ará'ase. A'íi mú majta jaítze'e a'íj pua'a 'een caí í seíj. Matí'íj mi a'uteáruite naímí'i mej mi huaté'e muá'ara'ani me'íjna tzajta'a í tevi. Ajta á'iyen, ayée pu hui te'iráame tí jaítze'e a'íj pua'a éene'e a'ame a'íjna í tevi caí tí ajmí'i éene'e. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

Í tí nu'u tzáahuati'ira'a jín rí'í tí'itá'aca

²⁷Tí'íj Jesús auj tí'ixajtaca'a, ajta seíj 'íita'a a'ujna a'utéveeca'a huá'a tzajta'a í teite. Aj pu í ayén tiu'utaxájtaca'a ca'anín jime'e tíjín:

—Rí'í pu tiraatá'a a'íjna í 'íita'a pej jetzen huanú'ihuaca'a, pej pajta jetzen huátzii.

²⁸Aj pu i Jesús ayén tiu'utaniú tijín:
—Mí ajta a'fime, jaítze'e pu hui r'í'i
tihua'atá'aca a'fimej í mej ranamua í
niuucari ti jíme'en raxa í Dios, majta
miyen ra'ará'astjire'en.

**Teite mú nu'u raxí'eve'eca'a mej nu'u
ti'itíj huasej ti huápi'i ruxe'eve'e**

(Mt. 12:38-42; Mr. 8:12)

²⁹Majta a'fime í teite, maúche'e mú
màaj ajteáxiirijme'e í Jesús jemi. Ajta
a'fín, ayée pu tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Jeíhua mú a'ij pua'a tí'teiteite
í mej íjii huáteemua. Ayee mú hui
raxí'eve'e nej tihua'utasejrate'en
ti'itíj ti huápi'i ruxe'eve'e. Aru canu
ti'itíj hua'utasejrate'esin. A'ij nu'u
hua'utá'ixaate'esin ti jíme'en raxa
í Jonás teecan ti tí'ixaxa'ata'a í Dios
jetze me'ecan.

³⁰'Ja'iné a'íi pu hui a'fín pú'ee'e
í ti huápi'i ruxe'eve'e í mej raasej
a'fime mej Nínive e'echéjme'e, ayée
nu che'atá' nena'a nej a'fín pú'een í ti
huápi'i ruxe'eve'e í mej rasej a'fime
íjii mej huáteemua.

³¹'Ayee nu tejá'amua'ixaate'e,
a'ájna xicájra'a jetze ti jetzen Dios
huá'axijte'en í teite, a'ájna ti ajmí'i
tí'itéveeca'a reyna jíme'e a'ujna
antánimua huarita'an í jaj ti ve'ée, a'íi
pu hui a'ánna a'utéchaxjisin huá'a
jamuan a'fimej íjii mej huáteemua. A'íi
pu ajta huá'a jetze te'ujpuá'arite'esin
ti'itíj jíme'e. A'u'u pu imuá' a'uvé'emej
ti ij ráanamua a'ájna í Salomón teecan
ti r'í'i mé teúumua'arejca'a. Neajta
inee, í nej yee huatéjvee í teite tzajta'a,
jaítze'e nu hui ve'ecán jín tí'itéjvee
caí a'ájna í Salomón. A'íj pu jín, a'ájna
í reyna huá'a jetze te'ujpuá'ajte'esin
a'iné camu nenamua ineetzí.

³²'Majta a'fime í mej Nínive
e'echéjme'e, ayée mú rini a'ájna

xicájra'an í Dios ti jetzen huá'axijte'en
í teite. A'íi mú huatéhuiixi'isin a'fimej
jamuan í mej íjii huáteemua. Mat'íj
mi te'ujpuá'ajte'esin ti'itíj jíme'e.
Seicié mú hui tiu'umuá'aj mat'íj
ráanamua'ajri'i a'ij ti tihua'utá'ixaa
a'ájna í Jonás teecan. Neajta inee,
jaítze'e nu hui ve'ecán jín tí'itéjvee
caí a'ájna í Jonás. A'íj pu jín, a'fime
í tetecca Nínive mej e'echéjme'e, a'íi
mú te'ujpuá'ajte'esin ti'itíj jíme'e í
mej íjii huáteemua a'iné camu seicié
tiu'umuá'aj net'íj tihua'utá'ixaa inee.

**Í ti nu'u ú'utatzave'e í huá'a tzajta'a
í teite**

(Mt. 5:15; 6:22-23)

³³'Jíme'en hui a'ájna í aparautu
tí'ti í mej rá'ajtaira, capu ja'ati a'ájna
ye'uté'avaata. Capu ajta xa'ari tzajta'a
ru'utéchajtzta. Capu xaa ne'u, sino án
pu imuá' ya'ujchájtzta mej mi raasej í
mej me'uun a'uteáruti.

³⁴'Ayee pu hui tí'ivaire'e á'ají'i tíj tajj ti
á'ataa í á'ajetze. A'íj pu jín, ti pua'a rí'en
á'ají'i, ayée pu 'een, cu xiee ti huanéeril'icí
nainjapua í á'ajetze. Na'ari caí, ti pua'a
pecaí rí'ee'ne'en á'ají'i jetze, ayée pu 'een,
cu xiee ti huatíca'a í á'ajetze.

³⁵'Setá'aj siyen huárini ti ij caí
aúumi'ini ti á'ataa í á'ajetze. ³⁶Tí
pua'a naa pu á'ataa í á'ajetze, ajta
caí a'atzu á'amí'ica, nainjapua pu hui
huanéeril'icí a'ame. Ayee pu té'eme,
cu xiee aparautu á'jetze ráatatza. —
Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'ájna í Jesús.

**Tí'íj nu'u Jesús huá'a jetze
te'ujpuá'ajte'e a'fime í fariseos**

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 20:45-47)

³⁷'Jíme'en pu'u raatapuá'ajtaca'a
ti tihua'utá'ixaa, aj pu i sej pu
raatá'inee ti tejá'ucua'ani áa ti
é'eche. A'ájna í ja'ati, fariseo pu pírici.

A'uu pu a'uteájrupi. Tí'ij i á vejl'i a'ur'é'ehui'ixi a'u ti meesa a'utéjvee.

³⁸Ajta a'fín fariseo, a'fí pu raasefj ti caí Jesús amuacaí anájmuaijte a'ij mej tí'ijri'ire í mej rá'astijre'eca'a me'fjna í Moisés teecan. J'éecan pu a'ij pua'a tira'utasefj.

³⁹Aj pu i tavástara'a ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Mú'een mi sej fariseos pú'een. Ayee xu'u tí'itetei sej anaújmuaijte'axi'in mi rumuájca'a jetze. Mí ajta caí a'atzu a'ij amuá'amitiejte'e sej rí'í huaújruuren mi ru tzajta'a. Ayee xu 'een, cu xiee tíj ja'ati raacája'usin mé jéjre'e mi vaasu, ajta amfjna mi xa'ari. Ayee xu'u rusejrata huá'a tzajta'a mi teite sej rí'í tí'iteteite. Mí seajta mú'een, ayée xu 'een mi ru tzajta'a. A'ij xu pua'a tí'iteteite se'fjna jime'e sej tihua'unáhua'iriri, seajta a'ij pua'a huá'uruu.

⁴⁰Mi sej hui caí tí'itíj ú'umu'a'aree. A'fjna ti raatétaahuaca'a í sej mé jéjre'e ratéhua'ira'a, ¿ni caí a'fín ajta raatétaahuaca'a í á'amuatzajta'a ti seijre'e? ⁴¹Setá'aj siyen hua'utá'an í mej caí a'ij tí'ijviicua'i se'fjna ti urá'aa í á'amuatzajta'a. Ayee xu a'fjna jín huárini, ti ij temua'a te'irájra'ani mú'ejmi jemi.

⁴²'Setá'aj huataújxieemiste'en, mú'een, mi sej fariseos pú'een. Ayee xu tí'itetei sej raatátuiire'en í Dios jemi, sefj tamuáamuata'a anxíte jetze ti ajtéme'ecan a'fjna í tu'upi, tí'itíj menta, seajta se'fjna í tu'upi, tí'itíj í ti ayén huataújmu'a'a tíjín ruda, seajta nain tíj na'a pua'amé tí'ixuaavi í tu'upi. Mú'een xu hui ra'utámua'aree naíjmi'í tíj na'a tí'ipua'amé.

'Mi seajta mú'een, seya'uhuá'axi í ti jaítze'e ruxe'eve'e í Dios jemi, sej si siyen rí'í huá'uruuren í á'amuaxi'ej

teite a'ij ti tiraavíjte'e, seajta sej si rí'í tirájcha'íi í Dios. Sena'atzí caí yé'uhua'anancache'e sej siyen araúrasten se'fjna jime'e í ti jaítze'e ruxe'eve'e. Ajta, ayén tíu'ujxe'eve'e sej tiu'utá'an se'fjna jime'e ti cfj na'a caj tí'ivaire'e.

⁴³'Setá'aj huataújxieemiste'en, mú'een, mi sej fariseos pú'een. J'éecan xu hui raxí'eve'e ti tí'itíj amuáaci'iti sej a'ujrá'asen ipuari japua a'u mej á'ujraarase í á'amuavaujsi u teyujta'a. J'éecan pu amua'aráanajche mej me'fín teite amuaatateujte'en aj mej tejá'atua.

⁴⁴'Setá'aj huataújxieemiste'en a'iné ayée xu 'een cumu a'u mej hua'ava'ana í mi'ichite. Majta hui a'fime í teite, í mej japuan á'ujjuhua'ane'e, camu hui ramua'aree a'ij ti 'een téte'e a'iné capu á'é'e tí'itíj í mej jín ráamu'a'aree mej me'ájna hua'avá'anaxi. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'fjna í Jesús.

⁴⁵Tí'ij i sefj ti tí'imua'ata í yu'uxari jetze, Moisés teecan ti ra'uyú'uxaca'a, ayée pu tiraata'ixaa tíjín:

—Maeestru, pej piyen tí'ixa, a'fj pej jín a'ij pua'a tí'itajepe'e itejmi.

⁴⁶Jesús pu ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Seajta mú'een, mi sej tí'imua'ata í yu'uxari jetze ti Moisés ra'uyú'uxaca'a, setá'aj huataújxieemiste'en. Ayee xu hui ve'ecán jín tihua'íjcate'en í teite a'fjna jime'e ti ayén huáp'i'í muári'eri, ti caí ja'ati raayí'iti ti ayén huárini. Seajta á'iyen, mú'een xu tihua'uta'aíjte'en í teite mej nu'u mi me'fjna jín ra'ará'astijre'en. Mí seajta mú'een, caxu a'atzu huataúra'asin sej si tí'itíj jín hua'utévaire'en.

⁴⁷'Setá'aj huataújxieemiste'en a'iné mú'een xu rá'ajta'ahuaca í mej tzajta'an hua'uteátu'asin a'fmej í mej Dios jetze me'ecan

tí'ixaxa'ata'a. Majta a'íime a'amuahuaácixa'astemua'aci'i, a'íi mú hui huá'ucuii.

⁴⁸A'íj xu jín siyen mú'een tiu'utaxájta yee amua'aránajcheca'a a'íj mej huá'uruu í a'amuahuaácixa'astemua'aci'i. A'íi mú hui huá'ucuii a'ímej í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a. Seajta mú'een, xu'uri ramua'aree temua'a naa a'íj mej huá'uruu. Ayee pu ajta tejámua'aránajcheca'a. Seajta, ayée xu rá'ajtaahuaca'a a'u mej huaje'eteátu'asin. Seajta, ayée xu che'atá sena'a neruuren ineetzi.

⁴⁹A'íj pu jín ayén Dios rumua'atzíira'a pu jín tiraataxájtaca'a tǎjǎn: "Nehua'uta'ítǎira huá'a jemi í teite seica mej neetzi jetze me'ecan tí'ixaxa'a, neajta seica í nej hua'antíhuau mej mi nevaire'e. Je'licáca mú cui'ini a'íime í teite. A'íi mú huá'acui'ini. Majta seica, a'íj pua'a mú huá'aruuren."

⁵⁰⁻⁵¹A'íj pu jín, ayée pu hui tirá'amitiejte'e í Dios jemi, a'íi mú pu'éene'e a'íime íjii mej huáteemua me'íjna jime'e matǎj mena'a pua'amé huá'ucuii a'ímej í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a, naǎjmi'li matǎj pua'amé huá'ucuii tǎj na'a tiú'usejre í chaanaca, naǎjmi'li tǎj na'a Abel ti huam'í ajta a'íjna í Zacarías, a'íjna mej ra'upuá'ajte já'ita'a a'u ti a'utéjvee a'íjna í mej japuan tí'imuai'ívaajtaca, a'u ti teyuu á'ijnee. Jee xaa ne'u, ayée nu tejá'amua'ixaate'e, xaa ne'u. Ayee pu hui tirá'amitiejte'e í Dios jemi, a'íi mú pu'éene'e nain jime'e a'íime íjii mej huáteemua.

⁵²Setá'aj huataújxieemiste'en mi sej tí'imua'ata í yu'uxari jetze Moisés teecan ti ra'uyú'uxaca'a. Mú'een xu rujíimua'a sena'a

antiújmua'areereca'a se'íjna jime'e í mej jín ráamua'aree a'íj ti tí'ijxe'eve'e í Dios. Seajta mú'een, caxu hui huataúra'a ti Dios tejá'amua'ajjte'en. Seajta huá'ijmii a'ímej í seica mej mi caí miyen huataúra'an ti Dios tihuau'ajjte'en. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

⁵³⁻⁵⁴Tǎ'ij Jesús a'uun huirá'jraa, a'íime í fariseos, majta a'íime í mej tí'imua'ata í yu'uxari jetze Moisés ti ra'uyú'uxaca'a, a'íi mú autéjhuui mej a'íj pua'a tirájeeve ca'anín jime'e. Jé'ecan mú jeíhua tira'íhua'uri'í mej mi ráateuni í mej jín jetzen te'ujpuá'ajte'en me'íjna jime'e a'íj ti a'íin tiu'utaxájtaca'a.

Tǎ pua'a nu'u ja'ati ayén hua'ítzi jǎn tiú'ujsejrata

12 Majta me'ín í teite, jeíhua mú ajteáxiireca'a. Ayee mú ará'axcaa a'achú hua'apua vi'ira'a, huaíca vi'ira'a, a'achú mej mena'a pua'amé. A'íj mú jín á'acataca'a jeíhua. Ajta a'íin í Jesús, a'íi pu amuacai tihuá'atixáate'ajraa a'ímej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Ayen tǎjǎn:

—Rǎ'í xu'u hui mú'een a'íjna jime'e fariseos mej ranájchite'e í pan jetze. Ayee pu huataújmua'a a'íjna í niuucari tǎjǎn í ti huá'a tzajta'a uraninei, í ti caí jé'iyecan jǎn sejre'e.

²Ayee pu'u, ti'itǎj ti na'a ti rú'avaa avíitzi'í jime'e, a'íi pu hui huatasejre'esin mé jéjre'e mej mi raasej í teite. Ajta ti'itǎj mej rá'avaataca'a, a'íi pu anticuuni'ihua mej mi ráamua'aree a'íj ti 'een.

³A'íjna í pej raataxájtaca'a tíca'amiste'e, Dios pu raataxájta tǎjca'ari tzajta'a. Ajta a'íin í pej raataxájtaca'a xahuaanin jime'e u

chi'ita u tété'e, Dios pu hui raataxájta ca'anín jime'e a'ánna í chi'ij japua ta'avé'epa'atza.

**A'ataani ayén tiú'ujxe'leve'e tej
rátziine'e**

(Mt. 10:28-31)

⁴Ayee nu tejá'amua'ixaate'e mi sej ne'amii gustemua'a pú'een, caxu huá'atziine'e a'ímej í mej mena'a raayí'iti mej raajé'ica í sej ratéhua'ira'a, sino camu raayí'iti mej ra'upuá'ajte'en í a'amua tzajta'a ti seijre'e.

⁵Mi neajta inee, ayée nu tejámuaatá'ixaate'esin ja'ati sej xaa tziine'e. Setá'aj rátziine'e a'íjna ti ayén raayí'iti ti raajé'ica í sej ratéhua'ira'a, ti ajta raayí'iti ti yá'urieeni í a'amua tzajta'a ti seijre'e a'ujna taij jetze ti caí ja'anáj á'ami'ini. Jee tzíte'e, ayée nu hui tejá'amua'ixaate'e tijín: Setá'aj rátziine'e se'íjna.

⁶Aru, caxu a'ij tité'ujmuajca. ¿Ni secaí siyen tiu'utana'jchita a'achú cumu hua'apua centaavo anxívica jime'e í pina'ase í mej c'íleen? Camu jeihua tí'ijnajche. Mí ajta a'íin Dios, a'íi pu na'íjmi'ica autámua'areeri'i. ⁷Jee xaa ne'u, ayée pu ti'ayajna. Dios pu hui ari raaté'itieexi mi á'amua'cipua a'achú ti pua'améjme. Caxu tí'tziine'e a'iné mú'een xu jeihua jaítze'e jetzen ruxe'leve'e í Dios mecaí í pina'ase, a'iné a'íi pu xaa amuá'ancu'uvajxi'isin.

**Í mej nu'u ramua'ate me'íjna í Jesús
í teite jemi**

(Mt. 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸Ayee nu tejá'amua'ixaate'e, ja'ati ti na'a ti ayén tiu'utaxájta a'ímej jemi í teite yee na'ará'astijre'en ineetzi, inee í nej neajta huá'a jetze airáane í teite,

ayée nu neajta raataxájta a'ímej jemi í mej ta japua tí'ivaire'e í Dios jemi yee naatévai ineetzi. ⁹Ajta a'íin ti tí'ixa a'ímej jemi í teite yee capu nemua'ate, ayée nu hui che'atá raataxájta a'ímej jemi mej ta japua tí'ivaire'e í Dios jemi yee canu ramua'ate.

¹⁰Neajta nu tíhua'utá'uuni'ira a'ímej, a'achú mej mena'a pua'amé a'ij pua'a tí'inexa ineetzi í nej neajta huá'a jetze airáane í teite. Aru a'íime, a'achú mej mena'a pua'amé a'ij pua'a tí'ijxa a'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, canu ja'anáj tíhua'utá'uuni'ira a'ímej.

¹¹⁻¹²Seajta mú'een, mat'íj u amua'arávi'itin a'ímej jemi í mej teyujta'a tí'ajta, nusu a'ímej jemi í mej tí'tíj jín anti'ujmua'aree, ayée xu huárini. Caxu hui a'ij tité'ujmuajca a'ij sej ye'í titeete'ujnan na'ari a'ij sej ye'í tiu'utaxáj, a'iné a'ájna xicájra'an jetze, a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'íi pu tejá'amua'aten a'ij sej ye'í tiu'utaxá. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

**A'íjna jime'e í ti nu'u tí'ijcha'ii
a'íjna í chíjteaani**

¹³Ajta se'j huá'a tzajta'a a'uteveeca'a. Ayee pu tiraata'ixaa tijín:

—Maestru, patá'aj piyen tiraata'ixaate'en í nejá'a yee ti jál'ita'a tinaatá'an a'íjna ti titaac'íi a'íjna jime'e ti se'j huam'íi, a'iné capu tinaatá'asin í neetzi ti ne'áa.

¹⁴Jesús pu ayén tiu'utaniú tijín:
—Hoombi xaa, ¿a'ataani tinaa'íjca juees jime'e? ¿A'ataani naatá'a nej niyen tiu'uxí'epi'intare'en mú'ejmi jemi? —Ayee pu'u tiraata'ixaa.

¹⁵Ajta ayén tihua'utá'ixaa tijín:
—Rí'í xu'u mú'een, setá'aj á'ujcu'uvée sena'a temua'a naa. Ché'e secaí huápi'i sena'a tí'inecua'atze sej jeihua

tiu'ucha'ñime'eni, ti'itj ti na'a, a'iné ti pua'a ja'ati jeñhua ti'itj ticha'ii, capu hui ti'itj a'ij tiraatévaire'esin ti ij caí ché'e ti'itj a'ij ráaruuren.

¹⁶Tí'ij i sefj niucari jín tihuá'u'itiiiri'i tijn:

—Aa pu nu'u ja'ahua'a chjteaani é'eche. Chuej pu nu'u ticha'ii ti japuan tiu'uhuáste. Temua'a pu nu'u hui jeñhua tiú'uciireca'a.

¹⁷Tí'ij i ayén tiu'umuá'aj a'ijna í chjteaani tijn: “¿A'iné yeehui náarini? Capu ché'e mé'e é'eri'iri a'u nee yeehui ya'aruuren í ti huáciireca'a.” ¹⁸Tí'ij nu'u i ayén tiu'umuá'aj tijn: “Ayeé nu rini. Neraaté'uuna í nech'i mé ti huavéjme. Neajta seica nu ájtaahuaxi'isin ti jaítze'e vivejmé'e á'ara'ani. Netí'ij ni ne'uun ru'uté'aasin í ti tiú'uciireca'a, ajta nain i nej tí'ijcha'ii. ¹⁹Neajta nu yeehui niyen tiu'utaxáta í ne tzajta'a yee nu'uri ne'uun rí'i tiú'uruu u chi'ita. Jé'ecan pu á'ateeri ti rí'i tinaatévaire'esin. Nu'uri yeehui nesé'upe'en. Nich'é'e tí'icua'aca, neajta ye'eca, neajta netémua'ave'e.” —Ayeé pu nu'u tiu'umuá'aj a'ijna í ja'ati.

²⁰Ajta a'íin í Dios, ayée pu hui tiraata'ixaa tijn: “Mú'ee, mi pej caí ti'itj mua'aree. Ijii, tica'a pej mi'ini. Patí'ij huam'ín, ¿a'ataani tí'ijci'iti a'ijna í pej mú'ee rí'i ráaruu pej pi asefj huatá'atemua'ave'enche'e?” —Ayeé pu Dios tiraata'ixaa.

²¹Neajta niyen tejá'amua'ixaate'e. Ayeé pu hui té'eme a'ímej jemi matj mena'a pua'amé í mej rufjímua'a rajsé'iri ti'itj ti na'a mej mi jeñhua tí'ijcha'ii, majta, camu ti'itj ticha'ii í Dios jemi.

Tí nu'u Dios huá'acha'ii í ruyaujmua'a
(Mt. 6:25-34)

²²Tí'ij i Jesús ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e tijn:

—A'íj nu jín niyen tejá'amua'ixaate'e. Caxu se'ijna jín tí'imua'ajca yee a'iquí ye'í tetí'icua'ani nusu yee a'iquí ye'í tetí'iyee'en na'ari yee a'iquí ye'í tetiu'utéachejte'esin.

²³¿Ni caí jaítze'e ruxe'leve'e í Dios jemi sej ruuri xá'ara'ani caí í ti sej ráacua'ani? ¿Ni caí ayén che'atá na'a jaítze'e ruxe'leve'e í Dios jemi ti ruuri a'ame í sej ratéhuah'ira'a caí ti naa seíire'e a'ame í sej jín tiu'uteújchejte'en? Aa ni'ijta xaa ne'u.

²⁴Casi'i, xaasefj amímej cua'atza í mej júte'e rá'ara'a. Camu hui a'atzu tí'ihuaste'e, camu majta tí'itza'anaca. Camu majta huatéech'i í mej tzajta'an rí'i ye'uruuren í mej meri rájsej. Capu amín a'ij, aúche'e pu Dios tihuá'amicua. Mí seajta mú'een, jaítze'e xu jemin ruxe'leve'e í Dios mecaí a'íime í cua'atza.

²⁵¿A'ataani raay'íiti ti á'ateeren ti jaítze'e ruuri a'ame a'ijna jime'e í ti tí'iramua'atziite'e? Capu ja'ati xaa ne'u. ²⁶Tí pua'a secaí raay'íitihua'an sej si siyen huárini se'ijna jime'e í ti caí muári'eri, ¿a'iné hui 'een jín siyen tí'imua'ajca se'ijna jime'e í ti tí'ijturaa?

²⁷Casi'i, xaasefj amíjna mi caiipi'i, a'ij ti ye'í tí'ivaujse'e. Capu tí'imijhuaca amíjna mi caiipi'i, capu ajta tí'itzaca. Capu amín a'ij. Dios pu hui ayén ráaruu tí jaítze'e naa sejre'e caí Salomón ti naa sejre'eca'a tí'ij auj tí'itéveeca'a rey jime'e. Capu ja'anáj ayén tiu'uteújchejte ti'itj jime'e ti ayén naa sejre'e tñ mi caiipi'i.

²⁸Casi'i, mú'een, Dios pu ayén rí'i tirájcha'ii mi tu'upi ti a'uun é'evaujse'e a'u mej á'atase'ehuaca. Ajta a'íin tu'upi, capu á'ateeri sino yee ruijmua'a yee, a'íi mú raaré'evejchi, matí'ij mi ratairan. Tí pua'a hui Dios ayén rí'i tirájcha'ii mi

tu'upi, ñni caí jaítze'e amuaatá'asin í sej jín tiu'uteújchejte'en, mú'ejmi mi sej caí a'atzu té'atzaahuatete'?

²⁹⁻³⁰'Caxu a'ij tí'ixajta yee a'iquí ye'lí tetf'icua'ani nusu a'iquí ye'lí tetf'iteye'en. Ayeé xu'u, caxu tí'imuaajca se'íjna jime'e, a'iné naími'i matíj mena'a pua'amé yen mej a'uchéjme íyien chaanaca japua, ayée mú me'íjna jín rahuaahuau. Mí ajta a'ín á'amuaya'upua, ta japua tí é'esejre'e, a'íi pu hui ari rú'umua'aree tí'itíj ti amuá'aturaate'e.

³¹'Setá'aj mí'i rájhuaauni ti Dios tejá'amua'ajte'en, seajta ra'ará'astijre'en a'ij ti a'ín tí'ijxe'eve'e. Tí pua'a siyen huárini, Dios pu hui tejámuaatá'asin tíj na'a tí tejamuá'aturaate'e.

³²'Caxu tí'itziíine'e mú'een, mí sej siyen mé á'ujuhua'an. Cu xiee cáne'axi sena'a í mej rujímua'a mena'a mé á'ujuhua'an. Ayeé pu tira'aránajcheca'a í sej rájya'upua tí ij a'ín amuaatá'an sej se'uun a'uteáruete a'u ti a'ín tejé'ajta.

Tí nu'u jeíhua án tejé'esejre'e u ta japua ti huáp'i tí'ivaire'e

(Mt. 6:19-21)

³³'Setá'aj tiú'utuuaani nain a'achú sej caj tí'ijcha'íi, seajta tihua'uré'an a'ímej í mej caí a'ij tí'ijviicua'í. Ayeé xu a'íjna jín huárini, tí 'ij a'íjna téjé'eseire'en í Dios jemi í tí tejá'amuaci'iti. Ayeé pu éene'e a'ame tíj tí'itíj ca'aní tí caí ja'anáj huataújtuaasin. A'u pu e'etiá'a a'ame mú'ejmi jemi tí'itíj tí huáp'i tí'ijnajca. Ajta capu hui ja'anáj huatéxijsin, a'iné camu a'uun a'uteáru'ipi í nahua'ari. Camu majta rací'in a'íime í tejpuási.

³⁴'Ayeé xu éene'e xá'aju'un a'iné a'íj xu jetzen tí'imua'astí xá'aju'un se'íjna

jetze tí jaítze'e amua'aráanajche, tí jaítze'e a'amua jetze ruxe'eve'e.

Tej nu'u rí'í huátaruuren iteen, teajta rí'í atanéjne'ere temua'a naa

³⁵'Rí'í xu'u titehuaújcaten sej si tiu'utévaire'en. Seuche'e xu hui atanéjne'eri tíj ja'ati tí taij huitécheeca'a tá'ataa.

³⁶'Ayeé xu éene'e xá'aju'un matíj a'íime í mej tí'ivaire'e ja'ati jemi tí a'uun á'ume a'u mej tejé'eye'este a'íjna jime'e tí sej huaténe'iche. Majta a'íime í mej tí'ivaire'e, maúche'e mú tí'ijchu'eve'en a'atzaj tí pua'a uvé'enejsin a'íjna tí tihuá'ajte'e mej mí ca'anacan tira'antácuune'en tí'ij a'ín te'ejteátu'asixi'ín í puéerta jetze.

³⁷'Rí'í pu tihua'utévaire'esin a'ímej í mej tí'ivaire'e tí'ij a'ín hua'usej mej rachú'eve'e a'atzaj tí pua'a uvé'ene a'íjna tí tihuá'ajte'e. Ayeé nu hui tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e, ayée pu rini a'íjna tí tihuá'ajte'e. A'íi pu rucaten tí ij hua'utévaire'en. Ajta tihua'uta'ajte'esin mej aúhuuixi'ín í meesa jetze. Ajta tihuá'amin.

³⁸'Capu amín a'ij a'atzaj tí pua'a uvé'enejsin a'íjna tí tihuá'ajte'e, tí pua'a já'ita'a tíca'a uvé'ene nusu tapuá'arijme'eca. Rí'í pu hui tihua'utévaire'esin a'ímej í mej ravaire'e tí pua'a mauj rachú'eve'e.

³⁹'Ayeé nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e. A'íjna í ja'ati tí huatéechi'í, tí pua'a a'íi ramua'areere a'atzaj tí pua'a ánu'aiixa í nahua'ari, capu raatá'asin tí anú'asti tí tiu'unáhua'an.

⁴⁰Seajta hui mú'een, rí'í xu'u sej si rí'í huaújcaten a'iné inee, í nej neajta huá'a jetze airáane í teite, nee nu uvé'enejsin a'atzaj sej pua'a caí nechueve'e. —Ayeé pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

**Í mej nu'u tí'ivaire'e me'íjna í mej
hua'apua**

(Mt. 24:45-51)

⁴¹ Pedro pu ayén tiraata'íhua'uri'i
tijín:

—Tavastara'a, ¿ni téjmi pena'a
huatá'ixaa i niuucari ca'ín najmi'ica
puaatá'ixaa?

⁴² Ajta a'íin tavastara'a, a'íi pu ayén
tiu'utaniú tijín:

—¿A'ataani pú'een, a'íjna ti
tí'ivaire'e, ti ajta rí'i mé teuúmua'aree,
ti ajta caí ja'anáj tí'itíj jín auté'itze?
Ajta a'íin ti tí'ira'ajjte'e, a'íi pu hui
tiraa'íjcate'en ti ij a'íin a'íjna jín
antiújmua'areere a'ímej í seica í mej
majta tí'ivaire'e. A'íi pu tihuá'amin
a'atzaj mej pua'a raax'íepi'intare'en
mej tiú'ucua'ani.

⁴³⁻⁴⁴ Tí pua'a ayén rijcaa tí'ij
uvé'enen a'íjna ti tí'ira'ajjte'e, rí'i pu
tiraatévaire'esin a'íjna ti tí'ivaire'e
a'iné nain pu tiraata'íjcate'esin
a'achú tíj tí'itíj tícha'íi a'íjna ti
tí'ira'ajjte'e. Ayee pu té'eme. Ayee
nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a
jime'e.

⁴⁵ Mi ajta, a'íin ti hui tí'ivaire'e, ti
pua'a ayén tí'imua'ajca yee jé'ecan
pu u á'ateere a'íjna ti tinaa'íjca,
ayée pu ajta tirá'amitiejte'e a'ame
ti caí íiya'ata uvé'enejsin. Tí'ij i
autéjcheni ti hua'utévajxi'ín a'ímej
í mej tí'ivaire'e, í mej teteca, ajta
í mé 'uuca. Ajta pu hui autéchesin ti
tiú'ucua'ani, ajta ti nahuáj antiyé'en.
Tí'ij i huatétahuaisin.

⁴⁶ Ajta a'íin ti tí'ira'ajjte'e, a'íi
pu uvé'enejsin ja'anáj ti pua'a caí
rachú'eve'e. A'íi pu xaa uvé'enejsin
a'atzaj ti pua'a caí pítéjmua'aree. A'íi
pu hui ajta puajíjtzi'ira'a raatá'asin,
jeíhua huápi'i. Ayee pu che'atá

tí'ijci'iti a'ij ti tihuá'aci'iti í seica í mej
majta auté'itzeaaara í Dios jemi.

⁴⁷ A'íjna ti tí'ivaire'e, ti ajta
tirú'umua'aree a'ij ti tí'ijxe'eve'e
a'íjna ti tí'ira'ajjte'e, jeíhua pu
ra'íré'evejsin navij cuaartara'a
jime'e ti pua'a caí rí'i huaújuuren
na'ari caí ayén huárini a'ij ti
tí'ijxe'eve'e a'íjna ti tí'ira'ajjte'e.
⁴⁸ Ajta a'íin ti tí'ivaire'e ti ajta
caí rú'umua'areereca'a a'ij ti
tí'ijxe'eve'e'eca'a a'íjna ti tí'ira'ajjte'e,
cáj pu'u ra'íré'evejsin navij
cuaartara'a jime'e ti pua'a ayén
huárini ti a'ij pua'a 'een jime'e a'iné
capu rú'umua'areereca'a a'ij ti ye'í
huárini. Capu ayén tí'ijci'iti a'ij ti
tiraavíjte'e.

'Ayee pu'u xaa ne'u, ja'ati ti na'a
mej miyen tiraatá'a ti ve'ecán jín
antiújmua'areere á'ara'ani, ti pua'a
ayén ve'ecán jín tí'ití'ijcati'ihua,
ayée pu hui tiú'ujxe'eve'e ti jaítze'e
tiu'utátuuiire'en me'íjna jemi í mej
tíraa'íjcate. Ajta, ja'ati ti na'a mej
miyen tiraatá'a ti ciliéene'e jín
antiújmua'areere á'ara'ani, ti pua'a
ayén ciliéene'e jín tí'ití'ijcati'ihua,
ayée pu che'atá na'a tiú'ujxe'eve'e ti
cáj tiu'utátuuiire'en me'íjna jemi í mej
tíraa'íjcate.

**Mej nu'u já'ita'a autajú'un me'íjna
jime'e í Jesús**

(Mt. 10:34-36)

⁴⁹ Ayee nu 'een jín mú a'uvé'emej
nej ni puajíjtzi hua'utá'an ne'ímej í
mej a'ij pua'a 'een í ru tzajta'a matj
mena'a pua'amé yen mé seijre'e
íyey chaanaca japua. Ajta ayée
pu tina'aráanajche ineetzi ti ari
autéjcheni. ⁵⁰ Ayee pu ajta tí'ineci'iti
ineetzi, í nej jín rajpuajíjtzi na'ame.
Jéihua pu hui a'ij pua'a ne'ase, ajta

jeíhua pu a'ij pua'a ne'astí a'ame ajta na'a caí nain te'entipua'are.

⁵¹¿A'iné tejamuá'amitiejte'e mú'ejmi? ¿Ni qui ne'íjna jín mú a'uvé'emej mej mi rí'i tí'itechejca í mej yen huachéjme íyien chaanaca japua? Canu a'atzu. Ayee nu tejá'amua'ixaate'e yee canu ne'íjna jín mú a'uvé'emej sino mej mi já'ita'a a'utáciine. ⁵²Ajta íjii ti yú auca'ití a'ame, ayée pu hui té'eme. A'ímej jime'e í mej anxívi í teite, í mej seicié mena'a che, ayée pu té'eme a'íi mú já'ita'a a'utajú'un. Majta á'iyen í mej huaíca, a'íi mú huá'ajaaxiéevi'ira muá'aju'un a'ímej í mej hua'apua. Majta a'íime í mej hua'apua, ayée mú che'atá mena'a tihúa'ajaaxiejvi'ira muá'aju'un í mej huaíca.

⁵³Ayee mú já'ita'a a'utajú'un. A'íi pu ya'upuáara'an rájaaxiéevi'ira a'ame a'íjna í ruyauj, ajta a'íin yaujra'an ayée pu che'atá na'a tí'íjjaaxiéevi'ira a'ame í rutáata. Ajta a'íin í náanajra'an, ayée pu che'atá na'a tí'íjjaaxiéevi'ira a'ame a'íjna í ruyauj ti 'íita'a. Ajta a'íin yaujra'an ti 'íita'a, ayée pu che'atá na'a tí'íjjaaxiéevi'ira a'ame a'íjna í runáana. Ajta a'íjna í mu'uneára'an í ti 'íita'a í ti ucarij, a'íi pu ajta rájaaxiéevi'ira a'ame í rumu'un í ti 'íita'a ti temuaj. Ajta a'íjna í mu'uneára'an ti temuaj, a'íi pu hui ajta rájaaxiéevi'ira a'ame í rumu'un ti ucarij.

Í mej nu'u jín ráamua'aree ti'itíj ti nu'u xicájra'a jetze pí'tí'irici

(Mt. 16:1-4; Mr. 8:11-13)

⁵⁴Tí'ij í ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í teite í mej a'uun ajteáxiireca'a tíjín: —Jíme'en xu'u jaitiri huasej ti a'íjnén, yénci pújme'en, setí'ij si siyen

tí'ixaxa'a yee mu'uri huatéviiyi.

Ajta, ayée pu tí'irineca. ⁵⁵Na'ari ti pua'a huatá'ecare ti yeete pújme'en e'itánineí, ayée xu hui tí'ixaxa'a tíjín teájxicaj pu a'ame. Ajta, ayée pu tí'irineca.

⁵⁶Mú'een, mi sej caí mé uumuámua'aree, mú'een xu siyen raayí'iti a'ij sej ye'í tiu'utaxáj a'ij ti ti'ití rini í júte'e nusu íyien chaanaca japua. Mí seajta mú'een, caxu hui a'atzu raayí'iti a'ij sej ye'í tiu'utaxáj a'íjna jime'e a'ij ti ti'ití rini itejmi jemi a'íjna xicájra'a jetze nej yé huatéjvee inee mú'ejmi jemi.

Sej nu'u ráhuauni sej rí'i éene'en a'ímej jemi í mej amuájcha'íire'e

(Mt. 5:25-26)

⁵⁷Niche'e sej tejámuaata'íhua'u. ¿A'iné 'een jín secaí raaxí'epi'intare'en rujímua'a a'ij ti tiraavíjte'e? ⁵⁸⁻⁵⁹Patí'ij pauj huamé'en juye jetze jamuan a'íjna ti muájcha'íire'e sej raaxí'epi'intare'en a'íjna jemi í juees, patá'aj raatáhuavi temua'a naa sej seuj juye jetze raaxí'epi'intare'en. Na'ari ti pua'a pecaí piyen huárini, a'íi pu hui muá'avi'itin í jueesi jemi. Tí'iquí a'íin juees, a'íi pu tiu'utátuiire'esin mú'etzi a'íjna jemi í polisiiya. Ajta a'íin polisiiya, a'íi pu mua'iteánajsin. Ayee nu tí'imua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e, camu hui íiya'ata mua'irátuaasin ajta pena'a caí tiu'unájchita nain jime'e a'achú mej muájjve'en. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

Tí rí'i ayén tiú'ujxe'leve'e ti nu'u ja'ati seicié tiú'umua'ati

13 A'ajná'imua, seica mú e'iré'ene í Jesús jemi. Matí'ij mi miyen tiraata'ixaa me'íjna jime'e

í mej Galilea e'echéjme'e, Pilato ti nu'u huá'ucuii matí'ij mauj cáne'axi mua'ívejtaca'a. ²Jesús pu ayén tihua'uta'fhua'uri'i tijn:

—¿A'iné tejamuá'amitiejte'e mú'ejmi? ¿Ni qui mecaí jaítze'e a'ij pua'a tí'teteitestaca'a sej caí mú'een a'íjna jime'e mej miyen tirajpuaíjtzica'a?

³Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. Capu ayén ti'ayajna. Mí ajta, ti pua'a secaí seicié tiú'umua'ati í Dios jemi, mú'een xu hui seajta antipua'ari.

⁴Ari a'íime í mej tamuáamuata'a japuan aráhuaica ará'ase, í ti huá'a japua rájve tí'itíj ti ájtee ti a'uun a'utéveeca'a a'ájna já'ahua'a Siloé, ¿a'iné tejamuá'amitiejte'e? ¿Ni qui jaítze'e a'ij pua'a metí'teteij mecaí a'íime í seica í mej Jerusalén a'uchéjme?

⁵Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tijn: capu hui ayén ti'ayajna. Mí ajta, ti pua'a secaí seicié tiú'umua'ati í Dios jemi, mú'een xu seajta antipua'ari. — Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

Í huaréj ti nu'u caí ja'anáj taca'a

⁶Tí'ij i sej níuucari pu jín tihua'ul'itiiiri'i tijn:

—Ja'ati pu nu'u hui huaréj ta'íteal'ica'a. Aa pu nu'u ye'ateáhuui a'u ti uuva a'uvéjme. Tí'ij jí u ya'utéseej avée si ari taca'a. Capu nu'u a'atzu taca'aca'a. ⁷Tí'ij jí ayén tiraata'ixaa a'íjna ti a'uun tí'icha'ica'a tijn: “Pu'uri yeehui á'atee a'achú cumu huaíca nine'ira'a ne yee raatésise'ij á vee si ari taca'a. Aru, capu a'atzu taca'a. Patá'aj ra'íjveíjche, a'iné amín mé tí'itávee, capu tí'itíj vaire'e.”

⁸Ajta a'íin ti tí'icha'ica'a, ayée pu nu'u tiraata'ixaa tijn: “Nevástara'a,

ché'e auj mé táveeca sej nine'ira'a. Nee nu yeehui raaté'íjche'esin, neajta tí'itíj atariéjra'asin chuej jamuan. ⁹Tí'ij pua'a huatáca'an ru'usí, cha'a ayén mé tí'itávee. Na'ari ti pua'a caí huatáca'an, aj pej xaa yeehui pi ra'íjveíjche.”

A'íjna í 'íita'a ti nu'u á á'ajtípu u teyujta'a

¹⁰Ayee pu ja'anáj tiuju'uríj ti a'ájna píti'irijcaa ja'anáj xicájra'an mej jetzen ruse'upi. Jesús pu tihua'amua'atejca'a u teyujta'a. ¹¹Ajta sej 'íita'a, a'úu pu ánu'uhuatéveeca'a. Pu'uri teuumé'eca tamuáamuata'a japuan aráhuaica nine'ira'a ti tí'icui'ica'a a'íjna jime'e tiyaaru'u ti tzajta'an seijre'e. A'íjna í 'íita'a, jé'ecan pu á'ajtípu. Capu a'atzu rí'iríistaca'a ti huataújsiuraren.

¹²Tí'ij Jesús raasej, aj pu i raatajé ti jemin á ve'eré'enen. Ayee pu tiraata'ixaa tijn:

—'Íita'a, nu'uri timuá'ari'iri'í í pej jín tí'icui'í.

¹³Tí'ij i ra'ajtamuáriej. Jíme'en pu'u ra'ajtamuariej, aj pu i a'íin 'íita'a huataújsiurare. Aj pu i rí'í tiraatá'a í Dios.

¹⁴Ajta a'íin ti tí'ajta u teyujta'a, jé'ecan huataniú'ucaca'a a'iné Jesús pu tiráhuua a'ájna xicájra'an jetze matí'ij pua'a ruse'upi. Ayee pu tihua'utá'ixaa a'ímej í teite tijn:

—Ayee pu hui te'ará'ase í mej jetzen tí'imijhuaca arájsevi xicaj. Setá'aj mú a'uvé'uju'un setá'aj se'ájna tihuaújhuaate'en. Caxu mú a'uvé'eci'ica'an se'ájna xicájra'a mej jetzen ruse'upi.

¹⁵Jesús pu ayén tiu'utaniú tijn:

—Mí sej caí jé'iyecan jín tí'ivaire'e í Dios jemi, jíme'en a'ájna xicájra'a mé jetzen ruse'upi, ¿ni secaí siyen

tí'imijhuaca naíjmi'i mú'een? ¿Ni secaí huá'ixiixi í ruye'emua, ti pua'a tí'itíj pu'éene'en puuya na'ari puuru'u sej si huaja'uvé'ite'en a'ájna xicájra'a mej jetzen ruse'upi? Ni'íjtá xaa ne'u. Ayee xu tí'imijhuaca.

¹⁶Ari amájna mi 'íita'a, a'íi pu hui jetzen huanéj a'ájna í Abraham teecan. Ajta pu'uri tejauume a'achú cumu tamuáamuata'a japuan aráhuaica nine'ira'a ti Satanás ra'atéeji'icie cuí'ini'ira'a jime'e. ¿Ni caí ayén tiraavíjte'e nej tiráhuuate'en nej ni ru'irájtuaani a'ájna jime'e ti tí'licuili? —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'ájna í Jesús.

¹⁷Tí'íj ayén tiu'utaxájtaca'a, a'íime í mej rájcha'íire'eca'a me'íjna í Jesús, jé'ecan mú tiu'utatévi'iri'í í jemin. Majta a'íime í seica í teite, jé'ecan pu rí'í hua'utá'a nain jime'e a'íj ti ti'tití huaríj ti huápi'i ruxe'eve'e.

A'ájna jime'e í jatzi, mustaaza ti rajatze'e
(Mt. 13:31-32; Mr. 4:30-32)

¹⁸Aj pu i Jesús ayén tihua'uta'íhua'uri'í tijín:

—¿A'iné tí'irineca íyen chaanaca japua ti Dios tí'ajta? ¿A'iné tí'liseijre'e ti jíme'en Dios tí'ajta?

¹⁹Ayee pu seijre'e tíj mustaaza tí'ití, ti ayén tí'itéjatze'e tíj jíican. Ja'ati pu nu'u hui yá'utíi a'ájna í jatzi. Tí'íj nu'u i raahuáste a'u ti teje'eré'ana. Tí'íj jí huanéj a'ájna í jatzi. Aj pu nu'u i huavaújse. Tí'íj jí ayén á'ajtití'íj já'araa tíj ciyej. Majta me'ín pina'ase í mej rá'ara'a, a'íi mú nu'u e'ire'enéé, án mú nu'u a'ujrá'aseca'a í pí'istáare'ara'an jetze.

A'ájna jime'e mej nu'u rajnájchi í hariina jetze í levadura

(Mt. 13:33)

²⁰Ajtahua'a seíj hua'uta'íhua'uri'í tijín:

—¿A'iné seijre'e ti jíme'en Dios tí'ajta?

²¹Ayee pu hui 'een tíj a'ájna í levadura tí'íj a'íin 'íita'a ru'iteájtici, ajta nu'u rajnájchi cuaíjtzi jetze ti huaíca medida ará'ase. Jéihua pu nu'u rajcuaíjtzitaca'a. Ajta a'íin í levadura, a'íi pu nu'u tzajta'a huaneájxi nainjapua í cuaíjtzi. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'ájna í Jesús.

A'ájna jime'e á tá'apueerta ti cáj antéeyauj

(Mt. 7:13-14, 21-23)

²²Tí'íj jí Jesús a'uun a'ume'eca í juye jetze ti Jerusalén á'uyé'iri. A'u ti na'a ti a'uré'enineica'a, ti huachájta'ajme, na'ari a'ímuá mé antachéejme, a'úu pu tihua'ámu'a'atehua'a í teite.

²³Ja'ati pu ayén tiraata'íhua'uri'í tijín:

—Tavastara'a, ¿ni cáj mena'a tite'erá'ase í ti Dios hua'irátuaasin?

Ajta a'íin Jesús, ayéé pu tiraata'ixaa tijín:

²⁴—Setá'aj huateújca'anen sej si se'íjna jetze a'uteáruti tá'apueerta ti cáj antéeyauj. Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tijín mu'liití mú miyen huataújca'anejsin mej mi me'uun a'uteárute. Mí ajta caí, capu hua'utá'asin.

²⁵Tí'íqui a'ájna ti á é'eche, tí'íj í ájchesin, ajta te'iteánajsin tá'apueerta. Seajta mú'een, amée xu pua'acié huaté'uu xá'aju'un. Seajta te'ejteátu'asixi'isin í puéerta jetze. Ayee xu ca'anín jín tiraatájeeve a'ájna ti huatéechi'í. Ayee xu tijín: “Tavastara'a, tita'antácuune'e.” Ajta a'íin ayéé pu tejámuaatá'ixaate'esin tijín: “Canu hui á'amuaumajte a'ateén sej pírici. Canu neajta ramua'aree a'u sej e'eráaci.”

²⁶Seajta mú'een, ayée xu tiu'utaxájta tíjín: “Teen tu tiú'ucuaa á jamuan, teajta á jamuan hua'í. Pajta mú'ee tí'itamua'atehua'a a'u ti juye a'uré'enine'í.” ²⁷Ajta a'fin, ayée pu tejámuaatá'ixaate'esin tíjín: “Canu hui ramua'aree inee a'u sej é'eme'ecan. Sericu mú'een, mi sej a'ij pua'a tí'teteite.”

²⁸⁻²⁹Ayee pu té'eme a'ájna xicájra'an jetze. Mú'een xu huá'aseijran a'ímej í mej me'uun a'uráat'éa muá'aju'un a'ujna Dios ti é'eseijre'e. A'ímej xu hui seijran se'ímej í mej mejm'í'i e'echéjme'e, se'íjna í Abraham, seajta se'íjna í Isaac, seajta se'íjna í Jacobo. Majta seica mú á a'ire'enejsin mej mi a'ujrá'ase a'utí meesa a'utéjvee mej mi tiú'ucua'ani a'ujna Dios ti é'eseijre'e. Seajta mú'een, áa xu pua'acié a'ut'éuu xá'aju'un. Jéihua xu ruyeine xá'aju'un, seajta ancurá'ujci'ime ye'icáa xá'aju'un mi rutamej jime'e se'íjna jime'e sej seri rajpua'íitzi xá'aju'un.

³⁰Ee xaa ne'u, ayée pu hui tí'ayajna. Seica í mej nu'u vivejm'éen jín títetate'í íjii, a'íí mú ciliéene'e jín títetaté'a muá'aju'un a'ájna xicájra'a jetze. Majta seica í mej nu'u ciliéene'e jín títetate'í íjii, a'íí mú vivejm'éen jín títetaté'a muá'aju'un a'ájna xicájra'a jetze. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

Tí'ij nu'u Jesús huaújyeineca'a tí'ij u a'aráneereca'a u Jerusalén

(Mt. 23:37-39)

³¹Tí'ij Jesús auchén raatapuá'ajtaca'a ti tihua'á'ixaate'eca'a í teite, mat'íj mi seica jemin á e'ir'éene. A'íí

mú pú'eene'e í fariseos. Ayee mú tiraata'ixaa tíjín:

—Patá'aj tícheni peyajna a'iné amí pu nu'u Heródes muaj'éicatami'í mú'leetzi.

³²Aj pu i Jesús ayén tiu'utaniú tíjín: —Setá'aj hui se'uun á'uju'un se'íjna jemi í Heródes ti avíitzi jín netze'íjra'ajmua'a ineetzi. Setá'aj seajta siyen tiraata'ixaate'en se'íjna yee pu'uri íjii nehua'utamuárite'esin ne'ímej í tíyáaru'use í mej huá'a tzajta'a seijre'e í teite, neajta yee tihua'ahuaate'en í teite íjii, neajta ruijmua'a. Neajta yee, aaruijmua'a nu aráneastejre'esin ne'íjna jime'e í nej jín antínmua'aree.

³³Capu amín a'ij. Ayee pu hui tiú'ujxe'eve'e nej nauj huam'éen íjii, neajta ruijmua'a, neajta aaruijmua'a, a'iné capu ayén tiraavíjte'e ti huámí'ini ayajna pua'acié u Jerusalén se'íj ti Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a.

³⁴Mú'een mi sej Jerusalén é'eche, mi sej Jerusalén é'eme'ecan, mú'een xu huá'acui'ica a'ímej í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a. Seajta huá'atu'axaca tetej jime'e a'ímej ti Dios huaja'uta'íteca'a mú'ejmi jemi. Mu'íi nu hui niyen raxí'eve'eca'a nej huá'aseire'en í a'amuayaujmu'a'a nej ni huá'ucha'íin cumu í tecuaara'í ti huá'acha'íí í ruyaujmu'a'a, ti hua'icánaamua í ru'ana jime'e. Seajta mú'een, caxu siyen ra'utéeca'ane.

³⁵Casi'í, xaase'íj. Nu'uri hui mé amuuhuá'axi mú'ejmi mi sej Jerusalén é'eche. Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. Caxu cha'a neseijran ajta na'a caí teja'ure'enén a'ájna xicájra'an jetze sej pua'a siyen tiu'utaxájta yee cha'a r'í'i tiraate'ájtuaani a'íjna í tí mé e'evé'eme níuucare'ara'an

í tavástará'a. —Ayeé pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

**Tí'ij nu'u Jesús tiráahuaa
a'íjna í ja'ati ti ajtéeejaa**

14 Ayeé pu ja'anáj tiuju'uríj ti a'ájna pítl'irijcaa a'íjna xicájra'an mej jetzen ruse'upi. A'uu pu a'ará'a a'u ti é'eeche í seíj í fariseo ti ve'ecán jín ti'itétjvee, ti ij tiú'ucua'ani jemin. Majta a'íime í teite, jeíhua mú rá'eeve'eca'a me'íjna í Jesús. ²Ajta seíj á vejli'i úuveeca'a jemin í Jesús. Ti'icui'i a'íjna í ja'ati. Nainjapua pu cajaa í ru jetze.

³Ajta a'íin í Jesús, ayée pu tihua'uta'íhua'uri'i a'ímej í fariseos, ajta a'ímej í mej tí'imua'ata í yu'uxari jetze Moisés ti ra'utéyu'uxaca'a. Ayen tíjín:

—¿Ni caí a'ij tí'iri'iri nej tiráahuaate'en a'íjna xicájra'an tej jetzen tase'upi nusu caí?

⁴Majta a'íime, camu ti'itíj a'ij tiu'utaxájtaca'a. Ajta a'íin Jesús, a'íi pu ra'ajtamuaríej a'íjna ti tí'icui'i. Ajta tiráahuaa. Aj pu í raata'íteca'a ti á'ura'ani ruxiéhua.

⁵Tí'ij í Jesús ayén tihua'uta'íhua'uri'i tíjín:

—¿Ni caí rí'írí ti ja'ati ayén huárini a'ájna xicájra'an jetze mej jetzen ruse'upi? Tí pua'a puuru'u atéjveti a'u ti e'etécun, na'ari puuya atéjveti, ¿ni pecaí hui piyen ca'anacan rini pej ra'itátuaani a'u ti e'etétjve?

⁶Majta a'ímej jemi, capu ú'u anú'u'ahua'aca'a huá'a tzajta'a a'ij ti tiu'utaxáj.

**A'íjna jime'e, mej nu'u hua'utajé
mej nu'u tejá'umua'ariive'en
a'u ti ja'ati a'uténe'ichi**

⁷Tí'ij í Jesús raaseíj a'ij mej rijcaa a'íime í ti huá'a'ínee mej tiú'ucua'ani.

A'íi mú rahuauca'a vejli'i mej a'ujrá'ase jemin í ti tihuá'amicua. Aj pu í ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

⁸⁻⁹—Tí pua'a hui ja'ati muá'íneen pej tiú'ucua'ani huá'a jamuan í mej tí'iyeste a'íjna jime'e ti seíj huaténe'icheca'a, capej pe'ánna a'ujyé'ixaa'an a'ájna vejli'i jemin í ti muaatá'ínee pej tiú'ucua'ani, sino a'atzu pe a'ímuá' a'utayé'íjxi'in. Na'ari caí, ti pua'a seíj uvé'enen ti jaítze'e ruxe'eve'e pecaí mú'ee ti ajta raatá'ínee, aj pu í a'íin muaatá'ixaaate'esin yee ájchesi, tálaj amanna a'ujyé'íjxi'in a'íjna í ja'ati. Aj pej pi tiu'utatévi'lira'ata, a'ánna pej a'ujyé'íjxi'in pe'íjna japua í ti jaítze'e caí ruxe'eve'e.

¹⁰Mi pajta mú'ee, ayée pepu'u hui huárini ti pua'a ja'ati muaatá'íneen, án pej a'ujyé'íjxi'in japuan í ti jaítze'e caí ruxe'eve'e ti í ayén a'íin ti muaatá'ínee timuaatá'ixaaate'en tí'ij uvé'enen a'u pej a'ujyé'íjxi'in. Ayeé pu timuaatá'ixaaate'esin tíjín: “Ne'amiigu, patá'aj ájcheni peyajna patá'aj a'ujyé'íjxi'in yé vejli'i a'u ti jaítze'e á'ujxe'eve'e.” Ayeé pej pe'íjna jín huarín, ayée pej hui rí'í tira'ancuré'asin huá'a jemi í teite mej á jamuan a'ujteí.

¹¹Ja'iné ja'ati ti na'a ti á'ujtzaahuatete, aj pu í a'ij pua'a raatá'ixaa ti caí jeíhua ruxe'eve'e. Ajta a'íin ti caí á'ujca'ane ti tí'itíj jín te'enteároute ti ve'ée, aj pu í tiraatá'asin ti ayén te'enteároute tí'itíj jime'e ti jaítze'e ve'ée. —Ayeé pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

¹²Aj pu í ayén tiraata'ixaa a'íjna ti raatá'ínee ti tiú'ucua'ani tíjín:

—Ayeé pej hui huárini patí'ij hua'utá'ínen mej tiú'ucua'ani a'atzaj chumua'an nusu t'íca'a. Capej huá'ínen a'ímej í á'a amiigustemua'a,

ca'ín a'ihuáamua'a nusu á'ajuutzimua'a, o a'ímej í chíjteaani mej á é'eché vejl'i á jemi. Tí pua'a piyen hua'utá'inen a'ímej, mat'íj mi majta me'ín maaatá'ineesin mú'etzi. Ayee mú huarín, a'íí mú hui t'í'imuanajchite'en.

¹³Mi pajta mú'ee, pat'íj hua'utá'inen mej tiú'ucua'ani, a'ímej pepu'u huatá'inen í mej caí a'ij t'í'ijviicua'i, pajta a'ímej í mej jeíhua rajpuaíjtzí cuí'ini'ira'a jime'e, pajta a'íime í mej a'ij pua'a titéeci'ica, pajta a'íime í mej aracúcu'unijmee. ¹⁴Ayee pej huarín, r'í'í mú timuaatá'asin, a'íné camu t'í'ituaave í mej jín timuaanájchite'en. Mí ajta, a'íí pu Dios hui timuaatanájchite'esin a'ájna xicájra'an jetze mé jetzen a'itajú'un huá'a tzajta'a í mi'ichite. —Ayee pu tiraata'ixaa a'íjna í Jesús.

**A'íjna jime'e ti nu'u ja'ati
hua'utá'inee mej nu'u tiú'ucua'ani**

¹⁵Ajta seíj ti ajta a'uun huatéjca huá'a jamuan, t'í'ij ráanamujri'i a'ij ti tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús, ayée pu tiraata'ixaa tíjín:

—R'í'í pu tiraatá'asin a'íjna ti tiú'ucua'ani a'ájna xicájra'an jetze ti jetzen Dios huatasej're'esin ti ij tiu'uta'ájta íiyen chaanaca japua.

¹⁶Jesús pu ayén tiu'utaniú tíjín:

—Ja'ati pu nu'u hui r'í'í huajúruurejca'a ti ij tihua'umín. Mu'icáca pu nu'u huatá'inee. ¹⁷T'í'ij a'ájna teja'uré'ene ti tihua'umín, t'í'iquí a'íín raata'íteca'a í ti jemin t'í'ivaire'e ti ij hua'utá'jeeve a'ímej í mej huatá'iniihuaca'a. Ayen tíjín: “Setá'aj yeehui a'uré'enen a'íné pu'uri huax'í'epi'in.”

¹⁸Majta a'íime, naími'í mú nu'u miyen autéjhuii mej tiu'utaúruuni'í.

Ajta a'íín í ti amuacáí raatá'inee, ayée pu tiu'utaxájtaca'a tíjín: “Neuchén nu chuej huánanai nej japuan tiu'umuári'en. Ruxe'leve'e nej ye'utéseej. Ayee nu t'í'imuahuvii mú'etzi pej tinaatá'uuni'í.”

¹⁹Ajta seíj, ayée pu nu'u tiu'utaxájtaca'a tíjín: “Neuchén nu puuyesi huánanai. Anxíj paari mú ará'ase. Nu'uri á'uraa nej ni huá'ucalaadu. Patá'aj tinaatá'uuni'í pajta ineetzi.”

²⁰Ajtahua'a í seij, ayée pu nu'u tiraata'ixaa tíjín: “Neuchén nu huaténe'icheca'a. A'íj pu jín caí r'í'iri nej ne'uun á'ume'en.”

²¹Ajta a'íín ti t'í'ivaire'e ti huaja'utajé, t'í'iquí a'uré'araa. Ajta nu'u ayén tiraata'ixaa a'íjna ti t'í'ira'ajite'e a'ij mej tiu'utaxájtaca'a. Ajta, a'íín ti huatéechi'í, jeíhua pu nu'u hui huataniú'ucaca'a. T'í'ij í raata'íteca'a a'íjna ti t'í'ivaire'e tíjín:

“Patá'aj yeehui ca'anacan pe'uun á'ume'en caaye jetze, ajta juye jetze ti c'j antayaúj, t'j na'a ta'uténinei u chajta'a. Patá'aj hua'erávi'itin a'ímej í mej caí a'ij t'í'ijviicua'i, pajta a'ímej í mej rajpuaíjtzí cuí'ini'ira'a jime'e, pajta a'ímej í mej aracúcu'unijmee, pajta a'ímej í mej ná'achijmee í ru'íca jetze.”

²²Ajta a'íín ti t'í'ivaire'e, ayée pu nu'u tiraata'ixaa tíjín: “Nevástara'a, nu'uri niyen huaríj a'ij pej tinaata'a'íj. Aru maíche'e mú ú'uve mej seica mú a'uvé'uju'un.”

²³Ajta a'íín ti huatéechi'í, a'íí pu nú'u hui ayén tiraata'ixaa a'íjna ti jemin t'í'ivaire'e tíjín: “Patá'aj yeehui pe'uun á'ume'en í juye jetze a'ímuá ti a'ataneáatimee, pajta méyee a'ímuá mej huachéjme. Patá'aj ca'anéeri jín hua'utá'jeeve mej mú a'uvé'uju'un, mej mi u huájiste yú nechí'ita. ²⁴Ayee nu

tí'imua'ixaate'e. A'íime í nej amuacaí hua'utá'ínee, a'íime, capu sefj yé t'í'icua'ani fíyu í nej tihuá'amin." Ayeé pu hui tiu'utaxájtaca'a a'íjna ti huatéechi'i.

**Mej nu'u raxí'eve'eca'a í teite
mej nu'u á'ujujhua'ane'en
me'íjna jamuan í Ciríistu'u**

²⁵Jéihua mú teite á'ujujhua'ane'e me'íjna jamuan í Jesús. Tí'ij jí a'íin hua'usefírajraa a'ímej í teite. Ayeé pu tihua'utá'ixaa tíjín:

²⁶—Ja'ati ti na'a ti mú a'uvé'eme'en ineetzi jemi, ayée pu hui tiú'ujxe'leve'e ti a'íin jaítze'e rí'í tinájcha'íica ineetzi caí rí'í tirájcha'íica í rutáata, ajta í runáana nusu í ru'íj, ajta í ruyaujmua'a nusu í ru'íhuaamua'a, ajta í rucu'utzimua' nusu í rujúutzimua'a. Na'ari caí, canu raatá'asin ti nee jamuan á'uche'ecane'en.

'Ee xaa ne'u, canu ja'ati huatá'asin ti neetzi jamuan á'uche'ecane'en ti pua'a caí ja'ati á'ujca'ane ti na'ará'astjire'en, ti a'íin ja'ati huámi'ini neetzi jetze me'ecan, ti ayén te'ehuájca'anen ruxí'evi'ira'a jime'e.

²⁷Ayeé nu hui tejá'amua'ixaate'e ti ayén ti'ayajna nej caí ja'ati huatá'an ti neetzi jamuan á'uche'ecane'en ti pua'a a'íjna í ja'ati caí ruxí'evi'ira'a jín na'ará'asten, ti pua'a caí ayén che'atá na'a tirajpuaíjtzi á'ara'ani netíj ínee tirajpuaíjtzi na'ame.

²⁸Tí pua'a sefj mú'een ayén tirá'ajtaahuami'í chí'ij ti ájtee, ni caí ja'ati ayén rini ti autéjcheni ti rá'ajtaahuan. Amuacaícan a'íi pu a'ujyeíjxa tí'ij raaté'ítien a'achú ti tí'ítíj huataújxe'leve'esin ti ij ráamua'aree ti pua'a cí'ípée í tumin ti ij rá'ajci'íti, nusu caí.

²⁹'Ee xaa, ayée pu rini. Na'ari caí, ti pua'a auchén autéechen, ajta huaxín í tumin, capu ché'e ra'antíci'ítzi. Majta me'ín í teite, matí'ij raseijra, a'íi mú autéhuijsin mej ra'utéxieehuari'ira.

³⁰Ayeé mú tiu'utaxájta tíjín: "Amíjna mi teáata'a, a'íi pu yeehui a'utéjche ti rá'ajtaahua mi chí'ij, aru capu cha'a tí'ítuaave'e í ti jín ra'antíci'íti."

³¹Na'ari sefj ti tí'itéjvee rey jime'e, ti pua'a meri á'uju'un mej huateújne'usí'íte'en, ¿a'íné rini a'íjna? ¿Ni caí amuacaí a'ujyeíjxa ti ij tiú'umua'ati aísí ti pua'a caí rí'írí ti hua'utémuaitin a'ímej jime'e í mej tamuáamuata'a ví'ira'a ará'ase? Ajta a'íin í sefj ti tí'itéjvee rey jime'e, ayée pu hua'itéví'ítici a'achú cumu seité ví'ira'a í xantaaru'u. Aa ní'íjtá xaa ne'u, ayée pu hui rini.

³²Ajta ti pua'a ayén tira'atámítiejte'en ti caí huatá'írí'ristare ti hua'utémuaitin, ayée pu rini. Tí'ij auj a'ímuá e'evé'evee í sefj, a'íi pu seica huata'íti mej mi á'uju'un í sefj jemi í rey mej mi raatáhuavii mej raaxí'epi'íntare'en mej mi caí runé'usí'íte'e.

³³Ayeé pu hui che'atá na'a 'een mú'ejmi jemi. Ja'ati ti na'a ti ayén tí'íjxe'leve'e ti nee jamuan á'uche'ecane'en, ayée pu tiú'ujxe'leve'e ti nain mé teuúhua'axin a'achú ti tí'íjcha'íi. Na'ari caí, canu raatá'asin ti nee jamuan á'uche'ecane'en.

Tí pua'a nu'u tíxín í tí jín ancacá í unaj

(Mt. 5:13; Mr. 9:50)

³⁴Seajta mú'een, ayée xu hui tí'ívaire'e sej rí'í huá'uruuren í seica í teite í niuucari jime'e mej mi rí'í rí'éene'e muá'ara'ani

í ru tzajta'a. Seajta, ayée xu che'atá sena'a tí'ivaire'e tíj unaj mej ra'uré'eviváara'a muá'aye'lí í teite í hua'ira'a japua a'iné naa pu ta'ancacá í unaj. Aru tí pu'a huateáru'una, tí'iquí ráxi'isin í ta'ancacá, ¿a'iné tejamuá'amitiejte'e? ¿Niqui ajtahua'a rí'irí tí ancacá á'ara'ani? Capu hui xaa ne'u a'atzu. ³⁵Capu ché'e tí'itíj vaire'e, ní í chuej japua, capu ajta tí'ivaire'e tí rajnájchite'en í ye'lemuaate chuita japua. Ayee mu'u raru'ujca mé mú rúurieexijsin.

Áyee pu'u hui, jíme'en í ja'ati tí huíteájnamua, ché'e a'íin ráanamua temua'a naa.

A'íjna jíme'e tí nu'u cáne'a á'uvej

(Mt. 18:10-14)

15 Majta a'íime í mej huá'ajjive'eca'a í teite mej tí'itíci, majta a'íime í mej a'ij pu'a'a títetíjcha'íi, a'íi mú ajteáxiireca'a mej mí ráanamua. ²Mí ajta a'íime í fariseos, ajta a'íime í mej tí'imua'ata í yu'uxari jetze Moisés tí ra'utéyu'uxaca'a, a'íi mú miyen tí'ixajta'a tíjín:

—Amíjna mí teáata'a, amíi pu hui rí'í tihua'ancuré'eví'ití í mej a'ij pu'a'a títetíjcha'íi, ajta huá'a jamuan tí'icua'a.

³Aj pu í Jesús ayén sejí niuucari jín tihua'utá'ixaa tíjín:

⁴—Tiché'e tiyen tiraataxáj. Tí pu'a'a sejí mú'een cáne'axí tíye'emua a'achú cumu anxíte mej ará'ase. ¿Ní caí ayén rini tí pu'a'a sejí á'uveti? Aa pu hua'utéhuiite'esin í seica 'ítzítá. Ajta raaré'ehuausin í sejí tí á'uvej ajta na'a caí ráateuni.

⁵Tí'ij ráateuni, aj pu í huataújtemua'ave'esin. Tí'ij jí uhuateújratziira. ⁶Tí'ij jí u'umé

í ruche. Aj pu í ru'amiigustemua'a huatájeevi. Majta me'ín, ajteáxiiri, aj pu í ayén tihua'utá'ixaa'esin tíjín: “Setá'aj huataújtemua'ave'en. Nu'uri yeehui ráateu í cáne'a tí á'uvej.” —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

⁷Ajta ayén tíjín:

—Ayee nu hui tejá'amua'ixaate'e tí ayén tí'een a'uun ta japua tí Dios é'esejre'e, tí pu'a'a ja'ati seicié tíu'umua'ati tí ij caí cha'a a'ij pu'a'a tí'tíiújcha'íi, tí ij ajta ayén huárini a'ij tí Dios tí'íjxe'eve'e, a'íi mú í mej me'uun é'esejre'e jemin í Dios, jaítze'e mú rutémua'ave'e me'íjna jíme'e tí a'íin ja'ati ayén seicié tíu'umuá'aj í Dios jemi mecaí a'ímej jíme'e í seica, í mej mu'íi, í mej r'íi tí'íteteite, í tí caí huá'aturaate'e mej seicié tíu'umua'ati.

A'íjna jíme'e tí nu'u tumin á'uvej

⁸Tiché'e tiyen tiraataxáj. Tí pu'a'a hui 'íita'a ayén tí'ituaave'e a'achú cumu tamuáamuata'a tumin. ¿Ní qui caí ayén rini tí pu'a'a sejí á'urieni? A'íi pu tí'tíj aparatu ajtairan. Tí'ij jí uhuaré'e'icha'uta u ruchi'itá. Rí'í pu tí'ihuauuni ajta na'a caí ráateuni. ⁹Tí'ij raateún, ru'amiigustemua'a pu huatájeevi, a'ímej í mej vejli'í antachéjmee. Majta me'ín ajteáxiiri. Aj pu í ayén tihua'utá'ixaa'esin tíjín: “Setá'aj huataújtemua'ave'en neetzi jemi, a'iné nu'uri ráateu yeehui í tumin nej yá'urie.” ¹⁰Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tí ayén tí'irineca u ta japua í Dios jemi, ajta a'íimej jí mej ravaire'e. A'luu mú hui rutémua'ave'e me'íjna jíme'e tí sejí tí a'ij pu'a'a tí'tíiújcha'íica'a í jéjcu imúa, aj pu í a'utéjche tí seicié tíu'umua'ati í Dios jemi.

A'íjna jíme'e tí nu'u yaujra'an mú a'ij huárupi

¹¹Jesús pu ajtahua'a sejí niuucari jín tihua'utá'ixaa tíjín:

—Aa pu nu'u já'ahua'a ja'ati e'echéjme'e. Hua'apuaca pu nu'u tiyaúumua'a. ¹²Ajta a'íin yaujra'an ti pa'ari'i, ayée pu nu'u tiraata'ixaa í rutáata tíjín: “Patá'aj yee tinaatá'an ineetzi í ti tináaci'iti patí'ij caí cha'a mé'ehua'atan mú'ee.” Ajta a'íin táatajra'an, a'íi pu nu'u já'ita'a tihua'utá'a nain a'achú ti tí'ijcha'iica'a.

¹³A'atzu pu'u á'ateevi'ica a'íjna ti pa'ari'i. Tí'ij jí nu'u tí'ijsej í ti tí'ijcha'iica'a í táatajra'an. Ajta á'uraa a'íjna í yaujra'an. Aa pu nu'u a'imuá a'ará'a sejí chuéjra'a japua. A'uu pu nu'u ca'anacan tiu'uxíjte nain tíj na'a ti tiraac'íi a'íjna jime'e ti a'ij pua'a tí'itíjcha'iica'a.

¹⁴Tí'ij nain tiu'uxíjte, aj pu nu'u i jeíhua huatatújritze a'ujna sejí chuéjra'a japua. Aj pu i tira'utéturaate tí'itíj ti huácua'ani.

¹⁵Aj pu i á'uraa. Aj pu nu'u i sejí jemi a'uré'ene ti ij a'íin í ja'ati raatá'an ti tiu'umuári'en. Ajta a'íin í ja'ati, ayée pu nu'u hui tiraamuáriste ti a'uun á'ume'en a'u mej tuiixu a'urá'uu ti ij tihua'umín.

¹⁶Jé'ecan pu nu'u huata'l'icuataca'a a'íjna ti pa'ari'i. Ayee pu nu'u tirajpuaíjtzica'a. Ruxí'evi'ira'a jime'e tiú'ucua'anfiche'e a'íjna í cutzape'e tí'itíj, tuiixu mej racua'aca. Mí ajta í caí, capu ja'ati raatá'acare'e ti tí'itíj huácua'ani.

¹⁷Aj pu nu'u i u huaújmu'a'atzi. Ayee pu nu'u tiu'umuá'aj tíjín: “Majta a'íime yeehui í mej ravaire'e í nitáata, matíj mena'a pua'amé ruxiéhua mú tí'icua'a. Ajta te'avá'aturaave huá'a jemi. Mí neajta inee, íiye nu huatéjvee ne'icuata. Ayej ne'ase nem'íini tujri jime'e. ¹⁸Ayej ne'ase yeehui ná'uraa neyajna. A nu a'umé í nitáata jemi. Ayee nu

tiraatá'ixaate'esin yee: Táata, jeíhua nu auteájturaa í Dios jemi, neajta mú'eeetzi jemi. ¹⁹Capu cha'a ayén tiraavíjte'e pej piyen naatámua'ati yee niyauj. Patá'aj piyen náaruuren ineetzi patíj huá'aruure í mej á'a jemi tí'imuari'e.”

²⁰Tí'iqui á'uraa. Aj pu i a'uun e'iré'ene í rutáata jemi. Tí'ij a'imuá aumé'eca, a'íi pu nu'u hui táatajra'an raasejí. Jé'ecan pu rá'ancu'uvajxi. Tí'ij i a'utiéchejraa a'u ti e'evé'eme í yaujra'an. Aj pu nu'u i ru'iré'echuixi, ajta ru'itép'i'itze.

²¹Ajta a'íin yaujra'an, ayée pu tiraata'ixaa tíjín: “Táata, jeíhua nu yeehui auteájturaa í Dios jemi, neajta mú'eeetzi jemi. Capu ché'e yeehui ayée tiraavíjte'e pej piyen tinaatájeeve yee niyauj.”

²²Mí ajta a'íin táatajra'an, ayée pu nu'u tihua'utá'ixaa í mej jemin tí'imuari'e tíjín: “Ca'anacan mé se'avé'echui í síicu'uri ti jaítze'e naa 'een sej si se'íjna ru'ucáchejte'en. Seajta í aniira setá'aj ru'ucárujti'í í xiteáara'an jetze, seajta ra'ajta'aca'acate'en.

²³Setá'aj seajta yeehui siyen huá'arini, sej se'íjna í viseáaru'u í tej teri rajrújte, setá'aj u ya'uvé'ejan, setá'aj ráame'eni.

Tiché'e yeehui tiú'uyesten, teajta tiú'ucua'ani taxiéhua. ²⁴A'iné i niyauj, pu'uri ajtahua'a mu'u e'ejnéj. Pueere yee ari mu'u a'um'íi. Ajta á'uvej, aru tu'uri teajtáhua'a ráateu.” Ayee pu tihua'utá'ixaa. A'íj mú nu'u hui jín ma'utéjhui mej tiú'uyesten.

²⁵Ajta a'íin yaujra'an ti vásta'a, áa pu já'ahua'a tejé'emuari'eca'a a'u ti a'upá'atza. Tí'ij ari á e'evé'eme'ecaa á vejlí'i a'u ti a'utéjvee í chí'ij, a'íi pu ráanamujri'í mej tí'icuiina, majta tí'ine'e. ²⁶Tí'ij nu'u i sejí huatajé í ti ravaire'e í táatajra'an. Aj pu nu'u i ayén tiraata'íhua'uri'í a'ij mej rici.

²⁷Ajta a'ñin ti tí'ivaire'e, ayée pu hui tiraata'ixaa tijín: “Pu'uri yeehui uvé'ene í á'ajuu. Ajta a'atáata, a'ñi pu ráame'iri'i í viseáaru'u í tej rajrújte a'ñjna jime'e ti ajtahua'a uvé'ene jemin í rutáata. Capu yeehui a'ij éene'e. Rí'i pu naa te'uvé'ene.” Ayee pu nu'u tiraata'ixaa.

²⁸Ajta a'ñin ti vástá'a, tí'ij ayén tiráanamujri'i, tí'ij nu'u i huataniú'ucaca'a. Capu raxí'leve'eca'a ti uteárute u chi'ita. Ajta a'ñin táatajra'an, a'ñi pu nu'u huirájraa ti ij ya'utajé. Jéihua pu raatéje ti uteárute u chi'ita.

²⁹Ajta a'ñin ti vástá'a, ayée pu nu'u tiraata'ixaa í rutáata tijín: “Casí'i. Tj na'a nej yé huaca mú'etzi jemi, jeíhua nu tí'imuari'e. Canu yeehui ja'anáj ti'itj jín auteájturaa mú'etzi jemi. Nain nu yeehui jín te'ará'aste a'ij pej tinaata'aj. Pajta mú'ee, capej yeehui ja'anáj ti'itj naatá'a í nej jín tiú'uyesten huá'a jamuan í ne'amiigustemua'a, ni ti'itj caura. ³⁰Mí pajta mú'ee, ayée pu huarj, amjina muá'ayauj, a'ñi pu 'uuca jamuan raaxjite nain í pej tiraatá'a. Ajta tí'ij uvé'ene, mú'ee pej raajé'icatze í viseáaru'u í tej rajrújte.”

³¹Ajta a'ñin táatajra'an, ayée pu nu'u tiraata'ixaa tijín: “Niyauj, tj pena'a peri pua'an xicaj yé huaca ineetzi jemi. Ajta tj na'a ti'ipua'amé í nej tí'ijcha'ii, mú'etzi pu ti'a'áa.

³²Aru amjina muá'ajuu, ayée pu éene'e cumu ti m'í'ichica'a a'ine capu mé'e já'ahua'aca'a. Ayee pu 'een fjii cumu ti ajtahua'a huatarún. A'ñi pu yeehui á'uvejca, aru pu'uri ajtahua'a huatasejre. A'ij pu jín ayén tiú'ujxe'eve'e tej huatátatemua'ave'en, teajta tiú'uyesten.”

**A'ñjna í ti tí'ivaire'e ti nu'u
aujteájturaa huápi'i a'ñjna
jemi í ti jemin tí'ivaire'e**

16 Jesús pu ajta ayén tihua'utá'ixaa a'imej í mej jamuan á'ujjhuane'e tijín:

—Aa pu nu'u hui já'ahua'a chjíteani é'echejca'a. Sej pu ravaire'eca'a a'ñjna jime'e ti antiújmua'areerca'a nain a'achú ti tí'ijcha'íica'a í chjíteani. Matí'ij nu'u mi seica jetzen te'ujpuá'ajte a'ñjna ti antiújmua'aree a'ñjna jime'e ti ca'anacan raaxjite'le cha'a na'a ti tí'isejre'eca'a.

²Tí'ij í chjíteani raatajé. Ayee pu nu'u tiraata'íhua'uri'i tijín: “¿A'iné na'a qui nej neri tiú'unamujri'i a'ij pej rici mú'ee? Patá'aj yeehui ra'uyú'uxan nain a'achú pej jín antí'amua'aréere nej ni ráamua'aree a'achú ti caj te'ará'ase, í pej caí yeehui ché'e piyen antí'amua'aréere pua'amé.”

³Ajta a'ñin ti ravaire'eca'a, ayée pu tiu'umuá'aj tijín: “¿A'iquí nerini? A'ñjna ti tí'ine'ajite'e, a'ñi pu nu'u tiná'ari'ira í nej jín antínmua'aree. Mí neajta inee, canu neca'ane nej te'até'ijche'en. Ajta netí'itevi'ira'a nej yeehui vaíri'ira huatáhuauni. ⁴Nu'uri yeehui ramua'aree a'ij nej rini, mej mi teite na'ancuré'evi'itin temua'a naa a'ujna huá'ache netí'ij caí cha'a tí'imuari'e neyajna.”

⁵Tí'ij nu'u í hua'utajé sej ajta sej í mej tirá'acha'íire'eca'a a'ñjna í chjíteani. Ayee pu nu'u tiraata'íhua'uri'i í sej ti amuacáí ve'eré'ene tijín: “¿A'achúni yeehui petirá'acha'íire'e í ti tí'ine'ajite'e?”

⁶Aj pu i ayén tiu'utaniú' a'ñjna í ja'ati tijín: “Anxíte pua'améca

í taampu a'íjna í aceite ti aceituuna jetze me'ecan."

'Ajta a'íin ti antiújmua'aree, ayée pu nu'u hui tiraata'ixaa tijín: "Ye'ecui i cuapée ti jetzen té'eyu'usi'i a'achú pej caj tirá'acha'íire'e. A'ujyeijxi mú'ee, ca'anacan. Patá'aj se'j auyú'uxa ti jetzen á'ayu'usi'i a'achú cumu anxíj tamuáamuata'a taampu ti ará'ase."

⁷'Tí'ij nu'u i ajta se'j ayén tiu'uta'íhua'uri'i tijín: "Carij mú'ee, ¿a'achúni yeehui petirá'acha'íire'e?"

'Ajta a'íin, ayée pu hui tiraata'ixaa tijín: "Anxíte pua'améca medida í triigu."

'Aye pu tiraata'ixaa tijín: "Ye'ecui, i cuapée. Patá'aj se'j auyú'uxa ti jetzen á'ayu'usi'i tijín: muáacuate pej nu'u rá'acha'íire'e."

⁸'Ajta nu'u a'íin ti tí'lira'ajte'e, a'íi pu hui rí'i tiraatá'a a'iné rí'i pu tiu'umuá'aj a'íjna jime'e a'ij ti ye'í huárini. Majta a'íime í mej a'uchéjme se'j chuéjra'a japua íyén chaanaca japua, jaítze'e mú raayí'iti a'ij mej ye'í huárini í seica í ruxí'ej teite meca'í a'íime í mej me'íjna jetze ajtéme'ecan í ti hua'atátzavilijte'e í tavástar'a.

⁹'Aye nu tejá'amua'ixaate'e. Caxu ché'e sena'a raaxíjte'e í tumin íyén ti me'ecan chaanaca japua. Ché'e ayén tejámuaatévaire'en méjca'í huáyee sej sí ru'amiigustemua'a jín antimuá'itin mej mi me'ín amua'ancuré'evi'itin temua'a naa a'ájna xicá'jra'an jetze tí'ij caí cha'a mé'e á'a túmintan. A'uu mú hui amua'ancuré'evi'itin a'u ti caí ja'anáj é'evatzijsin í huá'achi'i.

¹⁰'A'íjna ti xí'epi'in rici a'íjna jime'e ti ciliéene'e jín ti'it'éjvee, a'íi pu ajta xí'epi'in rini ti pua'a ti'itevéé á'ara'ani ve'ecán jime'e. Ajta a'íin ti hui caí xí'epi'in rici a'íjna jime'e ti ciliéene'e jín ti'it'éjvee, a'íin capu

ajta xí'epi'in rini ti pua'a ti'itevéé á'ara'ani ve'ecán jime'e.

¹¹'A'íj pu jín, ti pua'a secaí té'aste í sej jín antiújmua'aree sej rajmuári'e í tumin ti yen seijre'e íyén chaanaca japua, ¿ni qui siyén tí'imua'atze ti ja'ati ayén tejamua'íjcate'esin sej raamuári'en ti huápi'i tí'íjnajche tíj na'a rusén jime'e? Capu xaa ne'u ayén té'eme.

¹²'Tí pua'a secaí té'aste sej rajmuári'en se'íjna jime'e ti Dios amuaatapuaíjve, capu ja'anáj amuaatá'asin ti mú'ejmi áa'amua'áa pu'éene'e á'ara'ani.

¹³'Capu hui rí'írí ti ja'ati hua'apuaca huávaire'en a'ímej jemi í mej tí'ajta. Tí pua'a ayén huárini, ayée pu té'eme. Jéihua pu rájcha'íire'e a'ame í se'j, ajta jéihua pu rí'i tirájcha'íi a'ame í se'j. Na'ari, a'íi pu rí'i tirá'tzaahuat'e a'ame í se'j. Ajta í se'j, a'íi pu rá'axieehuari'ira a'ame. Capu a'atzu rí'írí sej huataúra'an ti Dios tejámuaata'áíjte'en, ti pua'a hui se'íjna jín huataúra'an sej tumin tíseire'en. — Aye pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

¹⁴Majta a'íime í fariseos, jéihua mú ranecua'atzeca'a í tumin. Mat'íj miyén tiráanamujri'i, jéihua mú ra'utéxieehuari'iri'i me'íjna í Jesús.

¹⁵Aye pu tihua'utá'ixaa tijín: —Mú'een xu a'íin pírici í sej siyén tiú'ujseijrata sej sí rí'i títetéturaave í teite jemi. Mí ajta Dios, a'íi pu tirú'umuua'aree a'ij sej 'een mú ru tzajta'a. A'íjna ti nu'u ayén naa seijre'e í teite jemi, a'íi pu hui a'ij pua'a seijre'e í Dios jemi.

A'íjna í ti Moisés ra'utéyu'uxaca'a, ajta a'íjna í ti Dios tiu'uta'áíjta

¹⁶'Tíj na'a hui a'ajná'imua ajta caí huataseijre í Juan, a'íi

pu'u tihuá'a'ixaate'eca'a a'ij ti tira'uyú'uxaca'a a'ijna í Moisés teecan, ajta a'ij mej tira'uyú'uxaca'a a'íime í mej tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. Tíj na'a tiu'utasejre í Juan, a'íj mú tihuá'a'ixaate'e í niuucari jime'e í mej jín huaújtemua'ave'en a'ij ti 'een í Dios jemi a'u ti tejé'ajta. Majta naími'i tí'itese'e mej me'uun a'uteároute ca'anéri jime'e.

¹⁷Ajta a'íin yu'uxari, Moisés teecan ti ra'uyú'uxaca'a, aúche'e pu hui nain jín tel'ará'astejsin. Jaítze'e pu á'ateere mej ra'ará'asten caí nain tíj na'a ti tí'isejre'e íyey chaanaca japua, ajta í ta japua ti tejé'esejre'e.

Tí pua'a nu'u ja'ati ru'íj mé úrieeni

(Mt. 19:1-12; Mr. 10:1-12)

¹⁸Ajtahua'a sefj niuucari hua'utá'ixa tíjín:

—Ja'ati ti mé rúrieni í ru'íj, ti pua'a á'yey sefj ancuré'evl'itin, a'íi pu raxána'acira'aten a'íjna jemi í 'íita'a. Ajta, ti pua'a ja'ati ra'ancuré'evl'itin sefj í 'íita'a ti amuacáí mé rúurie í rucín, a'íjna í ja'ati, a'íi pu hui ajta raxána'acira'aten.

A'íjna í chíjteaani, ajta a'íjna í Lázaro

¹⁹Ajtahua'a pu ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Aa pu nu'u já'ahua'a chíjteaani e'echéjme'e, ti naa éene'en tí'iteújche'etehua'a, cáixuri jime'e tí'ínacamua, ajta ti tí'irí'een. Tí'ij pí na'a pu tí'yestehua'a. Jéihua pu hui tí'ina'achita'a a'íjna jime'e tí ruxiéehua é'echejca'a.

²⁰Ajta nu'u a'íin ti caí a'ij tí'ijviicua'i, áa pu a'itéjca tá'apueerta a'u ti é'eche í chíjteaani. Ayee pu nu'u ántehuaaca'a a'íjna í ja'ati ti caí

a'ij tí'ijviicua'i tíjín Lázaro. A'íi pu tí'icui'i. Nainjapua nu'u hui cá'atza í ru jetze.

²¹Jé'ecan pu raxí'eve'eca'a tí ráacua'ani í cua'ira tí tí'ite'ení tí te'ecájvitze meesa japua a'u tí tejé'ecua'a í chíjteaani. Majta a'íime í tzi'ici, a'íi mú a'uré'enineica'a, majta raacánaixi í tí hui cá'atza japua.

²²Tí'iqui a'íjna xicájra'an tí jetzen huamí'i a'íjna í Lázaro, matí'ij nu'u mí a'íime í mej tí'ivaire'e í ta japua, a'íi mú ya'uví'iti í Abraham jemi a'u tí Dios é'esejre'e. Ajta a'íin í chíjteaani, tí'ij nu'u í a'íin huamí'i. Majta hui ra'avá'ana.

²³A'u pu a'uteájturaa a'u tí á'ataa í taij. Jéihua pu rajpuaíjtzica'a a'íjna í chíjteaani teecan. Tí'ij í ájneereca'a. Aj pu í raasej a'íjna í Abraham, ajta a'íjna í Lázaro tí a'uteveeca'a í Abraham jamuan.

²⁴Aj pu í raatajé tíjín: “Abraham, mí pej ní'iyá'upua, ná'ancu'uvajxi'i. Patá'aj mú ye'uta'íte pemíjna mí Lázaro tí ij amín ra'antíru'unen í ruxité tí ij naatécimuajte'en í neneanú jetze, a'iné jéihua nu rajpuaíjtzi íyey taij tzajta'a.”

²⁵Ajta a'íin Abraham, ayée pu nu'u hui tíu'utaniú tíjín: “Niyauj, ní pecafí ramua'aree a'ij tí timuáavaj patí'ij pauj ruurica í chaanaca japua. Jéihua pu yeehui rí'i timuáavaj. Ajta amíjna mí Lázaro, jéihua pu a'ij pua'a tirajpuaíjtzica'a. Mí ajta íjii, a'íi mú yeehui rá'ancu'uvajxi'isin meyajna. Pajta mú'ee, íjii parajpuaíitzi pej pua'amé. ²⁶Ajta íjii, ayée pu yeehui 'een, pu'uri ayén huaújruu tí ayén te'atácuuni'in. A'íj pu jín caí rí'irí mej antáciine amun pújme'en mú'ejmi jemi a'íime í mej miyen raxí'eve'e. Ajta caí rí'irí mej a'u tí pújme'en a'itáciine téjmi jemi a'íime í mej

majta miyen raxí'eve'e." Ayee pu nu'u tiraata'ixaa a'íjna í Abraham.

27-28 Tí'íj i ayén tiu'utaniú tíjín: "Tí pua'a ayén tí'eene'en, niyá'upua, ayée nu yeehui muahuavii, pej amíjna Lázaro huata'íte ti a'uun a'atanén nitáata ti é'eché, a'iné anxívica nu ti'ihuamua'a. Ché'e yeehui amín rí'i tihuaja'utá'ixaate'en mej mi caí miyun pújme'en a'uvé'eci'lica'an mej mi caí rajpuaíjtzi muá'ara'ani meyajna."

29 Abraham pu nu'u ayén tiraata'ixaa tíjín: "A'íi pu a'uteájturaa a'íime jemi a'íjna Moisés teecan ti ra'uyú'uxaca'a, ajta í mej ra'uyú'uxaca'a a'íime í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a. Miché'e yeehui a'íjna huanamua."

30 Ajta a'íin chíjteaani teecan, ayée pu tiraata'ixaa tíjín: "Niyá'upua, mi pej Abraham pú'een. Capu ti'itíj vaire'e. Aru ti pua'a yeehui ja'ati ti ari huamí'i aj pu huatasej're'esin a'ímej jemi, aj mú mi seicié tí'imua'ati í Dios jemi."

31 Aj pu nu'u i ayén tiraata'ixaa tíjín: "Tí pua'a mecaí ráanamua a'íj ti tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Moisés teecan, ajta a'ímej í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a, camu yeehui majta rá'antzaahuate'esin ti pua'a huatasej're'en huá'a jemi í ja'ati ti a'itá'raa í mi'ichite tzajta'a." —Ayee pu tiraata'ixaa a'íjna í Jesús.

Tí pua'a nu'u a'ihuáara'a ti'itíj jín auteáturan mú'etzi jemi

(Mt. 18:6-7, 21-22; Mr. 9:42)

17 Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e tíjín:

—Ayee pu té'eme ti ti'itíj huatasej're'en í mej jín auteáturan

í Dios jemi. Ché'e a'íj ti na'a jé'ecan jemin a'íjna í ja'ati ti ayén ca'aníjra'a hua'utá'an mej mi ti'itíj jín auté'itzen í Dios jemi.

2 Na'ajtzi a'íjna í ja'ati mej amuacaícan ra'acátapi'iran cijpáara'an jetze í tetej se'uníjra'a ti ve'ée mej mi ra'ateájrieni á jaata'a ti ij án aujámín a'u ti aut'íj. Jaítze'e pu hui tiraatéva'irihua'an caí ayén tiraatéva'irihua'an ti pua'a a'íin ca'aníjra'a tihua'utá'an a'ímej í mej cílieen mej mi me'ín auteáturan í Dios jemi.

3 A'íj pu jín, rí'i xu'u mú'een. Tí pua'a a'íin a'ihuáara'a auteáturan mú'etzi jemi, patá'aj ra'ajteá'axi'ín. Tí pua'a seicié tiú'umua'ati mú'etzi jemi, aj pej xaa tiraatá'uuni'ira.

4 Tí pua'a sej xicaj, ja'ati auteáturan mú'etzi jemi arahua'apuáca jetze, ajta ti pua'a a'íin á a'uré'enen mú'etzi jemi ayén pua'amé arahua'apuáca jetze tí'íj ajtahua'a ayén timuaatáhuavii yee tinaatá'uuni'iri'i í nej jín auteájturaa mú'etzi jemi, ayée pej hui huárini pej tiraatá'uuni'i. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

Tí pua'a nu'u ja'ati té'atzaahuat'e

5 Majta a'íime í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase, ayée mú tiraata'ixaa me'íjna í tavástar'a tíjín: —Taatévaire'e tetá'aj té'antzaahuat'e'en jaítze'e.

6 Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tíjín: —A'íi pu tiú'ujxe'eve'e sej cáj caj té'antzaahuat'e'en. Tí pua'a siyen cáj caj sena'a té'antzaahuat'e'en, ayée pu tiu'utári'iriistari sej siyen tiraata'ajje'ten se'íjna í huaréj ti a'iti'újcua, ti á já'ita'a jaata'a e'etejúhuiite'en rusej. Ajta a'íin huaréj, ayée pu rini a'íj sej tiraata'ajje'tesin.

A'ij ti nu'u ye'í ja'ati huatávaire'en

⁷⁻⁸Tich'éle tiyen tiraataxáj. Tí pua'a ja'ati tí'imuari'e mú'ejmi jemi a'íjna jime'e ti taséehua na'ari cáne'axi cha'ii, ¿a'iné ye'í setiraatájeevi tí'ij a'íin uvé'enen a'u ti tejé'emuari'e? ¿Ni qui hui siyen tiraatájeevi yee: “Mu a'utá'iyi'i, a'ujyefjxi'i patá'aj tiú'ucua'ani?” Caxu xaa ne'u siyen tiraatájeevi, sino ayée xu'u tiraatájeevi tíjín: “Patá'aj yee rí'i tiú'uruuren í tej tiú'ucua'ani. Pajta, patá'aj rí'i huá'aruuren pej pi titaamín, aj pu yee xaa huatári'iristari pej tiú'ucua'ani, pajta pej huayé'en.”

⁹Ajta a'íin, tí'ijta ari ayén tiú'uruurén a'ij sej tiraata'aíj, ¿ni secaí cha'a a'ij tiraatá'ixaate'esin yee cha'a Dios timuaatanájchite'en? Caxu xaa ne'u a'atzu, a'iné ayée pu tiú'uruu a'ij sej tiraata'aíj.

¹⁰Ayee xu che'atá sena'a huárini. Setí'ij seri raací'i nain jime'e í ti jín Dios tejámua'íjca, ayée xu'u tiu'utaxájta yee catu hui tí'itíj vaire'e iteen. Ayee tu'u huaríj a'ii ti tiú'ujxe'eve'eca'a itejmi jemi. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

Tí'ij nu'u Jesús tihua'uhuaa a'ímej í mej tamuáamuata'a ará'ase

¹¹Aúche'e pu huamé'ecaa í juye jetze Jerusalén ti a'ur'énenine'i. A'u'u pu a'ume'eca a'u ti e'leve'e'ástime a'uun ti huatacá'a u í Samaria, ajta u Galilea. ¹²Tí'ij a'uun a'uterutíjme'ecaa, a'úu mú ra'antinájcheca'a í teteca í mej tamuáamuata'a ará'ase. A'íime metí'icucui'i me'íjna jime'e í ti tineájxi huá'ahua'ira'a jetze, í mej miyen ratamuá'amua tíjín: lepra. A'atzu mú ímuá a'utéhuixi.

¹³Matí'ij mi ca'anín jín raatajé tíjín: —Jesús, mi pej maestro pú'een. Patá'aj tá'ancu'uvajxi'in.

¹⁴Tí'ij Jesús hua'usej, ayée pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Setá'aj u á'uju'un huá'a jemi í mej tí'ivaire'e u teyujta'a sej si huataújsejrata mej me'ín ráamua'aree tíjín xu'uri huarúj.

Matí'ij mi u á'uju'un. Mu'uri á aujú'ucaa, aj mú mi huarúj. ¹⁵Tí'ij í sefj huaré'araa tí'ij ráamua'areeri'i tíjín pu'uri huarúj. Aj pu i a'atzu ca'anín jín tiu'utaxájta'ca'a í Dios jemi tíjín:

—Rí'í nu timuaatá'asin nevástara'a.

¹⁶Aj pu i e'erájve á chuaata'a á vejli'i jemin í Jesús. Aj pu i ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Ché'e Dios timuaatanájchite'en.

A'íjna í ja'ati, í Samaria pu é'eme'ecan.

¹⁷Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa tíjín: —¿Ni mecaí ará'ase a'achú cumu tamuáamuata'a a'íime í mej huarúj? ¿A'uné a'ij mé'een í seica í mej aramuáacua? ¹⁸¿Ni amí na'a rusefj huaré'araa ti ij rí'í tiraatá'an í Dios jemi, amíjna ti sefj chuéjra'a japua é'eme'ecan?

¹⁹Aj pu i ayén tiraata'ixaa a'íjna ti tí'icui'lica'a tíjín:

—Ájchesi. Pepu'uri huarúj, a'iné peté'antzaahua. —Ayee pu tiraata'ixaa a'íjna í Jesús.

A'ij ti nu'u éene'e a'ame a'ájna xicájra'a jetze í ti nu'u jetzen tiu'uta'aíjta í Dios
(Mt. 24:23-28, 36-41)

²⁰Ja'anáj pu ayén tiuju'uríj. A'íi mú fariseos miyen tiraata'íhua'uri'i me'íjna í Jesús tíjín:

—¿A'anajni rí'í teja'ur'énejsin ti Dios tiu'uta'aíjta íyén chaanaca japua?

Aj pu i Jesús ayén tiu'utaniú tijn: —Ja'anáj ti teja'uré'enejsin ti Dios tiu'uta'ájtá íyien chaanaca japua, capu ayén huatasejre'esin a'íjna jime'e í sej jín ráamua'aree, ajta í sej jín raasej yee pu'uri yen huatasejre.

²¹ Camu hui miyen tiraataxájtá í teite yee: “Ye'ecui seijre'”, na'ari yee “A'acuí seijre'.” Camu a'atzu, a'iné pu'uri yé seijre'e a'íjna jime'e nej nee yé huatéjvee mú'ejmi tzajta'a. —Ayeé pu tihua'utá'ixaa.

²² Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í mej jamuan á'ujuhua'ane'e tijn:

—Pu'uri a'ájna teja'uré'enejsin í xicájra'a sej jetzen siyen raxí'eve'e xá'aju'un huápi'i sej raasej net'ij amuacaí te'enteároute ne'íjna jime'e nej nain jín antínmua'areere. Aru, caxu hui rasejran.

²³ Teteca mú miyen tejámuaatá'ixaate'esin ti jíme'len yee pu'uri a'ájna teja'uré'ene ti Dios tiu'uta'ájtá íyien chaanaca japua a'iné yé pu nu'u huatéjvee na'ari yee mé pu nu'u huatéjvee na'ari yee áa pu nu'u é'eseijre'e. Caxu hui u á'uci'ica'an huá'a jamuan. ²⁴ A'iné, ayéé nu hui seíre'e na'ame ne'ájna xicájra'an nej jetzen amuacaícan te'enteároute ne'íjna jime'e nej nain jín antínmua'areere na'ame. Ayeé nu che'atá nena'a seíre'e na'ame matj í mej témaxcava'ara'a u júte'e. Tí'ij huatátaaxi'in, ca'anacan pu huanéeri'icirej ye'icáa a'ame.

²⁵ Aru mi'i pu hui ayén tiú'ujxe'eve'e nej jeíhua rajpuaíitzi ná'ara'ani inee. Ayeé pu ajta tiú'ujxe'eve'e mej netíte a'íime iiji mej huáteemua.

²⁶ Ayajna tǎj tiu'urǎj ajca'ihuá'ímuaa tǎ'ij auj ruurica'a a'íjna í Noé teecan, ayéé pu che'atá na'a té'eme a'ájna xicájra'an jetze nej jetzen yé

uvé'enejsin inee, i nej neajta huá'a jetze airáane í teite.

²⁷ Metí'icua'acare'e í teite, majta yé'ecare'e. Seica mú néjne'íjche'ecare'e, majta seica víjvii'íche'ecare'e. Camu a'ij mena'a. Ayeé mú rijcaa ajta na'a caí Noé a'uun pu a'uteárupi í baarcu jetze. Ajta pu i jeíhua tǎjsteca'a í jaj. A'íi pu hui naíjmi'ica antipua'ari.

²⁸ Ayeé pu che'atá tiráaru ajca'ihuá'ímuaa tǎ'ij auj ruurica'a a'íjna í Lot teecan. A'íi mú tí'icua'acare'e í teite. Majta yé'ecare'e. Majta tí'inanaavecare'e. Majta tí'ituaacare'e. Majta tí'ihuiitehua'a mú mi, majta chí'ij tá'ahuacare'e.

²⁹ Aru a'ájna xicájra'an jetze tǎ'ij Lot huirájraa a'ujna u Sodoma, taij pu hui u je'icáaxire, ti azufre jín á'ataaca'a. Naíjmi'ica pu antipua'ajte. ³⁰ Ayeé pu che'atá na'a tihua'aruuren a'ájna xicájra'an jetze nej huatasejre'esin inee, i nej neajta huá'a jetze airáne í teite.

³¹ Ayeé xu hui huárini a'ájna xicájra'an jetze. Tí pua'a ja'ati án á'ujveeca í ruchi'i japua ti avé'ejaxu'umua'i, ti pua'a a'uun te'urá'aca í ti'á'ara'an u chí'ita, cha'a caí a'uun uteáru'ipiche'en ti ij te'irá'in. Ajta a'íin ti tejé'emuari'e í ruví'ira'ata'a, cha'a ajta a'íin caí u á'uye'ican u ruche ti ij ti'itǎj a'uvé'a'an.

³² Setá'aj hui ra'utámua'aree a'ij ti tiráaru í íra'ara'an í Lot teecan.

³³ Ja'ati ti na'a, ti pua'a a'íin ayén huárini a'ij ti tirájteu rusej tǎj na'a nain xicaj tzajta'a, a'íi pu xaa a'uvaíjtzi. Ajta a'íin ti taúra'aca ti huámi'ini ineetzi jetze me'ecan, a'íi pu xaa huateáturaasin tǎj na'a rusén jime'e.

³⁴ Ayeé nu tejá'amua'ixaate'e, a'ájna tíca'ari tzajta'a, mé hua'apua

mú huatéje'ití muá'aju'un í utaatzí japua. Dios pu hui sefj á'avi'itín. Ajta í seij, áa pu a'uteáturaasin.

³⁵Majta hua'apua 'uuca, mé naími'i mú te'á'ati'ixín mú muá'aju'un. Dios pu sefj á'avi'itín. Ajta í seij, áa pu a'uteáturaasin.

³⁶Majta hua'apua teteca, mé naími'i mú tejé'emuari'e muá'aju'un u ví'ira'ata'a. Dios pu hui ajta sefj á'avi'itín. Ajta í seij, áa pu a'uteáturaasin. —Ayeé pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

³⁷Majta me'ín í mej Jesús jamuan á'ujujhua'ane'e, ayée mú tiraata'íhua'uri'i tíjn:

—Tavastara'a, ¿a'uné jetze rá'avi'itín í Dios?

Ayeé pu tiu'utaniú tíjn:

—A'uu mej e'teíujseire'esin í muá'ara'ica a'u ti ti'itíj auucá'a ti m'íchi.

A'íjna 'íita'a ti nu'u rusej'taca'a, a'íi pu nu'u raatému'a'iti a'íjna í juees

18 Aj pu i Jesús sefj niuucari jín tihua'utá'ixaa mej mi ráamua'aree ti ayén nu'u tiú'ujxe'evele mej téniuuca'an ja'anáj ti na'a. Ajta ayén tiú'ujxe'evele mej nu'u caí ruxieemájte'e. ²Ayeé pu tihua'utá'ixaa tíjn:

—Aa pu nu'u já'ahua'a sefj chajta'a jetze ja'ati pu é'echejca'a ti juees jín ti'itéveeca'a. Capu nu'u hui rá'atese'eca'a í Dios a'íjna í juees, capu ajta jetzen ruxe'eve'eca'a a'ij ti tí'ití huá'aruure í teite.

³Ajta nu'u sefj a'uun a'utéveeca'a 'íita'a ti hua'íjseistareca'a. Ajta a'íin í 'íita'a, ja'anáj ti na'a pu a'uré'enineica'a í juees jemi. Ayeé pu nu'u hui tí'ijhuaviiraca'a tíjn: “Patá'aj yeehui piyen náaruuren pej ne'uxájte'en pe'íjna

jime'e ti ja'ati néjcha'íire'e.” ⁴Ajta a'íin í juees, a'íi pu nu'u rá'íjmíjraca'a. Pu'uri a'ateevi'i ti ayén raruurejca'a. Aj pu i ayén tiu'umuá'aj tíjn: “Jee xaa ne'u, canu yeehui rá'atese'e í Dios, capu ajta neetzi jetze ruxe'eve'e a'ij ti ti'itíj huá'aruure í teite. ⁵Aru amíjna mi 'íita'a, tí'ij pí na'a pu yeehui yé táninei. Jé'ecan pu nejaaxíejte'e. Tij caí nee nu yeehui rá'axíjten ne'íjna jime'e ti ja'ati rájcha'íire'e. Na'ari caí, ajtahua'a pu yeehui yé táninéica'a a'ame ajta nena'a caí tácu'a'anaxi'in ne'íjna jime'e.” Ayeé pu nu'u tiu'umuá'aj.

⁶Ajta tavástarara'a pu ayén tihua'utá'ixaa tíjn:

—Xaanamuajri'i mú'een a'ij ti ti'ixa a'íjna í juees ti a'ij pua'a ti'itíujcha'íi. ⁷Ajta a'íin í Dios í sej rájya'upua, ¿a'iné tejamuá'amítíejte'e a'ij ti huárini mú'ejmi jime'e í ti amua'antíhua'u? ¿Ni caí amuá'axíjten a'íjna jime'e í mej amuájcha'íire'e í á'amuaxi'ej teite, í ti Dios amua'antíhua'u? A'li ne'u caí. Nain xicaj tzajta'a, ajta nain tíca'ari tzajta'a, mú'een xu rahuauhua'u ti ayén huárini. ¿Ni qui á'ateere ti á'amua'íjmíira a'ame? Capu xaa ne'u a'atzu.

⁸Ayeé nu hui tejá'amua'ixaate'e. Dios pu ayén té'ujca'ane ti ama'uxíjten a'íjna jime'e í mej amuájcha'íire'e. Ajta ca'anacan pu ayén rini. Mí ajta, net'íj uvé'enen inee, i nej neajta huá'a jetze airáne í teite, ¿ni qui mecaí cha'a té'atzaahuate'e a'íime í mej yen chaanaca japua a'uchéjme? Camu a'atzu, tzíte'e.

A'íjna ti fariseo pú'eene'e, ajta a'íjna ti huá'ajjve'eca'a í mej tí'itici

⁹Jesús pu ajtahua'a sefj niuucari jín tihua'utá'ixaa a'ímej jíme'en í mej

miyen tiu'umuá'aj í ru tzajta'a tijín rí'i mú nu'u tí'teteite, í mej majta huá'axieehuata í seica í ruxí'ej teite. Tijín:

¹⁰—A'fime í teite, í mej hua'apua, a'úu mú nu'u a'uteájrupi teyujta'a mej mi me'uun huatéjniuuni. Seíj pu fariseo pú'eene'e. Ajta í seíj, a'fí pu hui pírici ti huá'ajjive'eca'a í mej tí'titici.

¹¹Ajta a'fín í fariseo, a'fí pu nu'u huatéechaxi. A'fí pu i a'utéjche ti ayén tiu'utéjniuuni í ru tzajta'a tijín: “Dios, jé'ecan nu huatántemua'ave'e mú'etzi jemi, a'iné canu yeehui niyen 'een matíj 'een í seica í teite. A'fí mú yeehui tí'inahua'aj na'ari a'ij mú pua'a titetiújcha'íi, majta metí'uxana'acira'ate 'úucate jamuan. Canu yeehui neajta niyen 'een tíj amíjna ti huá'ajjive'e a'fímej í mej tí'titici. ¹²Hua'apuaca jetze nu yeehui né'itzi'ivi seíj itieeri jime'e. Neajta niyen tiraatá'aca seíj tamuáamuata'a ti anxíte me'ecan í ti tinaac'íi.”

¹³Ajta a'fín ti huá'ajjive'e í mej tí'titici, áa pu nu'u hui a'atzu imuá a'utevé'e. Capu nu'u ajta á'ujca'anejca'a ti júte'e á'ujneere, sino anteújtu'asixi í rútaviitze'e í rumuájca'a jime'e. Ayee pu nu'u tiu'utéjniuu tijín: “Dios, patá'aj yeehui ná'ancu'uvajxi'in ineetzi, a'iné a'ij nu pua'a tí'titíncha'íi.” Ayee pu'u hui tiu'utaxájtaca'a.

¹⁴Ayee nu tejá'amua'ixaate'e a'fíjna í ja'ati ti huá'ajjive'e í mej tí'titici, a'fí pu xaa ri'éene'ecán jín huateájturaa í ru tzajta'a í Dios jemi tí'ij a'ará'a í ruche. Ajta í seíj í fariseo, capu hui a'atzu xí'epi'in tiu'uteájturaa í Dios jemi. Ayee pu'u tieene'e já'araa, a'iné ti pua'a ja'ati ti na'a á'ujtzaahuat'e, a'fí pu tiu'utatévi'ira'ata. Ajta ti pua'a ja'ati tíj na'a caí ayén té'ujtzaahuat'e,

Dios pu ve'ecán jín tí'ira'íjcate'en. — Ayee pu tihua'utá'ixaa a'fíjna í Jesús.

Tí nu'u Jesús rí'i tihua'utá'asin a'fímej í tí'iríi

(Mt. 19:13-15; Mr. 10:13-16)

¹⁵Majta seica í teite, tí'iríi mú á je'evé'evi'titixi í Jesús jemi ti ij a'fín hue'iré'echuixi'in ti ij Dios ayén a'fíjna jín rí'i tihua'utá'an. Matí'ij me'ín hua'usejí a'fime í mej Jesús jamuan á'ujjhuane'e, matí'ij mi hua'ajtéa'axi í teite.

¹⁶Mí ajta a'fíjna í Jesús, a'fí pu hua'utajé í tí'iríi mej mi a'ire'enen í jemin. Ayee pu tiu'utaxájtaca'a tijín: —Miche'e memín mé huaje'evé'evi'titín ineetzi jemi mi tí'iríi. Caxu huá'ijmijra, a'iné amímej pu hui tí'ici'iti mej mi me'uun a'uteáru'e a'ujna Dios ti é'esejre'e.

¹⁷Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e, ja'ati ti na'a ti hui caí ayén che'atá na'a á'ujca'ane ti Dios tiraata'ájte'en a'ij mej tité'ujca'ane mi tí'iríi, capu xaa ne'u a'ájna a'uteáru'e a'u ti Dios é'esejre'e. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'fíjna í Jesús.

A'fíjna í temuají ti nu'u chíjteaani pú'een

(Mt. 19:16-30; Mr. 10:17-31)

¹⁸Ajta a'fín í ja'ati, a'úu pu a'utevéeca'a. A'ii pu a'fín pú'een seíj ti tí'ajta. Ayee pu tiraata'íhuauri'í a'fíjna í Jesús tijín:

—Maeestru, mi pej urarí'en í á'a tzajta'a, a'iné tiú'ujxe'eve'e nej niyen huá'arini ti ij tináaci'iti nej ruuri ná'ara'ani tíj na'a rusén jime'e.

¹⁹Jesús pu ayén tiu'utaniú tijín: —¿A'iné 'een jín piyen tí'inexa yee nej urarí'en yú ne tzajta'a? ¿Ni pecafí

ramua'aree ti sefj na'a a'fin pú'een ti urarí'en í ru tzajta'a? A'íi pu a'fin pú'een í Dios.

²⁰ Pepu'uri hui tirú'umua'aree a'ij ti Dios tiu'uta'ájtaca'a yé capej tí'axana'acira'ate, capej yee tí'itecui'ica, capej ajta yee tí'inahua'aj, capej ajta yee tí'ihua'itacare'en. Pajta yee rí'í tihuá'u'cha'in a'atáata, pajta a'anána.

²¹ Ajta a'fin ti tí'ajta, ayée pu tiraata'ixaa tijín:

—Nain nu jín tira'ará'astjire tǵ na'a nej naúche'e pá'ari'ista.

²² Tǵ'ij Jesús ráanamua'jri'i a'ij ti tiu'utaxájtaca'a, aj pu i ayén tiraata'ixaa tijín:

—Sefj pu'u hui muá'aturaate'e. Patá'aj nain tiú'utuaani a'achú pej caj tí'ijcha'íi. Aj pej pi hua'uré'an í tumin a'ímej í mej caí a'ij tí'ijviicua'i. Tǵ pua'a piyen huárini, aj pej xaa ra'ancuré'asin í ti ta japua é'esejre'e a'íjna ti huápi'í tí'ijnajche. Aj pej hui pijtá'í mú a'arájra'ani neetzi jamuan. —Ayee pu tiraata'ixaa.

²³ Ajta a'fin ti tí'ajta, tí'ij ráanamua'jri'i a'ij ti Jesús tiu'utaxájtaca'a, jé'ecan pu huataújxiemiste, a'iné jeíhua pu tí'ijcha'íica'a.

²⁴ Aj pu i Jesús ra'aráaseij. Tǵ'ij i ayén tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Jé'ecan pu huápi'í huá'amuari'eriste'e a'ímej chíjteaani mej mi me'uun a'uteárute u ta japua Dios ti é'esejre'e.

²⁵ 'Ee xaa ne'u, ayée nu hui tejá'amua'ixaate'e ti ayén ti'ayajna, jaítze'e pu muári'eri ti chíjteaani a'uun a'uteárute u ta japua Dios ti é'esejre'e caí ti cameeyu'u ti'itǵ anaarute í pí'ise'e jetze. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

²⁶ Majta me'ín í mej ráanamua'jri'i, ayée mú tiraata'íhua'uri'í tijín:

—¿A'iné ye'í tí'iri'íri ti ja'ati a'uun huateáturan Dios ti é'esejre'e?

²⁷ Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—A'ímej jemi í teteca, capu xaa a'ij tí'iri'íri. Mí ajta Dios, a'íi pu xaa raayí'iti.

²⁸ Ajta a'fin í Pedro, ayée pu tiraata'ixaa tijín:

—Maeestru, nain tu hui teri teja'uhua'áxi í tej tí'ijcha'íica'a tej ti á'ujjuhua'ane'en á jamuan.

²⁹⁻³⁰ Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzaahuati'ira'a jime'e, ayée pu hui tihuá'aci'iti ja'ati ti na'a ti ari jaítze'e rí'í tinájcha'íi ineetzi caí máaj ja'ati a'íjna jime'e ti nee jamuan á'uche'ecan. Tǵ pua'a hui ja'ati ayén jaítze'e tí'ijxe'eve'e ti nee jamuan á'uche'ecane'en caí ayén tí'ijxe'eve'e ti a'uun huateáturan í ruchi'itá, nusu ti pua'a jaítze'e rí'í tinájcha'íi ineetzi caí í ru'íj nusu í ruja'atzimuá nusu í rucu'utzimuá nusu í rujúutzimua'a nusu í ruvaújsimua'a, jeíhua pu jaítze'e ra'ancuré'asin íjii ti yú aumé a'íjna jetze i chaanaca, ajta, a'íi pu hui ruuri a'ame tǵ na'a rusén jime'e tí'ij méjca'í huáyee ti yé e'evé'eme. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

Jesús pu nu'u ajtahua'a ayén tiraataxájtaca'a tijín nu'uri mi'ini inee

(Mt. 20:17-19; Mr. 10:32-34)

³¹ Tǵ'ij i rujíimua'a hua'utajé a'ímej í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Tu'uri hui tímua'a á a'ujnéjsin ántivi Jerusalén. Ajta naíjmi'í pu te'araúrustejsin a'ij mej ye'í

tira'uyú'uxaca'a a'íime í mej
tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan
ineetzi jime'e, í nej neajta huá'a jetze
airáane í teite.

³²⁻³³A'íi mú tiu'utátuiire'esin
ineetzi a'íme'j jemi í mej se'j chu'éjra'a
japua é'eme'ecan. Majta a'íime, a'íi
mú na'axi'éehuari'ira muá'aju'un,
majta a'ij pua'a tí'inexajtan. A'íi mú
hui majta naatetzí'ijmua'axi'isin,
majta naatévajxi'isin. Mat'íij mi
nejé'icatan. Tí'ij hui ari hua'íca xicaj
jetze teuumé'en, aj nu ni aitamé
huá'a tzajta'a í mi'ichite. —Ayee pu
tihuá'utá'ixaa.

³⁴Majta me'ín í mej jamuan
á'ujjhuá'ane'e, camu a'atzu yaú'ti'íe'e
muá'araa. A'íi pu rá'avaataca'a
a'ij ti huata'úmua'a. A'íj pu jín
caí a'ij tihuá'amitieje'teca'a a'ij ti
huata'úmua'a í ti raataxájtaca'a.

Tí'ij nu'u Jesús tiráhuua a'íjna ta'arácun a'ujna u Jericó

(Mt. 20:29-34; Mr. 10:46-52)

³⁵Aa mú vejli'i a'ucajú'uca a'ájna
já'ahua'a u Jericó. Ajta se'j, áa
pu a'utácatií juye ti a'atánine'i, ti
vaír'i'ira huauca'a. Arácun a'íjna
í ja'ati. ³⁶Tí'ij a'íin huá'unamuajri'i
í mej jeíhua teite u á'uci'íca'an, tí'ij í
a'íi tiu'uta'íhua'u ti'it'ij ti a'ij rijcaa.

³⁷Mat'íij mi miyen tiraata'ixaa tíjín:
—Yé pu e'icáame a'íjna í Jesús,
Nazarét ti é'eme'ecan.

³⁸Tí'ij í ayén tiraatajé tíjín:
—Jesús, mi pej í'í huáacixa'ara'an
a'íjna í David teecan, patá'aj hui
ná'ancu'uvajxi'ín.

³⁹Majta me'ín í mej amuaat'é'e
muaajú'ucaa, a'íi mú ra'ajté'axi, majta
raatá'ijmii'iri'í ti nu'u caí tí'ixajta. Mí
ajta a'íin caí, capu raatapuá'ajtaca'a.

Jaítze'e pu ca'anín jín tiu'utaxájtaca'a
tíjín:

—Mí pej huáacixa'ara'an
a'íjna í David teecan, patá'aj
ná'ancu'uvajxi'ín ineetzi.

⁴⁰⁻⁴¹Ajta a'íin í Jesús, áa pu
a'ute'échaxi. Ajta hua'uta'áj mej
ye'evé'evi'itin jemin. Tí'ij á vejli'i
e'evé'eme'ecaa, Jesús pu ayén
tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—¿A'iné ti'it'ij pet'í'ijxe'eve'e nej
niyen muáruuren mú'eetzi?

Aj pu í a'íin ta'arácun, ayén
tiu'utaniú tíjín:

—Nevástarara'a, ayéé nu hui
tí'ijxe'eve'e nej neajta atáneere.

⁴²Aj pu í Jesús ayén tiraata'ixaa
tíjín:

—Nee nu muaatá'asin pej pajtáhuua'a
atáneere. Pepu'uri huarú'j a'iné
peté'atzaahuat'e mú'ee.

⁴³Jíme'en pu'u ayén tiraata'ixaa,
aj pu í a'íin ta'arácunica'a,
atáneereca'a. Ajta á'uraa jamuan
í Jesús. Ajta rí'i pu tiraatá'acare'e
í Dios. Majta a'íime í teite, mat'íij
raase'j, a'íi mú majta rí'i tiraatá'a
í Dios.

A'íjna í Jesús, ajta a'íjna í Zaqueo

19 Tí'ij í Jesús a'uun pu
a'uteájrupi u Jericó. A'uun
pu já'ita'a aumé'ecaa. ²Ajta se'j
a'uun a'uteveeca'a ti ayén ántehuaa
tíjín Zaqueo. A'ii pu a'íin pú'een
í ti tihuá'ajte'e a'íme'j í mej
huá'aji'ivi í mej tí'it'ici. Chíjteaani
pu pú'een a'íjna í Zaqueo. ³A'íi pu
raseijrami'íca'a ja'ati ti pírici a'íjna
í Jesús. Aru capu rí'írístaca'a a'iné
jeíhua mú teite, ajta i'itzapuátuun
a'íjna í Zaqueo. ⁴A'íj pu jín anayéixi'i
a'uti'échejraa. Aj pu í antíraa í
mejchi jetze ti ij raase'j temu'a'a naa

a'iné pu'uri ramua'areereca'a tijín áa pu a'ire'enejsin.

⁵Tí'ij Jesús a'uun e'iré'ene. Aj pu i ájneereca'a í ciyej jetze. Aj pu i ayén tiraata'ixaa tijín:

—Zaqueo, patá'aj ca'anacan acájra'ani. Ayee pu hui tiú'ujxe'eve'ej nej ne'uun anú'asti íjii ne'ájna a'u pe é'eche.

⁶Tí'ij i ca'anacan acájraa. Aj pu i ra'anuré'evi'iti temua'a naa a'ájna í Jesús.

⁷Majta a'íime í teite, matí'ij raasefj, matí'ij mi autéjhuii mej miyen a'ij pua'a tí'ixajta tijín:

—A'u pu a'umé ti a'uun anú'asti a'u ti é'eche sefj ti a'ij pua'a tí'itiújcha'ii.

⁸Ajta a'íin Zaqueo, á pu a'utéechaxi. Aj pu i ayén tiraata'ixaa a'ájna í Jesús tijín:

—Casi'i, nevástara'a, nu'uri já'ita'a hua'utapuaíjve'lesin a'ímej í mej caí a'ij tí'ijviicua'i, já'ita'a í nej tí'ijcha'ii. Ayee nu hui neajta rini. Tí pua'a necaí ja'anáj ja'ati tiu'unáhua'iri'i, ayée nu muáacuaca pua'améca raatá'asin.

⁹Aj pu i Jesús ayén tiraata'ixaa tijín:

—Íjii pu xaa Dios hua'irájtuaa a'ímej íiye mej che a'iné a'ájna í ja'ati, a'ii pu ajta a'íin pú'een huácixa'ara'an a'ájna í Abraham teecan.

¹⁰Ayee pu tí'een a'iné inee, i nej neajta huá'a jetze airáane í teite, ayée nu hui 'een jín mú a'uvé'emej nej ni hua'avé'ehuauni, neajta hua'irájtuaani a'ímej í mej miyen á'ujjhu'a'an cu xiee mej meri á'uveti. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'ájna í Jesús.

Ajta a'ájna í tumin í tí tamuáamuata'a ará'ase

¹¹Maúche'e mú tí'linamuajraca'a í teite, tí'ij Jesús sefj niuucari jín

tihua'utá'ixaa a'iné pu'uri vejli'i antenéesimo'eca ánti Jerusalén.

Majta a'íime í teite, ayée mú tí'imua'jca tijín pu'uri tímua'a huatasefj're'sin ti Dios autéjcheni ti tiu'uta'ájta íiyen chaanaca japua.

¹²A'íj pu jín ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Ayee pu nu'u hui ja'anáj tiuju'ur'fj a'ájna í ja'ati ti huá'a jetze airáane í teite í mej tí'ajjtaca'a. Tí'ij jí u a'um'éle a'ame sefj chujra'a japua mej mi me'uun ye'entí'huauni rey jime'e. Tí'ijta'i nu'u uvé'enejsin.

¹³Tí'ij caí xi u á'ume, amuacaícan pu nu'u a'ímej huatajé í mej tí'imuari'e í jemin. Tamuáamuata'a mú hui ará'aseca'a. Aj pu i tumin hua'utá'a sefj ajta sefj, ti ayén tí'ijnajche ayén pua'amé a'achú mej ramuá'ítici huaíca máxcira'i jime'e. Ayee pu nu'u tihua'utá'ixaa tijín: “Setá'aj se'ájna jín tiraamuáriste'en ti jaítze'e raamuá'itin, ajta nena'a caí uvé'enen.”

¹⁴Mi majta me'ín í ti tihuá'ajjte'e, a'íi mú nu'u hui rájcha'íire'eca'a. Matí'ij mi seica huata'íteca'a mej mi miyen tiraata'ixaate'en yee mej caí raxí'eve'e ti a'íin tel'enteároute í rey jime'e.

¹⁵Mi ajta a'íin tira'anteájrupi rey jime'e. Ajta nu'u uvé'ene a'ájna ti é'eche. Aj pu i hua'utajé a'ímej í ti hua'utá'a í tumin ti ij ráamuaree a'achú mej caj raamuá'iti sefj ajta sefj.

¹⁶Ajta a'íin ti amuacaí á e'iré'ene, ayée pu nu'u hui tiraata'ixaa tijín: “Nevástara'a, a'ájna í tumin mú'eetzi ti a'áa, ayée pu yeehui tamuáamuata'a pua'améca huamuá'iti.”

¹⁷Ayee pu nu'u tiu'utaniú a'ájna ti tí'ira'ajjte'e tijín: “Xí'epi'in pej huarfj mi pej rí'i nevaire'e. A'iné capej tí'itfj jín a'uté'itzee pe'ájna jime'e ti caí ve'ée, nee nu yeehui tí'imua'ijcate'en

patá'aj tiu'uta'aijta tamuáamuata'a pua'amecié í chajta'a jetze.”

¹⁸Ajta a'fin ti tí'ivaire'e ti ra'ité'asi, a'fi pu ajta á e'iré'ene. Ayee pu nu'u tiraata'ixaa tijín: “Nevástar'a, a'fjna í tumin, mú'eetzi ti 'a'áa, anxívica pua'améca huamuá'iti.”

¹⁹Ajta a'fin ti tí'ira'aijte'e, ayée pu nu'u tiraata'ixaa tijín: “Ayee nu yeehui tí'imua'ijcate'en patá'aj tiu'uta'aijta anxívica pua'amecié í chajta'a.”

²⁰Tí'ij jí sejí á e'iré'ene ti tí'ivaire'e í jemin. Ayee pu nu'u tiraata'ixaa tijín: “Nevástar'a, ye'ecui yeehui mú'eetzi ti a'áa í tumin. Ayuu nu jetze ra'ancáaji'icie cfixuri jetze. Netí'ij ni yeehui raaté'avaata. ²¹Ayee nu yeehui huarfj a'iné nemuaatátziin. Muári'eri ti ja'ati rí'i tiu'uteáturan mú'eetzi jemi. Mú'ee pej raaré'ese'iri í pej caí tiu'utá'a. Pajta mú'ee tí'itza'anaca a'u pej yeehui caí tejé'ehuaste'e.”

²²Aj pu nu'u i ayén tiu'utaniú a'fjna ti tí'ira'aijte'e tijín: “Nee nu yeehui puaíjtzí muaatá'asin ne'fjna jime'e a'ij pej tiu'utaxájtaca'a, mi pej a'ij pua'a tí'ivaire'e. Mú'ee pe rú'umua'areereca'a tijín neti'áijtaca ca'anéeri jime'e. Neajta raaré'ese'iri í nej caí tiu'utá'a. Pajta piyen tí'inexa yee netí'itza'anaca a'u nej caí tejé'ehuaste'e.”

²³Tí'í pua'a yeehui piyen tí'imuaajca, áa'iné 'een jín pecaí piyen huarfj pej á yaúutuaa í tumin huá'a jemi í mej tí'ine'ijte ti i a'atzu raamuá'itín? Ayee pepu'u jín huáriniiche'e, nee nu ra'ancuré'aniiche'en neetzi ti ne'áa, neajta í ti raamuá'iti netí'ij uvé'ene.”

²⁴Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í mej á vejli'i a'uté'uuca'a tijín: “Setá'aj yeehui rá'ari'i í tumin ti ru'ité'aa, sej

si raatá'an se'fjna ti tamuáamuata'a ru'ité'aa.”

²⁵Majta a'fime, ayée mú nu'u tiraata'ixaa tijín: “Tavastara'a, áa'iné ti i? Amí pu yeehui ari ru'ité'aa tamuáamuata'a pua'améca í tumin.”

²⁶Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín: “Ayee nu yeehui tejá'amua'ixaate'e. Ja'ati ti na'a ti jeihua tí'ijcha'ii a'fjna jime'e ti rí'i tiu'utévai, jaítze'e pu yeehui tí'ijci'iti a'fjna. Ajta ja'ati ti na'a ti caí ti'itj tícha'ii a'fjna jime'e ti a'ij pua'a tiu'utévai, Dios pu rá'ari'ira í ti cáj caj tí'ijcha'ii. ²⁷Majta a'fime í mej néjcha'ii'e, majta mej caí raxí'eve'eca'a nej rey jín te'enteárute nej ni tíhua'uta'aijte'en, mé xu yeehui huaje'evé'evitín, seajta huá'ucui'ini fiye vejli'i ne jemi.” Ayee pu nu'u hui tiu'utaxájtaca'a a'fjna í rey.

Tí'ij nu'u Jesús a'uteáruti u Jerusalén

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Jn. 12:12-19)

²⁸Tí'ij Jesús raatapuá'ajtaca'a ti tihua'a'ixaate'en, aj pu i anayéixi'i á'uraa. Aj pu a'ujnéesime'eca ánti Jerusalén. ²⁹⁻³⁰Tí'ij jí a'uun vejli'i a'uré'ene a'ujna já'ahua'a Betfagé, ajta a'ujna já'ahua'a Betania, chajta'a ti a'uun a'utacá'a ájca'i jiri jetze ti ayén téja'arájtehuaa tijín Aceituunajemi. A'u pu hua'apuaca huata'íteca'a í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Setá'aj se'uun a'uteárute a'ájna chajta'a, a'fin ti é'esejre'e í juye jetze. A'ájna vejli'i a'u sej a'uteáruti, áa xu puuru'u é'eteuni ti a'ijtápi'i, ti caí xi ja'anáj ja'ati japuan avé'eyejxi. Setá'aj rá'ijxijta. Seajta ye'eráajan. ³¹Tí'í pua'a hui ja'ati ayén tejá'amua'ihua'ura yee

a'iné 'een jín será'ijxijta, setá'aj siyen tiraata'ixaate'en yee tavástará'a pu nu'u hui raxí'eve'e. —Ayeé pu tihua'utá'ixaa.

³²Matí'ij mi me'uun u á'uju'un í ti hua'uta'íteca'a. Ayeé pu te'irájraa tǵ tihua'utá'ixaa. ³³Matí'ij mauj rá'ijxijtajme'eca'a í puuru'u, matí'ij mi hua'usejǵ a'íime í ti huá'acii. Aj mú mi tihua'uta'íhua'uri'i tǵjín:

—¿A'iné 'een jín será'ijxijta mi puuru'u?

³⁴Matí'ij mi miyen tiu'utaniú tǵjín: —Tavastara'a pu nu'u hui raxí'eve'e.

³⁵Matí'ij mi ya'ujáj í Jesús jemi. Matí'ij mi tiú'ujcixu tira'íté'itate. Aj mú mi ra'antítuaa me'íjna í Jesús í puuru'u jetze. ³⁶Tǵ na'a tiu'umé'ecaa í Jesús, teite mú cǵixuri tiu'uteváarajye'icaa í juye jetze a'u ti aumé'ecaa.

³⁷Tǵ'ij i aj aumé'ecaa a'ájna Aceituunajemi, a'u ti a'ucaú'cǵjme'en. Naími'i í mej jamuan huajú'ucaa, a'íi mú autéjhuii mej rǵ'i tiraatá'an í Dios me'íjna jime'e mej huataújtemua'ave a'iné jeíhua mú tiu'uséjǵ ti huá'pǵ'i tiú'ujxe'eve'e. ³⁸Ayeé mú tǵ'ixajtaca'a tǵjín:

Rǵ'i pu tiraatá'a a'ájna ti rey jime'e ti'itétǵvee ti ajta mé'e vé'eme niuucajtze'en í tavástará'a, amájna ti Dios ra'antíhua'u.

Miché'e rǵ'i hui ti'itechéé muá'ara'ani a'íime í mej ta japua é'esejre'e.

Miché'e majta rǵ'i tiraatá'an a'ájna ti a'uun á'ujca anti'ímua.

³⁹Majta seica í fariseos, matí'ij ráanamuajri'i, ayéé mú tiraata'ixaa me'íjna í Jesús tǵjín:

—Maeestru, hua'utá'íjmǵijri'i mej mi caí cha'a miyen tǵ'ixajta a'íime í mej á jamuan á'ujjuhua'an.

⁴⁰Aj pu í Jesús ayén tiu'utaniú tǵjín:

—Ayeé nu tejá'amua'ixaate'e. Tǵ pua'a a'íime mecaí miyen tǵ'ixajta, a'íi pu hui tetej ayén che'atá na'a ti'ixáata a'ame ca'anǵjra'a jime'e. —Ayeé pu tihua'utá'ixaa.

⁴¹Tǵ'ij á vejli'i aumé'ecaa u Jerusalén, aj pu í raasejǵ í chajta'ana. Tǵ'ij í huaújyene'eca'a a'ájna jime'e.

⁴²Ayeé pu tiu'utaxájtaca'a tǵjín:

—Tǵ pua'a mú'een séjmua'areere, íjii, a'ájna xicájra'a jetze ti'itǵ'ij ti pú'een ti rǵ'i tejámuaatá'asin sej si rǵ'i ti'itechéé xá'ara'ani í Dios jemi. Aru caxu raamuá'a. A'íj pu hui jín ari rú'avaa sej si caí raasejǵ.

⁴³Pu'uri teja'uré'enejsin mú'ejmi jemi a'ájna xicájra'an jetze mej jetzen amuaaténe'usli'ite'esin a'íime í mej amuájcha'íire'e. A'íi mú hui ra'atanájsin í jaxu'u jetze me'íjna jime'e í inaamua mej rá'ajtaahuaca'a. Majta amua'iteánajsin. Majta nainjapua te'iteánaxi'ísin í sej jetze huiráaci'ica.

⁴⁴Majta, naíjmi'ica mú hui a'antipúa'arite'e mú'ejmi, majta í a'amua'ajmua'a, í mej me'uun a'uchéjme a'u ti jaxu'u jín teje'eré'anami'i. Nain mú huaté'uuna í tetej ti rujapua ticaíjme, me'íjna jime'e sej hui caí ramua'areereca'a ja'anáj ti Dios huatasejre mú'ejmi jemi.

Tǵ'ij nu'u Jesús hua'utamuari í teite u teyujta'a

(Mt. 21:12-17; Mr. 11:15-19; Jn. 2:13-22)

⁴⁵Aj pu í a'uun a'uteájrupi u teyujta'a. Tǵ'ij í a'utéjche ti hua'irámuarite'en a'íimej í mej

me'uun tí'ituaá muá'aye'i. ⁴⁶Ayee pu tihua'utá'ixaa tijn:

—Ayee pu té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze yee: “Ayee pu tí'ivaire'e í nechi'í mej mi me'uun huaténjuuni í Dios jemi.” Mí seajta mú'een, ayée xu hui raruure ti tí'ivaire'e tñ teásta'a a'u mej tzajta'an é'eru'ava'ataca í nahua'ari. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

⁴⁷Nain xicaj tzajta'a pu tihuá'amua'atehua'a í teite u teyujta'a. Majta a'fime í mej tí'aijta u teyujta'a, majta a'fime í mej tí'imua'ata í yu'uxari jetze Moisés ti ra'uyú'uxaca'a, majta í mej jaítze'e vivejme'en jín títetate'í huá'a tzajta'a í teite, a'fí mú tí'itese'eca'a í ru tzajta'a a'ij mej ye'í huárini mej mi raajé'ica. ⁴⁸Aru camu a'ij tirájteu a'ij mej ye'í huárini a'iné naími'i í teite, a'fí mú rí'í ti'ijnamuajraaca.

Tí nu'u ja'ati tira'ljca a'ljna í Jesús

20 A'ájná'imua pu ayén tiuju'urj. A'uu pu tihuá'amua'atejca'a u teyujta'a a'u ti e'eráyujta'a. Ajta pu huá'a'ixaate'eca'a í teite í niucari ti jín Dios hua'irátuaasin. Matí'ij mi seica á e'iré'ene, a'fime í mej teyujta'a tí'aijta, majta a'fime í mej tí'imua'ata í yu'uxari jetze, Moisés ti ra'uyú'uxaca'a, majta í huá'avaujsimua'a. ²Ayee mú tiraata'ixaa tijn:

—¿Tí'itáni jín peti'itjvee pej pi piyen rici? ¿A'ataani hui a'ljna jín timua'ljca?

³Aj pu í Jesús ayén tiu'utaniú tijn:

—Nee nu neajta tejámuaata'ihua'ura sej si seajta mú'een siyen tinaatá'ixaate'en. ⁴A'ljna ti jín huá'umuai'ihuaca'a í Juan teecan, ¿a'ataani hui tira'ljca a'ljna? ¿Ni í Dios ca'ín í teite?

⁵Matí'ij mi miyen ti'tiúrihua'uri'i tijn:

—Tí pua'a tiyen tiraata'ixaate'en yee Dios ti júte'e é'esejre'e, a'fí pu tira'ljca, aj pu xaa ayén titaatá'ixaate'esin yee a'iné tej tij caí rá'atzaahuate'e. ⁶Na'ari, ti pua'a hui tiyen raataxáj yee tetecca mú tira'ljca, aj mú mi teite taateátu'asixi'isin tetej jime'e, a'iné ayée pu tihuá'amitje'te ti Juan a'fín pú'ee'e se'j ti tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan.

⁷A'lj mú jín miyen tiraata'ixaa tijn: —Catu ramua'aree ja'ati ti jemin ti'itéveeca'a a'ljna í Juan.

⁸Ajta a'fín Jesús, ayée pu tihua'utá'ixaa tijn:

—Canu neajta nee amuaatá'ixaate'esin ja'ati nej jemin ti'itéjvee nej ni niyen rici.

Mej nu'u tí'imijhuaca me'ljna í mej majta a'ij pua'a tí'iteteite

(Mt. 21:33-44; Mr. 12:1-11)

⁹Ajta á'iyen, Jesús pu se'j niucari jín hua'utá'ixa í teite ayén tijn:

—Ja'ati pu nu'u hui je'ihua uua huáhuui. Tí'ij jí, seica huatá'a í teite mej me'uun tiu'umuári'en í huastari tzajta'a. Aj pu nu'u í á'uraa a'ljna í ja'ati. Jéihua pu mu'u é'etee.

¹⁰Tí'ij a'ljna teja'uré'ene matí'ij pua'a rajuraca, se'j pu nu'u u a'uta'íteca'a huá'a jemi í ti hua'utáni'jte mej mi raatátuiire'en je'icáca ti tiú'uciireca'a. Majta a'fime í teite, a'fí mú nu'u raatévajxi me'ljna ti tí'ivaire'e. Majta nu'u caí tí'itj raatá'a, ayée mu'u tiraata'íteca'a.

¹¹Ajtahua'a nu'u se'j huata'íteca'a ti jemin tí'ivaire'e. Majta a'fime ti hua'utáni'jte, majta mú nu'u raatévajxi. A'ij mú pua'a ráaruu. Majta caí tí'itj raatá'a, ayée mu'u

nu'u tiraata'íteca'a. ¹²Huaícaca jetze, a'íi pu nu'u hui se'j ajtahua'a huata'íteca'a. Majta nu'u me'ín ti tihua'utániijte, a'íi mú tiraapua'j. Majta raaré'íteca'a.

¹³T'í'iqui nu'u ayén tiu'umuá'aj a'íjna í ja'ati ti á'are'ara'an pú'een í chuej, tíjín: “¿A'iquí yeehui náarini inee? Niyauj nu hui huata'íti í nej huápi'i raxí'eve'e. Ayej ne'ase, a'íi mú xaa arátese'esin me'íjna.”

¹⁴Mi majta a'íime, mat'íj nu'u raase'j, aj mú mi tiu'utaú'ixaa. Ayeé mú tiraaxí'epi'intare tíjín: “A'ii pu yeehui a'íin pú'een í ti tí'ijci'iti. Tiché'e raajé'ica ti ij téjmi huáci'iti.”

¹⁵A'íj mú nu'u jín raaré'íteca'a. Mat'íj nu'u mi raajé'ica.

¿A'iné hui tejamuá'amitiejte'e mú'ejmi? ¿A'iquí huá'aruuren a'íjna ti á'are'ara'an pú'een a'u ti uuva é'ehuiiti'i? ¹⁶Ayeé nu tejá'amua'ixaate'e. A'íi pu a'uun a'uré'enejsin. Ajta á'iyen, a'íin huá'acui'ini a'íimej í ti hua'utániijte. Aj pu i xaa seica huatapua'jve'esin mej mi me'uun hui teja'umuá'rien.

Mat'íj miyen tiráanamua'jri'í í teite, ayée mú tiu'utaxájtaca'a tíjín:

—Ché'e caí ja'anáj ayén tí'irijca.

¹⁷Aj pu i Jesús hua'use'firajraa. Tí'ij jí ayén tiu'utaxájtaca'a tíjín:

—Na'ari caí ayén ti'ayajna a'ij nej tejámuaatá'ixaa, ¿a'iné 'een jín ayén té'esiihmuá'í í yu'uxari jetze? Ayeé pu, tíjín:

A'íjna í tetej í mej méjca'í rúurie a'íime í mej chil'ij ta'ahuaca, ayée pu te'irájraa ti a'íin a'íin pú'een í mej ra'atéchajtza u esquiina a'u mej yé'ejtaahua í chil'ij.

¹⁸Ja'ati ti na'a ti pua'a se'j í ja'ati a'íjna japua rájveti í tetej

í mej meri ra'atéjche u isquiina,

a'íi pu huaténa'axijsin nainjapua u ru jetze.

Na'ari, ja'ati ti na'a í mej tí'imuari'e, ti pua'a se'j japua rájveti a'íjna í tetej, a'íi pu tira'iráxayeepe'esin.

—Ayeé pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

A'íjna jime'e mej nu'u huá'ajjve'eca'a í mej tí'itici

(Mt. 21:45-46; 22:15-22; Mr. 12:12-17)

¹⁹Majta a'íime í mej tí'imua'ataca'a í yu'uxari jetze, Moisés ti ra'uyú'uxaca'a, majta a'íime í mej tí'ajjtaca'a u teyujta'a, jéjhua mú tiu'umuá'aj a'íj mej ye'í huá'riini mej mi ca'anacan raatéevi'i, a'iné ayée mú tirú'umuá'areereca'a ti huá'a jemi huaténiu a'íjna jime'e í niuucari ti raataxájtaca'a. Aru a'íime, a'íi mú huá'atziiine'eca'a í teite.

²⁰Jéjhua mú rá'eeve'eca'a. A'íj mú jín seica huata'íteca'a í mej miyen ruse'jrataca'a mej miyen tí'ixaxa'a tzáahuati'ira'a jime'e. Ayeé mú tí'ijxe'eeve'eca'a mej tiraata'íhua'u tí'itíj jime'e ti i a'íin a'íjna jín auté'itzen mej mi tiu'utátuiire'en í tajtuhuan jemi.

²¹Majta a'íime í mej rá'eeve'eca'a, ayée mú tiraata'íhua'uri'í tíjín:

—Maeestru, teen tu ramua'aree tíjín pej piyen tí'ixaxa'a tzáahuati'ira'a jime'e, pajta tihuá'amua'ate a'íj ti tiraavíjte'e. Ayeé pepu'u che'atá huá'aruuren í teite. Mú'ee pej tzáahuati'ira'a jime'e tihuá'amua'ate a'íj ti tí'ijxe'eeve'e í Dios. ²²¿Ni qui xí'epi'ín tej tiyen tiu'unájchita a'íjna jemi ti tí'lita'ajjte'e, a'íjna ti ayén ántehuaa tíjín César?

²³ Ajta a'fín Jesús, a'fí pu rú'umua'areereca'a mej caí miyen tí'ira'ihua'uraca'a tzáahuatí'ira'a jime'e. Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tijín:

²⁴—Seij senaatasejrate'e í tumin. ¿A'ataani néerime'ara'an pírici ti jetzen acájvee? ¿A'iné té'axa ti jetzen é'esejre'e? ¿A'iné hui ántehuaa?

²⁵ Matí'ij mi miyen tiu'utaniú tijín: —A'fí pu pírici í César.

Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tijín: —Setá'aj siyen raatá'an se'fjna í César, tí'tíj ti á'are'ara'an pú'een. Setá'aj seajta raatá'an í Dios tí'tíj ti á'are'ara'an pú'een.

²⁶ Majta a'fíme, camu a'ij tirájteuve'eca'a a'ij mej ye'í huárini mej raatémua'itín me'fjna jime'e a'ij ti a'fín tihua'utá'ixaa á jéjre'e huá'a tzajta'a í teite. Majta a'fíme í teite, naa mú rí'i tira'utasej a'ij ti a'fín tiu'utaxájtaca'a. Aj mú mi raatapúa'ajtaca'a mej tí'ixajtaca'a a'fíme í seica.

A'fjna jime'e mej nu'u huatarújsin í teite huá'a tzajta'a í mí'ichite

(Mt. 22:23-33; Mr. 12:18-27)

²⁷ A'atzu á'atevi'lica, seica mú e'iré'ene. A'fíme mú pírici í saduceos. Ayee mú tí'ixaxa'a a'fíme yee camu cha'a huatarújsin í mej meri huácuui. Matí'ij mi miyen tiraata'ihua'urí'i tijín:

²⁸—Maeestru, ayée pu ra'uyú'uxaca'a a'fjna í Moisés teecan ti ayén té'eme ítejmi jemi. Tí pua'a nu'u ja'ati ti neiche, ti pua'a a'fín caí tí'tí'irijmua'a huámí'ini, ruxe'leve'e nu'u ti a'fín ihuáare'ara'an ra'ancuré'evi'itín a'fjna ti ratévi'itine'e í ti huámí'i ti ij a'fjna jetze me'ecan tiyaúj á'ara'ani.

²⁹ Ayee pu hui ja'anáj tiuju'uríj ítejmi jemi. Ayee mú ará'axcaa a'achú cumu aráhua'apua í teite í mej ru'ihuaamua'ataca'a. Tí'ij jí a'fín ti vásta'a, a'fí pu huatene'icheca'a. Ajta á'iyen huámí'i. Capu xi tiyaúca. Ayee pu hui che'atá na'a tiráaruú í sej ti ra'ité'asi. Mu'uri i'i hua'apua.

³⁰ Ajta a'fín í sej ti ra'ité'asi, a'fí pu ra'ancuré'evi'iti a'fjna í 'fita'a ti raatévi'itine'e a'fjna ihuáare'ara'an teecan. Mu'uri i'i huaíca. ³¹ Ajtahua'a sej ti ra'ité'asi, a'fí pu ajta ra'ancuré'evi'iti. Ayee pu che'atá na'a tihuá'uruu naíjmi'lica í mej aráhua'apua, mej caí jetzen tiyaúj muá'araa, naími'i mú huácuui. ³² Ajta á'iyen, a'fín í 'fita'a pu huámí'i.

³³ Me'ecui xaa, matí'ij a'itáciine huá'a tzajta'a í mí'ichite, ¿a'ataani íra'ara'an pu'éene'e a'ame?, a'iné naíjmi'i mú ra'ancuré'evi'iti.

³⁴ Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—A'fíme í teite í mej íjii huáteemua, a'fí mú néjne'iche, majta víviiche.

³⁵ Majta a'fíme ti ayén tihua'uvíjte'e mej a'ájna e'ará'asti mej a'itáciine huá'a tzajta'a í mí'ichite, majta me'ájna e'ará'asti a'ájna xicájra'an jetze ti Dios nainjapua tiu'uta'ájta, a'fí mú caí cha'a néjne'ichen, camu majta víviichen. ³⁶ Camu majta ché'e cuí'ini, a'iné ayée mú 'een matíj a'fíme í mej ta japua tí'ivaire'e. A'fí mú yaújmua'ame'en pú'een í Dios a'iné mu'uri huanéj huá'a tzajta'a í mí'ichite.

³⁷ Ajta a'fín í Moisés, a'fí pu hui titaatá'ixaa a'fjna jime'e tí'ij ra'uyú'uxaca'a a'ij ti ja'anáj sej a'uteájtaa tu'upi ti ajtí'tí'i. A'ij pu jín, Moisés ayén raatamuá'a í tavástar'a tijín: “Í ti Diojra'an pú'een a'fjna í Abraham, ajta ayén che'atá na'a

Diojra'an pú'een a'íjna í Isaac, ajta Diojra'an pú'een í Jacobo.”

³⁸Moisés pu hui tihua'utá'ixaa cumu mej maúche'e ruuricaa. A'íj pu jín, a'íi pu a'íin pú'een í huá'a Dios a'íime í mej ruuri. Capu huá'a Dios pú'een a'íime í mej mi'ichíjta muaateájturaa tíj na'a rusén jime'e. — Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

³⁹Majta seica í mej tí'imua'ata í yu'uxari jetze, Moisés tí ra'uyú'uxaca'a, ayée mú tiu'utaniú tíjín:

—Maeestru, xí'epi'in pej tiu'utaxájtaca'a.

⁴⁰Tíj na'a a'ajná'imua, capu ché'e ja'ati ahuaújca'ane ti tí'tíj raata'íhua'u.

¿A'ataani rayauj í Ciríistu'u?

(Mt. 22:41-46; Mr. 12:35-37)

⁴¹Ajta Jesús ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—¿A'iné 'een jime'e miyen tí'ixaxa'a me'íjna jime'e í Ciríistu'u Dios ti ra'antíhua'u yee yaujra'an pú'een í David teecan? ⁴²Ajta a'íin í David, ayée pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna jíme'en tí té'eyu'usí'i í yu'uxari jetze tí ayén ántehuaa tíjín Chuiicari. Ayen tíjín:

Dios pu ayén tiraata'ixaa í nevástara'a í tí ra'antíhua'u tí jíme'en yee:

“Acáayeijxi'i ípuari japua, íiye neri'írínta'a.

⁴³Paúche'e pej hui mej cájcatii ajta necaí hua'utémua'itín í mej muájcha'íire'e.”

⁴⁴Ajta a'íin í David, a'íi pu hui ayén raatamuá'a a'íjna tí Dios ra'antíhua'u tíjín nevástara'a. Tí pua'a ayén tí'ayajna, ¿a'iné tí'irí'irí tí a'íin Ciríistu'u ayén a'íin pú'ene'e a'íjna tí David jetze

airaújneijte? Capu a'íj tí'irí'irí tzíte'e. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

Tí'íj Jesús huá'a jetze te'ujpuá'ari a'íimej í jueesi

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54)

⁴⁵Aj pu í Jesús ayén tihua'utá'ixaa a'íimej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Majta teite tí'inamuajraca'a. ⁴⁶Ayen tíjín:

—Rí'i xu'u mú'een, a'íimej jemi í mej tí'imua'ata í yu'uxari jetze, Moisés tí ra'uyú'uxaca'a. Jé'ecan pu hua'aráanajche mej tí'tí'íjmé'en tí'ítechéjme'e mé mé'ujujhua'ane'en a'ájna mej tejé'tu'araca, majta a'íime í teite, a'íi mú majta tihua'aseíira'a muá'aye'i.

'Ayee mú me'íjna jín tite'ujtzáahuate'e muá'aju'un a'íime í puarijse me'íjna jime'e mej ve'ecán jín títeetaté'te í Dios jemi. Majta, ayée mú tí'íjxe'eve'e mej me'uun a'ujrá'asen í ípuari japua tí jaítze'e ruxe'eve'e a'ujna teyujta'a, ajta hua'aráanajche mej mi á ve'jli'i a'ujrá'ase jemin tí tihuá'amin matí'íj tí'íyeste.

⁴⁷A'íi mú hui majta huá'ari'iraca í huá'achi'i a'íimej í 'uuca mej huataújseístareca'a. Ayee mú jín huarín, aj mú mi a'uun a'uteáruti u teyujta'a. Matí'íjtá mi a'ateevi'i mú muá'aju'un mej téniuusime'e muá'aju'un mej mi seica teite hua'usefj. Majta me'ín í mej miyen 'een, jeíhua mú huápi'i rajpuafítzi muá'aju'un. — Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

Tí'íj nu'u 'íita'a tí rusejítaca'a, a'íi pu nu'u tiu'utamua'i'ívejtaca'a tumin jime'e

(Mr. 12:41-44)

21 Aj pu í Jesús antanéerajraa. A'íimej pu huasefj

í mej chǎjteaani pú'een. A'uu mú tumin ú'useire'eca'a, ti ij a'uun tiu'utévaire'esin u teyujta'a a'ljna í tumin. ²A'íi pu ajta 'fita'a huasej ti caí a'ij tí'ijviicua'i. Ajta a'ljna í 'fita'a, a'íi pu hua'apuaca ucáahua'axi í tumin ti caí a'ij tí'ijnajche. ³Aj pu i Jesús ayén tiu'utaxájtaca'a tǎjǎn:

—Ayeé nu tejá'amua'ixaate'le tzáahuati'ira'a jime'e, ayée pu tí'een í Dios jemi. Amǎjna mi 'fita'a, jaítze'le pu ru'ucáahua'axi mecaí naími'li í seica.

⁴A'íime í seica, naími'li mu'u hui miyen ru'ucáahua'axi me'ljna jime'e ti avé'eturaa í mej jeíhua tí'ijcha'íi. Aru amǎjna, capu a'ij tí'ijviicua'i. Mí ajta amín, nain u'ucáahua'axi a'ljna í ti jǎn huateújvaire'esin. —Ayeé pu tiu'utaxájtaca'a.

Ajta, mej nu'u raaté'uuna maúche'le í teyuu

(Mt. 24:1-2; Mr. 13:1-2)

⁵Majta seica miyen tiú'ixaate'eca'a me'ljna jime'e ti naa seijre'eca'a í teyuu, ajta í tetej ti curé'ete'ete nainjapua, ajta a'íin í muai'ívějri í mej teuhuaré'evii ti naa tí'een.

Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tǎjǎn:

⁶—Naíjmi'li tǎj na'a sej yen tí'iseij, aj pu teja'uré'enejsin a'ljna xicájra'an mej jetzen nain huaté'uuna temua'a naa. Capu ché'le seíre'e a'ame jaxu'u jetze í tetej ti rujapua ticaljme.

A'ij ti nu'u té'eme tí'ij nu'u ari te'entipua'arijme'en

(Mt. 24:3-28; Mr. 13:3-23)

⁷Mat'ij mi miyen tiraata'íhua'uri'li tǎjǎn:

—Maeestru, ça'anajqui ayén té'eme? ¿Tí'itájn jǎn téjmua'areeren ti ari tǎmua'a ayén teja'uré'enejsin?

⁸Ayeé pu tihua'utá'ixaa tǎjǎn:

—Rǎi xu'u mú'een ti ij caí ja'ati amuáacuanamua. Mu'íití mú uvé'enejsin neniúcajtz'e. Ayeé mú tejámuaatá'ixaate'esin yee: “Nee nu yeehui ne'ín pú'een í Ciriístu'u.” Majta miyen ti'ixáata muá'aju'un tǎjǎn: “Pu'uri hui tǎn teja'uré'enejsin.” Caxu hui á'ujjuhua'ane'en huá'a jamuan a'íime.

⁹Set'ij siyen tiú'unamua tǎjǎn:

“Muaateújne'usi'ite'esin á já'ahua'a seica jamuan í teite, majta seica meri autéhuijsin mej tiú'jne'usi'ite'en”, caxu tí'itziíne'e. Ayeé pu hui tiú'ujxe'leve'le ti amuacaí ayén té'ara'ani. Mí ajta caí capu xi ca'anacan te'entipua'ari nainjapua.

¹⁰Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tǎjǎn:

—Seica mú teitejra'a, majtáhua'a seica teitejra'a, a'íi mú naími'li huateújne'usi'ite'esin. Majta í mej seica chuějra'a japua a'uchéjme, majtáhua'a í mej majta seíj chuějra'a japua a'uchéjme, a'íi mú naími'li huateújne'usi'ite'esin.

¹¹Pua'amecié pu

huateújca'atzixi'isin jeíhua huápí'i í chaanaca japua, ajta huatúuri'ihua a'ame. Ajta jeíhua pu tiu'ucu'í'ini'ira'a a'ame. Ayeé pu tí'itǎj rini ti tiú'utzii'ni'ire'e a'ame. Ajta júte'le, tí'itǎj pu huatasejre'esin ti huápí'i ruxe'leve'le.

¹²'Aru ti caí xi ayén tiú'urini, a'íi mú hui amuacaícan á'amuavivi'iran, majta a'ij pua'a á'amuaruuren.

A'uu mú tiu'utátuuiresin mú'ejmi u teyujta'a na'ari a'u mej amua'iteáanan. A'uu mú amuá'avi'itin a'íimej jemi í tajtúhuaani, majta a'íimej jemi í mej rey jǎn antiújmua'aree. Ayeé mú 'een jǎn á'amuaruuren me'ljna jime'e sej na'ará'astijre ineetzi.

¹³Ayee pu hui ajta te'iráame sej si siyen tihua'utá'ixaate'en a'ij ti Dios amuáaruu mú'ejmi.

¹⁴⁻¹⁵'Seajta mú'een, setá'aj siyen huárini. Caxu amuacaícan se'íjna jín tiú'umua'ati a'ij sej titeetetuñnan, a'iné nee nu amuaatá'asin a'ij sej tiu'utaxáj, seajta sej raayí'itihua'an, sej si hua'utémua'itin a'ímej. Camu a'ij tirájteuvee muá'aju'un a'ij mej tejámuaatíte, ni camu hua'itzi jín amuaatémua'itin.

¹⁶Majta a'íime í ruvaújsimua'a, majta í á'amua'ihuaamua'a, majta a'íime á'amuaneusimua'a, majta á'amigustemua'a, a'íi mú avíitzi jín tiu'utátuiire'esin mú'ejmi. Majta je'icáca mú'ejmi cui'ini. ¹⁷Nafími'i í teite, a'íi mú amujcha'íire'e muá'aju'un mú'ejmi me'íjna jime'e sej na'ará'astijre ineetzi.

¹⁸'Camu a'atzu a'ij á'amuaruuren ti pua'a caí Dios hua'utá'acare'en, sino a'íi pu Dios á'amuacha'íj a'ame táj na'a rusén jime'e. ¹⁹Setá'aj hui huateújca'anen í ru tzajta'a sej si te'utáviicua'i. Tí pua'a siyen huárini, mú'een xu raamuá'itin sej si ruuri huateáturan í Dios jemi.

²⁰Ayee xu 'een jín ráamua'aree ti ari tímua'a a'ájna teja'uré'enejsin ja'anáj mej pua'a tiu'uté'uuna u Jerusalén. A'ímej xu seijran mej antevéjme muá'aju'un í xantaaru'u a'ujna u Jerusalén.

²¹Majta a'íime í mej Judea a'uté'uu, miché'e a'íime jíyel'itzi jín á'uciine a'utí á'ujjírime. Majta a'íime í mej Jerusalén a'uté'uu, miché'e a'íime huiráciine á pua'acié u chajta'ana jetze. Majta a'íime í mej itzítá a'uté'uu, miché'e caí me'uun a'uteáru'ipiche'en u chajta'ana jetze.

²²'Ché'e ayén té'ara'ani a'iné pu'uri hui teja'uré'ene a'ájna xicá'ra'an ti jetzen araúrastejsin nain a'ij ti té'eyu'usi'i

í yu'uxari jetze. Jéihua mú rajpuaítzi muá'aju'un me'íjna jime'e ti Dios ayén puaítzi hua'utá'asin.

²³'Jé'ecan pu a'ij pua'a huá'aruuren a'ájna xicá'ra'an jetze a'íime í 'uuca í mej autájucájme, ajta a'íime í í mej mauj huá'atzi'ite í ruyaujmua'a. Jéihua mú hui huápi'i rajpuaítzi muá'aju'un a'íime í mej Israel a'uchéjme. Jé'ecan pu puaítzi hua'utá'asin í Dios.

²⁴'Xantaaru'u mú jéihua teite cui'ini í tiu'ujchún jime'e. Majta mu'licáca mú á'avil'itin nainjapua í chuej ti yen seijre'e íyey chaanaca japua. Majta a'íime í mej caí Israel é'eme'ecan, a'íi mú raté'uuna í Jerusalén ajta na'a caí araúrasten a'ájna xicá'ra'an mej jetzen tiu'uta'ájta a'íime í mej caí Israel é'eme'ecan.

A'ij ti nu'u ye'í yé ti'ivecánejsin a'íjna ti ajta huá'a jetze airáne í teite

(Mt. 24:29-35, 42-44; Mr. 13:24-37)

²⁵'Ajta jéihua pu tiu'utasejíre'esin u júte'e í xicaj jetze, ajta í máxcira'i jetze, ajta xu'ura'ave tzajta'a. Ajta íyey chaanaca japua, jéihua pu tiújta'ahua'a a'ame á jaata'a jetze ti ve'ée. Jé'ecan pu ti'iráana a'ame. A'íj pu jín utévatziijsin í huá'a tzajta'a í teite a'íjna jime'e mej tí'itziine'e. Capu a'ij tihua'amitiejte'e a'ame

²⁶Jéihua mú huateújtímu'ira í teteca me'íjna jime'e mej a'ij pua'a tité'ujmua'ate a'ij ti huá'a japua yen tí'aiixa íyey chaanaca japua, a'iné tí'itj tj na'a ti júte'e tejé'eseijre'e, a'íi pu hui huateújca'atzíjxi'isin.

²⁷'A'ájna xicá'ra'an jetze, a'íi mú neseijran inee, í nej neajta huá'a jetze airáne í teite, nej a'licámé'e na'ame jaitiri tzajta'a. Huápi'i pu naa se'íire'e a'ame mej mi naa rí'i tira'utasej í teite. Nemuári'eri'ira'a jín nu yé ve'ecánejsin.

²⁸Tí'ij autéjcheni ti ayén tiú'urini, rí'i xu'u huaújruren. Setá'aj ajnéjne'erixi'in a'iné pu'uri hui vejli'i a'ájna xicájra'an Dios ti jetzen amua'irájtuaani. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

²⁹Ajta sej niuucari hua'utá'ixa tijín: —Casi'i, xaasej se'ájna í huaréj, ajta naíjmi'i í ciyej ti tí'isejre'e. ³⁰Tí'ij antineájxi'in í xamua'ira'an, mú'een xu rujímua'a sena'a rasejran, seajta siyen ramua'aréren ti ari vejli'i pí tí'irici í víita'ari tzajta'a. ³¹Ayee pu che'atá na'a tí'een. Setí'ij seri raasejra a'ij nej tejámuaatá'ixaa, seajta siyen ramua'aréren ti ari tímua'a a'ájna pítejá'arici ti Dios tiu'uta'á'jta.

³²Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jíme'e, a'ímej jíme'en fjii mej huáteemua, maúche'e mú miyen sefire'e muá'aju'un tí'ij naíjmi'i te'araúrasten a'ij nej neri tejámuaatá'ixaa. Camu me'ín anáaté'ee mú á'apua'aren. ³³A'í pu xaa á'apua'aren í ta japua ti é'esejre'e. Ajta í chaanaca, a'í pu ajta á'apua'aren. Mí ajta hui a'íin í niuucari nej raataxájtaca'a, capu ja'anáj á'apua'aren.

³⁴Rí'i xu'u, temua'a naa, mú'een. Caxu a'ij pua'a ruruure í ru tzajta'a se'ájna jíme'e sej jeíhua rutá'aruaijve'e, ajta ayén tejamuaata'asée á'aye'i mi a'amua tzajta'a ti'itíj ti a'ij pua'a 'een. Rí'i xu'u seajta mú'een ti ij caí a'ij pua'a amuáaruuren mi a'amua tzajta'a se'ájna jíme'e sej jeíhua huápi'i a'ij pua'a tité'ujmuajte a'ij ti ye'í té'leme. Na'ari caí, a'ájna xicájra'an jetze pu hui ca'anacan mú'ejmi japuan rávajtzi setí'ij pua'a caí ché'e hui rachú'ev'e. ³⁵A'iné a'í pu huá'a

japua rávajtzi naíjmi'ica japua í mej yen japan huachéjme í chaanaca.

³⁶Tí'ij pí na'a xu atanéjne'eri. Setá'aj siyen rahuaviira í Dios jemi ti ij amuaatévaire'en ti ij caí ti'itíj a'ij amuáaruuren a'ij ti ti'itíj rini. Setá'aj seajta rahuaviira sej si siyen ne jemi sefire'e xá'ara'ani, neetzi jemi, í nej neajta huá'a jetze airáane í teite. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'ájna í Jesús.

³⁷Nain tójca'ari tzajta'a, a'í pu tihua'amua'atehua'a u teyujta'a. Ajta tí'ij pí na'a ti huaré'ecieenacare'e, a'úu pu á'uye'icaa á'aye'i a'ujna jiri jetze ti ayén téja'arájtéhuaa tijín Aceituunajemi. A'uu pu e'etáxa'iirihua'a. ³⁸Majta a'íime í teite, a'í mú íye'e mena'a a'uré'eneica'a jemin a'ujna teyujta'a mej mi ráanamua.

Matí'ij nu'u mi raaxí'epi'intare mej nu'u avíitzi jín raatévi'i í Jesús

(Mt. 26:1-5, 14-16; Mr. 14:1-2, 10-11; Jn. 11:45-53)

22 Pu'uri a'ájna vejli'i pí'tí'irijca matí'ij pua'a me'ájna jín tí'iyeste í mej pan cua'aca í mej caí levadura ranájchite'e. Ayee mú majta miyen ratamuá'amua tijín Tí'ij Dios tihua'utá'uuni'iri'i í huá'ayaajmua'a í mej anáaté'ee muanúnu'ihuaca'a, a'ujna já'ahua'a u Egipto. ²Majta a'íime í mej tí'aijta teyujta'a, majta a'íime í mej tí'imua'ata í yu'uxari jetze, Moisés ti ra'uyú'uxaca'a, jeíhua mú tí'imua'ajca a'ij mej ye'í tiraajé'ica í Jesús. Caxí mú a'ij tirájteuve'e a'iné huá'atziine'eca'a í teite.

³Tí'ij jí, a'íin tiyaaru'u, í ti ayén ántehuaa Satanás, a'í pu tzajta'an uteájrupi a'ájna jetze í Judás, í mej miyen ratamuá'amua tijín Iscariotes.

A'íi pu ajta huá'a jetze ajtémecan í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase. ⁴Tí'ij jí a'íin Judás a'ímej jemi a'uré'ene a'íime í mej tí'ajjta teyujta'a, ajta í mej tihua'áijte'e a'ímej í mej tí'icha'íi a'ujna teyujta'a. Ayee mú tiúj'ixaate'eca'a me'íjna jime'e a'ij ti ye'í huárini a'íjna í Judás tí'ij avíitzi jín tiu'utátuiire'en a'íjna í Jesús.

⁵Majta a'íime, jé'ecan mú huataújtemua'ave. Majta te'ataújratziiri'i mej tumin raatá'an. ⁶A'íi pu ra'ancuré'a í hua'aniuuca. Aj pu i a'utéjche ti tiu'uchú'eve'en ja'anáj ti rí'írí ti hua'utátuiire'en í Jesús mej caí rasefireca'a í teite.

Tí'ij nu'u tavástar'a tihua'umí a'ímej í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e

(Mt. 26:17-29; Mr. 14:12-25;

Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

⁷Tí'ij i a'ájna teja'uré'ene í xicá'jra'a mé jetzen racua'aca í pan mej caí levadura ranájchite'e. A'ájna xicá'jra'an jetze, a'íi mú majta ramuai'ivajta a'íjna í cáne'a í mej jín ra'utámua'aree a'ájna xicá'jra'an ti Dios jetzen tihua'utá'uuni'iri'i í huá'ayaujmu'a'a í mej anáaté'ee muanúnu'ihuaca'a.

⁸Aj pu i Jesús hua'uta'íteca'a a'íjna í Pedro, ajta a'íjna í Juan mej u á'uju'un. Ayee pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Setá'aj á'uju'un sej si rí'í tejá'uruuren tej ti ráacua'ani te'íjna í tej jín ra'utámua'aree ti Dios tihua'utá'uuni'iri'i í huá'ayaujmu'a'a í mej anáaté'ee muanúnu'ihuaca'a.

⁹Ajta a'íime, ayée mú tiraata'íhua'uri'í tíjín:

—¿A'uné jetze piyen tí'ijxe'eve'e tej rí'í tejá'uruuren?

¹⁰Ayee pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Setá'ij se'uun a'uteárute u chajta'ana, teáata'a pu amua'antinájchi ti xa'ari huátisin, jaj ti urajmuua. Setá'aj cujta'an u á'uju'un. Seajta jamuan a'uteáruti u chí'ita a'u ti a'íin ará'aixa.

¹¹'Setá'aj siyen tiraata'ixaate'en a'íjna ti a'ánna é'eche yee: “Ayee pu ti'ixa í maestro, yee: ¿A'uné jetze é'eri'iri ti tzajta'an tiú'ucua'ani í ti jín ra'utámua'aree ti Dios tihua'utá'uuni'iri'i í huá'ayaujmu'a'a í mej anáaté'ee muanúnu'ihuaca'a? A'íj pu yee tiú'ucua'ani a'ímej jamuan í ti hua'antíhuau.”

¹²A'íi pu hui amuaatasejrate'esin í cuaartu, ti ve'ée, ti án imuá á'ujvee. Pu'uri ra'avé'ejaj. Setá'aj se'újna rí'í te'uhuáruuren. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

¹³Aj mú mi a'ucíj. Matí'ij me'uun a'ará'a, ayée pu te'irájraa a'ij ti tihua'utá'ixaa í Jesús. A'íj mú jín rí'í tiú'uruu í mej jín ra'utámua'aree a'ij ti Dios tihua'utá'uuni'iri'i.

¹⁴Tí'ij teja'uré'ene a'atzaj mej pua'a racua'ani, naími'i mú ja'utéjji á vejlí'i meesa jetze, a'íjna í Jesús, majta a'íime í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e.

¹⁵Tí'ij í ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Jé'íhua nu huápi'i raxí'eve'eca'a nej mú'ejmi jamuan amuaacáan tiú'ucua'ani, nej caí xi rajpuaíjtzi, tej ti naími'i ra'utámua'aree te'íjna jime'e í ti Dios tihua'utá'uuni'iri'i í huá'ayaujmu'a'a í mej anáaté'ee muanúnu'ihuaca'a.

¹⁶'Ayee nu tejá'amua'ixaate'e, canu hui ché'e ja'anáj ráacua'ani í pan ajta caí nain araúrasten a'ájna xicá'jra'a Dios ti jetzen nain jín huateúra'ate'esin íiyen chaanaca japua.

¹⁷⁻¹⁸Aj pu i rájti í taasa. Tí'ij i rí'í tiraatá'a í Dios jemi, aj pu i

hua'utajáni. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Ye'ecui, setá'aj huará'ujaanten, a'iné ayée nu tejá'amua'ixaate'e nej caí ché'e ja'anáj ra'antí'isin í já'ara'a ti uuva jetze airámí'yeca'a, ajta caí yen huatasejre'en ja'anáj ti Dios tiu'uta'ajta íyien chaanaca japua.

¹⁹Tí'ij i raati'í í pan. Tí'ij i ajtahua'a pu rí'í tiraatá'a í Dios. Aj pu i ra'antítaaraxi í pan. Aj pu i hua'utá'í'ipi'í. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Ayee pu huataújmu'a í pan. A'ii pu a'íin pú'een í neté'vira'a í nej jín á'amua'apua huaniú. Ayee xu huárini sej si ra'utámua'aree a'ij nej huárini.

²⁰Mat'í'ij meri tiu'ucua'a, ayée pu che'atá na'a huaríj. A'íi pu ra'ajjáj í taasa. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—A'íjna i taasa tzajta'a tu'urájmu'aa, ayée pu huataújmu'a í niuucari ti jíme'en Dios jé'cua jín te'ataújratziri'í ti amua'irájtuaani. Neajta inee, nu'uri raatasejrataca'a ti ayén ti'ayajna a'íjna jíme'e í nexuure'e nej ra'iráxire'esin mú'ejmi jetze me'ecan.

²¹Ajta a'íin í ja'ati ti avíitzi jín tiu'utátuure'esin ineetzi, a'íi pu hui ajta yé seijre'e neetzi jamuan iyencuí meesa japua. ²²Ayee pu tí'ineruuren ineetzi, i nej neajta huá'a jetze airáne í teite, a'ij ti tiú'uxi'epi'íntari'ihuaca'a. Aru ché'e huataújxiemiste'en a'íjna ti neetzi jíme'en tiu'utátuure'esin avíitzi jíme'e.

²³Majta a'íime í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e, ayée mú te'utéjhui mej huataúrihua'u me'íjna jíme'e ja'ati ti a'íin pú'een ti ayén rini.

A'ataqui máàj a'íin pú'een í ti ruxe'eve'e

²⁴Mat'í'ij mi majta miyen autéjhui mej huataúrihua'u maújjaaxi'éevi'ira me'íjna jíme'e ja'ati ti nu'u jaítze'e ruxe'eve'e. ²⁵Ajta a'íin í Jesús, ayée pu tihua'utá'ixaa tijín:

—A'íime í mej rey jín títeté'u'upu'u huá'a tzajta'a í mej caí Israel é'eme'ecan, a'íi mú ca'anéjri jín tihuá'ajte'e. Ajta a'íime í mej miyen tihuá'ajte'e, ayée mú tiú'ujxaa yee rí'í mú ti'itexá'apuai.

²⁶Aru mú'een, caxu siyen éene'e xá'aju'un mat'í'ij a'íime, sino ayée xu'u éene'e xá'ara'ani. A'íin í ja'ati ti jaítze'e ruxe'eve'e mú'ejmi jemi, ché'e a'íin ayén éene'e á'ara'ani tíj ti jaítze'e pa'ari'í. Ajta a'íin hui ti tí'ajta, ché'e ayén éene'e tíj a'íjna ti tí'ivaire'e.

²⁷Cas'íi, ça'ataani jaítze'e ve'ecán jín tí'téjvee? ¿Ni a'íjna ti á'vejli'í a'ur'éehuiixi a'utí meesa a'utéjvee, na'ari a'íjna í ti tí'ijmin? ¿Ni necaí ne'ín pú'een inee i nej jaítze'e ve'ecán jín, i nej yé vejli'í huaré'eca'a íye í meesa a'utéjvee? Mí neajta inee, yé nu seijre'e a'amua jamuan nej ni tejamuaamín mú'ejmi.

²⁸Seajta mú'een, mú'een xu se'íin pú'een í sej tí'ij pí na'a yé huaté'uu neetzi jemi í nej rajpuaíjtzí. ²⁹Neajta nu tejá'amua'íjcate'e mú'ejmi, sej si tiu'uta'ajta a'iné a'íjna í niyá'upua pu'uri ayén tinaa'íjca ineetzi nej ni tiu'uta'ajta.

³⁰Ayee nu hui tejá'amua'íjcate'e sej si siyen tiú'ucua'ani, seajta huayé'en í meesa a'utéjvee neetzi jamuan a'ájna xicá'jra'an ne jetzen yé ve'ecánejsin nej ni tiu'uta'ajta íyien chaanaca japua. Mú'een xu a'ujrá'ase japuan í ipuari sej si huá'axijte'en a'íimej í teitejra'a í mej majta Israel jetze huanéj, í mej tamuáamuata'a

japuan hua'apua ará'ase. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

Tí'íj nu'u Jesús ayén tiraata'ixaa í Pedro tíjín: “Huaíca pej naatéehua'ita”

(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Jn. 13:36-38)

³¹Aj pu i a'íjna í Jesús ayén tiraata'ixaa í Pedro tíjín:

—Simón, Simón, a'íjna í tiyaaru'u ti i'i Satanás, a'íi pu raatáhua'u ti Dios raatá'an ti i tiu'utése'en ti muaatémua'itin pej pi mé núurieeni.

³²'Aru inee, ayée nu hui raatáhua'u mú'heetzi jime'e í Dios jemi pej pi caí auté'itzen pe'íjna jime'e pej ná'astijre'e ineetzi. Neajta niyen tí'imua'ajjte'e. Pat'í'ij rí'i huarín mua'a tzajta'a, patá'aj pajtáhua'a na'ará'astijre'en. Ayee pej huárini. Patá'aj ca'aníjra'a hua'utá'an a'ihuáamua'a.

³³Ajta a'íin í Pedro, ayée pu tiraata'ixaa tíjín:

—Nevástara'a, nu'uri niyen ahuánca'ane nej mú'heetzi jamuan aiteánami'ihua na'ari nej huámi'ini mú'heetzi jamuan.

³⁴Ajta Jesús ayén tiu'utaniú tíjín: —Pedro, ayée nu hui tí'imua'ixaate'e, tí'íj caí xi huajíjhua í tecuara'a, huaíca pej piyen tina'avé'avaata tíjín capej nemua'ate.

Pu'uri nu'u ajteáxiireca'a í ti nu'u puaíjtzi raatá'asin a'íjna í Jesús

³⁵Aj pu i Jesús ayén tihua'uta'íhua'uri'i tíjín:

—¿Ni caí tí'itíj tejamuá'aturaate'eca'a net'í'ij amuaata'íteca'a sej siyen a'uc'íjxi'in, sej caí ca'aní anpín, seajta caí tí'itíj anú'a'in, sej tumin tzajta'an ucá'an, sej seajta caí ajtáca'acaim'é'e?

Ayee mú tiu'utaniú tíjín:

—Capu tí'itíj auteájturaa.

³⁶Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Ari íjii, ti pua'a piyen rájcha'ii a'íjna í ca'aní, patá'aj ra'anpín, na'ari pajta pe'íjna í pej tzajta'an tumin ucá'an. Tí pua'a pecaí sej tícha'ii í chun, xantaaru'u mej rájcha'ii, ayée pej huárini. Patá'aj ráatuaani í á'aciixu pej pi sej chun huánanan í tumin jime'e.

³⁷'Ayee pu té'eyu'usi'i tíjín: “Ayee pu hui tihua'amitiejte'eca'a tíjín a'ii pu a'íin pú'een sej ti a'ij pua'a tí'itevij.” Ayee nu tejá'amua'ixaate'e ti ruxe'eve'e ti ayén che'atá na'a te'araúrasten ineetzi jemi. Jee xaa ne'u, a'íjna ti ayén té'eyu'usi'i ineetzi jime'e, pu'uri tímua'a araúrastejsin. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

³⁸Majta a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, ayée mú tiraata'ixaa tíjín:

—Casi'i, tavástara'a, hua'apua pu yee tí'isejre'e í chun.

Ayee pu i ayén tiu'utaniú tíjín:

—Amí pu'u tí'ici'ipe.

Tí'íj nu'u Jesús huatéeniu a'ujna já'ahua'a Getsemani

(Mt. 26:36-46; Mr. 14:32-42)

³⁹Aj pu i huirájraa í Jesús. Tí'íj i a'uun a'ará'a a'ájna a'u ti é'e'aseca í jirí jetze ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Aceituunajemi. Majta a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, a'íi mú majta a'uc'íj jamuan. ⁴⁰Tí'íj a'uun a'ará'a, ayée pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Setá'aj siyen huatéjniuuni sej si caí auté'itzen tí'itíj jime'e.

⁴¹Tí'íj i a'uun huaja'uteájtuaa, a'atzu pu imuá á a'ure'enée a'achú cumu a'atzu imuá pu e'eráava'itzi í tetej ti pua'a ja'ati raatárieni. A'uun pu

títunutaca'a. Tí'ij i raatáhuauu í Dios jemi. ⁴²Ayen tijín:

—Niyá'upua, ayée nu t'ímuahuavii, ti pua'a mua'aráanajche pej naatá'an nej ni caí niyen tirajpuafítzi ná'ara'ani. Aru ché'e ayén tiú'urini a'ij pej mú'ee tí'ijxe'eve'e. Ché'e hui caí ayén teja'uré'enineica'a a'ij nej nee tí'ijxe'eve'e. —Aye pu tiraatáhuaviiri'i.

⁴³Aj pu i se'j jemin huatase'jre ti ta japua tí'ivaire'e. A'íi pu ca'aníjra'a raatá'a. ⁴⁴Ajta a'íin í Jesús, jeíhua pu tí'itese'eca'a. A'íj pu jín, jaítze'e huatéeniu. Jé'ecan pu taíxi'eca'a. Aye pu se'jre'eca'a xiee t'j xúure'e á e'erájtzone á chuaata'a.

⁴⁵Tí'ij i ájchee a'u ti e'eténiiusime'e, tí'ij i a'uré'ene a'u mej a'ij é'ene'e a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Mu'uri cu'utzuca'a a'iné jeíhua mú cua'anaca'a me'íjna jime'e mej ruxieemíjte'e. ⁴⁶Aye pu tihua'utá'ixaa tijín:

—¿A'iné sej si cu'utzuz? Xá'ajhuiixí'i, seajta huatéjnuuni ti ij caí ti'it'j a'amua japua rájveti, sej si caí auteáturan í Dios jemi.

Matí'ij nu'u ya'ujáj me'íjna í Jesús

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Jn. 18:2-11)

⁴⁷Aúche'e pu tixájtaca'a í Jesús, matí'ij jeíhua teite e'iré'ene. Ajta a'íin ti ayén ántehuaa tijín Judás, ti ajta huá'a jetze ajtémecantaca'a í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase, a'íi pu amuacá huamé'ecaa. Aj pu i ajteáxiireca'a ti ij ru'it'épi'itzen a'íjna í Jesús. ⁴⁸Ajta a'íin í Jesús, ayée pu tiraata'íhua'urii'í tijín:

—Judás, ni piyen tinu'it'épi'itze'esin pej pi neetzi jime'e tiu'utátuiire'n ineetzi, i nej neajta huá'a jetze airáane í teite.

⁴⁹Majta a'íime í mej Jesús jamuan á'ujujhua'ane'e, matí'ij raase'j a'ij ti ti'it'í rijcaa, matí'ij mi miyen tiraata'ixaa tijín:

—Tavastara'a, ¿ni tiyen huárini tej hua'utévajxi'in te'íjna jime'e í tí'itachun?

⁵⁰Ajta se'j ti Jesús jamuan á'uche'ecane'e, a'íi pu ra'ajtéevajxi a'íjna ti ravaire'e a'íjna ti tí'ajjta u teyujta'a. Ra'ajtasíjcheca'a í naxaira'an, ruri'iríinta'an ti ra'ajtánaxaiica'a.

⁵¹Aj pu i Jesús ayén tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Caxu ché'e siyen raruure.

Aj pu i Jesús ra'ajtamuaríe'j a'íjna í naxaira'an jetze. Ajta tiráahuaa. ⁵²Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í mej tí'ajjta u teyujta'a, ajta í mej tihua'ajje'e í mej tí'icha'íi u teyujta'a, ajta a'ímej í huá'a vaujsi, naíjmi'i matíj mena'a mej jemin e'iré'ene. Aye pu tihua'utá'ixaa tijín:

—¿Ni qui nahua'ari ne'fn pú'een sej si siyen mú'een mú a'uvé'uju'un sej chun tiu'í'isime'en, seajta ciyej? ⁵³Tí'ij pí na'a nain xicaj tzajta'a, a'úu nu hui a'utevéé ná'aye'i a'u ti e'eráyaujta'a u teyujta'a mú'ejmi jemi. Seajta mú'een, caxu ja'anáj naateevi'i. Ari íjii xu xaa siyen neruure a'iné ayée pu tejamaaací'i ti a'amua jetze huá'raa a'íjna ti tí'ajjta tíca'amiste'e. —Aye pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

Tí'ij nu'u Pedro raavé'avaataca'a a'íjna í Jesús

(Mt. 26:57-58, 69-75; Mr. 14:53-54, 66-72; Jn. 18:12-18, 25-27)

⁵⁴Matí'ij mi raatéevi'i. Aj mú mi ya'uví'iti. A'uu mú ya'uré'eneijte a'u ti é'eche a'íjna ti nain jín antiújmua'aree u teyujta'a. Ajta a'íin

Pedro, a'atzu pu imuá rá'asijme'e.

⁵⁵Mat'íj mi aúunai a'ájna já'ita'a ti e'eráyaujta'a u teyujta'a. Aj mú mi atéráaseajraa. Ajta a'íjna í Pedro, a'í pu huá'a jamuan a'ujyeíjxi. ⁵⁶Tí'ij a'íin 'íita'a ti tí'ivaire'e, a'í pu raasej ti a'uun á'ajcatii a'u ti á'ataa. Tí'ij temua'a raasej, aj pu i ayén tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Amíjna mi teáata'a, amí pu ajta jamuan á'uche'ecane'e.

⁵⁷Ajta a'íin Pedro, ayée pu tiu'utéhua'itaca'a tijín:

—'íita'a, canu ramua'ate.

⁵⁸A'atzu a'ateevi'i, ajtahua'a sej raasej. Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna tijín:

—Mú'ee pe pajta huá'a jetze ajtémecan.

Ajta a'íin í Pedro, ayée pu tiu'utaniú tijín:

—Hoombi xaa, canu xaa ne'u.

⁵⁹Tí'ij sej hora teuumé'eca, ajtahua'a sej ayén tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Ayej xaa ne'u ti'ayajna ti amín a'íin pú'een sej ti Jesús jamuan á'uche'ecane'e, a'iné Galilea pu é'eme'ecan.

⁶⁰Ajta a'íin í Pedro, ayée pu tiu'utaniú tijín:

—Hoombi xaa, capu a'ij tiná'amitíejte'e a'ij pej tí'ixa.

Tí'ij auj ayén tí'ixajta'a, tí'ij i huajíjhuaaca'a í tecuaara'i.

⁶¹Ajta a'íin í tavástarara'a, a'í pu pí a'uré'leve. Aj pu i ra'aráasej a'íjna í Pedro. Ajta a'í pu ra'utámua'areeri'i a'ij ti tavástarara'a tiraata'ixaa yee tí'ij caí xi huajíjhuan í tecuaara'i, huaíca pej piyen tina'avé'avaata tijín capej nemua'ate.

⁶²Tí'ij í Pedro huirájrara á pua'acié. Aj pu i tiujyeínejraa huápi'i. A'ij pu pua'a té'ujmua'ajcaa.

Mat'íj nu'u mi ra'utéxieehuari'iri'i me'íjna í Jesús

(Mt. 26:67-68; Mr. 14:65)

⁶³Majta a'íime í mej racha'iica'a, a'í mú autéjhuii mej ra'utéxieehuari'i, majta raatéevajxi me'íjna í Jesús. ⁶⁴Mat'íj mi ra'utaj'icie á ji'iseáara'an jetze. Aj mú mi ca'anéri jín raata'íhua'uri'i tijín:

—Huataxáj yee a'atani muaatéevajxi.

⁶⁵Majta jéhua mú ra'utéxieehuari'iri'i me'íjna jime'e ti a'ij pua'a 'een.

Mat'íj nu'u mi á ya'uré'eneijte a'ímej jemi í rujuésistemua'a

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Jn. 18:19-24)

⁶⁶Tí'ij huateapua'areca'a, naími'i mú tiújsej, í huá'avaujsimua'a, majta í mej tí'ajta u teyujta'a, majta a'íime í mej tí'imua'ataca í yu'uxari jetze, Moisés ti ra'uyú'uxaca'a. Majta á ya'uv'íiti huá'a jemi í rujuési.

⁶⁷Ayee mú tiraata'ixaa tijín:

—Patá'aj taatá'ixaate'en ti pua'a mú'ee pe pe'ín pú'een í ti Dios án muaja'ujyéijtza í ipuari japua nusu pecaí.

Tí'ij í Jesús ayén tiu'utaniú tijín:

—Tí pua'a niyen

tejámuaatá'ixaate'en yee: “Nee nu ne'ín pú'een”, caxu mú'een ná'antzaahuat'esin. ⁶⁸Ajta ti pua'a niyen tejámuaata'íhua'u yee: “¿A'ataani nej pírci inee?, caxu mú'een, a'atzu huatániiusin.”

⁶⁹Silu íjii ti yú aca'ití a'ame, inee nej neajta huá'a jetze airáne í teite, a'úu nu hui a'ujcaí na'ame a'ujna ri'írínta'an í Dios ti nain jín antiújmua'aree.

⁷⁰Naími'i mú miyen tiraata'íhua'uri'i tijín:

—¿Ni pe'ín pú'een yaujra'an í Dios?
Ajta a'áin í Jesús, ayée pu tiu'utaniú
tijín:

—Ayeé pu ti'ayajna, nee nu ne'ín
pú'een a'ij sej tiu'utaxájtaca'a.

⁷¹Mat'íj mi miyen tiu'utaú'ixaa
tijín:

—¿Ti'itáani máàj a'ij tet'ixe'leve'e
í tej jín jetzen te'ujpuá'ajte'en ti'it'íj
jime'e? Tu'uri ne'u hui ráanamujri'i
a'ij ti amín tiu'utaxájtaca'a.

A'ájna í Jesús, ajta a'ájna í Pilato

(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Jn. 18:28-38)

23 Mat'íj mi naími'i
ájhuiixi í mej me'uun
e'etiújseire'eca'a. Mat'íj mi ya'uví'iti
me'ájna í Jesús a'ájna jemi í Pilato.

²Mat'íj mi autéjhuii mej ti'it'íj jín
jetzen te'ujpuá'ajte'en. Ayeé mú
tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Ayeé tu hui ráamua'areeri'i ti
amín ca'aníjra'a hua'atá'aca í teite
mej mi huaténe'use'en í gobierno
jemi. Capu hua'utá'asin a'ájna í Jesús
mej tiraanájchite'en í César í ti
huá'ajijve'e. A'íi pu hui ajta ayén
tihuá'ixaate'e tijín amíi pu a'áin
pú'een í ti Dios án ye'ujyétza
í ípuari japua, ti ajta rey jime'e
ti'it'éjvee. —Ayeé mú tiu'utaxájtaca'a
í teite.

³Tí'ij i Pilato ayén tiraata'íhua'uri'i
tijín:

—¿Ni pe'ín pú'een í pej Rey jime'e
ti'it'éjvee a'ímej jemi í mej Israél jetze
ajtéme'ecan?

Ajta a'áin í Jesús, ayée pu tiu'utaniú
tijín:

—Jee, nee nu ne'ín pú'een í pej raxa.

⁴Tí'ij i Pilato ayén tihua'utá'ixaa
a'ímej í mej tí'ajta u teyujta'a, ajta
a'ímej í mej me'uun ajtéáxiireca'a
tijín:

—Capu a'ij ná'amitiejte'e ti'it'íj ti jín
auteájturaa í nej jín ra'uxájtate'en.

⁵Majta a'íime, ca'anín mú jín miyen
tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Jeíhua pu hui ca'aníjra'a
hua'atá'aca í teite mej mi já'ita'a
a'utáciine. A'uu pu hui a'ut'éjche ti
ayén rijca ájtepua Galilea. Ajta á'iyen,
a'u ti hui ve'eráne ayujna.

A'ájna í Jesús, ajta a'ájna í Heródes

⁶Ajta a'áin Pilato, tí'ij ayén
tiraanamujri'i, ayée pu
tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—¿Ni qui a'áin Jesús a'únna
é'eme'ecan u Galilea?

⁷Tí'ij Pilato ayén ráamua'areeri'i
tijín a'íi pu Heródes a'uun tejé'ajta
a'u ti Jesús é'eme'ecan, aj pu i
hua'uta'á'j mej rá'anvi'itin jemin
a'ájna í Heródes, í ti rey jín ti'it'éjvee.
A'íi pu ajta a'ajná'imua a'uun
a'ut'éveeca'a u Jerusalén.

⁸Ajta a'áin Heródes, jeíhua pu
huataújtemua'ave tí'ij raasej
a'ájna í Jesús, a'iné pu'uri a'ateevi'i
ti rasejramí'ica'a. Ayeé pu
tí'ijxe'leve'eca'a ti a'áin Jesús ti'it'íj
jín ayén huárini ti huáp'i ruxe'leve'e
a'iné pu'uri jeíhua ramua'areereca'a
a'ij ti a'áin ti'it'íj huáruu a'ájna í Jesús.

⁹Jéihua pu tí'ira'íhua'uraca'a.

Ajta a'áin Jesús, capu a'atzu
huataniú. ¹⁰Majta a'íime í mej
tí'ajta teyujta'a, majta a'íime í mej
tí'imua'ata í yu'uxari jetze, Moisés
ti ra'uyú'uxaca'a, a'úu mú vejli'i
jemin huaté'uuca'a. Ca'anín mú
jín tí'ijxajtzi'iraca'a. ¹¹Ajta a'áin í
Heródes, majta a'íime í xantaaru'u
í ti tihuá'ajjte'e, mat'íj miyen
tihuá'unamujri'i, mat'íj mi autéjhuii
mej miyen tiraatzejrajmua'an. Majta
ra'ut'éxiehuari'iri'i me'ájna í Jesús.

Matí'ij mi cíxuri ru'ucáachejte, huá'a ciixu í mej jamuan tí'aijta í Heródes. Matí'ij mi hua'uta'aj mej mi majtáhua'a rá'anvilitin í Pilato jemi.

¹²A'ájna xicájra'a jetze, a'íi mú ru'amiigustemua'a muá'araa a'ájna í Pilato, ajta a'ájna í Heródes. Tí'ij caí xi ayén tiuju'uríj, maúche'e mú tiújcha'íire'eca'a.

Matí'ij nu'u mi ra'uxíjte me'ájna Jesús me'ájna jime'e ti nu'u huámi'ini
(Mt. 27:15-26; Mr. 15:6-15; Jn. 18:39–19:16)

¹³Ajta a'áin Pilato hua'utajé a'ímej í mej tí'aijta u teyujta'a, ajta a'ímej í mej tihua'áijte'e í teite, ajta a'ímej í teite.

¹⁴Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tíjín:
—Setí'ij siyen yee ru'uvé'eneijte semájna ineetzi jemi, ayée xu se'ájna jín jetzen tí'ijpua'ajte'e yee a'íi pu ca'aníjra'a hua'atá'aca í teite mej mi já'ita'a a'utáciine. Nu'uri tiraata'íhua'uri'i, mú'een xu neseíiraca'a. Mi ajta, capu a'ij ná'amitiejte'e tí'itíj ti jín auteájturaa í sej jín jetzen tí'ijpua'ajte'e. ¹⁵Capu ajta a'ij tirá'amitiejte'e a'ájna í Heródes a'íné a'íi pu ajtahua'a mú ye'uta'íteca'a itejmi jemi.

'A'íj xu hui jín seri ramua'aree ti caí ayén tiraavíjte'e ti amín huámi'ini, a'íné capu tí'itíj jín auteájturaa. ¹⁶A'íj nu hui jín inee puaijtzí raatá'asin nemájna. Neajta rá'axijte'en. Netí'ij ni raateátuaasin nicu. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'ájna í Pilato.

¹⁷Ayee mú tí'ijrí'írejca'a mej se'j huatátuaani í mej aiteánami'i a'ájna matí'ij tí'iyestehua'a. ¹⁸Majta a'íime í teite, naími'i mú miyen titeetejíihuajraa tíjín:

—Miche'e hui rá'anvilitin amájna mi teáata'a, pej pi Barrabás huatátuaani itejmi jemi.

¹⁹(A'ájna í Barrabás, ayée mú 'éen jín ra'íteáana a'íné ca'aníjra'a pu hua'utá'a í teite Jerusalén mej é'echejca'a mej mi huateújne'usi'ite'en. A'íi pu ajta a'áin pú'een se'j í ti tí'itecuí'ica.)

²⁰Ajta a'áin Pilato, aúche'e pu raxí'eve'eca'a ti raatátuaani a'ájna í Jesús. A'íj pu jín, ajtahua'a pu ayén tihua'ájee ti ij ráamua'aree a'ij mej tí'ijxe'eve'eca'a í teite. ²¹Majta a'íime í teite, majtáhua'a mú miyen titeetejíihuajraa tíjín:

—Patá'aj hui rá'utatan, patá'aj rá'utatan.

²²Huaíca pu ayén tihua'utá'ixaa tíjín:
—¿A'íné 'een jime'e? ¿Tí'itájni a'ij huáruu ti a'ij pua'a 'een? Capu hui a'ij ná'amitiejte'e tí'itíj ti jín auteájturaa ti ij ayén raavíjte'e ti huámi'ini amájna. A'íj nu hui jín niyen nena'a rini. Puaijtzí nu'u raatá'asin. Neajta raateátuaasin.

²³Majta a'íime í teite máàj mú jaítze'e ca'anín jín huajíjhuaca'a. Majtahua'a miyen tiraata'áj ti rá'utatan. Matí'ij mi tiu'umuá'ítí me'ájna jime'e í mej jeíhua tejíjhuajme'eca'a. ²⁴Aj pu i Pilato raaxí'epi'intare ti ayén huaríj a'ij mej tí'ijxe'eve'eca'a í teite. ²⁵Tí'ij í raatátuaa a'ájna í mej ra'íteáana a'ájna jime'e ti ca'aníjra'a hua'utá'a mej mi huateújne'usi'ite'en, ti ajta tí'itecuí'ica. A'íi pu a'áin pú'een í mej rájhuaviiri'i í teite. Ajta a'áin í Pilato, a'íi pu tiu'utátui í Jesús mej mi miyen ráaruuren a'ij mej tí'ijxe'eve'eca'a í teite.

Matí'ij nu'u mi rá'utatai me'ájna í Jesús

(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Jn. 19:17-27)

²⁶Matí'ij mi ya'ujáj. Aa mú ya'ujáasime'eca, matí'ij se'j huatéevi'i

ti ayén ántehuaa tijín Simón ti Cirene é'eme'ecan. A'u pu 'itzitá e'eráará'a ti i a'uun Jerusalén a'uteáruute. Matf'ij mi ru'uhuatéechuite í cúruu ti ij rá'anchueni. Meraata'afj ti ráachuisime'en cujta'an í Jesús.

²⁷ Jéihua mú teite huajú'ucaa huá'a cujta'a. Mu'iití í 'uuca, jeíhua mú ruxieemijte'eca'a, mua'antiujyeíne'e mú muaajú'ucaa a'íjna jemi.

²⁸⁻²⁹ Aj pu i Jesús pí a'uré'eve. Ayee pu tihua'ixaa tijín:

—Mú'een 'uuca, mi sej huá'ayaujmu'a a pú'een a'íime í mej Jerusalén a'uchéjme, caxu neetzi jín ruyeine, sino rujímu'a'a sehuaújyeinixi'í mú'ejmi jime'e, seajta se'ímej jime'e í ruyaujmu'a a a'iné aj pu hui teja'uré'enejsin a'íjna í xicá'jra'a sej jetzen siyen tiu'utaxá'jta yee: “Dios pu r'í'í tihua'utá'a a'ímej í mej caí ja'anáj tiyaúumu'a a muá'araa, majta a'ímej í mej caí ja'anáj ti'irí'í huá'a jetze huatase'íjre, majta a'ímej í mej caí ja'anáj huá'utzii í huá'ayaujmu'a.”

³⁰ A'ájna xicá'jra'an jetze, ayée mú hui rini í teite. A'íi mú tiraatá'ixaate'esin í jirí tijín: “Patá'aj téjmi japua rájveti.” Majta miyen che'atá mena'a tiraatá'ixaate'esin a'íjna í jirí áa ti huacá'jme tijín: “Patá'aj taaté'avaa.”

³¹ T'í pua'a niyen tirajpua'íjtzí ne'íjna jime'e nej caí ti'it'íj jín auteá'jturaa, áa'iné tejamuá'amitiejte'e mej miyen tirajpua'íitzi muá'aju'un a'íime í mej xaa ti'it'íj jín auteá'jturaa? Huáp'i'í mú hui rajpua'íitzi muá'aju'un xaa ne'u. — Ayee pu tihua'utá'ixaa.

³² Majta seica mú huajá'jpaujme'e mej mi me'uun huá'utatan jamuan í Jesús. A'íime í mej hua'apua, a'íi mú a'íin pú'een í mej xaa a'íj pua'a t'í'irujca.

³³ Matf'ij mi me'uun a'ará'a a'u ti ayén téja'arájtehuaa tijín Mi'ichímu'uta. A'íi mú rá'utatai jamuan í mej a'íj pua'a t'í'irujca. Seij mú aúutatai ri'irínta'an pújme'en í Jesús. Majta í seij, a'íi mú rá'utatai úutata'an pújme'en.

³⁴ T'í'ij i Jesús ayén tiu'utaxá'jtaca'a tijín:

—Niyá'upua, patá'aj hui tihua'utá'uuni'í a'iné camu ramua'aree a'íj mej rici.

Majta a'íime í xantaaru'u, a'íi mú huáhuajcaca'a mej tetej a'ucáhua'axin mej mi ráamua'aree ja'ati ti raci'iti í c'íxure'ara'an í Jesús. ³⁵ Majta a'íime í teite, a'úu mú a'uté'uu mejse'íracaa. Majta a'íime í mej tihua'á'ijte'e, a'íi mú majta ra'uté'ixeehuari'iri'í. Ayee mú tiu'utaxá'jtaca'a tijín:

—Amí pu seica japua huaniú. Ch'é hui amín rujapua huániuuni, ti pua'a hui ayén ti'ayajna ti amín a'íin pú'een Dios ti ra'antíhua'u, a'íjna Dios ti án ya'ujye'íjtzá í ipuari japua.

³⁶ Majta a'íime í xantaaru'u mua'ajteá'ixiireca'a, majta ra'uté'ixeehuari'iri'í. A'íi mú majta raatanéste í viinu ti antzináj ti ra'antiyé'en. ³⁷ Ayee mú tiraata'ixaa tijín:

—T'í pua'a Rey jime'e pej ti'itéveeca'a a'ímej jemi í mej Israél jetze ajtéme'ecan, patá'aj á japua huániuuni.

³⁸ Majta taabla ti'it'íj mú aúutatai a'u ti á'ujmu'u í Jesús. Ayee pu té'eyu'usi'ihuaca'a a'íjna jetze í taabla tijín: “A'íi pu a'íin pú'een í hua'aRey a'íime í mej Israél jetze ajtéme'ecan”.

³⁹ Ajta sej í mej hua'apua í ti a'íj pua'a t'í'ijri'írejca'a, aj pu á'atataihuaca'a. A'íi pu ayén a'íj pua'a tiraataxá'jtaca'a. Ayen tijín:

—¿Ni pecaí pe'ín pú'een a'íjna ti Dios án mua'ujyefíjta í ipuari japua? Patá'aj á japua huániuuni, pajta téjmi japua.

⁴⁰Ajta í seij ti a'ij pua'a tí'ljri'irejca'a, ti ajta á'atataihuaca'a, a'íi pu ra'ajté'axi tíjín:

—¿Ni hui pecaí rá'atese'e í Dios? Casi'i, ayée pej che'atá pena'a tirajpuaíitzi tíj amíjna. ⁴¹Ayee pu hui tiraavíjte'e tej tiyen tirajpuaíjti a'íné pu'uri taac'íi a'ij ti tiraavíjte'e a'íjna jime'e a'ij tej tí'itíj huáruu. Ajta amín, capu tí'itíj jín auteájturaa.

⁴²Aj pu i ayén tiraata'ixaa a'íjna í Jesús tíjín:

—Jesús, patá'aj na'utámua'aree a'ájna xicáara'an pej jetzen autéchesin pej tiu'uta'aíjta.

⁴³Ajta a'íin í Jesús, ayée pu tiu'utaniú tíjín:

—Ayee nu hui tí'imua'ixaate'e tzáahuati'lira'a jime'e, jíii, mú'ee pe pe'uun a'utevée pua'amé neetzi jamuan a'u ti Dios rí'i timuaatá'asin. —Ayee pu tiraata'ixaa a'íjna í Jesús.

Tí'ij nu'u cui'i huam'íi a'íjna í Jesús

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Jn. 19:28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵Tí'ij ari teuumé'eca a'atzaj tacuarixpua, aj pu i nainjapua huateática'areca'a í chuej japua. Ayee pu á'atee a'achú cumu huaíca hora ti ayén 'eene'e, a'íné a'íjna xicaj a'um'íi. Capu i ché'e huáneerí'icicaa. Ajta a'íin í chéxuri ti itzíjhua, ti ajta a'uun a'utaviviíjme'ecaa u teuyjta'a, a'íi pu já'lita'a acasiújta'anixi. ⁴⁶Ca'anín pu jín huajíjhua'a a'íjna í Jesús. Ayee pu tiu'utaxájtaca'a tíjín:

—Mí pej niyá'upua, mú'etzi nu huatátuui're'esin í nexiejniu'uca.

Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a, aj pu i raatapuá'ajta'a ti tíyee'e.

⁴⁷Ajta a'íin í xantaaru'u, ti anxíte tí'ajta, tí'ij raasefj a'ij ti huarfj, aj pu i rí'i tiraatá'a í Dios. Ajta ayén tiu'utaxájtaca'a tíjín:

—Ayej xaa ne'u ti'ayajna. A'íi pu rí'i tí'itevistaca'a.

⁴⁸Majta a'íime í teite í mej ajteáxiireca'a me'újna mej mi tiú'umua'ariive'en, mat'íj raasefj a'ij ti tí'ití huarfj, a'íi mú anteújtu'asixi án rú'taviitze'e me'íjna jime'e mej huataújxieemiste. Majta a'ucj.

⁴⁹Majta a'íime í mej ramua'ajcaa, majta a'íime í 'uuca í mej e'eráaci jamuan a'ujna u Galilea, a'íi mú a'imuá a'uté'uu mej seijraca'a a'ij ti tí'ití rici.

Mat'íj nu'u mi u ye'avá'ana

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Jn. 19:38-42)

⁵⁰Meenti sefj a'uun jé'esejre'eca'a ti ayén ántehuaa tíjín José. A'íi pu a'íin pú'een sefj ti huá'a jetze ajtéme'ecan í huá'a jueesi í mej huaícate japuan tamuáamuata'a mej ará'ase. Rí'i pu tí'itevistaca'a a'íjna. Capu tí'itíj jín auteájturaa. ⁵¹Ajta a'íin, capu ra'aránajcheca'a a'ij mej tiraaxí'epi'íntare, capu ajta rí'i raatá'a a'ij mej huarfj í seica í jueesi. A'uun pu é'eme'ecan a'íjna í José, chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Arimatea, ti ajta a'uun huatacá'a u Judea. Ajta a'íin José, a'íi pu rachú'eve'eca'a ja'anáj xicáara'an jetze Dios ti tiu'uta'aíjta íyen chaanaca japua.

⁵²Tí'ij í a'uun á'uime í Pilato jemi. Ayee pu tiraatáhuaviiri'i ti a'íin Pilato raatátuui're'en í Jesús ti mí'ichi. ⁵³Tí'ij jí ra'acájti í cúruu jetze í tévira'a. Aj pu i saavana jín racá'ijcaca'a. Tí'ij jí a'uun a'uteájrupi a'u ti aúucun. Tí'ij jí yenu'uhuaré'tee a'u mej mauchén yauucú í jajj. Caxíi mú ja'anáj ja'ati

me'uun utétuara'a. ⁵⁴Pu'uri a'ájna pítí'irijcaa a'ájna xicájra'a mej jetzen rí'i ruruuren. Ajta pu'uri tín teja'uré'enejsime'e a'ájna xicájra'an mej jetzen ruse'upi.

⁵⁵Majta a'fime í 'uuca, í mej me'uun e'eráaci u Galilea jamuan í Jesús, a'fí mú cujta'an huajú'ucaa a'fjna í José. Matf'ij mi raasej a'u ti aúucun, majta a'u ti yá'uruu í mi'ichi. ⁵⁶Matf'ij mi a'ucí í ruche. Aj mú mi rí'i ráaruu í tu'upi ti naa teáarí'e, majta í mej jín racápítijra. Majta á'iyen huaújse'upe a'ájna xicájra'an jetze alij ti tiú'ujxe'eve'e.

Tí'ij nu'u ajtahua'a a'itáraa a'fjna í Jesús huá'a tzajta'a í mi'ichite

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Jn. 20:1-10)

24 Tí'ijta a'ájna teja'uré'ene í tújca'ari ta'amuájca í itieeri jetze. Íy'e'e mu'u u á'uju'un me'fjna í 'uuca mej teja'utií í mej rí'i tiú'uruu í tu'upi ti naa teáarí'e. Matf'ij mi u á'uju'un a'u ti aúucun.

²Matf'ij mi me'uun a'ará'a. Aj mú mi raasej a'ujna ti aúucun ti pua'a ari te'entácuuni'i. Ajta a'fín í tetej í mej ra'itéjmua, pu'uri ja'ati u yé'lenxiiraca'a. ³Matf'ij mi a'uun a'uteájrupi a'u ti aúucun. Aru camu ráateu í tévira'an í Jesús.

⁴Majta mauj me'fjna jín tí'imua'ajca a'ij ti tí'tí huarj a'fjna jime'e í mi'ichi, jíy'e'itzi jín mú hua'apua huatasej're í tetea a'fmej jemi í 'uuca. Ayee mú cuaiínavi'in tí'téchejca'a. Ayee pu tí'itemastájye'icaa cumu mej témexcava'ara'an. ⁵Jé'ecan mú tiu'utátziin í 'uuca. A'fj mú jín tí'tunutaxi, majta aicaújtuuxi. Majta a'fime í tetea, ayée mú tihua'utá'ixaa tíjín:

—¿A'iné sej si 'een jín siyen rahuahuau huá'a tzajta'a í mi'ichite

sej ti ari ruuri? ⁶⁻⁷Capu hui ye'e já'ahua'a, a'iné pu'uri ajtahua'a huatarúj. ¿Ni hui secaí ramua'aree a'ij ti tejámuaatá'ixaa tí'ij auj a'utéveeca'a mú'ejmi jemi a'ujna u Galilea yee ti ayén tiú'ujxe'eve'e mej tiu'utátuiire'en a'fjna ti huá'a jetze airáane í teite huá'a jemi í mej a'ij pua'a titetiújcha'ii mej mi rá'utatan? Ajta yee huaíca xicaj tzajta'a pu ajtahua'a nu'u huatarújsin. —A'fí mú tetea miyen tihua'utá'ixaa.

⁸Majta a'fime í 'uuca, aj mú mi ra'utámua'areeri'i a'ij ti tihua'utá'ixaa. ⁹Matf'ij mi huiráaci a'u ti aúucun. Matf'ij mi a'ucj ruche. Aj mú hua'utá'ixa a'fmej í mej tamuáamuata'a japuan sej ará'ase, ajta í seica. Nain mú hua'utá'ixa a'ij mej tí'itfj tiu'uséj.

¹⁰A'fime í 'uuca, a'fí mú a'fín pú'een, í María, Magdala tí é'eme'ecan, ajta a'fín í Juana, ajtahua'a sej í María ti náanajra'an pú'een a'fjna í Jacobo, majta seica í 'uuca. A'fí mú miyen tihua'utá'ixaa a'fmej í mej Jesús hua'antíhuau.

¹¹Mí ajta caí a'fime, camu huá'antzaahua í 'uuca a'iné capu a'ij tihua'á'mitiejte'eca'a a'ij mej tiu'utaxájtaca'a.

¹²Ajta a'fín Pedro, a'fí pu ájchee Tí'ij jí a'utiéchejraa a'ájna a'u ti aúucun. Tí'ij í a'uteájrupi. Tí'ij jí aicaújtutzi, tí'ij cíxuri tiu'uséj. Aa pu rujfímua'a tí'ijpiica'a á chuaata'a. Tí'ij jí á'urraa. Jéihua pu tí'imua'ajca í ru tzajta'a a'ij ti tí'tí huarj.

A'ájna nu'u já'ahua'a juye jetze Emaús tí a'uré'enine'í

(Mt. 16:12-13)

¹³A'ájna xicájra'a jetze, mé hua'apua í mej huá'a jetze ajtémecan a'fime í mej Jesús jamuan á'ujjuhua'ane'e, a'úu

mú aujú'ucaa chajta'a ti ayén téja'arájtehuuaa tíjín Emaús. A'atzu pu a'ímuá pítejá'arici a'ujna u Jerusalén, a'achú cumu tamuáamuata'a kilómetro. ¹⁴Ayee mú tiu'uxájtajme'e nain a'ij ti ti'itíj huaríj. ¹⁵Maúche'e mú tiu'uxáatajme'eca, majta ti'ihuaúrihuaurájme'e rujíimua'a, tí'ij a'íin Jesús ajteáxiireca'a ti 'ij huá'a jamuan huamé'en. ¹⁶Aru capu hua'utá'a mej ráamua'ati.

¹⁷Tí'ij i Jesús ayén tihua'uta'íhua'uri'i tíjín:

—¿Ti'itájni a'ij setiú'urixaate'e siyen huajú'un?

Mat'íj mi huatéhuiixi, mua'icaujtutájme'e. ¹⁸Ajta sefj ti ayén ántehuaa tíjín Cleofas, a'íi pu ayén tiu'utaniú tíjín:

—¿Ni pecaí ramua'aree a'ij ti ti'ití huaríj íjii itejmi jemi? ¿Ni pecaí mú'ee pe'ín pú'een í pej huayé'i pena'a pej caí ti'itíj mua'aree a'ij ti ti'ití taruure itejmi?

¹⁹Aj pu i ayén tihua'uta'íhua'uri'i tíjín:

—¿Ti'itáani a'ij huaríj?

Mat'íj mi miyen tiraata'ixaa tíjín:

—A'íjna jime'e í Jesús, Nazarét ti é'eme'ecan. A'íi pu hui tí'ixaxa'ata'a í rumuári'eri'ire'ara'an jime'e í Dios jetze me'ecan. Ajta jeíhua pu ayén tiú'uruu ti huápi'i ruxe'eve'e, mejseíiraca'a í teite. ²⁰Majta a'íime í mej tí'aijta u teyujta'a, majta a'íime í mej tí'ita'ajjte'e, a'íi mú hui Jesús tiu'utátui mej mi tiu'utá'an mej raajé'ica. Mat'íj mi rá'utatai.

²¹Mi teajta iteen, ayée tu hui tí'ijxe'eve'eca'a ti a'íin pu'éene'e á'ame'enche'e ti tu'irájtuaani itejmi i tej Israel jetze ajtémecan. Pu'uri huaíca xicaj tejauume í mej rá'utatai.

²²Majta seica juuca í mej téjmi jetze ajtémecan, jeíhua mú a'ij

pua'a te'utaseíjra. Ííye'e mú u a'atanéj a'u mej ye'avá'ana me'íjna í Jesús.

²³Aru camu ráateu í mí'ichi. Mat'íj mi huaré'aci. Aj mú mi taata'ixaa tíjín seica mú huataseíjre a'ímej jemi. A'íi mú nu'u me'ín pú'een í mej ta japua tí'ivaire'e. Ayee mú eeri'i tihua'utá'ixaa ti nu'u ari ajtahua'a huatarúj a'íjna í Jesús. ²⁴Majta seica í mej ta jamuan á'ujjuhua'an, a'íi mú majta u a'atanéj a'u mej ye'avá'ana. Ayee pu éene'e a'ij mej tiu'utaxájtaca'a a'íime í 'uuca. Aru camu hui á'a ya'usefj me'íjna í Jesús. —Ayee mú tiraata'ixaa a'íime í mej hua'apua.

²⁵Ajta a'íin, ayée pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—A'ij xu pua'a tité'ujmuajte mú'een. Caxu a'ij tirájteuve mi ru tzajta'a sej si ca'anacan tirá'antzaahuate'en nain tíj na'a a'ij mej tiu'utaxájtaca'a a'íime í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a.

²⁶¿Ni caí ayén tiú'ujxe'eve'eca'a ti ij amuacaí ayén tirajpuaitzi á'ara'ani a'íjna í ti ajta Dios a'an ya'ujyeíjta í ipuari japua, ti ij á'iyen te'enteárute a'íjna jime'e ti tiu'uta'ájta íiyen chaanaca japua, ajta u ta japua, ajta nainjapua?

²⁷Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús temua'a naa nain tíj na'a ti té'eyu'usi'ihuaca'a í yu'uxari jetze a'íjna jime'e, tíj na'a ti a'íin ra'uuyú'uxaca'a a'íjna í Moisés teecan, ajta mat'íj mena'a í mej tiu'utaxájtaca'a a'íime í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a.

²⁸Mat'íj meri á vejli'i aujú'ucaa a'ájna chajta'a a'u mej ará'aiixa, aúche'e pu huamé'ecaa a'íjna í Jesús, ayée pu cumu mú pu á'ayee a'umé'e a'ame. ²⁹Ajta a'íime, jeíhua mú ca'aníjra'a raatá'a ti a'uun huateáturan. Ayee mú tiraata'ixaa tíjín:

—Patá'aj yé huatetéuran téjmi jemi, a'iné pu'uri téchuijxari, ajta ari t'n tética'ari.

T'í'ij i a'uun a'uteájrupi ti ij huá'a jamuan a'uun a'uteáturan. ³⁰T'í'ij i Jesús ayén huaríj t'í'ij a'íin aúuca'atii huá'a jamuan á vejl'i meesa jetze. T'í'ij i raatí'í'ipi i pan, ajta rí'i tiraatá'a í Dios. Aj pu i ra'antítaaraxi í pan. T'í'ij i a'utéjche ti hua'uta'í'ipi'ite'en. ³¹Jíme'en pu'u hua'utá'í'ipi'i, aj mú mi raamuá'a. Aj pu i e'ehua'ájpu'a'arixi mejseíracaa.

³²Mat'í'ij mi miyen ti'itiúrihua'uri'i t'í'ij:

—¿Ni caí ú'utzunajca'a í taxiejniu'uca í ta tzajta'a, ajta ca'aníjra'a yú huatasejre u ta tzajta'a t'í'ij a'íin tiu'uxájtajme'e ta jamuan í juye jetze, ti ayén tí'lita'ixaate'ecaa a'ij ti huataújmu'a'a í ti té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze?

³³Mat'í'ij mi ájhuiixi. Ca'anacan mú huaré'aci u Jerusalén. A'u u mú huá'uteu a'ímej í mej tamuáamuata'a japuan sejí mej ará'ase, majta í seica í mej huá'a jamuan á'ujjuhua'ane'e. Naími'i mú tiújsej me'újna. ³⁴Majta me'íjna í mej me'uun a'uté'uca'a u Jerusalén, ayée mú tihua'utá'ixaa í mej hua'apua t'í'ij:

—Ayej xaa ne'u ti'ayajna. Tavástarara pu ajtahua'a a'itáraa huá'a tzajta'a í mi'ichite. Ajta huatasejre jemin a'íjna í Simón.

³⁵Majta a'íime í mej hua'apua, a'íi mú tihua'utá'ixaa a'ij ti ti'it'í huaríj mat'í'ij me'uun auj'úuca'a í juye jetze, ajta a'ij mej ye'í tiraamuá'a t'í'ij a'íin ra'antítaaraxi í pan.

**T'í'ij nu'u Jesús huatasejre a'ímej
jemi í mej nu'u mauj jamuan
á'ujjuhua'ane'e ti auj ruurica'a
amuacaícan**

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Jn. 20:19-23)

³⁶Maúche'e mú ti'ixáataca'a me'íjna jime'e t'í'ij a'íin Jesús

huatasejre huá'a jemi. A'u pu já'ita'a huatéechaxi. Aj pu i ayén tihua'utateújte t'í'ij:

—Ché'e huatéeputa'are í a'amua tzajta'a.

³⁷Jé'ecan mú huajíjxica'a.

Majta tiu'utátziin a'iné ayée pu huá'asejrate'ecaa. Cu xiee mej cu m'íichi sejira. ³⁸Ayee pu tihua'utá'ixaa t'í'ij:

—¿A'iné 'een jín a'ij pua'a amuaatá'a? ¿A'iné sej si caí xi té'atzaahuatete? ³⁹Casi'i, i nemuajca'a jetze, ajta i ne'íica jetze. Nee nu ne'ín pú'een. Setá'aj na'ajtamuarí'en sej si siyen raasej. Sejí ti mi'íichi, capu ayén nex'íej ti'itéhua'ira'a, capu ajta ayén nex'íej ti'itéjcarí. Xu'uri nesej nej xaa téhua'ira'a, neajta téjcarí. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

⁴⁰T'í'ij ayén tihua'utá'ixaa, aj pu i ayén tihua'utasejra í rumuájca'a jetze, ajta ru'íica jetze. ⁴¹Majta a'íime, camu xi rá'antzaahuatete a'iné jeíhua mú a'ij pua'a yá'usejracaa, majta rútemua'ave'ecaa. Aj pu i ayén tihua'uta'í'hua'uri'i t'í'ij:

—¿Ni secaí ti'it'í t'ícha'íi í nej ráacua'ani?

⁴²Mat'í'ij mi sejí raatá'a í hua'í ti huá'íjchi'i. ⁴³T'í'ij i ra'ancuré'echui.

Aj pu i ráacua mejseíracaa a'íime.

⁴⁴Ayee pu tihua'utá'ixaa t'í'ij:

—Ayee nu tejámuatá'ixaa net'í'ij a'amua jemi huacatii ti ayén ruxe'eve'ecaa ti nain jín te'araúrasten a'ij ti te'uyú'uxaca'a neetzi jime'e a'íjna í Moisés, majta a'íime í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a, ajta jetzen í tihua'achuiica.

⁴⁵Aj pu i hua'utá'a mej mi yaú'itíeé muá'ara'ani a'ij ti té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze. ⁴⁶Ayee pu tihua'utá'ixaa t'í'ij:

—Aye'e pu té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze nej nu'u niyen tirajpuaíitzi ná'ara'ani inee, i nej ne'ín pú'een í Ciríistu'u ti Dios án neja'ujyeyjtza í ipuari japua. Ajta nu'u huaíca xicaj tzajta'a nu neajtahua'a aítára'ani huá'a tzajta'a í mi'ichite.

⁴⁷Majta nu'u, nainjapua tihua'utá'ixaate'esin neniúucajtzte'le mej mi seicié tiú'umua'ati í Dios jemi ti ij a'ín tihua'utá'uuni'i. Ma'utéjhuijsin nu'u mej miyen tihua'utá'ixaate'en íiye mej Jerusalén a'uchéjme, majta méyee í mej a'imuá antachéejme, majta méyee í mej seij chuéjra'a japua huachéjme, t'ij na'a í ti yen seijre'e íiyen chaanaca japua nainjapua.

⁴⁸Mú'een xu tihua'utá'ixaate'esin a'ij sej seri se'íjna jín tiu'uséj. ⁴⁹Nee nu u ya'uta'íti mú'ejmi jemi a'íjna ti niyá'upua jín te'ataújratziiri'i.

Seajta mú'een, setá'aj siyen yen huaté'en íiyen chajta'a ajta na'a caí huateáturan mú'ejmi jemi a'íjna ti júte'e e'icánejsin. A'íj xu jetzen araujca'anejsin. —Aye'e pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

T'í'ij nu'u i a'ín Jesús tíraa u ta japua

(Mr. 16:19-20)

⁵⁰T'í'ij i a'íjna í Jesús huaja'uví'iti u já'ahua'a u Betania. T'í'ij i ajméjca'ataxi. Aj pu i r'í'i tihua'utá'a í huá'a tzajta'a. ⁵¹T'í'ij auj r'í'i tihua'utá'asime'eca, a'úu pu huaja'uhuá'axi. Aj pu i júte'e tíraa. ⁵²Majta a'íime, a'úu mú raateánajcheca'a. Jéihua mú huataújtemua'ave. Mat'í'ij mi a'ucíj u Jerusalén. ⁵³T'í'ij pí na'a, mú me'uun a'uté'uuca'a u teyujta'a mej mi r'í'i tiraatá'an í Dios.

A'ij ti tira'uyú'uxaca'a í San Juan jíme'en í Jesuciriistu'u

Í ti jín a'utéjche i yu'uxari

1 Ajmí'imua pu seijre'eca'a a'ijna í ti í niuucari. Ajta, a'ijna í niuucari, a'íi pu seijre'eca'a í Dios jemi. Ajta a'íi pu Dios pú'eene'e a'ijna í niuucari. ²A'íi pu 'ajmí'imua seijre'eca'a í Dios jemi tí'ij caí xí mé'e já'ahua'aca'a í chaanaca. ³Nain t'ij na'a tí t'iseijre'e, a'ijna niuucari jetze pu ayén tiu'utasej're. A'íi pu í Dios, ajta a'ijna í niuucari, a'íi mú na'ijm'i tiú'utaahuaca'a t'ij pua'amé yen tí'iseijre'e. Ajta, capu ti'tit'ij ayén tí'isei'ire'e á'ame'enche'e ti pua'a caí a'íin niuucari ayén raatétaahuaca'a.

⁴T'ij na'a 'ajmí'imua ti yú e'iré'ene, a'íj pu jetze airáme'ecan a'ijna ti i'irúuri rusén jime'e. Ajta a'íj pu jín ayén tiú'uneer'i'icica'a huá'a tzajta'a í teite a'ijna jime'e ti jín i'irúuri mej mi miyen tiráamua'aree a'ij ti 'een í Dios jemi. ⁵Ajta a'ijna tej tiyen teajta ratamuá'amua t'ijín tatzari, a'íi pu huanéeri'icí já'araa a'ímej tzajta'a í teite í mej á'uujh'ua'ane'e tíca'amiste'e. Majta a'íime í mej miyen tíca'amiste'e á'uujh'ua'ane'e, camu raayí'itihua'a mej ra'ujé'ica í tatzari ti huá'a tzajta'a huáneeri'icicaa.

⁶Seij pu ayén u a'uvé'emej ti Dios ayén ya'uta'íteca'a. Ayee pu ántehuaaca'a t'ijín Juan. ⁷Ayee pu 'een jín u a'uvé'emej ti ij ayén a'ijna jín te'anxájta a'ij ti ari tí'ijmua'areereca'a a'ijna jime'e í ti i'i tatzari, mej mi naími'i miyen té'antzaahuate'en a'ij ti a'íin ayén tihuá'ixaate'e. ⁸Ajta a'ijna í Juan, capu a'íin pú'eene'e í tatzari sino ayée pu'u 'een jín a'uvé'emej ti ij a'ijna jín tihua'utá'ixaate'en a'ijna jetze me'ecan a'ijna í tatzari. ⁹Ajta a'íin ti tzáahuati'ira'a jín tatzari pú'een, ti ajta huanéeri'icí á'aye'i huá'a tzajta'a í teite, a'achú mej pua'amé yen seijre'e, a'íi pu mú a'uvé'eme'eca'a íiyen chaanaca japua.

¹⁰A'íi pu ayén huateájturaa íiyen chaanaca japua. Ajta, a'íi pu nain tiú'utaahuaca'a t'ij na'a ti yen chaanaca japon tí'iseijre'e. Mí majta me'ín, í mej yen huachéejme'ecaa íiyen chaanaca japua, camu raamuá'a. ¹¹A'íi pu mú a'uvé'eme'eca'a, ajta a'íime jemi í ruteítestemua'a huateájturaa. Majta a'íime, camu xaa ra'ancuré'evi'iti. ¹²Mí majta, seica mú xaa ra'ancuré'evi'iti a'íime í teitestemua'ame'en. Ajta a'íin, ayej tihua'utá'a a'íimej í mej rá'astijre ti 'ij ayén tihuá'uci'iti

mej mi yaújmua'ame'en pu'éene'e muá'ara'ani í Dios, a'achú mej pua'améca. ¹³Majta a'fíme, camu miyen tetecca jetze airáme'ecan me'fjna jime'e ti teáata'a ayén tí'ijxe'eve'eca'a. Camu a'atzu xaa ne'u, sino ayée mu'u me'fjna jetze ajtémecan í Dios.

A'fí pu huatéújtevistaca'a í niuucari

¹⁴Ajta a'fín í niuucari a'fí pu ayén huatéújtevistaca'a. A'fí pu ajta itejmi jemi huatéújturaa. Teen tu teajta tiyen raasefj tel'fjna í ti jín r'fí tiraatá'a í Dios. Teen tu raasefj í ti jín Dios r'fí tiu'utá'a a'fjna jime'e ti a'fí na'a caj tí'yaujra'an í Dios. A'fí pu é'eme'ecan í ruyá'upua jemi. Nain pu jín r'fí titájcha'fíca'a rux'evi'ira'a jime'e. Ajta, nain pu ayén tzáahuati'ira'a jín tiu'utaxájtaca'a.

¹⁵Ajta a'fín í Juan, ayée pu a'fjna jín tiu'utaxájtaca'a, ayén tí'ixáata tijín:

—A'ii pu a'fín pú'een í nej jín neri tejamuá'ixaa yee a'fjna ti ye'evé'eme nee cujta'a, jaítze'e pu ve'ecán jín tí'itéjvee necaí inee, a'iné a'fí pu amuacaí seijre'eca'a necaí inee. — Ayee pu tiu'utaxájtaca'a.

¹⁶Na'fjmi'i iteen, tu'uri tiyen tel'fjna jín ra'ancuré'a tel'fjna jime'e í ti nain jín r'fí naa titatá'aca. Rux'evi'ira'a pu jín r'fí titatá'aca t'j na'a ti yú auca'ití a'ame. ¹⁷A'iné ayée pu'u, a'fjna í niuucari í mej jín tí'ajjta, Dios pu ayén raateájtuaa í Moisés jemi. Dios pu ajta ayén tira'fjca a'fjna í Jesús, ti ajta Ciríistu'u pú'een, ti ij a'fín rux'evi'ira'a jín r'fí titaatá'an, ti ij ajta tzáahuati'ira'a jín titaatasefjrate'en a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios. ¹⁸Capu ja'atí ja'anáj raasefj í Dios, sino a'fí pu'u ti a'fí na'a caj tí'yaujra'an. Rux'evi'ira'a pu jín r'fí

titatá'aca t'j na'a ti yú auca'ití a'ame. Capu ja'atí ja'anáj raasefj í Dios, sino a'fí pu'u ti sefj na'a yaujra'an pú'een, ti ajta Dios jemi seijre'e, a'fí pu ayén taatamuá'ate a'ij ti 'leen.

Í Juan ti huá'amuai'ihuacare'e pu te'anxájta jíme'en í Jesus ti í'i Ciríistu'u

(Mt. 3:11-12; Mr. 1:7-8; Lc. 3:15-17)

¹⁹Majta a'fíme í mej Israél jetze ajtémecan, mej majta tejé'ajjta me'újna Jerusalén, a'fí mú huaja'uta'íteca'a í Juan jemi seica í mej tí'ivaire'eca'a u hua'atéyujta'a, majta seica í mej me'fjna jetze airáane a'fjna í Leví teecan mej mi miyen tiraata'íhua'u ti jíme'en yee:

“¿A'ataani pej pírici?” ²⁰Ajta a'fjna í Juan, capu hua'utá'ijmijri'i mej ráamua'ati sino rux'evi'ira'a pu jín ayén tihua'utá'ixaa mejseíraca'a na'fjmi'i í teite. Ayen tijín:

—Canu nee ne'fín pú'een í Ciríistu'u ti Dios ra'antíhua'u.

²¹Matí'ij mi miyen tiraata'íhua'uri'i tijín:

—¿A'ataani pej pú'een? ¿Ni pe'fín pú'een a'fjna í Elías?

Ajta ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Canu ne'fín pú'een.

Majta miyen tijín:

—¿Ni pe'fín pú'een í tej rachú'eve'e, a'fjna ti Dios jetze me'ecan titaatá'ixaate'esin?

Ayee pu tiu'utaniú tijín:

—Canu ne'fín pú'een.

²²Matí'ij mi miyen tiraata'ixaa tijín:

—¿A'ataani ne'u pej pú'een mú'ee? Patá'aj taatá'ixaate'en á'a jime'e tej ti teajta tiyen tihua'utá'ixaate'en a'fíme í mej taja'uta'íteca'a. ¿A'iné petí'ixa á'a jime'e?

²³Aj pu'i ayén Juan tiu'utaniú tijín:

—Nee nu ne'ín pú'een a'íjna ti ayén jíme'en tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Isafas teecan ti nu'u ayén ja'atí pu á e'evé'ejjihua a'ujna já'ahua'a 'itzitá. Ayen tijín: “Rí'í xu huaújruren sej si siyen temua'a naa ra'ancuré'evi'itin se'íjna í tavástar'a.”

²⁴⁻²⁵ Majta seica í fariseos, í mej tiu'uta'aíjt'i'ire, ayée mú tiraata'íhua'uri'í tijín:

—Tí pua'a piyen mú'ee caí a'íin pú'een a'íjna í Ciriistu'u, pajta caí mú'ee a'íin pú'een í Elías, pajta caí mú'ee a'íin pú'een a'íjna í tej rachú'eve'e ti Dios jetze me'ecan titaatá'ixaate'esin, ¿a'iné 'een jín piyen huá'amuai'ihua í teite?

²⁶ Ayece pu tiu'utaniú a'íjna í Juan tijín:

—Nee nu á'amuumai'ihua jaj jíme'e. Mí ajta, seíj pu ayén mú'ejmi jemi seíjre'e í sej caí ramua'ate. ²⁷ A'ii pu a'íin pú'een í ti auj mé e'evé'eme. A'iné inee ciliéene'e nu jín ti'it'éjvee í jemin, capu ayén tiraavíjte'e nej ra'ajta'í'ipi'ín í ca'acaira'an.

²⁸ Ayece pu tiú'uruu a'ujna já'ahua'a ti ayén téja'arájtehuaa tijín Betábara, u jetze pújme'en, í játe'anara'an jetze í Jordán, a'u ti a'íin Juan huajé'emuai'ihuaca'a.

Jíme'en í cáne'a ti Dios raatámuai'ivajta

²⁹ Yee ruijmua'a yee, a'íi pu raaseíj a'íjna í Jesús ti e'evé'eme'ecaa a'ájna jemin. Aj pu i ayén tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Juan tijín:

—Casí'i xaaseíj mú'een, mi cáne'a Dios ti raatámuai'ivajta. A'ii pu a'íin pú'een ti ruxí'evi'ira'a jín ra'uré'uuna nain jíme'e a'ij mej tite'uteájturaa í Dios jemi a'achú mej pua'amé yen seíjre'e íyen chaanaca

japua. ³⁰ A'ii pu a'íin pú'een í nej jíme'en niyen tiu'utaxájtaca'a netf'ij niyen tejámuaatá'ixaa yee: “Seíj pu yé 'e'evé'eme'e a'ame nehuárita'a mejca'ihuáyee, ti ajta jaítze'e ve'ecán jín ti'it'éjvee necaí inee, a'iné a'íi pu amuacaí huataseíjre necaí inee.” ³¹ Canu neajta inee neseíj ramua'atejca'a. Aru ayée nu en jín mú a'uvé'emej nej ni niyen huá'uumuai'ihua í jaj jíme'e ti ij a'íin ayén huataseíjre'en a'ímej jemi í mej Israel jetze ajtémecan.

³² Aj pu'í Juan ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Ayece nu raaseíj ne'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ti júte'e 'e'icáme'ecaa. Yee pu seíjre'eca'a tíj cucuí'i. Aj pu i án mu'úutze'en a'ujyefjxi. ³³ Canu a'atzu ramua'atíche'e ti pua'a caí ayén tinaatá'ixaate'enche'e a'íjna ti neja'uta'íteca'a ayén tijín: “Tí pua'a hui piyen raaseíj ti a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ayén e'icáanen ti ij seíj japuan huateáturan, aj pej ramua'ati ti a'íin pú'een ti ayén tiraata'aíjte'esin a'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ti mú'ejmi tzajta'a huateáturan sej si se'íjna jetze araujca'anen.”

³⁴ Nee nu niyen raaseíj. Neajta nu niyen tejámuaatá'ixaate'esin ti a'íin pú'een í yaujra'an í Dios. —Ayece pu tihua'utá'ixaa.

Jíme'en í mej amuacaí á'ujjuhua'ane'e jamuan í Jesús

³⁵ Yee ruijmua'a yee, ajtahua'a pu a'uun a'utéveeca'a a'íjna í Juan. Ajta a'íime í ti huá'uvi'itijme'e, hua'apua mú jamuan á'ujjuhua'ane'e. ³⁶ Tí'ij raaseíj ti a'uun a'atamé'ecaa a'íjna í Jesús, ayée pu tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Xaasej mú'een, í cáne'a Dios ti raatámua'i'ivajta.

³⁷Mat'ij miyen tiráanamua'jri'i a'fime í mej hua'apua, mat'ij mi Jesús huatavén. ³⁸Ajta a'fín Jesús, t'íj pí a'uré'eve, aj pu'i hua'usej mej raavá'rajme'e. Aj pu'i ayén tihua'uta'íhua'uri'i t'íjín:

—¿A'iné setí'ijxe'eve'e mú'een?

Aj mú miyen tiu'utaniú t'íjín:

—Rabí, ¿a'uné pe'leche mú'ee?

A'íjna i niuucari t'íjín Rabí, ayée pu huataújmua'a t'íjín: Tevij ti Tihuá'amua'ate.

³⁹Aj pu i Jesús ayén tihua'utá'ixaa t'íjín:

—Setá'aj yú a'uvé'uju'un setá'aj ya'usej.

Mat'ij mi a'ucj jamuan. Majta u ya'usej a'utí é'echejca'a. Majta mú jamuan a'uun a'uteájturaa a'achú pua'an hora tí'tituraaca'a a'íjna xicá'jra'a jetze. Yee pu teuumé'eca te'ecá'ará'a tacuarixpua. ⁴⁰Ajta, sejí ti huá'a jetze ajtémecantaca'a í mej hua'apua í mej Jesús jamuan a'ucj, ayée pu ántehuaaca'a t'íjín Andrés. A'í pu juutzeá'ra'an pírici a'íjna í Simón, ti ajta i'li Pedro.

⁴¹Aj pu'i a'fín Andrés amuacá'í ra'antínájchecha'a a'íjna í ruja'a, í Simón. Aj pu'i ayén tiraata'ixaa t'íjín:

—Tu'uri ráateu te'fjna í Mesías.

(Mesías, ayée pu huataújmua'a a'íjna í niuucari t'íjín: Cirístu'u ti Dios Ra'antihuau.)

⁴²T'íj jí ye'eráavi'iti a'íjna í Simón í Jesús jemi. Ajta a'fín Jesús, temua'a pu tira'aráasej. Ayee pu tiraata'ixaa t'íjín:

—Mú'ee pej a'fín pú'een í yaujra'an í Jonás. Ayee pej ántehuaa pua'amé t'íjín: Cefas.

(Cefas, ayée pu huataújmua'a t'íjín: Pedro, ti ajta tetej pú'een.)

Jíme'en a'íjna í Felipe, ajta í Natanael

⁴³Yee ruijmua'a yee, Jesús pu a'uun á'uye'imijca'a. Ayee pu tiraaxí'epi'íntare ti a'uun á'ume'en a'ujna ájtepua, Galilea já'ahua'a. T'íj i a'fín ra'antínájchecha'a a'íjna í Felipe. Ayee pu tiraata'ixaa t'íjín:

—Patá'aj ne jamuan á'uche'ecane'en.

⁴⁴A'íjna í Felipe, a'ú pu é'eme'ecantaca'a, a'ujna chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa t'íjín Betsaída. A'uu mú majta é'eme'ecan a'íjna í Andrés, ajta a'íjna í Pedro. ⁴⁵Aj pu'i a'fín Felipe a'fín huáteu í Natanael. Ayee pu tiraata'ixaa t'íjín:

—Tu'uri ráateu te'fjna ti jíme'en Moisés teecan ayén tira'uyú'uxaca'a a'íjna jetze í yu'uxari, í niuucari í mej jín t'í'ajta. A'ii pu hui ajta a'fín pú'een í mej majta jíme'en ra'uyú'uxaca'a a'fime í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a. A'ii pu a'fín pú'een a'íjna í Jesús, Nazarét ti é'eme'ecan. A'í pu yaujra'an pú'een í José.

⁴⁶Ajta a'íjna í Natanael, ayée pu tiraata'íhua'uri'i t'íjín:

—¿Ni qui Nazarét é'eme'ecan? ¿Ni ayén tí'iri'iri ti a'uun Nazarét tí'it'íj airaanen ti tí'irí'een?

Aj pu'i ayén tiraata'ixaa a'íjna í Felipe t'íjín:

—Che'eré, patá'aj ya'usej.

⁴⁷T'íj Jesús raasej ti e'evé'eme'ecaa a'íjna í Natanael, ayée pu tiu'utaxájtaca'a jíme'en a'íjna t'íjín:

—Xaasej, pu'uri e'evé'eme sejí ti tzíte'e Israel jetze ajtémecan. Capu tí'ihua'itzi a'íjna jemi. Capu ja'anáj tí'ihua'itaca.

⁴⁸Aj pu'i a'fín Natanael ayén tiraata'íhua'uri'i t'íjín:

—¿A'uné peneja'umuá'a? ¿A'iné pej pi 'een jín nemua'ate?

Jesús pu ayén tiu'utaniú tijín:

—Nee nu ne'uun muaja'usefj pat'ij pe'uun e'irácattii jeten a'fjna í huaréj, t'íj caí xi muaatajévee a'fjna í Felipe.

⁴⁹Aj pu'i ayén tiraata'ixaa a'fjna í Natanael tijín:

—Rabí, mú'ee pej pe'ín pú'een pej i'i yaujra'an í Dios. Mú'ee pej a'fín pú'een í pej titaata'aíjite'esin itejmi, i tej Israel jetze ajtémecan.

⁵⁰Aj pu'i Jesús ayén tiraata'ixaa tijín:

—Mú'ee pej piyen té'atzaahuat'e pe'fjna jime'e nej niyen timuaatá'ixaa yee nej ne'uun muaja'usefj pat'ij pe'uun e'irácattii í huaréj jete. Ayee nu t'íimua'ixaate'e pej pauj piyen t'íisejran ti'itfj jime'e ti jaítze'e ruxe'eve'e caí a'fjna.

⁵¹Ajta ayén tiraata'ixaa tijín:

—Ayee nu t'íimua'ixaate'e tzaahuati'ira'a jime'e pej piyen rasejran ti ayén antacúuni'ihua a'ame u ta japua. Majta a'fime í mej me'uun t'íivaire'e Dios ti é'esejre'e, a'fí mú yéve'ecánineíca'a muá'aju'u ineetzi jemi, i nej neajta teáata'a jetze airáane. Majta mú a'uun á'ujnineica'a muá'aju'u me'újna u ta japua.

**Jíme'en í ti amuacá Jesús
huarj í mej jín r'íi tira'utasej**

2 T'íj huaíca xica jetze teuumé'eca, sefj pu huaténe'icheca'a a'ájna já'ahua'a Galilea, chajta'a ti ayén téja'arajtehuua tijín Caná. Ajta a'fín náinajra'an í Jesús, a'uun a'utéveeca'a. ²Majta a'fime í mej t'íiyeste, a'fí mú raatá'inee me'fjna í Jesús, majta hua'utá'inee a'fimej í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e, mej mi huá'a jamuan tiú'uyesten. ³T'íj huaxfj a'fjna í viinu, aj pu'i a'fín náinajra'an í Jesús ayén tiraata'ixaa a'fjna tijín:

—Capu ché'e urajmuua í viinu.

⁴T'íj jí Jesús ayén tiu'utaniú tijín:

—Náanaj, ça'iné pet'íjxe'eve'e ineetzi jemi? Capúu xi a'ájna teja'uré'ene í nej jetzen a'fimej jemi huatasejre'en meneseíraca a'fime í teite.

⁵Aj pu'i a'fín náinajra'an ayén tihua'utá'ixaa a'fimej í mej t'íivaire'e tijín:

—Setá'aj siyen huárini a'ij ti a'fín tejámuaatá'ixaate'esin.

⁶Ajta a'uun vejli'i teja'uvéejme'ecaa í xa'ari. Ayee pu t'íipua'ameca'a a'achú cumu arájsevi ti tetej jime'e taavíjhuaca'a. A'íi pu a'fín pú'een í mej me'fjna jín tiu'ujá'usi na'ari me'fjna jetze hua'í'ihua a'fime í mej Israel jetze ajtémecan mej mi miyen me'fjna jín araúrasten í ruye'irá.

Ayee pu té'uvejrica'a a'achú cumu seité liitro, na'ari seité liitro japuan tamuáamuata'a. ⁷Aj pu'i Jesús ayén tihua'uta'aj a'fimej í mej t'íivaire'e. Ayen tijín:

—Setá'aj ra'avé'ejiste'axi'in í jaj í xa'ari tzajta'a.

**Mat'íj mi te'evé'ejiste'axi
temua'a naa**

⁸Aj pu'i ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Setá'aj ru'itajáni'in cáj caj í jaj tu'urájmuua mi xa'ari tzajta'a. Setá'aj seajta raatá'an se'fjna ti a'fjna jín antiújmua'aree mej yé t'íiyeste.

Aj mú mi miyen raatá'a. ⁹Ajta a'fín ti antiújmua'aree, a'fí pu ra'anti'í a'fjna í jaj ti huatéjvinnutaca'a. A'fí pu caí ramua'areereca'a a'u ti é'eme'ecan a'fjna í viinu. Mí majta a'fime í mej t'íivaire'e, a'fí mú xaa ramua'areereca'a. A'fj pu jín, a'fí pu raatajé a'fjna í ja'ati ti huaténe'icheca'a.

¹⁰Ayee pu tiraata'ixaa tijín:

—Ja'atí ti na'a, ayée tu tí'ljiri'ire. Amuacaí pu hui hua'atá'aca a'ájna í viinu ti jaítze'e rí'en. Tí pua'a meri tá'aruaj, aj pu'i a'áin hua'utá'asin í ti caí rí'en. Mí pajta mú'ee, mé'e pu a'ayeúche í ti jaítze'e rí'en tǎj na'a tej autéjhui tej tij íjii ra'antiyé'en. — Ayee pu tiraata'ixaa.

¹¹A'ii pu a'áin pú'eene'e í ti amuacaí ayén ti'títǎj jǎn huarǎj a'ájna í Jesús, í mej jǎn rí'i tira'utasej. Ayee pu huarǎj a'ujna u Caná, chajta'a ti a'uun a'utacá'a u Galilea. Ayee pu huá'a jemi huatasejre í tí'imuari'eri'ire'ara'an í ti jǎn rí'i tihua'utá'a. Majta a'áime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, a'áí mú jaítze'e rá'antzaahua.

Jesús pu a'uun a'utéveeca'a u Capernaúm

¹²Tí'ijta'i, a'uun a'ucáane a'ujna Capernaúm a'áimej jamuan í náinajra'an, ajta ihuáamua'ame'en. A'uu mú é'etee a'achú pua'an xicaj.

Jesús pu hua'irámuari a'ujna teyujta'a a'áimej í mej tí'itetu'araca (Mt. 21:12-13; Mr. 11:15-18; Lc. 19:45-46)

¹³Tí'ij ari vejli'itaca'a a'ájna mej jetzen miyen ra'utámua'aree a'ájna xicájra'an ti jetzen Dios tihua'utá'uuni'iri'i a'áimej í mej Israél jetze ajtémecantaca'a, tí'iquí Jesús án a'ujnéj a'ujna Jerusalén. ¹⁴A'uu pu a'uteájrupi ta'anténine'i í teyuu ti a'utéjvee. Aj pu'i a'uun huá'uteu a'áimej í mej tí'itetu'araca tí'iteén huáacasi nusu cáne'axi ca'ín cucui'ise. Ajta seica pu huáteu í mej án e'ijtéjcaa meesa jetze mej mi tumin huapuáta'ata. ¹⁵Aj pu'i cuarta huatétaahua'a caujnari jime'e. Tí'ij jí a'ájna jǎn hua'irámuari nájmi'ica. A'áimej pu ajta huiiramuári

í cáne'axi, ajta í huáacasi. Ajta pu pí té'ejhua'axixi í tihua'ameesa a'áimej í mej japuan tumin tí'ipuata'atí'iraca'a. Ajta nainjapua ráahua'astfraa í tumin. ¹⁶Ayee pu tihua'utá'ixaa a'áimej í mej cucui'ise tu'araca tíjǎn:

—Setá'aj te'irá'an nain í ti ayun tí'isejre'e. Caxu ché'e siyen raruure niyá'upua ti raatéechi'i. Ché'e caí ayén tí'itéva'irihua'an tǎj chi'i í mej tzajta'an tumin mua'itici. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

¹⁷Majta a'áime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, aj mú mi miyen ra'utámua'areeri'i ti ayén té'eyu'usi'i tíjǎn: “Na'anca'anéecan nu yeehui jǎn niyen yé á'aseca a'u pej a'utéechi'i nej ni muaateánajche.”

¹⁸Majta a'áime í mej tihua'áijte'e í mej Israél jetze ajtémecan, ayée mú tirájhuaviiri'i ti ij a'áin ca'anéri jǎn tí'itǎj hua'utasejrate'en í mej jǎn rí'i tiraasej. Miyen tíjǎn:

—Patá'aj taatasejrate'en tí'itǎj í tej jǎn a'ij tímua'utaséj tej ti tel'ájna jǎn ráamua'aree pej pe'ájna jǎn antí'amua'aree pej piyen rici.

¹⁹Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa tíjǎn: —Tí pua'a siyen raaté'uuna se'ájna i teyuu, nee nu huaíca xicaj tzajta'a neajtahua'a ra'ajjásin.

²⁰Ajta a'áime í Israél mej jetze ajtémecan, ayée mú titeetaniú tíjǎn:

—Ayee pu hui á'atee a'achú cumu hua'apuate nine'ira'a japuan arájsevi mej rá'ajtaahuaca'a. ¿Ni qui mú'ee piyen huaíca xicaj tzajta'a pajtáhua'a rá'ajtaahua? —Ayee mú tiraata'íhua'uri'i.

²¹Mí ajta a'áin Jesús, a'áí pu a'ájna jǎn tí'ixajtaca'a í teyuu ti jetzen sejre'e. A'ii pu a'áin pú'eene'e í tévira'an. ²²Tí'ij Dios ra'ajjáj í Jesús huá'a tzajta'a í mej meri huácuui, a'áime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e,

aj mú mi ra'utámua'areeri'i a'ij ti tiu'utaxájtaca'a a'ájna jime'e. Ajta, ayén tihuá'amitiejte'eca'a ti ayén ti'ayájnaca'a a'ij ti té'eyu'usi'ihuaca'a í huá'ayu'uxa jetze. Majta rá'antzaahua a'ij ti Jesús tiu'utaxájtaca'a.

A'íime í mej amuacáí té'antzaahua a'ij ti tiu'utaxájtaca'a í Jesús

²³Tí'ij a'uun a'utéveeca'a u Jerusalén a'ájna xicájra'an jetze matí'ij tí'yestejca'a a'ájna jime'e ti Dios tihua'utá'uuni'iri'i, jehua mú teite raasej a'ij ti Jesús rijca a'ájna jime'e ti huápi'i naa tihuá'asejrate'e. A'ij mú jín mu'liití rá'antzaahua ti nu'u a'íin pú'eene'e í mej rachú'eve'eca'a. ²⁴Mí ajta Jesús, capu huataúra'a ti huataújtuiire'en a'ímej jemi, a'íné a'íi pu najjmi'ica mua'atejca'a. ²⁵Capu ayén ruxe'eve'eca'a ti ja'atí ayén raatá'ixaate'en a'ij ti 'een í teáata'a, a'íné a'íi pu rusej rú'umua'areereca'a a'ij ti 'éene'e mua'atzíire'ara'an í tzajta'an í tevi.

Nicodemo pu tí'ira'ihua'uraca'a í Jesús

3 A'uun pu sej a'utéveeca'a ti a'ímej jetze ajtémecantaca'a í fariseos. Ayee pu ántehuaaca'a tijín Nicodemo. A'íi pu sej a'íin pú'eene'e í hua'avaujsi í mej Israel jetze ajtémecan. ²A'íi pu tíca'imua á e'iré'ene í Jesús jemi. Ayee pu tiraata'ixaa tijín:

—Vásta'a, teen tu ramua'aree pej pe'uun a'uvé'emej í Dios jemi a'ájna jime'e a'ij pej titaatá'ixaate'en. Ayee tu tí'ijmua'aree ti caí a'ij tí'iri'iri ti ja'atí ayén rijca patíj mú'ee, a'ájna jime'e í tej jín a'ij tímua'utaséj ti pua'a caí Dios ayén jemin sejre'e.

Jesús pu ayén tiraata'ixaa ti nu'u ayén ruxe'eve'e ti a'íin jéjcuacan jín huanú'ihua

³Ajta Jesús ayén tiu'utaniú tijín:

—Jee xaa ne'u, ayée nu tí'imua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e, ti pua'a ja'atí caí ajtahua'a huanú'ihua, capu ri'iri ti a'íin a'uun a'uteárate a'ujna Dios ti é'esejre'e.

⁴Aj pu'i Nicodemo ayén tiraata'íhua'uri'i tijín:

—¿A'íné tí'iri'iri ti ja'atí ayén ajtahua'a huanú'ihua ti pua'a a'íin ari vásta'a pú'eene'en? Capu xaa ne'u a'ij tí'iri'iri ti ajtahua'a atéhu'ixin í jucáara'an jetze í runàana ti ij ajtahua'a huanú'ihua. —Ayee pu tiraata'ixaa a'ájna í Nicodemo.

⁵Tí'ij jí Jesús ayén tiraata'ixaa tijín:

—Ayee nu tí'imua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e, ti pua'a caí ayén huaujéjcuare'en a'ájna jime'e ti ayén huajmua'ihua jaj jime'e, ajta ti pua'a caí ayén ajtahua'a huanú'ihua a'ájna jime'e ti a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ayén huateáturan í jemin, capu a'ij tí'iri'iri ti a'íin ja'atí a'uun a'uteárate a'ujna Dios ti é'esejre'e. ⁶Seicié pu 'een a'ájna ti a'ájna jetze airáninei ti ayén ratéhua'ira'a. Ayee pu che'atá na'a seicié 'een a'ájna ti a'ájna jetze airájnejjte í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios.

⁷Capej a'ij té'amujca nej niyen tí'imua'ixaate'e yee ruxe'eve'e pej pajtáhua'a huanú'ihua. ⁸Casi'i, ayée pu rici í eeca. Nain japua pu huá'eecaj. Pajta ranamua ti jújhua'ana. Mí ajta, capu a'ij timuá'amitiejte'e a'u ti pújme'en a'uvé'eye'i na'ari a'u ti pújme'en huarú'ipi. Ayee pu che'atá na'a tihuá'aruure matíj mena'a pua'amé í mej miyen airájnejjte me'ájna jetze í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios. —Ayee pu tiraata'ixaa a'ájna í Jesús.

⁹Ajta a'íin Nicodemo ayén tiraata'íhua'uri'i tijín:

—¿A'iné tí'iri'iri ti ayén
teja'uré'enen?

¹⁰Tí'ij jí Jesús ayén tiraata'ixaa
tíjín:

—Mí pej tihuá'amua'ate a'ímej í mej
Israél teecan jetze ajtéme'ecan, ¿ni
tzaa ayén ti'ayajna pej caí yaú'itie
a'ij nej tí'imua'ixaate'e? ¹¹Ayee nu
tí'imua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e,
ayée tu tel'ijna jín tí'ixaxa'a í tej
tiyen ramua'aree, teajta tel'ijna jín
tiu'utaxáta í tej taj'i jín tiu'uséij.

ⁱMí seajta mú'een, caxuu xi
ra'anuré'a a'ij tej tejá'amua'ixaate'e.

¹²Ayee nu nel'ijna jín timuaatá'ixaa
a'ij ti tí'irineca íiyen chaanaca
japua. Mí pajta mú'ee, capej jíme'en
té'atzaahuat'e. ¿A'iné tí'iri'iri pej
piyen té'antzaahuat'en ti pua'a
niyen nel'ijna jín timuaatá'ixaate'en
a'ij ti tí'irineca u ta japua Dios ti
é'eseijre'e? Capu xaa ne'u a'ij tí'iri'iri.

¹³Capu ja'atí ja'anáj u a'ujnéj u ta
japua sino a'íi pu'u í ti yé ve'ecáane
íiyen chaanaca japua. Nee nu nel'ín
pú'een i nej neajta teáata'a jetze
airáane. ¹⁴⁻¹⁵Ajta, tíj a'íin Moisés
ajmí'i ra'ajpí a'íjna í cu'ucu'u a'ujna
já'ahua'a ti caí é'e tí'tíititaca'a, ayée
pu che'atá na'a tiú'ujxe'eve'e ti Dios
ayén na'ajján ineetzi i nej neajta
teáata'a jetze airáane, ti ij ayén
tihuá'ací'iti a'achú mej pua'amé
ná'antzaahuat'esin mej mi miyen
ruuri huat'éaturan tíj na'a rusén
jime'e.

**Dios pu nu'u huá'axe'eve'e matíj
mena'a pua'amé yen huachéjme
íiyen chaanaca japua**

¹⁶Ayee pu Dios ayén hua'utaxí'eve
a'ímej í mej yen huachéjme
íiyen chaanaca japua ti i ayén
neja'uta'íteca'a ineetzi, nej nee

nenaa caj tí'iyajra'an, nej ni
niyen huámí'ini huá'a jetze
me'ecan mej mi caí antipua'are
sino ti ayén tihuá'ací'iti mej mi
miyen ruuri huat'éaturan tíj na'a
rusén jime'e, a'achú mej pua'amé
miyen na'ará'astijre'esin ineetzi.

¹⁷Ayee pu xaa ne'u ti'ayajna. Capu
Dios ayén neja'uta'íteca'a nej yé
ve'ecáanen íiyen chaanaca japua
nej ni niyen hua'uxíj'te'en nel'ímej
í mej yen huachéjme nel'íjna jime'e
nej ni puaíj'tzi hua'utá'an sino ayée
pu neja'uta'íteca'a nej ni huá'a
japua huániuuni nel'íjna jime'e nej
naíjmi'ica tiu'utá'uuni'i.

¹⁸Ayee pu tí'ijci'iti ja'atí ti na'a
ti ayén ná'astijre'e ineetzi, nej ni
caí ra'uxíj'te'en, neajta caí puaíj'tzi
raatá'an. Mí ajta a'íin, ja'atí ti na'a
ti caí ná'astijre'e ineetzi, Dios pu ari
ra'uxíj'te ti ij ayén puaíj'tzi raatá'an
a'íjna jime'e ti a'íin caí ná'astijre'e
ineetzi nej nee nena'a caj tí'iyajra'an
í Dios.

¹⁹Ayee pu ari huá'a jíme'en
ra'uxíj'te í Dios nej neri huá'a jemi
huatasej're a'ímej jemi í mej yen
huachéjme chaanaca japua nej ni
niyen tíhua'utétatzavi'i. Mí majta
me'ín í teite, ayée mú jaítze'e
raataxí'eve mej me'uun a'uteáturan
a'u ti a'utíca'a mej caí raataxí'eve mej
me'uun a'uteáturan a'u ti á'uneeri'i.
Ayee mú 'een jín raataxí'eve a'iné a'ij
mú pua'a titetiújcha'iica'a.

²⁰Ayee xaa ne'u ti'ayajna, ja'atí ti
na'a ti ayén a'ij pua'a tí'tiújcha'ii,
capu a'atzu ra'aráanajche ti ayén
huárini ti a'ij pua'a 'een jime'e a'u
ti á'uneeri'i. Capu xaa ne'u ayén
á'ujca'ane ti ayén a'ij pua'a huárini
a'u ti á'uneeri'i a'íjna jime'e ti
rátziíine'e ti ij ayén huatámiteere'en
a'ij ti 'een a'íjna ti jín ayén rici.

²¹ 'Mí ajta, ja'atí ti na'a ti hui tzáahuati'ira'a jín rí'i tí'tiújcha'ii, a'íi pu xaa ayén á'ujca'ane ti ayén rijca a'u ti á'üneeri'i ti ij ayén huatámitieere'en temua'la naa ti ayén rici a'fjna jime'e ti rá'astjire'e í Dios. —Aye'e pu tiu'utaxájtaca'a í Jesús.

Jesús pu tihuá'ixaate'e a'ímej í mej a'uun huachéjme u Judea

²² Tí'ij í Jesús a'uun á'ume a'ájna já'ahua'a, a'uun ti a'utacá'a u Judea. Majta mú jamuan a'ucfj a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. A'uu pu huá'a jamuan a'utéveeca'a a'achú pua'an xicaj. Ajta huá'umuai'ihuaca'a í teite.

A'fjna í Juan, í ti huá'amuai'ihuaca, a'íi pu jaítze'e tihuá'ixaate'e jíme'en í Jesús

²³ A'ajná'imua, a'íi pu Juan ajta huá'amuai'ihuaca'a a'ájna já'ahua'a chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Enón. A'uu pu vejli'i a'utacá'a u chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa Salim. Ayej tí'iruurejca'a a'iné jeíhua pu jájmuaaca'a a'ujna. Majta mú jeíhua teite e'iré'enineica'a í jemin ti ij huá'umuai'ihua. ²⁴ Aye'e pu tí'iruurejca'a a'iné camú xi ra'iténajca'a me'fjna í Juan.

²⁵ Mat'í'ij mi autéjhuii a'íime í mej Juan jamuan á'ujujhua'ane'e mej tíújte'a'axi'in a'ímej jamuan í seica í mej Israel jetze ajtéme'ecan me'fjna jíme'e í hua'aye'ira, í ti nu'u ayén ruxe'eve'e mej nu'u 'é'etii'ihuáxi'in. ²⁶ Mat'í'ij mi e'iré'ene í Juan jemi. Aj mú mi miyen tiraata'ixaa tíjín:

—Rabí, casi'i a'ij ti rici a'fjna ti a'uun a'utéveeca'a mú'eezji jemi pat'í'ij pe'uun u jetze pújme'en u Jordán. A'ii pu hui a'fín pú'een í pej jíme'en tiu'utaxájtaca'a. Ajta íjii, a'íi

pu huá'amuai'ihua í teite. Majta naími'i mú e'iré'eninei í jemin.

²⁷ Ajta a'fín Juan, ayée pu tiu'utaniú tíjín:

—Tíj na'a ti ja'atí ayén ra'ancuré'asin, ayée pu tí'ijci'iti a'fjna jime'e ti Dios ayén tiraatá'asin. ²⁸ Mú'een xu hui seahta seri náanamujri'i nej niyen tejámuaatá'ixaa yee nej caí me'ín pú'een í Ciriistu'u ti Dios ra'antíhua'u, sino Dios pu ayén neja'uta'íteca'a nej ni amuacaí huatasej're'en mú'ejmi jemi.

²⁹ Aye'e pu tí'irineca tí'ij ja'atí huaténe'iche. A'fjna í 'íita'a, a'íi pu huateáturaasin a'fjna jemi ti ra'ancuré'evi'iti. Ajta a'fín amiigura'an í ja'ati, a'íi pu á vejli'i a'utéveeca ti ij ayén rá'anvi'itin a'fjna í 'íita'a a'fjna jemi í teáata'a. A'íi pu ajta ayén rutémua'ave'e a'fjna jíme'e ti ayén ranamua a'ij ti a'fín ja'atí tiu'utaxájta a'fjna jíme'e ti ari ra'ancuré'evi'iti a'fjna í 'íita'a. Aye'e nu hui che'atá nena'a netémua'ave'e inee, a'iné pu'uri antipúa'ari í nej jín antínmua'aree.

³⁰ Aye'e pu tiú'ujxe'eve'e ti a'fín jaítze'e ve'ecán jín te'enteárate. Ajta ineetzi jemi, ayée pu ajta ruxe'eve'e nej jaítze'e ciliéene'e jín tiu'utévaire'en. —Aye'e pu tiu'utaxájtaca'a a'fjna í Juan.

A'íi ti u e'icaanej u júte'e

³¹ A'fjna ti hui u e'icaanej u júte'e, a'íi pu nain jín antiújmua'aree. Neajta inee, i nej íyien chaanaca japua me'ecan, íyie nu hui me'ecan, neajta niyen tí'ixaxa'a a'ij ti tí'tíj ríij á'aye'i íyien chaanaca japua. Ajta a'fín ti júte'e e'icaanej, a'íi pu nain jín antiújmua'aree. ³² A'íi pu ayén a'fjna

jín tí'ixaxa'a a'ij ti a'fín tiu'uséij, ajta a'ij ti a'fín tiú'unamuajri'i í Dios jemi. Mí ajta, capu ja'atfí rá'atzaahuat'e a'ij ti tí'ixa. ³³Ajta a'fín ti ayén rá'antzaahuat'e, a'fí pu ayén raatá'tiira ti ayén ti'ayajna ti Dios ayén tzáahuati'ira'a jín tí'ixaxa'a.

³⁴A'fjna ti Dios ya'uta'íteca'a, ayée pu hui che'atá na'a a'fjna jín tí'ixa a'ij ti tiu'utaxájtaca'a í Dios. Ayee pu a'fjna jín rici a'iné Dios pu ayén raatá'a ti a'fín xiéjniu'ucare'ara'an í Dios nain jín huatéaturan í jemin. ³⁵Ajta, a'fín ya'upuáara'an raxí'eve'e í ruyauj, ajta ayén raatá'a ti a'fín yaujra'an nain jín antiújmua'aréere á'ara'ani.

³⁶A'fjna ti rá'astijre'e a'fjna í yaujra'an, a'fí pu ruuri huatéaturaasin í Dios jemi tǵ na'a rusén jime'e. Ajta a'fín ti caí ayén tira'ará'astijre'e, capu raci'iti ti ruuri huatéaturan í Dios jemi sino Dios pu puaíjtzi raatá'asin.

Jíme'en í 'íita'a ti Samaria é'eme'ecan

4 Majta me'ín í fariseos, ayée mú ráamua'areeri'i tǵjn jaítze'e pu nu'u huá'amua'itǵjci í teite a'fjna í Jesús caí a'fjna í Juan. Ajta nu'u huá'amuai'ihua. ²Mí ajta a'fín Jesús, capu ayén tihuá'amuai'ihuaca'a, sino a'fime mu'u í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. ³Ajta a'fín Jesús, tí'ij ayén tiú'unamuajri'i mej nu'u miyen tiráamua'areeri'i a'fime í fariseos, aj pu'i a'uun e'erájraa u Judea. Tí'ij jí ajtaha'a a'uun a'utamé ájtepua u Galilea.

⁴Ayee pu tiú'ujxe'leve'eca'a ti a'uun já'ita'a a'uré'enen u Samaria. ⁵Tí'ij jí a'uun a'ará'a chajta'a ti ayén téja'arájtéhuaa tǵjn Sicar, ti a'uun ajtémecan u Samaria. A'uu pu vejlí'i

a'utacá'a a'fjna chuejra'a ti a'fín nu'u Jacobo teecan raatapuaíjve í ruyauj í José teecan. ⁶A'uu pu ye'etéecu a'fjna í Jacobo. Ajta a'fín Jesús, a'úu pu a'ujyejxi á vejlí'i a'utí e'etéecun a'iné temua'a pu tí'icua'anaca'a a'fjna jime'e ti á'atee ti huaméj í juye jetze. A'atzaj a'fjna pítí'irijcaa á tacuarixpua. ⁷Tí'ij jí sej á e'iré'ene, 'íita'a ti Samaria é'eme'ecan. Ayee pu a'fjna jín e'iré'ene ti ij jaj aita'jání'in. Aj pu'i Jesús ayén tiraatajé tǵjn: —Cǵ caj jaj tinaatá'a.

⁸Majta a'fime, í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, a'úu mú á'uju'un u chajta'a mej mi cua'ira tiú'unanan.

⁹Ajta a'fín 'íita'a ayén tiraata'ixaa tǵjn:

—Mú'ee pej hui Israel jetze ajtémecan. Neajta inee, inee í'i 'íita'a íyee nej Samaria me'ecan. ¿A'iné 'een jime'e piyen jaj nehuavii nej cǵ caj timuaatá'an?

(Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'fjna í 'íita'a a'iné, a'fime í mej Israel jetze ajtémecan, camu a'ij á'ujmua'ara a'fime jemi, í mej Samaria é'eche.)

¹⁰Aj pu'i Jesús ayén tiraata'ixaa tǵjn: —Tí pua'a pej mua'areere ti'itǵj ti jín Dios ruxí'evi'ira'a jín muaatapuaíjve'esin, pajta ramua'areere ja'atfí nej pú'een inee, í nej niyen muhuvii, ayée pej naatahuavíranche'e. Neajta nu niyen ne'fjna muaatá'aniche'en ne'fjna í jaj í pej jín rusén jín ruuri.

¹¹Ajta a'fín í 'íita'a, ayée pu tiraata'ixaa tǵjn:

—Nevástara'a, capej ti'itǵj tícha'ii í pej jín ra'itajáni'in í jaj, ajta jeíhua pu hui ucátee í ti atécun. ¿A'uné jetze péye'ejáni'isin pe'fjna í jaj? ¹²¿Ni piyen jaítze'e ti'itǵj jín anti'amua'aree mú'ee caí a'fjna í tayá'upuaci'i, a'fjna í Jacobo teecan ti ayén

taatá'a tej tiyen a'uyé'en iyeecuí? A'íi pu ajta ayajna yé'ecare'e, majta a'íime í yaújmua'ame'en, majta í tihuá'aye'emuaaca'a.

¹³Ayee pu tiu'utaniú a'íjna í Jesús tijín:

—Ayee nu tí'imua'ixaate'e ti ayén tihuá'aruuren a'achú mej pua'amé miyen raye'e me'íjna í jaj ti aaitáninei mi ta'atécun jetze. Mat'íj huayé'en, majtáhua'a mú huata'í'icu méjca'i huáye. ¹⁴Mí ajta, ja'atí ti na'a ti a'íjna huayé'en í jaj nej hui niyen raatá'asin, capu ché'e ja'anáj huata'í'imi. Jee xaa ne'u, ayée pu seíire'e a'ame í jemin ti a'íjna í jaj nej niyen tiraatá'asin ti ayén aaitáninéica'a a'ame ti ij a'íin ja'atí rusén jín ruuri á'ara'ani. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

¹⁵Aj pu'í a'íin 'íita'a ayén tiraata'ixaa tijín:

—Nevástara'a, patá'aj piyen cij caj tinaatá'an pe'íjna í jaj nej ni caí ché'e huata'í'imin, ti ij ajta caí ché'e ayén tiú'ujxe'eve'e nej niyen yeraajéin neyajna.

¹⁶Aj pu'í í Jesus ayén tiraata'ixaa tijín:
—Aricu, u a'utájee í ti muajá'uvi'itin. Pajta mú a'uvé'eme'en.

¹⁷Aj pu'í a'íin 'íita'a ayén tiraata'ixaa tijín:

—Capu ja'atí nejá'uvi'itin.
Aj pu'í ayén tiraata'ixaa a'íjna í Jesús tijín:

—Xí'epi'in pej tiu'utaxájtaca'a ti nu'u caí ja'atí muajá'uvi'itin. ¹⁸Ayee pu ti'ayajna í mej meri anxívi ará'ase muá'araa a'íime í mej muatévi'itine'e. Ajta a'íin í pej jamuan á'uca íjii, capu muajá'uvi'itin a'íjna. Ayee pej tzáahuati'ira'a jín tiu'utaxájtaca'a.

¹⁹Aj pu'í ayén tiraata'ixaa a'íjna í 'íita'a tijín:

—Nevástara'a, ayée pu hui tiná'amitiejte'e pej piyen Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a. ²⁰Tavaújsimua'aci'í mú raná'amiche'e í Dios a'íjna jetze í jírí. Mí seajta mú'een, mi sej Israél jetze ajtémecan, ayée xu tí'ixaxa'a ti ayén ruxe'eve'e tej te'uun yé'ana'amiche'en a'ujna já'ahua'a u Jerusalén. —Ayee pu tiraata'ixaa.

²¹Ajta a'íin Jesús, ayée pu tiu'utaniú tijín:

—'íita'a, ayée nu tí'imua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e, pu'uri tín teja'uré'enejsin a'ájna xicá'jra'an jetze sej caí ché'e raná'amiche'e xá'aju'un í tayá'upua íyeyen jírí japua, camu majta ché'e raná'amiche'e muá'aju'u u Jerusalén.

²²Mú'een, mi sej Samaria é'eme'ecan, ayée xu hui caí ramua'ate se'íjna í sej rana'amiche. Mí teajta iteen, teen tu ramua'ate te'íjna í tej rana'amiche a'iné a'íjna ti ayén ta japua niuuni, a'ímej jetze pu huatasej're'sin í mej Israél jetze ajtémecan.

²³Mí ajta, pu'uri tín teja'uré'enejsin a'ájna xicá'jra'an jetze mej miyen me'íjna jetze arájca'anen í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios mej mi miyen tzáahuati'ira'a jín raná'amiche'en í tayá'upua. Jee xaa ne'u, pu'uri a'ájna teja'uré'ene mej miyen rici a'íime í mej tzáahuati'ira'a jín rana'amiche a'iné tayá'upua pu ayén huá'ahuauhuau a'ímej í mej miyen rana'amiche.

²⁴Dios pu xiéjniu'ucari pú'een, majta a'íime í mej rana'amiche, ayée pu ruxe'eve'e mej me'íjna jetze arájca'anen í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios mej mi tzáahuati'ira'a jín raná'amiche'en. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

²⁵Ajta a'íin 'íita'a, ayée pu tiraata'ixaa tijín:

—Nee nu hui ramua'aree ti a'fín téjmi jemi huatasefjre'esin a'fjna í ti jee Mesías pú'een, í mej miyen ratamuá'amua tíjín Círfistu'u ti Dios ra'antfhua'u. Tí'ij a'fín ayén huatasefjre'en, a'fí pu nain jín titaatá'ixaate'esin.

²⁶Aj pu'i Jesús ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Inee, i nej á jamuan ti'ixa, nee nu ne'fín pú'een.

²⁷Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a, aj mú mi uvé'ene a'fíime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Jé'ecan mú a'ij ra'utasefj me'fjna jime'e ti a'fín 'íita'a jamuan tí'ixajtaca'a. Mí ajta, capu ja'atí ayén tiraata'fhua'uri'i tíjín: “¿A'íné péjruuren pemfjna mi 'íita'a?” Ni camu miyen yee: “¿A'íné 'een jime'e piyen jamuan ti'ixa?”

²⁸⁻²⁹Ajta a'fín 'íita'a, á pu ya'utára a'fjna í ruxa'ari. Tí'ij jí u á'ume u chajta'a. Aj pu'i ayén tihua'utá'ixaa í teite. Ayen tíjín:

—Mú se'utáuruyi'i sej si ya'usefj ja'atí ti ayén tinaatá'ixaa nain jime'e a'ij nej ti'itíncha'íi. ¿Ni qui caí a'fín pú'een í Círfistu'u? —Ayeé pu tihua'utá'ixaa.

³⁰Mat'í'ij miyen tiráanamujri'i, aj mú mi me'fín í teite huiráaci u chajta'a. Mat'í'ij mi me'uun u á'uju'un í Jesús jemi.

³¹Meenti mauj a'fíime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, ayée mú ca'anéjri ratá'acare'e ti tiú'ucua'ani. Ayeé mú tiraata'ixaa tíjín:

—Rabí, patá'aj tiú'ucua'ani.

³²Aj pu'i ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Nee nu ne'fjna jín huaténvaire'esin ne'fjna jime'e í cua'ira í sej caí ramua'ate.

³³Majta me'fín, ayée mú tiú'j'ixaate'eca'a tíjín:

—Tij ja'atí ari tiraavé'etuiiri'i í cua'ira.

³⁴Aj pu'i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—A'fj nu jín niyen huaténvaire'esin ne'fjna jime'e nej ni niyen ra'ará'asten í ti jín Dios ayén nej'a'uta'íteca'a, neajta nej nain jín ra'antí'íiti ne'fjna í ti jín tinaa'fjca.

³⁵Caxu siyen tiu'utaxájta yee aúche'e te'á'atura a'achú cumu muáacua máxcira'i, sej si tiu'uré'atzaana. Ayeé nu tejá'amua'ixaate'e, xaasefj, seajta nainjapua huanéereajra'ani a'ujna mej a'uté'uu í mej tí'ihuaste'e. Jéihua mú huacuaínavi'ijmee. Pu'uri huaxí'epi'ín sej huá'ajseire'en sej si tiu'utátuiire'en í Dios jemi. ³⁶Ajta fjii, pu'uri ra'ancuré'asin ja'atí a'fjna ti raci'íiti, a'fí pu huá'ajseire'esin mej mi miyen ruuri huateáturan tíj na'a rusén jime'e mej mi naíjmi'i miyen huataújtemua'ave'en, a'fjna í ti tiu'uhuaste a'ij ti Dios tiraa'fjca, ajta a'fjna ti ayén tiu'uré'atza a'ij ti ajta Dios tiraa'fjca.

³⁷A'fj pu jín ayén ti'ayajna a'ij ti té'eyu'usili'í ti ayén tíjín: “A'fí pu raayí'íiti ti tiu'uhuaste'en. Ajta a'fín í sefj ayée pu raayí'íiti ti tiu'uré'atzaana.” ³⁸Ayeé nu hui ne'fjna jín amuaata'íteca'a sej si siyen se'fjna huaré'atzaana a'u sej caí teja'uhuaste. Seica mú jéihua huápi'í tiu'umuáriej. Seajta mú'een, a'fj xu siyen ancuré'a í mej raamuá'íiti me'fjna jime'e í mej tiu'umuáriej. —Ayeé pu tihua'utá'ixaa a'fjna í Jesús.

³⁹Majta a'fíime í mej Samaria é'eme'ecan, mu'liití mú rá'antzaahua me'fjna jime'e ti ayén tihua'utá'ixaa a'fjna í 'íita'a ti jín Jesús nain tiraata'ixaa a'ij ti ti'ití'ijcha'íica'a.

⁴⁰A'fj pu jín, me'fín u e'iré'ene í jemin, mat'í'ij mi jéihua rájhuaviiri'í ti í a'fín a'uun a'uteáturan huá'a jamuan.

A'íj pu jín, a'uun ayén é'etee huá'a jamuan a'achú cumu hua'apua xicaj.

⁴¹ Majta jeíhua mú jaitze'e rá'antzaahua í Jesús me'íjna jime'e a'ij ti tihua'utá'ixaa. ⁴² Ayee mú tiraata'ixaa me'íjna í 'íita'a tijn:

—Amuacá tu hui te'íjna jín té'antzaahua te'íjna jime'e a'ij pej pena'a peri titaatá'ixaa. Teajta íjii, catu ché'le tiyen te'íjna jín tena'a té'antzaahuat'e sino tu'uri tiyen ráanamujri'i tajímua'a. Teajta hui tiyen ramua'aree tzáahuati'ira'a jime'e ti a'íin pú'een a'íjna ti ayén téjmi japua niuuni tetíj tena'a pua'amé yen seijre'e chaanaca japua.

Jesús pu nu'u tiráahuaa yaujra'an sejí ti ti'itíj jín ti'itéveeca'a

⁴³ Tí'ij teuumé'eca a'achú cumu hua'apua xicaj, aj pu'i a'íin Jesús huirá'raa a'ujna. Aj pu'i a'uun á'ume ájtepua u Galilea. ⁴⁴ Jesús pu ayén huataúxajtaca'a rusejí mej nu'u caí rí'í tirájcha'íi a'íime í mej a'uun é'eche a'u ti ajta é'eche sejí ti Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a. A'íj pu jín, huirá'raa a'ujna u Judea. ⁴⁵ Mí ajta a'íime í mej Galilea é'eme'ecan, temua'a mú naa tira'ancuré'eviliti tí'ij a'íin huá'a jemi a'ará'a. Ayee mu'u meri nain tiu'uséjrac'a a'ij ti huaríj a'íjna í Jesús tí'ij a'uun a'utéveeca'a a'ujna Jerusalén matí'ij tí'iyestejca'a a'ájna xicájra'an ti jetzen Dios tihua'utá'uuni'iri'i. Majta a'íime í mej Galilea é'eme'ecan, a'íi mú majta a'uté'uuca'a me'újna.

⁴⁶ Ajta a'íin Jesús, a'íi pu ajtahua'a huá'umuaareca'a a'íime jemi í mej me'uun e'echéjme'e me'újna Caná, a'u ti í jaj a'uteújviinutaca'a. A'íi pu seicié ayén ráaruu, ne'u.

Ajta pu sejí a'uun a'utéveeca'a ti ti'itíj jín ti'itéveeca'a a'íjna jemi

í rey. Ajta a'íin, sejí pu tiyáujca'a ti a'uun á'ucatii a'ujna Capernaúm. Tí'icui'lica'a a'íjna í yaujra'an. ⁴⁷ Tí'ij a'íin ja'atí ayén ráamua'areeri'i ti Jesús a'uun a'ará'raa a'ujna Judea, ajta nú'u ari a'uun a'ará'a u Galilea, tí'iquí a'íjna í ja'ati u á'ume í jemin. Jéihua pu tirájhuaviiri'i ti a'íin Jesús a'uun á'ume'en a'íjna jemi ti tí'icui'i ti ij raarújte'en a'iné pu'uri nu'u tímua'a mi'ini. ⁴⁸ Ayee pu Jesús tiraata'ixaa, tijn:

—Caxu ja'anáj té'antzaahuat'esin ti pua'a necá niyen ti'itíj tejamuaatasejrate'en í sej jín rí'í tina'utasejí na'ari ti'itíj í sej jín ráamua'aree ti Dios ayén naatá'a nej niyen huá'riini.

⁴⁹ Ajta a'íin ti ti'itíj jín ti'itéveeca'a í rey jemi, ayéé pu tiraata'ixaa tijn:

—Nevástara'a, patá'aj piyen u á'ume'en neetzi jamuan, na'ari caí, a'íi pu hui mi'ini í niyauj.

⁵⁰ Ajta Jesús ayén tiu'utaniú tijn: —Aricu a'u pej é'eche. Pu'uri run í ayauj.

Ajta a'íin ja'atí, a'íi pu rá'antzaahua a'ij ti tiraata'ixaa a'íjna í Jesús. Tí'ij jí á'uraa. ⁵¹ Tí'ij ari á vejli'i aumé'ecaa a'íjna í ja'ati, a'íi mú ra'antinájcheca'a í mej ravaire'e. Ayee mú tiraata'ixaa ti nu'u ari huaríj a'íjna í yaujra'an. ⁵² Aj pu'í ayén tihua'uta'íhua'uri'i a'atjaz ti pua'a ayén huatéepua'aj a'íjna ti jín pístaca'a a'íjna í yaujra'an. Ayee mú tiraata'ixaa tijn:

—A'atjaz pu hui huatéepua'aj í tajcaí a'atjaz te'ecáará'a í tacuarixpua.

⁵³ Jíme'en mu'u miyen tiraata'ixaa, aj pu'i ráamua'areeri'i a'íjna í ya'upuáara'an ti ayén pua'a pí'tí'irijcaa a'atjaz ti pua'a Jesús ayén tiraata'ixaa ti nu'u a'íin yaujra'an ari run. A'íj pu jín, huataújtuitze í tavástara'a jemi. Majta a'íime

í teitestemua'ame'en, a'íi mú majta miyen huaríj.

⁵⁴A'íi pu a'íin pú'een í ti hua'apua ti ayén huápi'i ruxe'eve'e ti ayén tiú'uruu a'íjna í Jesús a'ujna já'ahua'a u Galilea tí'ij a'uun huirájraa u Judea.

**Tí'ij Jesús tiráhuuaa seíj ti
ciyáaxara'aca'a í ru'icán jetze**

5 Pu'uri a'atzu á'ateevi'ica matí'ij tiu'uyé'este a'íime í mej Israél jetze ajtémecan. Ajta a'íin Jesús, a'uun pu a'ujnéj a'ánna Jerusalén. ²⁻³A'uun pu jéjmuaa a'ájna vejli'i ta'áa puéerta a'u mej jetzen a'uteáru'ipi í cáne'axi. Ayee pu téja'arájtehuaa tíjín Betesda. Anxívi pu á'aportaalijme'ecaa a'u mej e'etiújse'irihua'a jeíhua teite í mej tí'icucui'ica'a. Seica mú miyen aracúcu'unijme'ecaa, majta seica, a'ij pua'a mú huatzúna'iche'e, majta seica ciyáaxavi'icaa í huá'íica.

⁴A'íi mú miyen rachú'eve'ecaa ti ij ja'atí ayén ra'utáruureajxi'in í jaj, a'íné ja'anáj ti na'a, ayée pu rijcaa seíj ti júte'e tí'ivaire'e Dios ti é'eseijre'e. A'íi pu ave'ecánineica'a a'ájna ti jéjmuaa, ti ij a'íin ra'utáruureajxi'in. Ajta a'íin ja'atí ti amuacáí ateájra'ani í jaj tzajta'a, a'íi pu ayén run tíj na'a ti jín tí'icui'i.

⁵Meenti seíj a'uun a'utéveeca'a ti ayén ari á'atee a'achú cumu seité japon tamuáamuata'a japon aráhuuaica nine'íra'a ti ayén tí'icui'i.

⁶Tí'ij í Jesús ayén raaseíj ti a'uun aúuca'atii, ayée pu ráamua'areeri'i ti a'íin nu'u ja'atí ari á'atee ti ayén 'een. Aj pu'i ayén tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—¿Ni piyen tí'ijxe'eve'e pej huarún?

⁷Ajta a'íin ti tí'icui'i, ayée pu tiu'utaniú tíjín:

—Nevástara'a, tí'ij ayén ra'utáruureajxi'in í jaj, capu hui

me'e ja'atí ti naatévaire'en nej ni ateájra'ani í jaj tzajta'a. Ajta, netí'ij nauj á á'ume'en, seíj pu hui ca'anacan a'uun ateeme nej caí inee. —Ayee pu tiraata'ixaa a'íjna ti tí'icui'i.

⁸Aj pu'i Jesús ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Ájchesi. Anchuée mi á'utaatzi.

Pajta hui á'ura'ani.

⁹Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a, aj pu'i a'íin ja'atí huarúj. Ajta yá'uchuii í rú'utaatzi. Tí'ij jí á'uraa. Ajta a'ájna pí'tí'irijcaa a'ájna xicájra'a mej jetzen ruse'upi tí'ij huarúj.

**A'íi mú ra'uxíjte me'íjna í Jesús
me'íjna jime'e ti a'íin raarújte
a'ájna matí'ij ruse'upi**

¹⁰Ajta a'íime í mej Israél jetze ajtémecan, ayée mú tiraata'ixaa me'íjna í ja'ati ti ayén huarúj tíjín: —Pu'uri hui a'ájna pí'tí'irici í xicájra'an tej jetzen tase'upi. Ajta ayée pu té'eyu'usi'i a'íjna jetze í yu'uxari ti ayén tí'ita'ajjte'e ti nu'u caí a'ij tí'iri'iri pej piyen ráachuisime'en mi á'utaatzi íjii.

¹¹Ajta a'íin ti ciyáaxara'aca'a, ayée pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Ayee pu tinaatá'ixaa a'íjna ti naarújte tíjín yee nej nu'u rá'anchueeni í ne'utaatzi, neajta nu'u u á'ura'ani.

¹²Aj mú mi miyen tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—¿A'ataani pú'een a'íjna í ja'ati ti ayén timuaatá'ixaa pej nu'u piyen rá'anchueeni, pajta nu'u á'ura'ani?

¹³Ajta a'íin í ja'atí ti ayén huarúj, capu a'atzu ramua'atejca'a ja'atí ti pu'eene'e, a'íné a'íjna í Jesús pu'uri á aúuruteca'a huá'a tzajta'a í teite í mej me'uun e'etiújseire'ecaa. ¹⁴Tí'ij jí Jesús a'uun yá'uteu a'ujna teyujta'a. Ayee pu tiraata'ixaa tíjín:

—Me'ecui xaa, pepu'uri huarúj. Pecá ch'éle ti'itíj jín a'aturáa í Dios jemi. Na'ari caí, ayée pu teja'uré'enejsin ti jaítze'e puaíjtzi muáaci'iti caí ajmí'i.

¹⁵Aj pu'i á'urraa a'íjna í ja'ati. Ajta ayée pu tihua'utá'ixaa a'ímej í mej Israél jetze ajtéme'ecan ti a'íin Jesús a'íin pú'eene'e ti ayén raarújte. ¹⁶Majta a'íime í mej Israél jetze ajtéme'ecan, ayée mú'een jín a'ij pua'a raruurejca'a me'íjna í Jesús me'íjna jime'e ti a'íin ayén rijcaa a'ájna xicájra'a mej jetzen rusé'upihua'a.

¹⁷Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa tíjín: —Tíj na'a ti yú auca'ití a'ame, a'íi pu auj tí'imuari'e í niyá'upua. Ayee nu che'atá nena'a inee tí'imuari'e. — Ayee pu tihua'utá'ixaa.

¹⁸Ayee mú'een jín jaítze'e miyen tí'itese'eca'a mej mi raajé'ica me'íjna jime'e ti nu'u ayén Jesús raatéxiehuataca'a ti ayén huá'irini a'ij mej tí'ijri'ire a'ájna xicájra'an jetze mej rusé'upihua'a. A'íi pu ajta nu'u ayén ratamuá'amua'ate'e í Dios ti nu'u ya'upuáara'an pú'een. A'íj pu nu'u jín ayén tiú'ujsejratataca'a ti ayén che'atá na'a 'een tíj í Dios.

Jíme'en í mej jín ruxí'ej mena'a 'een í ya'upuáara'an, ajta í yaujra'an

¹⁹Ayee pu tiu'utaniú a'íjna í Jesús tíjín:

—Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e, capu ri'irí nej niyen ti'itíj huáruuren nese'í, í nej neajta teáata'a jetze airáane. Ayee nu che'atá nena'a tí'iruure a'ij nej tí'isise'ij ti ayén tí'iruure í niyá'upua. ²⁰Ayee pu í niyá'upua nexí'eve'e ineetzi í nej yaujra'an pú'een. A'íi pu ajta tí'inesejrate'e nain a'ij ti a'íin tí'iruure.

'Jee xaa ne'u, ayée pu tinaatasejrate'esin ti'itíj ti jaítze'e huápi'i ruxe'eve'e caí a'ij nej neri tiú'uruu sej si temua'a naa tira'utasej. ²¹Ayee pu hui niyá'upua hua'ajjájpuaxi'isin í teite huá'a tzajta'a í mej meri huácuii. A'íi pu ajta hua'utá'asin mej mi majtáhua'a ruuri muá'ara'ani. Ayee nu che'atá nena'a hua'utá'asin a'achú pua'amé a'íime ti ayén na'aráanajche nej niyen hua'utá'an mej mi majtáhua'a ruuri muá'ara'ani.

²²Ajta yeehui a'íin niyá'upua, capu ja'atí á'axijte'e sino pu'uri ayén nain jín tinaa'íjca ineetzi, í nej yaujra'an pú'een nej ni naíjmi'ica a'uxíjte'en.

²³Ayee pu 'een jín huaríj í niyá'upua mej mi miyen che'atá mena'a rí'i tinaatá'an ineetzi matíj majta rí'i tiratá'aca me'íjna í niyá'upua. Ajta, a'íin ti caí rí'i tinaatá'aca ineetzi, í nej yaujra'an pú'een, a'íi pu ajta caí rí'i tiraatá'aca í niyá'upua ti íiyen neja'uta'íteca'a.

²⁴Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e, ja'atí ti na'a ti ayén ranamua a'ij nej tí'ixa, ajta ti ayén ra'ará'astijre'en a'íjna ti yen neja'uta'íteca'a, a'íjna í ja'ati, ayée pu ruurican jín huateáturaasin tíj na'a rusén jime'e. Capu ja'anáj puaíjtzi raci'iti a'iné a'íi pu ari huirájraa a'u ti ayén tiye'eci'itíche'e ti huámí'ini. A'íi pu ajta ari a'uun a'uteájrupi a'u ti ayén ye'eci'iti ti ruuri á'ara'ani.

²⁵Ayee nu tzáahuati'ira'a jín tejá'amua'ixaate'e. Ayee pu teja'uré'enejsin, jee xaa ne'u. Ayee pu ari teja'uré'ene a'ájna xicájra'an ti jetzen ayén tihua'aci'iti a'ímej í mej meri huácuii mej mi miyen ráanamua a'ij nej tí'ixa inee, í nej yaujra'an pú'een í Dios. Majta a'íime í mej miyen ra'ancuré'asin a'ij mej

tí'ijnamuajran, a'íi mú rusén jime'e ruuri muá'aju'u.

²⁶A'íné ru jetze pu ayén rusén jín ruuri í Dios, a'íi pu ayén naatá'a ineetzi í nej yaujra'an pú'een nej ni niyen che'atá nena'a ne jetze rusén jín ruuri. ²⁷A'íi pu hui ajta naatá'a nej ni ne'íjna jín antínmuua'aréere ná'ara'ani nej ni hua'uxíjite'en í teite a'íné nee nu neajta teáata'a jetze airánnejte.

²⁸Caxu se'íjna jín r'íi tiyé'useijra, a'íné aj pu teja'uré'enejsin matíj mena'a pua'amé í mej meri huácuii, ayée mú ranamuajran net'íj hua'utájeeve. ²⁹A'uu mú e'itajú'un a'u mej e'evé'enámi'ihuajmee. Majta a'íime, í mej r'íi titetiújcha'íica'a, a'íi mú e'itajú'un mej mi ruuri muá'ara'ani. Mí majta a'íime í mej a'ij pua'a titetiújcha'íica'a, a'íi mú e'itajú'un nej ni niyen hua'uxíjite'en ti íj ayén puajítzi tihuá'aci'iti.

**A'ij ti te'anxájta í ya'upuáara'an,
ajta a'ij ti huataújmua'a
a'ij ti ríci í yaujra'an**

³⁰Capu rí'írí nej niyen tí'it'íj huáruuren nese'íj nena'a, sino ayée nu che'atá nena'a huá'axíjite'e a'ij nej tí'ijnamua í niyá'upua jemi. Ajta, ayée pu tiraavíjite'e a'ij nej tihuá'axíjite'e a'íné canu niyen rahuauca nej niyen ríci a'ij ti tina'aráanajche sino ayée nu ríci nej ni niyen r'íi tiraatá'an a'íjna ti yen neja'uta'íteca'a.

³¹T'í pua'a nese'íj nena'a niyen tiu'utánxaj, canu niyen tzáahuati'ira'a jín niyen tiu'utánxajta. ³²Mí ajta, se'íj pu ayén tineetéxajta ineetzi, neajta inee, ayée nu ramua'aree tíj na'a a'ij ti tí'inexa ineetzi, ayée pu tzáahuati'ira'a jín tí'inexa a'íjna.

³³Mú'een xu seica huata'áiteca'a í Juan jemi. A'íi pu ajta tzáahuati'ira'a

jín tejámuaatá'ixaa ineetzi jime'e.

³⁴Capu hui ayén ruxe'eve'e tí ja'atí ayén tí'inexajta ineetzi.

'Mí neajta, ayée nu tejá'amua'ixaate'e ne'íjna jime'e í Juan tí ij Dios ayén tejámuaatá'uuni'i. ³⁵Ayee pu a'atzu tiu'utévai a'íjna í Juan tíj tatzari tí á'ataa, tí ajta nain japua huatátzave'eje'e. Seajta mú'een, ayée xu a'atzu huataúra'a sej siyen huataújtemua'ave'en se'íjna jime'e sej ra'ancuré'a a'ij tí a'íin tiu'utaxájtaca'a.

³⁶Ti'it'í pu jaítze'e ruxe'eve'e caí a'ij tí tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Juan. A'íjna tí Dios ayén jín tinaa'íjca nej ni niyen ne'íjna jín te'ará'asten í nej neri niyen ne'íjna jín ríci, a'íi pu ajta tí'ivaire'e sej si siyen ráamua'aree tí ayén neja'uta'íteca'a a'íjna í niyá'upua. ³⁷Ajta a'íin í niyá'upua tí ayén neja'uta'íteca'a, a'íi pu ajta naatéxajta'a ineetzi jime'e. Mú'een xu caí ja'anáj ráanamujri'i tí tiu'uxájtaca'a. Caxu seajta ja'anáj rují'i jín raase'íj a'ij tí 'een. ³⁸Caxu seajta ra'ancuré'asin a'ij tí a'íin tiu'utaxájtaca'a a'íné caxu na'ará'astijre'esin ineetzi, Dios tí neja'uta'íteca'a.

³⁹Mú'een xu aujca'aneecan jín tíu'ujmua'ate se'íjna jetze í yu'uxari a'íné ayée pu tejama'ámitieje'e sej se'íjna jetze yaú'itíee xá'aju'un a'ij sej ye'í huárini sej si rusén jín ruuri xá'ara'ani. A'íi pu hui a'íin pú'een í yu'uxari tí jetzen té'eyu'usi'i a'ij mej tiu'utaxájtaca'a ineetzi jime'e.

⁴⁰Mí seajta mú'een, caxu á'ujca'ane sej siyen na'ará'astijre'en ineetzi nej ni amuaatá'an sej si rusén jín ruuri xá'ara'ani.

⁴¹Capu ne jetze ruxe'eve'e tí pua'a teví ayén r'íi tinaatá'an. ⁴²Mí seajta mú'een seicéi xu tí'imua'atze. Nee

nu niyen ramua'aree sej caí hui raxí'leve'e í Dios í a'amua tzajta'a.

⁴³Ayee nu 'een jín ave'ecáane niyá'upua jetze me'ecan. Mí seajta mú'een, caxu na'ancuré'evi'iti. Aru ti pua'a ja'atí runiúucajtze'en jín mú a'uvé'eme'en, mú'een xu xaa ra'ancuré'evi'iti se'íjna.

⁴⁴¿A'iné tí'irí'iri sej tzáahuati'ira'a jín té'antzaahuat'e'en tí pua'a siyen rí'i tiu'utaúra'an rujímua'a sena'a, seajta caí tí'itese'e sej ráahuauni ti Dios rí'i tejamaatá'an? Capu xaa ne'u a'ij tí'irí'iri. ⁴⁵Caxu siyen mú'een tí'imua'atze nej tejá'amuaxajtzi'iran í niyá'upua jemi. A'ii pu a'íin pú'een í ti tejá'amuaxajtzi'iran a'íjna í Moisés teecan, í sej siyen rachú'leve'e ti a'íin a'amua japua niuuni.

⁴⁶Tí pua'a siyen té'atzaahuat'e se'íjna jemi í Moisés, ayée xu seajta ná'antzaahuat'e'enche'e ineetzi se'íjna jime'e ti a'íin ayén neetzi jime'e ra'utéyu'uxaca'a. ⁴⁷¿A'iné sej si caí rá'atzaahuat'e'e a'ij ti a'íin tira'utéyu'uxaca'a? ¿A'iné tí'irí'iri sej siyen rá'antzaahuat'e'en a'ij nej inee tejá'muaatá'ixaate'esin? Capu xaa ne'u a'ij tí'irí'iri. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

Jesús pu tihua'umí a'ímej í mej anxíj vi'ira'a ará'axcaa

(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17)

6 A'atzu a'ateevi'i, tí'iquí Jesús a'uun u jetze pújme'en antáaraa í jaj japua ti ayén téja'arájtehuuaa tíjín Galilea. Ayee pu ajta téja'arájtehuuaa tíjín Tiberias. ²Jéihua mú teite a'ucfj jamuan a'iné mu'uri raasefj me'íjna ti huáp'i ruxe'leve'e ti ayén tihua'uhuaa a'ímej í mej tí'icucui'ica'a. ³Aj pu'i Jesús a'ánna a'ujnéj jirí japua. An pu a'utayéijxi, majta a'íime í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e.

⁴Pu'uri vejli'itaca'a a'ájna xicá'jra'an mej jetzen tí'yestehua'a me'íjna jime'e ti Dios hua'irájtuaa a'ímej í mej Israél jetze ajtéme'ecantaca'a.

⁵Tí'ij jí Jesús ayén huanéereajraa. Tí'ij í hua'usefj mej e'levé'uju'uca'a í teite. Aj pu'i Jesús a'íin Felipe ayén tiu'uta'íhua'uri'i tíjín:

—¿A'uné teyé'enanán í pan í mej racua'ani a'íime í teite?

⁶Pu'uri ramua'areereca'a í Jesús a'ij ti rini. Mí ajta, ayée pu 'een jín raata'íhua'uri'i í Felipe ti ij ayén raasefj a'ij ti rini. ⁷Felipe pu ayén tiu'utaniú tíjín:

—Tí pua'a tiyen tí'ituaave'e a'achú mej ramu'ítijca aráhuaca máxcira'i jime'e, capu a'íi na'a cí'ipe tej ti pan huánanan tej ti na'íjmi'ica tiu'umín.

⁸⁻⁹Aj pu'i sefj ti jamuan á'uche'ecane'e, a'íjna í Andrés ti juutzeá'jra'an pú'een í Simón, a'íi pu ayén tiu'utaxájtaca'a tíjín:

—Yé pu pa'arí'i huatéjvee. Anxívica pu hui pan tícha'íi, ajta hua'apuaca í hua'ité. Mí ajta, capu a'atzu cí'ipe mej mí na'ími'i tiú'ucua'ani.

¹⁰Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa tíjín: —Setá'aj hua'uta'ájte'en í teite mej a'ujrá'asixí'ín.

Ayee pu 'een jín ayén raataxájtaca'a a'iné jeíhua pu huá'ixaata'aca'a a'ujna. Majta a'íime í teteca, a'úu mú a'uráaseajraa. Ayee mú ará'asijme'e a'achú cumu anxíj vi'ira'a méyee majta méyee.

¹¹Aj pu'i Jesús ra'ancuré'e'í'ipi í pan. Ajta rí'i tiraateújtzi'ire í Dios jemi. Ajta hua'uré'e'í'ipi'í a'ímej í mej a'uca'íjme'ecaa a'achú ti sefj raxí'leve'eca'a. Ayee pu che'atá na'a hua'uré'e'í'ipi'í í hua'ité. ¹²Mat'íj ruxiéhua tiú'ucuaa, ayée pu tihua'utá'ixaa a'ímej í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e tíjín:

—Setá'aj raaré'e'i'ipi'in í ti avé'eturaa. Ché'e caí ti'it'íj a'uvá'itzi'in.

¹³Matf'ij mi raaré'e'i'ipi'i. Ayee mú te'evé'ejiste'axi í sicíri jetze a'fjna í pan ti avé'eturaa mej tiú'ucuaa.

¹⁴Majta a'fime í teite, matf'ij miyen raasej me'fjna í Jesús ti ayén huarfj, ayée mú tiu'utaxájtaca'a tíjín:

—Ayej xaa ne'u ti'ayajna, amí pu hui a'fín pú'een a'fjna ti Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a, ti ayén yé nu'u uvé'enejsin íiyen chaanaca japua.

¹⁵Ajta a'fín Jesús, ayée pu rú'umua'areereca'a í ru tzajta'a mej miyen raax'epi'intare mej a'ire'enejsin mej mi ca'anéeri jín tiraa'íjcate'en ti a'fín te'enteárute í rey jime'e. A'fj pu jín, ayén ajtáara. A'uu pu jírj japua a'ujnéj rusej.

Jesús pu antamé japuan í jaj ti ve'ée

(Mt. 14:22-27; Mr. 6:45-52)

¹⁶Tí'ij huaré'eciéenajme'eca, a'úu mú a'ucáane a'utí e'leve'lástime í jaj a'fime í mej Jesús jamuan á'ujjuhua'ane'e. ¹⁷A'uu mú baarcu jetze atéeci. Matf'ij mi antacj u jetze pújme'en u Capernaúm. Pu'uri huaré'tica'arijme'e. Ajta a'fín Jesús, capu mé'e já'ahua'aca'a. ¹⁸Ca'anín pu jín huá'eecaca'a. Ajta pu'uri á'ujruurejca'a í jaj. ¹⁹Matf'ij aujú'ucuaa a'achú anxj, o arájsevi kilómetros, matf'ij mi raasej ti e'evé'eme'ecaa a'fjna í Jesús. Jaj japua pu huamé'ecaa. Jé'ecan mú tiu'utátziin.

²⁰Aj pu'i ayén tihua'utá'ixaa tíjín: —Nee nu a'fín pú'een. Caxu tí'itziine'e.

²¹Matf'ij mi miyen huateújca'ane mej mi miyen ra'ateájtuaani í baarcu jetze. Camu a'achú a'ateevi'i me'uun a'utanéj a'ájna a'u mej a'uju'ucuaa.

A'fí mú nu'u rúhuuamen me'fjna í Jesús

²²Majta a'fime í teite í mej a'uun u jetze pújme'en e'etiújsej í Jesús jemi, a'fí mú a'uun a'uteájturaa.

Yee ruijmua'a yee, ayée pu tihua'amitiejte'eca'a ti sej na'a e'ecáve'eca'a í baarcu, ajta ti a'fín Jesús caí a'fjna jetze ateájtara huá'a jamuan í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e, sino ruijmua'a mu'u antacj. ²³Matf'ij mi seica me'uun újhuiixi í baarcu a'ájna vejli'i a'u mej tejá'ucuaa í teite tí'ij Jesús r'í'i tiraatá'a í Dios. A'uu pu é'eme'ecan í baarcu, chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Tiberias. ²⁴Matf'ij mi a'fime teite miyen ráamua'areeri'i ti nu'u caí ajta a'uun á'ucati u Tiberias a'fjna í Jesús, majta a'fime í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e. Matf'ij mi me'fjna jetze atéecijxi a'fjna jetze í baarcu ti ti'imu'fí. Seica mú atéecijxi sej jetze, majtáhua'a í seica, sej jetze mú mijta atéeci, mej mi me'uun a'atanén u Capernaúm, mej mi me'uun ráahuuani me'fjna í Jesús.

Jesús pu a'fín pú'een í pan í mej jín ruuri muá'ara'ani

²⁵Matf'ij ráateu me'újna u jetze pújme'en a'alaguun jetze, aj mú mi miyen tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—Rabí, ¿a'anajni yé perá'a peyujna?

²⁶Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Ayee nu tejá'amua'ixaate'e

tzáahuati'ira'a jime'e. Caxu se'fjna jín nehuahuau se'fjna jín sej tiu'uséj a'ij nej huarfj í sej jín a'ij te'utasej sino ayée xu 'een jín nehuahuau se'fjna jime'e sej ráacua se'fjna í pan, seajta sej temua'a naa titéju'uxai.

²⁷Caxu siyen sena'a tiu'umuári'en sej si se'fjna huamuá'itin í cua'ira

ti a'uvaíjtzi sino setá'aj siyen
 tiu'umuári'en sej si se'íjna
 huamuá'itín í sej jín huateújvaire'en
 tǵ na'a rusén jime'e. Neajta inee, i nej
 neajta teáata'a jetze airánnejte, nee
 nu ne'íjna amuaatá'asin a'iné a'íin
 Dios ti niyá'upua pú'een, a'íi pu a'íjna
 jín tinaa'íjca.

²⁸Mat'íj mi miyen tiraata'íhua'uri'i
 tijín:

—¿Tí'itájni hui ruxe'leve'e tej tiyen
 te'íjna jín huárini a'ij ti tí'ijxe'leve'e
 í Dios?

²⁹Jesús pu ayén tiu'utaniú tijín:
 —Ayeé pu tí'ijxe'leve'e í Dios sej
 siyen ná'antzaahuate'en ineetzi ti
 Dios neja'uta'íteca'a.

³⁰Mat'íj mi miyen tiraata'íhua'uri'i
 tijín:

—¿Tí'itájni jín piyen rici ti huápi'i
 ruxe'leve'e tej ti tiyen raasefj, tej ti
 te'íjna jín muá'antzaahuate'eni iA'iné
 pej pi piyen rici? ³¹Tavaújsimua'aci'i
 mú miyen ráacua me'íjna ti nu'u
 maná pú'een me'íjna a'u ti caí
 é'eti'itijca'a. Ayeé pu té'eyu'usi'i tijín:
 “A'íi pu nu'u hua'utá'a mej me'íjna
 huácua'ani í cua'ira ti nu'u júte'e
 é'eme'ecan.”

³²Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa tijín:
 —Ayeé nu tejá'amua'ixaate'e
 tzáahuati'ira'a jime'e ti caí
 a'íin pú'een í Moisés teecan
 ti ayén hua'utá'a a'fime
 á'amuya'upuaci'istemua'a mej
 ráacua'ani í cua'ira ti júte'e
 é'eme'ecan. Capu xaa ne'u, sino
 niyá'upua pu ayén amuaatá'asin sej si
 huateújvaire'en se'íjna jime'e í cua'ira
 ti tzáahuati'ira'a jín júte'e é'eme'ecan.

³³A'iné nee nu a'íin pú'een í cua'ira
 ti Dios jemi é'eme'ecan, neetzi pu
 jemi ajta é'eme'ecan. Nee nu júte'e
 e'icaanej nej ni hua'utá'an mej ruuri
 muá'ara'ani tǵ na'a rusén jime'e mat'j

mena'a pua'amé yen huachéjme íiyen
 chaanaca japua.

³⁴Mat'íj mi miyen tiraata'ixaa tijín:
 —Tavastara'a, patá'aj piyen taatá'an
 pe'íjna í cua'ira tǵ na'a ti yú auca'ití
 a'ame.

³⁵Aj pu'i Jesús ayén tihua'utá'ixaa
 tijín:

—Nee nu a'íin pú'een í ti jetzen
 é'eme'ecan í cua'ira í mej jín
 huateújvaire'en mej mi ruuri
 muá'ara'ani tǵ na'a rusén jime'e.
 Ja'atí ti na'a ti neetzi jemi ve'eré'enen,
 capu ja'anáj i'icuatá a'ame. Ajta, ja'atí
 ti na'a ti ayén na'ará'astijre'en ineetzi,
 capu ajta ja'anáj huata'í'imi, sino
 Dios pu rusén jín raatá'asin.

³⁶Neajta inee, ayée nu neri
 tejámuaatá'ixaa sej seri nesej
 ineetzi. Mí seajta mú'een, caxu
 té'atzaahuate'e. ³⁷Mat'j mena'a
 pua'amé í ti Dios naatátuiire'esin,
 a'fime mú ve'eré'enejsin ineetzi jemi.
 Ajta ti pua'a ja'atí ayén neetzi jemi
 ve'eré'enen, canu ja'anáj raar'é'iti.

³⁸Canu ne'íjna jín mú a'uvé'emej
 nej ni niyen huárini a'ij nej nesej
 nena'a tí'ijxe'leve'e sino nej ni
 niyen huárini a'ij ti tí'ijxe'leve'e
 a'íjna ti yen neja'uta'íteca'a. ³⁹Ajta,
 ayée pu tí'ijxe'leve'e a'íjna ti yen
 neja'uta'íteca'a ti caí sefj á'uveti
 a'fime í mej ve'eré'ene ineetzi jemi
 sino nej ni na'jmi'ica japua huániuuni
 a'ájna xicá'jra'an ti jetzen nain jín
 te'entipua'ajte.

⁴⁰Jee xaa ne'u, ayée pu tí'ijxe'leve'e
 í niyá'upua ti ayén tiráaci'iti ti
 ruurican jín huateáturan tǵ na'a
 rusén jime'e ja'atí ti na'a ti ayén
 tirá'amitiejte'e ja'atí nej pírici, ajta
 ayén tiná'astijre'e ineetzi. Neajta
 inee, ayée nu ra'ajjásjin huá'a tzajta'a
 í mej meri huácuii a'ájna xicá'jra'an ti
 jetzen nain jín te'entipua'ajte.

**Muaújniuste a'íime í mej
Israél jetze ajtéme'ecan**

⁴¹ Majta a'íime í mej Israél jetze ajtéme'ecan, mat'íj mi autéjhuii mej runiúuste'e rujíimua'a me'íjna jime'e ti Jesús ayén tiu'utaxájtaca'a ti nu'u a'íin pú'een í cua'lira ti júte'e e'icaanej. ⁴² Ayee mú tiu'utaxájtaca'a tijín:

—¿Ni caí a'íin pú'een í Jesús ti ajta yaujra'an pú'een a'íjna í José? ¿Ni qui tecaí huá'amuajte í tãàtajra'an, ajta í nãànjra'an? A'iné tijtá ne'u. A'íj pu jín, ¿a'iné tí'irí'irí ti a'íin ayén tí'ixajta ti nu'u júte'e e'icaanej?

⁴³ Aj pu'i Jesús ayén tiu'utaniú tijín:

—Caxu hui siyen ché'e runiúuste'e.

⁴⁴ Capu ri'irí ti ja'atí ayén ve'eré'enen ineetzi jemi ti pua'a caí Dios amuacaí ca'aníjra'a raatá'an ti ij ayén huárini. Neajta nu niyen ra'ajjásin huá'a tzajta'a í mej meri huácuii a'ájna xicájra'a ti jetzen nain jín te'entipúa'ajte.

⁴⁵ Ayee mú tira'uyú'uxaca'a a'íime í mej tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan tijín: “Dios pu nu'u ayén tihuá'umua'aten najmí'ica.” Ja'atí ti na'a ti ayén ranamua í ru tzajta'a a'íj ti tí'ixa í niyá'upua, ajta ti ayén ráaruuren a'íj ti a'íin tí'ixje'eve'e, a'íi pu ve'eré'enejsin ineetzi jemi.

⁴⁶ Capu ayén huataújmua'a ti ja'atí ari raasefj a'íjna í niyá'upua sino inee, i nej ne'uun a'uvé'emej a'u ti a'íin é'eseijre'e, nee nu neri raasefj í niyá'upua.

⁴⁷ Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuatí'lira'a jime'e ti ja'atí ti na'a ti ayén té'antzaahuate'en a'íj nej tí'ixa, a'íi pu ruurican jín huateáturaasin tíj na'a rusén jime'e. ⁴⁸ Nee nu ne'ín pú'een í cua'lira ti jetzen airáninei

í mej jín ruuri muá'ara'ani tíj na'a rusén jime'e.

⁴⁹ A'amua'huácixa'astemua'aci'í mú ráacua me'íjna í maná a'ujna já'ahua'a a'u ti caí é'teti'tijca'a. Majta á'iyen mú huácuii. ⁵⁰ Mí ajta, yé pu seijre'e a'íjna í cua'lira ti júte'e e'icaanej. Tí pua'a ja'atí ráacua'ani a'íjna, capu ja'anáj mi'ini.

⁵¹ Nee nu ne'ín pú'een a'íjna í cua'lira ti júte'e e'icaanej, ti jetzen airáninei í mej jín ruuri muá'ara'ani. Tí pua'a ja'atí ayén ráacua'ani a'íjna í cua'lira, a'íi pu ruurican jín huateáturaasin tíj na'a rusén jime'e. Ajta, a'íjna í cua'lira, a'íi pu a'íin pú'een í nej ratéhua'lira'a, í nej neajta ratámua'í'ivajta huá'a jetze me'ecan matíj mena'a mej yen huachéjme íyén chaanaca japua mej mi ruuri muá'ara'ani tíj na'a rusén jime'e. — Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

⁵² Majta a'íime í mej Israél jetze ajtéme'ecan, ca'anín mú jín autéjhuii mej tí'ihuaúrixaate'en. Miyen tijín: —¿A'iné tí'irí'irí ti a'íin ja'atí ayén nu'u ruhuá'lira'a taamín?

⁵³ Aj pu i Jesús, ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Ayee nu tejámuaatá'ixaate'esin. Tí pua'a secaí ráacua'ani i nehuá'lira'a, i nej neajta teáata'a jetze airánneihte, ajta ti pua'a secaí raayé'en i nexuure'e, caxu rusén jín ruuri xá'aju'un. ⁵⁴ A'atí ti na'a ti ayén ráacua'ani i nehuá'lira'a, ajta ayén raayé'en i nexuure'e, a'íi pu ayén ruurican jín huateáturaasin tíj na'a rusén jime'e. Neajta nu niyen ra'ajjásin a'ájna xicájra'an ti jetzen nain jín te'entipúa'ajte.

⁵⁵ Ayej tí'ayajna xaa ne'u. A'íi pu nehuá'lira'a, a'íin pú'een í ti cua'lira jetzen airáninei í mej tzáahuatí'lira'a jín ruuri muá'ara'ani í Dios jemi. Ajta

a'íjna, a'íi pu xaa ne'u a'íin pú'een í jaj í mej tzaáhuati'ira'a jín iraa'yé'en mej mi caí ché'e ruxiéemiste'e í Dios jemi. ⁵⁶A'atí ti na'a ti ayén ráacua'ani í nehuá'ira'a, ajta ti ayén raayé'en í nexuure'e, a'íi pu huateáturaasin ineetzi jemi. Neajta nu niyen che'atá nena'a huateáturaasin í jemin.

⁵⁷A'íi pu ayanna neja'uta'íteca'a í niyá'upua ti i'irúuri. Neajta nu ne'íjna jetze aránca'ane nej ni ruuri ná'ara'ani í niyá'upua jemi. Ajta a'íin í ja'atí ti ayén tí'licua'a ineetzi jemi, a'íi pu ayén che'atá na'a neetzi jetze araújca'ane ti ij a'íin ruuri á'ara'ani í Dios jemi. ⁵⁸A'íi pu a'íin pú'een í cua'ira ti júte'e e'icaanej. Tahuáacixa'astemua'aci'í mú miyen ráacua me'íjna í maná. Majta huácuii. Mí ajta, a'íin ti ayén racua'aca a'íjna í cua'ira ti neetzi jetze airánineí, a'íi pu ruurican jín huateáturaasin t'ij na'a rusén jime'e.

⁵⁹Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús t'í'ij a'uun tihua'amua'atejca'a a'u mej e'etiújse'irihua'a a'ujna u Capernaúm.

A'ij mej tiu'umuá'aj a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e

⁶⁰Mat'í'ij me'íjna huánamuajri'í, ayée mú mu'iití tiu'utaxájtaca'a a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e t'í'jín:

—A'ij pu pua'a taatá'a ti ayén ti'ixaa. Jé'ecan pu hui muári'eri tej tiyen yaú'itíee tá'ara'ani.

⁶¹Ajta a'íin Jesús, ayée pu rú'umua'areereca'a mej miyen runiúuste'ecaa. Aj pu'í ayén tihua'uta'íhua'uri'í t'í'jín:

—¿Ni a'ij pua'a amuaatá'a nej niyen tejámuaatá'ixaa? ⁶²Ari ti pua'a siyen naasej ineetzi, i nej teáata'a jetze

airánneijte, nej ni a'uun a'ujnén júte'imua a'u nej amuacáí á'ucatii.

⁶³A'íjna jetze í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'íi pu jetzen airánineí í sej jín ruuri xá'ara'ani. Mí ajta, capu a'íjna jín tí'ivaire'e a'íjna ti jetzen airánineí í sej ratéhua'ira'a. Capu a'atzu xaa ne'u. Mí ajta, a'íjna í niuucari í nej niyen tejá'amua'ixaate'e, a'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'íi pu ca'aníjra'a naatá'a nej niyen tiu'utaxáj. Ajta, a'íj pu jetze airánineí í sej jín ruuri xá'ara'ani. ⁶⁴Mí seajta mú'een, mu'iití xu caí té'atzaahuat'e'e.

Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íné t'ij na'a 'ajm'ímua ti yú e'iré'ene, a'íi pu rú'umua'areereca'a ja'atí ti pírici ti caí rá'atzaahuat'e'eca'a, ajta ja'atí ti pú'een ti Jesús jime'e tiu'utátuure'esin. ⁶⁵Ajta, ayée pu tihua'utá'ixaa t'í'jín:

—Ayee nu 'een jín tejámuaatá'ixaa ti caí ri'írí ti ja'atí ayén huataújtuiire'en ineetzi jemi ti pua'a caí Dios amuacáí ca'aníjra'a raatá'an ti ayén huárini. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

⁶⁶A'ajná'imua mu'íi mú miyen titeecáujxiehuataca'a mej mi caí ché'e jamuan á'ujujhua'ane'en. ⁶⁷Aj pu'í Jesús ayén tihua'uta'íhua'uri'í a'íimej í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase t'í'jín:

—Ari mú'een, ¿ni seajta seri ajtácínicu ineetzi jemi?

⁶⁸Ajta a'íin í Simón, ti ajta i'í Pedro, ayée pu tiraata'ixaa t'í'jín:

—Nevástara'a, ¿a'atajni máaj jemin té'uju'un? Mú'eeetzi pu'u jemi seijre'e í niuucari í tej jín ruuri tá'ara'ani, t'ij na'a rusén jime'e. ⁶⁹Ayee tu hui rá'atzaahuat'e'e, teajta tiyen ramua'aree pej pe'ín pú'een i pej Dios jemi e'icaanej, ti Dios ajta muaja'utétuaasin í ruri'íríinta'a.

⁷⁰Aj pu'í Jesús ayén tiu'utaniú t'í'jín:

—¿Ni qui necaí niyen amua'antfihua'u mú'ejmi mi sej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase? A'iné nijta ne'u. Mí ajta, sej ti mú'ejmi jetze ajtémecan, tiyaaru'u pu jetzen seijre'e. —Ayeé pu tihua'utá'ixaa.

⁷¹A'íjna ti nu'u tiyaaru'u jetzen seijre'e, a'íi pu ayén huatamuá'a í Judás. A'íi pu yaujra'an pú'eene'e a'íjna í Simón ti ayén te'entímu'utaca tíjn Iscariotes. Ajta a'íin Judás, huá'a jetze pu ajtémecantaca'a í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase. A'íi pu a'íin pú'een ti avíitzi jín tiu'utátuiire'esin a'íjna jime'e í Jesús.

Matí'ij tiu'uyé'este me'íjna jime'e mej avé'inaamua'asin

7 Tíj na'a a'ájná'imua, a'úu pu a'uteájturaa í Jesús a'ujna u Galilea. Capu ché'e a'uun á'uche'ecane'e u Judea a'iné a'íime í mej Israél jetze ajtémecantaca'a í mej a'uun é'echajca'a, ayée mú raxí'eve'eca'a mej raajé'ica. ²Pu'uri ajta vejli'itaca'a a'ájna matí'ij miyen tí'iyestehua'a me'íjna jime'e mej avé'uj'inaamua'asin, í mej Israél jetze ajtémecan. ³Matí'ij mi miyen tiraata'ixaa í ihuáamua'ame'en í Jesús tíjn:

—Patá'aj hui piyen huiirá'ra'ani peyujna pej pe'uun á'ura'ani a'ujna u Judea, mej mi a'íime í mej mú'eetzi jamuan á'ujujhua'an miyen raasefj a'ij pej rici pe'íjna jime'e ti hui huápi'i ruxe'eve'e, í mej jín a'ij te'utasefj. ⁴Tí pua'a hui ja'atí ayén raxí'eve'e mej mi mé jéjre'e miyen ráamua'ati, capu ayén avíitzi jín tí'imuari'e. A'iné ayée pej hui rici pe'íjna jime'e ti huápi'i ruxe'eve'e, naa pu xí'epi'in pej

piyen á jéjre'e huatá'asejrata huá'a jemi, matíj mena'a pua'amé mej yen huachéjme íyen chaanaca japua. —Ayeé mú tiraata'ixaa.

⁵Majta a'íime í mej ihuáamua'ame'en pú'eene'e, camu majta rá'antzaahua me'íjna í Jesús. ⁶Aj pu'i ayén tihua'utá'ixaa tíjn: —Capúu xi a'ájna teja'uré'ene ti huaxí'epi'in ineetzi jemi nej ni ne'uun a'utanan. Aru mú'ejmi jemi, ja'anáj ti na'a pu ayén l'ixi'epi'in. ⁷Capu hui a'atzu ri'irí mej amujcha'íire'e í mej yen huachéjme íyen chaanaca japua. Mí majta xaa ineetzi menéjcha'íire'e me'íjna jime'e nej caí niyen a'ij pua'a tihuá'axajta mej miyen a'ij pua'a titeti'ujcha'íi. ⁸Setá'aj se'uun a'ujnéen a'ánna a'u mej tejé'eyeste. Caxí nu a'um'éle na'ame ínee nej ni ne'uun íjii teja'uvé'emua'ariive'en a'iné capu xi ayén teja'uré'ene ti ari huaxí'epi'in. ⁹Tí'ij ayén tihua'utá'ixaa, aj pu'i a'uun a'uteájturaa a'ujna u Galilea.

Jesús pu avíitzi jín a'uun a'ujnéj

¹⁰Mí ajta a'íin, ayée pu huaríj. Matí'ij a'ucfj í ihuáamua'ame'en mej mi me'uun tejá'uyesten, a'íi pu ajta u á'ume. Capu ruseí'irata u á'ume, sino avíitzi pu'u jín u á'ume.

A'íi mú rahuahuuu í Jesús a'íime í mej Israél jetze ajtémecan

¹¹Majta me'ín í mej me'uun tejé'eyestehua'a, a'íi mú rá'ixi'eeri'ireca'a me'íjna í í Jesus. Miyen tí'ixáata tíjn:

—¿A'uné a'ij 'een a'íjna í ja'ati?

¹²Jéihua mú a'ij pua'a tí'ixajtaca'a a'íjna jime'e í Jesús huá'a tzajta'a í teite í mej me'uun e'eti'ujseire'eca'a. Seica mú miyen tí'ixajtaca'a tíjn: “Rí'i pu tí'tevij.” Majta seica miyen

tí'ixajtaca'a tijín: “Capu a'atzu. A'íi pu hui huá'acuanamua í teite.”

¹³Majta, capu ja'atí ayén á'ujca'anejca'a ti ayén rusefírata tiu'utaxájta a'íjna jime'e í Jesús a'liné mehuá'atziine'eca'a a'ímej í mej ti'itj jín antiújmua'areereca'a a'íime jemi í mej Israel jetze ajtémecan.

Jesús pu tihua'umuá'ate mat'íj tí'yiestehua'a

¹⁴Mat'íj meri já'ita'a ujú'uncaa í mej tí'yiestehua'a, aj pu'i Jesús a'uun a'uteájrupi teyujta'a. Tí'íj jí a'utéjche ti tihua'umua'aten í teite. ¹⁵Jé'ecan mú rí'i tira'utasefj a'íime í mej me'uun tí'ajta teyujta'a. Ayee mú tiúj'ixaate'eca'a tijín:

—¿A'liné tí'iri'iri ti a'íin caí ja'anáj tí'ihuaújmua'ate, a'íi pu raay'íiti ti ayén tihua'umua'aten?

¹⁶Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Canu a'ij tirájteu nesej a'ij nej tihua'amua'aten sino a'íi pu ayén tinaatá'a a'íjna ti yé neja'uta'íteca'a. ¹⁷Tí pua'a hui ja'atí ayén á'ujca'ane ti ayén huárini a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios, a'íi pu xaa ayén ramua'aréeren ti pua'a Dios ayén naatá'a nej niyen tí'imua'ataca ca'ín nesej nena'a a'ij tirájteu. ¹⁸A'íjna ti ayén tí'ixaxa'a a'ij ti a'íin na'a tirájteu rusej, ayée pu 'een jín ayén rici ti ij rí'i tiu'utaúra'an rusej.

'Mí neajta inee, ayée nu ne'íjna jín tí'imuari'e nej ni niyen rí'i tiraatá'an ne'íjna ti yen neja'uta'íteca'a. Tí pua'a hui ja'atí ayén á'ujca'ane ti ayén huárini a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios, a'íi pu xaa ayén ramua'aréeren ti pua'a Dios ayén tinaatá'a nej niyen tí'imua'ataca ca'ín nesej nena'a a'ij tirájteu.

¹⁹¿Ni caí a'íin Moisés teecan ayén amuaatátui a'íjna í niucari í mej

jín tí'ajta? Aa ni'íjtá ne'u. Mí seajta mú'een, capu ja'atí ti mú'ejmi jetze ajtémecan ayén araúrasten a'ij ti a'íin niucari tí'ixa. ¿A'liné 'een jime'e siyen tí'ijxe'eve'e sej naajé'ica?

²⁰Majta a'íime í mej me'uun ajteáxiireca'a, ayée mú titeetaniú tijín:

—Tiyaaru'u pu mú'etzi tzajta'a seijre'e. ¿A'ataani hui ayén tí'ijxe'eve'e tí'ij muáaje'ica?

²¹Aj pu'i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Seij nu'u jín niyen huaríj ti ayén huáp'i ruxe'eve'eca'a. Ajta a'íin amuaatéjteu naíjmi'ica. Jé'ecan xu avé'ejí'istaxi. ²²Mí seajta mú'een, ayée xu tí'ijri'ire se'íjna jime'e ti Moisés teecan ayén amuata'aíj sej nu'u ra'antisíjchixi'ín í naviira'an. Jee xaa, capu Moisés teecan jetze huanéj, sino Dios pu ayén raateájtuaa a'ímej jemi í á'amuaya'upuaci'istemua'a. A'íj xu jín siyen ra'antisí'iche í naviira'an í uneeca'i ti teáata'a se'ájna xicájr'a'an sej jetzen ruse'upi. ²³Ayee xu 'een jín tí'ijri'ire sej si caí auté'ítzen se'íjna jemi í niucari ti Moisés teecan raateájtuaa. Tí pua'a ayén 'een, ¿a'liné 'een jín si níniu'ucacu ineetzi jemi se'íjna jime'e nej niyen nain jín raarújte sefj í ja'atí ne'ájna xicájr'a'a sej jetzen ruse'upii?

²⁴Xaatapuá'ajta sej siyen tihua'axijte'e a'ij ti tejamuá'amitiejte'e. Mí seajta mú'een, ayée xu huárini sej si siyen tihua'uxijte'en a'ij ti tiraavíjte'e tzáahuati'ira'a jime'e.

Jesús pu jíme'en tí'ixa a'utí é'eme'ecan

²⁵Jíme'en pu'u ayén tiraataxájtaca'a, aj mú mi seica miyen autéjhui mej tí'ihuaúrihua'u. Miyen tijín:

—¿Ni caí a'íin pú'een í mej miyen jíme'en t'í'itese'e mej raajé'ica? ²⁶Yee pu hui jéjre'e huatéjvee tihuá'ixaate'e. Mí majta, camu a'ij t'í'ijee. ¿Ni qui meri miyen raamuá'a tijín: "A'ii pu a'íin pú'een í Ciriístu'u"? ²⁷Mí teajta iteen, teen tu hui ramua'aree a'u ti é'eme'ecan te'íjna í ja'ati. Mí ajta a'íin í Ciriístu'u, t'í'ij a'íin yé uvé'enen, capu ja'atí ramua'aréeren a'u ti é'eme'ecan a'íjna. —Ayeé mú t'í'ixajtaca'a.

²⁸Ajta a'íin Jesús, aúche'e pu tihuá'amua'atejca'a u teyujta'a. Aj pu'i ayén ca'anín jín tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Jee xaa ne'u, ayée pu hui ti'ayajna sej nemua'ate, seajta siyen ramua'aree a'u nej é'eme'ecan. Canu nese'fj nena'a yé ve'ecáane sino ti yé neja'uta'íteca'a, a'íi pu nain jín ayén t'í'ijri'ire. Capu t'í'ihua'itzi í jemin. Mí seajta mú'een, caxu ramua'ate a'iné caxu rá'astijre'e. ²⁹Mí neajta inee, nee nu xaa ramua'ate a'iné a'úu nu é'eme'ecan í jemin. A'íi pu hui ajta yen neja'uta'íteca'a.

³⁰Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a, aj mú mi miyen tiu'utatése mej raatéevi'i. Mí ajta, capu ja'atí ayén raatéevi'i a'iné capúu xi a'ájna teja'uré'ene, a'ájna ti jetzen huaxí'epi'intari'ihuaca'a ti ayén huámi'ini. ³¹Majta a'íime í mej jemin e'etiújseij, mu'ití mú miyen rá'antzaahua. Ayeé mú tiu'utaxájtaca'a tijín:

—T'í'ij yé uvé'enen a'íjna í Ciriístu'u Dios ti ra'antíhua'u, ¿ni qui jaítze'e ayén a'íjna jín rini ti huáp'i'i ruxe'eve'e caí amíjna mi ja'atí?

A'íime fariseos mú nu'u xantaaru'u huata'áiteca'a mej raatéevi'i me'íjna í Jesús

³²Majta a'íime í fariseos, ayée mú tiú'unamuajri'i a'íme'j í teite mej

miyen xahuaani'i mú jín tiú'jixaate'e. Mat'í'ij mi a'íime í mej t'í'ajta u teyujta'a, majta a'íime í fariseos, a'íi mú seica huata'áiteca'a a'íme'j í mej me'uun t'í'icha'ii mej mi raatéevi'i.

³³Aj pu'i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Canu ché'e á'ateeri mú'ejmi jemi a'iné pu'uri vejli'i nej ni ne'uun a'ujnén ne'íjna jemi ti yen neja'uta'íteca'a. ³⁴Mú'een xu nehuauni, aru caxu mé'e nejé'eteuni. Ajta, capu ri'iríista a'ame sej se'uun a'ujnén a'u nej a'ij éene'e na'ame.

³⁵Majta a'íime í mej me'uun t'í'ajta teyujta'a, ayée mú tiú'j'ihua'uraca'a tijín:

—¿A'uquí hui a'umé a'u ti caí ri'irí tej tiyen yé'uteuni? ¿Ni qui a'uun se'fj chuejra'a japua a'umé huá'a jemi í teite í mej a'ucíjxi huá'a tzajta'a a'íime í mej Grecia é'eme'ecan? ¿Ni qui hui ajta ayén tihuá'amua'aten a'íme'j í mej Grecia é'eme'ecan? ³⁶¿A'iquí huataújmua'a a'íjna í niuucari ti jín tej nu'u rahuauni, teajta nu'u caí rateuni, ti ajta nu'u caí ri'irí tej a'uun á'uju'un a'u ti a'ij éene'e a'ame? —Ayeé mú tiú'j'ihua'uraca'a.

Jesús pu hua'utá'ineesin mej mi jemin ve'eré'enen

³⁷T'í'ij ari te'entipúa'arijme'eca í mej t'í'iyeste, a'ájna xicá'jra'an ti jaítze'e ruxe'eve'eca'a í mej me'íjna jetze t'í'iyestehua'a, aj pu'i Jesús ayén huatéechaxi huá'a tzajta'a. Aj pu'i ayén ca'anín jín tiu'utaxájtaca'a tijín:

—T'í pua'a hui ja'atí ayén ruxiéemiste'e a'íjna jíme'e ti caí urarí'ene'e jín huateájturaa í Dios jemi, ché'e a'íin ayén ve'eré'enen ineetzi jemi nej ni niyen ca'aníjra'a

tiraatá'an. ³⁸ Aye pu che'atá na'a raruuren a'íjna í ja'atí ti ayén na'ará'astijre'esin ineetzi a'íj ti té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze tíjín: "A'íj pu jetzen airáninei í tzajta'an temua'a naa a'íjna í jaj ti jetzen araujca'anen a'íjna í ti jín ruuri a'ame. Ayej seíre'e a'ame tíj jetzen airáami'íye í jaj." — Aye pu tihua'utá'ixaa.

³⁹ A'íjna í niucari tíjín "jaj", ayé pu huataújmu'a tíjín: í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, í ti Dios raateájtuaaniiche'e huá'a tzajta'a a'ímej í mej rá'antzaahua. Aye pu a'íjna jín tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús a'íné capu xi é'e já'ahua'aca'a a'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'íjna jime'e ti a'íjn Jesús caí xi a'ujnéj u júte'e ti ij Dios ayén án ye'ecájrati í ipuari japua.

Capu xi huá'amitiejte'eca'a í teite ja'atí ti pírici a'íjna í Jesús

⁴⁰ Jíme'en mu'u miyen ráanamujri'i ti ayén tiu'utaxájtaca'a, aj mú mi miyen tiu'utaxájtaca'a seica í teite tíjín:

—Ayej hui xaa ne'u ti'ayajna ti a'íjn pú'een ti ayén tí'ixaxa'a í Dios jetze me'ecan, í tej tiyen rachú'eve'e.

⁴¹ Majta seica mú miyen tiu'utaxájtaca'a tíjín:

—A'ii pu hui a'íjn i'i pírici ti i'i Círíistu'u.

Majta seica miyen tiú'j'ihua'uraca'a tíjín:

—¿A'íné hui tí'iri'iri ti a'íjn Círíistu'u ayén a'uun é'eme'ecanta u Galilea? ⁴² ¿Ni caí ayén té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze ti nu'u a'íjn Círíistu'u ayén airaújnejjte'esin a'íjna jetze í teitestemua'ame'en í David teecan? Ajta nu'u ti a'uun é'eme'ecanta a'ame a'ujna u Belén, a'u ti a'íjn David

teecan e'echéjme'e. —Aye mú tiu'utaxájtaca'a.

⁴³ A'íj mú jín já'ita'a a'utacá í teite me'íjna jime'e í Jesús. Seica mú seicié tí'ixajta'a. Majta seica seicié.

⁴⁴ Seica mú miyen raxí'eve'eca'a mej miyen raateévi'i. Mí ajta, capu ja'atí ahuaújca'ane ti rajví'i.

Camu nu'u rá'atzaahuate'eca'a í Jesús a'íime í mej títetaté'eca'a

⁴⁵ Mat'íj mi a'íime í mej tí'icha'ii u teyujta'a, a'úu mú a'uré'ene huá'a jemi í mej me'uun tí'aijta u teyujta'a, majta í fariseos jemi. Mat'íj miyen tihua'uta'íhua'uri'i tíjín:

—¿A'íné 'een jín secaí ye'eráavi'iti?

⁴⁶ Majta a'íime í mej tí'icha'íive, ayé mú tihua'utá'ixaa tíjín:

—Capu hui ja'atí ayén tí'ixaxa'a tíj amín tí'ixaxa'a.

⁴⁷ Aye mú tiu'utaniú a'íime í fariseos tíjín:

—¿Ni ajta ari ayén amuáacuanamua mú'ejmi? ⁴⁸ ¿Ni caí seáj ti tí'ita'ajte'e ari rá'antzaahua a'íjna, na'ari seáj ti téjmi jetze ajtémecan i tej fariseos pú'een? ⁴⁹ Majta í teite í mej me'uun e'etiújseire'eca'a, camu a'atzu yaú'itie a'íj ti té'eyu'usi'i a'íjna jetze í niucari Moisés teecan ti raateájtuaa. Dios pu ari hua'uxjíte amíime. —Aye mú tiu'utaxájtaca'a a'íime í fariseos.

⁵⁰ Ajta a'íjn Nicodemo, a'íjna ti ari í Jesús jemi a'atáne'ca'a, tíj ajta seáj pú'een'e ti huá'a jetze ajtémecan, ayé pu tihua'utá'ixaa tíjín:

⁵¹ —Capu ayén tiraavjíte'e tej tiyen ra'uxjíte'en tí'ij puaijtzi ráaci'iti. Aye pu té'axa í yu'uxari jetze í tej jín tí'aijta ti ayén nu'u ruxe'eve'e tej nu'u tiraa'íhua'u amuacaícan jín te'íjna í ja'atí tej ti ráamua'aree a'íj ti tí'itíj jín rici. ¿Ni caí ayén ti'ayajna?

⁵²Matí'ij mi miyen tiraata'ixaa tijín:
—¿Ni hui mú'ee pe pajta pe'uun
é'eme'ecan u Galilea? Aúhhuauchi
í yu'uxari jetze pej pi piyen
ráamua'aree ti caí ja'atí a'uun
é'eme'ecan u Galilea ti Dios jetze
me'ecan tí'ixaxa'a.

⁵³Ayee mú tiu'utaxájtaca'a. Matí'ij
mi a'ucíjxi a'u ti seíj é'eeche.

A'íjna í 'íita'a ti huaújxana'acire

8 Ajta Jesús pu a'uun á'ume
jírí ti a'utacá'a ti ayén
téja'arájtehuaa tijín Aceituunajemi.
²Tapuá'arijme'eca pu a'uun a'ujnéj
teyujta'a. Majta mú jeíhua teite
ajteáxiireca'a í jemin. Aj pu'i
a'ujyeíjxi ti i tihuá'umua'aten.
³Majta a'íime í mej jetzen
tiú'ujmua'ate í niuucari í mej jín
tí'ajta, majta a'íime í fariseos, a'íi
mú seíj e'eráavi'ti í 'íita'a. Ayee mú
tiraatéevi'i tí'ij auj ayén rijcaa í 'íita'a
ti ruxána'acira'ate'eca'a. Matí'ij mi
raata'ají ti a'uun já'ita'a a'utéchaxin
mej mi raaseíj í teite. ⁴Matí'ij mi
miyen tiraata'ixaa me'íjna í Jesús
tijín:

—Maestru, ayée mú yeehui
tiraatéevi'i amíjna mi 'íita'a tí'ij
auj xana'acira'ate'eca'a. ⁵Ajta a'íin
Moisés, ayée pu yeehui titaata'ají
a'íjna jetze í niuucari ti raateájtuaa
ti ayén ruxe'eve'e tej nu'u tetej jín
raajé'ica. Ari mú'ee, ça'iné yeehui
pajta tí'ixa?

⁶Ayee mú me'íjna jín
tiraata'íhua'uri'i mej mi me'íjna
jín ra'antimuá'itin a'ij ti a'íin ti'itíj
jín tihua'utá'ixaate'esin. Ayee
mú rahuauca'a me'íjna í mej jín
tiraaxájtzi'i.

Ajta a'íin Jesús, a'íi pu aicaújtutzi.
Aj pu'i a'utéjche ti ruxité jín

ra'uyú'uxa á chuaata'a. ⁷Maúche'e
mú tí'ira'ihua'uraca'a. Aj pu'i
Jesús ayén huatéechaxi. Ayee pu
tihua'utá'ixaa tijín:

—Tí pua'a hui seíj mú'een
ja'anáj caí a'íjna jín ayén auté'itze
í á'amua'atziira'a jime'e, ché'e
a'íin ja'atí amuacaí raatatú'a í tetej
jime'e. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

⁸Ajtahua'a pu aicaújtutzi. Ajta
ra'uyú'uxaca'a á chuaata'a.

⁹Majta a'íime, jime'en mu'u miyen
ráanamua'jri'i a'ij ti tiu'utaxájtaca'a
a'íjna í Jesús, matí'ij mi me'uun tíhuui,
seij majta seij, amuacaícan a'íjna ti
jaítze'e vásta'a. Tí'ij jí a'íi na'a í Jesús
a'uun a'uteájturaa jamuan a'íjna
í 'íita'a ti a'uun já'ita'a a'utéveeca'a.

¹⁰Aj pu'i Jesús huatéechaxi. Aj pu'i
ayén tiraata'íhua'uri'i tijín:

—'íita'a, ça'uné hui a'ij mé'een
a'íime? ¿Ni caí mé'e ja'atí ti ayén ti'itíj
jín mú'eetzi jetze tí'ijpua'ajte'e?

¹¹Aj pu'i ayén tiraata'ixaa tijín:

—Nevástara'a, capu yeehui
ja'atí ayén neetzi jetze ti'itíj jín
tí'ijpua'ajte'e.

Jesús pu ayén tiraata'ixaa tijín:

—Canu neajta inee ti'itíj jín mú'eetzi
jetze te'ujpuá'ajte'esin. Patá'aj
á'ura'ani. Capej hui ché'e piyen
pe'íjna jín te'uté'itze'aa'an. —Ayee
pu tiraata'ixaa.

Jesús pu hua'atátzavi'i a'íime í mej yen huachéjme íiyen chaanaca japua

¹²Tí'ij ajtahua'a ayén tihua'utá'ixaa
í teite í Jesús, ayej tiu'utaxájtaca'a
tijín:

—Nee nu yeehui ne'ín pú'een í
tatzari ti jín huáneeri'i huá'a japua
naíjmi'ica í mej yen huachéjme
íiyen chaanaca japua. A'atí ti na'a
hui ti nee jamuan á'uche'ecane'en,

capu ja'anáj ayén tíca'amiste'e á'uche'ecane'e a'ame, sino ayée nu yeehui raateájtuaani í jemin ne'íjna í tatzari í ti jín ruuri á'ara'ani.

¹³Mat'íj mi a'fime fariseos miyen tiraata'ixaa tíjín:

—Mú'ee pej piyen asefj tité'axajta. A'íj pu yeehui jín caí ti'itíj vaire'e a'íj pej tité'axajta asefj.

¹⁴Aj pu'i ayén tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús tíjín:

—Tí pua'a niyen nesej t'í'inxajta, aúche'e pu yeehui t'í'ivaire'e nej niyen t'í'inxajta nesej a'íjna jime'e nej niyen ramua'aree a'u nej a'arájraa, neajta niyen che'atá nena'a ramua'aree a'uj nej a'umé. Mí seajta mú'een, capu yeehui a'íj tejamuá'amítíeje'e, a'u nej a'arájraa, na'ari a'u nej a'umé. ¹⁵Ayee xu siyen sena'a huá'axíje'e a'íj sej rujíimua'a tirájteuve. Mí neajta inee, canu ja'atí íjii á'axíje'en. ¹⁶Aru, ti pua'a hui niyen ja'atí á'axíje'e, aúche'e pu ayén tiraavíje'e nej niyen rici a'iné canu nesej niyen a'íj tirájteu, sino a'íi pu ayén naatá'a a'íjna ti yen nej'a'uta'íteca'a.

¹⁷Ayee pu yeehui té'eyu'usi'i a'íjna jetze í niuucari í sej jín t'í'ajta ti ayén nu'u t'í'ivaire'e ti pua'a mehuá'apua miyen ti'itíj jín ti'iteújxajtajme'en.

¹⁸Nee nu yeehui ne'ín pú'een sefj í nej niyen t'í'inxajta nesej. Ajta yeehui í sefj ti ayén t'ineté'axajta, a'íi pu a'íin pú'een í niyá'upua ti íiyen nej'a'uta'íteca'a.

¹⁹Mat'íj mi miyen tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—¿A'uné yeehui a'íj 'leen ti ayá'upua pú'een?

Jesús pu ayén tiu'utaniú tíjín:

—Caxu yeehui nemua'ate ja'atí nej pú'een. Caxu seajta ramua'ate í niyá'upua. Tí pua'a siyen nemua'ajcaa,

ayée xu yeehui seajta t'í'ijmua'ate í niyá'upua.

²⁰Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús tí'íj auj tihua'amua'atejca'a a'ujna teyujta'a, a'ájna vejli'i a'u mej ye'ese'iri í tumin. Mí majta í teite, capu ja'atí ayén tiraatéevi'i a'iné capúu xi a'ájna teja'uré'ene a'íjna xicájra'a jetze ti jetzen Jesús huámi'ini.

**“A'u nej a'umé, capu ri'irí
sej se'uun á'uju'un”**

²¹Ajtahua'a pu Jesús ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Nee nu yeehui ne'uun a'ujnéjsin, seajta mú'een xu nehuauni ineetzi. Ajta, caí Dios tejámuaatá'uuni'ira. Mú'een xu cui'ini se'íjna jime'e sej auteájturaa í Dios jemi. Capu ri'irí sej se'uun a'ujnéen a'u nej a'ujnéjsin inee.

²²Mat'íj mi miyen ti'ití'irihua'uri'i a'íime í mej me'uun t'í'ajta teyujta'a tíjín:

—¿A'iné yeehui huataújmua'a a'íjna í niuucari ti nu'u caí ri'irí tej te'uun a'ujnéen a'u ti nu'u a'ujnéjsin? ¿Ni qui ayén huataújmua'a ti a'íin huajúje'ica?

²³Aúche'e pu ayén tihua'a'ixaate'eca'a tíjín:

—Mú'een xu hui yúuci pújme'en é'eme'ecan. Neajta inee, júte'e nu é'eme'ecan. Mú'een xu yeehui huá'a jetze ajtémecan a'ímej í mej yen seijre'e íiyen chaanaca japua. Neajta inee, canu niyen huá'a jetze ajtémecan.

²⁴Ayee nu hui niyen amuaatá'ixaa ti pua'a caí ayén Dios tejámuaatá'uuni'ira, mú'een xu cui'ini se'íjna jime'e sej auteájturaa í Dios jemi. Tí pua'a yeehui secaí siyen té'antzaahuete'en nej ne'ín pírici a'íj nej ti'ixa, mú'een xu xaa cui'ini se'íjna jime'e sej auteájturaa í Dios jemi.

²⁵ Mat'íj mi miyen tiraata'íhua'uri'i tijín:

—¿A'ataani yeehui pej pú'leen?

Ajta Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Nee nu ne'ín pú'leen í nej niyen jíme'en tejá'amua'ixaate'ecaa tíj na'a jéjcuá imuá ti yú e'iré'ene. ²⁶ Jéihua nu neri tí'ixajtami'í mú'ejmi jime'e, neajta niyen ne'íjna jín amua'uxíjte'en. Mí ajta a'íin ti yen neja'uta'íteca'a, a'íi pu tzáahuati'ira'a jín tí'ixaxa'a. Neajta nu hui niyen tihua'ixaate'e a'ímej í mej yen japuan seijre'e íiyen í chaanaca japua a'íj nej niyen tiráanamujri'i ne'íjna jemi ti yen neja'uta'íteca'a. —Ayeé pu tihua'utá'ixaa.

²⁷ Majta a'íime, camu yaú'itíee muá'araa a'íj ti tihua'ixaate'eca'a, ti ayén jíme'en raxa ti ya'upuáara'an pú'leen. ²⁸ A'íj pu jín, Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Set'íj yeehui aj neja'utavén ineetzi i nej teáata'a jetze airáme'ecan, aj xu si ramua'aréeren ja'atf nej pú'leen, seajta xu ramua'aréeren nej caí nese'íj nena'a a'íj tirájteu a'íj nej tejámuaatá'ixaa sino ayée nu che'atá nena'a tí'ixaxa'a a'íj ti niyá'upua ayén tinaamuá'ate. ²⁹ A'íjna ti hui yen neja'uta'íteca'a, a'íi pu neetzi jemi seijre'e. Capu ayén ruséntacan naatéjtuaa a'íné ayée nu yeehui tí'íj pína'a niyen tí'íjri'ire a'íj ti tira'aráanajche.

³⁰ Majta a'íime í teite, tí'íj Jesús aj ayén tihua'ixaate'eca'a, mu'iitf mú miyen rá'antzaahua.

Jíme'en í mej yaújmua'ame'en pú'leen í Dios, majta a'íime í mej ravaire'e a'íjna ti a'íj pua'a 'een

³¹ Aj pu'í Jesús ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í mej Israél jetze ajtémecan í mej majta rá'antzaahua tijín:

—Tí pua'a hui siyen te'utáviicua'í sej si siyen tira'ará'astijre'en a'íj nej

tejá'amua'ixaate'e, aj xu xaa siyen tité'ujujhua'ane'e xá'aju'un ineetzi jamuan. ³² Mú'een xu seajta yeehui ramua'aréeren se'íjna ti nain jín ayén ti'ayajna. A'íj xu jín ruxiéhua á'ujujhua'ane'en xá'aju'un.

³³ Mat'íj mi miyen tiraata'ixaa tijín:

—Teen tu yeehui Abraham teecan jetze airáne. Catu yeehui ja'anáj seica jemi ca'anéeri jín tiu'utévai. A'íj pu yeehui jín, ¿a'iné auj tí'irí'iri pej piyen tí'ita'ixaate'e tej nu'u taxiéhua á'ujujhua'ane'e tá'ara'ani?

³⁴ Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Ayeé nu yeehui tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e ti ja'atf ti na'a ti ayén te'uteáturaave'en í Dios jemi, a'íi pu ca'anéeri jín tí'imuari'e a'íjna jemi ti a'íj pua'a 'een. ³⁵ Ajta a'íin ti ca'anéeri jín tejé'emuari'e a'u mej é'eche í teitestemua'ame'en a'íjna ti tí'ira'aíjte'e, a'íi pu caí a'uun rusén jín huateáturaasin a'ujna. Majta a'íin ti yaujra'an pú'leen, a'úu pu yeehui huateáturaasin tíj na'a rusén jime'e.

³⁶ A'íj pu jín, ti pua'a niyen huárini inee, i nej neajta yaujra'an pú'leen, nej ni amua'irájtuaani sej si ruxiéhua á'ujujhua'ane'en, ayée xu xaa ne'u ruxiéhua á'ujujhua'ane'e xá'aju'un, tzáte'e. ³⁷ Nee nu hui niyen ramua'aree sej se'íjna jetze airáne se'íjna í Abraham teecan. Mí seajta mú'leen, xu'uri siyen á'ujca'ane sej siyen naajé'ica se'íjna jime'e sej caí ché'e ranamujracu a'íj nej tejá'amua'ixaate'e. ³⁸ Ayeé nu ne'íjna jín tejá'amua'ixaate'e a'íj nej yeehui neri ne'uun tejá'usej í niyá'upua jemi. Seajta mú'leen, ayée xu che'atá sena'a tí'íjri'ire a'íj sej seajta tiráanamujri'i í ruyá'upua.

³⁹ Mat'íj mi miyen tiu'utaniú tijín:

—Teen tu yeehui rájya'upuaca'a te'íjna í Abraham teecan.

Aj pu'i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tǵjǵn:

—Tǵ pua'a yeehui siyen yaújmua'ame'en pú'eene'en a'ǵjna í Abraham teecan, ayée xu che'atá sena'a rǵ'i titetiújcha'ii a'ǵj ti a'ǵin ajta rǵ'i ti'titiújcha'iica'a.

⁴⁰Ayee pu í éene'e, xu'uri siyen tiraaxǵ'epi'intare sej naajé'lica. Neajta inee, nee nu ne'ǵn pú'een seǵj ti ayén tejámuaatá'ixaa a'ǵjna ti ayén ti'ayajna, í nej neajta niyen ráanamujri'ǵi ne'ǵjna jemi í Dios. Capu yeehui ayén tí'ǵjri'irejca'a a'ǵjna í Abraham teecan. ⁴¹Ayee xu siyen a'ǵj pua'a titetiújcha'ii a'ǵj ti ajta rici í á'amuaya'upua.

Matǵ'ǵj mi miyen tiu'utaniú tǵjǵn:

—Catu yeehui huanú'ihuaca'a huá'a jetze í mej ruseǵjtajmee patǵj mú'ee. Seǵj pu'u yeehui a'ǵin pú'een í tej rájya'upua. A'ǵi pu yeehui a'ǵin pú'een í Dios.

⁴²Aj pu'i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tǵjǵn:

—Tǵ pua'a yeehui a'ǵin Dios á'amuaya'upua pú'eene'en, mú'een xu nexǵ'leve'e xá'aju'un a'ǵiné a'úu nu a'uvé'emej í jemin. Canu yeehui neseǵj nena'a niyen a'uvé'emej sino a'ǵi pu yen neja'uta'íteca'a.

⁴³¿A'ǵiné 'een jǵn secaǵ nejaú'itǵie a'ǵj nej tejá'amua'ixaate'e? Caxu xaa ne'u yaú'itǵie a'ǵiné secaǵ ahuaujca'ane sej ra'ancuré'an a'ǵj nej ti'ixa.

⁴⁴Mú'een xu yeehui se'ǵjna jetze ajtéme'ecan í tiyaaru'u. A'ǵi pu a'ǵin pú'een í á'amuaya'upua. Seajta mú'een, ayée xu'u sena'a se'ǵjna jǵn siyen rá'astǵjre'e a'ǵj ti tí'ǵjxe'leve'e í á'amuaya'upua. Tǵj na'a ti huataseǵjre í teáata'a ti yú e'iré'ene, a'ǵi pu yeehui tí'itecuí'lica. Capu ja'anáj tzáahuati'ira'a jǵn tiu'utaxájtaca'a. A'ǵi pu yeehui nain jǵn tí'ihua'itaca.

Tǵj na'a ti ayén tí'ihua'i, a'ǵi pu jetzen airáninei í tzajta'an a'ǵjna ti hua'itzi pú'een. Ayej xaa ne'u, a'ǵi pu a'ǵin pú'een ti tí'ihua'itaca. Ajta tǵj na'a ti hua'itzi pú'een, a'ǵj pu jetzen airáninei.

⁴⁵Mǵ neajta inee, ayée nu tzáahuati'ira'a jǵn tí'ixaxa'a. A'ǵj xu jǵn, caxu yeehui ná'atzaahuate'e.

⁴⁶¿Ni seǵj mú'ejmi jetze ti ajtéme'ecan ayén ti'tǵj jǵn ná'axǵje'e a'ǵjna jime'e nej ti'tǵj jǵn auteáǵturaa í Dios jemi? A'ǵiné capu rǵ'irǵi sej siyen huá'ǵni, ayée pu huataújmua'a nej niyen tzáahuati'ira'a jǵn tejá'amua'ixaate'e. Tǵ pua'a ayén, ¿a'ǵiné yeehui 'een jime'e secaǵ ná'atzaahuate'e? ⁴⁷Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. A'ǵjna ti Dios jetze ajtéme'ecan ayén rá'astǵjre'e a'ǵj ti tí'ixa í Dios. Seajta mú'een, ayée xu 'een jǵn caǵ siyen rá'astǵjre'e se'ǵjna jime'e sej caǵ Dios jetze ajtéme'ecan.

Cǵristu'u pu amuacaǵ huataseǵjre caǵ a'ǵjna í Abraham teecan

⁴⁸Majta a'ǵime í mej tí'ajta teyujta'a, ayée mú tiraata'ixaa tǵjǵn:

—¿Ni yeehui caǵ ayén ti'ayajna a'ǵj tej tí'ixa pej piyen Samaria é'eme'ecan, ajta tiyaaru'u pu mú'etzi tzajta'a seǵjre'e?

⁴⁹Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa tǵjǵn:

—Capu tiyaaru'u neetzi tzajta'a seǵjre'e sino nee nu rǵ'i tiratá'aca í niyá'upua. Seajta mú'een, ayée xu méjca'i tinúutache ineetzi. ⁵⁰Mǵ neajta inee, canu yeehui neseǵj nena'a niyen rahuauhuau ti ja'atǵ rǵ'i tinaatá'an, sino seǵj pu'u xaa ayén rahuauhuau. A'ǵi pu yeehui a'ǵin pú'een ti tzáahuati'ira'a jǵn ayén tiraaxǵ'epi'intare'en. ⁵¹Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e. Tǵ pua'a ja'atǵ ayén

tirá'astijre'e a'ij nej tí'ixaxa'a, capu yehui ja'anáj raci'iti ti huámi'ini.

⁵²Jíme'en mu'u miyen ráanamua'jri'i, aj mú mi miyen tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Tu'uri yehui ramua'aree ti ayén ti'ayajna ti tiyaaru'u pu mú'etzi tzajta'a seijre'e. A'íi pu yehui Abraham huamí'i, majta a'íime í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a. Mí pajta mú'ee, ayée pepu'u yehui ti'ixa ti ayén nu'u, ti pua'a ja'atí ayén tirá'astijre'e a'ij pej ti'ixa, ti nu'u caí ja'anáj mi'ini.

⁵³¿Ni tzaa yehui piyen jaítze'e ve'ecán jín ti'itéjvee caí í ti'ítj ti jín ti'itéveeca'a í tayá'upua í Abraham? A'íi pu yehui xaa huamí'i. Majta a'íime í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a, a'íi mú majta huácuii. Ari mú'ee, ¿a'íné petí'ixa a'atani pej pírici?

⁵⁴Ajta a'íin Jesús, ayée pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Capu yehui ti'ítj vaire'e ti pua'a niyen nesej té'antzaahuate'e. A'ii pu a'íin pú'een ti ayén rí'i tinaatá'aca í niyá'upua, a'íjna í sej jíme'en siyen ti'ixa yee a'íi pu a'amua Dios pú'een. ⁵⁵Seajta mú'een, caxu yehui ramua'ate. Mí neajta inee, nee nu xaa ramua'ate. Tí pua'a niyen tejá'amua'ixaate'e yee canu ramua'ate, ayée nu tí'ihua'itaca setj mú'een. Mí neajta inee, nee nu xaa ramua'ate, neajta niyen rá'astijre'e a'ij ti tí'ixaxa'a. ⁵⁶Ajta yehui a'íjna í Abraham ti á'amua'upua pú'een, a'íi pu huataújtemua'ave a'íjna jíme'e ti ayén tirá'amtiejte'eca'a ti ayén raasej ja'anáj xicá'jra'an nej jetzen nain jín antínmua'areere. A'íi pu xaa raasej, ajta a'íjna jín huataújtemua'ave.

⁵⁷Majta a'íime í mej Israel jetze ajtémecan, ayée mú tiraata'ixaa tijín:

—¿Ni tzaa yehui piyen raasej pe'íjna í Abraham teecan? Capu a'ij tí'iri'iri, a'íné capej xi piyen hua'apuate japuan tamuáamuata'a nine'ira'a rájcha'ii.

⁵⁸Ajta ayén tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús tijín:

—Ayee nu tzáahuati'ira'a jín tejá'amua'ixaate'e. Tí'ij caí xi Abraham huasejre, nee nu neri seijre'eca'a.

⁵⁹Jíme'en mu'u miyen tiráanamua'jri'i, aj mú mi tetej titú'utu í mej jín raateátu'asixi'ín. Ajta a'íin Jesús huateú'avaataca'a. Aj pu'i a'uun huirájraa a'ujna teyujta'a.

Jesús pu raarújte ja'atí ti aracúuni'i huanú'ihuaca'a

9 Tí'ij a'uun a'atamé'ecaa, Jesús pu ja'atí huasej ti aracúuni'i pu huanú'ihuaca'a. ²Majta a'íime í mej Jesús jamuan á'ujjuhua'ane'e, ayée mú tiraata'íhua'uri'i tijín:

—Maestra, ¿a'atani yehui ayén auteájturaa í Dios jemi ti ij a'íin ayén te'aracúuni'i huanú'ihua? ¿Ni qui a'íin auteájturaa ca'ín í vaújsimua'ame'en?

³Aj pu'i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Capu yehui ja'atí auteájturaa í Dios jemi. Capu amíjna ja'atí ayén auteájturaa, camu majta í vaújsimua'ame'en. Ayee pu yehui tiráaruu ti ij ayén huatasejre'en í jemin a'ij ti Dios tiraayí'iti a'íjna jíme'e í rumuári'eril'ire'ara'an. ⁴Ayee pu ruxe'eve'e tí'ij auj tújca'ari tzajta'a píti'irici tej tiyen tel'ijna jetze tiu'umuári'en Dios ti jín ayén yen

neja'uta'íteca'a. Pu'uri yeehui a'ájna teja'uré'enejsin ti huatética'ari. Capu ch'ée ri'irísta a'ame a'ájna ti ja'atí ayén tiu'umuári'en. ⁵Ijii, netí'ij nauj niyen huaca fiyen chaanaca japua, ayée nu tí'ivaire'e huá'a tzajta'a í teite t'ij tatzari ti jín huá'a japua huáneeri'i mej mi miyen ti'it'ij huasej mat'ij mena'a pua'amé í mej yen japuan huachéjme í chaanaca japua. —Ayeé pu tihua'utá'ixaa.

⁶Tí'ij ayén tiu'utaxájtaca'a, aj pu'i, a'íin á chuaata'a e'erájtztzee. Ajta, ru'íjci'e jín rajrú'üne í xarij. Aj pu i ra'arápitijri'i á j'i'seáara'an jetze a'ájna ti arácun. ⁷Ajta ayén tiraata'ixaa tijín:

—Aricu yeehui, u pá'ume'en pe'újna a'u ti j'é'ejmuaa ti ayén téja'arájtehuuaa tijín Siloé.

(Ayeé pu huataújmu'a a'ájna í niucari tijín: ti huata'ít'i'ihuaca'a.)

Aj pu'i u á'ume a'ájna í ja'ati, ajta acáujista'ante. Tí'ij jí mú a'uvé'emej. Pu'uri ayén atáneerica'a. ⁸Majta a'íime í mej á vejli'i a'uchéejme'ecaa a'u ti é'echejca'a a'ájna í ja'ati, majta a'íime, í mej mejm'i miyen rasejracaa tí'ij a'íin auj limojna huauca'a, ayée mú tiu'utaxájtaca'a tijín:

—¿Ni caí yeehui a'íin pú'een ti ayén a'uun a'utacáí á'aye'i ti ij limojna hua'utáhuavii í teite?

⁹Seica mú miyen tiu'utaxájtaca'a ti nu'u a'íin pú'een. Majta seica miyen tijín:

—Capu yee a'íin pú'een, sino ayée pu'u na'a seijre'e t'ij a'ájna.

Ajta a'íin, ayée pu tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Nee nu yeehui ne'ín pú'een.

¹⁰Matí'ij mi miyen tiraata'íhua'uri'i tijín:

—¿A'iné ye'í pete'atáneerica'a?

¹¹Aj pu'i ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—A'íjna yeehui í mej miyen ratamuá'amuaa tijín: Jesús, a'íi pu xarij huateáru'üne, ti'iquí yeehui na'arápitijri'i yé nej'íi jetze. Aj pu'i ayén tinaata'a'íj nej nu'u ne'uun u á'ume'en ne'újna Siloé, a'u ti j'é'ejmuaa nej nu'u ni aránja'usixi'in. Netí'ij yeehui ni u á'ume, neajta aránja'usixi. Aj nu ni niyen mé úuneerica'a. —Ayeé pu tihua'utá'ixaa.

¹²Matí'ij mi miyen tiraata'íhua'uri'i tijín:

—¿A'úné a'ij 'é'en a'íjna í ja'ati?

Ayeé pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Canu yeehui mé'e yé'emua'aree.

**A'íime í mej tí'ajta teyujta'a,
a'íi mú chuere'e, majta camu
a'ij tirájteuve a'ij mej rici**

¹³Matí'ij mi ya'uví'it'í me'íjna ti aracúuni'i a'ímej jemi í fariseos.

¹⁴Ajta, ayée pu a'ájna p'tí'irijcaa a'ájna xicájra'an jetze mej jetzen ruse'upi tí'ij Jesús ayén raateáru'üne í xarij, ajta tiráhuua. ¹⁵A'íj mú jín, a'íime í fariseos majta miyen tiraata'íhua'uri'i a'ij ti a'íin te'atáneerica'a. Ajta a'íin ja'atí ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—A'íi pu yeehui na'arápitijri'i yé nej'íi jetze. Neajta niyen aránja'usixi. Ajta íjii, nee nu yeehui neri mé únee.

¹⁶Majta í mej huá'a jetze ajtémecan í fariseos, ayée mú tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Capu yeehui a'uun é'eme'ecan í Dios jemi a'íjna a'iné capu ayén rá'astijre'e a'íjna jime'e í xicaj tej jetzen tase'upi.

Majta seica miyen tijín:

—¿A'iné yeehui tí'iri'iri ti ja'atí ayén huárini ti huápi'i ruxe'eve'e ti pua'a ayén nu'u te'uteáturaavecure'en í Dios jemi?

A'íj pu jín, seica mú seicié tí'ixajtaca'a. Majta í seica, seicié mú majta tí'ixajtaca'a. Camu naími'i ruxí'ej mena'a miyen tí'ixajtaca'a.

¹⁷Matí'ij miyen majtáhua'a tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—Pajta mú'ee, ¿a'iné yeehui petí'imua'atze ja'atí ti pírici?, a'iné a'íi pu timuáahuaa pej pi atáneereca'a.

Ajta a'íin ja'atí ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—A'íi pu yeehui Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a.

¹⁸Majta a'íime í mej a'uun tí'ajta teyujta'a, camu rá'antzaahua ti ayén aracúuni'i huanú'íhuaca'a, ti ari huarúj ti i ari atanee íjii, icu. Matí'ij mi miyen hua'uta'ajjtaca'a mej mi u a'uvé'uju'un í vaújsimua'ame'en.

¹⁹Ayee mú tihua'uta'íhua'uri'i tíjín:

—¿Ni tzaa yeehui a'íin pú'een á'amuyauj? ¿Ni a'íin pú'een sej siyen tí'ixa yee aracúuni'i pu huanú'íhuaca'a? ¿A'iné yeehui auj tí'iri'iri ti ari mé úneec?

²⁰Majta a'íime í vaújsimua'ame'en, ayée mú tiu'utaniú tíjín:

—Ayee tu xaa ramua'aree ti a'íin tayauj pírici, teajta yeehui ramua'aree ti aracúuni'i huanú'íhuaca'a. ²¹Mí teajta iteen, catu xaa ne'u ramua'aree a'íj ti 'een jime'e ti ayén ari mé úneec nusu ja'atí ti ayén raarújte. Setá'aj yeehui siyen tiraata'íhua'u a'iné, pu'uri vásta'a. A'íi pu ajta ruseíj tiu'utaxájtaca'a

²²Ayee mú 'een jín tiu'utaxájtaca'a í vaújsimua'ame'en a'iné mehuá'atziiine'eca'a a'ímej í mej a'uun teyujta'a tí'ajta, í mej majta meri miyen tiraaxí'epi'íntare mej mi ru'irá'ite me'újna teyujta'a ja'atí ti na'a ti ayén tiu'utaxáj yee Jesús pu nu'u a'íin pú'een í Cirístu'u ti Dios

ra'antíhua'u. ²³A'íj mú jín miyen tiu'utaxájtaca'a í vaújsimua'ame'en yee matá'aj raata'íhua'u me'íjna a'iné a'íjna í hua'ayauj pu'uri vástaca'a.

²⁴Majtahua'a mú miyen raatajé me'íjna ti aracúuni'i huanú'íhuaca'a. Ayee mú tiraata'ixaa tíjín:

—Patá'aj piyen pena'a rí'i tiraatá'an í Dios. Pajta caí yeehui piyen rí'i tiraatá'acare'en pe'íjna í ja'ati a'iné a'íi pu ateáturaave í Dios jemi.

²⁵Ajta a'íin, ayée pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Tí pua'a yeehui ayén ateáturaave í Dios jemi nusu caí, canu xáahuí a'atzu ramua'aree, sino ayée nu xaa ramua'aree nej amuacá aracúuni'i. Mí neajta íjii, nee nu hui mé úneec.

²⁶Matí'ij mi miyen tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—¿A'iné ye'í muáaruu? ¿A'iné ye'í timuáahuaa pej pi yeehui atáneere?

²⁷Aj pu'i ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Nu'uri amuaatá'ixaa. Seajta mú'een, caxu náanamujri'i. ¿A'iné 'een jime'e siyen raxí'eve'e nej neajtahua'a amuaatá'ixaate'en? Tij seajta mú'een siyen raxí'eve'e sej seajta jamuan á'ujjuhua'ane'en.

²⁸Majta miyen jeíhua mú a'íj pua'a tiraata'ixaa tíjín:

—Aa neti'íjtá ne'u. Mú'ee pej yeehui pe'íjna jamuan á'uche'ecan, tzíte'e. Teajta iteen, teen tu tiyen rá'astijre'e te'íjna í Moisés teecan. ²⁹Teen tu yeehui tiyen ramua'aree ti Dios ayén jamuan tiu'uxájtaca'a í Moisés. Ajta, jíme'en a'íjna í ja'ati, catu yeehui a'atzu ramua'aree a'u ti é'eme'ecan.

³⁰Aj pu'i ayén tiu'utaniú a'íjna í ja'ati tíjín:

—¿Ni caí ne'u icu? Mú'een xu caí ramua'aree a'u ti é'eme'ecan. Mí ajta, a'íin ayén naarújte nej ni niyen atáneere. ³¹Ayee tu yeehui ramua'aree

ti Dios caí ayén ranamua ja'atí ti ayén ateáturaave í jemin. Dios pu xaa ayén ranamua a'íjna í ja'ati ti ayén rana'amiche, ajta ti ayén rá'astijre'e a'ij ti Dios t'í'ijxe'leve'e. ³²Capu yeehui ja'anáj ja'atí ayén tiráanamujri'i ti sejí ayén raarújte a'íjna ti aracúuni'i huanú'ihuaca'a ti ij ayén atáneerica'a á'ara'ani. ³³Tí pua'a hui caí Dios jemi é'eme'ecantacache'e, capu a'ij riníiche'en ti naarújte'enche'e ineetzi. —Aye pu tihua'utá'ixaa.

³⁴Majta a'íime miyen tiraata'ixaa tijín:

—Nain pej jín auteájturaa í Dios jemi mú'ee, tíj na'a pej yeehui piyen huanú'ihuaca'a ti yú e'iré'ene. ¿Ni tzaa mú'ee piyen auté'aca'ane pej piyen titáamua'aten? —Aye mú tiraata'ixaa.

Majta ru'irá'iteca'a.

Jesús pu nu'u hua'ajté'axi a'ímej í mej teyujta'a tí'ajta

³⁵Ajta a'íin Jesús, ayej ráamua'areeri'i mej miyen ru'irá'iteca'a. Tí'ij ayén yá'uteu a'íjna í ja'ati, ayée pu tiraata'ixaa tijín:

—¿Ni piyen rá'atzaahuat'e pe'íjna ti teáata'a jetze airaújnejjte?

³⁶Aj pu'i a'íin ja'atí ayén tiraata'íhua'uri'i tijín:

—Nevástara'a yeehui, ¿a'atani a'íin pírici nej ni niyen rá'antzaahuat'e'en?

³⁷Jesús pu ayén tiraata'ixaa tijín:

—Pepu'uri yeehui raasefj. Jee xaa ne'u ayén ti'ayajna, a'íi pu á jamuan ayén ti'ixa.

³⁸Ajta a'íin tevi ayej tiraata'ixaa tijín:

—Nevástara'a, nee nu yeehui muá'atzaahuat'e.

Aj pu'i raateánajcheca'a. ³⁹Ajta a'íin Jesús ayén tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Aye nu yeehui ne'íjna jín a'uvé'emej íiyen chaanaca japua nej ni hua'uxíjte'en naíjmi'ica í mej yen huachéjme íiyen chaanaca japua, mej mi miyen atanéjne'ere a'íime í mej aracúcu'unijmee, mej mi majta yeehui miyen aracúcu'unijmé'e muá'ara'ani a'íime í mej nu'u miyen atanéjne'e.

⁴⁰Majta seica í fariseos, a'úu mú vejli'i a'uté'uuca'a. Mat'í'ij miyen ráanamujri'i a'ij ti tiu'utaxájtaca'a, mat'í'ij mi miyen tiraata'íhua'uri'i tijín:

—¿A'ii nu'u ye'í? ¿Ni tzaa yeehui teajta iteen aracúcu'unijmee?

⁴¹Aye pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Tí pua'a yeehui siyen aracúcu'unijme'eni ti ij caí ti'itíj a'ij tejamuá'amitiejte'e, capu ri'íríista á'ame'enche'e ti ja'atí ti'itíj jín mú'ejmi jetze te'ujpuá'ajte'en. Mí seajta mú'een, ayée xu yeehui ti'ixa sej nu'u siyen atanéjne'e ti ij nain jín tejamuá'amitiejte'e. A'íj xu jín, seúche'e xu á'aturaave í Dios jemi.

A'íjna ti huá'ajye'emua, ajta a'u ti e'iténine'i

10 'Aye nu yeehui tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'lira'a jíme'e. Tí pua'a ja'atí a'uun a'uteároute cáne'axi tihua'acúraa, ti pua'a caí a'uun a'uteároute a'utí e'iténine'i sino ti pua'a ancuré'ara'ani í tejcuá jetze, a'íi pu nahua'ari pú'een, ajta ti tí'itecui'ica.

²Mí ajta, a'íin ti yeehui a'uun a'uteároute a'u ti é'epueerta, a'ii pu a'íin pú'een ti huá'ajye'emua í cáne'axi. ³Ajta a'íin ti tí'icha'íi a'u ti é'epueerta, a'íi pu tira'antácuune'esin tí'ij a'uun a'uteároute a'íjna ti

huá'ajye'emua. Majta a'fíme í cáne'axi, a'fí mú yeehui ranamua í niúucare'ara'an. Ajta a'fín ja'atí ayén huá'ajee a'ij mej ántea'arua seij ajta seij. A'fí pu ajta huá'irájajpua.

⁴Tí'ij ari naíjmi'ica huirájáapuan í ruye'emua, a'fí pu huá'a cujta'a auumé'e a'ame. Majta a'fíme amuacáí mú huajú'un muá'aju'un í jemin a'iné a'fí mú rá'aste a'ij ti a'fín tihuá'ixaate'e. ⁵Camu ja'anáj miyen huajú'u muá'aju'u jemin seij í mej caí ramua'ate. Camu xaa ne'u, sino muataúuruuna í jemin a'iné camu yeehui ramua'ate í niúucare'ara'an a'fjna í ja'atí í mej caí ramua'ate.

⁶Ayee pu tihua'utá'ixaa í Jesús a'fjna jime'e í niuucari. Majta a'fíme, camu yaú'itíee muá'araa a'ij ti a'fín tihua'utá'ixaa.

**Jesús pu a'fín pírici í ta'anténine'i
a'u mej a'uteárute cúrajta'a**

⁷A'ij pu jín, Jesús ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'lira'a jime'e. Nee nu yeehui ne'fín pú'een í ta'anténine'i í mej jetzen uteárute í cáne'axi u cúrajta'a. ⁸Matíj mena'a mej miyen amuacáí huataseíjre necaí inee, a'fí mú nahua'ari pú'eene'e, majta mej tí'itecui'ica. Mí ajta, a'fíme í cáne'axi, camu yeehui huá'unamuajri'i a'ij mej tíu'utaxájtaca'a.

⁹Nee nu yeehui ne'fín pú'een í ta'anténine'i. A'atí ti na'a ti ayén a'uun a'uteárute a'fjna jime'e ti ná'antzaahuate'en ineezi, a'fí pu ruuri huateáturaasin tíj na'a rusén jime'e. A'fí pu yeehui ruxiéehua huiráayel'icaa a'ame, ajta uteáru'ipiche'e a'ame. Ruxiéehua pu rateuni í tíjín huateújvaire'en.

¹⁰Ajta a'fín nahua'ari, ayée pu'u yeehui 'een jín u a'uvé'emej ti ij tiu'unáhua'an, ti ij ajta titéecui'ini, ti ij ajta naíjmi'ica antipua'ajte'en. Mí neajta inee, ayée nu yeehui 'een jín mú a'uvé'emej mej mi ruuri muá'ara'ani, ti ij ayén tihuá'aci'iti nain a'ij ti tí'iseijre'e í mej jín huataújtemua'ave tíj na'a rusén jime'e.

**Jesús pu ayén tihuá'amua'ate
a'fjna jime'e í ti huá'ajye'emua**

¹¹Nee nu yeehui ne'fín pú'een i nej xí'epi'ín jín seijre'e, i nej neajta niyen huá'ajye'emua í cáne'axi. Neajta nu niyen huámi'ini huá'a jetze me'ecan. ¹²Ajta a'fín í mej raatá'a ti tiu'umuári'en, capu yeehui a'fín pú'een í ti huá'ajye'emua í cáne'axi. A'íj pu jín, ti pua'a raasejí ti 'fíra'ave e'evé'eme, a'fí pu án huajaúhua'axiisín, ajta huataúruuna. Aj pu'l, a'fín 'fíra'ave huá'a tzajta'a a'uun a'uteáruti, ajta huaja'ucuíjxi'isín í cáne'axi. ¹³Ajta a'fín í ja'atí ayén huataúruuna a'iné ayée mu'u raatá'a ti tiu'umuári'en na'a, ajta capu yeehui a'atzu jetzen ruxe'eve'e a'ij ti tihuá'aruuren í cáne'axi, icu.

¹⁴Mí neajta inee, nee nu yeehui ne'fín pú'een i nej rí'i tí'itevij, i nej neajta huá'ajye'emua í cáne'axi. Nee nu huá'amua'ate ne'fímej í cáne'axi. Majta a'fíme í cáne'axi, a'fí mú yeehui nemua'ate ineezi. ¹⁵Ayee pu che'atá na'a nemua'ate í niyá'upua. Neajta inee, ayée nu che'atá nena'a ramua'ate í niyá'upua. Neajta nu huámi'ini huá'a jetze me'ecan í cáne'axi.

¹⁶Nee nu yeehui neajta huá'a cujta'a huaméj seica í cáne'axi í mej

caí huá'a jetze ajtémecan a'ímej í mej íyu seijre'e cúrajta'a. Aye pu yehui ruxe'eve'e nej ni niyen huaja'uvé'ejajpuan. A'íi mú majta ra'lancuré'asin í neniucu. Naíjmi'í mú í cáne'axi, matíj mena'a pua'amé, a'úu mú sefire'e muá'aju'u seíj tzajta'a í cúraa. Ajta, seíj pu'u yehui huá'a cujta'a a'umé'e a'ame.

¹⁷Aye pu yehui 'een jín niyá'upua neetzi xe'eve'e a'liné nee nu huámi'ini nej ni neajtahua'a huatarún.

¹⁸Capu ja'atí ná'ari'iraj ineetzi sino nexí'eví'ira'a nu jín mi'ini. Nee nu yehui ne'íjna jín antínmua'aree nej ni niyen ahúanca'ane nej huámi'ini. Neajta ne'íjna jín antínmua'aree nej ni neajtahua'a huatarún. Aye pu a'íjna jín tinaa'íjca í niyá'upua. — Aye pu tihua'utá'ixaa.

¹⁹Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a í Jesús, aj mú mi já'ita'a a'utacíj a'íime í mej a'uun tí'ajta huá'a teyujta'a í mej Israél jetze ajtémecan. ²⁰Mu'íití mú miyen tiu'utaxájtaca'a tíjín:

—Tiyaaru'u pu yehui tzajta'an seijre'e, ajta rutímua'í. Caxu siyen rá'atzaahuat'e.

²¹Majta seica miyen tiu'utaxájtaca'a tíjín:

—Capu yehui ri'irí ti ja'atí ayén tí'ixajta ti pua'a ayén tiyaaru'u tzajta'an seijre'e. ¿Ni tzaa tiyaaru'u ayén raayí'iti ti ayén yehui raarújte'en ja'atí ti ayén arácun? Capu xaa ne'u. —Aye mú tiu'utaxájtaca'a.

**Jesús pu ayén tihua'ixaate'e
ja'atí ti pírici**

²²Pu'uri a'atzu á'ateevi'ica tí'ij ari vejli'í pítí'irijcaa matí'ij miyen me'íjna jín tí'iyeste ja'anáj mej miyen

tiu'utátu í teyuu. Pu'uri ajta a'ájna pítí'irijcaa ti huáseevi'í á'aye'í. ²³Ajta a'íin Jesús, a'úu pu á'uche'ecane'e a'ujna teyujta'a, a'u ti te'ejtétaavij ti Salomón rá'ajtaahuaca'a. ²⁴Majta miyen ajteáxiireca'a í jemin a'íime í mej me'uun tí'ajta teyujta'a. Matí'ij mi miyen tiraata'ixaa tíjín:

—Capej yehui piyen tá'aviitze'e. Patá'aj piyen tzáahuatí'ira'a jín taatá'ixaate'en ti pua'a pe'ín pú'een í Ciriistu'u nusu pecaí.

²⁵Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Nee nu hui xaa neri amuaatá'ixaa. Seajta mú'een, caxu ná'antzaahua. A'íjna í nej jín niyen rici ti huápi'í ruxe'eve'e, ayé nu yehui ne'íjna jín niyen rici niuucájtze'en í niyá'upua. Ajta, a'íi pu a'íjna jín ayén tí'inexa.

²⁶Mí seajta mú'een, caxu yehui ná'atzaahuat'e a'liné caxu huá'a jetze ajtémecan í cáne'axi í nej huá'ajye'emua.

²⁷Ajta a'íime í cáne'axi, ayé mú nenamua a'ij nej tihua'ixaate'e. Nee nu yehui huá'amua'ite, majta miyen ná'astijre'e ineetzi. ²⁸Aye nu yehui hua'atá'aca mej miyen ruurican huateáturan tíj na'a rusén jime'e. Camu ja'anáj antipua'ari; capu yehui ri'irí ti ja'atí ayén ná'ajajpuani'í.

²⁹Ajta niyá'upua, í ti ayén naatátu a'ímej í cáne'axi, a'íi pu nain jín antiújmua'aree. Capu yehui ajta ri'irí ti ja'atí ayén rá'ajajpuani'í.

**Jesús pu tihua'ixaate'e
a'ímej í mej níniu'ucacu**

³⁰'Teen tu naíjmi'í, seíj tu tena'a pírici í niyá'upua, neajta inee. —Aye pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

³¹Majta a'íime í mej me'uun tí'ajta teyujta'a, majtáhua'a mú tetej titú'utu mej mi me'íjna jín raateátu'asixí'in.

³² Aj pu'i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Nee nu neri jéfhua tejámuaatasejrate a'ij nej rici ti i'i x'í'epi'in. ¿Ti'itájni si jín pí tínaateátu'asixi'isin? ¿Ni qui a'ijna jime'e nej raarújte, na'ari ti'itíj jín, ne'u?

³³ Matí'ij mi miyen tiraata'ixaa tijín:

—Catu yeehui tel'ijna jín muaateátu'asixi'isin pej piyen ti'itíj jín rici ti i'i x'í'epi'in, sino ayée tu 'een jín muaateátu'asixi'isin pej piyen a'ij pua'a ti'ixa í Dios jemi, a'iné mú'ee pepu'u, tevi pena'a pírici. Pajta piyen tí'asejrate pej nu'u Dios pú'een. —Ayee mú tiraata'ixaa.

³⁴ Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—¿Ni caí ayén té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze ti nu'u Dios ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í mej a'ímej jemi raateájtuaa í runiuuca? Ayen tijín: “Ayee pu nu'u yeehui ayén tihua'utá'ixaa ti nu'u ayén hua'utamúa'a tijín: Diosi mej nu'u pú'een.” ³⁵ Dios pu ayén hua'utamúa'a a'ijna jime'e mej nu'u diosi pú'een. Ajta capu yeehui ri'irí tej tiyen ra'uré'uuna tel'ijna ti ari té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze.

³⁶ Tí pua'a Dios ayén hua'utamúa'a, ¿a'iné tej tiyen raatámua'ati tel'ijna ti niyá'upua huateúra'ate, ajta yen ya'uta'íteca'a íyien chaanaca japua? ¿Ni qui tiyen che'atá tena'a raatámua'ati a'ij ti Dios ari hua'utamúa'a í seica? A ni'ijtá ne'u. A'ij pu yeehui jín, ¿a'iné siyen sel'ijna jín tí'inexajtzi'i sel'ijna jime'e nej niyen tejámuaatá'ixaa yee nee nu ne'ín pú'een í yaujra'an í Dios?

³⁷ Setá'aj ná'atzaahuate'e ti pua'a yeehui niyen che'atá nena'a rijca a'ij ti ajta rici í niyá'upua, na'ari ti pua'a necaí nena'a, setá'aj caí ná'atzaahuate'e. ³⁸ Jee xaa, ti pua'a

niyen nena'a rijca a'ij ti ajta a'íin rici, seajta secaí siyen ahuatájca'anen sej yeehui ná'antzaahuate'en, ayée nu tejámuaatá'ixaate'en setá'aj siyen sena'a té'atzaahuate'e sel'ijna jime'e a'ij nej rici sej si siyen yeehui ráamua'aree, seajta yaú'ítiee xá'ara'ani tej tiyen naími'i sefj tena'a pírici, í niyá'upua, neajta inee. — Ayee pu tihua'utá'ixaa.

³⁹ Majtahua'a mú miyen tí'itese'eca'a mej mi raateévi'i. Mí ajta a'íin, huá'a jetze ajtáaraa.

Jesús pu antáaraa u jetze pújme'en játe'ana jetze í Jordán

⁴⁰ Aj pu'i a'uun antáaraa í Jesús u jetze pújme'en í játe'anara'an jetze a'ujna u Jordán. A'uu pu a'ará'a a'utí amuacaí a'íin huámuai'ivijhuaca'a a'ijna í Juan. A'uu pu a'uteájturaa.

⁴¹ Majta mu'iití mú u e'iré'ene í jemin. Ayee mú tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Capu yeehui ja'anáj ayén huaríj a'ijna í Juan ti'itíj mej jín a'ij tira'utasej a'ijna jime'e mej r'í'i tiraateájtuaani í Dios. Mí ajta, tíf na'a mej miyen tiu'utaxájtaca'a mel'ijna jime'e í Jesús, ayée pu yeehui ayén ti'ayajna. —Ayee mú tiu'utaxájtaca'a.

⁴² Majta mu'iití mú me'uun huataájtuaa í Jesús jemi.

Jesús pu tiú'unamuajri'i a'ijna jime'e í Lázaro

11 Ajta sefj pu tí'icui'lica'a ti ayén ántehuaaca'a tijín Lázaro. A'uu pu e'echéjme'e chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa tijín Betania. A'uu mú majta e'echéjme'e í juutzeájra'an, a'ijna í María, ajta í Marta í ti i'i cu'utzeáara'an. ² Ajta a'ijna í María, a'ii pu a'íin pú'een ti ra'avé'exiri'iri'i í tavástara'a a'ijna jime'e ti naa

teáarí'e. A'íi pu ajta ra'anáhuatzi'iri'i í rucipúa jime'e í íicá'ra'an jetze. Ajta a'íin ihuáare'ara'an t'í'cu'i'ca'a, a'íjna í Lázaro. ³Mat'í'ij mi me'ín jútuzimua'ame'en miyen tiraatániuucajte í Jesús tijín:

—Tavastara'a, a'íi pu yeehui t'í'cu'i'i a'íjna í pej raxí'eve'e.

⁴Ajta a'íin Jesús, t'í'ij ayén ráamua'areeri'i, ayée pu tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Capu yeehui a'íjna jín tijcu'i'ineca'a ti i huámi'ini sino mej mi rí'i tiraatá'an í Dios. Ayee pu ajta a'íjna jín Dios ayén rí'i tinaatá'asin ineetzi, i nej yaujra'an pú'een.

Jesús pu jíme'en ti'ixa a'íjna jime'e ti Lázaro huam'íi

⁵Jesús pu huá'axe'eve'eca'a a'íjna í Marta, ajta í juutzeá'ra'an, ajta a'íjna í Lázaro. ⁶Mí ajta a'íin, t'í'ij ayén ráamua'areeri'i ti nu'u t'í'cu'i'i a'íjna í Lázaro, aúche'e pu a'uun a'uteájturaa hua'apua xicaj a'u ti a'ij éene'e á'aye'i. ⁷Aj pu'i ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e ayén tijín: —Tiché'e yeehui teajtáhua'a te'uun a'atanén u Judea.

⁸Mat'í'ij mi miyen tiraata'ixaa tijín: —Maeestru, capu xi yeehui a'achú á'atee mej miyen tiu'utése mej muateatu'asixi'ín tetej jime'e. ¿Ni tzaa pajtáhua'a pe'uun a'atanéjsin?

⁹Ayee pu tiu'utaniú a'íjna í Jesús tijín:

—¿Ni yeehui caí ayén á'atijti'i ti ayén huáneeri'i í xicaj jime'e a'achú cumu tamuáamuata'a hora japuan hua'apua? Capu ja'atí ayén te'íjca'acatá a'ame ti pua'a auj néeriste'e á'uche'ecane'en a'ine a'íi pu jín mé úunee a'íjna jime'e ti huáneeri'i íyien chaanaca japua.

¹⁰Tí pua'a yeehui a'íin ja'atí ayén tíca'ari tzajta'a á'uche'ecane'en, a'íi pu xaa a'íjca'acatá a'ame a'ine capu huáneeri'i. A'íj pu jín huatáci'ipe tej te'uun a'atanén.

¹¹Aj pu'i ayén tihua'utá'ixaa tijín: —A'íi pu yeehui huatácu í ta'amiigu a'íjna í Lázaro. A'uun nu a'atanéjsin nej ni ráajisten.

¹²Mat'í'ij mi miyen tiraata'ixaa a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e tijín:

—Tavastara'a, ti pua'a yeehui ayén cutzú, a'íi pu rí'i rujni.

¹³Ayee pu tihua'amitiejte'eca'a a'ímej ti Jesús a'íjna jín ayén t'í'ixajtaca'a ti ayén Lázaro cujcaa ti ij huaújse'upe'en na'a. Mí ajta, a'íjna í ti Jesús ayén t'í'ixajtaca'a, ayée pu huataújmua'a ti ayén huam'íi.

¹⁴Aj pu'i ayén e'ehuauritiécan jín tihua'utá'ixaa tijín:

—Pu'uri yeehui huam'íi a'íjna í Lázaro. ¹⁵Neajta nu niyen huatántemua'ave nej caí ne'uun a'utéveeca'a a'ine a'íi pu tejámuatéva'iri sej si siyen rá'antzaahuat'e'en set'í'ij raaseiiran a'ij nej huárini. Tiché'e yeehui te'uun á'uju'un a'u ti a'ij 'é'en. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

¹⁶Ajta a'íin Tomás í mej majta miyen ratamuá'amua tijín í mej hua'apua pú'een, a'íi pu ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í seica tijín: —Tiché'e yeehui teajta te'uun á'uju'un tej ti tiyen jamuan huácu'ini.

Jesús pu ayén tihuaú'ixaa mej nu'u majtáhua'a huatarújsin í mej meri huácu'ii

¹⁷Tí'ij Jesús a'uun a'ará'a u Betania, ayée pu ráamua'areeri'i tijín pu'uri ayén á'atee a'achú cumu muácua

xicaj mej ra'avá'ana a'íjna í Lázaro.

¹⁸A'uu pu vejlí'i p'jáj'arici a'ujna u Jerusalén a'achú cumu huaíca kilómetros. ¹⁹Mu'ití'í mú a'uun e'iré'lene a'íime í mej Israél jetze ajtéme'ecan a'u mej é'eché a'íjna í Marta, ajta a'íjna í María mej mi miyen hua'utéjpua'ajte'en í mej jín ruxieemíjte'e ti a'íin huá'ihuaara'a huamí'i. ²⁰Tí'ij a'íin Marta ayén ráamua'areeri'i ti nu'u Jesús e'evé'eme'ecaa, aj pu'i u á'ume ti ij ra'antinájche. Ajta a'íin María, a'úu pu a'uteájturaa u chí'lita. ²¹Aj pu'i Marta ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Nevástara'a, ti pua'a yeehui piyen yé huácatijche'e, capu mí'iníiche'e í ne'já'a. ²²Mí neajta inee, ayéé nu yeehui ramua'aree ti Dios aúche'e ayén muaatá'asin tíj na'a a'ij pej tiraatáhuaviira.

²³Jesús pu ayén tiraata'ixaa tíjín:

—A'íi pu yeehui ajtahua'a huatarújsin a'íjna í a'ihuáara'a.

²⁴Aj pu'i ayén tiraata'ixaa a'íjna í Marta tíjín:

—Nee nu yeehui niyen ramua'aree ti ajtahua'a huatarújsin a'ájna xicájra'an ti jetzen nain te'entipué'ajte, ti ajta Dios jetzen hua'ajjájpuua na'jmi'lica í mej meri huácuui.

²⁵Ajta a'íin Jesús ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Nee nu yeehui ne'ín pírici i nej hua'ajjáj'apuana ná'aye'i í mej meri huácuui, neajta nu niyen hua'atá'aca mej mi ruuri muá'ara'ani. A'atí ti na'a ti ayén ná'atzaahuate'e ineetzi, ti pua'a a'íin ayén huámí'ini, aúche'e pu ayén ruuri a'ame. ²⁶Ajta ja'atí ti na'a ti ayén rí'i tí'ti'újcha'íi, ti ajta ná'atzaahuate'e ineetzi, a'íi pu caí ja'anáj mí'ini. ¿Ni qui piyen té'atzaahuate'e pe'íjna jime'e?

²⁷Ayee pu tiraata'ixaa a'íjna í Marta tíjín:

—Jee xaa ne'u, nevástara'a. Ayee nu yeehui té'atzaahuate'e pej pe'ín pú'een í Ciri'istu'u, pajta pej yaujra'an pú'een í Dios, pej yen chaanaca japua e'icánejsin.

Jesús pu nu'u huaújyeineca'a a'u mej ye'avá'ana me'íjna í Lázaro

²⁸Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a, aj pu'i u á'ume u chí'lita. Tí'ij i avíitzi jín ya'utajé í rujuu. Ayee pu tiraata'ixaa tíjín:

—Pu'uri mé e'evé'eme í maestro. A'íi pu yeehui muajé'echu'ev'e a'ujna.

²⁹Jíme'en pu'u ayén tiú'unamuajri'i a'íjna í María, aj pu'i ca'anacan ájchee, ajta u á'ume í jemin.

³⁰Ajta a'íin Jesús, capúu xi a'uun a'uteáru'teca'a u chajta'a sino a'úu pu'u aúche'e a'utéveeca'a a'utí Marta ye'entinájche'ca'a. ³¹Majta í mej Israél jetze ajtéme'ecantaca'a, a'úu mú e'eré'ete'ecaa u chí'lita jamuan í María mej mi miyen ra'anpuá'ajte'en í mej jín ruxieemíjte'eca'a. Mat'íj miyen raase'j ti a'íin María ca'anacan ájchee, tí'iquí huirájraa u chí'lita, mat'íj mi me'ín raatavén. Ayee mú tiu'umuá'aj ti nu'u a'uun á'ume a'u mej ye'avá'ana í ihuáare'ara'an ti ij a'uun e'ehuaújyeinixi'ín.

³²Tí'ij María a'uun a'ará'a a'utí a'utéveeca'a a'íjna í Jesús, aj pu'i raase'j, ajta aítáve a'u ti e'era'íicajme. Aj pu'i ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Nevástara'a, ti pua'a yeehui piyen yé huatéveecache'en, capu ayén mí'iníiche'e í ne'já'a.

³³Tí'ij i Jesús ayén raase'j ti ruyeineca'a. A'íi mú majta ruyeineca'a a'íime í mej Israél jetze ajtéme'ecantaca'a, í mej majta

jamuan huajú'ucaa. A'fj pu jín jeíhua pu utéene í tzajta'an. Ajta jeíhua pu a'ij pua'a raatá'a.

³⁴Aj pu'i ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—¿A'uné jetze seye'avá'ana?

Matí'ij mi miyen tiraata'ixaa tijín:

—Mú a'utá'iyi'i, tavástar'a; patá'aj yeehui ya'utéeseij.

³⁵Aj pu'i huaújyeineca'a í Jesús.

³⁶Matí'ij mi miyen tiu'utaxájtaca'a a'íime í mej Israél jetze ajtémecantaca'a tijín:

—Casí'i yeehui, jeíhua pu raxí'eve'eca'a.

³⁷Majta seica miyen tiu'utaxájtaca'a tijín:

—A'fí pu yeehui seíj huarújte ti aracúuni'i. ¿Ni caí ayén tiraayí'itihua'a ti ij ayén raatá'an a'íjna í Lázaro ti caí huámí'ini?

Lázaro pu ajtahua'a huatarúj huá'a tzajta'a í mi'ichite

³⁸Ajtahua'a pu utéene í tzajta'an í Jesús. Aj pu'i a'uun a'ará'a a'u mej ye'avá'ana, a'u ti é'eteasta'a. Tetej pu a'itémuaaca'a a'ujna a'u ti a'utécun.

³⁹Aj pu'i ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Setá'aj yeehui ra'antá'in mi tetej.

Aj pu'i ayén tiraata'ixaa a'íjna í Marta, ti juutzeájra'an pú'een a'íjna ti huamí'i, tijín:

—Aru tavástar'a, a'ij pu pua'a yeehui teáarí'e, a'iné pu'uri ayén á'atee muáacua xicaj ti a'uun avé'enamí'ihuaca'a.

⁴⁰Aj pu'i Jesús ayén tiraata'ixaa tijín:

—¿Ni caí yeehui niyen

timuaatá'ixaa pej piyen raseijran í pej jín rí'i tiraatá'an í Dios ti pua'a piyen ná'antzaahuate'en? A'iné ni'íjtá ne'u.

⁴¹Matí'ij mi miyen ra'antá'íj í tetej. Aj pu'i Jesús júte'e á'ujneereca'a, ajta ayén tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Dios pej neya'upua. Ayee nu yeehui ne'íjna jín rí'i timuaatá'asin ne'íjna jime'e pej peri náanamujri'i.

⁴²Neu nu yeehui ramua'aree pej piyen ja'anáj ti na'a nenamua. Mí neajta niyen tiu'utaxájtaca'a ne'íjna jime'e mej jeíhua yeré'evee í teite mej mi miyen rá'antzaahuate'en pej yeehui yen neja'uta'íteca'a.

⁴³Tí'ij ayén tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús, aj pu'i ca'anín jín raatajé. Ayen tijín:

—Lázaro yeehui, patá'aj huirájra'ani íye pua'acíe.

⁴⁴Aj pu'i huirájraa a'íjna í ti huamí'icaa. Aúche'e pu cá'ljcatzi'ihuaca'a í iicájra'an jetze, ajta í muájca'are'ara'an jetze, a'íjna jime'e í c'íxuri í mej jín hua'acaícata muá'aye'í í mi'ichite. Ajta paaiu jín aránami'ihuaca'a í néerime'ara'an. Aj pu'i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Setá'aj yeehui tiracá'ari'i, seajta ra'utáxijta.

A'íime í mej teyujta'a tí'ivaire'e, maújchueere, majta mú rajé'icatacu me'íjna í Jesús

(Mt. 26:1-5; Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2)

⁴⁵Matí'ij miyen raaseíj a'ij ti huaríj í Jesús, mu'íití mú miyen huataújtuaa í jemin a'íime í mej Israél jetze ajtémecantaca'a, a'íime í mej majta e'iré'ene mej ramuaare me'íjna í María. ⁴⁶Mí majta seica, a'íimej jemi mú á'uju'un í fariseos. Majta mú hua'utá'ixa a'ij ti huaríj a'íjna í Jesús. ⁴⁷Matí'ij mi a'íime í mej me'uun tí'ajta teyujta'a, majta a'íime í fariseos, ayee mú hua'utajé í jueesi mej mi naími'i tiújseire'en. Ayee mú tiújihua'u tijín:

—¿A'iné yeehui terini? A'iné a'fí pu tí'ij pí na'a ayén ti'it'ij jín rici ti

ayén huápi'i ruxe'eve'e, í mej jín a'ij teja'useíra'a muá'ara'ani í teite. ⁴⁸Tí pua'a yehui tiyen raatá'acare'en ti ayén rijca, naími'i mú miyen huataújtuaasin í jemin. Majta a'íime í mej Roma ajtémecan, matí'ij miyen ráamua'aree, aj mú mi yehui yé uvé'enejsin, mej mi titá'ari'i nain í tej jín títetateí, íyiu teyujta'a, ajta íyien chuéjra'a japua, íyie Israél.

⁴⁹Aj pu'i seǵ ayén tiu'utaxájtaca'a, ti a'ájna'ímua a'íjna jín ti'itíveeca'a ti'itíj jime'e ti jaítze'le ve'ée í mej jín tí'ivaire'e u teyujta'a. Ayee pu ántehuaaca'a tíjín Caifás. Ayee pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Mú'een xu yehui caí ti'itíj mua'aree. ⁵⁰Capu yehui ayén tejamuá'amitiejte'e ti ayén jaítze'le titaatéva'iri ti seǵ na'a ayén huámi'ini huá'a jetze me'ecan í teite caí tej naími'i antipúa'are. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

⁵¹Capu ruseǵ na'a a'ij tirájteu a'ij ti tiu'utaxájtaca'a sino a'íi pu Dios jetze me'ecan raataxájtaca'a ti Jesús ayén nu'u huá'a jetze me'ecan mi'ini matíj mena'a Israél jetze mej ajtémecan.

⁵²Ajta nu'u, capu a'íime na'a sino a'íi pu nu'u ajta huá'a jetze me'ecan huámi'ini í yaújmua'ame'en í Dios í mej nu'u a'ímuá' a'ucaǵjme'e, ti ij a'íin nu'u ajta hua'uré'eseire'en mej mi seǵ mena'a teitejra'a pu'éene'e muá'ara'ani. ⁵³Tíj na'a a'ájna'ímua ti ayén tiu'utaxájtaca'a, a'íi mú miyen tiraaxí'epi'intare a'ij mej ye'í huáriní mej mi raajé'ica.

⁵⁴A'íj pu jín, Jesús caí ché'e rusejrata á'uche'ecane'e huá'a tzajta'a a'ímeǵ í mej Israél jetze ajtémecantaca'a. Tí'ij jí huirájraa a'ujna Judea. Aj pu'i a'uun a'ará'a a'ájna já'ahua'a ti á veǵli'i a'utacá'a a'u ti caí é'le ti'itijca'a. Aj pu'i chajta'a

a'uteájrupi ti ayén téja'arájtehuuaa tíjín Efraín. A'u'u pu a'uteájturaa, majta a'íime í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e.

**A'íi mú rahuaahuau a'íime
í mej tí'ivaire'e teyujta'a
me'íjna jime'e méjchueere**

⁵⁵Tí'ijta ari veǵli'i pítt'irijcaa matí'ij a'íime í mej Israél jetze ajtémecantaca'a miyen me'íjna jín tí'iyestehua'a í xicájra'an ti Dios jetzen tihua'utá'uuni'iri'i, mu'ití' mú me'uun curé'ecijxi mej mi me'uun a'ujnéen ánti Jerusalén mej mi amuacaí atí'íhuaxi'in a'ij ti ayén tiú'ujxe'eve'e mej mi miyen tiú'uyesten. ⁵⁶A'íi mú maúche'le rahuauca'a. Matí'ij me'uun a'uté'uuca'a me'újna teyujta'a, ayée mú tiú'íhuua'uraca'a tíjín:

—¿A'íné yehui timuá'amitiejte'e mú'etzi? ¿Ni caí yé uvé'enejsin ti yé tí'irámua'ariive'esin í mej tí'iyesten?

⁵⁷Majta a'íime í mej me'uun tí'ajta teyujta'a, majta í fariseos, ayée mú tiu'uta'a'íjtaca'a ti nu'u ayén huáriní ti pua'a ja'atí mé'e yé'emua'areere a'úu ti a'ij'é'en í Jesús, ti a'íin nu'u ayén tihua'utá'ixaate'en mej nu'u mi raatéevi'i.

**María pu nu'u ra'anáxiri'iri'i
íicájra'an jetze í Jesús**

(Mt. 26:6-13; Mr. 14:3-9)

12 Tí'ij auǵ te'á'aturaaca a'achú cumu aráǵsevi xicaj mej mi miyen me'íjna jín tiú'uyesten í xicájra'an ti Dios tihua'utá'uuni'iri'i, a'úu pu á'ume u Betania a'íjna í Jesús. A'u'u pu e'echéjme'e a'íjna í Lázaro ti Jesús ra'ajjáǵ huá'a tzajta'a í mej meri huácuii. ²Matí'ij mi té'ucua'iraataca'a me'íjna jime'e a'ij ti

Jesús huaríj. Matí'ij mi tiraamí. Ajta a'íin Marta, ayée pu tí'ivaire'eca'a ti tihua'ateá'axi'in. Ajta a'íin Lázaro, a'íi pu huatécatií í meesa jetze jamuan a'íjna í Jesús.

³Aj pu'i María ayén á yejjáj a'achú cumu já'ita'a liitro a'íjna í a'aseiite ti naa teáarí'e, ti ajta huápí'i jehua tí'ijnajche. Naardu pu raja'ara'a ti rumua'atí. María pu ra'anáxiri'iriri'í í iicájra'an jetze í Jesús. Aj pu'i rucipúa jín ra'anáhuatzi'iriri'. Ajta temua'a pu naa te'uteáarica'a nainjapua u chi'ita a'íjna jime'e í a'aseiite ti naa teáarí'e.

⁴Mí ajta sefj ti jamuan á'uche'ecane'e, ayée pu tí'ihuaújniuste tí'ij raasefj. A'ii pu a'íin pú'een a'íjna í Judás, ti ayén te'entímu'utaca tíjín Iscariotes. A'íi pu ajta á'iyen avíitzi jín tiu'utátuiire'esin í Jesús. ⁵Ayee pu tiu'utaxájtaca'a tíjín:

—¿A'iné yeehui 'een jín mecaí ráatuaa me'íjna í aceite a'iné ayée pu tí'ijnajche a'achú cumu huaíca ciento í tumin? Aj pu'i yeehui ri'iríista á'ame'enche'e mej miyen hua'utá'an í tumin a'ímej í mej caí a'ij tí'ijviicua'i. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Judás.

⁶Capu ayén raataxájtaca'a a'íjna jime'e ti jetzen ruxe'eve'eca'a a'ij ti tihua'aruure a'ímej í mej caí a'ij tí'ijviicua'i, sino ayée pu a'íjna jín ayén tiu'utaxájtaca'a a'iné a'íi pu nahua'ari pú'eene'e. A'iné a'íi pu racha'íica'a í mej tzajta'an ru'ucá'ave í tumin, a'íi pu ajta ruvaire'eca'a a'íjna jime'e í tumin.

⁷Aj pu'i Jesús ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Capej yeehui rá'itziite'e. Ché'e ayén huárini, a'iné a'íi pu ayén raateájtuaa a'íjna í aceite ti ij ayén

ra'utámua'aree í xicájra'an jetze mej jetzen na'avá'anajsin. ⁸A'íi mú yeehui mú'ejmi jemi sefire'e muá'aju'u tíj na'a rusén jime'e a'íime í mej caí a'ij tí'ijviicua'i. Mí neajta inee, canu niyen rusén jín mú'ejmi jemi sefire'e na'ame. A'íj pu jín, xí'epi'in huaríj amíjna mi 'íta'a. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

A'íime í mej Israel jetze ajtémecan, ayée mú nu'u méje'icatacu me'íjna í Lázaro

⁹Majta a'íime í mej Israel jetze ajtémecantaca'a, mu'íití mú miyen ráamua'areeri'í ti Jesús a'uun a'utéveeca'a. Matí'ij mi me'uun e'iré'ene mej mi raasefj, majta mej raasefj me'íjna í Lázaro ti Jesús ayén ra'ajjáj huá'a tzajta'a í mej meri huácuii. ¹⁰⁻¹¹A'íj mú jín miyen tiraaxí'epi'íntare a'íime í mej me'uun tí'ajta teyujta'a mej mi majta raajé'ica me'íjna í Lázaro, a'iné mu'íi mú miyen rá'ajaahuate'eca'a í Jesús me'íjna jime'e ti ayén Lázaro huarújte. Majta a'íime í mej Israel jetze ajtémecantaca'a, a'íi mú miyen huataújtuaaca'a í Jesús jemi.

Ij pu icu, Jesús pu a'uun a'ujnéj u Jerusalén

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40)

¹²Yee ruijmua'a yee, a'íime í mej me'íjna jín ajteáxiireca'a mej mi me'uun tiú'uyesten, ayée mú ráamua'areeri'í ti nu'u a'íin Jesús e'evé'eme'ecaa a'ujna Jerusalén. ¹³Matí'ij mi tacíj xámua'ij antíveichixi, majta ya'upí. Matí'ij mi á'uju'un mej mi ye'entinájche. Ayee mú tí'ijijhuaca'a tíjín:

—Temua'a pu tí'ixi'epi'in. Tiché'e yeehui rí'í tiraatá'an te'íjna ti

ye'evé'eme niuucajtze'en í tavástarala. Tich'é yeehui rí'i tiraatá'an te'íjna í Rey ti titaata'aíjte'esin itejmi tej Israél jetze ajtémecan. —Ayeé mú e'eve'ejíjhuajme'e.

¹⁴Aj pu'i Jesús puuru'u huáteu ti caí xí ja'atí japuan avé'eyeijxi. Aj pu'i japuan avé'eyeijxi ti ij ayén huárini a'ij ti té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze tíjín:

¹⁵Caxu yeehui tí'itziine'e mi sej se'uun huachéjme u Sión.

Casi'i yeehui mú'een, a'íi pu mé'e ve'emej í ti tejámuaata'aíjte'esin.

A'íi pu ajta yeehui avé'eca japuan í puuru'u ti rayauj.

¹⁶Majta a'íime í mej Jesús jamuan á'ujujhua'ane'e, amuacaícan, camu yaú'itíee muá'araa a'ij ti huataújmu'a'íj na'a ti ayén té'eyu'usi'ihuaca'a. Mí ajta, tí'ij ari Dios ayén ra'ajjáj í Jesús, ajta ayén nain jín tira'íjca, aj mú mi xaa ra'utámua'areeri'i ti ayén jíme'en té'eyu'usi'ihuaca'a a'íjna jíme'e í Jesús. Majta miyen ra'utámua'areeri'i mej miyen ráaruu.

¹⁷Majta a'íime í mej mu'íi í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, a'íi mú majta Jesús jamuan seijre'eca'a tí'ij Jesús ayén tiraatajé a'íjna í Lázaro ti nu'u ayén huirájra'ani a'utí e'evé'enami'ihuaca'a. Tí'ij Jesús ayén ra'ajjáj huá'a tzajta'a í mej meri huácuii, a'íi mú á'iyen miyen tiu'utaxájtaca'a a'ij ti huaríj. ¹⁸Majta a'íime í seica í teite, matí'ij ráamua'areeri'i ti Jesús ayén tí'itj jín huaríj ti huápi'i ruxe've'e, matí'ij mi miyen u á'uju'un mej mi ye'entinájche. ¹⁹Majta a'íime í fariseos, ayéé mú tí'ij'ixaate'eca'a tíjín:

—Ayej xaa ne'u té'eme; capu tí'itj a'ij tejamuatévair'esin sej siyen

raatá'íjmii. Casi'i, matíj mena'a yeehui pua'amé mej yen huachéjme íyen chaanaca japua, naími'i mú rá'ajahuat'e.

**A'íi mú miyen tí'ijxe've'e
a'íime í mej Grecia é'eme'ecan
mej raaseíj me'íjna í Jesús**

²⁰Majta seica me'uun a'uté'uuca'a huá'a tzajta'a a'ímej í mej a'uun a'ujnéj mej mi raateánajche í Dios a'ájna matí'ij tí'iyeste. A'uu mú é'eme'ecan a'íime u Grecia. ²¹A'íi mú e'iré'ene í Felipe jemi, a'íjna ti a'uun é'eme'ecan u Betania, chajta'a ti a'uun a'utacá'a u Galilea. Ayeé mú tirájhuaviiri'i tíjín:

—Mú'ee vásta'a, ayéé tu yeehui tí'ijxe've'e tej tiu'uxáj jamuan í Jesús.

²²Ajta a'íin Felipe, á pu a'uré'ene ti ij ayén tiraata'ixaate'en a'íjna í Andrés. Matí'ij mi miyen tiraata'ixaa me'íjna í Jesús.

**Jíme'en í niuucari ti tí'ita'ajte'e
a'ij tej ye'í huárini**

²³Jesús pu ayén tiu'utaniú tíjín: —Pu'uri yeehui a'ájna teja'uré'ene ti Dios ayén rí'i tinaatá'an ineezi, i nej neajta teáata'a jetze airánnejte.

²⁴Ayeé nu yeehui tejá'amua'ixaate'e tzáahuatí'ira'a jíme'e ti pua'a caí é'ejveti á chuaata'a ti ij a'uun huámi'ini a'íjna í játze'ara'an í triigu, ayéé pu ruseíj na'a huateáturaasin a'íjna í játze'ara'an. Na'ari ti pua'a ayén huámi'ini, jeíhua pu yeehui jetzen a'iránejsin seica í jatzi.

²⁵Ayej che'atá na'a 'een huá'a jíme'e í teite. Tí pua'a ayén jaítze'e jetzen ruxe've'e ja'atí ti na'a a'íjna ti íyen tí'iseijre'e íyen chaanaca japua caí ayén jetzen ruxe've'e ti ra'ará'astijre'en í Dios, a'íi pu

yeehui yá'ujisin í ruxiejniu'uca ti auj ruurica'a. Na'ari caí, ti pua'a caí ayén a'atzu jetzen tiú'ujxe'leve'e tǵ na'a ti íyén tí'seijre'e íyén chaanaca japua sino ayée pu huataúra'an ti nain á'urieni ti íyén rájcha'íi, ti ij ayén ra'ará'astijre'en í Dios, ayée pu yeehui ruurican jín huataúra'asin tǵ na'a rusén jime'e.

²⁶Tǵ pua'a ja'atǵ ayén nevaire'e pu a'ame ineetzi, ayée pu ruxe'leve'e ti a'íin ayén che'atá na'a rijca a'ij nej rici inee. Ajta, a'u ti na'a nej niyen a'utevée na'ame, a'íi pu ajta ineetzi jamuan a'utevée a'ame a'íjna ti nevaire'e. Tǵ pua'a yeehui ja'atǵ ayén nevaire'e, a'íi pu í niyá'upua ayén rǵi tiraatá'asin.

²⁷Pu'uri a'ij pua'a ne'ase yú ne tzajta'a. ¿A'iné nena'a nij niyen tiu'utaxájta? ¿Ni qui niyen tiu'utaxájta ne'íjna ti jíme'en yee: “Niyá'upua, patá'aj yeehui piyen nu'irájtuaani ti ij caí ayén tináaci'iti a'ij ti ari teja'uré'enejsin”? Mǵ neajta caí, canu. Canu niyen tiu'utaxájta a'iné ayée nu yeehui 'een jín yú a'uvé'emej nej niyen yé huácatii íjii.

**A'íi mú teite miyen ráanamujri'i
tǵ'ij Dios tiu'utaxájtaca'a**

²⁸Mǵ pej ní'iyá'upua, patá'aj tihua'utasejrate'en í nej jín rǵi timuaatá'asin. —Aye pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

Aj pu'í júte'e e'icánamujre ti ja'atǵ ayén tiu'utaxájtaca'a tǵjín:

—Nu'uri yeehui niyen tǵhua'utasejrate. Neajtahua'a nu niyen tǵhua'utasejrate'sin.

²⁹Majta a'íime í teite í mej a'uun ajteáxiireca'a, a'íi mú majta ráanamujri'i. Seica mú miyen raataxájtaca'a mej nu'u huatéeniu.

Majta seica miyen tiu'utaxájtaca'a ti sej nu'u ayén jamuan tiu'utaxájtaca'a ti júte'e tí'ivaire'e í Dios ti é'seijre'e.

³⁰Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa tǵjín:
—Capu ayén yeehui tiu'utaxájtaca'a a'íjna jime'e ti ca'aníjra'a naatá'an ineetzi sino ti ayén ca'aníjra'a amuaatá'an mú'ejmi.

**Jesús pu ayén tihua'ixaa'te'e
a'ij ti tí'imí'ini**

³¹Pu'uri yeehui ayén teja'uré'ene a'ájna xicájra'an jetze ti Dios jetzen hua'uxjǵte'en matǵ mena'a pua'amé yen huachéjme. Pu'uri ajta a'ájna teja'uré'ene í xicájra'an jetze í nej jetzen raatamuárite'sin ne'íjna ti yen tí'ajta íyén chaanaca japua. ³²Neajta inee, matǵ'ij meri aj neja'utavén, aj nu ni niyen najǵmi'lica huatájeevi í teite mej mi curé'ecijxi'in ineetzi jemi. —Aye pu tihua'utá'ixaa.

³³Aye pu 'een jín ayén tiu'utaxájtaca'a mej mi miyen ráamua'aree a'ij ti ye'í tí'imí'ini.

³⁴Matǵ'ij miyen tiraata'ixaa a'íime í mej me'uun ajteáxiireca'a tǵjín:

—Aye tu yeehui tiyen ráanamujri'i te'íjna jetze í niuucari í mej jín tí'ajta ti a'íin Círǵistu'u nu'u ayén rusén jín ruuri huateáturaasin. A'ij pu yeehui jín, ¿a'iné tí'iri'iri pej piyen tí'ixa yee ti nu'u ayén ruxe'leve'e mej nu'u á ya'utavén me'íjna ti teáata'a jetze airaújnejte? ¿A'ataani yeehui pírici a'íjna ti nu'u teáata'a jetze airaújnejte?

³⁵Aj pu'í Jesús ayén tihua'utá'ixaa tǵjín:

—Aúche'e pu a'atzu á'ateere mú'ejmi jemi í tatzari ti jín huanéeri'icǵ a'ame. Setá'aj yeehui siyen á'ujujhua'ane'en a'ij ti tiraavǵte'e ajta auj mú'ejmi tzajta'a ayén seijre'e í tatzari ti jín

huáneeri'i, ti ij yeehui caí a'amua japua rájveti í ti huatíca'a. A'íjna ti yeehui ayén tíca'amiste'e á'uche'ecan, capu ramua'aree a'u ti á'ume.

³⁶Setá'aj siyen huataújtuaani a'íjna jemi ti jetzen airáninei í tatzari ti jín huáneeri'i sej si siyen se'íjna jetze ajtémecanta a'íjna ti huáneeri'i.

T'í'ij raatapuá'ajtaca'a ti ayén tihua'utá'ixaa, aj pu'i á'uraa a'íjna í Jesús, ajta huateúravaataca'a huá'a jemi.

Camu té'atzaahuate'e í teite

³⁷A'í pu ari jéihua tiu'umuáriej huá'a jemi ti'it'ij ti ayén huáp'i'i ruxe'eve'e. Mí majta a'íime, camúu xi jirá'ujca'anejca'a mej miyen huataújtuaani í jemin. ³⁸Ayej tiu'ur'ij t'í'ij ayén araúrasten a'ij ti tiraataxájtaca'a a'íjna í Isaías teecan ti ajmí'i tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan, ti ayén tíjín:

Nevástara'a, capu ja'atí yeehui ayén rá'antzaahua a'ij tej tihua'utá'ixaa.

Capu yeehui ja'atí ayén yaú'itíeé já'araa a'ij ti huataújmua'a a'íjna ti Dios rumuári'eri'ire'ara'an jín ayén huar'ij.

³⁹⁻⁴⁰A'íj mú jín caí rá'antzaahua a'íjna jime'e, a'ij ti pua'amecié ayén raataxájtaca'a a'íjna í Isaías teecan tíjín:

A'í pu nu'u yeehui ayén huá'uruu mej miyen aracúcu'unijme'eni mej mi caí atanéjne'ere.

A'í pu yeehui ayén huá'uruu mej mi antaújnaamuan í ru tzajta'a mej mi caí yaú'itíeé muá'ara'ani.

Na'ari ti pua'a pí mena'a, a'í mú seicié tiú'umua'atíjche'en, nej nu'u niyen hua'urújte'enche'e.

⁴¹Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Isaías teecan a'íjna ti ayén raase'ij í ti Dios jín rí'i tiraatá'aniche'en. A'í pu ajta ayén tiraataxájtaca'a a'íjna jime'e í Jesús.

⁴²Jee xaa ne'u, mu'liití í mej me'uun tí'ajta teyujta'a, a'íime mú miyen rá'antzaahua. Mí majta a'íime, camu raxájtacuca'a huá'a tzajta'a í teite me'íjna jime'e mej huá'atziiine'eca'a í fariseos, majta mej mi caí seica miyen huiirá'ite me'újna u teyujta'a. ⁴³Jaítze'e pu hua'aránajcheca'a mej mi teite miyen rí'i tihua'utá'an caí í Dios.

A'í mú runa'ijmi'i í ya'upuáara'an, ajta í yaujra'an

⁴⁴Aj pu'i Jesús ayén ruse'írata tiu'utaxájtaca'a tíjín:

—Tí pua'a yeehui ja'atí ayén ná'antzaahuate'en ineetzi, capu neetzi na'a á'atzaahuate'e sino ajta pu rá'atzaahuate'e a'íjna ti yen nej'ata'íteca'a. ⁴⁵T'í'ij a'íin ayén neseij ineetzi, a'í pu ajta rase'ij a'íjna ti yen nej'ata'íteca'a.

⁴⁶Ayee nu yeehui 'een jín mú a'uvé'emej íiyen chaanaca japua nej ni niyen huá'uruuren í teite tíj tatzari í ti jín huá'a tzajta'a huáneeri'i mej mi caí ché'e miyen tíca'amiste'en á'ujjuhua'ane'en a'íime í mej miyen ná'astijre'e ineetzi. ⁴⁷Tí pua'a ja'atí nenamua a'ij nej ti'ixaa, ajta caí ná'astijre'e, canu yeehui rá'axijte'en inee, a'iné canu ne'íjna jín mú a'uvé'emej nej ni niyen hua'uxíjte'en a'ímej í mej yen huachéjme íiyen chaanaca japua sino nej ni hua'irájtuaani.

⁴⁸Jee xaa ne'u, ti'itíj pu yeehui pú'een ti ayén rá'axijte'en a'íjna í ja'atí ti ayén naaré'iti, ti ajta caí rá'astijre'e a'ij nej ti'ixa. A'íjna ne'u yeehui, í nej jín tiu'utaxájtaca'a, ayée pu rá'axijte'en a'ájna xicájr'a'an jetze ti jetzen nain te'entipúa'ajte.

⁴⁹Ayee pu'u na'a, a'iné canu yeehui nesej a'ij tirájteu a'ij nej tiu'uxájtaca'a sino a'íin ti niyá'upua pú'een, a'íi pu ayén tinaata'a'íj a'ij nej ye'í tiu'utaxáj, ajta í nej jíme'en niyen tiu'utaxájtaca'a. ⁵⁰Nee nu yeehui niyen ramua'aree ti ayén tinaata'a'íj ti ij ayén tejá'amuaci'iti sej siyen ruurican huateáturan tíj na'a rusén jime'e. A'íj nu jín ayée nu che'atá nena'a ti'ixa a'ij ti a'íin niyá'upua ayén a'íjna jín tinaa'íjca nej ni tiu'utaxáj.

**Jesús pu hua'anája'usixi
í huá'íica jetze a'ímej í mej
jamuan á'ujjuhua'ane'e**

13 Pu'uri tímua'a a'ájna teja'uré'enejsime'e í mej jín ra'utámua'aree ja'anáj ti Dios ayén tihua'utá'uuni'iri'i. Pu'uri ramua'areereca'a í Jesús ti ari a'ájna teja'uré'ene í xicájr'a'an jetze ti jetzen á'ura'ani íiyen chaanaca japua ti ij a'uun a'ujnéen u júte'e, ya'upuáara'an ti é'eseijre'e. Tíj na'a ti yen huatasejre íiyen chaanaca japua, a'íi pu ayén huá'axe'eve'eca'a a'ímej í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e. Ajta íjii, pu'uri ayén hua'utasejratataca'a ti nain jín huá'axe'eve'eca'a.

²Mat'íj tí'icua'acaa í chumua'an, a'íi pu ajta a'uun a'utéveeca'a a'íjna í Judás, ti yaujra'an pú'een í Simón, ti ajta ayén te'entímu'utaca tíjín Iscariotes. Pu'uri a'íin Satanás ca'aníjra'a raatá'aca ti tiu'utátuiire'en í Jesús. ³Jesús

pu ajta ramua'areereca'a ti a'íin ya'upuáara'an ayén nain jín tira'íjca, ti ajta ruyá'upua jemi a'uvé'emej, ajta a'úu pu ajta a'ujnésin í jemin.

⁴Aj pu'í ájchee a'u mej tejé'ecua'aca, ajta huiiré'uchuiiri'í í rutasi ti ru'iré'evijca'a. Aj pu'í avá'ujj'icie cíixuri jime'e í mej jín huá'acá'iimua.

⁵Tí'ij jí a'uun atéejei í caasu jetze. Aj pu'í a'utéjche ti hua'anája'usixi'ín í huá'achepuaatze'en seij ajta seij í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e. Ajta hua'anáhuatzi'iraxi a'íjna jime'e í cíixuri ti jín avá'ujj'í'icica'a.

**Capu raxí'eve'e a'íjna í Pedro ti
Jesús ayén ra'anája'usixi'ín**

⁶Aj pu'í a'uun e'iré'ene a'íjna jemi í Simón ti ajta i'í Pedro. Aj pu i a'íin Pedro ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Nevástarara'a, ¿ni yeehui pajta piyen na'anája'usixi'isin nechepuá jetze?

⁷Aj pu'í ayén tiraata'ixaa í Jesús tíjín:

—Capúu xi a'ij timuá'amitiejte'e a'ij nej 'éen jín niyen rici, sino mejca'ihuáyee pej xaa yeehui yaú'itiée pua'amé.

⁸Aj pu'í Pedro ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Capej xaa ne'u, ja'anáj piyen na'anája'usixi'isin í nechepuaatze'e. Ajta a'íin Jesús, ayée pu tiraata'ixaa tíjín:

—Tí pua'a yeehui neca'í niyen mua'anája'usixi'ín á'achepuaatze'e, capej ché'e huá'a jetze ajtémecanta pua'amé í mej neetzi jemi seíre'e muá'aju'u.

⁹Aj pu'í ayén tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Pedro tíjín:

—Nevástarara'a, ti pua'a yeehui ayén ruxe'eve'e, capej ayée pena'a

na'anája'usixi'in í nechepuaatze'e, sino pajta pej piyen na'anája'usixi'in í nemuajca'a jetze, pajta na'avé'ēja'usixi'in í nemu'utze'e.

¹⁰Aj pu'i Jesús ayén tiu'utaniú tijín:

—Tí pu'a yeehui ja'atí ari ayén hua'íhuaca'a, ayée pu'u ruxe'eve'e ti ayée na'a ra'anája'usixi'in í chepuaatze'en, a'iné capu ché'e chueemuara'a nain japua ti ratéhua'ira'a. Seajta mú'een, caxu ché'e chueemua, sino se'j pu yeehui xaa ayén chueemuara'a.

¹¹Ayee pu 'een jín ayén tiu'utaxájtaca'a ti nu'u se'j na'a chueemuara'a, a'iné a'íi pu ari ramua'areereca'a ja'atí ti a'íin pú'een'e ti ayén tiu'utátuiire'esin í jíme'en í Jesús.

Jesús pu tihua'ixaate'e a'ij ti 'een jíme'e hua'anája'usixi

¹²Tí'ij raatapuá'ajtaca'a ti ayén hua'anája'usixi, ajta pu huiré'ujvijri'i í rutasi. Aj pu'i a'ujyexíj á vejl'i a'utí í meesa a'utéjvee. Ayee pu tihua'uta'íhuauri'i tijín:

—¿Ni yeehui séjmua'aree a'ij nej 'een jín niyen amuáaru? Nee nu tejámuaatá'ixaate'esin. ¹³Ayee xu yeehui mú'een neetamuá'amua yee Maeestru, seajta siyen tijín Tavástara'a. Ayee pu yeehui tiraavíjete a'iné nee nu ne'ín pú'een.

¹⁴Ajta íjii, nej á'amuaavastara'a pú'een, neajta a'amua maestro, ayée nu amua'anája'usixi í á'amua chepuaatze'e. Setá'aj yeehui siyen che'atá sena'a ana'uja'usixi'in ruche'puaatze'e rujímua'a. ¹⁵Ayee nu ámuatá'itíiri'i sej si siyen huárini a'ij nej neri amuáaru mú'ejmi.

¹⁶Ayee nu yeehui tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jíme'e ti jaítze'e

ruxe'eve'e a'íjna ti tí'ajta caí a'íjna ti ravaire'e. Ajta yeehui, jaítze'e pu ruxe'eve'e a'íjna ti yen neja'uta'íteca'a caí i nej a'uta'í'íhuaca'a. ¹⁷Ajta íjii, set'j seri tí'ijmua'aree se'íjna, Dios pu yeehui r'íi tejámuaatá'asin ti pu'a siyen che'atá sena'a huárini.

¹⁸'Canu na'íjmi'ica mú'ejmi jíme'e niyen tí'ixa. Nee nu ramua'aree a'ij mej e'en í nej hua'avé'ehuau. Neajta nu niyen ra'avé'ehuau ti ij araúrasten a'ij ti té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze ti ayén tijín: "A'íi pu nu'u yeehui í nej raatá'ínee ti tiú'ucua'ani ineetzi jamuan, a'íi pu nu'u yeehui a'utéjche ti nájcha'íire'e á'ara'ani."

¹⁹Ayee nu amuacá niyen tejá'amua'ixaate'e íjii tí'ij caí xi ayén tiú'urini sej si siyen té'antzaahuat'en nej ne'ín pú'een a'ij nej neri tejámuaatá'ixaa, sej si seuj té'atzaahuat'e a'ájna ti ayén tí'ineruuren.

²⁰Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jíme'e, ti pu'a yeehui ja'atí ayén ra'ancuré'evi'itin a'íjna nej raata'íteca'a, a'íi pu ajta na'ancuré'evi'iti ineetzi. Ajta ja'atí ti na'a ti ayén na'ancuré'evi'iti ineetzi, ayée pu che'atá na'a ra'ancuré'evi'iti a'íjna ti yen neja'uta'íteca'a. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

Í ti jín ra'antipuá'ajte í Jesús ti huá'a jamuan tiú'ucuaa

(Mt. 26:20-25; Mr. 14:17-21; Lc. 22:21-23)

²¹Tí'ij ayén tihua'utá'ixaa, jeíhua pu a'ij pu'a raatá'a í tzajta'an í Jesús. Aj pu'i ayén e'ehuauritíecan jín tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Ayee nu yeehui tzáahuati'ira'a jín niyen tejá'amua'ixaate'e, se'j ti mú'ejmi jetze ajtémecan ayén tiu'utátuiire'esin ineetzi.

²² Majta a'fime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, mua'araujseijraxi seij ajta seij. Camu a'ij tirájteuve'e a'ij ti huataújhua'a a'fjna ti Jesús ayén tiraataxájtaca'a. ²³ Ajta sejí ti a'fimej jetze ajtémecan, a'íi pu aicaújtutzi í Jesús jemi. A'ii pu a'fín pú'een Jesús ti raxí'eve'eca'a. ²⁴ Ajta a'fín Simón, ti ajta i'í Pedro, a'íi pu rumuájca'a jín raatajé a'fjna ti Jesús raxí'eve'eca'a. Aj pu'í ayén tiraata'ixaa tijín:

—Patá'aj yeehui raata'íhua'u ja'atí ti pú'een ti jíme'en raataxájtaca'a.

²⁵ Ajtahua'a pu ayén aicaújtutzi í Jesús jemi. Aj pu'í ayén tiraata'íhua'uri'í tijín:

—Nevástar'a, ça'atani a'fín pú'een?

²⁶ Aj pu'í ayén tiraata'ixaa í Jesús tijín:

—Tí pua'a yeehui neri ra'ateáaru'unen i tuxa'a jetze í pan, aj nu ni raata'íite'lesin ne'fjna í ja'atí ti a'fín pú'een.

Aj pu'í Jesús ayén ra'atáaru'ujé í pan í tuxa'a jetze. Aj pu'í a'fjna huata'íite í Judás, ti yaujra'an pú'een í Simón, ti ayén te'entímu'utaca tijín Iscariotes. ²⁷ Jíme'en pu'u ayén ra'ancuré'í í pan a'fjna í Judás, aj pu'í Satanás ayén huatasejre í tzajta'an. Ajta a'fín Jesús, ayéé pu tiraata'ixaa tijín:

—Patá'aj yeehui ca'anacan piyen huárini a'ij pej peri tiu'umuá'aj.

²⁸ Majta í seica, camu a'atzu yaú'ítíée muá'araa a'ij ti 'leen jín ayén tiraata'ixaa. ²⁹ Seica mú miyen tiraamuá'a ti Jesús ayén tiraata'ixaa ti ti'ítj huánanan í mej jín tiú'uyesten na'ari ti'ítj ti hua'utapuaíjve'en í mej caí a'ij tí'íjviicua'í. ³⁰ Jíme'en pu'u ayén ra'ancuré'í í pan, aj pu'í huirájraa a'fjna í Judás. Ajta pu'uri huatíca'acaa.

Í niuucari ti jaítze'e ruxe'eve'e tej nu'u huátaxe'eve'en seij teajta seij

³¹ Tí'ij huirájraa a'fjna í Judás, aj pu'í Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín: —Pu'uri yeehui Dios ayén rí'í tinaatá'a i nej neajta teáata'a jetze airánnejte. Neajta inee, ayéé nu neri ne'fjna jín rí'í tiraatá'a í Dios ne'fjna jime'e a'ij nej huarfj. ³² Tí pua'a yeehui niyen rí'í tiraatá'an í Dios ne'fjna jime'e nej niyen huámí'ini, Dios pu ajta, rusefj ayén rí'í tinaatá'asin a'fjna jime'e ti ayén na'ajjásin. Ajta a'íi pu ca'anacan rí'í tinaatá'asin.

³³ Niyaujmua'a, a'atzu nu'u niyen yé á'ateeri mú'ejmi jemi. Mú'een xu nehuauni. Mí neajta inee, ayéé nu che'atá nena'a tejá'amua'ixaate'e a'ij nej neri tihua'utá'ixaa a'fimej í mej Israel jetze ajtémecan. Capu xaa ne'u rí'írí seij yeehui a'uun a'ujnéen a'u nej a'ujnéjsin.

³⁴ Neajta nu niyen jéjcuacan jín tejá'amua'íjcate'en seij siyen huaújxe'eve'en. Ayee pu ruxe'eve'e seij siyen che'atá sena'a huaújxe'eve'en a'ij nej neri tejámuaaxí'eve mú'ejmi. ³⁵ Tí pua'a yeehui siyen huaújxe'eve'en, aj mú mi naími'í miyen ramua'aréeren seij siyen ná'astjire'e.

Jesús pu tihua'ixaate'e ti nu'u Pedro tiu'utéhua'ita í jemin

(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Lc. 22:31-34)

³⁶ Aj pu'í ayén tiraata'íhua'uri'í a'fjna í Simón ti ajta i'í Pedro tijín: —Tavastara'a, ça'uné yeehui pá'ume'e pua'amé?

Ajta Jesús ayén tiraata'ixaa tijín:

—Capúu xi yeehui rí'írí pej pe'uun á'ume'en neetzi cujta'a a'u nej á'ume

sino méjca'i huáyee xaa pej piyen pe'uun nej kujta'a pá'ume'e pua'amé.

³⁷Aj pu'i Pedro ayén tiraata'ixaa tijín:

—¿A'iné 'een jín caí ri'írí fjii nej yeehui ne'uun á'ume'en á'a kujta'a mú'heetzi? Nee nu yeehui á'anca'ane nej huámi'ini á jetze me'ecan.

³⁸Aj pu'i Jesús ayén tiu'utaniú tijín:

—¿Ni tzaa yeehui piyen ahuá'aca'ane pej nu'u piyen huámi'ini neetzi jetze me'ecan? Ayee nu yeehui tzáahuati'lira'a jín tí'imua'ixaate'e a'ij pej pi rini. Tí'ij caí xi huajíjhuan í gallo, huaíca pej piyen tína'avé'avaata pej nu'u caí nemua'ate.

Jesús pu rí'i huá'aruure a'fime í mej jamuan á'ujjhua'ane'e

14 'Caxu a'ij tité'ujmuajca. Seuche'e xu yeehui rá'atzaahuat'e'e í Dios, seúche'e xu seajta ná'atzaahuat'e'e ineetzi. ²Jéihua pu chi'i a'uun tejé'esejre'e a'u ti niyá'upua huatéechi'i í júte'e. Tí pua'a caí ayén ti'ayájnache'e, nee nu yeehui seicidé tejámuaata'ixáate'enche'e. A'uu nu a'umé'e na'ame nej ni ne'uun rí'i tejá'uruuren a'u sej se'uun a'uté'e xá'aju'un. ³Ajta, ti pua'a niyen ne'uun á'ura'ani nej ni niyen rí'i tejá'uruuren a'u sej a'uté'e xá'aju'un, aj nu ni yen ve'ecánejsin neajtahua'a nej ni niyen amuá'anvi'itin sej si seajta se'uun a'uté'e xá'ara'ani a'u nej neajta a'ucaí na'ame. ⁴Seajta mú'een, xu'uri yeehui huamuájte í juye jetze ti a'uun a'ur'éenine'i a'u nej a'umé'e na'ame. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'fjna í Jesús.

⁵Aj pu'i Tomás ayén tiraata'ixaa tijín:

—Tavastara'a, catu yeehui ramua'aree a'u pej a'umé'e pua'amé.

A'ij tu jín catu a'atzu huamuájte í juye jetze ti a'uun a'ur'éenine'i.

⁶Tí'ij jí Jesús ayén tiraata'ixaa tijín:

—Nee nu ne'ín pú'een í ti amuá'avi'itin a'fjna jetze í juye, nee nu neajta ne'ín pú'een í ti tzáahuati'lira'a jín tí'ixaxa'a, neajta nu yeehui ne'ín pú'een í ti jetzen airánine'i í sej jín ruuri xá'ara'ani. A'atí ti na'a ti ayén huataújtuaani í Dios jemi, ayée pu tiú'ujxe'eve'e ti a'fín amuacaícan huataújtuaani ineetzi jemi. ⁷Tí pua'a rí'i setináamua'ati, ayée xu seajta tí'iramua'ati se'fjna í niyá'upua. Tíj na'a ti yú auca'ití a'ame, mú'een xu xaa ramua'ate, seajta seri raasefj.

A'fí mu'u naími'i í ya'upuáara'an, ajta í yaujra'an

⁸Aj pu'i a'fín Felipe ayén tiraata'ixaa tijín:

—Tavastara'a, patá'aj yeehui taatasejrate'en pe'fjna í ayá'upua. A'ij tu'u xe'leve'e iteen.

⁹Aj pu'i Jesús ayén tiraata'ixaa tijín:

—Nu'uri xaa yeehui á'atee nej mú'ejmi jemi huaca. ¿Ni tzaa pecai xi nemua'ate, mú'ee Felipe? Ayee nu tí'imua'ixaate'e. Ja'atí ti na'a ti ayén naasefj ineetzi, a'fí pu ajta ari raasefj í niyá'upua. ¿A'iné 'een jín piyen tinaatá'ixaa yee nej nu'u amuaataséjrate'en í niyá'upua?

¹⁰¿Ni tzaa pecai piyen té'atzaahuat'e'e ti a'fín niyá'upua ne jemi seajre'e, neajta nu yeehui che'atá nena'a niyá'upua jemi seajre'e? Canu nesefj a'ij tirájteu a'ij nej tí'imua'ixaate'e, sino a'fín niyá'upua ti ayén nej jemi seajre'e, a'fí pu rumuári'eri'ire'ara'an jín ayén rici. ¹¹Patá'aj piyen ná'antzaahuat'e'en ti

pua'a yeehui niyen timuaatá'ixaate'en yee niyá'upua pu nu'u ne jemi seijre'e, neajta nu jemin seijre'e í niyá'upua jemi. Na'ari caí, patá'aj pe'íjna jín pena'a té'antzaahuatelen a'ij nej yeehui huaríj ti huáp'i ruxe'leve'e.

¹²Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzaahuati'ira'a jime'e. A'atí ti na'a ti ayén ná'astijre'e ineetzi, ayée pu che'atá na'a huárini a'ij nej rijcaa inee. Jee xaa ne'u, a'íi pu yeehui ayén huárini ti jaítze'e ruxe'leve'e caí í nej jín niyen rijcaa. Ayee pu 'een jín rini a'íjna jime'e nej ne'uun a'um'é na'ame í niyá'upua jemi.

¹³Neajta niyen huárini a'ij sej siyen tiraatáhuaviira neetzi jetze me'ecan, nej ni rí'i tiraatá'an í niyá'upua.

¹⁴Ti'itíj ti na'a sej yeehui siyen tiraatáhuaviira neetzi jetze me'ecan, ayée nu xaa rini.

Jesús pu ayén te'ataújratziire ti a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ayén nu'u huateáturaasin huá'a jemi

¹⁵Tí pua'a yeehui siyen nexí'leve'e ineetzi, ayée xu se'íjna ará'astijre'en í nej jín tejámuuata'ájte'esin. ¹⁶Neajta nu niyen tiraatáhuaviira í niyá'upua jemi ti i a'íin yen amuaja'uta'ít'i seíj ti a'amua japua huániuuni, ti i a'íin mú'ejmi jemi huateáturan tíj na'a rusén jime'e.

¹⁷A'li pu a'íin pú'een í xiéjniu'ucari ti jetzen airáninei tíj na'a ti ayén tí'ayajna. Capu rí'írí mej miyen ra'ancuré'an a'íime í mej yen japon huachéjme í chaanaca japua, a'iné capu a'ij huá'amitiejte'e a'ij ti rici a'íjna í xiéjniu'ucari. Camu yeehui majta ramua'ate. Mí seajta mú'een, ayée xu 'een jín ramua'ate a'iné a'íi pu a'amua jemi seijre'e, ajta pu mú'ejmi jemi huateáturaasin.

Jesús pu ajtahua'a tihuá'ixaate'e ti nu'u mi'ini

¹⁸Canu yeehui ruséntacan amuaateátuaasin, ti caí ja'atí ayén á'amuaaire'e sino nee nu neajtahua'a mú'ejmi jemi uvé'enejsin. ¹⁹Capu ché'e á'ateere mej yeehui caí ché'e yé neseijran a'íime í mej yen japuan huachéjme í chaanaca japua. Mí seajta mú'een, mú'een xu xaa neseijran. Nee nu huatarújsin nej ni neajtahua'a ruuri ná'ara'ani, a'íj xu jín seajtáhuua'a ruuri xá'aju'un. ²⁰A'ájna xicájra'an jetze nej jetzen huatarújsin, aj xu si siyen ramua'aréeren nej niyen jemin seijre'e í niyá'upua jemi, ajta yeehui a'íin, a'íi pu ajta neetzi jemi seijre'e.

²¹Ja'atí ti na'a ti ayén ra'ancuré'a a'ij nej tiu'uta'a'íjtaca'a, ti ajta ayén nain ra'ará'astijre'en, a'íi pu a'íin pú'een ti xaa nexí'leve'e. Niyá'upua pu yeehui ajta raxí'leve'e a'ame a'íjna ti ayén nexí'leve'e. Neajta inee, nee nu raxí'leve'e na'ame, neajta jemin huataseíjre'esin. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

²²Aj pu'li seíj tiu'utaxájtaca'a ti ayén ántehuaaca'a tíjín Judás. Capu a'íjna í Judás ti ayén te'entímu'utaca tíjín Iscariotes, sino seíj. Ayee pu tiraata'ixaa tíjín:

—Tavastara'a, ¿a'iné auj tí'iri'iri pej pi piyen pena'a téjmi jemi huataseíjre'esin, pajta caí a'íimej jemi í mej yen huachéjme í chaanaca japua?

²³Aj pu'li Jesús ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Tí pua'a ja'atí ayén tí'inexe'leve'e, a'íi pu ayén ra'ará'astejsin a'ij nej tí'imua'ata. Niyá'upua pu ajta raxí'leve'e a'ame. Teen tu hui teajta huataseíjre'esin í jemin. Teajta tiyen huateáturaasin í jemin. ²⁴Ajta a'íin

ti caí ayén tí'inexe'eve'e, a'íi pu ajta caí ra'ará'astejsin a'ij nej tí'imua'ata. Canu hui nesej a'ij tirájteu a'ij nej tejá'amua'ixaate'e sino a'íjna í niuucari, a'ij pu jetze airáninei a'íjna í niyá'upua ti yen neja'uta'íteca'a.

²⁵'Aye nu tejámuaatá'ixaa íjii nej nauj a'amua jemi yen huaca. ²⁶Ajta a'íin ti yeehui a'amua japua huániuuni, a'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, í ti ayén tiraavíjte'e sej si raná'amiche'en, a'íi pu í niyá'upua ayén ya'uta'íti neetzi jetze me'ecan, ti í a'íin nain jín tejamuáamua'aten. A'íi pu yeehui ajta ayén amuaatá'asin sej si siyen ra'utámua'aree nain jín a'ij nej tejámuaatá'ixaa.

Jesús pu ti'itj jín hua'anpuá'ajte'e a'ímej í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e

²⁷'Aye nu niyen amuaatá'asin ti ij nain jín amua'anpuá'ajte'en. A'íjna í nej jín amua'anpuá'ajte'esin, neetzi pu jetze airáninei. Capu yeehui ayén 'een a'ij ti a'íin 'een í ti huá'a jetze na'a airáninei a'ímej í mej yen japon huachéjme íyen chaanaca japua í mej me'íjna jín hua'anpuá'ajte'en í ruxí'ej teite. Caxu a'ij pua'a tité'ujmuajca. Caxu seajta tí'itziine'e.

²⁸'Xu'uri yee siyen ráanamujri'i nej niyen tejámuaatá'ixaa nej nu'u a'um'é'e na'ame, neajta nu'u mú'ejmi jemi uvé'enejsin. Tí pua'a yeehui siyen tí'inexe'eve'ecache'e, ayée xu 'een jín rutémua'ave'ecache'e se'íjna jime'e nej ne'uun a'um'é í niyá'upua jemi a'íné niyá'upua pu jaítze'e ruxe'eve'e necaí inee. ²⁹Aye nu amuacá tejá'amua'ixaate'e ti caí xi ti'itj a'ij huarj sej si siyen té'antzaahuate'en nej ne'ín pú'een a'ájna xicájra'an jetze ti jetzen ayén teja'uré'enejsin nej ne'uun a'um'é.

³⁰'Canu yeehui ché'e jéhua tejámuaatá'ixaate'esin a'íné pu'uri tén yé uvé'enejsin a'íjna ti a'ij pua'a 'een, ti ajta yen japon tí'ajta í chaanaca. Mí ajta a'íin, capu a'atzu ri'irí ti ayén ti'itj jín na'antimua'ítin. ³¹Che'eré yeehui, tiché'e huiráciine teyujna mej mi me'ín í mej yen chaanaca japua huachéjme, miyen ráamua'aree nej niyen raxí'eve'e í niyá'upua, neajta niyen che'atá nena'a rici a'ij ti a'íin ayén tinaata'a'j.

í ciyej ti huasti'i, ajta í pi'istáare'ara'an

15 'Nee nu ne'ín pú'een í ciyej ti xaa rí'en. Ajta niyá'upua pu a'íin pú'een í ti rí'i raruure í pi'ista. ²A'íi pu ra'antivé'iche tj na'a í pi'ista ti neetzi jetze airáninei ti ajta caí taaca. Ajta tj na'a í pi'ista ti xaa taaca, a'íi pu cj caj tira'antivé'iche ti ij jaítze'e huatáca'an. ³Xu'uri yeehui urarí'en mú'een, a'íjna jime'e í niuucari í nej jín neri tejámuaatá'ixaa. ⁴Setá'aj seuj siyen neetzi jemi seijre'e. Aj nu ni niyen che'atá nena'a mú'ejmi jemi seíre'e na'ame.

'Capu a'atzu a'ij tí'iri'iri ti se'j pi'ista ayén ruse'j huatáca'an sino ayée pu tiú'ujxe'eve'e ti auj ajtáveeca í ciyej jetze. Aye pu che'atá na'a 'een mú'ejmi jemi. Capu yeehui a'atzu a'ij tí'iri'iri sej ti'itj huamuá'ítin í sej jín tiu'utátuiire'en í Dios jemi ti pua'a secaí neetzi jemi seijre'e.

⁵'Nee nu ne'ín pú'een í ciyej. Mí seajta mú'een, mú'een xu pi'ista pú'een ti neetzi jetze ajta'ú'upu'u. Tí pua'a ja'atí ayén neetzi jemi seijre'e, ti pua'a neajta inee jemin seijre'e, a'íi pu yeehui ayén jéhua tí'imua'ítin í ti jín tiu'utátuiire'esin í Dios jemi.

'Seajta mú'een, ti pua'a secaí neetzi jemi seijre'e, caxu ti'itj a'ij

ruuren. ⁶ Ayee pu 'een tǎj na'a ti caí ché'e ayén neetzi jemi seijre'e. Ayee pu 'een tǎj a'ǎjna í pi'ista, í ti antíveichi'ihuaca'a, ti ajta ja'atí á ya'uhua'axi ti ij huatéhuan. Ayee mú raruuren naǎjmi'ica í pi'ista mej miyen raaré'eseire'en, majta án yá'uhua'axin í taij japua ti ij huatéǎjtaani.

⁷ Tǎj pua'a siyen neetzi jemi seijre'e, ti pua'a seajta siyen ra'ará'asten í niuucari í nej ámuamuá'ate, ayée pu yeehui Dios ayén amuaatá'asin ti'itǎj sej a'ij tiraatáhuaviira. ⁸ Tǎj pua'a siyen jeǎhua raamuá'itin í sej jǎn tiu'utátuiire'en í Dios jemi, a'ǎj pu a'ǎjna jǎn ámitieere'e a'ame sej siyen tǎna'ará'astijre'e ineetzi. Ayee xu se'ǎjna jǎn rǎí'í tiraatá'asin í niyá'upua. ⁹ Ayee nu che'atá nena'a neri tejamaataxǎ'ive a'ij ti ajta ari tinaataxǎ'ive í niyá'upua. Setá'aj seuj neetzi jemi seijre'e nej ni amuaaxǎ'ive'en.

¹⁰ Tǎj pua'a yeehui siyen ra'ará'asten a'ij nej neri tejamaata'a'ǎj, aj xu si siyen neetzi jemi seǎire'e xá'aju'un nej ni amuaaxǎ'ive'en. Neajta inee, ayée nu che'atá nena'a tirá'aste a'ij ti tinaata'a'ǎj í niyá'upua. A'ǎj nu yeehui jǎn niyen jemín seǎire'e na'ame ti ij ajta niyá'upua ayén naataxǎ'ive'en. ¹¹ Ayee nu 'een jǎn tejá'amua'ixaate'e ti ij mú'ejmi jemi seǎire'e á'ara'ani í nej jǎn netémua'ave'e, sej si seajta nain jǎn huataújtemua'ave'en.

**Mej nu'u huaújxe'eve'en seij
ajta seij í mej té'atzaahuat'e**

¹² Ayee nu yeehui ne'ǎjna jǎn tejá'amua'ǎjcate'e sej si siyen che'atá sena'a huaújxe'eve'en a'ij nej neri tejamaataxǎ'ive mú'ejmi. ¹³ A'ii pu a'ǎin pú'een í ti jaítze'e muári'eri

í ti jǎn ja'atí ayén raataxǎ'ive'en í ruxǎ'ej tevi ti i ayén jetzen me'ecan huámi'ini.

¹⁴ Mú'een xu yeehui se'ǎin pú'een í neteǎtestemua'a ti pua'a siyen huárini a'ij nej tejá'amua'ǎjte'e.

¹⁵ Canu ché'e niyen amuaatámua'atzi yee mi sej yeehui tǎ'ivaire'e ineetzi jemi, a'iné seǎj ti ayén tǎ'ivaire'e, capu ramua'aree a'ij ti rici a'ǎjna ti tǎ'ira'ǎjte'e. Mǎ neajta inee, ayée nu amuaatámua'atzi yee mi sej neteǎtestemua'a, a'iné nu'uri niyen tejámuaatá'ixaa nain a'achú nej nena'a niyen ráanamujri'í í niyá'upua jemi.

¹⁶ Caxu mú'een siyen na'avé'ehuan ineetzi, sino nee nu yeehui niyen amua'antǎhua'u, neajta nu niyen ne'ǎjna jǎn tejámua'ǎjca sej si u á'uju'un sej si siyen ti'itǎj huamuá'itin í sej tiu'utátuiire'en í Dios jemi. Neajta niyen raxǎ'ive'e ti i ayén rusén jǎn huatéaturan í sej raamuá'iti. Aj pu xaa, a'ǎin niyá'upua ayén amuaatá'asin ti'itǎj sej raatáhuaviira ineetzi jetze me'ecan. ¹⁷ Ayee nu tejá'amua'ǎjte'e, sej hui huaújxe'eve'en seij seajta seij.

**A'ǎime í mej té'atzaahuat'e miyen
mú seǎire'e muá'aju'un a'ǎimej jemi í
mej ǎiyen chaanaca japua huachéjme**

¹⁸ Caxu se'ǎjna á'uhua'anan. Tǎj pua'a yeehui me'ǎn amuá'jcha'ǎire'e í mej yen japan huachéjme í chaanaca, a'ǎí mú amucaí neetzi tǎcha'ǎire'eca'a. ¹⁹ A'ǎime í mej yen japan huachéjme í chaanaca a'ǎime mú miyen che'atá mena'a te'á'amua'xe'eve'ecache'e tǎj í ruteǎtestemua'a ti pua'a siyen huá'a jetze ajtémecantache'e. Mǎ seajta mú'een, caxu huá'a jetze ajtémecan,

sino nee nu yeehui amua'antíhua'u a'ímej tzajta'a. A'íj mú jín miyen amujcha'íire'e a'íme í mej yen huachéjme í chaanaca japua.

²⁰Caxu yá'uhua'anan a'ij nej tejámuaatá'ixaa yee jaítze'e pu ruxe'leve'e a'íjna ti tí'ajta caí a'íjna ti ravaire'e. Tí pua'a a'ij pua'a mena'a náaruu ineetzi, a'íi mú che'atá mena'a a'ij pua'a á'amuaruuren mú'ejmi. Na'ari ti pua'a miyen ra'ará'asten a'ij nej tihua'umuá'ate, a'íi mú majta ra'ará'astijre'esin a'ij sej tihua'amua'aten. ²¹Ayee mú yeehui á'amuaruuren me'íjna jime'e sej siyen naará'aste ineetzi, a'íné camu ramua'ate a'íjna ti yen neja'uta'íteca'a.

²²Tí pua'a necaí yéve'ecánejniche'e, neajta caí a'ij tíhua'uta'ixáate'enche'e, capu huá'ací'itíche'e ti Dios puajtzi hua'utá'an a'íjna jime'e mej natéxieehuaa. Ajta, íjii, capu yeehui ché'e mé'e tí'itj í mej jín jetzen tí'ijpua'ajte'e me'íjna jime'e í mej jín auteájturaa í Dios jemi. ²³Ja'atí ti néjcha'íire'e ineetzi, a'íi pu ajta tícha'íire'e í niyá'upua.

²⁴Tí pua'a necaí niyen huáriniiche'e tí'itj ti caí máaj ja'atí ayén raayí'tíhua'a, capu ayén tiraavjíte'ecache'en ti Dios ayén puajtzi hua'utá'an a'íjna jime'e í mej jín auteájturaa í jemin. Mí majta a'íime, mu'uri naasej, majta néjcha'íire'eca'a ineetzi, majta miyen che'atá mena'a ráaruu í niyá'upua.

²⁵Ayee mú yeehui miyen huarj ti ij araúrasten a'ij ti té'eyu'usi'i a'íjna jetze í niuucari í mej jín tí'ajta tíjín: "A'íi pu caí raavíte'e já'araa mej mena'a miyen tinéjcha'íire'e muá'araa."

²⁶Tí'ij a'íin yeehui yen uvé'enen a'íjna ti a'amua japua huániuuni, í nej yen ya'uta'íti mú'ejmi jemi, ti

ajta Dios jemi é'eme'ecan, a'íi pu ayén tineteaxáatajme'e a'ame ineetzi. A'íi pu a'íin pú'een í xiéjniu'ucari ti tzáahuati'ira'a jín tí'imua'ata, ti ajta a'uun a'uvé'emej í Dios jemi. ²⁷Seajta mú'een, ayée pu ajta ruxe'leve'e sej siyen tinaatéaxajta ineetzi a'íné netj nena'a yen huatasejre ti yú e'iré'ene, mú'een xu á'ujjuhua'ane'e ineetzi jamuan.

Jesús pu tihua'ixaate'e ti caí hua'utamuári'eriste'en a'ímej í mej jamuan á'ujjuhua'an

16 ¹Ayee nu ne'íjna jín tejá'amua'ixaate'e sej si caí tí'itj jín huamuá'itichen. ²A'íime mú amu'irá'ti í teyujta'a. Jee xaa ne'u, ayée pu a'ájna teja'uré'enejsin í xicájra'an jetze ti jetzen ayén té'eme. Ayee pu tiraatámítiejte'esin í ja'ati ti ayén tiu'utévai í Dios jemi a'íjna jime'e ti amuácuui mú'ejmi. ³Ayee mú me'íjna jín tí'iruuren a'íné camu nemua'ate ineetzi, camu majta ramua'ate í niyá'upua.

⁴Ayee nu yeehui tejá'amua'ixaate'e sej si siyen ra'utámua'aree nej niyen tejámuaatá'ixaa ti pua'a ari ayén teja'uré'enen. Canu niyen tejámuaatá'ixaa 'ajmí'imua a'íné naúche'e nu yeehui seijre'eca'a mú'ejmi jemi. ⁵Neajta inee, íjii nu ne'uun á'ume'e na'ame ne'íjna jemi ti yen neja'uta'íteca'a. Mí seajta mú'een, caxu a'atzu ne'íhua'u a'u nej a'umé.

Í ti tí'imuari'ihua í ti huaíca í ti jín tí'imuari'e í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios

⁶Jé'ecan xu huataújxiemiste se'íjna jime'e nej niyen neri tejámuaatá'ixaa. ⁷Mí neajta inee, ayée nu tejá'amua'ixaate'e

tzáahuati'ira'a jime'e ti ayén
tejámuatáva'iri nej niyen á'ura'ani.
A'iné ti pua'a necaí á'ura'ani, capu yé
ve'ecánejsin, mú'ejmi jemi a'íjna ti
yehui a'amua japua huániuuni.

⁷Mí neajta inee, ti pua'a niyen
á'ura'ani, aj nu ya'uta'ítí ne'íjna ti
a'íin yé ve'ecáanen íiyen mú'ejmi
jemi. ⁸Tí'ij a'íin yé ve'ecáanen, aj
pu'i ayén a'íjna jín huá'axijte'en
a'ímej í mej yen japua huachéjme
í chaanaca japua, a'íjna jime'e í mej
jín auteájturaa í Dios jemi, ajta
a'íjna jime'e nej niyen rí'éene'ecán
jín seijre'e. A'íi pu ajta a'íjna jín
huá'axijte'en a'íjna jime'e ti Dios
puaíjtzi hua'utá'asin.

⁹Ayece pu 'een jín a'íjna jín
huá'axijte'en a'íjna jime'e í mej jín
auteájturaa í Dios jemi a'iné camu
ná'atzaahuat'e inee. ¹⁰Ayece pu
ajta 'een jín huá'axijte'en a'íjna
jime'e nej niyen urarí'ene'acan jín
seijre'e a'iné a'u nu á'ume'e na'ame
a'u ti é'eseijre'e í niyá'upua, a'u ti
yehui caí ché'e é'eri'iri sej naasej.

¹¹Jíme'en pu'u a'íjna í niuucari
ti Dios puaíjtzi ayén tiu'utá'asin,
ayéce pu huá'axijte'en a'iné pu'uri
raaxí'epi'intare í Dios ti ayén puaíjtzi
raatá'asin a'íjna ti tí'ajta íiyen
chaanaca japua.

**A'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios,
a'íi pu rí'i tiraateátuaasin í yaujra'an**

¹²Ayece pu na'aráanajche nej jeíhua
huápi'i niyen tejámuatá'ixaate'en.
Mí seajta mú'een, caxuu xi nain
au'itiéé xá'aju'un íjii. ¹³Mí ajta
a'íin yehui í xiéjniu'ucare'ara'an
í Dios ti tzáahuati'ira'a jín
tí'ixaxa'a, tí'ij uvé'enen, a'íi pu
nain jín tejá'amuamua'aten ti ayén
ti'ayajna. Capu ayén a'íjna jín

tejámuatá'ixaate'esin a'ij ti rusej
na'a a'ij tirájteu sino ayéce pu'u
na'a ayén tejámuatá'ixaate'esin
a'ij ti na'a tí'inamua. A'íi pu ajta
tejámuatá'ixaate'esin a'ij ti auj
teja'uré'enejsin.

¹⁴A'íi pu yehui ayén
ra'ancuré'asin neetzi ti ne'á'a, ajta
ayéce pu che'atá na'a e'ehauritiéecan
jín tejámuatá'ixaate'esin. Ayece pu
a'íjna jín huarín, a'íi pu ayén rí'i
tinaateátuaasin. ¹⁵Tíj na'a ti ayén
niyá'upua jemi tí'iseijre'e, a'íi pu
ajta neetzi tí'ine'a'a. A'íj nu jín niyen
raataxájtaca'a yee a'íin xiéjniu'ucari
pu nu'u ayén ra'ancuré'an
neetzi ti ne'á'a ti ij ajta nu'u
tejámuatá'ixaate'en e'ehauritiéecan
jime'e mú'ejmi jemi.

**Jesús pu ayén tihua'ixaate'e
ti nu'u ca'anacan mi'ini**

¹⁶Capu a'achú á'ateeri sej caí
ché'e siyen mé'e nej'éeseijran. Tí'ij
ajta capu ajta ché'e á'ateeri, sej
rujéjcuatze'en seajtáhua'a neseijran.
—Ayece pu tihua'utá'ixaa.

¹⁷Majta seica í mej jamuan
á'ujujhua'ane'e, ayéce mú
tí'iru'ihua'uraca'a tíjín:

—¿A'iné yehui huataújmu'a a'íjna
í niuucari ti nu'u caí a'achú á'ateeri
tej caí ché'e mé'e yé'eseijran, ajta
nu'u caí ché'e á'ateeri tej teajtáhua'a
tajéjcuatze'en raseijran? ¿A'iné
yehui ajta huataújmu'a í sej ti
ayén nu'u a'íi pu ajta a'um'é'e a'ame í
ruyá'upua jemi?

¹⁸Maúche'e nu'u miyen
tí'iru'ihua'uraca'a tíjín:

—¿A'iné yehui huataújmu'a a'íjna
í niuucari ti jíme'en yee ti nu'u caí
a'achú á'ateeri? Catu a'atzu yaú'titie
a'ij ti 'een jín ayén tiu'utaxájtaca'a.

¹⁹Ti'ij jí Jesús ayén ráamua'areeri'i mej miyen raxí'eve'eca'a mej me'fjna jín miyen tiraata'fhua'u. Aj pu'i ayén tihua'utá'ixaa tíjfn:

—¿Ni siyen se'fjna jín tí'iru'ihua'u a'ij ti huataújmu'a a'fjna í nej niyen tiu'utaxájtaca'a yee ti nu'u caí a'achú á'ateeri sej caí ché'e mé'e ne'jé'eseijran, ajta ti caí nu'u ajta a'achú á'ateeri sej rujéjcuatze'en seajtáhua'a neseijran?

²⁰Ayee nu yeehui tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e. Mú'een xu ruyeinixi'in, seajta huataújxieemiste'esin, majta a'fime miyen huataújtemua'ave'esin a'fime í mej yen chaanaca japua huachéjme. Mú'een xu xaa huataújxieemiste'esin. Mí ajta, a'fín í sej jín huataújxieemiste'esin, a'fj pu ajta jetzen ayén a'iránejsin í sej seajta jín huataújtemua'ave'esin.

²¹Ayee pu tejá'amuaruuren tíj ajta tí'ijruuren í 'fíta'a ti ayén tí'ijcu'line ti tiyáj a'ame. Tí'ij a'ájna teja'uré'enen ti jetzen tiyáj á'ara'ani, ayée pu jeíhua tirajpuaíitzi a'ame. Mí ajta a'fín, ti pua'a ari huanú'ihua í pa'ari'i, aj pu'i yá'uhua'axijsin í ti jín rajpuaíjtzica'a a'fjna jime'e ti jeíhua huápi'i rutémua'ave'e a'iné í pa'ari'i pu'uri huanú'ihuaca'a íyien chaanaca japua.

²²Ayee pu che'atá na'a tejá'amuaruuren mú'ejmi. Pu'uri ayén a'ájna teja'uré'ene í xicájra'an jetze sej jetzen huataújxieemiste'esin. Mí neajta inee, neajtahua'a nu á'amua'ejran. Seajta mú'een, a'ájna xu huataújtemua'ave'esin. Ajta capu ché'e ri'iríista a'ame ti ja'atí amuá'a'ari í sej jín rutémua'ave'e.

Mata'aj mauj raatáhuavii mej mi majta ra'ancuré'an

²³Ayee pu yeehui té'eme a'ájna xicájra'an jetze, sej caí ché'e

ti'itíj néhuaviira ineetzi. Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e, a'ájna xicájra'an jetze ti a'fín niyá'upua ayén amuaatá'asin tíj na'a í sej tiraatáhuaviira ineetzi jetze me'ecan. ²⁴Tíj na'a 'ajmí'imua ti yú e'iré'ene, caxu yeehui xi ti'itíj raatáhuaviiri'i ineetzi jetze me'ecan. Setá'aj siyen raatáhuavii a'iné ayée xu se'fjna jín huarín, aj xu si siyen ra'ancuré'asin, aj xu si seajta siyen nain jín huataújtemua'ave'esin.

A'fí pu Jesús nu'u hua'utéemua'iti a'fimej í mej yen huachéjme íyien chaanaca japua

²⁵Tíj na'a 'ajmí'imua ti yú e'iré'ene, ayée nu ne'fjna jín tejámuaatá'ixaa niuucari jime'e ti seicié namuajre'e. Mí ajta, a'ájna teja'uré'enejsin í xicájra'an jetze nej caí ché'e niyen seicié tejá'amua'ixaate'e na'ame, sino nee nu amitiéere'ecan jín tejámuaatá'ixaate'esin ne'fjna jime'e a'ij ti 'een niyá'upua ti é'eseijre'e.

²⁶Ayee xu yeehui huáriní se'ájna xicájra'an jetze sej siyen tiraatáhuavii ineetzi jetze me'ecan. Canu niyen tejá'amua'ixaate'e ti ayén ruxe'eve'e a'ame nej niyen raatáhuavii í niyá'upua nej ni mú'ejmi jetze me'ecan huatáaniuni. ²⁷Capu xaa ne'u. Niyá'upua pu rusefj já'amuxa'eve'e a'fjna jime'e sej yeehui naataxí'eve ineetzi, seajta siyen rá'antzaahua nej ne'uun u airáane í niyá'upua jemi.

Jesús pu ayén tihua'ixaate'e ti nu'u a'uun a'ujnén í ruyá'upua jemi

²⁸A'uu nu airáane í niyá'upua jemi, neajta nu niyen mú a'uvé'emej íyien chaanaca japua. Neajta fji, ayée nu yeehui tíchesin íyien chaanaca japua

nej ni ne'uun a'ujnéen í niyá'upua jemi.
—Ayeé pu tihua'utá'ixaa a'ájna í Jesús.

²⁹Majta a'áime, í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e, ayée mú tiraata'ixaa tǵjín:

—Pepu'uri íjii xaa ne'u piyen e'ehuauritiécan jín ti'ixa. Capej ché'e seicié ti'ixa, pe'ájna jime'e ti caí é'ehuáuritie. ³⁰Tu'uri xaa tiyen ramua'aree pej nain té'umua'aree, ajta yeehui ti caí ayén ruxe'eve'e ti ja'atí ayén ti'itǵj jín tí'imua'ihua'ura. A'áj tu jín tiyen rá'atzaahuat'e pe'j pe'uun airáane í Dios jemi.

³¹Aj pu'i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tǵjín:

—¿Ni tzaa siyen seri sicu tiná'atzaahuat'e? ³²Mí neajta inee, ayée nu tejá'amua'ixaate'e ti a'ájna teja'uré'enejsin í xicájra'an jetze mej jetzen amuaatamuarite'sin. A'uu xu a'ucǵjxi'isin a'u ti seǵj é'eche, seǵj seajta seǵj. Mú'een xu yeehui mé núujisin nej ni neseǵj nena'a huat'eaturan. Mí neajta, canu neseǵj yú huat'eaturaasin a'iné niyá'upua pu neetzi jemi seǵjre'e. ³³Ayeé nu yeehui 'een jín tejá'amua'ixaate'e seǵj si siyen rǵi tí'itesejre'e í ru tzajta'a se'ájna jime'e seǵj neetzi jetze ajtémecan. Jéihua mú puaǵjti amuaatá'asin a'áime í mej yen huachéjme íiyen chaanaca japua. Capu amín a'ij. Setá'aj siyen huataǵjtemua've'en se'ájna jime'e nej neri hua'antimua'íti.

Jesús pu rujapua niuuni ruseǵj

17 ¹⁻²Tǵ'ij Jesús ayén tiu'utaxǵjtaca'a, aj pu'i júte'a á'ujneereca'a ayén ti'ixáata, tǵjín:

—Mí pej ní'iyá'upua, pu'uri hui a'ájna teja'uré'ene pe'j peri raaxǵ'epi'íntare. Patá'aj tihua'utaseǵjrate'en í teite pe'j peri

rǵi tinaatá'a í nej ayauj pú'een, nej ni neajta rǵi timuaatá'an mú'etzi, a'iné mú'ee pe'j pe'ájna jín piyen tinaa'ájca nej ni nain jín antǵnmua'areere huá'a jemi í teite, nej ni niyen hua'utá'an mej ruuri muá'ara'ani tǵj na'a rusén jime'e, matǵj mena'a pua'amé í pe'j naatátui ineetzi.

³Ayeé mú 'een jín ruuri muá'ara'ani tǵj na'a rusén jime'e me'ájna jime'e mej miyen muáamua'ati mi pe'j mú'ee pena'a aseǵj pe'ín pú'een tzáahuati'ira'a jime'e í Dios, majta me'ájna jime'e mej miyen náamua'ati, nej Jesús pú'een, í nej neajta a'áin pú'een í Cǵristu'u í pe'j nej'uta'íteca'a.

⁴Ayeé nu 'een jín rǵi timuaatá'a huá'a jemi í mej yen huachéjme íiyen chaanaca japua, a'iné nu'uri ra'antipuá'ajte í pe'j jín piyen tinaa'ájca.

⁵Ari íjii, mi pe'j ní'iyá'upua, patá'aj hui piyen che'atá pena'a rǵi tinaateǵjtuaani mú'etzi jemi a'ij pe'j rǵi tineetá'acare'e netǵ'ij ne'uun á'ucatii mú'etzi jemi tǵ'ij caí xi seǵjre'eca'a í chaanaca.

Jesús pu huá'a japua huatánuiusin a'áime í mej jamuan á'ujjuhua'an

⁶Nu'uri niyen hua'utaseǵjrate a'ij pe'j 'een ne'áime jemi í pe'j piyen naatátuiiri'í a'áime í mej huá'a jetze ajtémecantaca'a í mej yen huachéjme íiyen chaanaca japua. A'áí mú atefestemua'a mú pú'ene'e. Pajta mú'ee, mú'ee pe'j naatátuiiri'í. Majta a'áime, a'áí mú miyen ra'ará'astǵjre a'ij pe'j tiu'uta'áǵjtaca'a.

⁷⁻⁸Mu'uri ramua'aree ti mú'etzi jetze te'iráane nain patǵj pena'a pe'ájna jín tinaa'ájca, a'iné ayée nu che'atá nena'a tihua'utá'ixaa a'ij pe'j

peri tinaatá'ixaa ineetzi. Majta a'fime, ayée mú ra'ancuré'a í mej hua'utá'ixa. Ayee mú tzáahuatí'ira'a jín ramua'areereca'a nej mú'etzi jemi a'uvé'emej, majta miyen rá'antzaahua pej piyen yen nej'uta'íteca'a.

⁹Ayee nu huá'a jíme'en muahuavii. Canu niyen muahuavii huá'a jíme'en matj mena'a pua'amé miyen yen seijre'e í chaanaca japua, sino huá'a jíme'en í pej pena'a peri naatávi'itiste, a'iné ateítestemua'a mú pú'een. ¹⁰Matj mena'a pua'amé í mej neteítestemua'a pú'een, a'íi mú majta ateítestemua'a pú'een mú'etzi. Majta a'fime í mej ateítestemua'a pú'een mú'etzi, ayée mú che'atá mena'a neteítestemua'a pú'een ineetzi. Ayee mú rí'i tinaatá'aca ineetzi me'fjna jime'e mej miyen rí'i tí'itíujcha'íi netj inee.

¹¹Canu hui ché'le yen huateáturaasin íiyen chaanaca japua. Mí majta a'fime, a'íi mú xaa miyen huateáturaasin. Neajta inee, mú'etzi jemi nu a'umé'le na'ame. Ayee nu tí'imuhavii patá'aj rí'i tihua'ucha'in amuári'eri'ira'a jime'e, a'íimej í pej naatávi'itiste mej mi miyen che'atá mena'a naíjmi'í sefíre'le mej sefj mena'a pú'eene'en tetj iteen. ¹²Netí'ij huá'a jemi huácatii, nee nu rí'i tihua'acha'íica'a mú'etzi jetze me'ecan. Capu ja'atf á'uvej tí huá'a jetze ajtémecan sino a'fjna tí ayén tiraavíjte'le tí ayén puaíjtzí ráaci'ti. Ayee pu 'een jín huaríj tí ij ayén araúrasten a'ij tí té'eyu'usi'í í yu'uxari jetze.

¹³Neajta fjii nu a'umé'le na'ame mú'etzi jemi. Mí neajta inee, ayée nu niyen tí'ixa netí'ij nauj huá'a jemi yé huaca mej mi nain jín miyen che'atá mena'a huataújtemua'ave'en netj inee tí'inetemua'ave'e. ¹⁴Nee

nu tihua'utá'ixaa í niuucari í pej jín piyen tinaa'íjca. Majta a'fime í mej yen huachéjme íiyen chaanaca japua, a'íi mú huá'ajcha'ire'le í neteítestemua'a a'iné camu huá'a jetze ajtémecan í mej íiyen seijre'e. Neajta inee, canu neajta huá'a jetze ajtémecan.

¹⁵Canu ne'íjna jín niyen muahuavii pej pi hua'irájtuaani íiyen chaanaca japua sino patá'aj rí'i tihua'ucha'in tí ij caí a'íin tí a'ij pua'a tí'ítevij hua'antimuá'itin í neteítestemua'a.

¹⁶Camu huá'a jetze ajtémecan í mej yen huachéjme íiyen chaanaca japua. Neajta inee, ayée nu che'atá nena'a caí huá'a jetze ajtémecan.

¹⁷Patá'aj rí'i tihua'uteájtuaani mú'etzi jemi pe'fjna jíme'e í niuucari tí ayén tí'ayajna. Tíj na'a pej piyen tiu'utaxájtaca'a, a'íi pu ayén tí'ayajna.

¹⁸Ayee nu che'atá nena'a tíhua'uta'aíteca'a mej a'ucíjxi'in nainjapua í chaanaca patj mú'ee yen tineja'uta'íteca'a. ¹⁹Neajta inee, ayée nu huatánne'a mú'etzi jemi huá'a jetze me'ecan mej mi majta tzáahuatí'ira'a jín huataúra'an majta mú'etzi jemi.

**Jesús pu ayén tí'ijhuahuahuu
huá'a japua, matj mena'a
í mej té'atzaahuate'e**

²⁰⁻²¹Canu ne'ímej nena'a jíme'en muahuavii, sino neajta niyen tí'imuhavii ne'íme jíme'e í mej miyen té'antzaahuate'esin me'fjna jime'e a'ij mej tihua'utá'ixaate'esin, mej mi naími'í miyen sefj mena'a pu'éene'le muá'ara'ani, patj piyen neetzi jemi seijre'e, mí pej ní'íya'upua, netj neajta inee mú'etzi jemi seijre'e. Miché'le hui majta miyen téjmi jemi sefíre'le muá'ara'ani mej mi a'fime

í mej yen huachéjme íyén chaanaca japua, miyen té'antzaahuat'e'en pej yen neja'uta'íteca'a.

²²⁻²³A'íjna ti huápi'i naa seijre'e í pej jín rí'i tinaatá'a, ayée nu che'atá nena'a ne'íjna jín rí'i tihua'utá'a mej mi miyen seij mena'a pu'éene'e muá'ara'ani tetíj iteen, netíj neajta huá'a jemi seijre'e, patíj pajta mú'ee neetzi jemi seijre'e. Neajta nu ne'íjna jín rí'i tihua'utá'a mej mi nain jín seij mena'a pu'éene'e muá'ara'ani, mej mi a'íime í mej yen huachéjme íyén chaanaca japua, miyen ráamua'aree pej piyen yen neja'uta'íteca'a, pajta piyen che'atá pena'a hua'utaxí'eve patíj pajta tinaataxí'eve ineetzi.

²⁴Ayee nu tí'ijxe'eve'e, mi pej ní'iyapua a'ímej jime'e í pej piyen naatávi'titiste, mej mi me'uun a'uteáturan a'u nej a'utevé'e na'ame, mej mi majta miyen raaseij me'íjna ti huápi'i naa seijre'e í pej jín rí'i tinaatá'a, a'íjna í pej jín rí'i tinaatá'a pe'íjna jime'e pej piyen nexí'eve'eca'a 'ajmí'imua tí'ij caí xi seijre'eca'a í chaanaca.

²⁵Niya'upua, mi pej nain jín urarí'en, camu hui miyen muamua'ate a'íime í mej yen huachéjme íyén chaanaca japua. Mí neajta inee, nee nu xaa muamua'ate. Majta í nete'testemua'a, a'íi mú miyen ramua'aree pej piyen yen neja'uta'íteca'a.

²⁶Nu'uri niyen hua'utasejrate a'ij pej 'een. Neajta nu hui nauj niyen hua'utasejrate'esin mej mi miyen che'atá mena'a hua'újxe'eve'en seij majta seij patíj mú'ee tí'inexe'eve'e, nej ni neajta huá'a jemi seíire'e ná'ara'ani. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús.

A'íi mú raatéevi'i me'íjna í Jesús

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53)

18

Tí'ij Jesús ayén raatapuá'ajtaca'a ti

tiu'uxájtaca'a, aj pu'i á'uraa, majta a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Matí'ij mi antacíj jachi japua ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Cedrón.

A'uu pu u jetze pújme'en jeíhua tiu'uvéejme'ecaa í ciyej, aseituuna ciyej. ²Ajta a'íin í Judás ti ayén tiu'utátuiire'esin í Jesús jime'e, a'íi pu é'emua'atejca'a a'ujna a'iné mul'íi mú me'uun e'etiújseij, a'íjna í Jesús, majta í mej jamuan á'ujujhua'ane'e.

³Majta a'íime í mej me'uun tí'ajjta teyujta'a, majta a'íime í fariseos, ayée mú hua'avé'ehua a'íime í xantaaru'u í mej me'uun tí'icha'íi u teyujta'a. Ayee mú ará'aseca'a a'achú cumu huaícate. Naími'i mú tatzari tiú'isime'e, majta tí'itíj lámpara, majta í mej jín huaténe'use'en. Ajta a'íin í Judás, a'íi pu huá'uvi'titjme'e. Matí'ij mi me'uun a'ará'a a'utí Jesús a'utevéeca'a. ⁴Ajta a'íin Jesús, a'íi pu ari ramua'areereca'a a'ij ti tí'itíj raruuren. Aj pu'i hua'antinájcheca'a. Ayee pu tihua'uta'íhua'uri'i tíjín:

—¿A'ataani seúuhuaunen?

⁵Ayee mú tiraata'ixaa tíjín:

—Jesús, ti Nazarét é'eme'ecan.

Aj pu'i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Nee nu ne'ín pú'een.

Ajta a'íin Judás, ti ayén tiu'utátuiire'esin, a'úu pu huá'a jamuan a'utevéeca'a í xantaaru'u.

⁶Tí'ij Jesús ayén tihua'utá'ixaa yee ti nu'u a'íin pú'een, a'íi mú ruhuárita'a cáacij. Majta e'eráavatzi á chuaata'a. ⁷Ajtahua'a pu ayén tihua'uta'íhua'uri'i tíjín:

—¿A'ataani seúuhuaunen?

Majta miyen tiraata'ixaa tíjín:

—Jesús ti Nazarét é'eme'ecan.

⁸Aj pu'i ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Nu'uri hui niyen tejámuaatá'ixaa yee nej ne'ín pú'een. Tí pua'a

siyen neetzi huauca, setá'aj siyen hua'utá'an mej á'uciine amíime í mej nee jamuan á'ujujhua'an. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'fjna í Jesús.

⁹Ayee pu tiuju'urfj ti ij ayén araúrasten a'ij ti a'fín ari tiu'utaxájtaca'a tijín: “Capu nu'u ja'atí á'uvej ti huá'a jetze ajtémecan a'fimej pej nu'u naatátuiiri'i.”

¹⁰Ajta a'fín Simón, ti ajta i'i Pedro, a'fí pu chun huitéhueeca'a. A'fí pu rú'ijcupi. Aj pu'i a'fjna jín tiraapua'ij ti ravaire'eca'a a'fjna í ti nain jín antiújmua'areereca'a u teyujta'a. Pedro pu ayén ra'ajta'veijcheca'a í naxaira'an í ja'ati. Ayee pu ántehuaaca'a a'fjna ti tí'ivaire'e tijín Malco.

¹¹Aj pu'i Jesús ayén tiraata'ixaa a'fjna í Pedro tijín:

—Ucárujte'e mi a'achun. ¿Ni caí ayén ruxe'eve'e nej ne'fjna jín ra'ará'astijre'en í ti niyá'upua ayén jín tinaa'fjca?

A'uu mú yé'evi'itín í Jesús me'fjna jemi í Anás

(Mt. 26:57-58; Mr. 14:53-54; Lc. 22:54)

¹²Mat'í'ij mi a'fime í xantaaru'u, ajta a'fín í ti huá'a capitán pú'een, majta a'fime í mej me'uun tí'icha'íi u teyujta'a, a'fí mú raatéevi'i me'fjna í Jesús. Mat'í'ij mi ra'amuaáaj'i'icie.

¹³Amuacáí mú me'uun ya'uví'iti me'fjna jemi í Anás, a'iné a'fí pu a'fín pú'eene'e í mu'uneára'an a'fjna í Caifás ti a'ájná'imua nain jín antiújmua'areereca'a u teyujta'a. ¹⁴Ajta a'fín Caifás, a'fí pu a'fín pú'eene'e ti ayén tihua'utá'ixaa í mej Israél jetze ajtémecan ti ayén nu'u tíhua'atéva'irihua'an ti sefj na'a í tevi ayén huámi'ini huá'a jetze me'ecan í teite.

Pedro pu ayén tí'ixa ti nu'u caí ramua'ate a'fjna í Jesús

(Mt. 26:69-70; Mr. 14:66-68; Lc. 22:55-57)

¹⁵Ajta a'fín Pedro, a'fí pu imuá huamé'ecaa cujta'an í Jesús. Ajta

jamuan huamé'ecaa sefj ti ajta Jesús jamuan á'uche'ecane'e. Ajta a'fín í sefj ti Jesús jamuan á'uche'ecane'e, a'fí pu ramua'atejca'a a'fjna ti nain jín antiújmua'areereca'a u teyujta'a. A'fj pu jín, jamuan í Jesús a'uun a'uteájrupi a'u ti e'eráyaujta'a a'ájna ti é'eche a'fjna í ti tí'ajta.

¹⁶Ajta a'fín Pedro, pua'acié pu a'uteájturaa tá'apueerta. Aj pu'i í seifj ti Jesús jamuan á'uche'ecane'e, a'fí pu a'uré'ene tá'apueerta. Aj pu'i ayén tiraata'ixaa a'fjna í 'íita'a ti a'uun tí'icha'íi tá'apueerta. Aj pu'i a'uun ya'uví'iti a'fjna í Pedro. ¹⁷Aj pu'i a'fín 'íita'a ti a'uun tí'icha'íi tá'apueerta, ayée pu a'fín í Pedro tiu'utá'ixaa tijín: —¿Ni hui pecafí pajta mú'ee huá'a jetze ajtémecan a'fime í mej me'fjna jamuan á'ujujhua'ane'e?

Aj pu'i ayén tiraata'ixaa tijín:

—Canu hui a'atzu.

¹⁸Jé'ecan pu huáseevi'i a'ájná'imua. Majta a'fime í mej tí'ivaire'e u teyujta'a, majta a'fime í mej me'uun tí'icha'íi, a'fí mú aúunai. Majta a'úu mú atavéejme'ecaa a'u ti á'ataa mej mi ahuáujpiste'en. Ajta a'fín Pedro, a'fí pu huá'a jamuan a'uteveeca'a, ajta pu a'fín á'ujpiste'eca'a.

A'uu mú rá'avi'itín í Jesús a'fjna jemi í Caifás

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Lc. 22:66-71)

¹⁹Ajta a'fín ti nain jín antiújmua'areereca'a, a'fí pu ayén tiraata'íhua'uri'i a'fjna í Jesús a'fjna jime'e í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, ajta a'fjna jime'e a'ij ti a'fín tí'imua'ataca'a. ²⁰Jesús pu ayén tiraata'ixaa tijín:

—Nee nu hui jéjre'e tihua'utá'ixaa í teite í mej yen seijre'e íiyen chaanaca japua. Tí'í'ij pí na'a nu

tihua'amua'atejca'a huá'a teyujta'a, neajta ne'újna teyujta'a a'u mej e'etiújse'iri a'fime í mej Israél jetze ajtémecan. Canu hui ti'itfj avíitzi jín tiu'utaxájtaca'a. ²¹ ¿A'iné 'een jín piyen tí'ine'ihua'u? Patá'aj piyen tihua'uta'fhua'u pe'fimej í mej náanamujri'i. Casi'i, a'fi mú xaa ne'u miyen ramua'aree a'ij nej tiu'utaxájtaca'a. —Aye pu Jesús tiraata'ixaa.

²² Ajta sefj ti huá'a jetze ajtémecan í mej me'uun tí'icha'ii teyujta'a, áa pu vejli'i a'utéveeca'a. Jíme'en pu'u ayén ráanamujri'i a'ij ti Jesús tiu'utaxájtaca'a, aj pu'i ra'arájvee. Ajta ayén tira'ajteá'ajxi tijín:

—¿Ni tzaa ayén tiraavjite' pe j piyen tí'ira'ixaate'e pe'fjna ti nain jín antiújmua'aree u teyujta'a?

²³ Aj pu'i Jesús ayén tiraata'ixaa tijín:

—Tí pua'a necaí ti'itfj jín xí'epi'in huarfj net'fij niyen tiraata'ixaa, patá'aj hui piyen a'ij tiu'utaxáj. Na'ari caí, ti pua'a niyen xí'epi'in tiu'utaxájtaca'a, ¿a'iné 'een jín piyen na'arájvee?

²⁴ Aj pu'i a'fín Anás ayén tíhua'uta'a'fj mej rá'anv'itín me'fjna jemi í Caifás. Ajta, a'fín Jesús, a'fi pu auj anáji'ici'ihuaca'a.

Pedro pu ajtahua'a ra'avé'avaataca'a ti nu'u caí ramua'ate í Jesús

(Mt. 26:71-75; Mr. 14:69-72; Lc. 22:58-62)

²⁵ Aúche'e pu a'uun rupíste'eca'a a'fjna í Simón ti ajta i'i Pedro. Aj pu'i ja'atí ayén tiraata'fhua'uri'i tijín:

—¿Ni tzaa ayén ti'ayajna pe j huá'a jetze ajtémecan í mej Jesús jamuan á'ujjuhua'ane'e?

Aj pu'i Pedro ayén tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Canu.

²⁶ Ajta sefj ti ayén ravaire'eca'a í ti nain jín antiújmua'areereca'a, a'uun pu a'utéveeca'a. A'fi pu ajta ihuáare'ara'an pú'een'e a'fjna í ja'atí ti Pedro ayén ra'ajta'vefjchecha'a í naxaira'an. Aj pu'i ayén a'fín í Pedro tiu'utá'ixaa tijín:

—Ayej ne'ase nee nu ne'uun muajé'esej amfjna jamuan a'u ti a'uvéjme í aceituuna ciye'e.

²⁷ Ajtahua'a pu seicié tiu'utaxájtaca'a a'fjna í Pedro ti nu'u caí ramua'ate a'fjna í Jesús. Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a, aj pu'i ayén huajíjhuaca'a í gallo.

A'uu mú ya'uví'ití í Jesús a'fjna jemi í Pilato

(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Lc. 23:1-5)

²⁸ Mat'fij mi a'fime í mej tí'ajta u teyujta'a, a'úu mú ru'iráavi'ití me'újna a'u ti Caifás huiracaí á'aye'i. Mat'fij mi me'uun ya'uví'ití u chí'ita a'u ti á'ucatíi í tajtuhuan ti tí'ivaire'e huá'a jetze me'ecan í Roma mej é'eche.

Pu'uri tén tapuá'arijme'eca, ajta mu'uri tén autéhuijsime'e mej tiú'uyesten. A'fj mú jín caí a'uun a'uteájrupi a'u ti a'fín tajtuhuan á'ucatíi mej mi caí ti'itfj jín auteáturan í ruye'irá jíme'e a'iné capu huá'a jetze ajtémecantaca'a a'fjna í tajtuhuan. Aye mú raxí'eve'eca'a mej miyen ráacua'ani í cua'ira í mej jín ra'utámua'aree me'ájna xicájra'an ti jetzen Dios tihua'utá'uuni'iri'i.

²⁹ A'fj pu jín a'fín Pilato ayén huirájaa á pua'acié huá'a jemi. Aj pu'i ayén tihua'uta'fhua'uri'i tijín:

—¿Ti'itájni yeehui jín siyen tí'ijxajtzi'i semfjna mi ja'atí?

³⁰ Mat'fij mi miyen tiraata'ixaa tijín: —Tí pua'a yeehui caí ayén ti'itfj jín auteáturanche'e ti a'ij pua'a 'een, catu tiyen muaatátuure'lenche'e.

³¹ Aj pu'i Pilato ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Setá'aj siyen rá'anvi'itin setá'aj rujíimua'a siyen ra'uxájte'en se'ájna jime'e a'ij ti tejamuaatá'aca í a'amua ye'irá.

Matí'ij mi miyen tiu'utaniú a'áme í mej tí'ajta u teyujta'a tijín:

—Capu hui ayén titatá'aca tej ti tiyen ja'atí huajé'ica.

³² Ayee pu tiu'uríj ti ij ayén aráurasten a'ájna í niuucari í ti jín Jesús ayén tiu'utaxájtaca'a a'ij ti nu'u ayén tí'imi'ini. ³³ Aj pu'i Pilato ajtahua'a a'uun a'uteájrupi u chí'ita. Tí'ij jí u ya'utajé í Jesús. Ayee pu tiraata'íhua'uri'i tijín:

—¿Ni hui pe'ín pú'een í ti tihuá'ajte'e a'ímej í mej Israél jetze ajtéme'ecan?

³⁴ Jesús pu ayén tiraata'íhua'uri'i tijín:

—¿Ni yeehui asej pena'a piyen a'ij tirájteu nusu sej ayén tinaatéxajtaca'a mú'eetzi jemi?

³⁵ Aj pu'i ayén tiraata'ixaa a'ájna í Pilato tijín:

—¿Ni tzaa niyen Israél jetze ajtéme'ecan? Canu xaa ne'u yeehui. A'áme í mej atétestemua'a pú'een, majta a'áme í mej me'uun tí'ajta u teyujta'a, a'íí mú a'ín pú'een í mej mú'eetzi yé vé'etua ineezti jemi. ¿Tí'itájni hui a'ij puáaruu?

³⁶ Ajta a'ín Jesús ayén tiraata'ixaa tijín:

—A'ájna í nej jín tí'ajta, capu hui yen me'ecan í chaanaca japua. Tí pua'a ayén éene'en á'ame'enche'e, ayée mú me'ájna jín tiu'utatése'enche'e í mej nevaire'e mej mi caí miyen ná'ateevi'in a'áme í mej me'uun tí'ajta u teyujta'a. Mí ajta, seicié pu éene'e seijre'e í nej jín tí'ajta.

³⁷ Aj pu'i Pilato ayén tiraata'ixaa tijín:

—Aa ni'ijtá ne'u, mú'ee pej xaa hui tí'itáj jín tihuá'ajte'e a'ímej í teite.

Ajta a'ín Jesús ayén tiraata'ixaa tijín:

—Xí'epi'ín pej piyen tiu'utaxájtaca'a nej nu'u tí'itáj jín tihuá'ajte'e. Jee xaa ne'u ayén tí'ayajna nej ne'ájna jín huanú'ihuaca'a. Ayee nu 'een jín yen huatasejre íiyen chaanaca japua nej ni niyen ne'ájna jín tiu'utaxá ne'ájna jime'e ti ayén tí'ayajna. Matíj mena'a pua'amé í mej miyen ra'ancuré'a me'ájna ti ayén tí'ayajna, naími'i mú hui nenamua.

³⁸ Aj pu'i Pilato ayén tiraata'íhua'uri'i tijín:

—¿Tí'itájni a'ín yeehui pú'een a'ájna ti ayén tí'ayajna?

Sej pu'u huiráame, ti pua'a Jesús nusu Barrabás

(Mt. 27:15-31; Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25)

Tí'ij ayén tiu'utaxáataj, aj pu'i huirájraa, ajta a'uun a'uré'ene huá'a jemi í mej Israél jetze ajtéme'ecan. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Capu hui tí'itáj a'ij ayén tiná'amitiejte'e í nej jín tí'itáj jín jetze te'ujpuá'ajte'en. ³⁹ Mí seajta mú'een, ayée xu tí'ijri'ire nej niyen amua'irátuiitze'en sej ti aiteánami'i setí'ij seri siyen ra'utámua'areeri'i í xicájra'an jetze ti Dios jetzen tihua'utá'uuni'iri'í í á'amua'aujsimua'aci'i. ¿Ni siyen hui raxí'eve'e nej niyen amua'irátuiitze'en nemíjna ti ayén nu'u tejá'amua'ajte'e mí sej Israél jetze ajtéme'ecan? —Ayee pu tihua'uta'íhua'uri'i.

⁴⁰ Matí'ij mi miyen ca'anín jín titeejíhuaca'a tijín:

—Catu. Catu raxí'eve'e temájna. Patá'aj yeehui tu'irátuiitze'en pe'ájna í Barrabás.

Ajta a'áin Barrabás, a'áí pu huá'a jetze ajtém'e'ecantaca'a a'áimej í mej hua'uténe'usi'i mej mi huá'ari'i í mej jín tí'aijta a'áime í mej Roma é'eme'ecan.

Í curuun ti tziicare'e jín cistíjhuaca'a

19 Aj pu'i Pilato ya'uví'iti a'ájna í Jesús mej mi ra'litévajxi'in me'ájna jime'e í cuaarta.

²Matí'ij mi a'áime í xantaaru'u, tziicare'e mú huatécistaca'a mej mi curuun huatétaahua. Matí'ij mi ra'avé'emuaniiri'i. Matí'ij mi cfixuri ru'ucávijiri'i ti jáamua'ara ti neána.

³Mu'liití mú ajteáxiireca'a vejl'i í jemin. Aye'e mú tí'ira'ixaate'eca'a tíjín:

—Aja'í, mi pej nu'u yeehui tihua'áijte'e í mej Israél jetze ajtém'e'ecan.

Matí'ij mi ra'aráavajxi.

⁴Aj pu'i ajtahua'a huirájraa a'ájna í Pilato. Aye'e pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Casí'i mú'een, nu'uri hui niyen amuaatatuiire'esin sej si siyen ráamua'aree ti caí ti'itíj a'ij tiná'amitiejte'e í nej jín ti'itíj jín jetze te'ujpuá'ajte'en.

⁵Aj pu'i Jesús ajta huirájraa. Aúche'e pu ayén tíra'avé'emuájcaa a'ájna í curuun ti tziicare'e jín cistíjhuaca'a, ajta ru'ucavííi a'ájna í cfixuri ti jáamua'ara ti neána. Tí'ij Jesús huirájraa, aj pu'i Pilato ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Ye'ecu'i, pu'uri yé huatéjvee í teáata'a.

Pilato pu ayén tí'itese'e ti raatátuaani í Jesús

⁶Majta a'áime í mej miyen tí'aijta u teyujta'a, majta a'áime í mej me'uun

tí'icha'ii, jíme'en mu'u miyen raasej, aj mú mi ca'anín jín huatejiihuajraa tíjín:

—Aúтатаi í cúruu jetze. Aúтатаi pepu'u.

Aj pu'i Pilato ayén tiu'utaniú tíjín:

—Mú'een xu hui rá'anvi'itin sej si rujíimua'a sena'a rá'utatan. Mí neajta nee, capu hui a'ij ayén tiná'amitiejte'e í nej jín ti'itíj jín jetzen te'ujpuá'ajte'en.

⁷Majta a'áime í mej me'uun tí'aijta u teyujta'a, jéihua mú miyen tí'ira'ixaate'eca'a tíjín:

—Aye'e tu yeehui tirájye'ira ti jíme'en ayén tiraavíjte'e ti a'áin a'ájna jín huámi'ini a'ájna jime'e ti ayén huataújsejirataca'a ti a'áí pu nu'u a'áin pú'een í yaujra'an í Dios.

⁸Tí'ij ayén ráanamujri'i a'ájna í Pilato, jaítze'e pu tiu'utátziin.

⁹Ajtahua'a a'uun uteájrupi u chí'ita. Ajta ya'uví'iti í Jesús. Aj pu'i ayén tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—¿A'uné yeehui ímuá pé'eme'ecan mú'ee?

Ajta a'áin Jesús, capu a'atzu huataniú.

¹⁰Aj pu'i Pilato ayén tiraata'ixaa tíjín:

—¿Ni tzaa pecaí piyen ahuá'aca'ane pej yeehui tinaatá'ixaate'en? ¿Ni caí ayén timuá'amitiejte'e nej ne'ájna jín antínmua'aree nej ni mu'irájtuaani, nusu nej ni neajta muá'utatan í cúruu jetze?

¹¹Ajta Jesús ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Tí pua'a caí amuacaí Dios ayén tímuaatá'acare'enche'e pej piyen te'entí'amua'areere, capej ti'itíj jín antí'amua'areereche'e ineetzi jemi. A'íj pu jín, a'áime í mej neetzi jíme'e tiu'utátui mú'eeetzi jemi, jaítze'e mú ti'itíj jín auteájturaa í Dios jemi.

¹²Tij na'a ti Jesús ayén tiu'utaxájtaca'a, a'íjna í Pilato a'íi pu a'ij tí'ijhuauca'a a'ij ti huárini ti ij ru'irájtuaani a'íjna í Jesús. Mí majta a'íime, í mej me'uun tí'ajta teyujta'a, majtáhua'a mú miyen titeetejíihuaajraa tíjín:

—Tí pua'a hui piyen ru'irájtuaani pemíjna mi teáata'a, capej ché'le tí'itj jín tí'itevéé pua'amé pe'íjna jemi í César ti tí'ita'ajjte'le a'íné ja'atí ti na'a ti ayén huataújsejrata ti a'íin pú'een ti tí'ita'ajjte'le, a'íi pu hui ayén rájcha'iire'le a'íjna í César. —Ayeé mú tiu'utaxájtaca'a.

¹³Tí'ij Pilato ayén tíhuá'unamuajri'i, aj pu'i ru'iráavi'iti a'íjna í Jesús. Aj pu'i Pilato án a'ujyejxi japuan í ipuari a'u mej tejé'exi'epi'intare'le. Ayeé pu téja'arájtehuaa a'ujna tíjín: A'uu ti tetej a'umuáanijmee ti pa'atza. Ajta, ayéé pu téja'arájtehuaa hua'aniuuca jime'le í hebreo tíjín Gabata.

¹⁴Pu'uri a'ájna pítí'irijcaa í xicájr'a'an mej jetzen rí'í huaújr'uuren mej mi miyen me'íjna jín ra'utámua'aree a'ájna xicájr'a'an jetze ti Dios jetzen tihua'utá'uuni'iri'i. Pu'uri ayén pítí'irijcaa a'atzaj cumu tacuarixpua. Aj pu'i Pilato ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Ye'ecui arí'icu, mi ti hui tejá'amua'ajjte'le.

¹⁵Majta me'ín, ayéé mú titeetejíihuaajraa tíjín:

—Huirávi'itichi.

Majta miyen tíjín:

—Huirávi'itichi, patá'aj rá'utatan í cúruu jetze.

Aj pu'i Pilato tihua'uta'íhua'uri'i tíjín:

—¿Ni tzaa siyen tí'ijxe'eve'le nej ni hui niyen rá'utatan nemíjna ti tejá'amua'ajjte'le?

Majta a'íime í mej me'uun tí'ajta teyujta'a, ayéé mú tiraata'ixaa tíjín: —Capu hui ja'atí tí'ita'ajjte'le sino a'íi pu'u ti César jín tí'itéjvee.

¹⁶Tí'ijta'i Pilato ayén hua'utátuii a'íjna í Jesús mej mi miyen rá'utatan í cúruu jetze.

A'íi mú rá'utatai í Jesús í cúruu jetze
(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43)

¹⁷Matí'ij mi a'íime í xantaaru'u miyen ya'uví'iti. Ajta a'íin Jesús, a'íi pu yá'uchuii í rucúruu. Matí'ij mi me'újna a'ará'a a'u ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Mí'ichímu'uta. Ayeé pu téja'arájtehuaa hua'aniuuca jime'le í Hebreo tíjín Gólgota. ¹⁸A'uu mú rá'utatai jamuan hua'apuaca, sejta'a mú rá'utatai í se'j, majta sejta'a í se'j. Ajta a'íin Jesús, a'úu pu já'ita'a á'utataihuaca'a. ¹⁹Pilato pu ayén tíraata'ájtaca'a mej miyen tira'uyú'uxa jetzen í taabla ti ayén té'axajta'a tíjín: “Jesús Nazarét ti nu'u é'eme'ecan, ti ajta nu'u tihuá'ajjte'le a'íimej í mej Israél jetze ajtéme'ecan.” Matí'ij mi rá'utatai í cúruu jetze a'u ti á'ujmu'u í Jesús.

²⁰Majta a'íime í mej Israél jetze ajtéme'ecan, mu'liit' mú miyen ra'ujjve a'íné a'úu pu vejlí'i píj'é'erijcaa u chajta'a jetze a'u mej yá'utatai. Ajta a'íin ti á'asiímuua'ihuaca'a, huaíca niuucari pu jín é'eyu'usi'ihuaca'a, í huá'a niuuca í Hebreo, ajta hua'aniuuca í mej Roma é'eme'ecan, ajta hua'aniuuca í Griego.

²¹Majta a'íime í mej me'uun tí'ajjtaca'a u teyujta'a, ayéé mú huaújniuuste me'íjna jemi í Pilato. Ayeé mú tiraata'ixaa tíjín:

—Capej piyen hui tirá'ayu'uxa yee a'íi pu nu'u tí'ita'ajjte'le itejmi í tej

Israél jetze ajtéme'ecan sino ayée pepu'u yee a'íi pu ayén rusejirata ti a'íin pú'een í ti t'íta'ajjte'e.

²²Aj pu'i Pilato ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Ché'e yehui ayén éene'en a'iné nu'uri niyen tira'utéyu'uxaca'a a'ij nej tiraaxí'epi'intare.

A'íi mú t'íjpi í t'í'iciixure'ara'an í Jesús

²³Majta a'íime í xantaaru'u, matí'ij meri rá'utatai í Jesús, matí'ij mi t'í'ijpi í t'í'iciixure'ara'an. Matí'ij mi muáacuaci'e t'í'ijseire'axi me'íjna í t'í'iciixure'ara'an. Tíj na'a ti seicié t'í'ijcatii, seíj pu raací'i í xantaaru'u. Ajta a'íi pu avé'eturaa í síicu'ure'ara'an ti ru'ucaviíi á'aye'i. Seíj pu jín 'itzijhuaca'a nainjapua.

²⁴A'íj mú jín miyen tiu'utaú'ixaa tijín:
—Tiché'e caí yehui rasiújtza'ana sino tiché'e tiyen ti'ihuátamua'itin tetej jime'e tej ti tiyen ráamua'aree ja'atí ti ayén raci'iti.

Ayee pu ayén tiu'uríj ti ij ayén araúrasten a'ij ti té'eyu'usi' í yu'uxari jetze ti ayén tijín: “A'íi mú yehui seexu'íjmé'en huaré'upijte í t'í'ineciixu. Majta mú me'ín ti'ihuájmuat'ití tetej jime'e mej mi yehui ráamua'aree ja'atí ti raci'iti í nesiicu'u.” Ayee mú xaa ne'u huaríj a'íime í xantaaru'u.

Í uuca, í mej me'uun a'uté'uuca'a vejlí'i í cúruu jetze

²⁵Majta seica, á mú vejlí'i a'uté'uuca'a a'u ti a'uvéjme'ecaa í cúruu. A'íi mú a'íin pú'een'e í náanajra'an í Jesús, ajta í juutzeájra'an í náinajra'an, ajta a'íjna í María ti íra'ara'an pú'een'e a'íjna í Cleofas, ajtahua'a seíj, a'íjna í María, Magdala ti é'eme'ecan.

²⁶Aj pu'i Jesús raaseíj í runáana ti a'uun a'utéveeca'a. Ajta pu a'uun vejlí'i a'utéveeca'a a'íjna Jesús ti raxí'eve'eca'a, ti ajta jamuan á'uche'ecane'e. Aj pu'i ayén tiraata'ixaa í runáana tijín:

—Casi'i, mú'ee 'íta'a, mé pu huatéjvee amíjna ti ayauj pú'een.

²⁷Ajta ayén tiraata'ixaa a'íjna ti jamuan á'uche'ecane'e tijín:

—Ye'ecui yehui, ari huatéjvee a'íjna ti anáanaj pú'een.

Tíj na'a ti ayén tiu'utaxájtaca'a, ti yú e'iré'ene, a'íin ti jamuan á'uche'ecane'e ayén ya'uví'iti í náanajra'an í Jesús ti ij a'uun huatéaturan u ruche.

T'í'ij Jesús huam'í

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49)

²⁸Tí'ij jí ayén huaríj a'íjna í Jesús. Pu'uri ramua'areereca'a ti ari nain te'entipúa'ajte. Tí'ij ayén araúrastejsin a'ij ti té'eyu'usi'ihuaca'a í yu'uxari jetze, ayée pu i tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Ne'í'imi'í.

²⁹Aa pu vejlí'i xa'ari a'utacatii ti avé'ejística'a a'íjna í viinu ti antzináj. Matí'ij mi ti'itíj huatéaru'une ti ta'achira'a í viinu jime'e. Matí'ij mi jisopo c'íye'ara'an jetze ru'ucáaxu'i, aj mú mi ra'ajteáxiireca'a vejlí'i í téne'ara'an jetze.

³⁰Tí'ij a'íin ra'anti'í, aj pu'i ayén tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Pu'uri icu. Nu'uri ra'antipúa'ajte.

Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a, aj pu'i a'icámu'uvajxi. Aj pu'i huam'í a'íjna í Jesús, icu.

Xantaaru'u pu ra'ajtétzte í ítza'apuare'ara'an jetze a'íjna í Jesús

³¹Pu'uri a'ájna pítí'irijcaa í xicájra'an jetze, í mej jetzen rí'i huatjúruuren. Ajta a'íin xicájra'an jetze ti ra'ité'ase, a'ájna pítí'irijcaa

mat'íj ra'utéhuijsin mej miyen tiú'uyesten me'fjna jime'e í xicájra'an jetze ti jetzen Dios tihua'utá'uuni'iri'i.

A'fj mú jín, camu rax'eve'eca'a a'fime í mej me'uun t'í'ajtaca'a u teyujta'a mej mi a'fime mi'ichite miyen huateáturan me'fjna cúruu jetze t'íj ari teja'uré'enen a'fjna saabado jetze. A'fj mú jín rájhuaviiri'i me'fjna í Pilato ti a'fín ayén tiu'uta'a'fjta mej mi a'fime xantaaru'u miyen hua'antína'axin í huá'íica jetze a'fimej í mej huá'utatai, mej mi ca'anacan huácu'i'ini. Tí pua'a miyen huárini, aj pu'i ri'írúista a'ame mej hua'acájtuaani í mi'ichite.

³²A'fj mú jín u a'uvé'uju'un a'fime í xantaaru'u. Mat'íj mi ra'antiná'axi í ru'icán jetze í seij í mej rá'utatai í Jesús jamuan. Majta miyen che'atá mena'a huaríj í seij jemi. ³³Mí ajta, mat'íj Jesús jemi á e'iré'ene, mat'íj mi raasej ti a'fín ari m'í'ichica'a. A'fj mú jín caí ra'antiná'axi í ru'icán.

³⁴Mí ajta seij í xantaaru'u, a'fí pu ra'ajtéjtze í fza'apuare'ara'an jetze ciyej jime'e ti antípiti. Aj pu'i airáaxire jeíhua í jaj, ajta í xúure'e.

³⁵Neajta inee, i nej niyen raasej, nee nu niyen ti'itexajta. Ajta ayée pu ayén ti'ayajna a'ij nej ti'itexajta. Nee nu ramua'aree nej niyen tzaahuati'ira'a jín ti'ixa. Neajta niyen ne'fjna jín ti'itexajta sej si seajta rá'antzaahuat'e'en.

³⁶Ayee pu 'een jín tiu'uríj ti ij ayén araúrasten a'ij ti té'eyu'usi'í í yu'uxari jetze ti ayén té'axa t'íj: “Camu nu'u seij antína'aca í cariira'an.” ³⁷Ajta seica jetze ti ayén té'axa t'íj: “A'fí mú nu'u raseijran me'fjna í mej ra'ajtéjtze.”

A'u mej ye'etéete me'fjna í Jesús

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56)

³⁸T'íj jí a'fín José, ti Arimatea é'eme'ecan, a'fí pu tirájuaviiri'i

a'fjna í Pilato ti a'fín raatátuiire'en í tévira'an í Jesús. Ajta a'fín José, a'fí pu ajta rá'astijre'eca'a a'fjna í Jesús. Mí ajta, a'fín ayén avítzi jín huaríj a'iné a'fí pu huá'tziii'ne'eca'a í mej me'uun t'í'ajtaca'a u teyujta'a. Aj pu'i Pilato ayén raatá'a. A'fj pu jín, u a'uvé'emej. Aj pu'i ra'acájtuaa í tévira'an í Jesús. T'íj jí yá'uchuii.

³⁹Nicodemo pu ajta jamuan u a'uvé'emej. A'li pu a'fín pú'eene'e ti tíca'amiste'e ráamuaareca'a í Jesús. T'í'tí pu a'ará'jti, a'fjna í mirra ti muát'i'isi ranaxca ti áloes me'ecan, ti'it'íj tu'upi. Ayee pu t'íjetejca'a a'achú cumu seité kiilu japuan tamuáamuata'a.

⁴⁰Mat'íj mi yá'uchuii í tévira'an í Jesús. Mat'íj mi racáhuaa me'fjna jime'e ti naa teáar'í'e. Majta racá'ijcataca'a cíixuri jime'e ti me'esti. Ayee mú me'fjna jín huaríj a'ij mej tirájeje'irajca'a mej hua'avé'enan í mi'ichite a'fime í mej Israél jetze ajtéme'ecan.

⁴¹Huastari pu teje'eré'eeve a'fjna vejli'i a'u mej rá'utatai me'fjna í Jesús. Ajta a'ujna, a'úu pu teásta'a seijre'eca'a ti ja'atí a'uun ya'ujcú ti ij a'uun ja'atí avá'anan. Ajta, capu xi ja'atí a'uun avá'anami'ihuaca'a.

⁴²A'u mú ye'etéete me'fjna í Jesús a'iné a'úu pu vejli'i a'utacá'a, ajta pu'uri a'ájna pít'í'irijcaa í xicájra'an jetze mej jetzen r'í'í huaújuuren a'fime í mej Israél jetze ajtéme'ecan.

Jesús pu a'itaméj a'u mej ye'avá'ana

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12)

20 T'íj ari pít'í'irijcaa í ti jín te'ut'é'itíeesin i itieeri, íiya'ata pu'u a'uun pu á'ume a'fjna í María, Magdala ti é'eme'ecan a'ujna a'u mej ye'avá'ana. Aúche'e pu

huachuixavil'icaa. Tí'ij a'uun a'ará'a, aj pu'i raasej ti ja'atí ra'antá'ij í tetej ti a'itémuaaca'a a'u ti a'utécun.

²Aj pu'i a'uun huaré'araa. Tí'ij i a'utiéchejraa a'u mej a'uté'uuca'a a'íjna í Simón ti ajta i'i Pedro, ajta í sej ti Jesús jamuan á'uche'ecane'e. A'ii pu a'íin pú'een í ti Jesús raxí'eve'eca'a. Ayee pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Mu'uri hui yá'uchuii í tavástarara'a, me'újna a'u mej yauutéj. Teajta iteen, catu ramua'aree a'u mej yaúutuaa.

³Ajta a'íin í Pedro, ajta í seij ti Jesús jamuan á'uche'ecane'e, a'úu mú á'uju'un a'u mej ye'avá'ana me'íjna í Jesús. ⁴Naími'i mú me'uun a'uruáachejraa. Ajta í seij, a'íi pu jaítze'e ca'anín a'utiéchejraa. A'íj pu jín ayén ra'umuá'iti a'íjna í Pedro. A'íj pu jín, amuacá pu a'uun a'ará'a. ⁵Tí'ij a'uun a'ará'a, aj pu'i aicaújtutzi. Ajta a'uun uténeereca'a. Tí'ij í raasej ti án á'ujpiica'a a'íjna í c'ixuri ti me'esti í mej jín racá'ijcataca'a. Ajta a'íin, capu a'uun uteájrupi.

⁶Ajta a'íin Pedro, ti cujta'an huatiéejme'e, ajta pu a'uun a'ará'a. A'uu pu uteájrupi. Aj pu'i raasej í c'ixuri ti me'esti ti a'uun á'ujpiica'a.

⁷A'íi pu ajta raasej í c'ixuri í mej jín ra'avá'ana í mu'útze'en. Naa pu t'í'ijiri'ihuaca'a. Ajta rujíimua'a pu án á'ujpiica'a.

⁸Tí'ij jí í seij ti Jesús jamuan á'uche'ecane'e, ti amuacá a'uun a'ará'a, a'íi pu ajta a'uun a'uteájrupi. Jíme'en pu'u raasej, aj pu'i té'antzaahua. ⁹Majta a'íime, camúu xi yaú'itiéé muá'araa a'íj ti huataujmuajcaa me'íjna ti ayén té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze ti nu'u ayén ruxe'eve'eca'a ti a'íin Jesús ayén a'itá'ara'ani huá'a tzajta'a í mej meri huácuii ti ij ajtahua'a huatarún.

¹⁰Majta a'íime í mej Jesús jamuan á'ujjuhua'ane'e, mat'í'ij mi me'uun a'ucíjxi u'uche.

Jesús pu nu'u huatasejre a'íjna jemi í María, Magdala ti é'eme'ecan

(Mr. 16:9-11)

¹¹Ajta a'íin María, a'uun pu a'uteájturaa á'pua'acié, a'íjna vejli'i a'u mej ye'avá'ana. A'íi pu ruyeineca'a. Tí'ij auj ruyeineca'a, a'íi pu aicaújtutzi, a'uun pu a'uténeereca'a.

¹²Aj pu'i hua'apuaca huasej í mej júte'e tí'ivaire'e. Cuaiínavi'in mú tí'itéchejca'a. An mú e'ejté'eca'a a'u mej ya'ujté. Sej pu án á'ujcatii a'u ti á'ujmu'ucca. Ajta í seij, a'u ti a'ucá'íicajme'ecaa. ¹³Mat'í'ij mi miyen tiraata'íhua'uril'í tíjín:

—Mú'ee, 'íita'a, ¿a'iné yeehui 'een jín piyen ayein?

Aj pu'i ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—A'íi mú yeehui yá'uchuii í nevástarara'a. Neajta inee, canu ramua'aree a'u mej yaúutuaa.

¹⁴Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a, aj pu'i pí a'uré'eve. Tí'ij í raasej ti a'íin Jesús a'uun a'utéveeca'a. Mí ajta a'íin María, capu raamuá'a ti a'íin pú'eene'e í Jesús.

¹⁵Aj pu'i ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Mú'ee 'íita'a, ¿a'iné 'een jín piyen ayein? ¿A'atajni pehuauhuau?

A'íi pu ayén tí'imua'atzejca'a ti a'íin pú'eene'e ti r'í'í a'uun te'uruurée á'aye'i a'ujna í huastari. A'íj pu jín ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Nevástarara'a, ti pua'a mú'ee piyen yá'uchuii, patá'aj piyen yeehui tinaatá'ixaate'en a'u pej ya'uruu nej ni ne'uun u á'ume'en nej ni rá'anchueeni.

¹⁶Aj pu'i Jesús ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Mú'ee, María.

Aj pu'i pí a'uré'eve í jemin. Ajta ayén tiraata'ixaa a'íjna jime'e í huá'a niuuca a'fime í Hebreo tíjín:

—Raboni.

(Raboni, ayée pu huataújmu'a a'íjna í niuucari tíjín Mí Pej Tí'imua'ata.)

¹⁷Aj pu'i Jesús ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Capej xíi nemuari'e a'iné naúchele a'atzu a'amua jamuan sefire'e na'ame. Aj nu ni hui ne'uun a'ujnéjsin í niyá'upua jemi. Patá'aj pe'uun á'ura'ani huá'a jemi í ne'ihuaamua'a. Patá'aj piyen tihua'utá'ixaate'en yee nej nu'u neajtahua'a ne'uun a'ujnéjsin jemin a'íjna ti niyá'upua pú'een, ti ajta á'amua'upua pú'een, jemin í ti ni'iDioj, ti ajta a'amua Dios pú'een. —Aye pu tiraata'ixaa.

¹⁸Ajta a'fín María ti Magdala é'eme'ecan, a'úu pu á'ume huá'a jemi í mej Jesús jamuan á'ujujhua'ane'e. Aj pu'i ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Nee nu hui neri raasej í tavástarata'a.

Tí'ij jí ayén tihua'utá'ixaa a'ij ti a'fín Jesús ayén tiraata'ixaa.

A'fi mú rasej me'íjna í Jesús, í mej tamuáamuata'a japuan sej ará'ase
(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49)

¹⁹A'ajná'imua, tí'ij ari a'ájna pí'tí'irijcaa í sej jetze í itieeri, tí'ij ari huachúmua'anca, a'úu mú e'eré'ete'ecaa a'fime í mej Jesús jamuan á'ujujhua'ane'e. Majta miyen aiteújna u chí'lita a'u mej anú'ujte'eca'a me'íjna jime'e mej huá'atziine'eca'a a'ímej í mej me'uun tí'ajitaca'a u teyujta'a. Aj pu'i Jesús ayén e'iré'ene huá'a jemi. A'uu pu huá'a tzajta'a a'utéechaxi. Aj pu'i ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Ché'e hui amua'anpuá'ajte'en í a'amua tzajta'a.

²⁰Tí'ij ayén tihua'utá'ixaa, aj pu'i ayén hua'utasejrate í rumuájca'a, ajta í ru'ítza'apua a'u mej tíya'upuaíj a'fime í mej rá'utatai í cúruu jetze. Majta me'ín í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, huápi'i mú huataújtemua'ave matí'ij raasej í tavástarata'a.

Jesús pu ayén tihua'a'íjcate'e a'ímej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e mej mi tihua'utá'ixaate'en a'ímej í teite

²¹Aj pu'i ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Ché'e hui amua'anpuá'ajte'en í a'amua tzajta'a. A'iné niyá'upua pu yen neja'uta'íteca'a ineetzi, ayée nu che'atá nena'a tejámuaata'ítii inee.

²²Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a, aj pu'i ayén hua'utají'itze. Aye pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Setá'aj hui ra'ancuré'an se'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios. ²³Tí' pua'a hui a'fín xiéjniu'ucare'ara'an ayén ca'aníjra'a amuaatá'an sej si siyen tiraatá'uuni'i ja'atí ti na'a í ti jín auteájturaa í Dios jemi, Dios pu xaa ayén tiraatá'uuni'ira, na'ari caí, ti pua'a a'fín xiéjniu'ucare'ara'an caí ca'aníjra'a amuaatá'an sej si caí siyen tiraatá'uuni'i, capu xaa Dios ayén tiraatá'uuni'ira. —Aye pu Jesús tihua'utá'ixaa.

Capu té'atzaahuate'e a'íjna í Tomás ti Jesús a'ítaraa huá'a tzajta'a í mi'ichite

²⁴Ajta a'fín Tomás í mej miyen ratamuá'amua tíjín í mej hua'apua, a'fi pu huá'a jetze ajtéme'ecantaca'a í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'aseca'a. A'fi pu ajta caí a'uun huá'a jemi a'utéveeca'a tí'ij Jesús ayén huá'a jemi huatasejre. ²⁵Matí'ij miyen tiraata'ixaa me'íjna í Tomás

mej nu'u miyen raasej í tavástará'a, aj pu'i ayén tiu'utaniú tijín:

—Canu yeehui ja'anáj té'antzaahuaté'esin ti pua'a necá raasej í muájca'are'ara'an jetze a'u mej yé'lenajtze, ti pua'a neajta cáí anáxiteta a'u ti claavu a'aná'upu'ujme'ecaa, ti pua'a neajta cáí ajtájmeini í ítza'apuare'ara'an jetze.

Majtahua'a mú raasej me'íjna í Jesús

²⁶Tí'ij ari teumé'eca a'achú cumu sei itieeri, majtáhua'a mú me'uun e'eré'ete'ecaa u chí'ita. Ajta a'íin Tomás, a'úu pu huá'a jamuan a'utéveeca'a. Ajta te'iteánami'ihuaca'a í puéerta jetze. Aj pu'i Jesús a'uun e'iré'ene. Ajta a'utéechaxi huá'a tzajta'a. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Ché'e yeehui amua'anpuá'ajte'en í a'amua tzajta'a.

²⁷Aj pu'i ayén tiraata'ixaa a'íjna í Tomás tijín:

—Casí'i, huasej i nemuajca'a. Patá'aj piyen anáxiteta. Patá'aj pajta mé vé'emeiini muá'amujca'a jime'e pej pi ajtájmeini ííyey ne'ítza'apua jetze. Pecáj ché'e piyen seicié tí'imujca sino patá'aj té'atzaahuaté'e.

²⁸Aj pu'i Tomás ayén tiu'utaniú tijín: —Mú'ee pej pe'ín pú'een í nevástará'a, pajta í neDioj.

²⁹Aj pu'i Jesús ayén tiraata'ixaa tijín: —Mú'ee pepu'u piyen té'atzaahuaté'e pe'íjna jime'e pej yeehui piyen neseij. Miché'e huaújtemua'ave'en í mej cáí naasej, í mej majta maúche'e miyen té'atzaahuaté'e. —Ayee pu tiraata'ixaa.

A'iné 'een jime'e té'eyu'usi'ihuaca'a a'íjna jetze i yu'uxari

³⁰Jéihua pu máaj ayén huarj í Jesús ti ayén huáp'i ruxe'leve'e,

mejsefiraca'a a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, í ti cáí á'ayu'usi'i a'íjna jetze i yu'uxari. ³¹Mí ajta a'íjna jetze i yu'uxari, ayée pu 'een jín té'eyu'usi'i sej si siyen rá'antzaahuaté'en ti Jesús a'íin pú'een í Cirístu'u ti Dios ra'antíhua'u, ti ajta a'íin pú'een í yaujra'an í Dios. Ayee pu ajta 'een jín pí té'eyu'usi'i sej si siyen ruurican jín huateáturan tíj na'a rusén jime'e se'íjna jime'e sej siyen rá'astijre'e.

Tí'ij ari ajtahua'a huatarúu, Cirístu'u pu tihua'ixaate'e a'ímej í mej jamuan á'ujujhua'ane'e

21 Tí'ijta'i, Jesús ajtahua'a huatasejre a'ímej jemi í mej jamuan á'ujujhua'ane'e. Ayee pu tiu'uríj. ²A'uu mú a'uté'uuca'a a'íjna í Simón ti ajta i'i Pedro, ajta a'íjna í Tomás í mej miyen ratamuá'amua tijín í mej hua'apua. A'uu mú majta a'uté'uuca'a a'íjna í Natanael ti a'uun é'eme'ecan u Caná, chajta'a ti a'uun huatacá'a u Galilea, majta a'íime í yaujmu'a'ame'en pú'eene'en í Zebedeo, majta seica í mej hua'apua í mej majta jamuan á'ujujhua'ane'e. ³Ajta a'íin Simón ti ajta i'i Pedro, ayée pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Naúche'e nu hui u nehua'ítepe'en.

Matí'ij mi miyen tiraata'ixaa tijín:

—Teen tu yeehui teajta á'uju'un tá'aju'un.

Matí'ij mi u á'uju'un. Majta me'uun atéeci í baarcu jetze. Muaatáxa'ai mej rúhuua'ítepe'e. Majta, camu ti'itj huatéevi'i.

⁴Íya'ata pu'u, tí'ij ari tapuá'arijme'eca, Jesús pu a'uun a'utéveeca'a á saata'aj. Majta a'íime í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, camu raamuá'a ti a'íin pú'eene'e. ⁵Aj pu'i Jesús ayén tihua'uta'íhua'uri'i tijín:

—Mí sej ne'ihuaamua'a, ¿ni seri hui hua'uvívi'i í hua'ité?

Matí'ij mi miyen tiu'utaniú tijín:

—Catu. Catu yeehua a'atzu.

⁶Aj pu'i ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Setá'aj hui ra'atéhua'axin í ruxiejmua'a ruri'irínta'an pújme'en í baarcu jetze. Amée xu yee seica teuni.

Matí'ij mi miyen huaríj.

Jíme'en mu'u miyen huaríj, aj mú mi avé'ejisteca'a í hua'ité í xiéjmua'ari tzajta'a. Ajta, capu huatári'iristareca'a mej ra'itapín a'íjna jime'e í mej mu'iicáa í hua'ité.

⁷Ajta a'íin í ti Jesús raxí'eve'eca'a, ayée pu tiraata'ixaa í Pedro tijín:

—Tavastara'a pu pú'een amíjna.

Ajta a'íin Pedro, a'íi pu te'ijvihuáni a'utéveeca'a ti ij ruxiéhua

tiu'umuári'en. Jíme'en pu'u ayén ráanamujri'i ti amiigura'an ayén tiu'utaxájtaca'a yee a'íin ja'atí pu tavástarara'a pú'een, aj pu'i ucaújchejte í rusiicu'u. Aj pu'i atéjve á jaata'a.

⁸Majta a'íime í seica, cujta'an mú huajú'ucua. Méraajájpuaímé'e í xiéjmua'ari, mua'avé'ejistican í hua'ité. Capu a'achú áuteevi'i a'utí e'eve'e'ástime í jaj, a'achú cumu anxíte meetro. ⁹Matí'ij meri me'uun a'ará'a a'u ti a'uhuáchi, aj mú mi miyen tiraasefj ti a'uun átaaca'a, ajta ari á'atí'ixcuare'eca'a. Hua'ité mú án á'uje'etii í tí'ixcuá japua. Ajta pan pu án á'umuaanica'a.

¹⁰Jesús pu ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Setá'aj hui mé huaje'evé'i'ín seica í hua'ité í sej seuchén hua'uvívi'i.

¹¹Aj pu'i Simón ti ajta i'i Pedro, a'úu pu ateájraa í baarcu jetze. Ajta ra'itajájpuaaca'a í xiéjmua'ari a'u ti a'uhuáchi. Temua'a mú tite'evé'ejistica'a í hua'ité mej vivéjme. Ayee mú ará'aseca'a a'achú cumu anxíte japuan hua'apuete

japuan tamuáamuata'a japuan huaíca. Ajta a'íin xiéjmua'ari, capu huasiújtza'an, capu amín a'ij mej miyen avé'ejistica'a.

¹²Aj pu'i Jesús ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Iye'ej sétiú'ucuá'a.

Capu ja'atí ahuatájca'ane ti ayén raata'íhua'u yee ja'atí ti pírici a'liné mu'uri ramua'areereca'a ti a'íin pú'een'e'e í tavástarara'a. ¹³Aj pu'i Jesús a'uun e'iré'ene í huá'a jemi, ajta ra'anti'í'ipi'í í pan. Aj pu'i hua'uré'e'í'ipi'í'ite. Ayee pu che'atá na'a huaríj a'íjna jime'e í hua'ité.

¹⁴Pu'uri i'i huaíca ti Jesús ayén huatasefjre a'ímej jemi í mej jamuan á'ujujhua'ane'e tí'ij ari a'itáraa huá'a tzajta'a í mej meri huácuíi.

Jesús pu jamuan ti'ixa í Pedro

¹⁵Matí'ij meri tiú'ucuaa, Jesús pu ayén tiraata'ixaa í Simón ti ajta i'i Pedro tijín:

—Simón, mi pej yaujra'an pú'een í Juan, ¿ni tzaa piyen jaítze'e nexí'eve'e mej nu'u caí amíime?

Ajta a'íin Pedro, ayée pu tiraata'ixaa tijín:

—Jee xaa ne'u, nevástarara'a. Mú'ee pe yeehui ramua'aree nej muaxe'leve'e.

Jesús pu ayén tiraata'ixaa tijín:

—Patá'aj yeehui rí'i tihuá'ucha'ín í neti'iríjmua'a.

¹⁶Ajtahua'a pu Jesús ayén tiraata'ixaa tijín:

—Simón, mi pej yaujra'an pú'een í Juan, ¿ni qui pénexe'leve'e?

Ayee pu tiu'utaniú tijín:

—Jee xaa ne'u, nevástarara'a. Mú'ee pej ramua'aree nej muaxe'leve'e.

Jesús pu ayén tiraata'ixaa tijín:

—Patá'aj rí'i huá'uruuren pe'íime í mej neetzi jemi tiújse'irihua'a muá'aye'i.

¹⁷ Ajtahua'a pu ayén che'atá na'a tiraata'íhua'uri'i tijín:

—Simón, mi pej yaujra'an pú'een í Juan, ¿ni qui piyen tzáahuati'ira'a jín nexí'eve'e?

Ajta a'íin Pedro, a'ij pu pua'a raatá'a ti Jesús ayén che'atá na'a huaíca tiraata'íhua'uri'i ti pua'a nu'u ayén raxí'eve'eca'a. Aj pu'i ayén tiraata'ixaa tijín:

—Nevástara'a, mú'ee pej yeehui nain jín tirú'umua'aree. Mú'ee pej piyen ramua'aree nej xaa muaxe'eve'e.

Jesús pu ayén tiraata'ixaa tijín:

—Patá'aj rí'í tihua'ucha'in í mej neetzi jemi tiújse'irihua'a muá'aye'i.

¹⁸ Ayee nu hui tí'imua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jíme'e. Patf'ij pauj pá'arí'istaca'a, ayée pepu'u tí'it'éache'etehua'a pej pi axiéehua á'uche'ecane'en a'ij ti timua'aránajcheca'a.

Mí ajta, méjca'i huáyee, patf'ij peri vástacira'itan, ayée pepu'u hui ajméjca'ataxi'isin ti ij ja'atí ayén mu'ucáchejte'en. A'íi pu muá'avilitin a'u pej caí á'uye'imi'i. —Ayee pu tiraata'ixaa a'íjna í Jesús.

¹⁹ Ayee pu 'een jín tiu'utaxájtaca'a í Jesús mej mi miyen ráamua'aree a'ij ti ye'í tí'imi'ini a'íjna í Pedro, ti ajta jín rí'í tiraatá'asin í Dios. Aj pu'i Jesús ayén tiraata'ixaa a'íjna í Pedro tijín:

—Paúche'e ná'astjire'e ajta pena'a caí huámi'ini.

**Jíme'en a'íjna ti Jesús
jamuan á'uche'ecane'e, ti
ajta Jesús raataxí'eve**

²⁰ Aj pu'i Pedro pí a'uré'leve tí'ij raasej ti cujta'an huamé'ecaa

a'íjna ti Jesús raxí'eve'eca'a. A'íi pu a'íin pú'eene'e ti aicaújtutzi án taviitze'en í Jesús mat'ij tí'icua'acaa, ti ajta tiraata'íhua'uri'i a'íjna í Jesús tijín: “Tavastara'a, ¿a'atani hui muaatátuuiresin a'íime jemi?” ²¹ Tí'ij Pedro ayén raasej, ayée pu tiraata'íhua'uri'i tijín:

—Ari amíjna, nevástara'a, ¿a'iquí tí'it'ij raruuren?

²² Aj pu'i Jesús ayén tiraata'ixaa tijín:

—Capu hui mú'etzi jetze ruxe'eve'e ti pua'a ayén na'aráanajche ti a'íin ayén ruuri huateáturan ajta nena'a caí yen uvé'enen. Patá'aj piyen ná'astjire'e ineetzi. —Ayee pu tiraata'ixaa.

²³ A'íj mú jín miyen te'utánamuajri'i yee ti nu'u caí ja'anáj mi'ini a'íjna í ja'ati ti Jesús jamuan á'uche'ecane'e. Mí ajta, capu ayén tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Jesús ti nu'u caí mi'ini sino capu jetzen ruxe'eve'eca'a ti pua'a a'íin ja'atí ayén ruuri huateáturan ajta na'a caí uvé'enen í Jesús.

Ayee pu ra'antipúa'ajte í Juan

²⁴ Nee nu ne'ín pú'een í nej Jesús jamuan á'uche'ecane'e. Neajta nu niyen ne'íjna jín tí'it'éxajta. Neajta niyen tira'utéyu'uxaca'a. Teajta iteen, ayée tu ramua'aree ti ayén tí'ayajna a'ij nej tí'it'éxajta.

²⁵ Capu tí'iseicaj na'a í seica ti Jesús ayén tiú'uruu. Tí pua'a miyen nain a'uyú'uxanche'e, ayée pu tiná'amitiejte'e ti caí yen japuan á'avejri í chaanaca japua nain í yu'uxari ti ayén tiú'ujxe'eve'eca'a mej te'uyú'uxanche'e.

A'ij mej ye'í huaríj a'íime í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase

Dios pu nu'u te'ataújratsziri'i
ti huá'a jamuan huateáturan
í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios

1 Nineuusi Teófilo, seij jetze
í yu'uxari í ti amuájca, a'íj nu
jetze neri ra'uyú'uxaca'a nain a'ij
ti huaríj a'íjna í Jesús, neajta nain
jime'e a'ij ti tihua'utá'ixaa í teite.
²Ajta, a'íin í Jesús, hua'ajtávi'iti
a'ímej í mej tamuáamuata'a
japuan seij mej ará'ase. Tí'ij
tihua'uta'ajte'esime'e nain jime'e,
a'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'íi
pu raatá'a ti Jesús tihua'uta'ajte'en
a'ij mej ti'iti huáruuren tíj na'a
ti yú aca'ití a'ame. Tí'iquí xaa
á'uvi'itichi'ihuaca'a a'íjna í Jesús u ta
japua.

³Amuacaícan, tí'ij huamí'i
í Jesús ajta á'iyen huatarúj huá'a
tzajta'a í mi'ichite, tí'iqui a'ímej
jemi huatasejre í mej jamuan
á'ujjhuane'e. Hua'apuate xicaj pu
á'atee ti ayén ti'itásiseirihua'a a'ímej
jemi. Jéihua pu tihua'utasejrate
ti'iti jime'e í mej jín ráamua'aree
tíjín ayén ti'ayajna ti ari ajtahua'a
huatarúj huá'a tzajta'a í mi'ichite.

Ajta ayén tihua'utá'ixaate'eca'a a'íjna
jime'e í Dios ti nainjapua tí'ajta.

⁴A'íjna ti a'uun a'utéveeca'a huá'a
jamuan, ajta auj tí'icua'acare'e huá'a
jamuan. Aye'e pu tihua'utá'ijmíjri'i
mej nu'u caí huiráci'ica'an me'újna u
Jerusalén. Aye'e pu tihua'utá'ixaa mej
raachú'eve'en ti mi'i araúrasten í ti
jín ari amuacaícan te'ataújratsziri'i
í huá'aya'upua í ti ta japua é'esejre'e.
Ayen tíjín:

—A'ii pu a'íin pú'een í nej neri
amuá'ixaa. ⁵A'ijna í Juan, a'íi pu hui
huá'amua'i'ihuacare'e jaj jime'e. Mi
ajtá'i ruijmua'a, aaruijmua'a, a'íi pu
yé ve'ecánejsin í xiéjniu'ucare'ara'an
í Dios. A'íi pu hui huateáturaasin
mú'etzi jemi. —Aye'e pu
tihua'utá'ixaa a'íjna í Jesús.

⁶Mat'íj mi tíjsej. Mat'íj mi miyen
tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—Tavastara'a, ¿ni qui ari
teja'uré'ene a'íjna xicájra'a jetze pej
taatá'asin tej títetat'é'en íyén Israel?
A'íi pu a'íin pú'een í ti amuacaícan
jín ari te'ataújratsziri'i í tej rájya'upua
ti ta japua é'esejre'e.

⁷Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa tíjín:
—Capu a'amua jetze ruxe'eve'e
sej ráamua'aree ja'anáj ti ayén

tiraaxí'epi'intare í tej rájya'upua. Capu ajta a'amua jetze ruxe'eve'e ja'anáj ti teja'ur'énejsin. ⁸Mi seajta mú'een, t'íj yé ve'ecáanen a'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'íi pu hui amuaatá'asin í ti jín amú'uca'anisti'iraj a'ame. Aj xu si ne jetze me'ecan tihua'utá'ixaate'esin a'ímej í mej yen a'uchéjme íyeyen Jerusalén, seajta a'ímej í mej me'uun a'uchéjme u Samaaria. Aj xu sijta a'ímej í mej a'imuá antachéjme seíj chuéjra'a japua, t'íj na'a ve'etí yen seijre'e íyeyen í chaanaca.

⁹Jíme'en pu'u ayén tihua'utá'ixaa, aj pu'í á'uvi'itichi'ihuaca'a u ta japua, mej sefírac'a í teite. Aj pu í jaitiri raat'éavaata. ¹⁰Maúche'e mú júte'e a'unéjne'erica'a mat'íj mi jíye'itzi jín hua'apua huatasejre í teteca a'ímej jemi. Naa mú cuai'navi'in te'ucavi'itimé'ecaa. ¹¹Ayee mú tihua'utá'ixaa t'íj:

—Mi sej Galilea é'eche, ¿a'iné 'een jín júte'e sé'ujnejne'? A'íjna í Jesús, í ti á'uvi'itichi'ihuaca'a u ta japua, a'íi pu hui che'atá na'a ayén yé ve'ecánejsin ayajna set'íj seri tiraasej a'íj ti ye'í tejá'uvi'itichi'ihuaca'a. —Ayee mú tihua'utá'ixaa.

¹²A'uu mú a'uté'uuca'a a'ujna Aceituunajemi, jirí jete ti á vejlí'i a'utacá'a u Jerusalén. Ayee pu huatátee a'achú mej caj tihua'atá'acare'e ti ja'ati mé tanén a'ájna xicájra'a mej jetzen ruse'upi. Aj mú mi u e'eráaci me'újna Aceituunajemi.

¹³Aj mú mi me'ánna a'ujnéj u Jerusalén. Mat'íj mi a'uteájrupi u chil'ita ti rujapua tivéeme. An mú antic'íj ta'antiteájti japua í chil'ij. A'uun mú a'uteájrupi cuartu tzajta'a, a'u mej e'iráat'é muá'aye'i.

A'íi mú me'uun e'iráte'eca'a a'íjna í Pedro, ajta í Juan, ajta a'íjna í Santiago, ajta a'íjna í Andrés. A'íi pu ajta a'íin a'utéveeca'a a'íjna í Felipe, ajta í Tomás, ajtahua'a a'íjna í Bartolomé, ajta í Mateo, ajta seij ti ayén ántehuaa t'íj Santiago, yaujra'an a'íjna í Alfeo. A'íi pu ajta a'uun a'utéveeca'a a'íjna í Simón mej miyen ratamuá'amua t'íj ti a'ujca'anéecan jín ayén rini. Ajta a'íjna í Judás ti yaujra'an pú'een a'íjna í Santiago.

¹⁴Seica mú majta me'uun a'uté'uuca'a í ihuáamua'ame'en í Jesús. Majta seica mej 'uuca pú'een. Ajta a'íjna í María, naánajra'an a'íjna í Jesús. Naíjmi'i mú t'íjseij mej mi raat'éjhuau ni í Dios jemi. Naíjmi'i mú ramua'areereca'a mej rá'uviicua'i me'íjna jime'e mej ra'ará'astijre'en í tavástar'a.

¹⁵Yee pu ja'anáj tiuju'ur'íj mat'íj naíjmi'i t'íjseire'eca'a a'achú cumu anxíte japuan seité í mej ru'ihuaamua'a mej hua'ujmuajteca'a me'ájna. Aj pu í a'íin Pedro, á a'utéechaxi ti í tihua'utá'ixaate'en. Ayen t'íj:

¹⁶—Ne'ihuaamua'a, ruxe'eve'eca'a ti a'íin araúrasten a'íj ti ye'í té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze a'íjna jime'e í Judás. A'íi pu ayén tiu'utaúra'a ti hua'utátuiire'en avíitzi'i jime'e a'ímej í teite í Jesús mej mi raat'évi'i. A'íjna jetze í yu'uxari, ajta a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'íi pu raatévai a'íjna í David teecan t'íj a'íin amuacaícan raataxáj a'íj ti ye'í ti'it'íj raruuren a'íjna í Judás.

¹⁷Judás pu hui ajta ta jetze ajtéme'ecan. Ayee pu che'atá na'a ti'it'íj jín ti'itéveeca'a tet'íj iteen.

¹⁸Ayee pu xaa ne'u tiráaru. A'íjna

í Judás, a'íi pu hui chuej huánanai a'íjna jime'e í tumin mej raatá'a me'íjna jime'e ti hua'utátuii a'íjna í Jesús. Ajta á'iyen caújcu'a'imi'in. Tí'iquí nu'u acáatza í cauñari. Aj pu í á chuaata'a á é'ejve. Temua'a pu'í te'utasiújtza'an, ayée pu éene'eca'a te'iráacua í tí'ixayaara'an. ¹⁹Majta me'ín í mej me'uun huachéjme a'ánna u Jerusalén, naíjmi'i mú tiú'unamuajri'i a'ij ti ti'itíj ráaruu a'íjna í Judás. A'íj mú jín miyen raatamuá'a me'íjna í chuej tíjín Acéldama. Ayee pu huataújmu'a'a a'íjna í niuucari tíjín Chuej ti nu'u Xúure'eme'e.

²⁰Ayee pu'u xaa ne'u ti'ayajna. Me'ecui xaa, pu'uri ayén teja'uré'ene a'ij tíj té'eyu'usi'i a'íjna jetze í yu'uxari ti ayén huataújmu'a'a tíjín í Tí'ichuicare'ara'an ti jíme'en yee:

Ché'e nu'u huateáturan í
chi'ira'an.

Ché'e nu'u caí ja'ati utéeme'en.
Ajta ayén tíjín:

Ché'e seij te'enteároute a'íjna
jime'e í ti jín ti'itéveeca'a
a'íjna í ja'ati.

²¹A'íj pu jín ruxe'leve'e tej seij avé'evi'itin, í ti ta jamuan á'uche'ecane'e, seij ti nain xicaj tzajta'a yé huatéveeca'a tí'ij auj Jesús ta jamuan seijre'eca'a.

²²Ja'atí ti ta jamuan á'uche'ecane'e tíj na'a ti Juan ráamuai'ihuaca'a í Jesús, ajta tíj na'a ti a'íin Jesús á'uvi'itichi'ihuaca'a u ta japua. Ruxe'leve'e ti seij ti ta jamuan á'uche'ecane'e ti í ajta ayén tihua'utá'ixaate'en í teite ti ari huatarúj a'íjna í Jesús. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Pedro.

²³Aj mú mi hua'apua'a avé'evi'iti: a'íjna í José Justo, mej majta miyen

ratamuá'amua tíjín Barsabás, majta me'íjna í Mateo. ²⁴⁻²⁵Aj mú mi raatáhuaviiri'i í Dios. Aj mú mi miyen tíjín:

—Tavastara'a, mú'ee pej rú'umua'aree a'ij ti ye'í tí'imua'atze í ru tzajta'a seij ajta í seij. Taatasejrate'e a'íjna í mej hua'apua'a mú'ee pej seij avé'evi'itin tí'ij a'íin te'enteároute a'íjna jime'e í ti jín ti'itéveeca'a a'íjna í Judás teecan. A'íi pu hui airájraa tí'ij á'ura'ani a'u ti ayén tiye'uvíjite'e.

²⁶Aj mú mi raatáruureajxi me'íjna í xa'ari í mej tzajta'an ru'utéehua'axi í tetej. Aj pu í seij huítáavej a'íjna jime'e ti huataniú a'íjna í Mateo. Aj mú mi raatá'a ti tiu'utévaire'en huá'a jamuan í mej tamuáamuata'a japuan seij ará'ase.

Tí'ij huá'a jemi yé ve'ecáane

2 Tí'ij a'ájna teja'uré'enen a'ájna xicájra'a mej jetzen tí'iyestehua'a me'íjna jime'e ta'aráhua'apua í itieeri. Ayee mú ratamuá'amua tíjín Pentecostés. Aj mú mi naími'i tíjseij a'ájna xicájra'a jetze a'ujna u chí'ita.

²Mat'íj mi ráanamujri'i ti ca'anín jín huatajújhua'anaca'a u júte'e. Jéihua pu té'usihuajnaca'a a'ujna u chí'ita a'u mej e'iráte'eca'a.

³Aj mú mi tí'itíj huasej ayée cumu neanuri ti á'ataa. Ajta a'usiújtza'anixi cilié'ene'ejmé'e a'íjna í neanuri. Tí'iquí a'íin huá'a mu'úutze'en e'erávatzixi í ti ajtasiújtza'anixi.

⁴Tí'iquí huateájturaa í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios huá'a jemi í teite. Mat'íj mi autéjhuii mej tiu'uxáj seica jime'e í niuucari mé caí xi ja'anáj jín mé'e tejá'axa. A'íi pu hua'utá'a í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios mej miyen tiu'utaxáj.

⁵Majta seica í teite me'uun a'uté'uuca'a í mej nainjapua curé'ecijxi í chuej japua. An mú a'uté'uuca'a a'ánna Jerusalén. Jéihua mú raxí'eve'eca'a a'íime í mej me'ánna é'echejca'a, í mej Israél jetze ajtéme'ecan mej miyen rijca a'ij ti t'íjxe'leve'le í Dios. ⁶Mat'íj ráanamujri'i ti huatajújhua'anaca'a, naíjmi'i í mej tiújsej, capu a'ij huá'amitiejte'eca'a í huá'a tzajta'a. Jé'ecan mú a'ij pua'a te'utasej a'iné mehuá'anamuajraca'a mej t'í'ixajtaca'a a'íjna jime'e í hua'aniuuca sej ajta sej. ⁷Jéihua mú a'ij pua'a tejá'usejiraca'a. Ayee mú tiú'urihua'uraca'a tijn:

—A'iime i teteca í mej ti'ixa, a'úu mú hui Galilea é'eme'ecan. ⁸¿A'iné tiu'utári'iristareca'a mej miyen t'í'ixajta tetij iteen ti'tamuá'amua? Taniuuca mú jín ti'ixa mem'ijna.

⁹Seica tu te'uun é'eme'ecan a'ujna já'ahua'a Partia, teajta seica a'ujna Media, teajta seica a'ujna Elam; teajta seica a'ujna já'ahua'a Mesopotamia. Teajta seica te'uun é'eme'ecan a'ujna Judea. Teajta seica a'ujna já'ahua'a Capadocia, teajta seica a'ujna u Ponto. Teajta seica a'ujna já'ahua'a Asia é'eme'ecan.

¹⁰⁻¹¹'Seica tu teajta te'uun é'eme'ecan a'ujna já'ahua'a Frigia, teajta seica a'ujna Panfilia. Teajta seica a'ujna já'ahua'a Egipto, teajta pua'amecié a'ujna u Africa, teajta naíjmi'ici'e a'uun mej imuá te'eránamua u Cirene, teajta a'ujna u Creta, teajta a'ujna Arabia. Seica mú Roma é'eme'ecan; a'íi mú majta yé tamuaare, a'íime í mej Israél jetze ajtéme'ecan, majta í mej huateújjuriiustaca'a. Teen tu huá'anamua a'ij mej ti'ixa i taniuuca jime'e. A'ij mú jín ti'ixa ti naa

namuajre'e a'ij ti ye'í rij á'aye'i í Dios. —Ayee mú tihuaúrixaa.

¹²Seica mú a'ij te'utasej. Majta seica, a'ij pua'a tite'utaújmuajteca'a. A'íi mú mi tiu'utaú'ihua'uri'i tijn:

—¿Ti'titaqui a'ij rini?

¹³Majta seica hua'utéxieehuari'iri'i, í mej miyen tijn:

—Nahuáj mú anti'í ti ru'i. A'ij mú jín tá'aruaj. —Ayee mú tiu'utaxájtaca'a.

Í niuucari ti amuacaícan jín raataxájtaca'a í Pedro

¹⁴Ajta a'íin Pedro, a'íi pu á a'utéechaxi, majta í mej tamuáamuata'a japuan sej ará'ase. Aj pu i hua'utajé ca'anín jime'e a'íme'j í teite. Ayen tijn:

—Xáanamujri'i temua'a naa, mi sej Israél jetze ajtéme'ecan, seajta mi sej íyén a'uchéjme Jerusalén. Niché'e a'atzu tejámuaatá'ixaate'en.

¹⁵Ayee xu ti'ixa tijn: “Meta'aruá a'íime í teteca.” Camu xaa ne'u. Capu hui ayén ti'ayajna a'iné auchén pu a'ire'enejsin í xicaj. ¹⁶Mi ajta, a'ii pu a'íin pú'een í ti raaxájtaca'a a'íjna í ja'ati teecan ti ayén ántehuaaca'a tijn Joel. A'íi pu hui a'íjna jín ti'itéveeca'a í Dios jemi ti ij Dios jetze me'ecan tihua'utá'ixaate'en í teite.

¹⁷Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna tijn:

Ayee pu nu'u ti'ixa í Dios.

Ayee pu té'eme a'ájna xicájra'a jetze

t'í'ij jetzen te'entipué'ari naíjmi'i.

Nexiejniu'uca nu u a'uta'ítii t'í'ij huá'a tzajta'a huateáaturan í mej yen huachéjme íyén chaanaca japua.

Á'amuyaujmua'a, í mej teteca, majta í mej 'uuca,

a'íi mú neniúucajtze'e
 tihua'utá'ixaate'esin í teite.
 Ajta á'amuaavaujsimua'a
 meti'imáara mú muá'aju'un
 a'ájna xicájra'a jetze.
¹⁸ Neajta nexiejniu'uca u a'uta'íti'i
 tí'ij huateáturan huá'a jamuan
 í mej tí'ivaire'e ineetzi jetze
 me'ecan.
 Capu amín a'ij ti pua'a méteteca
 nusu méjuuca.
 A'íi mú majta neniuuca jín
 tihua'utá'ixaate'esin.
¹⁹ Nee nu ti'itíj
 amuaatasejrate'esin u ta
 japua
 í sej jín ramua'aréeren a'ij ti
 ti'itíj rini.
 Seajta rasejran ti'itíj sej jín a'ij
 te'utasej
 ve'ecán japua tíj na'a ve'ée i
 chuej.
 Ti'itíj xu seijran tíj xúure'e,
 seajta taij, seajta í tá'ajcitziu.
²⁰ Ajta í xicaj, capu ché'e airáxiri.
 Ajta í máxcira'i, ayée pu
 huataúruurejsin tíj xúure'e.
 Aj pu xaa teja'uré'enejsin a'ájna
 xicájra'a jetze
 tí'ij a'íin tavástara'a yé
 ve'ecáanen
 íiyen chaanaca japua.
 A'íi pu nu'u ajtahua'a
 raajéjcuare'en naíjmi'i
 tíj pua'amé tí'isejre'e íiyen
 chaanaca japua.
 Naa pu nu'u ti'iseíre'e a'ame
 a'ájna xicájra'a jetze.
 Ajta, a'ájna tiú'utziíni'ire'e pu
 a'ame.
²¹ Mi ajta, ja'ati ti na'a ti pua'a
 Dios huatáhuavii,

a'ájna í Dios japuan pu niuuni
 a'ájna í ja'atí.
 Ayee pu hui tiu'utaxájtaca'a a'ájna
 í Joel.
²² Mí sej Israel jetze ajtéme'ecan,
 xáanamuaajri'i se'ájna: Xu'uri
 ramua'aree ti Dios ra'antíhua'u
 a'ájna í Jesús ti Nazarét é'eme'ecan.
 Ayee pu ti'ayajna a'iné a'ájna í Jesús,
 jeíhua pu ti'iti jín ayén huarfj ti
 huápi'i ruxe'eve'e, a'ájna jime'e ti
 tihua'utasejrate'en í teite. A'íi pu
 ajta rumuári'eri'ire'ara'an jime'e
 ayén huarfj mú'ejmi jemi sej si
 ráamua'aree ti Dios ra'antíhua'u.
²³ Ayee pu tiraaxí'epi'intare
 í Dios ti sej amuaatátuiire'en í
 teáata'a. Ajta amucaí pu a'íin Dios
 ráamua'areeri'i sej ye'í huarfj, mú'een
 xu rá'utatai í cúruu jetze. Majta seica
 í mej a'ij pua'a tí'iteteite, a'íi mú
 amuaatévai. ²⁴ Ajta Dios pu raatatíste
 í xiéjniu'ucare'ara'an. A'íi pu ajta
 japuan huaníu í ti jín rajpuaíjzi
 tí'ij huamí'i a'ájna í Jesús. Ayee pu
 huarfj, a'iné capu huatári'iristareca'a
 ti á'ateevi'in ti a'uun é'esejre'e
 mi'ichite tzajta'a.
²⁵ A'íj pu jín ayén tiu'utaxájtaca'a
 a'ájna í David teecan a'ájna jime'e í
 Jesús tíjín:
 Ja'anáj ti na'a nu rasej ne'ájna í
 tavástara'a
 ti yé vejli'i seijre'e ne vejli'ipua
 nerí'iríinta'a.
 A'íj pu jín caí ti'itíj né'itziite'e.
²⁶ A'íj nu jín netémua'ave'e yú ne
 tzajta'a.
 Jé'ecan nu rí'i tiratá'aca í Dios.
 Neajta inee, canu rí'i a'ij
 a'iné naúche'e rachú'eve'en
 tí'ij a'íin
 ajtahua'a naatátisten i
 nexiejniu'uca.

²⁷ Néntemua'ave'e a'iné mú'ee Dios
pej caí mé nejaúujisin a'ujna
mej a'uteáru'ipi í mi'ichite.

Capej pajta raatá'asin ti
huatépete
i nehuá'ira'a ineetzi pej jeíhua
nexí'eve'e.

²⁸ Pajta pajtáhua'a pena'a
naatátisten i nexiejniu'uca
neatá'aj ruuri ná'ara'ani rusén
jime'e.

Ayee pej naa tinaatá'asin nej
huatántemua'ave'en
a'ujna pej a'utéveeca.

Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í
David teecan.

²⁹ Ne'ihuáamua'a, ayée nu hui
tejá'amua'ixaate'e tzáahuatí'ira'a
jime'e ti a'íjn David ari huamí'i,
majta ra'avá'ana. Aúche'e pu yé
seijre'e íyien Jerusalén a'u mej
ye'avá'ana. ³⁰ Mi ajta ti'itij pu jín
ti'itéveeca'a a'íjna í David teecan.
A'íi pu rú'umua'areereca'a ti a'íjn
Dios ayén huarfj a'íjna jime'e ti
Dios seij a'ujyefjtza í ruhuáacixa'a
a'íjna í David teecan a'íjna japua
í ipuari. ³¹ A'iné a'íi pu David teecan
rú'umua'areereca'a a'ij ti ti'iti a'ame
ja'anáj, a'íi pu a'íjna jín raataxájtaca'a
ti a'íjn Ciríistu'u huatarújsin. Ajta ti
caí Dios mé rúujisin a'ujna a'u mej
a'uteáru'ipi í mi'ichite, capu nu'u ajta
huatejpetzi í ruhuá'ira'a jetze.

³² Pu'uri hui Dios raatatíste
í xiéjniu'ucare'ara'an a'íjna í Jesús
t'íij ajtahua'a ruuri á'ara'ani. Teen
tu tiu'uséij te'íjna jime'e. ³³ Pu'uri
a'ujyefjxi ri'írínta'a í Dios u ta
japua. Ajta pu'uri ra'ancuré'a a'íjna
í xiéjniu'ucare'ara'an í ti Dios jín
ayén te'ataújratziiri'i. Ayee pu 'i cuj,
i sej tí'iseij íjii, ajta nain jime'e sej

tí'inamua, a'úu pu hui é'eme'ecan u
ta japua í Dios jemi.

³⁴ Me'ecui xaa, capu tíraa u ta
japua a'íjna í David teecan. Majta
ayée pu tiu'utaxájtaca'a tíjín:

Ayee pu a'íjn tavástara'a
tiraata'ixaa a'íjna í
nevástara'a tíjín:
“Paúche'e yen újcatii íyie
neri'írínta'a
ajta nena'a caí hua'utémua'itin
í mej muájcha'iire'e.

³⁵ Aj mú mi muaatévaire'esin
mú'ee'tzi.”

Ayee pu tiraata'ixaa í Dios.

³⁶ A'íj mú jín, matá'aj seica naími'i
í mej íyien a'uchéjme Israél, matá'aj
ráamua'aree ti ayén ti'ayajna a'íjna
i niuucari a'íjna í Jesús sej rá'utatai,
a'ii pu a'íjn pú'een í ti Dios ayén
raatamuá'a tíjín Tavástara'a, ajta
Ciríistu'u. —Ayee pu tihua'utá'ixaa
a'íjna í Pedro.

**A'ij mej ye'í tiu'umuá'aj me'íjna
í teite mej ráanamujri'i
me'íjna í Pedro**

³⁷ Mat'íij ráanamujri'i í teite, a'ij
pu pua'a hua'utá'a í huá'a tzajta'a.
Aj mú mi miyen tiraata'íhua'uri'i
me'íjna í Pedro, majta í seica í mej
tamuáamuata'a japuan sej ará'ase.
Ayee mú tíjín:

—Casi'i, ta'íhuaamua'a, ¿a'iné terini
íjii?

³⁸ Aj pu i ayén tiu'utaniú a'íjna í
Pedro tíjín:

—Setá'aj naíjmi'i seicié
tihuájumua'atzite'en se'íjna jime'e
í ti ruxe'leve'e í Dios jemi, setá'aj
huámua'i'ivijhua niuucajtze'en
í tavástara'a a'íjna í Jesús. Ayee
xu se'íjna jín huá'ini, aj pu'i
tejámuatá'uuni'ira í Dios, ajta a'íi

pu raata'íti ti xiéjniu'ucare'ara'an huateáturan mú'ejmi jemi. ³⁹ A'íjna í niuucari á'amuaci'íti mú'ejmi, ajta ruyaujmua'a, ajta í mej a'ímuá a'uchéjme seij chuejra'a japua. Ayee pu tihua'aci'íti naíjmi'ica ti hua'utájeeve a'íjna í tavástara'a, í ti Dios pú'een. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Pedro.

⁴⁰ Seica niuucari pu jín tihuaú'ixaa. Jéihua pu hua'utá'íjmijri'í mej mi caí miyen a'íj pua'a titetiújcha'íi matíj í seica í teite.

⁴¹ A'íime í mej ráanamujri'í, a'íi mú huaújmuai'ihuaca'a í mej miyen ará'ase a'achú cumu huaíca ví'ira'a. Aj mú mi a'ímej jemi antéujseij í seica í mej té'antzaahua. ⁴² Majta naíjmi'í mú miyen tiú'ujmua'atziite'eca'a, a'íi mú tihua'ámu'atejca'a a'íime í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase. Rí'í mú naa ti'itéchecja'a. Majta rujímua'a huaréuri'ipi'itehua'a í pan seij majtáhua'a mi seij. Majta mú ratéhuacare'e í Dios jemi.

Rí'í mú tiú'uríhuamu'aca'a a'íime í mej amuaaté'ee mé té'antzaahua

⁴³ Jé'ecan mú rí'í titeújmu'atejca'a í mej té'antzaahua. Majta me'ín í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase, Dios pu hua'utévai mej mi miyen tiu'uyí'itihua'an mecaí máaj seica. ⁴⁴ Naíjmi'í mú rí'í ti'itéchecja'a í mej té'antzaahua. Majta mú naíjmi'í tiu'uré'ura'a tíj na'a a'achú ti caj ti'ípua'amé seij ajta í seij ti'iti cua'ira, ajta ti'iti cfixuri.

⁴⁵ Ayee mú rijca'a, ti pua'a caí ja'ati a'íj tí'ijviicua'ira, seij pu ti'tíj tuaani ti á'are'ara'an pú'een, aj pu i xaa raatá'asin í tumin a'íjna í ti caí a'íj tí'ijviicua'i. ⁴⁶ Ja'anáj ti na'a nain tújca'ari tzajta'a mú tiújse'irihua'a

u teyujta'a. Majta mú me'uun tiújse'irihua'a a'u mej é'eché mej mi huaré'uri'ipi'ite'en seexu'íjmé'en seij majta seij. Naíjmi'í mú tí'icua'aca'a. Jé'ecan mú rútemua'ave'eca'a í ru tzajta'a. ⁴⁷ Rí'í mú tiratá'acare'e a'íjna í tavástara'a. Majta seica naa mú tiyaú'itiéé muá'araa. Tíj na'a nain xicaj tzajta'a, Dios pu ca'aníjra'a hua'atá'acare'e a'ímej í teite mej mi jéjcuacan jín té'antzaahuat'e'en. A'íj mú jín jaítze'e huatámu'iireca'a.

Mat'íj nu'u mi tiráahuua seij ti ciyáaxara'aca'a í ru'íica jetze

3 Seij xicaj jetze pu ayén tiuju'uríj a'íjna í Pedro, ajta a'íjna í Juan. Naíimi'í mú á a'ujnéj a'ánna já'ahua'a teyuu ti a'utéjvee. Ayee mú huaríj, a'íné pu'uri teja'uré'enejca'a a'atzaj mej pua'a téníúuve'e muá'aye'í í Dios jemi. A'atzaj pu pítí'irijca'a cumu ayée a'ucamé'eca í xicaj.

² Seica mú ja'ati á á'utu'ara'a muá'aye'í mej mi me'ín ye'itécheti a'ujna já'ahua'a tá'apueerta a'u mej miyen taja'atamuá'amua tíjín ti naa seijre'e. Ayee mú tí'ijri'irejca'a tíj na'a nain xicaj tzajta'a, tí'ij a'íin tumin huá'ahuaviira í mej me'uun a'uteáru'ipi u teyujta'a. Capu ráye'ivejca'a a'íjna í ja'ati. Ayee pu éene'e huanú'ihuaca'a, capu ráye'ivejca'a, a'íné ciyáaxara'aca'a í ru'íica jetze.

³ Tí'íj a'ímej huasej a'íjna í Pedro, ajta a'íjna í Juan í mej me'uun a'uteárutijme'e u teyujta'a, tí'iqui tumin hua'utáhuaviiri'í. ⁴ Aj pu i a'íin Pedro ra'aráasej temua'a naa. Ajta a'íjna í Juan, ayée pu che'atá na'a naa tira'aráasej. Aj pu i ayén tiraata'ixaa a'íjna í Pedro tíjín: —Patá'aj hui taasej.

⁵Ti'iquí anpuá'areca'a a'fjna í teáata'a. Ayee pu tí'imujca a'fjna tíjín tumin mú raatá'asin. ⁶Ajta a'fín Pedro ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Canu plata tícha'ii, canu neajta oro tícha'ii í nej muaatapuaíjve'en. Aru tí'títj nu tícha'ii, a'fj nu'u hui muaatá'asin. Ayee nu tí'imua'ixaate'e a'fjna jetze me'ecan í Jesús ti Nazarét é'eme'ecan, ajchesi, patá'aj hui rájra'ani.

⁷Ti'iquí ra'anáavi'i í muájca'are'ara'an jetze. Ajta ra'ajjáj. Jíme'en pu'u ra'ajjáj, aj pu i huarúj í ru'fíca jetze ajta nainjapua í ruchepuá jetze. ⁸A'fjna ti ciyáaxara'aca'a tí'iqui ájtzucu. Ajta á a'utéechaxi. Aj pu i a'utéjche ti á'uche'ecane'en. Ti'iquí huá'a jamuan u a'uteájrupi u teyujta'a í Pedro, ajta í Juan. Titzúna'iche'e pu huamé'ecaa. Rí'í pu tiratá'acare'e í Dios.

⁹Nafími'i mú raasej í teite ti ari á'uche'ecane'e a'fjna í ti ciyáaxara'aca'a, majta ráanamujri'i ti rí'í tiratá'aca'a í Dios. ¹⁰Maraamuá'a tíjín a'fí pu pírici í ti aj je'itecatíi a'u ti é'epueerta ti ayén téja'arájtehuaa tíjín ti naa seijre'e, ajta í ti va'ri'ira huá'ahuavi'iraca'a í teite. Mat'íj mi naa rí'í tira'utasej, majta tín tí'itziine'eca'a.

Tí'fj nu'u ajtahua'a tihua'utá'ixaa a'fjna í Pedro

¹¹Ajta a'fín í ti ciyáaxara'aca'a, a'fí pu huá'ahuavi'iraca'a a'fjna í Pedro, ajta a'fjna í Juan. Aa mú a'uté'uuca'a tá'apueerta ti ayén téja'arájtehuaa tíjín a'u ti Salomón e'evé'echi'live'e. Nafími'i mú a'uté'arua a'fíme í teite a'u mej a'uté'uuca'a. Jé'ecan mú naa tite'utaújmuajteca'a a'fímej jemi.

¹²Tí'fj a'fín Pedro hua'usej, ayée pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—¿A'iné 'een jín siyen a'ij tejá'usej mi ru tzajta'a mú'een, mi sej Israél jetze ajtémecan? ¿A'iné sej si jé'ecan tasej? ¿Ni siyen tí'imua'atze tej iteen tajfímua'a tiráhuua a'fjna i ja'ati? ¿Ni ayén tejamuá'amitiejte'e tej iteen raarújte te'fjna ti ayén mé tejá'uche'ecane'en te'fjna jime'e í tej raayí'iti na'ari te'fjna jime'e í tej caí ja'anáj auteájturaa í Dios jemi? Capu xaa ne'u ayén ti'ayajna.

¹³Ajta a'fjna í Dios, a'fí pu rí'í tihua'atá'acare'e í á'amuavaujsimua'a teeca a'fjna í Abraham teecan, ajta a'fjna í Isaac teecan, ajta a'fjna í Jacobo teecan. A'fí pu hua'aDioj raarújte a'fjna i ja'ati, a'iné a'ij pu té'antzaahua a'fjna jemi í Jesús ti Nazarét é'eme'ecan. Dios pu ayén tiraatá'a a'fjna ti ravaire'e ti a'fín tí'itéveeca'a tí'titj jime'e ti jaítze'e ve'ée, a'fjna sej mú'een tiu'utátui a'fjna í Jesús huá'a jemi í mej tí'ajta. Ajta a'fín Pilato, raxí'eve'eca'a ti raatátuaani. Mi seajta mú'een, caxu raataxí'eve, sino ayée xu tí'ijxe'eve'eca'a ti huámí'ini.

¹⁴Caxu raatátuaa se'fjna í ja'ati ti caí ja'anáj tí'titj jín auteájturaa í Dios jemi, ajta í ti rí'í tí'itevistaca'a sino ayée xu tiraata'ixaa ti a'fjna huatátuaani í sej ti a'ij pua'a tí'itevistaca'a. ¹⁵Mú'een xu hui seajta raajé'ica se'fjna í ja'ati ti hua'atá'acare'e mej ruuri muá'ara'ani í teite. Ajta Dios pu ajtahua'a raatatíste í xiéjniu'ucare'ara'an ti i ajtahua'a ruuri á'ara'ani. A'fj tu xaa huasej, iteen. ¹⁶A'fj pu jetze arájca'ane í Jesús a'fjna í ti ciyáaxara'aca'a. Í sej raasej, sej seajta seri ramua'ate, a'fí pu rá'antzaahua í Jesús ajta tiráhuuaate'e. A'fj pu jín ari huarúj.

¹⁷Me'ecui xaa ne'u, ne'ihuamua'a, nee nu ramua'aree a'ij sej tí'titj

huáruu sej caí ramua'areereca'a, majta í mej tejá'amua'ijte'e, camu majta ramua'areereca'a. ¹⁸Ajta Dios pu ra'ará'aste a'ij mej amuacaícan tiu'utaxájtaca'a a'ímej í mej tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. Ayee mú tiu'utaxájtaca'a ti nu'u a'íin Círíistu'u rajpuaítzi a'ame, a'íjna jíme'e ti nu'u Dios án yá'ujra ipuari japua.

¹⁹Setá'aj seicié tiú'umua'ati í Dios jemi. Seajta huataújtuiire'en í Dios jemi ti ij a'íin tejámuaata'áijte'en, ti ij ajta a'íin tejámuaatá'uuni'í í sej jín auteájturaa í jemin. Aj pu hui teja'uré'enejsin a'ájna xicájra'a jetze tí'ij jetzen tavástara'a ta japua niuuni. ²⁰Aj pu i Dios u ye'uta'íti'í mú'ejmi jemi a'íjna í Círíistu'u ti ari raatá'a ti a'íjna jín antiújmua'areere ti tiu'uta'aíjta nainjapua. A'ii pu a'íin pú'een í Círíistu'u a'íjna í Jesús.

²¹Ruxe'eve'e ti a'íin Jesús u a'utevéé á'ara'ani a'ujna u ta japua ajta na'a caí Dios tiu'ujéjcuare'en nain tíj na'a í ti íiyen tí'iseijre'e í chaanaca japua. Ayee pu a'íin Dios ajmí'í te'ataújratziiri'í matí'ij tiu'utaxájtaca'a a'íime í mej jetzen me'ecan tí'ixaxa'ata'a í Dios. ²²Ayee pu a'íin Moisés tihua'utá'ixaa a'ímej í tavaújsimua'a teeca tíjín: “Dios pu nu'u sefj avé'eviliti í ja'ati ti ayén che'atá na'a jetzen me'ecan tiu'utaxájta netíj inee. A'íi pu mú'ejmi jetze ajtème'ecanta a'ame. Xáanamuajri'í naíjmi'í a'ij ti a'íin tiu'utaxájta, setá'aj seajta rá'antzaahuate'en. ²³Ti pua'a nu'u caí ja'ati rá'antzaahuate'en, miché'e raatamuárite'en. Ché'e caí ché'e a'íin huá'a jemi seijre'e í teite.” Ayee pu nu'u hui tihua'utá'ixaa a'íjna í Moisés.

²⁴Ayej xaa ne'u ti'ayajna naími'í í mej tiu'utaxájtaca'a í Dios jetze

me'ecan, tíj na'a a'íjna tí'ij a'íin Samuel seijre'eca'a, ajta tíj na'a ti yú e'iré'ene, a'íi mú amuaaté'ee tiu'utaxájtaca'a a'ájna xicájra'a jetze tí'ij Dios tiraata'aíjte'en a'íjna í Círíistu'u. ²⁵A'íjna í ti Dios jín te'ataújratziiri'í, a'íi pu hui ajta mú'ejmi jemi huateáturaasin a'iné mú'een xu naími'í huayaujmuua'a pú'een í mej tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. Dios pu ajta te'ataújratziiri'í í runiuuca jíme'e a'ímej jemi í ruvaújsimua'a teeca. Ayee pu a'íjna jín tiraata'ixaa í Abraham teecan tíjín: “Naími'í í teite í mej me'uun huachéjme'e muá'aju'un í chaanaca japua, a'íi mú ra'ancuré'asin í ti i'í x'epi'ín tíj na'a í ti hua'utévaire'esin a'ímej í mej á jetze a'iránejsin.” ²⁶Tí'ij í Dios ra'antíhua'u a'íjna í Jesús ti ravaire'e. A'íi pu u ye'uta'íteca'a mú'ejmi jemi tí'ij a'íin rí'í tejámuaatá'an sej si naíjmi'í raatapuá'ajta se'íjna í ti a'ij pua'a een. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Pedro.

Matí'ij nu'u hua'uvívi'í me'íjna í Pedro, majta me'íjna í Juan

4 Maúche'e mú tihuá'a'ixaate'eca'a í teite. Matí'ij mi seica áa e'iré'ene a'u mej a'uté'uuca'a a'íjna í Pedro, ajta a'íjna í Juan. A'ii mú me'ín pú'eene'e í mej tí'icha'íi u teyujta'a, majta a'íime í Saduceos. ²Capu hua'aránajchecha'a í teite í mej miyen tihuá'amua'atejca'a a'íjna í Pedro, ajta í Juan. Majta miyen tihuá'a'ixaate'eca'a ti jín Dios pu ajtahua'a raatatíste í xiéjniu'ucare'ara'an a'íjna í Jesús. ³Aj mú mi hua'uvívi'í. Matí'ij mi hua'iteána a'ujna já'ahua'a carcel. Camu tihua'uta'íhua'uri'í a'iné pu'uri

téchuixarijme'eca. ⁴Majta í teite, jeíhua mú tiú'unamuajri'i a'ij mej tiu'uxájtaca'a. Majta rá'antzaahua. A'ij mú jín meri miyen ará'axcaa a'achú cumu anxíj vi'ira'a a'íime í mej té'atzaahuate'eca'a.

**Matí'ij me'uun a'uté'uuca'a
huá'a jemi í jueesi**

⁵Yee ruijmua'a yee, a'íi mú tiújseij a'ánna Jerusalén a'íime í mej antiújmua'aree a'ánna chajta'a, majta a'íime í huá'avaujsimua'a, majta a'íime í mej tihuá'amua'atehua'a í yu'uxari jetze. ⁶A'uu pu a'utéveeca'a a'íjna í Anás í ti hua'avastara'a, ajta a'íjna Caifás, ajta a'íjna í Juan, ajta a'íjna í Alejandro. Mu'itíi mú ma'án na'a a'uté'uuca'a a'íime í mej teitestemua'ame'en pú'een a'íjna í hua'avastara'a.

⁷A'íi mú mi miyen tiu'uta'aíjtaca'a mej hue'iráv'iitin a'íjna í Pedro, majta a'íjna í Juan mej mi tihua'u'íhua'u. Aj mú mi á jálita'a huaja'utéhuui. Matí'ij mi tihua'uta'íhua'uri'i. Miyen tijín:

—¿A'ataani jetze xa'araujca'ane sej si siyen ríci, na'ari a'atani jetze me'ecan siyen tí'iruuere se'íjna jime'e?

⁸Aj pu í a'íin Pedro a'íjna jetze araujca'ane a'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Mú'een mi sej antiújmua'aree íye chajta'a, seajta mú'een mi sej huá'avaujsimua'a a'íime í mej yen huachéjme íye Israél. ⁹Cunqui íjii sej seri tí'ita'íhua'u se'íjna jime'e í ti í'i xí'epi'in í ti tiraac'í a'íjna í teáata'a í ti ciyáaxara'aca'a, setá'aj ráamua'aree a'ij ti 'een jín huarúj.

¹⁰Ayee tu tejá'amua'ixaate'e mú'ejmi, teajta a'achú pua'améca sej yen huachéjme íye Israél:

A'íjna í teáata'a íye ti huatejvee, a'íj pu jín ari huarúj a'íjna jime'e tí'irí rá'antzaahua a'íjna í Jesús í Ciríistu'u ti Nazarét é'eme'ecan, a'íjna í sej rá'utatai í cúruu jetze. Dios pu ajtahua'a raatátiste í xiéjniu'ucare'ara'an tí'ij ajtahua'a ruuri á'ara'ani.

¹¹A'íjna í Jesús, a'ii pu a'íin pú'een “í tetej sej méjca'i ya'uhua'axi mi sej chí'ij ájtaahuaca'a. Ayee pu te'irájraa ti a'íin pu'eene'e jál'araa í tetej ti anájca.”

¹²Capu hui mé'e ja'ati seijre'e tej jetzen arátaca'anen tí'ij Dios ta japua huániuuni. A'íi pu'u na'a Dios ayén raateájtuaa í Jesús itejmi jemi íyien tej seijre'e íyien chaanaca japua tej ti Jesús jetze arátaca'anen tí'ij Dios ta japua huániuuni. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Pedro.

**Mehuá'anechejca'a, majta
xaa hua'utátuaa me'íjna
í Pedro, majta me'íjna í Juan**

¹³Jé'ecan mú a'ij hua'utasej a'íime í teteca. Ayee mú tihuá'axajtaca'a tijín: —Huá'uca'anisti'i í huá'a tzajta'a amijna mi Pedro, ajta amijna mi Juan.

Majta ráamua'areeri'i tijín mej caí ja'anáj ti'íhua'ujmua'ate, majta miyen tijín:

—Camu tí'itij jín titeeté'uuca.

Aj mú mi hua'umuájteca'a tijín a'íi mú jamuan á'ujjhuane'e a'íjna í Jesús. ¹⁴Majta me'íjna huasej í ja'ati ti huarúj. A'uu pu a'utéveeca'a jamuan a'íjna í Pedro, ajta a'íjna í Juan. A'ij mú jín caí a'ij tiu'utaxájtaca'a yee capu ayén ti'ayajna. ¹⁵Aj mú mi hua'uta'aíj mej huiráciine a'ujna mej a'irátei me'íjna í jueesi. Matí'ij mi tí'itíurixáate'ajraa.

¹⁶Majta miyen tijín:

—¿A'iquí tehuá'aruuren temíime mi teteca? —Ayee mu'u tiú'urihua'uraca'a.

Majta miyen tijín:

—Capu hui ri'irí tej tiyen tiraataxáj yee capu ayén ti'ayajna a'iné najími'i í mej miyen a'uchéjme íiyen Jerusalén, a'íi mú ramua'aree a'ij ti ti'itij huáruu a'íjna í tevi a'íjna jime'e í ti tí'icui'ica'a. ¹⁷Peru, tej ti caí jaítze'e méjca'i huáyee huá'anamuajra í teite tzajta'a, tiché'e hua'utá'íjmií íjii mej caí ché'e tihua'a'ixaate'e í teite me'íjna jime'e niuucajtze'en a'íjna í Jesús. — Ayee mú tiu'utaú'ixaa.

¹⁸Aj mú mi hua'utajé. Majta hua'utá'íjmiiirí'i mej nu'u caí ché'e tihua'a'ixaate'e í teite me'íjna jime'e niuucajtze'en í Jesús. Majta nu'u caí ché'e miyen tihua'amua'atée í teite. ¹⁹Ajta a'íjna í Pedro, ajta a'íjna í Juan, ayée mú tihua'utá'ixaa tijín:

—Mú'leen xu raaxí'epi'íntaren rujíimua'a ti pua'a ayén tiraavíjtle tej amuá'antzaahuate'en mú'ejmi nusu tej rá'antzaahuate'en a'íjna í Dios.

²⁰A'iné ayée pu hui tiú'ujxe'eve'e tej raataxáj a'íjna tej teri raaseíj, ajta í tej teri ráanamujri'i.

²¹Majta me'íjna í jueesi, a'íi mú mauj hua'utá'íjmiiirí'i, majta hua'utáneche. Mat'íj mi hua'utá'a mej huiráciine me'íjna jime'e mej caí a'ij tirájteuve'eca'a a'ij mej ye'í tihua'ajteá'axi'in a'íjna jime'e a'iné naími'i í teite, a'íi mú r'íi tiraatá'acare'e í Dios me'íjna jime'e a'ij ti ti'itij huaríj.

²²Ajta a'íin í teáata'a ti Jesús jetze araujca'ane a'íjna í ti huarúj, ayée pu tirájcha'íica'a a'achú cumu hua'apuate nine'ira'a japuan já'ita'a.

**Í mej miyen tí'íjhuaucare'e
í Dios jemi**

²³Mat'íj mi hua'utátuaa me'íjna í Pedro, majta me'íjna

í Juan. Aj mú mi a'ucíj a'íime í mej huanámi'ihuaca'a. Mat'íj mi a'uun a'ará'a a'u mej a'uté'uuca'a a'íime í huá'a'amigustemua'a. Aj mú mi hua'utá'ixa nain a'ij mej ye'í tiu'utaxájtaca'a a'íime í mej ve'ecán jín títetateí, majta í hua'avaujsi.

²⁴Mat'íj me'ín huá'unamuajri'i, aj mú mi naími'i miyen tiraatáhuaviiri'i í Dios. Miyen tijín:

—Tavastara'a, mú'ee pej pe'ín pú'een í pej raatétaahuaca'a a'íjna í ta japua, pajta pe'íjna i chaanaca tej yen japuan seijre'e, pajta mú'ee raateájtuaa í jaj í ti ve'ée. Naími'i tíj na'a a'achú tíj pua'amé yen tí'iseijre'e, mú'ee pej nain tiú'utaahuaca'a.

²⁵Mú'ee pej hui piyen tiu'utaxájtaca'a ajca'ihuá'ímua pe'íjna jime'e ti ayén axiejniu'uca jetze araujca'ane a'íjna í David teecan, a'íjna ti muavaire'eca'a. Ayee pu ra'uyú'uxaca'a tijín:

¿A'iné mej mi níniu'ucacu a'íime í mej seij chuérja'a japua é'eme'ecan?

Majta í teite, a'íi mú tí'imua'ajca me'íjna jime'e ti caí ayén te'irájra'ani.

²⁶R'íi mú u á'uruuren mej mi huateújne'usi'ite'en a'íime í hua'arey íiyen mej seijre'e chaanaca japua.

Majta a'íime í mej tihua'áijte'e í teite, a'íi mú tiújseire'esin, naími'i í mej rájcha'íire'e a'íjna i tavástara'a, majta a'íjna ti án yá'ujra í ipuari japua.

Ayee pu ra'uyú'uxaca'a a'íjna í David teecan.

²⁷Ayey xaa ne'u ti'ayajna, a'íjna í Heródes, ajta a'íjna í Póncio Pilato, a'íi mú hui tiújseij íyee

chajta'a huá'a jamuan í teite mej seij chuejra'a japua é'eme'ecan, majta huá'a jamuan í mej yéchej íyve Israél. Maújmuatziite'eca'a a'ij mej tiraatémua'itin a'ijna ti muavaire'e, a'ijna í Jesús, a'ijna ti caí ja'anáj ti'itij jín auteájturaa mú'etzi jemi. A'ii pu a'íin pú'een pej mú'ee án yá'ujra í ipuari japua. ²⁸Ayee mú che'atá mena'a rijcu a'ij pej ye'í amuacaícan tiraaxí'epi'intare ti ayén tiú'ujxe'leve á'ara'ani, tí'ij ayén tiú'urini.

²⁹Me'ecui xaa ne'u, mú'ee pej ta'ivástarala, casil'i, pí mi tí'itaneeche. Taatá'a í ca'aníjra'a í tatzajta'a itejmi i tej muavaire'e tetá'aj hui caí tí'itziine'e tej tihua'utá'ixaate'en mú'etzi jetze me'ecan. ³⁰Patá'aj pajta ahua'aca'anen pej pi tihuá'uhaate'en í mej tí'icucui'i. Pajta hua'utasejrate'en a'ijna í pej jín peri hua'utá'a mej raay'ítihua'an a'ijna jetze me'ecan í Jesús ti muavaire'e, ti caí ja'anáj ti'itij jín auteájturaa mú'etzi jemi. —Yee mú tiraatáhuaviiri'i í Dios.

³¹Matí'ij me'ijna jín miyen huaríj, aj pu'i huateújca'atzijxi í chil'ij mej tzajta'an huiráte'eca'a. Aj pu'i i huateájturaa í huá'a tzajta'a a'ijna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios. A'ijna jetze mú a'ujca'anéecan jín miyen tihua'utá'ixaa í Dios jetze me'ecan. Camu tí'itziine'eca'a.

A'íi mú nain tiu'uré'ura'a seij majta seij í mej tí'ijcha'iica'a

³²Nafimi'i í mej rá'atzaahuate'eca'a, a'íi mú rí'i tiú'urixaate'ecaa. Camu a'ij tihuá'axajtaca'a seij majta seij. Majta tiu'uré'ura'a seij majta seij í mej tí'ijcha'iica'a. Capu ja'ati a'atzu ayén ti'ixa me'ijna jime'e yee neetzi pu tí'ine'aa. Metiu'uré'ura'ate micu, a'íime.

³³Majta me'ín í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase, maúche'e mú tihuá'a'ixaate'eca'a me'ijna jime'e ti Dios ajtahua'a raatatíste í xiéjniu'ucare'ara'an a'ijna í Jesús.

A'íj mú jetze arájca'anejca'a í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios huápi'i mej mi tihuá'a'ixaate'eca'a. Rí'i mú tihuá'ajcha'iica'a, seij majta seij.

³⁴Ajta ayén éene'e, capu ja'anáj ja'ati caí a'ij tí'ijviicua'iraca'a a'ijna jime'e naími'i mú tiú'utuaaxi a'achú mej caj tí'ijcha'íjme'eca'a, ti'itij chuej, na'ari chil'ij. Aj mú mi miyen huaríj, u mú ye'erájtí í tumin mej ra'anuré'a me'ijna jime'e mej tiu'utuáa. ³⁵Aj mú mi tiu'utátui a'ímej jemi í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase. Majta me'ín, a'íime mú huaré'a í tumin í mej caí a'ij tí'ijviicua'i.

³⁶A'íj pu jín ayén tiuju'uríj a'ijna í José, a'ijna ti tí'ivaire'eca'a a'ímej jamuan huáacixa'astemua'ame'en í Leví teecan. A'uu pu é'eme'ecan a'ijna í José, a'ujna já'ahua'a ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Chipre. Ayee mú majta raatamuá'a tíjín Bernabé. A'ijna i niuucari tíjín Bernabé, ayée pu huataújmu'a a'ijna tíjín Ti rí'i tihua'atá'aca a'ímej í mej ruxieemíjte'e. ³⁷Seíj pu chuej tícha'iica'a a'ijna í José. Aj pu 'i ráatuaa. Ajta u ye'erájtí a'ijna í tumin. Tí'iquí a'ímej huatátui í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase.

Tí'ij nu'u Dios puafíjti hua'utá'a a'ijna í Ananias, ajta a'ijna í Safira

5 Ajta a'íin í ja'ati ti ayén ántehuaa tíjín Ananias, a'íi pu seíj chuej huátua a'ijna jamuan í ru'íj ti ayén ántehuaa tíjín Safira. ²Ajta a'ijna

í Ananias, ayée pu tiu'utaújsejrataca'a ti nain e'erájtii í tumin. Mi ajta caí, capu. Je'icáca pu huateájtuaa í tumin í ru jemi. Ajta ti títuraaveca'a, a'fj pu huatátui a'fmej í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase. Ajta nain pu aumua'areereca'a a'fjna í 'fita'a.

³Aj pu 'i ayén tiraata'ixaa a'fjna í Pedro tíjín:

—Ananias, ¿a'iné 'een jime'e paraatá'a ti a'fín tiyaaru'u timuaata'ájt'e'en í muá'a tzajta'a? Mú'ee pej hui ráacuanamua í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios pe'fjna jime'e í pej je'icáca huateájtuaa í tumin í pej raamuá'iti pe'fjna jime'e í chuej í pej ráatuaa. ⁴¿Ni caí mú'etzi a'aaca'a pat'íj caí xi ráatuaa? Ajta, pat'íj raatúa, ¿ni caí a'ij tí'iri'ristaca'a pej tiu'unájchi nain jime'e, capej a'ij pena'a? ¿A'iné pej pi tiu'umuá'aj pe'fjna jime'e? Capej a'fmej p'tiú'ucuanamua í tetea, sino a'fj pej p'tiú'ucuanamua í Dios. — Ayee pu tiraata'ixaa a'fjna í Pedro.

⁵Tí'ij ráanamujri'i a'fjna í niuucari, aj pu'i á e'erájve á vejl'i a'u ti e'era'fcajme a'fjna í Pedro. Tí'iquí huam'í'i a'fjna í Ananias. Majta naími'i í mej ráanamujri'i a'ij ti ti'itij huarfj, jé'ecan mú tiu'utátziin. ⁶Aj mú mi seica á e'iré'ene mej tetea mej teemua. Mat'íj mi ra'iré'el'ijcataka'a tí'itij jime'e, cfixuri. Mat'íj mi yá'uti. Mat'íj mi ra'avá'ana.

⁷Teuumé'eca a'achú cumu huaíca hora, Aj pu 'i a'fín u a'atanéj a'fjna í íra'ara'an a'fjna ti huam'í'i. Capu ti'itij mua'areereca'a a'fjna a'ij ti ti'itij huarfj. ⁸Aj pu 'i ayén tiraata'íhua'uri'i a'fjna í Pedro tíjín:

—Patá'aj hui naatá'ixaate'en, ¿ni qui seráatuaa se'fjna í chuej? ¿Ni qui siyen tira'ancuré'a í tumin se'fjna jime'e í chuej sej ráatuaa?

Aj pu 'i ayén tiraata'ixaa a'fjna í 'fita'a tíjín:

—íJee! Teráatuaa.

⁹Aj pu 'i a'fín Pedro ayén tiraata'ixaa tíjín:

—¿A'iné 'een jín naími'i siyen tirú'umua'areereca'a sej si siyen ráaruu í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios sej si siyen tiráacuanamuan? Casi'i, á mú e'evé'eca'arajna a'fime í mej meri á e'evé'uju'un. A'fí mú u ye'avá'ana í á'acin. A'fí mú hui majta muá'atini mú'etzi, micu.

¹⁰Tí'ij ayén tiu'utaxájtaca'a a'fjna í Pedro, aj pu 'i á e'erájve a'utí e'era'fcajme. Ajta pu a'fín huam'í'i a'fjna í 'fita'a. Aj mú mi uteájrui a'ujna chí'ita a'fime í teemua, mat'íj raasej tíjín pu'uri mi'ichi. Aj mú mi ru'irájchui. Majta á'yen u ye'avá'ana a'u mej ye'etéete í cína'ara'an. ¹¹Majta naími'i í mej rá'atzaahuate'eca'a, majta í seica a'achú mej pua'amé í mej ráamua'areeri'i, naími'i mú tiu'utátziin temua'a naa.

**Mej nu'u miyen jeíhua tiú'uruu
me'fjna jime'e ti huápi'i
ruxe'eve'e í Dios jemi**

¹²Majta me'ín í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase, jeíhua mú miyen tiú'uruu mej mi hua'utasejrate'en í teite mej Dios jetze araújca'ane. Majta í mej té'atzaahuate'eca'a, a'fí mú tíújsej a'ujna já'ahua'a mej miyen tejé'emua'amua tíjín ti Salomón e'evé'echi'ive'e. ¹³Ajta capu ja'ati á'uca'anejca'a ti ajteáxiire a'fmej jamuan a'ujna ti e'ejtché'ivi'i. Capu amín a'ij, a'fime í seica, r'í'i mú tihuá'ajcha'iica'a a'fmej í mej té'atzaahuate'eca'a. ¹⁴A'fj mú jín,

té'antzaahua jeíhua í teite, teteca, majta 'uuca. Mu'uri jaítze'e mu'licáa í mej rá'atzaahuaté'eca'a me'íjna í tavástara'a.

¹⁵Majta mi autéjhuii mej hua'irájtini í mej tí'icucui'i í caaye jetze. Caama japua mú huá'ujtuaa, majta itari japua. Ayeé mú huá'uruu. Ayeé mú tí'imua'astí tijní ti pua'a nu'u ciéenime'ara'an a'íjna í Pedro huá'a japua tanén a'ímej í mej tí'icucui'i. ¹⁶Jéihua mú majta curé'ecijxi í teite mej a'imuá antachéemee. A'ímej mú u e'eráaviliti í mej tí'icucui'i, majta í mej huá'a tzajta'a seijre'e í tiyaaru'u. Naíimi'i mú huarúj.

**Mej nu'u huanámi'ihuaca'a,
majtáhua'a mú nu'u hua'utátuaa**

¹⁷Matí'ij mi huá'anchueere jeíhua a'íjna ti tihuá'aijite'e u teyujta'a, majta a'íime í mej huá'a jamuan á'ujujhua'ane'e a'íime í Saduceos. ¹⁸A'íj mú jín hua'uvívi'i a'ímej í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase. Matí'ij mi hua'iteána u carcel.

¹⁹Ti'iquí tíca'imua seij á e'iré'ene. Ti'iquí te'entacú a'íjna a'u ti é'epueerta. A'íi pu a'íin pú'een í ti tí'ivaire'e u ta japua Dios ti é'eseijre'e. Aj pu 'i a'íin hua'iráaviliti. ²⁰Ti'iquí ayén tihua'utá'ixaa tijní:

—Sericu, setá'aj se'uun a'utéhuiixi'in a'u ti e'eráyaujta'a já'ita'a u teyujta'a. Setá'aj hui hua'utá'ixaate'en í teite nain jime'e a'íjna i niuucari ti jime'en Dios tihua'utá'uuni'i. —Ayeé pu tihua'utá'ixaa a'íjna í ja'ati.

²¹Matí'ij mi miyen huarúj. Tapuá'arijme'eca mú u a'uteájrupi u teyujta'a. Aj mú mi autéjhuii mej tihua'utá'ixaate'en í teite.

Majta a'íime í mej tihuá'aijite'e u teyujta'a, majta í mej jamuan á'ujujhua'ane'e, matí'ij me'uun a'ará'a, mehua'uta'ájtaca'a mej tíujseire'en í hua'ajueesi, majta naíjmi'i í huá'avaujsimua'a, í mej me'uun a'uchéjme a'ujna Israél. Matí'ij mi hua'uta'ájtaca'a mej hue'irávilitin me'újna a'u mej nu'u aiteánami'ihuaca'a a'íime í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase.

²²Matí'ij mi a'ucíj seica í hua'axantaarustemua'a. Aj mú mi me'uun a'uré'ene a'ujna carcel. Mí ajta caí capu anú'ujajé'ej ja'atiitaca'a, majta a'uré'aci mej mi miyen tihua'utá'ixaate'en. ²³Miyen tijní: —Ayeé tu éeni'icé'e tena'a ráateu í carcel, temua'a pu naa te'iteánami'ihuaca'a. Majta mú racha'íica'a temua'a naa í xantaaru'u. Tetí'ij te'entacú, capu anú'ujé'ej ja'atiitaca'a. —Yee mu'u tiu'utaxájtaca'a.

²⁴Ti'ij ráanamujri'i a'íjna í capitán ti jín tí'ivaire'e u teyujta'a, majta í mej vivejm'en jín títetaté'eca'a u teyujta'a, capu a'ij tihuá'arí'iriste'eca'a a'ij mej ye'í tiu'utaxáj. Jéihua mú tiú'urihua'uraca'a a'ij ti té'ara'ani.

²⁵Aj pu 'i seij á e'iré'ene. Aj pu 'i hua'utá'ixaa tijní:

—Casi'i, a'íime í teteca í sej hui mú'een hua'iteána, a'úu mú anú'uhuaté'uu u teyujta'a. Metihuá'amua'ate í teite.

²⁶Ajtá'í á'iyen a'íin á'uraa a'íjna í capitán, seica jamuan í mej ravaire'e. Matí'ij mi huaja'uvé'eviliti. Camu ca'anéri jín a'iné mehuá'atziine'eca'a í teite. Ayeé mú tí'imua'astí tijní ti pua'a mehuá'uteátu'asixi'in tetej jime'e.

²⁷ Matí'ij huaja'uvé'evi'iti, aj mú mi hua'uta'ajjtaca'a mej huataújsejirata a'ímej jemi í mej títetateí jueesi jime'e mej mi me'ín tihua'uta'íhua'u í mej tí'ajta u teyujta'a.

²⁸ Aj pu 'i ayén tihua'utá'ixaa a'íjna tíjín:

—Teen tu amuaatá'ijmijri'í sej caí ché'e siyen tihuá'amua'ate í teite se'íjna jetze me'ecan í Jesús. ¿Ni siyen huaríj mú'een? Caxu xaa ne'u siyen huaríj. Seuche'e xu tihuá'amua'ate nainjapua íyen Jerusalén. Seajta siyen ta jetze tí'ijpua'ajte'e itejmi tíjín teen tu te'íin pú'een í tej raajé'ica te'íjna í teví. — Ayee mú tihua'utá'ixaa.

²⁹ Ayee pu 'i tiu'utaniú a'íjna í Pedro, majta í seica. Miyen tíjín:

—Ruxe'eve'e tej rá'antzaahuat'e'en í Dios. Capu ayén tiú'ujxe'eve'e tej mú'eetzi ántzaahuat'e'en mi sej i'í teteca. ³⁰ A'íjna ti hua'aDioj í tavaújsimua'a teeca, a'íi pu hui ajtahua'a raatatíste í ruxíejniu'uca a'íjna í Jesús ti ij ruuri á'ara'ani.

'Mí seajta mú'een, seraajé'ica. Ayee xu hui tirá'utatai ciyej jetze.

³¹ Dios pu a'án yá'ujra ipuari japua ruri'íríinta'a pújme'en. Ajta a'íjna jín antiújmua'areere já'araa tí amuacá á'ara'ani, ajta ti huá'a japua huániuuni í teite. Ayee pu ráaruu í Dios t'íj a'íin hua'utá'an a'ímej í mej Israél jetze ajtéme'ecan í mej ahuaújca'anen mej mi seicié tiú'umua'ati í Dios jemi, ajta t'íj a'íin tihua'utá'uuni'í í mej jín auteájturaa í Dios jemi.

³² A'íj tu huasej iteen, ajta ayén che'atá na'a a'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'íi pu raatéxajtan. A'íi pu a'íin pú'een í ti Dios raata'íteca'a ti huatéaturan

a'ímej tzajta'a í mej rá'atzaahuat'e'e í Dios. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

Gamaliel pu nu'u rá'ixaa a'íj ti ye'í huárini

³³ Matí'ij ráanamujri'í a'íjna, jé'ecan mú huataníniu'ucacuca'a. A'íj mú jín miyen tí'ijxe'eve'eca'a mej huá'ucui'ini.

³⁴ Aj pu 'i sej á a'utéechaxi ti ayén ántehuaa tíjín Gamaliel. Fariseo pu pú'eene'e a'íjna. A'íi pu tihuá'amua'atehua'a í yu'uxari jetze. Naíimi'í mú r'íi tirájcha'íica'a me'íjna í Gamaliel. Aj pu 'i a'íin tiu'uta'ajjtaca'a mej hue'iráví'itin a'ímej í teteca. ³⁵ Aj pu 'i ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í mej tí'ajta: —Mú'een teteca sej íyen

a'uchéjme Israél, r'íi xu'u a'íj sej ye'í huá'uruuren a'ímej i teteca.

³⁶ Xu'uri hui ra'utámua'areeri'í, ti ari á'atee ti sej huanéj ti ayén ántehuaaca'a tíjín Teudas. Ayee pu hui té'ujtzaahuat'e'eca'a tíjín jé'ecan pu ruxe'eve'e. Seica mú majta jamuan á'ujjuhua'ane'e. Ayee mú ará'axcaa a'achú cumu muáacua ciento í teteca. Aru meraajé'ica me'íjna í ja'ati. Majta í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e, seica mú curé'itixi. Capu ti'titij a'íj tiraatévai a'íjna í Teudas.

³⁷ Ajtahua'a hui sej huanéj, a'íjna í Judás ti Galilea é'eme'ecan. Aj pu 'i huatasej're a'íjna matí'ij hua'uté'itíee í teite. A'íi pu huaja'uvv'íiti mu'licáca mej mi jamuan á'ujjuhua'ane'en. Majta mú hui raajé'ica. Majta í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e, a'íi mú a'uc'íjxi.

³⁸ A'íj nu jín niyen tejá'amua'ixaate'e ne'íjna jime'e a'íj mej ye'í rici. Caxu hui huá'ajeeve se'íime i teteca. Miché'e huiráciine,

a'iné ti pua'a rujiímua'a mena'a miyen tirájteu, naími'i pu tejá'uvajtzí.
³⁹Na'ari caí ti pua'a me'íjna jetze araujca'ane í Dios mej miyen rici, capu ra'antipua'ajte'esin. Rí'i xu'u hui sej si caí se'íjna ne'usi'ite'e í Dios, setá'aj caí huáapua'a rátese'e se'íjna í Dios. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Gamaliel.

⁴⁰Naími'i mú rá'antzaahua. Aj mú mi a'ímej huatajé í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase. Majta hua'utéevajxi. Majta hua'utá'íjmíjri'i mej nu'u caí ché'e tihua'a'ixaate'e í teite Jesús jetze me'ecan. Aj mú mi hua'utátuaa.

⁴¹Majta me'ín í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase, matí'ij mi huíráaci a'ujna a'u mej e'iráte'eca'a a'íime í hua'ajueesi. Jé'ecan mú huatajútemua'ave me'íjna jime'e ti a'íin Dios ayén tihua'utá'a mej miyen rajpuaíitzi muá'araa me'íjna jetze me'ecan í Jesús. ⁴²Mi majta, camu xaa ne'u raatapuá'ajtaca'a mej caí ché'e miyen rijca. Nain tújca'ari tzajta'a, a'íi mú tihua'amua'atehua'a í teite. A'íi mú tihua'a'ixa'atehua'a ti a'íin Dios án yá'ujra í ipuari japua a'íjna í Jesús. Ayee mú tihua'a'ixa'atehua'a me'újna teyujta'a, majta me'újna huá'aache.

6 Majta, mu'uri jaítze'e mu'licáa a'íime í mej té'atzaahuata'eca'a. Majta seica í mej raayí'itihua'a í hua'aniuuca a'íime í griego, a'íi mú autéjhuii mej tiníniu'ucacun. Mehuá'ajaxiejví'iraca'a a'íimej í mej raayí'itihua'a í hua'aniuuca í mej Israél jetze ajtéme'ecan. Miyen tíjín:
 —Matí'ij tiu'urá'ura'asin í ti tí'licua'irí'i tíj na'a nain xicaj tzajta'a, camu hui tihua'uré'a'aca í ucarijse mej ruséxu'íjmé'e á'ujujhua'an, í mej raayí'iti í hua'aniuuca a'íime í griego.
 —Ayee mú tiu'utaxájtaca'a.

²Aj mú mi huá'ajsej a'íime í mej té'atzaahuata'e. Matí'ij mi miyen tihua'utá'ixaa a'íimej í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase tíjín:

—Capu hui raavíjte'e tej tiyen tiyá'uhua'anan tej tihua'utá'ixaate'en í teite Jesús jetze me'ecan tej ti tihua'umín í meesa japua.

³Casi'i ta'ihuaamua'a, setá'aj hui arahua'apuáca avé'ehuau ni í teteca mú'ejmi mej jetze ajtéme'ecan. Setá'aj hua'avé'ejajpuaxi'ín í mej rí'i mé tite'umuámua'aree í teite. Ayee pu hui tiú'ujxe'eve'e ti a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios huateáturan a'íimej jemi sej ajta sej temua'a naa. Ajta ayén tiú'ujxe'eve'e mej rú'umuá'areere. Ten tu tiyen tihua'íjcate'en te'íjna jime'e.

⁴Teajta iteen, teuche'e tu tiyen rí'i titeejú'u tá'aju'un te'íjna jime'e tej raatáhuavii í Dios, teajta tihua'utá'ixaate'esin í teite í niuucari jime'e. —Ayee mú tihua'utá'ixaa.

⁵A'ii pu hua'aránajcheca'a naíjmi'lica í teite. Matí'ij mi hua'avé'ehuau a'íimej í Esteban, a'íjna ti jeíhua rá'atzaahuata'eca'a í Dios. Ajta a'íin xiéjniu'ucare'ara'an huateájturaa jemín huáp'i. Majta mú me'íjna avé'ehuau me'íjna í Felipe, majta me'íjna í Prócoro, majta me'íjna í Nicanor.

Seica mú majta avé'ehuau. Ayee mú ánte'arua tíjín Timón, ajta a'íjna í Parmenas, ajta a'íjna í Nicolás. A'ii pu a'íin pú'een í ti Antioquía é'eme'ecan. Ajta, a'íi pu amuacáí rá'antzaahua í hua'aye'ira a'íime í mej Israél jetze ajtéme'ecan.

⁶Matí'ij mi huaja'uví'iti a'u mej a'uté'uuca'a a'íime í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase. Aj mú mi me'ín

raatáhuaviiri'i í Dios. Matí'ij mi antiújmua'aréere muá'araa me'íjna jime'e mej nu'u hua'utévaire'en a'ímej í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase.

⁷Jéihua mú ráanamujari'i í niuucari a'íme áa mej vejl'i antachéejme, majta ajca'ihuá'imua mej antachéejme, majta a'ímuá mej a'uchéjme, naími'i mú ráanamujari'i. Majta í teite í mej huá'a jamuan á'ujuhua'ane'e a'ánna Jerusalén, jeíhua mú huatámu'iireca'a. Majta me'ín í mej títetate'eca'a u teyujta'a, mu'íití mú rá'antzaahua í niuucari.

Matí'ij nu'u raatéevi'i me'íjna í Esteban

⁸Ajta a'íjna í Esteban, jeíhua pu rá'atzaahuate'eca'a í Dios, ajta jeíhua pu Dios jetze arájca'anejca'a. A'íj pu jín hua'utasejra í teite a'ij mej ye'í r'í tiraatá'an í Dios.

⁹Majta mú seica á'el'iré'ene mej mi raataxáj t'it'ij ti caí x'epi'in. A'ii mú a'íin pú'een í mej seíj jetze é'eme'ecan u teyujta'a, mej miyen ratamuá'amua tíjín hua'ateyuu í mej huatétuihuaca'a. A'íi mú a'íin pú'een í mej Israel jetze huanéj. A'uu mú é'eme'ecan a'ujna já'ahua'a Cirene, majta seica a'ujna já'ahua'a chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Alejandria. Seica mú majta me'uun é'eme'ecan a'ujna já'ahua'a Cilicia, majta seica u Asia.

Matí'ij mi autéjhuii mej tirá'ixaate'en me'íjna í Esteban.

¹⁰Aru camu a'atzu raatéemua'iti a'íné a'íj pu jetze arájca'anejca'a í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios. Ajta jaítze'e pu rú'umua'areerca'a a'íjna í Esteban mecaí a'íime.

¹¹Matí'ij mi miyen huarfj avíitzi'i jime'e. Seica mú huatajé. Aj mú mi

hua'uta'a'áj mej tiraaxájtzi'i tíjín: “Tu'uri ráanamujari'i ti a'íin a'ij pua'a tiraataxájtaca'a a'íjna í Moisés, ajta í Dios.”

¹²Ayee mú huá'uruu mej huá'aniniu'ucaste í teite, majta í hua'avaujsi, majta í mej tihuá'amua'atehua'a í yu'uxari jetze. Matí'ij mi raatéevi'i í Esteban. Matí'ij me'uun ya'uví'iti a'ímej jemi í rujuéesi. ¹³Majta seica mú avé'ehua u í mej miyen tí'ihua'itaca'a tíjín: —Tí'ij pí na'a nain xica tzajta'a, a'ii pu hui a'ij pua'a tí'ixa a'íjna í teyuu, ajta í yu'uxari. ¹⁴Tu'uri tiyen tiráanamujari'i ti a'íin ayén tiu'utaxájtaca'a ti nu'u tiraatá'uuna a'íjna í teyuu a'íjna í Jesús ti Nazarét é'eme'ecan, ajta ti nu'u tá'ari'i í taye'irá í ti taatá'a a'íjna í Moisés teecan ti raateájtuaa. —Ayee mú tiu'utaxájtaca'a.

¹⁵Aj mú mi ca'anín jín ra'arásej naími'i í hua'ajueesi. Ayee mú ra'utasej cumu ti tétaave'en í néerime'ara'an a'íjna í Esteban. Yee pu éene'e tíj néerime'ara'an í seij í xiéjniu'ucari ti tí'ivaire'e u ta japua í Dios jemi.

Ti nu'u ayén tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Esteban

7 Aj pu 'i ayén tiraata'íhua'uri'i a'íjna ti tí'ajta u teyujta'a tíjín: —¿Ni ayén ti'ayajna?

²Aj pu 'i ayén tiu'utaniú a'íjna í Esteban. Ayen tíjín:

—Xáanamujari'i, ne'íhuaamua'a, seajta mú'een, nevaújsimua'a. Tí'ij caí xi a'íin Abraham u a'ará'a a'ujna já'ahua'a ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Harán, tí'ij auj a'uun a'utéveeca'a a'ujna já'ahua'a ti ayén téja'arájtehuaa

tijín Mesopotamia, Dios pu hui huatasejre í jemin í Abraham. A'ijna í Dios, ayée pu seijre'eca'a cumu mej témaxcava'ara'an. ³Ayee pu a'íin Dios tiraata'ixaa tijín: “Huirájra'a ayujna aché. Majta muá'ateitestemua'a, capej huá'avi'iti sino miché'e miyen 'eene'en ayujna. Sej nu muaatasejrate'esin í chuej pej japuan seíire'e pua'amé. Patá'aj á'ura'ani pe'újna.” Ayee pu tiraata'ixaa.

⁴Aj pu 'i a'íin Abraham huirájraa a'ujna Mesopotamia. Ayee pu ajta téja'arájtehuaa tijín Caldea. Tí'iquí a'uun a'ará'a a'ujna u Harán. A'atzu hui á'ateevi'ica, tí'iquí a'íin huam'í'í í táatajra'an a'ijna í Abraham. Aj pu 'i Dios raata'aj a'ijna í Abraham tí nu'u huirájra'ani a'ujna u Harán t'í'ij á'ura'ani a'ijna chuéjra'a japua sej yen japuan a'uchéjme jíii. ⁵Capu sej chuej raac'í'í a'ijna í Abraham, ni c'ij caj a'u ti e'ehuaújchejte'en t'í'ij a'íin ayén tiraataxáj a'ijna jime'e yee neetzi pu ne'áa í chuej. Ajta a'íin te'ataújratiiri'í í Dios tí chuej raatá'an. Ajta ayén tiraata'ixaa tijín: “T'í'ij nu'u huámí'ini a'ijna í Abraham, a'ímej pu c'í'iti í yaújmua'ame'en.” Capu hui amín a'ij tí ajta caí tí'tí'íríjmua'a a'ijna í Abraham a'ájna xicájra'a jetze t'í'ij Dios jetzen ayén te'ataújratiiri'í.

⁶Ayee pu ajta tiraata'ixaa tijín: “Muá'ahuaacixa'astemua'a mú me'uun a'uté'e muá'aju'un sej chuéjra'a japua a'u mej caí é'eme'ecan. Majta a'íime í mej tí'ajta a'ujna, a'íi mú tíhua'uta'a'íjtesin mej tiu'umuári'en pua'íjti jime'e. Majta a'ij pua'a tíhua'ajéve muá'aju'un. Muá'ateeri a'achú cumu muáacua ciento nine'ira'a mej rajpua'íjti muá'aju'un.

⁷Nee nu hui neajta niyen huá'aruuren mej mi miyen che'atá

mena'a tirajpua'íjti muá'ara'ani a'íime í mej a'ij pua'a tíhua'ajéve muá'aju'un, ché'e tí'tí'ij jime'e nicu. Aj mú mijtá'í huirájra'aju'un a'íime í a'ahuáacixa'astemua'a me'újna. Majta me'ín miijmua'ateivaire'e íiye a'u pej á'uca.” Ayee pu hui tiraata'ixaa í Dios a'íjna í Abraham teecan.

⁸Aj pu 'i Dios raatá'a a'ijna í Abraham tí'tí'ij tí jín ráamua'aree tí Dios rusej te'ataújratiiri'í tí nu'u chuej ráac'í'iti. A'íi pu a'íin pú'een í mej ra'antisí'iche í runavij í ta'antiújvi'í í mej jetzen sea'araca. A'íj pu jín t'í'ij teuumé'eca a'achú cumu aráhuaica xicaj tí huanú'ihuaca'a í yaujra'an í Abraham, ayée pu ráaruu í ruyauj tí ayén ántehua'aca'a tijín Isaac. Ajta a'íjna í Isaac, ayée pu che'atá na'a ráaruu a'íjna í ruyauj tí ayén ántehua'aca'a tijín Jacobo. Ajta a'íin í Jacobo, ayée che'atá na'a huá'uruu a'ímej í ruyaujmua'a, í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'axcaa, í mej jee tavaújsimua'a pú'een.

⁹Majta a'íime í tavaújsimua'a, jé'ecan mú rá'anchueere sej í ru'ihuaara'a tí ayén ántehua'aca'a tijín José. A'íi mú ráatuaa í ru'ihuaara'a. Aj mú mi seica ya'uv'í'iti sej chuéjra'a japua tí ayén téja'arájtehuaa tijín Egipto. Ajta Dios pu raatévai a'ijna í José. ¹⁰Dios pu nu'u raatévai tí ij caí ché'e rajpua'íjti á'ara'ani. Dios pu jetze arájuca'anejca'a a'ijna í José tí ij a'íin rú'umua'areere temua'a naa. Ajta Dios pu raatá'a a'ijna í José tí a'íin jeíhua r'í'í rá'aseijrate'e a'ijna í rey, í mej miyen raatamuá'a tijín Faraón. A'íj pu jín antiújmua'areereca'a a'ijna í José a'ijna jime'e tí tiu'uta'a'íjta t'j na'a nainjapua a'uun tí huatacá'a u Egipto, ajta a'ujna a'u tí é'echajca'a a'ijna í rey.

¹¹Aj pu 'i jeíhua tujri huatéxuaavireca'a a'ujna u Egipto,

ajta ííye a'u mej é'echejca'a a'ímej í tavaújsimua'aci'í. Ayee pu téja'arájtehuaa tíjín Canaán ayajna, a'íjna chuéjra'a japua ííye a'utejé'esejre'e. Jéihua mú hui rajpuafítzi muá'araa í teite. Capu xuaavi'lica'a tí'títij mej huácua'ani.

¹²Tí'iquí ayén tiú'unamuajri'í a'íjna í Jacobo tíjín a'úu pu nu'u é'exuaavi í tí'títij tí iráacua'ani a'ujna u Egipto. Aj pu 'í hua'uta'íteca'a mej á'uju'un me'újna í tavaújsimua'aci'í. Amuacaícan mú huaja'uvé'emuaareca'a.

¹³Mat'íjítáhua'a huaja'uvé'emuaareca'a me'újna u Egipto. Aj pu 'í a'ífin í José hua'utá'íxa a'ímej í ru'ihuaamua'a ja'ati tí pú'een a'íjna. Ajta í José a'íj pu huatá'íxaa a'íjna í Faraón ja'atén mej pú'een a'íime í'ihuaamua'ame'en, majta ja'atén mej teitestemua'ame'en pú'een. ¹⁴Ajta á'iyen tiu'uta'ájtaca'a a'íjna í José tí ij a'uun a'uré'enen í táatajra'an, majta í mej jamuan é'echejca'a. Ayee mú ará'axcaa a'achú cumu huaícate japuan tamuáamuata'a japuan anxívi.

¹⁵Tí'iquí Jacobo, a'uun á'uraa a'ujna u Egipto. A'uun pu ímuá a'umí'í a'íjna, majta a'íime í tavaújsimua'a, a'íí mú majta me'uun á'ucuii.

¹⁶Aj mú mi me'uun ímuá huajá'uti í mí'ichite a'ujna u Canaán. Ayee pu téja'arájtehuaa tíjín Siquem. A'uun mú huaje'evá'ana a'íjna tzajta'a í tí huá'unanairi'í a'íjna í Abraham a'íime í yaújmua'ame'en a'íjna í Hamor, tí Siquem é'echejca'a. A'achú pu tihua'unájchi a'íjna í Abraham.

¹⁷Tí'ij a'ájna teja'uré'ene í xicaj tí jetzen araúrate a'íjna tí jíme'en í Dios ayén te'ataújratziiri'í í Abraham jemi tzáahuati'ira'a jíme'e, jéihua mú huatámu'íireca'a a'íime í

tavaújsimua'aci'í í mej jetzen airáane. Mu'uri mu'licáa a'íime í teite mej me'uun a'uté'eca'a a'ujna u Egipto.

¹⁸Aj pu nu'u í seij te'enteájrupi rey jíme'e. A'íí pu caí raamuá'a a'íjna í José teecan. ¹⁹Ajta á'iyen a'íj pua'a tihua'ajcha'íica'a í teite í tej huá'a jetze airáane iteen. A'íí pu a'íj pua'a huá'uruu í tavaújsimua'aci'í. Ayee pu hui tiu'uta'ájtaca'a a'íjna í rey mej hua'iráhua'axin a'ímej í huá'ayaujmu'a'a í mej mauj uneeca'í mej mí huácu'íini.

²⁰A'íjna xicájra'a jetze pu huanú'íhuaca'a a'íjna í Moisés. Dios pu r'íi yá'usejiraca'a í pa'ari'í. Majta me'ín vaújsimua'ame'en a'íjna í pa'ari'í, a'íí mú ráave'esijri'í me'újna ruche a'achú cumu huaíca máxcira'í. ²¹Tí'ij hui a'ájna teja'uré'ene a'ájna xicájra'a jetze í mej jetzen huá'acui'íni a'íime í tí'iríi, seij pu japuan huaníu. Íita'a a'íjna tí rá'ancu'uvajxi. A'íi pu a'ífin pú'eeene'e í yaujra'an a'íjna í rey. A'íí pu ráave'esijri'í tíj ruyauj. ²²Mat'íj mí nain tiraamuá'ate í huá'amua'atziira'a a'íime Egipto mej é'eme'ecan. Jé'ecan pu raay'í'tihua'a a'íjna í Moisés a'íjna jíme'e tí tiu'utaxáj, ajta a'íjna jíme'e a'íj tí tí'títij huáruuren.

²³Ayee pu ari tirájcha'íica'a a'achú cumu hua'apuate nine'ira'a a'íjna í Moisés, ajta ayén tí'ijxe'eve'eca'a a'íjna tí u huaja'uvé'emuaare í ru'ihuaamua'a, í mej míyen hua'atamuá'amua tíjín yaújmua'ame'en a'íjna í Israél. Aj pu'í á'uraa.

²⁴Tí'iquí a'uun a'ará'a. Tí'iquí seíj huaseíj tí Egipto é'eme'ecan. A'íí pu a'íj pua'a raruurejca'a í'ihuaare'ara'an a'íjna í Moisés. Tí'iquí a'uun á'ume a'íjna í Moisés tí'ij japuan huáníuuni a'íjna í ru'ihuaara'a. A'íj

pu jín a'fín Moisés a'fjna huajé'ica í ja'ati ti Egipto é'eme'ecan.

²⁵Ayee pu hui t'ímua'ajca a'fjna jime'e mej ráamua'aree a'fime í ihuáamua'ame'en ti a'fín Moisés Dios jetze araújca'ane t'í'ij hua'irájtuaani. Mi majta'i caí, camu.

²⁶Yee ruijmua'ate'e yee pu huá'uteu hua'apuaca í ru'ihuaamua'a. Maújne'usi'ite'eca'a a'fime. Ayee pu t'í'ijxe'eve'eca'a a'fjna í Moisés ti hua'utá'ijmii. T'i'iquí ayén tihua'utá'ixaa tijín: “Mú'een teteca, mi sej ru'ihuaamua'a, ¿a'iné sej si siyen a'ij pua'a ruruure mú'een rujímua'a?” ²⁷Aj pu nu'u í a'fín ti a'ij pua'a raruurejca'a í sefj í ru'ihuaara'a, t'i'iquí nu'u a'fín raatátajcheca'a í Moisés. Aj pu 'i ayén tiraata'ixaa tijín: “¿A'ataani mua'antíhuau mú'etzi ti'itij jime'e cumu juees, pej pi titaata'a'ijte'en itejmi? ²⁸Tij pajta ineetzi jé'licatan patíj tiraajé'ica pe'fjna mi ti Egipto é'eme'ecan í tajcaí.” Ayee pu tiraata'ixaa.

²⁹T'í'ij a'fín ráanamujri'i a'fjna í Moisés, aj pu 'i huataúruu. A'uraa sefj chuéjra'a japua ti ayén téja'arájtehuua tijín Madián. A'uu pu hui á'ucatií yee cumu ja'ati ti caí a'uun é'eme'ecan. A'uu pu huaténe'icheca'a. Ajta hua'apuaca t'í'irijmua'aca'a a'fjna í Moisés.

³⁰Teuume'eca a'achú cumu hua'apuate nine'ira'a, t'i'iquí sefj huatasefjre a'fjna í Moisés jemi já'ahua'a itzitá á vejl'i í jirí jetze ti ayén ántehuaa tijín Sinaí. A'uu pu hui a'utéveeca'a ti'itíj tzejta'a tu'upi ti tétaasime'eca'a a'fjna í ja'ati. A'fj pu pírici sefj ti t'í'ivaire'e u ta japua. ³¹T'í'ij a'fjna huasefj a'fjna í Moisés, jé'ecan pu a'ij ra'utasefj. Aj pu'i ya'utésej temua'a naa. T'i'iquí ráanamujri'i a'fjna í tavástar'a. ³²Ayen tijín: “Nee

nu ne'fín pú'een í hua'aDioj a'fimej í á'amuaavaujsimua'aci'i, í nej Diojra'an pú'een a'fjna í Abraham, neajta a'fjna í Isaac, neajta a'fjna í Jacobo.” Ayee pu tiraata'ixaa a'fjna í Dios.

'Ajta a'fín í Moisés, jeífhua pu ruviveeca'a. Capu ché'e á'ujca'anejca'a ti raasefj.

³³'Ajta ayén tiraata'ixaa í tavástar'a tijín: “Patá'aj ajtá'í'ipi'ín mi pej rajtáca'acai a'iné neetzi pu ne'áa mi chuej pej japuan á'uche'ecan. Nu'uri huaténe'a'aate. ³⁴Nee nu hui neri hua'usefj a'ij mej ye'í a'ij pua'a huá'aruure í netéftestemua'a í mej me'uun a'utéj u Egipto. Nee nu ráanamujri'i a'fjna í mej jín á'upuaapua'are'e. Neajta nu'uri yé ve'ecánejsin nej ni huá'a japua huániuuni mej mi huiráciine a'ujna u Egipto. A'fj nu jín inee muaata'a'ijte'esin patá'aj á'ura'ani patá'aj pe'uun á'ume'en pe'újna Egipto.” Ayee pu hui tiraata'ixaa a'fjna í Dios.

³⁵A'fjna í Moisés, a'fí pu a'fín pú'een í mej raatíteca'a me'fjna jime'e mej miyen tiraata'ixaa tijín: “¿A'ataani mua'antíhuau mú'etzi cumu ti'itij jime'e juees pej pi nu'u titaata'a'ijte'en itejmi?”

'Dios pu jetze rucá'anejca'a a'fjna í Moisés ti í a'fín t'fhua'uta'a'ijte'en, ajta hua'irájtuaani. Dios pu rusefj raata'íteca'a a'fjna í ja'ati t'í'ij a'fín huatasefjre'en í tu'upi tzejta'a ti'itíj ti tétaasime'eca'a.

³⁶A'fjna í Moisés, a'fí pu a'fín pú'een í ti hua'irájtuaa a'ujna u Egipto a'fimej í tayaaxújmua'aci'i. Ajta jeífhua pu ti'itíj hua'utasefjra mej mi me'fjna jín ráamua'aree ti Dios jetze aráujca'anejca'a a'fjna í Moisés a'ujna u Egipto, ajta a'ujna já'ahua'a jaj ti ve'ée ti é'esejre'e ti ayén

téja'arájtehuraa tijín jaj ti pa'u, ajta a'ujna já'ahua'a itzitá. Á'atee a'achú cumu hua'apuate nine'ira'a ti ayén rijca'a a'íjna í Moisés.

³⁷A'íjna í Moisés, a'íi pu hui ajta a'íin pú'eene'e í ti ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í yaújmua'ame'en a'íjna í Israél teecan tijín: “Dios pu nu'u seáj avé'evi'iti ti a'íin ve'ecán jín ti'itevéé á'ara'ani í jemin. A'íi pu nu'u ajtéme'ecan mú'ejmi jemi. Ajta nu'u ayén che'atá na'a tiu'utévaire'esin netáj nu'u inee. Setá'aj nu'u rá'antzaahuaten.”

³⁸Mat'íij me'ín teite tiújsej a'ujna já'ahua'a itzitá, a'íi pu ajta á a'utéveeca'a huá'a jamuan. A'íi pu xaa tahuáacixa'astemua'a japua huaníu jemin a'íjna í ja'ati ti tí'ivaire'e í ta japua, a'íjna ti tiraata'ixaa a'ánna jirí japua ti ayén téja'arájtehuraa tijín Sinaí. Moisés pu ra'ancuré'a í niuucari mé jetzen ruuri muá'ara'ani t'í'ij á'iyen a'íin taata'í'iten itejmi.

³⁹Mí majta, camu á'ujca'anejca'a mej rá'antzaahuaten sino ayéé mú tí'ijxe'leve'eca'a í ru tzajta'a mej huaré'eciine a'uun pújme'en u Egipto. ⁴⁰Ayee mú tiraata'ixaa me'íjna í Aarón. Míyen tijín: “Patá'aj santute taatétaaven mej mi me'ín amuaaté'ee muá'ara'ani, a'iné, catu xaa ne'u ramua'aree a'ij ti ti'itíj ráaruu a'íjna í Moisés, í ti tu'irájtuaa a'ujna u Egipto.”

⁴¹Aj mú mi me'ín santu ti'itíj huatétaahuaca'a, ti ayén seijre'eca'a t'ij viseáaru'u. Mat'íij mi tiraatámua'i'ivejte me'íjna í viseáaru'u. Jé'ecan mú huataújtemua'ave me'íjna jime'e í mej raatétaahuaca'a rujíimua'a me'íjna í santu.

⁴²Ajta, a'íin í Dios, a'íi pu hui mé hua'uhuá'axi. A'íj pu jín

ajtáaraa a'ímej jemi mej mi seáj jemi tiu'utévaire'en, a'ímej jemi í mej me'uun é'eseijre'e u ta japua, xu'ura'ave, máxcira'i, xicaj, ti'itíj ti a'ij tí'iseijre'e u júte'e. Ayee pu té'eyu'usi'í a'íjna jetze í yu'uxari mej ra'uyú'uxaca'a a'íime í mej títetaté'eca'a ti'itíj jime'e í Dios jemi. Ayen tijín:

Mú'een yaújmua'ame'en a'íjna í Israél,
 ¿ni qui siyen tinaatámua'i'ivejte set'í'ij á'uciinicu se'újna itzitá?
 Caxu xaa ne'u.
 Sira'atee hua'apuate nine'ira'a se'újna u mu'utzitá.
 Caxu xaa ne'u
 tinaatámua'i'ivejte.

⁴³Mi seajta, ayéé xu tiráatisime'e í chi'ira'an
 se'íjna í santu ti ayén ántehuaa tijín Moloc,
 seajta ráachuisime'e í ti jetzen seijre'eca'a
 xu'ura'ave'era'an í seij í santu ti ayén ántehuaa tijín Renfán.
 A'ii mú nu'u hui a'íin pú'eene'e santute
 í sej rujíimua'a siyen tihua'utaahuaca'a
 sej si r'í'í tihua'utá'an se'ímej.
 A'íj nu jín ne'uun amuaata'íti a'ujná'imua a'ujna já'ahua'a ti ayén téja'arájtehuraa tijín Babilonia.

Ayee pu hui tihua'utá'ixaa í Dios.

⁴⁴A'ujna itzitá, a'íi pu jé'eseijre'eca'a huá'a jemi í tavaújsimua'a teeca a'íjna í ti curé'anami'i í inaamua a'u mej e'etiújse'iri. Ayee mú hui éene'en huatétaahuaca'a a'ij ti ye'í a'íin Dios tiraata'a'íj a'íjna í Moisés, t'í'ij ayén

tiraata'ixaa tijín ti nu'u raatétaaven ayén éene'en tǵ a'ǵjna í mua'atejri a'ij ti a'ǵin tiraataseǵra.

⁴⁵Matǵ'ij ra'ancuré'a me'ǵjna í inaamua, aj mú mi u ye'erájti a'ǵime í mej mú a'uvé'uju'un a'ǵjna jamuan í Josué matǵ'ij hua'utéemua'iti í teite a'ǵimej jemi í mej me'uun é'echejca'a. Dios pu hua'iráavi'iti tǵ'ij a'ǵin hua'utá'an a'ǵimej í tavaújsimua'a teeca seǵ chuǵra'a japua mej japuan huaujchéete'ajra'ani. A'u u pu jé'esejre'eca'a a'ǵjna í inaamua ajta na'a caí a'ǵjna teja'uré'ene a'ǵjna xicáǵra'a jetze ti jetzen a'ǵin huataseǵre'en a'ǵjna í rey, í David teecan.

⁴⁶A'ǵjna í David teecan, a'ii pu raacǵ'i ti Dios rǵ'i tirájcha'iica'a. A'ǵ pu jín raatǵjhuu a'ǵjna í David í Dios jemi tǵ'ij Dios raatá'an ti David rá'ajtaaven í teyuu tǵ'ij ayén tǵ'ivaire'e á'ara'ani tǵ chi'ira'an a'ǵjna í Diojra'an a'ǵjna í Jacobo. ⁴⁷Capu ajta ayén teja'uré'ene sino a'ǵi pu rá'ajtaahuaca'a í chi'ira'an í Dios a'ǵjna í Salomón.

⁴⁸Mí ajta, Dios pu jaítze'e antiújmua'aree caí máǵ ja'ati, a'ǵi pu caí é'e é'eche í chi'ij tzajta'a í mej rá'ajtaahuaca'a í teite. A'ǵ pu hui jín ayén ra'uyú'uxaca'a í seij ti tǵ'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan tijín: ⁴⁹Ayee pu ti'ixa í tavástar'a. Ayen tijín:

Nee nu a'ujyeǵxi'isin í ne'ipúa japua u ta japua,
neajta nu'u e'eráchepuarita í chaanaca japua.
¿Ti'itáni chi'ira'a senaatétaaven ineetzi?
¿Ca'ǵn a'uné jetze é'eri'iri nej nu'u huánse'upe'en?

⁵⁰¿Ni necaí ne'ǵn pú'een inee

i nej nain tiú'utaahuaca'a ti a'uun tejé'esejre'e u ta japua, ajta ti tǵ'isejre'e íyén chaanaca japua?

Ayee pu ti'ixa í Dios.

⁵¹Aj pu 'i ayén tihua'utá'ixaa a'ǵjna í Esteban. Ayen tijín:

—Mú'een xu 'i' muári'eri. Capu hui tǵ'itǵ a'amua tzajta'a uténinei. Ayee xu antaújnaamua í ru tzajta'a, matǵ rijcaa í á'amua'aujsimua'aci'i. Ja'anáj ti na'a nain xicaj tzajta'a, mú'een xu caí ra'ancuré'a'ave a'ǵjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios.

⁵²Naíimi'li a'achú mej pua'améca í mej tǵ'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan, a'ǵime í mej a'ij pua'a huá'uruu í á'amua'aujsimua'aci'i. A'ǵi mú majta huá'ucuii a'ǵimej í mej amuacaícan raataxájtaca'a yee a'ǵi pu yé ve'ecánejsin í ti ri'éene'ecán jín seijre'e í Dios jemi.

'Me'ecui xaa ne'u, mú'een mi seǵ caí ramua'areereca'a, mú'een xu raatévi'i, seajta raajé'ica. ⁵³A'ǵime í mej tǵ'ivaire'e u ta japua í Dios jemi, a'ǵi mú amuaatátui í ye'irá ti té'eyu'usi'li í yu'uxari jetze. Mi seajta mú'een, caxu rá'atzaahuate'eca'a. —Ayee pu'u tiu'uxájtaca'a a'ǵjna í Esteban.

Mej nu'u raajé'ica me'ǵjna í Esteban

⁵⁴Matǵ'ij miyen tiráanamujri'i, jé'ecan mú huataníniu'ucacuca'a. A'ǵi mú jín temua'a tite'evá'ujche'eve í rutamej jetze. Temua'a mú tǵ'ijneechejca'a. ⁵⁵Ajta a'ǵin í Esteban, xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'ǵi pu jetze rucá'anejca'a. Aj pu í á'á'ujneereca'a í ta japua. Ti'iquí ayén éene'en tiu'uséǵ ti airátatzaca'a a'ujna ti é'esejre'e í Dios, ajta ti a'uun a'utéveeca'a a'ǵjna í Jesús, ri'irínta'a í Dios.

⁵⁶ Ajta ayén tiu'utaxájtaca'a a'fjna í Esteban ayén tijín:

—Casi'i, néjseij í ti ari antácuuni í ta japua, neajta ne'fjna sejí í ti ajta huá'a jetze airáane í teite. Aj huatejvee ri'iríínta'a í Dios. —Ayeé pu jemin tiu'utaxájtaca'a.

⁵⁷ Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a, aj mú mi huiteújnaxi í rumuájca'a jíme'e í runaxaiita'a mej mi caí ráanamua a'ij ti ti'ixa. Majta huatejiihuajraa ca'anín jíme'e a'fíme. Majta u a'utérúaacheca'a jemin. ⁵⁸ Aj mú mi ru'iráajaj me'újna u chajta'a. Mat'íj mi autéjhuii mej raateátu'asixi'in tetej jíme'e. Majta me'ín í mej tí'ijseijraca'a, a'fí mú te'titújchuiixi í tiú'ujsiicu'u. Mat'íj mi á tejá'ajraj á chuaata'a jemin a'fjna í temuaj ti ayén ántehuaa tijín Saulo.

⁵⁹ Mat'íj ratú'axaca'a a'fjna í Esteban, ayée pu tiraatéjhuaú í Dios jemi, tijín:

—Jesús, nevástara'a, patá'aj ra'ancuré'an i nexiejniu'uca.

⁶⁰ Aj pu 'i títunutaca'a. Ayen tijín: —Nevástara'a, capej a'ímej jetze pej jetzen rapua'ajte'e a'fjna í mej jín auteájturaa mú'eetzi jemi. —Ayeé pu tiu'utaxájtaca'a.

Ti'iquí huam'í a'fjna í Esteban.

8 Ajta a'fín í Saulo, a'fí pu tí'ijseijraca'a mat'íj raajé'ica me'fjna í Esteban.

A'ájna xicájra'a jetze mat'íj raajé'ica, majta á'iyen autéjhuii mej a'ij pua'a huá'uruuren ca'anín jíme'e a'ímej í mej té'atzaahuat'e, í mej me'uun a'uté'uuca'a a'ánna Jerusalén. Majta á'iyen a'ucíjxi nainjapua tój na'a a'uun ti huatacá'a u Judea, majta u Samaaria. A'fí mu'u caí a'ucíj a'fíme í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase.

Saulo pu nu'u a'ij pua'a huá'aruure a'ímej í mej té'atzaahuat'e

² Majta seica í mej rí'i tira'ará'aste í hua'aye'ira, a'fí mú ra'avá'ana me'fjna í Esteban teecan. Jéihua mú rú'uxieemiste'eca'a. ³ Ajta a'fín Saulo, a'ij pua'a pu huá'aruurejca'a a'ímej í mej té'atzaahuat'e. A'u ti na'a mej a'uchéjme'ecaa, a'fí pu a'uteáru'lipiche'e u huá'achi'lita. Ajta hua'irája'apuana'a í tetecca, ajta a'ímej mé 'uuca. Na'íjmi'ica pu ti'itatú'irihua'a mej mi hua'unán.

í ti nu'u tihuá'a'ixa'atehua'a a'fjna í Felipe a'ímej í mej Samaaria é'eme'ecan

⁴ Majta me'ín í mej a'ucíjxi, a'u ti na'a mej á'ujjuhua'ane'e, a'fí mú tihua'umuá'ate í teite me'fjna jíme'e í niuucari í ti Dios jín hua'irájtuaani. ⁵ Aj pu 'i seij u a'atanéj a'ujna já'ahua'a chajta'a ti a'uun e'ejtème'ecan a'ujna u Samaaria. Ayeé pu ántehuaa a'fjna í ja'ati tijín Felipe. Aj pu 'i a'utéjche ti tihua'utá'ixaate'en a'fjna jetze me'ecan í Cirístu'u. ⁶ Jéihua mú rá'ajaahuat'e'eca'a í teite. Mat'íj ráanamua'jri'í a'fjna í Felipe, ajta mat'íj tiu'uséj a'ij ti ti'titij huaríj, jéihua mú rá'atzaahuat'e'eca'a, a'íné ayée pu ríjca mej mi ráamua'aree í ti Dios jetze aráujca'anejca'a. ⁷ Majta mu'ití huarúj í mej tiyáaru'use huá'a tzajta'a seijre'eca'a; jé'ecan mú huajíjhua'ca'a a'fíme í tiyáaru'use mat'íj huiráaci í teite tzajta'a. Majta mu'ití mú huarúj í mej ciyáaxavi'i, majta í mej ru'fíca jetze ciyáaxavi'i. ⁸ A'íj mú jín huaújtenua'ave temua'a naa a'ujna chajta'a.

**A'ijna í Simón ti nu'u
huápi'i tiu'urí'ire**

⁹Seij pu ajta a'utéveeca'a ti ayén ántehuaa tǐjín Simón. Jé'ecan pu rú'umua'areereca'a a'ijna ti ti'tǐj a'ij huáruuren a'ijna jime'e mej a'ij te'utasej í teite. Pu'uri á'atee ti ayén rijcaa a'ijna í Simón. Jéihua pu á'ujtzaahuate'eca'a a'ijna jime'e ti nu'u jé'ecan ruxe've'e. ¹⁰Naíimi'i mú rá'atzaahuate'eca'a, tǐj na'a ti'iríi, majta í mej vaujsi. Miyen ti'ixáata tǐjín:

—Dios pu hui jetze arájca'ane amijna mi teáata'a.

¹¹Pu'uri a'ateevi'i a'ijna í Simón ti ayén rijcaa mej mi a'ij te'utasej. A'ij mú jín rá'atzaahuate'eca'a. ¹²Majta a'íi mú rá'antzaahua tǐjij a'íin Felipe hua'utá'ixa a'ijna jime'e í niucari í ti ayén tí'iraxa í ti jetzen tí'ajta í Dios, ajta í ti jín raxa í Jesús jetze me'ecan. Aj mú mi huámua'i'ivijhuaca'a í teteca, majta í 'uuca. ¹³Ajta a'íin í Simón, a'íi pu ajta rá'antzaahua. Ajta huámua'i'ivijhuaca'a. Jé'ecan pu a'ij te'utasej a'ijna jime'e a'ij ti ye'í rijcaa a'ijna í Felipe, ajta a'ijna jime'e ti ti'tǐj hua'utasejra í mej jín ráamua'aree ti Dios jetze arájca'anejca'a a'ijna í Felipe. A'ij pu jín a'íin Simón a'utéjche ti á'uche'ecane'en jamuan.

**A'ijna í Pedro, ajta a'ijna í Juan,
a'úu mú a'uté'uuca'a u Samaaria**

¹⁴Mat'íij ráamua'areeri'i a'íime í mej tamuáamuata'a japan hua'apua ará'ase, í mej meri rá'antzaahua í niucari í ti Dios jemi é'eme'ecan a'íime í mej Samaaria a'uchéjme, aj mú mi hua'uta'íteca'a a'ijna í Pedro, ajta a'ijna í Juan a'ímej jemi.

¹⁵Mat'íij me'uun a'ará'a, aj mú mi raatáhuaviiri'i í Dios tǐjij huateáturan huá'a tzajta'a a'ijna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios.

¹⁶A'iné caxíi pu yé ve'ecánejca'a a'ijna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios tǐjij huateáturan huá'a tzajta'a. Majta a'íime í teite, naími'i mú huámua'i'ivijhuaca'a niucajtze'en a'ijna í Jesús. ¹⁷Mat'íij mi me'ín í mej hua'apua, a'íi mú hua'avé'emuari'exi a'án huá'amu'uutze'e a'íime í teite. Mat'íij miyen huarǐj, aj pu xaa yé ve'ecáane huá'a tzajta'a a'ijna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios.

¹⁸Ti'iquí a'íin Simón raasej ti yé ve'ecáane a'ijna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios mat'íij sej avé'emuari'e a'án mu'úutze'en. Ti'iquí a'íin tumin hua'utá'ami'icaa. ¹⁹Ayee pu tihua'utá'ixaa a'ijna í Simón tǐjín: —Setá'aj naatá'an nej niyen huárini, nej sej avé'emuari'en, tǐjij yé ve'ecáanen a'ijna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios tǐjij a'íin huateáturan a'ijna tzajta'a í ja'ati.

²⁰Aj pu 'i ayén tiraata'ixaa a'ijna í Pedro tǐjín:

—Ché'e antipuá'are mi tumin, pajta mú'ee, a'iné pej pi piyen tí'imua'atze mú'ee pej tumin jín tiú'unanan í Dios ti tihua'atá'aca. ²¹Capu hui ayén tiraavǐjte'e pej piyen tiu'utévaire'en pe'ijna jime'e. Capej mú'ee huatá'aci'ipua a'ijna jime'e í pej caí rǐ'i ti'titi'á'acha'íi mua'a tzajta'a í Dios jemi. ²²Patá'aj raatapuá'ajta pe'ijna jime'e í pej a'ij pua'a tí'iruure. Patá'aj hui raatáhuavii í Dios, tǐjij a'íin Dios timuaatá'uuni'i a'ijna jime'e í pej rájteu mua'a tzajta'a. ²³Ayee nu tí'imuasej mú'etzi, jé'ecan pej chueere'e mua'a tzajta'a. Temua'a pej tirajpuá'itzi pua'amé pe'ijna jime'e í

pej auteájturaa í Dios jemi. —Ayece pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Pedro.

²⁴Aj pu 'i ayén tiu'utaniú a'íjna í Simón tijín:

—Setá'aj raatáhuavii í Dios ti ij caí ti'itíj a'ij neruuren, setíj seuchén tiu'utaxájtaca'a.

²⁵A'íjna í Pedro, ajta a'íjna í Juan, a'íi mú tihua'utá'ixaa í teite me'íjna jime'e í mej raaseíj a'ij ti ti'itíj ráaruu í Jesús, majta hua'utá'ixa í niuucari í ti jín hua'irájtuaani í Dios. Mú'icacii mú miyen tihua'utá'ixaa í teite mej a'uchéjme a'ujna u Samaaria. Mat'íj mi a'ucíj a'ánna Jerusalén.

**A'íjna í Felipe, ajta
í tu'uvé'e'atajpi'ihuaca'a
ti Etiopia é'eme'ecan**

²⁶Ti'iquí seij tiu'uxájtaca'a jamuan a'íjna í Felipe. A'ii pu a'íin pú'een'e a'íjna í ja'ati seij ti tí'ivaire'e u ta japua í Dios jemi. Ayece pu tiraata'ixaa tijín:

—Aricu á'ura'a aate pújme'en a'ájna juyéjra'a jetze ti Jerusalén a'ur'éenine'i u jetze pújme'en a'ujna Gaza já'ahua'a.

A'íjna juyéjra'a jetze, a'ii pu a'íin pú'een ti a'uun mu'utzitá a'ur'éenine'i.

²⁷Aj pu 'i á'uraa a'íjna í Felipe. A pu a'ucamé'eca tí'ij ja'ati antinájcheca'a ti Etiopia é'eme'ecan. A'íi pu a'íin pú'een í tu'uvé'e'atajpi'ihuaca'a a'íjna í ja'ati. Ve'ecán jín pu tí'itéjvee a'íjna jemi í mej jee Candace. Ayece pu huataújmua'a Candace tijín Hua'areina í mej me'uun é'eme'ecan a'ujna Etiopia. A'íjna í tu'uvé'e'atajpi'ihuaca'a, a'íi pu antiújmua'areereca'a ti tumin seire'eca'a. A'íi pu a'ánna a'atanéj a'ánna Jerusalén tí'ij Dios a'utéenajche.

²⁸Pu'uri a'uun pój'éjve a'ájna chuéjra'a japua ti a'uun é'eme'ecan. A'íi pu jetze a'aracaí í carreta huamé'ecaa. Yu'uxari pu jetze té'ejjive'eca'a ti a'íin ra'uyú'uxaca'a a'íjna í ja'ati ti Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a. Ayece pu ántehuaaca'a tijín Isaías.

²⁹Aj pu 'i a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, raatá'ixaa a'íjna í Felipe tijín:

—Ajtéxiiri vejli'i amijna jetze mi carreta. Patá'aj ra'antinájche.

³⁰Huatiéechijmé'e pu a'íjna í Felipe ra'antinájcheca'a a'íjna í ja'ati.

Ti'iquí a'íin Felipe ráanamujri'i í ti té'ejjive'eca'a a'íjna jetze í yu'uxari a'íin ti ra'uyú'uxaca'a a'íjna í Isaías teecan. Aj pu 'i a'íin Felipe ayén tiraata'íhua'uri'i tijín:

—¿Ni peyeú'ite í pej rá'ajjive'e?

³¹Aj pu 'i ayén tiu'utaniú a'íjna í ja'ati tijín:

—¿A'iné tí'iri'iri nej yaú'itiéé ná'ara'ani, ti pua'a caí ja'ati naatá'titi a'ij ti huataújmua'a í niuucari, nej ni yaú'itiéé ná'ara'ani? —Ayece pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í ja'ati.

Aj pu 'i raatá'inee a'íjna tu'uvé'e'atajpi'ihuaca'a ti a'íin Felipe antíra'ani í carreta jetze, ti nu'u a'ujjeyíx'iin jamuan.

³²Ayece pu té'axajtaca'a í ti jetzen té'ejjive'eca'a ti ayén té'esiimua'ihuaca'a tijín:

Meye'ujáj mej mi raajé'ica matíj nu'u hua'arujca í cáne'axi.

Ayece pu'u éene'e a'ame tíj cáne'a mej racáyejsin.

A'iné ayéce pu a'íjna í cáne'a capu av'éeniu, yee cumu ti caí té'anri'ire.

Mat'íj miyen raatéxieehuataca'a, ayéce pu che'atá na'a caí

te'evé'eniucu'a a'íjña
matí'ij a'ij pua'a ráaruu.

³³ Jéihua pu nu'u tiu'utatévi'iri'i
a'íjña jime'e í mej
ra'utéxiehuari'iri'i.

Capu ja'ati japuan huaniú a'íjña.
Capu ajta a'ij tí'iri'iri ti ja'ati
ayén tiu'utaxáj a'íjña jetze
í huáacixa'astemua'ame'en
a'íjña í ja'ati

a'iné a'íi pu nu'u ya'uví'iti í
xiéjniu'ucare'ara'an tí'ij caí
ché'e íyeyen seijre'e chaanaca
japua.

³⁴ Aj pu 'i a'íin ti
uvé'e'atajpi'ihuaca'a, ayén
tiraata'íhua'uri'i a'íjña í Felipe tíjín:
—Patá'aj naatá'ixaate'en, ¿ni rusefj
teújxajta na'ari ja'ati sefj téxajta?

³⁵ Aj pu 'i a'íin Felipe a'utéjche
ti raatá'ixaate'en a'íjña jime'e í ti
rá'ajjive'eca'a í yu'uxari jetze. A'íj
pu huataxájtaca'a a'íjña í niucari
a'íjña jime'e a'ij ti ti'tíj ráaruu a'íjña
í Jesús.

³⁶ Matí'ij mi ayée a'uré'ene
a'u ti jé'ejmuaa. Aj pu 'i a'íin
í tu'uvé'e'atajpi'ihuaca'a ayée pu
tiraata'ixaa a'íjña í Felipe tíjín:
—Casi'i, ye'ecui ájmuaa. ¿Ni qui caí
rí'iri'í pej náamuai'ihua ineetzi?

³⁷ Aj pu 'i Felipe ayén tiraata'ixaa
tíjín:
—Ti pua'a peté'atzaahuat'e mua'a
tzajta'a, aj pu xaa ne'u huatári'iristari.
Aj pu 'i ayén tiu'utaxájtaca'a a'íjña í
tu'uvé'e'atajpi'ihuaca'a tíjín:

—Nee nu xaa ne'u té'atzaahuat'e ti
a'íin Jesús i'i yaujra'an í Dios.

³⁸ Aj pu 'i raata'aíj ti huatéchaxin
í carreta. Matí'ij mi acáaci í mej
hua'apua. Aj mú mi atéeci á jaata'a.
Tí'iquí a'íin Felipe ráamuai'ihuaca'a
a'íjña í tu'uvé'e'atajpi'ihuaca'a. ³⁹ Aj

mú mi aitacfj á jaata'a. Ajta áiyen
a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios
ya'uví'iti a'íjña í Felipe jíye'itzi jime'e.
Ajta a'íin í tu'uvé'e'atajpi'ihuaca'a
capu ché'e raasefj í Felipe a'ij ti
huárupi. Capu amín a'ij, iyá'uraa naa
tíu'ujtemua'ave'e.

⁴⁰ Ajta, a'íin í Felipe, a'úu pu
a'utasefjre a'ujna já'ahua'a chajta'a ti
ayén téja'arájtehuaa tíjín Azoto. A'íi
pu tihua'utá'ixaa í teite a'íjña jime'e
í niucari ti jín Dios hua'irájtuaani.
Ayee pu a'íjña jín huaríj, ajtahua'a
mé yee ti huachájta'ajme, ajtahua'a
méyee, ajta na'a caí a'ará'a a'ujna
já'ahua'a ti ayén téja'arájtehuaa tíjín
Cesarea.

Tí'ij nu'u a'íin Saulo huataújtuaa í Dios jemi

(Hch. 22:3-16; 26:9-18)

9 Ajta a'íin í Saulo, ayén
auj tihuá'anechejca'a
ti huá'ucui'ini a'íimej í mej
rá'atzaahuat'e'eca'a a'íjña í
tavástara'a. A'íj pu jín a'íjña u
a'utéesej a'íjña ti tihuá'a'aijte'eca'a
u teyujta'a. ² Aj pu 'i raatáhuaviiri'i
ti a'íin raatapíjte'en í yu'uxari í ti jín
u a'uteárute u teyujta'a ajta já'ahua'a
ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Damasco.
Ti pua'a nu'u a'uun huajá'uteuni
í teite í mej nu'u rá'atzaahuat'e'eca'a
í niucari í mej jín rí'i titeejú'ucaa
í Dios jemi, aj pu nu'u i hua'iráví'itij
hua'anají'ici'exi'in, tí'ij nu'u i
huá'avi'itín u Jerusalén.

³ Tí'ij ari a'uun vejli'i aumé'ecaa
a'ájna Damasco, jíye'itzi jín pu jeíhua
jairanéeri'ici já'araa. Júte'e ve'ecáane
a'ájna a'u ti a'utéveeca'a a'íjña í Saulo.
⁴ Tí'iquí a'íin e'erájve á chuaata'a.
Ti'itij pu huánamuajri'i ti ayén
tiraata'ixaa tíjín:

—Saulo, Saulo, ¿a'iné 'een jín piyen a'ij pua'a neruure?

⁵Aj pu 'i ayén tiraata'íhua'uri'i a'íjna í Saulo tijín:

—¿A'ataani pej pú'een, nevástara'a?

Aj pu 'i ayén tiu'utánamuajre tijín:

—Nee nu ne'ín pú'een i nej i'i Jesús, i pej a'ij pua'a neruure.

⁶Aj pu 'i tavástara'a ayén tiu'utaniú tijín:

—Ájchesi, aricu u chajta'a. Aa mú muaja'utá'ixaate'esin a'ij pej ye'í huárini.

⁷Majta me'ín í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e, a'úu mú a'uté'uuca'a, camu ché'e avé'enuuca'a. Ti'itij mú xaa huánamuajri'i, aru camu ja'atij á'a a'uséj.

⁸A'uu pu 'i ájchee a'íjna í Saulo. Tí'ij mé úneereca'a, capu ché'e atáneerica'a. Mat'í'ij mi ra'anaví'ira'a í muájca'are'ara'an jetze, meya'uví'iti u Damasco. ⁹Ayee pu á'atee a'achú cumu huaíca xicaj ti aracúuni'i, ajta ti caí ti'ití'j huácuaa; ayée pu che'atá na'a á'atee huaíca xicaj ti caí ye'ecare'e.

Ananias pu nu'u u

huajé'emuaare a'íjna í Saulo

¹⁰Sej pu a'utéveeca'a a'ujna Damasco, ja'ati ti ajta té'atzaahuate'eca'a. Ayee pu ántehuaaca'a tijín Ananias. Aj pu 'i tavástara'a huatasejre jemin a'íjna í Ananias. Ayee pu tiraatajé tijín:

—Ananias.

Aj pu 'i ayén tiu'utaniú tijín:

—Ye'e nej huatéjvee, nevástara'a.

¹¹Aj pu 'i ayén tiraata'ixaa a'íjna í tavástara'a tijín:

—Aricu, a'ájna cáayera'a jetze ti ayén téja'arájtehuaa tijín ti huataújje'iye. Patá'aj hui pe'uun

tiu'uta'íhua'un í Judás ti é'eche ti pua'a a'uun a'utácatii a'íjna í ja'ati ti ayén ántehuaa tijín Saulo. Tarso pu hui é'eme'ecan a'íjna í ja'ati. A'í'í pu rahuauhuaa í Dios jemi. ¹²Ja'ati pu nu'u huatasejre a'íjna jemi í Saulo. Tevij pu huatasejre ti ayén ántehuaa tijín Ananias. Ajta ayén tiú'usejre ti a'íin Ananias nu'u ra'avé'emuariej a'án mu'úutze'en ti ij ajtahua'a atáneere. —Ayee pu tiraata'ixaa í tavástara'a.

¹³Aj pu 'i ayén tiraata'ixaa a'íjna í Ananias:

—Casi'i, nevástara'a. Mu'iití mú meri naatá'ixaa a'ij ti ti'ití'j ruure a'íjna í ja'ati. Jé'ecan pu nu'u a'ij pua'a huá'aruure a'ímej í mej muá'atzaahuate'e a'uun mej a'uchéjme a'ujna Jerusalén. ¹⁴Ajta íjii, a'íime í mej tí'ajta u teyujta'a, a'í'í mú nu'u raatá'a ti a'íin yé tanén, tí'ij hua'irávi'itin hua'anaj'í'ici'exi'ín a'ímej í mej muaná'amiche mú'eetzi.

¹⁵Ajta hua'a pu ayén tiraata'a'íj í tavástara'a tijín:

—Aricu. Nee nu hui ra'avé'ehuau ne'íjna í ja'ati tí'ij a'íin neetzi jetze me'ecan tihua'utá'ixaate'en a'ímej í mej se'j chuéjra'a japua é'eche, ajta í hua'arey. A'í'í pu hui ajta neetzi jetze me'ecan tihua'utá'ixaate'esin í mej me'uun a'uchéjme a'ujna u Israél. ¹⁶Ayey xaa ne'u, nee nu raatasejrate'esin ne'íjna í Saulo í ti ayén tiú'ujxe'eve'e ti jeíhua rajpuaí'tzi á'ara'ani neetzi jetze me'ecan. —Ayee pu tiraata'ixaa í tavástara'a.

¹⁷Aj pu 'i á'uraa a'íjna í Ananias. A'uu pu a'ará'a Judás ti é'eche. Aj pu 'i a'uun a'uteájrupi u chi'ita. Ajta á'iyen ra'avé'emuariej a'án mu'úutze'en a'íjna í Saulo. Aj pu 'i ayén raatateújte tijín:

—Ne'ihuaara'a, Saulo. A'íi pu hui ayén tinaata'afj í tavástará'a, a'íjna í Jesús ti mú'etzi jemi a'utasejre pat'íj yé ve'etame'éca. Ayee pu tinaata'afj pej pi pajtáhua'a atáneere, ajta pej pe'íjna jetze ará'aca'anen í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios. —Ayee pu tiraata'ixaa a'íjna í Ananias.

¹⁸Jíme'en pu'u ayén tiraata'ixaa, aitácuurixi í j'i'seáara'an jetze í ti'itíj naviira'an ti huatéehua. Aj pu'i ajtahua'a atáneereca'a. Ti'iquí a'íin ájchee a'íjna í Saulo. Ti'iquí huámua'i'ivijhuaca'a. ¹⁹Aj pu 'i xaa tiú'ucuaa. Ajta ru'uhuatáca'anisti'iri'i. A'u'u pu huateájturaa huá'a jamuan í mej té'atzaahuaté'e hua'apua, hua'fca xicaj, a'ujna u Damasco.

Saulo pu nu'u tihuá'a'ixaate'e u Damasco

²⁰Aj pu 'i a'utéjche ti tihua'utá'ixaate'en u hua'atáyujta'a. Ayee pu tihuá'amua'atehua'a ti nu'u yaujra'an pú'een í Dios a'íjna í Jesús. ²¹Naíjmi'i í mej ráanamaujri'i, a'íi mú a'ij yá'usejra'ca a jé'ecan. Ayee mú tí'ixajtaca'a tíjín:

—¿Ni caí a'íin pú'een í ti a'ij pua'a huá'uruu a'ánna Jerusalén a'ímej í mej raná'amiche'e me'íjna í Jesús? ¿Ajta ni caí a'íjna pu jín mú a'uvé'emej tí'ij amín hua'irávi'itín hua'anaj'í'ici'exi'ín tí'ij hua'utátuiire'en í mej tí'ajta a'ujna teyujta'a a'ánna Jerusalén? —Ayee mú tiú'urixaate'ecaa.

²²Máaj pu'u jaítze'e ru'uhuatáca'anisti'iri'i tí'ij a'íin ayén tihua'utá'ixaate'en í teite. Jé'ecan pu hua'utéemua'iti a'ímej í juriiyu í mej Damasco é'eche a'íjna jime'e ti ayén tiraataxájtaca'a tíjín:

—iJee, ayej ti'ayajna, a'íjna í Jesús, a'ii pu a'íin pú'een í ti Dios án yá'ujra í ípuari japua!

Saulo pu nu'u huataúruu mej nu'u mi caí raatéevi'i

²³A'atzu á'ateevi'ica, aj mú mi raaxí'epi'intare a'íime í mej Israel jetze ajtémecan mej mi raajé'ica me'íjna í Saulo. ²⁴Nain tújca'ari tzajta'a, majta nain tíca'ari tzajta'a, a'úu mú e'itété'eca'a ti é'epueerta a'u ti e'iránine'i í juye. Ajta, a'íi pu ráamua'areeri'i a'íjna í Saulo tíjín maraatévi'ira.

²⁵Majta me'ín í seica, í mej té'atzaahuaté'e, a'íi mú ra'ateájra sicíri jetze ti ve'ée. Mat'íj mi ra'acájtuaa tíca'imua a'atzaj cumu já'ita'a tíca'a me'íjna í Saulo í jaxu'u jetze. Aj pu 'i á'uraa.

²⁶Ti'iquí a'uun a'ará'a u Jerusalén. A'íi pu raxí'eve'eca'a ti hua'ajtéjaahuaté'en a'ímej í mej té'atzaahuaté'e. Mi majta, camu raxí'eve'eca'a a'íné méjtziiine'eca'a. Camu a'atzu rá'atzaahuaté'eca'a ti a'íin ayén té'atzaahuaté'e a'íjna í Saulo. ²⁷Capu amín a'ij, a'íi pu í Bernabé, a'íi pu ra'ancuré'evi'iti. Aj pu 'i ya'uví'iti a'ímej jemi í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase. Ajta hua'utá'ixa ti nu'u a'íin Saulo, a'íjna huasej í tavástará'a tí'ij nu'u á a'ume'eca juye jetze, ajta Saulo pu hua'utá'ixa tzáahuati'ira'a jime'e a'ímej í mej Damasco é'eche. A'íi pu tihuá'ixaa Jesús jetze me'ecan.

²⁸A'íj pu jín, a'uun a'uteájturaa a'íjna í Saulo a'ánna Jerusalén. Ajta a'íime huá'a jamuan á'uche'ecane'e. Tihuá'a'ixaate'eca'a Jesús jetze me'ecan tzáahuati'ira'a jime'e.

²⁹Seica pu ajta jamuan tiu'uxájtaca'a. A'ii mú a'íin pú'een í mej tí'ixaxa'a hua'aniyuca jime'e í griego. Jéihua mú tiú'urixaate'ecaa

me'íjna jime'e. A'íi mú rá'atese'eca'a mej raajé'ica. ³⁰Matí'ij a'íime í mej ihuáamua'ame'en pú'leen í mej té'atzaahuat'e, matí'ij me'ín ráamua'areeri'i, aj mú mi ya'uví'iti me'íjna í Saulo a'ujna já'ahua'a ti ayén téja'arájtehuuaa tíjín Cesarea. Matí'ij mi raata'íteca'a a'uun pújme'en chajta'a ti ayén téja'arájtehuuaa tíjín Tarso.

³¹Tij na'a a'u ti na'a mej a'uchéjme í mej té'atzaahuat'e, a'ujna já'ahua'a ti ajtéme'ecan a'ujna Judea, ajta a'ujna Galilea, ajta a'ujna Samaaria, naími'i mú rí'i titeechéjme'ecaa temua'a naa. Jé'ecan mú rucá'anejca'a í ru tzajta'a. Majta me'íjna jetze arájuca'anejca'a í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios í ti rí'i tihua'utá'a. Metí'itziine'eca'a a'íjna jime'e ti pua'a tí'itij jín ma'uté'itzen í Dios jemi. Majta huatámu'iireca'a já'ehua.

Tí'ij nu'u a'íin tiráhuuaa a'íjna í Eneas

³²Ajta a'íjna í Pedro, a'íi pu á'uche'ecane'e hua'amuáare í í'ihuaamua'ame'en í tavástara'a. A'íimej pu ajta u ja'uvé'emuareca'a í seica í mej té'atzaahuat'e'eca'a. A'uu mú é'echejca'a, chajta'a ti ayén téja'arájtehuuaa tíjín Lida.

³³Sej pu huáteu a'ujna, teáata'a ti ayén ántehuaa tíjín Eneas. Pu'uri á'ateevi'ica aráhuai'ca nine'ira'a ti huáca'atii í utaatzí japua. Ciyáaxara'aca'a a'íjna í ja'ati. ³⁴Aj pu 'i ayén tiraata'ixaa a'íjna í Pedro tíjín: —íEneas! Jesús í ti Dios án ya'ujra ipuari japua, a'íi pu hui tí'imuahuaate'en. Ájchesi, patá'aj rí'i ráaruuren mi á'utaatzí.

Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a, aj pu 'i ájchee í Eneas. ³⁵Majta me'ín

í mej a'uun huachéjme'ecaa a'ujna Lida, majta me'újna u Sarón, naími'i mú raasej. Majta jéjcuacan jín tiu'umuá'aj. Merá'antzaahuua micu me'íjna í tavástara'a.

Tí'ij nu'u ra'ajjáj í Doorca huá'a tzajta'a a'íime í mi'ichite

³⁶Sej ti nu'u ajta té'atzaahuat'e, a'ujna já'ahua'a pu a'utéveeca'a chajta'a ti ayén téja'arájtehuuaa tíjín Jope. 'ítita'a a'íjna í ja'ati. Ayee pu ántehuaa tíjín Tabita. Tabita, ayée pu huataújmuua'a hua'aniuuca jime'e í griego tíjín Doorca. A'íi pu ayén rijca tí'iti jime'e ti í'i xí'epi'ín. Já'ehua pu hua'atéva'irihua'a í mej caí a'ij tí'ijviicua'iraca'a.

³⁷Tí'ij Pedro auj a'uun a'utéveeca'a a'ujna u Lida, tíjcu'ineca'a a'íjna í Doorca. Tí'iquí huam'í. Seica mú racá'hiri'i me'íjna í mi'ichi. Matí'ij mi ru'uteájtuaa a'ánna ta'amuájca ti aité'asi í cuarta.

³⁸A pu vejli'i pítejá'arici u Lida, a'ujna já'ahua'a Jope. Ajta a'úu pu a'utéveeca'a a'íjna í Pedro a'ujna u Lida. A'íne a'íime í mej té'atzaahuat'e'eca'a mu'uri ramua'areereca'a ti a'uun a'utéveeca'a, a'íi mú hua'uta'íteca'a hua'apuaca mej mi ya'utá'ixaate'en a'ij ti tí'itij huaríj. Ayee mú tí'ijree tíjín: —Patá'aj hui ca'anacan á'ura'ani a'ujna Jope.

³⁹Tí'iquí Pedro á'uraa huá'a jamuan. Tí'ij a'uun a'ará'a, a'íi mú ya'uví'iti a'ánna ti auucá'a í mi'ichi í cuarta tzajta'a. Majta me'ín mé 'uucca í mej mua'antiújjimuajtareca'a a'íjna jime'e mej huácuii í huá'acina'ajmuua'a, a'íi mú jemin a'atavéjme'ecaa. Maújyeineca'a.

Matf'ij mi tiraatasejra ti'itj
cfíxuri, majta sícu'uri, ti'itj ti
tí'itaahuacare'e a'fjna í Doorca t'ij
aúche'e ruurica'a. ⁴⁰Aj pu 'i Pedro
hua'uta'aíj mej huiráciine. Aj pu 'i
títunutaca'a. Ti'iquí raatéjhuau
í Dios jemi. Pí pu ancuré'eeve t'ij
raasej a'fjna í mi'ichi. Aj pu 'i ayén
tiraata'ixaa tíjín:

—iTabita, ajchesi!

Aj pu 'i atáneereca'a. T'ij i raasej
a'fjna í Pedro. Aj pu 'i a'ujyejxi
caama japua. ⁴¹Ajta á'iyen Pedro
pu rajví'i muájca'are'ara'an
jetze. Aj pu 'i ra'ajjáj. Ti'iquí
a'fijn Pedro, hua'utajé a'fmej í
í'ihuaamua'ame'en, ajta a'fmej mé
'uuca í mej antiújjimuajtareca'a. A'fj
pu hua'utasejra í ti huam'i. Pu'uri
ruurica'a a'fjna.

⁴²Majta á'iyen nainjapua
ráamua'areeri'i a'fime í mej me'uun
a'uchéjme'ecaa a'ujna Jope. Mu'iití
mú rá'antzaahua me'fjna í tavástar'a'a.
⁴³Ajta a'fijn í Pedro, a'atzu pu a'uun
a'uteájturaa a'ujna u Jope. Seij pu
jemi á'ucatii ti navij tí'ihua'aca.
Simón pu ántehuaaca'a a'fjna í ja'ati.

Ti nu'u seij huatasejre a'fjna jemi í Cornelio

10 Ajta seij a'uun a'utéveeca'a
a'ujna já'ahua'a chajta'a ti
ayén téja'arájtehuaa tíjín Cesarea.
Ayeé pu ántehuaaca'a a'fjna í
teáata'a tíjín Cornelio. A'fí pu a'fijn
pú'eene'e í hua'acópitan í mej miyen
ánte'arua tíjín xantaaru'u í mej Italia
é'eme'ecan. ²A'fjna í Cornelio, jeíhua
pu raná'amiche'e í Dios, majta í seica
í teitestemua'ame'en. Cornelio pu
ajta rá'astehua'a í hua'aye'ira a'fime
í mej Israél jetze ajtéme'ecan. Jéihua

pu hua'utévai tumin jime'e, ajta
rahuauca'a jeíhua í Dios jemi.

³Ja'anáj pu ayén tiuju'urj. A'atzaj
te'ecáará'a í tacuarixpua já'ita'a
ucamé'ecaa í xicaj, t'ij ti'itj
huatasejre. Cu xiee tevi uteájrupi
u chi'ita a'u ti a'utéveeca'a a'fjna
í Cornelio. Raasej temua'a naa. A'ii
pu a'fijn pú'een seij ti tí'ivaire'e
í ta japua í Dios jemi a'fjna ti
huatasejre. Aj pu 'i ayén tiraatajé
tíjín:

—iCornelio!

⁴Ti'iquí rajseíra'ajraa.

Tí'itziine'ecaa a'fjna í Cornelio. Aj
pu 'i ayén tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—¿Tí'itáani, nevástar'a'a?

Aj pu 'i ayén tiraata'ixaa a'fjna ti
tí'ivaire'e í ta japua tíjín:

—Dios pu hui ra'ancuré'a nain

í pej peri ráahuaviiri'i, ajta í pej jín
hua'utévai í mej caí a'ij tí'ijviicua'i.

⁵Patá'aj hua'uta'aíjten í teteca mej
u á'uju'un me'újna u Jope, mej mi
ya'uvé'evi'itín me'fjna í Simón ti ajta
ayén ántehuaa tíjín Pedro. ⁶A'uu
pu hui a'utéjvee seij jamuan ti ajta
ayén ántehuaa tíjín Simón. Navij pu
tí'ihua'aca a'fjna í Simón. A pu vejli'i
é'eché a'u ti jaj e'leve'e'ástime. A'fí pu
hui timuaatá'ixaate'esin a'ij pej ye'í
huárini. —Ayeé pu tiraata'ixaa a'fjna í
ti tí'ivaire'e í ta japua.

⁷Aj pu 'i á'uraa a'fjna í tevi
ti tirá'ixaa a'fjna í Cornelio. Aj
pu 'i a'fijn Cornelio, hua'apuaca
huata'íteca'a í mej ravaire'e. Seij
pu ajta seij huata'íteca'a ti i'i
xantaaru'u. Jé'ecan pu rá'astejca'a
í hua'aye'ira a'fjna jime'e a'fjna
í xantaaru'u. ⁸Nain pu hua'utá'ixa
a'ij ti ti'itj huarj. Aj pu 'i
hua'uta'íteca'a mej nu'u u á'uju'un
u Jope.

Ti nu'u ti'itíj huatasejre jemin í Pedro

(Hch. 11:5-10)

⁹Yee ruijmua'ate'e yee, a'atzaj tacuarixpua, matí'ij meri á vejlí'i aujú'ucaa u chajta'a, aj pu 'i Pedro antíraa í chí'ij japua a'u ti a'upá'atza tí'ij raatéjhuauni í Dios jemi.

¹⁰Jé'ecan pu huata'í'icuataca'a. Pu'uri ayén tí'ijxe'leve'eca'a ti tiú'ucua'ani. Matí'ij mauj rí'i tí'iruurejca'a í ti tí'icua'ani, aj pu 'i ti'itíj huatasejre í jemin. ¹¹Ayee pu a'íjna tiu'uséj ti nu'u antaújcu u ta japua. Ti'itíj pu á e'icámé'eca'a á júte'e, saavana ti'itíj, muáacuaci'e pu uhuá'isquínajme, ajta anti'í'ic'í'ihuaca'a. ¹²Naíjmi'í mú tité'esejre'eca'a a'íjna jetze í saavana naíjmi'í í animaales, í mej muáacuaca ajta'íicajmee, majta í mej chuaata'a huaci'íca, í mej á'usinuurejye'í, majta í mej rá'ara'ive.

¹³Aj pu 'i ja'ati huánamuajri'í ti ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Pedro, ajchesi. Iiya'a huá'ucuii patá'aj huá'ucua'ani.

¹⁴Ajta a'íin í Pedro, ayée pu tiu'utaniú tíjín:

—Canu xaa ne'u. Canu ja'anáj racua'ani í ti caí tatá'aca í taye'irá na'ari ti'itíj ti xána'avi'ire'e.

¹⁵Ajtahua'a ja'ati huánamuajri'í. Ayen tíjín:

—A'iné nain pu rí'í tiu'uteájtuaa í Dios, capej ché'e piyen tí'ixajta yee xána'avi'ire'e.

¹⁶Ayee pu huaícacajetze. Ajtahua'a tíraa júte'e u ta japua a'íjna í saavana.

A'íime í ti hua'uta'íteca'a a'íjna í Cornelio

(Hch. 11:11-14)

¹⁷Jé'ecan pu tí'imua'ajca a'íjna í Pedro tíjín a'iquí 'een jín yé tanéj

a'íjna mi ti'itíj, a'iquí té'eme íjii a'íjna jime'e í hua'aye'ira. Aúche'e pu tí'imua'ajca matí'ij me'ín a'ará'a tá'apueerta a'íime í ti huaja'uta'íteca'a a'íjna í Cornelio. A'íi mú tiu'uta'íhua'u a'u ti é'echejca'a a'íjna í Simón. Matí'ij me'uun a'ará'a.

¹⁸Aj mú mi ca'anín jín hua'utajé ti pua'a nu'u a'uun á'uca a'íjna í Simón ti ajta ayén ántehuaa tíjín Pedro.

¹⁹Ajta a'íjna, aúche'e pu tí'imua'ajca a'íjna jime'e í ti huatasejre í jemin. Aj pu 'i ayén tiraata'ixaa í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios tíjín:

—Simón, seica mú hui muahuahuau. Mé huaíca a'íime í mej muaatéhuaunen. ²⁰Ájchesi. Patá'aj acájra'ani. Pej pi á'ura'ani huá'a jamuan. Capej tí'itziine'e a'iné nee nu hua'uta'íteca'a.

²¹Aj pu 'i acájraa a'íjna í Pedro a'u mej a'uté'uuca'a. Tí'iquí ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Nee nu ne'ín pú'een i sej nehuahuau. ¿Tí'itájni jín yé sevé'uju'un?

²²Aj mú mi miyen titeetaniú tíjín: —Ayee tu 'een jín yevé'uju'un a'íjna

jetze me'ecan a'íjna í Cornelio í ti hua'acapítan. Rí'í pu hui tí'ítevij. Jéihua pu hui raná'amiche'e í Dios. Ajta naími'í mú rí'í tirájcha'íi í mej Israél jetze ajtémé'ecan. Seij ti tí'ivaire'e u ta japua í Dios jemi, a'íi pu raatá'ixaa ti a'íin mú'eezzi huata'áijta pej nu'u á'ura'ani áa ti é'eche a'íjna, tí'ij a'íin Cornelio muáanamua nain jime'e a'achú pej pena'a caj tihua'utá'ixaate'esin í niuucari. —Ayee mú tiraata'ixaa.

²³Tí'iquí a'íin hua'utá'ínee mej uteárute u chí'ita. A'uu mú a'uteájturaa a'ujna. Yee ruijmua'ate'e yee pu á'uraa a'íjna í Pedro huá'a jamuan í mej huaíca. Majta seica

mú a'ucá'j í'ihuaamua'ame'en í mej té'atzaahuaté'e me'uun é'echejca'a a'ujna u Jope.

Pedro pu nu'u a'uun a'ará'a áa ti é'eche a'ijna í Cornelio

²⁴Majta se'j jetze í xicaj, a'úu mú a'ará'a u Cesarea. A'íi pu huá'achu'eve'eca'a a'ijna í Cornelio. A'íj pu jín hua'utajé í ru'ihuaamua'a, ajta í ru'amiiigustemua'a. Na'ijmi'i mú tiú'jse'j u chí'lita. ²⁵Tí'ij Pedro u a'uteá'jrupi u chí'lita, a'íi pu ra'antinájcheca'a a'ijna í Cornelio. Aj pu 'i a'íin Cornelio á e'erá'jve á vejli'ipuan í Pedro. ²⁶Aj pu 'i a'íin Pedro pu ra'ajjáj. Ayee pu tiraata'ixaa tíjín:

—Huatéechaxi, tevi nu'u pú'een inee.

²⁷Mat'í'ij a'atzu tiu'uxáata rujíimua'a, mat'í'ij mi uteá'jrupi u chí'lita. Tí'iquí a'íin Pedro hua'use'j í mej tiú'jse'j je'íhua í teite. ²⁸Aj pu 'i ayén tihua'utá'ixaa a'ijna í Pedro tíjín:

—Mú'een xu tirú'umua'aree í taye'irá ti caí taatá'aca itejmi i tej Israél jetze ajtéme'ecan tej nu'u caí tiyen titejá'ujuhua'ane'en a'ímej jamuan í mej se'j chu'éjra'a japua é'eme'ecan ni tej nu'u caí tiyen tihua'amuaare.

'Mí ajta Dios pu naatase'jra ti caí ayén tiraavíjte'e nej niyen tiraaxajta yee capu amín té'aste amijna í ja'ati nusu yee xána'aví'ire'e pu se'jre'e amijna. ²⁹A'íj mú jín, naatajé me'íjna i ta'ihuaamua'a nej nu'u mú a'uvé'eme'en, canu ti'it'í'j a'ij tiu'utaxájtaca'a. Ayee nu tí'ijxe'leve'e nej ráamua'aree a'íiquí 'een jín senaatajé. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'ijna í Pedro.

³⁰Aj pu 'i ayén tiu'utaniú a'íjna í Cornelio tíjín:

—Pu'uri hui teumé muáacua xicaj, ayée nu niche huatacaí, nehuánitzi'ive'e. Neajta raaté'jhua u í Dios jemi, a'atzaj cumu já'lita'a ucamé'ecaa í xicaj. Tí'iquí ja'ati huatase'jre ineetzi jemi. Naa pu ti'itemastá'jve'icaa a'íjna í ti ru'ucávii'jca'a. ³¹Ajta ayén tinaatá'ixaa a'íjna í ja'ati tíjín: “Cornelio, Dios pu nu'u ari ráanamujri'i a'íjna í pej raaté'jhua u í jemin. Ajta a'íi pu ra'utámua'areeri'i a'achú pej caj tihua'utapua'íjve í mej caí a'ij tí'ijviicua'i. ³²Patá'aj hui hua'uta'íte mej u á'uju'un a'ujna u Jope. Mich'é'e nu'u ya'uvé'evi'itín me'íjna í Simón, ti ajta ayén ántehuaa tíjín Pedro. Aa pu á'uca a'u ti é'eche í Simón, a'íjna ti navij tí'ihua'aca. Aa pu nu'u é'eche a'ájna vejli'i jaj ti e'leve'e'ástime.” Ayee pu hui tinaatá'ixaa.

³³A'íj nu jín ca'anacan hua'uta'íteca'a mi seica mej mi muaaja'utá'jeeve. Xí'epi'in pej huaríj pej peri mú ya'uvé'eme. Yee tu'uri, tucu, naími'i u'uté'uu. Dios pu ramua'aree a'ij tej ye'í tí'ijxe'leve'e, tetá'aj naími'i ráanamua a'achú tíj na'a caj a'íin tavástara'a tímuaata'áj pej titaatá'ixaate'en. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Cornelio.

³⁴Aj pu 'i ayén tihua'utá'ixaa a'íjna í Pedro tíjín:

—Nu'uri xaa niyen tí'initie'jte'e íjii tíjín ayej xaa ne'u ti'ayajna a'íjna jemi í Dios naími'i mú miyen titeetaniú tíjín Dios pu ayén che'atá na'a tí'ijxe'leve'e na'ijmi'ica jíme'e tíj ajta itejmi. ³⁵Na'ijmi'ica pu a'ancuré'evi'iti í Dios a'ímej í teite í mej rí'i tiratá'aca, majta mej xí'epi'in rici. Capu Dios jetze ruxe'leve'e ti pua'a se'j chu'éjra'a

japua mé'eme'ecantan me'fjna í ja'atén.

³⁶A'íi pu hui a'fín pú'een í niuucari í ti Dios jín ayén tihua'utajé a'fimej í huácixa'astemua'me'len a'fjna í Israel teecan. A'fí pu ayén tihua'utá'ixaa í niuucari jime'e ti tiu'utémua'aviste'e a'fjna jime'e ti huá'a japua huaniú a'fjna í Jesús í ti Dios án yá'ujra í ipuari japua. A'fjna í ti tavástar'a pú'een itejmi, a'fí pu taatá'a tej ti rí'i titeeteáturan í Dios jemi.

³⁷Xu'uri ramua'aree a'ij ti ye'lí títí'ití huaríj a'ujna já'ahua'a tíf na'a nainjapua u Judea. A'uu pu a'utéjche a'ujna u Galilea tífij a'fín tihua'utá'ixaa í teite, ajta tífij ráamuai'ihuaca'a a'fjna í Juan. ³⁸Dios pu ya'uta'íteca'a í ruxéjniu'uca tífij a'fín jemin huateáturan í Jesús. Ajta a'fín í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'fí pu jetze arájuca'anejca'a a'fjna í Jesús. Tí'iquí á'uche'ecane'e já'araa. Ayee pu í'irijcaa í ti í'ixi'epi'in jime'e. Ajta tihua'ahua'atehua'a naíjmi'ica í mej rajpuajtzi me'fjna jime'e ti tiyaaru'u tihua'a'aijte'eca'a. Ayee pu 'i rijcaa a'fjna í Jesús a'iné Dios pu raatévai.

³⁹Teen tu raasefj nain jime'e a'ij ti huaríj íye a'u mej é'eché a'fíme í mej Israel jetze ajtémecan ajta a'ánna Jerusalén. A'fí mú rá'utatai í ciyej jetze ta'utácúruu. Ayee mú hui 'een jín raajé'ica me'fjna í Jesús.

⁴⁰Ajta, Dios pu ajtahua'a raatatíste í xiéjniu'ucare'ara'an tífij teumé'eca huaíca xicaj ti huamf'i. A'fí pu jín ajtahua'a huatarúj a'fjna í Jesús. Ajta Dios pu hui hua'utá'a mej mi seica raasefj. ⁴¹Camu naími'li raasefj, sino a'fí mu'u í ti hua'avé'evi'iti í Dios. Iteen tu te'fín pú'een i tej tiú'ucuaa, teajta hua'í jamuan a'fjna í Jesús tífij

a'itar'a a'u mej e'evé'enami'ihuajme í mi'ichite. Teen tu hui xaa ne'u raasefj.

⁴²A'fí pu titaata'aíj tej ti tihua'utá'ixaa'te'len í teite, teajta tiyen tiraataxáj yee Jesús pu a'fín pú'een í ti Dios ra'antíhua'u a'fjna jime'e í ti hua'uxíj'te'len naíjmi'ica í teite, í mej mauj ruurijme, majta í mej meri huácuii. ⁴³Ajta í mej títetate'eca'a me'fjna jime'e mej Dios jetze me'ecan tíf'ixaxa'ata'a, naími'li mú tiu'utaxájtaca'a me'fjna jime'e ti pua'a nu'u ja'ati ti na'a, rá'antzaahuat'een a'fjna í Jesús, nain pu nu'u jín tiraatá'uuni'ira í ti jín auteájturaa í Dios jemi niuucajtze'len í Jesús.

Ti nu'u a'fín xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'fí pu huateájturaa huá'a jemi a'fimej í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan

(Hch. 11:15-17)

⁴⁴Aúche'e pu tíf'ixaj'taca'a a'fjna í Pedro, tífij a'fín xiéjniu'ucare'ara'an í Dios yé ve'ecáane. Tí'iquí huateájturaa huá'a tzajta'a naíjmi'ica jemi a'fimej í mej ráanamujri'li a'ij ti tiu'utaxájtaca'a a'fjna í Pedro.

⁴⁵Seica mú majta á a'uté'uuca'a í mej a'fimej jetze ajtémecan í mej té'atzaahuat'e, í mej majta a'fimej jetze ajtémecan í mej ra'ancuré'ecura'a í runavij í ta'antiújvi'li í mej jetzen sea'araca. Jé'ecan mú rí'i ta'utasefj a'fíme me'fjna jín ti Dios ajta raateájtuaa í ruxéjniu'uca a'fimej jemi í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan. ⁴⁶Ayee mú 'een jín rí'i ta'utasefj a'iné ayéé mú tihua'unamujri'li í mej seica niuucari jín tíf'ixaj'taca'a, majta jé'ecan mú rí'i tiratá'acare'e í Dios.

⁴⁷Aj pu 'i ayén tihua'utá'ixaa a'fjna í Pedro tífij:

—Ayeé mú che'atá mena'a tira'ancuré'a í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios tetíj iteen. Ayej ne'ase, capu méèj ja'ati ti hua'utá'ijmii mej caí rumuai'ihua a'íime í teite. Capu xaa ne'u méèj ja'ati.

⁴⁸Ajta á'iyen hua'uta'aíj mej huaújmuai'ihua niuucajtze'en a'íjna í Jesús í ti ajta Ciríistu'u pú'een, í ti Dios án yá'ujra í ipuari japua. Ayeé pu a'íjna jín huaríj, mat'íj mi me'ín í mej huámuai'ivijhuaca'a, a'íi mú raatáhuaviiri'i me'íjna í Pedro ti a'íin á a'uteáturan huá'a jamuan a'achú cumu hua'apua xicaj, huaíca xicaj.

Ti nu'u tihua'utá'ixaa a'íjna jime'e í Cornelio

(Hch. 10:9-23, 44-48)

11 Aj mú mi a'íime í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase, majta a'íime í mej ihuáamu'a'ame'en pú'een í mej me'uun a'uchéjme nainjapua í Judea, a'íi mú ráamu'a'areeri'i tíjín a'íi mú majta ra'ancuré'a í niuucari í ti a'íjna jetze a'uvé'emej í Dios a'íime í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan. ²Tí'ij a'íin Pedro a'ánna a'ará'a a'ánna Jerusalén, majta á'iyen a'íime í mej té'atzaahuat'e, í mej ra'antisí'iche í runavij, a'ij mú pua'a tiraatajé me'íjna. ³Miyen tíjín:

—A'ij pej pua'a huaríj a'iné a'ímej pej huaja'uvé'emuaareca'a í mej caí ra'antisí'iche í runavij, pajta huá'a jamuan tiú'ucuaa. —Ayeé mú tiu'utaxájtaca'a a'íime.

⁴Aj pu 'i Pedro a'utéjche ti tihua'utá'ixaate'en nain a'ij ti ti'itíj huaríj. ⁵Ayen tíjín:

—A'uu nu chajta'a a'utéveeca'a a'ujna Jope. Neraatéhuausime'ecaa í Dios jemi. Aj pu 'i ti'itíj ineetzi

jemi huatasejre, saavana ti'itíj ti júte'e á e'icaanej. Muáacuac'e pu ajtaujhua'isquínajmee, ajta antij'íci'ihuaaca'a. An pu hui e'icaanej a'u nej á'ujcatii. ⁶Nee nu rasej'racaa. Aj nu ni a'ímej huasej a'íjna tzajta'a í saavana jeíhua mú animaales, í mej muáacuaca ajta'íicajmee, majta í mej simuáruuni, majta í mej chuaata'a huaci'ica í mej á'usinuu'rejye'i, majta í mej rá'ara'ive.

⁷Net'íj ni ne'íjna huánamuajri'i. Aj pu 'i ja'ati ayén tinaatá'ixaa tíjín: “iPedro, ajchesi! Iiya'a huá'ucuii, patá'aj huá'ucua'ani.” ⁸Ayeé nu hui tiu'utaniú tíjín: “Nevástar'a, canu xaa ne'u, a'iné canu ja'anáj ráacua ti'itíj ti caí tata'aca í taye'irá nusu ti'itíj ti xána'avi'ire'e.”

⁹Ute'e pu hui pújme'en ajtahu'a ja'ati ayén tinaatá'ixaa tíjín: “A'iné nain pu tiú'utaahuaca'a í Dios, capej ché'le piyen tí'ixajta yee xána'avi'ire'e.” ¹⁰Huaíca pu ayén tiuju'uríj. Ajta á'iyen tíraa júte'e u ta japua a'íjna í saavana.

¹¹Jíme'en pu'u tíraa, seica mú hui u a'ará'a a'ujna a'u nej á'ucatii inee. Mé huaícaca'a a'íime. A'uu mú nu'u huaja'uta'íteca'a u Cesarea mej mi náahuauni ineetzi. ¹²Ajta a'íin í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'íi pu naata'áij nej nu'u á'ura'ani huá'a jamuan a'ímej, nej nu'u caí huá'atziiine'e. A'íi mú majta a'ucíj ne jamuan a'ímej i ta'ihuaamua'a í mej arájsevi. Naíimi'i tu a'uteájrupi u chil'ita a'u ti é'leche a'íjna í ja'ati.

¹³A'íi pu taata'ixaa ti nu'u seij huatasejre a'ájna a'u ti é'leche. A'íjna í tevi, a'íi pu a'íin pú'eene'e seij ti nu'u tí'ivaire'e u ta japua í Dios jemi. Ayeé pu nu'u tiraata'ixaa a'íjna í tevi tíjín: “Patá'aj hua'uta'íte mi teteca a'ujna u Jope mej mi u

ya'utájeeve a'íjna í Simón ti ajta ayén ántehuaa tíjín Pedro. ¹⁴A'í pu nu'u timuaatá'ixaate'esin a'ij ti ye'í Dios timuaatá'uuni'ira ajta najmí'ica a'ímej á'ateitestemua'a." Ayeé pu hui tiraata'ixaa a'íjna í ja'ati.

¹⁵Netí'ij a'utéjche nej tihua'utá'ixaate'en, aj pu 'i yé ve'ecáane a'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios. A'í pu hui a'uteájturaa huá'a tzajta'a a'ímej. Ayeé pu che'atá na'a tiu'uteájturaa itejmi tzajta'a. ¹⁶Aj nu ni ra'utámua'areeri'i ne'íjna í ti ayén tiu'utaxájtaca'a í tavástarala tíjín: "Ayej xaa ne'u ti'ayajna, a'íjna jime'e í Juan, a'í pu nu'u huá'umuai'ihuacare'e á jaj jime'e. Aru a'í pu xiéjniu'ucare'ara'an í Dios huateáturaasin mú'ejmi tzajta'a." Ayeé pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í tavástarala.

¹⁷A'í pu jín, ti pua'a Dios ayén che'atá na'a tíhua'utapuaíjve'en í ti ajta taatapuaíjve itejmi tetí'ij rá'antzaahua a'íjna í Jesús í ti Dios án yá'ujra í ípuari japua, a'iné auj tí'iri'iri nej ra'antimua'ítin í Dios. —Ayeé pu'u tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Pedro.

¹⁸Matí'ij ráanamua'jri'i me'íjna í'ihuaamua'ame'en í mej me'uun a'uchéjme a'ánna Jerusalén, camu ché'e tí'itíj xajtaca'a, sino r'í mú tiraatá'a í Dios tíjín:

—Huateáxcui'ihua, pu'uri hui Dios hua'utá'a í mej se'j chuéjra'a japua é'eche mej mi jé'cuacan jín tiú'umua'ati mej mi ruuri muá'ara'ani tíj na'a rusén jime'e.

**Í mej nu'u me'uun
e'etiújse'iri u Antioquía**

¹⁹Majta me'ín í mej a'ucíjxi me'íjna jime'e í mej seica raajé'ica me'íjna

í Esteban, majta a'ij pua'a huá'uruu a'ímej í mej té'atzaahuat'e, a'í mú a'imua' a'ucíjxi. A'uu mú a'ará'a a'ájna já'ahua'a Fenicia, majta seica a'ujna já'ahua'a Chipre, majta seica a'ujna já'ahua'a ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Antioquía. A'ímej mú huatá'ixaa í niuucari í mej Israel jetze ajtéme'ecan. ²⁰Majta í seica í mej Chipre é'eme'ecan a'ímej jamuan í mej Cirene é'eme'ecan, a'í mú me'uun a'atanéj me'újna u Antioquía. Aj mú mi autéjhuii mej hua'utá'ixaate'en a'ímej í mej hua'aniuuca jín tí'ixaxa'a í griego. A'íj mú hua'utá'ixa í niuucari í ti tiu'utémua'aviste'e a'íjna jetze me'ecan í tavástarala a'íjna í Jesús.

²¹Jéihua pu hua'utévai í tavástarala. A'íj mú jín mu'ití rá'antzaahua. Majta ra'ancuré'evi'iti í tavástarala.

²²Majta me'ín í mej té'atzaahuat'e, í mej me'uun a'uchéjme a'ánna Jerusalén, matí'ij me'ín ráanamua'jri'i a'ij ti tí'itíj huaríj, a'íj mú huata'íteca'a í Bernabé a'ujna Antioquía. ²³Tí'ij a'uun a'ará'a a'íjna í Bernabé, tí'iqui raase'j ti Dios r'í tiú'uruu huá'a jemi. A'íj pu jín jé'ecan huataújtemua'ave a'íjna í Bernabé. Ayeé pu tihua'utá'ixaa mej nu'u u huaté'ujca'anen í ru tzajta'a mej mi mauj rá'atzaahuat'e í tavástarala.

²⁴Ayeé pu tiú'uruu a'íjna í Bernabé, a'iné r'í pu tí'itevistaca'a. Jé'ecan pu a'íjna jetze aráu'jca'anejca'a í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios. Ajta jéihua pu té'atzaahuat'e'eca'a. A'íj pu jín jéihua hua'utémua'iti í teite mej mi rá'antzaahuat'e'en me'íjna í tavástarala.

²⁵Tí'ijtá'i á'uraa a'íjna í Bernabé a'ujna u Tarso ti i ráahuauni a'íjna í Saulo. ²⁶Tí'iquí ráateu. Aj pu 'i a'uun ye'eráavi'iti a'ujna Antioquía. A'uu mú á'atee huá'a jamuan í mej té'atzaahuat'e a'achú cumu se'j

nine'ira'a. Majta tihua'umuáate jeihua í teite a'ájna í Bernabé, ajta a'ájna í Saulo. A'ujna u Antioquía, majta me'fn í teite amuacaícan mú miyen hua'utamujteca'a tijín cristianos mú pú'een.

²⁷A'ájna xicájra'a jetze, seica mú u a'ará'a a'ujna Antioquía Jerusalén mej e'eráaci. A'íi mú me'fn pú'eene'e í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a.

²⁸Ayee pu ántehua'aca'a seij tijín Agabo. A'íi pu á a'utéechaxi á já'ita'a huá'a tzajta'a. A'íj pu jetze arájucanejca'a í xiejniu'ucare'ara'an í Dios, tí'ij ayén tihua'utá'ixaate'en ti nu'u huatúuri'ihua a'ame nainjapua íyey chaanaca japua. (Ayey xaa ne'u tiuju'uríj tí'ij a'íin tí'ajjtaca'a a'ájna í rey ti ayén ántehuaa tijín Claudio.)

²⁹Aj mú mi me'fn í mej té'atzaahuat'e í mej me'uun a'uchéjme a'ujna Antioquía, a'íi mú raaxí'epi'íntare mej tíhua'uta'ájte'en a'ímej í ru'ihuaamua'a a'ujna u Judea í mej jín huatéujvair'e'en, seij majta seij mej miyen tíhua'utapuaíjve'en a'achú mej caj tí'ijviicua'i. ³⁰Ayee mú huaríj. U mú tihua'uta'íti'iri'i nain í mej tíhua'utapuaíjve. Ajta a'íin í Bernabé, a'ájna jamuan í Saulo, a'íi mí hua'utátuui í huá'avaujsimua'a a'ímej í mej me'uun a'uté'uuca'a a'ánna Jerusalén.

Matí'ij nu'u raajé'lica a'ájna í Jacobo, majta ra'iteána me'ájna í Pedro

12 Ajta, a'ájna xicájra'a jetze, a'ájna í rey í Heródes, a'íi pu a'utéjche ti huá'avivi'i seica í mej té'atzaahuat'e tí'ij a'ij pua'a huá'uruuren. ²A'íi pu raata'ájjtaca'a mej raajé'lica í Jacobo, í ti ja'atzeáara'an pú'een a'ájna í Juan. A'íi mú ru'ijveíjcheca'a í mu'úra'an.

³A'iné a'íi pu ramua'areereca'a ti hua'aránajcheca'a a'ímej í mej Israel jetze ajtéme'ecan ti a'íin ayén tiú'uruu, a'íi pu ajta huatéevi'i a'ájna í Pedro, a'ájna matí'ij me'fn tí'iyestejca'a me'ájna jime'e mej racua'aca í pan ti caí cujchira'a.

⁴Ayee pu a'ájna jín huaríj í Heródes ti ra'iteána a'ujna carcel. Jéihua mú racha'íica'a miyen muáacua mé'e. Majtahua'a méyee memuaáacua mé'e. Majtahua'a muáacua mé'e. Majtahua'a méyee muáacua mé'e. Ayee pu a'íin tí'imua'ajca ti a'ájna ru'irájtuani mej mi raaseíj naími'i í teite. Ayee pu tiu'umuá'aj ti ayén huárini, tí'ij te'enáara'an í mej tiu'uyé'este me'ájna jime'e cáne'axi mej cui'ica. ⁵A'íj pu jín a'íin Heródes racha'íica'a a'ájna í Pedro.

Mi majta í mej té'atzaahuat'e, a'íi mú a'ujca'anéecan jín rahuauca'a í Dios jemi me'ájna jime'e í Pedro.

Dios pu ru'irájtuua a'ájna í Pedro

⁶Yee ruíjmua'ate'e yee pu huatéatica'areca'a ajta pu'uri ru'irájtuuaníche'e mej mi raaseíj í teite. Ajta a'íin í Pedro í'icujcaa. A já'ita'a a'ure'eca'ití anájí'ici'ihuaca'a cadeena jime'e ru'íica jetze, ajta rumujca'a jetze. Majta í xantaaru'u mej hua'apua, a'íi mú ajtatápi'ihuajme'ecaa me'ájna jetze í Pedro. Majta seica í xantaaru'u, a'úu mú á e'íté'uuca'a tá'apueerta, mej racha'íica'a.

⁷Aj pu 'i jíy'e'itzi jime'e, seij huataseíjre jemin. A'íi pu a'íin pú'een seij ti tí'livaire'e u ta japua í tavástara'a jemi. Ajta uhuanéeri'icire'ajraa a'ujna u carcel. Aj pu 'i raatáruureajxi a'ájna í tevi. Raajíste a'ájna í Pedro. Ayen tijín:

—Ca'anacan, ajchesi.

Aj pu 'i á é'ejvatziixi í cadeena á chuaata'a a'íjna ti jín j'íci'ihuaca'a í Pedro. ⁸Aj pu 'i ayén tiraata'ixaa tíjn:

—Ucá'achejte'e mua'asiicu'u, ajta ajtá'aca'acaite'e.

Aj pu'i ayén huaríj a'íjna í Pedro. Ajtahua'a ayén tiraata'ixaa a'íjna í ti tí'ivaire'e u ta japua tíjn:

—Ucá'achejte'e mi seíj muá'aciixu. Patá'aj naatavájra ineetzi.

⁹Aj pu 'i huirájraa a'íjna í Pedro, cujta'an a'íjna í ti tí'ivaire'e u ta japua. Ajta capu ramua'areereca'a ti ayén tí'ayajna a'íj ti tí'itíj raruurejca'a a'íjna jamuan í ti tí'ivaire'e u ta japua. Capu ramua'areereca'a ti ayén tí'ayajna nusu tí'imaaraca'a na'a.

¹⁰Matí'ij mi me'uun a'ur'éene a'u ti a'utéveeca'a seíj í xantaaru'u ti racha'iica'a í carcel. Majta 'á'ayee seíj jemi í xantaaru'u. Aj mú mi me'ín a'ur'éene a'utí tepúusti'i puéertara'a e'it'éjvee a'u ti a'atanén í juye. Tí'iquí antaújcu ruseíj a'íjna í puéerta. Aj mú mi huiráaci. A'íj mú jetze a'ucíj í juye. Matí'ij mi raatéexijte a'u ti aúu'ase í juye. Jíye'itzi jín pu á'uraa a'íjna í ti tí'ivaire'e u ta japua. ¹¹Aj pu 'i ráamua'areeri'i a'íjna í Pedro ti ayén tí'ayajna. Ayee pu tiu'utaxájtaca'a tíjn:

—Nu'uri ramua'aree ti ayén tí'ayajna ti tavástara'a seíj u a'uta'íteca'a ti tí'ivaire'e u ta japua tí'ij a'íjn nu'irájtuaani tí'ij caí ayén tináaruuren a'íj ti tí'ijxe'eve'e a'íjna í Heródes, majta a'ímej í mej Israél jetze ajtéme'ecan.

¹²Tí'ij a'íjn ráamua'areeri'i ti ayén tí'ayajna, aj pu 'i á'uraa. A'uu pu a'ará'a María ti é'eche, nàanajra'an a'íjna í Juan ti ajta ayén ántehuaa tíjn Marcos. A'uu mú tíújseíj jéfhua

í teite. A'íi mú rahuauca'a í Dios jemi. ¹³Tí'iquí a'íjn te'ejteátu'asixi a'ájna tá'apueerta a'ájna ta'anténine'i. Aj pu 'i seíj huirájraa tí'ij raaseíj ja'ati ti pírici. Temuaij a'íjna, 'íta'a ti ayén ántehuaa tíjn Rode. ¹⁴Tí'ij a'íjn ráanamujri'i ti huajíjhuaca'a, a'íi pu ráamua'areeri'i tíjn a'íi pu pírici í Pedro. Capu ajta te'entacú. Ayee pu huaríj, a'iné huápi'i pu rútemua'ave'eca'a a'íjna í temuaij. Tí'iquí a'utiéechejraa tí'ij huaja'utá'ixaate'en ti nu'u á a'utéveeca'a á tá'apueerta a'íjna í Pedro.

¹⁵Aj mú mi miyen tiraata'ixaa me'íjna í temuaij tíjn:

—Pá'atimua'i pepu'u.

Ajta a'íjn, jéfhua pu ayén tí'ixajtaca'a ti ayén tí'ayajna, tíjn:

—A'íi pu hui pírici.

Majta me'ín, miyen tíjn:

—Capu a'íjn pú'een.

Xiéjniu'ucare'ara'an pu pú'een.

¹⁶Ajta aúche'e a'íjn Pedro, te'ejteátu'axa'a í puéerta jetze. Aj mú mi xaa te'entacú. Matí'ij raaseíj, jé'ecan mú a'íj te'utaseíj.

¹⁷Rumuájca'a pu jín hua'utá'ixa a'íjna í Pedro mej mi caí ché'e a'íj teáruaasime'en. Aj pu 'i hua'utá'ixa a'íj ti ye'í tiru'irájtuaa u carcel a'íjna í tavástara'a. Ajta ayén tihua'utá'ixaa tíjn:

—Setá'aj raatá'ixaate'en se'íjna í Jacobo, seajta í seica í ta'ihuaamua'a.

Aj pu'i á'uraa. Tí'iquí u já'ahua'a yee a'ará'a.

¹⁸Yee ruijmua'ate'e yee cumu tapuá'arijme'eca. Jéfhua mú á'upuapua'are'e í xantaaru'u. Camu ramua'areereca'a a'íj ti tí'itij ráaruu a'íjna í Pedro. ¹⁹Jéfhua pu rahuaahuau a'íjna í Heródes. Capu ráateu. Aj pu 'i a'ímej huata'íhua'uri'i

í xantaaru'u í mej racha'iica'a. Ajta á'iyen a'íin Heródes hua'uta'ajítaca'a mej nu'u huá'ucui'ini a'ímej í xantaaru'u. Aj pu 'i a'íin huirájraa u Judea a'íjna í Heródes. Ti'iquí a'uun a'ará'a a'ujna Cesarea. A'u pu á'atee.

Tí'ij nu'u huamí'i í Heródes

²⁰ Ajta a'íin í Heródes, temua'a pu tihuá'ajaaxiejvi'iracaa a'ímej í mej a'uun a'uchéjme a'ujna u Tiro, majta í mej Sidón é'eche. A'íi mú tiújsej. Matí'ij mi naími'i u a'atanéj a'ujna Cesarea. Méjxe'eve'eca'a mej tiu'uxáj me'íjna jamuan í Heródes. Matí'ij mi sej huamuá'iti tumin jime'e. A'íi pu a'íin pú'een í ti ravaire'eca'a a'íjna í rey. Ayee pu ántehuaaca'a a'íjna í ja'ati tíjín Blasto. A'íi pu hua'utévai mej mi tiu'uxáj jamuan. Matí'ij mi raatáhuaviiri'i me'íjna í Heródes tí'ij caí ch'éle huá'ajaaxiejvi'ira a'ímej, sino ch'éle rí'i tí'eene'en. Majta rátziiine'eca'a a'liné a'úu pu teja'uvé'eye'icaa í tihuá'acua'ira a'ujna já'ahua'a a'ujna chuéjra'a japua a'u ti teje'ajta a'íjna í Heródes.

²¹ A'ájna xicájra'a jetze mej raax'epi'intare, a'íi pu ucaújchejte í rusiicu'u í mej jín ráamua'ati ti a'íin i'irey. Aj pu 'i acáayejxi í ipuari jetze. Ti'iquí tihua'utá'ixaa naíjmi'ica í teite. ²² Matí'ij ráanamujri'i me'íjna í Heródes, ayée mú titeetéjihuajraa tíjín:

—Dios pu hui pírici mi ti tí'ixa, capu tevi pú'een.

²³ Ajta a'íin í Heródes, capu rí'i tiraatá'a í Dios. A'íj pu jín á'iyen sej í ti tí'ivaire'e u ta japua í tavástara'a jemi, a'íi pu tiráacui'ini. Ti'iquí tíjcu'ineca'a. Matí'ij mi me'ín chu'inate raatéjci'ici me'íjna í Heródes. Aj pu 'i huamí'i.

²⁴ Majta, jéshua mú ráanamujri'i í niucari í mej tavástara'a jetze me'ecan tiu'utaxájtaca'a. Amuacaícan, a'íi mú ráanamujri'i a'ímej í mej á vejli'i antachéjme, majta ájca'ihua í méyee mej a'uchéjme, majtáhua'a ajca'ihuá'imua mej a'uchéjme. Naíjmi'ici'e pu huanamuáareajraa.

²⁵ Ajta a'íin í Bernabé, ajta í Saulo, matí'ij araúrate í mej tihuaja'uta'ti'iri'i, a'íi mú a'ucj a'ujna Jerusalén. Majta ya'uví'iti me'íjna í Juan ti ajta ayén ántehuaaca'a tíjín Marcos.

Matí'ij amuacaícan a'ucj majtáhua'a méyee a'íjna í Saulo, ajta a'íjna í Bernabé mej mi tihuau'ixaate'en í teite

13 Ajta, a'ujna já'ahua'a, chajta'la ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Antioquía, a'úu mú a'uté'uuca'a í teite í mej té'atzaahuat'e. Seica mú tí'ixajtaca'a í Dios jetze me'ecan, majta seica mú tihuá'amua'atejca'a í teite. A'ii mú a'íin pú'een a'íjna í Bernabé, ajta a'íjna í Simón, ti ajta ayén ántehuaaca'a tíjín ti xu'umuara'a. Ajtahua'a a'íjna í Lucio ti Cirene é'eme'ecan, ajta í Manaén. (A'íjna í Manaén, a'íi pu amiigura'an pu éene'e í Heródes ti tí'ajítaca'a nainjapua u Galilea). Ajta pu a'íin a'uun a'utéveeca'a a'íjna í Saulo.

² Ja'anáj mú téniúuve'e, majta rú'itzi'ive'eca'a, aj pu i a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Schue'evé'evi'itichi semíjna mi Bernabé, seajta semíjna mi Saulo matá'aj hui miyen tiu'utévaire'en me'íjna jíme'en í nej neri tihua'utá'itiira.

³Aj mú mi raatáhuaviiri'i í Dios, majta rú'itzi'ive'e. Matí'ij mi hua'avé'emuari'exi í huá'amu'uutze'e. Aj mú mi hua'uta'íteca'a mej nu'u á'uciine.

Matí'ij nu'u me'uun a'atanéj u Chipre

⁴A'iné a'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'íi pu hua'uta'íteca'a a'íjna í Bernabé, ajta a'íjna í Saulo, a'úu mú pújme'en a'ucíj a'ujna já'ahua'a, chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Seleucia. Aj mú mi atéeci í baarcu jetze. Matí'ij mi a'uun jetze pújme'en antacíj sejí chuéjra'a japua ti e'eráahuachi ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Chipre.

⁵A'uu mú vejl'i e'ejtéene a'ujna já'ahua'a baarcu ti a'utéche'eca. Ayee pu téja'arájtehuaa í chajta'ana tíjín Salamina. Matí'ij mi autéjhuui mej tihua'utá'ixaate'en a'ij ti tihua'utá'ixaa í Dios. A'uu pu tihua'a'ixaate'eca'a hua'ateyuu tzajta'a a'ímej í mej Israél jetze ajtéme'ecan. Ajta a'íjna í Juan, a'íi pu huá'a jamuan huamé'ecaa, ajta pu a'íin huá'avaire'eca'a.

⁶Nain japua mú ú'uciineca'a tǵ na'a á teje'eráahuachi. Matí'ij mi me'uun a'ará'a chajta'a, ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Pafos. A'uu mú ra'antinájcheca'a sejí í ti Israél jetze ajtéme'ecan ti ayén ántehuaaca'a tíjín Barjesús. Támua'aree a'íjna. Ajta tí'ihua'itaca ti nu'u tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan.

⁷A'ijna ti támua'aree, a'íi pu ravaire'eca'a í tajtuhuan í ti jín antiújmua'aree. Ayee pu ántehuaaca'a a'íjna í tajtuhuan tíjín Sergio Paulo. Jé'ecan pu té'umua'areereca'a a'íjna í tajtuhuan. Aj pu i hua'uta'a'íjtaca'a a'íjna í Bernabé, ajta a'íjna í Saulo

a'íjna jime'e ti a'íin tajtuhuan ayén tí'ijxe'eve'eca'a ti huá'unamua a'ij ti een jín huaja'uta'íteca'a í Dios.

⁸Ajta a'íin ti támua'aree, a'íi pu ayén ántehuaaca'a tíjín Elimas. A'íi pu huá'a jetze me'ecan huatéechaxi tí'ij caí té'antzaahuate'en a'íjna í tajtuhuan. ⁹Ajta a'íin í Saulo, ti ajta ayén ántehuaa tíjín Pablo, a'íi pu a'íjna jetze arájuca'anejca'a í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios. Aj pu i ra'aráasej temua'a naa.

¹⁰Ti'iquí ayén tiraata'ixaa tíjín: —Mú'ee pe tí'ihua'itaca, í ti tiyaaru'u a'atáata pú'een, mú'ee pe caí raxí'eve'e najjmi'i tǵ na'a ti í'ixi'epi'ín. ¿Ni qui hui pecaí ja'anáj ra'antipua'ajte'esin pej caí mú'ee tihua'antiú'uuni'ira'an mej miyen rici a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios? ¹¹Pu'uri Dios puaíjzi muaatá'asin íjii. Pua'aracúuni pej pua'amé. Capej hui ché'e mé uunéeri pua'amé tǵjca'ari tzajta'a.

Ti'iquí ayén tel'irájraa a'ij ti tiraata'ixaa a'íjna í Pablo. Temua'a pu te'aracúuni'i já'araa a'íjna ti támua'arejca'a. Cu xiee ti cuj huatética'are í jemin, ajta cumu ti huamé'en ciéeniste'e. Aj pu i ja'ati huáhuau ti ra'anaví'ira'a, ayén tíjín capu mé úunee.

¹²Ajta a'íin í tajtuhuan, tí'ij raasej a'ij ti tí'itǵ huarǵ, tí'iqui rá'antzaahua a'iné a'ij pu pua'a ra'utasej a'ij mej ye'í tihua'umuá'ate me'íjna jime'e í tavástara'a ti raniuuca.

Matí'ij nu'u me'uun a'uté'uuca'a u Antioquía ti a'uun huatacá'a u Pisidia

¹³Aj mú mi a'ucíj, a'íjna í Pablo, majta me'íjna í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e. A'uu mú atéeci í baarcu jetze. Matí'ij mi me'uun a'uré'ene a'ujna já'ahua'a sejí

chuéjra'a japua ti ayén téja'arájtehuaa tijín Panfilia. A'uu mú a'ará'a a'ujna chajta'ana japua ti ayén téja'arájtehuaa tijín Perge. Tí'iquí a'íjna í Juan, a'úu pu huaja'utétuaaxi. Ajta a'uun airáane u Jerusalén.

¹⁴Majta me'ín í seica, a'íi mú huiráaci a'ujna Perge. Matí'ij mi me'uun a'ará'a a'ujna já'ahua'a a'ujna chuéjra'a japua ti ayén téja'arájtehuaa tijín Pisidia. Matí'ij mi me'uun a'ará'a a'ujna Antioquía. A'uu mú a'uteájrupi huá'a teyuu tzajta'a a'íjna xicájra'a mej jetzen ruse'upi. Matí'ij mi huatéra'aseca'a. ¹⁵Aj mú mi seica ra'ujjve í yu'uxari í te'anxívi, majta í seica í yu'uxari í mej te'uyú'uxaca'a í mej tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. Matí'ij mi í mej tí'ajta teyujta'a, a'íi mú miyen tihua'utá'ixaa tijín:

—Ta'ihuaamua'a, ti pua'a ti'itj sheuá'a'ixaate'ecu í teite, á'iyen sheua'utá'ixaate'e íjii.

Ti nu'u a'íin Pablo ayén tihua'utá'ixaa

¹⁶Aj pu i a'íi á a'utéechaxi a'íjna í Pablo. Tí'ij í rumuájca'a jín hua'utá'ijmii'iri'í tijín mej caí a'ij teáruaasime'en. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Mú'een teteca mi sej Israel jetze ajtémecan, mú'een mi sej seajta rá'atzaahuate'e í Dios, xáanamuajri'í hui se'íjna í niucari. ¹⁷A'íjna í hua'aDioj í mej uyé'esise'ira'a a'ujna Israel, a'íi pu hua'avé'evi'iti a'íimej í tayá'upuaci'istemua'a. Aj pu i a'íin hua'utámu'iiire jeíhua matí'ij mauj me'uun é'echejca'a a'u mej caí chuej é'ejcha'ica'a. A mú é'echejca'a me'újna já'ahua'a seíj chuéjra'a japua ti ayén téja'arájtehuaa tijín Egipto. Aj pu nu'u i Dios hua'irájtuua, a'ujna

chuéjra'a japua, a'iné a'íi pu ayén hua'umuá'amuate'ecaa.

¹⁸A'íi pu nu'u huá'a jime'e huá'uviicua'ire hua'apuate nine'ira'a matí'ij á'ujjuhua'ane'e a'ujna já'ahua'a itzitá. ¹⁹Ajta arahua'apuáca pu antipua'ari í teite í mej me'uun a'uchéjme'ecaa í seíj chuéjra'a japua, ti ayén téja'arájtehuaa tijín Canaán. Aj pu nu'u i hua'utapuáijve í ruteítistemua'a a'íimej í mej huá'achueere'eca'a í mej amuacaícan me'uun é'echejca'a.

²⁰Jirá'atee nu'u a'achú cumu muáacua ciento japon muáacuajetze nine'ira'a ti ayén hua'utéemua'iti. Ajta á'iyen Dios pu nú'u hua'utá'a í ruyaujmu'a'a ti tíhua'uta'áijte'en jueesi jime'e. Ayee pu nu'u teumé'eca ajta na'a caí huataseíjre a'íjna í Samuel í ti Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a.

²¹Aj mú nu'u mi raatáhuaviiri'í ti Dios tiu'utá'an ti seíj rey tíhua'uta'áijte'en. Aj pu i Dios ayén raatá'a ti seíj tíhua'uta'áijte'en. A'ii pu nu'u a'íin pu'éene'e a'íjna í Saúl ti yaujra'an pú'een a'íjna í Cis, í ti huá'a jetze ajtémecantaca'a a'íimej í mej Benjamín jetze airáane. Saúl pu tíhua'uta'áij a'achú cumu hua'apuate nine'ira'a.

²²Aj pu nu'u i Dios rá'ari'iri'í a'íjna í Saúl ti tihua'a'áijte'ecaa. Aj pu i a'íjna huatá'a ti a'íin í David tíhua'uta'áijte'en rey jime'e. Jíme'en pu nu'u tiu'utaxájtaca'a í Dios, ayén tijín: “Nee nu hui ra'antíhua'u ne'íjna i David, í ti yaujra'an pú'een a'íjna í Isaí. Rí'í pu xáahuí tinaatá'asin ineetzi. Najmi'í pu ayén tí'irini a'ij nej tí'ijxe'eve'e.” ²³Seíj ti nu'u í'ihuaacixa'ara'an a'íjna í David teecan, a'ii pu hui a'íin pú'een í Jesús í ti Dios ya'uta'íteca'a a'íimej jemi í

mej Israél a'uchéjme ti ij huá'a japua huániuuni. Ayee pu te'ará'aste í Dios a'íjna ti jíme'en te'ataújratiiri'i.

²⁴Tí'ij caí xi á a'utasejre a'íjna í Jesús, a'íi pu hui Juan hua'utá'ixa a'ímej í mej Israél mé a'uchéjme. Ayee pu tihua'utá'ixaa ti nu'u ayén ruxe've'e mej huámuaí'ivijhua, ajta mej nu'u seicié tiú'umua'ati í ru tzajta'a. ²⁵Ajta, tí'ij ari a'ájna teja'uré'enejsime'eca í xicájra'a ti jetzen huámí'ini í Juan, ayée pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna tíjín: “Canu hui nee ne'ín pírici í sej rachú'eve'e. Sej pu a'íin pú'een, aúche'e pu mé e'evé'eme. A'íjna jemi, capu hui ayén tínaavjíte'e ineetzi nej ti'itij jín raatévaire'en ti'itij jíme'e ti cíleen jín seijre'e. A'íi pu jaftze'e ve'ecán jín ti'itevé'e a'ame necaí inee.”

²⁶Ne'ihuáamua'a, mi sej Abraham jetze huanéj, mi seajta Dios jemi té'atzaahuate'e, mú'ejmi pu hui jemi a'ame a'íjna í niuucari tíjín a'amua japua huániuuni í Dios.

²⁷Mí majta a'ímej í mej Jerusalén mé é'echajca'a, majta a'íime í mej tihua'a'ajte'eca'a, camu a'atzu ramua'areereca'a ja'ati ti pírici a'íjna í Jesús, camu majta yaú'itiée muá'araa í niuucari í mej ra'uyú'uxaca'a a'íime í mej mejmí'í tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. Ayee mú tira'ará'aste me'íjna í niuucari me'íjna jíme'e mej ti'itij jín jetzen te'ujpuá'ajte me'íjna í Jesús. Camu rí'í a'ij mej ra'ujjve'eca'a a'íjna í niuucari a'ij ti ye'í huataújmuua'a ja'anáj ti na'a tí'ijta a'ájna teja'uré'enen a'ájna xicájra'a í mej jetzen ruse'upi.

²⁸Camu hui majta a'ij tirájteu í mej jín ráamua'aree ti ayén tiraavjíte'e ti a'íin huámí'ini. Mí majta, a'íi mú Pilato huatá'ixaa ti a'íin raata'a'ajta mej nu'u raajé'ica. ²⁹Matí'ij mi miyen tiujú'uruurée nain tjí na'a ti

té'eyu'usi'ihuaca'a a'íjna í yu'uxari jetze, aj mú mi ra'acájtí í cúruu jetze. Matí'ij mi ra'avá'ana.

³⁰Aru Dios pu hui ayén tiraatá'a ti huatarún í mi'ichite tzajta'a. ³¹Ajta a'íin í Jesús, a'íi pu huataújseijrataka'a a'ímej jemi í mej amuacaícan jamuan á'ujjuhua'ane'eca'a tí'ij a'íin e'erájraa a'ujna Galilea, tí'ij a'uun a'ará'a a'ánna Jerusalén. Ijii, a'ii mú hui a'íin pú'een í mej tihua'a'ixaate'e í teite a'íjna jíme'e a'íjna í Jesús.

³²⁻³³Teajta iteen, ayée tu tejá'amua'ixaate'e tel'ijna í niuucari í ti amuaatatémua'aviste'esin a'íjna í ti jín Dios te'ataújratiiri'i a'ímej jemi í tavaújsimua'aci'í. A'íi pu hui araúrate itejmi jemi, iteen í tej huá'ayaujmuua'a. A'ij pu jín araúrate ti a'íin raatá'a ti huatarún í mi'ichite tzajta'a a'íjna í Jesús. Ayee pu té'eyu'usi'ihuaca'a í Chuiicari jetze í ti hua'apua tíjín: “Mú'ee pej ní'iyau. Ijii nu xaa neri inee muá'iyau'upua na'ame.”

³⁴Jíme'en hui a'íjna í niuucari ti nu'u Dios ayén tiraatá'a ti huatarún ajtahua'a í mi'ichite tzajta'a tí'ij caí ja'anáj huatépete í ti ratéhua'ira'a, ayée pu té'eyu'usi'ihuaca'a tíjín: “Ayee nu che'atá nena'a tejámuaatá'asin najmí'ica a'achú pua'améca a'ij nej neri ti'itij jín te'atánratiiri'i ne'íjna í David, í nej jín tiraatá'a, ti neetzi jemi seijre'e í ti xí'epi'in 'een.” ³⁵A'ij pu hui jín ayén té'eyu'usi'ihuaca'a se'ij jetze í Chuiicari tíjín: “Capej mú'ee ti'itá'acare'en ti huatépete í ti ratéhua'ira'a a'íjna ti muavaire'e, ti ajta ri'éene'ecán jín seijre'e mú'eeetzi jemi.”

³⁶Puj, ayej ti'ayajna xaa, a'íi pu hui í David hua'utévai í rutétestemua'a

a'ij ti t'í'ijxe'eve'eca'a í Dios. Ti'iquí huamí'i, mat'í'ij mi ra'avá'ana a'ímej jamuan í ruvaújsimua'a teeca. Ajta á'iyen huatejpetzi í ti ratéhua'ira'a, tzíte'e. ³⁷Mi ajta a'íin í ti ratéhua'ira'a a'íjna ti Dios raatá'a ti huatarún, capu xaa ne'u huatejpetzi.

³⁸A'íj nu jín niyen t'í'ijxe'eve'e, ne'ihuaamua'a, sej hui ráamua'aree tet'ij teri tejá'amua'ixaate'e ti Dios tejámuaatá'uuni'ira a'íjna jime'e ti Jesús huamí'i mú'ejmi jetze me'ecan tu i a'íin raaté'uuna í sej jín auteájturaa í jemin. ³⁹A'íj pu jetze hua'irájtuaa na'íjmi'ica a'achú pua'améca mej té'atzaahuat'e. A'íi pu hua'irátuaasin na'íjmi'ica í mej jín auteájturaa í Dios jemi. Mi ajta, a'íjna í yu'uxari ti ra'uyú'uxaca'a a'íjna í Moisés teecan, capu ja'anáj ti'itij jín hua'irátuaniiche'e.

⁴⁰R'íi xu'u mú'een t'í'ij caí ayén tejamuáaruuren a'ij mej mejmí'i tiu'utaxájtaca'a a'íime í mej t'í'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan.

⁴¹Miyen t'í'ijn:

Casi'i, mú'een xu
 ta'utéxíehuari'iri'i, ché'e
 utévatziiin í á'amuatza'ja'a.
 Seajta mú'een antipua'are, a'iné
 ayée nu rini íjii sej ché'e
 ruuri,
 ti'itij nu jín niyen rici í sej caí
 ja'anáj rá'antzaahuat'esin.
 Capu amín a'ij ti pua'a ja'ati
 ayén tejamuá'ixaate'en.

**Aj pu i Pablo pu a'íjna a'utéjche ti
 tihua'utá'ixaate'en a'ímej í teite
 í mej caí Israél jetze ajtémecan**

⁴²Aj mú mi huiráaci u teyujta'a. Mat'í'ij huiráciine, aj mú mi seica raatá'ínee ti tihua'utá'ixaate'en jaítze'e a'íjna jime'en se'ij jetze

í xicaj mej jetzen ruse'upi. ⁴³T'í'ij antipua'areca'a í mej ráanamujri'i í niuucari, mat'í'ij mi je'íhua teite a'uc'ij jamuan a'íjna í Pablo, majta a'íjna í Bernabé. Seica mú a'íin pú'eene'e í mej Israél jetze ajtémecan, majta seica í mej raataxí'eve í hua'aye'ira, a'íi mú pú'een í mej Israél é'eme'ecan.

A'íjna í Pablo, ajta a'íjna í Bernabé, je'íhua mú tihua'a'ixaate'eca'a. Mehuau'íjcate mej nu'u ráahuauni í ti nu'u Dios ayén tiraate'atuaasin.

⁴⁴T'í'ij ajtahua'a teja'ur'é'ene a'ájna xicá'ra'a í mej jetzen ruse'upi, na'ímí'i mú e'etiújse'ij í mej me'uun a'uchéjme a'ánna Jerusalén, mej mi ráanamua í niuucari ti jín t'í'ajta a'íjna í Dios.

⁴⁵Mat'í'ij mi me'ín í mej Israél jetze ajtémecan, mat'í'ij hua'use'ij mej je'íhua teite tiújse'ij, j'é'ecan mú huá'anchueere. Aj mú mi autéjhuui mej me'íjna jetze te'ujpuá'ajte'en ti'itij jime'e me'íjna í Pablo. A'ij mú pua'a t'í'íjjeveca'a a'ij ti t'í'ixajta'a.

⁴⁶Mat'í'ij mi huá'a jetze huate'újca'ane a'íjna í Pablo, ajta a'íjna í Bernabé. Mat'í'ij mi miyen tihua'utá'ixaa t'í'ijn:

—A'íi pu hui ruxe'eve'e tej amuacaícan tejamuá'ixaate'en í niuucari í jetzen rá'axa í Dios, mú'eetzi jemi mi sej Israél jetze ajtémecan. A'iné caxu ra'ancuré'asin, capu ajta a'ij tejamuá'amitiejte'e ti ayén tejámuaav'ijte'e sej siyen ruuri xá'ara'ani í Dios jemi t'í'ijn na'a rusén jime'e. A'íj tu jín, teri u á'uju'un huá'a jemi í mej caí Israél jetze ajtémecan. ⁴⁷Ayee pu hui té'eme, a'iné ayée pu titaata'áj í tavástara'a t'í'ijn:

Nee nu amua'antí'ihua'u setá'aj
 tihua'utá'ixaate'en í mej caí
 Israél jetze ajtémecan,

seajta nainjapua tǵ na'a íiyen
chaanaca japua.

A'íi mú ramua'aréeren
me'íjna i niuucari i nej jín
hua'irátuaasin.

—Ayeec mú tihua'utá'ixaa.

⁴⁸Mat'íj ráanamujri'i í mej caí
Israél jetze ajtéme'ecan, jé'ecan mú
huataújtemua'ave. Jé'ecan mú
rǵ'i tiraatá'a í niuucari ti jetzen
rá'axa í Dios. Majta naími'i í ti
Dios amuacaícan u hujaja'antǵhuau
mej mi ruuri muá'ara'ani tǵ na'a
rusén jime'e a'u ti é'esejre'e í Dios,
a'íi mú rá'antzaahua. ⁴⁹A'íj pu jín,
jé'ecan mú hua'utá'ixa nainjapua
a'ujna chuéjra'a japua. Tǵ'íj pǵ na'a
ti tápuaapua'are, jaítze'e mú teite
miyen tiráanamujri'i í niuucari ti jín
Dios hua'irátuaasin ajta mena'a caí
ráanamujri'i naími'i í mej me'uun
a'uchéjme.

⁵⁰Mi majta me'íjna í mej Israél
jetze ajtéme'ecan, a'íi mú ca'aníjra'a
hua'utá'a mej mi tiníniu'ucacun seica
í uuca í mej jé'ecan rá'atzaahuat'e
í Dios, í 'uuca mej jaítze'e ti'itij
jín ruxe'eve'eca'a í chajta'ana.
Majta seica ca'aníjra'a hua'utá'a
í teteca í mej jeíhua ti'itij jín
ruxe'eve'eca'a a'ujna u chajta'a.
Ca'aníjra'a mú hua'utá'a mej mi a'ij
pua'a huá'uruuren me'íjna í Pablo,
majta me'íjna í Bernabé. Aj mú
mi hua'utamua'ari a'ujna a'u mej
a'uchéjme.

⁵¹Majta me'ín í mej hua'apua, a'íi
mú tiu'utéeca'atzi í tiú'ujca'acai tǵ'ij
cáaxin í chuej, mej mi me'ín teite
miyen tiráamua'aree mej auteájturaa í
Dios jemi. Aj mú mi a'ucǵj.

Aa mú a'ará'a já'ahua'a chajta'a
ti ayén téja'arájtehuaa tijín Iconio.

⁵²Majta me'ín í mej té'atzaahuat'e,

jé'ecan mú huataújtemua'ave.
Majta me'íjna jetze rucá'anejca'a í
xiéjniu'ucare'ara'an í Dios.

Mej nu'u me'uun a'uté'uuca'a u Iconio

14 Ajta a'íin í Pablo, ajta
í Bernabé, mat'íj me'uun
a'ará'a a'ujna Iconio, aj mú mi
a'uteájrupi hua'atéyujta'a a'íime
í mej Israél jetze ajtéme'ecan. A'uu
mú tihua'ú'ixaa í teite tzáahuati'ira'a
jime'e. A'íj mú jín, jeíhua
rá'antzaahua a'íime í mej Israél
jetze ajtéme'ecan, majta í mej seij
chuéjra'a japua é'eme'ecan.

²Majta seica, í mej caí
té'atzaahuat'e'eca'a, a'íi mú ca'aníjra'a
hua'utá'a a'íimej í mej seij chuéjra'a
japua é'eme'ecan. A'íj mú jín a'ij
pua'a te'utánamujri'i a'íimej í mej
hua'apua. ³A'íj mú jín á'atee a'íjna
í Pablo, ajta a'íjna í Bernabé, ca'anín
mú jín tihua'utá'ixaa í tavástar'a
jetze me'ecan. A'íj pu jín ca'aníjra'a
hua'utá'a mej mi miyen huá'rini mej
ráamua'aree í teite, mej Dios jetze
araújca'ane í mej hua'apua.

⁴Majta í teite í mej é'echejca'a u
chajta'a, a'íi mú tiújse'irihua'a seica
mej miyen tí'ijmua'areereca'a a'íimej
jemi í mej Israél jetze ajtéme'ecan,
majta seica tí'ijmua'areereca'a
a'íimej jemi í mej hua'apua.

⁵Aj mú mi me'ín í mej Israél jetze
ajtéme'ecan, majta a'íime í mej seij
chuéjra'a japua é'eme'ecan, a'íimej
jamuan í mej tihua'ájte'e, a'íi
mú miyen tiraaxí'epi'intare mej
nu'u a'ij pua'a huá'rini, majta nu'u
hua'uteátu'asixi'in tetej jime'e.

⁶Aj mú mi ráamua'areeri'i a'íime
í mej hua'apua. A'íj mú jín huataúruu.
A'uu mú a'ará'a a'ujna já'ahua'a ti

ayén téja'arájtehuuaa tijn Listra, ajta ti ayén téja'arájtehuuaa tijn Derbe. A'uu pu jetzen ajtémecan a'ujna u Licaonia. Majta á'ujjhuua'ane'e tijn na'a a'u ti imuá ja'u'ástimee í chuej. ⁷Maúche'e mú tihuá'a'ixaate'eca'a í teite a'ijna í niuucari ti jín Dios hua'irátuaasin.

Mej nu'u me'uun a'uté'uuca'a me'ujna u Listra

⁸A'uu pu seij a'utéveeca'a a'ujna já'ahua'a Listra, tevi ti caí rá'aye'vejca'a í ru'íica jetze. Ayee pu éene'e huanú'ihuaca'a. Capu huáye'icaa. ⁹A'íi pu ráanamujri'i a'ij ti tí'ixajta'ca'a a'ijna í Pablo. Tí'iquí a'íin Pablo raasej. A pu temua'a naa tirú'umua'areereca'a ti a'ijna ti caí rí'en ru'íica jetze, a'íi pu rujni a'ijna jime'e ti té'antzaahuate'en. ¹⁰Aj pu i ayén tiraatajé ca'anín jime'e tijn:

—Huatéechaxi.

Tí'iquí a'íin ájtzucu. Ajta á á'uche'ecane'e já'araa.

¹¹Mat'íj raasej a'ij ti tí'itj huáruu í Pablo, aj mú mi huáj'ihuaca'a í teite runiuuca jime'e mej jime'en tí'ixaxa'a a'ujna Licaonia. Miyen tijn:

—Í Dioosi mú yé ve'ecáane. Cu xiee muaateújteitesteca'a mej mi yé huatasejre íiye itejmi jemi.

¹²Yee mú tiu'utaxájtaca'a tijn:

—Amijna mi Bernabé, a'íi pu hui a'íin pú'een í Dios tej tiyen ratamuá'amua tijn Júpiter, ajta amijna í Pablo, a'íi pu hui a'íin pú'een a'ijna í Mercurio.

Ayee mú raatamuá'a me'ijna í Pablo, a'íin a'íi pu nu'u raataxájtaca'a.

¹³Aa pu vejli'i jé'esejre'eca'a í teyuu a'ijna ta'anténine'i a'ujna chajta'a. Ajta a'íin í puarij ti tí'ivaire'e Júpiter jemi a'ujna teyujta'a,

a'íi pu u huaja'uvé'ejajpuaca'a í tuuru'use, ajta í xuuxu'u ti tut'jhua. A'ijna í puarij, majta í teite, a'íi mú huá'ana'amiche'e í tuuru'use, majta huá'umuai'ivejtaca'a.

¹⁴Majta me'ín í Pablo, ajta a'ijna í Bernabé, mat'íj ráamua'areeri'i, á mú aúurupi í teite tzajta'a, meruaachijmé'e, majta antijíihua. Mat'íj mi amuacaícan tiu'utésiujtza'anaxi í tiú'ujciixu me'ijna jime'e mej mi me'ijna jín hua'utá'ijmijra í teite. ¹⁵Miyen tijn: —Mú'een teteca, ¿a'íin seij si siyen rici? Teen tu hui teajta teteca pú'een, setj mú'een. Ayee tu 'een jín mú a'uvé'uju'un tetá'aj tejamuá'ixaate'en setá'aj mú'een raatapuá'ajta se'ijna ti caí tí'itj vaire'e, setá'aj raténa'amiche'en í Dios ti í'irúuri, ti ajta raatétaahuaca'a í ta japua ti auuteájmua, ajta í chaanaca tej japuan yen seijre'e, ajta í jaj ti íyen seijre'e ta jamuan, ajta nain tijn na'a pua'amé tí'isejre'e íyen chaanaca japua, ajta jaj tzajta'a ti tí'isejre'e.

¹⁶A'ájna'imua pu hui Dios hua'utá'a í teite mej miyen éene'en seijre'e matj me'ín tí'ijxe'eve'eca'a.

¹⁷Mi ajta, tijn na'a jécua imuá tijn na'a ti yú e'iré'ene, Dios pu huá'a jemi tiu'uteájtuaa í mej jime'en ráamua'aree a'ij ti ye'í huarj í Dios. Ayee xu hui tí'ijmua'aree í Dios á'amuacha'íj temua'a naa. Nain pu jín tejámuaatévair'esin viite jime'e, mej huáviiye, ajta ti tiú'uciire, ajta tejámuaatá'asin í seij ráacua'ani, ajta seij rí'éene'e seíire'e xá'ara'ani mi ruxéjniu'uca jetze. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

¹⁸Mu'íicaca pu huatá'ixaa í teite. Xa'ichu'i pu hua'utéemua'iti mej mi caí miyen tihuá'amua'ivejte'e.

**Matf'ij nu'u raateátu'asixi me'íjna
í Pablo me'újna u Listra**

¹⁹Aj mú mi seica u a'uvé'uju'un. A'uu mú e'eráaci a'ujna já'ahua'a Antioquía, majta me'újna Iconio. A'ii mú a'íin pú'een í mej Israel jetze ajtémecan. Matf'ij mi hua'utá'ixa í teite ti nu'u a'ij pua'a tí'itevij í Pablo. Matf'ij mi raateátu'asixi tetej jime'e. Ayeé mú tiu'umuá'aj tijín huam'í. A'íj mú jín mi ya'ujáanajraa á pua'acié í chajta'ana jetze.

²⁰Aj mú mi me'ín í mej té'atzaahuat'e me'uun e'etiújsej a'u mej yauujájsime'e í Pablo. Mua'ajteáxiireca'a a'u mej yauutéj. Jíme'en mu'u jemin ajteáxiireca'a, aj pu i ájchee a'íjna í Pablo. Ajtahua'a, pu a'uteájrupi u chajta'a. Yee ruijmua'ate'e yee, a'íi pu á'uraa a'íjna jamuan í Bernabé. A'uu mú a'ucíj u Derbe.

²¹A'uu mú tihua'ú'ixaa í niucari jime'e ti jín Dios hua'íratuaasin. Jéihua mú hua'utéemua'iti í teite a'ujna Derbe, mej mi me'ín té'antzaahuat'en. Aj mú mi huaré'aci me'újna u Listra, majta me'újna u Iconio, majta u Antioquía. ²²Nainjapua mú ca'aníjra'a hua'atá'a a'ímej í mej té'atzaahuat'e mej mi caí ratápuaapua'ajta'an mej té'atzaahuat'e, majta hua'utá'ixa ti nu'u ayén tiú'ujxe'eve'e ti ja'ati amuacaícan ayén tirajpuafítzi á'ara'ani ti í a'uun a'uteárute a'ujna ti é'esejre'e í Dios.

²³Majta hua'avé'ehuaú í hua'avaujji mej mi tiu'utévaire'en u huá'a teyujta'a. Matf'ij téníuúve'e, majta huaúritzi'ive, aj mú mi ra'íjca í tavástara'a najjmi'ica í mej rá'atzaahuat'e.

²⁴Matf'ij antacíj a'ujna já'ahua'a seíj chuéjra'a japua ti ayén téja'arájtehuuaa tijín Pisidia. A'uu mú a'ará'a a'ujna já'ahua'a seíj chuéjra'a japua ti ayén téja'arájtehuuaa tijín Panfilia. ²⁵Aj mú mi me'uun a'ará'a chajta'a ti ayén téja'arájtehuuaa tijín Perge. A'uu mú tihua'ú'ixaa í niucari jime'e. Aj mú mi a'ucíj a'ujna já'ahua'a chajta'a ti ayén téja'arájtehuuaa tijín u Atalia.

²⁶A'uu mú baarcu jetze atéeci. Matf'ij mi antacíj yútan pújme'en a'ujna já'ahua'a Antioquía. Aa pu pítejá'arici a'u mej yaul'ijca í Dios ti hua'acha'íi á'ara'ani mej mi miyen rijca a'ij mej tihua'uta'í'iri'í í ru'ihuaamua'a.

²⁷Matf'ij mi me'uun a'ará'a a'ujna Antioquía. Aj mú mi hua'ajtésej í mej teyujta'a e'etiújse'irihua'a. Nain mú tihua'utá'ixaa í niucari jime'e a'ij ti Dios ayén tihua'utá'a a'ímej í mej seíj chuéjra'a japua é'eme'ecan mej mi majta me'ín té'antzaahuat'en.

²⁸Matf'ij mi me'uun á'atee huá'a jamuan í mej té'atzaahuat'e a'ujna Antioquía.

**Matf'ij nu'u huá'a'ítziite'eca'a a'íime
í mej rá'astijre'eca'a í ruye'ira
í mej Israel hecé ajtémecan**

15 Seica mú me'uun a'ará'a a'ujna u Antioquía. A'íi mú a'íin pú'een í mej Israel jetze ajtémecan. A'uu mú e'eráaci a'ujna Judea. Matf'ij mi autéjhuii mej tihua'umua'aten í ru'ihuaamua'a. Miyen tijín:

—Ti pua'a secaí ra'ancuré'ecura'a í runavij í mej jetzen sea'araca a'ij ti tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Moisés teecan, ti pua'a secaí siyen huá'irini, seíj ajta seíj, capu a'ij tí'iri'iri ti Dios tejámuaatá'uuni'í.

²Mi majta a'íjna í Pablo, ajta í Bernabé, jé'ecan mú

tihuá'a'ixaate'eca'a tzáahuati'ira'a jime'e. Aj mú mi a'ímej ru'ihuaamua'a miyen tiu'íjca a'ímej í mej hua'apua, huá'a japuan í seica mej mi á'ujciine a'ánna Jerusalén, mej mi raaxí'epi'íntare'en a'ímej japuan í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase, majta í vaujsi í mej tiújse'irihua'a u teyujta'a a'ánna Jerusalén.

³Majta me'ín í mej tiújse'irihua'a a'ujna Antioquía, a'íi mú hua'uta'aíj. Matí'ij mi a'ucíj. A'uu mú Fenicia a'ur'éene, majta me'újna u Samaaria. Nainjapua mú tihua'utá'ixaa me'íjna jime'e mej té'antzaahuate'en í Dios jemi, a'ímej í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan. A'íj mú jín huataújtemua'ave temua'a naa a'íime í huá'a'ihuaamua'a matí'ij huá'unamuajri'i a'ij mej tí'ixajtaca'a.

⁴Matí'ij me'uun a'ará'a a'ájna Jerusalén a'íjna í Pablo, ajta a'íjna í Bernabé, jé'ecan mú hua'ancuré'evi'iti temua'a naa a'íime í mej tiújse'irihua'a u teyujta'a, majta í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase, majta í vaujsi. Matí'ij mi miyen tihua'utá'ixaa nain ti Dios tiu'uteájtuaa jaítze'e huá'a jemi í seica í teite.

⁵Majta seica a'ímej í fariseos í mej té'atzaahuate'e, a'íi mú a'ájna a'uté'uuca'a. Miyen tíjín:
—Jé'ecan pu hui ruxe'eve'e mej miyen huárini a'ímej í mej té'atzaahuate'e í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan. Mich'é hui ra'ará'asten nain jime'e a'ij ti tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Moisés teecan. Mich'é ra'antisíjchixi'ín í runavij.

Matí'ij nu'u me'uun e'etiújseij u Jerusalén

⁶Aj mú mi tiújseij a'ímej í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua

ará'ase, majta í vaujsi mej mi tí'ihuaúrixaate'en me'íjna jime'e.
⁷Matí'ij a'atzu á'ateevi'ica mej tí'ixa, aj pu í a'íin Pedro ájchee. Ayee pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—Ne'ihuaamua'a, mú'een xu hui seri ramua'aree ja'anáj ti imuá Dios na'antíhuau ineetzi nej a'amua jetze ajtémecan, nej ni tihua'utá'ixaate'en í niuucari jime'e ti jín Dios tihua'utá'uuni'i í mej caí Israél jetze ajtémecan mej mi rá'antzaahuate'en.

⁸Ajta a'íin Dios, í ti tirú'umua'aree a'ij ti ja'ati tí'imua'atze í ru tzajta'a, a'íi pu taataseíjra ti a'íin miijmu hua'ancuré'evi'iti. Ayee pu che'atá na'a tihua'utá'a ti a'íin xiéjniu'ucare'ara'an huateáturan a'ímej tzajta'a tíj titaatá'a itejmi.

⁹Jemin í Dios, naími'i tu tiyen taxí'ej tena'a 'een. A'ij ti a'íin raajéjcuare í taxiejni'uuca tet'íj rá'antzaahua, ayée pu che'atá na'a tihuá'ajejcuaren í huá'axiejni'uuca a'ímej. ¹⁰A'íj pu hui jín, a'iné 'een jín siyen tirá'axijte'e í Dios se'íjna jime'e sej tihua'al'íjcate'e a'ímej í mej té'atzaahuate'e ye'irá jime'e í mej caí ravíicua'iraca'a í tavaújsimua'a teeca, teajta iteen.

¹¹Mí ajta, ayée pu titá'amitiejte'e itejmi tej caí tí'inajchita, te'íjna jime'e ti tavástara'a ta japua huaniú itejmi. Ayee pu hui che'atá na'a huá'a japua tí'iniuuni a'ímej. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

¹²Aj mi mú raatapuá'ajtaca'a naími'i í mej tí'ixajtaca'a. Jé'ecan mú huá'anamuajraca'a matí'ij tihuá'a'ixaate'eca'a me'íjna í Pablo, majta me'íjna í Bernabé. Nain mú hua'utá'ixa tíj na'a ti hua'utá'a í Dios í huá'a tzajta'a a'ímej í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan. Jéihua mú rí'i huaríj í mej jín rí'i

te'utasej. Dios pu hua'utévai a'ímej í mej hua'apua. ¹³Matf'ij ra'anticí'i mej ti'ixaxa, aj pu i Jacobo ayén tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Ne'ihuaamua'a, xáanamua'jri'i í nej amuaatá'ixaate'esin. ¹⁴Amijna í Simón auchén pu hui titaatá'ixaa ti Dios huá'a jíme'en hua'utévai a'ímej í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan, seica teite tzajta'a mej mi rí'i tiraatá'an. ¹⁵A'ij ti ti'ixaxa a'íjina, ayée mú hui che'atá mena'a mejmí'i tira'uyú'uxaca'a a'íime í mej tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. Ayee pu xaa ne'u té'eyu'usí'i í yu'uxari jetze. ¹⁶Ayen tijín:

Tí'ij antipuá'aren, nee nu uvé'enejsin.

A'ijna í chí'ira'an í David, í ti'iríi á'ave, nee nu neajtahua'a rajajsín.

Nee nu rá'ajtaahua jéjcuacan ne'íjina jetze í ti auj á jé'ejnee.

¹⁷Majta í seica í teite, miché'e naími'i ráahuauni í tavástar'a a'íime í teite í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan, mej mi náamua'ati a'ij nej ántehuaa inee.

¹⁸Ayee pu ti'ixaxa í tavástar'a í ti jéjcuamua hua'utá'ixaxa a'íjina í ti'itíj í mej nu'u ráamua'ati.

¹⁹A'íj nu hui jín niyen tejá'amua'ixaate'e tej caí tiyen tihúa'ajaaxie'v'i'ira a'ímej í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan í mej mauchén té'antzaahuate'esin.

²⁰Jaítze'e pu tí'ivaire'e tej tihua'uta'í'ti'i yu'uxari jetze, tej ti tiyen tihua'utá'ixaate'en mej nu'u caí tí'icua'a í ti tí'icua'irí'i

í mej ráamuai'ivajtaca'a huá'a jemi í huá'a diosí, majta nu'u caí ruxána'acira'ate 'úucate jamuan, ajta mej caí í 'uuca ruxána'acira'ate í tetecca jamuan.

'Majta mej nu'u caí racua'aca huá'ire'ara'an ti'itíj mej raatécua'imí'in, ajta mej caí racua'aca í xúure'ara'an. ²¹A'ii pu ayén tiú'ujxe'leve'e, a'iné matíj mena'a tite'utéjhuii a'ujna a'u mej a'uchéjme í teite, ayée mú tihua'utá'ixaxa a'ij ti tiu'utaxájtaca'a a'íjina í Moisés teecan, majta hua'atéyujta'a mú ra'ujíjve í yu'uxari jetze ti a'íin ra'uyú'uxaca'a. —Ayee pu tihua'utá'ixaxa.

Í mej nu'u tihua'uta'í'ti'irí'i a'ímej í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan

²²Aj mú mi me'ín í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase, majta í vaujsi, a'íi mú raax'epi'íntare mej seica avé'e'huauni í ru jemi mej mi hua'uta'íte a'íjina jamuan í Pablo, ajta a'íjina í Bernabé, mej mi á'uciine a'ujna Antioquía. A'ímej mú antíhuau a'íjina í Judás ti ajta ayén ántehuaa tijín Barsabás, majta me'íjina í Silas. A'íime í mej hua'apua, a'ii mú a'íin pú'een hua'avaujsi í mej tí'ixaxa'epi'íntare'e.

²³A'ímej mú jemi raata'íteca'a í yu'uxari ti ayén a'íjina jín tirá'axa: “Iteen, i tej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase, teajta i tej í'i vaujsi i tej tí'tase'iri u teyujta'a, ayée tu á'amuateujte'e mi sej té'atzaahuate'e, mi sej seij chuéjra'a japua a'uchéjme se'újina Antioquía, seajta amen ti huatacá'a a'ujna já'ahua'a Siria, ajta se'újina já'ahua'a u Cilicia.

²⁴“Tu'uri ráamua'areeri'i mej seica í tej caí huatá'aca, a'íi mú yé a'ucj'íiye Jerusalén. Jé'ecan mú á'amua'itziite'eca'a

me'ljna jime'e í mej tejamuá'ixaa. Jé'ecan pu utéevatzí í á'amuatzajta'a. ²⁵A'iné naími'i tu'uri tiyen tiu'utá'a í niuucari jime'e, ayée pu titá'amitiejte'e ti i'i xí'epi'in tej hua'antíhuauni seica í téjmi jetze mej ajtéme'ecan. A'ímej tu ti antíhuau tej ti hua'uta'íte mú'ejmi jemi, mej mi u á'uju'un í teite a'ímej jamuan í Pablo, ajta a'ljna í Bernabé.

²⁶“A'íime í mej hua'apua, a'íi mú miyen tite'ehuaújca'ane ti pua'a ayén tiú'ujxe'eve'e mej huácu'i'ini a'ljna jime'e metihua'utá'ixaate'en í teite a'ljna jetze me'ecan í tavástara'a í Jesús ti i'i Círístu'u. ²⁷A'íj tu jín tíhua'uta'aíteca'a te'ljna í Judás, teajta te'ljna í Silas. A'íi mú tejámuaatá'ixaate'esin rujíimua'a mú'ejmi jemi mej mi nain jín tejámuaatá'ixaate'en í niuucari jime'e a'ij tej teri tiraaxí'epi'intare.

²⁸“Jee xaa ne'u, ayée pu tirá'amitiejte'e a'ljna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, ajta itejmi, ayée pu titá'amitiejte'e ti i'i xí'epi'in tej caí jeíhua ti'itíj jín tejá'amua'ljcate'e, sino a'ij tu'u í ti jaítze'e ruxe'eve'e. ²⁹Caxu racua'aca í huá'ahua'ira'a í ye'emuaate í mej huá'umuai'ivejtaca'a í huá'a dioosi jemi. Caxu seajta racua'aca huá'ire'ara'an í ti huatécua'imi'inihuaca'a na'ari ti'itíj xúure'ara'an.

“Caxu seajta tiú'ujxana'acira'ate 'úucate jamuan, majta memljna í mé 'uuca, mej caí tiú'ujxana'acira'ate í tetecca jamuan a'ij tej tejá'amua'ixaate'e. Rí'i xu titeeteáturaasin í Dios jemi ti pua'a siyen huárini se'ljna jime'e. Ché'e a'ij tejá'amuaaire'e.”

**Matí'ij a'ljna í Judás, ajta
a'ljna í Silas, a'úu mú
a'uté'uuca'a u Antioquía**

³⁰Matí'ij mi miyen huaríj,
matí'ij mi me'uun huajau'íteca'a

a'ujna Antioquía. Aj mú mi a'ucfj. A'uu mú e'etiújsej naími'i í mej té'atzaahuate'e. Matí'ij mi hua'utapíj í yu'uxari.

³¹Majta me'fn í huá'ihuaamua'a, matí'ij ra'ujíjve í yu'uxari jetze, jé'ecan mú huataújtemua'ave a'iné naa pu hua'utá'a a'ljna í yu'uxari. ³²Ajta, a'ljna í Judás, ajta a'ljna í Silas, a'íi mú rujíimua'a mena'a antiújmua'areereca'a majta me'ljna jín mej mi tiu'utaxá'j í Dios jetze me'ecan. A'íj mú jín ca'aníjra'a jeíhua hua'utá'a í huá'ihuaamua'a a'ljna jime'e í mej tihua'utá'ixaa. Rí'i mú temua'a naa tihua'utá'a.

³³Matí'ij mi a'atzu me'uun á'atee. Aj mú mi me'fn í huá'ihuaamua'ame'en miyen tihua'utá'ixaa mej á'uciine ruxí'evi'ira'a jime'e a'u mej e'eráaci, mej mi majtáhua'a me'uun e'ará'asti a'ímej jemi í mej huaja'uta'íteca'a. ³⁴Mi ajta, a'ljna í Silas, ayée pu tira'aránajcheca'a ti a'uun a'uteáturan. ³⁵Majta me'fn, í Pablo, ajta í Bernabé, a'íi mú a'úu na'a a'uteájturaa a'ujna Antioquía. Majta jamuan í seica, camuché'e mú metihua'amua'atejca'a. Majta tihua'a'ixaate'eca'a í niuucari jime'e ti jíme'en rá'axa í tavástara'a.

**Matí'ij nu'u já'ita'a a'utacíj a'ljna
í Pablo, ajta a'ljna í Bernabé**

³⁶A'atzu á'ateevi'ica, aj pu i a'fjn í Pablo ayén tiraata'ixaa a'ljna í Bernabé tíjín:

—Tiché'e teajtáhua'a huaja'uvé'emuaare í ta'ihuaamua'a í mej me'uun a'uchéjme nainjapua a'u tej teri huaja'utá'ixaa í niuucari ti jín ra'axa í tavástara'a, tetá'aj ráamua'aree a'ij ti ye'l' tihua'avaire'e.

³⁷ Ajta a'fín í Bernabé, a'fj pu huávi'itijme'e a'fjna í Juan, ti ajta ayén ántehuaa tijín Marcos.

³⁸ Mi ajta a'fjna í Pablo, capu rá'avi'itimi'ica'a a'iné a'fí pu Marcos a'uun huaja'uhua'axi a'ujna já'ahua'a u Panfilia. Capu ché'e t'ímuari'eca'a huá'a jamuan.

³⁹ Jéihua mú huaújte'axi. A'fj mú jín ruséxu'ijmé'e a'ucfjxi. Ajta a'fjna í Bernabé, a'fí pu xaa ya'uví'iti a'fjna í Marcos. Baarcu jetze mú a'ucfj mej mi me'uun e'ará'asti a'ujna u Chipre. ⁴⁰ Ajta a'fín í Pablo, a'fí pu ra'antíhua'u a'fjna í Silas.

Majta me'fín í huá'a'ihuaamua'a, a'fí mú ra'fjca í Dios í ti huá'ucha'fín í tavástar'a a'fme'j í mej hua'apua. Mat'fij mi a'ucfj. ⁴¹ A'áa mú a'ur'é'ene a'ujna u Siria, ajta a'ujna Cilicia. A'u ti na'a a'úu mej e'tiújse'firi u teyujta'a, a'fí mú ca'aníjra'a hua'utá'aca í ru'ihuaamua'a.

Pablo pu nu'u ra'avé'ehuaa a'fjna í Timoteo

16 A'fjna í Pablo, ajta a'fjna í Silas, áa mú a'ucáane me'újna u Derbe, majta me'újna u Listra. A'u mú se'fj huá'eteu ti té'atzaahuate'e. Ayee pu ántehuaaca'a a'fjna tijín Timoteo. Ajta a'fjna í náanajra'an, Israel pu jetze ajtéme'ecan, ajta táatajra'an, griego pu pú'eene'e a'fjna. ² Rí'í mú tirá'jcha'fíca'a a'fjna í Timoteo a'fíme ihuáamua'ame'en í mej Listra é'eme'ecan, majta í mej Iconio é'eme'ecan.

³ A'fjna í Pablo, ayée pu t'íjxe'eve'eca'a ti a'fín Timoteo u á'ume'en huá'a jamuan. A'fj pu jín raata'fiteca'a mej ra'antisfjche í naviira'an mej mi caí huataníniu'ucacun a'fíme í mej Israel

jetze ajtéme'ecan. Ayee pu'u, a'iné naími'í í mej me'uun a'uchéjme'ecaa a'ujna a'úunimua t'fj na'a a'uun ti huatacá'a, a'fí mú ramua'areereca'a ti táatajra'an a'fjna í Timoteo, a'fí pu griego pú'eene'e.

⁴ Mat'fij mi me'uun a'ará'a se'fj jetze í chajta'ana, a'úu mú hua'utá'ixaate'e í teite a'fj mej tiraaxí'epi'intare í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase, majta í vaujsi í mej Jerusalén a'ujteí a'fj mej t'íjxe'eve'eca'a mej miyen huárini í teite. Mat'fij ra'antic'fí í teite mej tihua'utá'ixaa, se'fj jetze í chajta'a, majtáhua'a méyee miyen huarfj, majtáhua'a méyee. ⁵ A'fj pu jín, a'fíme í mej tiújse'firi'ihua'a, a'fí mú ahuaújca'ane mej mi jaitze'e té'antzaahua. Majta huatámu'iireca'a.

T'fij nu'u Pablo jemi huatase'fjre a'fjna í ja'ati ti Macedonia é'eme'ecan

⁶ Nainjapua mú huac'fj a'ujna t'fj na'a a'uun ti huatacá'a u Frigia. Aru capu hua'utá'a a'fjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios mej a'uteároute a'ujna ti ayén téja'arájtehuaa tijín Asia, mej mi tihua'utá'ixaate'en í niucari jime'e ti jíme'en rá'axa í Dios niuuca.

⁷ Aj mú mi a'ujna vejli'í a'atanéj a'u ti e'leve'ástime se'fj chuéjra'a japua ti ayén téja'arájtehuaa tijín Misia. A'uu mú a'utearutéche'e a'fjna chuéjra'a japua ti ayén téja'arájtehuaa tijín Bitinia, aru capu a'fj tiu'utári'fristareca'a a'iné capu hua'utá'a a'fjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Jesús.

⁸ Mat'fij mi antac'fj u jetze pújme'en u Bitinia. Mat'fij mi a'uun pújme'en a'ucájrupi chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa tijín Troas. ⁹ T'fca'imua pu ti'it'fj huámaaraca'a a'fjna í

Pablo. Ti nu'u a'uun a'utéjvee után pújme'en ja'ati ti seij chuejra'a japua é'eme'ecan ti ayén téja'arájtehuaa tijín Macedonia. Jé'ecan pu nu'u hua'utáhuaviiri'i ayén tijín:

—Xa'itáciini yú jetze pújme'en, mú'een, setá'aj hui taatévaire'en itejmi. —Ayeé pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í ja'ati.

¹⁰Tí'ij ayén tiú'umaaraca'a a'íjna í Pablo, ca'anacan tu huátacate tej ti antáciine a'ujna já'ahua'a Macedonia, a'iné ayée pu titá'amitiejte'eca'a ti a'íin Dios taatajé tej ti tihua'utá'ixaate'en í niuucari jime'e ti jín Dios hua'irátuaasin.

Tí'ij nu'u Lidia huataújtuaa í tavástara'a jemi

¹¹Tet'íj huiráaci te'újna u Troas, a'úu tu antacáj í baarcu jetze a'ujna u Samotracia a'ujna a'u ti chuej a'utacá'a jaata'a. Yee ruijmua'ate'e yee tu e'entanéj a'ujna chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa tijín Neápolis.

¹²Tet'íj huiráaci te'újna, aj tu ti te'uun a'ará'a sejí jetze í chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa tijín Filipos. A'uu mú mejmí'i é'echejca'a a'íime í mej Roma jetze ajtéme'ecan. Ajta, a'ujna Filipos, a'ii pu a'íin pú'een í chajta'a ti jaítze'e ruxe'leve'téj na'a a'uun ti huatacá'a u Macedonia. A'uu tu a'atzu á'atee tej te'uun a'uté'uu.

¹³Ja'anáj matfj pua'a rusé'upihua'a, a'úu tu huiráaci á pua'acíe u chajta'a. A'uu tu já'ahua'a a'ur'é'ene vejli'i jate'e tej ti ráahuauni a'u ti é'eri'iri tej huatéjniuuni í Dios jemi. A'uu tu a'ujra'aseca'a. Aj tu ti autéjhuii tej tihua'utá'ixaate'en í 'uuca í mej tiújseij me'újna a'íjna jime'e í niuucari ti jetzen rá'axa í Dios.

¹⁴Sejí í 'íita'a, ayée pu ántehuaaca'a

tijín Lidia. Tiatira pu é'eme'ecan a'íjna. A'íi pu cíxuri tí'itua'aracare'e ti tí'inaca'amua. A'íi pu ajta raná'achemi'ica'a í Dios. Aj pu i Dios raatá'a ti rá'antzaahuate'en a'ij ti tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Pablo. ¹⁵A pu i huámuai'ivijhuaca'a, majta a'íime í 'íihuaamua'ame'en.

Aj pu i ayén titaatajé a'íjna í Lidia tijín:

—Ti pua'a ayén tejamuá'amitiejte'e a'íjna jime'e í nej neri rá'atzaahuate'e ne'íjna í tavástara'a, setá'aj mú a'uvé'uju'un nej jamuan sej si se'uun a'uté'uu xá'ara'ani a'u nej é'eche. —Ayeé pu titaatá'ixaa.

A'íi pu ta'antimuá'iti.

Tí'ij nu'u huataújtuaa í tavástara'a jemi a'íjna í 'íita'a ti huá'amua'ítici í teite

¹⁶Ja'anáj ayée pu titáaru. A'uu tu aujú'ucaa a'ujna mej yé'ana'amiche í Dios. A'uu tu ti ra'antinájcheca'a sejí í temuaj ti tiyaaru'u tzajta'an seijre'eca'a. 'íita'a pu pú'eene'e a'íjna. A'íjna í tiyaaru'u, a'íi pu raayí'itihua'a ti ti'itij huámua'aree. Jéihua pu huá'amua'itichistehua'a a'íjna í 'íita'a í tumin huá'a jemi í mej racha'íica'a. ¹⁷Ti'iquí a'íin taatavén. Aa pu e'leve'ejíjhujme'e ayén tijín:

—Mí teteca, a'ii mú hui ravaire'e í Dios í ti ta japua é'eseijre'e najmí'ica japua matá'aj miyen tejámuatá'ixaate'en a'ij ti tí'iri'iri ti Dios tejámuatá'uuni'i.

¹⁸Ayeé pu a'urijne'e nain xicaj tzajta'a ajta tí'ij caí ché'e rá'aviicua'i a'íjna í Pablo. Aj pu'i pí a'ur'é'eve. Ti'iquí ayén tiraata'ixaa a'íjna í tiyaaru'u tijín:

—Ayeé nu hui tí'imua'ajjte'e a'íjna jetze me'ecan í Círistu'u pej

huiirájra'ani pemájna jetze mi temuajj.
—Aye pu tiraata'ixaa.

Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a,
aj pu'i áiyen huirájræa a'ájna í 'íta'a
jetze.

¹⁹Majta me'ín í mej racha'íica'a
í temuajj, matí'ij ráamua'areeri'i ti
caí ché'e a'ij tí'iri'iri mej raamuá'itin
í tumin a'ájna jetze, aj mú mi
hua'uvívi'i me'ájna í Pablo, majta
me'ájna í Silas. Matí'ij mi huaja'uví'iti
a'ímej jemi í mej tí'ajta a'ujna
já'ahua'a ti e'eráyaujta'a a'u mej
teje'etu'araca tí'itij. ²⁰Matí'ij mi á
huajaútuua huá'a jemi í jueesi. Miyen
tí'ixáata tíjín:

—A'ime i teteca, Israel mej
jetze ajtémecan, jéfhua mú hui
huá'ajaaxiejte'e íiyu mej a'uchéjme.

²¹Seicé mú hui tihuá'amua'ate
í ye'irá jetze ti caí ayén titaavíjte'e
itejmi, tej tiyen tirá'antzaahuat'en,
na'ari tej tiyen huá'ini iteen i tej
Roma jetze ajtémecan.

²²Matí'ij mi me'ín teite
hua'utá'jaaxiejví'iri'i me'ájna í Pablo,
majta me'ájna í Silas. Aj mú mi me'ín
jueesi miyen tiu'uta'ájtaca'a mej nu'u
tihuá'acá'ari'iraxin í tihuá'acíixu,
majta nu'u hua'utéevajxi pí'ista jime'e.
²³Matí'ij hua'utéevajxi jéfhua, majta
hua'íteána. Majta ra'ájca ti me'ájna
í tí'tí'icha'íi ti huá'ucha'íin temua'a
naa. ²⁴A'íjna mej tí'í'icha'íiraste, a'íi
pu hua'uteájtuaa ujca'ihuá'ímua
ti jaú'ase. Ajta í huá'íica, án pu
ra'anárujte'axi a'ájna jetze í taabla ti
ij caí huirácu'ucunen í huá'íica.

**Tí'ij nu'u huataújtuaa í tavástara'a
jemi a'ájna ti huá'acha'íica'a**

²⁵A'atzaj teuumé'eca tíca'ímua, a'atzaj
cumu já'íta'a tíca'a, a'íi mú téniusime'e
í Dios jemi, majta tí'ichuicaca'a

a'ájna í Pablo, ajta a'ájna í Silas. Majta
í seica í mej námi'ihuaca'a, a'íi mú
huá'anamuajraca'a. ²⁶Tí'ij í jíye'itzi
jime'e huatéjca'atzíjxi í chuej. Ajta í
jaxu'u a'u mej é'enami'ihuaca'a, ca'anín
pu jín huatéjca'atzíjxi. Jíme'en pu'u
ayén huaríj, aj pu i te'entaújcuunaxi
a'u ti é'epueerta, a'ujna a'u mej
é'enami'ihuaca'a, ajta tí'íjtzá'anixi í
cadeena í mej jín anají'ici'ihuajme'eca'a í
mej námi'ihuaca'a.

²⁷Ajta a'íin ti tí'í'icha'íi, tí'ij
huatáji, aj pu i raasej ti
te'entacúuni'ihuajme'eca'a a'ájna
a'u ti é'epueerta. A'íi pu 'i rú'íjcupi í
ruchun tí'ij í huaújje'ica a'íné yee pu
raatá'a cumu mu'uri huiráaci í mej
námi'ihuaca'a. ²⁸Mi ajta, a'íin í Pablo,
ca'anacan pu huajj'ihuaca'a. Aye pu
tiraatajé tíjín:

—Capej hui piyen aruure pej
piyen ajé'icata. Teuche'e tu námi'i
huiráatei.

²⁹Aj pu 'i taij huahuáu. Tí'iquí
áiyen u a'uteájrupi huatiéechíjmé'e
a'ujna a'u mej é'enami'ihuaca'a. Aj pu
'i á é'ejtunutaca'a a'ujna vejli'i a'u mej
a'uté'uuca'a a'ájna í Pablo, ajta a'ájna
í Silas. ³⁰Tí'iquí hua'iráavi'iti. Aj pu i
ayén tihuá'uta'íhua'uri'i tíjín:

—¿A'íné náarini tí'ij Dios
tinaatá'uuni'i?

³¹Matí'ij mi miyen tiraata'ixaa tíjín:

—Patá'aj rá'antzaahuat'en í
tavástara'a, a'ájna í Jesús. Aj pu xaa
Dios timuaatá'uuni'ira, ajta a'ímej í
mej á jamuan á'éche.

³²Matí'ij mi miyen tirá'ixaa me'ájna
í ja'ati, majta a'íime í mej jamuan á
é'che a'ájna jime'e í niucari ti jetzen
rá'axa í tavástara'a. ³³Yee pu 'i éene'e
a'atzaj tíca'ímua a'íin ti tí'í'icha'íica'a,
a'íi pu hua'ujá'usi í mej tzaanica'a.
Matí'ij mi áiyen huajmua'íhuaca'a
a'ájna í tí'í'icha'íica'a, majta

a'ímej í mej jamuan á é'eche.

³⁴Tí'ij í huaja'uví'iti í ruche. Aj pu 'i tihua'umí. Ajta í mej jamuan á é'eche, jé'ecan mú huataújtemua'ave me'íjna jime'e mej rá'antzaahua í Dios.

Mej nu'u hua'utátuaa me'íjna í Pablo, majta me'íjna í Silas

³⁵Tapuá'arijme'eca mú me'ín í jueesi hua'uta'afj í polisiya. Ayee mú tiraata'ixaa a'íjna ti tí'icha'íica'a tíjn: —Ché'e hua'irájtuaani í mej námi'i í mej hua'apua.

³⁶Aj pu í a'íin ti tí'icha'íi, ayée pu tiraata'ixaa a'íjna í Pablo tíjn: —Menaata'aíj í jueesi nej nu'u amua'irájtuaani. A'íj pu jín, pu'uri rí'írí sej huiráciine. Capu ja'ati ché'e á'amuaajaaxiejte'e a'ame. —Ayee pu tihua'utát'ixaa a'íjna ti tí'icha'íica'a.

³⁷Ajta a'íin í Pablo, ayée pu tiraata'ixaa a'íjna ti tí'icha'íica'a tíjn: —Aricu, hua'utát'ixaate'e í polisiya tíjn: “Itejmi, í tej a'ímej jetze ajtéme'ecan í mej romanos pú'een, a'íi mú caí ti'itíj taata'íhua'ura a'ij tej ti'itíj jín titeuteájturaa, a'íi mú majta taateevajxi mé jéjre'e teite tzajta'a, majta ta'iteána. ¿Ti'itáni? ¿Ni meri tá'axijte'en avíitzi'í jime'e? Catu xaa ne'u huiráaju'un. Miché'e me'ín yéve'eré'enen matá'aj me'ín tu'irájtuaani.”

³⁸Matí'ij mi me'ín polisiya miyen tihua'utát'ixaa a'ímej í jueesi a'ij ti tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Pablo. Matí'ij ráamua'areeri'i ti a'íin í Pablo, ajta a'íin í Silas a'ímej jetze mú nu'u jetze ajtéme'ecan í romano, jé'ecan mú tiu'utátziin a'ímej í jueesi. ³⁹Matí'ij mi u á'uju'un a'ímej í jueesi mej mi teja'utaúuruuni'i huá'a jemi í mej hua'apua. Matí'ij mi hua'irájtuaa. Aj mú mi ca'aníjra'a hua'utát'a mej

huiráciine a'ujna chajta'a. ⁴⁰Mi majta me'ín í mej hua'apua, matí'ij huiráaci a'ujna carcel, a'úu mú á'uju'un Lidia ti é'echejca'a mej mi hua'useíj í ru'ihuaamua'a í mej té'atzaahuat'e. Ca'aníjra'a mú hua'utát'a í huá'a tzajta'a. Aj mú mi a'ucíj.

Matí'ij nu'u mi autéjhuii mej tiújne'usi'ite'en me'újna u Tesalónica

17 Matí'ij mi me'uun a'uré'ene a'ujna chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa tíjn Anfipolis, ajta ti ayén téja'arájtehuaa tíjn Apolonia. Aj mú mijtá'i me'uun a'ará'a chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa tíjn Tesalónica a'u ti hua'ateyuu é'esejre'e a'íime í mej Israel jetze ajtéme'ecan. ²Tíj na'a tí'ijri'irejca'a a'íjna í Pablo. A'uu pu a'uteájrupi hua'atéyujta'a ja'anáj ti ayén teja'uré'ene a'ájna xicájra'a jetze matí'ij pua'a ruse'upi. Huaíca itieeri tzajta'a pu tihua'utát'ixaa í yu'uxari jetze.

³Ayee pu tihuá'a'ixaate'eca'a ti ayén tiú'uxe'leve'eca'a ti a'íin rajpuaájtzi á'ara'ani a'íjna í ti nu'u Dios án yá'ujra í ipuari japua. Ajta, nu'u tí'ij huamí'in, ayée pu tiú'uxe'leve'eca'a ti huatarún ajtahua'a huá'a tzajta'a í mi'ichite. Ayee pu tihuá'a'ixaate'eca'a tíjn:

—A'íjna í Jesús, a'íi pu hui a'íin pú'een í ti Dios án yá'ujra í ipuari japua.

⁴Matí'ij mi seica rá'antzaahua í mej Israel jetze ajtéme'ecan. Aj mú mi huá'ajaahua me'íjna í Pablo, majta me'íjna í Silas, majta mú jeíhua té'antzaahua í mej me'ín pú'een í griego í mej raná'amiche'e í Dios, majta mu'ití í 'uuca í mej jaítze'e raxí'eve'e í chajta'ana.

⁵Majta a'íime í mej Israel jetze ajtéme'ecan, jé'ecan mú huá'anchueere.

A'íj mú jín huá'ajsej seica í mej a'ij pua'a tí'teteite í mej á'ujuhua'ane'e a'ujna já'ahua'a a'u mej teje'etuáaj muá'aye'i. Aj mú mi ca'aníjra'a hua'utá'a í teite mej mi huataníniu'ucacun. Jé'ecan pu a'ij pua'a tiuju'uteáarij a'ujna í chajta'a.

Aj mú mi me'uun á'uju'un Jasón ti é'eche. A'ímej mú mi huáhuau í Pablo, majta me'íjna í Silas, mej mi hua'irávi'itín, majta tiu'utátuiire'en í teite jemi.

⁶Mi majta, camu huá'uteu a'ímej í mej hua'apua; seica mú huáteu. A'íj mú jín a'ímej a'ujájpua'a me'íjna í Jasón, majta seica í ihuáamua'ame'en. A'íi mú mé huaja'ujájpua'a a'ímej jemi í mej tí'itij jín títetateí. Majta antijíihua miyen tíjín:

—Me'íjna i teteca í mej huá'ajaaxiejte'e nainjapua í teite í chaanaca japua, a'íj mú jín majta meri miyen u a'uvé'uju'un. ⁷Ajta a'íjna í Jasón, a'ii pu hui hua'ancuré'evi'iti í ruche. Camu té'aste í ye'irá jetze í ti tiu'uta'aíjtaca'a a'íjna í ta rey, a'íjna ti ayén ántehuaa tíjín César. Ayee mú tí'ixa ti nu'u hui seij a'íin pú'een í rey, a'íjna í ja'ati ti ayén ántehuaa tíjín Jesús. —Ayee mú tiu'utaxájtaca'a a'íime í mej a'ij pua'a tí'teteite.

⁸Mat'íj a'ímej huánamujri'i, jé'ecan pu a'ij pua'a hua'utá'a í huá'a tzajta'a í teite, majta í mej tí'itij jín títetateí. ⁹Aj pu í a'íin í Jasón, majta me'íjna í seica, tumin mú tiu'utá'a a'ímej jemi í mej títetateí mej mi hua'utátuaani caí ché'e miyen huá'aruure mat'j huá'uruu u mej huaja'uvé'ejajpua'a. Majta a'íime í mej títetateí, a'íi mú hua'utátuaa.

Mat'íj nu'u me'uun a'uté'uuca'a u Berea a'íjna í Pablo, ajta a'íjna í Silas

¹⁰Mat'íj mi me'ín huá'ihuaamua'a ca'anacan hua'uta'íteca'a me'íjna

í Pablo, majta me'íjna í Silas mej á'uciine tíca'ari tzajta'a a'ujna já'ahua'a chajta'a tí ayén téja'arájtehuaa tíjín Berea. Jíme'en mu'u me'uun a'ará'a, aj mú mi a'uteájrupi hua'atéyujta'a a'ímej í mej Israel jetze ajtémecan.

¹¹A'íime í mej Berea é'eche, jaítze'e mú rí'i naa tihuá'ajeeveca'a mecaí a'íime í mej Tesalónica a'uchéjme'ecaa. Naa mú rí'i tira'ancuré'a í niuucari. Tí'ij pí na'a nain xicaj tzajta'a, a'íi mú rahuauca'a í yu'uxari jetze mej mi ráamua'aree ti pua'a ayén tí'ayajna nusu caí a'ij tí tí'ixajtaca'a a'íjna í Pablo. ¹²A'íj mú jín mu'ití té'antzaahua, majta mu'ití í mej a'ímej jetze ajtémecan í griego. A'íi mú majta té'antzaahua í mé 'uuca í mej rí'i huajá'usejiraca'a temua'a naa. Ayee mú che'atá mena'a té'antzaahua í teteca.

¹³Majta a'íime í mej Israel jetze ajtémecan, a'íime í mej Tesalónica é'echejca'a, mat'íj ráamua'areeri'i tí a'íin Pablo tihuá'ixaa í niuucari tí jetzen rá'axa í Dios a'ujna Berea, mat'íj mi me'uun á'uju'un. A'íi mú majta ca'aníjra'a hua'utá'a í teite mej mi hua'utá'ajaaxiejvi'i. Jé'ecan mú huá'aniu'ucateca'a. ¹⁴Majta me'ín í huá'a'ihuaamua'a, a'íi mú caí á'atee; á'iyen mú raata'íteca'a tí Pablo á'ura'ani a'ujna tí e'leve'ástime í jaj tí ve'éé. Majta me'ín í Silas, ajta í Timoteo, a'íi mú a'uteájturaa a'ujna u Berea.

¹⁵Majta í mej Pablo jamuan a'ucíj, a'íi mú ya'uví'iti chajta'a jetze tí ayén téja'arájtehuaa tíjín Atenas. Majta á'iyen huaré'aci. Mehua'uta'ítaca'a me'íjna í Silas, majta me'íjna í Timoteo mej nu'u tiújseire'en ca'anacan.

Tí'ij Pablo a'uun a'utéveeca'a u Atenas

¹⁶Tí'ij Pablo aúche'e huá'achu'eve'eca'a a'ujna Atenas, jé'ecan pu tiniú'ucaca'a í ru jetze a'íjna jime'e ti hua'usefj í huá'a diosoi í mej á e'eré'ete'ecaa nainjapua a'ujna chajta'ana. ¹⁷A'íj pu jín, a'íin Pablo tihuá'a'ixaate'eca'a huá'a teyujta'a a'ímej í mej Israél jetze ajtéme'ecan, ajta a'ímej jemi í griego í mej Dios ná'amiche'e. Ajta tj na'a nain tujca'ari tzajta'a, a'íi pu tihuá'a'ixaate'eca'a a'ímej í mej me'uun a'uté'uuca'a a'ujna a'u mej tejé'tetu'araca.

¹⁸Majta me'uun seica a'uté'uuca'a í mej tiú'ujmua'ate a'ij mej tí'ixaxa'a a'íime í mej jee epicúreos, majta seica í mej tiú'ujmua'ate a'ij mej tí'ixaxa'a a'íime í mej miyen huataújmua'a tíjín estoicos. Mat'íj mi autéjhuii mej tiu'uxáj je'íhua. Mat'íj mi autéjhuii mej miyen tirá'ixaate'en me'íjna. Ayee mú seica ti'ixa tíjín:

—¿A'iné hui ti'ixa mi ti je'íhua ti'ixa?

Majta seica miyen ti'ixa tíjín:

—Xíee ayén hui tí'ita'ixaate'e se'íj jime'e í niuucari ti se'íj jemi é'eme'ecan í Dios.

Ayee mú tiu'utaxájtaca'a a'iné Pablo pu ayén tihuá'a'ixaate'eca'a a'íjna jime'e í Jesús, ajta a'íjna ti nu'u huatarúj huá'a tzajta'a í mi'ichite.

¹⁹Mat'íj mi ya'uví'iti a'ánna a'u mej e'etiújse'irihua'a jírj japua ti ayén téja'arájtehuuaa tíjín Areópago. Ayee mú tiraata'íhua'uri'i tíjín:

—¿Ni ri'írj tej iteen ráamua'aree mi pej hui jéjcuacan jín tí'itamua'ate?

²⁰¿A'iné petí'ita'ixaate'e ti'itij jime'e tej caí yaú'itie, tej caí ja'anáj ráanamujri'i? Ayee tu hui tí'ijxe'leve'e tej ráamua'aree a'ij ti huataújmua'a a'íjna í niuucari.

²¹Ayee mú a'íjna jín tiraata'íhua'uri'i, a'iné naími'i í mej Atenas é'eme'ecan, majta í mej se'íj chu'éjra'a japua é'eme'ecan í mej meri me'uun a'uchéjme a'ujna Atenas, camu mááj ti'itij avé'emua'areereca'a. A'íi mu'u pí namuajraca'a í ti jéjcuacan jín tihuá'a'ixaate'eca'a í niuucari.

²²Aj pu i Pablo huatéechaxi já'ita'a huá'a tzajta'a í mej e'etiújseire'eca'a a'ujna Areópago. Ayen tíjín:

—Mú'een mi sej teteca, Atenas sej é'eme'ecan, nain nu jín tí'iseij sej je'íhua huá'achu'eve'e í rudiojtemua'a. ²³Ayee nu hui tejá'amua'ixaate'e a'iné net'íj á'uche'ecane'e nehuá'aseijraca'a a'u ti na'a sej ye'utéchajtza se'íj í a'amua diosoi. Se'íj nu huase'íj ípuari japua ti jetzen té'eyu'usi'i ayén tíjín: “Tej r'íi tiraatá'an í Dios tej caí ramua'ate.” A'íjna sej caí ramua'ate, r'íi xu tiraatá'aca. A'ij nu xaa jín niyen tejámuaatá'ixaate'esin.

²⁴A'íjna í Dios ti raatétaahuaca'a i chaanaca tej japuan seijre'e, ajta nain jime'e ti ayén tí'iseijre'e, a'íi pu hui a'íin pú'een í ti tí'ajta na'íjmi'ic'e u ta japua, ajta na'íjmi'ic'e íyien chaanaca japua. Capu ayun che í Dios íyiu teyujta'a í mej rá'ajtaahuaca'a í teteca. ²⁵Capu ayén tiú'ujxe'leve'e mej raatévaire'en ti'itij jime'e ti tirá'aturaate'e a'iné a'íi pu ruse'íj hua'atá'aca na'íjmi'ica í teteca mej ruuri muá'ara'ani, mej ucayjáatiye'ican, ajta hua'atá'aca na'íjmi'ica tíj na'a ti'itij ti huá'aturaate'e.

²⁶Ayee pu Dios ráaruu mej se'íj jetze huanéj í teáata'a naími'i í teite mej mi nainjapua seijre'e íyien chaanaca japua. Ajta, a'íi pu hui raax'íepi'íntare a'achú

mej á'atijti'íren, ajta a'u mej a'uchéjme'eni. ²⁷Ayee pu Dios a'íjna jín huaríj mej mi ráahuauni me'íjna, mej mi miyen éeni'íci'e ráateuni. Mi ajta a'íin, capu a'achú a'ímuá mé'e é'eseijre'e itejmi jemi.

²⁸Ayee pu'u na'a tí'een a'íne' a'íj tu jetze ruuri í Dios, tej ti tiyen éene'e mé té'ujuhua'ane'en, tej ti tiyen huaté'uuca. Majta me'ín í mej tí'ichuicaca mú'ejmi tzajta'a, seica mú majta miyen che'atá mena'a tiu'utaxájtaca'a a'ij nej inee tejá'amua'ixaate'e. Majta miyen tijín: "Teen tu teajta yaújmua'ame'en pú'een í Dios."

²⁹'Ja'íne' teen tu yaújmua'ame'en pú'een í Dios, capu hui ayén tiraavíjte'e tej tiyen tí'imua'jca ti Dios ayén 'een t'j tí'it'j ti taavíjhua oro jime'e, nusu i plata jime'e, nusu tetej jime'e. Capu ayén 'een t'j tí'it'j í mej raatétaahuaca'a í teite a'ij mej ye'í tirájteu me'íjna jime'e í rumua'atzíira'a.

³⁰⁻³¹'A'ájná'imua, camu ramua'areereca'a í teite a'ij ti tí'ijxe'leve'e í Dios t'j na'a ti yú e'iré'ene. Ajta a'íin í Dios, capu ja'anáj hua'uxíjte a'ajná'imua. Mi ajta, íjii pu xaa, a'íi pu tihuá'ajjte'e na'íjmi'íci'e mej nu'u seicié tí'umua'ati í teite, a'íjna jime'e, ti Dios ari ayén tiraaxí'epi'intare se'j xicá'jra'a jetze ti jetzen hua'uxíjte'en na'íjmi'ica í mej yen a'uchéjme íiyen i chaanaca japua. A'íi pu hui huá'axijte'en a'íjna í ja'ati ti Dios ra'antíhua'u. Dios pu ari hua'utase'jra na'íjmi'ica í teite ti ayén ti'ayajna a'íjna jime'e ti ra'ajjáj huá'a tzajta'a í mi'ichite a'íjna í ja'ati. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Pablo.

³²Mat'íj ráanamua'jri'i ti Dios ra'ajjáj í mi'ichite tzajta'a a'íjna í

Jesús, seica mú rá'axieehuari'iraca'a.

Majta seica miyen tijín:

—Ayee tu tí'ijxe'leve'e pej pajtáhua'a titá'ixaate'en pe'íjna jime'e.

³³Aj pu í ajtá'raa í Pablo huá'a jetze. ³⁴Aru maúche'e mú seica í teite á'ujuhua'ane'e jamuan. Merá'antzaahua micu. A'ii mú me'ín pú'een, í mej huá'a tzajta'a a'uté'uuca'a a'íjna í Dionisio, í ti huá'a jetze ajtémecantaca'a a'ujna Areópago, ajta se'j í 'íita'a ti ayén ántehuaa tijín Dámaris, majta seica mú majta té'antzaahua.

T'íj nu'u Pablo a'uun a'utéveeca'a a'ujna u Corinto

18 Ajta á'iyen Pablo huirá'jraa a'ujna Atenas. Tí'iquí a'uun a'ará'a chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa tijín Corinto. ²A'uu pu yá'uteu se'j ti Israel jetze ajtémecan ti ayén ántehuaa tijín Aquila. A'uu pu é'eme'ecan a'ujna se'j chuéjra'a japua ti ayén téja'arájtehuaa tijín Ponto. A'ijna í Aquila, ajta a'íjna í íra'ara'an ti ayén ántehuaa tijín Priscila, a'íi mú me'uun e'eráaci a'ujna já'ahua'a se'j chuéjra'a japua ti ayén téja'arájtehuaa tijín Italia, a'íne' ayée pu tiú'uxe'leve'eca'a mej nu'u á'uciine me'újna a'íjna jime'e í hua'arey í romanos ti ayén á teja'uta'íteca'a mej á'uciine na'ími'í í mej Israel jetze ajtémecan.

Ajta a'íin í Pablo, a'íi pu u huaja'uvé'emuaareca'a. ³Pablo pu racú'une'epuaca'a í navij chi'ira'a. Ayee mú che'atá mena'a tí'imuari'eca'a a'ímej, a'íjna í Aquila, ajta a'íjna í Priscila. A'íj pu jín a'uteajturaa huá'a jamuan, ajta tí'imuari'eca'a huá'a jamuan a'íjna í Pablo.

⁴Nain xicá'jra'a jetze mat'ij pua'a ruse'upi, a'úu pu a'uteáru'ipiche'e huá'a teyujta'a, tihuá'a'ixaate'eca'a t'í'ij ayén éeni'ici'e hua'antimuá'itin a'ímej í mej Israél jetze ajtémecan, majta í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan.

⁵Mat'í'ij mi huirá'aci a'ujna u Macedonia a'íjna í Silas, ajta a'íjna í Timoteo. Mat'í'ij mi me'uun a'ará'a a'u ti a'utéveeca'a í Pablo, ti ajta jín antiújmua'areereca'a nain jime'e ti tihua'utá'ixaate'en í yu'uxari jetze. Naa te'ehauritiécan jime'e, a'í'ij pu tihuá'a'ixaate'eca'a a'ímej í mej Israél jetze ajtémecan, a'íjna jime'e ti Jesús a'í'ín pú'een í tevi ti Dios án yá'ujra í ípuari japua, a'íjna mej rachú'leve'eca'a.

⁶Majta me'ín, camu a'atzu raxí'eve'eca'a mej ráanamua. A'í'ij mú jín autéjhui mej a'ij pua'a tirájeeve. Aj pu i Pablo tiu'utéca'atzijxi í tiú'ujciixu mej mi ráamua'aree tijín ma'uté'ítzee í Dios jemi. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Mú'een xu pú'ene'e xá'aju'un t'í'ij mú'ejmi jetze rájveti í pua'íjzti. Nee nu hui ra'ará'aste ti tinaa'íjca. Ijii ti yú auca'ítí a'ame, huá'a jemi nu a'um'é'e na'ame í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

⁷Aj pu i huirá'jra u hua'atéyujta'a. Aa pu a'ará'a áa ti é'eche ja'ati ti ayén ántehuaa tijín Justo. A'í'ij pu raná'amiche'e í Dios, ajta a'uun é'echejca'a a'ájna vejl'i'a'u ti a'utéjvee í teyuu. ⁸Ajta a'í'ín í Crispo, í ti t'í'ajta u teyujta'a, a'í'ij pu rá'antzaahua í tavástar'a, majta miyen che'atá mena'a naími'i ti huá'a jamuan é'echejca'a a'íjna í Crispo. Majta seica í mej Corinto a'uchéjme'ecaa, mat'í'ij ráanamujri'i

í niuucari, jeíhua mú rá'antzaahua. Mat'í'ij mi huámuai'ivijhuaca'a.

⁹Aj pu i t'íca'imua, t'í'ij a'í'ín Pablo tí'imaaraca'a, a'í'ij pu raasej í tavástar'a. Ayee pu tiraata'ixaa tijín: —Capej tí'tziine'e. Paúche'e pej hui tihuá'a'ixaate'e pua'amé. Capej tépuaapua'aren. ¹⁰Nee nu mú'eetzi jamuan yé huatéjvee. Capu ja'ati timua'antiú'uuni'ira. Capu ajta ja'ati pua'íjzti muaatá'asin. Jéihua nu hui titeftestemua'a íiye chajta'a. —Ayee pu tiraata'ixaa í tavástar'a.

¹¹A'í'ij pu jín Pablo ayén a'uun é'etee seij nine'ira'a japuan já'ita'a a'ujna Corinto. Tihuá'amua'atejcaa a'íjna jime'e í niuucari ti jetzen rá'axa í Dios.

¹²Aru t'í'ij a'í'ín Galión a'uun tí'ivaire'eca'a tajtuhuan jime'e a'ujna ti ayén téja'arájtehuaa tijín Acaya, a'í'ime í mej Israél jetze ajtémecan, a'í'ij mú autéjhui mej tiníniu'ucacun me'íjna jemi í Pablo. Mat'í'ij mi ya'ujáj jueesi jemi. ¹³Aj mú mi miyen tiraata'ixaa í tajtuhuan tijín:

—A'íjna i teáata'a, a'í'ij pu hui huá'amua'itijca'a í teite mej mi miyen seicié tí'íjna'amiche'en í Dios. Aru capu hui ayén tihua'atá'aca í taye'irá mej miyen rijca.

¹⁴⁻¹⁵Pu'uri t'ín tiu'utaxáatache'e a'íjna í Pablo, t'í'ij a'í'ín Galión, ayén tihua'utá'ixaa a'í'imej í mej Israél jetze ajtémecan tijín:

—Casi'i mú'een, mi seij Israél jetze ajtémecan, ti pua'a hui amín ti'it'í'ij a'ij pua'a huáruu ti caí xí'epi'in, na'ari ti'it'í'ij huajé'ica ti huápi'i ruxe'leve'e, aj nu xaa niyen téja'amuanamuá'arache'en. Mí ajta caí a'iné a'ii pu'u jín ti'ixaa á'amua'ey'ira, ¿a'iquí huataújmua'a a'íjna? ¿Ni caí niuucari pú'een a'íjna? Ayee pu hui tiraav'ijte'e rujíimua'a seij mú'een

siyen ra'antipúa'ajte'en, a'iné canu nee raxí'eve'e nej raaxí'epi'intare'en ne'íjna i niuucari. —Ayeec pu tihua'utá'ixaa.

¹⁶Tí'ij i hua'irájtuaa á pua'acié a'ujna a'u mej e'etiújse'irihua'a í jueesi. ¹⁷Aj mú mi me'ín í mej i'ligriego, naími'i mú rajví'i me'íjna í Sóstenes í ti tí'aijta u teyujta'a. Matí'ij mi raatéevajxi a'ujna jemi í tajtuhuan. Mi ajta a'íjna í Galión, capu jetzen ruxe'eve'e já'araa a'íjna jime'e.

Tí'ij nu'u Pablo a'utéjche ti mú já'ahua'a a'atanén, ajta mú á'ayee

¹⁸Aúche'e a'atzu á'atee a'ujna Corinto a'íjna í Pablo. Tí'iquí hua'utateújte í ru'ihuaamua'a. Ajta á'iyen baarcu jetze ateájraa, ajta á'uraa jamuan a'íjna í Priscila, ajta a'íjna í Aquila. Matí'ij antáciine a'ujna já'ahua'a seij chuéjra'a japua ti ayén téja'arájtehuuaa tíjín Siria. Tí'ij caí xi u e'erájraa a'ujna u Cencrea, aj mú mi racaaye ti i ra'ará'asten tí'ti jime'e ti a'íin a'íjna jín te'ataújratziiri'i.

¹⁹Matí'ij mi me'uun a'ará'a a'ujna chajta'a ti ayén téja'arájtehuuaa tíjín Éfeso. A'u pu huaja'utéhui í Pablo a'íjna í Priscila, ajta a'íjna í Aquila. Aj pu i a'uun a'uré'ene a'ujna teyujta'a. Tihua'utá'ixaa a'ímej í mej Israel jetze ajtémecan í mej tíjse'irihua'a a'ujna. ²⁰A'íi mú raatajé ti nu'u jaítze'e á'ateevi'in. Mi ajta caí, capu ahuájca'ane.

²¹Aj pu i hua'utateújte. Ayen tíjín: —Ja'anáj nu'irén yé tanéjsin ti pua'a Dios naatá'an.

Aj pu i ajteájraa í baarcu jetze. Tí'iquí a'uun Éfeso á'uraa. ²²Tí'ij a'uun a'utaneec, chajta'a ti ayén téja'arájtehuuaa tíjín Cesarea.

Amuacaícan pu a'ánna a'ujnéj u Jerusalén. Tí'ij i hua'utateújte í mej tíjseij u teyujta'a. Ajta á'iyen, a'íin a'uun a'ucáane a'ujna Antioquía. ²³A'u pu a'atzu á'atee a'ujna. Aj pu 'i u e'erájraa. Aa pu a'atáneec a'u ti e'echájta'ajmee sexu'ijmé'e a'u mej a'uchéjme'ecaa í teite, seij chuéjra'a japua ti ayén téja'arájtehuuaa tíjín Galacia, ajtahua'a seij ti ayén téja'arájtehuuaa tíjín Frigia. A'íi pu ca'aníjra'a hua'atá'acare'e naíjmi'ica í mej té'atzaahuatée'e.

Tí'ij nu'u Apolos tihua'utá'ixaa í niuucari jime'e a'ujna Éfeso

²⁴A'íjna xicáara'a jetze, seij pu á e'iré'ene ti Israel jetze ajtémecan. Ayeec pu ántehuaa tíjín Apolos. A'u pu é'eche a'ujna chajta'ana jetze ti ayén téja'arájtehuuaa tíjín Alejandria. Jé'ecan pu raayí'tihua'a ti tihua'utá'ixaate'en í niuucari jime'e. Ajta temua'a tiraayí'tihua'a a'ij ti ye'í huataújmua'a í ti té'eyu'usi'í í yu'uxari jetze. ²⁵Naa pu tiú'umua'atejcaa a'ij ti tí'ijxe'eve'eca'a í tavástarara'a. Tiu'utaxájtaca'a a'ujca'anéecan jime'e, ajta ti temua'a naa rí'i tiu'utániuuni a'íjna jime'e í Jesús. Ajta a'íj pu'u mua'areereca'a a'íjna í ti jín Juan hua'utámua'i'ihuaca'a.

²⁶A'íi pu a'íjna jín a'utéjche ti tihua'utá'ixaate'en u teyujta'a a'ujca'anéecan jime'e. Matí'ij me'ín ráanamuajri'i a'íjna í Priscila, ajta a'íjna í Aquila, a'íi mú raatá'ineec ti huaja'uvé'emuaare a'ujna a'u mej é'eche. A'u mú rá'tiiri'i jaítze'e a'ij ti tí'ijxe'eve'e í tavástarara'a.

²⁷Ajta tí'ij ari á'uyé'imi'ica'a a'ujna já'ahua'a Acaya a'íjna í Apolo, a'íi mú ihuáamua'ame'en ca'aníjra'a

raatá'a. Aj mú mi tihuaja'uta'íti'iri'í í ru'íhuaamua'a í mej a'uun é'eché mej nu'u naa temua'a tira'ancuré'evi'itin. Tí'ij a'íin Apolos a'uun a'ará'a a'ujna Acaya, jé'ecan pu hua'utévai ti Dios hua'utá'a ruxí'evi'ira'a jime'e mej rá'antzaahuaté'en. ²⁸A'ujca'anéecan jime'e pu hua'utéemua'iti í teite a'ímej tzajta'a í mej Israel jetze ajtémé'ecan. A'íjna yu'uxari jetze pu tíhua'utasejrate ti Jesús a'íin pú'een í ti nu'u Dios án yá'ujra í ipuari japua.

Tí'ij nu'u Pablo a'uun

19 Tí'ij a'íin Apolos a'uun a'utéveeca'a a'ujna Corinto, Pablo pu a'ánna imuá a'utéene mu'utzitá japua. Tí'ijtá'í a'uun a'ará'a a'ujna Éfeso. U pu huajá'uteu seica í mej té'atzaahuaté'e. ²Ayee pu tíhua'uta'íhua'uri'í tijín:

—¿Ni cá huatéajturaa mú'ejmi tzajta'a í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios setí'ij rá'antzaahua?

Matí'ij mi miyen tiraata'ixaa tijín:

—Catu xaa teen mé'e yé'enamuajraca'a í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios.

³Aj pu i Pablo ayén tíhua'uta'íhua'uri'í tijín:

—¿A'ataani niuucajtze'en jín xáamuai'ivijhuaca'a?

Matí'ij mi miyen tiraata'ixaa tijín:

—A'íj ti niuucajtze'en jín huatámua'íhuaca'a a'íjna í Juan teecan.

⁴Pablo pu ayén tíhua'utá'ixaa tijín:

—Juan pu hui huá'umuai'íhuaca'a í teite a'íjna jime'e mej mi seicié tiú'umu'a'ati í ru tzajta'a. Mi ajta, a'íi pu huá'a'ixaate'eca'a mej nu'u té'antzaahuaté'en jemin í ti auj uvé'enejsin méjca'í huáyee. A'íi pu hui a'íin pú'eene'e a'ame í Jesús, í ti Dios án yá'ujra í ipuari japua.

⁵Matí'ij ráanamujri'í, aj mú mi huámua'í'ivijhuaca'a niuucajtze'en a'íjna í Jesús. ⁶Ajta, jíme'en pu'u a'íin Pablo hua'avé'emuari'exi án huá'amu'uutzé'e, aj pu i a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios huatasejre huá'a tzajta'a. Matí'ij mi autéjhui mej tiu'uxáj niuucari jime'e mej cá xi raayí'itihua'a, majta mej tiu'utaxá í Dios jetze me'ecan. ⁷Ayee mú ará'axcaa cumu tamuáamuata'a japuan hua'apua í teteca.

⁸A'ateevi'í a'achú cumu huaíca máxcira'í ti a'íin Pablo á'uche'ecane'e hua'atéyujta'a. A'u pu tihuá'a'ixaate'eca'a a'ujca'anéecan jime'e. Ajta hua'atémua'itijme'e í teite a'íjna jime'e í ti Dios tí'ajta íyen chaanaca japua, ajta u ta japua.

⁹Mi majta seica, camu jíme'en tiu'utá'a í ruxiéjniu'uca mej ráanamua í niuucari ti jíme'en tihuá'a'ixaate'eca'a. Camu ché'e rá'antzaahuaté'ecua'a sino ayé mu'u a'íj pua'a tí'ixajta'a í teite tzajta'a. Tí'iquí a'íin Pablo avé'eraa huá'a tzajta'a.

Tí'iquí seica í mej té'atzaahuaté'e, a'ímej pu a'uví'iti a'u mej tihuá'umu'a'aten, a'ujna já'ahua'a chí'ira'an jetze a'íjna ti ayén ántehuaa tijín Tiranno. A'u pu tihuá'a'ixaate'eca'a nain xicájra'a tzajta'a. ¹⁰Ayee pu teuumé'eca a'achú cumu hua'apua nine'ira'a ti a'íin Pablo ayén tihuá'amua'atejca'a. A'íj pu jín naími'í í mej me'uun a'uchéjme'ecaa a'ujna Asia, naími'í mú ráanamujri'í í niuucari ti jetzen rá'axa í tavástar'a, a'íjna í Jesús, naími'í í mej Israel jetze ajtémé'ecan, majta í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan.

¹¹Ajta a'íin í Dios, ve'ecán pu jín rí'í huá'uruu í teite a'íjna jetze

í Pablo mej mi naími'i naa rí'i te'utasejra í Dios jemi. ¹²Tíj ajta a'fjna í pañuura'an a'fjna í Pablo, ajta a'fjna í cíxuri ti jín avé'ujji'ici'e, ti pua'a nu'u ja'ati huá'a japua án teja'upítira'ani a'ímej japua í mej tí'icucui'i, aj mú nu'u mi huarúj naími'i, ajta nu'u hua'utamuarí í tiyaaru'u í mej huá'a tzajta'a seijre'eca'a a'ímej í teite.

¹³⁻¹⁴Majta seica í mej Israél jetze ajtémecantaca'a í mej á'ujjuhua'ane'e a'u ti na'a mej a'uchéjme'ecaa, a'íi mú huá'amuarite'eca'a í tiyáaru'use í mej huá'a tzajta'a seijre'eca'a í teite. Méjxe'eve'eca'a mej miyen huárini níuucare'ara'an jime'e í Jesús.

Ayee mú che'atá mena'a tí'ijxe'eve'eca'a ja'ati tí'yaujmua'a ti Israél jetze ajtémecantaca'a mej raatamuárite'en í tiyaaru'u ti tevi tzajta'a seijre'eca'a. Ayee mú ará'axcaa aráhua'apua a'íme í yaújmua'ame'en a'fjna í ja'ati ti tihuá'ajjte'e í mej tí'ivaire'e u teyujta'a. Ayee pu ántehuaaca'a a'fjna í ja'ati tíjín Esceva. Mat'íj mi me'ín yaújmua'ame'en miyen tiraatajé í tiyaaru'u tíjín:

—Ayee nu hui tejá'amua'ijte'e ne'fjna jetze me'ecan a'fjna í Jesús í ti jetzen me'ecan tí'ixa í Pablo.

¹⁵Aj pu i ayén tiu'utaniú a'fjna í tiyaaru'u tíjín:

—Néjmua'ate hui ne'fjna í Jesús, neajta ne'fjna í Pablo. Ari mú'een, ¿a'atéenni sej pírici?

¹⁶Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a, aj pu 'i a'fín tiyaaru'u ca'anacan huá'a jetze rájve. A'fj pu jín hua'utéemua'iti. Jé'ecan pu hua'utéevajxi. Majta me'ín, ca'anacan mú huiráaci, memuámua'avijmé'e, meti'ipuaíjti'ihuajmé'e. Mat'íj mi

huataúruu. ¹⁷Majta í mej me'uun é'echejca'a me'újna Éfeso, naími'i mú ráamua'areeri'i ti tí'itfj huá'uruu a'íme í mej Israél jetze ajtémecan, majta í mej seij chuejra'a japua é'eme'ecan. A'fj mú jín tiu'utátziin naími'i. Mat'íj mi rí'i tiraatá'a í tavástara'a, a'fjna í Jesús.

¹⁸Majta mu'íiti í mej té'atzaahuat'e, a'íi mú u a'uvé'uju'un mej tiraataxáj mé jéjre'e tí'iti jime'e ti a'ij pua'a een í mej jín meri auteájturaa, tí'itfj ti na'a í mej a'ij pua'a huarfj.

¹⁹Majta í mej tí'ichahuaara, u mú teja'ará'í'ipi í tiú'ujyu'uxari. Aj mú mi tiu'utaíj, meti'isefiraca'a í teite. Mat'íj raaté'itíee a'achú tfj na'a caj tí'ijnajcheca'a a'fjna í yu'uxari, ayée pu ará'a a'achú cumu muáacua jetze ví'ira'a í plata. ²⁰Ayee pu ca'anín jín tí'ijnamuajre'eca'a í niuucari ti jetzen rá'axa í tavástara'a, ajta méyee, ajta nainjapua mú ráamua'areeri'i.

²¹Tí'ij ayén tiu'uríj. Tí'iquí Pablo raax'í'epi'íntare ti i u huaja'uvé'emuaare a'ujna Macedonia, ajta a'ujna Acaya, ajta tí'ij a'ájna á'ume'en u Jerusalén. Ajta ti nu'u, a'ánna huajá'umuaaren a'ánna Jerusalén, ruxe'eve'e pu nu'u a'ame ti a'uun á'ume'en a'ujna Roma. ²²A'fj pu jín hua'apuaca huata'íteca'a í mej ravaire'e, a'fjna í Timoteo, ajta a'fjna í Erasto mej mi á'ucine a'ujna Macedonia. Ajta a'fín í Pablo, a'úu pu aúche'e a'uteájturaa a'ujna u Asia.

Mat'íj nu'u mi autéjhui mej tiu'uritzite'en me'újna u Éfeso me'fjna í teite

²³A'fjna xicájra'a jetze, jeíhua mú huataníniu'ucacuca'a í teite me'fjna jime'e ti huatasejre í hua'aye'ira í mej té'atzaahuat'e. ²⁴Seij pu a'fín

pu'eene'e ti ayén ántehuaa tijín Demetrio. A'fí pu chí'ij ta'ahuaca ti cflieen ti plata rumua'atf. Ayee pu éene'en ta'ahuaca pu tǵ dioosi ti huá'achi'i. Ayee pu ántehuaa a'fjna í hua'adioj tijín Artemisa. Jéihua pu huá'amua'itici í mej jamuan tí'imuari'eca'a. ²⁵Huá'ajsej a'fmej í mej jamuan tí'imuari'eca'a, ajta seica í mej miyen che'atá mena'a tí'imuari'eca'a tí'itij jime'e. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Teteca, mú'een xu ramua'aree tej temua'a naa tí'ijmua'itici í tumin tel'fjna jime'e tej tí'imijhuaca. ²⁶Temua'a xu tí'ijmua'aree, seajta ranamua se'fjna í Pablo, a'fí pu tejá'uxajtan ti a'fmej í dioosi a'úu mé é'esejre'e u teyujta'a, teteca mú huá'ata'ahuaca. Camu nu'u dioosi pírici. A'fj pu hui jín ari jeíhua hua'utéemua'iti í teite í mej miyun me'ecan Éfeso, ajta nainjapua a'uun ti huatacá'a tǵ na'a u Asia.

²⁷Jé'ecan pu a'ij pua'a tí'iruure, a'iné ayée pu hui tiu'utári'iriistari tej jeíhua tejá'urieeni í tej jín tí'imijhuaca. Ajta a'fjna jime'e í tatéyuu ti tzajta'an huiirájvee í radioj ti ve'ée, a'fjna í Artemisa, ayée pu tiu'utári'iriistari mej hui caí ché'e miyen tí'ijna'amiche'en. Majta, camu ché'e raatax'íeve'esin í ti ve'ée a'fjna í díos í mej raná'amiche'e nainjapua a'uun ti huatacá'a tǵ na'a u Asia, ajta tǵ na'a íiyen chaanaca japua. —Ayee pu tihua'utá'ixaa.

²⁸Mat'íj ráanamujri'i me'fjna, jé'ecan mú huataníniu'ucacuca'a. Ma'utéjhuii mej téjijhuajmé'e. Miyen tijín:

—Huápi'i pu hui ve'ée a'fjna í Artemisa, Éfeso ti é'eme'ecan.

²⁹Ca'anacan mú a'uva'jtzime'e. Mat'íj mi huaruáachijmé'e naími'i.

Me'uun a'uteájrupi u teyujta'a. Mat'íj mi teite huavívi'i a'fmej í mej hua'apua, a'fjna í Gayo, ajta a'fjna í Aristarco, í mej Macedonia é'eme'ecan. A'fí mú á'ujujhua'ane'e jamuan a'fjna í Pablo. Mat'íj mi huaja'ujájpua'a a'ujna chí'ta a'u mej e'etiújse'irihua'a í teite.

³⁰Ajta a'fín í Pablo, a'fí pu ayén tí'ijxe'eve'eca'a ti ajta a'fín a'uun a'uteárate. Majta me'fín í mej té'atzaahuate'e camu tiu'utá'a ti uteárate. ³¹Majta seica í mej tí'ajta a'ujna Asia, í Pablo ti huá'ihuaara'a, a'fí mú miyen tiu'utaxájtaca'a tijín: —Ché'e nu'u caí a'uteáru'ipiche'en a'ujna chí'ta.

³²Majta a'fmej í teite, ayée mú mauj títetéjijhuajmé'e. Seica mú seicié tí'itejijhuaca'a. Majta seica seicié. Majta já'ita'a mú ará'axcaa í mej caí ramua'areereca'a a'ij mej 'een jín téjijhuajmé'e, majta camu ramua'areereca'a a'ij mej 'een jín tíújsej. ³³Majta me'fín í mej Israel jetze ajtéme'ecan, seica mú miyen ca'aníjra'a tiraatá'a ti a'fjna í Alejandro tihua'utá'ixaate'en í teite. Mat'íj mi seica ayeuutáxi a'u mej e'evé'enejne'e í teite. Majta seica miyen tira'arájee a'ij ti ye'í huá'arini. Ajta a'fín í Alejandro, a'fí pu rumuájca'a jín hua'utá'ijmíjri'i mej caí ché'e tí'ixajta. A'fí pu ayén tí'ijxe'eve'eca'a ti huá'a japua huatániuni a'fmej í mej Israel jetze ajtéme'ecan.

³⁴Mí majta í teite, mat'íj ráamua'areeri'i ti a'fín Israel jetze ajtéme'ecan, naími'i mú jíjhuaca'a a'achú cumu hua'apua hora. Miyen tijín:

—Huápi'i pu ve'ée, a'fjna í Artemisa ti Éfeso é'eme'ecan.

³⁵Ajta a'fín í tí'iyu'uxaca, a'fí pu xaa hua'utá'ijmíjri'i mej nu'u

caí ché'e tí'ixajta. Aj pu i ayén tihua'utá'ixaa í teite tíjín:

—Mú'een teteca, Éfeso sej é'eme'ecan, naími'i í teite í mej íyien chaanaca japua seijre'e, naími'i mú hui ramua'aree tej iteen antítamua'aree te'íjna jime'e tej ráacha'íin í teyuu ti tzajta'an urájca í dios ti ve'ée, a'íjna í Artemisa, ajta a'íjna í tetej ti u e'icájve u ta japua. ³⁶Capu a'íj tí'iri'iri ti ja'ati rá'axiehuari'ira a'íjna. Xaatapuá'ajta mi sej téjijhua. Caxu hui ti'itíj mua'aree a'íj sej ti'itíj ruure.

³⁷Mú'een xu yé huavé'evi'iti se'ímej í teteca íyiu chí'ita, se'íjna í Gayo, seajta se'íjna í Aristarco. Majta me'ín, camu hui ja'anáj tiu'unáhua u teyujta'a, camu majta a'íj pua'a ti'ixa í tadío jemi.

³⁸Tí pua'a hui a'íin Demetrio, majta í mej jamuan tí'imuari'e, ti pua'a ja'ati huá'ajaxiejvi'ira, te'entácuuni'i a'ujna í jueesi mej e'iráati. Miché'e me'ín me'uun e'ehua'íjniuste'en.

³⁹Ajta ti pua'a mú'een ti'itíj jín setiú'ujcha'íire'e, rujíimua'a xu raaxí'epi'íntare'en a'íj ti ti'itíj jín ti'itá'aca í yu'uxari jetze. ⁴⁰Ayájna tetíj een, ayée pu hui tiu'utací'ipe mej téjmi jetze te'ujpuá'ajte'en me'íjna jime'e, a'íj tej ti'itíj huáruu íyie chajta'a tej tiyen tí'ta'ítziite'e. Ti pua'a miyen me'íjna jín téjmi jetze te'ujpuá'ajte'en, capu ti'itíj mé'e já'ahua'a tej tiyen tiu'utá'an í mej jín taatátuaani. —Aye pu tihua'utá'ixaa a'íjna ti tí'iyu'uxaca.

⁴¹Tí'íj antipua'areca'a ti ti'ixa, a'íi pu hua'irá'iteca'a í teite.

Tí'íj nu'u Pablo a'uun a'atanéj u Macedonia, ajta u Grecia

20 Tí'íj antipua'areca'a í mej hua'úritziite, Pablo pu

hua'utajé í mej té'atzaahuatete ti ij a'íin a'atzu ca'aníjra'a hua'utá'an mej mi caí ruxieemíjete. Aj pu i hua'iré'echuuiixi seij ajta seij, ajta hua'utateújte. Tí'iquí á'uraa u Macedonia.

²Nainjapua pu huá'umuaareca'a matíj mena'a titeechéejme'ecaa a'íimej í í'ihuaamua'ame'en. Jé'ecan pu ca'aníjra'a hua'utá'a a'íjna jime'e í ti jín tihua'utá'ixaa. Ajta á'iyen, a'uun a'ará'a a'ujna u Grecia. ³A'u pu ayén á'atee a'achú cumu hua'íca máxcira'i.

Tí'iquí atéye'imijca'a í baarcu jetze ti i antára'ani a'ujna Siria. Majta a'íime í mej Israél jetze ajtéme'ecantaca'a, a'íi mú miyen tiraaxí'epi'íntare mej me'uun ye'it'échu'eve'en juye jetze ti jetzen huaméj.

Ajta a'íjna í Pablo, tí'íj nu'u i ráamua'areeri'i. Tí'iquí ayén tiu'utaxájtaca'a tíjín niché'e huaré'ara'ani nej ni ne'uun a'uré'enen u Macedonia. ⁴A'íi mú a'ucíj jamuan, a'íjna í Sópater ti yaujra'an pú'een a'íjna í Pirro. A'u pu é'eme'ecan a'íjna í Sópater u Berea. A'íi mú majta a'ucíj a'íjna í Aristarco, ajta í Segundo, í mej Tesalónica é'eche. Gayo pu ajta á'uraa a'uun ti Derbe é'eme'ecan. A'íi mú majta a'ucíj a'íjna í Timoteo, ajta a'íjna í Tíquico, ajta Trófimo. A'u mú é'eme'ecan a'u ti huatacá'a u Asia.

⁵A'íi mú í ta'ihuaamua'a án e'ejrá'aseca'a. Majta me'ín, a'úu mú nu'u taje'echu'eve'e muá'aju'un itejmi a'ujna chajta'a u Troas. ⁶Teajta iteen, tí'íj te'upuá'areca'a í mej tiu'uyé'este me'íjna jime'e í mej racua'aca í pan ti caí levadura ranaxca, a'úu tu e'eráaci a'ujna Filipos í baarcu jetze. Anxíj xicaj tu jetze a'ará'a a'ujna Troas.

A'uu tu huajá'uteu í seica. Teajta iteen, a'úu tu á'atee aráhua'apua xicaj.

Tí'ij nu'u Pablo a'uun a'atanéj u Troas

⁷Tí'ijtá teja'uré'ene í sefj xicájra'a jetze, a'fí mú tiújseij mej mi hua'uré'e'í'ipi'ite'en í pan. Ajta a'fí pu tihua'umuá'ate a'fjna í Pablo. A'iné ayée pu tiú'uxe'eve'eca'a ti á'ura'ani í sefj xicájra'a jetze ti ra'ité'ase, aúche'e pu tihuá'a'ixaate'eca'a ajta já'ita'a t'ca'imua.

⁸A'uu mú tiújseij a'ánna imuá cuaartu jetze, ti tiú'ujhuaica. An pu ú'utaaca jeíhua í cantiira'a. ⁹Ajta a'úu pu huiracatii temuajj ti ayén ántehuaaca'a tijín Eutico. An pu ave'eré'eyeijxi ti anacun.

Ajta a'fín í Pablo, jeíhua pu tihuaú'ixaa. Jé'ecan pu á'atee ti tihuá'a'ixaate'e. A'fj pu jfn huamuá'itiche í cutzi jime'e a'fjna í Eutico. Aj pu í ticu. Cuj pu ancuré'ejvej ti tiú'ujhuaica jetze í chí'ij. Mat'fij mi ra'ajjáj m'í'ichican.

¹⁰Aj pu í acájraa a'fjna í Pablo. Tí'ij í ra'avé'evii a'fjna í temuajj tí'irí m'í'ichi. Tí'iquí ru'huaamua'a ayén tiu'utá'ixaa tijín:

—Caxu tí'titziine'e. Aúche'e pu hui ruuri.

¹¹Aj pu í ajtahua'a antíraa í chí'ij jetze. Hua'uré'e'í'ipi'ite í pan. Mat'fij mi ráacua. Temua'a pu tiu'utáxa'ii ti tihuá'a'ixaate'e. Tapuá'arijme'eca pu á'uraa. ¹²Ajta a'fín í temuajj, ruurican mú a'uví'iti. Jé'ecan mú naa tiu'utaújtemua'ave.

Tí'ij nu'u í u a'ajrájraa u Troas, ti nu'u í a'uun e'ará'asti u Mileto

¹³Teajta iteen, ta'anáat'e tu á'uju'un. Tet'fij ti baarcu jetze atéeci. A'uu tu a'ará'a te'újna Asón, tej ti

ye'erávi'itin te'fjna í Pablo, a'iné ru'icán pu e'eráye'imijca'a. ¹⁴Tet'fij ráateu te'fjna í Pablo te'újna Asón, tí'iqui ta jamuan ateájraa í baarcu jetze. Tet'fijta ti a'ucfj a'ujna já'ahua'a u Mitilene. ¹⁵A'uu tu huiráaci.

Yee ruijmua'ate'e yee tu antacj után pújme'en. A'uu tu vejli'i e'ejtenee a'utí e'eráahuachi ti ayén téja'arájtehuaa tijín Quio, tet'fij ti sefj jetze í xicaj te'uun antanéj te'újna Samos. Yee ruijmua'ate'e yee a'uun tu a'ará'a a'ujna chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa tijín Mileto.

¹⁶Ayee tu huarfj a'iné Pablo pu raax'í'epi'intare ti caí a'uun a'atanén a'ujna Éfeso. Capu ajta e'etéerimi'ica'a a'ujna a'uun ti huatacá'a u Asia. Ca'anacan pu u a'uránejmí'ica'a a'ujna Jerusalén, ti pua'a nu'u í'irí'iristan tej te'uun a'uté'uuca'a mat'fij tí'iyesten me'fjna jime'e mej ra'utámua'aree ti ari ayén teuumé anxfj tamuáamuata'a xicaj.

A'ij ti nu'u Pablo tihua'utá'ixaa a'fmej í vaujsi í mej me'uun é'eme'ecan u Éfeso

¹⁷A'uu pu a'utevée u Mileto, tí'ij Pablo hua'uta'ajtaca'a mej u a'uvé'uju'un í vaujsi í mej huá'a jetze ajtémecan a'fmej í mej tiújse'irihua'a a'ujna u Éfeso. ¹⁸Mat'fij mi me'ín vaujsi á e'iré'ene. Aj pu í ayén tihua'utá'ixaa tijín:

—Mú'een xu ramua'aree a'ij nej yé tiu'utéjvee netfj nena'a amuacaícan nej yé ra'áa íye Asia. ¹⁹Ayee nu hui tí'ijvairé'e í tavástara'a tzáahuati'ira'a jime'e. Canu á'antzaahuat'e ne'fjna jime'e sino nehuányeinixi ne'fjna jime'e nejá'amuacha'ij. Neajta, jeíhua nu tiu'utése ne'fjna jime'e mej a'ij pua'a tinaatajé.

²⁰Canu ja'anáj á'atura nej caí tejá'amua'ixaate'e ti'itij ti amuaatéva'iri mú'ejmi.

Netejá'amua'itii ne'újna tējuja'ta, neajta ne'újna á'amuaache.

²¹Netihua'utá'ixaa ne'ímej í mej Israél jetze ajtémecan, neajta ne'ímej í mej seij chuejra'a japua é'eme'ecan, ti ayén tiú'ujxe'eve'e mej seicié tiú'umuati í Dios jemi, majta rá'antzaahuat'en me'íjna í tavástar'a í Jesús a'íjna ti Dios án yá'ujra í ipuari japua.

²²Tíj ajta íjii, a'úu nu hui Jerusalén a'umé'e na'ame ne'íjna jime'e ti a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ayén tinaata'aíj. Canu xáahuí ramua'aree a'ij ti ti'itij mu'u ne'jé'eruuren.

²³A'ij nu'u xaa mua'aree, ti a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios amuacaícan ayén tinaatá'ixaa yee a'u ti na'a ti huachá'ajme, a'úu mú nu'u ne'iteánajsin. Ayee nej nu'u tirajpuaitzi na'ame.

²⁴Capu amín a'ij, capu ne jetze ruxe'eve'e ineetzi. Ajta netevi, capu ti'itij ranajche ineetzi jemi. A'ii nu'u hui niyen tí'ijxe'eve'e, nej ra'antíci'iti nej huára'ani íiyen chaanaca japua, neajta ra'ará'asten ne'íjna jime'e í Dios ti ayén tinaa'íjca nej tihua'utá'ixaate'en í teite í niuucari jime'e ti jetzen rá'axa í Dios, tí'ij a'íin tihua'utá'uuni'í rux'évi'ira'a jime'e.

²⁵Mí seajta mú'een, nej á'amujemi á'uche'ecane'e á'aye'í, neajta já'amua'ixaate'e jíme'en í Dios ti nainjapua tí'ajta, íiyen chaanaca japua, ajta u ta japua. Ayee nu tí'ijmua'aree sej caí ché'e ja'anáj nesejran ineetzi. ²⁶⁻²⁷A'íj nu jín niyen tejá'amua'ixaate'e íjii, ti pua'a ja'ati yá'urieeni í rux'éjniu'uca í Dios jemi, capu Dios ne jetze rapua'ajte'e, a'iné canu ja'anáj raatapuá'ajtaca'a nej

tejamuá'ixaa í niuucari, sino nain nu tejamuá'ixaa a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios.

²⁸R'í'í xu'u mú'een mi ru tzajta'a. Seajta r'í'í xu'u huá'a jetze a'ímej í teite Dios ti tejámua'íjca. Setá'aj huá'ucha'íin naíjmi'ica í mej tiújse'iri í Dios jemi, í ti huá'unanai í rutevij jime'e a'íjna í Jesús.

²⁹Ayee nu nee tí'ijmua'aree netí'ij á'ura'ani, seica mú a'uvé'uju muá'aju'un mú'eetzi tzajta'a mej miyen 'een matíj íira'ave tite'uteáru'ipi huá'a tzajta'a í ye'emuaate. Camu tíhua'utá'uuni'ira í mej té'atzaahuat'e. ³⁰Majta seica mú a'amua tzajta'a huatasej're'esin. Hua'itzi mú jín tejá'amua'aten mej mi amujseire'en mú'ejmi í ru jemi.

³¹Naa xu'u r'í'í mú'een. A'íj xu autámua'aree, ti'iri ayén teuumé huaíca nine'ira'a nej tejá'amua'ixaate'e seíj neajta seíj nain tújca'ari tzajta'a, nain tíca'ari tzajta'a, niyen ni te'icányé'ine'e a'amua jime'e.

³²Neajta íjii, netejá'amua'íjcate'e í Dios jemi, ne'íjna jime'e í niuucari ti jetzen rá'axa a'achú ti caj titaatapuajve'esin í Dios. A'íjna í niuucari pu amuaatá'asin í ca'aníjra'a, ajta amuaatá'asin sej a'uté'e xá'ara'ani huá'a jamuan í ti Dios rusej' hua'avé'ejajpuaca'a.

³³Canu ja'anáj niyen tí'ijxe'eve'eca'a nej ra'ancuré'an huá'a tumin, canu neajta í tihuá'aciixu a'ímej í ne'ihuaamua'a. ³⁴Ayee xu hui seajta tí'ijmua'aree nej huaténvai nemuajca'a jíme'e, neajta niyen che'atá nena'a tihua'utévai a'ímej í mej nej jamuan á'ujjuhua'ane'e.

³⁵Nain nu hui jín tiu'umuáriej, neajta nu amuá'itii'iri'í ti ayén tiú'ujxe'eve'e a'íjna jime'e tej hua'utévaire'en í mej caí a'ij tí'ijviicua'í.

'Mú'een xu seajta siyen tira'utámua'aree a'ij ti tiu'utaxájtaca'a í Jesús tijín: “Jaítze'e pu r'íí rutémua'ave'e a'ijna í ti ti'itá'aca caí a'ijna í ti te'encuré'aca.” —Aye pu tihua'utá'ixaa a'ijna í Pablo.

³⁶Tí'ij ayén tihua'uta'ixáate'e, aj pu i Pablo títunutaca'a huá'a jamuan a'ímej í vaujsi. Ajta raatéjhua'u í Dios jemi. ³⁷Nafími'i mú ru'iré'echuixi, majta tiujyeínejraa. ³⁸A'ii pu a'íin pú'een í niucari ti raataxájtaca'a ti jaítze'e a'ij pua'a hua'utá'a yee mej nu'u caí ché'e ja'anáj mé'e yé'eseijran. Aj mú mi u á'uju'un jamuan a'u ti e'eteájraa í baarcu jetze.

Tí'ij nu'u a'íin Pablo á'uraa a'ujna u Jerusalén

21 Tetí'ij ti á huaja'uhuá'axi í ta'ihuaamua'a, tetí'ij ti atéeci í baarcu jetze. Aj tu ti antac'ij a'ujna u Cos. Yee ruijmua'ate'e yee tu te'uun a'uráane te'újna Rodas. Teajta te'uun huiráaci, tetí'ijta ti te'uun a'uráane a'ujna u Pátara. ²A'uu tu ti se'ij á'uteu í baarcu ti Fenicia a'umé. A'ij tu jetze atéeci. Tetí'ij ti a'uc'ij.

³A'uu tu aujú'ucaa tetí'ij raase'ij á ti e'eráhuachi. Aye pu teja'arájtehuua tijín Chipre. A'uu tu taútata'a pújme'en ajcáane, mú tu á'uju'un tena'a ajta a'ujna u Siria. A'uu mú te'irátuaaxi í ijca ti tiú'utisime'e í baarcu. A'ij tu jín acáaci. Aye pu teja'arájtehuua a'ujna tijín Tiro.

⁴A'uu tu ti huá'uteu í ta'ihuaamua'a. A'uu tu ti huá'a jamuan a'uteájturaa aráhua'apua xicaj jetze. Aj pu i xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, ti'it'ij hua'utá'ixa a'ímej. A'ij mú jín raatá'ijmijraaca ti nu'u caí á'ura'ani a'ijna í Pablo a'ujna Jerusalén.

⁵Tí'ij teja'uré'ene aráhua'apua xicaj jetze, aj tu ti a'uc'ij. Nafími'i

í mej té'atzaahuate'e, majta í mej hua'atévi'itin, majta í huá'ayaujmua'a, a'úu mú tajaútuuaa ti ja'u'ástimee chajta'a jetze. A'uu tu títunutaxi ja'apua'ri japua, tej ti raatéjhuauni í Dios jemi. ⁶Tetí'ij ti hua'utateúte'e, aj tu ti atéeci í baarcu jetze. Majta me'ín í mej á taje'evá'atuaa, a'úu mú huaré'aci.

⁷Tetí'ij huiráaci te'újna Tiro, teuche'e tu huajú'ucaa baarcu jetze. Tetí'ij ti te'uun a'ará'a te'újna Tolemada. Tetí'ij ti hua'utateújte í ta'ihuaamua'a. Teajta te'uun huá'a jamuan a'uteájturaa sei xicaj. ⁸Yee ruijmua'ate'e yee pu á'uraa í Pablo. Teajta iteen i tej jamuan á'ujujhua'ane'e, teajta tu jamuan a'uc'ij. Tetí'ij ti aitac'ij a'u ti pújme'en, chajta'a ti ayén teja'arájtehuua tijín Cesarea.

A'uu tu a'ará'a áa ti é'eche a'ijna í Felipe ti tejá'uxajtan teite tzajta'a. A'ii pu a'íin pú'een se'ij í mej aráhua'apua ará'ase í mej tí'ivaire'e u teyujta'a. A'uu tu a'uteájturaa te'újna jamuan í Felipe. ⁹Muáacuaca pu tiyaúumua'a júucajtacan mej caí xi víiche'e. A'íi mú tí'ixajtaca'a niucari jime'e ti Dios raateájtuaa huá'a jemi.

¹⁰A'uun tu á'atee yee pua'an xicaj tí'ij se'ij á e'iré'ene ti ayén ántehuaa tijín Agabo. A'uu pu e'erájraa a'ujna u Judea. A'ii pu p'rici a'ijna í Agabo se'ij ti Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a. ¹¹U pu a'uvé'emej ti ij támua'areeri'i. Aj pu i ra'avé'existaca'a í Pablo í puaaseájre'ara'an. Tí'iquí a'ijna jín ra'amuáaji'icie í íicá'ra'an jetze, ajta í muájca'are'ara'an jetze. Aye pu tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Aye pu hui tí'ixa í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios a'ijna ti jíme'en yee, mej nu'u ra'amuáaji'ici'esin a'ijna jime'e í

puaaseájre'ara'an a'ímej í mej Israél jetze ajtémecan a'ujna Jerusalén. Majta nu'u hua'utátuüre'esin a'ímej í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan.

¹²Tetí'ij ráanamujri'i te'íjna, iteen, majta a'íme í mej Cesarea é'eme'ecan, naími'i tu raatajé ti nu'u caí a'uun á'ume'en.

¹³Aj pu i ayén tiu'utaniú í Pablo tíjín:

—¿A'iné 'een jín siyen tiú'ujyein, seajta a'ij pua'a tité'ujmuajte ineetzi jime'e? Niché'e hui huámi'ini. Aye nu té'enca'ane mej na'amují'ici'en, neajta nej huámi'ini ne'újna Jerusalén ne'íjna jime'e nej ravaire'e í tavástar'a í Jesús. —Aye pu titaatá'ixaa a'íjna í Pablo.

¹⁴A'iné catu raatáviicua'iri'i tej ra'antimuá'itin, tetí'ij ti raatá'a ti u á'ume'en. Aye tu tiraata'ixaa tíjín:

—Ché'e ayén teja'uré'enen a'ij ti tí'ijxe've'e í tavástar'a.

¹⁵Teajta á'iyen huátacate. Tetí'ij ti te'uun a'ujnéj a'ájna Jerusalén.

¹⁶Seica í mej té'atzaahuat'e í mej Cesarea é'eme'ecan, a'íi mú a'ujnéj ta jamuan. Ajta seij ti huá'a jetze ajtémecan í mé Chipre é'eme'ecan, ayée pu ántehuaa tíjín Mnasón. Pu'uri á'atee temua'a ti té'atzaahuat'e. A'u tu e'eraíxanche'e a'u ti é'eché a'íjna.

Tí'ij nu'u Pablo ye'uvé'emuareca'a a'íjna í Jacobo

¹⁷Tetí'ij te'uun a'ará'a, naa mú r'íi tita'ancuré'evi'iti í ta'ihuaamua'a. Jé'ecan mú huataújtemua'ave. ¹⁸Yee ruijmua'ate'e yee pu Pablo ta jamuan u á'ume tej ti ye'uvé'emuare te'íjna í Jacobo. Majta í vaujsi, naími'i mú a'uun a'uté'uuca'a.

¹⁹Aj pu'i Pablo hua'utateújte. Tí'iquí ayén tihua'utá'ixaa najjmi'ica

a'ij ti ti'tit'ij huaríj a'ímej jemi í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan, a'íjna jime'e ti Dios jetze ruca'ané a'íin í Pablo, ayén Dios jetze te'araújca'anejca'a. ²⁰Matí'ij ráanamujri'i, aj mú mi r'íi tiraatá'a í Dios. Matí'ij mi miyen tiraata'ixaa me'íjna í Pablo tíjín:

—Casi'i, ta'ihuaara'a, a'iné a'íme í mej Israél jetze ajtémecan, mu'iiti mú hui té'atzaahuat'e, majta, naími'i mú raxí'eve'e ti ja'ati ayén huárini a'ij ti tiu'utaxájtaca'a í yu'uxari jetze a'íjna í Moisés teecan ti ra'uyú'uxaca'a. ²¹Majta miyen tí'ixa pej nu'u tihuá'amua'ate a'ímej í mej Israél jetze ajtémecan, í mej majta seij chuéjra'a japua é'eché, mú'lee pej nu'u piyen tihuá'amua'ate mej nu'u caí miyen rijca a'ij ti tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Moisés, mej nu'u caí ra'antisíjchixi'í í hua'anavij í huá'ayaujmu'a, majta nu'u caí ra'ará'asten í taye'irá.

²²¿A'iné tena'a tíjriiní?, a'iné matí'ij ráamua'aree í teite pej yé uvé'ene, aj mú mi tíjyseire'esin.

²³Patá'aj piyen huárini a'ij tej timuaatá'ixaate'esin iteen. Muáacua mú yé maaaté'uu í teteca, í mej tí'it'ij jín te'ataújratziiri'í í Dios jemi. ²⁴Patá'aj huá'anvi'itin pe'újna teyujta'a pej pi huá'ajejcuare'en huá'a jamuan, pajta tiu'unáachita í mej huá'ajjive'en. Aj pu hui xaa ri'iríista a'ame mej cájyaxj'i'in. Aj mú mi ramua'aréeren ti caí ayén tí'ayajna a'ij mej timuaatá'ixaa mú'eeetzi, sino pajta pej mú'lee ra'ará'astejsin í yu'uxari.

²⁵Majta í mej caí Israél jetze ajtémecan, tu'uri tíhua'uta'íti'iri'í tej tiyen raaxí'epi'íntare mej caí hua'ira'a cua'aca mej ráamuai'ivajtaca'a. A'íi pu hui

xaa ri'írí mej ráacua'ani í mej caí ráamuai'ivajtaca'a. Aru, camu nu'u majta xúure'e cua'aca, majta caí racua'aca í huá'ire'ara'an í mej racácu'imin. Majta caí tiú'ujxana'acira'a í teteca 'uuca jamuan í mej caí hua'atévi'itin, majta í 'uuca, mej nu'u caí seica anteána'axcan í teteca í mej caí huá'acina'ajmua'a pú'een.

Mej nu'u raatévi'i me'íjna í Pablo u teyujta'a

²⁶ Yee ruijmua'ate'e yee, Pablo pu huaja'uví'iti a'ímej í teteca. Ajta hua'ájjejuare huá'a jamuan. Aj pu i teyujta'a a'uteájrupi ti i hua'utá'ixaate'en í mej tí'aijta a'ujna matí'ij ra'antipúa'ajte'en í mej rujéjcuare'en, majta me'íjna jín miyen huárini mej tiú'umuai'ivejta, seij ajta seij.

²⁷ Tí'ij ari t́mua'a antipúa'arijme'eca aráhua'apua xicaj jetze, seica í mej Israel jetze ajtémecan, a'íi mú raasej a'íjna í Pablo a'ujna teyujta'a. A'íime a'úu mú é'eme'ecan t́j na'a a'úu ti huatacá'a u Asia. Matí'ij raasej, nainjapua mú hua'utá'ixa í teite. Ca'aníjra'a mú hua'utá'a mej huataníniu'ucacua, matí'ijta mi raatévi'i. ²⁸ Maaajíjhuaca'a ca'anín jime'e. Miyen tíjín:

—Mú'een teteca mi sej hui Israel jetze ajtémecan, sataatávaire'e. A'ii pu hui a'íin pú'een í teáata'a ti nainjapua á'uche'ecan, tihua'amua'ate na'jmi'lica í teite mej nu'u mé rúurieni í taye'irá, majta mej nu'u caí ra'ará'asten a'ij ti té'eyu'usl'i í yu'uxari jetze, majta mej mi miyen a'ij pua'a tí'ixajta a'íjna jime'e í teyuu. Ajta a'íin, seij pu hui griegos

uteárujte íiyu teyujta'a, a'íj pu jín auté'itze í taye'irá jime'e.

²⁹ Ayeé mú tiu'utaxájtaca'a, a'iné amuacaf mú raasej me'íjna í Tróximo ti Éfeso é'eme'ecan. A'uu mú ya'usej chajta'a, jamuan a'íjna í Pablo. A'íj mú jín miyen tiu'umuá'aj ti a'uun ru'uteárujte a'ujna teyujta'a.

³⁰ Nainjapua í chajta'a, jeíhua mú ru'itziite'eca'a. Majta cure'eruaáchejye'icaca. Matí'ij mi raatévi'i me'íjna í Pablo. Majta ru'irajáanajraa á pua'acé a'ujna teyujta'a. Majta á'iyen te'iteána á ti é'epueerta.

³¹ Mu'uri t́n raajé'icatache me'íjna í Pablo. Tí'ij i ráamua'areeri'i a'íjna í xantaaru'u ta'amuájca ayén tíjín mej nu'u nainjapua rú'itziite'e u chajta'a. Ajta a'íjna í xantaaru'u, ayéé pu a'íjna te'entiújmua'areereca'a ti t́hua'uta'ajte'en í xantaaru'u í mej seivi'ira'a ará'axcaa.

³² Aj pu i a'íin xantaaru'u ta'amuájca huá'ajsej í ruxantaaru'ustemua'a, ajta a'ímej í mej anxíte tí'aijta. Matí'ij mi u á'uju'un meruaachijmé'e a'u mej a'uté'uca'a í teite. Majta me'ín í teite, matí'ij hua'usej me'íjna í xantaaru'u ta'amuájca jamuan í ruxantaaru'ustemua'a, matí'ij mi raatapuá'ajta'a mej ratéva'ara'a í Pablo.

³³ Aj pu i ajteáxiireca'a í xantaaru'u ta'amuájca. Tí'ij i rajví'i a'íjna í Pablo. Aj pu i raata'ájtaca'a mej ra'amuáji'ici'en hua'apuaca jime'e í cadeena. Aj pu i ayén tihua'uta'íhua'uri'i tíjín:

—¿A'ataani p'rici? ¿Ti'itájni a'ij huáruu?

³⁴ Majta me'ín í teite, seica mú miyen seicié títetéjjjhuajmé'e, majta seica seicié. A'íj pu jín caí a'ij

tiráamua'areeri'i tzáahuati'ira'a jime'e a'íjna í xantaaru'u ta'amuájca a'íjna jime'e mej jeíhua téjijhuajmé'e. Tí'ij í raata'ájtaca'a mej ra'anján a'u mej e'iráati í xantaaru'u. ³⁵A'iné jeíhua mú teite, majta ca'anéri jín ratáca'anihua'a me'íjna í Pablo, mat'íj mi me'ín í xantaaru'u huá'ajajni'iri'i. Mat'íj mi yá'uuhui me'íjna í Pablo, majta ra'antítuaa me'íjna escaleera jetze ti ajtiú'upu'u í chí'ij jetze.

³⁶Majta me'ín teite í mej raatavén, ayée mú mauj títetéjijhuajmé'e tíjín: —Xá'ajajni'iri'i, ché'e huámi'ini.

Tí'ij nu'u Pablo rujapua huataniú

³⁷Mat'íj ru'uteáruute'esime'eca me'íjna í Pablo a'u mej e'iráati í xantaaru'u, tí'iqui a'íin Pablo tiraata'íhua'uri'i a'íjna í xantaaru'u ta'amuájca tíjín:

—¿Ni pecaí neetá'aca nej a'atzu timuaatá'ixaate'en?

Ajta a'íin xantaaru'u ta'amuájca, ayée pu tiu'utaniú tíjín:

—¿Ni mú'ee peraay'íiti í hua'aniyuca í griego? ³⁸¿Ni pecaí pe'ín pú'een í pej Egipto é'eme'ecan, í pej pauchén huá'itziite'eca'a í teite mej mi autéjhuii mej tiújne'usí'ite'en? ¿Ni pecaí mú'ee pe'ín pírici í pej huaja'uví'iti muáacua vi'ira'a mej tí'itecul'ica pe'újna a'u ti caí é'e tí'itíj?

³⁹Aj pu í Pablo ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Mi neajta, nee nu Israel jetze ajtémecan. A'uu nu é'eme'ecan a'ujna Tarso, chajta'ana ti jeíhua ruxe'eve'e a'uun ti huatacá'a u Cilicia. Jéihua nu muahuavii pej naatá'an nej tihua'utá'ixaate'en í teite.

⁴⁰Aj pu í xaa raatá'a ti tihua'utá'ixaate'en. Aj pu í Pablo

huatéechaxi a'íjna escaleera jetze. Rumuájca'a pu jín hua'utá'ijmíjri'i mej caí ché'e téjijhuajme'en. Mat'íj caí ché'e e'ijtérúuasime'eca, aj pu í hua'aniyuca jín tihua'utá'ixaa í hebreo. Ayen tíjín:

22 —Ne'ihuaamua'a, seajta nevaújsimua'a, xáanamujari'i a'ij nej tejámuaatá'ixaate'esin inee jíme'en.

²Mat'íj ráanamujari'i ti ayén tihua'utá'ixaa hua'aniyuca jime'e í hebreo, mat'íj mi huateápua'areca'a temua'a naa.

Ajta ayén tihua'utá'ixaa a'íjna í Pablo tíjín:

³—Nee nu hui Israel jetze ajtémecan. A'uu nu ja'unú'ihuaca'a a'ujna já'ahua'a Tarso a'úu ti huatacá'a u Cilicia. Aru, ayuu nu huavé'ese yú Jerusalén. Netihuánmua'ate ne'íjna jemi í Gamaliel, ti tejténamujraca'a í yu'uxari jetze ájca'i ti imuá é'eme'ecan. Ayee nu hui nee tiú'uvai jemin í Dios nain jime'e í nex'evi'ira'a setj mú'een rici íjii. ⁴Ja'anáj imuá nu a'ij pua'a huá'aruurejca'a ne'ímej í mej té'atzaahuat'e a'íjna jime'e í niuucari í mej jetzen huajú'ucaa. Nehua'utavén ajta nena'a caí huá'ucuii. Neajta naíjmi'ica huavívi'í í teteca, neajta í mej 'uuca nej ni hua'iteáanan.

⁵A'íjna ti tihua'ajte'e a'ímej í mej tí'ivaire'e teyujta'a, majta a'ímej í vaujsi, naími'í mú hui ramua'aree í mej yu'uxari naatapíj nej ni huaja'uvé'ejajpuan u Damasco í ta'ihuaamua'a í mej Israel jetze ajtémecan nej ni tiu'utátuiire'en. A'uu nu á'ume nej ni hua'uvívi'iran nu í mej té'atzaahuat'e, neajta u huája'arájajpuan neyujna Jerusalén tej ti puaíjtzi hua'utá'an.

**Pablo pu tihua'a'ixaate'e a'ijna
jime'e ti a'íin tavástarara'
ra'antíhua'u**

(Hch. 9:1-19; 26:12-18)

⁶Netí'ij ni ne'uun aumé'ecaa juye jetze. Nu'uri tímua'a antenéesime'ecaa ne'újna Damasco a'atzaj cumu tacuarixpua. Ca'anacan pu hui taij huatátaaxi inee jemi. Júte'e pu e'icátatzave'e ca'anín jime'e. ⁷Netí'ij ni ca'anacan á'erájve á' chuaata'a. Neajta á'iyen ja'ati huánamuajri'i ti ayén tinaatajé tijín: “Saulo, ¿a'iné'een jín piyen a'ij pua'a neruure?”

⁸Netí'ij ni niyen tiraata'íhua'uri'i tijín: “¿A'ataani pej pírici mú'ee, nevástarara'?” Ajta ayén tinaatá'ixaa tijín: “Nee nu nu'u hui a'íin pú'een Jesús nej Nazarét é'eme'ecan, nee nu a'íin pú'een í pej a'ij pua'a neruure.”

⁹Majta me'ín í mej ne jamuan huajú'ucaa, a'íi mú majta raasefj í taij, majta tiu'utátziin. Mi majta, camu ráanamuajri'i í ja'ati ti naatajé.

¹⁰Netí'ij ni niyen tiraata'íhua'uri'i tijín: “¿A'iné' ti'itj neruuren, nevástarara'?”

Ajta a'íin tavástarara'a, ayée pu hui tinaatá'ixaa tijín: “Ájchesi, aricu a'ujna u Damasco. A'uu mú muaatá'ixaate'esin nain a'ij pej ye'í huárini.”

¹¹Neajta aracúuni'i na'araa í taij jime'e. A'íj mú jín me'ín í mej ne jamuan huajú'ucaa, a'íi mú nejaútuua u Damasco.

¹²Seij pu a'uun a'utéveeca'a a'ujna ti ayén ántehuaa tijín Ananias. Nain pu jín ra'ará'aste í ti té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze a'ij ti tiu'utaxájtaca'a a'ijna í Moisés teecan. Rí'i mú tiraatajé naími'i í mej Israel jetze ajtéme'ecan í mej a'uun é'echejca'a

a'ujna Damasco. ¹³Mu pu a'uvé'emej ti náamuaare a'ijna. Aa vejli'i pu ne jemi huatéechaxi. Aj pu i ayén tinaatá'ixaa tijín: “Ne'íhuaara'a, Saulo, patá'aj atanéeri puá'ara'ani.”

Jíme'en pu'u ayén tinaatá'ixaa, aj nu ni atáneerica'a na'araa. ¹⁴Ajta ayén tinaatá'ixaa tijín: “Hua'aDioj í tavaújsimua'a teecan, a'íi pu nu'u hui mua'avé'evi'iti mú'leetzi pej pi ráamua'aree a'ij ti tí'ijxe'eve'e, pajta raseijran a'ijna ti caí ja'anáj ti'itj jín auteájturaa í Dios jemi, pajta ranamuajran a'ij ti ti'itj ti'ixa.

¹⁵Mú'ee pe á'uche'ecane'e pua'amé teite tzajta'a pe'ijna jetze me'ecan í tavástarara'a. Mú'ee pe nu'u hui huá'a'ixaate'e pua'amé a'ij pej peri tiu'uséj, pajta í pej peri ráanamuajri'i.

¹⁶Ajta íjii, ¿ti'itáni pauj chu'eve'e? Ájchesi, é'e huá'amua'íhuachi, pajta raatajéeven niuucajtze'en í tavástarara'a ti ij a'íin timuaatá'uuni'i í pej jín auteájturaa í Dios jemi.” Ayee pu hui tinaatá'ixaa.

**Pablo pu tihua'a'ixaate'e ti
Dios a'ijna jín ra'antíhua'u ti ij
tihua'utá'ixaate'en a'íimej í mej
seij chuéjra'a japua é'eme'ecan**

¹⁷Netí'ij ni neyun a'uvé'emej yú Jerusalén. Teyujta'a nu a'uteájrupi nej ni Dios jemi tiu'utáne'uuni'i. Neajta á'iyen tiú'umaaraca'a. ¹⁸A'íj nu hui tavástarara'a huasefj, ti nu'u ayén tinaatá'ixaa tijín: “Ca'anacan, á'ura'a ayujna Jerusalén a'iné camu muá'antzaahuate'esin a'ij pej tihua'utá'ixaate'esin ineetzi jetze me'ecan.”

¹⁹Aj nu ni niyen tiraata'ixaa tijín: “Nevástarara'a, a'íi mú ramua'aree í nej á'uche'ecane'e hua'atéyujta'a á, neajta méyee, neajta hua'iteáana

í mej té'atzaahuat'e mú'etzi jemi, neajta hua'utéevajxi. ²⁰Majta ramua'aree nej ne'uun a'utéveeca'a ne'újna mat'íj raajé'ica me'íjna í Esteban í ti tiu'utaxájtaca'a mú'etzi jetze me'ecan. Nee nu hui tiu'utá'a ne'íjna jime'e mej raajé'ica. Neajta tiú'ucha'íi í tihua'áciixu a'ímej í mej raajé'ica.”

²¹Mí ajta a'íin tavástar'a, ayé pu tinaatá'ixaa tíjn: “Aricu, a'iné nemuaata'íti imuá teite tzajta'a í mej seij chuejra'a japua é'eme'ecan.” — Ayee pu tihua'utá'ixaa a'íjna í Pablo.

Ti nu'u a'íin xantaaru'u ta'amuájca, a'íi pu racha'íica

²²Maúche'e mú ráanamujri'i. Aj mú mi autéjhui mej huatéjihuajra'ani. Miyen tíjn: —Xá'anvi'itichi setá'aj raajé'ica. Tena'ajtzí raata'ajjtache'e mej raajé'ica.

²³Jé'ecan mú téjjhuajmé'e. Majta tiú'ujciixu, júte'e mú tejá'uhua'anáa, majta chuej eiré'aratzí. Júte'e mú tejá'uhua'anáa. ²⁴Majta mauj téjjhuajmé'e, ajta a'íin xantaaru'u ta'amuájca, a'íi pu hua'uta'aj mej ru'uteájtuaani u téte'e a'u mé é'eche í xantaaru'u. Ajta tiu'uta'ajjtaca'a mej ra'iré'avajxi'in, majta tiraa'íhua'uran me'íjna í Pablo mej mi ráamua'aree a'íj mej 'een jín miyen títetéjjhuajmé'e í teite. ²⁵Mat'íj mi ra'atéej'icie mej mi ra'iré'avajxi'in.

Aj pu í Pablo ayén tiraata'ixaa í ti tí'it'éjvee tí áa a'utéjvee ayén tíjn:

—¿Ni ayén tejamuaatá'a í á'amuaye'lira sej si na'iré'avajxi'in ineetzi í nej ne'uun Roma jetze e'ejtémecan? Mí majta caí xi miyen tiraaxí'epi'intare mej puafjtzi naatá'an ineetzi.

²⁶Ajta a'íin ti anxíte tí'ajta, tí'ij ráanamujri'i a'íjna í Pablo, a'úu pu á'ume a'íjna jemi xantaaru'u í ta'amuájca. Aj pu í ayén tiraata'ixaa tíjn:

—¿A'iné pena'a píjriini a'íjna jime'e í ja'ati? A'uu pu chajta'a é'eme'ecan Roma ti e'ejtémecan.

²⁷Aj pu í a'íin í xantaaru'u í ta'amuájca, á e'iré'ene í Pablo jemi. Tí'iquí ayén tiraata'íhua'uri'i tíjn: —Naatá'ixaate'e. ¿Ni pe'uun é'eme'ecan chajta'a ti Roma e'ejtémecan?

Aj pu'í Pablo ayén tiu'utaniú tíjn: —Jee.

²⁸Aj pu í a'íin í xantaaru'u í ta'amuájca ayén tiraata'ixaa tíjn: —Je'íhua nu tiu'unájchitaca'a inee nej ni huatenromáana.

Tí'ij í ayén Pablo tiraata'ixaa tíjn: —Ni'í romano inee a'iné a'úu nu ja'unú'íhuaca'a.

²⁹Majta me'ín í mej raata'íhua'uri'i, aj mú mi avé'eci rujíimua'a. Ajta a'íin xantaaru'u í ta'amuájca, a'íi pu miijmu tiu'utátziin tí'ij ráamua'areeri'i ti aiteújna a'íjna í Pablo, í ti a'uun Roma ajtémecan.

Tí'ij nu'u a'íin xantaaru'u í ta'amuájca, a'íi pu nu'u ya'ujáj huá'a jemi í jueesi

³⁰Yee ruijmu'ate'e yee, ajta a'íin xantaaru'u í ta'amuájca, ayé pu tí'ijxe'eve'eca'a tí ráamua'aree a'íj mej 'een jín miyen tí'ijxajzi'í í Pablo a'íime í mej Israél jetze ajtémecan. Tí'iquí ra'uxíjte. Ajta hua'uta'aj mej nu'u tíjseire'en a'ímej í mej tí'ajta u teyujta'a, majta í jueesi. Aj pu 'í ya'ujáj a'íjna í Pablo. Tí'iquí huá'a jemi á ya'útuaa.

23 Tí'ij í hua'usej í Pablo a'ímej í huá'a jueesi

í mej e'etiújseire'eca'a. Tí'ij i ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Ne'ihuaamua'a, tíj na'a nej ché'le temuaísta, tíj na'a ti yú e'iré'ene nain nu jín te'ará'aste. Canu hui tí'tij jín auteájturaa í Dios jemi.

²Aj pu i a'ín Ananias, í ti tihuá'ajte'e a'ímej í mej tí'ivaire'le u teyujta'a, a'íi pu hua'uta'aíj mej ra'ancájveeni.

³Ajta a'ín Pablo, ayén tiraata'ixaa tíjín:

—Dios pu mua'ancávejsin mú'etzi, mi pej a'ij pua'a tí'itevij. Mú'ee pepu'u pemen huatáca pej pi na'uxíjte'en pe'íjna jetze i yu'uxari. Mí pajta, ayée pej te'uteáturaasin pe'íjna jime'e pej hua'uta'aíj mej na'ancájveeni.

⁴Majta me'ín í mej me'uun e'eré'ete'ecaa, ayée mú tiraata'ixaa tíjín:

—¿A'iné pej pi piyen a'ij pua'a tí'ijree pemíjna í ti jaítze'e ruxe'eve'le í Dios jemi?

⁵Ayee pu tihua'utá'ixaa í Pablo tíjín:

—Ne'ihuaamua'a, canu ramua'areereca'a ja'ati ti pú'een. Mí ajta tzij a'ín pú'een í ti jaítze'le ruxe'eve'le í Dios jemi. Ajta, ti pua'a néjmua'areere, canu niyen tiu'utaxáatache'le, a'iné ayée pu té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze tíjín: “Capej a'ij pua'a tí'ijxajta pe'íjna ti tihuá'ajte'le í teite.”

⁶Aj pu i ráamua'areeri'i í Pablo tíjín seica mú pú'eene'e í mej miyen huataújmua'a tíjín saduceos, majta seica miyen tíjín fariseos. Aj pu i ca'anín jime'e hua'utajé tíjín:

—Ne'ihuaamua'a, nee nu fariseo pírici. Huá'a jetze nu huanú'ihuaca'a a'ímej í fariseos. Ijii tí'inexajtzil'i iieyecu' me'íjna jime'e nej rachú'eve'le

a'íjna xicáara'an jetze mat'íj huatarún í mí'ichite.

⁷Tí'ij ayén tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Pablo, aj mú mi autéjhuii mej tí'ihuaúrihua'u a'íme í fariseos, majta a'íme í saduceos. A'íj pu jín caí ché'le huatári'iristareca'a mej tí'itij huaxí'epi'intare'en mat'íj tiuújje seij ajta seij.

⁸Majta me'ín í saduceos, ayée mú tí'ixa tíjín: “Camu nu'u huatarújsin í mí'ichite.” Majta miyen tíjín: “Camu nu'u seíire'e muá'aju'un í xiéjniu'ucare'ara'an mej tí'ivaire'le u ta japua, camu majta seíire'le muá'aju'un í huá'axiejniu'uca a'ímej í meri huácuui.”

Mí majta a'íme fariseos, nain mú jín té'atzaahuate'eca'a. ⁹Jé'ecan mú jeíhua jíjhuaca'a. Mu'uri jaítze'le jeíhua téjijhuajmé'le. Mat'íj mi seica huatéhuiixi. A'íi mú a'ín pú'een í mej tihuá'amua'ate í yu'uxari jetze. Majta mú me'ín pírici í mej fariseos jetze ajtémecan. Aj mú mi miyen tiu'utaxájtaca'a tíjín:

—Amijna mí ja'ati, capu hui tí'itij a'ij huáruu. Ajta ti pua'a seij ari tiraata'ixaa í xiéjniu'ucari ti tí'ivaire'le ve'ecán jime'e u ta japua tí é'eseijre'e, tiché'le caí jemin niuuca'an í Dios.

¹⁰Jé'ecan mú jeíhua tíu'urixaate'ecaa. Mu'uri jaítze'le níniu'ucacuca'a. A'íj pu jín tiu'utátziin í xantaaru'u ti anxíte tí'ajta. Ajta ayén tiu'umuá'aj tíjín temua'a mú hui tiraatéte'eneaxi'isin a'íjna í Pablo. A'íj pu jín hua'uta'aíj í xantaaru'u mej á'uju'un mej mí ru'irávil'itin ca'anéri jime'e, mej mí me'uun rá'anvil'itin a'u mé é'eché í xantaaru'u.

¹¹Sej' tica'ari tzajta'a pu a'ín tavástara'a huatasej're vejli'i a'íjna

jemi í Pablo. Ayee pu tiraata'ixaa tijín:

—Uhuaté'aca'anechi mua'a tzajta'a. Ayájna patíj peri ne jemi tiu'utaniú íyén Jerusalén, ayée pej hui che'atá pena'a teja'utaxájta pe'újna Roma.

**Mej nu'u miyen
titehuaújxi'epi'íntari'iri'i
mej raajé'ica í Pablo**

¹²⁻¹³Yee ruijmua'ate'e yee, seica í mej Israel jetze ajtémecan, a'íí mú te'ataújratziiri'i mej raajé'ica me'íjna í Pablo. Hua'apuate japuan cáj caj mú ará'axcaa í teteca. Ayee mú tiu'utaxájtaca'a tijín: “Camu nu'u tí'licua'ani, ni camu majta ye'en ajta mena'a caí raajé'ica.” ¹⁴A'uu mú á'uju'un a'íímej jemi í mej tí'ajta u teyujta'a, majta a'íímej jemi í hua'avaujsi. Ayee mú tihua'utá'ixaa tijín:

—Tu'uri hui tiyen tite'etátaratziiri'i tej caí ché'e tiú'ucua'ani, ajta tena'a caí raajé'ica í Pablo. Aj tu hui ti tí'licua'ani, teajta ye'en. ¹⁵Ijii, ayée xu huárini mú'een, majta í seica í jueesi, setá'aj raatáhuavii í xantaaru'u ta'amuájca ti ye'erávi'itin í Pablo, a'íjna jime'e sej si tiu'uta'íhua'u temua'a naa. Teajta iteen, tu'uri rí'í huatarúu tej raajé'ica matí'ij caí xi yé uvé'ene.

¹⁶Mi ajta, pa'ari'í pu ti'inamuáaraca tí'ij ayén tihua'utá'ixaa. Aj pu 'i a'íín pa'ari'í a'uun á'ume a'u mej é'eche í xantaaru'u. Tí'ij i raatá'ixaa a'íjna í Pablo. A'íjna í pa'ari'í, a'íí pu rayauj cu'utzeáara'an í Pablo.

¹⁷Ti'íquí a'íín Pablo seíj huatajé í mej anxíte tí'ajta. Ayee pu tiraata'ixaa tijín:

—Patá'aj hui rá'anvi'itin í pa'ari'í a'íjna í ta'amuájca jemi í xantaaru'u. Ti'itij pu raatá'ixaate'esin.

¹⁸Ti'íquí a'íín ti anxíte tí'ajta, ya'uví'iti í xantaaru'u jemi ta'amuájca. Tí'ij i ayén tiraata'ixaa tijín:

—A'íjna í Pablo ti aiteánami'i, ayée pu tinaata'áj nej nu'u ye'erávi'itin íyie mú'leetzi jemi ne'íjna i pa'ari'í. Ti'itij pu nu'u muaatá'ixaate'esin.

¹⁹Ajta a'íín xantaaru'u ta'amuájca, ra'amuaví'ira í muájca'are'ara'an jetze. Tí'ij i ya'uví'iti 'al'ayee. Tí'ij i ayén tiraata'íhua'uri'i tijín:

—¿Ti'itájni péne'ixaate'emí'í?

²⁰Ayee pu tiraata'ixaa í pa'ari'í tijín:

—A'íime í mej Israel jetze ajtémecan, a'íí mú te'ataújratziiri'i mej muaatáhuavii í Pablo, pej nu'u ruijmua'a rá'anvi'itin huá'a jemi í hua'ajueesi matá'aj nu'u rí'í tiráamua'aree.

²¹Aru, capej huá'atzaahuatée. Seica mú nu'u rachú'eve'e muá'aju'un me'íjna juye jetze aví'tzi'i jime'e. Hua'apuate japuan cáj caj mú ará'ase a'íime í teteca. Meraaxí'epi'íntarej runiuuca jime'e mej nu'u caí ti'itij cua'ani, majta nu'u caí ye'en ajta mena'a nu'u caí raajé'ica. Mu'uri rí'í huaújruu. Méjchu'eve'e mu'u mi pej raatá'an ti ayén huárini.

²²Aj pu i í xantaaru'u ta'amuájca raata'íteca'a í pa'ari'í ti á'ura'ani. Amuacaícan pu ayén tiraata'ixaa tijín:

—Capej ja'ati ixaate'e a'íj pej tinaatá'ixaa.

**Xantaaru'u pu a'íjna Pablo
a'uví'iti a'íjna jemi í tajtuhuan
ti ayén ántehuaa tijín Félix**

²³Aj pu i hua'apuaa huatajé í mej anxíte tí'ajta. Tí'ij i ayén tíhua'uta'áj tijín:

—Huá'ajseire'en í xantaaru'u, a'achú cumu hua'apua ciento í mej ru'icán

á'uju'un, majta huaícate japuan tamuáamuata'a mej avé'ete'ete, majta hua'apua ciento í mej chun tiu'f'isin. Setá'aj á'uju'un se'újna Cesarea fjii tíca'a a'at'azj aramuáacua jetze pu teummé'eca í tíca'ari.

²⁴Ajta hua'utá'ixa tijín:

—Seajta se'j té'esiirate'len í cahuaayu'u í Pablo ti japuan ave'ecaí a'umé. Setá'aj se'uun yeúutuaani í tajtuhuan jemi ti ayén ántehuaa tijín Félix. Caxu ja'ati tá'acare'len ti a'ij raruuráa.

²⁵Ayee pu tiraata'ítiri'iri'í a'fjna í Félix tijín:

²⁶“Claudio Lisias, í tajtuhuan ti je'fhua ruxe'eve'e. Ayee nu muateujte'e mú'ee Félix mi pej tajtuhuan jín ti'it'ejvee, mi pej je'fhua axí'eve'e. ²⁷A'ímej í mej Israél jetze ajtéme'ecan, a'íi mú raatévi'i me'fjna í tevi. Méje'licatache'e mú, aru nee nu a'uré'ene nehua'antívi'ití í nexantaaru'ustemua'a. Nee nu japuan huaniú a'iné neráamua'areeri'í ti a'fín romano pú'een. ²⁸Neya'uví'iti huá'a jemi í jueesi í mej tí'ixi'epi'intare'e a'iné néjmua'areerimi'ica'a a'ij mej 'een jín tí'ijxajtzi'í.

²⁹“Netí'ij ni ráamua'areeri'í mej me'fjna jín tí'ijxajtzi'í me'fjna jime'e í ruye'irá. Capu ti'it'ij jín auteájturaa í mej jín raajé'ica nusu í mej jín ra'iteáanan a'fjna í ja'ati. ³⁰Aru netí'ij ráamua'areeri'í mej seica í mej me'uun Israél jetze ajtéme'ecan, a'íi mú nu'u te'ataújratziiri'í mej raajé'ica, netí'ij ni muaata'ítiri'iri'í ne'fjna í tevi. Neajta nu hua'uta'a'áj í mej tí'ijxajtzi'í mej mú'eetzi huatá'ixaate'len í mej jín tí'ijxajtzi'í.” Aj pu 'i a'fjna huata'ítiri'iri'í í tajtuhuan.

³¹Majta me'fín xantaaru'u, ayée mú ráaruu a'ij ti tihua'utá'ixaa í xantaaru'u ta'amuájca. Tíca'a mú

ya'uví'iti me'fjna í Pablo. Matí'ij mi me'uun ya'uré'eneijte a'ujna chajta'a ti ayén téja'arájtehuuaa tijín Antipatris.

³²Yee ruijmua'ate'e yee mú a'uc'ij í mej ta'avé'ete'ete me'fjna Pablo jamuan. Majta í mej ru'icán huajú'ucaa, a'íi mú huaré'aci a'u mej é'eche í xantaaru'u. ³³Matí'ij a'ucané me'fjna Cesarea í mej avé'ete'ete, matí'ij mi raatátui me'fjna í yu'uxari, majta me'fjna í Pablo.

³⁴Ajta a'fín í tajtuhuan tí'ij ra'ancuré'epi í yu'uxari, aj pu í ra'ujj'ive. Ajta á'iyen a'fjna Pablo tiu'uta'íhua'uri'í ayén tijín:

—¿Tí'itáni chuéjra'a japua pé'eme'ecan?

Tí'ij í ráamua'areeri'í ti a'uun Cilicia é'eme'ecan.

³⁵Aj pu í ayén tiraata'ixaa tijín:

—Aj nu muánamuajran matí'ij yé uvé'enen í mej tí'it'ij jín mú'eetzi jetze tí'ijpua'ajte'e.

Aj pu 'i raata'ajtaca'a mej nu'u ráacha'fín í polisi'ya a'ujna a'u ti Heródes e'irájca.

Tí'ij nu'u Pablo ruse'j rujapua huaniú a'fjna jemi í Félix

24 Anxíj xicaj pu teummé'eca, tí'ij a'fín í Ananias í ti tí'aijta u teuyjta'a, a'íi pu a'ucané a'ujna Cesarea a'ímej jamuan í hua'avaujsi, ajta se'j ti abogado pírici. Ayee pu ántehuaa a'fjna tijín Tértulo. A'íi mú tí'it'ij jín jetzen te'ujpuá'ajte a'fjna í Pablo í tajtuhuan jemi. ²Matí'ij u ya'utajé í Pablo, aj pu í a'fín Tértulo a'ut'éche ti tiraaxájtzi'í. Ayee pu tiraata'ixaa a'fjna í Félix tijín:

—Tu'uri hui je'fhua r'f'í ti'iteché naa taxiéehua pajta pauj mú'ee tí'ita'ajte'e. Jéihua pej r'f'í tirájteuve é'e tzajta'a tetá'aj jaítze'e

rí'i yee tí'itechéjme'eni. ³Nain tu teri ancuré'a. A'íj tu jín naa titaatátemua'ave nainjapua. Rí'í tu timuaatá'aca mú'ee Félix pej í'i tajtuhuan, pej jéhua naa rí'i tí'iruure. ⁴Aru tetá'aj caí máàj muá'ítzee, ayée nu tí'imuahuvii pej a'atzu huatá'an í ca'aníjra'a pej a'atzu táanamua tej timuaatá'ixaate'esin.

⁵Ja'iné amijna mi tevi, jéhua tu'uri hui tirájteuri'iri'i ti tí'itziita íiyen chaanaca japua. Nain japua pu ca'anéjri hua'utá'a í teite í mej Israel jetze ajtémecan mej mi huaujné'usi'ite'en. A'íi pu ajta antiújmua'aree a'ímej jime'e í mej rá'atzaahuatete me'íjna ti Nazarét é'eme'ecan. ⁶Ajta a'íi pu huataújtese ti raatéxíeehuata í teyuu. A'íj tu hui jín rajví'i. Ayee tu tí'ijxe'eve'eca'a tej puafjtzi raatá'an a'íj ti té'eyu'usi'í í yu'uxari jetze.

⁷Ajta a'uun ti ta'amúajca, a'íjna í Lisias, a'íi pu a'uun a'uteájrupi. Tí'íj i tá'ajajni'iri'i ca'anéeri jime'e. ⁸Ajta ayén titaatá'ixaa tíjín mej mú'eetzi jemi a'uvé'ejun í mej tí'íjxajtzi'i. Ti pua'a nu'u mú'ee asej petiraa'íhua'u, aj pej xaa ramua'aréeren ti ayén tí'ayajna nain í tej jín tí'itij jín jetzen tí'íjpu'ajte'e. —Ayee pu tiraata'ixaa a'íjna í Tértulo.

⁹Majta me'ín í mej a'uté'uuca'a í mej Israel jetze ajtémecan, a'íi mú majta naími'i miyen tiu'utaxájtaca'a tíjín:

—Ayee pu tí'ayajna.

¹⁰Aj pu i a'íin tajtuhuan rumúajca'a jín tiraata'ixaa a'íjna í Pablo ayén tíjín:

—Patá'aj hui tiu'utaxájtaca'a.

Tí'íj i Pablo ayén tiu'utaxájtaca'a tíjín:

—Rí'í pu hui tinaatá'a nej huatánne'a inee, a'íné néjmua'aree

tíjín juees pej pírici a'íjna chuéjra'a japua. Pepu'uri á'atee pej juees pírici. ¹¹¿A'iné tí'iri'iri pej ráamua'aree tí ayén tí'ayajna? Auchén pu tamúamuata'a japuan hua'apua xicaj á'atee nej a'an a'ujnéj án Jerusalén nej ni rí'í tiraatá'an í Dios.

¹²Majta a'íime í mej tí'inexajtzi'i, matí'ij naateevi'i, canu hua'ajteá'axi'ica'a í teite a'ujna teyujta'a ti ve'ée tzajta'a, ni canu neajta ca'aníjra'a hua'atá'aca mej huataníniu'ucacun a'ujna teyujta'a, ni canu neajta ca'aníjra'a hua'atá'aca ne'újna u chajta'a. ¹³Amíime mi teite, camu majta a'íj tirájteusin í mej jín ne jetze te'ujpuá'ajte'en.

¹⁴Ayee nu'u xaa tí'imua'ixaate'e. Nee nu hui ravaire'e í Dios í mej raná'amiche'e í nevaújsimua'aci'i. Nee nu ravaire'e ne'íjna jime'e í ye'irá í mej jetzen huajú'ucaa. A'íjna jime'e í neye'irá, ayée mú tí'ixa amíime tíjín nesej nu a'íj tirájteu. Mi neajta, canu. Nain nu hui ántzaahua a'íj ti ye'í té'eyu'usi'í í yu'uxari jetze í ti te'anxívi, neajta nain a'achú mej caj ra'yúy'uxaca'a a'íime í mej tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan.

¹⁵Ayee nu hui neajta inee tirájxe'evi'ira'a í Dios jemi, matíj amíime ne'íjna jime'e mej huatarújsin í mí'ichite tzajta'a í mej meri huacuii, a'íime í mej rí'í tí'teteitestaca'a, majta a'íime í mej a'íj pua'a titeetiújcha'íica. ¹⁶Aj nu hui jín tí'itese'e nej niyen rí'éene'e mé né'uche'ecane'en í Dios jemi, neajta huá'a jemi í teite.

¹⁷Tí'íj teuumé'eca a'achú pua'an nine'ira'a nej á'uche'ecan nej ni tumin hua'utá'an í neteítstemua'a, neajta tiu'utámua'i'ivejtan í Dios jemi. ¹⁸Netí'íj ni u e'ehuánjejuare a'íj tí té'axa í taye'irá jime'e í yu'uxari jetze.

Ayee nu rijcaa matí'ij seica taasefj me'újna teyujta'a ti ve'éee.

¹⁹A'íi mú me'ín pú'eeene'e í mej me'uun é'eme'ecan a'uun ti huatacá'a a'ujna Asia. Camu majta rú'itziite'eca'a. Ti pua'a ti'it'ij a'ij meté'umua'areere ineetzi jemi, miché'e me'ín yé ve'éré'enen mú'eeetzi jemi mej mi me'íjna jín ne jetze te'ujpuá'ajte'en. ²⁰Na'ari caí, miché'e memín mi mej yé huaté'uu raataxáj ti'it'ij í nej jín auteájturaa netí'ij ne'uun a'utéveeca'a huá'a jemi í huá'a jueesi.

²¹Tij caí hui a'íi pú'een í ti'it'ij í nej jín auteájturaa netí'ij u a'utéveeca'a huá'a jemi, netí'ij ni huajíhuaca'a niyen tijín: “Mú'een xu tí'inexajtzi'í jjií se'íjna jime'e í nej té'atzaahuat'e a'íjna jime'e mej nu'u majtáhu'a huatarújsin í mi'ichite.” —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Pablo.

²²Tí'ij Félix ráanamujri'i, capu ra'aránajcheca'a ti raaxí'epi'intare'en. A'iné a'íi pu rú'umua'areereca'a a'ij ti éene'e í hua'aye'ira í mej té'atzaahuat'e. Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Che'e mi'í uvé'enen í xantaaru'u í ta'amuájca a'íjna í Lisias. Aj nu temua'a naa tí'ijmua'areeren a'íjna í sej jín tí'ijxajtzi'í mú'een.

²³Aj pu 'i Félix a'íjna huata'áij í xantaaru'u ti anxíte tí'ajta ti auj racha'lica a'íjna í Pablo. Ajta nu'u a'atzu raatá'an ti á'uche'ecane'en rusefj. Ajta mej ráamuaare í amiigustemua'ame'en, majta ti'it'ij tiraatá'an ti tirá'aturaate'e. Ajta a'íjna í Félix, aj pu i á'uraa.

²⁴Tí'ij teuumé'eca a'achú pua'an xica, ajtahua'a pu uvé'ene a'íjna í Félix, ajta jamuan íra'ara'an ti ayén ántehuaa tijín Drusila. A'íi

pu Israel jetze ajtém'e'ecan. Tí'ij í raata'ájtaca'a í Pablo ti i a'íin tiraata'íhua'u a'íjna jime'e ti pua'a ja'ati rá'atzaahuat'e a'íjna í Jesús, ti i'í Ciríistu'u.

²⁵Pablo pu ayén tiraata'ixaa ti ayén tiú'ujxe'eve'e ti ja'ati ayén huárini í ti i'í xí'epi'ín jime'e naíjmi'ica jemi, ajta nu'u ti rí'í hua'utécha'iin. Pablo pu ajta ayén a'íjna tiu'utá'ixaa a'íjna í Félix ti Dios ayén puajtzi tihua'utá'asin a'íime í mej yen seijre'e íiyen í chaanaca japua. A'íj pu jín tiu'utátziin a'íjna í Félix. Aj pu i ayén tiraata'ixaa tijín:

—Patá'aj á'ura'ani íjii.

Nemuaatájeevi hui neajtahua'a netí'ij huatáci'ipe. Aj nu ni muánamuajran neajtahua'a.

²⁶Mi ajta a'íin Félix ayée pu tí'ijxe'eve'eca'a ti Pablo tumin raatá'an a'íjna jime'e ti raatátuaani. A'íj pu jín jeíhua pu raata'ájtaca'a ti tiu'uxáj jamuan. ²⁷Tí'ij teuumé'eca hua'apua nine'ira'a, tí'iqui Félix airájraa ti tí'iteveeca'a tajtuhuan jime'e. Tí'iquitá'í seij te'enteájrupi tajtuhuan jime'e. Ayee pu ántehuaaca'a tijín Porcio Festo. Ajta a'íin í Félix, ayée pu tí'ijxe'eve'eca'a ti rí'éene'e huateáturan a'íimej jemi í mej Israel jetze ajtém'e'ecan. A'íj pu jín caí raatátuaa í Pablo.

Tí'ij nu'u Pablo a'uun a'utéveeca'a í Festo jemi

25 Aj pu 'i Festo a'uun a'ará'a a'ujna tí'ij te'enteároute tajtuhuan jime'e. Hua'ica xicaj pu á'atee a'ujna Cesarea. Aj pu 'i a'ujnéj a'ájna Jerusalén. ²Majta me'ín í mej tihua'áijte'e u teyujta'a, majta seica í mej Israel jetze ajtém'e'ecan í mej ve'ecán jín títetateí, a'íi mú jemin

a'ur'éene me'fjna í Festo. Matí'ij mi tiraaxájtzi'iri'i me'fjna í Pablo.

³Jéihua mú rájhuaviiri'i ti'tit'ij ti huá'a jetze ruxe'leve'eca'a ti a'fín Festo raata'áijta mej ya'uvé'evi'itín me'fjna í Pablo. Ayee mú tí'imua'ajca a'fmej mej raajé'ica á já'ahua'a, juye jetze.

⁴Ajta ayée pu tihua'utá'ixaa a'fjna í Festo tijín:

—Aitenami'i a'fjna í Pablo a'ujna Cesarea. Neajta inee, a'úu nu a'umé'e na'ame ruijmua'a, na'ari aaruijmua'a.

⁵Miché'e seica u á'uju'un ne jamuan í mej tí'áijta ve'ecán jime'e mej mi ráamua'aree ti pua'a a'fín Pablo auté'ítze ti'itij jime'e, mej mi me'fín ti'itij jín jetzen te'ujpuá'ajte'en. — Ayee pu tihua'utá'ixaa.

⁶Ayee pu u é'teete a'achú cumu aráhuaica xicaj, na'ari tamuáamuata'a xicaj a'ájna Jerusalén. Aj pu i a'ucáane a'ujna Cesarea. Yee ruijmua'ate'e yee pu a'ujyeíjxi huá'a jamuan í jueesi. Aj pu i raata'áijtaca'a mej nu'u ye'eráajan me'fjna í Pablo.

⁷Tí'ij a'fín Pablo a'uteájrupi a'ujna, aj mú mi me'fín í mej Israél jetze ajtémel'ecan, a'fime í mej me'uun e'eráaci u Jerusalén, a'fí mú ajteáxiireca'a. Matí'ij mi jéihua tiraaxájtzi'iri'i me'fjna jime'e ti a'ij pua'a een. Aru capu huatári'iristareca'a mej raataxájt ti pua'a ayén ti'ayajna nusu caí.

⁸Aj pu i Pablo tiu'utaxájtaca'a tí'ij huateújnán. Ayen tijín:

—Canu hui ti'itij jín auteájturaa jemin í huá'ayu'uxa í mej Israél jetze ajtémel'ecan ni canu neajta ne'fjna jime'e í hua'ateyuu. Canu neajta ti'itij jín auteájturaa a'fjna jemi í ti tihuá'áijte'e a'fmej í romanos. —Ayee pu tihua'utá'ixaa a'fjna í Pablo.

⁹Ajta a'fín í Festo, a'iné ayée pu tí'ijxe'leve'eca'a ti rí'i

tiu'uteáturan a'fmej jemi í mej Israél jetze ajtémel'ecan, tí'ij i ayén tiraata'fhuauri'i tijín:

—¿Ni mua'aráanajche pej á'ura'ani pe'ánna Jerusalén neatá'aj ne'ájna ye'uxí'epi'intare'en mú'etzi jime'e?

¹⁰Pablo pu ayén tiu'utaniú tijín:

—Yee nu huatéjvee huá'a jemi i jueesi i mej hua'ica i mej ravaire'e í ti tihuá'áijte'e í romanos. Ayee pu hui tiraavíjte'e sej raaxí'epi'intare'en seyajna a'iné pepu'uri temua'a ramua'aree, canu ti'itij jín auteájturaa a'fmej jemi í mej Israél jetze ajtémel'ecan. ¹¹Ti pua'a xaa na'uteáturanche'e ti'itij jime'e ti hua'atá'aca mej naajé'ica, aj nu xaa ánca'anénche'e nej huámi'ini. Na'ari caí, ti pua'a hui caí ayén ti'ayajna a'ij mej meri tinaaxájtzi'iri'i, capu ja'ati huataújci'ipua ti neetzi tiu'utátuiire'en huá'a jemi. Némua huavii ti a'fín raaxí'epi'intare'en a'fjna ti tihuá'áijte'e í romanos.

¹²Ajta a'fín í Festo, a'fmej jamuan pu tiu'uxájtaca'a í mej tirá'ixaa. Aj pu i ayén tiraata'ixaa a'fjna í Pablo tijín:

—Mú'ee pe hui rájhuau ti a'fín raaxí'epi'intare'en í ti tihuá'áijte'e í romanos, a'fjna jemi pe a'umé.

Tí'ij nu'u Pablo a'uun a'utéveeca'a a'fjna jemi í Agripa

¹³Teuumé'eca a'achú cumu hua'apua xicaj, hua'ica xicaj tí'ij sej a'uun a'ará'a a'ujna u Cesarea. A'ii pu a'fín pú'een a'fjna ti rey jime'e ti'itéveeca'a. A'fí pu tihuá'áijte'e a'fmej í mej Israél jetze ajtémel'ecan. Ayee pu ántehuaaca'a tijín Agripa. A'ii pu ajta a'uun a'ará'a a'fjna ti yá'uvi'itín ti ayén ántehuaaca'a tijín Berenice. A'uu mú a'uvé'uju'un mej mi raatateújte'en me'fjna í Festo. ¹⁴⁻¹⁵A'iné

jeíhua mú u á'ateeri me'újna, Festo pu raatá'ixaa a'ájna í rey a'ájna jime'e í Pablo. Ayeé pu tiraata'ixaa tijín:

—A'ájna tí'ij hui Félix airá'raa í tí jín tí'itéveeca'a, netí'ij ne'újna á'ucatii u Jerusalén, a'íime í mej tí'ajta huá'a teyujta'a, majta hua'avaujsi í mej Israel jetze ajtémecan, a'íi mú tí'itij jín jetzen te'ujpuá'ajte me'ájna í Pablo. Majta á'iyen néjhuaviiri'i nej puajtzi raatá'an. ¹⁶Ayeé nu tihua'utá'ixaa ne'ájna jime'e tí caí taatá'aca í hua'aye'ira í romanos tej tiyen puajtzi raatá'an í Ja'atij tí a'íin huámi'ini. Amuacaí pu ayén tiú'ujxe'eve'e tí a'íin ja'ati tiu'uxáj huá'a jamuan í mej tí'itij jín jetzen tí'ijpuá'ajte'e tí rusefj runiuuca jín huaté'ijnan.

¹⁷A'íj nu hui jín, matí'ij mú a'uvé'uju'un neetzi jemi, canu a'achú á'atee, sino yee ruijmua'ate'e yee nu a'ujye'ixi huá'a jamuan í jueesi. Netí'ij ní raata'ajtaca'a mej rá'anvilitin í Pablo. ¹⁸Majta me'ín í mej tí'itij jín jetzen te'ujpuá'ajte, matí'ij autéjhuii mej tiu'utaxáj, camu me'ájna jín jetzen te'ujpuá'ajte a'ij nej tí'imua'ajca. ¹⁹A'ii mu'u jín tiraaxájtzi'iri'i me'ájna jime'e í ruyé'irá, ajta a'ájna í ja'ati teecan tí ayén ántehuaaca'a tijín Jesús. Mí ajta a'íin Pablo ayén tí'ixa tijín: “Aúche'e pu nu'u ruuri a'ájna í Jesús.”

²⁰Ja'iné canu á'atzu rájteu a'ij nej ye'í huárini ne'ájna jime'e, netiraata'íhua'uri'i ne'ájna í Pablo tí pua'a u á'uye'imi'i a'ánna Jerusalén mej mí ye'uxí'epi'íntare'en me'ájna jime'e. ²¹Tí'iquí a'íin naatáhuaviiri'i tí a'íin hui raaxí'epi'íntare'en í tí tí'ita'ajte'e ítejmi í tej romanos pú'een. Netí'ij ní raata'íteca'a tí aiteánami'íhua, ajta caí capu rí'írí nej raata'íte ne'ájna jemi í tí tí'ita'ajte'e.

²²Aj pu í a'íin Agripa ayén tiraata'ixaa tijín:

—Na'aránanajche hui nej ráanamua inee ruséntacan.

Aj pu í ayén tiu'utaniú a'ájna í Festo tijín:

—Ruijmua'a pej hui ranamuajran.

²³Yee ruijmua'ate'e yee pu a'uun a'ará'a a'ájna í Agripa, ajta a'ájna í Berenice, ajta a'ájna í Festo. Jéihua mú á'ujtzaahuat'e'eca'a. Matí'ij mí me'uun a'uteájrui huá'a jamuan í mej vivejmé'en jín títetateí í xantaaru'u, majta í mej ye'erá'aja me'ájna í Pablo. ²⁴Yee pu tiu'utaxájtaca'a a'ájna í Festo tijín:

—Agripa mí pej í'í rey, seajta mí sej yee huaté'uu ta jamuan, xaasefj hui semájna mí teví. A'íime í mej Israel jetze ajtémecan í mej a'uun é'eche a'ánna Jerusalén, majta í mej íiyen a'uchéjme ayujna Cesarea, naími'i mú naatáhuaviiri'i amájna jime'e í teví. Ayeé mú títetéjijhuajmé'e tijín: “Capu nu'u ché'e ayén tiraavjite'e tí ruuri.”

²⁵Ayeé pu hui tiná'amitéjte'e ineetzi tí caí tí'itij jín auté'ítze tí hua'atá'aca mej raajé'ica. Ajta amájna, ayéé pu tinaatáhuaviiri'i tí a'íin nu'u raaxí'epi'íntare'en a'ájna í tí tí'ita'ajte'e. Netí'ij ní niyen tiu'umuá'aj tijín niché'e raata'íte ne'újna u Roma.

²⁶Ja'iné capu hui a'ij tiná'amitéjte'e a'ij nej ye'í tiraata'íte í nevástara'a, a'ájna tí tí'ita'ajte'e a'ájna jime'e í teví, nee nu yee ravé'eviliti mú'ejmi jemi, ne'íhuuamua'a, neajta mú'eetzi jemi, Agripa, mí pej í'í rey, patá'aj tiraá'íhua'u tí'ij huámua'areeri'íhua a'ij nej ye'í tiraata'íte. ²⁷Ayeé pu'u, a'iné ayej ne'ase capu tí'itij vaire'e tí pua'a nej caí ra'uyú'uxan a'ij mej tí'itij jín

jetzen tí'ijpua'ajte'e nej ni raata'íte. —
Ayee pu tiraata'ixaa a'íjna í Festo.

**Tí'ij nu'u Pablo rusej runiuuca
jín huateújna a'íjna jemi
í rey, a'íjna ti i'i Agripa**

26 Aj pu i Agripa ayén
tiraata'ixaa a'íjna í Pablo
tijín: —Nee nu muaatá'asin pej
tiu'utaxáj mua'a niuuca jime'e.

Aj pu i Pablo ajmej'jca'ataca'a. Tí'ij
i a'utéjche ti huateújnán runiuuca
jime'e. ²Ayen tijín:

—Agripa mú'ee pej i'i rey, yee
pu hui tiná'amitéjche'e ti temua'a
naa tineetéva'iri nej yé huatéjvee
mú'eetzi jemi nej ni huaténnan íjii
i mej jín tí'inexajtzi'i í mej Israél
jetze ajtéme'ecan. ³Naa pu ne'ase
a'iné pepu'uri ramua'aree a'ij ti
'een í hua'aye'ira í mej Israél jetze
ajtéme'ecan, pajta ramua'aree í mej
jime'en rújee. A'íj nu jín niyen
tí'imuaahuavii pej náanamua temua'a
naa.

**A'ij ti ti'itéchejca'a a'íjna í Pablo tí'ij
caí xi huataújtuaa í tavástara'a jemi**

⁴Nafimi'i í mej Israél jetze
ajtéme'ecan mu'uri hui ramua'aree
a'ij nej yé tiu'utéveeca netí'ij
pá'ari'istaca'a, ajta íjii nej neri
vásta'a. Canu til'it'ij a'ij huáruu a'ujna
nej é'elche ni iyecuí, canu neajta
til'it'ij a'ij ruure. ⁵Mu'uri á'atee mej
nemua'ate. Ti pua'a hua'aráanajche,
í'iri'iri mej miyen tiu'utaxáj yee
nain nu jín te'ara'aste'a í ye'irá í
mej raaxí'epi'intare í mej i'i fariseo.
Jaítze'e pu hui muári'eri hua'aye'ira
a'imej í fariseo.

⁶Mí majta, mu'uri u ne'aráajaj
mej mi neetzi jetze te'ujpuá'ajte'en
me'íjna jime'e nej rachú'eve'e

ne'íjna ti Dios jín te'ataújratziiri'i í
tavaújsimua'aci'i jemi.

⁷Majta a'ime í tatefíestemua'a í
mej tamuáamuata'a japuan hua'apua
ará'ase, a'íi mú majta rachú'eve'e ajta
na'a caí teja'uré'enen a'íjna xicáara'a
jetze matí'ij huatarújsin huá'a
tzajta'a í mí'ichite. A'íj mú hui jín
raná'amiche'e í Dios. Nain tújca'ari
tzajta'a, majta nain tíca'ari tzajta'a
mú ravaire'e. Ajta mú'ee, Agripa, pej
i'i rey, a'iné ayée nu che'atá nena'a
tí'ijchu'eve'en ne'íjna, a'íj mú jín
tí'inexajtzi'i. ⁸¿Ni tzaa caí rí'iri se
rá'antzaahuat'e'en ti Dios ajtahua'a
hua'utá'asen í mej meri huácuui mej
mi majtáhua'a huatarún?

**Pablo pu nu'u a'ij pua'a
huá'aruurejca'a a'imej
í mej té'atzaahuat'e**

⁹Nee nu neajta jéjcu'a'imua niyen
tí'imua'ajca ti ayén tiú'ujxe'eve'e
nej nain jín tihua'utá'ijmii í mej
rá'atzaahuat'e me'íjna ti ayén
ántehuaa tijín Jesús ti Nazarét
é'eme'ecan. ¹⁰Neajta niyen huar'ij
a'ánna Jerusalén. A'ime í mej tí'ajta
teyujta'a, a'íi mú hui cuapée naatap'ij í
nej jín huatánci'ipua nej hua'iteáanan
jeíhua í mej té'atzaahuat'e. Ajta,
matí'ij huá'acuil'icare'e, nee nu neajta
tiu'utá'a í ca'aníjra'a ne'íjna jime'e ti
na'aránajche'ca'a.

¹¹Mu'ití' nu hui pua'íjtzí
hua'utá'a mej mi ra'antipua'ajte'en
í mej rá'atzaahuat'e, mej mi
majta raatéxiehuate me'íjna
í Jesús. Ayee nu huá'aruurejca'a
nainjapua hua'atéyujta'a, a'iné
jeíhua nu huá'ajcha'ire'eca. A'u
ti na'a nu huayé'ive mat'ij mena'a
titeechéejme'ecaa nej ni a'ij pua'a
huá'uruuren.

**Pablo pu nu'u ajtahua'a
tihuá'a'ixaate'e í teite ti Jesús
ru'irájtuaa**

(Hch. 9:1-19; 22:6-16)

¹²Ayee nu éeni'ic'i'e aumé'ecaa ne'újna Damasco. A'íime í mej tí'ajjta teyujta'a, a'íi mú hui naata'íteca'a, majta naatá'a í nej jín niyen rici.

¹³Ayee nu tí'imua'ixaate'e, mú'ee pej i'i rey, a'úu nu aumé'ecaa juye jetze a'atzaj cumu tacuarixpua netí'ij raasefj ti a'licátaaxi u ta japua. Temua'a pu ne jetze tí'irájve í tajj, ajta huá'a jetze í mej ne jamuan á'ujjuhua'ane'e. Jaítze'e pu huatátaaxi caí í xicaj.

¹⁴Tetí'ij ti a'itavátzi. Aj nu ni ja'ati huánamuajri'i ti á'a teja'utaxájtaca'a hua'aniuca jime'e a'íime í mej Israél jetze ajtéme'ecan tíjín: “Saulo, Saulo, ¿a'iné pej pi piyen a'ij pua'a neruure ineetzi? Mú'ee pe asefj a'aa í puajjtzi.”

¹⁵Netí'ij ni niyen tiraata'íhua'uri'i tíjín: “¿A'ataani pej pú'een, nevástara'a?”

’Aj pu i ayén tiu'utaniú tíjín: “Nee nu nu'u ne'ín pú'een í Jesús, pej a'ij pua'a neruure. ¹⁶Ájchesi. Huatéechaxi. Ayee nu 'een jín huatasefjre mú'eetzi jemi nej ni timua'íjcate'en ne'íjna jime'e pej naatévaire'e, pajta tihua'utá'ixaate'en í teite a'ij pej peri tiu'uséj inee jemi, pajta piyen tihua'utá'ixaate'esin a'ij nej nauj éeni'ic'i'e timuaatasefjrate'esin.

¹⁷⁻¹⁸“Nee nu nu'u á japua niuuni huá'a jemi í mej Israél jetze ajtéme'ecan, neajta huá'a jemi í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan. Ijii nu hui muaata'íti pej á'ura'ani a'íimej jemi mej mi yaú'ítiee muá'ara'ani, majta ráamua'aree a'ij

ti tí'ijxe'eve'e í Dios, ti i caí ché'e a'íin tihuá'ajjte'e í Satanás sino Dios pu'u tíhua'uta'ajjte'esin. Aj pu nu'u xaa Dios tíhua'utá'uuni'ira. Ajta hua'utá'asin mej me'uun a'uté'e muá'ara'ani a'íimej jamuan í ti Dios rí'í á tihuaja'utéhuui a'íjna jime'e í mej ná'antzaahua.” Ayee pu hui tinaatá'ixaa a'íjna í Jesús.

¹⁹Ayee pu'u xaa, Agripa mú'ee pej i'i rey, nera'ará'aste ne'íjna u ta japua ti é'esiejre'e. ²⁰Netí'ij ni amuacá tihua'utá'ixaa ne'íimej í mej a'uun a'uchéjme a'ujna Damasco. Neajta a'íimej jemi í mej me'uun Jerusalén é'eche. Neajta naíjmi'ic'i'e tíj na'a a'uun ti huatacá'a u Judea, a'úu nu tíhua'utá'ixaa í teite, neajta í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan. Jéihua nu hui hua'ujé mej mi seicié tiú'umua'ati í ru tzajta'a, mej mi majtáhua'a Dios jemi seíre'e muá'ara'ani, matá'aj majta miyen huárini mej mi seica ráamua'aree tíjín: “Mu'uri seicié tiu'umuá'aj.” ²¹A'íj mú hui jín í mej Israél jetze ajtéme'ecan, a'íi mú naateevi'i a'ujna teyujta'a. Méneje'icatacuca'a, micu.

²²⁻²³Mí ajta, Dios pu naatévai jeíhua. A'íj nu jín caí xi huamí'i sino naúche'e nu hui tihuá'a'ixaate'e naíjmi'ica í teite, í mej tí'iríi, neajta í mej vaujsi. A'ii nu'u hua'utá'ixa a'íj mej tí'utaxájtaca'a a'íime í mej tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan, ajta a'íjna í Moisés teecan. Ayee mú tiu'utaxájtaca'a ti ayén éene'en riníiche'en ti nu'u ayén rajpuafitzi á'ara'ani a'íin ti Dios án yá'ujra í ipuari jetze. Ajta nu'u tí'ij huamí'in, a'íi pu a'íin pú'eene'e a'ame í ti amuacá huatarújsin í mi'ichite tzajta'a. Ajta á'iyen a'íin nu'u tihuá'a'ixaate'en ti ari é'esiejre'e í ti jín Dios hua'utévai í teite í mej Israél

jetze ajtème'ecan, ajta í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan.

**Pablo pu nu'u tí'tese'e a'ij ti
ye'í tiraamuá'itin a'ijna í rey**

²⁴ Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a í Pablo, aj pu í á'iyen huajíjhuaca'a a'ijna í Festo tijín:

—Pablo, pá'atimua'i mú'ee. Pá'atimua'i hui pe'ijna jime'e pej jeíhua tihuá'amua'ate.

²⁵ Ajta a'íin í Pablo, ayée pu tiraata'ixaa tijín:

—Festo pej i'i tajtuhuan. Canu hui netímua'i. A'ijna jime'e í nej neri tejamuá'ixaa nemua'atziira'a jetze pu huanéj ti rí'en, ajta ayén ti'ayajna.

²⁶ Amí pu hui rey rú'umua'aree a'ijna jime'e. A'íj pu jín í'iri'iri nej caí tí'itziine'e netiu'utaxáj jamuan. Ayej ne'ase, capu ti'itíj a'ij huaríj ti caí ráamua'areeri'i, a'iné capu ti'itíj a'ij huaríj avítzi'i jime'e.

²⁷ Ari mú'ee, Agripa pej i'i rey, ¿ni pecaí rá'atzaahuatete í mej tiu'utaxájtaca'a a'íime í mej tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan? Nee nu ramua'aree pej rá'atzaahuatete.

²⁸ Ajta Agripa ayén tiraata'ixaa tijín:

—¿Ni ayén timuá'amitiejte'e pej pe'ijna jín na'antimua'itin nej neajta inee té'antzaahuatete a'ijna jime'e í niucari ti caí ti'imuí'i?

²⁹ Ajta a'íin í Pablo ayén tiu'utaniú tijín:

—Ti pua'a cífj na'a, na'ari ti pua'a jeíhua, ayée nu hui tí'ijxe'eve'e í Dios jemi, pej mú'ee, majta naími'i mi seica í mej nenamua íjii, mej mi miyen tira'ará'asten me'ijna í Jesús netíj inee, í nej jíme'en neri puajtzi huatánne'a, sino mej caí miyen tirajpuaitzi muá'ara'ani netíj inee.

³⁰ Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Pablo, tí'ij i huatéechaxi a'íjna í rey, ajta a'íjna í tajtuhuan, ajta a'íjna í Berenice; majta mú huatéhuiixi í mej e'eré'ete'ecaa huá'a jamuan.

³¹ Aj mú mi huiráaci rujímua'a mej mi tí'ihuaurixaate'en me'ijna jime'e. Majta miyen tiú'urixaate'ecaa tijín: —Amijna mi tevi, capu hui tí'itíj a'ij huáruu í ti tí'itá'aca í mej jín raajé'ica. Capu ajta ayén tiraavíjte'e ti ayén aiteánami'ihua.

³² Ajta a'íin Agripa, a'íi pu ayén tiraata'ixaa a'íjna í Festo tijín:

—Ti pua'a a'íin caí ayén tí'ijhuauca ti a'íin raaxí'epi'intare'en í ti tí'ita'ajte'e, rí'iríistaca'a pu tej ra'uxíjte'enche'e iteen.

**Mej nu'u raata'íte me'ijna
í Pablo a'ujna u Roma**

27 Matí'ij raaxí'epi'intare mej hua'uta'íte a'ujna Italia, matí'ij mi tiu'utátui me'ijna í Pablo, majta í seica í mej námi'ihuaca'a seíj jemi í ti anxíte tí'ajta. Ayej pu ántehuaaca'a a'íjna tijín Julio. A'íi pu tihuá'ajte'e í mej miyen ánte'arua tijín xantaaru'ustemua'ame'en í ti tí'ita'ajte'e.

² A'u tu a'atéeci baarcu jetze a'ujna chajta'a ti ayén téja'arajtehuaa tijín Adramitio. Ajta a'íin í baarcu, a'íi pu antamé'éniche'e után pújme'en tí ij a'uun a'ure'énéniche'e a'u mej baarcu a'uté'uuve ti huatacá'a u Asia. Tetí'ij ti a'ucíj, seíj pu ajta á'uraa ta jamuan ti ayén ántehuaaca'a tijín Aristarco. A'u pu é'eme'ecan a'ujna Tesalónica, a'ujna chajta'a ti a'uun huatacá'a a'ujna já'ahua'a ti ayén téja'arajtehuaa tijín Macedonia.

³ Yee ruijmua'ate'e yee, tetí'ij ti te'uun a'ará'a baarcu ti a'utéche'eca

ti ayén téja'arájtehuaa tijín Sidón. Ajta a'fín í Julio, a'fí pu r'íi tí'teivistaca'a a'fjna jemi í Pablo. A'fí pu raatá'a ti huá'umuuaare í pu'amiigustemua'a. Majta me'fín í amiigustemua'ame'en, r'íi mú naa tira'ancuré'evi'iti í Pablo.

⁴A'uu tu tijtá ti antacáj. Tetí'ij ti te'uun a'uré'ene ti e'eráhuachi, ta'úutata'a tu pújme'en ajcáane. A'ujna ti ayén téja'arájtehuaa tijín Chipre. A'uu tu pújme'en a'uré'erupi a'iné yéeme'en pu avé'eecacaa.

⁵Teti'ijta ti antacáj a'ájna vejli'i ti e'eve'e'ástime í jaj, a'uun ti huatacá'a a'ujna u Cilicia, ajta u Panfilia. Teti'ijta ti te'uun antanéj a'ujna chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa tijín Mira, ajta a'uun ti huatacá'a já'ahua'a Licia.

⁶Ajta a'fín ti anxíte tí'ajta, seáj pu a'uun huáteu í baarcu ti Italia á'ume. A'uu pu é'eme'ecan a'fjna í baarcu a'ujna Alejandria. Aj pu a'fín taata'áj tej atéciine tel'fjna jetze. ⁷A'fjna í baarcu, yee pu pua'an xicaj á'atee ti huaméj. Jé'ecan pu taatamuári'eriste. Xa'ichu'i tu á vejli'i a'uré'ene a'ujna ti e'eráhuachi ti ayén téja'arájtehuaa tijín Gnido. Aúche'e pu á e'evé'eecaca'a a'ujna. A'fj tu jín u jetze pújme'en ajcáane ti e'eráhuachi ti ayén téja'arájtehuaa tijín Creta. A'uu tu vejli'i a'uré'ene a'ujna já'ahua'a Salmón.

⁸Teti'ijta ti mú á'uju'un muári'eri jime'e a'ujna ti e'eve'e'ástime í jaj. Teti'ijta ti te'uun antanéj ti baarcu a'utéche'eca ti ayén téja'arájtehuaa tijín Ti a'ur'íen ti rí'írí ti irá'ujcheni. A'uu pu vejli'i pítejá'arici a'ujna chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa tijín Lasea.

⁹⁻¹⁰Tu'uri a'ateevi'i tej huajú'un. Pu'uri tiú'utziini'ire'ecaa a'ujna a'u

tej a'uju'ucaa, a'iné pu'uri vejli'i pí tí'irijca í ti jetzen ti huáseevi'i á'aye'i. A'fj pu jín ayén tihua'utá'ixaa a'fjna í Pablo, tijín:

—Mú'een teteca, ayée pu hui tiná'amitiejte'e ineetzi ti jé'ecan tiú'utziini'ire'e a'ame, ti pua'a taajú'un. Teyá'ujisin i baarcu, teajta í ijca, ajta ayén tiu'utári'iriistari tej hui á'uveti iteen.

¹¹Ajta a'fín ti anxíte tí'ajta, jaítze'e pu rá'antzaahua a'fjna í ja'ati ti baarcu huajájsin, ajta a'fjna ti antiújmua'aree a'fjna u baarcu jime'e. Ajta a'fjna í niuucari í ti Pablo hua'utá'ixa, capu rá'antzaahua.

¹²Ajta a'ujna mej autéjhuii, capu naa hua'é'ene'e mej mi me'uun á'ateevi'in me'újna a'fjna xicájr'a jetze ti huácimuajra. A'fj mú jín mu'iití miyen tiu'umuá'aj mej á'uciine me'újna mej mi me'uun e'ará'asti me'újna Fenice, tej ti a'atzu á'ateevi'in tel'fjna, baarcu ti a'utéche'eca. A'ujna Fenice, a'úu pu Creta e'ejtémecan. A'uu pu seijre'eca'a t'j na'a újtepua pújme'en, ajta ante pújme'en.

Tí'ij nu'u japuutzari hua'utá'aseca'a eeca jamuan á jaata'a

¹³A'ujna, c'j pu ti'iré'e'ecarej ye'icáa yénte pújme'en. Ayee mú tí'ixajtaca'a tijín rí'írí mej nu'u mauj huajú'un. Matí'ij mi a'uc'fj. A'uu mú vejli'i e'ejtéene a'u ti e'eve'e'ástime í jaj, a'ujna u Creta.

¹⁴Mi ajta, capu a'achú a'ateevi'i, ca'anín jín u a'utá'eecareca'a í jirí jetze. Ca'anín pu jín raataj'ítze í baarcu a'fjna ti yéntepua pújme'en a'iré'e'ecareca'a. ¹⁵Jé'ecan pu yé'utajchájr'a í baarcu. Capu ché'e huatári'iristareca'a tej huajú'un

í eeca tzajta'a. A'íj tu jín huatáta'a ti tá'antini í eeca. ¹⁶Aj tu ti te'uun a'ur'élene ti e'eráhuachi, chuej ti c'lieen, ti ayén téja'arájtehuuaa tijín Cauda. Capu ayén r'íi huápi'i tiú'eecaca'a a'ujna.

Ajta a'íin í baarcu ti c'lieen jín seijre'le tej raajájsime'e, muári'eri tu jín ra'antítuaa í baarcu jetze ti ve'ée.

¹⁷Matí'ij meri ra'antítuaa, aj mú mi raatacá'ane caujnari jime'e í baarcu ti ve'ée. Mu'uri tí'itziíine'eca'a ti ari té'ejcáhee í sej japua. Aye'e pu téja'arájtehuuaa a'ujna tijín La Sirte. A'íj mú jín ra'acájtuaa á jaata'a í tí'itij ti ij ra'anján í eeca.

¹⁸Yee ruijmua'ate'e yee, aúche'e pu huá'eecaca'a temua'a, je'íhua. Matí'ij mi autéjhuí mej te'etéhua'axin á jaata'a í ijca mej tiú'utisime'e í baarcu jetze. ¹⁹Huaíca xicaj tu á'atee tej te'eteehua'axi tamuájca'a jime'e nain ti tiú'utisime'ecaa í baarcu.

²⁰Jé'ecan tu á'atee tej caí a'atzu raasej í xicaj, teajta í xu'ura'ave. Ajta aúche'e pu a'ij pua'a hua'é'eeene'ecaa. Temua'a pu tiú'eecaca'a, majta viiyeca'a. Tu'uri tiyen tí'imua'ajca tej teri muá'itiche'esin. Teajta tiyen tí'imua'ajca tej caí ché'e a'ij rini.

²¹Ajta tu'uri a'ateevi'i tej caí tí'itij cua'acaa. Aj pu í huatéechaxi huá'a tzajta'a a'íjna í Pablo. Aye'e pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Mú'een teteca, sena'ajtzí ná'antzaahuate'enche'e. Sej caí e'eráci'íca'anche'e se'újna u Creta, catu tiyen teja'urieéniche'e í ijca.

²²Aru íjii, je'íhua nu hui á'amua'huavii sej uhuateújca'anen mi ru tzajta'a, a'íné capu ja'ati mi'ini mú'een. Tij teajta baarcu á'urieni. Capu amín tí'itij.

²³Tí'ca'a, seij pu hui huatasej're inee jemi, seij ti ravaire'e í Dios í nej

neajta ravaire'e inee, í ti ajta necha'ii.

²⁴Aye'e pu tinaatá'ixaa tijín: “Pablo, capej nu'u tí'itziíine'e. Ruxe'eve'e ti a'íin César raaxí'epi'intare'en í mej jín tí'imua'xájtzi'i. Ajta nu'u ruxí'evi'ira'a pu jín Dios raatá'a mej ruuri muá'ara'ani naími'i a'achú pua'amé mej huajú'un é'e jamuan.”

²⁵A'íj pu hui jín setá'aj uhuateújca'anen mi ru tzajta'a, mú'een, teteca. Nee nu xaa rá'atzaahuate'e í Dios. Aye'e pu té'eme a'ij ti a'íin tinaatá'ixaa. ²⁶Mí ajta, aúche'e pu hui ruxe'eve'e tej te'uun e'ará'asti a'ujna já'ahua'a ti e'eráhuachi.

²⁷Teuumé'eca a'achú cumu tamuáamuata'a japuan muá'acua xicaj, tí'ca'a, aúche'e pu ráatajchijme'e í baarcu í eeca. A'íjna japua í jaj ti ayén téja'arájtehuuaa tijín Adriático, tí'ij teja'ur'élene cumu a'atzaj já'lita'a tí'ca'a, a'íime í mej ramuari'e í baarcu, mu'uri ramua'areereca'a tej teri ratá'asijme'e a'u ti e'eráhuachi. ²⁸Matí'ij mi raaté'itíee caujnari jime'e a'achú ti aautí'i. Aye'e pu autí'ícaa a'achú cumu seité japuan tamuáamuata'a japuan arájsevi meetro. Capu a'atzu a'ateevi'i, majtáhuua'a raaté'itíee, pu'uri seité japuan aráhuua'apua meetro autí'ícaa.

²⁹Matí'ij mi muá'acuaa atéehua'axi í tepúusti'i ti acaujtuáavijmee cízata'an í baarcu ti í sej jetze avá'ujnan. Metí'itziíine'eca'a tej te'ejteátu'a í tetej jetze. Majta tí'itziíine'eca'a, a'íj mú jín autéjhuí mej huatéjnuuni ajta na'a caí huatapuá'are.

³⁰Seica mú miyen tí'ijxe'eve'eca'a mej huiráciine í baarcu jetze. A'íi mú miyen rusej'rataca'a mej ra'atéhua'axin í tepúusti'i ti acaujtuáavijmee. Mí majta caí miyen huarij. Meraacájtuaa mu'u í baarcu í ti

cílieen jín seijre'e mej mi me'fjna jetze huatéujvair'e'en. ³¹ Aj pu i Pablo ayén tiraata'ixaa a'fjna anxíte ti t'í'ajta, ajta í mej jamuan á'ujujhua'ane'e tijín:

—Ayee pu hui tiú'ujxe'eve'e mej yee huatéaturan ta jamuan fiye baarcu jetze, na'ari caí, capu ti'itíj a'ij tejámuaatévaire'esin.

³² A'fj mú jín me'fín xantaaru'u ra'antivefjcheca'a í caujnari í ti jín a'ijtápi'ihuaca'a í baarcu ti cílieen jín seijre'e. Aj pu 'i atéjve á jaata'a.

³³ Tí'ij ari tén tapuá'arijme'eca, Pablo pu ayén ca'aníjra'a tihua'utá'a í huá'a tzajta'a mej nu'u t'í'icua'ani. Ayen tijín:

—Pu'uri á'atee tamuáamuata'a japuan muáacua xicaj sej siyen ti'ijchú'leve'e, seajta siyen tirajpuafjtzi tujri jime'e, caxu mé'e tejé'ecua'a.

³⁴ Nu'uri tejá'amua'ixaate'e sej a'atzu tiú'ucua'ani. Ayee pu hui tiú'ujxe'eve'e sej si caí huácui'ini, a'iné capu ti'itíj a'ij á'amuaruuren.

³⁵ Tí'ij ayén tihua'utá'ixaa, aj pu 'i pan huiirá'i. Tí'ij i rí'i tiraatá'a í Dios jemi, mejseíraca'a í teite. Tí'ij i ra'antítaaraxi í pan, aj pu i a'utéjche ti ráacua'ani. ³⁶ Naíimi'i mú á'ujca'anejca'a. Matí'ij mi tiú'ucuaa majta a'fme. ³⁷ Ayee tu ará'axcaa a'achú cumu hua'apua ciento japuan huaícate japuan tamuáamuata'a japuan arájsevi tej aráte'ecaa í baarcu jetze. ³⁸ Matí'ij tiú'ucuaa a'achú ti hua'aránajcheca'a, matí'ij mi ra'ateájrie á jaata'a me'fjna í triigu ti ij caí ché'e tíjetere í baarcu.

Tí'ij nu'u baarcu ateájrupi á jaata'a

³⁹ Tí'ij huateapuá'areca'a, camu ché'e huamuájtejcaa a'u ti pítejá'arici. Matí'ij mi raasefj a'u ti é'eri'iri ti a'utéjcheni

í baarcu, a'u ti huatáseaata'a. A'uu mú t'í'ijxe'eve'e'eca'a mej ye'use'aráichejra'ani í baarcu í sej japua ti pua'a rí'iríistan. ⁴⁰ Matí'ij mi ra'antivefjcheca'a í caujnari í mej jín ra'ijtápe í baarcu. Majta raatáxipi í ciyej mej jetzen huajú'un. Matí'ij mi raatáxijtaca'a me'fjna í caujnari í ti jín ajtatápi'ihuajme'ecaa í paala í mej jín raatéchaxijte'en í baarcu. Majta miyen huarfj, merajcá'ane í cíixuri í ta'acáavii í baarcu jetze á ti aúunee ti ij ra'anján eeca jime'e a'fjna í cíixuri. Matí'ij mi huataúra'a ti rá'antini a'fjna í baarcu.

⁴¹ Ajta catu raatá'aseca'a a'ájna a'u ti á'useaata'a a'iné sej jetze pu te'ejcáxi. Capu ché'e rí'iríistaca'a mej raatáru'uxante'en a'u ti aúunee. Ajta í cítzata'an u baarcu, pu'uri teená'achijme'ecaa a'fjna jime'e ti ra'ajtéeva'ara í jaj ca'anín jime'e.

⁴² Majta me'fín xantaaru'u, mehuá'acui'icucuaa naíjmi'ica í mej aiteánami'ihuaca'a mej mi caí antajaún, ajta, mej mi caí á'uci'ica'an. ⁴³ Ajta a'fín anxíte ti t'í'ajta, a'fí pu ayén t'í'ijxe'eve'e'eca'a ti japuan huániuuni t'í'ij ráavaire'en a'fjna í Pablo. Aj pu jín caí hua'utá'a í xantaaru'u mej huá'ucui'ini. Aj pu i ayén t'í'ijhua'uta'afj í mej raayí'itihua'a mej huatajaún mej nu'u anáaté'ee mua'atévatzin á jaata'a mej mi antajaún u jetze pújme'en a'u ti á'useaata'a. ⁴⁴ Majta nu'u seica ciyej japua huatajaún, majta seica ciyej japua ti ti'ipá'atza í baarcu jetze ajtaná'axi. A'uu mú naími'i a'ará'a u jetze pújme'en. Capu ja'ati aujámí.

Tí'ij Pablo a'uun a'utéveeca'a u Malta

28 Tetí'ij teri te'uun e'eré'etei ti e'eráhuachi, naími'i

tu ruuricaa. Capu seij huamí'i. Aj tu ti ráamua'areeri'i tijín ayée pu téja'arájtehuaa a'ájna ti e'eráhuachi tijín Malta. ²Majta me'ín í mej a'uun é'eche, rí'i mú t'íteteitestaca'a itejmi jemi. Matí'ij mi aúunai, aj mú mi taatajé tej ahuátapiste'en a'iné mevíyecaa, ajta huáseevil'i.

³Ajta a'íin Pablo, ciyej pu huaré'eseij tí'ij ra'anajtuaa á tá'ataa. Aj pu i cu'ucu'u u airáane ti tiu'ujé'ica í tajj jetze a'iné capu rá'aviicua'ireca'a ti pisti í tajj. Tí'iquí Pablo tímu'iiri'i muájca'are'ara'an jetze. ⁴Majta me'ín í mej a'uun é'eche, matí'ij raasej ti cu'ucu'u a'án cáviijcaa muájca'are'ara'an jetze í Pablo, ayée mú tiú'urixaate'ecaa tijín:
—Cu xíee a'íin pú'een í ti tí'itecui'ica. Pu'uri xaa ráavai ti caí aujámi á jaata'a. Mi ajta, ayée pu hui tiraavíjte'e í Dios jemi, ti caí raatá'asin ti ruuri á'ara'ani a'ájna í Pablo.

⁵Tí'iquí a'íin Pablo, raatéeca'atzij í rumuájca'a. Aj pu i án tá'ataa huavátzi í cu'ucu'u. Capu tí'itíj a'ij ráaruu í Pablo. ⁶Majta me'ín í teite, ayée mú tí'imuaajca tijín pu'uri t'ín teájaasin. Majta seica miyen tijín pu'uri t'ín mi'ini. Metí'ijchu'eve'eca'a a'atzaj ti tí'itíj a'ij raruuren.

A'atzu á'ateevil'ica, ajta a'ájna í Pablo, capu tí'itíj a'ij ráaruu. Aj mú mi seicidé tiu'umuá'aj. Matí'ij mi miyen tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Amijna, Dios pu hui pírici.

⁷A'ujna vejli'i chuej ti a'utacá'a, ajta a'ájna í ja'ati í ti tajtuhuan pírici a'ujna ti e'eráhuachi, a'íi pu ta'ancuré'evi'iti. Ajta, temua'a pu naa titaaxá'apuairi'i huaíca xicaj tzajta'a. Ayee pu ántehuaaca'a a'ájna tijín Publio.

⁸Ajta a'íin taátajra'an a'ájna í Publio, a'íi pu tí'icui'ica'a. Jéihua pu pístacare'e, ajta a'achu'itaca'a. Tí'iquí Pablo ráamuaareca'a. Ajta raatáhuaviiri'i í Dios ti huarún. Aj pu i ra'avé'emuarije án mu'úutze'en. Tí'ij i huarúj. ⁹Ayee pu'u huaríj, majta mú seica u a'uvé'uju'un í mej tí'icucui'i í mej a'uun é'eche. A'íimej pu ajta tiú'uhuaa.

¹⁰Jé'ecan mú rí'i titaatéeje, majta nain mú títaatapuaíjve a'achú ti titátaturaate'ecaa í tej jín á'uju'un. Teti'ijta ti huátacate tej ti á'uciine.

Tí'ij nu'u Pablo a'uun a'ará'a u Roma

¹¹Tí'ij teuumé'eca huaíca máxcira'i, aj tu ti atéeci seij jetze í baarcu ti ajta a'uun a'uteájturaa téjmi jamuan ajta tíj na'a caí ché'e tiú'ucimuajravi'icaa. A'uu pu é'eme'ecan a'ájna í baarcu u Alejandria í ti taajá'utii. Ajta, tí'itíj pu seijre'eca'a á ti aúunee í baarcu jetze. Tí'iti pu antítaaviihuajme'ecaa hua'apua ti ayén seijre'e tíj dioosi í mej hua'apua, seij ti ayén ántehuaa tijín Cástor, ajta í seij tijín Pólux. Teti'ijta ti te'uun a'ucíj tej ti te'uun u e'ará'asti, seij jetze í chajta'a.

¹²Tetí'ij ti te'uun a'ará'a baarcu ti a'utéche'eca a'ujna chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa tijín Siracusa. Huaíca xicaj tu á'atee te'újna. ¹³Tetí'ij ti a'ucíj. Tetí'ij ti te'uun vejli'i ajtéene ti e'leve'ástime. A'uu tu ti a'ará'a te'újna chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa tijín Regio.

Yee ruijmua'ate'e yee yénte pújme'en pu ve'etá'ecaca'a ca'anín jime'e. Teajta seij jetze í xicaj, a'úu tu a'ará'a a'ujna chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa tijín Puteoli. ¹⁴A'uu tu huá'uteu seica í ta'huaamua'a. Matí'ij mi taatajé tej te'uun a'uteáturan

huá'a jamuan sei itieeri. Ayee tu te'íjna jín huaríj, tetí'ij ti te'uun a'ará'a te'újna u Roma.

¹⁵Majta me'ín í ta'ihuaamua'a í mej me'uun é'eeche, mu'uri ramua'areereca'a tej teri te'uun á'uju'un. A'íj mú jín huiráaci u chajta'a mej mi ta'antinájche. A'uun mú imuá e'eráaci me'újna chajta'a ti ayén téja'arájtehuaa tíjín El Foro de Apio, ajta ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Ti huaíca chí'ij e'erá'ase a'u mej á'ujta'aruaijve'e.

Tí'ij Pablo hua'usej, aj pu 'i rí'í tiraatá'a í Dios, ajta jaítze'e ahuaújca'ane í ru tzajta'a. ¹⁶Tetí'ij te'uun a'ará'a te'újna u Roma, a'íí mú raatá'a ti Pablo rusej námi'ihua. Sej pu'u racha'íica'a í xantaaru'u.

Tí'ij nu'u Pablo tihua'a'ixaate'e a'ujna u Roma

¹⁷Teuumé'eca huaíca xicaj tzajta'a, aj pu i Pablo hua'utajé í mej tihua'áijte'e í mej Israel jetze ajtéme'ecan. Mat'íj tíjsej, tí'iqui Pablo ayén tihua'utá'ixaa tíjín:

—Ne'ihuaamua'a, canu hui ti'itíj a'ij huá'uruu a'ímej jemi í teite, canu neajta auté'itze a'íjna jime'e í taye'irá. Ayee nu éene'e, majtáhua'a mú naateevi'li me'újna Jerusalén, mat'íj mi a'íime hua'utátuii í romanos.

¹⁸Metína'íhua'uri'i, majta miyen tí'ijxe'eve'eca'a mej naatátuaani a'iné canu ti'itíj a'ij huáruu ti ayén tiraavíjte'e mej me'íjna jín naajé'ica.

¹⁹Canu ti'itíj jín tihua'axajtzí'iran í mej Israel jetze ajtéme'ecan inee. Mí majta, mat'íj hua'ujniuuste, aj nu ní raatáhuaviiri'i ti a'íin raaxí'epi'intare'en a'íjna ti ayén ántehuaa tíjín César. ²⁰A'íí nu hui jín niyen tiraatáhuaviiri'i

nej yé amuaatéseej, neajta tejamuá'ixaate'en. A'íj nu jín amuáji'ici'i cadeena jime'e a'iné nee nu niyen che'atá nena'a tí'ijchú'eve'e í Dios mat'íj a'íime í mej Israel jetze ajtéme'ecan.

²¹Mat'íj mi miyen tiraata'ixaa tíjín:

—Capu ja'ati mú titaja'utá'ití'iri'li mú'etzi jime'e a'ujna u Judea. Majta í ta'ihuaamua'a, í mej a'uun e'eráaci, capu ajta ja'ati ti'itíj jín ti'imua'ájtzi'li, ni capu ajta ja'ati titaatá'ixaa mú'etzi jime'e ti'itíj pej a'ij huáruu mé já'ahua'a.

²²Ajta itejmi, ta'aráanajche tej hui ráanamua a'ij pej ti'ixa mú'ee, a'iné nájmi'ici'e pu a'ij pua'a namuajre'e a'íjna jime'e í ti jécua í niucari pej tíhua'íhuá'ixaa í teite. —Ayee mú tiraata'ixaa me'íjna í Pablo.

²³Mat'íj mi raaxí'epi'intare ja'anáj mej majtáhua'a tíjseire'esin mej mi majtáhua'a ráanamua me'íjna í Pablo. Mu'ití mú ajteáxiireca'a í teite a'u ti Pablo a'utéveeca'a. Tíj na'a aré'apua'a te'utéjche ajta chúmua'anímua, raatapuá'ajtac'a ti tihuaú'ixaa a'íjna jime'e ti Dios tí'ajta nainjapua íiyen chaanaca japua, ajta u ta japua. A'íjna í Pablo huá'atese'eca'a ti hua'utémua'itin mej mi rá'antzaahuat'en í Jesús. A'íjna í yu'uxari jetze pu tihua'utá'ixaate'eca'a a'íin ti ra'uyú'uxaca'a a'íjna í Moisés teecan, ajta a'íin mej ra'uyú'uxaca'a í seica í mej tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. ²⁴Seica mú rá'atzaahuat'e'eca'a a'ij ti Pablo tihua'a'ixaate'eca'a. Majta seica, camu a'atzu rá'atzaahuat'e'eca'a.

²⁵Mat'íj mi caí a'ij tiu'utá'a.

A'íj mu jín a'ucíjxi. Maúche'e mú seica ranamuáaraca'a a'ij ti Pablo tí'ixajtac'a. Tí'ij ra'antipua'ajte, ayée pu tihua'utá'ixaa tíjín:

—A'íin í xiéjniu'ucare'ara'an
 í Dios, tzáahuati'ira'a pu hui jín
 tihua'utá'ixaa á'amua'aujsimua'aci'í
 tí'ij a'íin Isafas ayén tiu'utaxájtaca'a í
 Dios jetze me'ecan tíjín:

²⁶ Aricu, huá'a tzajta'a a'ímej jemi í
 teitestemua'ame'en.

Patá'aj nu'u tihua'utá'ixaate'en
 yee mú'een xu ranamuaara
 xá'aju'un, aru caxu yaú'itiée
 xá'aju'un.

Ja'atí pu nu'u xaa
 tejámuaatá'ixaate'esin
 a'íjna jime'e í niuucari, aru
 caxu ramua'aréeren a'ij ti
 huataújmua'a.

²⁷ Ayece nu nu'u huá'aruuren
 a'iné mu'uri hua'uteáana í
 huá'axiejniu'uca jetze.

Majta nácxua'í pú'een.
 Yee mú cu xiee mecaí tanamuaj.
 Camu nu'u majta atanéjne'e.
 Canu xaa hua'utá'asin mej mé
 uunéjne'ere.

Canu neajta hua'utá'asin mej
 ráanamua a'íme mej mi
 yaú'itiée muá'ara'ani í ru
 tzajta'a,
 mej mi caí yé vé'uju'un ineetzi
 jemi nej ni tihua'utá'uuni'i.

Ayee a'íjna í Isafas í Dios jetze
 me'ecan tí'ixaxa'ata'a.

²⁸ Setá'aj hui siyen ráamua'aree
 mú'een, íjii ti yú aumé, ti Dios
 ari hua'utá'a í mej seij chuéjra'a
 japua é'eme'ecan, mej mi miyen
 che'atá mena'a tira'ancuré'an
 í ti jín Dios te'ataújratziiri'í ti nu'u
 huá'a japua huatáaniuni. A'íi mú
 xaa ranamuajran, micu. —Ayee pu
 tihua'utá'ixaa a'íjna í Pablo.

²⁹ Tí'ij ayén tiu'utaxájtaca'a
 a'íjna í Pablo, aj mú mi a'ucfj
 í mej Israel jetze ajtémecan.
 Matí'ij mi huiráaci á pua'acié.
 Aj mú mi ti'itíurixáate'ajraa
 rujíimua'a.

³⁰ Ajta a'íjna í Pablo, a'úu pu
 á'atee hua'apua nine'ira'a a'ujna
 u chí'ita í mej huataújneij tzajta'a.
 A'íi pu hua'ancuré'evi'itijcicare'e
 naíjmi'ica í mej yé'emuaarecare'e.
³¹ Jéihua pu tihuá'a'ixa'atehua'a
 a'íjna jime'e ti Dios nain jín
 antiújmua'aree íiyen chaanaca
 japua, ajta u ta japua. Ajta
 tihuá'amua'atehua'a a'íjna jime'e
 í tavástara'a, í Jesús ti Dios
 án yá'ujra í ipuari japua. Capu
 tí'itziine'eca'a a'íjna í Pablo. Ajta
 capu ja'atí niu'ucami'ica'a.

A'ij ti tira'uyú'uxaca'a í San Pablo a'ímej í mej Roma a'uchéjme'ecaa

Pablo pu huá'ateujte'e

1 A'ij nu jetze tejá'amuayu'use'e ne'íjna jime'e í nej ravaire'e í Círíistu'u ti i'í Jesús. A'íi pu na'antíhuau ineetzi, i nej i'í Pablo nej ni ne'íjna jín te'ará'asten a'ij ti a'íin tinaa'íjca. Ayee pu een jín na'avé'ehuau huá'a tzajta'a í seica, nej ni tihua'utá'ixaate'en ne'íjna jime'e í niuucari ti jín Dios huá'a japua huániuuni.

²Jéjcuá imuá pu Dios ayén te'ataújratziiri'i ti ayén rí'i tihua'utá'an a'ímej í mej tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. A'íj mú jín miyen ra'utéyu'uxaca'a me'íjna jetze í yu'uxari ti yen téjmi jemi huateájturaa. ³Ajta a'íin í niuucari, a'íj pu jíme'en raxa a'íjna ti i'í yaujra'an pú'een, ti ajta airáane a'íjna jetze í David teecan. Ayee pu teja'uré'ene a'íne a'íi pu teáatacan huanú'ihuaca'a matj í seica.

⁴Mí ajta a'íin í Dios, a'íi pu á'iyyen ayén ra'antíhuau'u ti nain jín antiújmua'areere a'íjna jime'e ti a'íjna jetze arájuca'anejca'a í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios a'íjna ti ayén raatamuá'a tíjín niyauj pu yee pú'een. Dios pu ayén nain jín tira'íjca tí'íj a'íin a'itáara huá'a tzajta'a í

mí'ichite. A'íi pu a'íin pú'een a'íjna í ja'ati ti ayén ántehuaa Jesús ti ajta i'í Círíistu'u. A'íi pu tavástar'a pú'een.

⁵Círíistu'u nu jetze ra'ancuré'a a'íjna ti jín í Dios rí'i tinaatá'a nej ni niyen jetzen me'ecan á'ura'ani huá'a tzajta'a í teite nej ni niyen hua'utá'inen mej mi ra'ará'astijre'en me'íjna í tavástar'a me'íjna jime'e mej té'antzaahuate'en, naími'i í teite í mej yen chaanaca japua huachéjme.

⁶Seajta mú'een, mú'een xu seajta huá'a jetze ajtémecan a'íime í teite, í ti Dios ajta amua'antíhuau'u mú'ejmi sej si jetzen ajtémecanta xá'ara'ani í Jesús ti ajta i'í Círíistu'u.

⁷A'íjna yu'uxari jetze nu niyen tejá'amuayu'use'e naíjmi'ica mí sej se'uun huachéjme se'újna u Roma, mú'een í ti Dios já'amuaxe'eve'e, ti ajta amua'antíhuau'u sej si jemin seíire'e xá'ara'ani. Ché'e ayén teja'uré'enen ti a'íin í Dios, í tej rájya'upua, ajta í tavástar'a, a'íjna í Jesús ti ajta i'í Círíistu'u, miché'e me'ín rí'i tejamuaatá'an, majta amua'anpuá'ajte'en.

Pablo pu nu'u raxí'eve'e ti huaja'uvé'emuaare u Roma

⁸Amuacaícan jime'e, ayée nu naíjmi'i rí'i tiratá'aca ne'íjna í Dios

í nej ravaire'e ne'fjna jime'e sej siyen tirá'astijre'e í Dios. Jamuan í Jesús ti ajta i'i Ciríistu'u, ayée nu rí'i tiratá'aca, a'iné nain japua í chaanaca mu'uri ramua'aree sej siyen té'atzaahuat'e. ⁹⁻¹⁰ Ajta a'fín í Dios, í nej ravaire'e nain jín a'achú nej a'anca'anéecan jín niyen tihua'utá'ixaate'en í niuucari ti jíme'en raxa a'fjna ti yaujra'an pú'een í Dios, a'fí pu tirú'umua'aree nej ja'anáj ti na'a niyen amua'utámua'areeri'i netí'ijta rahuavíiraj ná'aye'i. Ayee nu tí'ijhuavii ti ayén neetá'acare'en í Dios nej ne'uun á'amuamuaare ná'ara'ani ti pua'a ayén Dios tirá'aca'ane. ¹¹ Jéihua nu á'amuaseijrami'i nej ni ca'anfjra'a amuaatá'an sej si se'fjna jetze araújca'anen í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios sej si jaítze'e te'utáviicua'i.

¹² Jee xaa ne'u, ayée nu tí'ijxe'eve'e inee, tej ti tiyen che'atá tena'a ca'anfjra'a huatáta'an itejmi jemi, a'fjna jime'e tej taxí'ej té'atzaahuat'e taxí'evi'lira'a jime'e. ¹³ Ayee nu neajta tí'ijxe'eve'e, ne'ihuaamua'a, sej siyen ráamua'aree nej mu'iití niyen raaxí'epi'intare nej ne'uun a'atanén mú'ejmi jemi. Tíj na'a nej amuacá niyen tiraaxí'epi'intare nej niyen huá'rini, tíj na'a ti yú e'iré'ene, ti'itíj pu naatá'ijmiijri'i nej ni caí ne'uun á'lume'en. Ayee nu tí'ijxe'eve'eca'a nej niyen che'atá nena'a tiraamuá'tin mú'ejmi jime'e í nej jín tiu'utátuiire'en í Dios jemi a'ij nej neri tiraamuá'ti huá'a tzajta'a í seica í teite í mej seij chuéjra'a japua huachéjme.

¹⁴ Ayee nu neri ne'fjna jín te'atánratziiri'i í Dios jemi nej ni tihua'utá'ixaate'en a'fíme í mej raayí'ti hua'aniuuca a'fíme í mej

Grecia é'eme'ecan, nej ni neajta tihua'utá'ixaate'en a'fíme í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan. Capu amín a'ij ti pua'a jeíhua mé té'umua'aree nusu ti pua'a mecaí ti'itíj a'ij té'umua'aree, naúche'e nu niyen tihua'utá'ixaate'esin naíjmi'ica. ¹⁵ A'fj nu jín jeíhua a'anca'anéecan jín niyen raxí'eve'e nej neajta tejámuaatá'ixaate'en í niuucari jime'e ti jín Dios a'amua japua huániuuni, mú'een, mi sej Roma é'eche.

Ti té'eviicua'i í niuucari

¹⁶ Capu netévi'iraste'e a'fjna í niuucari, sino a'fj nu jín rí'i tiratá'aca í Dios, a'iné í niuucari jetze pu me'ecan í muári'eri'lire'ara'an í Dios í ti jín huá'a japua huániuuni naíjmi'ica í mej ra'ará'astijre'esin, amuacácan a'fíme í mej Israel jetze ajtéme'ecan, majta á'iyen a'fíme í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan.

¹⁷ A'fjna í niuucari jetze pu ajta seijre'e a'ij ti huaríj í Dios mej mi me'ín teite miyen ri'éene'ecán jín huateáturan í jemin. Ayee mú xaa ne'u ri'éene'ecán jín huateáturaasin í Dios jemi tíj na'a rusén jime'e, me'fjna jime'e mej meri té'atzaahuat'e. A'fj pu jín ayén té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze tíjín: "A'fjna ti urarí'ene'acan jín huateájturaa í Dios jemi í ru tzajta'a, a'fí pu ruurican huateáturaasin a'fjna jime'e ti araújca'ane a'fjna jime'e ti té'atzaahuat'e."

Naími'i mú á'atura í Dios jemi

¹⁸ Mí ajta, júte'e pu e'evé'eme'ecan a'fjna ti jéjre'e seijre'e ti rí'i huápí'i niu'ucami'i í Dios a'fjna jime'e a'ij mej rici í teite a'fjna ti a'ij pua'a 'een, a'fjna jime'e í mej meri mé rúurie

í Dios, majta a'ij pua'a tihuá'ajcha'ii í ruxí'ej teite, majta miyen tihuá'ijmii mej caí ché'e ranajche í Dios tzáahuati'ira'a jime'e. Ayee mú 'een jín huá'aruure mej mi a'ij pua'a tí'titeétesta muá'ara'ani. ¹⁹Ajta tǵ na'a ti ayén í'iri'iri ti ja'atí ayén tirá'amitiejte'e a'ij ti 'een í Dios, matǵ mena'a pua'amé í teite miyen tirú'umua'aree í ru tzajta'a a'iné Dios pu ruseǵ ari hua'utaseǵrate.

²⁰Tǵ na'a ti Dios raatétaahuaca'a í chaanaca ti yú e'iré'ene, temua'a pu naa ayén tihuá'amitiejte'e á'aye'i a'íime a'ǵjna í tej caí rasise'i tajǵ'i jime'e. A'íi pu xaa ayén tirá'amitiejte'e á'aye'i a'ij ti 'een í muári'eri'ire'ara'an í Dios, ajta ti ayén huatéaturan tǵ na'a ti yú auca'ití a'ame, tǵ na'a rusén jime'e, a'iné ayée pu 'een í Dios. Ayee pu tirá'amitiejte'e á'aye'i a'ǵjna jime'e ti Dios ari raatétaahuaca'a. A'ǵ pu jín, capu ri'iri ti ja'atí ayén jetzen seǵ té'ujpuaapua'are'en. A'íime mú rujǵimua'a miyen pú'een. ²¹A'íi mú ramua'atejca'a í Dios. Majta raatéxiehuataca'a me'ǵjna jime'e mej caí ché'e ranajcheca'a me'ǵjna ti i'i Dios, camu majta rí'i tiraatá'acare'e. Mí majta a'íime, a'ǵ mú jetze ucájrpu mej me'ǵjna jetze tiú'umua'ati í mua'atzǵira'a ti caí ti'itǵ vaire'eca'a. Capu ché'e huatári'iristareca'a ti ayén tihua'utámitiejte'en tzáahuati'ira'a jime'e.

²²Matǵ'ij mauj miyen tí'ixajtaca'a tǵjín teen tu yee rí'i metǵteumuámua'aree, capu ayén te'irájraa. Jaǵtze'e mú caí mé uumuámua'aree muá'araa. ²³Ayee pu tihuá'aruurejca'a asta mena'a caí raatapuá'ajtaca'a mej miyen rí'i tiraatá'an me'ǵjna í Dios ti caí ja'anáj mi'ini. Ayee mu'u seǵ

huatéánajcheca'a ti ayén seǵre'e tǵ tevi na'ari tǵ pina'a nusu tǵ ti'itǵ ti muáacuaca ajta'íicajmee ca'n ti'itǵ ti á'usinuuren.

²⁴A'ǵ pu jín Dios ayén mé hua'uhua'axi mej mi miyen ra'ará'astǵre'en naǵjmi'i tǵ na'a ti a'ij pua'a 'een ti ayén tihuá'amitiejte'e í huá'a tzajta'a, ti'itǵ ti na'a ti a'ij pua'a 'een í mej jín huaúǵtemua'ave'en. A'íi mú majta miyen tí'ijri'irée muá'araa í ru jetze tǵ na'a ti tiu'utévi'iraste'e.

²⁵Ayee pu a'ǵjna jín tihuá'uruu a'iné a'íi mú ya'uhua'axi me'ǵjna ti jime'en raxa í Dios tzáahuati'ira'a jime'e mej mi ra'ará'astǵre'en me'ǵjna ti hua'itzi na'a pú'een. A'íi mú miyen hua'uténaǵcheca'a, majta hua'utévai a'íimej ti Dios huá'utaahuaca'a. Camu ché'e mi ravaire'ecu muá'araa me'ǵjna í Dios, í tej tiyen rí'i tiratá'aca tǵ na'a rusén jime'e. Ché'e ayén teja'uré'enen.

²⁶A'ǵ pu jín Dios ayén hua'utá'a mej mi miyen ra'ará'astǵre'en ti'itǵ ti a'ij pua'a éene'ecan jín huiránineica í huá'a tzajta'a, tǵ na'a ti tiu'utévi'iraste'e. Ajta a'íime í mej 'uuca í mej huá'a jetze ajtémecantaca'a, a'íi mú tiratépuaapua'ajtehua'a mej miyen tite'enteúǵnaxca teteca jamuan a'ij ti a'íin Dios tihua'uteáǵtuaa. Ayee mu'u 'een jín huarǵ mej mi miyen seicié huárini ti caí a'íin Dios ayén éeni'ici'e tihua'uteáǵtuaa.

²⁷Majta a'íime í teteca, ayée mú che'atá mena'a tiratépuaapua'ajtehua'a mej miyen tihua'anteánaxcan í 'uuca a'ij ti tiraaxí'epi'intare í Dios. Ayee mú éeni'ici'e huarǵ me'ǵjna jime'e mej ruxí'ej teteca jamuan huaúǵxana'acira'aten a'ǵjna jime'e í ti a'ij pua'a 'een ti huá'a tzajta'a huiránineci. Ayee mú huarǵ me'ǵjna

jime'e ti tiu'utévi'iraste'e í ruxí'ej teteca jamuan. A'íj pu jín pu'uri tihua'ucí'i a'ij ti tiraavíj'te'e a'íjna jime'e í mej jeíhua huápi'i a'ij pua'a huaríj.

²⁸Ajta, a'iné capu ayén tihuá'amitiej'te'eca'a ti ayén raavíj'te'eca'a mej miyen ráamua'ati í Dios, a'íi pu ayén hua'utá'a mej miyen tiú'umua'ati a'ij mej tiráj'teu rují'mua'a a'íjna jime'e í rumua'atzíira'a. Aye'e mu'u huaríj me'íjna jime'e ti caí ti'itíj vaire'e, ajta mej mi miyen tí'ijri'irée tíj na'a ti caí ayén tiraavíj'te'e.

²⁹Nain pu huá'a jemi seijre'e ti a'ij pua'a 'een. A'íj mú jín huaújxana'acira'ataca'a, majta a'ij pua'a titetiújcha'iica'a. Jé'ecan mú tí'inecua'atzeca'a. Jee xaa ne'u a'ij mú pua'a tí'teteitestaca'a. A'íj mú jetze ucájrupi: a'íi mú tí'iteúra'ate'ecare'e í tí'á'ara'an í ruxí'ej tevi. Majta tí'itecui'ica. Jéihua mú majta ruté'axi'icaa. Majta rucuanamuajca'a rují'mua'a. Majta mú a'ij pua'a huá'aruurejca'a í ru'ihuaamua'a. Jee xaa ne'u, ayée mú rici. A'ij mú pua'a tiú'ujjepe'e.

³⁰Hua'itzi mú jín tihuá'a'ixaate'e í ruxí'ej teite, majta rájcha'íire'e í Dios. Majta ruxí'evi'ira'a jín hua'utéxiehuataca'a í ruxí'ej teite. Majta á'ujtzaahuate'e. Aye'e mú rusej'rataca'a mej nu'u huápi'i ruxe've'e. A'íj mú majta jetzen ucájrupi a'ij mej ye'í huá'ini mej mi a'ij pua'a tihua'utzej'rajmua'an. Camu majta huá'astijre'e í ruvaújsimua'a.

³¹Camu a'atzu miyen tí'ijri'ire ti xí'epi'in 'een seijre'e. Jéihua mú majta caí araú'aste í mej jín te'ataújratziiri'i. Camu majta huá'axe've'e í ruté'festemua'a.

Camu a'atzu xaa ne'u hua'acu'uvée muá'aye'i í ruxí'ej teite.

³²Rumua'atzíira'a mú jín tirú'umua'aree a'ij ti Dios ari tiraaxí'epi'íntare ti ayén tiraavíj'te'e ti ayén tiráaci'iti ti huámi'ini a'íjna í ja'ati ti ayén tí'ijri'ire. Capu huá'a jetze ruxe've'e. Maúche'e mú miyen rici. Majta ca'aníjra'a hua'atá'aca í seica mej mi miyen che'atá mena'a tí'ijri'irée muá'ara'ani.

Dios pu tzáahuati'ira'a jín tihuá'axijte'e í teite

2 Pajta mú'ee, ja'atí pej pírici, ti pua'a piyen seij jetze tí'ijpua'ajte'e í a'axí'ej tevi tí'itíj jime'e. Capu rí'irí pej piyen tiu'utaxáj yee capej a'íin pu'éene'e í pej jín piyen huaríj tí'itíj ti a'ij pua'a 'een. Mú'ee pej asej á jetze tiá'apua'ajte'e pe'íjna jime'e pej piyen che'atá pena'a tí'itiá'acha'íi a'ij ti a'íin tí'itiújcha'íi a'íjna í pej jetzen tí'itíj jín tí'ijpua'ajte'e. ²Teajta iteen, ayée tu ramua'aree ti a'íin Dios ayén tihua'uxíj'te'en tzáahuati'ira'a jime'e a'ímej í mej miyen a'ij pua'a titetiújcha'íi.

³¿Ni qui ayén timuá'amitiej'te'e ti caí Dios puají'tzi muaatá'asin, mú'ee mi pej piyen che'atá pena'a a'ij pua'a tí'itiá'acha'íi tíj ajta a'íin a'ij pua'a tí'itiújcha'íi í pej jetzen tí'ijpua'ajte'e tí'itíj jime'en? ⁴¿Ní qui mú'ee pej raatéxiehuataca'a pe'íjna í Dios ti jefhua huápi'i rí'i timuaatá'aca, ti ajta mua'acu'uvée á'aye'i? Aúche'e pu té'eviicua'i mú'etzi jime'e. ¿Ni caí tí'itíj mú'etzi jetze tásiseiri ti Dios ayén rí'i timuaatá'aca pej pi seicie tiú'umua'ati í jemin?

⁵Mí pajta mú'ee, ¿a'iné pej pi peri ra'iteána í á'axiejniu'uca pej pi

caí seicié tiú'umua'ati í Dios jemi?
Ayee pej ramuá'itici ti a'íin Dios
jeihua huápi'i puafjtzi maaatá'asin
a'ájna xicájra'a jetze ti jetzen ayén
huatasej're'en á jéj're í Dios tí'ij nain
jín tité'axijte'en tzáahuati'ira'a jime'e.

⁶A'íi pu Dios nu'u ja'atí ayén
tiu'utá'asin a'ij ti nu'u tiraavj'te'e
seij ajta seij. ⁷Majta seica, a'íi mú
í mej miyen té'evicu'a'i mej miyen
r'íi titetiújcha'i'i me'íjna jime'e
mej miyen rahuauhau ti Dios
ayén r'íi tihua'utá'an, ti a'íin ajta
ve'ecán jín tihua'uta'a'íj'te'en, ti ajta
ayén tihua'utá'an mej mi ruurican
huateáturan í jemin t'íj na'a rusén
jime'e, ayée pu xaa ne'u tihua'aci'iti
mej ruurican huateáturan í Dios jemi
t'íj na'a rusén jime'e.

⁸Ajta a'íime í mej rujíimua'a
mena'a ráj'teuve, majta caí á'ujca'ane
mej miyen ra'ará'astij're'en a'íjna
jime'e ti ayén ti'ayajna, sino a'íi mu'u
me'íjna jín ra'ará'astij're'e me'íjna ti
huá'a tzajta'a huuiráninei ti a'ij pua'a
'een, ayée pu tihua'aci'iti ti Dios
ayén hua'ajteá'axi'isin. A'ij pu pua'a
tihua'utá'asin í puafjtzi a'íjna jime'e ti
niu'ucami'i.

⁹Mat'ij mena'a pua'amé í mej
a'ij pua'a titetiújcha'i'i, jé'ecan pu
hua'utamuarí'eriste'esin. Dios pu
huápi'i puafjtzi hua'utá'asin, amuacái
a'ímej í mej Israél jetze ajtème'ecan,
ajta á'iyen a'ímej jemi í mej seij
chuéjra'a japua huachéjme.

¹⁰Majta a'íime, mat'ij mena'a
pua'amé í mej r'íi titetiújcha'i'i, Dios
pu ayén r'íi tihua'utá'asin. A'íi pu
ajta ve'ecán jín tihua'uta'a'íj'te'esin.
Temua'a pu naa hua'anpuá'ajte'esin
t'íj na'a rusén jime'e. Ayee pu xaa
ne'u tihua'aci'iti a'ímej í mej Israél
jetze ajtème'ecan, majta a'íime í mej
seij chuéjra'a japua é'eme'ecan.

¹¹Ayee pu té'eme a'iné naími'i
mú rux'íej 'een í Dios jemi. ¹²Mat'ij
mena'a pua'amé í mej caí ja'anáj
ra'ancuré'a í niuucari í mej jín tí'aijta,
ayée mú majta á'apua'aren. Mí ajta
Dios pu caí huá'axijte'esin a'íjna
jime'e í niuucari. Majta a'íime í mej
ra'ancuré'a me'íjna í niuucari, ti
pua'a miyen ti'it'íj jín até'itze'ara'an,
mat'ij mena'a pua'amé, a'íjna í
niuucari, a'íi pu xaa ti'it'íj jín huá'a
jetze te'ujpuá'ajte'esin. ¹³Ayee pu'u,
a'iné a'íime í mej urarí'ene'acan jín
huateáturaasin í Dios jemi, camu
miyen huateáturaasin me'íjna jime'e
mej ranamua me'íjna í niuucari
í mej jín tí'aijta. Camu xaa ne'u,
sino ayée mú xaa urarí'ene'acan jín
huateáturaasin í Dios jemi ti pua'a
miyen ra'ará'astij're'en a'ij ti tirá'axa
a'íjna í niuucari.

¹⁴Jee xaa ne'u, a'íime í mej seij
chuéjra'a japua é'eme'ecan, í mej
caí ja'anáj ra'ancuré'a í niuucari,
ti pua'a miyen ra'ará'astij're'en
a'ij ti ti'ixa me'íjna jime'e mej a'ij
tiráj'teue í ru tzajta'a, ayée pu a'íjna
jín huataújmua'a mej ru tzajta'a a'ij
tiráj'teue me'íjna í niuucari í mej jín
tí'aijta.

¹⁵A'íi mú miyen tí'itaseijrate'e t'íj
na'a a'ij ti a'íin tí'ijxe'eve'e í niuucari
í mej jín tí'aijta. A'íi pu seij're'e í
huá'a tzajta'a. Tzáahuati'ira'a pu jín
hua'atá'aca mej xaa tirú'umua'aree
a'ij ti tí'ijxe'eve'e a'íjna í niuucari.
Ayee pu huá'a jetze tí'ipuaapua'ajte'e
í huá'amua'atziira'a, ajta a'íi pu
tihua'atá'uuni'iraca.

¹⁶Ayee pu té'eme a'ij nej
te'já'amuamua'ate. A'ájna
xicájra'a jetze ti jetzen nain jín
antiújmua'areere a'ame a'íjna í Jesús
ti ajta i'i Ciríistu'u, Dios pu raatá'asin
ti a'íin Ciríistu'u huá'axijte'en í tetecca

tíj na'a í mej jín miyen tiú'uruu avíitzi jime'e.

A'íime í mej Israél jetze ajtémecan, ajta í niuucari ti Moisés raateájtuua

¹⁷Pajta mú'ee, tiché'e tiyen mú'eetzi jín tiu'utaxáj pej nu'u pe'íjna jetze ajtémecan í Israél, pajta rá'astijre'e pe'íjna í niuucari í mej jín tí'ajta, pajta piyen á'tzaahuatete pe'íjna jime'e pej nu'u ranajche tzáahuati'lira'a jime'e í Dios. ¹⁸¿Ni qui ayén ti'ayajna, nusu peri ramua'aree a'ij ti a'íin tí'ijxe'leve'e? ¿Ni pajta peri piyen raxí'epi'íntare'e í ti í'ixi'epi'ín pe'íjna jime'e pej temua'a naa tihuá'amua'ate pe'íjna jetze í niuucari í mej jín tí'ajta?

¹⁹¿Ni qui pajta piyen tí'imua'atze pej nu'u raayí'iti pej tihuá'umua'aten a'ímej í mej caí ja'anáj ti'ihuaújmu'a'ate? ¿Na'ari pej nu'u raayí'iti pej tihua'utasejrate'en tzáahuati'lira'a jime'e a'ij ti 'een í Dios? ²⁰¿Ni qui piyen raayí'iti pej rí'í tihuá'umua'aten a'ímej í ti caí ayén tihuá'amitiejte'e a'ij ti tiraavíjte'e, nusu piyen raayí'iti pej tihuá'umua'aten a'ímej í mej caí xi huavaújse? ¿Ni qui ayén ti'ayajna pej piyen raayí'iti a'íjna jime'e í niuucari í mej jín tí'ajta, ti ajta ayén tzáahuati'lira'a jín té'eyu'usilí? ¿Ni tzaa ayén tí'ivaire'e a'íjna í niuucari pej pi nain jín rú'mua'areere?

²¹Tí pua'a ayén ti'ayajna mú'eetzi jemi, mi pej seica tiú'mua'aten, ¿a'iné 'een jime'e pecaí piyen tiá'amua'ate asej? Mí pej piyen tihuá'amua'ate mej nu'u caí tiu'unáhua'an, ¿ai qui piyen caí tí'inahua'aj mú'ee? ²²Ayee pej pajta tihuá'ixaate'e mej nu'u caí ruxána'acira'ate. ¿Ni qui mú'ee

pecaí axana'acira'ate? Mí ti caí mua'aráanajche mej huá'anajche í mej caí dios pú'een, ¿ni pecaí piyen tí'inahua'aj huá'a teyujta'a tzajta'a? ²³Mú'ee pej ca'anéri hua'atá'aca mej mi ratéxieehua í Dios a'íjna jime'e pej caí ra'ará'astijre'e pe'íjna í niuucari í mej jín tí'ajta. Mí pajta mú'ee, mú'ee pej ahua'atzaahuatete pe'íjna jime'e í niuucari.

²⁴A'íj pu jín ayén té'eyu'usilí, tíjín: "A'ij mú pua'a tiya'usej í Dios a'íime í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan mú'ejmi jime'e." ²⁵Tí pua'a piyen rá'astijre'e pe'íjna í niuucari í mej jín tí'ajta, aj pu xaa ayén tímuaatévaire'esin mej mi ráamua'aree í teite pej pe'íjna jetze ajtémecan a'íjna í Israél. Mí ajta, ti pua'a piyen ti'tíj jín auteáturan pe'íjna jetze í niuucari, ayée mú muáruuren matj hua'arujca a'ímej í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan.

²⁶Ajta, ja'atí ti seij chuéjra'a japua é'eme'ecan, ti pua'a a'íin ayén ra'ará'astijre'en í niuucari í mej jín tí'ajta, ¿ni caí Dios ayén tiraatá'asin a'íjna í ja'atí ti ayén éene'en huateáturan a'ímej jemi í mej Israél jetze ajtémecan tíj í ja'atí ti ra'antisjcheca'a í runavij? Jee xaa ne'u, ayée mú rici. ²⁷A'íjna í ja'atí ti caí ra'antisjcheca'a í runavij ti ajta aúj rá'astijre'e í niuucari í mej jín tí'ajta, a'í pu muá'axijte'en mú'eetzi a'íjna jime'e pej até'ítze'a'ara pe'íjna jemi í niuucari. Capu amín a'ij pej peri ra'ancuré'a pe'íjna í niuucari, pajta ra'antisjcheca'a í á'anavij.

²⁸Tí pua'a ja'atí ayée na'a tí'ijri'íre mé jéjre'e, capu ayén huataújmu'a'a ti a'íin í ja'atí tzáahuati'lira'a jín Israél jetze ajtémecan. Capu xaa ne'u. Ajta a'íin í ja'atí ti ayén ra'antisjcheca'a í runavij, capu ayée na'a tí'ivaire'e

ti ij ayén seíre'e á'ara'ani mé jéjre'e í huá'ire'ara'an jetze. ²⁹Capu ayén ti'ayajna ti ja'atí tzáahuati'ira'a jín Israél jetze ajtémecan a'íjna jime'e ti a'íin te'ará'astijre mé jéjre'e seijre'e. A'íi pu'u xaa ruxe'leve'e ti a'íin nain jín araúrasten í ru tzajta'a. Ajta, a'íjna í ti'ití ti tí'ivaire'e ti ij ja'atí ayén urarí'ene'acan jín huateáturan í Dios jemi, capu a'íi na'a í mej miyen tí'ijri'ire í ruhuá'ira'a jime'e. Capu ajta a'íi na'a pírici í ti té'eyu'usi'í í yu'uxari jetze, sino a'ii pu a'íin pírici ti a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ayén rí'í ráaruuren í ja'atí í tzajta'an. Ajta a'íjna í mej jín rí'í tiraatá'asin a'íjna í ja'ati, capu huá'a jemi a'iránineica í teite sino Dios pu jemi airánineica.

Ciríistu'u pu tá'ari'ira í tej jín auteájturaa í Dios jemi

3 ¿Ti'itájni jín a'ij rá'amua'araj a'íjna í ja'ati ti Israél jetze ajtémecan? ¿Ni qui ti'itáj a'ij tiraatéva'iri ti a'íin ra'antisíjcheca'a í runavij? ²Ayey xaa ne'u. Jéihua pu tira'ancuré'asin, ajta mu'icáca pu jín raatéva'iri, a'íjna jime'e ti Dios amuacaí raateájtuaa í runiuuca a'íimej jemi í mej Israél jetze ajtémecan.

³Mí majta seica, camu miyen tira'ará'astijre. ¿A'iné huataújmua'a a'íjna í mej caí miyen tira'ará'astijre? ¿Ni qui miyen ra'uré'uuna me'íjna ti jín Dios te'ataújratziiri'í? ⁴Camu a'atzu xaa ne'u. Ché'e ayén éene'en í Dios jemi ti a'íin Dios rusej ayén tzáahuati'ira'a jín huateáturan tíj na'a rusén jime'e. Mí majta í teteca, ché'e ayén éene'en mej tí'ihua'itaca. Ché'e ayén éene'en a'iné ayée pu té'eyu'usi'í tíjín:

Mej mi ráamua'aree ti ayén ti'ayajna

a'ij pej peri tiu'utaxájtaca'a, pej pi tiu'utémua'itín pe'íjna jime'e

mat'íj me'ín muá'axijte'en.

⁵Tí pua'a ayén seijre'e ti Dios ayén urarí'ene'acan jín huateájturaa a'íjna jime'e tej caí rá'astijre'e iteen, ¿a'iné huataújmua'a am'íjna? ¿Ni qui tiyen tiu'utaxáj a'ij mej tí'ixaxa'a a'íime í mej caí ramua'ate í Dios? Ayee mú tíjín: “Capu nu'u xí'epi'ín rici í Dios a'íjna jime'e ti a'íin huataniú'ucan itejmi jemi.”

⁶Ayee nu tejá'amua'ixaate'e, ti pua'a ayén ti'ayajna a'ij mej tí'ixaxa'a a'íime, ¿a'iné auj tí'iri'iri ti a'íin Dios huá'axijte'en na'íjmi'ica í mej yen huachéjme í chaanaca japua? Capu xaa ne'u a'ij tí'iri'iri.

⁷Rí'irí ti ja'atí ayén tiu'utaxáj yee: “¿A'iné 'een jime'e Dios ayén auj ná'axijte'en a'íjna jime'e í nej nu'u auteájturaa í jemin? Capu ayén tiraavíjte'e a'iné Dios pu jaítze'e tzáahuati'ira'a jín huateáturaasin a'íjna jime'e nej nu'u tí'ihua'itaca. Ajta jaítze'e mú miyen rí'í tiratá'aca í Dios me'íjna jime'e.”

⁸Tí pua'a ayén ti'ayájnache'e a'ij ti tí'ixa a'íjna í ja'ati, ayée pu ajta rí'iriístaca'a tej tiyen tiu'utaxájtache'e tíjín: “Tiché'e nu'u tiyen a'ij pua'a tirájcha'íi ti ij ayén huateáturan í ti í'ixi'epi'ín.” Jee xaa ne'u, ayée mú seica ta jetze tí'ijpua'ajte'e tej nu'u tiyen tí'ixaxa'a. Mu'uri xaa ne'u miyen ra'antimuá'íti ti Dios ayén a'íjna jín huá'axijte'en. Na'ími'í tu auteájturaa í jemin.

⁹¿A'iné na'aquí? ¿Ni qui ayén huataújmua'a ti jaítze'e naa tí'itavaire'e itejmi i tej Israél jetze ajtémecan caí a'íimej? Capu xaa ne'u a'atzu, a'iné tu'uri tiyen

raataxájtaca'a ti a'fín í ti a'ij pua'a 'een, a'fí pu ta'antimuá'iti tej ti a'uté'itzee í Dios jemi naíjmi'ica iteen i tej Israél jetze ajtéme'ecan, majta a'fíme í mej seij chu'éjra'a japua é'eme'ecan. ¹⁰Ayee pu xaa ne'u ti'ayajna a'iné ayée pu té'eyu'usi'i tijín:

Capu nu'u mé'e ja'atí
ti ayén urarí'ene'acan jín
seijre'e.

Capu ja'atí.

¹¹Capu nu'u mé'e ja'atí
ti yaú'itie a'ij ti 'een í Dios
jemi.

Capu nu'u mé'e ja'atí
ti ayén rahuauhau ti ij
raateánajche.

¹²Naíimi'i mú meri mé rúurie
méjca'i.

Camu ché'e tí'itáj jín tí'ivaire'e
í jemin.

Capu mé'e ja'atí
ti ayén rí'i tí'itiújcha'íi.

Capu ja'atí xaa ne'u.

¹³A'ij pu pua'a namuajre'e a'ij mej
tí'ixaxa'a.

Runeanu mú jín tí'ihua'itaca
mej mi huá'ucuanamuan í
ruxí'ej teite.

Ayee pu che'atá na'a tí'ivaire'e í
niuucari

í mej jín tí'ixaxa'a
táj ajta í huá'ave'eri ti
je'ihuajé'ica,

a'fjna ti cu'ucu'u jetze a'íjninei.

¹⁴Jéihua mú a'ij pua'a tiú'ujjepe'e,
majta huáp'i jéihua
huá'ajaaxiejte'e í ruxí'ej
teite.

¹⁵Ca'anacan mú a'uruáachejye'i
mej mi seij huajé'ica mé
já'ahua'a.

¹⁶A'u ti na'a mej é'eciinej,
a'fí mú a'ujca'anéecan jín
raaté'uuna
táj na'a ti a'uun tejé'eseijre'e.
Jéihua mú puajtzi hua'atá'aca í
ruxí'ej teite.

¹⁷Capu ayén tihuá'amitiejte'e a'ij
ti 'een
tí'ij Dios hua'utéjpua'ajte'en
í teite mej mi
ru'ihuaamua'atan temua'a
naa.

¹⁸Camu majta rá'atase'e í Dios.
Camu majta ratá'aca ti huá'a
jemi seijre'e.

¹⁹Teajta iteen, tu'uri tiyen
ramua'aree a'ij ti tí'ixa í niuucari í
mej jín tí'íajta. Ayee pu tihuá'ixaate'e
a'ímej í mej jetzen ruxe'eve'e mej
miyen ra'ará'astijre'en me'fjna í
niuucari. Ajta ayén huatétuihuaca'a
mej mi huateáturan mej caí ché'e
tí'itáj xajta naíjmi'i í teite me'fjna
jime'e ti caí ché'e mé'e tí'itáj í mej
ru jetze rujpuá'ajte'en. Ayee pu'u
te'irájraa ti ij ayén ámitieere'e ti Dios
huá'axijte'en naíjmi'ica í mej yen
huachéjme í chaanaca japua a'fjna
jime'e mej auteájturaa í jemin.

²⁰A'ij pu jín, capu ja'atí ayén
rí'éene'ecán jín huateáturaasin í Dios
jemi a'fjna jime'e ti a'fín ja'atí ayén
rá'astijre'e a'fjna í niuucari í mej jín
tí'íajta. Mí teajta iteen, ayée tu 'een
jín ramua'aree tí'itáj ti pírici ti a'ij
pua'a 'een te'fjna jime'e ti caí rí'írí
tej nain jín ra'ará'astijre'en te'fjna í
niuucari.

²¹Ajta íjii, pu'uri ayén
titaatasejrate a'ij ti tí'irí'irí tej
tiyen rí'éene'ecán jín huateáturan
í Dios jemi. Tu'uri ramua'aree ti caí
ayén che'atá na'a tí'ivaire'e a'fjna í
niuucari í mej jín tí'íajta. Jee xaa ne'u,

ayée pu che'atá na' tít'ila'ixaate'e a'íjina í niuucari, majta a'íime í mej mejmí'i t'í'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan.

²²⁻²³ Ayee pu che'atá na' tihua'aci'iti naíjmi'lica mej mi miyen ri'éene'ecán jín huateáturan í Dios jemi me'íjina jime'e mej miyen ra'ará'asten me'íjina í Jesús ti ajta i'i Ciriístu'u. Ayee pu che'atá na' tihua'aci'iti a'ímej í mej Israél jetze ajtéme'ecan, majta a'ímej í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan, a'iné naími'i mú ruxí'ej 'een í Dios jemi. Naími'i mú majta auteájturaa í jemin. Ajta capu ja'atí ayén raayí'iti t'í'ij ayén nain jín rí'i tiraatá'an í Dios.

²⁴ Ajta pu Dios ruxí'evi'lira'a jín ayén tihua'uxí'epi'íntari'iri'i mej mi ri'éene'ecán jín huateáturan í jemin a'íjina jime'e ti a'íi pu ayén rí'i tihua'utá'a. Ayee pu 'een jín huá'a japua huaniú a'íjina jime'e a'ij ti huaríj í Ciriístu'u ti ajta i'i Jesús. ²⁵ Dios pu ayén raateájtuaa í Jesús huá'a tzajta'a a'íime í mej yen japuan huachéjme íyen chaanaca japua ti ij a'íin ayén huataúra'an t'ij muai'ivéjri í ti jín tiu'utanájchita a'íjina jime'e í mej té'echa'íica'a í Dios jemi. Ajta ti ij a'íin hua'utéjpu'a'ajte'en í Dios jemi a'íjina jime'e mej rá'atzaahuat'e. Dios pu ayén huaríj ti ij ayén tihua'utasejrate'en ti caí a'íin a'ij pua'a huaríj t'í'ij a'íin amuacaí tihua'utá'uuni'iri'i í mej jín auteájturaa í jemin. Capu a'ájná'imua puaíjtzi hua'atá'acare'e. ²⁶ A'íi pu ajta ayén huaríj mej mi me'ín í mej huáteite íjii miyen raasej ti a'íin xí'epi'ín huaríj a'íjina jime'e ti rusej urarí'en. Ayee pu ajta huaríj mej mi ráamua'aree ti ajta xí'epi'ín rici a'íjina jime'e ti ayén tihua'axi'epi'íntari'i mej mi miyen ri'éene'ecán jín

huateáturan í jemin, naíjmi'lica, a'achú mej pua'amé rá'astijre'e.

²⁷ Tí pua'a ayén ti'ayajna, ¿ti'itájni jín tá'atatzaahuat'e? Catu ti'itíj jime'e, a'iné capu ché'e ayén tiraavíjte'e. ¿Ti'itájni pírici í niuucari ti taatá'íjmijra? ¿Ni qui a'íjina jime'e tej ra'ará'astijre'en tel'íjina í niuucari í mej jín t'í'ajta? Capu xaa ne'u a'íin pú'een, sino a'íjina í niuucari í tej jín té'atzaahuat'e.

²⁸ Ayee pu xaa ti'ayajna, a'iné ayée pu titá'amitiejte'e ti ja'atí ayén ri'éene'ecán jín huateáturaasin í Dios jemi a'íjina jime'e ti a'íin ja'atí té'atzaahuat'e. Ajta capu ti'itíj jín raatéva'iri ti ayén ra'ará'astijre'en a'íjina í niuucari í mej jín t'í'ajta.

²⁹⁻³⁰ Ajta a'íin í Dios, ¿ni qui ayée na'a pú'een huá'a Dios, í mej Israél jetze ajtéme'ecan nusu ajta huá'a Dios pú'een a'íime í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan? Jee xaa ne'u, a'íi pu ajta huá'a Dios pú'een a'iné sej pu'u a'íin pú'een í Dios. A'íi pu huá'axijte'en a'íime í mej Israél jetze ajtéme'ecan mej mi ri'éene'ecán jín huateáturan í jemin me'íjina jime'e í mej té'atzaahuat'e. A'íi pu ajta ayén che'atá na' huá'axijte'en a'íime í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan mej mi miyen che'atá mena'a ri'éene'ecán jín huateáturan í jemin a'iné ayée mú che'atá mena'a té'atzaahuat'e. ³¹ ¿Ni qui tiyen tel'íjina jín ra'uré'uuna tel'íjina í niuucari í mej jín t'í'ajta tel'íjina jime'e tej tiyen té'atzaahuat'e? Catu xaa ne'u. Mí teajta iteen, teen tu tel'íjina jín raanaíjmire'en.

Jíme'en a'íjina í Abraham

4 ¿A'iné tena'a tiu'utaxájta tel'íjina jime'e í tayaaxújci'i, a'íjina í Abraham teecan, í tej jetzen airáne? ¿A'iné tíraarí'ire a'íjina jemi í Dios?

² Ayej xaa ne'u ti'ayajna, ti pua'a a'fín Abraham ayén ri'éene'ecán jín huateáturanche'e í Dios jemi, a'fjna jime'e ti ayén ti'itj jín te'ará'aste, aj pu xaa ri'iríista á'ame'enche'e ti a'fín rusej ahuájtaahuat'e'en. Mí ajta caí, capu a'atzu ri'iríistaca'a ti ayén huárini í Dios jemi.

³ Mí ajta, ayée pu té'axa í yu'uxari jetze tjjín: “Abraham pu rá'antzaahua a'fjna í Dios. A'fj pu jín, ayée pu Dios tiraaxí'epi'íntari'iri'i ti a'fín ayén urarí'ene'acan jín huateájturaa í jemin.” Aye pu té'eyu'usi'i. ⁴ Niché'e seij huataxáj í niuucari. Tj pua'a ja'atí ti'itj jín tí'imuari'e, ayée pu ruxe'eve'e mej tiraanájchite'en me'fjna jime'e ti a'fín tiu'umuáriej. Camu ti'itj raatapuaíjve'esin ruxí'evi'ira'a jime'e, sino ayée mú tí'ijnajchite'en a'ij ti tiraavj'te.

⁵ Aye pu che'atá na'a 'een í Dios jemi. Capu a'atzu a'ij tí'iri'iri ti ja'atí ayén raamuá'itín ti ayén urarí'ene'acan jín huateáturan í Dios jemi a'fjna jime'e ti ayée na'a tiu'umuáriej ti'itj jime'e. Mí ajta a'fín, ti pua'a ayén rá'antzaahuat'e'en a'fjna ti tihuá'axi'epi'íntari'ire a'ímej í mej a'ij pua'a titetújcha'hí mej mi miyen ri'éene'ecán jín huateáturan í jemin, ti pua'a rá'antzaahuat'e'en na'a a'fjna í ja'atí, Dios pu a'fjna jín tí'ixi'epi'íntari'iran ti ij a'fín ri'éene'ecán jín huateáturan í jemin.

⁶ Ajta, ayée pu che'atá na'a ra'utéyu'uxaca'a a'fjna í David teecan ti ayén té'axa ti nu'u Dios ayén rí'i tiratá'aca a'fjna í ja'atí ti Dios ayén tijl'ijxí'epi'íntari'ire ti ij ayén a'fín ri'éene'ecán jín huateáturan í jemin. Capu ajta nu'u jetzen ruxe'eve'e ti a'fín ja'atí caí tiu'umuáriej ti'itj jime'e ti xí'epi'ín 'een. ⁷ Ayen tjjín:

Rí'i pu tihua'utá'a a'ímej

í ti Dios tihua'utá'uuni'iri'i í mej jín auteájturaa í jemin.

Miché'e me'fjna jín huaújtemua'ave'en, a'iné capu ché'e puaíjtzi hua'utá'asin.

⁸ Rí'i pu tiratá'aca a'fjna í ja'atí ti Dios caí ayén jetzen ti'itj jín te'ujpuá'ajte'en ti a'fín ti'itj jín auteájturaa í jemin.

⁹ Ajta a'fjna í ti jín Dios rí'i tihua'atá'aca, ¿ni qui a'ímej na'a ci'iti í mej meri ra'antisíjcheca'a í runavij na'ari ajta ayén tihuá'aci'iti í seica í mej caí miyen ra'antisíjcheca'a í runavij? Aye na neri tejámuatá'ixaa ne'fjna jime'e í Abraham teecan, ti Dios ayén tiraaxí'epi'íntari'iri'i ti a'fín ri'éene'ecán jín huateájturaa í jemin, a'fjna jime'e ti a'fín Abraham ayén rá'antzaahua.

¹⁰ ¿A'anajni ayén tiraaxí'epi'íntari'iri'i í Dios? ¿Ni qui ayén ráaruu t'fij Abraham caí xi ra'antisíjcheca'a í runavij? ¿Na'ari ayén tiraaxí'epi'íntari'iri'i t'fij a'fín ayén ari ra'antisíjcheca'a? Jee xaa ne'u, ayée pu ti'ayajna, capu Dios ayén tiraaxí'epi'íntari'iri'i t'fij ari ra'antisíjcheca'a í runavij sino t'fij caí xi ra'antisí'iche. ¹¹ Aj pu'i ayén raateájtuaa a'fjna í ye'irá mej mi miyen ra'antisíjche í runavij. Ajta ayén huataujmuajcaa a'fjna í ye'irá ti a'fín Abraham teecan ayén ri'éene'ecán jín huateájturaa í Dios jemi, a'fjna jime'e t'fij caí xi ra'antisí'iche í runavij, a'fj pu rá'antzaahuat'e í Dios.

A'fj pu jín, a'ii pu a'fín pú'een í huá'ahuuacixa'a naíjmi'i a'fime í mej caí ra'antisí'iche í runavij, í mej majta té'atzaahuat'e. A'fj pu jín Dios ayén che'atá na'a tihuá'axi'epi'íntari'ire mej mi miyen che'atá mena'a ri'éene'ecán jín huateáturan í Dios jemi tjj a'fjna í

huá'ayaaxujci'i. ¹² Ajta a'fjna í Abraham teecan, a'fí pu ajta huá'ahuaacixa'a pú'een í mej ra'antisí'iche í runavij. Majta a'fime, camu miyen mena'a ra'antisí'iche í runavij, sino a'fí mú majta miyen éene'e rí'i titetiújcha'íi tíj ajta a'fjna í Abraham teecan r'íi tí'itíújcha'íica'a, a'fjna ti tahuáacixa'a pú'een, ti ajta té'atzaahuat'e'eca'a tí'ij caí xí ra'antisí'iche í runavij.

**Í ti jín Dios te'ataújratziiri'i,
a'fí pu raana'íjmire a'fjna
jime'e tej rá'antzaahua**

¹³ Ajta pu Dios ayén te'ataújratziiri'i a'fjna jemi í Abraham, ajta a'fmej jemi í mej jetzen airáane ti nu'u ayén tiráaci'iti nain ti seijre'e íiyen chaanaca japua. Capu Dios ayén te'ataújratziiri'i, a'fjna jime'e ti a'fín Abraham ayén rá'astijre'eca'a a'fjna í niuucari í mej jín tí'ajta. Capu xaa ne'u, sino ayée pu 'een jín Dios te'ataújratziiri'i a'fjna jime'e ti a'fín Abraham teecan ayén ri'éene'ecán jín huat'eáuran í Dios jemi a'fjna jime'e ti té'atzaahuat'e'eca'a.

¹⁴⁻¹⁵ Ayee pu'u na'a, a'iné ti pua'a ayén tihuá'uci'iti a'fmej í mej rá'astijre'e me'fjna í niuucari í mej jín tí'ajta, capu ché'e ayén ruxe'eve'e ti ja'atí ayén té'antzaahuat'e'en, ajta capu ché'e tí'itíj vaire'e í ti jín Dios te'ataújratziiri'i. Pua'íjti pu hua'atá'aca a'fjna jime'e ti caí rí'írí ti ja'atí nain jín ra'ará'astijre'en a'fjna í niuucari. Mí ajta, camu tí'itíj jín auteáuran ti pua'a caí seijre'e a'fjna í niuucari í mej jín tí'ajta.

¹⁶ A'fj pu jín, a'fjna ti jín Dios te'ataújratziiri'i ayén tihuá'aci'iti a'fjna jime'e mej miyen té'atzaahuat'e'e ti ij ayén éene'e á'ara'ani ti Dios ruxí'evi'ira'a

jín rí'i tihuá'utá'an, ajta ti ayén tzáahuati'ira'a jín tihuá'aci'iti na'íjmi'ica a'fmej í mej me'fjna jetze airáane í Abraham teecan. Na'íjmi'ica pu tí'ici'iti amuacaícan a'fime í mej ra'antisíjcheca'a í runavij, ajta a'fime í mej miyen che'atá mena'a té'atzaahuat'e'e tíj a'fjna í Abraham teecan. A'fí pu a'fín pú'een í tahuáacixa'a, na'íjmi'ica a'achú tej pua'amé.

¹⁷ Ayee pu té'eyu'usi'i tíjín: “Ayee nu neri timuaaxí'epi'íntari'iri'i mú'etzi. Mu'ití mú teite mú'etzi jetze a'iránejsin.” A'fj pu jín, ayée pu tirá'amitíejte'e í Dios, ti a'fín Abraham teecan a'fín pu'éene'e já'araa í tahuáacixa'a. Abraham pu ayén rá'antzaahua a'fjna í Dios ti raayí'iti ti ajtahua'a hua'utátisten í huá'axiejniu'uca a'fmej í mej meri huácuui. Ajta a'fjna í ti caí xí tí'iseijre'e, Dios pu runiuuca jín ayén tí'ixaxa'a tí'ij ajta ayén te'irá'jra'ani.

¹⁸ Ajta a'fín í Abraham, tí'ij ayén tirá'amitíejte'eca'a ti caí ché'e a'ij tí'iri'iristaca'a ti típe'eri á'ara'ani, mi ajta, ayée pu té'antzaahua mej miyen mu'ití jetzen tite'iránejsin í teite a'ij ti Dios te'ataújratziiri'i í jemin. Ayen tíjín: “Ayee mú pua'amé muá'aju'u a'fime í mej mú'etzi jetze a'iránejsin matíj xu'ura'ave pua'an.”

¹⁹ Pu'uri rájcha'íica'a a'fjna a'achú cumu anxíte nine'ira'a a'fjna í Abraham. A'fj pu jín ayén tirá'amitíejte'eca'a ti ari á'apua'aren í rutevij jetze. Ayee pu che'atá na'a tí'imua'ajca a'fjna í ru'íj jime'e, a'fjna í Sara, ti caí ché'e rí'iríistaca'a ti tiyaúj á'ara'ani.

²⁰ Capu amín a'ij. Capu raatéxíeehuataca'a ti rá'antzaahuat'e'en. Jé'ecan pu ra'utámua'areeri'i a'ij ti

te'ataújratziiri'i í Dios. A'íj pu jín, huateújca'ane í ru tzajta'a ti ij jaítze'e ayén té'antzaahuat'e'en. Ajta, a'íi pu rí'i tiraatá'a í Dios.

²¹Ayee pu nain jín tirá'amitiejte'eca'a ti Dios ayén raayí'iti ti ayén huárini í rumuári'eril'ire'ara'an jime'e a'ij ti a'íin ari te'ataújratziiri'i. ²²A'íj pu jín ayén Dios tiraaxí'epi'íntari'iri'i ti a'íin Abraham rí'éene'ecán jín huateáturan í jemin.

²³⁻²⁴Ajta a'íjna í niuucari ti jíme'en ayén Dios tiraaxí'epi'íntari'iri'i, capu ayén té'eyu'usi'ihuaca'a ti ij ayée na'a tiráaci'iti a'íjna sino ayée pu ajta tí'itaci'iti itejmi. Dios pu ayén che'atá na'a titaaxí'epi'íntari'iri'i itejmi tej ti teajta rí'éene'ecán jín huateáturan í jemin. Ayee pu ajta tí'itaci'iti itejmi, í tej rá'atzaahuat'e'e a'íjna ti ra'ajjáj huá'a tzajta'a í mi'ichite a'íjna í Jesús ti ajta a'íin pú'een í tavástara'a.

²⁵A'íi pu ayén huataújtuii ti í huámí'ini ta jetze me'ecan, ti ij a'íin tiu'unájchitaca'a ta jíme'en í tej té'echa'iica'a te'íjna jime'e í tej jín auteájturaa í Dios jemi. Aj pu'i Dios a'íjna jín ra'ajjáj huá'a tzajta'a í mi'ichite tej ti tiyen rí'éene'ecán jín huateáturan í jemin.

Capu ché'e taci'iti itejmi í puajítzi

5 Ayee pu ti'ayajna. Tu'uri rí'éene'ecán jín huateájturaa í Dios jemi a'íjna jime'e í tej té'atzaahuat'e'e. Ajta a'íin í tavástara'a, a'íjna Jesús ti ajta í'í Ciríistu'u, a'íi pu ayén ta'anpuá'ajte í Dios jemi. ²Pu'uri xaa ne'u rí'irí tej tiyen huatasej're'en jemin ti ij íjii, a'íi rí'i titaatá'an. Ayee tu éeni'ici'e seij're'e ti a'íi rí'i titaatá'a. Teajta tiyen te'íjna jín tátemua'ave'e

te'íjna jime'e tej teuj rachú'eve'e a'ájna xicáara'an í tej jetzen seij're'e tá'ara'ani te'íjna jamuan í Dios ti ayén rí'i huápi'i naa seij're'e mej mi me'íjna jín rí'i naa tira'utasej' í teite. ³Capu a'íi na'a, sino teajta te'íjna jín tiyen tátemua'ave'e te'íjna jime'e í tej jín rajpuaíjtzi, a'iné ayée tu tí'ijmua'aree tej tiyen raayí'iti tej te'utáviicua'i te'íjna jime'e tej tí'itíj jín tirajpuaíjtzica'a.

⁴Ajta, ti pua'a tiyen raayí'iti tej tiyen te'utáviicua'i, teajta tu teri tiu'utéemua'iti í Dios jemi. Tí pua'a teajta tiyen tiu'utéemua'itín, aj pu xaa ayén í'iri'iri tej tiyen raachú'eve'en tej ti te'uun a'uteáturan í Dios jemi. ⁵Capu ja'anáj taatatévi'iraste'esin tej tiyen raachú'eve'en a'iné jeíhua pu ca'aníjra'a taatá'a í Dios í tazajta'a a'íjna jime'e tej jetzen arátaca'ane a'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios. Ajta Dios ayén tíya'uta'íteca'a í ruxiéjniu'uca tí'ij téjmi jemi huateáturan. ⁶Catu a'atzu a'ij té'eviicua'iraca'a tí'ij a'ájna teja'uré'ene a'ájna xicáara'an ti jetzen Dios ayén tiraaxí'epi'íntare ti a'íin Ciríistu'u huá'a jetze me'ecan huámí'ini í teite í mej jín auteájturaa í Dios jemi.

⁷A'ájna'ímua pu ayén tí'irini ti ja'atí ayén huataúra'an ti huámí'ini seij jetze me'ecan ti rí'i tí'itevij. Jee xaa ne'u, camu mu'íi í mej miyen huataúra'an mej mi seij jetzen me'ecan huácu'ini. Capu amín a'ij ti pua'a a'íin ja'atí je'ecan huápi'i rí'i tí'itevij.

⁸Mí ajta Dios, ayée pu 'een jín titaatasej'rate ti a'íin huápi'i tax'e'eve'e a'íjna jime'e tetí'ij teuj á'aturaave'e í jemin, Ciríistu'u pu xaa ta jetze me'ecan huamí'i. ⁹Ayee pu'u 'een jín huamí'i tej ti tiyen

ri'éene'ecán jín huateáturan í Dios jemi. A'íj pu jín ayén huarín, ayej xaa ne'u ti'ayajna t'íj a'íin ta japua huániuuni ti ij caí táaci'íti í puaíjzti ti ayén teja'uré'enejsin.

¹⁰Ayee pu ti'ayajna, a'iné tet'íj teuj rájcha'íire'eca'a te'íjna í Dios, a'íi pu ayén r'íi táaruu tej ti tiyen r'íi titeeteáturan í jemin a'íjna jime'e ti a'íin yaujra'an ta jetze me'ecan huam'íi. Ijii, a'iné a'íi pu ayén r'íi táaruu tej ti r'íi titeeteáturan í Dios jemi, ¿ni caí ayén ti'ayajna ti a'íin tu'irájtuaani a'íjna jime'e ti ajtahua'a i'irúuri? Jee xaa ne'u, ayée pu ti'ayajna.

¹¹Capu a'íi na'a, sino teajta tu tiyen tátemua'ave'e jemin í Dios te'íjna jime'e ti a'íin tavástara'a, a'íjna í Jesús ti ajta i'í Ciríistu'u, a'íi pu ayén r'íi titáaruu tej ti tiyen r'íi titeeteáturan í Dios jemi.

A'íjna í Adán, ajta a'íjna í Ciríistu'u

¹²Ayee pu ti'ayajna, ti a'íjna ti a'ij pua'a 'een ayén huataseíjre íiyen chaanaca japua a'íjna jime'e ti seij na'a ayén auteájturaa í Dios jemi. Ajta a'íjna jime'e ti a'íjna í seij ayén auteájturaa, aj pu'i ajta ayén teja'uré'ene ti huam'íi a'íjna í ja'atí. A'iné naími'i mú miyen airáne me'íjna jetze í tevi, ayée pu ajta tihua'uci'í mej mi majta huácuii a'iné naími'i mú majta miyen auteájturaa í Dios jemi.

¹³Jee xaa, t'íj caí xi huatétuihuaca'a í niuucari í mej jín t'íajta, mu'uri miyen áaturaacaj í teite í Dios jemi. Mí ajta, ti pua'a caí seijre'e í niuucari í mej jín t'íajta, capu ajta xaa ri'iríista a'ame ti ja'atí ayén ra'uxíjte'en í seij ti'it'íj jime'e í ti jín auteájturaa.

¹⁴Mí ajta, t'íj na'a ti Dios raatétaahuaca'a a'íjna í Adán asta

na'a caí huataseíjre a'íjna í Moisés, naími'i mú huácuii í teite. Capu amín a'ij ti pua'a mecaí miyen che'atá mena'a huaríj a'ij ti huaríj a'íjna í Adán ti caí ayén ra'ará'astijre a'ij ti Dios ayén tira'íjca. Ajta a'íjna í Adán, a'íi pu ayén éene'e t'íj a'íjna ti caí xi huataseíjre.

¹⁵Mí ajta, capu ruxí'ej na'a a'íjna ti te'irájraa a'íjna jime'e ti Dios ruxí'evi'ira'a jín taatapuaíjve, ajta a'íjna ti 'airájraa ti seij na'a auteájturaa í Dios jemi. Capu xaa ne'u, a'iné mul'ití mú miyen huácuii me'íjna jime'e ti seij ayén auteájturaa í Dios jemi. Mí ajta, jaítze'e pu huápi'i t'íivaire'e a'íjna ti Dios taatapuaíjve, a'iné a'íi pu ra'uré'uu a'íjna ti jetzen me'ecan seíre'e já'araa ti a'ij pua'a éene'eca'a ti ij ajta huá'aci'íti mul'icáca a'ij ti í seij í tevi huaríj ruxí'evi'ira'a jime'e ti ij a'íin ayén r'íi tihua'utá'an.

¹⁶Ajta, a'íjna ti Dios taatapuaíjve, capu ayén che'atá na'a 'een a'ij ti te'irájraa a'íjna jime'e ti í seij ayén auteájturaa í Dios jemi. T'íj a'íin í ja'atí ayén auteájturaa í Dios jemi, aj pu'i Dios ra'uxíjte, ajta puaíjzti raatá'a. Mí ajta Dios, mat'íj jeíhua auteájturaa í jemin, a'íi pu ayén taatapuaíjve a'íjna í tej jín urarí'ene'en jín huateáturan í jemin.

¹⁷Ayee pu'u xaa ne'u, a'iné ti pua'a ayén ti'ayántan í mej huácuii mat'íj mena'a pua'amé airáne me'íjna jetze í tevi, ayée pu ajta ayén ti'ayajna mej mi ruuri muá'ara'ani me'íjna jime'e mej ra'ancuré'a me'íjna ti jín Dios jeíhua huápi'i r'íi tihua'utá'a, majta me'íjna jime'e miyen ra'ancuré'a ti hua'utapuaíjve mej mi miyen urarí'ene'acan jín huateáturan í jemin a'íjna jime'e a'ij ti huaríj a'íjna í tevi, a'íjna í Jesús ti ajta i'í Ciríistu'u.

¹⁸ Ayee pu xaa ne'u teja'uré'ene, a'iné seij pu'u ayén auteájturaa í Dios jemi, Dios pu naíjmi'ica a'uxíjte ti ij puaijtzí hua'utá'an. Ayee pu ajta te'irájraa mej mi naíjmi'i miyen urarí'ene'acan jín huateáturan, mej mi ruuri muá'ara'ani tǵ na'a rusén jime'e.

¹⁹ A'íj pu jín, ayén te'irájraa mej miyen tite'uteájturaa í Dios jemi a'íime í mej mu'íi a'íjna jime'e ti í seij a'íjna í Adán teecan ayén auteájturaa í Dios jemi, ayée pu ajta tihuá'aci'iti mu'licáca mej mi miyen urarí'ene'acan jín huateáturan í Dios jemi a'íjna jime'e ti í seij í tevi, a'íjna í Jesús, ayén araúrate a'íjna ti jín Dios tira'íjca. ²⁰ Ajta a'íin í niuucari í mej jín t'íajta, ayée pu 'een jín raateájtuaa ti ij ayén jaítze'e huataseíjre'en í mej jín a'uteájturaa í Dios jemi. Mí ajta jíme'en a'íjna ti nu'u ayén jaítze'e huataseíjre í mej jín auteájturaa, ayée pu ajta te'irájraa. Dios pu ajta jaítze'e rí'í tihua'utá'a í ruxí'evi'ira'a jime'e.

²¹ Ayee pu'u xaa ne'u, a'íjna ti a'ij pua'a 'een í Dios jemi, ayée pu a'íjna hua'utéemua'iti í mej huácuii. Ayee pu te'irájraa tǵ'ij ayén che'atá na'a tiu'utéemua'iti a'ame a'íjna í ti jín Dios rí'í titaatá'a, tej ti rí'éene'ecán jín huateáturan, tej ti tiyen ruuri tá'ara'ani tǵ na'a rusén jime'e a'íjna jime'e ti a'íin tavástara'a í Jesús ti ajta i'í Ciríistu'u, a'íi pu ayén ta japua huaniú.

Teen tu nu'u ruurican jín seijre'e Ciríistu'u jemi

6 ¿A'iné huataájmu'a'a í nej neri jamuá'ixa? ¿Ni qui tej teuj auté'ítze'ara'an í Dios jemi ti ij jaítze'e Dios rí'í titaatá'an?

² Catu xaa ne'u. ¿A'iné tǵ'iri'iri tej tiyen teuj títe'uté'ítze'ara'an í Dios jemi, a'iné catu ché'e rá'astijre'e te'íjna ti a'ij pua'a 'een? Capu xaa ne'u ché'e a'ij tǵ'iri'iri tej ra'ará'asten í ti a'ij pua'a 'een.

³ Mí seajta mú'leen, xu'uri siyen ramua'aree se'íjna, tetǵ'ij huámuai'ivijhuaca'a te'íjna jime'e tej teri rá'astijre'e te'íjna í Ciríistu'u ti ajta i'í Jesús, teen tu teajta te'íjna jetze ajtème'ecantaca'a tǵ'ij a'íin huamí'í.

⁴ Tetǵ'ij huámuai'ivijhuaca'a, ayée pu ajta titáaruu mej ta'avé'ena a'íjna jamuan í ti huamí'í, tej ti tiyen che'atá tena'a jéjcuacan jín ruuri tá'ara'ani a'ij ti ajta tiráaruu a'íjna í Ciríistu'u. Dios pu ayén ra'ajjáj huá'a tzajta'a í mí'ichite a'íjna jime'e ti muári'eri'ire'ara'an huataseíjre.

⁵ Tǵ'í pua'a tiyen te'íjna jetze ajtème'ecantaca'a tǵ'ij a'íin huamí'í, ayée pu ti'ayajna tej teajta jetzen ajtème'ecanta tá'aju'un te'íjna tǵ'ij Dios ayén ra'ajjáj huá'a tzajta'a í mí'ichite.

⁶ Ayee pu'u, ayée pu titá'amitiejte'e, ti a'íin ti a'ij pua'a 'een, í tej jín a'ij pua'a ti'ítitacha'íica'a, Dios pu ajta ra'uxíjte jamuan í Ciríistu'u matǵ'ij rá'utatai í Cúruu jetze, ti ij ayén antipúa'are a'íjna ti a'ij pua'a 'een í tej jín a'ij pua'a ti'ítitacha'íica'a ti ij caí ché'e ca'anijra'a tejámuaata'aíjten a'íjna ti a'ij pua'a 'een. ⁷ Tǵ'í pua'a ja'atǵ'í ari huámi'ini, capu ché'e rí'iríista a'ame ti a'íin í ti a'ij pua'a 'een ayén tiraata'aíjten.

⁸ Mi teajta iteen, ayée pu titá'amitiejte'e ti ayén ti'ayajna. Tǵ'í pua'a iteen Ciríistu'u jetze ajtème'ecan a'íjna jime'e ti huamí'í, teen tu teajtáhua'a ruuri tá'aju'un te'íjna jamuan. ⁹ Ayej xaa ne'u

ti'ayajna, a'iné Dios pu ari ra'ajjáj a'íjna í Círíistu'u huá'a tzajta'a í mi'ichite, a'íj pu jín, capu ché'e ri'írí ti Círíistu'u ajtahua'a huámi'ini. Capu ché'e ri'írí ti ra'antimuá'itín a'íjna í muári'eri'ire'ara'an í mej jín huácui'ini.

¹⁰Tí'íj a'íin huamí'i, ayée pu 'een jín huamí'i ti ij ra'upuá'ajte'en a'íjna ti a'ij pua'a 'een í mej jín a'ij pua'a titetiújcha'íica'a. Ajta íjii, ti Círíistu'u ajtahua'a i'irúuri, a'íi pu ayén a'íjna jín ruuri ti ij rí'i tiraatá'an í Dios. ¹¹Ché'e ayén che'atá na'a tejamuá'amitiejte'e sej seri huácuii sej si caí ché'e siyen ratéva'irihua'an se'íjna ti a'ij pua'a 'een. Ché'e ajta ayén tejamuá'amitiejte'e sej ruurican huateájturaa í Dios jemi a'íjna jime'e sej seri se'íjna jetze ajtémecan í Círíistu'u ti ajta i'i Jesús.

¹²A'íj pu jín, caxu siyen ratá'acare'en ti a'íin í ti a'ij pua'a 'een ayén tejá'amua'ijte'e í a'amua tzajta'a. Caxu seajta rá'astijre'e a'íjna ti a'ij pua'a 'een ti huiiráninei í a'amua tzajta'a.

¹³Caxu seajta ratuiire'e tíj na'a ti seijre'e í á'amua jetze se'íjna jemi í ti a'ij pua'a 'een sej si siyen ratéva'irihua'an, sino setá'aj siyen huataújtuiire'en í Dios jemi se'íjna jime'e ti ayén tejamuá'amitiejte'e ti a'íin ari amua'irájtua huá'a tzajta'a a'íime í mej meri huácuii. Setá'aj siyen tiraatáuire'e tíj na'a ti seijre'e á'amua jetze sej si siyen se'íjna jín ratéva'irihua'an ti'itíj jime'e ti xí'epi'in 'een. ¹⁴Tí pua'a siyen huá'íini, capu ja'anáj tejámuaata'ajte'esin a'íjna ti a'ij pua'a 'een, a'iné xu'uri siyen se'íjna jetze aráujca'ane ti Dios ruxí'evi'ira'a jín rí'i tejamuatá'aca. Caxu ché'e siyen ca'anéeri jín rá'astijre'e se'íjna í niuucari í mej jín tí'ajta.

Tí pua'a nu'u ca'anéeri mú jín tí'ivaire'e

¹⁵¿A'iné tejamuá'amitiejte'e mú'ejmi? ¿Ni qui tiyen teuj a'ij pua'a ti'itítacha'íi tá'ara'ani te'íjna jime'e ti Dios ruxí'evi'ira'a jín rí'i titaatá'aca, teajta caí ché'e rá'astijre'e te'íjna í niuucari í mej jín tí'ajta? Catu xaa ne'u a'atzu.

¹⁶Mú'een xu siyen ramua'aree ti pua'a siyen huataújtuiire'en ja'atí jemi sej si ca'anéeri jín ra'ará'astijre'en, mú'een xu ca'anéeri jín raatéva'irihua'a xá'aju'un, xaa ne'u. Capu amín a'ij, ti pua'a siyen tiraatéva'irihua'an se'íjna ti a'ij pua'a 'een, ti ajta ayén amuaatá'asin sej huácui'ini, na'ari ti pua'a siyen sena'a tiraatéva'irihua'an se'íjna ti xí'epi'in 'een sej si siyen ruuri huateáturen í Dios jemi.

¹⁷A'ajná'imua xu xaa siyen ca'anéeri jín raatévai se'íjna ti a'ij pua'a 'een. Ajta íjii, ayée nu 'een jín rí'i tiraatá'aca í Dios ne'íjna jime'e sej a'ujca'anéecan jín ra'ará'astijre'e se'íjna í niuucari í mej jín tejamuamuá'ate, í sej seajta ra'ancuré'a. ¹⁸Dios pu amua'irájtua sej si caí ché'e ca'anéeri jín ratéva'irihua'an se'íjna ti a'ij pua'a 'een. Mí ajta, ayée pu amua'aruu sej si ca'anéeri jín raatévai're'en se'íjna ti xí'epi'in 'een a'íjna jemi í Dios.

¹⁹Ayee nu ne'íjna jín e'ehuauritiéecan jín tejá'amua'ixaate'e a'ij ti tilhuá'aruurejca'a huá'a tzajta'a í teite a'iné ayée pu tejamuá'aturaate'e sej caí nain jaú'itíe. Ayee xu sejmí'i tiú'ujtuiraca'a setíj sena'a sej ratéhua'ira'a sej si siyen raatéva'irihua'an í sej jín

huateújxana'acira'aten, sej si seajta siyen huárini tǵ na'a ti caí xí'epi'in 'een í Dios jemi. A'ǵ pu jín, ayée pu ruxe'eve'e sej siyen che'atá sena'a huataújtuiire'en nain jime'e setǵ sena'a sej ratéhua'ira'a sej si siyen raatéva'irihua'an í ti xí'epi'in 'een sej si siyen ri'éene'ecán jín huateáturan í Dios jemi.

²⁰Setǵ'ij seuj raatéva'irihua'a se'ǵjna ti a'ij pua'a 'een, capu a'amua jetze ruxe'eve'eca'a sej siyen ra'ará'astijre'en se'ǵjna ti xí'epi'in 'een í Dios jemi. ²¹¿Ti'itájni jín a'ij tejámuaatévai a'ájná'imua a'ǵjna, tǵ na'a ti ari já'amuatevi'iraste'e? Capu sein ti'tǵ, a'iné tǵ na'a ti ayén a'ij pua'a 'een, ayée pu hua'atéva'irihua'a mej mi me'ǵjna jín huácui'ini.

²²Mí ajta ǵjii, tǵ'ij Dios amua'irájtua sej si caí ché'e ratéva'irihua'an a'ǵjna í ti a'ij pua'a 'een, ayée xu seri ca'anéeri jín raatéva'iri se'ǵjna í Dios. Ajta, ayée pu tejá'amua'iti sej siyen ri'éene'ecán jín huateáturan í Dios jemi, sej si siyen sefire'e xá'ara'ani í jemin tǵ na'a rusén jime'e.

²³Ayee pu'u xaa ne'u ti'ayajna. Ayee pu raamuá'itin í ja'ati ti huám'i'ini ti pua'a ayén raatévaire'e a'ǵjna ti a'ij pua'a 'een. Ajta, ayée pu 'een jín Dios rǵ'i titaatá'a ruxi'evi'ira'a jime'e tej ti tiyen ruuri huateáturan í jemin, a'ǵjna jime'e tej te'ǵjna jetze ajtéme'ecan te'ǵjna í Ciríistu'u ti ajta i'í Jesús, í tavástara'a.

A'ij ti huataújmuua'a ti pua'a 'ǵita'a huatéviche'en

7 Ne'ihuaamua'a, mi sej ramua'aree a'ij ti té'axa í yu'uxari jetze í mej jín tí'aijta, ayée nu tejá'amua'ixaate'e ti a'ǵin niuucari ayée na'a tí'ira'aijte'e í ja'ati tǵ na'a

ti auj ruuri. Capu ché'e tí'ira'a'áite'e a'ame tǵ'ij huám'i'ini.

²Ayee pu ti'ayajna, ti pua'a 'ǵita'a ayén ari viíche'e, ayée pu tí'ira'aijte'e a'ǵjna í niuucari ti nu'u ayén ruxe'eve'e ti a'ǵin 'ǵita'a ayén huateáturan jamuan í rucín tǵ na'a ti auj ruuri. Ajta ti pua'a a'ǵin cína'ara'an í 'ǵita'a huám'i'ini, capu ché'e ayén tí'ira'a'áite'e a'ame.

³A'ǵ pu jín, ti pua'a nu'u seij jamuan huatéviche'en ti pua'a auj ruuri í cína'ara'an, ayée mú tiraatamuá'amuat'e muá'aju'u me'ǵjna í 'ǵita'a tǵjín ti huaújxana'acira'ate. Mí ajta ti pua'a a'ǵin cína'ara'an ayén huám'i'ini, a'ǵjna í niuucari capu ché'e tí'ira'a'áite'e a'ame. Ajta camu ché'e miyen raatamuá'amuat'e muá'aju'u tǵjín ti huaújxana'acira'ate, ti pua'a seij jamuan huatéviche'en.

⁴Seajta mú'een, ne'ihuaamua'a, a'iné Ciríistu'u pu ayén rajpuaijtu já'araa í rutevij jime'e mú'ejmi jetze me'ecan a'ǵjna jime'e ti huám'i'í í cúruu jetze, capu ché'e tejá'amua'a'áite'e a'ame a'ǵjna í niuucari í mej jín tí'aijta. A'ǵ xu jín, mú'een seij jetze xu ajtéme'ecan. A'ii pu a'ǵin pú'een a'ǵjna ti Dios ayén ra'ajǵáj huá'a tzajta'a í mi'ichite sej si siyen raatátuiire'en í Dios jemi setǵ sena'a sej se'ǵjna jín huarǵj ti í'ixi'epi'in. ⁵Ayee pu'u xaa ne'u titáaruu tǵ'ij ayén tí'ita'aijte'eca'a a'ǵjna ti a'ij pua'a 'een. A'ǵjna í niuucari í mej jín tí'aijta, a'ǵi pu ca'anǵra'a raatá'a a'ǵjna ti a'ij pua'a 'een ti huiiránineí í ta tzajta'a. Ajta a'ǵin ti a'ij pua'a 'een, ayée pu tí'imuari'eca'a í ta tzajta'a, tetǵ tena'a ve'ée í ta jetze, tej ti tiyen raamuá'itin tej huácui'ini.

⁶Ajta íjii, capu ch'éle t'í'ta'áite'e a'ame a'íjna í niuucari í mej jín t'í'ajta, a'íné Círístu'u pu huam'íi ta jetze me'ecan. A'íi pu a'íjna jetze taateájtuaa tej ti jéjcuacan jín t'í'téva'irihua'an te'íjna jime'e í ye'irá ti a'íjna jetze me'ecan í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, tej ti caí ch'éle tiyen t'í'téva'irihua'an í ye'irá jime'e ti mí'lime'ecan, ti ajta té'eyu'usi'ihuaca'a.

A'íjna ti a'ij pua'a 'een ti nu'u yen seijre'e neetzi jetze

⁷¿A'íné huataájmu'a a'íjna? ¿Ni ayén huataájmu'a, ti a'íin niuucari í mej jín t'í'ajta, ni caí a'íin pú'een í ti a'ij pua'a 'een? Capu xaa ne'u, a'íné canu niyen ramua'aréerenche'e t'í'itj ti píríci ti a'ij pua'a 'een ti pua'a caí huateáturanche'e itejmi jemi a'íjna í niuucari í mej jín t'í'ajta. Tí pua'a caí ayén tinaatá'ixaate'enche'e a'íjna í niuucari t'íjín: “Capej t'í'inecua'atze”, canu ja'anáj ramua'aréerenche'e ti ayén a'ij pua'a 'een ti pua'a niyen t'í'inecua'atze.

⁸Ajta a'íjna ti a'ij pua'a 'een ti huiiráninei yú ne tzajta'a, a'íi pu ayén t'í'ihuaujxe'eviste neetzi jetze nej ni jeíhua huáp'i t'í'inecua'atze a'íjna jime'e ti a'íin niuucari ayén tinaamuá'ate a'ij ti huataájmu'a a'íjna í niuucari ti jíme'en yee “capej t'í'inecua'atze.” Ayee pu'u, a'íné ti pua'a caí ayén seijre'e í niuucari í mej jín t'í'ajta, capu ri'írí tej tiyen t'í'iramua'areere t'í'itj ti píríci ti a'ij pua'a 'een. ⁹Ajta jéjcuá imuá nu niyen nexiéehua á'uche'ecane'e; canu t'í'itj t'í'ijmu'a'areereca'a. Capu t'í'ine'ajjte'eca'a a'íjna í niuucari í mej jín t'í'ajta. Aj nu ni niyen ra'utámua'areeri'i ne'íjna í niuucari.

Net'íj ni niyen tiráamu'a'areeri'i t'íj na'a í nej jín auteájturaa ne'íjna jemi í niuucari. Canu ch'éle r'íi mé te'uché'ecane'e.

¹⁰Ajta, ayée pu tiná'amitiejte'eca'a ti ayén tiu'urj. A'íjna í niuucari ti jín Dios ayén tiraax'epi'intare ti nu'u jín r'íi titaatá'acare'enche'e, capu ayén r'íi titaatá'a tzíte'e, sino ayée pu'u na'uxjíte nej ni niyen huámi'ini ne'íjna jime'e nej caí ra'ará'aste ne'íjna í niuucari.

¹¹Ayee pu a'íjna jín te'irájraa. A'íjna ti a'ij pua'a 'een, ayée pu t'í'ihuaujxe'eviste ineetzi jetze a'íjna jime'e ti a'íin niuucari ayén tiu'utaxájtaca'a t'í'itj ti píríci ti a'ij pua'a 'een. Ajta á'iyen, a'íin ti a'ij pua'a 'een ayén náacuanamua nej ni caí niyen ra'ará'asten ne'íjna í niuucari. Ayee pu a'íjna jín huarj, a'íi pu í niuucari ayén na'uxjíte nej ni huámi'ini a'íjna jime'e nej caí ra'ará'astijre.

¹²A'íj pu jín, capu t'í'itj rá'aturaate'e a'íjna í niuucari í mej jín t'í'ajta. Ajta a'íjna ti jín ayén tihuá'ajte'e, capu ajta t'í'itj rá'aturaate'e. Ayee pu 'een jín t'í'ajta a'ij ti tiraavjíte'e, ajta nain pu jín i'í xí'epi'in.

¹³¿Ni qui ayén huataájmu'a ti a'íjna ti i'í xí'epi'in ayén na'uxjíte nej ni niyen huámi'ini? Capu xaa ne'u a'atzu. Mí ajta, ayée pu ruxe'eve'eca'a tej tiyen tiraatámua'ati t'í'itj ti píríci ti a'ij pua'a 'een, tej ti tiyen tiráamu'a'aree ti a'íin píríci a'íjna ti xaa a'ij pua'a 'een í Dios jemi. A'íj pu jín a'íjna ti a'ij pua'a 'een ayén t'í'ihuaujxe'eviste ineetzi jetze, ti i a'íin ti i'í xí'epi'in, ayén na'uxjíte'en nej ni ne'íjna jín huámi'ini, nej caí rá'aste ne'íjna í niuucari, ti ij ajta ayén seíre'e á'ara'ani ti jeíhua

huápi'i a'ij pua'a seijre'e í Dios jemi a'íjna í tí'itáj ti a'íin niuucari raatá'ijmii.

¹⁴Ayee tu ramua'aree ti a'íin niuucari a'íjna jetze me'ecan í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios. Mí neajta inee, i nej jín ratéhua'ira'a, nee nu neajta tí'ivaire'e nain jime'e ne'íjna ti a'ij pua'a 'een.

¹⁵Ayee pu'u, canu yaúl'itie a'ij nej 'een jín niyen tí'tíncha'ii. A'íné í tí'itáj í nej niyen raxí'eve'e nej jín niyen huárini, canu xaa ne'u niyen rici. Ajta, a'íjna ti caí a'atzu na'aráanajche, ayée nu ne'íjna jín rici.

¹⁶Ayee pu'u, ti pua'a niyen rici ne'íjna jime'e ti caí a'atzu na'aráanajche, aj nu xaa ne'íjna jín niyen tiu'utaxáj yee a'íi pu nu'u i'i xí'epi'in a'íjna í niuucari í mej jín tí'ajta. ¹⁷A'íj pu jín, ayée na'a 'een. Canu ché'e ne'ín pú'een í nej nesej niyen rici, sino a'íi pu a'íin pú'een í ti a'ij pua'a 'een ti tásiseiri yú ne tzajta'a.

¹⁸Ayee nu ramua'aree ti yú ne tzajta'a a'íjna jetze í nej ratéhua'ira'a, capu tí'itáj ú'useijre'e ti xí'epi'in 'een. Nee nu xaa niyen á'anca'ane nej niyen huárini ne'íjna jime'e ti i'i xí'epi'in. Mí neajta inee, capu ri'irí nej niyen rijca.

¹⁹Mí ajta, í nej jín niyen rici, capu a'íin pú'een í ti i'i xí'epi'in ti ajta na'aráanajche nej niyen huárini. Ca pu xaa ne'u. Ajta, a'íjna ti a'ij pua'a 'een, ti ajta caí a'atzu na'aráanajche nej niyen rijca, naúche'e nu ne'íjna jín niyen rici. ²⁰A'íj pu jín, ti pua'a niyen ne'íjna jín rijca a'ij ti caí tina'aráanajche, canu ché'e ne'ín pú'een inee, i nej niyen rici, sino a'íjna ti a'ij pua'a 'een ti ú'useijre'e yú ne tzajta'a, a'íi pu xaa a'íin pú'een í ti a'íjna jín ayén rici.

²¹A'íj pu jín, ayée pu tiná'amitiejte'e ti ayén tí'ineruure. Netáj nena'a nej niyen ne'íjna jín á'anca'ane nej niyen huárini í ti i'i xí'epi'in jime'e, a'íi pu ajta neetzi jemi seijre'e a'íjna ti a'ij pua'a 'een.

²²Jee xaa ne'u, nexiejniu'uca nu jín niyen tí'ijxe'eve'e nej niyen ra'ará'astijre'en táj na'a ti taateájtuaa í Dios. ²³Ayee pu ajta tiná'amitiejte'e ti ayén tí'ineruure netáj nena'a tí'itéjvee í ne jetze. A'íi pu ne'use'e a'íjna ti a'ij pua'a 'een a'íjna jamuan í ti tí'ajta yú nexiejniu'uca jetze. A'íi pu ajta na'antimuá'iti nej ni ca'anéeri jín raatéva'irihua'a ne'íjna ti a'ij pua'a 'een ti ayén tí'ajta yú nej jetze netáj nena'a tí'itéjvee.

²⁴Cui'i xaa ineetzi. ¿A'ataani ayén nu'irájtuaasin a'íjna jetze i nej ratéhua'ira'a ti i caí ayén tináaci'iti nej niyen huámi'ini?

²⁵Jee xaa ne'u, jé'ecan nu huápi'i rí'i tiratá'aca í Dios ne'íjna jime'e a'ij ti huaráj ta jetze me'ecan a'íjna í Jesús, í Ciriistu'u ti ajta tavástara'a pú'een. Mí neajta inee, nexiejniu'uca nu jín ratéva'iri a'ij ti titaateájtuaa a'íjna í Dios. Netáj nena'a tí'itéjvee yú ne jetze, ayée nu neajta ratéva'iri a'ij ti tí'ine'ajjte'e a'íjna ti a'ij pua'a 'een. Tej nu'u tiyen rí'i tí'itacha'ii taajú'un a'ij ti tí'ijxe'eve'e í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios.

8 ¹⁻²Rumuári'eri'ire'ara'an pu jín amua'irájtua a'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios sej si siyen ruuri huateáturan í jemin a'íjna í Ciriistu'u ti ajta i'i Jesús. Capu ché'e ja'anáj tejá'amua'a'ite'e a'ame a'íjna í muári'eri'ire'ara'an a'íjna ti a'ij pua'a 'een ti ajta jamuatá'aca sej huácu'i'ini. A'íj pu jín, capu ché'e Dios tí'itáj jín mú'ejmi jetze te'upuá'ajte'esin.

³Ajta a'íin í Dios, a'íi pu ayén huaráj a'ij ti caí tiu'utári'iristareca'a

ti ayén huárini itejmi jemi a'fjna í niuucari í mej jín tí'ajta. Capu a'atzu tavaire'eca'a a'fjna í niuucari a'fjna jime'e tej caí te'evícuaira tej ra'ará'asten. A'fj pu jín Dios mú ya'uta'íteca'a í ruyauj ti ij a'fín ayén che'atá na'a huatasefj'ren matfj a'fime í toteca í mej a'ij pua'a titetiújcha'ii í Dios jemi, ti ij ajta a'fín huataújmuai'ivejta a'fmej jetze me'ecan í mej jín auteájturaa í Dios jemi. Ayee pu a'fjna jín huarfj tí'ij ayén ra'uxíj'te'en ti caí ché'e tí'ita'aíite'e á'ara'ani a'fjna ti a'ij pua'a 'een.

⁴A'fí pu ayén huarfj tej ti te'fjna jín tiyen ra'ará'astij're'en a'ij ti tiraavíj'te'e, a'ij ti a'fín tí'ijxe'eve'e a'fjna í niuucari. Ayee tu xaa teri tiyen ra'ará'astij're a'iné catu ché'e tiyen tí'títacha'ii te'fjna jime'e ti a'ij pua'a 'een ti huuiránineí í ta tzajta'a, sino tej tiyen te'fjna jetze arátaca'ane te'fjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios.

⁵Majta a'fime í mej miyen tí'tiújcha'ii me'fjna jime'e ti a'ij pua'a 'een ti huuiránineí í huá'a tzajta'a a'fmej, ayée mú me'fjna jín tí'imua'atze a'ij ti a'fín ca'aníj'ra'a tihua'atá'aca a'fjna ti a'ij pua'a 'een. Majta a'fime í mej me'fjna jetze aráj'ca'ane í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, ayée mú me'fjna jín rahua'huau a'ij ti tí'ijxe'eve'e a'fjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios. ⁶Tí pua'a ja'atí ayén na'a a'fjna jetze tí'imujca ti a'ij pua'a 'een ti huuiránineí í tzajta'an, ayée pu tí'ijci'iti ti huám'i'ini.

Mí ajta ti pua'a a'fín ja'atí ayén tiu'utaúra'an ti ayén tí'tiújcha'ii a'ij ti a'fín tí'ijxe'eve'e a'fjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, ayée pu Dios ra'anpuá'ajte'en í tzajta'an, ajta ayén raatá'acare'en ti ayén ruurican

huateáturan í jemin. ⁷Ajta a'fjna í ja'atí ti a'fjna jetze tiu'umua'ati ti a'ij pua'a 'een, a'fí pu rájcha'íire'e í Dios. Capu taúra'aca ti a'fín tí'ira'afíte'e á'ara'ani a'fjna í niuucari ti Dios jetze airánineí. Jee xaa ne'u, capu a'atzu a'ij tí'iri'iri ti a'fín ja'atí ayén ra'ará'asten rusefj.

⁸Ayee pu'u na'a. Capu a'ij tí'iri'iri mej rí'i tiraatá'an í Dios a'fime í mej mena'a miyen rá'astij're me'fjna ti a'ij pua'a 'een ti huuiránineí í huá'a tzajta'a.

⁹Mí seajta mú'een, caxu siyen titetaúra'acare'en ti a'fín í ti a'ij pua'a 'een ayén tejá'amua'afíte'e á'ara'ani, a'iné a'fj pu ari huateájturaa mú'ejmi jemi a'fjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios. A'fj pu jín, a'fí pu tejá'amua'afíte'e a'ame. Ajta, ti pua'a caí ayén sej jemi huateájturaa a'fjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Ciríistu'u, a'fjna í ja'atí, capu Ciríistu'u jetze ajtémecan.

¹⁰Ajta, ti pua'a Ciríistu'u ayén huateájturaa í a'amua tzajta'a, ayée pu já'amua'ac'i'iti ti a'fín auupuá'are í sej ratéhua'ira'a. Á'apua'aren xaa ne'u a'fjna jime'e ti huuiránineíca'a á'aye'i ti a'ij pua'a 'een í a'amua tzajta'a. Mí ajta, ayée xu ruuri huateájturaa í a'amua tzajta'a a'fjna jime'e ti Dios ayén amua'uxíj'te sej si siyen rí'éene'ecán jín huateáturan í jemin.

¹¹Ajta, ti pua'a ayén huateájturaa mú'ejmi tzajta'a í xiéjniu'ucare'ara'an a'fjna í Dios ti ra'ajjáj a'fjna í Jesús huá'a tzajta'a í mí'ichite, a'fjna ti ra'ajjáj í Ciríistu'u huá'a tzajta'a í mej meri huácuii, a'fí pu ajta rarúj'te'en í sej ratéhua'ira'a a'fjna jime'e ti a'fín xiéjniu'ucare'ara'an ari seij're'e í a'amua tzajta'a.

¹²A'fj pu jín, ayén ruxe'eve'e itejmi jemi tej ti caí ché'e tiyen rá'astij're'e

te'fjna ti a'ij pua'a 'een ti huiiránineí í ta tzajta'a. ¹³⁻¹⁴Ayee pu'u na'a, a'iné ti pua'a siyen ra'ará'astijre'e se'fjna ti a'ij pua'a 'een ti huiiránineí í a'amua tzajta'a, ayée pu tejá'amuaci'iti sej huácu'i'ini. Mí seajta mú'een, ti pua'a siyen tira'antipua'ajte'en se'fjna ti a'ij pua'a 'een ti ayén huiiránineí í a'amua tzajta'a, ti pua'a seajta siyen huárini se'fjna jime'e sej jetzen aráu'jca'ane í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, ayée pu tejá'amuaci'iti sej siyen ruuri huateáturan í Dios jemi, a'iné a'íime í mej miyen jetzen aráu'jca'ane í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'íi mú yaújmua'ame'en pú'een í Dios.

¹⁵Ajta a'íin í xiéjniu'ucare'ara'an í sej ra'ancuré'a, capu ayén tejá'amuaja'ijte'e sej ca'anéeri jín tiu'umuári'en, sej si seajtáhua'a rátziiine'e se'fjna ti tejá'amuaja'ijte'e. Capu xaa ne'u, sino a'ii pu'u a'íin pú'een í xiéjniu'ucari ti ayén á'amuaya'upujtaca'a. A'íj tu jín tiyen rá'anjee í Dios, tíjín: "Táàta yee, taata."

¹⁶Ajta a'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, ajta í tamua'atzíira'a, ayée mú che'atá mena'a tí'ijmua'aree tej nu'u tiyen yaújmua'ame'en pú'een í Dios, í ti tá'iyá'upua.

¹⁷Ajta, ti pua'a teri tiyen yaújmua'ame'en pu'éene'en í Dios, tí'ítj pu a'íjna jín ajta tí'itaci'iti. Ayee pu tí'itaci'iti í Dios jemi tj ajta ayén tiraací'i í Ciriístu'u. Tí pua'a tiyen teajta jamuan Ciriístu'u rajpuajtzi, teen tu teajta jamuan Ciriístu'u ra'ancuré'asin te'fjna ti r'í huápi'i naa seíire'e a'ame tj na'a rusén jime'e.

**A'íjna ti r'í huápi'i naa seíire'e
a'ame tí'ij auj mé e'evé'eme**

¹⁸Ayee pu xaa ne'u tiná'amitiejte'e ineetzi. A'íjna ti caí xi seijre'e

itejmi jemi, í ti huápi'i naa seíire'e a'ame ti ajta tí'itaci'iti tí'ijtáhua'a huataseíjre'en í tavástará'a, je'fhua pu jaítze'e huápi'i ruxe'ev'e a'íjna caí a'íjna í tej jín rajpuajtzi íiyen chaanaca japua. ¹⁹Ajta, tj na'a ti ayén tí'iseijre'e ti Dios ayén tiú'utaahuaca'a, a'íi pu ari a'ujca'anéecan jín rachú'ev'e a'ájna xicáara'an ti jetzen Dios hua'utaseíjrata a'ímej í mej yaújmua'ame'en pú'een.

²⁰Ajta nain tj na'a a'íjna ti tí'iseijre'e, ayée pu seicié huaújrui ti ij caí ayén éene'e á'ara'ani a'ij ti tí'ijxe'ev'e'eca'a í Dios. Mí ajta, capu ayén rusefj huaújrui sino Dios pu ruxí'evi'ira'a jín ayén raateájtuaa ti ij ayén raajéjcuare'en mejca'ihuáye'e.

²¹Nain ti tí'iseijre'e, ayée pu tí'ijchú'ev'e'e a'ájna xicáara'an ti jetzen Dios ayén raateájtuaani ti ij caí ché'e ayén ca'anéeri jín ratéva'irihua'an a'íjna ti ra'antipua'ajte'esin. Aj pu xaa ayén che'atá na'a huataujseíirata a'ame tj na'a í ti Dios raatétaahuaca'a jamuan í mej yaújmua'ame'en pú'een í Dios. Ruxiéehua pu jín naa seíire'e a'ame. ²²Ayee tu tí'ijmua'aree ti ayén éene'e á'aye'i tj na'a jécua ímuá ti yú e'iré'ene, ti ayén che'atá na'a tí'iseijre'e ti taújje'in a'íjna jime'e ti temua'a tirajpuaiitzi á'aye'i tj 'íita'a ti pua'a ayén tira'utacu'íine.

²³Mí teajta iteen, teen tu tiyen che'atá tena'a tataye'in a'iné pu'uri seijre'e itejmi jemi a'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, ti a'íin pú'een í ta'amuájca ti Dios ayén jín te'ataújratziiri'i. Ta'ataca'anéecan tu jín tiyen rachú'ev'e'e ti ij ayén nain jín titáaci'iti a'íjna jime'e tej yaújmua'ame'en pú'een í Dios, ti

ij ajta Dios ayén ru'irájtuaani í tej ratéhua'ira'a.

²⁴Ayee pu 'een jín Dios tu'irájtuaa tej ti tiyen rachú'eve'en tel'jina í tej caí xí rasej. Mí ajta, ti pua'a teri rasej í tej rachú'eve'e, capu ché'e ruxe'leve'e tej rachú'eve'e. ¿Ni caí ayén ti'ayajna ti caí mé'e ja'atí ti ayén rachú'eve'e a'jina ti ari rasej? Capu xaa ne'u mé'e ja'atí.

²⁵A'iné tu'uri rachú'leve'e tel'jina ti caí xí taac'í, a'j pu jín ayén tiú'ujxe'leve'e tej tiyen rachú'leve'en te'caí tiyen cátaxiehuata. ²⁶Ajta a'jín xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'íi pu tavaire'e a'jina jime'e í tej rahuavíraca í Dios jemi, a'iné catu a'ij rini tajímua'a, ni catu a'atzu ramua'aree ti'itj ti niuucarijra'a ayén ruxe'leve'e tej ti tiyen tiu'utéjniuuni í jemin. A'j pu jín a'íi pu ta jetze me'ecan téniiusín. Ayee pu tí'lici'ixi, cumu tícaí té'anri'ire, a'iné capu ja'atí raay'íiti ti ayén tiu'utaxá.

²⁷Ajta a'jina ti ayén tirú'umua'aree nain jime'e a'ij tej tí'imua'atze í ta tzajta'a, a'íi pu ajta ramua'aree a'ij ti huataújmu'a a'jina ti rahuavii a'jina í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios a'iné a'íi pu ayén huá'a japua huatániiusín a'ij ti a'jín ayén tí'ijxe'leve'e í Dios.

Nain tu jín tiu'utémua'itín í jemin

²⁸Teen tu teajta tiyen ramua'aree ti Dios ayén tavaire'e ti ij nain jín ayén tel'irájr'aani ti i a'jina jín r'í'i titaatá'an itejmi, i tej rax'íeve'e í Dios. Ajta Dios pu a'jina jín ayén taatajé tej ti tiyen ratéva'irihua'an a'ij ti a'jín ari titaaxí'epi'intari'iri'i. ²⁹Ajta a'íime í ti Dios jéjcua imuá huá'amua'jtejca'a ti ayén hua'irájtuaani, a'íi pu ajta jéjcua imuá hua'antíhuau ti ij ayén huá'uruuren mej mi miyen che'atá

mena'a se'íire'e muá'ara'ani ti a'jina í yaujra'an. Ajta ayén tiraaxí'epi'intare ti ij ayén hua'ajá'a pu'éene'e á'ara'ani, a'íi pu ajta jaítze'e vásta'a pu'éene'e á'ara'ani me'caí í seica í ru'huaamua'a í mej mu'íi ti Dios huá'aya'upuaca'a.

³⁰Ajta a'íime í ti ayén jéjcua imuá hua'antíhuau, a'íi pu ajta hua'utajé. Ajta a'íime í ti ayén hua'utajé, a'íi pu ajta ayén tíhua'uxí'epi'intari'iri'i mej nu'u ri'éene'ecán jín huateáturan í jemin. Ajta a'íime í ti ayén tíhua'uxí'epi'intari'iri'i, a'íi pu ajta ayén hua'utá'a mej mi nain jín miyen che'atá mena'a se'íire'e tíj ajta a'uun seijre'e í yaujra'an tíj na'a rusén jime'e.

³¹A'j pu jín, ¿a'iné tetiu'utaxájta? Tí pua'a Dios ayén ta japua niuucari, ¿ni qui auj ayén tí'iri'iri ti ja'atí ayén ta'antipúa'ajte'en itejmi? Capu xaa ne'u. ³²Capu Dios ayén tiraatá'uuni'iri'i í ruyauj ti ij caí huámí'ini í cúruu jetze, sino ayé'e pu tihua'utátuui ta jetze me'ecan najmí'ica, tetj tena'a pua'amé iteen. A'j pu jín, ayén che'atá na'a ruxí'evi'ira'a jín ayén nain taatapua'jve'esín, nain tíj na'a ti tí'iseijre'e í Ciriistu'u jemi.

³³¿A'ataani ayén tihua'axajtz'iran a'íimej ti Dios ayén hua'antíhuau? Capu ja'atí xaa ne'u, a'iné Dios pu rusej ayén tíhua'uxí'epi'intari'iri'i mej mi miyen ri'éene'ecán jín huateáturan í jemin. ³⁴¿A'ataani ayén tí'ijxi'epi'intare'en ti ayén pua'jtz'i taatá'an itejmi? Capu ja'atí, a'iné se'j pu'u ta jetze me'ecan niuu a'ame. A'íi pu ajta a'uun e'eseijre'e ri'iri'inta'an í Dios. A'íi pu a'jín pú'een í Ciriistu'u ti huam'íi ta jetze me'ecan. Jee xaa ne'u, jaítze'e pu ayén tiraavj'te tej tiyen raataxá'j yee a'íi pu a'jín pú'een

ti ajta a'litáaraa huá'a tzajta'a í mej meri huácuii.

³⁵ ¿A'ataani ayén te'entiú'uuna í Ciríistu'u jemi ti ij caí ché'le ayén taxe'vele'e? ¿Ni qui ayén tí'ijruuren ti pua'a ti'itfj tamuári'riste'e na'ari ti pua'a ti'itfj ayén tá'itziite'e? Capu xaa ne'u. ¿Ari ti pua'a miyen a'ij pua'a táaruuren nusu ti pua'a tiyen tiejcu? Capu ajta a'íjna. ¿Ari ti pua'a tej caí a'ij tí'ijviicua'i?, ca'ín ¿tí pua'a ayén titáaci'iti ti tziíni'ire'e í tej te'íjna jín huácui'ini? Capu xaa ne'u ayén te'entiú'uuna í Ciríistu'u jemi. ¿Ari ti pua'a miyen táacui'ini? Capu ajta xaa ne'u.

³⁶ Aye pu té'eyu'usi'li tíjín:

Tíj na'a ti 'e'íjninei í xicaj,
asta na'a caí u e'eteárate,
tí'ij pína'a mú miyen
huá'atu'ire'e a'íme
mej mi táacui'ini.

Aye pu tihuá'amitiejte'e
tej tiyen che'atá tena'a
ti'itéva'iri

matíj a'íime í cáne'axi í mej
huá'acui'ica
mej mi miyen ráatuaani í
huá'ahua'ira'a í cáne'axi.

³⁷ Capu xaa ne'u ayén ja'atí te'entiú'uuna. Tíj na'a ti ayén tí'itaruure, nain tu jín tiyen tiu'utému'a'iti a'íjna jime'e ti Ciríistu'u ayén taataxí'leve ti ij ayén huámí'ini ta jetze me'ecan.

³⁸⁻³⁹ Ayej xaa ne'u ti'ayajna.

Aye pu tiná'amitiejte'e ineetzi ti ayén ti'ayajna ti caí ti'itfj ayén te'entiú'uuna ti ij caí ché'le ayén titáaci'iti a'íjna ti jín Dios taataxí'leve. Capu amín a'ij ti pua'a tiyen ruuri huateáuran na'ari ti pua'a tiyen huácui'ini. Camu majta miyen te'entiú'uuna a'íime í mej ta japua

tí'ivaire'e í Dios jemi, na'ari a'íime í mej miyen tí'ivaire'e í tiyaaru'u jemi. Tí'itfj ti na'a ti a'ij seijre'e, ti pua'a aj teja'uré'enejsin na'ari ti pua'a ari ayén te'irájraa nusu muári'eri'ire'ara'an pú'een í ja'ati, capu ajta ayén te'entiú'uuna. Capu amín a'ij ti pua'a a'íin pu'éene'en ti ta japua é'eseijre'e na'ari u tajete, tí'itfj ti na'a ti ayén seijre'e, capu a'atzu a'ij tí'iri'iri ti ayén te'entiú'uuna í Ciríistu'u jemi, a'íjna í Jesús ti ajta tavástar'a pú'een.

Dios pu nu'u hua'antíhuau a'ímej í mej Israél jetze ajtémecan

9 Aye pu tzáahuati'ira'a jín niyen tejá'amual'ixaate'e í Ciríistu'u jemi. Canu tí'ihua'li nena'a. Aye pu á'anxijte'en í nemua'atziira'a jime'e nej ni niyen ráamua'ati ti pua'a ayén tiraavíjte'e nusu caí. Ajta a'íin í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'íi pu ajta a'íjna jín nevaire'e. ²Jé'ecan nu huatánxieemijte'e, neajta ja'anáj ti na'a niyen rajpua'íjtzi yú ne tzajta'a. ³Tí pua'a ri'iríistanche'e, ti Ciríistu'u ayén mé núurieniche'e ti ij na'antipua'ajte'en huá'a jetze me'ecan í ne'ihuaamua'a, a'íime í mej miyen che'atá mena'a airaújnejjte netíj inee.

⁴A'íi mú Israél jetze ajtémecan.

A'ii mú a'íin pú'een í ti Dios huá'aya'upuaca'a. A'íi pu ajta huataseíjre huá'a jemi a'íjna ti naa seíire'e já'araa mej mi miyen raamuaree ti Dios a'uun huateájturaa huá'a jemi. Dios pu ajta huá'a jemi mu'iicáca jín tiu'utá'a í runiuuca a'ij ti ayén té'eme'enche'e. Majta a'íime, ayée mú ra'ancuré'a me'íjna í niucari í mej jín tí'íajta, majta me'íjna í ye'irá a'ij mej tí'ina'amiche'e. Dios pu ajta mu'iicáca

jín te'ataújratziiri'i huá'a jemi.

⁵A'íi mú majta huá'a jetze huanéj í tavaújsimua'a jetze. Ajta, huá'a jetze pu ayén airaújneijte a'íjna í Cirístu'u ti ajta a'íin pú'een í Dios í ti nain jín antiújmua'aree. Tiché'e tiyen rí'i tiraatá'acare'en tǵ na'a rusén jime'e. Ché'e ayén teja'uré'enen.

⁶Canu niyen tejá'amua'ixaate'e ti a'íin niuucari caí ti'itǵ vaire'eca'a ti Dios ayén tihua'utá'a. Canu xaa ne'u, a'iné a'íime í mej jetzen airaújneijte í tayá'upuaci'i a'íjna í Israél, camu naími'i miyen Israél jetze ajtéme'ecan.

⁷Ajta capu ayén huataújmua'a mej naími'i yaújmua'ame'en pú'een a'íjna í Abraham teecan ti pua'a miyen me'íjna jetze airaújneijte. Camu xaa ne'u. Mí ajta ayén tijín: "Aye pu ámitieere'e a'ame. A'íi mu'u a'íin pu'éene'e muá'aju'u í á'ayajmua'a, a'íime í mej jetzen a'iránejsin a'íjna jetze í Isaac."

⁸Aye pu'u na'a, a'íime í mej Abraham jetze airaújneijte, capu ayé na'a hua'ucí'i naíjmi'lica ti Dios ayén huá'aya'upuaca'a me'íjna jime'e mej me'íjna jetze airaújneijte. Aye pu ajta tihuá'aci'iti a'ímej í mej té'atzaahuat'e me'íjna ti jín Dios te'ataújratziiri'i. A'íime pu xaa ayén ámitieere'e a'ame mej miyen yaújmua'ame'en pú'een a'íjna í Abraham teecan. ⁹Aye pu'u, a'iné Dios pu ayén te'ataújratziiri'i tijín: "A'ájna ti ari ayén tiraaxí'epi'intare ti ayén teja'uré'enejsin, nee nu neajtahua'a yé uvé'enejsin. Ajta a'íin í Sara, a'íi pu ari tiyaúj a'ame."

¹⁰Ajta í ti jaítze'e ruxe'eve'e, ayé pu tiráaruu a'íjna í Rebeca. A'íi pu hua'apuaca tiyaúumua'a já'araa. Ajta seǵ pu'u a'íin pu'éene'e í hua'atáata, a'íjna í tayá'upuaci'i, a'íjna í Isaac.

¹¹⁻¹³Ajta matí'ij caí xi huanúnu'ihua

í mej hua'apua, matí'ij caí xi ti'itǵ a'ij huáruurejca'a, ti pua'a ti xí'epi'in 'een na'ari ti a'ij pua'a 'een, ayé pu Dios tiraata'ixaa í hua'anáanaj tijín: "A'íjna ti vásta'a, a'íi pu raatévaire'esin a'íjna ti pa'ari'i." Ajta ayén tijín: "Nee nu raataxí'eve ne'íjna í Jacobo. Neajta rájcha'iire'eca'a ne'íjna í Esaú." Aye pu 'een jín tiraata'ixaa ti ij ayén ráamua'aree a'ij ti rici í Dios ti a'íin seǵ avé'ehuaú. Capu ayén a'íjna jín ra'avé'ehuaú a'íjna jime'e ti a'íin ja'atí ti'itǵ jín ra'ará'astijre, sino a'íi pu ayén 'een jín ra'avé'ehuaú ti a'íin Dios ruseǵ raatajé.

¹⁴A'iné tiyen te'íjna jín tiu'utaxájta. ¿Ni qui tiyen tiu'utaxájta ti caí xí'epi'in rici í Dios? Catu xaa ne'u.

¹⁵Aye pu tiraata'ixaa a'íjna í Moisés tijín: "Nee nu niyen tiraatá'uuni'lira ja'atí ti na'a ti ayén na'aráanajche. Neajta nu niyen rá'acu'uve ja'atí ti na'a ti ayén na'aráanajche." ¹⁶A'íj pu jín, capu ayén tí'ljici'iti seǵ í ja'atí a'íjna jime'e ti ayén raxí'eve'e ruseǵ. Capu ajta a'íjna jín ti ti'itǵ rici, sino a'íjna jín pu ayén tí'ljici'iti ti Dios ayén rá'ancu'uvajxi.

¹⁷A'íj pu jín Dios ayén tiraata'ixaa a'íjna í Faraón tijín: "Aye nu ne'íjna jín niyen timua'íjca peǵ te'enteárute pe'íjna jime'e peǵ i'í rey, nej ni hua'utaseǵrate'en a'ij nej huárini í nemuári'eri'lira'a jime'e nej ni puaíjtzí muaatá'an. Aj mú mi neetzi jime'e miyen tihua'utá'ixaate'esin a'u ti na'a mej huachéjme íiyen chaanaca japua."

¹⁸A'íj pu jín, Dios ayén rá'acu'uve ja'atí ti na'a ti ayén ra'aráanajche. Ajta pu ayén raatá'aca ti ayén ra'atéchaxijte'en í xiéjniu'uca ja'atí ti na'a ti ayén ra'aráanajche í Dios ti ij ayén ráaruuren. ¹⁹Ajta seǵ mú'een, ayé pu tinaatá'ixaate'esin

tijín: “Tí pua'a ayén ti'ayajna, ¿a'iné 'een jime'e Dios ayén auj ta jetze tí'ijpua'ajte'e? ¿A'ataani rájcha'iire'e í Dios?”

²⁰Mí neajta inee, ayée nu tí'imua'ihua'u tijín: “¿A'ataani pej pú'een pej pi piyen aniúuste'e í Dios jemi mi pej i'i teáata'a? Dios pu maaatétaahuaca'a mú'eetzi.” ¿Ni piyen tiraatá'ixaatelesin pe'íjna ti maaatétaahuaca'a tijín: “A'iné 'een jime'e piyen naatétaahuaca'a”? Capej xaa ne'u.

²¹Niché'e neajtahua'a seij timuaata'íhua'u ne'íjna jime'e í ja'ati ti xa'ari tí'ita'ahuaca. ¿Ni caí ayén tiraavíjete'e ti a'íin seica huátaahuan í xa'ari ti naa tí'iseijre'e, ti ajta huápi'i tí'ijnajche, ajta seica ti caí naa tí'een, ti chá'ana'a na'a jín tí'ivaire'e? Ajta nain a'íi pu jín ayén tí'itaavijhuaca'a seij jime'e í xarij. ²²¿A'iné pena'a tiu'utaxájta ti pua'a Dios ayén huáriniche'e ti a'íin caí huataniú'ucan, ajta ayén te'utavíicua'iranche'e temua'a naa a'ij mej rí'i muá'aye'i a'íime í ti ayén tiraavíjete'e ti a'íin Dios puaíjti hua'utá'an? Aye'e pu 'een jín rini í Dios ti ij ayén ámitieere'e ti a'íin rumuári'eri'ire'ara'an jín puaíjti hua'utá'asin a'íimej í mej a'ij pua'a titetiújcha'ii. ²³Ajta, ayée pu te'utavíicua'iranche'e ti ij ajta tiraatasejrata ti ayén huápi'i rí'i tihua'utá'a a'íimej í ti huá'ancu'uvajxi, í ti amuacáí ayén rí'i tihua'uteájtuaa ti ij ayén tihua'uci'iti mej mi ruuri miyen éeni'ici'e huateáturan í jemin tíj na'a rusén jime'e.

²⁴Aye'e pu xaa ne'u tí'itaruuren itejmi í ti ari taatajé, itejmi i tej Israél jetze ajtémecan, ajta a'íimej í mej seij chuérja'a japua é'eme'ecan.

²⁵Jee xaa ne'u, ayée pu a'íjna jín

ti'ixa í Dios a'íjna jetze ti ayén ra'utéyu'uxaca'a a'íjna í Oseas teecan tijín:

A'íime í mej caí amuacáí neetzi jetze ajtémecantaca'a, nu'uri niyen hua'utámua'atzi tijín mej neteítestemua'a pú'een.

Ajta a'íjna nej caí raataxí'eve, ayée nu neajta raatámua'atzi tijín mi nej muaxe'eve'e.

²⁶Ajta, ayée pu té'eme a'íjna a'u mej miyen tihua'utá'ixaa í teite mej nu'u caí neteítestemua'a pú'een, a'íjna mú miyen hua'utámua'atzi mej nu'u yaújmu'a'ame'en pú'een í Dios ti i'i ruuri.

²⁷Ajta a'íin í Isaías teecan, ayée pu ca'anín jín tiu'utaxájtaca'a a'íimej jime'e í mej Israél jetze ajtémecan tijín: “Capu amín a'ij, ti pua'a miyen mu'licáa a'íime í huá'ayaujmua'a a'íimej í mej Israél jetze ajtémecan. Tí pua'a mej miyen a'achú ará'axca tíj na'a ti seijre'e í sej ti a'uun é'ejca a'u ti e'leve'elástime í jaj, capu naíjmi'ica hua'irátuaasin í Dios, sino a'íimej pu'u hua'irátuaasin í mej jín miyen huateájturaa.”

²⁸“Aye'e pu té'eme, a'iné ca'anacan pu Dios ayén nain jín ra'antipua'ajtelesin ti puaíjti hua'utá'asin a'íimej í mej yen huachéjme í chaanaca japua.” ²⁹Aye'e pu che'atá amuacáí tira'utéyu'uxaca'a a'íjna í Isaías tijín:

Aye'e tu éene'e ta'aju'unche'e matíj a'íime

í mej me'uun a'uchéjme'ecaa u Sodomá,

matíj majta a'íime í mej a'uun é'echejca'a u Gomorra,

í mej caí ché'e é'eseijre'e
me'újna.

Mí ajta a'fín Dios, í ti
tihuá'ajjte'e naíjmi'ica
í mej a'uun é'eseijre'e u ta
japua,
a'fí pu ayén raateájtuaa itejmi
jemi
mej mi miyen huateáturan
a'fíme
í mej ta jetze airaújnejjte.

**A'fíme í mej Israél jetze
ajtéme'ecan jíme'en í niuucari
ti téjmi jemi huatétuihuaca'a**

³⁰ A'fí pu jín, ¿a'iné ti'itíj
teti'utaxájta? Aye pu'u xaa ne'u.
A'fíme í mej seij chuéjra'a japua
é'eme'ecan, camu miyen rahuauca'a
mej mi miyen ri'éene'ecán jín
huateáturan í Dios jemi. Capu amín
a'ij. Aye pu ajta tihua'uc'í a'fjna
jíme'e í mej miyen ri'éene'ecán jín
huateájturaa í Dios jemi me'fjna jíme'e
mej té'antzaahua. ³¹ Mí majta a'fíme,
í mej Israél jetze ajtéme'ecantaca'a,
í mej miyen rahuauca'a mej mi
ri'éene'ecán jín huateáturan í Dios
jemi, me'fjna jíme'e mej miyen
ra'ará'astjire me'fjna í niuucari í mej
jín tí'ajjta, a'fí mú xaa caí miyen
ra'ancuré'a me'fjna í mej rahuauca'a.

³²⁻³³ ¿A'iné 'een jín mecaí miyen
ra'ancuré'a? Ayej xaa ne'u, ayée
mú 'een jín huamuá'itiche me'fjna
jíme'e mej rahuauca'a mej mi miyen
huárini mej ti'itíj jín te'ará'astjire'en.
Camu rahuauca'a me'fjna jíme'e
mej té'antzaahuat'e'en. A'fí mú jín
huamuá'itiche me'fjna jíme'e mej
raatéxiehuataca'a me'fjna ti jíme'en
ayén té'eyu'usi'li tijín:

Casi'i, ayée nu raateátuaasin
ne'fjna

í ja'ati ne'újna u Sión.

Aye pu tinaatéva'ire'e tíf í tetej
í mej jetzen a'ljca'acata í
teteca,
í mej majta jetzen a'litávitzej.
Ajta capu raatatévi'iraste'esin
a'fjna
í ja'ati ti ayén
rá'atzaahuat'e'en.

**Camu nu'u raamuá'a me'fjna
ti Dios raateájtuaa**

10 Aye nu tejá'amua'ixaate'e,
ne'ihuaamua'a, nej niyen
a'anca'anéecan jín tí'ijxe'eve'e yú ne
tzajta'a, neajta nu rahuauhuaú í Dios
ti ij a'fín Dios ayén hua'irájtuaani.
² A'fíme nu jín niyen tí'ixa í mej
a'ujca'anéecan jín rana'amiche
í Dios. Aru camu tzáhuati'ira'a jín
rana'amiche. ³ Mat'íj miyen rahuauca
a'ij mej ye'í huárini mej mi miyen
ri'éene'ecán jín huateáturan í Dios
jemi, camu a'atzu ramua'areereca'a
a'ij ti Dios ari tiraaxí'epi'intare
ti ij ja'atí ayén ri'éene'ecán jín
huateáturan í jemin. Aye mu'u
rahuauca me'fjna í mej jín rujíimua'a
mena'a rájteu. A'fí mú jín miyen
raatéxiehuataca'a me'fjna í ti Dios
ari ayén tiraaxí'epi'intare.

⁴ Aye pu'u na'a, a'iné Círíistu'u pu
nain jín ra'ará'astjire a'fjna í niuucari
í mej jín tí'ajjta ti ij ja'atí ti na'a ayén
ri'éene'ecán jín huateáturan í Dios
jemi a'fjna jíme'e ti a'fín í ja'atí ayén
té'atzaahuat'e'e.

⁵ Ajta a'fjna í Moisés teecan, ayée
pu ra'uyú'uxaca'a ti nu'u a'fín í
ja'ati ti rá'astjire'e a'fjna í niuucari
í mej jín tí'ajjta, ayée pu nu'u ajta
tiú'ujxe'eve'e ti a'fín a'fjna jetze
araújca'ane í niuucari. ⁶⁻⁷ Ajta
a'fjna í ja'ati ti ari ri'éene'ecán

jín huateájturaa í Dios jemi, ayée pu tí'imua'atze tíjín: “Capej piyen té'umua'atze í a'atzajta'a ti ayén ruxe'eve'e peja'ujnén u ta japua pej yé rave'ecájnejite'en pe'íjna í Ciríistu'u.” Ajta ayén ti a'íjna jíme'en: “Capej piyen pej téte'imua a'ucáanen í tajete pej ra'itátuaani í Ciríistu'u huá'a tzajta'a í mej meri huácuii.”

⁸Mí ajta, ayée pu tí'ixa a'íjna ti tzáahuati'ira'a jín huateájturaa ri'éene'ecán jín í Dios jemi tíjín: “Pu'uri mú'etzi jemi seijre'e í niuucari pej piyen tihua'utá'ixaate'en, pajta pe'íjna jetze piyen tí'imua'atze í á'a tzajta'a.” A'ii pu a'íin pú'een í niuucari í tej tiyen tihuá'a'ixaate'e tá'aye'i.

⁹Ayee pu'u na'a, a'íné ti pua'a mémuaseiiraca'a í teite, pej piyen raataxáj yee Jesús pu tavástarara pú'een, ajta ti pua'a piyen té'atzaahuate'e í á'a tzajta'a ti Dios ayén ra'ajjáj huá'a tzajta'a í mí'ichite, aj pu xaa Dios mua'irájtuaani.

¹⁰Jee xaa ne'u, ayée pu tí'ayajna, ja'atí pu ayén ri'éene'ecán jín huateáturaasin í Dios jemi a'íjna jíme'e ti té'atzaahuate'e í ru tzajta'a. Dios pu ajta ru'irátuaasin a'íjna jíme'e ti a'íin ja'atí ayén tiu'utaxájtaca'a ti Dios jetze ajtéme'ecan, meti'iseíiraca'a í teite.

¹¹Ayey xaa ne'u tí'ayajna, a'íné ayée pu té'eyu'usi'i í niuucari jetze tíjín: “Capu ja'anáj ratatéví'iraste'esin ja'atí ti na'a ti rá'antzaahuate'en a'íjna í Ciríistu'u.” ¹²Ayee pu'u, naími'i mú ruxí'ej 'een, a'íime í mej Israél jetze ajtéme'ecan, majta a'íime í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan, a'íné seij pu'u a'íin pú'een í tavástarara ti ayén tí'ita'ajite'e naíjmi'ica itejmi, ti ajta nain jín rí'i tihua'atá'aca

a'íime í mej miyen rahuavii ti a'íin hua'utévaire'en.

¹³Ajta ayén té'eyu'usi'i tíjín: “Ja'atí ti na'a ti ayén rahuauhuau í tavástarara jemi ti a'íin raatévaire'en, Dios pu ayén ru'irátuaasin a'íjna í ja'atí.” ¹⁴Aru, á'íné tí'iri'iri mej miyen rahuaviira me'íjna í tavástarara ti pua'a mej caí xí rá'atzaahuate'e? Capu a'ij tí'iri'iri xaa ne'u. Ajta, á'íné tí'iri'iri mej miyen rá'antzaahuate'en ti pua'a mej caí xí ráanamujri'i me'íjna ja'atí ti pírici? Capu a'atzu a'ij tí'iri'iri. Ajta, á'íné tí'iri'iri mej miyen ráanamua ti pua'a caí ja'atí ayén tihua'utá'ixaate'en? Capu xaa ne'u a'ij tí'iri'iri.

¹⁵Ajta, á'íné tí'iri'iri mej miyen tihua'utá'ixaate'en ti pua'a mé caí huata'ítí'ihuaca'a mej me'uun á'uju'un huá'a jemi? Capu xaa ne'u a'ij tí'iri'iri. A'íj pu jín ayén té'eyu'usi'i tíjín: “Jé'ecan tu huápí'i naa huá'asejrate'e a'íime í mej huata'ítí'ihuaca'a téjmi jemi mej mi taatá'ixaate'en me'íjna jíme'en í tavástarara.”

¹⁶Mí ajta, camu naími'i miyen ra'ancuré'a me'íjna í niuucari í tej jín tátemua'ave'e, a'íné ayée pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Isaías teecan tíjín: “Tavastara'a, capu ja'atí ayén rá'antzaahua a'ij tej tihua'utá'ixaa.”

¹⁷Ayee pu'u. Ja'atí pu ayén té'atzaahuate'e a'íjna jíme'e ti ayén ráanamujri'i í mej tiu'utaxájtaca'a. Ajta a'íin í niuucari í mej miyen raataxájtaca'a, ayée mú 'een jín raataxájtaca'a a'íné Ciríistu'u pu ayén hua'uta'aj.

¹⁸Neajta inee, ayée nu tejá'amua'ihuau ti pua'a mecaí ráanamujri'i. A'íné mijta, xaa ne'u. Ayen té'eyu'usi'i tíjín:

Ayee pu nainjapua namujre'e

a'ij mej tí'ixaxa'a íiyen
chaanaca japua.

Ajta hua'aniuuca, mu'uri miyen
ráanamuaajri'i

a'u ti na'a yen japuan í
chaanaca tíj na'a auuyaúj.

¹⁹Neajtahua'a nu niyen
tejá'amua'ihua'u ti pua'a mecaí
yaú'ítiee muá'araa a'íime í mej
Israél jetze ajtéme'ecan. Ajmí'i
pu ayén tiu'utaniú a'íjna í Moisés
teecan. Ayen tíjín:

Ayee nu ca'anéeri jín
amuaatá'asin
sej ahuaújchueere'en ne'íjna
jime'e
nej rí'i tihua'utá'asin a'ímej
í mej caí Israél jetze
ajtéme'ecan.

Neajta nu
amuaataniú'ucaste'esin
ne'íjna jime'e
nej ni rí'i tihua'utá'asin a'ímej
í teite
í mej caí rí'i mé
tite'umuámua'aree.

²⁰Ajta a'íin Isaías, ayée pu
huataúra'a ti ayén á jéjre'e tiu'utaxáj
tíjín:

Ayee mú na'antinájcheca'a
a'íime
í mej caí náahuasime'e.
Neajta nu huatánsejirataca'a
a'ímej jemi
í mej caí nehuauca'a.

²¹Mí ajta a'íin, ayée pu
tiu'utaxájtaca'a a'íime jime'e í mej
Israél jetze ajtéme'ecantaca'a tíjín:
Tí'ij pí na'a nain xicaj tzajta'a,
ayée nu huá'ahuavii mej mi
seicié tiú'umua'ati ineetzi
jemi.

Mí ajta, camu a'atzu ná'astijre'e.

Temua'a mú tite'entaújnaamua
ineetzi jemi.

Jíme'en í Israél, í ti Dios ra'antíhua'u

11 A'íj nu jín niyen
tejá'amua'ihua'u. ¿Ni qui ari
mé hua'uhuá'axi í Dios a'ímej í mej
teitestemua'ame'en pú'een? Capu xaa
ne'u, a'íne capu mé núurie ineetzi, i
nej neajta Israél jetze ajtéme'ecan,
a'íne a'íj nu jetze 'airáanej í Abraham
teecan, neajta huá'a jetze ajtéme'ecan
a'íime í mej airaújnejjte me'íjna jetze í
Benjamín teecan.

²Jee xaa ne'u, capu ayén
mé hua'uhuá'axi í Dios a'ímej
í ruteítstemua'a í ti jéjca imúa
hua'antíhuau. ¿Ni secaí siyen
ramua'aree a'ij ti té'eyu'usi'i
í yu'uxari jetze ti a'íjna jín ayén
té'axa a'ij ti a'íin Elías ayén
tiraatéjhuaú í Dios jemi ti ij a'íin
puaíjtzi hua'utá'an? ³Tíjín: “Casi'i,
nevástara'a, mu'uri huá'uucii a'ímej í
mej mú'etzi jetze me'ecan tí'ixaxa'a.
Majta miyen tiu'uté'uunaxi me'íjna
í tejcuá í mej japuan tí'imuai'ivajtaca.
Nee nu'u ni yé huatéjvee. Capu ché'e
máàj ja'atí. Majta meri nejé'icatacu.”
Ayee pu'u tiu'utaxájtaca'a a'íjna í
Elías.

⁴Mí ajta a'íin í Dios, ayée
pu tiu'utaniú tíjín: “Ayee nu
hua'uteájtuaa mej mi miyen
huateáturan ineetzi jemi a'achú
cumu aráhua'apua vi'ira'a í teite, í
mej caí ja'anáj ranajcheca'a me'íjna
í Baal.” Ayee pu tiraata'ixaa. ⁵Ayee
pu che'atá na'a seijre'e íjii a'íime í
mej teitestemua'ame'en pú'een. Dios
pu ruxí'evi'ira'a jín hua'antíhuau.
⁶Ajta ti pua'a Dios ayén hua'antíhuau
ruxí'evi'ira'a jime'e, capu ché'e rí'irí
mej miyen ti'itíj jín te'enteároute

í jemin a'íjna jime'e mej miyen ti'itíj jín ra'ará'astijre'en. Na'ari caí, capu ti'itíj a'íj ti'itíva'iri ti Dios ayén hua'antíhuau í ruxí'evi'ira'a jime'e.

⁷ ¿A'iné na'aqui? A'íjna í mej a'ujca'anéecan jín rahuauca'a a'íime í mej Israél jetze ajtème'ecantaca'a, camu ra'ancuré'a me'íjna. Mí majta, a'íime í ti Dios hua'antíhuau, a'íí mú xaa ra'ancuré'a. Majta a'íime í seica, Dios pu ayén ca'aníjra'a hua'utá'a mej mi antaájnaamuan í ruxíejniu'uca jetze í jemin.

⁸ Ayee pu'u na'a, a'iné ayée pu té'eyu'usi'i tíjín: “Dios pu ayén huá'uruu mej mi miyen tíu'ujtimua'ira í rumu'úu jetze. Ayee pu huá'uruu ti ij caí a'íj tíhuá'amitiejte'e í mej rasise'i, mej mi majta caí yaú'itiée muá'ara'ani í mej ranamua. Ayee pu'i éene'e já'araa tíj na'a ti yú e'iré'ene.”

⁹ Ajta a'íin í David teecan, ayée pu tiu'utaxájtaca'a tíjín:

Miché'e caí ché'e miyen
rutémua'ave'e me'íjna jime'e
ti jeíhua tihua'uci'i,
sino miché'e seica tíhuá'ari'i
nain jime'e,
majta hua'antipúa'ajte'en.

Ché'e ayén huá'a japua rájveti
a'íj ti tiraavíjte'e a'íjna jime'e
mej auté'ítze í Dios jemi.

¹⁰ Ché'e caí ayén tíhuá'amitiejte'e
a'íj ti ti'itíj tíhuá'uci'iti.

Miché'e miyen títeeteújca'anen
tíj na'a ti yú auca'ití a'ame
me'íjna jime'e
mej ca'anéeri jín tí'imuari'e.

**Dios pu nu'u hua'irájtuaasin a'íime
í mej seij chuéjra'a é'eme'ecan**

¹¹ Neajta nu niyen tejá'amua'ihua'u.
¿Ni qui miyen nain jín auté'ítze

ti ij ayén huá'a japua rájveti mej rajpuaíitzi muá'ara'ani tíj na'a rusén jime'e, ti ij caí ché'e rí'iriistan ti Dios hua'irájtuaani? Capu xaa ne'u a'atzu, sino ayée pu éene'e já'araa. A'iné a'íí mú auteájturaa í Dios jemi, Dios pu ayén rí'i tíhuá'utá'a a'íimej í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan mej mi miyen ruuri huateáturan í jemin. Ayee pu 'een jín huaríj í Dios ti ij ayén huá'uruuren a'íimej í mej Israél jetze ajtème'ecan mej mi chueere'e muá'ara'ani. ¹² Ajta, ti pua'a Dios ayén jeíhua huápi'i rí'i tíhuá'utá'a a'íimej í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan a'íjna jime'e í mej miyen huamuá'itiche í jemin a'íime í mej Israél jetze ajtème'ecantaca'a, jeíhua pu jaítze'e huápi'i tíhuá'utá'asin naíjmi'ica a'ájna xicáara'an ti jetzen huá'anaijmire'en a'íimej í mej Israél jetze ajtème'ecan.

¹³ Ayee nu tejá'amua'ixaate'e mi seij seij chuéjra'a japua é'eme'ecan, a'iné Dios pu ayén tinaata'aíj nej niyen tejámuaatá'ixaate'en mú'ejmi, ayée nu tiu'utánca'ane nej ni nain jín jamuaatévaire'en a'íj ti tiraavíjte'e.

¹⁴ Ayee nu 'een jín rici nej ne'íjna jín ca'aníjra'a hua'utá'an ne'íimej í nexí'ej teite ti pua'a rí'iriistan mej mi chueere'e muá'ara'ani nej ni je'icáca antimua'ítin mej miyen rá'antzaahuate'en.

¹⁵ Ayee pu'u, tí'ij a'íin Dios ayén mé hua'uhuá'axi a'íimej í mej Israél jetze ajtème'ecantaca'a, aj pu í a'íin hua'ancuré'evi'iti a'íimej í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecantaca'a. ¿A'iné té'eme icu, tí'ij Dios ajtahua'a hua'ancuré'evi'itin a'íimej í mej Israél jetze ajtème'ecan? ¿Ni caí ayén seíire'e a'ame tí'ij ti pua'a Dios ayén hua'ajjájpuan huá'a tzajta'a í mej meri huácuui?

¹⁶Niché'e seij niuucari amuaatá'ixaate'en ne'íjna jime'e í cuaíjtzi í mej jín pan ta'ahuaca. Tí pua'a Dios huateúra'ate'en a'íjna í cuaíjtzi í mej amuacaícan raatámuai'ivejte, a'íí pu ajta huateúra'ate'esin nain í pan í mej ráataahuaca'a. Ajta, ti pua'a Dios ayén huateúra'ate a'íjna í naana'a ti jetzen ajtanéj í ciyej, a'íí pu ajta huateúra'ate najjmi'i í pi'ista ti jetzen ajta'ú'upu'u í ciyej jetze. Ayee pu che'atá na'a 'een mú'ejmi jemi.

¹⁷Tiché'e tiyen raataxáj ti Dios ayén ra'antiná'axi jetzen í aceituuna je'icáca í pi'ista. Aj pu ij se'j antiví'ijte í pi'ista ti se'j jetze me'ecantaca'a aceituuna ti ruse'j ajnéj. Seajta mú'een, ayée xu se'íjna jetze ajtémecantaca'a í aceituuna ti ruse'j ajnéj. Ajta íjii, mú'een xu seri se'íjna jetze ajtémecan ti Dios jetze ra'antiví'ijte a'íjna í pi'ista. Pu'uri amú'uca'anisti'i a'íjna ti já'ara'ara'an pírici a'íjna í aceituuna. ¹⁸A'íj xu jín, caxu siyen á'ujtzaahuat'e se'íjna jime'e í ti Dios ari ra'antiná'axi a'íjna í pi'ista. Tí pua'a siyen á'ujtzaahuat'e setá'aj siyen tiú'umua'ati se'íjna jetze í niuucari ti ayén tíjín yee: "Capu ayén mú'ejmi jetze arájca'ane í naana'ara'an a'íjna í ciyej, sino mú'een xu se'íjna jetze arájca'ane í naana'ara'an."

¹⁹Ri'írí se'j siyen tí'ixajta ti jíme'en: "Ayee pu ra'antiná'axi a'íjna í pi'ista ti ij ayén ta'antiví'ijte'axi'in itejmi í ciyej jetze."

²⁰⁻²¹Jee xaa ne'u, ayée pu ti'ayajna. Capu amín a'ij. Ayee pu 'een jín huá'uruu a'íjna jime'e mej caí rá'antzaahua. Mí seajta mú'een, ayée xu'u sena'a se'íjna jetze ajtémecan se'íjna jime'e se'j siyen té'atzaahuat'e. Caxu siyen á'ujtzaahuat'e, sino

setá'aj siyen tí'itziine'e, a'iné Dios capu ayén tiraatá'uuni'iri'i a'íjna í pi'ista ti ajtaneájxi í ciyej jetze ti rí'en. Capu ajta tejámuaatá'uuni'ira mú'ejmi.

²²Setá'aj siyen se'íjna jetze tiú'umua'ati í ti jín Dios amuá'ancu'uvajxi mú'ejmi, ajta í ti jín muári'eri hua'utá'a a'íme'j. A'íí pu muári'eri hua'utá'a a'íme'j í mej auteájturaa í jemin. A'íí pu ajta amuá'ancu'uvajxi mú'ejmi. Ajta, ayée pu auj á'amuaruuren ti pua'a siyen á'atevi'in se'j se'íjna jetze arájca'ane ti jíme'en Dios rí'i tejamuaatá'a. Na'ari caí, a'íí pu ajta mé amú'uhua'axisín mú'ejmi.

²³Ajta a'íime, ti pua'a mecaí ch'é'e á'atevi'in mej caí miyen té'atzaahuat'e, Dios pu ayén ajtahua'a hua'antiví'ijte'esin a'iné a'íí pu raayí'iti ti ayén huárini.

²⁴Ayee xaa ne'u ti'ayajna, Dios pu raayí'iti ti ayén huárini a'ij ti caí tí'irineca ja'anáj ti na'a íiyen. A'íí pu amua'antiná'axi a'íjna jetze í ciyej ti 'itizítá huanéj ti ij ayén amua'antiví'ijte'en jetzen í se'j í mej ra'ateáhuui. Mí ajta, a'íime í mej Israél jetze ajtémecan, a'iné a'íime amuacaí mú'ajtémecantaca'a me'íjna jetze í ciyej, capu a'atzu muári'erista a'ame ti Dios ajtahua'a hua'antiví'ijte'axi'in a'íjna jetze, mej mi majtáhua'a teitestemua'ame'en pu'éene'e muá'ara'ani.

Tí'íj Dios hua'irátuaasin a'íme'j í mej Israél jetze ajtémecan

²⁵Ayee nu tí'ijxe'eve'e, ne'ihuaamua'a, se'j si yaú'itiée xá'ara'ani temua'a naa a'ij ti huataújmua'a a'íjna ti rú'avaa í Dios jemi, se'j si caí á'ujtzaahuat'e ti'it'íj jime'e. Ayee nu tejá'amua'ixaate'e mej

meri antaújnaamua mu'ití a'fime í mej Israél jetze ajtémecan. Maúche'e mú miyen huateáturaasin asta mena'a cá miyen ara'astí muá'ara'ani a'achú mej pua'amé ti Dios ayén huá'uxi'epi'intare mej té'antzaahuatelen a'fime í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan.

²⁶Aj pu í xaa Dios hua'irájtuaani naíjmi'lica a'fimej í mej Israél jetze ajtémecan. A'íj pu jín ayén té'eyu'usi'i tífjn:

Mu pu a'uvé'emé'e a'ame a'ujna
u Sión,

a'fjna í ja'atí ti hua'irájtuaani.

Ayee pu rí'i huá'aruuren a'fime
í mej Jacobo jetze airáne mej
mí cá ché'e

a'íj pua'a titetiújcha'íi í Dios
jemi.

²⁷Neajta nu niyen te'atánratziiri'i
a'fimej jemi

nej niyen huá'uruuren ne'ájna
xicáara'an

nej jetzen tíhua'utá'uuni'ira
í mej jín auteájturaa neetzi
jemi.

²⁸A'íi mú rájcha'iire'e í Dios me'fjna
jime'e mej raatéxiehuataca'a me'fjna
í niuucari í ti jín Dios hua'irájtuaani.

Ayee mú me'fjna jín huaríj, ayée
pu tejamaac'íi mú'ejmi sej si
seajta ráanamua se'fjna í niuucari.
Mí ajta, a'fín í Dios, aúche'e pu
huá'axe'eve'e a'fjna jime'e ti jécua
ímuá hua'antíhuau, ajta a'fjna jime'e
ti tí'itíj jín te'ataújratziiri'i a'fimej jemi
í huá'ahuaacixa'astemua'aci'í.

²⁹Jee xaa ne'u, aúche'e pu
hua'utévaire'esin a'iné Dios pu
cá ra'uré'uuna a'fjna í niuucari ti
tí'itíj jín te'ataújratziiri'i. Capu ajta
yá'uhua'ana a'fjna ti jín hua'utajé.

³⁰Seajta mú'een, a'ájna'imua xu
cá seajta rá'astijre'eca'a. Mí ajta

a'fín Dios pu ayén amuá'ancu'uvajxi
mú'ejmi, a'iné a'fime í mej Israél jetze
ajtémecan, camu rá'astijre'eca'a.

³¹Ajta íjii, ayée mú 'een jín
auteájturaa í Dios jemi ti íj ajta Dios
huá'ancu'uvajxi'in a'fjna jime'e ti ari
amuá'ancu'uvajxi mú'ejmi. ³²Ayee
pu Dios hua'uxíjite naíjmi'lica í mej
jín auteájturaa í jemin, ti íj ajta
huá'ancu'uvajxi'in matíj mena'a
pua'amé miyen seijre'e. ³³Jee xaa
ne'u, ayée pu tí'ayajna. Jé'ecan pu
huápi'í tiu'uyí'ti a'fjna í Dios. Nain
pu jín tirú'umua'aree. Capu a'atzu
ámítieere'e a'íj ti tí'itíj jín ayén
tí'ixi'epi'intare'e. Capu rí'irí tej tiyen
yaú'itíee tá'ara'ani a'íj ti Dios ayén
ruxí'evi'ira'a jín huá'aruure í teite
í mej yen japuan seijre'e í chaanaca
japua.

³⁴“¿A'ataani ramua'aree a'íj
ti 'een í mua'atzíire'ara'an í Dios?
¿A'ataani ayén raatévai í Dios ti íj
ayén tiraata'ixaate'en a'fjna í Dios
a'íj ti ye'í huárini? Capu ja'atí xaa
ne'u. ³⁵¿A'ataani ari ayén tí'itíj
tiraatapuájve í Dios ti íj ayén
ruxe'eve'e á'ara'ani ti a'fín Dios ajta
tí'itíj jín ayén tirá'acha'iire'e a'fjna
í ja'atí? Capu ja'atí xaa ne'u.” ³⁶Ayee
pu'u, a'iné naíjmi'í pu jemin me'ecan.
A'íi pu nain tíu'utaahuaca'a. Nain pu
a'fjna jín ayén tí'iseijre'e ti íj ayén rí'í
tiraatá'an. Teajta iteen, tiché'e teajta
rí'í tiraatá'an tíj na'a rusén jime'e.
Ché'e ayén teja'uré'enen.

Mej nu'u huataújtuaani í Dios jemi

12 A'iné Dios pu ari
amuá'ancu'uvajxi, ayée nu
tejá'amuahuavii, ne'ihuaamua'a, sej
si huataújtuaani í Dios jemi í rutevij
jime'e, setá'aj raateájtuaani í Dios
jemi í sej seajta jín rí'í tiraatá'an.

Tí pua'a seri siyen huárini, aj xu si raatévaire'en a'ij ti tiraavíjte'e, sej ruuri jín huataújmuai'ivejta. ²Caxu siyen titetaúra'acare'en sej siyen che'atá sena'a titetiújcha'ii matáj a'íime í seica í mej yen japuan seijre'e í chaanaca. Caxu xaa ne'u siyen rijca mú'een, sino setá'aj siyen seicié huaújruren se'íjna jime'e sej seri huaújjejuare í á'amua'mua'atziira'a jetze. Aj xu siyen ramua'aréeren a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios, seajta siyen ramua'aréeren tí'itáj ti i'í xí'epi'in í Dios jemi, tí'itáj ti ayén tira'aráanajche, nusu a'ij sej huárini sej si nain jín ra'ará'astijre'en a'ij ti Dios tí'ijxe'eve'e.

³A'iné Dios pu a'íjna jín tinaa'íjca nej ni niyen tejamuáamua'aten, ayée nu tejá'amua'ixaate'e naíjmi'lica mú'ejmi. Ché'e caí ja'atí ayén á'ujtzaahuat'e, a'iné capu ayén tiraavíjte'e. Caxu xaa ne'u siyen rijca, sino setá'aj siyen rí'í mé tite'umuáamua'aree í ru jetze. Setá'aj siyen se'íjna jetze tiú'umua'ati a'ij ti tí'itáj jín Dios ari tejámua'íjca, seij ajta seij. Ayee pu xaa ne'u tiraavíjte'e.

⁴Ayee pu'u na'a. Tetáj tena'a pua'amé tej tiyen ratéhua'ira'a, ajta capu tí'iseicaj na'a tój na'a tí'itéjvee í ta jetze. Capu ajta tí'iseicaj na'a í ti jín titaatéva'iri tetáj tena'a tiyen tí'itéjvee, sino ayée pu'u tí'imuí'í.

⁵Ayee pu che'atá na'a 'een tej teri Ciríistu'u jetze ajtéme'ecan. I tej mu'liití ará'ase, ayée tu naíjmi'í tí'itasejrata tej seij tena'a jetze ajtéme'ecan í tevi. Ajta ja'atí ti na'a ti ta jetze ajtéme'ecan, a'íi pu ajta huá'a jetze ajtéme'ecan í seica, a'achú mej pua'amé.

⁶Capu ayén ruxí'ej na'a titaací'í itejmi a'íjna í tej jín teri ratéva'iri. A'íj pu jín, tiché'e tiyen tiraatévaire'en,

a'ij ti a'ín Ciríistu'u ayén rí'í titaatá'a. Tí pua'a ayén tiraací'í seij í ja'ati ti ayén tiu'utaxáj í Dios jetze me'ecan, ché'e a'ín ayén jetzen me'ecan tiu'utaxáta a'achú ti caj tirú'umua'aree. ⁷Tí pua'a ayén tiraací'í seij í ja'ati ti ayén hua'utévaire'en í seica, ché'e ayén hua'utévaire'en, na'ari ti pua'a ayén tiraací'í ti ayén tihuá'umua'aten í seica, ché'e ayén tihuá'umua'aten.

⁸Tí pua'a ayén tiraací'í a'íjna í ja'ati ti ayén raayí'itihua'an ti ca'aníjra'a hua'utá'an í seica, ché'e ayén ca'aníjra'a hua'utá'an. Seica pu ayén tihua'ucí'í mej miyen tíhua'utapuaíjve'en a'ímej í mej caí a'ij tí'ijviicua'í. Miché'e miyen ruxí'evi'ira'a jín temua'a naa tíhua'utapuaíjve'en. Ajta a'ín ti ayén antiújmuaree a'íjna jime'e ti tí'áijta teyujta'a, ché'e a'ín a'ujca'anéecan jín tí'ivaire'e. Ajta a'ín ti huá'acu'uve a'ímej í mej caí a'ij tí'ijviicua'í, ché'e a'ín rutémua'ave'ecan jín huá'ancu'uvajxi'in.

A'ij mej ye'í tí'itiújcha'ii í mej té'atzaahuat'e í Dios jemi

⁹Ayee pu ruxe'eve'e sej tzáahuati'ira'a jín huaújxe'eve'en sej seajta seij. Setá'aj raatéxiehuat'e'en se'íjna ti a'ij pua'a 'een, seajta ra'ará'astijre'en se'íjna ti i'í xí'epi'in. ¹⁰Setá'aj siyen huaújxe'eve'en sej seajta seij tíj ru'ihuaamua'a naa. Setá'aj seajta huatéujca'anen temua'a naa se'íjna jime'e sej rí'í tiu'utá'an sej seajta seij. ¹¹Caxu raaxiéhuata sej ratéva'irihua'an í tavástara'a, sino sa'ujca'anéecan xu jín siyen se'íjna jetze huatéujca'anen í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios.

¹²Setá'aj huaújtemua'ave'en se'íjna jime'e sej siyen tí'itáj jín tí'ichu'eve'e

ti Dios jemi é'eme'ecan. Setá'aj seajta siyen te'utáviicua'i se'ájna jime'e í sej jín rajpuaíltzi xa'aye'i. Seuche'e xu rahuaviira í Dios. Caxu raatápuapua'ata'an. ¹³Setá'aj siyen tihua'uré'an í sej tí'ijcha'íi a'ímej jemi í mej caí a'ij tí'ijviicua'i. Setá'aj seajta siyen ruxí'evli'ira'a jín hua'ancuré'evli'tin í á'amua'xi'ej teite í ruche. ¹⁴Ayee xu seajta siyen huá'uruuren a'ímej í mej a'ij pua'a á'amuaruure. Setá'aj rí'i tihua'utá'an. Caxu siyen rahuaviira í Dios jemi ti ij a'íin puaíjtzi hua'utá'an, sino rí'i xu tihua'utá'an.

¹⁵Setá'aj siyen huaújtemua'ave'en a'ímej jamuan í mej rutémua'ave'e. Ayee xu seajta huárini sej huataújxiemiste'en a'ímej jamuan í mej ruxiéemiste'e.

¹⁶Setá'aj siyen rí'i tí'titechejca títj í ru'huaamua'a naa. Caxu á'ujtzaahuate'e, sino setá'aj siyen anteújseire'en huá'a jamuan í mej caí ti'itítj jín títeté'u'upu'u ti jeíhua ruxe'eve'e. Caxu siyen á'ujtzaahuate'e í ru tzajta'a sej nu'u rí'i mé tite'umuámua'aree temua'a naa caí máaj ja'atí.

¹⁷Tí pua'a ja'atí ayén a'ij pua'a á'amuaruure mú'ejmi, caxu siyen che'atá sena'a a'ij pua'a raruure mú'een. Rí'i xu'u setá'aj siyen sena'a huárini tí'ij ayén rí'i tihua'ámitiejte'e najjmi'lica í teite sej xí'epi'in rici.

¹⁸Setá'aj siyen huárini, setíj sena'a sej caj tirú'umua'aree, ti pua'a rí'iriistan, setá'aj rí'i títetújcha'íi huá'a jemi í seica í teite, a'achú mej pua'amé.

¹⁹Caxu puaíjtzi ratá'acare'en í ja'ati ti ari a'ij pua'a amuáaru, sino ché'e a'íin Dios ayén puaíjtzi raatá'an. Ayee xu huárini, a'iné ayée pu té'eyu'usi'i tíjín: "Ayee pu tí'ineci'ípua ineetzi

nej puaíjtzi raatá'an ne'ájna í ja'ati ti a'ij pua'a muáaru. Nee nu raatá'asin ne'ájna a'ij ti tiraavíjte'e."

²⁰Mí seajta mú'een, ayée xu huárini a'ij ti té'eyu'usi'i tíjín: "Tí pua'a i'icuatá a'ájna ti muájcha'íire'e, patá'aj tiraamín. Ajta ti pua'a huata'l'imín a'ájna í ja'ati, patá'aj jaj raatá'an. Tí pua'a piyen huárini, ayée pej puaíjtzi raatá'asin pe'ájna jime'e pej xí'epi'in ráaru. A'íi pu xaa, a'íi pu tirajpuaíltzi a'ame temua'a naa."

²¹Caxu ratá'acare'en ti a'ájna ti a'ij pua'a 'een ayén amuaamuá'itin, sino setá'aj siyen tiraamuá'itin se'ájna ti a'ij pua'a 'een se'ájna jime'e sej xí'epi'in rici.

13 Ayee pu tiú'ujxe'eve'e ti ja'atí ti na'a ayén hua'ará'astijre'en a'ímej í mej ti'itítj jín antiújmua'aree. Dios pu ayén raaxí'epi'intare mej miyen ti'itítj jín títetaté'en. A'íj pu jín Dios ayén hua'antíhuau. ²A'íj pu jín, ti pua'a ja'atí caí huataúra'an ti ij ayén hua'ará'astijre'en, a'íi pu ajta mé rúhua'ana a'ájna ti Dios ayén raateájtuaa íiyen chaanaca japua. Ajta, ti pua'a ja'atí ayén huárini, puaíjtzi pu a'ájna japua rávaijtzi.

³⁻⁴Tí pua'a ja'atí ayén rí'i ti'ititújcha'íi, capu ruxe'eve'e ti a'íin ja'atí ayén huá'atziíine'e a'ímej í mej ti'itítj jín antiújmua'aree. Mí ajta, a'ájna ti a'ij pua'a ti'ititújcha'íi, ayée pu xaa ne'u tiraavíjte'e ti a'íin ayén huá'atziíine'e a'íime í mej tí'ajta. Tí pua'a piyen tí'ijxe'eve'e pej caí ti'itítj jín rátziiíine'e pe'ájna ti tí'ajta, patá'aj piyen huárini ti'itítj jime'e ti i'i xí'epi'in. Tí pua'a piyen huárini, ayée pu rí'i timuaatá'asin a'ájna ti tí'ajta, a'iné Dios pu a'ájna jín ra'antíhua'u ti ij a'íin ti'ititáva'irihua'an jemin. Mí ajta, ti pua'a piyen a'ij pua'a títiá'acha'íi, aj

pej xaa rátziiine'e pua'amé, a'iné a'íi pu a'íjna jín antiújmua'aree ti puaíjtzí jamuaatá'an. A'íi pu xaa ne'u t'í'ivaire'e í Dios jemi ti ij Dios jetze me'ecan ayén puaíjtzí hua'utá'an a'ímej í mej a'ij pua'a titetiújcha'ii.

⁵A'íj pu jín, ayén tiú'ujxe'leve'e sej siyen hua'ará'astijre'en a'ímej í mej ti'itíj jín títetateí ti ij caí ayén a'amua japua rájveti í puaíjtzí. Aye'e pu ajta ruxe'leve'e a'íjna jime'e sej siyen ra'ará'astijre'e í Dios. ⁶Aye'e pu ajta tiú'ujxe'leve'e sej seajta se'íjna jín t'í'inajchita a'íjna ti á'amuajijve'e, a'iné a'ímej í mej miyen á'amuajijve'e, a'íi mú t'í'ivaire'e í Dios jemi. T'í'ij pí na'a nain xicaj tzajta'a, ayé'e mú me'íjna jín t'í'ivaire'e.

⁷Tí pua'a piyen ja'atí té'echa'íire'e, patá'aj piyen tiraanájchite'en a'achú pej caj tirá'acha'íire'e, na'ari ti pua'a piyen pe'íjna jín té'echa'íi í mej Gobieerno jemi muajíjve'e, patá'aj piyen che'atá pena'a tihua'unájchite'en. Ajta ti pua'a piyen pe'íjna jín té'echa'íi í mej muajíjve'e me'íjna jime'e í mej t'í'itu'araca, patá'aj pajta piyen pe'íjna jín tiu'unájchita. Tí pua'a ayén tiraavíjte'e pej piyen r'í'i tihua'ajcha'íi a'ímej í mej t'í'ajta, patá'aj piyen huárini. Na'ari ti pua'a ayén tiraavíjte'e pej r'í'i tihua'uteajtuaani a'ímej í mej títeté'u'upu'u, patá'aj piyen r'í'i tihua'utá'an.

⁸Setá'aj nain jín tiu'unájchita sej si caí ché'e ti'itíj jín té'echa'íi í á'amuaxí'ej tevi jemi. Aye'e xu'u sena'a se'íjna jín tirá'acha'íire'e í sej huaújxe'leve'en sej seajta sej, a'iné a'íjna ti ayén raxí'leve'e í ruxí'ej tevi, a'íi pu a'íjna jín ari ra'ará'astijre'a'íjna í niuucari í mej jín t'í'ajta.

⁹Aye'e pu tihua'uta'aj t'í'ij: "Capej t'í'ixana'acire'e." Ajta ayén t'í'ij:

"Capej t'í'itecui'ica." Ajta i'í ti ayén t'í'ij: "Capej t'í'inahua'aj." Ajta i'í ti ayén t'í'ij: "Capej t'í'inecua'atze." Naíjmi'í í niuucari ti ayén 'een, ajta ti'itíj ti a'ij ti ra'ité'ase, naíjmi'í t'í'ij na'a ti ayén, a'íi pu ará'ase a'íjna jetze í niuucari ti ayén té'eyu'usí'í t'í'ij: "Patá'aj piyen raxí'leve'e í axí'ej tevi patíj ase'íj t'í'axe'leve'e."

¹⁰Tí pua'a ja'atí ayén tzáahuati'ira'a jín raxí'leve'e í ruxí'ej tevi, a'íi pu caí ja'anáj a'ij pua'a raruuren. A'íj pu jín, a'íjna í ja'ati nain jín ra'ará'astejsin a'íjna í niuucari í mej jín t'í'ajta.

¹¹Setá'aj siyen huárini se'íjna jime'e sej seri rú'umua'aree ti'itíj ti xicáara'an jetze p'í'í'irici. Pu'uri ayén teja'uré'ene sej r'í'i huaúruuren sej si atanéjne'ere temua'a naa, a'iné pu'uri jaítze'e vejlí'í a'ájna xicáara'an ti jetzen Dios ta japua niuuni. Pu'uri xaa ne'u jaítze'e vejlí'í ti caí vejlí'itaca'a tet'í'ij amucaí té'antzaahua.

¹²Pu'uri jaítze'e huatíca'a a'íjna ti jetzen t'í'ajta a'íjna ti a'ij pua'a 'een. Pu'uri ajta vejlí'í a'ájna xicáara'an ti jetzen Círíistu'u ta japua niuuni. A'íj pu jín, tiché'e tiyen mé rúhuhua'axin t'í'ij na'a ti a'ij pua'a 'een tej tiyen amucaí te'íjna jín tiyen rijca'a. Tiché'e teajta te'íjna jetze arátaca'anen í tej jín raatémua'ítin te'íjna í tej jín t'í'itese'e.

¹³Tiché'e tiyen r'í'i t'í'ití'acha'íica a'ij mej t'í'ijr'í'ire í teite mej néeriste'e á'ujjuhua'an. Tiché'e teajta caí ché'e tiyen a'ij pua'a éene'ecan jín t'í'iyeste, teajta caí ché'e a'ij pua'a t'í'iteta'arua, teajta caí ché'e t'í'ixana'acire'e huá'a jamuan í mej tiú'unecua'atziste'e, teajta caí ché'e t'í'ixana'acire'e sej jamuan ti caí a'íj pú'een í pej yá'uvi'ítin. Tiché'e teajta caí tiyen ne'use'e tajíimua'a. Capu ajta x'epi'in tej tiyen a'atachueere'e tajíimua'a.

¹⁴Mí seajta mú'een, setá'aj siyen rí'i titetiújcha'iica a'ij ti t'i'itiújcha'iica'a í tavástar'a'a, a'íjna í Jesús ti ajta Ciríistu'u pú'een. Caxu ché'e siyen se'íjna jetze t'í'imuajca a'ij sej ye'í huárini sej si siyen ra'ará'astijre'len se'íjna ti a'ij pua'a 'leen ti huiiráninei í á'amuatjazta'a.

Catu nu'u rá'axijte'e í taxí'ej tevi

14 Tí pua'a ja'atí caí xi tirú'umua'aree a'ij ti huataújmu'a'a ti ayén ra'ará'astijre'len í tavástar'a'a, setá'aj ra'ancuré'evi'itin ruxí'evi'ira'a jime'e. Caxu siyen sena'a rá'axijte'e se'íjna jime'e a'ij ti tirá'amitiejte'e a'íjna. ²Ayee pu t'í'ijmu'a'aree rusej í Dios jemi ti nú'u ayén ti'itá'aca ti nain tiu'uca'aní, ajta a'íjna í seij, ti caí temua'a naa tirú'umua'aree a'ij ti 'leen í Dios jemi, ayée pu tirá'amitiejte'e ti ayée na'a ti'itá'aca ti ráacua'ani ti te'ejnéj á chuaata'a.

³Ayee pu tiú'ujxe'leve'e ti a'íin í ti nain t'í'icua'a caí ayén raxiéehuata a'íjna ti caí nain t'í'icua'a. Ajta a'íin ti caí nain t'í'icua'a, ayée pu che'atá na'a ruxe'leve'e ti a'íin caí rá'axijte'e a'íjna ti nain t'í'icua'a, a'iné Dios pu ajta ayén ra'ancuré'evi'iti a'íjna í ja'atí.

⁴Pajta mú'ee, mi pej caí nain t'í'icua'a, á'atani ayén a'íjna jín timua'íjca pej piyen rá'axijte'en í ja'atí ti sefj jemi t'í'ivaire'e? Capu ja'atí, a'iné sefj pu'u t'í'ira'ajjte'e. Ajta a'íin í ja'atí, a'íi pu ará'astijre'esin a'íjna ti t'í'ira'ajjte'e. Na'ari ti pua'a caí ayén huárini, a'íi pu jemin muá'itiche'len. Mí ajta, a'íjna ti nain t'í'icua'a, a'íi pu xaa ará'astijre'esin, a'iné tavástar'a'a pu ca'aníjra'a raatá'asin ti ij ayén ra'ará'astijre'len.

⁵Ajta sefj jemi, ayée pu tirá'amitiejte'e ti sei xicaj ayén

jaítze'e ruxe'leve'e í Dios jemi caí seica xicáara'an jetze. Ajta sefj jemi, ayée pu tirá'amitiejte'e ti ruxí'ej na'a ayén 'een nain xicáara'an jetze. Miché'le miyen rufjímua'a mena'a tiraaxí'epi'intare'len temua'a naa, a'ij ti t'é'umua'atze í ru tzajta'a í ti xí'epi'in 'een í Dios jemi.

⁶A'íjna ti ayén tirá'amitiejte'e ti sefj xicáara'an jetze jaítze'e ruxe'leve'e, ayée pu tiraaxí'epi'intare í tavástar'a'a jemi. Ajta a'íin ti nain t'í'icua'a, ayée pu ajta rici í tavástar'a'a jemi, a'iné a'íjna í ja'atí ajta pu rí'i tiratá'aca í Dios. Ajta a'íin ti caí nain t'í'icua'a, a'íi pu ayén che'atá na'a t'í'icua'a í tavástar'a'a jemi. A'íi pu ajta rí'i tiratá'aca í Dios.

⁷Ayee pu'u, a'iné tetíj tena'a pu'amé iteen, capu ja'atí ayén rusej ruuri. Capu ajta ayén rusej mí'ini. ⁸Tí pua'a tiyen i'irúuri, ayée tu i'irúuri tej ti rí'i tiraatá'an í tavástar'a'a na'ari ti pua'a tiyen huácui'ini, ayée tu che'atá tena'a cui'ini tej ti huatátatuiire'len í tatevij jime'e te'íjna jemi. A'íj pu jín, capu amín a'ij ti pua'a tiyen i'irúuri nusu ti pua'a tiyen huácui'ini. Teuche'e tu tavástar'a'a jetze ajtémecan. ⁹A'íj pu jín, Ciríistu'u ayén huamí'i, ajta a'itáaraa huá'a tzajta'a í mí'ichite ti ij a'íin ayén hua'avastara'a pu'éene'e á'ara'ani a'ímej í mej meri huácuii, ajta a'ímej í mej mauj i'irúuri.

¹⁰Pajta mú'ee, í pej caí xi tirú'umua'aree temua'a naa, á'iné 'leen jín piyen rá'axijte'e í a'ihuáara'a? Pajta mú'ee, í pej nain jín ti'itá'aca, a'iné 'leen jín piyen raxiéehua pe'íjna í a'ihuáara'a. Capu a'atzu ayén tiraavíjte'e sej siyen rijca, a'iné naíjmi'i tu tiyen huatasejre'esin a'íjna jemi í Dios ti ij a'íin ayén tá'uxijte'en naíjmi'ica itejmi.

¹¹ Ayee pu xaa ne'u té'eyu'usi'i tijín:
Ayee pu ti'ixa a'fjna í tavástar'a
tijín:

A'iné nee nu ruuri, ayée pu
ti'ayajna,
matáj mena'a pua'amé
mej yen chaanaca japua
sejire'e,
a'fí mú títunutaxi'isin ineetzi
jemi.

A'fí mú majta, miyen rí'i
tinaatá'asin
me'fjna jime'e í nej Dios
pú'een.

¹² A'fj pu jín, a'achú tej pua'amé
tej yen sejire'e, najjmi'i tu tiyen
tiu'utaxá'jta mé jéjre'e í Dios jemi a'fj
tej ti'itfj jín huarfj.

**Tej nu'u caí ca'aníjra'a raatá'an í
ta'ihuara'a tí'ij ti'itfj jín auté'ítze**

¹³ A'fj pu jín, tiché'e tiyen
raatapua'ajta tej tiyen té'ataxijte'e
tajjímua'a. Aru tiché'e tiyen
raaxí'epi'intare'en í ta tzajta'a tej ti
caí ché'e ti'itfj jín raatamuári'eristen
í ta'ihuara'a, nusu tej ti caí ché'e
ca'aníjra'a raatá'an ti ij ti'itfj jín
huamuá'itichen í Dios jemi. ¹⁴ Ayee
nu tirú'umua'aree inee, a'iné ayée
nu tiú'unamuajri'i ne'fjna jemi
í tavástar'a, a'fjna í Jesús ti ayén
ti'ayajna. Tíj na'a ti sefj racua'aca
ti tí'icua'irili pú'een, capu rusefj
na'a raxana'ave'e a'fjna ti racua'aca.
Mí ajta, ti pua'a a'fjna jemi í ja'ati
ayén tirá'amitiejte'e ti ti'itfj ayén
xána'avi'ire'e, a'fjna jemi pu xaa ayén
'een, ti ayén xána'avi'ire'e.

¹⁵ Tí pua'a piyen ca'aníjra'a ratá'aca í
a'ihuáara'a ti a'fín caí ayén racua'aca
í ti'itfj í pej xaa racua'aca, ri'iríista
a'ame pej raapuaíjtze'en i tzajta'an
a'iné, a'fjna jemi, a'fí pu xána'avi'ire'e

a'fjna ti ráacua. Capej xí'epi'in huarfj.
Capej xaa ne'u raxí'eve'e í a'ihuáara'a
pe'fjna jime'e pej ca'aníjra'a raatá'a ti
ayén huárini a'fj ti tiraapuaíjtzitare.
Capej mú'lee rá'apua'ajte'e í
a'ihuáara'a a'iné Ciríistu'u pu ari
jetzen me'ecan huamí'i. ¹⁶ Capej
ché'e piyen ti'ití'í'acha'ii. Na'ari caí,
ayée mú seica miyen ti'ijxáatzi'ire'e
muá'ara'ani me'fjna ti ayén
timuá'amitiejte'e ti xí'epi'in 'een.

¹⁷ Ayee nu tejá'amua'ixaate'e a'iné
a'fjna ti ayén titaací'i ti Dios ayén
tí'ita'ajte'e najjmi'lica itejmi, capu
ayén a'fjna jín tej tiyen tí'icua'a na'ari
tej tiyen ye'eca. Capu xaa ne'u, sino
ayée tu ri'éene'ecán jín huateájturaa
í Dios jemi. Teajta rí'i titeeteájturaa
í ta tzajta'a. Ajta, a'fí pu ca'aníjra'a
taatá'a a'fjna í xiéjniu'ucare'ara'an í
Dios tej ti tiyen huatátatemua'ave'en.

¹⁸ Jee xaa ne'u, ja'atí ti na'a ti
ayén ravaire'e í Ciríistu'u, a'fjna
í ja'ati ayée pu rí'i tiratá'aca í Dios.
Majta me'ín í teite, ayée pu ajta
hua'aráanajche ti ayén tí'ijri'ire a'fjna
í ja'ati.

¹⁹ A'fj pu jín, tiché'e tiyen
ahuátaca'anen tej ti tiyen rí'i
ti'ití'tacha'ii tej tiyen ta'ihuamua'a
tá'ara'ani temua'a naa, tej teajta rí'i
huátaruuren tajjímua'a tej ti jaítze'e
raayí'itihua'an a'fj ti tí'ijxe'eve'e í
Dios.

²⁰ Caxu se'fjna jín raaté'uunan
se'fjna ti Dios ayén raateájtuaa huá'a
jemi í á'amua'ihuamua'a se'fjna
jime'e sej nain tí'icua'a. Naa pu
ti'iri'een tíj na'a ti tí'icua'irili. Mí ajta,
ti pua'a ja'atí a'fjna jín ca'aníjra'a
raatá'an í ru'ihuara'a ti a'fín
ihuáare'ara'an ayén ráacua'ani a'fjna
ti rajpuaíjtzi í Dios jemi, a'fj pu jín
ayén auteáturaasin í Dios jemi a'fjna

í ja'ati ti ayén ca'aníjra'a raatá'a í ru'ihuaara'a.

²¹ A'íj pu jín, jaítze'e pu ayén tiraavíjte'e pej caí piyen racua'aca í hua'ira'a ca'ín pej caí piyen raye'eca í nahuáj. Jee xaa ne'u patá'aj caí piyen ti'itíj jín a'íj huárini ti ayén ca'aníjra'a raatá'acare'en ti a'íin a'ihuáara'a ti'itíj jín auteáturan í Dios jemi. ²² Tí pua'a ayén timuá'amitiejte'e ti ayén ti'irí'een í Dios jemi pej piyen ti'itíj huácua'ani, patá'aj piyen asefj pena'a avíitzi jín tirú'umua'areere. Capej piyen tí'ixajta mé jéjre'e, teite tzajta'a. Ché'e huaújtemua'ave'en a'íjna í ja'ati ti caí rumua'atzíra'a jín á'ujxijte'e a'íjna jime'e a'íj ti ti'itíj jín rici, a'iné a'íi pu ari ayén tiraaxí'epi'intare ti ayén ti'irí'een í Dios jemi.

²³ Mí ajta a'íin í ja'atí, ti pua'a caí xi temua'a naa tiraaxí'epi'intare ti ayén ti'irí'een í Dios jemi ti ij ti'itíj huácua'ani, ti pua'a ayén racua'aca, a'íi pu a'íjna jín a'uxíjte'en ti a'íj pua'a rici a'iné a'íi pu caí té'atzaahuate'e ayén ráacua. Ajta, ti'itíj ti na'a ti ja'atí ayén jín rici, ti pua'a caí ayén tiraaxí'epi'intare ti ayén ti'irí'een í Dios jemi ti ayén huárini, a'íi pu a'íjna jín auteáturaasin í Dios jemi ti pua'a ayén rijca, a'iné capu té'atzaahuate'eca'a.

Tej nu'u rí'i tihua'atá'acare'en í taxí'ej teite

15 Teajta iteen, i tej temua'a naa tirú'umua'aree a'íj ti 'een í Dios jemi, ayée pu tiraavíjte'e tej te'utáviicua'i te'íjna jime'e a'íj mej tí'ljirí'ire a'íime í mej caí xi yaú'ítie temua'a naa í Dios jemi. Tiché'e caí tiyen tena'a rahuauca itejmi jime'e a'íj ti titá'amitiejte'e, sino tiché'e

rí'i tihua'utá'an í seica. ² Ayee pu titaavíjte'e itejmi, a'achú tej pua'amé, tej ti rí'i tiraatévaire'en í ta'ihuaara'a ti ij a'íin jaítze'e raayf'itihua'an a'íj ti tí'ijxe'eve'e í Dios.

³ Ayee pu xaa ne'u Ciríistu'u ajta ayén huaríj. Capu ayée na'a rahuauca'a a'íj ti tira'aránjcheca'a, sino ayée pu tira'ará'aste a'íj ti té'eyu'usi'i tíjín: “Ayee pu neetzi japua rájve mej na'ajteá'axí'ín mú'leetzi jetze me'ecan.”

⁴ Ayee pu'u, a'iné nain tíj na'a ti a'ájna'imua é'eyu'usi'ihuaca'a, ayée pu 'een jín té'eyu'usi'ihuaca'a tej ti jetzen huátamua'aten, ti ij a'íin ti é'eyu'usi'ihuaca'a ca'aníjra'a taatá'acare'en tej ti tiyen te'utáviicua'i, teajta tiyen rachú'eve'e ti Dios ayén tu'iríjtuaani.

⁵⁻⁶ Ajta a'íin Dios ti ayén ca'aníjra'a amuaatá'aca sej si siyen huateújca'anen, ajta sej si te'utáviicua'i, ché'e a'íin ajta amuaatá'acare'en sej rí'i titetiújcha'íi rujíimua'a sej si siyen ru'ihuaamua'a xá'ara'ani temua'a naa a'achú sej pua'amé. Ché'e Dios rí'i tejamaatá'acare'en a'íjna jime'e sej seuj siyen rá'astijre'e í Ciríistu'u ti ajta í'i Jesús, sej si naíjmi'i siyen rí'i tiraatá'an se'íjna í Dios ti ya'upuáara'an pú'leen í tavástara'a, a'íjna í Jesús ti ajta í'i Ciríistu'u. Setá'aj siyen rí'i tiraatá'acare'en a'achú sej tirú'umua'aree í á'amuatzejta'a.

Naíjmi'ica pu nu'u tihua'aci'ítí í niuucari í mej jín huataújtemua'ave'esin

⁷ Setá'aj siyen che'atá sena'a ancuré'ujvi'ítin seij seajta seij a'íj ti Ciríistu'u ajta amua'ancuré'evi'ítí

mú'ejmi sej si siyen se'íjna jín rí'i tiraatá'an í Dios.

⁸⁻⁹Ayee nu tejá'amua'ixaate'e ti a'íin Ciriístu'u ayén a'íjna jín te'enteájrupi ti ij hua'utévaire'en a'ímej í mej runavij a'antis'iche a'íjna jime'e mej miyen ráamua'aree ti Dios tzáahuati'ira'a jín araúrate a'ij ti ari te'ataújratziiri'i. Ciriístu'u pu nain jín te'ataújratziiri'i huá'a jemi í huá'ahuaacixa'astemua'aci'i mej mi a'íime í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecantaca'a majta miyen rí'i tiraatá'asin í Dios me'íjna jime'e ti a'íin huá'ancu'uvajxi. Ayee pu té'eyu'usi'i tijín:

A'íj nu jín rí'i timuaatá'asin huá'a tzajta'a a'ímej í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan.

Ayee nu ti'ichuíca na'ame nej ni ne'íjna jín rí'i timuaatá'an.

¹⁰Ajtahua'a ayén tijín:

Setá'aj huataújtemua'ave'en huá'a jamuan í teitestemua'ame'en í Israél teecan, mú'een mi sej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan.

¹¹Ajtahua'a se'íj ayén tijín:

Setá'aj rí'i tiraatá'an í tavástar'a, na'íjmi'i mú'een, a'achú sej pua'amé, mi sej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan.

Setá'aj seajta siyen tiu'utáchuiica í jemin sej se'íjna jín rí'i tiraatá'an, na'íjmi'i mú'een, mi teite, mi sej yen huachéjme chaanaca japua.

¹²Ajtahua'a, ayén tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Isafas teecan

tijín:

Seij pu airaújneijte'esin a'íjna jetze í Isaí.

A'íi pu ayén huatasejre'esin ti ij ayén tíhua'uta'áijte'en na'íjmi'ica a'ímej í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan.

Majta a'íime, ayée mú rájchu'eve'esin

tí'ij a'íin hua'irájtuaani.

¹³Ajta a'íin í Dios ti ayén ca'aníjra'a tatá'a tej ti tiyen raachú'eve'en, ché'e a'íin ayén rí'i tejamaatá'an sej si jeíhua huáp'i'i huataújtemua'ave'en, ti ij ajta amua'anpuá'ajte'en temua'a naa se'íjna jime'e sej siyen rá'astijre'e se'íjna í tavástar'a. Ché'e a'íin ajta ayén rí'i tejamaatá'an sej si jaítze'e siyen raachú'eve'en se'íjna jime'e sej se'íjna jetze araújca'ane í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios.

¹⁴Ayee pu tiná'amitiejte'e ineetzi ti ayén ti'ayajna mú'ejmi jime'e sej siyen nain jín rí'i titetiújcha'íi sej seajta seij. Nain xu ú'umua'aree í ti ruxe'eve'e, seajta siyen raay'íiti sej si huaúriti seij seajta seij.

¹⁵⁻¹⁶Ayee nu jeíhua ahuánca'ane nej ni niyen tejámuaatayú'use'en ti'itíj jime'e. Capu tí'iseicaj na'a, canu neajta tí'itziine'eca'a nej niyen huaríj, sino ayée nu neajtahua'a ti'itíj jín amua'utámua'areeri'i ne'íjna jime'e, a'íne Dios pu ayén tinaa'íjca. Ayee nu ne'íjna jín te'enteájrupi nej ni tiu'utévaire'en í Dios jemi. Neajta nu ne'íjna jín antínmua'aree nej niyen raatévaire'en í Ciriístu'u ti ajta i'i Jesús, nej ni niyen tihua'utá'ixaate'en a'ímej í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan a'ij ti ari huaríj í Dios. Ayee mú éene'e muá'aju'u tíj

muai'ivéjri ti seǵ raateájtuaa í Dios jemi ti ij ayén rí'i tiraatá'an.

Jee xaa ne'u, a'fin í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'fi pu ayén huá'aruuren mej mi miyen urarí'ene'acan jín huateáturan í Dios jemi. ¹⁷ A'fj nu jín huápi'i huatántemua've'e jemin í Ciriístu'u ti ajta i'i Jesús ne'fjna jime'e nej niyen ravaire'e í Dios.

¹⁸⁻¹⁹ A'fj nu'u jín niyen á'anca'ane nej tejamuá'ixaate'en ne'fjna jime'e ti Ciriístu'u ari ayén tiú'uruu a'fjna jime'e nej ravaire'e mej mi me'fn í mej seǵ chuéjra'a japua é'eme'ecan miyen ra'ará'astijre'en me'fjna í Dios. Ayee mú 'een jín rá'astijre'e me'fjna jime'e mej miyen ráanamujri'i a'ij nej tiu'utaxájtaca'a, majta miyen naaseǵ ineetzi a'ij nej ti'titǵ jín huarǵ, nej niyen huarǵ ti huápi'i ruxe've'e, í mej jín a'ij te'utaseǵ, a'iné Dios pu raateájtuaa í rumuári'eril'ire'ara'an ineetzi jemi a'fjna jime'e nej ne'fjna jetze aránca'anejca'a í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios.

A'fj nu jín nain japua neri tihua'utá'ixaa ne'fjna í niuucari ti jíme'en raxa í Ciriístu'u. Nainjapua tǵ na'a a'uun mej huachéjme u Jerusalén, neajta méyee a'u mej e'eré'ete'ecaa ajta nena'a caí ne'uun imuá'atanéj ne'fjna a'u mej a'uchéjme tǵ na'a ti a'uun huatacá'a u Ilírico, nain nu jín tihua'utá'ixaa í Ciriístu'u jetze me'ecan.

²⁰ Tǵ na'a nej a'utéjche nej ra'ará'astijre'en í tavástar'a ti yú e'iré'ene, ayée nu ahuánca'ane nej niyen tihua'utá'ixaate'en í niuucari jime'e a'u mej caí xi ja'anáj yá'unamuajri'i, nej ni caí niyen che'atá nena'a ne'fjna jetze autéjcheni a'u ti ari seǵ teja'umuáriej.

²¹ Mí neajta inee, ayée nu huarǵ a'ij ti té'eyu'usi'i tǵjín:

A'fi mú rasejran me'fjna í ti caí xi ja'atf a'fjna jín tihua'utá'ixaa.

Majta mú yaú'itíee muá'aju'u me'fjna í mej caí xi ja'anáj ráanamujri'i.

Pablo pu nu'u á'uye'imi'i u Roma

²² A'fj pu jín, mu'iití mú naatá'ijmiiiri'i nej caí niyen ne'uun a'atanén mú'ejmi jemi. ²³⁻²⁴ Aru fǵji, a'iné capu ché'e mé'e é'eri'iri nej ne'uun teja'umuári'en tǵ na'a ayun ti huacá'a, ajta a'iné pu'uri tejauume a'achú pua'an nine'lira'a nej niyen tí'ijxe've'e nej amujaja'uvé'emuaare, ayée nu tí'imua'atze nej niyen huárini net'fǵ ne'uun á'ume'en u España. Ayee nu tí'ijxe've'e inee nej ne'uun amujaja'utésejira net'fǵ ne'uun á'ume'en, tej ti a'atzu huátatemua've'en tajímua'a, seǵ si seajta naatévaire'en nej ni neajtahua'a u á'ume'en a'u nej á'ume.

²⁵ Mí neajta inee, fǵji, u nu a'um'é'e na'ame u Jerusalén nej ni hua'utévaire'en a'fmej í mej me'uun é'eche í ta'huaamua'a, í mej Dios jemi seǵre'e.

²⁶ Majta a'fmej í mej me'uun Macedonia huachéjme, majta a'fmej í mej me'uun Acaya é'eme'ecan, ayée pu hua'aránajcheca'a mej ti'titǵ hua'utá'an a'fmej í mej caí a'ij tí'ijviicua'i, í mej me'uun é'eche u Jerusalén.

²⁷ Ayee pu tihua'aránajcheca'a mej miyen huárini. Jee xaa ne'u, ayée mú tihua'acha'hire'ecaa, a'iné a'fime í mej seǵ chuéjra'a japua é'eme'ecan, ayée pu tihua'ucf'i mej ra'ancuré'an me'fjna

í ti jín Dios rí'i tihua'utá'a a'ímej í mej
 Israel jetze ajtémecantaca'a. A'íj mú
 jín, a'íime í mej sejj chuejra'a japua
 é'eme'ecan miyen tihua'acha'íire'e mej
 miyen ti'itj tihua'utá'an me'íjna í mej jín
 huateújvaire'en.

²⁸Ayee nu amuacá hua'utátuuiresin
 ne'íjna í mej tiu'utá'a í ta'ihuaamua'a.
 Netí'ij nain jín ra'anticí'in, aj nu ni
 ne'uun a'umé mú'ejmi jemi. Neajta á'iyen
 u a'umé'e na'ame u España. ²⁹Ayee
 nu rú'umua'aree ti ayén té'eme a'ájna
 netí'ij ne'uun á'ume'en mú'ejmi jemi
 ti a'íin tavástar'a ayén nain jín rí'i
 titaatá'an najmí'lica itejmi. Capu ti'itj a'ij
 tita'aturáate'e a'ame.

³⁰Ayee nu tejá'amuahuavii,
 ne'ihuaamua'a, mi sej seajta
 ra'ará'astijre'en í tavástar'a, a'íjna
 í Jesús ti ajta i'i Ciríistu'u, sej si siyen
 tinaatévaire'en se'íjna jime'e í nej jín
 tí'itese'e. Setá'aj siyen tí'ijhuaviira í
 Dios ineetzi jime'e.

³¹Setá'aj siyen tí'ijhuaviira ti ij a'íin Dios
 ayén nu'irájtuuani mej mi caí a'ij neruure
 a'íime í mej caí miyen ra'ará'astijre'e í
 tavástar'a, a'íime í mej Judea huachéjme.
 Setá'aj seajta siyen rahuaviira mej mi
 me'ín í mej Dios jemi seijre'e, í mej
 Jerusalén é'eme'ecan, mej mi miyen
 ra'ancuré'an í nej jín hua'utévaire'en.

³²Ayee xu huárin nej ni ne'uun
 á'ume'en mú'ejmi jemi ti pua'a Dios
 ayén neetá'acare'en, tej ti tajímua'a
 huatátatemua'ave'en, tej ti teajta
 ca'anjra'a huatáta'an sejj teajta sejj.

³³Ajta a'íin í Dios ti rí'i ta'anpuá'ajte,
 ché'e a'íin ayén huateáturan najmí'lica
 jemi, mú'ejmi. Ché'e ayén teja'uré'enen.

**Pablo pu huá'ateujte'e
 í ru'amiigustemua'a**

16 Ayee nu tejá'amuaxaate'e
 ne'íjna jime'e í ta'ihuaara'a

ti íita'a, a'íjna í Febe. A'íi pu
 huá'avaire'e a'ímej í mej e'etiújse'iri
 a'ujna já'ahua'a Cencrea.

²Ayee nu tejá'amuahuavii sej
 si siyen ra'ancuré'evi'iti temua'a
 naa a'ij ti tiraavjtte'e itejmi jemi, i
 tej Dios jemi seijre'e. Setá'aj siyen
 ra'ancuré'evi'itin a'iné a'íi pu ajta
 rá'astijre'e í tavástar'a. Setá'aj
 siyen nain jín raatévaire'en tj na'a
 ti tirá'aturaate'e, a'iné a'íi pu ari
 mu'icáca huatévai í teite, ajta pu
 neetzi huatévai.

³Setá'aj hua'utateújte'en se'ímej
 í Priscila, seajta se'íjna í Aquila. A'íi
 mú majta miyen neetzi jamuan
 tí'imuari'e tej ti najmí'i raatévaire'en
 te'íjna í Ciríistu'u ti ajta i'i Jesús.

⁴A'íi mú miyen huataúra'a mej mi
 neetzi japua huániuuni. Ayee mú tñ
 me'íjna jín huácuui. Jé'ecan nu ne'íjna
 jín tí'intemua'ave'e. Majta a'íime,
 ayée mú majta tiú'ujtemua'ave'e
 matj mena'a pua'amé í mej
 e'etiújse'iri, a'íime í mej sejj chuejra'a
 japua é'eme'ecan. ⁵Setá'aj seajta
 hua'utateújte'en a'ímej í mej a'uun
 e'etiújse'iri a'u mej é'eché a'íjna í
 Priscila, ajta a'íjna í Aquila. Setá'aj
 seajta siyen tiraateújte'en se'íjna í
 ne'amiigu í Epeneto, ti a'uun é'eché u
 Acaya ti ayén amuacá huataújtuiiri'í í
 Ciríistu'u jemi.

⁶Setá'aj siyen tiraateújte'en
 se'íjna í María, a'íjna ti ari jehua
 tiu'umuáriej mú'ejmi jemi. ⁷Setá'aj
 seajta hua'utateújte'en se'ímej
 í Andrónico, seajta í Junias. A'íi mú
 majta nee jamuan aiteánami'ihuaca'a.
 Majta a'íime í mej tamuáamuata'a
 japuan hua'apua ará'ase, a'íi mú
 temua'a naa huá'amuajte me'íjna
 í mej hua'apua, í mej majta amuacá
 ra'ará'astijre í Ciríistu'u nee caí inee.

⁸Setá'aj siyen che'atá sena'a tiraateújte'en se'fjna í Ampliato, í nej jeíhua raxí'eve'e í tavástar'a jemi. ⁹Ayee xu seajta tiraateújte'en se'fjna í Urbano ti ta jamuan ravaire'e í Ciríistu'u. Setá'aj siyen tiraateújte'en se'fjna í Estaquis, í ne'amiigu í nej neajta jeíhua raxí'eve'e. ¹⁰Setá'aj se'fjna huatateújte'en í Apeles. A'íi pu jeíhua rá'uviicua'iriri'í í Ciríistu'u jetze me'ecan, ajta ayée pu tiu'utéemua'iti. Setá'aj siyen hua'utateújte'en se'fimej í mej Aristóbulo jamuan é'eche.

¹¹Setá'aj seajta raateújte'en í ne'ihuaara'a, se'fjna í Herodión. Ajta a'fime í mej Narciso jamuan é'eche, í mej majta rá'astijre'e í tavástar'a, setá'aj siyen che'atá sena'a tihua'utateújte'en.

¹²Setá'aj seajta se'fimej huatateújte'en a'fjna í Trifena, seajta se'fjna í Trifosa. A'íi mú 'úucaj pú'een, í mej majta jeíhua huápi'i tí'imuari'e í tavástar'a jemi. Setá'aj siyen raateújte'en se'fjna í Pérsida, í ne'amiigu í nej neajta jeíhua raxí'eve'e. A'li pu a'fín pú'een se'fj í 'íta'a ti ajta jeíhua huápi'i ari tiu'umuáriej í tavástar'a jemi.

¹³Setá'aj seajta raateújte'en se'fjna í Rufo, tavástar'a ti ra'antíhua'u. Setá'aj seajta siyen raateújte'en se'fjna náanajra'an a'fjna í Rufo, a'iné a'íi pu ayén tináacha'íi cumu nej yaujra'an i'í pú'eene'en. ¹⁴Setá'aj siyen hua'utateújte'en se'fimej í Asíncrito, seajta se'fjna í Flegonte, seajta se'fjna í Hermas. Setá'aj siyen che'atá sena'a hua'utateújte'en í seica, se'fjna í Patrobas, seajta se'fjna í Hermes, seajta a'fimej í ta'ihuaamua'a í mej huá'a jamuan e'eré'etei. ¹⁵Setá'aj seajta se'fimej huatateújte'en se'fjna í Filólogo, seajta se'fjna í Julia, seajta

se'fjna í Nereo, seajta í juutzeájra'an ti 'íta'a, seajta se'fjna í Olimpas, setá'aj seajta siyen hua'utateújte'en na'fjmi'ica a'fimej í mej huá'a jamuan e'eré'etei, í mej majta Dios jemi seijre'e.

¹⁶Setá'aj seajta siyen hua'utateújte'en se'fimej seajta se'fimej a'ij ti tiraavíjte'e í Dios jemi. Matfj mena'a pua'amé í mej e'etiújse'iri mej mi raanájche í Dios, na'fmi'í mú miyen tejá'amuateújte'e.

¹⁷⁻¹⁸Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzaahuati'ira'a jime'e, mú'een, ne'ihuaamua'a. R'fí xu'u mú'een a'fimej jemi í mej ca'aníjra'a amuaatá'aca sej si já'íta'a a'utacíne, majta miyen á'amuauari'eriste'e sej siyen auté'itzen í Dios jemi. A'íi mú meri ajtacíj a'fjna jetze a'ij sej seri tíraarí'ire. Caxu huá'a jamuan á'ujujhua'ane'en, a'iné matfj mena'a mej miyen 'een, camu a'atzu ravaire'e í tavástar'a, a'fjna í Ciríistu'u. Rujíimua'a mu'u ravaire'e. Ayee mú me'fjna jín huá'acuanamua í teite í mej ca'í tí'itíj jín á'atura. Ayee mú me'fjna jín tihua'a'ixaate'e niuucari jime'e ti ayée na'a naa namuajre'e, nusu tí'itíj í mej jín ahuaujtzaahuate'en a'fime í mej miyen ranamua.

¹⁹Na'fmi'í mú meri miyen ráanamua'jri'í sej seri rá'astijre'e í tavástar'a. A'fj nu jín huápi'i netémua'ave'e mú'ejmi jime'e. Mí neajta inee, ayée nu tí'ijxe'eve'e sej siyen támua'aree sej si siyen rijca a'ij ti ayén tiraavíjte'e í Dios jemi, sej si seajta ca'í siyen huataúra'an sej siyen rijca se'fjna jime'e ti a'ij pua'a 'een. ²⁰Ajta a'fín í Dios ti r'fí ta'anpuá'ajte, ca'anacan pu nain jín ra'antipua'ajte'esin a'fjna í Satanás, ti ij ayén amuaatá'an sej nain jín raatémua'itin se'fjna í tiyaaru'u.

²¹ A'íi pu ayén yé á'amuaatéujte'e a'íjna í Timoteo, ti ne jamuan tí'imuari'e. Yé mú majta á'amuateujte'e í ne'ihuaamua'a a'íjna í Lucio, ajta í Jasón, ajta a'íjna í Sosípater.

²² Neajta inee, í nej i'i Tercio, í nej neajta niyen rá'ayu'uxa í Pablo jetze me'ecan ne'íjna í yu'uxari, nee nu neajta á'amuateujte'e í tavástara'a jetze me'ecan. ²³ Ajta a'íjna í Gayo, í nej jemin yé huaca ajta ti rí'i tihua'atá'aca naíjmi'lica a'ímej í mej miyen yé tiújse'iri meyajna, a'íi pu ajta yé á'amuateujte'e. ²⁴ Majta a'íime, í Erasto ti a'íjna jín ti'it'éjvee íye chajta'a ti tumín tíse'iri, ajta a'íjna í ta'ihuaara'a, a'íjna í Cuarto, a'íi mú majta yé á'amuateujte'e.

Í ti jín ra'antipua'ajte

²⁵ Tiché'e tiyen rí'i tiraatá'an te'íjna í Dios ti ayén raayí'iti ti ca'aníjra'a amuaatá'an sej si siyen rí'i titetiújcha'iica a'ij nej tejá'amua'ixaate'e ná'aye'i ne'íjna

jime'e í niuucari ti jíme'en raxa a'ij ti huaríj í Jesús ti ajta i'i Ciríistu'u. A'íjna í niuucari, a'ii pu a'íin pú'een í ti Dios jín ari titaatasejrate a'íjna ti ayén rú'avaataca'a t'j na'a ti Dios raatétaahuaca'a í chaanaca ti yú e'iré'ene.

²⁶ Mí ajta íjii, Dios pu ari titaatasejrate. A'íjna í Dios ti seijre'e t'j na'a rusén jime'e, a'íi pu ayén tiu'uta'aíjtaca'a tej tiyen ráamua'aree te'íjna jetze í mej jetzen ra'utéyu'uxaca'a a'íime í mej tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. Ayee pu tí'ijxe'eve'e mej mi naími'i mat'j mena'a pua'amé í mej íyien seijre'e í chaanaca japua, mej mi rá'antzaahuate'en, majta ra'ará'astijre'en í jemin.

²⁷ Tiché'e tiyen rí'i tiraatá'acare'en t'j na'a rusén jime'e te'íjna í Dios ti a'íin rusej nain jín támua'aree. Tiché'e tiyen rí'i tiraatá'acare'en a'íjna jime'e ti ta japua huaniú a'íjna í Jesús ti ajta i'i Ciríistu'u. Ché'e ayén teja'uré'enen.

A'ij ti tira'uyú'uxaca'a í San Pablo a'ímej í mej Corinto a'uchéjme'ecaa, í ti se'j

Pablo pu huá'ateujte'e

1 ¹⁻²Inee, i nej i'í Pablo, í ti Dios na'antíhuau ruxí'evi'ira'a jime'e nej ni tiu'utévaire'en í Ciríistu'u jetze me'ecan ti ajta a'íin pú'een í Jesús, ne'íjna jamuan í ta'íhuaara'a í Sóstenes. Yee nu tejá'amuay'u'use'e mú'een mi sej se'uun e'etiújse'iri se'újna Corinto sej si raateánajche í Dios, mi sej rí'í tí'itesejre'e se'íjna jime'e ti a'íin Ciríistu'u, ti ajta Jesús pú'een, mú'ejmi huateúra'ate, ajta mú'ejmi huatajé sej si jemin seijre'e. Mú'een xu seajta huá'a jemi seijre'e matj mena'a pua'amé mej yen seijre'e tíj na'a ve'ée í chaanaca í mej majta miyen til'ixa ti yee Jesús pu hua'avastara'a pú'een. Jee xaa ne'u, a'íi pu a'íin pú'een í hua'avastara'a, ajta ayén che'atá na'a tavástarala pú'een itejmi.

³Ajta a'íin í Dios í tej rájya'upua, ajta í tavástarala a'íjna í Jesús ti ajta Ciríistu'u pú'een, miché'e me'íin rí'í tejamuaatá'an, majta amua'anpuá'ajte'en.

Í ti jín Dios rí'í tihua'utá'a

⁴⁻⁵Ja'anáj ti na'a nu niyen rí'í tiraatá'aca í Dios nej ranajche mú'ejmi jime'e, a'íné jeíhua pu rí'í tejamuaatá'a í Dios a'íjna

jime'e sej seri jemin seijre'e í Ciríistu'u, ti ajta Jesús pú'een, a'íne a'íjna jemi mú'een xu seri nain te'encuré'a ti tejámuatéva'iri í sej jín tihua'utá'ixaate'en í teite, ajta í sej jín yaú'itíéé xá'ara'ani a'ij ti 'een í Dios jemi. ⁶Ayee pu 'een jín amuáaruu a'íné mú'een xu temua'a naa tihua'utá'ixaa í teite í Ciríistu'u jetze me'ecan. ⁷A'íj pu jín caí ti'iti jama'utéturaate í ti jín Dios rí'í tejamuaatá'a. A'íj xu jín, seuj rachú'eve'e ti yen huatasejre'en í tavástarala, a'íjna í Jesús ti ajta Ciríistu'u pú'een.

⁸A'íi pu ajta ca'aníjra'a amuaatá'asin sej si te'utáviicua'í ajta na'a caí nain te'entipué'are, ti ij caí ja'ati ti'iti jín a'amua jetze tí'ijpua'ajte'e a'íjna xicáara'a ti jetzen tihua'axiejte'en í teite a'íjna í tavástarala, í Jesús ti ajta Ciríistu'u pú'een. A'íi pu xaa tihua'axiejte'en a'achú mej pua'amé yen huachéjme í chaanaca japua. ⁹Ayee pu té'eme a'íné Dios pu ayén araúrastejsin a'íjna jime'e í ti jín te'ataújratziiri'í. Ajta, a'íi pu amuaatajé sej si siyen ruuristan jamuan í yaujra'an a'íjna í tavástarala, a'íjna í Jesús ti ajta Ciríistu'u pú'een.

**Pablo pu ayén tihuá'a'ihua'u
tíjín: “¿Ni qui ayén
huatámu'iire í Ciriístu'u?”**

¹⁰Mi neajta inee, ayée nu jeíhua tejá'amuahuvii niuucajtze'en a'íjna í tavástar'a, a'íjna í Jesús ti ajta i'í Ciriístu'u sej si ruxí'ej sena'a tí'ixajta, sej si caí ché'e já'ita'a a'utaci'ica'an, sej si seajtáhua'a rí'i huaújruuren, sej si se'íjna jín anteújseire'en najjmi'i sej si siyen che'atá se'íj sena'a jín siyen tí'ixi'epi'intare'e.

¹¹Ayee nu 'een jín tejá'amua'ixaate'e, ne'ihuaamua'a, a'iné a'íime í mej Cloé jemi é'eche, a'íi mú miyen tinaatá'ixaa mú'ejmi jime'e sej nu'u rújaaxiejvi'i rujíimua'a sena'a. ¹²A'íjna jime'e í sej nu'u rújaaxiejvi'i, ayée pu huataújmua'a sej siyen rici, ti se'íj ayén tí'ixa yee: “Nee nu Pablo jetze ajtémecan.” Ajta se'íj ayén yee: “Neajta inee, Apolos nu jetze ajtémecan.” Ajta se'íj ayén yee: “Nee nu Pedro jetze ajtémecan” na'ari yee: “Nee nu Ciriístu'u jetze ajtémecan.”

¹³Niché'e a'atzu tejámuuata'íhua'u. ¿Ni qui ayén seicié huaújruu í Ciriístu'u ti ij ayén huatámu'iire? Capu xaa ne'u. ¿Ni qui miyen ná'utatai í cúruu jetze ineetzi i nej i'í Pablo mú'ejmi jetze me'ecan? Camu xaa ne'u a'atzu. Ari íjii, ¿ni qui niyen á'amuaui'ihuaca'a neniúucajtze'e i nej i'í Pablo? Canu xaa ne'u a'atzu.

^{14,15}Jé'ecan nu rí'i tiratá'aca í Dios nej caí ja'ati huámuai'ihuaca'a sino a'ímej nu'u ne'íjna í Crispo, neajta ne'íjna í Gayo. Ayee nu'u huaríj sej si caí se'íjna jín á'ujtzaahuate'e se'íjna jime'e sej huámuai'ivijhuaca'a neniúucajtze'e. ^{16,17}Neajta nu huá'umuai'ihuaca'a a'ímej í

teitestemua'ame'en a'íjna í Estéfanas. Ayee pu'u xaa ne'u, canu cui'í ramua'aree ti pua'a neajtahua'a se'íj huámuai'ihuaca'a nusu necaí.

Jee xaa, capu Ciriístu'u ayén ne'uta'íteca'a nej ni huá'umuai'ihua í teite sino ayée pu 'een jín ne'uta'íteca'a nej ni niyen tihua'utá'ixaate'en í niuucari jime'e í ti jín Dios hua'irájtuaani. Capu ayén ne'uta'íteca'a nej ni ne'íjna jín tihua'utá'ixaate'en nej jeíhua huáp'i'i raayí'iti í huá'amua'atziira'a a'ímej í teteca í mej nu'u rí'i tiu'uyí'iti. Capu xaa ne'u, sino ayée pu'u a'íjna jín ne'uta'íteca'a ti ij ayén tí'ivaire'e á'ara'ani í muári'eri'ire'ara'an a'íjna í niuucari ti jime'en raxa í Ciriístu'u, í mej rá'utatai í cúruu jetze.

**Ciriístu'u pu a'íin pú'een
í muári'eri'ire'ara'an í Dios**

¹⁸Ayee pu'u, a'iné a'ímej jemi í mej a'uvá'itzi, ayée pu tihuá'amitiejte'e tej huatétatimua'i te'íjna jime'e tej tiyen tihuá'ixaate'e ti Ciriístu'u ayén huamí'i huá'a jetze me'ecan í cúruu jetze. Mi teajta iteen, í ti Dios tu'irátuaasin, téjmi pu ayén titá'amitiejte'e ti a'íin niuucari a'íin pú'een í muári'eri'ire'ara'an í Dios.

¹⁹A'iné ayée pu télesiimua'i tíjín: Nee nu yee ra'antipua'ajte'esin í huá'amua'atziira'a a'ímej í mej nu'u jeíhua huáp'i'i raayí'iti.

Neajta nu yee raaté'uuna nain í mej meri raarí'ire a'íime í mej temua'a tirú'umua'aree.

²⁰Ti pua'a ayén tí'ayajna, ¿a'uné a'ij'é'en a'íjna í ti temua'a tirú'umua'aree? Capu xaa ne'u mé'e já'ahua'a. Ajta a'íin ti tiú'ujmua'ate, ¿a'uné a'ij'é'en a'íjna? Capu ajta mé'e

já'ahua'a. Na'ari í seij ti ayén huápi'i raayí'ti ti tiu'utaxáj a'ímej jemi í mej fjii huáteite, ¿a'uné é'esejre'e? Capu ché'e mé'e é'esejre'e a'iné Dios pu ari raatasejrataca'a ti caí ti'titi a'ij huataújmua'a í huá'amua'atziira'a a'ímej í mej yen japuan huachéjme í chaanaca.

²¹Mi ajta a'íin í Dios, ayée pu raaxí'epi'íntare rumua'atziira'a jime'e ti caí ri'íríista a'ame mej miyen me'íjna jín ráamua'ati huá'amua'atziira'a jime'e a'íime í mej miyen íyen seijre'e. Ayee pu 'een jín ayén raaxí'epi'íntare í Dios a'iné ayée pu raxí'eve'eca'a ti ayén hua'irájtuaani a'íjna jime'e mej miyen rá'atzaahuat'e a'íjna í niuucari ti nu'u caí a'ij huataújmua'a, í niuucari tej tiyen tihuá'ixaate'e.

²²Majta me'ín, í mej Israel jetze ajtémecan, ayée mú tí'ijhuavii í Dios jemi í mej jín rí'i naa te'utasej, ajta a'íime í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan, a'íi mú rahuaahuau í mua'atziira'a mej mi me'íjna jín nain au'itííe muá'ara'ani. ²³Mi teajta iteen, ayée tu tihuá'ixaate'e te'íjna jime'e í Ciriístu'u í mej rá'utatai í cúruu jetze. Ajta a'íin í niuucari í tej jín tihuá'ixaate'e, ayée pu a'íjna jín hua'utájaaxiejte'esin a'ímej í mej Israel jetze ajtémecan. Ajta a'íime í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan, ayée pu tihuá'amitiejte'e ti caí a'ij huataújmua'a.

²⁴Mi majta a'íime, í ti Dios hua'utajé, ti pua'a a'íime í mej Israel jetze ajtémecan na'ari mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan, ayée pu tihuá'amitiejte'e ti Ciriístu'u a'íin pú'een í muá'eri'ire'ara'an ti jín Dios hua'irájtuaani, ajta a'íi pu a'íin pú'een í mua'atziira'a ti jín Dios tí'ajta.

²⁵Jee xaa ne'u, a'íjna ti nu'u caí a'ij huataújmua'a, a'íjna ti Dios jemi é'eme'ecan, jaítze'e pu raayí'ti caí í huá'amua'atziira'a í teteca. Ajta a'íjna ti nu'u caí rú'uca'anisti'i í Dios, jaítze'e pu tí'ivaire'e caí í huá'amuari'eri'ira'a í teteca. ²⁶¿Ni caí ayén tejamuá'amitiejte'e mú'ejmi? Casi'i, a'ij ti 'een mú'ejmi tzajta'a ti Dios ayén amuaatajé. Caxu mu'íi mi sej jeíhua huápi'i rú'umua'aree í huá'amua'atziira'a a'ímej, í mej yen huachéjme íyen chaanaca japua. Caxu seajta mu'íi mi sej se'íjna jín antiújmua'aree í ti jeíhua huápi'i ruxe'eve'e nusu se'íjna jetze airaújneijte a'ímej í mej ruxiéehua á'ujjuhua'ane'e. Caxu xaa ne'u.

²⁷Mi ajta a'íin Dios, a'íi pu hua'antíhuau a'ímej í mej caí a'ij té'umua'areerca'a ti ij a'íin hua'utatévi'iraste'en a'ímej í mej miyen rusejrata mej nu'u jeíhua huápi'i té'umua'aree. Dios pu ajta ayén hua'antíhuau a'ímej í mej caí ti'titij jín antiújmua'aree a'ímej jemi í mej yen huachéjme chaanaca japua ti ij ajta hua'utatévi'iraste'en a'ímej í mej ve'ecán jín títetatef.

²⁸⁻²⁹Jee xaa, Dios pu ayén hua'antíhuau a'ímej í mej caí huá'a jetze tí'ica'anejca'a, ajta a'ímej í mej huá'axieehuataca'a. Ayee pu xaa ne'u ti'ayajna, Dios pu ayén a'íjna jín hua'antíhuau a'ímej í mej caí seijre'e a'ímej jemi í teteca ti ij ayén hua'antipúa'ajte'en a'ímej í mej títetatef íyen chaanaca japua, ti ij caí ja'ati ayén á'ujtzaahuat'e í Dios jemi.

³⁰Mi seajta mú'een, xu'uri jemin seijre'e í Ciriístu'u a'íjna jime'e a'ij ti tejámuaaxí'epi'íntari'iri'i í Dios. Ciriístu'u pu jemi é'eme'ecan í Dios mua'atziira'a í tej jín tirú'umua'aree a'ij ti 'een í Dios jemi. A'íi pu ajta ta

japua huaniú tej ti ri'éene'ecán jín a'uteáturan í jemin. Ciriístu'u pu mú'ejmi huateúra'ate. A'íi pu ajta tiu'utanájchitaca'a a'amua jime'e í sej jín té'echa'ica'a. ³¹A'íj pu jín, ayén té'eyu'usil'i tijín: "Ti pua'a yee ja'ati ayén raxí'eve'e ti ti'itij jín á'ujtzaahuat'e'en, ch'éle a'íin ayén huárini a'íjna jime'e a'íj ti tavástar'a ayén rí'í tiraatá'a."

Ayee pu'u na'a tihuá'ixaate'e a'íjna jime'e í Ciriístu'u í mej rá'utatai

2 ¹⁻²Neajta inee, ne'ihuaamua'a, netí'ij amuacá í mú ja'uvé'emuareca'a nej ni tejámuaatá'ixaate'en í niuucari ti jín Dios te'ataújratziiri'l'i, canu cui'l'i niyen ne'íjna jín tejamuá'ixaa ne'íjna jime'e í niuucari ti huápi'i jín naa namuajre'e, canu neajta ne'íjna jime'e í huá'amua'atziira'a í toteca sino ayée nu tiraaxí'epi'íntare nej a'íi na'a yaú'itiée ná'ara'ani mú'ejmi jemi ne'íjna í Jesús ti ajta Ciriístu'u pú'een, í mej rá'utatai í cúruu jetze.

³Neajta, netí'ij ne'uun a'utéveeca'a mú'ejmi jemi, ayée nu amua'aséijrate'ecaa ti nu'u caí nú'uca'anisti'l'i. Cu xíee nej tí'itziine'eca'a. Jee xaa, jeíhua nu névivejca'a.

⁴Ajta a'íin í niuucari, í nej jín tejamuá'ixaa, capu ayén éene'e tíj a'íjna ti huápi'i naa namuajre'e, ti ajta huá'amua'atziira'a jetze airánineica í mej jín huá'amua'itici í teite. Capu xaa ne'u, sino ayée nu ne'íjna jín tejámuaatá'ixaa sej si ráamua'aree nej ne'íjna jetze aránca'ane í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, ajta a'íi pu jemin me'ecan í muári'eri'ira'a í nej jín niyen rici.

⁵Ayee nu ne'íjna jín huaríj, sej

si caí se'íjna jetze araujca'anen í huá'amua'atziira'a í toteca sino sej si se'íjna jetze araujca'anen í muári'eri'ire'ara'an í Dios se'íjna jime'e í sej té'atzaahuat'e'e.

A'íjna ti rú'avaataca'a í Dios jemi, ti ajta ari titaatasejrate

⁶Mi teajta iteen, teen tu xaa te'íjna jín tejamuá'ixaa sej jime'e í mua'atziira'a a'ímej tzajta'a í mej meri tiu'unáijmi'ire. Ajta a'íin í mua'atziira'a, capu huá'a jetze huanéj a'ímej í mej yen japuan seijre'e í chaanaca. Capu ajta huá'a tzajta'a me'ecan a'ímej í mej tí'ajta íiyen chaanaca japua, í mej majta a'uvá'itzi. ⁷Jee xaa ne'u, teen tu tiyen raxa í Dios mua'atziira'a jime'e ti caí rí'írí ti ja'ati ayén rusej a'íj tirájteuni, í mua'atziira'a ti rú'avaataca'a ti jíme'en ajmí'i imuá tí'ij caí xi huatasejre í chaanaca. Dios pu ayén tiraaxí'epi'íntare ti ayén tí'titaci'iti itejmi a'íjna ti huápi'i naa seíire'e á'ara'ani.

⁸Mi majta a'íime, í mej yen tí'ajta íiyen chaanaca japua, capu a'atzu a'íj tihuá'amitiejte'eca'a a'íjna ti rú'avaataca'a, a'iné ti pua'a miyen ramua'aréerecajche'e, camu miyen tirá'atatánche'e í tavástar'a, í ti ajta huápi'i naa tí'iseijre'e á'ara'ani tíj na'a rusén jime'e. ⁹Mi ajta, ayée pu té'eyu'usil'i tijín:

A'íjna ti yee Dios rí'í ráaruu
a'ímej jime'e
í mej raxí'eve'e,
capu ja'ati ayén raasej,
capu ajta a'íj
tihuá'amitiejte'eca'a
a'íj ti té'eme'enche'e.

¹⁰Mi ajta a'íin, Dios pu taatasejrate a'íjna jime'e ti téjmi jemi

raateájtuaa a'fjna í ruxíejniyuca ti ij a'fín ayén titaata'ítii. Ajta a'fín xiéjniu'ucare'ara'an, nain pu jín ayén tirá'amitiejte'e, ajta nain pu tirú'umua'aree a'ij ti tirá'amitiejte'e í Dios.

¹¹Ayee pu'u, a'iné huá'a jime'e í teteca, a'fín xiéjniu'ucare'ara'an í teáata'a, a'fí pu'u tirú'umua'aree a'ij ti tirá'amitiejte'e a'fjna í ja'ati. Ayee pu che'atá na'a 'een í Dios jemi. Capu ja'ati tirú'umua'aree a'ij ti tirá'amitiejte'e í Dios sino a'fí pu'u í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios.

¹²Mi teajta iteen, catu te'fjna ancuré'a í huá'amua'atziira'a a'fmej í mej yen japuan huachéjme í chaanaca sino a'fí pu téjmi jemi huateájturaa a'fjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios tej ti yaú'ítiee tá'ara'ani a'ij ti Dios ari ruxí'evi'ira'a jín rí'í titaatá'a. ¹³A'ii pu a'fín pú'een í tej amuá'ixaa. Capu a'fín na'a pú'een í huá'amua'atziira'a í mej jín tá'itiiri'i í teteca sino a'ii pu a'fín pú'een í niucari ti ayén jín tá'itiiri'i í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios. Ayee tu rici tej huaú'ixaa a'ij ti huataújmu'a í mua'atziira'a ti Dios jemi é'eme'ecan te'fjna jime'e í niucari ti a'fín xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ca'aníjra'a taatá'a tej tiyen tiu'utaxáj.

¹⁴Ajta a'fjna ti caí jemin huateájturaa í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'fí pu caí ra'ancuré'asin a'fjna ti jemin é'eme'ecan í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'iné capu ti'iti a'ij huataújmu'a a'fjna jemi í ja'ati. Capu ri'írí ti a'fín yaú'ítiee á'ara'ani a'iné ayée pu ruxe'eve'e ti ja'ati ayén jetzen araujca'anen í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, ti ij ayén tirá'amitiejte'e a'ij ti huataújmu'a.

¹⁵Ajta a'fín ti jetzen araujca'ane í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, nain pu ayén tirá'amitiejte'e a'ame ti pua'a ayén

tí'ivaire'e nusu caí. Mi ajta, capu ri'írí ti sej ayén rá'axijte'en a'fjna í ja'ati, ti pua'a tí'ivaire'e nusu caí. ¹⁶Ayen tíjín: “¿A'ataani yee tirú'umua'aree a'ij ti tirá'amitiejte'e í tavástarala ti ij a'fín ja'ati ayén tirá'ítiii?” Mi teajta iteen, ayée pu ayén titá'amitiejte'e a'ij ti ajta tirá'amitiejte'e í Ciríistu'u.

Mej nu'u tí'imuari'e jamuan í Dios

3 Ayee nu tejá'amua'ixaate'e, ne'ihuaamua'a, ti caí huatári'iristareca'a nej niyen tejámuaatá'ixaate'en tíj a'fíme í ti huá'a jemi huateájturaa í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, sino tíj a'fíme í mej yen japuan seijre'e í chaanaca, mi sej seuchén huataújtuiiri'i í Ciríistu'u jemi. ²Netí'ij tejamaamí, canu cua'ira jamuaamí sino a'fj nu'u amua'antí'ite í léechi a'iné caxu xi yá'ujepi'ira'a í cua'ira. Seajta íjii, seúche'e xu siyen 'een. Caxuu xi teja'ujepi'ira'a.

³Seúche'e xu siyen e'en matíj a'fímej í mej yen japuan huachéjme í chaanaca. A'iné ayée pu seijre'e mú'ejmi tzajta'a cumu sej ruchueere'e, seajta sej rújaaxiejví'i. ¿Ni caí ayén huataújmu'a sej seuj huá'a jemi ajtémecan a'fímej í mej yen japuan seijre'e í chaanaca? Jee xaa ne'u, mú'een xu siyen tí'ijri'ire a'ij mej tí'ijri'ire í seica í teteca. ⁴Ayee xu rici. Sej ti mú'ejmi jemi ajtémecan ayén tí'ixa tíjín: “Nee nu Pablo jetze ajtémecan.” Ajta í sej ayén tíjín: “Neajta inee, Apolos nu jetze ajtémecan.” ¿Ni secai siyen che'atá sena'a rici matíj a'fíme í teteca í mej caí jetzen seijre'e í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios? Jee xaa ne'u, ayée xu rici.

⁵Niché'e a'atzu tejá'amua'ihua'u. ¿A'iné ti'itij jín tí'ivaire'e a'fjna

í Apolos, na'ari ti'títajni jín na'antínmua'aree inee, inee i'i Pablo? Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. Teen tu'u ravaire'e í tavástara'a jemi. Ayee xu 'een jín té'antzaahua í tavástara'a jemi se'fjna jime'e tej tiyen ravaire'e, a'ij t'fj a'fín titaa'fjca seij ajta seij.

⁶Ayee nu tí'ivaire'e t'fj ja'ati ti ayén tiú'uhuii, ajta a'fín í Apolos, a'fí pu ayén tí'ivaire'e t'fj ja'ati ti tiú'ipuaa. Ajta a'fín í Dios, a'fí pu raaváujsi'iri'i ti ij huáciire.

⁷A'fj pu jín, a'fjna ti tiú'uhuii, capu ti'itij jín ruxe'leve'e. Ajta a'fín ti tiú'ipuaa, capu ti'itij jín ruxe'leve'e, sino a'fí pu xaa í Dios ti raaváujsi'iri'i ti i huáciire, a'fí pu xaa a'fín pú'een í ti ruxe'leve'e. ⁸⁻⁹Na'fjmi'i mú tí'ivaire'e a'fjna ti tí'ihuuite'e, ajta a'fjna ti ti'ipuáa á'aye'i. Ruxí'ej mu'u tí'ivaire'e, ajta Dios pu ayén hua'utá'asin a'ij ti tiraavíj'te a'fjna jime'e í ti rací'icipua í ti jín tiu'umuáriej, a'iné teen tu jamuan tí'imuari'e í Dios.

Seajta mú'een, ayée xu ti'itij jín tí'ivaire'e t'fj a'u mej tejé'etaseehua, ajta t'fj chí'ij ti Dios rá'ajtaahua.

¹⁰Mi neajta inee, a'iné Dios pu jeihua huápi'i naa tinaatá'a nej ni niyen tiu'umuári'en, ayée nu huarfj t'fj ja'ati ti chí'ij ájtaahua. Nee nu ral'itáaahuaxi ne'fjna ti japuan ájtaavijhua í jaxu'u t'fj ja'ati ti temua'a naa raayí'iti. Ajta í seij, a'fí pu japuan té'ajtaahua. Ajta ayén ruxe'leve'e ti rí'i naa tirá'ajtaahua ti ij caí a'ij pua'a éene'e ájci'ipiihua.

¹¹A'iné, jíme'en a'fjna ti a'litáaavijhua, seij pu'u pú'een, ajta a'ii pu a'fín pú'een í Jesus ti ajta Ciriístu'u pú'een. Capu máaj ja'ati ti ayén tí'ivaire'e t'fj a'fjna ti a'litáaavijhua.

¹²⁻¹³Ajta, ayée pu sefire'e a'ame ti ti'itij ti jín japuan ájtaavijhuaca'a

ti pua'a a'fjna jime'e í oro nusu plata jime'e na'ari tetej jime'e ti huápi'i tí'ijnajche. Ajta ayén che'atá na'a sefire'e a'ame ti pua'a ayén ájtaavijhuaca'a a'fjna jime'e í ciyey na'ari ixaj jime'e ca'fín huácixia'a jime'e. Jee xaa ne'u, ayée pu sefire'e a'ame í ti'iti í mej jín tiu'umuáriej í teite, seij ajta seij, mat'fj mena'a pua'amé mej íiyen seijre'e í chaanaca japua. A'fjna xicáara'a jetze, ayée pu Dios raaxí'epi'intare'en a'ij ti 'een, a'iné ayée pu teja'uré'enejsin t'fj tajj ti jín hua'utasefjrate'esin. Ajta a'fjna í tajj, a'fí pu raatémua'atzi ti pua'a xí'epi'in metiu'umuáriej seij ajta seij nusu mecaí.

¹⁴Ti pua'a ayén té'eviicua'i í tajj tzajta'a a'fjna ti jín ja'ati tiu'umuáriej, ayée pu tí'iraci'iti a'fjna í ja'ati a'ij ti tiraavíj'te. ¹⁵Na'ari caí, ti pua'a huateájtaani í ti jín tiu'umuáriej í ja'ati, nain pu á'ujisin. Ajta a'fín í ja'ati, Dios pu xaa ru'irátuaasin aru ayée pu éene'e a'ame t'fj ja'ati ti xa'ichu'i a'uun ráavai í tajj tzajta'a.

¹⁶Ayee nu tejá'amua'ixaate'e ne'fjna jime'e sej se'fín pú'een í chí'ira'an í Dios. Ajta mú'ejmi tzajta'a pu huateájturaa í xie'fjniu'ucare'ara'an í Dios. ¹⁷Ti pua'a ja'ati ayén raaté'uuna a'fjna í chí'ira'an í Dios, Dios pu ra'antipúa'ajte'esin a'fjna í ja'ati a'iné pu'uri Dios huateúra'ate a'fjna í chí'ij, sej mú'een se'fín pú'een í chí'ira'an í Dios.

¹⁸⁻¹⁹Caxu rucuanamua rufjímua'a. Ti pua'a ayén tirá'amitieje'e sefj í ja'ati ti ayén rí'i tirú'umua'aree a'fjna jime'e í huá'amua'atziira'a a'fmej í mej fjii huáteite, ché'e a'fín caí ché'e ayén á'ujtzaahuate'e a'fjna jime'e í huá'amua'atziira'a. Ché'e a'fín ayén ra'ancuré'an í mua'atziira'a ti tavástara'a jetze é'eme'ecan, a'iné

a'fjna í huá'amua'atziira'a a'fime í mej fjii huáteite, capu ti'iti a'ij huataújmua'a í Dios jemi. Ayee pu xaa té'esiimua'i tijín: “Dios pu huá'avivi'ira'an a'fimej í mej miyen á'ujtzaahuat'e me'fjna jime'e mej tí'ihua'itaca í rumua'atziira'a jime'e.”

²⁰Ajta ayén té'eyu'usi'i tijín:

“Tavastara'a pu ramua'aree ti caí ti'itij vaire'e í huá'amua'atziira'a a'fime í mej nu'u jeíhua huápi'i té'umua'aree.”

²¹⁻²²A'fj xu jín, caxu ché'e siyen á'ujtzaahuat'e se'fjna jime'e sej nu'u se'j jetze ajtémecan í teáata'a. Naími'i pu ayén tejá'amuaci'iti, ti pua'a niyen tejá'amuavaire'e inee, í nej i'i Pablo na'ari a'fín Apolos ayén tejá'amuavaire'e nusu a'fjna í Pedro. Ti pua'a ayén a'fjna jín r'i tejamaatán í Dios a'fjna jime'e t'j na'a ti íiyen seijre'e chaanaca japua nusu sej siyen ruuri huataturan na'ari sej siyen huácu'i'ini, ti'iti ti a'ij ti ayén fjii tí'iseijre'e ca'ín ti'iti ti ayén teja'uré'enejsin, naími'i pu ayén tejá'amuavaire'en.

²³Seajta mú'een, ayée xu se'fjna jetze ajtémecan í Ciriístu'u, ajta a'fín Ciriístu'u, a'fí pu ajta Dios jetze ajtémecan.

Í mej jín antiújmua'aree a'fime ti Dios tihua'uta'fí'ire

4 Ayee pu ruxe've'e ti ayén tejama'á'मितiejte'e itejmi jime'e tej tiyen ravaire'e í Ciriístu'u, ajta ti ayén titaa'fjca a'fjna jime'e í ti rú'avaa í Dios jemi. ²Ajta, a'fjna ti ravaire'e, ayée pu tíu'ujxe've'e ti a'fín í ja'ati ayén araúrasten nain jime'e a'fjna í ti jín tira'fjca. ³⁻⁴Mi neajta inee, capu ne jetze ruxe've'e ti pua'a mú'een siyen na'uxfjten, na'ari miyen na'uxfjten a'fime

í mej fjii huáteite me'fjna jime'e a'ij ti tihua'á'मितiejte'e. Jee xaa ne'u, canu nese'j á'anxijte'en, a'iné canu nee nese'j ramua'aree tij ti'itij jín na'uteájturaa í Dios jemi. Capu amín a'ij, capu ayén huataújmua'a nej neri x'fepi'ín 'een í Dios jemi. Tavastara'a pu a'fín pú'een í ti ná'axijte'en.

⁵A'fj xu jín siyen huárini. Caxu ti'iti jín huá'axijte'e ajta na'a caí a'ájna teja'uré'enen a'fjna xicáara'a ti jetzen Dios ari raax'fepi'íntare. Setá'aj seuj rachú've'e se'fjna í tavastara'a tí'ij ajtahua'a yé uvé'enen. Aj pu xaa, a'fín raatase'jrata t'j na'a ti rú'avaataca'a a'u ti a'ut'fca'a. A'fí pu ajta raatase'jrata í ti ayén tihua'á'मितiejte'eca'a í huá'a tzajta'a í teite. Aj pu'i ayén tihua'á'ac'i'iti ti Dios ayén r'i tihua'utá'asin na'fjmi'ica a'ij ti tiraav'fjte'e se'j ajta se'j.

⁶Mi neajta inee, nain jín í nej neri tejama'á'ixaa, ayée nu tejamaatá'fí'itiiiri'i neetzi jime'e neajta ne'fjna jime'e í Apolos nej ni ne'fjna jín jamuaatévaire'en. Caxu yá'uhua'anan se'fjna í niuucari ti ayén tijín: “Setá'aj siyen araúrasten se'fjna jime'e a'ij ti té'eyu'usi'i.” Caxu siyen ahuá'ujtzaahuat'en se'fjna jime'e sej nu'u se'j jetze ajtémecan. Caxu seajta raatéxiehuata í se'j. ⁷¿Ni tzaa ja'ati ayén a'fjna jín timua'fjca a'fjna jime'e ti jaítze'e ruxe've'e caí í ti jín antiújmua'aree í ax'f'ej tevi? Capu xaa ne'u. ¿Ni qui piyen ti'iti tí'ijcha'íi í pej caí ra'ancuré'a se'j jemi? Capu xaa ne'u. Ajta, ti pua'a ayén ti'ayajna pej piyen ra'ancuré'a, ¿a'iné 'een jime'e piyen á'atzaahuat'e? Capu ayén tiraav'fjte'e, a'iné Dios pu ayén muuatapua'fjve.

⁸Mú'een xu nu'u seri huatá'juxai temua'a naa. Seajta nu'u seri huaté'ujchijteaanitaca'a. Mú'een

xu nu'u caí taatá'ínee, seajta siyen tí'ajta rujímua'a sena'a. Oojala kuj tén ayén teja'uré'enen sej siyen tiu'íta'áijta. Jéihua huápi'i nu niyen tí'ijxe'eve'e. ⁹Ayee nu 'een jín niyen tejá'amua'ixaate'e a'íné ayée pu tiná'amitiejte'e ti Dios ayén taatasejratata'a mú'ejmi jemi tej iteen a'ín pú'een í tej caí tí'itij jín antítamua'aree, teajta teen tu a'ín pú'een í mej majta jíme'en meri raaxí'epi'íntare tej nu'u huácu'ini a'u mej titejé'ecui'ica. Dios pu ayén taatasejratata'a naíjmi'ica jemi í mej ta japua seijre'e, ajta huá'a jemi í mej yen japon huachéjme í chaanaca, a'u ti na'a nainjapua.

¹⁰Ayee xu tí'ixaxa'a mú'een tej nu'u tatí'mua'i te'íjna jime'e tej tiyen ravaire'e í Ciríistu'u. Mi seajta mú'een, sej nu'u huápi'i naa tirú'umua'aree í Ciríistu'u jemi. Capu nu'u tú'uca'anisti'i itejmi. Mi seajta mú'een, ayée xu nu'u nain jín té'eviicua'i. Jé'ecan mú nu'u rí'i tejamuatá'aca mú'ejmi. Majta métaxana'ave'e mú nu'u itejmi.

¹¹Tíj na'a ti yú e'iré'ene, ajta íjii, ayée tu tena'a jí'itiejcu, teajta 'i'icu. Temua'a tu titecá'ixure'e. Jé'ecan mú a'ij pua'a taruure. Catu teajta mé'e é'eche. ¹²Ca'anín tu jín tí'imijhuaca tamuájca'a jime'e. Ti pua'a a'ij pua'a meti'itaxájta, teen tu tiyen rí'i tihua'atá'aca. Ajta ti pua'a a'ij pua'a métaruure, teen tu tiyen rá'aviicua'i. ¹³Ajta, matí'ij teite hua'itzi tátaavijre'e itejmi, rí'i tu naa tihuá'ajee. Tíj na'a ti yú e'iré'ene ajta íjii, ayée pu tihuá'amitiejte'e itejmi jime'e tej nu'u jeíhua huápi'i huá'axana'aviste'e, tej nu'u tiyen huá'aseijrate'e huá'a jemi tíj í xaiiri í mej mé rúuriera í mej yen japon seijre'e í chaanaca.

¹⁴Canu ne'íjna jín niyen tejá'amua'ixaate'e nej ni niyen

amuaatatéviraste'en, sino nej ni rí'i jamuaatá'itii mú'een, mi sej siyen ná'aseijrate'e cumu niyaujmua'a í nej jeíhua huápi'i já'amuaxe'eve'e. ¹⁵Tij caí mu'ití'í mú tejamuá'itiiiri'i í Ciríistu'u jetze me'ecan. Capu a'ij ámitieere'e a'achú mej pua'amé ará'ase. Mi ajta, seij pu'u í ti á'amuaya'upuajtaca'a, neajta inee, nee nu ne'ín pú'een í nej á'amuaya'upuajtaca'a í Ciríistu'u jemi ne'íjna jime'e nej tejamuá'ixaa í niuucari ti jín Dios amua'irájtuaani. ¹⁶A'íj nu jín niyen tejá'amua'aje sej siyen titeejú'un netíj inee.

¹⁷A'íj nu jín niyen amuaata'ítii'iri'i ne'íjna í Timoteo í nej neajta ya'upuá'ara'an pú'een'e í tavástar'a'a jemi, í nej neajta jeíhua huápi'i raxí'eve'e. A'íj pu amuaatánamuajriste'esin a'ij nej tí'itíncha'ii jemin í Ciríistu'u ti ajta i'i Jesús. Ayee nu che'atá nena'a tihuá'itii'í a'ímej í seica, a'u ti na'a mej e'etiújse'iri. ¹⁸Seica mú'een, xu'uri á'ujtzaahuate'e. Cu xiee ti kuj ayén tejamuá'amitiejte'e nej caí ché'e ne'uun mú a'atanén.

¹⁹Mi neajta inee, nee nu xaa ca'anacan ne'uun a'atanéjsin mú'ejmi jemi ti pua'a ayén tineetá'acare'en í tavástar'a'a. Aj nu xaa ramua'aréeren ti pua'a siyen tí'itii'ijcha'ii muári'eri'ire'ara'an jime'e í Dios na'ari seij niuucari sena'a jín siyen tí'itii'ijcha'ii. ²⁰Ayee pu'u xaa ne'u, a'íné a'íjna í Dios, capu niuucari na'a jín tí'ajta sino rumuári'eri'ire'ara'an jíme'en.

²¹¿A'íné setí'ijxe'eve'e mú'een? ¿Ni qui niyen ne'íjna jín u á'ume'en nej ni puajtzi amuaatá'an na'ari nej niyen ne'íjna jín amuaja'uvé'emuaare ne'íjna jime'e nejá'amuaxe'eve'e, nej ni neajta cua'anín jín tejamuá'ixaate'en?

**Rá'axijte'e seij ti jeíhua huápi'i
a'ij pua'a ti'tiújcha'ii**

5 Aye'e nu tiú'unamuajri'i ti ayén ti'ayajna ti nú'u seij ti mú'ejmi jemi ajtémecan ti'ixana'acire'e a'íjna jime'e ti jamuan hui'ica a'íjna ti ratévil'itin í ya'upuáara'an. Jé'ecan pu a'ij pua'a seijre'e a'íjna. Majta a'íime í mej seij chuejra'a japua é'eme'ecan, camu miyen rici. ²Mi seajta mú'een, a'íj xu jín á'ujtzaahuat'e. ¿Ni caí ayén tiraavíjte'e se'íjna jín huataújxieemiste'en? Jee xaa ne'u. Setá'aj raatamuárite'en se'íjna í ja'ati ti ij caí ché'e seijre'e mú'ejmi jemi.

³Aye'e nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e. Yé nu imuá huaca inee. Mi neajta, a'úu nu á'uca mú'ejmi jemi nemua'atziira'a jime'e. Nu'uri niyen ra'uxíjte ne'íjna í ja'ati ti ayén rici netíj niyen ráruurénche'e ti pua'a ne'uun á'ucatijche'e. ⁴⁻⁵Aye'e xu huáriní setí'ij e'etiújseire'en niuucajtze'en í tavástar'a, a'íjna í Jesús, ajta netí'ij ne'uun mú'ejmi jemi é'eseijre'e nemua'atziira'a jime'e. Setá'aj siyen se'íjna jetze araujca'anen í muári'eri'ire'ara'an í tavástar'a í Jesús se'í si raatátuiire'en se'íjna í ja'ati í Satanás jemi ti ij a'íin tiyaaru'u ra'upuá'ajte'en í tévira'an, ti ij ajta Dios ru'irájtuaani í xiéjniu'ucare'ara'an í ja'ati a'íjna xicáara'a ti jetzen tiu'ita'áijta í tavástar'a.

⁶Capu xí'epi'in se'í siyen se'íjna jín á'ujtzaahuat'e a'íné ayé'e pu tiu'uteújnaxca mú'ejmi jemi tíj ajta tiu'uteújnaxca í mej rajnájchite'esin í cuaíjtzi. Cíj mu'u caj tírajnájchite'esin. Ajta á'iyen nainjapua huaneájxi'isin. ⁷A'íj xu jín, setá'aj mé rúuriení se'íjna ti mí'ime'ecan se'í si siyen

huaujjéjcuare'en tíj a'íjna í cuaíjtzi ti caí ti'iti ránaxcaca'a. Aye'e xu huáriní a'íné pu'uri huataújmuai'ivejtaca'a a'íjna í Ciríistu'u ti téjmi jetze me'ecan huam'íi ti ij caí puafjtzi táaci'iti. ⁸A'íj pu jín, tiché'e tiyen tiú'uyesten a'ij ti tiraavíjte'e í Dios jemi, tetá'aj caí ché'e tiyen a'ij pua'a ti'itítacha'ii, teajta caí ché'e ti'itij jín auteáturan í Dios jemi sino tiché'e tiyen r'íi ti'itítacha'ii tzáahuati'ira'a jime'e, tiché'e teajta tiyen tena'a tiu'utaxáj niuucari jime'e ti ayén ti'ayajna.

⁹Nu'uri niyen tejámuaatá'itiiri'i í yu'uxari jetze se'í caí huá'a jamuan tiújse'irihua'an a'ímej í mej ti'ixana'acire'e. ¹⁰A'íjna í niuucari ti jime'en yee “í mej tí'ixana'acire'e”, capu ayén huataújmu'a ja'ati ti na'a ti a'ij pua'a ríjca í Dios jemi, ti pua'a a'ij pua'a ti'itíjcha'ii nusu ti huápi'i tí'inecua'atze ti jeíhua tí'ijcha'ii na'ari tí'inahua'aj ca'ín se'í na'amiche ti caí Dios pú'een. Ti pua'a ayén huataújmu'a'ati, ayé'e pu ruxe'leve'e a'ame se'í siyen ajtá'icine najjmi'ica jemi í mej yen japuan seijre'e í chaanaca.

¹¹Mi ajta, ayé'e pu huataújmu'a í nej jín tejámuaatá'itiiri'i se'í caí ché'e jamuan á'ujujhua'ane'en se'íj ti ayén tamuari tíj ta'ihuaara'a ti pua'a a'íin ja'ati ayén tí'ixana'acire'e nusu huápi'i tí'inecua'atze ti jeíhua tí'ijcha'ii na'ari rana'amiche ti caí Dios pú'een ca'ín a'ij pua'a tiú'ujjepe'e. Caxu seajta jamuan á'ujujhua'ane'en ti pua'a ayén rutahuaíve'e na'ari ti'inahua'ara. Caxu seajta tí'icua'a jamuan se'íj ti ayén rici. ^{12,13}Canu ne'íjna jín antínmu'a'aree ne niyen hua'uxíjte'en a'ímej í mej caí téjmi jetze ajtémecan sino a'íi

pu Dios huá'axijte'en. Mi seajta mú'een, mú'een xu xaa se'fjna jín antiújmua'aree sej siyen hua'uxíjte'en a'fmej í mej 'a'amua jetze ajtémecan. Setá'aj raatamuárite'en se'fjna í ja'ati ti a'ij pua'a ti'itiújcha'ii.

**A'ij mej nu'u ye'í
tiraaxí'epi'intare'en rujíimua'a**

6 Ti pua'a siyen tiú'ujaaxiejvi'ira, ¿a'liné tí'iri'iri ti ja'ati ayén huataúra'an ti a'uun á'ume'en huá'a jemi í jueesi í mej caí téjmi jetze ajtémecan i tej té'atzaahuat'e mej mi me'ín miyen raaxí'epi'intare'en? ¿A'liné 'een jime'e secaí rujíimua'a raaxí'epi'intare'en a'fmej jemi í mej jemin seijre'e í Dios? ²Xu'uri ramua'aree tej tiyen hua'uxíjte'en naíjmi'ica í mej yen japuan seijre'e í chaanaca. Ti pua'a ayén té'eme sej hua'uxíjte'en se'fmej í mej yen japuan seijre'e í chaanaca, ¿ni tzaa secaí raayí'iti sej siyen raaxí'epi'intare'en se'fjna ti caí tí'iti jetzen ruxe'leve'e?

³Casi'i, teen tu teajta huá'axijte'e a'fmej í mej ta japua tí'livaire'e. A'ij pu jín, capu a'atzu muári'eri tej tiyen raaxí'epi'intare'en a'fjna ti téjmi jetze ayén tí'ijnineí íjii tej huá'teite. ⁴Ajta ti pua'a ayén ruxe'leve'e sej siyen raaxí'epi'intare'en se'fjna ti mú'ejmi jetze tí'ijnineí íjii, ¿a'liné 'een jime'e siyen se'fjna jín tihuá'ljcate'e mej mi jueesi jín antiújmua'aree a'fmej í mej caí rí'i tihuá'axe'leve'e í teite?

⁵Ayee nu 'een jín tejá'amua'ixaate'e nej ni amuaatatévi'iraste'en. ¿Ni tzaa caí rí'írí ti mú'ejmi jemi se'f seijre'e ti ayén raayí'iti ti temua'a naa ra'uxíjte'en a'fjna jime'e í mej rújaaxiejvi'í í ta'ihuaamua'a í mej majta té'atzaahuat'e? ⁶Mi seajta mú'een, ayée xu tí'ljri'ire. Se'f pu

ayén runiúuste'e í ru'ihuaara'a, ajta ayén rici huá'a jemi í mej caí té'atzaahuat'e.

⁷Xu'uri se'fjna jín huamuá'itiche se'fjna jime'e ti ja'ati ayén runiúuste'e a'fjna jemi í ru'ihuaara'a. Ayee pu tejámuaatéva'iri sej siyen huataúra'an ti ja'ati ayén a'ij pua'a amuáaruuren nusu ti ayén tí'iti amuaanáhua'i. ⁸Mi seajta mú'een, ayée xu rujíimua'a se'fín pú'een í sej a'ij pua'a huá'aruuree xa'aye'i, seajta siyen tihuá'anahua'i. Ayee xu huá'aruure í ru'ihuaamua'a a'iquí nu'u mejá'amua'ihuaamua'a.

⁹Mú'een xu ramua'aree temua'a naa ti caí ayén tihuá'aci'iti a'fmej í mej a'ij pua'a tí'itiújcha'ii mej me'uun a'uteároute a'u ti Dios tejé'ajta. Caxu taúra'acare'en ti ja'ati á'amuaacuanamua. Camu a'uun a'uteároute a'fime í mej a'ij pua'a rijca na'ari a'fime í mej rana'amiche a'fjna ti caí Dios pú'een nusu a'fime í mej tí'ixana'acire'e í ruxí'ej tevi jamuan ca'ín a'fime í mej ruxí'ej teteca jamuan tí'ixana'acire'e.

¹⁰Capu ajta tihuá'aci'iti a'fmej í mej tí'inhua'ara nusu í mej jeíhua huápi'í tí'inecua'atze mej tí'ljcha'íica ca'ín í mej rutá'aruaijve'e na'ari í mej a'ij pua'a tiú'ujjepe'e o mej avíitzi jín tí'inhua'aj. Camu xaa ne'u sefíre'e muá'aju'u í Dios jemi.

¹¹Seajta mú'een, je'licáj xu huá'a jetze ajtémecantaca'a. Mi ajta Dios, a'fi pu ari tejámuaacá'ari'iri'í í sej jín auteájturaa í jemin. A'fi pu ajta huateúra'ate mú'ejmi. Ajta a'fjna jime'e í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, mú'een xu rí'éene'ecán jín huateájturaa í Dios jemi niuucajtze'en a'fjna í tavástara'a, í Jesús ti ajta Círíistu'u pú'een.

Ti'ití ti rí'en í ta jetze

¹²Nain pu í'ixi'epi'in. Ajta ayée pu tinaatá'aca nej niyen huárini. Mi ajta, capu nain ayén tí'ivaire'e. Naíjmi'i pu i'i xí'epi'in, ajta ayée pu xaa tinaatá'aca nej niyen huárini. Mi neajta inee, canu huatáne'a'asin ti ti'ití na'antimuá'tin nej ni ne'íjna jín ca'anéeri jín tiraatévaire'en. ¹³Ajta a'íjna ti tí'icual'irili, a'íi pu ayén tí'ivaire'e í jucáj jetze. Ajta a'íjna í jucáj, a'íi pu ajta ayén tí'ivaire'e ti cua'ira te'aráyeijxi'in.

Mi ajta Dios, a'íi pu ra'antipuá'ajte'esin í jucáj, ajta í cua'ira. Ajta í tej ratéhua'ira'a, capu ayée na'a tí'ivaire'e tej ti te'íjna jín tí'ixana'acire'e sino tej ti te'íjna jín raatévaire'en í tavástar'a. Ajta í tavástar'a, a'íi pu ajta raatévaire'esin a'íjna í tej ratéhua'ira'a. ¹⁴Ajta a'íin Dios, a'íi pu rumuári'eri'ire'ara'an jín ra'ajjáj í tavástar'a huá'a tzajta'a í mi'ichite. A'íi pu ajta ta'ajjájpu a itejmi.

¹⁵Xu'uri ramua'aree ti Ciriistu'u jetze ajtéme'ecan a'íjna í sej ratéhua'ira'a. ¿A'iné huataújmua'a a'íjna? ¿Ni qui nej ra'anténajchite'e jamuan í 'íita'a ti tí'itejil'ivi í rutevij jime'e ne'íjna ti Ciriistu'u jetze ajtéme'ecan? Capu xaa ne'u. ¹⁶¿Ni qui siyen ramua'aree ti a'íin ti ayén anteújnaxca jamuan í 'íita'a ti tí'itejil'ivi í rutevij jime'e, ayée pu huaújrúu mej mi seíj mena'a tévira'an pú'eene'en? ¹⁷Mi ajta, a'íin ti ayén huataújtuiire'en í tavástar'a jemi, ayée pu ruruuren ti a'íjna jamuan seíj na'a pú'een í xiéjniu'ucare'ara'an tzajta'a.

¹⁸Setá'aj nain jín raatapuá'ajta sej siyen tí'ixana'acire'e. Ajta seica

jime'e í mej jín ateáturaave í Dios jemi, naími'i pu ayén caí rutevij jín a'ij tiú'uruure. Mi ajta, ti pua'a ja'ati ayén tí'ixana'acire'e, a'íi pu a'ij pua'a raruure í rutevij. ¹⁹⁻²⁰Casi'i, ayée pu tí'ivaire'e í á'amuatevi tíj teyuu ti tzajta'an huiirájca í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios. A'íi pu a'amua tzajta'a seijre'e. Ajta, mú'een xu ra'ancuré'evi'iti í Dios. Mú'een xu caí se'íjna jín antiújmua'aree í rutevij a'iné a'íi pu tiu'utana'jchitaca'a mú'ejmi jetze me'ecan. A'íj pu jín ayén ruxe'leve'e sej siyen raná'amiche'en í rutevij jime'e.

Jíme'en a'ímej í mej néjne'iche, majta í mej víiche'e

7 Jíme'en a'íjna í sej seri mé tineja'uta'ti'irili, ayée pu temua'a tí'ixi'epi'in ti caí ja'ati neiche. ²Mi ajta, ayée mú'je'hua me'íjna jín tí'ixana'acire'e. Miché'e miyen huárini, a'achú mej pua'amé. Miché'e huáneiche í teteca, seij ajta seij. Majta a'íime í 'uucca, miché'e majta huavíiche'en, seij ajta seij. ³Ajta a'íin í teáata'a, ché'e ayén ra'ará'astijre'en a'ij ti tiraavíjte'e a'íjna jemi í ru'íj. Ajta a'íin 'íita'a, ché'e ayén che'atá na'a ra'ará'astijre'en a'ij ti tiraavíjte'e í rucín jemi.

⁴Ayee pu'u na'a, a'iné a'íin íra'ara'an, capu ayén a'íjna jín antiújmua'aree í rutevij jime'e sino a'íi pu xaa ayén antiújmua'aree í cína'ara'an. Ajta a'íin cína'ara'an, capu ajta ayén a'íjna jín antiújmua'aree í rutevij jime'e, sino a'íjna íra'ara'an, a'íi pu xaa a'íjna jín antiújmua'aree. ⁵Caxu ché'e sena'a ajtac'íica'an sino se'íjna jime'e sej seri siyen raaxí'epi'intare sej a'atzu á'atevi'in sej huatéjniuuni í Dios

jemi. Setá'aj á'iyen ajteáxiire tí'ij caí a'fín Satanás ayén ca'aníjra'a jamuaatá'an sej sej jamuan tí'ihuaújxana'acira'aten a'fjna jime'e sej caí á'ujcu'uvejca'a.

⁶Canu niyen tejá'amua'iti'i sino ayée nu ne'fjna jín ca'aníjra'a jamuaatá'aca sej siyen rici. ⁷Neajta inee, ayée nu tí'ijxe'eve'e mej mi miyen 'eene'en netíj inee, matíj mena'a pua'amé í toteca. Mi ajta a'fín Dios, a'fí pu ari ayén tiraatá'a sej ajta sej a'ij ti a'fín tí'hua'uxí'epi'íntari'iri'i.

⁸Mi neajta inee, ayée nu tihua'íxaate'e ne'fmej í mej caí xi huanéjne'icheca'a, majta a'fmej í mej majta caí xi víche'ejme, majta a'fmej í mej huaújseístareca'a. Jíme'en a'fmej, matíj mena'a pua'amé, ayée pu i'i xí'epi'ín mej mi miyen 'éene'e huateáturan netíj inee. ⁹Aru, ti pua'a caí ri'irí mej á'ujcu'uvée, miché'e huanéjne'iche, majta huáviichen. Jaítze'e pu hua'atéva'iri mej miyen huárini mej caí rajpuaíjtzi muá'ara'ani í ru tzajta'a.

¹⁰Mi neajta inee, canu niyen tihua'íjcate'e a'fmej í mej néjne'iche, majta í mej víche'ejme sino a'fí pu tavástara'a ayén tihua'áijte'e. Ché'e caí a'fín íra'ara'an ajtáyeyican a'fjna jemi í rucín. ¹¹Ajta, ti pua'a ayén ajtára'ani, ché'e ayén éene'e huateáturan tí rusejitan. Na'ari caí, ché'e ajtahua'a ra'anténaxca a'fjna í rucín. Ajta a'fín í cína'ara'an, ché'e ayén che'atá na'a huárini. Ché'e caí ajtáyeyican a'fjna jemi í ru'íj.

¹²Ajta, a'fmej jime'e í seica, capu ayén tihua'íxaate'e í tavástara'a sino inee, nee nu niyen tihua'íxaate'e. Ché'e ayén huárini a'fjna í ta'ihuaara'a ti a'fjna tévi'itín í 'íita'a ti caí té'atzaahuat'e. Ti pua'a a'fín 'íita'a á'ujca'ane ti jamuan

huateáturan, ayée pu tiú'ujxe'eve'e ti a'fín ta'ihuaara'a caí mé rúurieni. ¹³Ayen che'atá na'a 'eene'en í 'íita'a ti ra'anténexcaca'a sej teáata'a ti ajta caí té'atzaahuat'e. Ti pua'a a'fín ajta ayén á'ujca'ane ti jamuan huateáturan, ayée pu che'atá na'a ruxe'eve'e ti caí mé rúurieni í rucín.

¹⁴Ayee pu a'fjna jín ruxe'eve'e, a'iné Dios pu ajta huateúra'ate a'fjna í cína'ara'an ti caí té'atzaahuat'e a'fjna jime'e niuucajtze'en í íra'ara'an. Ajta a'fín í íra'ara'an ti ajta caí té'atzaahuat'e, Dios pu ajta ayén huateúra'ate a'fjna íra'ara'an niuucajtze'en í ta'ihuaara'a. Na'ari caí, a'fí mú xána'avi'ire'e muá'aju'u í yaújmua'ame'en. Mi ajta í Dios, a'fí pu ari huateúra'ate a'fmej. ¹⁵Mi ajta a'fín ti caí té'atzaahuat'e, ti pua'a ayén ajtára'ani, ché'e ayén 'eene'en. Capu ché'e ayén ruxe'eve'e mej naími'lí huat'éen. Ajta a'fín í ta'ihuaara'a nusu a'fín í tajuu, ayée pu tihua'áci'iti mej mi ruxiéehua raaxí'epi'íntare'en, a'iné Dios pu ayén taatajé tej ti temua'a naa ta'ihuaamua'a tá'ara'ani.

¹⁶Ché'e ayén 'eene'en a'iné mi pej íra'ara'an pú'een, capej ramua'aree ti pua'a piyen ru'irájtuaani í á'acín nusu pecaí. Pajta mú'ee, mi pej cína'ara'an pú'een, capej pajta ramua'aree ti pua'a piyen ru'irájtuaani í á'a'ij nusu pecaí.

¹⁷Ayee pu xaa ne'u ti'ayajna. Ayee nu tihua'íjcate'e a'fmej í mej e'etiújse'iri nainjapua teyujta'a, a'achú mej pua'amé, mej mi miyen tiyen titeejú'un a'ij ti tavástara'a ayén tí'hua'uxí'epi'íntari'iri'i sej ajta sej, a'ij ti ajta Dios tihua'utajé. ¹⁸Ti pua'a ari antisíjchi'ihuaca'a í naviira'an í ja'ati tí'ij Dios raatajé, ché'e a'fín ja'ati caí ayén tí'itese'e ti

ra'avá'anan í ti antisíjchi'ihuaca'a. Ajta, ti pua'a caí xí antisíjchi'ihuaca'a í naviira'an í ja'ati tí'ij Dios raatajé, ayée pu ruxe'eve'e ti a'íin ja'ati caí ra'antisíjche í runavij.

¹⁹Ayee pu'u xaa ne'u, a'iné capu a'ij huataújmua'a í Dios jemi ti pua'a ja'ati ra'antisíjche í runavij nusu caí ayén ra'antisíjcheca'a. ²⁰A'íj pu jín, ja'ati ti na'a, ché'le a'íin ayén éene'e huateáturan a'ij ti 'eene'e tí'ij Dios ayén raatajé.

²¹Ti pua'a pauj ca'anéeri jín tí'imuari'eca'a tí'ij Dios muaatajé, capej pe'íjna jín a'ij té'amujca. Aru ti pua'a ayén tí'iri'ristan pej pi ra'antimuá'itin, pej pi pajta axiéehua á'uche'ecane'en, patá'aj piyen huárini. ²²Ayee pu'u na'a tí'een, a'iné a'íjna ti ca'anéeri jín tí'imuari'eca'a tí'ij tavástar'a raatajé, pu'uri ayén rux'evi'ira'a jín tí'ivaire'e í tavástar'a jemi. Ajta a'íin ti ruxiéehua tí'imuari'eca'a tí'ij tavástar'a raatajé, a'íi pu ari ca'anéeri jín tí'ivaire'e í jemin.

²³Círístu'u pu tiu'utanájchitaca'a í sej jín té'echa'íica'a í Dios jemi. A'íj pu jín, caxu ché'le taúra'acare'en sej ca'anéeri jín tí'imuari'e huá'a jemi í teteca. ²⁴Ayee nu tejá'amua'ixaate'e, ne'ihuaamua'a, setá'aj siyen che'atá sena'a 'eene'en huateáturan í Dios jemi sej seajta sej setj 'eene'e tí'ij a'íin amuaatajé.

²⁵Jíme'en a'íime í mej caí ví'che'ejme, capu tí'itij jín tinaa'íjca í tavástar'a sino ayée nu tejá'amua'ixaate'e a'ij ti ayén tiná'amitiejte'e ineetzi í nej caí até'ítze'ara a'íjna jime'e ti a'íin ná'ancu'uvajxi í tavástar'a. ²⁶A'iné pu'uri tén teja'ur'é'enejsin í tej jín rajpuaíitzi tá'aju'un, ayée pu tiná'amitiejte'e ti ayén tiraavíjte'e sej

siyen 'eene'en huateáturan setj 'een íjii.

²⁷Ti pua'a peri sej tévi'itine'en, capej piyen rahauca a'ij pej ye'í huárini pej mé rúurieni. Na'ari ti pua'a pauj asej á'uche'ecane'en, capej piyen rahauca pej huaténeiche.

²⁸Mi ajta, ti pua'a sej huaténeiche, capu a'íin tí'itij jín auteájturaa í Dios jemi. Ajta ti pua'a sej 'íita'a ayén huatéviiche'en, capu ajta tí'itij jín auteájturaa. Camu xaa ne'u a'ij pua'a rici sino ayée pu hua'utamuári'eriste'esin me'íjna jime'e mej meri na'mi'i á'ujuhua'an.

Mi neajta inee, ayée nu 'een jín niyen tejá'amua'ixaate'e a'iné canu rax'eve'e ti ayén tejamuáaruuren.

²⁹Casi'i, ne'ihuaamua'a, ayée pu huataújmua'a a'íjna í niuucari í nej já'amua'ixaate'e. Pu'uri tén teja'ur'é'enejsin a'íjna xicáara'a ti ayén titaax'epi'intari'iri'i. Tíj na'a íjii ti yú auca'ití a'ame, miché'e miyen tí'itíujcha'íi a'íime í mej néjne'iche. Miché'e miyen ríjca matj a'íime í mej caí xí huanéjne'icheca'a.

³⁰Majta a'íime í mej ruxieemíjte'e, miché'e miyen 'eene'en yee cumu mej caí ruyein. Majta a'íime í mej rutémua'ave'e, miché'e majta miyen 'eene'en yee cumu mej caí ché'le na'anaj. Ajta a'íime í mej tí'inanaave, ché'le ayén tihuá'amitiejte'e mej caí tí'iti tícha'íi. ³¹Ajta a'íime í mej miyen me'íjna jín ruvair'e ti íiyen tí'isejre'e chaanaca japua, miché'e caí nain jín ruvair'e, a'iné pu'uri tén te'entipua'ajte nain tíj na'a ti yen tí'isejre'e íiyen chaanaca japua.

³²Neajta inee, ayée nu tí'íjxe'eve'e mú'ejmi jime'e sej caí tí'itij jín a'ij té'ujmujca a'iné a'íjna ti caí neiche, ayée pu a'íjna jetze ruxe'eve'e a'íjna jime'e í ti tiráaci'iti í tavástar'a jemi.

A'íj pu jín ayén rí'i ti'tiújcha'íi tí'ij ayén rí'i tiraatá'an a'íjna í tavástar'a'a.
³³Mi ajta a'íin ti neiche, ayée pu a'íjna jetze ruxe'eve'e a'íjna jime'e ti yen tí'seijre'e íiyen chaanaca japua ti ij ayén a'íjna jín rí'i tiraatá'acare'en a'íjna í ru'íj. A'íj pu jín caí ché'e rí'írí ti nain jín tiraatévaire'en í tavástar'a'a.

³⁴Ayee pu che'atá na'a 'een jíme'en í 'íita'a ti rusefj á'uche'ecan, ti ajta caí víiche'e. Ayee pu a'íjna jetze ruxe'eve'e a'íjna jime'e ti tí'iraci'iti í tavástar'a'a jemi. Ayee pu ajta a'íjna jetze ruxe'eve'e ti rí'éene'ecán jín huateáturan í Dios jemi, nain jime'e í rutevij jetze, ajta í ruxfejniu'uca jime'e. Mi ajta, a'íin í 'íita'a ti ari víiche'e, ayée pu a'íjna jetze ruxe'eve'e a'íjna ti yen tí'iseijre'e íiyen chaanaca japua ti ij ayén rí'i tiraatá'acare'en í rucín.

³⁵Canu ne'íjna jín niyen tejá'amua'ixaate'e nej ni ti'itij jín amuaatá'íjmii sino nej ni ti'itij jín amuaatévaire'en sej si siyen rí'i ti'tiújcha'íi a'íj ti tiraavíjte'e, sej si nain jín raná'amiche'en í tavástar'a'a.

³⁶Ajta a'íjna í ja'ati ti ayén tiyaúj ti caí xi víiche'e, ti pua'a ayén rá'amitiejte'e ti caí xí'epi'in rici ti raatá'íjmii, ajta ti pua'a ari mú á'ume'en í ti jín temua'istaca a'íjna í 'íita'a, ché'e a'íin ya'upuáara'an ayén huárini a'íj ti tirá'amitiejte'eca'a. Capu ti'itij jín tiú'ujxana'acira'aten í Dios jemi, ché'e a'íin 'íita'a huatéviiche'en. ³⁷Mi ajta a'íjna í ja'ati, ti pua'a ayén temua'a naa tiraaxí'epi'intare í ru tzajta'a tiracha'íi á'aye'i í ruyauj a'íj ti 'een, ajta ti pua'a caí ja'ati ayén ca'aníjra'a ratá'aca ti huatéviiche'en a'íjna í yaujra'an, a'íjna í ja'ati, a'íi pu xaa xí'epi'in rici.

³⁸A'íj pu jín, xí'epi'in rici a'íjna í ja'ati ti ayén ratá'acare'en í ruyauj ti huatéviiche'en. Ajta a'íin í ja'ati ti ayén racha'íi á'aye'i í ruyauj a'íj ti 'een, ti ij caí huatéviiche'en, a'íi pu jaítze'e xí'epi'in rici. ³⁹Ajta, a'íjna í 'íita'a ti ari víiche'e, a'íi pu ca'anéeri jín naími'i seijre'e jamuan í rucín tj na'a ti auj ruuri a'íjna í cína'ara'an.

Ajta, ti pua'a huámi'ini a'íjna í cína'ara'an, pu'uri rí'írí ti ajtahua'a ruxí'evi'ira'a jín huatéviiche'en a'íjna jamuan ja'ati ti ra'aráanajche. Seij pu'u ruxe'eve'e, ti ayén huatéviiche'en a'íj ti tiraavíjte'e í tavástar'a'a jemi. ⁴⁰Mi ajta a'íjna í 'íita'a, jaítze'e pu í Dios rí'i tiratá'aca ti pua'a ayén 'éeni'ici'e huateáturan a'íj ti 'een. Ayee pu tiná'amitiejte'e ineetzi. Ajta ayej ne'ase ti ajta ayén che'atá na'a tirá'amitiejte'e í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios.

Í cua'ira í mej tí'imuai'ivajtaca í rudioosi

8 Jíme'en í cua'ira í mej tí'imuai'ivajtaca í rudioosi jemi, ayée tu ramua'aree. Naíjmi'i tu mé úumua'aréjme. Ajta, ayée pu tí'irineca ti ja'ati ayén a'íjna jín á'ujtzaahuat'e'e ti jeíhua mé úumua'aree. Mi ajta, ja'ati pu rí'i a'íj tí'ljri'ire ti pua'a rí'i tí'ijxe'eve'e í ruxí'ej tevi. ²Ajta a'íjna í ja'ati ti ayén tí'imua'atze í ru tzajta'a ti jeíhua mé úumua'aree, a'íi pu caí mé úumua'aree a'íj ti ye'í tiú'ujxe'eve'e í Dios jemi. ³Mi ajta, Dios pu ramua'ate a'íjna í ja'ati ti rí'i tí'ijxe'eve'e í Dios.

⁴A'íj pu jín, jíme'en a'íjna í cua'ira í mej tihuá'amuai'ivejte'e í rudioosi, ayée tu ramua'aree mej caí rí'i miyen seijre'e íiyen chaanaca japua í mej

nu'u dioosei pú'een. Teajta, teen tu ramua'aree ti seij na'a í Dios ti ñiyen seijre'e.

⁵Jee xaa ne'u, mé mu'íi í mej jee dioosei pú'een, ti pua'a ñiyen mej seijre'e chaanaca japua nusu a'uun mej é'eseijre'e u ta japua, a'iné ayée pu titá'amitiejte'e mej i'imu'íi í mej dioosei pú'een, majta i'imu'íi í mej tí'itij jín títetateí.

⁶Mi teajta iteen, ayée tu tí'ijmua'aree ti, itejmi jemi, seij na'a í Dios í tej rájya'upua. Nain pu a'íjna jemi tiu'utasejre. Teajta iteen, naími'i tu te'íjna jín seijre'e tej ti rí'i tiraateájtuaani í jemin. Ajta seij pu'u í tavástar'a, a'íjna í Jesús ti ajta Círíistu'u pú'een. Nain pu tiú'utaavijhuaca'a a'íjna jemi. Teajta iteen, naími'i tu te'íjna jetze arátaca'ane tej ti ruuri.

⁷Mi majta, camu naími'i miyen che'atá mena'a tí'ijmua'aree, sino seica, ayée mú tí'ijri'írejca'a mej huá'ana'amiche'en í mej caí dioosei pírici. A'íj pu jín, ti pua'a miyen ráacua'ani í cua'ira í mej ramuai'ivajta, aúche'e pu ayén tihuá'amitiejte'e mej majta me'íjna na'amiche í ti caí Dios pú'een me'íjna jime'e mej ráacua me'íjna í cua'ira mej ráamuai'ivajta'a. Ayeé mú a'íjna jín raacua'an, tí'iqui a'ij pua'a hua'atá'acare'e a'ame í huá'axiejniu'uca jetze a'íjna jime'e ti a'ij pua'a huárini a'íjna í huá'axiejniu'uca.

⁸Aru, casi'i mú'een, capu ti'iti jín titatéva'iri í cua'ira í Dios jemi. Capu a'atzu a'uvaíjtzí ti pua'a tecaí ráacua'ani. Capu ajta titatéva'iri ti pua'a teráacua'ani. ⁹Mi seajta mú'een, rí'i xu'u sej si caí siyen a'ij pua'a ráaruuren seij í ja'ati ti caí jeíhua té'evicu'a'i, setá'aj caí siyen

ca'aníjra'a tiraatá'acare'en ti a'íin ayén auteáturan Dios jemi se'íjna jime'e ti i'i x'íepi'ín mú'ejmi jemi.

¹⁰Casi'i mú'ee, mi pej rí'i tí'ijmua'aree. Tiché'e tiyen tiraataxáj yee ja'ati ti caí jeíhua té'evicu'a'i í ru tzajta'a, ajta a'íi pu muasej, pej pe'uun tejé'ecua'a pe'íjna teyujta'a a'u mej raná'amiche'e í hua'adioj. Tij ca'aníjra'a pepu'u raatá'asin a'íjna í ja'ati tí'ij a'íin ajta ráacua'ani í cua'ira í mej raatámua'i'ivajta'a. ¹¹Ayeé pu a'íjna jín huaríj, aj pu'i a'uvaíjtzí a'íjna í a'ihuáara'a ti caí jeíhua té'evicu'a'i, ti ajta jetzen me'ecan huamí'i í Círíistu'u. A'uvaíjtzí, icu, a'íjna jime'e pej ca'aníjra'a raatá'a pe'íjna jime'e pej nú'u rí'i tí'ijmua'aree a'ij ti 'een í Dios jemi.

¹²A'íj pu jín, setí'ij siyen auteáturan a'imej jemi se'íjna jime'e sej a'ij pua'a huá'uruu í huá'amua'atziira'a jetze í mej caí jeíhua té'evicu'a'i, mú'een xu seajta se'íjna jín auteáturaave í Círíistu'u jemi. ¹³A'íj pu jín, ti pua'a ne'ihuaara'a a'uvaíjtzí a'íjna jime'e ti ráacua í cua'ira í mej ráamuai'ivajta'a, canu ja'anáj racua'ani ne'íjna í cua'ira nej ni caí ca'aníjra'a raatá'an ti ayén huárini a'íjna ti jín a'uvaíjtzí.

A'ij ti tihua'atá'aca a'íime í mej tiu'uta'ajti'ire

9 Neajta inee, nexiéehua nu á'uche'ecan. Neajta nu ne'ín pú'een seij ti Dios ne'uta'íteca'a nej ni jetzen me'ecan tiu'utaxáj. Neajta nu raasej ne'íjna í Jesús, í tavástar'a. Seajta mú'een, xu'uri neetzi jemi seijre'e a'íjna jime'e nej tí'ivaire'e í tavástar'a jemi. ²Ti pua'a caí ayén tihuá'amitiejte'e í seica jemi ti Dios

ayén ne'uta'íteca'a, mú'ejmi jemi pu xaa ayén tejamuá'amitiejte'e a'iné mú'een xu se'fín pú'een í tej jín tiyen ramua'aree ti Dios ayén a'fjna jfn tinaa'fjca.

³Ayee nu huatánne'a a'fmej jemi í mej nej jíme'en tí'ihua'u. ⁴¿Ni caí ayén titaatá'aca tej tiú'ucua'ani, ajta tej huayé'en? Jee xaa ne'u, ayée pu ti'ayajna. ⁵¿Ni caí ayén che'atá na'a titaatá'aca tej se'j tévi'itine'en ti ajta té'atzaahuat'e mat'j í seica í ti Dios hua'uta'íteca'a, majta a'fime í ihuáamua'ame'en í tavástar'a, ajta a'fjna í Pedro?

⁶Ari iteen, i nej i'i Pablo, ajta a'fjna í Bernabé, ¿ni qui teen tena'a te'fín pú'een í ti ayén ruxe'leve'e tej tamuá'jca'a jfn tiu'umuári'en? ⁷Capu ja'atí ti ayén tí'ivaire'e xantaaru'u jime'e ayén tihua'únajchite'en ruse'j. Ajta capu ja'atí ayén caí racua'ani í táca'lira'an í ti ráahuii. Capu ajta ja'atí ayén caí ra'antí'isisin hua'aleechi ti huá'aseire'e í ye'emuaate. ⁸Canu niyen ti'ixa a'ij mej tirá'jteu rujímua'a mena'a í teteca sino ayée pu che'atá na'a té'eyu'usi'i jetzen í niuucari í mej jfn tí'ajta.

⁹⁻¹⁰Ayee pu té'esiiimua'i í yu'uxari jetze, ti Moisés teecan ra'uyú'uxaca'a tijín: "Capej ra'ancánaamuan í puuya t'fij a'fjn atáye'icaa rayuu í triigu." ¿Ni qui jetzen ruxe'leve'e í Dios a'fjna í puuya, na'ari téjmi na'a jíme'en ayén ti'ixa? Jee xaa ne'u. Nain pu jfn téjmi jfn ayén tiu'utaxájtaca'a. Ayee pu 'een jfn téjmi jime'e ayén té'eyu'usi'ihuaca'a a'iné ayée pu tiraavíjte'e ti a'fjn ja'atí ti tase'ehuaca ayén rachú'leve'e ti ti'itij ráaci'iti a'fjna jime'e ti tiú'utaseehuaca'a. Ajta, a'fjn ti tí'itza'anaca, ayée pu ajta ayén tiraavíjte'e ti ayén rachú'leve'e ti ti'iti ráaci'iti a'fjna ti huáciireca'a.

¹¹Ti pua'a teri raateájtuaa mú'ejmi jemi te'fjna ti Dios jemi é'eme'ecan t'fij r'í'í á'amuaruuren, ¿ni qui ayén a'ij pua'a tejá'amuaasejrate'e ti ayén tí'itaci'iti je'licáj a'fjna í sej jfn huateú'jvaire'en íyen chaanaca japua? ¹²Ti pua'a ayén tiraavíjte'e ti ayén tihuá'uci'iti í seica je'licáj í sej jfn huateú'jvaire'en, jaítze'e pu ayén tiraavíjte'e ti ayén tí'itaci'iti itejmi.

Mi teajta iteen, catu tiyen rici sino nain tu jfn té'leviicua'i tej ti caí ra'antánaamuan sej si caí ché'e ra'ará'astijre'en í niuucari ti jíme'en raxa í Ciriístu'u. ¹³Xu'uri ramua'aree a'ij mej rici a'fime í mej tí'ivaire'e u teyujta'a. Ayee mú racua'aca me'fjna í mej seica me'uun te'utetúutuhua'a mú á'aye'i u teyujta'a. Majta a'fime í mej me'uun tí'ivaire'e a'u mej tejé'emuai'ivajtaca, a'fi mú majta miyen racua'aca je'licáj í mej me'uun raatámuai'ivajtaca'a.

¹⁴Ayee pu che'atá na'a 'een, tavástar'a pu ayén tiu'uta'a'íjtaca'a ti ayén tiraavíjte'e ti ayén tihuá'uci'iti a'fmej í mej tihua'utá'ixaate'esin í niuucari ti jíme'en raxa í Dios, mej mi me'fjna jfn huateú'jvaire'en mej tiu'utaxá'j me'fjna jime'e í niuucari ti jfn Dios hua'irájtuaani.

¹⁵Mi neajta inee, canu ja'anáj huatánne'a nej ne'fjna jfn huaténvaire'en a'ij ti tiraavíjte'e ineetzi jemi. Canu neajta ne'fjna jfn tejá'amua'yu'use'e sej si siyen huárini ineetzi jemi. Jaítze'e pu na'aráanajche nej huámi'ini caí ja'atí ayén tiná'ari'i a'fjna í nej niyen ne'fjna jfn huateáturaasin.

¹⁶Capu xaa ne'u ayén tineetá'aca nej ne'fjna jfn ahuántzaahuat'en ne'fjna jime'e nej niyen tihua'utá'ixaate'en í niuucari ti jfn Dios hua'irájtuaani a'iné Dios pu

ayén a'ljna jín tinaa'ljca. Puaíjtzí pu naatá'asin tí pua'a necaí niyen tihua'utá'ixaate'en.

¹⁷Jee xaa ne'u, tí'ti pu ayén tí'ineci'tí'fiche'en tí pua'a niyen nexí'eví'ira'a jín tí'hua'uta'ixáate'enche'e. Mí ajta caí, capu, a'iné Dios ayén a'ljna jín tinaa'ljca. ¹⁸Tí pua'a ayén tí'ayajna, ¿tí'itájni ayén tí'ineci'ti ineetzi? A'ii pu a'ín pú'een, nej caí hua'ajjive'e netihuá'ixaate'e, neajta caí huaténvaire'en ne'ljna jime'e í nej jín antínmua'aree.

¹⁹A'lj pu jín, nee nu niyen nexiéehua naa tejá'uche'ecan nain jime'e. Capu ja'ati tí'ine'ajjte'e. Mí neajta inee, rí'i nu neri huánruu najmí'ica jemi tjí ja'ati tí ca'anéeri jín tí'imuari'e nej ni jaítze'e hua'umuá'itin. ²⁰A'imej jemi í mej Israél jetze ajtémecan, ayée nu huánruu yee cumu nej Israél jetze ajtémecanta nej ni hua'umuá'itin í mej Israél jetze ajtémecan.

Jee xaa ne'u, capu ruxe'eve'e nej niyen rá'astijre'e í niuucari í mej jín tí'ajta. Capu amín a'lj, ayée nu huánruu tjí ja'ati tí ayén rá'astijre'e nej ni hua'umuá'itin a'imej í mej rá'astijre'e í niuucari í mej jín tí'ajta. ²¹Neajta, a'imej jemi í mej caí rá'astijre'e í niuucari í mej jín tí'ajta, ayée nu neajta huánruu tjí ja'ati tí caí ayén rá'astijre'e nej ni neajta hua'umuá'itin a'imej í mej caí rá'astijre'e í niuucari í mej jín tí'ajta.

Mí neajta inee, nee nu xaa sefj niuucari ará'astejsin í Dios jemi, í niuucari tí jín titá'tiiri'i í Círriistu'u. ²²A'imej jemi í mej caí a'lj tí'ijviicua'i, neajta nu niyen huánruu tjí ja'ati tí caí a'lj tí'ijviicua'i nej ni hua'umuá'itin a'imej í mej caí a'lj tí'ijviicua'i. Najmí'ica jemi nu niyen

huánruu tjí na'a tí seijre'e nej ní seica huamuá'itin nain jín a'lj nej ye'í rici. ²³Ayee nu 'een jín rici ne'ljna jime'e nej ní tihua'utá'ixaate'en í niuucari tí jín Dios hua'irájtuaani, tí ij ajta tí'ineci'ti í tí jín Dios rí'i tihua'utá'asin a'imej í mej ra'ará'astijre'esin me'ljna í niuucari.

²⁴Xu'uri ramua'aree a'lj mej tí'ijri'ire a'ime í mej ru'acheca a'u mej é'ehua'acaca. Naímí'i í mej ru'acheca, ayée mú che'atá mena'a tí'itese'e mej tiu'umuá'itin. Mí ajta, sefj pu'u a'ín pú'een í tí tí'imua'itin, ajta ra'ancuré'asin í mej raatapuaíjve'esin. Setá'aj siyen che'atá sena'a tiu'utése'en sej si seajta siyen tí'ti huamuá'itin í Dios jemi.

²⁵A'ati tí na'a tí huá'a jamuan tí'echecha, ayée pu á'ujcu'lve nain jime'e tí ij ayén curuun ancuré'e'í'in tí a'uvajtzi. Mí teajta iteen, ayée tu tí'itese'e tej tí curuun ancuré'e'í'in tí naa seíre'e a'ame tjí na'a rusén jime'e. ²⁶⁻²⁷A'lj nu jín, canu ché'e nena'a tí'echecha. Canu neajta ché'e nena'a tí'itatú'axa í eeca tzajta'a, sino ayée nu te'ejténtu'axa í ne jetze, neajta inee raamuá'iti ná'aye'i ca'anéeri jime'e tí'ij na'ará'astijre'en í nej ratéhua'ira'a. Ayee nu 'een jín rici tí ij caí Dios naaré'ite net'íj neri niyen tihua'utá'ixaa í seica.

Mej nu'u caí raná'amiche'en me'ljna tí caí Dios pú'een

10 Ayee nu tí'ijxe'eve'e inee, sej ra'utámua'aree tí jaitiri e'ecáave'e huá'uvi'itijme'e í tavaújsimua'aci'i. Majta á'iyen jaata'a antac'j. ²A'íi mú huámua'i'ivijhuaca'a jamuan a'ljna í Moisés teecan tí'ij auj e'ecáve'eca'a a'ljna í jaitiri, majta mat'íj antajú'ucaa jaata'a. ³Naímí'i

mú majta ráacua me'íjna í cua'lira ti a'uun a'uvé'emej Dios ti é'esejre'e.

⁴Majta me'íjna anti'í í jaj ti ajta a'uun a'uvé'emej í Dios jemi, a'iné a'íi mú jetze ra'anti'í me'íjna jetze í tetej ti huá'a jamuan huamé'ecaa. Ajta a'íin í tetej, a'ii pu a'íin pú'eene'e í Círíistu'u.

⁵Mi majta a'íime, mu'iití mú caí rí'í tiraatá'a í Dios. A'íj pu jín Dios ayén hua'antipua'ajte a'ujna a'u ti caí é'eti'itijca'a.

⁶Ajta, ayée pu 'een jín té'uyu'usi'ihuaca'a ti ij ayén titaatá'itíi itejmi tej ti caí tiyen te'íjna jetze tiyen titeejú'un a'íjna jetze ti a'ij pua'a een mat'íj a'íime huar'íj. ⁷Caxu huá'anajche í mej caí díos pú'een, mat'íj seica a'íime huar'íj. Caxu huá'anajche xaa ne'u, a'iné ayée pu té'eyu'usi'í tijín: "A'íime mú teite miyen a'ujrá'aseca'a mej mi tiú'ucua'ani, mej mi majta huayé'en. Mat'íj mi miyen ájhuiixi mej tiu'utéene'en."

⁸Jé'ecan pu ruxe'eve'e sej caí siyen che'atá sena'a tiú'ujxana'acira'aten mat'íj seica a'íime huar'íj. Majta, ayée mú huácuui se'íj xicaj tzajta'a a'achú cumu seité japuan hua'íca vi'lira'a í teite. ⁹Tiché'e caí ti'ití jín ra'íhua'ura í tavástara'a mat'íj seica a'íime miyen huar'íj. Mat'íj mi á'upua'areca'a, mat'íj cu'ucu'use hua'uchef. ¹⁰Teta'aj teajta caí a'ij tena'a ti'itenuuca'an mat'íj majta seica miyen huar'íj. Ajta a'íin ti te'entípuaapua'ate, a'íi pu hua'antipua'ajte a'íimej.

¹¹Jee xaa ne'u, ayée pu 'een jín tihuá'uruu ti ij Dios ayén titaatá'itíi. Mi ajta, ayée pu té'eyu'usi'ihuaca'a a'íjna jime'e tí'ij rí'í táaruuren itejmi, a'iné pu'uri a'ájna teja'uré'enejsin í xicaj ti jetzen te'entipua'ari í chaanaca í tej japuan yen seijre'e.

¹²A'íj pu jín, ti pua'a ayén ja'ati se'íj tirá'amitiejte'e ti caí rí'iriistan ti ti'itij jín até'ítze'ara'an í tavástara'a jemi, ché'e a'íin rí'í tiu'umé'en ti ij caí auteáturan. ¹³Tíj na'a ti ayén a'amua japua rájve ti ij ca'aníjra'a amuaatá'an sej si ti'itij jín auteáturan í Dios jemi, ayée pu che'atá na'a huá'a japua rájve mat'íj mena'a pua'amé íiyen seijre'e chaanaca japua. Ajta a'íin Dios, capu ja'anáj até'ítze'ara mú'ejmi jemi.

A'íj pu jín, Dios caí ja'anáj raatá'asin ti ti'itij ayén huápi'í ca'aníjra'a jamuaatá'an sej si auteáturan í Dios jemi se'íjna jime'e sej caí ché'e te'utáviicua'i. Mi ajta a'íin, tí'ij auj ayén ca'aníjra'a amuaatá'an sej si ti'itij jín auteáturan, Dios pu ajta amuaatá'asin a'ij sej ye'í huárini sej si ajtáciine, sej si seajta te'utáviicua'i.

¹⁴A'íj xu jín, ayée xu huárini, mi nej já'amuxaxe'eve'e. Rí'í xu'u mú'een, sej si caí ja'anáj huá'ana'amiche'en a'íimej í mej caí díoosi pú'een. ¹⁵Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tíj teite í mej rí'í meteuumuámua'are. Setá'aj ru'íjímua'a siyen tiraaxí'epi'intare'en ti pua'a xí'epi'ín netí'ixa na'ari ne'caí.

¹⁶A'íjna í vaasu í tej jetzen ye'eca tej ti tiyen rí'í tiraatá'an í Dios, a'íi pu ajta ayén huataújmua'a tej naími'í huatétavaire'en te'íjna jime'e Círíistu'u ti raxuure'e. Ajta a'íjna í pan tej ra'antitá'ara'a tá'aye'í, teen tu teajta naími'í huatétavaire'en te'íjna jime'e ti Círíistu'u ta japua huaniú í rutevij jime'e. ¹⁷Ajta, a'iné se'íj pu'u í pan, ayée pu huataújmua'a í tej i'í mu'íi, tu'uri se'íj tena'a teitejra'an pú'een tej se'íj tena'a jetzen ajtémecan, a'iné naími'í tu se'íj tena'a cua'aca í pan.

¹⁸Casi'í, xu'u'huau'íjmu'a'atzi se'íjna jetze a'ij mej tí'ijri'ire a'íime í mej

Israél jetze ajtème'ecan. A'íime í mej racua'aca í mej tí'imuai'ivajtaca, a'íi mú majta naími'i tí'ivaire'e í Dios jemi.

¹⁹ ¿A'iné ne'u huataújmu'a í nej ti'ixa? ¿Ni qui jeíhua jetzen ruxe'leve'e í cua'lira í mej tí'imuai'ivajta huá'a jemi í mej caí diosí pú'een? Capu xaa ne'u. Ari a'íjna tí caí dios pú'een, ¿ni qui jeíhua jetzen ruxe'leve'e a'íjna?

²⁰ Capu xaa ne'u, sein. Ayee pu huataújmu'a í nej tejá'amua'ixaate'e. A'íjna í mej tí'imuai'ivajta í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan, camu raatámuai'ivajta í Dios jemi sino a'ímej jemi mu'u í tiyáaru'use. Canu raxí'leve'e sej hua'utévaire'en a'ímej í tiyáaru'use.

²¹ Capu ri'írí sej siyen jetzen ye'eca í vaasu í mej jín rí'i tiraatá'aca í tavástara'a tí pua'a seajta seuj se'íjna jetze ye'eca í vaasu í mej jín rana'amiche í tí caí Dios pú'een. Capu ajta ri'írí sej jetzen tí'icua'a í meesa í mej jetzen ra'utámua'aree í tavástara'a tí pua'a seajta seuj se'íjna jetze tí'icua'a í meesa mej jetzen huá'ana'amiche'e í tiyáaru'use.

²² Na'ari caí, ayée tu a'íjna jín rini, ca'anjra'a tu raatá'asin í Dios tí a'íin chueere'e á'ara'ani a'ímej jemi í tiyáaru'use tí ij ayén huataniú'ucan itejmi jemi. Ajta, a'íi pu jeíhua huáp'i'í jaitze'e ruca'ané tecaí iteen.

Tej nu'u rí'i tiraatá'an í taxí'ej tevi

²³ Nain pu nu'u ayén tineetá'aca. Mi ajta, capu nain ayén tineetéva'iri. Nain pu xaa ayén tineetá'aca. Mi ajta, capu nain ayén rí'i neruure. ²⁴ Seajta, setá'aj siyen huaújruuren seij seajta seij. A'ati tí na'a, ché'e caí ayén rahuauca í tí jín rí'i huatévaire'en,

sino ché'e ayén rahuauca a'ij tí ye'í huárini tí rí'i tiraatá'an í ruxí'ej tevi.

²⁵⁻²⁶ Setá'aj siyen ráacua'ani tí'iti tí na'a í mej ratua a'ujna mej é'eseijre'e í mej tí'itu'araca. Caxu seajta siyen tíu'urihua'ura tí pua'a ayén a'ij pua'a amuáaruuren í á'amua'iejniu'uca jetze nusu caí, a'iné tavástara'a pu ra'áa í chuej í tej japuan huachéjme. A'íi pu ajta ra'áa tój na'a tí íiyen tí'iseijre'e.

²⁷ Tí pua'a seij tí caí té'atzaahuate'e ajta amuaata'inen sej jamuan tíu'ucua'ani, patá'aj piyen ahua'aca'anen pej pe'uun á'ume'en jamuan a'íjna í ja'ati, patá'aj nain tíu'ucua'ani tój na'a tí án teje'etia'asin mú'etzi jemi. Capej tí'ihua'u pena'a tí ij caí a'ij pua'a muáaruuren í axiejniu'uca jetze.

²⁸⁻²⁹ Mi ajta, tí pua'a ja'ati ayén timuaatá'ixaate'en yee tí nu'u huatámuai'ivijti'ihuaca'a, ayée pej huárini pej caí racua'aca pe'íjna jime'e pej raxí'leve'e pej raatévaire'en pe'íjna í ja'ati tí ayén timuaatá'ixaa, pajta pe'íjna tí caí a'ij pua'a raruuren í xiejniu'ucare'ara'an a'íjna í ja'ati.

Jee xaa ne'u, capu a'ij raruuren í á'axiejniu'uca. ¿A'iné 'een jime'e ayén tiu'utá'ijmii neetzi jemi nej ni caí niyen huárini a'ij tí tineetá'aca nej ni caí a'ij pua'a raruuren í xiejniu'ucare'ara'an í nexí'ej tevi?

³⁰ ¿A'iné auj tí'iri'iri tí ja'ati ayén a'ij pua'a tí'inexajta a'íjna jime'e nej rí'i tiratá'aca í Dios ne'íjna jime'e í cua'lira nej nexiéehua ráacua?

³¹ Ayee pu'u na'a, setíj sena'a tí'itij jín rici, tí pua'a setí'icua'aca na'ari seye'eca nusu tí'iti sej a'ij ruure, setá'aj siyen huárini setá'aj rí'i tiraatá'acare'en í Dios jemi.

³² Setá'aj siyen huárini sej sí caí a'ij pua'a tihua'atá'acare'en se'íme í mej

Israél jetze ajtéme'ecan nusu se'íme í mej seij chuejra'a japua é'eme'ecan na'ari se'íme í mej e'etiújse'iri í Dios jemi. ³³Ayee nu tí'tese'e nej r'í'i tihua'atá'acare'en naíjmi'lica nain jime'e ti ij ayén tihuá'uci'íiti í ti hua'atéva'iri, ti ij ajta Dios hua'irájtuaani. A'íj nu jín caí niyen nena'a rahuauca í ti neetzi téva'iri.

11 Neajta inee, ayée nu tiu'umé t'íj ajta Círístu'u tiu'umé. Setá'aj seajta mú'een siyen che'atá sena'a huárini net'íj inee.

**A'ij mej nu'u ye'í huárini
í 'uuca teyujta'a**

²Mi seajta mú'een, x'í'epi'ín nu huar'íj se'íjna jime'e sej nain jín néjmua'aree, seajta seuj rá'astijre'e í ye'irá í nej jamuaatá'itiiri'i. ³Mi neajta inee, ayée nu tí'ijxe'eve'e sej siyen ráamua'ati ti Círístu'u ayén antiújmua'aree a'ímej jemi, mat'íj mena'a pua'amé seijre'e í tetecca. Ayee mú che'atá mena'a í tetecca tite'entiújmua'aree a'ímej jemi í ru'íjta'amua'a. Ajta Dios pu ayén antiújmua'aree í Círístu'u jemi.

⁴A'íj nu jín, ayée nu tejá'amua'ixaate'e. A'ati pu ayén raatéxiehuata a'íjna ti jín antiújmua'aree ti pua'a utemúucu'utzi huatéjniuuni. ⁵Ajta, ti pua'a 'íita'a ayén antimuá'avi'i huatéjniuuni, nusu antimuá'avi'i tí'ixajta í Dios jetze me'ecan, a'íi pu ajta raatéxiehuata a'íjna í ti tí'ira'aijste'e. Ayee pu che'atá na'a tiu'utévi'iraste'e t'íj 'íita'a ti ayén caújyen rumu'úu jetze.

⁶Ayee pu'u xaa ti'ayajna, a'iné ti pua'a 'íita'a caí ayén á'ujca'ane ti ra'avá'anan í rumu'úu, ayén tiraav'íjste'e ti a'íin 'íita'a caújsiseaaxi'ín í rumu'úu jetze. Mi

ajta, ti pua'a ayén tirá'amitiejte'e ti tiu'utévi'iraste'e ti ayén caújsiseaaxi'ín, ch'é'e a'íin ayén ra'avá'anan í rumu'úu.

⁷Jee xaa ne'u, ayée pu ruxe'eve'e ti antimuá'avi'i seijre'e í teáata'a a'iné a'íi pu a'íin taav'íjra'ara'an pú'een í Dios, ajta a'íi pu a'íin pú'een í ti r'í'i tiratá'aca. Mi ajta a'íin 'íita'a, a'íi pu a'íin pú'een í ti r'í'i tiratá'aca í teáata'a. ⁸A'iné a'íjna í teáata'a, capu ayén a'íjna jetze huatétaavijhuaca'a í 'íita'a jetze sino a'íin 'íita'a, a'íi pu xaa a'íjna jetze huatétaavijhuaca'a í teáata'a jetze. ⁹Capu ajta ayén huatétaavijhuaca'a í teáata'a a'íjna jime'e t'íj raatévaire'en í 'íita'a sino a'íin 'íita'a, ayée pu huatétaavijhuaca'a a'íjna jime'e t'íj raatévaire'en í teáata'a.

¹⁰A'íj pu jín ayén ruxe'eve'e ti a'íin 'íita'a ayén ra'avá'anan í rumu'úu ti ij ayén seijre'e ti a'íin rá'astijre'e a'íjna ti tí'ira'aijste'e. Ayee pu ajta ruxe'eve'e ti ij caí a'ij pua'a hua'atá'acare'en a'ímej í mej tí'ivaire'e í ta japua.

¹¹Mi ajta, camu rujíimua'a seijre'e í 'uuca í tavástara'a jemi. Camu majta rujíimua'a seijre'e í tetecca jemi. ¹²Ayee pu'u na'a a'íjna jime'e ti a'íin 'íita'a a'íjna jetze huatétaavijhuaca'a í teáata'a, ajta a'íin teáata'a, ayée pu a'íjna jetze airaújnejste'e í 'íita'a. Ajta nain pu Dios jemi teja'uv'éeme.

¹³Setá'aj siyen rujíimua'a sena'a tiraax'í'epi'íintare'en ti pua'a ayén tiraav'íjste'e ti pua'a 'íita'a ayén antimuá'avi'i huatéjniuuni í Dios jemi.

¹⁴¿Ni caí ayén tejamuá'amitiejte'e a'íjna jime'e í tej ratéhua'ira'a ti ayén tiu'utévi'iraste'e ti pua'a teáata'a ayén cáati'ire? ¹⁵Mi ajta, ti pua'a 'íita'a ayén cáati'ire, a'ii pu a'íin pú'een í ti jín r'í'i tiratá'aca í Dios a'iné ayée pu raateájtuaa í cipua í jemin ti ij ayén

ra'avá'anan. ¹⁶Ti pua'a ja'ati ayén huárini ti tájaaxiejvli' a'fjna jime'e, setá'aj siyen tiraata'ixaate'en yee catu seicié tiyen ti'títacha'ii, majta a'fime í mej pua'amecié e'etiújse'iri í Dios jemi, camu yee majta seicié miyen ti'tiújcha'ii.

A'ij mú pua'a rici mat'ij e'etiújseire'en

¹⁷Ajta í nej neri jamuaatá'ixaate'esin, canu rí'i tejámuaatá'asin a'iné set'ij mú'een e'etiújseire'en, caxu rí'en jín e'etiújseire'en sino a'ij pua'a xu'u rijca. ¹⁸⁻¹⁹Amuacaícan, ayée nu yé ráamua'areeri'i sej jál'ita'a a'utací'ica set'ij se'uun e'etiújseire'en. Mí neajta inee, tímua'a nu tén té'atzaahuat'e a'iné ayée pu ruxe'leve'e mej seica airáaju'un mú'ejmi jemi í mej seicié tí'imua'atze sej si siyen hua'utámua'ati a'fmej í mej mú'ejmi jemi seijre'e, í mej majta tzáahuati'lira'a jín miyen rici.

²⁰Mú'een xu seajta siyen huárini. Set'ij e'etiújseire'en, caxu se'fjna jín tí'icua'ani í sej jín ra'utámua'aree ti tavástar'a ta japua huaniú. ²¹Caxu xaa ne'u, sino tí'ij a'ájna teja'uré'enen sej siyen tiú'ucua'ani, set'ij sena'a pua'amé siyen rici seij seajta seij. Ayee xu anáaté'ee tí'icua'ani í sej te'ucá'ini'eme'ecaa. Ajta í seica í mej caí miyen te'ucá'ini'eme'ecaa, capu ché'e tihua'aci'iti, sino metiéecuj mú mué'aju'u. Majta seica miyen huápi'i huatétea'aruajsin.

²²¿A'ii tá'uj na'a? ¿Ni tzaa secái huachéjme a'u sej tejá'ucua'ani, a'u sej seajta a'uyé'en, na'ari seri huá'axieehua a'fmej í mej e'etiújse'iri í Dios jemi, nusu sej siyen raxí'leve'e sej a'ij pua'a tihua'utá'an a'fmej í mej

caí ti'iti tícha'ii? ¿A'iné na'a í nej jín tejá'amua'ixaate'e? ¿Ni qui niyen rí'i tejamuá'ixaate'en ne'fjna jime'e sej siyen ti'tiújcha'ii? Canu xaa ne'u.

Mat'ij nu'u ra'utámua'aree í tavástar'a

(Mt. 26:26-29; Mk. 14:22-25; Lk. 22:14-20)

²³Ayee pu'u na'a, í ti nevástar'a raateájtuua ineetzi jemi, a'ij nu'u neajta mú'ejmi jemi huateájtuua. A'ajná'imua tíca'ari tzajta'a tí'ij avíitzi'l jín huatátuiri'ihuaca'a í tavástar'a, a'fjna í Jesús, a'fi pu raati'í'ipii í pan. ²⁴Tí'ij rí'i tiraatá'a í Dios, aj pu'i ra'antítaaraxi, ajta ayén tihua'utá'ixaa tíjín: "A'ii pu a'fín pú'een í nej ratéhua'ira'a í nej jín mú'ejmi japua niuuni. Setá'aj siyen ráacua'ani sej si se'fjna jín na'utámua'aree."

²⁵Mat'ij tiú'ucuaa, ayée pu che'atá na'a huarfj a'fjna jime'e í vaasu í mej jetzen huayé'en. Ayee pu tihua'ixaate'e tíjín: "Ayee pu huataújmua'a a'fjna i vaasu. A'ii pu a'fín pú'een í niuucari ti jéjua í ti jín Dios ti'tij jín te'ataújratziiri'i a'fjna jime'e nej ra'iráxire'esin i nexuure'e. Ajta, a'fjna i ye'irá í sej jín huayé'en se'fjna jetze i vaasu, set'ij sena'a sej siyen rici, sej siyen se'fjna jín na'utámua'aree." Ayee pu'u tihua'utá'ixaa.

²⁶A'fj pu jín, set'ij sena'a sej racua'ani se'fjna í pan, seajta sej huayé'en se'fjna jetze í vaasu, ayée xu se'fjna jín tihua'utá'ixaate'en a'ij ti huataújmua'a ti a'fín tavástar'a huam'í. Mú'een xu siyen tihua'utá'ixaate'esin tíj na'a ti yú auca'ít'í a'ame ajta na'a caí uvé'enen í tavástar'a.

A'ij mej nu'u ye'í tiráacua'ani í mej jín ra'utámua'aree í tavástar'a

²⁷A'fj pu jín, ja'ati ti na'a ti ayén ché'e na'a ráacua'ani a'fjna í pan,

nusu cha'a na'a na'a huayé'en a'íjna jetze í vaasu a'ij ti caí tiraavíjete, ayée pu jetzen ujpuá'ari ti raatéxíeehuataca'a í Círístu'u ti ayén rajpuaíjtzica'a í rutevij jime'e, ti ajta ra'íráaxire í ruxuure'e. ²⁸A'íj pu jín, ché'e ayén huárini ja'ati ti na'a ti ayén amuacaí rá'amítiejte'e a'ij ti 'een í ru tzajta'a í Dios jemi ti ij ayén ráamua'aree ti ari ayén tiraavíjete'e. Aj pu xaa, ri'íríista a'ame ti ayén ráacua'ani í pan, ajta ti huayé'en í vaasu jetze.

²⁹Ayee pu 'een jín ayén ruxe'eve'e ti ja'ati ayén rá'amítiejte'e a'ij ti huataújmu'a a'íjna ti ratéhua'ira'a í tavástar'a. Ti pua'a ja'ati caí ayén rá'amítiejte'e a'ij ti huataújmu'a í ye'irá, ajta cha'a na'a na'a ráacua'ani í pan, ajta cha'a na'a na'a huayé'en í vaasu jetze, Dios pu ayén puajítzi raatá'asin a'íjna jime'e ti caí rí'i huaújrúu a'ij ti tiraavíjete'e. ³⁰A'íj mú jín mu'íiti caí ché'e huá'aca'anisti'i í mej a'amua jetze ajtéme'ecan, majta tí'licucui'i. Majta seica meri huácuui.

³¹A'íj pu jín, ti pua'a ayén amuacaí tá'amítiejte'e a'ij ti 'een í tatzajta'a í Dios jemi, capu ayén puajítzi táaci'iti. ³²Ajta, tíj na'a ti tavástar'a ayén tá'axijte'en, a'í pu a'íjna jín puajítzi taatá'asin ti ij caí puajítzi táaci'iti na'íjmi'ica jamuan í mej yen huachéjme, íyén chaanaca japua.

³³A'íj xu jín, mú'een, ne'ihuaamua'a, ayée xu huárini. Setí'ij u e'etiújsaire'en, setá'aj huaújxe'eve'en seij seajta seij seij si na'ími'i tiú'ucua'ani. ³⁴Ti pua'a ja'ati ayén jeihua tí'licuata, ché'e a'íjn a'uun tejá'ucua'ani u ruche. Na'ari caí, Dios pu amuá'axijte'en setí'ij u e'etiújsaire'en. Neajta inee, netí'ij ne'uun a'atanén mú'ejmi jemi, aj nu ni jaítze'e rí'i á'amuaruuren.

**Í ti nu'u jín tihuau'íjca
í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios**

12 Ayee nu tí'ijxe'eve'e sej ráamua'aree a'ij ti 'een a'íjna í ti jín tejámuaa'íjca í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios. ²Xu'uri sicu ramua'aree a'ij sej tí'ijri'irejca'a setí'ij caí xi té'atzaahuate'eca'a. A'ímej xu jemi á'ujca'anejca'a í mej caí dioosi pú'een, í mej majta caí tí'ixaxa'a. Mú'een xu huá'ajaahuate'eca'a a'ij ti ye'í tejamuá'amítiejte'eca'a. ³A'íj nu jín niyen tejá'amua'ixaate'e. Ti pua'a ja'ati ayén a'íjna jetze araujca'anen í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an, capu ja'anáj ca'aníjra'a raatá'asin a'íjna í ja'ati ti ayén tiu'utaxáj yee: “Ché'e Dios puajítzi raatá'an a'íjna í Jesús.” Mi ajta, ti pua'a ja'ati caí a'íjna jetze araujca'ane í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, capu a'atzu ajta ri'íri ti a'íjn ayén tiu'utaxáj yee: “Jesús pu vástare'ara'an pú'een.”

⁴Capu tí'iseicaj na'a í ti jín tejámuaa'íjca í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios. Mi ajta, seíj pu'u a'íjna í xiéjniu'ucari. ⁵Capu tí'iseicaj na'a í sej jín tí'ivaire'e í Dios jemi. Mi ajta, seíj pu'u í ti tavástar'a pú'een. ⁶Capu ajta tí'iseicaj na'a í sej jín tí'imuari'e. Mi ajta, seíj pu'u í Dios ti nain jín tí'imuari'e huá'a jamuan í teteca, a'achú mej pua'amé íyén seijre'e.

⁷Ajta na'íjmi'ica jemi, a'íjn xiéjniu'ucari ayén huataseíjre ti ij tí'iti jín tihuá'íjcate'en seij ajta seíj, mej mi me'íjna jín tihua'utévaire'en na'íjmi'ica. ⁸Seíj pu ayén a'íjna jín tiraa'íjca a'íjna í xiéjniu'ucari ti ayén tiu'utaxáj temua'a pu naa

raayí'tihua'acan jime'e. Ajtahua'a sefj, a'fín xiéjniu'ucari rusefj pu ajta a'fjna jín tiraa'fjca í ja'ati ti ayén tiu'utaxáj a'lj ti tirú'umua'aree.

⁹A'ljna í xiéjniu'ucari, rusefj pu ajta ca'aníjra'a ratá'aca ti ja'ati té'atzaahuat'e, ajta sefj pu ayén tiratá'aca ti a'fín ja'ati tihua'ahua'atehua'an. ¹⁰Ajta sefj, a'fí pu ayén tiratá'aca í ja'ati ti ayén rijca í mej jín rí'i tira'utasefj. Ajta sefj ti ayén tihua'utá'ixaate'en í Dios jetze me'ecan a'fjna jime'e ti a'fín xiéjniu'ucari ca'aníjra'a ratá'aca. Ajta í sefj, ayée pu tiratá'aca ti raayí'tihua'an ti raatámítiejte'en tí'ti ti xiéjniu'ucari pú'een. Ajta sefj raayí'ti ti tiu'utaxáj seica jime'e í hua'aniuuca í mej seica chuéjra'a japua é'eme'ecan. Ajta sefj í ja'ati, ayée pu ratá'aca ti raayí'tihua'an ti ayén tiu'utaxáj a'lj ti huataújmu'a a'fjna ti raataxájtaca'a í sefj.

¹¹Tíj na'a mej miyen jín ricí, a'fí pu rusefj ca'aníjra'a hua'atá'aca a'fjna í xiéjniu'ucari. A'fí pu rusefj ayén hua'atá'aca naíjmi'ica, sefj ajta sefj, a'lj ti a'fín tíhua'uxí'epi'intari'iri.

Sefj pu'u í tej jetzen ajtém'e'ecan

¹²Ayee pu che'atá na'a 'een í Ciriístu'u jemi a'lj ti 'een a'fjna jime'e ti sefj ratéhua'ira'a. Sefj pu'u ti ratéhua'ira'a, ajta jeíhua pu tí'mu'fí ti jetzen tí'iseijre'e. Mí ajta, ti pua'a ayén tí'mu'fí ti jetzen seijre'e, sefj pu'u pú'een í tévira'an.

¹³A'fj pu jín, setí'ij huámuai'ivijhuaca'a, sefj pu'u í xiéjniu'ucari ti mú'ejmi tzajta'a huatájturaa ti ij ayén amúáaruuren sej si sefj sena'a tévira'an pú'een'e' xá'ara'ani jamuan í Ciriístu'u. Capu amín a'lj, ti pua'a Israél jetze

xa'ajtém'e'ecan na'ari siyen seif chuéjra'a japua é'eme'ecan nusu siyen ca'anéeri jín tí'muari'e ca'fín siyen ruxiéehua á'ujjhu'a'an. Seif pu'u í xiéjniu'ucari sej jetzen araújca'ane. ¹⁴Ajta, capu tí'iseicaj na'a ti jetzen seijre'e í tévira'an sino tí'mu'fí.

¹⁵A'fj pu jín, ti pua'a a'fín iicájra'an ayén tiu'utaxáj yee a'iné canu muájca'a pú'een, canu neajta ajtém'e'ecan í tévira'an jetze, capu ayén tí'ayajna. A'fí pu aúche'e a'fín tévira'an jetze ajtém'e'ecan.

¹⁶Ayen che'atá na'a, ti pua'a a'fín naxaira'an ayén tiu'utaxáj yee a'iné canu jí'isi pú'een, canu neajta jetzen ajtém'e'ecan í tévira'an, capu ajta ayén tí'ayajna. A'fí pu xaa tévira'an jetze ajtém'e'ecan a'fjna í naxaira'an.

¹⁷Ti pua'a nain tévira'an a'fín pú'een'e'en í jí'isi, ¿a'iné tí'iri'iri ti huíténamuajra? Capu a'lj tí'iri'iri. Ajta, ti pua'a nain tévira'an a'fín pú'een'e'en í ti jín huiteájnamua, ¿a'iné tí'iri'iri ti tíu'í'ichue? Capu xaa ne'u a'lj tí'iri'iri.

¹⁸Mí ajta a'fín Dios, ayée pu éene'en tiu'uteájtuua í ti jetzen seijre'e í tévira'an í Ciriístu'u a'lj ti a'fín tiraaxí'epi'intare. ¹⁹Ti pua'a naími'í ti jetzen seijre'e ayén sefj na'a pú'een'e'en, ¿a'uné é'eseijre'e a'ame í tévira'an? Capu mé'e já'ahua'a a'ame. ²⁰Mí ajta, ayée pu tí'mu'fí ti tévira'an jetze tí'iseijre'e, ajta sefj pu'u í tévira'an.

²¹A'fj pu jín, capu rí'irí ti a'fín jí'isi ayén tiraata'ixaate'en í muájca'a tíjín: “Capej nej jetze ruxe'leve'e mú'ee.” Capu ajta rí'irí ti a'fín mu'úura'an ayén che'atá na'a tiraata'ixaate'en í 'iicaj yee: “Capej nej jetze ruxe'leve'e mú'ee.”

²²Mí ajta, a'fín ti jetzen seijre'e ti ayén titá'amítiejte'e ti caí ruca'ané,

a'íi pu xaa ayén jaítze'e ruxe'eve'e caí í seica. ²³Ajta, a'íin ti jetzen seijre'e í tej tiyen ratéxieehuata te'íjna jime'e ti ayén titá'amitiejte'e ti caí ti'itij vaire'e, a'íi tu jaítze'e rí'i tiratá'aca te'íjna jime'e í tej jín rí'i tiraatéchejte'en. Ajta a'íin ti jetzen seijre'e ti ajta tiu'utévi'iraste'e ti pua'a ayén seijre'e mé jéjre'e, a'íj tu tiyen rí'i ti'itéche'ete a'íj ti tiraavíjete'e. ²⁴⁻²⁵Ajta, í seica ti jetzen seijre'e, ti ajta caí ayén tiu'utévi'iraste'e, catu tiyen rí'i tiratéche'ete.

Mí ajta Dios, ayée pu éene'en huateájtuaa í tévira'an tí'ij ayén jaítze'e rí'i tiratá'acare'en a'íjna ti tirá'aturaate'e mej mi caí já'íta'a a'utá'ciine í mej tévira'an jetze ajtémecan sino mej mi miyen che'atá mena'a ahuaújcu'uven seij majta seij. ²⁶A'iné ti pua'a se'íj ayén tirajpuaíjtzí, naími'i mú miyen che'atá mena'a tirajpuaíjtzí muá'aju'un. Ajta ti pua'a ayén tirá'aci'iti se'íj ti ti'itij jín rí'i tiu'uteáturan, naími'i mú majta jamuan huataújtemua'ave'esin.

²⁷Ayee pu ajta xaa ne'u tí'een mú'ejmi jime'e. Mú'een xu tévira'an pú'een í Ciríistu'u. Naími'i xu jetzen ajtémecan, seij seajta seij.

²⁸Ajta a'íin Dios ari hua'antíhuau a'ímej í mej ti'iti jín tihua'utévaire'en í mej u e'etiújse'íri teyujta'a. Amuacá, a'íi pu hua'antíhuau a'ímej í ti hua'uta'íteca'a mej á'ujjhuane'en metihua'ixáate'e, ajta á'iyen a'ímej í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'an. A'íi pu ajta hua'antíhuau a'ímej mej mi miyen tihua'umua'aten, majta í mej miyen tiu'umuári'en í mej jín naa rí'i te'utase'íj í teite, ajta a'ímej í mej tihua'ahua'atehua'an. Majta a'ímej í mej ti'iti jín hua'utévaire'en, majta í mej ti'itij jín antiújmua'aree,

majta a'ímej í mej seica niuucari jín tí'ixaxa'a. Naíjmi'ica pu ayén tiu'utá'a í Dios.

²⁹¿Ni qui naíjmi'ica ayén tiu'utá'a mej mi miyen á'ujjhuane'en metihua'ixáate'e? Capu xaa ne'u. ¿Ni qui majta naíjmi'i miyen tí'ixaxa'a í Dios jetze me'ecan? Camu majta xaa ne'u. Na'ari ¿ni qui naíjmi'i miyen tihua'amua'aten? Camu xaa ne'u. ¿Ni qui naíjmi'ica ayén tiu'utá'a mej mi tiu'umuári'en í mej jín naa rí'i te'utase'íj í teite? Camu xaa ne'u.

³⁰Jari qui a'íjna, ¿ni naíjmi'i miyen tihua'ahuaate'e nusu miyen se'íj niuucari jín tí'ixaxa'a na'ari miyen tiu'utaxá a'íj ti huataújmuua'a í ti raataxájtaca'a í seij? Camu xaa ne'u naíjmi'i miyen tite'entiújmua'aree.

³¹Seajta mú'een, setá'aj siyen huateújca'anen sej si siyen ráateuni í Dios jemi se'íjna ti jaítze'e ruxe'eve'e, ti pua'a siyen tí'ijxe'eve'e. Mí neajta inee, naúche'e nu jamuaatá'itiira a'íj seij jaítze'e ri'éene'en jín tí'iteseijre'e.

Mej nu'u huaújxe'eve'en seij majta seij

13 Ti pua'a necaí raxí'eve'e í nexí'ej tevi nej niyen tí'ira'ixaate'e, capu ti'itij vaire'e. Ayee nu éene'e na'ame í jemin tíj í tepúusti'i ti ayén 'een tíj taampu í ti jín ja'ati ché'e na'a tí'iruajte'e na'ari tíj tuxa'a í ti ru jetze rájvjtze. Capu amín a'íj ti pua'a niyen seica niuucari jín tirá'ixaate'en nusu ne'íjna jime'e í hua'aniyuca í mej tí'ivaire'e u ta japua. ²Ti pua'a necaí raxí'eve'e í nexí'ej tevi, capu ajta ti'iti vaire'e nej raay'íiti nej tiu'utaxá Dios jetze me'ecan. Ti pua'a neyaú'ítiee nain tíj na'a ti rú'avaa í Dios jemi, nusu nej nain ú'umuua'aree na'ari

niyen té'atzaahuat'e nej ni niyen tiraata'aíj'te'en í jírí ti a'uun tícheni a'u ti a'utáca. Ti pua'a niyen raayí'ti, canu ti'itij jín tí'ivaire'e ti pua'a necaí neajta raxí'ev'e í nexí'ej tevi.

³Ayee pu che'atá na'a 'leen ti pua'a niyen tihua'uré'e'a'ate'en nain tǵ na'a nej tí'ijcha'ií na'ari ti pua'a neajta niyen huatánne'an í ne jime'e mej mi naateá'taira, canu neajta ti'iti mua'itín ti pua'a necaí raxí'ev'e í nexí'ej tevi.

⁴Ti pua'a ja'ati ayén raxí'ev'e í ruxí'ej tevi, ayée pu 'eene'e a'ame. A'í pu a'atev'i'í ti te'utáviicua'i a'ame, ajta rí'í tirá'ancu'uvajxi'ísín í seij. Capu ajta chueere'e, ajta capu á'ujtzaahuat'e. ⁵Ajta a'íin ti raxí'ev'e í ruxí'ej tevi, capu jíye'itzi jime'e runeeste ti huataniú'ucan, ajta capu rájcha'iire'e í seij. Capu ajta te'entiú'uunaca, ajta caí rahuauca í ti jetzen ruxe'ev'e. Capu ajta ra'utámua'areeri'í ti pua'a ja'ati ayén a'íj pua'a ráaruuren.

⁶Ayee pu ajta 'leen í ja'ati ti ayén raxí'ev'e í ruxí'ej tevi. Capu a'íjna jín huataújtemua'ave'esín a'íjna jime'e ti a'íj pua'a een sino a'íj pu jín huataújtemua'ave'esín a'íjna jime'e ti tzáahuati'ira'a jín ayén huaríj. ⁷Ti pua'a ja'ati ayén raxí'ev'e í ruxí'ej tevi, a'í pu nain jín tiraatá'uuni'ira. Nain pu ajta jín té'atzaahuat'e ti a'íin Dios rí'í tiraatá'asín. A'í pu ajta nain jín ti'ijchú'ev'e ti Dios nain jín araúrastejsín. Nain pu ajta jín té'eviicua'i í ti jín tirajpuaíjtzi.

⁸Capu ja'anáj huatépua'ari tej ti tiyen tí'itaxe'ev'e. Mi ajta, a'í pu xaa huatépua'ari tej tiyen tí'ixaxa'a í Dios jetze me'ecan. Ajta, tej tiyen seica niucari jín tí'ixaxa'a, a'í pu ajta huatépua'ari. Ajta, a'íjna ti téjmi jemi huatéj'turaa tej ti temua'a

naa tirú'umua'areere, a'í pu ajta huatépua'ari.

⁹Ayee pu'u xaa, catu nain jín tirú'umua'aree. Catu teajta nain jín tí'ixaxa'a í Dios jetze me'ecan. ¹⁰Mi ajta, tí'ij ayén huatasej're'en í ti ari huaúj'najmire, aj pu xaa huatépua'ari í ti á'aturaacaj.

¹¹Netf'ij nauj pá'ari'istaca'a, ayée nu che'atá nena'a tí'ixaxa'ata'a tǵ pa'ari'i, neajta niyen tí'imua'atzejca'a tǵ pa'ari'i. Ajta íjii, í nej neri vásta'a, ayée nu neri mé rúurie nej niyen mé teúumua'arejca'a tǵ pa'ari'i.

¹²Ajta íjii, ayée tu che'atá tena'a rasise'í í Dios tetǵ taciéenime'e tí'isise'íj áj'te'ehua jetze, í tej caí temua'a rasefj. Mi ajta, a'íjna xicáara'a ti mé'e vé'eme, aj tu xaa rasejran í jetzen, temua'a naa. Íjii, je'icáj nu caj té'umua'aree. Mi ajta, a'íjna xicáara'a jetze, nain nu jín yaú'itíe'e na'ame tǵ ajta Dios tí'inemua'ate. ¹³A'íj pu jín, tí'ihuaica ti íjii ayén seij're'e itejmi jemi. A'í pu'u a'íin pú'een: tej té'atzaahuat'e, tej rachú'ev'e ti Dios nain jín raanaíjmire'en, tej huátaxe'ev'e'en. Ajta a'í pu a'íin pú'een í ti jaítze ruxe'ev'e, tej huátaxe'ev'e'en seij teajta seij.

Jíme'en í mej sefj niucari jín tiu'utaxáj

14 Setá'aj siyen rahuauca sej huaújxe'ev'e'en seij seajta seij. Ayee pu 'i 'eene'e, seúche'le xu siyen seajta rahuauca ti Dios rí'í tejamuaatá'acare'en a'íjna jime'e, í muári'eri'ire'ara'an ti a'íjna jemi seij're'e í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, sej si siyen tiu'utaxáj Dios jetze me'ecan. ²Mi ajta, a'íin í ti raayí'ti ti sefj niucari jín tiu'utaxáj, capu

ayén tihuá'ixaate'e í teite a'iné camu yaú'itíe muá'aju'u a'ij ti t'ixa. A'í pu'u jamuan t'ixa í Dios a'íjna jime'e ti rú'avaa jemin í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios.

³Mi ajta, a'íin ti Dios jetze me'ecan t'ixaxa'a, a'í pu xaa a'ímej t'ixáate'e í tetecca ti ij r'í huá'uruuren, ti ij ajta ca'aníjra'a hua'utá'an, ti ij ajta r'í tihua'utájeeve. ⁴Ajta a'íin ti sej niuucari jín t'ixaxa'a, a'í pu rusej r'í ruuure. Mi ajta, a'íin ti Dios jetze me'ecan t'ixaxa'a, a'í pu r'í huá'aruuren naíjmi'lica í mej a'uun e'etiújse'iri teuyjta'a.

⁵Ayee nu xaa t'íjxe'eve'e sej naími'i siyen seica niuucari jín tiu'utaxáj. Mi neajta inee, jaítze'e nu niyen t'íjxe'eve'e a'íjna sej Dios jetze me'ecan t'ixaxa'ata'an.

Casi'i mú'een, ti pua'a caí mé'e já'ahua'a ja'ati ti ayén tihua'íxaate'en a'ímej jemi í teite a'ij ti huataújmu'a a'íjna ti raataxájtaca'a a'íjna ti sej niuucari jín t'ixaxa'a, ti pua'a caí ja'ati ti ayén raayí'iti, capu a'ij t'í'iri'iri ti r'í huá'uruuren a'ímej í mej e'etiújse'iri teuyjta'a. A'í pu jín jaítze'e pu ruxe'eve'e a'ame a'íjna ti Dios jetze me'ecan t'ixaxa'a caí a'íjna í ja'ati ti sej niuucari jín t'ixaxa'a.

⁶Casi'i, ne'íhuaamua'a, ti pua'a ne'uun á'ume'en mú'ejmi jemi nej tejámuaatá'ixaate'en sej jime'e í niuucari í sej caí yaú'itíe, canu ti'iti jín a'ij tejámuaatévaire'esin. Ayee pu té'eme ti pua'a necaí tejámuaatá'ixaate'en ne'íjna ti rú'avaataca'a í Dios jemi, nusu ti pua'a necaí Dios jetze me'ecan na'ari ti pua'a necaí ti'itij jín tejámuaatá'ixaate'en ti ca'aníjra'a jamuaatá'an ca'ín ti pua'a necaí tejámuaatá'itíiii.

⁷Ayee pu che'atá na'a ruxe'eve'e ti ja'ati ayén e'ehauritiéecan jín tiu'utácuuina a'íjna jetze í c'í'isiti'lira'a ti caí uráxiejniu'uca na'ari a'íjna jetze í mej jetzen ruxité jín t'licuinaca. Ti pua'a caí e'ehauritiéecan jín tiu'utácuuina í c'í'isiti'lira'a jetze, ¿a'iné auj t'í'iri'iri ti ja'ati ayén ráamua'aree ti'iti ti chuiicarira'a pú'een? ⁸Ajta, ti pua'a caí e'ehauritiéecan jín huatánamuajre'en í corneeta jetze, capu ja'ati rucaten ti ij u a'uvé'ene'use'en.

⁹Ayee pu che'atá na'a 'een mú'ejmi jemi, ti pua'a siyen tihua'utá'ixaate'en í teite niuucari jime'e í mej caí yaú'itíe. ¿A'iné t'í'iri'iri ti ja'ati ayén ráamua'aree a'ij ti huataújmu'a í sej raataxájtaca'a? Capu a'ij t'í'iri'iri. Capu ti'itij vaire'e a'ame í sej raataxájtaca'a.

¹⁰Temua'a pu ti'imui'í í niuucari ti íyen namuajre'e chaanaca japua. Ajta naími'i mú miyen e'ehauritiéecan jín t'ixaxa'a. ¹¹Mi ajta, ti pua'a necaí ramua'aree a'ij ti huataújmu'a í niuucari, ayee nu seijre'e na'ame í jemin í ti raxa t'ij ja'ati ti seij chuéjra'a japua é'eme'ecan. Ajta a'íjna ti t'ixa, a'í pu ajta ineetzi jemi ayej éene'e seíre'e a'ame t'ij ja'ati ti seij chuéjra'a japua é'eme'ecan.

¹²A'í pu jín, mi sej huápi'i raxí'eve'e ti a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ti'itij amuaatá'an, ayee pu che'atá na'a 'een mú'ejmi jime'e, setá'aj ahuaujca'anen sej hua'utémua'itín í seica se'íjna jime'e sej r'í huá'uruuren a'ímej í mej u e'etiújse'iri teuyjta'a.

¹³Mi ajta a'íin ti sej niuucari jín t'ixaxa'a, ayee pu ruxe'eve'e ti a'íin ja'ati ayén raatáhuavii ti a'íin Dios

ayén raatá'an í muári'eri'ire'ara'an tí jín yaú'itiée á'ara'ani a'ij tí tí'ixa.

¹⁴Ayee pu xaa ne'u tí'een, a'iné tí pua'a niyen ne'fjna jín raatéjhuauni se'j jime'e í niuucari, nexiejniu'uca pu xaa ajta huaténiiuusin. Mí ajta, nemua'atziira'a pu caí tí'titi jín tí'imua'itin. ¹⁵Ari inee, ¿a'iné nerini? Nexiejniu'uca nu jín xaa huaténiiuusin. Neajta niyen che'atá nena'a nemua'atziira'a jín niyen rini. Neajta nu tiu'utáchuiica nexiejniu'uca jime'e, neajta í nemua'atziira'a jime'e. ¹⁶Tí pua'a piyen rí'i tiraatá'an í Dios á'axiejniu'uca jime'e, ¿a'iné tí'iri'iri tí ja'ati tí caí mú'ejmi jetze ajtémecan ayén huaténiiuuni yee ché'e ayén té'ara'ani tí'ij ayén muáanamua pe'j piyen rí'i tiraatá'aca í Dios? Capu rí'iri a'iné a'fjna í ja'ati, capu yaú'itiée a'ame a'ij pe'j tiu'utaxá'jta. ¹⁷Rí'irísta pu a'ame pe'j piyen temua'a naa rí'i tiraatá'an í Dios. Mí pajta mú'ee, cape'j a'ij rí'i ráaruu í axí'ej tevi.

¹⁸Ayee nu 'een jín je'ihua rí'i tiratá'aca í Dios ne'fjna jime'e nej jaítze'e niyen tí'ixaxa'a seica jime'e í niuucari secaí naími'i mú'een. ¹⁹Neajta, netí'ij huá'a jemi a'utéveeca a'fmej í mej e'etiú'jse'iri teyujta'a, nej ni niyen tí'hua'utá'itíiii, jaítze'e pu na'aráanajche ineetzi nej e'ehuaauritiécan jín tí'hua'utá'ixaate'en anxí'j niuucari jime'e necaí nej niyen tiu'utaxá'j tamuáamuata'a ví'ira'a niuuca se'j jime'e í niuucari í mej caí yaú'itie.

²⁰Ne'ihuaamua'a, caxu ché'e siyen tí'imua'jca matí'j í tí'iríi, sino setá'aj siyen éene'en se'jre'e matí'j í tí'iríi se'fjna jime'e se'j caí a'ij pua'a rici. Setá'aj seajta siyen che'atá sena'a tíu'umua'ati matí'j a'fime í mej meri vaujsi. ²¹Ayee pu té'eyu'usi'i a'fjna jetze í niuucari í mej jín tí'ajta tí'jín:

“Ayee nu tí'hua'utá'ixaate'esin a'fjna í teitejra'a ne'fjna jime'e í mej seica niuucari jín tí'ixaxa'a. A'fime í mej se'j chuejra'a japua é'eme'ecan, a'fí mú tí'hua'utá'ixaate'esin. Mí majta a'fime í neteítestemua'a, camu na'ará'astijre'esin ineetzi.”

²²A'fj pu jín, a'fjna í niuucari í mej caí yaú'itie, capu ayén tí'ivaire'e tí tí'hua'utá'itíiii a'fmej í mej té'atzaahuat'e sino ayée pu tí'ivaire'e huá'a jemi í mej caí té'atzaahuat'e.

²³Jee xaa ne'u, ayée pu tí'ayajna. Casi'i, ¿a'iné tí'titi metiu'utaxá'jta í seica í mej caí té'atzaahuat'e, na'ari í seica í mej caí rí'i mé titeumuámua'aree tí pua'a a'uun ma'uteá'arute a'u se'j e'etiú'jse'iri? Seajta mú'een, tí pua'a xaa siyen naími'i tí'ixáata xá'aju'un seica jime'e í niuucari í mej caí yaú'itie, ¿a'iné tíhuá'amitieje'te a'fmej? ¿Ni qui siyen nu'u tite'eteú'jtímua'iri'i? Jee xaa ne'u.

²⁴Ajta, tí pua'a se'j a'uun a'uteá'arute mú'ejmi jemi tí caí té'atzaahuat'e nusu tí caí mú'ejmi jetze ajtémecan, seajta mú'een, tí pua'a xaa naími'i setí'ixáata xá'aju'un í Dios jetze me'ecan, ayée pu tiraatámitiese'esin se'j naími'i rá'axijte'en a'fjna jime'e tí a'fín ayén auteá'jturaa í Dios jemi. ²⁵Aj pu'í ayén huatase'fjre'esin tí'j na'a tí ru'a'avaataca'a u tzajta'an. Ajta a'fín teáata'a, á e'erávaijtzí á chuaata'a. A'fí pu raaténajchí í Dios, ajta ayén tiu'utaxá'jta yee tí Dios mú'ejmi jemi se'jre'e.

**Mej mi naín jín miyen
huárini a'ij tí tiraaví'jte'e**

²⁶¿A'iné sena'a si rini, ne'ihuaamua'a? Setá'aj siyen huárini setí'j sena'a se'j e'etiú'jseire'esin. Setá'aj

naími'li rí'í huaújrúuren tí'iti jime'e, ti pua'a seǵ tí'ichuiicami'i, nusu seǵ tí'iti jín tihua'ítiiirami'i na'ari tí'ixajtami'i í ti jetzen raateájtuaa í Dios ca'ín seǵ niucari jín tí'ixajtami'i, na'ari seǵ ayén raxí'eve'e ti tihuaú'ixaate'en a'ij ti huataújmua'a í niucari ti raataxájtaca'a í seǵ. Setá'aj siyen huárini seǵ rí'í huá'uruuren naǵjmi'ica.

²⁷ Tí pua'a seica miyen raxí'eve'e mej seica niucari jín tiu'utaxáj, miché'e miyen 'eene'en mej hua'apua mé'e na'ari mej huaíca mé'e. Miché'e miyen tiu'utaxáj seǵ majta seǵ. Ajta, ché'e seǵ ayén tihuaú'ixaate'en a'ij ti huataújmua'a. ²⁸ Ajta, ti pua'a caí mé'e ja'ati ti ayén raayí'iti ti ayén tihuaú'ixaate'en a'ij ti huataújmua'a, ché'e a'íin caí tí'ixajta huá'a jemi í mej e'etiújse'iri. Ché'e a'íin ruseǵ tí'ixajta í ru jemi, ajta í Dios jemi.

²⁹ Majta a'íime í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a, miché'e miyen éene'en tí'ixajta, mej hua'apua mena'a, na'ari mej huaíca mena'a. Majta í seica, miché'e miyen tiraaxí'epi'íntare'en a'ij ti tí'ixa í seǵ. ³⁰ Ajta, ti pua'a jíye'itzi jín tí'iti raateájtuaani seǵ jemi, ché'e a'íin ti tí'ixa ayén raatapuá'ajta.

³¹ Aye'e pu tí'iri'iri seǵ naími'li Dios jetze me'ecan tiu'utaxáj seǵ si tihua'utá'ítiií naǵjmi'ica, seǵ si seajta ca'anǵra'a hua'utá'an.

³²⁻³³ Majta a'íime í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'a, ayée pu ruxe'eve'e mej majta raayí'ítihua'an mej tiraa'íjcate'en í ruxáejniu'uca huá'a jemi í mej e'etiújse'iri. Aye'e pu ruxe'eve'e a'iné capu Dios cha'a na'a huá'aruuren mej mi caí xí'epi'ín ruruure sino a'íi pu hua'utépu'a'ajtesin.

Setá'aj siyen che'atá sena'a huárini a'ij mej meri tí'ijri'ire naǵjmi'li í seica

í mej e'etiújse'iri í Dios jemi. ³⁴ Caxu hua'atá'acare'en a'ímeǵ í 'uuca, mej mi tí'ixajta matí'ij e'etiújseire'en u teyujta'a. Capu a'ij tí'iri'iri mej tí'ixajta sino mej ra'ará'astijre'en a'ij ti té'eyu'usi'li í yu'uxari jetze í mej jín tí'ajta. ³⁵ Tí pua'a miyen raxí'eve'e mej tí'iti huámua'aree, miché'e miyen tihua'uta'íhua'u í rucína'astemua'a í ruche. Aye'e pu xaa ne'u, a'iné ayée pu tiu'utévi'iraste'e ti pua'a íita'a tí'ixajta huá'a jemi í mej e'etiújse'iri u teyujta'a.

³⁶ ¿A'li tá'uj na'a? ¿Ni mú'ejmi jetze a'uvé'emeǵ í niucari ti jíme'en raxa í Dios, na'ari ayén na'a mú'ejmi jemi huatétuihuaca'a? Capu xaa ne'u.

³⁷ Tí pua'a ja'ati ayén tirá'amitíejte'e í ru jetze ti a'íi ruseǵ a'íin pú'een seǵ ti tí'ixaxa'a í Dios jetze me'ecan, na'ari a'íin jetze araujca'ane í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, ché'e a'íin ayén ráamua'ati nej niyen ne'íjna jín tejá'amua'ayuse'e a'ij ti a'íin tinaa'íjca í tavástar'a. ³⁸ Tí pua'a a'íin ja'ati caí ayén ráamua'ati, caxu seajta mú'een siyen rá'astijre ti 'ij ayén tihua'uci'iti.

³⁹ A'íj pu jín, ne'íhuaamua'a, naa pu tí'ixi'epi'ín seǵ ca'anín jín rahuauca seǵ Dios jetze me'ecan tí'ixajta. Seajta, setá'aj caí huá'íjmíjra í mej seica niucari jín tí'ixajta. ⁴⁰ Aye'e pu'u na'a, setǵ sena'a seǵ siyen ricí, setá'aj siyen xí'epi'ín éene'ecan jín rijca a'ij ti tiraavíjte'e.

Ciríistu'u pu a'itá'raa huá'a tzajta'a í mi'ichite

15 Neajta nu niyen tejá'amua'ixaate'e, ne'íhuaamua'a, seǵ si ra'utámua'aree a'ij nej éene'en jín tejamuá'ixaa ne'íjna í niucari ti jín Dios

jamua'irátuaasin, í sej seajta ra'ancuré'a, í sej seajta sej siyen jemin seijre'e. ²A'ii pu a'íin pú'een í niuucari ti jín Dios amua'irátuaasin ti pua'a sej siyen rá'astijre'e a'ij nej neri tejámuaatá'ixaa. Na'ari caí, capu ti'itij a'ij tejá'amuavaire'e ti pua'a seicié sena'a tirá'antzaahua.

³Ayee na'a, a'iné ayée nu che'atá nena'a a'amua jemi raateájtuaa ne'íjna í nej neajta ra'ancuré'a í ti jaítze'e ruxe'leve'e tej ráamua'aree ti a'íin Ciriístu'u huamí'i ta jetze me'ecan ti ij titaatá'uuni'i í tej jín auteájturaa í Dios jemi. Ayee pu té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze. ⁴Matí'ij nu'u ra'avá'ana, ajta, tí'ij ayén teuumé'eca huaíca xicaj tzajta'a, Dios pu ayén ra'ajjáj huá'a tzajta'a í mi'ichite a'ij ti té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze.

⁵Aj pu 'i a'íjna jemi huataseíjre í Pedro, ajta á'iyen huá'a jemi í mej tamuáamuata'a japuan seij ará'ase.

⁶Ajta á'iyen a'ímej jemi huataseíjre í mej miyen a'ará'ase a'achú cumu anxíj ciento japuan cáj caj matí'ij naíjmi'i u e'etiújseire'eca'a. Maúche'e mú mul'í ruuri, majta seica, meri huácuii.

⁷Ti'iquí ajta a'íjna jemi huataseíjre í Jacobo, ajta á'iyen naíjmi'ica jemi í ti hua'antíhuau.

⁸⁻⁹Ajta, neetzi jemi pu'uqui te'entipúa'ajte ti ayén huataseíjre. Tij ayée nu huanú'ihuaca'a matí'ij caí xi nechú'leve'eca'a, a'iné nee nu ne'ín pú'een í ti jaítze'e cílieene'len jín ti'itíjvee huá'a jemi ti Dios hua'antíhuau. Jee xaa ne'u, capu ayén tiraavíjte'e nej niyen raataxáj yee nee nu huá'a jetze ajtéme'ecan a'ímej í ti Dios hua'antíhuau, a'iné nee nu huápi'i a'ij pua'a huá'uruu

a'ímej í mej e'etiújse'irihua'a mej mi raaténajche í Dios.

¹⁰Mi ajta Dios, a'íi pu r'íi tinaatá'a. A'íj nu jín nee nu ne'ín pú'een sefj ti Dios na'antíhuau. Ajta jé'ecan pu huápi'i tiu'utévai ti a'íin ayén r'íi tinaatá'a a'iné jaítze'e nu ca'anín jín tiu'umuáriej mecaí í seica. Mi ajta, Dios pu a'íin pú'een'e'le ti ca'aníjra'a naatá'a. Canu neseíj nena'a tiu'umuáriej. ¹¹Capu amín a'ij. Capu jetzen ruxe'leve'e ti pua'a a'íime mé tiu'umuáriej nusu inee. Naími'i tu tiyen che'atá tena'a tihuá'ixaate'e. Seajta mú'een, ayée xu che'atá sena'a té'antzaahua.

Matí'ij a'itajú'un í mi'ichite

¹²Ajta, ti pua'a teri tiyen tejamuá'ixaa ti Dios ra'ajjáj í Ciriístu'u huá'a tzajta'a í mi'ichite, ¿a'iné 'een jime'e miyen ti'ixáata muá'aye'i seica, í mej a'amua jetze ajtéme'ecan a'íjna jime'e mej nu'u caí ché'e huatarújsin a'íime í mej meri huácuii?

¹³Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. Ti pua'a ayén mecaí ché'e huatarún a'íime í mej meri huácuii, capu ajta Dios ra'ajjáj í Ciriístu'u huá'a tzajta'a í mi'ichite. ¹⁴Ajta, ti pua'a Dios caí ra'ajjáj í Ciriístu'u, capu ti'titi vaire'e í tej teri tejamuá'ixaa, ajta capu ti'itij vaire'e sej siyen té'atzaahuate'e.

¹⁵Ajta, ayée pu té'eme tej tí'ihua'itaca tena'a te'íjna jime'e í tej jín tiu'utaxájtaca'a te'íjna jime'e í Dios, a'iné tu'uri tiyen raataxájtaca'a yee: "A'íi pu ra'ajjáj í Ciriístu'u huá'a tzajta'a í mi'ichite." Mi ajta caí capu, ti pua'a mecaí ché'e huatarún í mej meri huácuii. Jee xaa ne'u, ti pua'a ayén 'een matíj seica tí'ixaxa'a, capu Dios ayén ra'ajjáj.

¹⁶Ayee pu'u, ti pua'a Dios caí hua'ajájuaxi'i a'fmej í mej meri huácuii, ayée pu huataújmu'a ti caí Dios ajta ra'ajjáj í Ciriístu'u. ¹⁷Ti pua'a caí ra'ajjáj a'fjna í Ciriístu'u, capu ti'itij vaire'e sej siyen té'atzaahuat'e. Ajta, ti pua'a caí ra'ajjáj, capu ayén a'amua japua huaniú í sej jín auteájturaa í Dios jemi. ¹⁸Ajta a'fime í mej miyen té'atzaahuat'e í Ciriístu'u jemi muáacuii, mu'uri á'uvej. ¹⁹Ti pua'a ayée na'a auj titaatéva'iri tej teuj i'irúuri tej tiyen rá'atzaahuat'e í Ciriístu'u, jaítze'e pu a'ij pua'a t'l'itaruure ti caí a'ij tihuá'aruure na'fjmi'ica a'fmej í seica í mej yen japuan seijre'e í chaanaca.

²⁰Mi ajta xaa, ayée pu ti'ayajna ti Ciriístu'u a'itáraa huá'a tzajta'a í mi'ichite. A'ii pu a'fín pú'een í ta'anáayeyixi í tej jín ramua'aree mej majta huatarújsin a'fime í mej meri huácuii.

²¹Ayee pu'u na'a, a'iné ayée pu tihuá'aci'iti í teite mej miyen huácui'ini me'fjna jime'e ti sefj na'a í teáata'a ayén auteájturaa í Dios jemi, ayée pu che'atá na'a tihuá'aci'iti mej huatarún me'fjna jime'e ti ajta sefj na'a í teáata'a huatarúj huá'a tzajta'a í mi'ichite. ²²A'iné naími'lí mú miyen cui'ica me'fjna jime'e ti a'fín Adán auteájturaa í Dios jemi, ayée mú che'atá mena'a huatarújsin me'fjna jime'e mej me'fjna jetze ajtémecan a'fjna í Ciriístu'u.

²³Mi ajta, ayée pu tihuá'aci'iti a'ij ti tihua'uxi'lep'i'intari'iri'i í xicáara'an jetze ti ayén tiraavijte'e. Amuacá pu huatarúj a'fjna í Ciriístu'u. Ajta á'iyen, t'fij yé uvé'enen, a'fime mú huatarújsin a'fime í mej Ciriístu'u jetze ajtémecan. ²⁴Aj pu 'i nain te'entipua'ajte. Amuacá pu Ciriístu'u

a'fmej antipua'ajte'esin matfj mena'a títeté'u'upu'u, ajta a'fmej í mej ti'itij jín antiújmua'aree. Aj pu'i xaa tiu'utátuuiresin í Dios jemi tífj na'a a'fín ti jín antiújmua'areereca'a.

²⁵Ayee pu'u, a'iné ayée pu ruxe'eve'e ti a'fín Ciriístu'u ayén tiu'ita'áijta ajta na'a caí hua'utémua'itin matfj mena'a pua'amé mej rájcha'ihre'e. ²⁶Ajta í ti jín te'entipua'ajte ti raatémua'itin í ti rájcha'ihre'e, a'ii pu a'fín pú'een í ti jín ú'umi'ini. ²⁷Ajta, t'fij ayén ti'ixa ti nu'u a'fín nain tiu'utémua'iti, capu xaa ne'u ayén huataújmu'a ti a'fín ajta raatémua'iti a'fjna í Dios ti ayén raatá'a ti nain jín antiújmua'areere.

²⁸T'fij tiu'utémua'itin nain tífj na'a ti íiyen t'fiseijre'e, ajta júte'e ti tejé'eseijre'e, a'fjna ti i'li yaujra'an pú'een í Dios, a'fi pu rusefj huataújtuaasin a'fjna jemi í Dios ti nain jín antiújmua'aree, matfj mena'a pua'amé í mej íiyen seijre'e chaanaca japua, ajta u ta japua.

²⁹Ti pua'a pí na'a ayén seicié éene'en, ¿a'ij ti huatéujmu'a'atiiche'e mej miyen t'fijri'ire í teite mej huámuai'ivijhua a'fmej jetze me'ecan í mej meri huácuii? Ti pua'a mecaí ché'e miyen huatarún í mej meri huácuii, ¿a'iné 'een jime'e miyen huá'aniuucajtze'e rumuai'ihuaca?

³⁰Teajta iteen, ¿a'iné 'een jime'e tiyen á'ataca'ane tífj na'a tej tiyen huácui'ini pua'fjtzi jime'e?

³¹Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'lira'a jime'e ne'fjna jime'e nej ahuántzaahuat'en mú'ejmi jime'e í Ciriístu'u jemi, a'fjna í Jesús ti ajta tavástara'a pú'een. T'fij pí na'a nain xicaj tzajta'a, ayée pu tiná'amitiejte'e ineetzi nej neri mi'ímica. ³²Ti pua'a mecaí huatarún í mej meri huácuii, ¿a'iné ti'itij tineetéva'iri nej niyen

teáata'a pú'een, ti pua'a niyen huaténe'use'en huá'a jamuan í ti'itén a'ujna já'ahua'a u Éfeso?

Ayee mú xaa tí'ixaxa'a tijín:

“Tich'ée yee tiú'ucua'ani, teajta ti'iti antiyé'en, a'iné ruijmua'a tu cui'ini.”

³³Caxu ratá'acare'en ti ja'ati á'amuacuanamua ti'tij jime'e. Casi'i, a'íime í mej a'ij pua'a titetiújcha'ii, ayée mú nu'u a'ij pua'a ca'aníjra'a hua'atá'aca í mej rí'i titetiújcha'ii mej mi majta miyen che'atá mena'a a'ij pua'a huárini.

³⁴Setá'aj seajtáhua'a rí'i mé titeumuámua'are'en, setá'aj seajta raatapuá'ajta í sej jín até'itzaara í Dios jemi. Camu tzáahuati'lira'a jín ramua'ate í Dios seica í mej a'amua jetze ajtém'e'ecan. Ayee nu 'een jín tejá'amua'ixaate'e nej ni amuaatatévi'iraste'en.

A'ij mej seíire'e muá'aju'u mat'ij huatarún í mi'ichite

³⁵Mi ajta, ti pua'a ja'ati ayén tiu'uta'íhua'u tijín: “¿A'iné ye'í tí'iri'iri mej huatarún í mi'ichite? ¿Ti'itájni tévira'an jín miyen seíire'e muá'aju'u?”

³⁶Mi neajta inee, ayée nu tiraatá'ixaate'esin yee, mi pej caí mé úumua'aree. A'ijna í jatzi pej raahuáste, capu ajnéjsin ti pua'a caí amuacá' a'utátzi'ite. ³⁷Pat'ij tí'ihuaste'e, capej pe'íjna huaste'e í cíyey ti ajnéjsin sino a'íj pej huaste'en í jatzi ti pua'a ti'iti triigu nusu ti'iti seica. ³⁸Ajta a'íin í Dios, a'íi pu ayén ratá'aca í cíye'ara'an a'ij ti ari tiraaxí'epi'intari'iri'i, sej ajta sej í jatzi.

³⁹Ajta, capu ruxí'ej na'a 'een í hua'lira'a. Sej pu seicié éene'e téhua'lira'a í teáata'a. Ajta seicié mú

éene'en téhua'lira'a í ye'emuaate.

Majta a'íime í pina'ase, a'íi mú majta seicié éene'en téhua'lira'a. A'íi mú majta í hua'ité, seicié mú majta éene'en téhua'lira'a.

⁴⁰Ajta ti júte'e tí'iseijre'e, ajta ti íiyen tí'iseijre'e chaanaca japua, capu ruxí'ej na'a tí'een. Ajta, sej pu a'íin pú'een í ti naa tihuá'aseijrate'e a'íjna ti júte'e tí'iseijre'e. Ajta sej pu ajta a'íin pú'een í ti naa tihuá'aseijrate'e a'íjna ti tí'iseijre'e íiyen chaanaca japua. ⁴¹A'ijna í xicaj, a'íi pu sej a'íin pú'een ti naa tihuá'aseijrate'e. Ajta í máxcira'i, capu ruxí'ej na'a ayén tihuá'aseijrate'e. Majta a'íime í xu'ura'ave, camu majta ruxí'ej mena'a miyen 'een.

⁴²Ayee pu che'atá na'a éene'en tí'iseijre'e a'íjna jime'e í mej huatarújsin a'íime í mej meri huácuui. A'ijna í tévira'an ti huanú'ihuaca'a, a'íi pu á'apua'aren. Ajta a'íin ti Dios ra'ajjásin, capu ché'e ja'anáj á'apua'aren a'íjna. ⁴³A'ijna tévira'an, ayée pu huanú'ihuaca'a mej caí rí'i tiratá'acare'en. Ajta, tí'ij Dios ra'ajján, a'íi pu temua'a naa rí'i tiraatá'asin. Tí'ij huanú'ihua a'íjna í tévira'an, capu a'atzu ruca'ané. Ajta, tí'ij Dios ra'ajján, a'íi pu rumuári'eri'ire'ara'an jín ra'ajjásin.

⁴⁴Ayee pu éene'en nu'ihuan ti ij te'utáviicua'i íiyen chaanaca japua. Ajta, ayée pu éene'en ra'ajjásin ti ij ayén jetzen araujca'anen í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios. Ti pua'a ayén seijre'e í tévira'an ti ayén te'utáviicua'i íiyen chaanaca japua, ajta pu ayén che'atá na'a seijre'e í tévira'an ti jetzen araujca'anen í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios.

⁴⁵Jee xaa ne'u, ayée pu té'eyu'usi'i tijín: “A'ijna í tevi, a'íjna í Adán ti amuacá huatasejre, a'íi pu ayén

éene'en ruuri huatájturaa.” Ajta a'fjna í tevi, a'fjna ti ajta Adán pírici í tu'uvé'eteajti, ayée pu éene'en huatájturaa xiéjniu'ucari ti ayej a'uj tihua'atá'aca mej miyen ruuri muá'ara'ani.

⁴⁶Capu amuacá huatasejre a'fjna ti jetzen araujca'anen í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, sino a'fjna ti rusefj te'utáviicua'i íiyen chaanaca japua. Tí'ij a'fjn ayén huatasejre'en, aj pu xaa huatasejre'esin a'fjna ti a'fjn xiéjniu'ucare'ara'an jetze araujca'anen. ⁴⁷Ajta, a'fjn í teáata'a, í ti amuacá huatasejre, a'fi pu chuej jfn huatétaavijhuaca'a. A'fj pu jfn, íiyen mej chuej japua me'ecan. Ajta í teáata'a, í ti hua'apua ti huanéj, a'fi pu júte'e é'eme'ecan.

⁴⁸Majta a'fime í mej yen japuan huachéjme íiyen chaanaca japua, ayée mú 'een tíj ajta 'een í tevi ti chuej japua me'ecan. Majta a'fime í mej jetzen ajtéme'ecan a'fjna ti júte'e é'eme'ecan, ayée mú majta 'een tíj 'een a'fjna í ja'ati. ⁴⁹A'ij tej teri tiyen 'een tévira'an jime'e a'fjna í tevi ti chuej japua me'ecan, ayée tu che'atá tena'a éene'e tá'aju'un tévira'an jime'e a'fjna í tevi ti júte'e é'eme'ecan.

⁵⁰Ayee nu tejá'amuaxaate'e, ne'ihuamua'a. Capu ri'írí ti a'uun a'uteáruute a'u ti Dios tejé'ajta ja'ati ti na'a ti auj ayén seijre'e tévira'an jime'e a'fjna í tevi ti chuej japua me'ecan. Ajta, a'fjna í ja'ati ti á'apua'aren, capu ri'írí ti ayén tiráaci'iti a'fjna ti caí ja'anáj á'apua'aren.

⁵¹Xáanamujri'i mú'een, a'iné ayée nu tejámuaatá'ixaate'esin ti'itij jime'e ti rú'avaataca'a í Dios jemi. Catu naími'i cui'ini, sino Dios pu naíjmi'ica seicié taruuren itejmi.

⁵²⁻⁵³Ayee pu té'eme a'fjna xicáara'a ti

jetzen huatánamuajre'en í trompeeta ti jíme'en nain te'entipua'ajte. Tí'ij a'fjn ti ta japua tí'ivaire'e ucáajijhua í trompeeta jetze, aj pu'i ayén seíre'e a'ame tí'ij mej huatémacava'axi'in jíye'itzi jime'e. Aj pu'i Dios hua'ajjájpuaxi'isin a'fimej í mej meri huácuui mej mi caí ché'e ja'anáj auupuá'are. Teajta iteen, seicié tu huatétaruurejsin, a'iné ayée pu ruxe'eve'e ti a'fjn ti á'apua'aren ayén seicié huaújruren ti ij caí ché'e auupuá'are. Ajta ayén ruxe'eve'e ti a'fjn ti mi'ini, ajta ayén seicié huaújruren ti ij caí ché'e huámi'ini.

⁵⁴Tí'ij seicié huaújruren a'fjna ti á'apua'aren ti ij caí ché'e auupuá'are, ajta tí'ij ari seicié huaújruru a'fjna ti mi'infiche'e ti ij caí ché'e huámi'ini, aj pu xaa ayén teja'uré'enejsin a'ij ti amuacá té'eyu'usi'ihuaca'a, a'fjna í niuucari ti jíme'en raxa yee: “Nain pu hui jfn raatéemua'iti a'fjna í ti huá'acui'ica. ⁵⁵Mi pej huá'acui'ica, ¿a'uné a'ij 'een í pej jfn hua'utéemua'iti? Capu mé'e é'esejre'e xaa ne'u.” Ajta ayén tíjfn: “Mi pej jfn tihua'upua'ij, ¿a'uné a'ij 'een? Capu xaa ne'u mé'e já'ahua'a.”

⁵⁶Ajta a'fjna ti jfn tihua'apua'ajte'e a'fjna ti ajta huá'acui'ica, a'ii pu a'fjna jetze araujca'anen í mej jfn até'itze'ara í Dios jemi. Ajta a'fjna í niuucari í mej jfn tí'ajta, a'ii pu a'fjn pú'een ti ca'aníjra'a hua'atá'aca mej mi miyen auté'itze'ara'an í Dios jemi.

⁵⁷Mi ajta, tiché'e tiyen ri'í tiratá'acare'en te'fjna í Dios ti ayén titatá'aca tej tiyen tiu'utéemua'itin te'fjna jime'e tej jetzen ajtéme'ecan í tavástara'a, a'fjna í Jesús ti ajta Ciriístu'u pú'een.

⁵⁸A'fj xu jfn siyen huá'arini, ne'ihuamua'a, mi nej já'amuaxe'eve'e huápi'i. Setá'aj rí'i

tí'tesejire'e ja'anáj ti na'a, setá'aj seajta te'utáviicua'i ti ij caí ja'ati amuá'ari'i í á'amua'mua'atziira'a. Setá'aj seajta a'ujca'anéecan jín tiu'umuári'en í tavástar'a'a jemi ja'anáj ti na'a, a'iné xu'uri ramua'aree ti jé'ecan huápi'i tejámuatéva'iri. Caxu huáapua'a sena'a tí'imuari'e tavástar'a'a jetze me'ecan.

Jíme'en í tumin í mej huá'uhuaviiri'i huá'a jíme'e í ru'ihuaamua'a

16 Jíme'en í tumin sej raseire'e sej si jín hua'utévaire'en a'ímej í mej Dios jemi seajre'e, ayée nu che'atá nena'a tejá'amua'íjcate'e a'ij nej neri tihua'u'íjca a'ímej í mej e'etiújse'iri nainjapua u Galacia.

²Ayee xu huárini seij seajta seij, a'íjna xicáara'a ti jetzen te'ute'itién í itieeri. Ché'e seij ayén ra'ajtá'an í ruche a'achú ti caj tí'ixe'eví'ira'a, ti pua'a Dios raatá'a jeihua nusu cáj na'a. Ché'e a'íin rájseire'en tój na'a seij itieeri ti ij caí ché'e ayén ruxe'eve'e sej rajsé'irihua'an a'ájna netí'ij ne'uun a'atanén. ³Netí'ij ne'uun e'ará'asti, aj nu ni niyen hua'uré'epijte'esin í yu'uxari a'ímej í sej hua'antíhuau mej mi me'íjna jín majta ra'anú'an a'ujna u Jerusalén í sej seri rájseij sej hua'utapua'íjve'esin. ⁴Ti pua'a ajta ayén tiná'amitiejte'e ti ayén titaatéva'iri nej neajta ne'uun á'ume'en, a'íi mú majta á'uju'u muá'aju'u neetzi jamuan.

A'ij ti nu'u huárini tí'ij a'uun á'ume'en seij chuéjra'a japua

⁵Netí'ij ne'uun amuacá a'atanén u Macedonia, aj nu ni amúumuaarin. Mi neajta inee, nauj mi'i ne'uun u a'atanén u Macedonia. ⁶Tij necaí a'atzu mú'ejmi jemi á'ateeri, na'ari

niyen á'ateevi'in tój na'a ti huáseevi'i a'ame sej si siyen naatévaire'e se'íjna jíme'e a'u ti na'a nej á'ume. ⁷Canu niyen raxí'eve'e nej íjii nena'a amuáséij nej ni a'atzu nena'a amuámuuaare, sino ayée nu raxí'eve'e nej ni á'ateevi'in nej ne'uun á'ucatii mú'ejmi jemi, ti pua'a ayén tinetá'acare'en í tavástar'a'a.

⁸⁻⁹Mi neajta inee, a'úu nu a'utevéee na'ame ne'újna u Éfeso ajta na'a caí teja'uré'enen a'ájna matí'ij tí'iyeste me'íjna jíme'e ta'aráhua'apua ti ará'ase í itieeri. Jee xaa, ayée nu huárini a'iné naa pu tináavaí a'íjna jíme'e í nej tí'imuari'e nej ni jeihua huápi'i raatévaire'en í tavástar'a'a. Capu amín a'ij mej jeihua néjcha'íire'e.

¹⁰Ajta, tí'ij a'uun a'atanén a'íjna í Timoteo, setá'aj rí'i tirájcha'íica temua'a naa, a'iné a'íi pu ayén che'atá na'a tí'ivaire'e í tavástar'a'a jemi netíj inee. ¹¹Ché'e caí ja'ati raxiéehuata. Tí'ij ajtahua'a u ará'jra'ani, setá'aj raatá'an tój na'a ti ayén ruxe'eve'e ti ij ajtahua'a yé ra'asti neetzi jemi. Ayee nu rachú'eve'e ti a'íin yé huacatii huá'a jamuan í seica í ta'ihuaamua'a.

¹²Ajta a'íjna í ta'ihuaara'a, a'íjna í Apolos, jé'ecan nu ca'aníjra'a raatá'acare'e ná'aye'i ti mú'ejmi jemi a'atanén huá'a jamuan í seica í ta'ihuaamua'a. Mí ajta a'íin, capu á'uye'imi'i já'araa. Aj pu nu'u a'uun a'atanéjsin mú'ejmi jemi tí'ij huatáci'ipéeca.

Í niuucari ti jín ra'antipua'ajte

¹³Rí'i xu'u mú'een. Setá'aj rí'i tí'itesejire'e se'íjna jíme'e sej rá'astijre'e í tavástar'a'a. Setá'aj seajta huatéujca'anen í ru tzajta'a. Setá'aj seajta arájca'anen se'íjna jetze

í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios sej si te'utáviicua'i. ¹⁴Setá'aj siyen rijca se'fjna jime'e sej huaújxe'eve'en.

¹⁵⁻¹⁶Xu'uri ramua'aree a'ii mú a'fín pú'een í mej amuacaí huataújtuiiri'i í tavástar'a'a jemi ayujna Acaya a'fíime í teitestemua'ame'en a'fjna í Estéfanas. A'fí mú majta meri me'fjna jín autéjhuii mej hua'utévair'e'en a'fímej í mej Dios jetze ajtémecan. Ayee nu ca'aníjra'a amuaatá'aca, ne'ihuaamua'a, sej si huá'atzaahuat'e a'fímej, seajta naíjmi'ica í teite í mej miyen che'atá mena'a tí'imuari'e tetíj iteen, í mej majta tzáahuati'ira'a jín tí'ivair'e'e í tavástar'a'a jetze me'ecan.

¹⁷Nee nu xaa huatántemua'ave matí'ij yé ra'áa, a'fjna í Estéfanas jamuan a'fjna í Fortunato, ajta a'fjna í Acaico. A'fí mú xaa r'f'i tinaatá'a me'fjna jime'e mej yé náamuaareca'a mú'ejmi jetze me'ecan tí ij caí tí'iti ná'aturaate'e. ¹⁸A'fí mú r'f'i tinaatá'a yú ne tzajta'a. Majta mú r'f'i amuaatá'asin mú'ejmi í a'amua tzajta'a. Ayee pu tiú'ujxe'eve'e sej r'f'i tihua'utá'an naíjmi'ica í teteca mej miyen 'een matíj a'fíime í mej huaíca.

¹⁹Yé mú á'amuateujte'e a'fíime í mej e'etiújse'iri hua'atéyujta'a tí a'u tí seijre'e tíj na'a tí a'u tí huatacá'a fíye Asia. Ajta a'fjna í Aquila, ajta a'fjna í Priscila, a'fí mú temua'a naa á'amuateujte'e niuucajtze'en í tavástar'a'a. Ayee mú che'atá mena'a yé á'amuateujte'e naíjmi'i í mej e'etiújse'iri a'u mej é'eché a'fjna í Aquila, ajta a'fjna í Priscila. ²⁰Naími'i í ta'ihuaamua'a í mej yé huatéí, a'fí mú majta á'amuateujte'e. Setá'aj huaújteujte'en temua'a naa, xu'iteújpi'itze'axi'i niuucajtze'en í tavástar'a'a.

²¹Neajta inee, i nej Pablo pú'een, nemuajca'a nu jín tejá'amuayu'use'e nej ni neajta amuaatateujte'en.

²²Ti pua'a ja'ati caí raxí'eve'e í tavástar'a'a, ché'e ayén puaíjtzi ráaci'iti. Ché'e yé uvé'enen í tavástar'a'a.

²³Ché'e a'fín tavástar'a'a, a'fjna í Jesús, ché'e a'fín r'f'i tejamuatá'acare'en. ²⁴Jéihua nu neajta já'amuaxe'eve'e ne'fjna jime'e sej seajta se'fjna jetze ajtémecan í tavástar'a'a, a'fjna í Jesús. Yee pu'u, ché'e ayén teja'uré'enen.

A'ij ti tira'uyú'uxaca'a í San Pablo a'ímej í mej Corinto é'eme'ecan, í ti hua'apua

A'íi pu tihuá'ateujte'e

1 Inee, i nej i'í Pablo, nee nu se'ij ne'ín pú'een ti Dios ayén tinaa'íjca ruxí'evi'ira'a jime'e nej ni niyen tihua'utá'ixaate'en a'ij ti ti'iti tí'iseijre'e í Ciríistu'u jemi, í ti ajta i'í Jesús. Jamuan a'íjna í ta'ihuaara'a a'íjna í Timoteo, ayée tu tejá'amuayu'use'e mi sej e'etiújse'iri sej si raateánajche í Dios, mi sej Corinto a'uchéjme, teajta tiyen tihuá'ayu'use'e najjmi'ica í mej Dios jemi seijre'e, matíj mena'a í mej me'uun a'uchéjme tíj na'a ti a'uun huatacá'a u Acaya.

²Ché'e a'íjna í Dios, í tej rájya'upua, ajta a'íjna í tavástarara'a, a'íjna í Jesús ti ajta Ciríistu'u pú'een, miché'e rí'í tejamuaatá'acare'en, majta rí'í tejamua'anpuá'ajte'en sej si temua'a naa ru'ihuáamua'ataa xá'ara'ani.

Í ti nu'u jín rajpuajtzi í Pablo

³Tiché'e rí'í tiraatá'acare'en te'íjna í Dios ti ajta ya'upuáara'an pú'een í tavástarara'a, a'íjna í Jesús ti ajta Ciríistu'u pú'een. A'íjna í Dios, a'ii pu a'íin pú'een í tej rájya'upua ti ajta nain jín ta'acu'uvée á'ayeli. A'ii pu

a'íin pú'een í Dios ti ajta nain jín rí'í taarú'u.

⁴A'íi pu ajta rí'í taarú'u a'íjna jime'e í tej jín á'aviicua'ire'e tá'aye'i tej ti tiyen che'atá tena'a rí'í hua'anrú'ure'en a'ímej í mej tí'itij jín á'aviicua'ire'e. A'íj tu jín tiché'e tiyen rí'í hua'anrú'ure'en te'íjna jime'e í ti jín Dios ajta rí'í taarú'u.

⁵Ayee xaa ne'u ti'ayajna ti temua'a naa ayén tí'itaci'ipuaca a'íjna ti jín ajta rajpuajtzi'ica'a a'íjna í Ciríistu'u. Ayen che'atá na'a Ciríistu'u ajta temua'a naa rí'í taarú'u tej ti te'utáviicua'i.

⁶Ti pua'a tiyen tí'itij jín á'aviicua'ire'e, ayée pu ajta tí'ivaire'e ti ij Dios rí'í amua'anrú'ure'en, ajta amua'irájtuaani. Ajta, ti pua'a Dios ayén rí'í ta'anrú'ure'e, ayée pu ajta tí'ivaire'e ti ij ajta a'íin rí'í amua'anrú'ure'en. Ayee pu xaa tejá'amuaruure mú'ejmi ti pua'a siyen che'atá sena'a temua'a naa te'utáviicua'i í sej jín rajpuajtzi tetíj iteen tirajpuajtzi.

⁷Ayee pu titá'amitiejte'e sej siyen xaa ne'u té'eviicua'i, a'iné ayée tu tí'ijmua'aree ti ayén che'atá sena'a teja'amuaci'ipuaca sej siyen

rajpuajjtzi tetfj iteen, ajta Dios pu ayén che'atá na'a rí'i amua'anrú'ure'e a'ame mú'ejmi tíf ajta rí'i tita'anrú'ure'e a'ame itejmi.

⁸Ayee tu tíf'ijxe'levele, ta'ihuaamua'a, sej ráamua'aree a'ij tej tirajpuajjtzica'a tetf'ij te'uun a'uté'eca'a a'ujna u Asia. Jé'ecan tu huápi'i á'aviicua'ire'eca'a, ajta na'a caí utéevatzí í tatzajta'a. Ayee pu titá'amitiejte'eca'a tej caí ché'e a'ij huárini.

⁹Jee tzíte'e, ayée pu titá'amitiejte'eca'a í tatzajta'a tej huácui'ini. Mi ajta, ayée pu a'fjna jín táaruu tej ti caí tajfímua'a á'atatzaahuat'e sino tej ti te'fjna jetze arátaca'anen í Dios ti hua'ajjá'apuana í mej meri huácuii.

¹⁰A'íi pu ayén tu'irájtuaa ti ij caí ayén titáaci'iti tej te'fjna jín huácui'ini ti huápi'i a'ij pua'a seijre'e. A'íi pu ajta aúche'e tu'irátuaasin. Jee xaa ne'u, ayée tu ti'ijchú'levele ti a'fín ajtahua'a tu'irájtuaani.

¹¹Mi ajta, ayée pu tiú'ujxe'levele sej se'fjna jín taatévaire'en, sej rahuaviira í Dios itejmi jime'e, mej mi majta mu'íi miyen rí'i tiraatá'acare'en í Dios itejmi jime'e me'fjna jime'e ti a'fín Dios ayén che'atá na'a rí'i titaatá'a itejmi a'ij sej seri mu'íiti tirájuaviiri'i.

**A'iné nu'u 'een jime'e caí u
a'atanéj u Corinto a'fjna í Pablo**

¹²A'fj tu xaa jín á'atatzaahuat'en. Ajta a'fín í taxiejniu'luca ayén tí'ita'ixaaate'e ti ayén ti'ayajna tej tiyen rí'i ti'títacha'ii huá'a jemi í mej íiyen seijre'e chaanaca japua, teajta jaítze'e rí'i ti'títacha'ii mú'ejmi jemi. Tíf na'a tej tiyen huarfj, ayée tu tzáahuati'ira'a jín tiyen rijcaa í Dios

jemi, nain jime'e a'ij ti tiraavíjte'e. Catu tiyen tí'ijri'irejca'a a'ij mej tí'ijri'ire í teteca mej íiyen seijre'e í chaanaca japua sino Dios pu ayén rí'i titaatá'a.

¹³⁻¹⁴Ajta, í nej tejá'amuyau'use'e, ayée pu'u na'a a'fín pú'een a'ij sej sena'a tiraayí'iti sej ra'ujjve'en, a'ij sej sena'a seajta tiyeú'itie. Ayee nu neajta tíf'ijxe'levele sej ráamua'aree nain jime'e tej te'fín pú'een í sej jín rí'i tiraatá'asin í Dios. Jee xaa, xu'uri siyen ráamua'areeri'i. Seajta mú'een, mú'een xu se'fín pú'een í tej jín rí'i tiraatá'asin a'fjna xicáara'an ti jetzen ajtahua'a huatasefjre'esin a'fjna í tavástara'a, a'fjna í Jesús.

¹⁵A'iné ayée pu tiná'amitiejte'eca'a, ayée nu tiraaxí'epi'intare nej amuacá ne'uun a'atanén mú'ejmi jemi nej ni neajtahua'a rí'i tejamaatá'an.

¹⁶Ayee nu tíf'ijxe'levele'eca'a nej amuáamuaare netí'ij ne'uun á'ume'en u Macedonia, neajta netí'ij ne'uun pí é'ejveti neajtahua'a á'amuaamuaaren. Neajta niyen raxí'evele'eca'a sej siyen tiraaxí'epi'intare'en í sej jín naatévaire'e nej ni ne'uun á'ume'en u Judea.

¹⁷¿A'iné tejamuá'amitiejte'e mú'ejmi? ¿Ni qui siyen tiná'aseijrate'e ti caí rí'írí sej ná'antzaahuat'en se'fjna jime'e nej nu'u caí tzáahuati'ira'a jín tí'ixí'epi'intare'e? Mi neajta inee, canu xaa ne'u niyen 'een, a'iné canu niyen tí'ijri'ire matfj a'fime í teteca í mej rujfímua'a tí'imua'atze tífjn “jee.” Mi ajta, capu ayén te'iráame.

¹⁸Mi ajta Dios, a'fí pu caí ja'anáj até'itzea'ara. A'fj pu jín, a'fjna í tej teri amuaatá'ixaa, capu ayén 'een ti hua'apuaca jín huataújmua'a. A'ijna ti jime'en raxa yee “jee”, capu ajta ayén huataújmua'a yee “capu.”

¹⁹ Ajta a'fjna ti yaujra'an pú'een í Dios, a'fjna í Jesús ti ajta Cirístu'u pú'een, teen tu tiyen jíme'en amuá'ixaa inee, jamuan a'fjna í Silvano, ajta a'fjna í Timoteo. A'fjna í Cirístu'u, nain pu jín tihuaújmu'a'atziite'e, ajta raxí'epi'intare'e. A'fjna jemi t'fj na'a í niuucari ti jíme'en raxa yee “jee”, ja'anáj ti na'a pu ayén te'iráame t'fjín “jee.”

²⁰ Ajta nain í ti jín Dios te'ataújratziiri'i, a'fí pu araúrastejsin í Cirístu'u jetze. A'fj tu jín tiyen tí'ixaxa'a yee “jee.” Yee pu ti'ayajna í jemin. Ayee tu jín rí'i tiratá'aca í Dios.

²¹ Mi ajta Dios, a'ii pu a'fín pú'een í ti rí'i titájcha'íi itejmi. A'fí pu ajta rí'i tejamuájcha'íi mú'ejmi jemin í Cirístu'u.

²² A'fí pu itejmi huateúra'ate, ajta raateájtuaa í ruxiéjniu'uca itejmi jemi tej ti ráamua'aree ti a'fín raanaíjmire'en í ti ari taatá'a.

²³ Dios pu rú'umua'aree a'ij nej tí'imua'atze. Canu tí'ihua'i nena'a. Canu ché'e nena'a tí'ixi'epi'intare'e sino rí'i nu tí'ixi'epi'intare'e. Ayee nu 'een jín caí ne'uun a'atanéj mú'ejmi jemi nej ni caí amuaatamuári'eriste'en.

²⁴ Catu xaa ne'u tiyen tejá'amua'ajjte'e sej si ca'anéeri jín ra'ará'astijre'en í tavástara'a, sino a'amua jamuan tu tí'imuari'e sej si se'fjna jín huataújtemua'ave'en, a'iné mú'een xu rá'astijre'e xa'aye'i temua'a naa.

2 Mi neajta inee, ayée nu tihuanxi'epi'intari'iri'i nej caí neajtahua'a amuaámuuaare nej ni caí neajtahua'a amuaatáxieemijte'en.

² Jee xaa ne'u, ti pua'a niyen amuaatáxieemijte'en, ¿a'atéenqui mena'a mi me'fín pul'éene'e muá'aju'u

í mej naatatémua'aviste'esin? Capu ché'e sein ja'atí, a'iné mú'een xu se'fín pú'een í nej amuaatáxieemijte.

³ Ayee nu 'een jín niyen tejamuaatayú'use nej ni ramua'areere sej caí naatéxieemijte'esin net'íj ne'uun e'ará'asti, a'iné ayée pu tiraavijte'e sej naatatémua'aviste'en. Mi ajta, ayée pu tiná'amitiejte'eca'a sej siyen 'een naíjmi'i mú'een sej se'fjna jín huataújtemua'ave'en se'fjna jime'e í nej neajta jín netémua'avi.

⁴ Net'íj tejamuaatayú'use, jehua pu a'ij pua'a né'asejca'a, neajta neyeine temua'a. Jee xaa, huápi'i pu nú'ucui'ica'a yú ne tzajta'a, a'iné canu raxí'eve'eca'a nej amuaatáxieemijte'en, sino ayée nu tí'ijxe'eve'eca'a sej ráamua'aree nej jehua huápi'i já'amuaxe'eve'e.

Mej nu'u tiraatá'uuni'i a'fjna ti auteájturaa í Pablo jemi

⁵ Mi ajta, ti pua'a ja'atí ayén ti'iti jín a'ij tiú'uruu ti i ja'atí huataújxieemiste'en, capu ayén neetzi na'a huáruu sino je'licáj pu ajta mú'ejmi ayén huáruu. Ayee nu 'een jín tejá'amua'ixaate'e nej ni caí jehua amuaatamuári'eriste'en naíjmi'ica mú'ejmi.

⁶ Pu'uri a'fí pu'u, í mej mu'iití meri miyen puajtzi raatá'a a'fjna í ja'atí ti ayén huarfj.

⁷ A'fj pu jín, ayée pu ari tiú'ujxe'eve'e sej tiraatá'uuni'i, seajta rí'i ra'anrú'ure'en. Na'ari caí, a'fí pu muá'itiche'en nain jime'e a'fjna jime'e ti jehua huápi'i ruxieemijte'e.

⁸ A'fj nu jín niyen ca'aníjra'a amuaatá'asin sej seajtáhua'a siyen tiraatasejrate'en sej seuj raxí'eve'e.

⁹ Ayee nu 'een jín tejamuaatayú'use nej ni amuaatésej a'ij sej

titetiújcha'hi mú'een, ajta nej ni ráamua'aree ti pua'a siyen nain jín té'aste.

¹⁰⁻¹¹ Ja'ati ti na'a sej tiraatá'uuni'i, nee nu neajta niyen che'atá nena'a tiraatá'uuni'ira. Ti pua'a niyen ti'iti jín tiraatá'uuni'iri'i, ti'iti ti na'a, ayée nu 'een jín tiraatá'uuni'iri'i nej ni a'amua japua huániuuni í Ciriístu'u jemi ti ij caí a'fin Satanás ti'iti jín ta'antimuá'itin, a'iné teen tu xaa ramua'aree a'ij ti a'fin éeni'ici'e tí'imuari'e.

A'ij pu nu'u pua'a tiraatá'acare'e a'ijna í Pablo tí'ij auj á'ucatii u Troas

¹² Netí'ij ne'uun a'aráa ne'újna u chajta'a ti ayén téja'arajtehuaa tíjín Troas, nej ni ne'uun tihua'utá'ixaate'en í niuucari ti jíme'en raxa í Ciriístu'u, nevástara'a pu ayén naatá'a nej ni nexiéehua temua'a naa tihua'utá'ixaate'en í teite.

¹³ Mi neajta, jeíhua nu huáp'i tí'imujca ne'ijna jime'e nej caí ráateu í ne'ihuaara'a, ne'ijna í Tito, ti caí a'uun a'utéveeca'a. A'ij nu jín hua'utateúute'e, ne'uun á'ume u Macedonia.

Tej nu'u tiu'utémua'itin jamuan í Ciriístu'u

¹⁴ Ajta, temua'a tu rí'i tiraatá'asin te'ijna í Dios ti ayén taatá'aca temua'a naa tej tiu'utémua'itin jamuan í Ciriístu'u. Cu xiee tej cuj iteen já'ita'a huajú'un, ajta a'hi pu Ciriístu'u amuacaí huamé'en, majta ta cújta'a huajú'un í tej teri hua'utéemua'iti. Ajta a'u ti na'a tej já'ita'a huajú'un, Dios pu ayén raruure tí téjmi jetze airáninei a'ijna ti naa té'eeca í mej jín ráamua'ati.

¹⁵ Teajta iteen, ayée tu seijre'e í Dios jemi. Cu xiee tej cuj iteen ráatisin í ti naa té'eeca a'ijna jime'e tej tiyen Ciriístu'u jetze ajtéme'ecan. Ayee tu che'atá tena'a seijre'e huá'a jemi í ti Dios hua'irátuaasin, ajta huá'a jemi í mej á'apua'aren.

¹⁶ Ayee pu 'een, a'ímej jemi í seica í mej á'apua'aren, ayée pu huá'a jemi té'eeca tíj ti'iti ti huamí'i í mej jín majta á'apua'aren. Ajta a'íme í seica í ti Dios hua'irátuaasin, ayée pu huá'a jemi té'eeca tíj ti'iti ti ruuri ti naa teáarí'e í mej jín huaújrujte'en. ¿A'ataani ayén á'avejren tí'ij ayén tiu'utévaire'en í Dios jemi? Capu xaa ne'u mé'é'e ja'ati ti ayén á'avejren.

¹⁷ Mi teajta iteen, catu tiyen e'en matíj í seica, í mej mu'liití, í mej miyen huateúvaire'en í mej jín ramuá'itici me'ijna jime'e mej ramuari'e í niuucari ti jíme'en raxa í Dios. Mi teajta iteen, ayée tu tzáahuati'ira'a jín ti'itítacha'hi a'iné Dios pu ta'antíhuau. Teajta iteen, ayée tu í Dios jemi tí'ixaxa'a tíj seij ti Ciriístu'u jetze me'ecan tí'ivaire'e.

A'ijna í niuucari ti jéjcuacan jín te'ataújratziiri'i í Dios

3 ¿Ni qui ayén tejamuá'amitiejte'e tej teajtáhua'a autéjhuii tej tajíimua'a tiyen rí'i ti'itáta'aca mú'ejmi jemi? Na'ari, ¿ni qui ayén ruxe'eve'e ti ja'ati ayén yu'uxari autéyu'uxan í ti jín rí'i tejamuaatá'aca itejmi jime'e nusu ayén tiú'ujxe'eve'e sej ra'utéyu'uxan í sej jetzen rí'i ti'itáta'aca itejmi? Seica jemi pu xaa ayén tiú'ujxe'eve'e, aru itejmi jemi, capu.

² Mú'een xu rujíimua'a sena'a se'fin pú'een í ti titaatéva'iri tíj yu'uxari í tej jín huatátasejrata huá'a jemi,

matj́ mena'a pua'amé mej yen seijre'e mej mi ra'ujj́ve'en, mej yaú'itiée muá'ara'ani.

³Mú'een xu xaa siyen 'een tj́ yu'uxari ti Cirístu'u jetze a'uvé'emej. Mi ajta, capu tetej jetze a'uyú'usi'ihuaca'a sino a'fín í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'fí pu raateájtuaa mú'ejmi jemi t'íj ayén a'amua tzajta'a te'usefíre'e á'ara'ani mi sej seuj ruuri.

⁴Ayee tu té'atzaahuate'e a'iné Cirístu'u pu ayén t'íiseijre'e í Dios jemi.

⁵Capu ayén tiraavj́te'e tej tajj́mua'a tiyen tiu'utaxáj yee téjmi pu jetze seijre'e í muári'eri'ira'a tej ti tiyen raayf'itihua'an sino a'fjna í tej jetzen arátaca'ane, a'fí pu a'uun a'uvé'eye'í í Dios jemi.

⁶Ajta a'fín Dios, a'fí pu ayén ta'antíhuau tej ti tiyen te'fjna j́n tiu'utévaire'en, a'fjna í niuucari ti jéjcuu ti Dios ajta j́n te'ataújratziiri'i. Teajta iteen, catu te'fjna j́n t'í'imuari'e ti á á'ayu'usi'i tetej jetze, sino a'lj tu j́me'en ti ayén seijre'e ti jetzen airáninei í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios.

Ajta a'fín í niuucari ti á é'eyu'usi'ihuaca'a í tetej jetze, a'fí pu ayén hua'atá'aca mej mi miyen ja'ati a'uxj́te'en ti ij a'fín huámi'ini. Mi ajta, a'fín í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'fí pu ruurican a'ihuateájtuaani.

⁷Mi ajta a'fín í niuucari í mej j́n miyen ja'ati a'uxj́te'en t'íj a'fín huámi'ini, ayée pu á é'eyu'usi'ihuaca'a tetej jetze ti a'uré'letzatzaihuaca'a. Jé'ecan pu huápi'i naa seijre'eca'a t'íj Dios ayén raateájtuaa a'fjna jemi í Moisés. Ajta a'fín Moisés, ayée pu huápi'i tetáatiye'icaa í néerime'ara'an jetze. Majta a'fime í mej Israél jetze

ajtéme'ecan, capu ri'irfístaca'a mej ra'aráaseij í Moisés a'fjna j́me'e ti ayén huápi'i tetáatiye'icaa í néerime'ara'an jetze. Mi ajta, a'fí pu tépua'arijme'eca'a.

⁸Ajta a'fín ti j́n t'íivaire'e a'fjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, ¿ni caí ayén jeíhua huápi'i jaítze'e naa seíre'e á'ara'ani?

⁹Jee xaa ne'u, ayée pu ti'ayajna. Ti pua'a ayén jeíhua huápi'i naa seijre'eca'a a'ájna'imua t'íj Dios raateájtuaa í niuucari í mej j́n ja'ati a'uxj́te'en, ayée pu tiú'ujxe'eve'e ti jaítze'e huápi'i naa seíre'e á'ara'ani a'fjna í niuucari ti raatá'aca í ja'ati ti a'fín ri'éene'ecán j́n huateáturan í Dios jemi.

¹⁰Jee tzáte'e, ayée pu ti'ayajna, a'fí pu ajm'í huápi'i naa seijre'eca'a a'fjna í niuucari ti raateájtuaa í Moisés jemi. Ajta ijii, capu ché'e naa seijre'e a'fjna j́me'e ti ari seij huatasejre ti jaítze'e huápi'i naa seijre'e.

¹¹Ajta, ti pua'a ayén naa éene'en huatasejre a'fjna ti ajta tépua'ari, jaítze'e pu huápi'i naa seíre'e a'ame a'fjna í ti ayén huateáturaasin tj́ na'a rusén j́me'e.

¹²A'iné tu'uri tiyen rachú'eve'e í Dios jemi ti ayén tel'irájra'ani, a'íj tu j́n tiyen taxiéehua tihuá'ixaate'e, teajta caí t'itziine'e.

¹³Catu tiyen rici a'lj ti a'fín Moisés huarj́ ti cíixuri j́n arájna í runéerime jetze mej mi caí ra'aráaseij a'fime í mej Israél jetze ajtéme'ecantaca'a, mej mi caí raasejra t'íj a'fjna tépua'arijme'en a'fjna ti tetáatiye'icaa.

¹⁴Majta me'ín, a'fí mú caí huataúra'a mej yaú'itiée muá'ara'ani. Ayee mú huarj́. Cu xíee mej cuj arájna cíixuri j́me'e. Tj́ na'a a'ájna'imua ti yú e'iré'ene, ayée pu

'een seijre'e. Matí'ij ra'ujííve'e me'fjna í niuucari ti mí'lime'ecan í ti jín Dios ayén amuacaf te'ataújratziiri'i, aúche'e pu ayén seijre'e í mej jín aránami'i, ajta capu xi ja'ati hua'utáxiixi, a'iné a'fí pu'u raayí'ti í Círíistu'u.

¹⁵Jee xaa ne'u, ayée pu tí'een fjii, ja'anáj ti na'a ti ayén ruxe'eve'e mej ra'ujííve'en a'fjna í yu'uxari ti Moisés ra'uyú'uxaca'a, maúche'e mú miyen aranámi'ihuajmee mej mi caí yaú'itííe muá'ara'ani.

¹⁶Mi ajta, ti pua'a ja'ati ayén huataújtuiire'en í tavástar'a jemi, Dios pu ra'utáxiyta a'fjna ti jín aránami'ihuaca'a.

¹⁷Ajta a'fín í ti i'i tavástar'a, ajta a'fín í ti i'i xiéjniu'ucare'ara'an, a'fí mú ruxí'ej 'een, ajta a'u ti a'fín é'eseijre'e í xiéjniu'ucare'ara'an í tavástar'a, a'úu pu é'eri'iri ti ja'ati ruxíéehua á'uche'ecane'en í Dios jemi.

¹⁸Mi teajta iteen, ayée tu éeni'ici'e seijre'e. Ayee tu seijre'e. Cu xiee tej caí aranámi'ihuajmee, teajta tiyen che'atá tena'a temua'a naa tí'itasejrata t'j ajta a'fín tavástar'a temua'a naa tiú'ujsejrata. Teen tu seicié huatétaruurejsin tej ti tiyen sefíre'e tá'ara'ani t'j tévira'an í tavástar'a, tej ti jaítze'e temua'a naa r'íi tí'itasejratáa tá'aju'un t'j na'a ti yú uuca'it'í a'ame. Ajta, a'fí pu jetzen airáninei í tavástar'a jetze, ajta a'fjna jamuan í ruxíejniu'uca.

**A'fí mú nu'u tí'ivaire'e
í Círíistu'u jemi**

4 Teajta iteen, teen tu te'fjna jín tí'ivaire'e í Dios jemi a'fjna jime'e ti a'fín Dios ayén tá'ancu'uvajxi. A'fj tu jín caí muá'itiche'e.

²Mi teajta iteen, tu'uri raatéxíeehuataca'a tej ti tiyen a'ij pua'a rijca avíitzi jime'e, tej ti teajta caí tiyen rijca a'fjna ti tiu'utévi'iraste'e, tej ti caí ti'itij jín tacuanamua. Catu á'ataca'ane tej tiyen ti'itij jín tiu'uhuá'ita. Catu teajta á'ataca'ane tej seicié tiu'utaxáj te'fjna jime'e í niuucari ti jíme'en raxa í Dios, sino ayée tu jé'iyecan jín tí'ixaxa'a tzáahuati'ira'a jime'e. Ayee tu te'fjna jín rici tej ti tiyen tiu'utasejrata huá'a jemi mat'j mena'a pua'amé í teite tej ti ca'aníjra'a hua'utá'an mej mi ráamua'aree a'ij ti ayén ti'ayajna í Dios jemi.

³Ajta, ti pua'a ayén a'utanámi'i í niuucari í tej jín tihuá'ixaate'e, ayée pu'u na'a a'utanámi'i huá'a jemi í mej á'apua'are.

⁴A'ii mú a'fín pú'een í ti hua'utánamua í huá'amua'atziira'a tzajta'a a'fjna í dios ti naíjmi'lica tí'ajjte'e í mej fjii huáteite. Ayee pu 'een jín huá'uruu mej mi caí yaú'itííe muá'ara'ani í niuucari ti ayén tí'ivaire'e t'j tatzari ti hua'atátzavi'i í huá'a tzajta'a mej mi miyen ráamua'ati me'fjna í tavástar'a ti ayén huápi'i naa seijre'e. A'fí pu ajta a'fín pú'een í ti nain jín ruxí'ej 'een t'j í Dios.

⁵Ayee pu xaa ti'ayajna, a'iné catu tajíimua'a tena'a tihuá'ixaate'e, sino a'fjna í tej jíme'en tihuá'ixaate'e, a'fí pu a'fín pú'een í Jesús ti ajta i'i Círíistu'u. A'ii pu ajta a'fín pú'een í tavástar'a. Teajta iteen, ayée tu tejá'amuavaire'e mú'ejmi Jesús jetze me'ecan.

⁶Ajta a'fín í Dios, ayée pu ajm'i'í imuá ayén tiu'utaxájtaca'a t'jín: "Ché'e á'ataaca í taij a'ujna a'ut'í a'utíca'a." A'fí pu ajta utétatzeareca'a yú tatzajta'a, ti

ij a'ñin ayén taatá'an tej yaú'itíeé tá'ara'ani, a'ij ti 'een jín huápi'i naa seijre'e í Dios a'fjna jime'e ti Ciríistu'u a'fjna jemi seijre'e.

Tej nu'u tiu'utémua'iti tel'fjna jime'e ti Dios jetze airáninei

⁷Teajta iteen, ayée tu seijre'e í Dios jemi t'ij xa'ari ti xarij jín taavíjhua, í tej tzajta'an teri ruuhuáseij í ti jín Dios rí'i titaatá'a, í ti ajta huápi'i tí'ijnajche. Ayee pu 'een í ti seijre'e ti a'ñin muári'eri'lire'ara'an ti nain jín tiu'utémua'itin, capu téjmi jetze airáninei, sino a'ij pu'u jetze í Dios.

⁸Nain tu jín rajpuajtzi iteen. Mi teajta, catu a'atzu muá'itiche'en. Capu ajta a'ij tá'amitiejte'e a'ij ti té'eme. Mi teajta iteen, teen tu a'ij tirájteuve a'ij tej huárini.

⁹A'íime í teite, a'ij mú pua'a xaa táruurée muá'aye'i. Mi ajta Dios, capu mé túuhua'ana. A'íi mú xaa tá'ajipua. Mi ajta, camu ta'antipua'ajte'esin.

¹⁰A'u ti na'a tej é'eciine, ayée tu che'atá tena'a ti'ipuaíjti'ihua tá'aju'un, a'ij ti éeni'ici'e huamí'i í Jesús. Ayee tu tel'fjna jín rini, a'iné teen tu rá'aviicua'i, ajta ayén che'atá na'a seijre'e jemin í tej ratéhua'ira'a a'fjna ti jín Jesús ajta taatá'aca tej teuj ruuri.

¹¹A'iné iteen, i tej teuj ruuri, ayée pu tí'itaruure, ja'anáj ti na'a tu á'ataca'ane tej huácu'i'ini niuucajtze'en í Jesús. Ajta a'fjna jemi í tej ratéhua'ira'a, ti ajta á'apuapua'are, a'fjna jemi pu ajta seíire'e a'ame í muári'eri'ira'a ti jín ajtahua'a ruuri a'fjna í Jesús.

¹²A'ij pu jín, teen tu tiyen rajpuajtzi tel'fjna jime'e tej tiyen á'ataca'ane tej huácu'i'ini. Mi seajta mú'een, ruxiéhua xu rí'i ti'itechéjme se'fjna jime'e tej iteen rajpuajtzi.

¹³⁻¹⁴Ayee pu té'eyu'usi'i tijín: "Nee nu té'antzaahua. A'ij nu hui jín niyen tiu'utaxájtaca'a."

Ayee pu che'atá na'a 'een itejmi jemi. Teen tu teajta té'atzaahuat'e, teajta tiyen tí'ixaxa'a tel'fjna jime'e tej teri ramua'aree ti a'fjna í ti ra'ajjáj í tavástara'a, a'fjna í Jesús, huá'a tzajta'a í mi'ichite, a'íi pu ajta ta'ajjájpuaxi'isin jamuan í Jesús. A'íi pu ajta taatasej'rata mú'ejmi jamuan tej ti naími'i huateáturan í jemin.

¹⁵Ajta nain ti ayén tiu'uríj, a'íi pu tejámuatéval'iri mú'ejmi, a'iné set'íj jaitze'e huatámu'iire se'fjna jime'e ti Dios rí'i tejámuatá'aca, jaitze'e xu huataájtemua'ave'esin sej si huápi'i rí'i tiraatá'an í Dios.

A'fjna ti á'apuapua'are, ajta a'fjna ti seíire'e a'ame t'ij na'a rusén jime'e

¹⁶Ayee tu jín caí cataxiéhua'jye'i. Jee xaa, a'fjna í tej ratéhua'ira'a ti mé jéjre'e seijre'e, a'íi pu á'apuapua'are'e. Mi ajta í ti yú tatzajta'a seijre'e, a'íi pu rujéjcuare'e ja'anáj ti na'a nain xicaj tzajta'a.

¹⁷Ajta a'fjna í tej jín c'ij caj rajpuajtzi, ti ajta caí jeíhua ruxe'eve'e, a'íi pu ayén rí'i taruure tej ti tiyen ra'ancuré'an tel'fjna ti huápi'i naa seíire'e a'ame t'ij na'a rusén jime'e. Capu a'atzu ratí'ase a'fjna ti íjii seijre'e. Ajta, jeíhua pu jaitze'e ruxe'eve'e caí í tej jín rajpuajtzcica'a.

¹⁸A'ij tu jín, catu á'ataca'ane a'fjna jemi í ti tí'itaavíjhua, ti ajta mé jéjre'e seijre'e, sino a'ij tu jemi á'ataca'ane tel'fjna ti caí taavíjhua, í ti ajta caí mé jéjre'e seijre'e, a'iné a'fjna ti ayén taavíjhua, capu á'ateeri. Mi ajta, a'fjna ti caí taavíjhua, ti ajta caí mé jéjre'e seijre'e, a'íi pu xaa á'ateeri t'ij na'a rusén jime'e.

**Capu nu'u té'evicu'a'i
í tej ratéhua'ira'a**

5 Ajta a'íjna í tej ratéhua'ira'a, ayée pu titaatéva'iri t'íj inaamua tej jeten chejca. Teajta tiyen t'í'ijmua'aree ti pua'a huaté'uune a'íjna í inaamua, teuche'e tu huatéechi'i í ti Dios jemi é'eseijre'e, ti ajta caí muájca'a jín taavíjhua. Júte'e pu e'eseíre'e a'ame t'íj na'a rusén jime'e.

²Teajta iteen, tej teuj íiyen seijre'e chaanaca japua, teen tu taxiéjniuuste'e yú tatzajta'a, teajta tiyen taxieemijte'e tel'íjna jime'e tej tij te'uun a'uteároute tel'íjna chil'ita ti júte'e é'eseijre'e ti ajta Dios jín talicánajsin.

³Ayee pu a'íjna jín rini ti ayén ta'icanán, catu ti ch'é muámua'avijm'é mé á'ujujhua'ane'e tá'aju'un. ⁴Ayee pu tí'een, a'iné íjii tej teuj jeten huachéjme a'íjna í inaamua, jé'ecan tu tayein yú tatzajta'a, tel'íjna jime'e ti ayén tamuári'eriste'e ti'iti jime'e. Capu a'íi na'a tej tiyen rátziiine'e ti Dios ayén tá'ari'i a'íjna ti jín talicánajsin, sino tej huápi'i tiyen tí'ijxe'leve'e ti a'íin jaítze'e talicáanan, ti ij a'íin ti á'ateeri t'íj na'a rusén jime'e nain ti'icáanan a'íjna ti á'apuapua'are.

⁵Ajta, a'íin ti ayén r'íi taruure tej ti tiyen tel'íjna ancuré'an, a'li pu a'íin pú'een í ti Dios rusefj raateájtuaa itejmi jemi, í ruxéjniu'uca tej ti tiyen ráamua'aree ti Dios a'íjna jín tel'ataújratziiri'i itejmi jemi.

⁶⁻⁷A'íj tu jín, ja'anáj ti na'a, a'íi pu ca'aníjra'a tatá'aca, a'iné ayée tu ramua'aree tetí'ij teuj tiyen ruuri seijre'e tel'íjna jetze í tej ratéhua'ira'a, teen tu caí xi te'uun

a'ujteí í tavástarara'a jemi. Ayee pu'u xaa ne'u tí'een, a'iné ayée tu 'een jín yé á'ujujhua'an tel'íjna jime'e tej rá'tzaahuatete. Catu tel'íjna jime'e tena'a yé á'ujujhua'an tej ti tel'íjna jetze arátaca'anen a'íjna tej tí'isise'ij teyajna.

⁸Temua'a pu ca'aníjra'a tatá'aca, ajta jaítze'e pu ta'aráanajche tej tíhuini tel'íjna jetze í tej ratéhua'ira'a tej ti te'uun é'eseijre'e a'u tej a'utéechi'i í tavástarara'a jemi.

⁹A'íj tu jín, tiyen tí'itese'e tej tiyen r'íi ti'itítacha'ii tej tiyen r'íi tiraatá'an í tavástarara'a. Capu amín a'ij, ti pua'a tiyen a'ímuá seijre'e nusu tiyen jemin seijre'e.

¹⁰Jee xaa ne'u ti ayén tí'een, a'iné ayée pu tiú'ujxe'leve'e tej na'jmi'i tiyen huatátaseijrata a'ujna a'u ti a'utáca í Ciríistu'u ti ij a'íin tá'uxijte'en na'jmi'ica itejmi. Aj pu xaa ayén tí'ijci'iti a'ij ti tiraavíjte'e seij ajta seij a'ij ti ti'iti tiu'umuá'iti a'íjna jime'e a'ij ti huaríj t'íj auj ruurica'a, ti pua'a xí'epi'in huaríj nusu a'ij pua'a huaríj.

A'ijna ti Dios raajéjcuare

¹¹A'íj tu jín, tu'uri ramua'aree ti ayén tiú'ujxe'leve'e tej jeíhua huápi'i rá'atese'e í tavástarara'a, ayée tu 'een jín tí'itese'e tá'aye'i tej ti hua'utémua'itin í teteca mej mi ra'ancuré'an í ti ayén ti'ayajna itejmi jetze. Ajta a'íin í Dios, a'íi pu ramua'aree a'ij tej e'en. Ajta, ayée nu tí'ijxe'leve'e ti ayén che'ata na'a tejamuá'amitiejte'e í a'amua xiéjniu'uca tzejta'a.

¹²Catu teajtáhua'a mú'ejmi jemi ra'irá'aca í tej jín ahuatátzaahuatete'en, sino teen tu jamuatá'aca í sej jín huataújtemua'ave'en itejmi jime'e sej

si siyen raayí'tihua'an sej huatáaniuni a'fmej jemi í mej miyen me'fjna jín ahuaújtzaahuate'en me'fjna jime'e a'ij ti ja'ati huaújse'irataca mejsefíracaa í teite, í mej majta caí huá'a jetze ruxe'eve'e a'ij ti 'een a'fjna í ja'ati í ru tzajta'a.

¹³Ti pua'a ayén ti'ayajna a'ij mej tí'ixaxa'a tej nu'u tatímua'i, ayée tu 'een jín tatímua'i tej ti tiyen raatévaire'en í Dios. Na'ari caí, ti pua'a tiyen rí'í mé titeumuámua'aree, ayée tu 'een jín rici tej ti rí'í jamuaatévaire'en mú'ejmi.

¹⁴A'íi pu xaa a'fín pú'een í ti tí'ita'ajjte'e ti a'fín Ciriístu'u taxe'eve'e. Ayeé pu titá'amitiejte'e itejmi ti seij na'a huamí'í huá'a jetze me'ecan, naíjmi'ica, a'achú pua'amé í teite. Ajta, ti pua'a ayén tiu'uríj, a'fj mú jín naíjmi'í jamuan huácuui.

¹⁵Ayeé pu ajta 'een jín huá'a jetze me'ecan huamí'í mej mi a'fime í mej mauj ruuri mej caí ché'e rujíimua'a mena'a a'ij tirájteuve'en a'ij mej ye'í jetze me'ecan huamí'í, ti ajta huatarúj huá'a tzajta'a í mi'ichite.

¹⁶A'fj pu jín, íjii ti yú auca'tí a'ame, catu ché'e tiyen ja'ati mé 'usise'ij a'ij ti titá'amitiejte'e í tatzajta'a a'fjna jime'e í tej jín raasej mé jéjre'e. Jee xaa, ayée tu tejmí'í tí'ijseijracaa í Ciriístu'u tí'ij a'fín auj tevi na'a pú'een'e. Ajta íjii, catu ché'e tiyen rasise'í.

¹⁷A'fj pu jín, ti pua'a ja'ati ayén Ciriístu'u jetze ajtémecan, a'fí pu a'fín pú'een sefj ti Dios ari raajéjcuare. Pu'uri mé teuvátzi a'ij ti tí'ití'ijcha'íica'a ti mí'ime'ecan jime'e. Nain pu jéjcuacan jín seijre'e í jemin.

Tej nu'u rí'í huá'uruuren mej mi ri'éene'en huateáturan í Dios jemi a'fjna í tej jíme'en tí'ixa

¹⁸Naíjmi'í tíf na'a a'fjna í tej jíme'en tí'ixa, a'fí pu jemi é'eme'ecan í Dios

ti ayén táaruu tej ti teajtáhua'a ri'éene'en huateáturan í jemin a'fjna jime'e ti Ciriístu'u ayén ta japua huaniú. A'fí pu Dios ajta ayén a'fjna jín titaa'fjca tej ti teajta tiyen huá'uruuren í teite mej mi majtáhua'a ri'éene'en huateáturan í jemin.

¹⁹Ayeé pu huataájmuua'a ti a'fín Dios ayén huá'uruu a'fmej í mej yen huachéjme í chaanaca japua mej mi majtáhua'a ri'éene'en huateáturan í jemin a'fjna jime'e ti Ciriístu'u huá'a japua huaniú. A'fj pu jín caí ayén Dios hua'uxíjte a'fjna jime'e í mej jín auteájturaa í jemin, sino a'fí pu a'fjna jín titaa'fjca a'fjna jime'e í niuucari í tej jín rí'í huá'uruuren mej mi majtáhua'a ri'éene'en huateáturan í jemin.

²⁰A'fj tu jín, teen tu te'fín pú'een í ti Dios taata'íteca'a tej ti tihua'utá'ixaate'en í Ciriístu'u jetze me'ecan. Dios pu ayén tihua'ajee a'fjna jime'e í niuucari í tej jín tihua'íxaate'e. A'fj tu jín tiyen tejá'amuaje setá'aj siyen seajtáhua'a ri'éene'en huateáturan í Dios jemi.

²¹Ajta a'fín í Dios, ayée pu ráaruu í Ciriístu'u téjmi jetze me'ecan. A'fjna ti caí ja'anáj tí'iti jín auteájturaa í jemin, a'fí pu Dios ayén ráaruu ti japuan rájveti nain í puaíjzti ti taci'ití'iche'en itejmi a'fjna jime'e í tej jín auteájturaa í Dios jemi, tej ti jamuan í Ciriístu'u tiyen ri'éene'ecán jín huateáturan í jemin.

A'ij ti nu'u een ja'ati ti Ciriístu'u jetze me'ecan tí'ivaire'e

6 A'iné teen tu naíjmi'í tí'imuari'e, ayée tu teajtáhua'a tejá'amuaje sej siyen ra'ancuré'an í ti jín Dios rí'í tejámuaatá'asin sej si siyen jeíhua huápi'í raatátuiire'en í jemin a'fjna í sej jín tiu'umuáriej.

²A'íj pu jín ayén té'eyu'usi'i tijín:

Ayee nu muáanamuaajri'i
a'íjna xicáara'an ti jetzen ari
huaxí'epi'ín.

Neajta, niyen muaatévai
a'íjna xicáara'an nej hui jetzen
mua'irájtuaa.

Casi'i, mú'een, pu'uri ayén
teja'uré'ene a'íjna xicáara'a ti jetzen
ari huaxí'epi'ín sej ra'ancuré'an.
Jee xaa ne'u, pu'uri a'íjna pít'irici
a'íjna xicáara'a ti jetzen Dios
amua'irájtuaani.

³Teajta iteen, catu tiyen
hua'utamuarí'eriste'e ti'iti jime'e ti
tihua'antiú'uuni'i, sino ayée tu rí'i
ti'títacha'íi tá'aye'i ti ij caí ja'ati a'íj
tí'itaxajta.

⁴Mi teajta iteen, ayée tu mú'ejmi
jemi tasejrata matíj a'ímej í mej
tí'ivaire'e í Dios jemi nain jime'e.
Capu amín a'íj, ti pua'a tiyen jéshua
huápi'i ti'itij jín á'aviicua'ire'e
nusu tiyen tirajpuaíjtzi na'ari ti'iti
tamuári'eriste'e ca'ín ti'iti a'íj pua'a
taruure.

⁵Teuche'e tu tiyen che'atá
tena'a tí'ivaire'e, tij majta miyen
taatévajxi'ín nusu ta'iteáanan na'ari
taatamuárite'en a'u ti na'a tej
á'ujujhua'an ca'ín tej muári'eri jín
tí'imuari'e, nusu tej huatáxa'aire'en
tej atanéjne'eri na'ari tej
huatatiéjcuca'a.

⁶Ayee pu ajta seijre'e tej tiyen
tí'ivaire'e í Dios jemi a'íjna jime'e
tej caí ti'iti jín a'íj pua'a rici, teajta
temua'a naa tirú'umua'aree a'íj
ti 'een í Dios, teajta temua'a tu
té'eviicua'i huá'a jemi í seica. Teen
tu teajta rí'i tihuájcha'íi í taxí'ej
teite, teajta te'íjna jetze arátaca'ane
í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios. Teajta tu
tzáahuati'ira'a jín huá'axe'eve'e.

⁷Ayee tu teajta jé'iyecan jín tí'ixaxa'a.
Catu tí'hua'i tena'a. Teajta te'íjna jín
tí'imuari'e í muári'eri'ire'ara'an jime'e
í Dios. Teajta tu tiyen seijre'e te'íjna
jamuan í tej jín tiu'utése'en nain jime'e
ti ta jetze seijre'e tej ti tiyen huárini ti
naa 'een í Dios jemi.

⁸Ti pua'a miyen rí'i titaatá'an
na'ari miyen taatéxieehua, nusu
miyen a'íj pua'a tí'itaxajta ca'ín
rí'i metihúa'a'ixaate'e itejmi jime'e,
teuche'e tu tiyen tí'ivaire'e. Ayee
mú majta ti'itaxáata muá'aju'u tej
nu'u tí'hua'itaca. Mi teajta iteen,
tzáahuati'ira'a tu jín tiyen rici.

⁹Capu ajta ta jetze ruxe'eve'e ti pua'a
mecaí tamua'ate nusu métamua'ate.
Ayee tu teajta huá'a jemi seijre'e cu xiee
tej cu'licu. Mi teajta iteen, teuche'e tu
ruuri. Puaíjtzi mú tá'ate'e aru camu
tá'apua'ajte'en.

¹⁰Ayee tu seijre'e cumu tej taxieemijte'e.
Mi teajta iteen, ja'anáj ti na'a tu
tátemuave'e. Catu a'íj tí'ijviicua'i. Mi
teajta, ayée tu huá'aruuren mu'liití mej
mi huatéujchijteeanita. Catu nu'u ti'iti
tícha'íi. Mi teajta, nain tu xaa tí'ijcha'íi.

¹¹Ayee nu e'ehuauritiéecan jín
tejamuá'ixaa nain jime'e, mú'een,
mí sej Corinto a'uchéjme. Jéihua
nu á'anca'ane mú'ejmi jemi. ¹²Catu
ti'iti á'amuaaire'e mú'ejmi,
sino mú'een xu rujíimua'a sena'a
rumuaire'e se'íjna jime'e a'íj ti
tejamuá'amitiejte'e í á'amuatzejta'a.
¹³A'íj nu jín niyen tejá'amuahavii sej
si seajtáhua'a ahuaújca'anen itejmi
jemi. Ayee nu xaa tejá'amua'ixaate'e
cumu sej tí'iríi pú'ene'en.

**Tej nu'u caí hua'ajtéja'ahuatéhua'an
a'ímej í mej caí té'atzaahuatée**

¹⁴Caxu hua'ajtéja'ahuatéhua'an
a'ímej í mej caí té'atzaahuatée.

Xu'uhuaújmua'atzi a'íjna jime'e, ¿a'iné tí'iri'iri mej sejí mena'a teitejra'a pú'een'en a'íjna ti urarf'en í Dios jemi, ajta a'íjna ti a'ij pua'a tí'itíújcha'íi? Capu xaa ne'u a'ij tí'iri'iri. Ari a'íjna, ¿ni qui ruxí'ej na'a seijre'e í néeriste'e, ajta í tíca'ari tzajta'a? Capu xaa ne'u.

¹⁵ ¿Tí'itájni a'ij met'í'ixi'epi'íntare'en a'íjna í Ciríistu'u, jamuan a'íjna í Satanás? Capu xaa ne'u tí'iti. Ajta a'íin ti té'atzaahuate'e, ¿ni qui ayén ruxí'ej na'a ra'ancuré'asin tíj ajta ra'ancuré'asin a'íjna ti caí té'atzaahuate'e? Capu xaa ne'u tí'iti.

¹⁶ ¿Tí'itájni a'ij met'í'ixi'epi'íntare'en a'íime í mej tí'ivaire'e teyujta'a a'ímej jamuan í tí'itén í mej huá'ana'amiche'e í mej caí Dios pú'een? Capu xaa ne'u tí'iti. Teajta iteen, ayée tu tí'ivaire'e í Dios jemi tíj teyuu ti tzajta'an huírájca í Dios ti i'irúuri. A'íj pu jín ayén tiu'utaxájtaca'a tíjín:

Nee nu u'uchée na'ame huá'a tzajta'a.

Neajta nu huá'a Dios pu'éene'e na'ame.

Majta a'íime, a'íi mú neteítistemua'a pu'éene'e muá'aju'u.

¹⁷ Ayee pu tí'ixa í tavástara'a tíjín: A'íj xu jín ajtáciine huá'a jemi sej si rujíme'en á'ujujhua'ane'en. Caxu tí'iti muari'e ti xána'avi'ire'e. Neajta nu niyen rí'í amua'ancuré'evi'iti.

¹⁸ Ajta ayén tí'ixa í tavástara'a ti nain jín antiújmua'aree tíjín: Nee nu á'amua'ayupua pu'éene'e na'ame. Seajta mú'een, ayée xu niyaujmua'a pu'éene'e xá'aju'un, setíj sena'a sej tetecca pú'een,

ajta mi sej 'uuca. Yee pu'u. **7** A'iné Dios pu ayén te'ataújratziiri'i, mú'een ta'ihuaamua'a í tej já'amua'axe'eve'e, tiché'e tiyen mé tírúurieeni tíj na'a ti ayén tí'taxana'aviste'e, ti a'íjna jetze airánineica í tatevíj jetze nusu í ta tzajta'an, tej ti raanaíjmire'en a'íjna ti tita'aturáate'e tej ti rí'éene'ecán jín huateáturan í Dios jemi. Teta'aj tiyen huárini tel'íjna jime'e ti Dios ayén huateúra'ate itejmi jemi.

Pablo pu huá'axe'eve'e a'íimej í mej Corinto é'eche

² Caxu ra'antánaamuan í á'amua'xiejni'uca itejmi jemi, a'iné catu a'ij pua'a amuáaru. Catu teajta ja'ati ca'aníjra'a huatá'a ti ij a'ij pua'a tí'itíújcha'íi. Jee xaa ne'u, catu ja'ati tiu'uhua'ítze tej ti tí'itíj jín huatétavaire'en.

³ Canu niyen tejá'amua'ixaate'e nej ni tí'itíj jín ama'uxíjte'en. Canu a'atzu, a'iné nu'uri niyen tejamuá'ixaa tej tiyen á'ataca'ane mú'ejmi jemi, ti pua'a tiyen naími'i huácu'i'ini nusu tiyen naími'i ruuri huateáturan.

⁴ Jé'ecan nu nexiéehua tejá'amua'ixaate'e, canu a'ij tí'itziine'e nena'a. Jéihua nu á'antzaahuate'e mú'ejmi jime'e, neajta jeíhua nu rí'í té'ennemua'ate. Neajta huápi'i nu netémua'ave'e nain jime'e í tej rajpuaíjtzi.

A'íi mú seicié tiu'umuá'aj

⁵ Mi teajta iteen, tet'íj te'uun a'ará'a u Macedonia, capu a'atzu huatári'iristarecca'a tej huátase'upe'en, sino teen tu rajpuaíjtzi'ca'a nain jime'e, tíj na'a ti ayén titáaru. Jé'ecan tu á'aviicua'ire'eca'a huá'a jemi í teite, teajta tí'itziine'eca'a í tatzajta'a.

⁶Ajta a'áin í Dios ti r'íi hua'anrú'ure'e á'aye'i í mej a'ij té'ujmua'ate, a'áí pu ayén r'íi táaruu a'áina jime'e ti a'áin yé uvé'ene í Tito.

⁷Ayee pu xaa a'áina jín r'íi táaruu, ajta a'áina jime'e ti a'áin Tito ajta r'íi táaruu ajta a'áina jime'e sej amuacái r'íi ráaruu a'áina í ta'ihuaara'a. A'áí pu xaa titaatá'ixaa mú'ejmi jime'e, sej nu'u jeíhua huápi'i siyen tí'ijxe'leve'e sej naase'j, sej nu'u temua'a seajta tiújxieemijte'e, ajta nu'u temua'a mú'ejmi jetze ruxe'leve'e a'ij ti tí'inevaire'e ineetzi. A'áí nu jín jaítze'e huatántemua'ave.

⁸Mi neajta inee, capu ché'e a'ij pua'a ne'ase nej niyen amuaatéxieemijte ne'áina jime'e a'ij nej tejámuaatá'tiiri'i. Amuacái pu xaa, a'ij pua'a né'asejca'a, aru capu ché'e, a'iné a'atzu pu'u á'atee sej ruxieemijte'eca'a.

⁹Mi ajta, canu ne'áina jín netémua'ave'e ne'áina jime'e sej huataújxieemiste, sino a'áí nu jín nena'a netémua'ave'e sej siyen huataújxieemiste sej si seicidé tí'itiújcha'iica'a. Ayee pu xaa ne'u a'ij pua'a amuaatá'a sej si siyen huataújxieemiste'en jemin í Dios. A'áí pu jín, catu tajáimua'a tena'a puajítzi amuaatá'a.

¹⁰Jee xaa ne'u. Ti pua'a ja'ati ayén huataújxieemiste'en í Dios jemi ti ij seicidé tí'itiújcha'iica'a, capu xaa a'ij pua'a tiraatá'asin, sino Dios pu ru'irátuaasin. Na'ari ti pua'a ja'ati ayée na'a ruxieemijte'e mat'j a'áime í mej yen japuan seijre'e í chaanaca, ayée pu teja'uré'enejsin ti auupuá'are.

¹¹Aru casi'i mú'een, a'ij ti tejamuáaruu a'áina jime'e sej siyen huataújxieemiste'en í Dios jemi. Huápi'i pu ca'an'jra'a amuaatá'a sej ráahuauni í ti jín

Dios tejámuaatá'uuni'i. Jé'ecan xu huataníniu'ucacuca'a se'áina jime'e ti a'ij pua'a éene'e. Jé'ecan xu seajta tí'tziine'eca'a se'áina jime'e ti a'amuaaci'ti'íche'e í puajítzi. Seajta jé'ecan huápi'i á'ujca'anejca'a ineetzi jime'e, seajta huápi'i xu a'ij té'ujmua'ate. Mú'een xu seajta temua'a naa puajítzi raatá'a a'áina ti a'ij pua'a ríjcaa. Ijii tu xaa tiyen ramua'aree sej caí tí'ti jín auteájturaa a'áina jime'e ti a'ij pua'a éene'e.

¹²A'áí pu jín temua'a tiu'ut'évai í nej amuaatá'ti'iri'i. Mi neajta inee, canu ne'áina jín amuaatá'ti'iri'i ne'áina jime'e í ja'ati ti ayén auteájturaa, canu neajta amuaatá'ti'iri'i ne'áina jime'e ti ja'ati se'j jemi auteájturaa, sino ayée nu 'een jín amuaatá'ti'iri'i ti ij ayén amuaatámitejte'en mú'ejmi í Dios jemi a'achú sej caj á'ujca'ane téjmi jemi.

¹³A'áí tu jín teri r'íi huar'j í tatzajta'a. Capu ajta a'áí na'a tej teri r'íi huar'j, sino teajta tiyen te'áina jín huatátatemua'ave'e te'áina jime'e ti a'áin Tito ayén che'atá na'a rutémua'ave'e, a'iné mú'een naími'i xu r'íi tiraatá'a í tzajta'an.

¹⁴Jee xaa, nu'uri nejmí'i ahuántzaahua í Tito jemi mú'ejmi jime'e. Seajta mú'een, caxu a'atzu naatatévi'iraste. A'iné nain í tej teri tejamuá'ixaa, ayée pu ti'ayajna, ayée pu che'atá na'a ayén ti'ayajna í tej jíme'en ahuátatzaahuate jemin í Tito. ¹⁵Ajta jaítze'e pu a'áin ayén ahuáujca'ane mú'ejmi jemi, a'iné a'áí pu ayén ra'utámua'areeri'i a'ij sej mú'een naími'i titá'astjre'e. A'áí pu ajta a'áina atamuá'areeri'ihua'a á'aye'i sej siyen temua'a naa ra'ancuré'evi'iti, sej siyen jeíhua huápi'i tí'tziine'eca'a.

¹⁶Neajta inee, nee nu netémua'ave'e, a'iné nain nu jín á'anca'ane

mú'ejmi jemi, a'iné mú'een xu xaa araúrastejsin.

**A'ij mej nu'u tiu'utapuaíjve'e
a'íime í mej e'etiújse'iri teyujta'a**

8 Ta'ihuaamua'a, ayée tu tí'ijxe'eve'e sej ráamua'aree a'ij ti Dios rí'i tihua'utá'a a'ímej í mej u e'etiújse'iri a'u ti na'a a'uun ti huatacá'a u Macedonia.

²Matí'ij mauj jeíhua huápi'i á'aviicua'ire'eca'a, ajta jeíhua tihua'aturaate'eca'a í mej jín huateújvaire'en, mi majta, jeíhua mú huápi'i rútemua'ave'eca'a. A'íj pu jín ayén te'irájraa mej miyen ruxí'evi'ira'a jín tiu'utévai me'íjna jime'e ti jeíhua huápi'i ará'aseca'a í Dios jemi.

³Ayee nu tihua'utéxajta í mej miyen tiu'utapuaíjve a'achú mej caj tí'ijviicua'iraca'a. Jee xaa, a'íi mú ruxí'evi'ira'a jín jaítze'e miyen huaríj.

⁴Ca'anín mú jín tájhuaviiri'i tej tiyen hua'utá'an mej tiu'utévaire'en me'íjna jime'e mej hua'utévaire'en a'ímej í mej e'etiújse'iri í mej ajtéme'ecan í tavástara'a jetze.

⁵Mi majta a'íime, camu miyen mena'a tiu'utapuaíjve a'ij tej tí'ijchu'eve'eca'a. Amuacaí mú huataseíjre í tavástara'a jemi, majta á'iyen itejmi jemi me'íjna jime'e ti ayén tí'ijxe'eve'eca'a í Dios.

⁶A'íj tu jín teri ca'aníjra'a raatá'a te'íjna í Tito ti a'íin ayén raanaíjmire'en mú'ejmi jemi a'íjna ti jín amuacaí a'utéjche mú'ejmi tzajta'a sej si siyen che'atá sena'a tiu'utapuaíjve'en ruxí'evi'ira'a jime'e.

⁷Ajta íjii, a'iné jaítze'e pu ayén tejamuaací'i mú'ejmi caí í seica, nain jime'e, ti pua'a sej rá'atzaahuate'en í tavástara'a na'ari

sej tihua'utá'ixaate'en í niuucari jime'e ti ayén ti'ayajna nusu sej rú'umua'areere a'ij ti 'een í Dios jemi, ca'ín seajta nain jín á'ujca'ane itejmi jemi, seajta taxe'eve'e. A'íj pu jín, ayée tu tí'ijxe'eve'e. Ayee xu huárini sej si seajta hua'utémuaitin se'íjna jime'e í sej jín rí'i tihua'utá'asin.

⁸Canu ne'íjna jín tejámuaata'aíjtesin, sino ayée nu 'een jín tejá'amua'ixaate'e sej si huataújsejrata sej siyen che'atá sena'a tzáahuati'ira'a jín huá'axe'eve'e se'ímej í mej Jerusalén e'etiújse'iri matíj í seica í mej a'ujca'anéecan jín hua'utévai í ru'ihuaamua'a.

⁹Jee xaa, xu'uri ramua'aree í ti jín rí'i titaatá'a ruxí'evi'ira'a jime'e í tavástara'a, a'íjna í Jesús, ti ajta Ciriistu'u pú'een. A'íi pu ayén nain tí'ijcha'íica'a, mi ajta a'íi pu u júte'e ayén éeni'ici'e huataújsejrataca'a tíj seíj ti caí a'ij tí'ijviicua'i ti ij mú'ejmi japua huániuuni, sej si siyen se'íjna jín seíire'e xá'ara'ani sej se'íin pu'éene'e xá'ara'ani í sej ra'ancuré'asin í jemin se'íjna jime'e ti a'íin Ciriistu'u caí a'ij tí'ijviicua'iraca'a.

¹⁰Ayee pu tiná'amitíjete'e a'íjna jime'e í sej hua'utévaire'en. Ayee pu i'i xí'epi'in sej íjii raanaíjmire'en í sej jín autéjhuii í ru'usí, í sej amuacaí se'íjna jín te'ataújratziiri'i, seajta amuacaí siyen rijcaa.

¹¹Mi seajta mú'een, íjii setá'aj raanaíjmire'en í sej jín siyen rijcaa. A'iné mú'een xu a'ujca'anéecan jín huataúra'a sej siyen huárini, setá'aj siyen che'atá sena'a se'íjna jín raanaíjmire'en sej siyen tiu'utá'an a'achú sej caj tí'ijcha'íi.

¹²A'iné, ti pua'a ja'ati á'ujca'ane ti ti'iti tiu'utá'an, ayée pu xí'epi'in

tirá'asejrate'e í Dios ti a'fín ja'ati ayén tiu'utá'a a'achú ti caj tí'ljcha'ii. Capu a'atzu jetzen ruxe'eve'e í Dios tí'lti ti a'ij caí tí'ljcha'ii a'fjna í ja'ati ti xaa tí'lti tiu'utá'a.

¹³⁻¹⁴Canu ne'fjna jín niyen tejá'amua'ixaate'e ti ij caí hua'utamuarí'eriste'en í seica. Canu neajta ne'fjna jín á'amua'ijcate'e ti huápi'i muári'eri mú'ejmi jemi. Ayee nu'u ni niyen tí'ljxe'eve'e sej si ruxí'ej sena'a te'utáviicua'i. A'fj pu jín, ayén tí'ivaire'e í sej jeíhua tí'ljcha'ii íjii sej si se'fjna jín hua'utévaire'en í ti tihua'aturaate'e. Ajta, méjca'ihua yee, a'fí mú miyen che'atá mena'a amuaatévaire'esin me'fjna jime'e í mej jeíhua tí'ljcha'ii ti ij caí tí'lti tejamuá'aturaate'e mú'ejmi.

¹⁵Ayee pu xaa ne'u, a'liné ayée pu té'eyu'usi'i tíjín: “Capu nu'u tí'lti turaaveca a'fjna jemi ti jeíhua rájsej. Ajta, capu nu'u tirá'aturaate'eca'a a'fjna ti cǵ na'a rájsej.”

Tito pu a'uun a'atanéjsin

¹⁶Me'ecui xaa, jeíhua tu huápi'i rí'i tí'lira'ate'e í Dios ti ayén ca'aníjra'a raatá'a a'fjna í Tito tí ayén a'ujca'anéecan jín amuaatamuá'areeri'i netíj inee.

¹⁷A'fí pu xaa ayén ra'ancuré'a a'fjna í tej jín ca'aníjra'a raatá'a, ajta a'fjna jime'e, ti jeíhua á'ujca'anejca'a. A'fí pu rusej huataúra'a ti ij a'uun u á'ume'en mú'ejmi jemi.

¹⁸Teajta iteen, ta'ihuaara'a tu huata'íteca'a ti ij ajta jamuan u á'ume'en. A'fjna í ta'ihuaara'a, naíjmi'ici'e mú rí'i tí'isej me'fjna jime'e a'ij ti a'fín tihua'ixaate'e á'aye'i í niuucari ti jín Dios hua'irájtuaani.

¹⁹Ajta, a'fime í mej me'uun e'etiújse'iri í Dios jemi, a'fí mú

ra'antíhua'u ti ij a'fín ta jamuan á'uche'ecane'en tej ti naími'i tiyen aráta'asten te'fjna jime'e í tej hua'utá'asin, tej ti te'fjna jín rí'i tiraateájtuaani í tavástara'a. Teajta tiyen 'een jín raata'íteca'a ti a'uun á'ume'en mú'ejmi jemi sej si ráamua'aree tej teuj á'ataca'ane tej tiyen hua'utévaire'en í mej caí a'ij tí'ijviicua'i.

²⁰Ayee tu tí'itesee'e ti ij caí ja'ati ayén tí'taxajtzi'ira a'fjna jime'e tej nu'u a'ij pua'a rici te'fjna jime'e tej ramuari'e a'fjna í mej miyen a'ujca'anéecan jín tiu'utá'a, ti tí'imuí'i.

²¹Ayee pu'u xaa ne'u, a'liné catu tiyen tena'a tí'itesee'e tej ti tiyen rijca a'ij ti tiraavíjete'e í tavástara'a jemi, sino tej ti tiyen che'atá tena'a rijca a'ij ti tiraavíjete'e huá'a jemi í teteca.

²²Teajta a'fimej jamuan í mej hua'apua, teajtáhua'a tu seíj huata'íti í ta'ihuaara'a, í ti ari mu'liití huataújsejrataca'a ti a'fín temua'a naa á'ujca'anejca'a mu'liití jime'e. Ajta íjii, jaítze'e pu á'ujca'ane a'fjna jime'e ti jeíhua huápi'i té'atzaahuate'e mú'ejmi jemi.

²³Ajta, a'fjna í Tito, a'ii pu a'fín pú'een tí neetzi jamuan tí'ivaire'e mú'ejmi jime'e. Naíjmi'i tu tí'imuari'e. Majta a'fime í mej hua'apua í ta'ihuaamua'a, a'ii mú a'fín pú'een í mej hua'uta'íteca'a a'fimej í mej me'uun e'etiújse'iri. A'ii mú a'fín pú'een í mej huá'a jetze me'ecan tí'ivaire'e í teite majta me'fjna jín rí'i tiraatá'aca í Ciriístu'u.

²⁴A'fj xu jín, setá'aj siyen hua'utasejrate'en se'fimej í teteca sej tzáahuatí'ira'a jín huá'axe'eve'e, mej mi naíjmi'i miyen ráamua'aree nainjapua a'u mej e'etiújse'iri mej mi ta'utátzaahuate'en a'ij ti tiraavíjete'e

tej tiyen á'atatzahuat'e mú'ejmi jime'e.

**A'ij tej ye'í huárini tej ti
hua'utévaire'en í seica**

9 Jíme'en a'íjna í tej jín huá'avaire'e a'ímej í ti Dios r'íi tihua'ájcha'íi, capu a'atzu ruxe'eve'e tej tiyen tejamaatayú'use.

²A'iné nu'uri ramua'aree sej seri á'ujca'ane sej si siyen huárini ruxí'evi'ira'a jime'e. A'ij nu jín niyen á'antzaahuat'e huá'a jemi í mej me'uun a'uchéjme t'j na'a a'uun ti huatacá'a u Macedonia. Ayee nu tihua'íxaate'e yee pu'uri ayén á'atee sej nine'ira'a í sej seri r'íi hua'júruu. Ajta, xu'uri ca'an'íjra'a hua'atá'aca a'íjna jime'e sej siyen a'ujca'anéecan jín tiu'utévaire'en.

³Mi neajta inee, ayée nu 'een jín ta'ihuaamua'a huata'íti mú'ejmi jemi ti ij caí ayén te'irájra'ani tej huáapua'a tena'a ahuátatzaahuat'e'en a'íjna jime'e sej caí xi r'íi hua'júruu, a'ij nej neri tihua'utá'ixaa mú'ejmi jime'e.

⁴Na'ari caí, ti pua'a seica í mej me'uun Macedonia é'eme'ecan miyen me'uun ne jamuan á'uju'un, teajta tiyen amuáateuni sej caí xi r'íi hua'júruuren, aj pu xaa taatatévil'iraste'esin itejmi. Capu amuaatatévil'iraste'esin mú'ejmi, sino itejmi pu xaa a'íjna jime'e tej mú'ejmi jín ahuátatzaahuat'e.

⁵A'ij pu jín ayée pu tinaatámitiejte ti ayén tiú'ujxe'eve'e nej niyen ca'an'íjra'a hua'utá'an í ne'ihuaamua'a mej mi me'uun á'uju'un mú'ejmi jemi, mej mi amuacáí r'íi amuáaruuren me'íjna jime'e í sej jín te'ata'újratziiri'i sej tiu'utapua'íjve'en. Ayee pu'u, a'iné canu raxí'eve'eca'a nej ca'anéeri jín amuaata'a'íjte'en

sej si tiu'utapua'íjve'en sino sej si ruxí'evi'ira'a jín tiu'utá'an.

⁶Caxu yá'u'hua'an. Ti pua'a c'j sena'a tiu'utá'an, c'j xu'u seajta te'ancuré'asin. Ajta, ti pua'a jéihua setiu'utá'an, jéihua xu seajta te'ancuré'asin.

⁷Ayee pu tiú'ujxe'eve'e sej siyen huárini, sej seajta sej. Ché'e ja'ati ti na'a ayén tiu'utá'an a'ij ti ari tiraaxí'epi'íntare í ru tzajta'a. Ché'e caí ayén ramuájche'e, a'iné jé'ecan pu ra'aráanajche í Dios ti ja'ati rutémua'ave'e tiu'utapua'íjve'en.

⁸Ajta a'íin í Dios, a'íi pu raay'íiti ti ayén raatámu'iiren nain jime'e í ti jín r'íi tejamaatá'an sej si siyen ja'anáj ti na'a te'encuré'a'ave'en t'j na'a ti tiú'ujxe'eve'e. A'íi pu ajta ayén raatámu'iirejsin ti ij ayén tí'ici'ípée a'íjna jetze set'j sena'a sej jín tiu'umuári'en ti x'í'epi'in 'een.

⁹Ayee pu té'eyu'usi'í t'jín:
A'íi pu a'imuá tihua'urá'ate.
A'íi pu ajta tihua'apua'íjve'e
a'ímej í mej caí a'ij tí'ijviicua'í.
Ajta, t'j na'a ti ayén rici'í ti
x'í'epi'in 'een,
a'íi pu ayén huateáturaasin í
Dios jemi
t'j na'a rusén jime'e.

¹⁰Ajta a'íin ti tí'itá'aca í imue'eri ti jín ja'ati ayén tiu'uhuáste'en, a'íi pu ajta ayén tiu'utá'asin, ajta raatámu'iiren í sej jín huate'újvaire'en sej si ja'ize'e siyen tiu'umuári'en a'íjna jime'e ti x'í'epi'in 'een.

¹¹Jéihua pu huápi'í raatámu'iirejsin nain jime'e ti tejama'aturaate'e sej si ruxí'evi'ira'a jín tihua'utá'an temua'a naa.

**A'ij tu jín iteen, temua'a tu
rí'í tiraatá'asin í Dios**

¹²A'iné t'j na'a sej siyen se'íjna jín tí'ivaire'e, mú'een xu siyen

hua'atéva'iri a'ímej í mej Dios jemi seijre'e, se'íjna jime'e í ti tihuá'aturaate'e. Ajta, caxu a'íi sena'a jín tí'ivaire'e, sino ajta mú jeíhua r'íi tiraatá'aca í Dios jemi me'íjna jime'e a'ij sej huaríj.

¹³Ayee pu'u, a'iné ayée xu se'íjna jín tihuá'avaire'e, a'íi mú me'íjna jín ramua'aréeren a'ij sej tirá'aste í tavástar'a. Seajta mú'een, ayée xu se'íjna jín r'íi tiraatá'asin í Dios sej rá'astijre'e, seajta ra'ancuré'a'aca í niuucari ti jín Dios amua'irátuaasin. Ayee xu seajta r'íi tiraatá'asin í Dios se'íjna jime'e í sej temua'a naa tíhua'utapuaíjve a'ímej í mej Jerusalén a'uchéjme, seajta naíjmi'ica.

¹⁴Majta a'íime, ayée mú á'ujca'ane mú'ejmi jemi, majta miyen rahuahuau í Dios jemi mú'ejmi jime'e, me'íjna jime'e ti Dios jeíhua huápi'i r'íi tihua'utá'a a'ij sej ti'titi jín huaríj.

¹⁵Tiché'e tiyen r'íi tiraatá'an í Dios temua'a naa te'íjna jime'e ti a'íin ayén taatapuaíjve a'íjna ti ayén huápi'i tiú'ujxe'eve'e í ti jíme'en caí r'íirí tej tiyen r'íi tiraatá'an a'ij ti tiraavíjte'e.

**Pablo pu nu'u tí'iseijrata
a'ij ti Dios tiraata'a'íj**

10 Neajta inee, i nej i'i Pablo, ayée nu ca'aníjra'a amuatá'aca ne'íjna jime'e nej niyen che'atá nena'a r'íi tí'tíncha'íi t'íj ajta í Círíistu'u ti ayén te'utáviicua'iríi mat'íj a'ij pua'a ráaruu, ti ajta huá'ancu'uvajxi í teite. Nee nu ne'ín pú'een í mej miyen tí'ixaxa'a nej nu'u tí'tiziine'e ti pua'a mú'ejmi jemi naatéveeca, neajta nu'u huaténca'ane yú ne tzajta'a mú'ejmi jemi net'íj nu'u ye'ímuá huatéveeca.

²Mi neajta inee, ayée nu amuaatáhuaviira sej caí siyen ríjca net'íj ne'uun a'utéveeca mú'ejmi jemi, setá'aj caí ca'aníjra'a neetá'acare'en nej niyen huatánseijrata nej niyen che'atá nena'a neca'ane yú ne tzajta'a net'íj niyen tí'ihuánxi'epi'intari'ire nej niyen huatánseijrata huá'a jemi í mej miyen tí'itaxajtzi'í tej nu'u tiyen tí'itítacha'íi mat'íj a'íime í mej íiyen huachéjme chaanaca japua.

³Teajta iteen, teen tu á'ujjuhua'an íiyen chaanaca japua tatevij jime'e í tej ratéhua'ira'a. Mi teajta iteen, catu tiyen tatevij jín ne'use'e.

⁴A'iné a'íjna í tej jín ne'use'e, capu a'uun a'uvé'emej í huá'amua'atziira'a jetze í mej rutevij jín á'ujjuhua'an, sino a'úu pu a'uvé'emej í tej jetzen arátaca'ane tej ti muári'eri'ire'ara'an jín raaté'uuna te'íjna í mej jín téujnaamua.

⁵Teen tu ra'uré'uunaca t'íj na'a í huá'amua'atziira'a í mej jín huá'acuanamua í teite. Teen tu ramuá'itici í huá'amua'atziira'a, t'íj na'a í mej jín á'ujtzaahuat'e mecaí ratá'aca í ruxíejniu'uca mej ráamua'ati í Dios. T'íj na'a huá'amua'atziira'a, ayée tu che'atá tena'a raruure t'íj í xantaaru'u ti ja'ati se'íj huatévi'i, ajta tiu'utátuiire'en a'íjna jemi ti tí'ajta. A'íj tu jín t'íj na'a í huá'amua'atziira'a tej tiyen ramuá'itici, teen tu Círíistu'u jemi tí'ituiire'e ti ij ayén ra'ará'astijre'en.

⁶Teajta iteen, tu'uri r'íi huatarúu tej ti tiyen huá'arini set'íj r'íi raanaíjmire'en sej rá'astijre'en í Dios. Ti pua'a a'íjna se'íj ayén raatéxiehuata ti caí ché'e ayén ra'ará'astijre'en, puaíjtzi tu raatá'asin naíjmi'ica ja'ati ti na'a ti ayén rini.

⁷Me'ecui xaa, setá'aj siyen se'íjna jetze tiú'umua'ati í ti ayén tí'ayajna.

Ti pua'a ja'ati ayén tirá'amitiejte'e ti a'fín Ciríistu'u jetze ajtémecan, ché'e a'fín ajta ra'utámua'aree í ru tzajta'a tej teajta tiyen che'atá tena'a iteen í Ciríistu'u jetze ajtémecan tñj ajta a'fjna.

⁸Capu amín a'ij, ti pua'a inee jaítze'e na'ahuántzaahuat'e'en ne'fjna jíme'e í ti jín nevástara'a tinaa'íjca. Capu a'fjna jín ayén tinaa'íjca nej ni amua'antipúa'ajte'en sino nej ni rí'i amuáaruuren. Mi neajta inee, canu ja'ati huatá'asin ti a'fín ayén naatatévil'iraste'en.

⁹Ayee nu 'een jín tejá'amua'ixaate'e sej si caí ayén tinejá'useijra nej nu'u tejá'amuarite'e ne'fjna jíme'e a'ij nej tejá'amuyau'use'e.

¹⁰A'iné ayée mú t'í'ixaxa'a tñjn tñj na'a ti rá'ayu'uxaca, ca'aníjra'a pu tatá'aca, ajta ca'anéri pu jín t'í'ita'ajjte'e a'fjna í yu'uxari jetze. Mi ajta a'fín, ti pua'a nu'u yé huatéveeca itejmi jemi, capu á'ujca'ane ti ayén titaatá'ixaate'en. Ajta, capu nu'u a'atzu ruxe'leve'e a'ij ti ti'ixáata a'ame.

¹¹Majta a'fime í mej miyen t'í'ixaxa'a, miché'e miyen ráamua'aree tñjn ayée tu che'atá tena'a t'í'ixaxa'a í yu'uxari jetze ti pua'a ye'imuá taaté'uuca tetíj teajta t'í'ixaxa'a ti pua'a te'uun mú'ejmi jemi a'uté'uuca'a.

¹²Mi teajta iteen, catu á'ataca'ane tej tiyen raataxáj yee teen tu huá'a jetze ajtémecan í seica. Catu teajta tiyen yee ayée tu che'atá tena'a 'een matíj í seica í mej miyen rí'i ruruure mú'ejmi jemi. Majta a'fime, ti pua'a miyen tiú'ujseijra sej ajta sej, majta miyen á'ujtzaahuat'e'e rujíimua'a, ti pua'a miyen rijca, camu xaa ne'u miyen rí'i mé titeumuámua'aree.

¹³Mi teajta iteen, ayée tu tena'a á'atatzaahuat'e'e a'ij ti ayén

tiraavíjte'e. Ayee tu rici a'achú ti caj Dios ayén taaté'itíiitze tej ti tiyen ahuátatzaahuat'e'en mú'ejmi jíme'e.

¹⁴Catu tiyen huápi'i mú a'uc'í'ica í ti jín Dios taaté'itíiitze ti pua'a tiyen te'uun a'atanén mú'ejmi jemi sino teen tu te'fín pú'een í tej amuacáí tejámuaatá'ixaa í niucari ti jíme'en raxa í Ciríistu'u.

¹⁵Catu huápi'i á'atatzaahuat'e'e te'fjna jíme'e í mej jín tiu'umuáriej í seica, sino ayée tu t'í'ijxe'leve'e iteen, sej jaítze'e té'antzaahuat'e'en, tej ti jaítze'e tiu'utévaire'en mú'ejmi jemi.

¹⁶Teen tu tiyen raxí'leve'e tej te'uun tihua'utá'ixaate'en í niucari ti jíme'en raxa í Ciríistu'u, huá'a jemi í mej a'imuá a'uchéjme sej chuejra'a japua, ti ij caí ayén ruxe'leve'e tej tiyen á'atatzaahuat'e'e te'fjna jíme'e a'ij ti tiu'umuáriej í sej, a'ujna a'u ti ayén tirá'itíiitze.

¹⁷Ayen tñjn: "A'ijna ti ayén á'ujtzaahuat'e'e, ché'e a'fín a'ijna jín á'ujtzaahuat'e'e a'ij ti Dios ayén rí'i tiraatá'a."

¹⁸Ayee pu'u xaa t'í'een, a'iné a'fjna ti rusej rí'i tiú'ujseijrata, capu a'fín pú'een a'fjna ti Dios ayén ra'ancuré'evl'iti sino a'fjna í ja'ati ti a'fín tavástara'a ayén rí'i t'í'ijseijra.

Pablo pu tzáahuati'ira'a jín ti'itéjvee í tavástara'a jemi

11 Ayee nu t'í'ijxe'leve'e sej si a'atzu te'utáviicua'i se'fjna jíme'e nej ni niyen netímua'ira jín netejá'amua'ixaate'e. Jee xaa, setá'aj a'atzu te'utáviicua'i neetzi jemi.

²Tij caí ti a'fín Dios ayén naatá'a nej ni niyen amuá'anchueere'en mú'ejmi, a'iné nee nu niyen raaxí'epi'íntare sej si siyen a'fj sena'a jemin huatéaturan í Ciríistu'u sej caí

tí'iti jín até'itze'ara'an, yee cumu sej huatéviche'en í jemin.

³Mi neajta inee, ayée nu éeni'ici'e tí'tiziiine'e ti pua'a ayén che'atá na'a ja'ati amuaacuanamuan tǵj a'fín í cu'ucu'u ayén tiráacuanamuan í rumua'atzíira'a jime'e a'fjna í Eva. Ayee nu neajta éeni'ici'e tí'tiziiine'e, ti pua'a ayén a'ij pua'a amuáaruuren í á'amua'atziira'a jetze sej si caí ché'e tzáahuati'ira'a jín rá'astijre'e í Ciriistu'u, sej si caí ché'e siyen nain jín raná'amiche'en.

⁴Ayee pu tí'een, a'iné ti pua'a ja'ati mú a'uvé'eme'en ti ajta ayén tí'ixaxa'a seica jime'e í niuucari ti jíme'en raxa í Jesús, ti caí ruxí'ej 'een a'ij tej teri tejamuá'ixaa, mú'een xu xaa rǵi tíra'ancuré'evi'itijcica. Na'ari caí, ti pua'a seǵj ayén huateáturan mú'ejmi jemi í xiéjniu'ucari ti caí a'fín pú'een ti Dios amuacaí raateájtuaa mú'ejmi jemi, mi seajta mú'een, naa xu temua'a tíra'ancuré'evi'itijcica. Na'ari caí, ti pua'a siyen ra'ancuré'an seǵj í niuucari ti ajta caí ruxí'ej 'een a'ij ti 'een í sej amuacaí ra'ancuré'a, temua'a xu naa tirá'astijre'e se'fjna.

⁵Ayee pu tiná'amitieje'e ineezti, nej caí niyen jaítze'e ciliéene'e jín tí'ivaire'e mecaí a'fime í mej nu'u miyen tiu'uta'afǵti'ire mej mi jeǵhua huápí'i ve'ecán jín tiu'utévaire'en.

⁶Ti pua'a ayén tí'een nej nu'u caí niyen ne'fjna jín tihua'amua'ate nej ni temua'a naa tiu'utaxáj huá'a jemi í teite, capu amín a'ij, a'iné temua'a nu naa inee rǵi tirú'umua'aree ne'fjna jime'e a'ij nej tí'ixaxa'a. Nain tu jín tiyen temua'a naa tejamuataseǵjrate mú'ejmi jemi, teajta naǵjmi'lica jemi.

⁷¿Ni qui necaí auteájturaa í Dios jemi ne'fjna jime'e nej niyen huánruu nej ni ciliéene'e jín tiu'utévaire'en

mú'ejmi jemi ti ij Dios huápí'i tejamuatá'an mú'ejmi a'fjna jime'e nej huáapua'a nena'a tejámuatá'ixaa í niuucari ti jíme'en raxa í Dios? Canu xaa a'atzu a'fjna jín auteájturaa í Dios jemi.

Single line Composer ⁸Nee nu huajá'uriiiri'i a'fimej í mej pua'amecié e'etiújse'iri í Dios jemi nej ni ne'fjna jín huaténvaire'en nej ni neajta amuaatévaire'en mú'ejmi.

⁹Ajta, netǵ'ij ne'uun a'utéveeca'a mú'ejmi jemi, ajta jeǵhua pu tiná'aturate'eca'a, canu tí'tij jín amuaatamuári'eriste a'iné a'fime í ne'ihuaamua'a í mej me'uun a'uvé'uju'un, a'fí mú miyen naatá'a í ti tiná'aturate'eca'a. Ayee nu nain jín huarǵj nej ni caí amuaatájaaxieje'te'en. Neajta naúche'e nu niyen ne'fjna jín rici.

¹⁰Tǵj na'a ti ayén tí'ayajna Ciriistu'u jemi, a'fí pu ajta neetzi jemi seǵjre'e. A'fj nu jín caí raatá'asin ti ja'ati ayén naatá'ijmii nej ni caí ché'e tihua'utá'ixaate'en tǵj na'a a'u ti huatacá'a u Acaya a'fjna í nej jín a'utántzaahuate'en.

¹¹¿A'iné 'éen jime'e? ¿Ni qui a'fjna jime'e nej caí já'amua'axe'eve'e? Capu xaa ne'u. Dios pu xaa ramua'aree tǵj nej já'amua'axe'eve'e.

¹²Neajta, a'ij nej rici, naúche'e nu jaítze'e niyen rini nej ni ra'antipua'ajte'en ne'fjna jime'e í mej jín á'ujtzaahuate'e mej nu'u miyen che'atá mena'a tí'imuari'e tetǵj iteen.

Single line Composer ¹³Matǵj mena'a mej miyen 'een matǵj a'fime, a'fí mú caí tzáahuati'ira'a jín huata'íti'ihuaca'a. A'fí mú hua'itzi jín tí'imuari'e, majta miyen tiú'ujseǵjrate ti nu'u Ciriistu'u hua'uta'íteca'a.

¹⁴Teajta iteen, catu rǵi tira'utaseǵj te'fjna jime'e. Teen tu teri tiyen

ramua'aree ti a'fín Satanás ajta ayén ruseijrata ti a'fín pú'een seij ti tí'ivaire'e u ta japua a'u ti á'üneeri'i rusén jime'e.

¹⁵ A'fj pu jín, capu a'ij taatéjteuuve ti pua'a a'íime í mej miyen tí'ijvairé'e í Satanás jemi miyen che'atá mena'a tiú'ujseijrata mej nu'u me'fjna jín tí'ivaire'e í ti xí'epi'in léen jime'e. Majta, ayée mú te'entipué'ajte a'ij mej meri tiraamuá'iti me'fjna jime'e a'ij mej ti'itij huáruu.

**Í ti nu'u jín tirajpua'jtzi
a'fjna í San Pablo**

¹⁶ Neajtahua'a nu niyen tejá'amua'ixaate'e: caxu siyen tí'ineseijra nej nu'u netímua'i. Na'ari caí, ti pua'a siyen tí'ineseijra, setá'aj siyen na'ancuré'evi'itin t'ij seij ti rutímua'i nej ni neajta a'atzu ahuántzaahuaté'en.

¹⁷ Canu ne'fjna jín niyen tejá'amua'ixaate'e ne'fjna jime'e ti ayén tinaa'fjca í tavástara'a, sino nej niyen netímua'iracan jín ti'ixa nej ni tzáahuati'lira'a jín ahuántzaahuaté'en.

¹⁸ A'iné mu'iití mú miyen á'ujtzaahuaté'e me'fjna jime'e a'ij mej ti'itijcha'íi í ru jetze, ayée nu che'atá nena'a á'antzaahuaté'en a'ij nej ti'itíncha'íi í ne jetze.

¹⁹ Mi seajta mú'een, jeíhua xu r'í'i mé tite'umuámu'a'aree. A'fj xu jín temu'a'a naa te'ataví'icua'i a'fmej jemi í mej rutímua'i.

²⁰ Ti pua'a ja'ati ayén tejámuaata'a'fjte'en sej si ca'anéeri jín tiu'umuári'en, mú'een xu siyen te'ataví'icua'i. Na'ari, ti pua'a ja'ati ayén amuá'ari'i í sej jín huateújvairé'en, mú'een xu seajta te'ataví'icua'i se'fjna jime'e. Seajta siyen che'atá sena'a rici ti pua'a ja'ati

amuaacuanamuan nusu ti pua'a ja'ati á'ujtzaahuaté'e mú'ejmi jemi na'ari ti pua'a ayén amu'itéjveeni.

²¹ Jee xaa ne'u, jé'ecan nu huápi'i tí'iteviri'ira'a tej caí tiyen che'atá tena'a á'ataca'ane mat'ij a'íime.

Mi ajta, ti'iti ti na'a ti jín ja'ati ayén á'ujtzaahuaté'e, ayée nu che'atá inee ne'fjna jín á'antzaahuaté'e.

²² ¿Ni qui miyen nu'u a'fmej jetze ajtémé'ecan í mej miyen hua'atamuá'amua t'ijín Hebreos? Nee nu neajta a'fmej jetze ajtémé'ecan. ¿Ni qui miyen nu'u me'fjna jetze airáane a'fjna í Israél? Ayee nu che'atá inee ne'fjna jetze airáane. Na'ari, ti pua'a miyen nu'u Abraham jetze airaújnejjte. Neajta nu inee a'fjna jetze airánnejjte.

²³ ¿Ni qui miyen nu'u tí'ivaire'e Círíistu'u jetze me'ecan? Jaítze'e nu inee niyen tí'ivaire'e. Ijii nu xaa netímua'iracan jín tejá'amua'ixaate'e. Jaítze'e nu jeíhua tí'imuari'e mecaí a'íime. Jaítze'e nu jeíhua aiteánami'ihuaca'a mecaí a'íime. Mu'ití mú naatéevajxi. Canu ché'e ramua'aree a'achú mej pua'amé miyen náaruu. Neajta nu mu'ití t'ín huam'í. ²⁴ Anxívi pua'amé mú miyen náaruu a'íime í mej Israél jetze ajtémé'ecan, mej miyen na'itéevajxi navij puáasire'ara'a jime'e ayén pua'amé seité japanu tamuáamuata'a japanu aramuáacua.

Single line Composer ²⁵ Huaíca pua'amé mú na'itéevajxi ciyej jime'e. Majta se'j naatétu'asixi tetej jime'e. Huaíca pua'amé pu a'ucájrui í baarcu í nej tzajta'an yé'icacare'e. Ayee nu neajta á'atee se'j tíca'ari, neajta se'j t'ujca'ari nej ne'uun jaj japua huajaújsime'e.

²⁶ Jeíhua nu a'ímuá huayé'ive í juye jetze, neajta jeíhua nu tiu'utátziin

ne'ljna jime'e nej antáye'icáa í játe'ana japua, neajta ne'ljmej jime'e í nahua'ari, ajta a'ljmej jemi í nej hua'axí'ej Israél jetze ajtémecan na'ari a'ljmej jemi í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan. Neajta niyen che'atá nena'a tiu'utátziin a'u nej á'uye'icáa ti pua'a chajta'a na'ari a'u ti caí mé'e é'e ja'ati nusu játe'ana jetze ti ve'ée, neajta a'ljmej jemi mej miyen tí'ihua'itaca me'ljna jime'e mej nu'u ta'ihuaamua'a pú'een.

²⁷Jéihua nu rá'uviicua'iri'i, neajta jéihua rajpuaájtzica'a. Mu'ití nu pua'amé huatáxa'ai nej atanee ne'ljna jime'e í nej tiu'utátziin. Neajta nu rajpuaájtzica'a ne'ljna jime'e nej huata'í'icuataca'a, neajta nej huata'í'imi. Mu'ití nu pua'amé necaí tiú'ucuaa, neajta huatéxaami, neajta caí ti'it'échejca'a.

²⁸Ajta i'i, t'j na'a nain t'jca'ari tzajta'a, ayée pu ti'inemuári'eriste'e a'ljna jime'e ne jé'ecan a'lj té'enemua'ate a'ljmej jemi í mej nainjapua e'etiújse'iri í Dios jemi.

²⁹Ayee nu tejá'amua'ixaate'e, ti pua'a seij caí rú'uca'anisti'ira ti huá'a jetze ajtémecan í mej e'etiújse'iri í Dios jemi, ayée pu ajta caí neetzi tinú'uca'anisti'i í jemin. Ajta, ti pua'a ja'ati ayén ca'aníjra'a raatá'an seij ti ajta huá'a jetze ajtémecan ti ij a'ljn ayén auté'itzen í Dios jemi, jé'ecan pu naatá'jaxiejte'esin.

³⁰Ti pua'a ayén tiú'ujxe'leve'e nej ti'iti j'n ahuántzaahuat'e'en, ayée nu huárini nej niyen ne'ljna j'n á'antzaahuat'e'en ne'ljna jime'e í ti caí nú'uca'anisti'i.

³¹Ajta a'ljn í Dios ti ajta ya'upuáara'an pú'een í tavástar'a'a, a'ljna í Jesús, a'lj pu ramua'aree nej caí tí'ihua'i. Tich'é'e r'í'i tiraatá'an a'ljna í Dios t'j na'a rusén jime'e.

³²Netí'ij ne'uun a'ut'éveeca'a u Damasco, a'ljna í tajtuhuan ti a'ljn rey ra'antíhua'u, a'lj pu racha'icá'a í chajta'a, a'ujna u Damasco, ti ij a'ljn ayén naateevi'i.

³³Mi neajta inee, ayée nu éeni'ici'e huirá'jraa mej na'acájtuaa sic'ri jetze a'ujna a'u ti anacun í jaxu'u jetze.

Ti'iti pu xaa huatasejre í Pablo jemi

12 Naúche'e nu á'antzaahuat'e'e. Capu a'lj rini ti caí ti'iti j'n tineet'éva'iri. Nu'uri ne'ljna j'n tejámuaatá'ixaate'esin a'lj ti ti'iti tiu'utasejre ineetzi jemi, ajta a'ljna ti tavástar'a'a ayén naatasejra.

²A'ati nu niyen mua'ate ti Cirístu'u jetze ajtémecan ti ja'anáj ayén tiráaru. Pu'uri á'atee a'achú cumu tamuáamuata'a japuan muáacua nine'ira'a ti Dios júte'imua ya'uví'iti a'u mej é'esejre'e í mej Dios jemi tí'ivaire'e. Canu ramua'aree ti pua'a a'ljn ja'ati aúche'e ayén seijre'e í rutevij jime'e nusu caí. Dios pu xaa ramua'aree.

³Nee nu xaa ramua'aree ti Dios ayén ya'uví'iti u júte'imua a'ujna a'u ti naa huá'éen. Canu ramua'aree ti pua'a auj seijre'e í rutevij jime'e nusu caí ché'e, sino a'lj pu í Dios ramua'aree.

⁴A'uu pu ayén éeni'ici'e tejá'anamua a'ljna ti caí a'lj tí'iri'iri ti ja'ati raataxáj íiyen chaanaca japua, a'lné capu ayén á'achauutzijre'e ti ja'ati ayén raataxáj íiyen chaanaca japua.

⁵Canu ne jime'en á'antzaahuat'e'en, sino a'lj nu xaa j'n á'antzaahuat'e'en ne'ljna í ja'ati. Ajta ti pua'a niyen ne jime'en á'antzaahuat'e'e, a'lj nu j'n a'utántzaahuat'e'esin ne'ljna jime'e í ti caí nú'uca'anisti'i.

⁶Mi ajta, ti pua'a niyen ca'aníjra'a tí'itáne'a'acare'en nej ni a'utántzaahuatē'en, canu ne'ín pú'eeene'e na'ame seij ti cha'a na'a tí'ixa, a'iné nee nu tzáahuatí'ira'a jín tiu'utaxájta. Mi neajta inee, canu niyen rini ti ij caí ja'ati ayén huápi'i tí'ineseijra ineetzi a'ij ti caí tiraavíjte'e, sino ché'e a'ín ayén tí'ineseijra a'ij nej rici, ajta a'ij nej tí'ixa.

⁷A'iné jé'ecan pu huápi'i tiú'ujxe'eve'eca'a a'íjna ti huatasejre ineetzi jemi, nej ni caí huápi'i ahuántzaahuatē'en, Dios pu ayén raateájtuaa ineetzi jemi tí'iti ti né'ítziite'eca'a í netevi jetze. Cu xiee ti cuj tzicare'e na'ajtéjze í ne jetze. A'íi pu a'ín pú'eeene'e í ti Satanás ya'uta'íteca'a ti ná'ítziite'en nej ni caí huápi'i ahuántzaahuatē'en.

⁸Huaíca pua'amé nu niyen ne'íjna jín tirájuaviiri'i í tavástara'a ti ná'ari'i a'íjna ti nú'ucui'ica'a yú ne tzajta'a.

⁹Ajta a'ín í tavástara'a, a'íi pu ayén tinaatá'ixaa tíjín: "A'íjna í nej nexí'evi'ira'a jín rí'i timuaatá'aca, ayée pu á'vejre mú'etzi, a'iné ayée pu raanaíjmire'en í nemuári'eri'ira'a a'íjna jime'e í ti caí mú'uca'anisti'i."

A'íj nu jín, niyen nexí'evi'ira'a jín ahuántzaahuatē'en ne'íjna jime'e ti caí nú'uca'anisti'i ti ij a'ín muári'eri'ire'ara'an í Ciríistu'u ayén neetzi jemi huatē'aturan.

¹⁰A'íj nu jín, niyen nexí'evi'ira'a jín á'anca'ane í Ciríistu'u jetze me'ecan nej ni ne'íjna jín te'utáviicua'i a'íjna ti caí nú'uca'anisti'i nusu í mej a'ij pua'a tí'inejee na'ari a'íjna ti nemuári'eri'ira'a ca'ín mej a'ij pua'a neruure na'ari mej puaíjtzí tinaatá'aca. Ayee nu á'anca'ane a'iné tíj na'a ti caí nú'uca'anisti'i, a'íj nu

jetze aránca'ane í tavástara'a ti 'ij rí'i tínetá'aca ineetzi.

Pablo pu huápi'i a'ij té'ujmua'ate huá'a jemi í mej Corinto e'etiújse'iri

¹¹Jee xaa ne'u, nee nu xaa netí'mua'i. Mú'een xu ca'anéeri naatá'a nej ni niyen huárini. Mi ajta, jaítze'e pu ayén tiraavíjte'ecache'en sej siyen rí'i na'anrú'ure'en, a'iné canu xaa ne'u jaítze'e ciliéene'e jín tí'ivaire'e mecaí a'íime í mej nu'u huápi'i ve'ecán jín tí'ivaire'e ti eeri'i Dios nu'u hua'antíhuau. Capu amín a'ij nej caí tí'iti jín antínmua'aree.

¹²Xu'uri tiu'uséj mú'ejmi jemi ti ayén huaríj tíj na'a ti ayén rijca í ja'ati ti Dios raata'íteca'a. A'íjna í mej jín naa rí'i tira'utasej, ajta a'íjna ti jín Dios tihuá'u'itíiri'i, ajta a'íjna ti ayén huaríj a'íjna jime'e í muári'eri'ire'ara'an í Dios, naíjmi'i pu ayén tiu'utasejre mú'ejmi jemi netí'ij nauj té'eviiicua'iraca'a a'ímej jemi í mej néjcha'ire'e.

¹³¿Tí'itájni ayén caí tejamuaací'i ti ajta caí ayén tihua'ucí'i a'ímej í mej pua'amecié e'etiújse'iri? Capu tí'iti xaa ne'u, sino a'íjna í nej caí ja'anáj tí'itíj jín muári'eri amuaatá'a. Setá'aj tinaatá'uuni'i nej caí ne'íjna jín xí'epi'ín pí amuáaruu.

Huaíca pu jín ayén tí'ixa a'íjna í Pablo ti huaja'uvé'emuare

¹⁴Casi'i, mú'een, nu'uri neajtahua'a rí'i huánruu nej ni neajtahua'a amujaja'uvé'emuare. Pu'uri huaíca teja'uré'enejsin. Neajta, canu a'atzu tí'itíj jín muári'eri amuaatá'asin, a'iné canu ríihuauemen ti mú'ejmi á'amua'a, sino nej mú'ejmi a'uvé'ehuauni. Ayee nu rici a'iné capu ayén tiraavíjte'e mej me'ín tí'iríi

miyen ruvaújsimua'a ti'iti tá'acare'en, sino a'fíme í vaújsimua'ame'en, a'fí mú miyen ti'iti hua'utá'aca í ruyaujmua'a.

¹⁵Nee nu xaa nex'evi'ira'a jín ti'iti á'ujisin neetzi ti ne'áa na'ari niyen raaxíjte'en tǎj na'a ti neetzi ne'áa nej ni jamuaatévaire'en mú'ejmi. Ajta, ti pua'a niyen jaítze'e já'amuaaxe'eve'e, ¿ni qui ayén huataújmua'a sej caí ché'e siyen nex'leve'e ineetzi?

¹⁶Ché'e ayén 'eene'en nej caí ti'iti jín muári'eri á'amua'ate. Ayeé xu ti'ixa nej nu'u huápi'i rú'umua'aree nej hua'itzi jín ti'itíncha'íica'a, neajta nu'u hua'itzi jín amuajá'urie.

¹⁷¿Ni niyen ti'iti jín amuajá'urie ne'íjna jime'e nej seica huata'íteca'a mú'ejmi jemi? Canu xaa ne'u.

¹⁸Nee nu ca'aníjra'a raatá'a ne'íjna í Tito ti ij a'fín á'ume'en mú'ejmi jemi. Neajta jamuan raata'íteca'a ne'íjna í ta'ihuaara'a. ¿Ni qui ti'iti jín amuajá'urie a'íjna í Tito? Capu xaa ne'u. ¿Ni tecaí iteen tiyen che'atá tena'a ti'itítacha'íi tǎj ajta a'íjna? ¿Ni tecaí tiyen che'atá tena'a á'ataca'ane mú'ejmi jemi tǎj ajta a'íjna? A'iné tǎjtá xaa ne'u.

¹⁹Tǎj na'a nej niyen tejá'amua'ixaate'e, ayén tejamuá'amitiejte'e tej tiyen ta japua huatétanan mú'ejmi jemi. Mi teajta iteen, catu, sino í Dios jemi tu tiyen tejá'amua'ixaate'e te'íjna jime'e tej Círíistu'u jetze ajtème'ecan, tej ti nain jín r'íi amuáaruuren mú'ejmi, í tej já'amuaaxe'eve'e.

²⁰Ayeé nu 'een jín tí'itziine'e ti pua'a neri ne'uun e'ará'asti, neajta niyen éeni'ici'e amuáateuni sej caí siyen ti'itíújcha'íi a'ij nej tí'ijxe'eve'e, seajta siyen éeni'ici'e naaté'uuni mú'een nej caí niyen 'een a'ij sej seajta tí'ijxe'eve'e. ¿Ni qui siyen

mú'een xu tiujteá'axi'isin nusu siyen ahuáújchueere'en na'ari siyen tiníniu'ucacu? ¿Ni qui siyen já'ita'a a'utajú'un na'ari seajta siyen a'ij pua'a ti'ihuaújxajtzi'i nusu a'ij pua'a setiú'ujxajta? ¿Ni qui majta seica miyen á'ujtzaahuate'e muá'aju'u, majta a'ij pua'a rij muá'aju'u?

²¹Ayeé nu neajta éeni'ici'e tí'itziine'e ti ayén Dios naatatéviraste'en mú'ejmi jemi net'íj neajtahua'a ne'uun e'ará'asti. Tij caí ayén tiú'ujxe'eve'e a'ame nej ne'íjna jín huaténxieemijte'en ne'íjna jime'e í mej mu'íiti, a'fíme í mej a'amua jetze ajtème'ecan, í mej majta amuacaí auteájturaa í Dios jemi. A'fí mú a'fín pú'een í mej majta caí xi seicié tiu'umuá'aj mej mi raatapuá'ajta í mej jín auté'itzea'ara, tǎj na'a ti a'ij pua'a seijre'e í Dios jemi, mej ruxána'acira'ate'eca'a, mej majta rutevij jín raamuá'itijci í tumin, mej caí ti'iti á'astijre'e, a'íjna í mej jín miyen a'ij pua'a ti'itíújcha'íi.

Pablo pu tihuá'íjmii

13 Nu'uri hua'apua jama'uvé'emuaareca'a, neajtahua'a nu neri tǎn a'atanéjsin mú'ejmi jemi. Ayeé nu rini a'ij ti té'eyu'usi'i tǎjín: “Mej mi tzáahuati'ira'a jín se'j a'uxíjte'en, ayéé pu ruxe'eve'e mej miyen tiu'utaxá'j hua'apua í teite nusu hua'íca.”

²⁻³Ayeé nu tihua'utániuuche í mej mejmí'i auteájturaa í Dios jemi, neajta najmí'ica í seica. Ijii, nej ye'ímuá huatéjvee, nu'uri neajtahua'a niyen che'atá nena'a tihuá'aniuuche net'íj huar'íj net'íj hua'apua amuáamuaareca'a. Ti pua'a neajtahua'a ne'uun a'atanén,

canu ché'e tífua'utá'uuni'ira, a'iné mú'een xu siyen raxá'eve'e nej tí'iti jamuaatasejrate'en í sej jín ráamua'aree ti a'íin Ciriístu'u ayén ca'aníjra'a tinaatá'aca nej ni niyen tiu'uxáj a'íjna jetze me'ecan. Ajta a'íin Ciriístu'u, capu ayén 'een mú'ejmi jemi títj sejí ti caí rú'uca'anisti'i, sino jé'ecan pu huápi'i tiu'umuáriej mú'ejmi jemi a'íjna jime'e í rumuári'eri'ire'ara'an.

⁴A'íi pu xaa jín ayén á'utataihuaca'a í cúruu jetze a'íjna jime'e ti caí rú'uca'anisti'iraca'a í rutevij jetze. Mi ajta íjii, a'íi pu ruuri seijre'e a'íjna jime'e í muári'eri'ire'ara'an í Dios. Ajta, itejmi, ayée pu che'atá na'a caí túb'uca'anisti'i a'íjna jime'e tej Ciriístu'u jetze ajtém'e'ecan. Mi teajta iteen, í tej jín tí'ivaire'e mú'ejmi jemi, teen tu ruuri tá'aju'un í jemin te'íjna jime'e tej jetzen arátaca'ane í Dios.

⁵Setá'aj siyen huaújmu'a'atziite'en aisi'í ti pua'a siyen rá'astijre'e se'íjna jime'e sej té'atzaahuat'e'e nusu secaí. Setá'aj huateújsej temua'a naa í ru jetze. ¿Ni qui ayén ari tejamuá'amitiejte'e ti a'íin Jesús, ti ajta Ciriístu'u pú'een, a'íin mú'ejmi jemi huateájturaa? Na'ari caí, nusu seri huamuá'itiche.

⁶Ayee nu tí'ijxe'eve'e ti ij ayén tejamuá'amitiejte'e tej caí huamuá'itiche iteen.

⁷Mi teajta iteen, ayée tu tí'ijhuavii í Dios sej si caí tí'iti jín auteáturan. Catu tiyen ta jíme'en rahuauhuau ti ij ayén tejamuá'amitiejte'e tej tiyen te'íjna jín te'ará'asten, sino sej si siyen huárini a'ij ti tiraavíjte'e. Capu amín a'ij, ti pua'a ayén tejamuá'amitiejte'e tej huamuá'itiche nusu tecaí.

⁸Ayee nu 'een jín niyen tejá'amua'ixaate'e, a'iné catu te'íjna

jín antítamua'aree tej raatá'ijmii te'íjna ti tzáahuati'ira'a jín seijre'e, sino teen tu te'íjna jín antítamua'aree tej ti tiu'utévaire'en te'íjna jime'e ti tzáahuati'ira'a jín seijre'e.

⁹Teen tu xaa tiyen tátemua'ave'e te'íjna jime'e ti caí túb'uca'anisti'i itejmi, teajta te'íjna jime'e sej mú'een seri huateújca'ane í ru tzajta'a í tavástar'a'a jemi. Ayee tu mú'ejmi jíme'en tí'ijhuavii ti ij Dios ayén amuaanaíjmire'en.

¹⁰Ayee nu ye'ímuá huatéjvee niyen tejá'amuyau'use'e ti ij caí ayén tiú'ujxe'eve'e á'ara'ani nej ni niyen amuaatamuári'eriste'en ne'íjna jime'e ti nevástar'a'a ayén tinaa'íjca nej ni rí'i amuáaruuren. Capu xaa ne'u a'íjna jín ayén tinaa'íjca nej ámuaté'uuna.

Huá'ateujte'e, a'íi pu ajta ra'antipua'ajte

¹¹Setá'aj huaújtemua'ave'en, ne'íhuuamua'a. Setá'aj rí'i huaújruuren se'íjna jime'e a'ij sej tí'itíi'ijcha'ii. Setá'aj seajta siyen rá'astijre'e í nej jín á'amuahavii. Setá'aj seajta siyen che'atá sena'a rí'i tiú'umu'a'ati, setá'aj seajta ruxiéehua tí'itechejca. Ti pua'a siyen huárini, a'íi pu mú'ejmi tzajta'a huateáturaasin a'íjna í Dios ti ayén já'amuaxe'eve'e, ti ajta amua'anpuá'ajte'en.

¹²Setá'aj siyen huaújteujte'en, xu'iteújpi'itze'axi'in se'íjna jime'e sej naími'i Ciriístu'u jetze ajtém'e'ecan.

¹³Naími'i í mej té'atzaahuat'e'e, í mej majta íiye tiújse'iri, a'íi mú' á'amuateujte'e.

¹⁴Ché'e ayén mú'ejmi jemi huateáturan a'íjna í ti jín rí'i tejamuatá'aca í tavástar'a'a, a'íjna

í Jesús ti ajta Ciríistu'u pú'een. Ché'e
ajta já'amuaxe'eve'e í Dios. Ché'e
ajta a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios

ayén huateáturan mú'ejmi jemi
najjmi'ica. Ché'e ayén teja'uré'enen.
Antipúá'areca'a.

A'ij ti tira'uyú'uxaca'a í San Pablo a'ímej í mej Gálatas a'uchéejme'ecaa

Pablo pu huá'ateujte'e

1 ¹⁻²Inee, inee i'í Pablo, na'íjmi'ica jamuan í ne'ihuaamua'a í mej nee jamuan yé huatéí, teen tu yé tejá'amua'uy'u'use'e mú'ejmi mi sej e'etiújse'ire mu'licacé u Galacia. Nee nu ne'ín pú'een sej í ti Dios neja'uta'íteca'a. Capu tevi na'a neja'uta'íteca'a, capu ja'atí ajta na'antíhuau sino a'í pu'u í Jesús ti i'í Círíistu'u, ajta í taátajra'an ti a'ín pú'een í Dios ti ra'ajjáj huá'a tzajta'a í mi'ichite.

³Ché'e a'ín í Dios í tej rájya'upua, ajta a'ín í tavástara'a a'íjna í Jesús ti ajta i'í Círíistu'u, miché'e me'ín rí'i tejamuaatá'an ruxí'evi'ira'a jime'e, miché'e majta rí'i tejamuhuaté'pua'ajte'en í á'amuat'ajta'a. ⁴Ché'e ayén éene'en, a'iné a'í púu í tavástara'a huataúra'a ti huámi'ini ta jetze me'ecan ti ij a'ín tu'irájtuuani a'ímej tzajta'a í mej a'ij pua'a titetiújcha'íi í mej yen japuan huachéjme íyien chaanaca japua. Ayee pu tí'ijxe'eve'e í Dios í tej rájya'upua ti a'ín Jesús ayén huárini. ⁵A'ij pu jín tiché'e tiyen rí'i tiraatá'an tíj na'a rusén jime'e. Ayee pu'u, ché'e ayén teja'uré'enen.

Capu máàj niuucari í ti jín hua'irátuaasin a'íjna í Dios

⁶Jé'ecan nu a'ij pua'a te'utánmua'a ne'íjna jime'e sej siyen ca'anacan

mé rúhua'ana se'íjna ti amuaatajé sej si ra'ará'astijre'en sej a'iné Círíistu'u pu a'amua japua huaniú ruxí'evi'ira'a jime'e. Mú'een xu mé rúhua'ana sej si seicié tira'ancuré'an seica í niuucari í sej nu'u jín huataújtemua'ave'en.

⁷Mí ajta caí, capu a'atzu a'ín pú'een sej í niuucari í ti jín Dios amua'irátuaasin. Ayej ne'ase seica mú á'amua'itziite'e sej si caí ché'e rí'i tité'ujmua'ate. Tij mecaí miyen tí'itese'e mej seicié ráaruuren í niuucari ti xaa a'ij ti'itíj jíme'en tí'iraxa í Círíistu'u. ⁸Aru ti pua'a ja'atí ayén seicié tejá'amua'ixaate'e í niuucari ti caí ayén namuajre'e a'ij tej teri tejamuá'ixaa, ché'e Dios puajtzi raatá'an. Capu amín a'ij ja'atí ti pú'een ti ayén seicié tejá'amua'ixaate'e, ti pua'a inee na'ari sej ti tí'ivaire'e u ta japua.

⁹Tu'uri tiyen tejá'amua'ixa. Teajtáhua'a tu tiyen tejá'amua'ixaate'e yee ti pua'a ja'atí ayén seicié tejá'amua'ixaate'e seica í niuucari ti caí ayén namuajre'e a'ij tej teri tejamuá'ixaa, ché'e Dios puajtzi raatá'an.

¹⁰¿A'iné setí'imua'atze mú'een neetzi jime'e? ¿Ni qui yee nej niyen ráahuasin í teite tzajta'a mej mi rí'i

tinaasefj nusu nej niyen ráahuausin í Dios jemi ti a'fín xaa r'í tinaasefj? ¿Ni qui ayén tejamuá'amtieje'te nej ne'fjna jín niyen tí'tese'e nej ni r'í tihua'utá'an í teite? Tí pua'a ayén té'eme'enche'e nej ne'fjna jín tí'tese'e, capu ché'e r'í'rista á'ame'enche'e nej niyen nicu tí'ijvaire'e í Ciríistu'u.

Capu nu'u rusefj a'ij tirájteu a'ij ti tí'tífj jín tí'ivaire'e í Ciríistu'u jemi

¹¹Ayee nu tí'ijxe'leve'e, ne'ihuaamua'a, sej si ráamua'ati ti caí ja'atí rusefj a'ij tirájteu í niuucari í nej jín tejamuá'ixaa. ¹²Canu ra'ancuré'a teite jemi. Capu ja'atí ayén tineemuá'ate, sino í Ciríistu'u, a'fí pu tinaatasefjrate a'fjna ti avítzi'ihuaca'a í Dios jemi.

¹³Seajta mú'een, xu'uri ráamua'areeri'i a'ij nej tí'ijri'irejca'a í jéjcua'imua netf'ij nauj rá'astijre'eca'a í hua'aye'ira a'fime í mej Israél jetze ajtéme'ecan. Na'aranca'anéecan nu jín a'ij pua'a huá'aruurejca'a a'fime í mej Ciríistu'u jemi sejire'eca'a. Nee nu tí'tese'eca'a nej hua'antipua'ajte'en najmí'ica.

¹⁴Jaítze'e nu rá'astijre'eca'a í nevaújsimua'a teecan tihua'aye'ira caí a'fime í nexf'ej teite, í mej Israél jetze ajtéme'ecan, í mej majta miyen tí'titei netfj inee. Najmí'ica nu huatémua'iti ne'fjna jime'e í nej raay'í'tihua'a í taye'irá.

¹⁵⁻¹⁶Mí ajta Dios, a'fí pu na'antíhuau netf'ij caí xi huanú'ihua. A'fí pu ajta naatajé a'fjna jime'e ti ná'ancu'uvajxi ruxf'evi'ira'a jime'e. Tí'ij i ra'aránajcheca'a nej ráamua'ati a'fjna ti i'i yaujra'an nej ni niyen tihua'utá'ixaate'en huá'a tzajta'a a'fime í mej caí Israél jetze ajtéme'ecan. Tí'ij Dios ayén

náaruu, canu ja'atí jemi a'atanéj ti ij a'fín tinaamuá'aten a'ij nej tí'tífj jín niyen huárini. ¹⁷Canu neajta ne'uun a'ujnéj ánti Jerusalén nej ni huá'umuuaare a'fime í mej amuacái antíhuaviihuaca'a netf'ij caí xi inee, sino á'iyen nu ne'uun a'atanéj u Arabia. Aj nu ni'ijtá ne'uun á'ume u Damasco.

¹⁸Huaíca nine'ira'a nu ne'uun é'etee. Aj nu ni ne'uun a'ujnéj ánti Jerusalén nej ni ráamua'ati ne'fjna í Pedro. Neajta nu jamuan á'ucatii a'achú cumu hua'apua itieeri. ¹⁹Seij nu neajta ne'uun a'uséj ne'fjna í Jacobo ti i'i juutzeájra'an í tavástar'a. Canu máaj ja'atí a'uséj ti huá'a jetze ajtéme'ecantaca'a a'fime í mej antíhuaviihuaca'a. ²⁰Ayee nu tejá'amua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e ti a'fín Dios ajta ramua'aree nej caí hua'itzi jín tejá'amuyu'use'e.

²¹Neajta á'iyen, ne'uun u a'ará'a ne'újna í sejij chuéjra'a japua u Siria, neajta ne'újna u Cilicia. ²²Majta a'fime í mej me'uun a'uchéjme í mej majta Ciríistu'u jemi sejire'e, capu ja'atí nemua'ajcaa.

²³A'fí mu'u niuucari namuajraca'a tijín: "A'fí pu yeehui a'fín pú'een í ti ajmí'i a'ij pua'a taruurejca'a. Mí ajta fji pu yeehui ayén tihua'a'ixaate'e á'aye'i í teite mej mi miyen tira'ará'astijre'en í ye'irá ti ajmí'i ra'antipua'ajte'emí'icaa." ²⁴Majta a'fime, r'í mú tiraatá'aca í Dios ineetzi jime'e.

A'fí mú nu'u ra'ancuré'evi'iti a'fime í mej tiu'uta'ajti'ire

2 Tí'ij ari ayén teumé'eca a'achú cumu tamuáamuata'a japuan muáacua nine'ira'a, neajtahua'a nu ne'uun a'ujnéj ánti Jerusalén ne'fjna

jamuan í Bernabé. Neajta nu ne'ín a'uví'ití í Tito. ²A'uu nu a'ujnéj ne'íjna jime'e ti Dios ayén ca'aníjra'a naatá'a. A'uu nu tihua'utá'ixaa nain jime'e í niuucari a'ij nej ye'í tihua'ihuá'ixaate'esin ne'ímej í mej caí Israél jetze ajtémecan. Aru avíitzi nu jín niyen huaríj huá'a jemi í mej nu'u tihua'ajte'e. Ayee nu een jín huaríj ti ij caí ja'atí tina'antiú'uuni'i a'íjna jime'e a'ij nej rici. Tí pua'a ayén tina'antiú'uuni'i, capu ché'e ti'ití huatévaire'esin a'ij nej rici.

³Mí ajta caí, capu ayén te'irájraa a'ij mej í seica, tí'ijxe'eve'eca'a a'iné a'íime í mej tihua'ajte'eca'a, camu miyen raata'íteca'a a'íjna jime'e í mej ra'antisfjchixi'ín í runavij, a'iné huá'a jetze pu ajtémecan í griego a'íjna í Tito. ⁴Ayee pu een jín huataseíjre itejmi jemi a'iné seica mú avíitzi jín uteájrupi itejmi tzajta'a mej mi tájeeve a'ij tej ti'itítacha'íi iteen í Ciriístu'u jemi ti a'ín ari tu'irájtuaa. A'íi mú miyen ruseíjrataca'a mej nu'u téjmi jetze ajtémecan.

Mí majta caí, camu. Met'ihua'itaca mu'u. Ayee mu'u raxí'eve'eca'a micu mej mi titaata'aíjte'en ca'anéjri jime'e. ⁵Catu a'atzu hua'utá'a mej mi miyen titaatémua'itin, a'iné ayée tu tí'ijxe'eve'eca'a ti auj rí'íríista á'ara'ani sej ráanamua ztáahuati'ira'a jime'e í niuucari ti jín Dios amua'irátuaasin.

⁶Majta a'íime, í mej nú'u huápi'i mú ruxe'eve'e, camu máàj a'ij tirájteu mej mi majta me'ín raanaíjmire'en a'ij nej tihua'ihuá'ixaa í teite í mej caí Israél jetze ajtémecan. Ajta, capu ne jetze ruxe'eve'e ti pua'a mej miyen huápi'i ruxe'eve'e nusu mecaí, a'iné Dios pu ruxí'ej na'a hua'ancuré'evi'itici í teite, matíj mena'a pua'amé.

⁷Mí majta me'ín, mat'íjtá'ij ayén tihua'amitiejte'eca'a ti a'ín Dios ayén che'atá na'a tinaata'aíjte'eca'a ineetzi tíj ajta ayén a'íj tiu'uta'aíjte'eca'a a'íjna í Pedro. Tihua'amitiejte'eca'a ti Dios ayén tinaata'aíjte'eca'a nej ni tihua'utá'ixaate'en a'ímej í mej caí Israél jetze ajtémecan ne'íjna í niuucari ti jín Dios hua'irájtuaani. Mí ajta a'ín, í Pedro, Dios pu ayén tiraata'aíjte'eca'a ti ayén tihua'utá'ixaate'en a'ímej í mej Israél jetze ajtémecan.

⁸Ayee pu'u na'a, a'iné a'íin ti tí'imuari'eca'a í Pedro jamuan ti ij tiraata'aíjte'en ti a'ín huá'a jamuan u á'ume'en í mej Israél jetze ajtémecan, a'íi pu ayén che'atá na'a tí'imuari'eca'a ineetzi jamuan nej ni huá'a jamuan u á'ume'en í mej caí Israél jetze ajtémecan.

⁹Majta me'ín í mej huaíca, a'íjna í Jacobo, ajta a'íjna í Pedro, ajta a'íjna í Juan, a'íi mú a'íin pu'éene'e í mej jee antiújmua'aree a'ímej jemi í seica í mej Dios jemi seijre'e. Tí'ij ari ayén tihua'amitiejte'eca'a ti Dios ayén rí'í tinaatá'a, aj mú mi temua'a naa tina'ancuré'evi'iti, majta me'ín temua'a naa te'encuré'evi'iti me'íjna í Bernabé. A'íi mú xaa miyen tiraaxí'epi'intare itejmi jime'e tej nu'u huá'a jamuan u á'uju'un a'ímej í mej caí Israél jetze ajtémecan tej ti tiyen tihua'utá'ixaate'en, majta miyen ru jetze mej nu'u a'ímej jemi u á'uju'un í mej Israél jetze ajtémecan.

¹⁰A'íi mu'u tájhuaviiri'i tej nu'u a'ímej autámua'aree teuche'e í mej caí a'ij té'eviicua'i tej nu'u hua'utévairé'en. Neajta inee, nee nu xaa ahuánca'ane nej ni nexí'evi'ira'a jín niyen huá'ini.

Pablo pu ra'ajté'axi a'íjna í Pedro a'ujna já'ahua'a u Antioquía

¹¹Ajta a'íin í Pedro, tí'ij a'uun a'atanéj u Antioquía, nee nu

ra'ajté'axi í jemin, a'iné a'íi pu a'uté'itzee ti'itíj jime'e. ¹²Matf'ij caí xi á a'atanéj seica í teteca jamuan a'íjna í Jacobo, ayée pu rijcaa a'íjna í Pedro. Huá'a jamuan pu tí'icua'acare'e a'ímej í mej caí Israél jetze ajtéme'ecan. Mí ajta a'íin, matf'ij e'iré'ene a'íime í seica, Pedro pu ayén a'utéjche ti ajtára'ani huá'a jemi í mej caí Israél jetze ajtéme'ecan. Capu ché'e huá'ajaahuate'eca'a a'iné huá'atziine'eca'a a'ímej í mej huá'a jetze ajtéme'ecan a'íime í mej miyen ra'antisí'iche í runavij.

¹³Majta í seica í mej Israél jetze ajtéme'ecan, camu majta miyen huaríj jé'iyecan jime'e sino miyen hua'itzi jín rusej'rataca'a a'ij ti ajta huaríj a'íjna í Pedro. A'íj pu jín te'uteujhua'itze ajta a'íjna í Bernabé.

¹⁴Tí'ij ayén tiná'amitiejte'eca'a mej caí miyen r'íi titetújcha'íica'a tzáahuati'ira'a jime'e a'ij ti tí'itamua'ate í niuucari, matf'ij neseíiraca'a í teite niyen tiraata'ixaa ne'íjna í Pedro tíjín: “Mú'ee pej huá'a jetze ajtéme'ecan í mej Israél jetze huanéj. Mí pajta mú'ee, ayée pepu'u ti'ití'á'acha'íi matíj a'íime í mej caí Israél jetze ajtéme'ecan. Pecaj xaa ne'u piyen ti'ití'á'acha'íi. ¿A'iné een jime'e piyen huá'aruure pe'ímej í mej caí Israél jetze ajtéme'ecan mej mí miyen te'araúrasten tihuá'aye'ira a'íime í mej Israél jetze ajtéme'ecan?”

Dios pu ayén na'íjmi'ica huirátuaasin matíj mana'a mej té'atzaahuate'e

¹⁵Teen tu huá'a jetze ajtéme'ecan te'íjna jime'e tej Israél jetze huanéj. Catu huá'a jetze ajtéme'ecan a'íimej í mej auté'itzea'ara í Dios jemi.

¹⁶Teen tu tiyen ramua'aree a'ij ti een í Dios jemi ti ja'atí ri'éene'ecán

jín huateáturan í jemin. Capu xaa ne'u ti'ití a'íj tiraatévaire'en a'íjna í ja'ati ti pua'a nain jín araúrasten a'íjna í niuucari í mej jín tí'ajta, sino a'íi pu xaa ri'éene'ecán jín huateáturan í Dios jemi ti pua'a a'íin ra'ará'astijre'en í Jesús ti ajta i'i Ciriístu'u. Teajta iteen, ayée tu teajta iteen teri rá'atzaahuate'e te'íjna í Ciriístu'u ti ajta i'i Jesús tej ti tiyen ri'éene'ecán jín huateáturan í Dios jemi a'íjna jime'e tej ra'ará'astijre'en te'íjna í Ciriístu'u. Catu xaa ne'u ra'ará'astijre'e te'íjna í niuucari í mej jín tí'ajta a'iné capu ja'atí ri'éene'ecán jín huateáturaasin í Dios jemi ti pua'a ra'ará'astijre'en a'íjna í niuucari í mej jín tí'ajta.

¹⁷Ari ti pua'a ayén te'irájra'ani tej tiyen a'ij pua'a éene'ecan jín huateáturan matíj a'íime í mej caí Israél jetze ajtéme'ecan te'íjna jime'e tej tiyen ráahuausin tej ti tiyen ri'éene'ecán jín huateáturan jemin í Ciriístu'u, ¿a'iné na'aqui huataújmu'a'a? ¿Ni qui ayén huataújmu'a'a ti Ciriístu'u ca'aníjra'a tatá'a tej ti tiyen a'ij pua'a ti'ití'acha'íi? Capu xaa ne'u, capu a'atzu. ¹⁸Mí neajta inee, ti pua'a neajtahua'a nena'a ra'utéjcheni nej ra'ará'astijre'en í nej nejm'íi raatapuá'ajta'ca'a nej niyen rá'astijre'eca'a, ti pua'a niyen huárini neajtahua'a, ayée pu huataújmu'a'a tíjín yee na'uté'itze ti'itíj jime'e netí'ij amuacaícan raatapuá'ajta'ca'a.

¹⁹A'íj pu jín, netí'ij rá'astijre'eca'a í niuucari í mej jín tí'ajta, ayée pu teja'uré'ene ti caí huatári'iristareca'a nej nain jín aráne'astijre'en. A'íj pu jín ayén pu huataújmu'a'a, cu xíee nej huam'íi jemin a'íjna í niuucari í mej jín tí'ajta nej ni ruurican huateáturan í Dios jemi. ²⁰Naací'i

ajta ineetzi mej mi miyen náaruuren matí'ij rá'utatai í Ciríistu'u í cúruu jetze. A'íj nu jín caí ché'e nena'a ruurican huateájturaa sino ruurican nu huateájturaa a'iné Ciríistu'u pu ruurican seijre'e neetzi jetze. Ajta a'ij nej rí'i tí'itíncha'ií jii nej nauj ratéhua'ira'a, ayée nu aránca'ane ne'íjna jime'e nej ra'ará'astijre'en ne'íjna ti i'i yaujra'an pú'een í Dios. A'íi pu icu naataxí'eve, ajta huataúra'a ti huámi'ini neetzi jetze me'ecan.

²¹A'íj nu jín caí mé rúujisin ne'íjna í ti Dios jín rí'i tinaatá'a ruxí'evi'ira'a jime'e. Ayej xaa ne'u, ti pua'a ri'iríistanche'e tí ja'atí ayén ri'éene'ecán jín huateáturan í Dios jemi a'íjna jime'e ti nain jín ra'ará'asten a'íjna jime'e í niuucari í mej jín tí'ajta, capu ché'e tí'ití huatevaíire'enche'e ti huamí'i í Ciríistu'u.

Jíme'en a'íjna í niuucari í mej jín tí'ajta, ajta í mej té'atzaahuat'e

3 Mú'een, mi sej Galacia a'uchéjme, caxu a'atzu mé úumua'aree mú'een. ¿A'ataani á'amuaaxiénereca'a sej si siyen a'ij pua'a mé titeumuá'aren? Mú'ejmi jemi tu temua'a naa tejámuaatá'ixaa mej rá'utatai me'íjna í Jesús ti ajta i'i Ciríistu'u.

²Niché'e seij tejámuaata'íhuua'u. ¿A'iné sej si éeni'ici'e ra'ancuré'a í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios? ¿Ni qui se'íjna jín sej rá'astijre'eca'a í niuucari í mej jín tí'ajta na'ari se'íjna jín sej rá'atzaahuat'e'eca'a í sej ráanamujri'i itejmi jemi?

³¿Ni tzaa siyen rí'i huápi'i caí mé teuúmu'aree? Ayej xu ra'utéjhuii sej si siyen aráu'jca'ane se'íjna jetze

í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios. ¿Ni tzaa ayén tejamuá'amitiejte'e sej si siyen raana'íjmire'en sej ra'ará'astijre'en í tavástara'a se'íjna jime'e sej ru jetze a'ij tirájteu rujímu'a'a sena'a? Capu xaa ne'u a'ij tí'iri'iri.

⁴Na'íjmi'i tíj na'a í ti Dios jín rí'i tejamuatá'a, ¿ni qui ayén tejamuáaruu ti ij ayén éene'e á'ara'ani ti nain tejá'uveti? Mí ajta, capu xaa ne'u a'ij ámitieere'e ti pua'a nain tejá'uveti nusu caí. ⁵¿A'iné een jime'e Dios raata'íteca'a í ruxíejniu'uca ti a'íin mú'ejmi jemi huateáturan? Ajta, ¿a'iné een jime'e Dios ayén tiu'umuáriej mú'ejmi jemi a'íjna jime'e ti raaré'an í tí'imuari'ihua ti huápi'i ruxe'eve'e? ¿Ni qui ayén huaríj a'íjna jime'e sej ra'ará'astijre se'íjna í niuucari í mej jín tí'ajta? Capu a'atzu xaa ne'u, sino ayée pu'u huaríj a'íjna jime'e sej rá'atzaahuat'e'eca'a í tej teri tejamuá'ixaa.

⁶Ayej pu che'atá na'a té'atzaahuat'e'eca'a a'íjna í Abraham teecan a'ij ti Dios tiraata'ixaa. A'íj pu jín, Abraham ri'éene'ecán jín huateájturaa í Dios jemi. ⁷Setá'aj siyen ráamua'aree se'íjna ti jíme'en yee matíj mena'a pua'amé í mej té'atzaahuat'e'e, a'ii mú nu'u a'íin pú'een í mej jetzen airáane a'íjna í Abraham teecan.

⁸Ajta, jéjcua imuá, a'íi pu ayén té'eyu'lusi'ihuaca'a í yu'uxari jetze ti Dios ayén tihua'atá'acare'en a'íimej í mej caí Israél jetze ajtéme'ecan mej mi ri'éene'ecán jín huateáturan í jemin a'íjna jime'e í mej té'atzaahuat'e'e, micu. Ajta a'íin í Dios, amuacaícan pu ayén tiraata'ixaa a'íjna í Abraham teecan a'íjna í niuucari ti jíme'en Dios hua'irájtuaani, ayén tíjín: “Na'íjmi'ica í teite í mej huachéjme íiyen chaanaca

japua, nee nu yee rí'i tihua'utá'asin mú'heetzi jime'e."

⁹A'íj pu jín, naíjmi'ica í mej té'atzaahuat'e, Dios pu rí'i tihua'utá'asin jamuan a'íjna í Abraham teecan ti ajta rá'atzaahuat'e'eca'a í Dios.

¹⁰Mí ajta a'íime í mej ra'ará'astijre me'íjna í niuucari í mej jín tí'aijta, naíjmi'ica pu puaijtzí huatá'asin í Dios, a'iné ayée pu té'eyu'usi'i tíjín: "Puaijtzí pu yee tiraatá'asin ja'atí ti na'a ti caí nain jín ra'ará'astijre'en a'íj ti ye'í té'axa jetzen í niuucari í mej jín tí'aijta." ¹¹Ajta a'íjna í niuucari í mej jín tí'aijta, capu rí'írí ti a'íin ayén ráaruuren í ja'ati tí'íj ayén urarí'ene'acan jín huatéeáturan í Dios jemi. Ayee pu'u éene'e já'araa a'iné ayée pu ajta té'eyu'usi'i tíjín: "A'íi pu hui ti ri'éene'e jín huatéeájturaa í Dios jemi, a'íi pu yee ruurí a'ame a'íjna jime'e, icu, ti a'íin ayén té'atzaahuat'e."

¹²Tí pua'a ja'atí ayén ra'ará'astijre'en í niuucari í mej jín tí'aijta, capu ayén ruxe'leve'e ti a'íjna ja'atí té'antzaahuat'e'en, sino ché'e ra'ará'astijre'en pu'u a'íjna í niuucari a'iné ayée pu té'eyu'usi'i tíjín: "A'íjna ti yee ayén ra'ará'astijre'en a'íj ti té'eyu'usi'i í niuucari jetze, a'íi pu yee a'íjna jín rí'i tí'ití'íjcha'íi a'ame."

Single Line Composer ¹³Ajta a'íjna í Círíistu'u, a'íi pu tu'írájtuua ti ij caí puaijtzí táaci'ítí a'íjna jime'e tej caí rá'astijre'e í niuucari í mej jín tí'aijta. Puaijtzí pu xaa raaci'í ta jetze me'ecan a'iné ayée pu té'eyu'usi'i tíjín: "Puaijtzí pu yee raatá'asin ja'atí ti na'a mej rá'atatan í cıyej jetze." ¹⁴Ayee pu a'íjna jín tiráaruu ti ij ayén tihuá'uci'ítí a'íimej í mej caí Israél jetze ajtéme'ecan a'íjna í ti jín Dios rí'i tiraatá'a a'íjna

í Abraham teecan, ti ij ajta tej te'íjna jín té'atzaahuat'e'e tej tij ra'ancuré'an te'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios a'íj ti a'íin ari te'ataújratziiri'i.

Jíme'en í niuucari í mej jín tí'aijta ajta a'íjna ti jín Dios te'ataújratziiri'i

¹⁵Casi'i, ne'íhuuamua'a, tiché'e te'íjna jín tiu'utaxáj a'íj ti tí'irineca tej ti teuj yen huachéjme íyen chaanaca japua. Tí pua'a ja'atí ari ra'uyú'uxaca'a í cuapée jetze í mej jín ra'ancuré'an í tí'á'ara'an í ja'atí ti huam'íi, ti pua'a ari ayén té'eyu'usi'ihua a'íj ti tiraavíjte'e, capu rí'írí ti ja'atí tí'ití mááj jetzen ra'uyú'uxa. Ruxe'leve'e mej ra'ará'astijre'en a'íj ti té'eyu'usi'ihua.

¹⁶Me'leucí xaa, Dios pu ayén ajm'íi te'ataújratziiri'i tí'itíj jime'e a'íjna jemi í Abraham teecan, ajta a'íimej jemi í mej jetzen a'iránejsin. Aru, capu ayén té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze ti ayén tihuá'uci'ítíiche'e í mej mu'íití a'iránejsin a'íjna í Abraham teecan jetze, sino ti ayén tiráaci'ítíiche'e í ti seíj na'a a'iránejsin. Ajta a'íin ti seíj na'a, a'íi pu a'íin pú'een í Círíistu'u.

¹⁷Ayee pu huataújmua'a a'íjna. Amuacaícan, Dios pu ayén raatá'a í runiuuca í Abraham jemi a'íj ti teja'uré'enejsin. Tí'íjta ari teuumé'eca a'achú cumu muáacuacientos nine'ira'a japuan seíté japuan tamuáamuata'a, aj pu'i Dios hua'utá'a a'íjna í niuucari í mej jín tí'aijta. A'íj pu jín, capu rí'írí ti a'íin niuucari ra'uré'uuna a'íjna ti jín Dios amuacaícan tihuau'íjca í Abraham teecan jemi. A'íj pu jín aúche'e tí'ivaire'e a'íjna í ti jín tihuau'íjca.

¹⁸Ayee pu'u tí'een, a'iné ti pua'a tí'ití ayén tiráaci'ítí seíj í ja'ati a'íjna jime'e ti a'íin niuucari í mej

jín tí'ajta ayén tiraatá'aca, capu ché'e ayée na'a éene'e a'ame ti ayén tiráaci'iti a'fjna jime'e ti ja'atf ayén te'ataújratziiri'i ti ayén nu'u teja'uré'enejsin. Ajta a'fín Dios, a'fí pu ruxí'evi'lira'a jín ayén rí'i tiraatá'a a'fjna í Abraham teecan a'iné ayée pu te'ataújratziiri'i.

¹⁹Tí pua'a ayén een, ¿a'iné ti i Dios hua'utá'a a'fjna í niuucari í mej jín tí'ajta? Ayej xaa ne'u, ayée pu een jín raateájtuaa huá'a jemi mej mi ráamua'aree nain jime'e í mej jín auteájturaa í Dios jemi. Aye pu éene'e á'ame'enche'e ajta na'a caí huatasejre'enche'e a'fjna ti jetzen huanéj a'fjna í Abraham teecan a'ij ti ayén Dios tihuau'fjca ti ayén té'eme'enche'e. Ajta a'fín í niuucari í mej jín tí'ajta, capu Dios rusej raateájtuaa huá'a jemi, sino a'fime í mej tí'ivaire'e í ta japua, a'fí mú majta raax'epi'intare mej mi huá'a jemi raateájtuaani me'fjna í niuucari.

²⁰Aye pu'u na'a, ti pua'a ayén seijre'e sej ti í'ixi'epi'in, a'fí pu tihua'utévaire'esin naíjmi'ica í mej tí'irixaate'e, mej mi ra'antipua'ajte'en. Mí ajta, seij pu'u pú'een í Dios. Rusej pu ayén tihuau'fjca, ajta rusej pu raanaíjmire.

Jíme'en í ti jín tí'ivaire'e a'fjna í niuucari í mej tí'ajta

²¹¿A'iné na'a ji? ¿Ni qui ayén huataújmua'a ti seicié té'axa a'fjna jetze í niuucari í mej jín tí'ajta, ajta seicié té'axa a'fjna ti jín Dios te'ataújratziiri'i? Capu xaa ne'u, a'iné ti pua'a ayén tí'iri'iriistache'e ti taatá'acare'en tej rúurijche'e í Dios jemi a'fjna í niuucari ti huateájturaa a'fimej jemi, aj pu xaa, icu, ri'írúistaca'a tej ri'éene'ecán jín

huateáturan í Dios jemi a'fjna jime'e tej rá'astijre'e te'fjna í niuucari í mej jín tí'ajta.

²²Mí ajta, a'fjna í niuucari jetze, ayée pu té'axa mej nu'u naími'i miyen auteájturaa í Dios jemi, a'achú mej mena'a pua'amé yen huachéjme íiyen chaanaca japua. Aye pu een jín té'axa ti ij a'fjna jín ri'iriistan ti a'fín Dios te'ataújratziiri'i ti tihuá'uci'iti a'fjna jime'e mej ra'ará'astijre'en me'fjna í Jesús ti ajta i'i Ciríistu'u. Jee xaa ne'u, ayée pu'u na'a ti a'fjna ti jín Dios te'ataújratziiri'i, a'fimej pu tí'ici'iti a'fimej í mej miyen té'atzaahuatete'e.

²³Tí'ij caí xi huatasejre í Ciríistu'u tej ti tiyen ra'ará'astijre'en, ayée pu éeni'ici'e seijre'eca'a cumu tej aiteánami'ihuaca'a a'fjna jime'e ti ca'anín jín tacha'i a'fjna í niuucari í mej jín tí'ajta. Aye tu éene'e huateájturaa a'fjnalímua tíj na'a ti yú e'iré'ene tíj íjii ayén huatasejre a'fjna í tej teri ticu rá'atzaahuatete'e.

²⁴A'fj pu jín, ayén pu tacha'i a'fjna í niuucari ajta na'a caí huatasejre'en í Ciríistu'u tej ti tiyen ri'éene'ecán jín huateáturan a'fjna jime'e tej ra'ará'astijre te'fjna í Ciríistu'u.

²⁵Me'ecui xaa ne'u, a'iné ari huatasejre í tej jemin rá'astijre'e, capu ché'e tacha'i a'fjna í niuucari í mej jín tí'ajta.

²⁶⁻²⁷Naími'i xu yaújmua'ame'en pú'een í Dios se'fjna jime'e sej rá'astijre'e se'fjna í Ciríistu'u ti ajta i'i Jesús, a'iné Ciríistu'u pu á'amuanee're se' si'i siyen éene'e xá'ara'ani tíj a'fjna, setj sena'a pua'amé huámuaí'ivijhuaca'a í jemin.

²⁸A'fj pu jín, caí ché'e mé'e já'ahua'a í ti Israél jetze ajtémecan, na'ari ti jí'i Griego. Capu ajta mé já'ahua'a í Ciríistu'u jemi í ti jí'i sej

ti ca'anéeri jín tí'imuari'e nusu í ti ruxiéehua jín tí'imuari'e. Capu ajta jetzen ruxe'leve'e í Ciríistu'u ti pua'a ja'atf teáata'a pú'eene'en nusu 'fita'a na'a, a'iné na'jmi'i xu Ciríistu'u jetze ajtém'e'ecan. Mú'een xu xaa seij teitejra'a pú'een í jemin.

²⁹Ajta, ti pua'a siyen Ciríistu'u jetze ajtém'e'ecan, a'ij xu jín seajta yaújmua'ame'en pú'een a'ijna í Abraham teecan, ajta a'fi pu tejá'amuaci'iti a'ijna ti jín Dios te'ataújratziiri'i.

**Ciríistu'u pu'u raayí'iti
ti rí'i taateájtuaani tí'ij
Dios taatéya'upuajta**

4 Niché'e niyen neajta seij tiu'utaxáj. A'ijna í ja'ati ti ayén nain tiráaci'iti, meenti auj pá'ari'ista, ayée pu che'atá na'a een tíj ajta se'j ti ca'anéeri jín tí'imuari'e. Capu amín a'ij ti ari nain ti'á'ara'an pú'een. ²Ruxe'leve'e ti a'fín hua'ará'astijre'en a'ímej í mej racha'ii, í mej me'fijna jín antiújmua'aree mej tiú'ucha'fín nain í ti'á'ara'an ajta na'a caí ari ayén te'araúrasten a'achú pua'an nine'ira'a ti ari píti'ihuáujxi'epi'intari'iri'í í táàtajra'an jemi.

³Ayee pu che'atá na'a éene'e já'araa itejmi jemi. Tí'ij caí xi teja'uré'ene a'ájna xicájra'a ti jetzen tí'itaci'iti a'ájna í ti ari píti'ihuáujxi'epi'intari'iri'í, ayée tu éeni'ic'e seijre'eca'a mat'j a'íime í mej ca'anéeri jín tí'imuari'e a'iné teuche'e tu rá'astijre'eca'a í tihuá'aye'ira í mej rujíimua'a mena'a rájteu í mej Israel jetze ajtém'e'ecan.

⁴⁻⁵Mí ajta Dios, tí'ij ari teja'uré'enen a'ájna xicájra'a ti jetzen ayén raaxf'epi'intare, a'fi pu ruyauj a'uta'íteca'a ti ye ve'lecáanen. Ajta a'fín yaujra'an, a'fi pu huanú'ihuaca'a í

'fita'a jetze, ajta ayén tiraac'í ti ayén tira'ará'astijre'en í niuucari í mej jín tí'ajta, ti ij a'fín hua'irájtuaani a'íme í mej ca'anéeri jín rá'astijre'eca'a me'fijna í niuucari í mej jín tí'ajta, tej ti tiyen ra'ancuré'an nain a'ij ti tiraavíjte'e ti titáaci'iti a'fijna jime'e ti Dios ayén taatéya'upuajta'a.

⁶A'iné mú'een xu yaújmua'ame'en pú'een í Dios, Dios pu ye'uta'íteca'a í ruyauj xiéjniu'uca tí'ij a'fín xiéjniu'ucare'ara'an huateáturan í á'amuatzajta'a. A'ii pu a'fín pú'een í xiéjniu'ucari ti ayén rájee tíjín: “Abba, mi pej ní'ya'upua.” ⁷A'ij xu jín caí ché'e ca'anéeri jín tí'imuari'e sino xu'uri yaújmua'ame'en pú'een. A'iné mú'een xu'uri yaújmua'ame'en pú'een, Dios pu ajta ayén amuáaruu ti tí'it'j tejamuáaci'iti.

**Pablo pu a'ij té'ujmuajca a'ímej
jime'e í mej té'atzaahuate'e**

⁸Jécua imuá, set'íj caí xi ramua'ajcaa í Dios, mú'een xu ca'anéeri jín tihuá'avaire'eca'a a'ímej í mej caí miyen huatase'jre mej mi dioosi pu'éene'en muá'ara'ani sino teite mu'u miyen tí'ijxe'eve'eca'a. ⁹Aru íjii, sej seri ramua'ate í Dios nusu íjii ti Dios rí'í tejamuaatá'a a'ájna jime'e ti á'amuumuajte mú'ejmi, ¿a'iné auj tí'iri'iri ti tí'it'f ca'aníjra'a amuaatá'an sej sí'í seajtáhua'a ra'ará'astijre'en í tihuá'aye'ira ti caí tí'it'j vaire'e, í ti caí amuatá'acare'e sej rí'í me títeumuámu'are'en? ¿Ni qui siyen huataúra'an sej seajtáhua'a ca'anéeri jín tiu'utévaire'en se'fijna jime'e í niuucari?

¹⁰Mú'een xu siyen tiraayí'itihua'an se'fijna jime'e ti ari a'ájna teja'uré'ene í xicaj ti jetzen tí'it'f a'ij huar'j na'ari í máxcira'í ti jetzen

tí'tí teja'uré'enejsin nusu a'ájna tí'ij ari pítí'irici víita'ari tzajta'a ca'ín xíjcata'a. Seajta se'íjna autámua'areeri'í í nine'ira'a í mej jetzen miyen tí'ijri'ire tí'tíj jime'e. ¹¹A'íj nu jín niyen tí'tiziiine'e mú'ejmi jime'e. Ayej ne'ase capu tí'tíj huatévai nain í nej jín tiu'umuáriej mú'ejmi tzajta'a.

¹²Ne'ihuaamua'a, ayée nu tejá'amuahavii sej siyen rijca netíj inee. Aye nu neajta tí'tíncha'íica'a setíj mú'een, setí'ij caí xi ramua'ajcaa í niuucari í mej jín tí'aijta. Netí'ij ne'uun á'ucatii a'amua jamuan, caxu tí'tíj jín auteájturaa ineetzi jemi. ¹³Netí'ij amuacaícan tejámuaatá'ixaa í niuucari tí jín Dios amua'irájtuaani, ayée nu tí'icui'ican jín niyen huaríj. ¹⁴Jéihua pu huápi'í ámuuatamuári'eristareca'a a'íjna jime'e nej niyen tí'icui'icaa. Mí seajta mú'een, caxu naataxána'ajve. Caxu seajta naatéxiehuaataca'a, sino temua'a xu naa tína'ancuré'evi'iti yee cumu nej a'íin pu'éene'en seij tí'tí'ivaire'e u ta japua na'ari nej inee a'íin pu'éene'en í Ciriístu'u rusej tí ajta í'í Jesús.

¹⁵¿A'íi tá'uj tzaa huaríj sej si caí ché'e siyen rí'í naa tiú'ujtemua'ave'e setíj sejmí'í éene'e netí'ij ne'uun á'ucatii a'amua jamuan? Jee xaa ne'u, rí'írí nej niyen raataxáj tzaahuati'ira'a jime'e yee tí pua'a rí'íríistanche'e a'ájna'ímua sej siyen huárini, ayée xu ra'itatu'utú'unche'e í á'amua'aj'ísi, seajta naatatú'utu'ute'enche'e ineetzi. ¹⁶¿A'íne ná'a qui? ¿Ni seri néjcha'íire'e se'íjna jime'e nej niyen tzaahuati'ira'a jín tejá'amua'ixaate'e?

¹⁷Majta a'íime í teite, jeíhua mú'á'aviicua'ire'e mej mi amuaatémua'itín mej mi rujímua'a mú'ejmi jime'e huaújtemua'ave'en.

Aye mú'á'ixxe'eve'e tej tíj já'íta'a a'utáciine sej si caí ché'e á'aviicua'ire'e téjmi jamuan sino sej si siyen sicu rí'í tihuá'axe'eve'e a'ímej. ¹⁸Naa pu x'í'epi'ín tí pua'a ja'atí á'aviicua'ire'e sej si rí'í tiraatéxe'eve'en. Ajta capu ayén ruxe'eve'e nej ne'uun á'ucatii a'amua jamuan. A'íi pu'u ché'e a'íin a'utéviicua'ire'en a'íj tí tiraavíjte'e a'íjna jime'e tí í'ixí'epi'ín.

¹⁹Mí sej ní'ti'irijmua'a, jeíhua nu tirajpuaíitzi na'ame mú'ejmi jime'e, ayén cumu í 'íita'a tí ra'utacuí'ine pa'ari'í jime'e. Aye pu té'eme ajta sena'a caí siyen che'atá sena'a rí'í títetí'ijcha'íi tíj a'íjna í Ciriístu'u.

²⁰Canu a'atzu ramua'aree a'íj nej ye'í huárini mú'ejmi jime'e. Rí'í cu nena'a ne'uun á'ucati'jche'e mú'ejmi jemi nej ní'í caí ché'e tejá'amua'ayuse'e nena'a, sino nej ní'í tejamuá'ixaate'en seneseíraca.

**A'íjna í Agar, ajta a'íjna
í Sara, í tej jime'en yaú'ítííe
tá'ara'ani í mej hua'apua**

²¹Setá'aj siyen tinaatá'ixaate'en mú'een mí sej siyen raxí'eve'e sej si ra'ará'astíjre'en se'íjna í niuucari í mej jín tí'aijta, ¿ni tzaa secaí siyen tiráanamua'ajri'í a'íj tí té'axa a'íjna jetze í niuucari? ²²Aye pu té'eyu'usi'í tí nu'u hua'apuaca típe'eristemua'a í mej teteca a'íjna í Abraham teecan. Seij pu nu'u jetzen huanú'ihuaca'a a'íjna í 'íita'a tí nu'u ca'anéeri jín tí'imuari'eca'a, ajta í se'íj, a'íi pu nu'u jetzen huanú'ihuaca'a a'íjna í 'íita'a tí nu'u ruxíéehua á'uche'ecane'e.

²³A'íjna tí huanú'ihuaca'a a'íjna jetze í 'íita'a tí ca'anéeri jín tí'imuari'eca'a, a'íi pu nu'u che'atá na'a ayaana éene'en huanú'ihuaca'a

matíj í ti'íríi. Ajta nu'u í seíj, a'íjna ti nu'u huanú'ihuaca'a jetzen í 'íita'a ti nu'u ruxiéehua á'uche'ecane'e, a'íi pu a'íjna jín huanú'ihuaca'a ti nu'u Dios ayén jín te'ataújratziiri'i.

²⁴Ri'írí tej tiyen raataxáj ti ayén huataújmua'a a'íjna í niuucari ti ayén té'eyu'usi'i. A'íime í 'uuca í mej hua'apua, ayée mú huataújmua'a í niuucari ti hua'apua ti jín Dios tihuau'íjca í toteca jemi. Seíj niuucari pu a'uun é'eme'ecan í jirí japua ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Sinaí. A'íj mú jetzen a'iránejsin a'íime í ti'írí í mej tiu'utévaire'esin ca'anéeri jime'e. Ajta a'íjna í niuucari, a'íj pírici a'íjna í 'íita'a ti ayén ántehuaa tíjín Hagar. ²⁵A'íjna í Hagar, ayée pu huataújmua'a a'íjna í jirí í Sinaí, ti a'uun a'utacá'a u Arabia. Ayee pu ajta huataújmua'a chajta'a ti é'esejire'e u Jerusalén, a'iné aúche'e pu ca'anéeri jín tí'imuari'e jamuan í yáujmua'ame'en.

²⁶Ajta a'íjna í Jerusalén ti ta japua é'eme'ecan, a'íi pu ruxiéehua á'uche'ecan. Ajta a'íi pu pú'een í tanáana. ²⁷Ayee pu'u na'a a'iné ayée pu té'eyu'usi'i tíjín:

Pajta mú'ee, ti caí ché'e
mua'utacu'íini, patá'aj
ca'anín jín huá'ayeinixi'ín.

Ayee pej huárini, a'iné pepu'uri
jaítze'e tiyaúumua'a
pua'amé mi pej caí ja'anáj
autájucataca'a caí a'íjna
í 'íita'a ti rucín jamuan
huáhuui.

²⁸Seajta mú'een, ne'ihuaamua'a, ayée xu che'atá sena'a seíjre'e tíj a'íjna í Isaac ti a'íjna jín airáne ti jín Dios ayén te'ataújratziiri'i.

²⁹A'ajná'imua a'íjna í yaujra'an ti ayén che'atá na'a éene'en

huanú'ihuaca'a matíj í ti'íríi, a'íi pu a'íj pua'a tiráaruu a'íjna í yaujra'an ti ayén huanú'ihuaca'a a'íjna jime'e í tí'imuari'eri'ire'ara'an í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios. Ajta fjii, ayée pu che'atá tí'irineca.

³⁰Mí ajta, á'iné té'axa í yu'uxari jetze? ¿Ni qui ayén tíjín yee: “Patá'aj yeehui raatamuárite'en pe'íjna í 'íita'a ti ca'anéeri jín tí'imuari'e, pajta yeehui í yaujra'an”? Jee xaa, a'iné capu yee ja'anáj ti'ití tí'ijci'iti a'íjna í yaujra'an í 'íita'a ti ca'anéeri jín tí'imuari'e, sino “nain pu yee tí'ijci'iti a'íjna í yaujra'an í 'íita'a ti ruxiéehua á'uche'ecan.” ³¹A'íj pu jín, ne'ihuaamua'a, catu te'íjna jetze airáne a'íjna í 'íita'a ti ca'anéeri jín tí'imuari'eca'a. Catu xaa ne'u, sino a'íj tu jetzen airáne a'íjna í 'íita'a ti ruxiéehua á'uche'ecane'e.

Mej nu'u caí taúra'acare'en mej ca'anéjri jín tí'imuari'e

5 Ciríistu'u pu tu'irájtuaa tej ti taxiéehua á'ujjuhua'ane'en. A'íj xu jín, caxu ché'e taúra'acare'en sej siyen ca'anéeri jín tí'imuari'e. A'íi pu xaa á'amuaamuarí'eristée a'ame.

²Neajta inee, i nej i'i Pablo, ayée nu tejá'amua'ixaate'e. Tí pua'a siyen huataúra'an mej ra'antisíjchixi'ín í a'amua navij jetze, capu ché'e a'atzu jamuaatévaire'esin í Ciríistu'u.

³Neajta nu niyen tiraatá'ixaate'esin tzáahuati'lira'a jime'e ja'atí ti na'a ti ayén huataúra'an mej ra'antisíjche huaviira'an jetze, ayée pu ajta ruxe'leve'e ti a'íin nain jín ra'ará'astijre'en tíj na'a a'íj ti té'eyu'usi'i jetzen í niuucari í mej jín tí'aijta.

⁴Mú'een, mi sej nu'u siyen rahuaahuau sej si ri'éene'ecán jín

huateáturan í Dios jemi, mú'een xu seri mé rúurie se'fjna í Ciríistu'u. Mú'een xu ajtacíj jemin a'fjna í ti rí'i tejamaatá'a. ⁵Mí teajta iteen, teen tú te'fjna jetze arátaca'ane í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios te'fjna jime'e tej té'atzaahuate'e. Ayeé tu een jín arátaca'anéecan jín rachú'eve'en ti ayén titáaci'iti tej ti tiyen ri'éene'ecán jín huateáturan í Dios jemi a'ij tej tí'ijxe'eve'e.

⁶Ayeé pu'u tí'een, a'iné í Ciríistu'u jemi, capu a'atzu jetzen ruxe'eve'e ti pua'a ja'atí ari ra'antisíjcheca'a í runavij nusu caí. Mí ajta, a'í pu xaa jetzen ruxe'eve'e ti ja'atí ayén hua'utaxí'eve'en í teite a'fjna jime'e ti té'atzaahuate'e tzáahuatí'ira'a jime'e.

⁷Temua'a xu sejmí'i siyen tí'ijri'irejca'a. ¿A'ataani tejama'a'antiú'uuni'iri'i sej si caí ché'e siyen rá'astijre'e se'fjna í niuucari ti ayén ti'ayajna? ⁸Capu xaa ne'u ayén ca'aníjra'a amuaatá'aca a'fjna ti á'amujee, sino seij pu ja'atí jetze me'ecan.

⁹Ayej ne'ase ti ayén che'atá na'a á'amuaruure tíj ajta ayén raruure í pan í mej rana'achite me'fjna í levadura ti'ití. Aj pu'i rárutixí'in nain japua í pan tzajta'a. ¹⁰Ayeé pu tiná'amitiejte'e ti tavástara'a caí amuaatá'a sej seicié tiú'umua'ati. Ajta a'fín í ja'ati ti tejama'a'antiú'uuni'i, tavástara'a pu puajtzi raatá'asin, ja'atí ti na'a ti ayén rici.

¹¹Ayeé nu tejá'amua'ihua'u, ne'ihuaamua'a, ti pua'a niyen nena'a tejá'amua'ixaate'e ti ayén nu'u tiú'ujxe'eve'e mej ra'antisíjche í runavij, ¿a'iné een jín miyen mauj a'ij pua'a neruure? Tí pua'a niyen tejá'amua'ixaate'e, capu ché'e ja'atí nejaaxiéete'e a'ame a'fjna jime'e nej niyen tejá'amua'ixaate'e ti Ciríistu'u

huamí'i í cúruu jetze. ¹²Ajta jíme'en a'fmej í mej tejama'a'antiú'uuni'i, ayéé pu tina'aráanajche ineetzi, ti ru'uráxuaahua í nahuaa ti ij nain jín hua'atésijchixi'in.

¹³Mí seajta mú'een, ne'ihuaamua'a, Dios pu ayén amuaatajé sej si'í ruxiéehua á'ujjhuua'ane'en, sicu. Ayeé pu í éene'e, caxu huataúra'an sej si siyen ché'e sena'a tí'ijri'irée a'ij ti tejama'a'antietje'e í ti a'ij pua'a een jime'e, sino setá'aj huateújvaire'en rujímua'a se'fjna jime'e sej huaújxe'eve'en. ¹⁴Setá'aj siyen rí'i titetiújcha'íi a'iné tíj na'a ti té'axa jetzen í niuucari í mej jín tí'ajta, nain pu araúrastejsin seij jime'e í niuucari ti ayén yee: "Patá'aj yee raxí'eve'e pe'fjna í axí'ej tevi patíj asej tí'axe'eve'e." ¹⁵Tí pua'a seuj siyen a'ij pua'a tiú'uxajta, na'ari seuj siyen titetiújcha'íire'e se'fjna jime'e sej chueere'e, rí'i xu'u mú'een sej si caí ahuaújpua'ajte'en rujímua'a.

**Jíme'en a'fjna ti ta tzajta'a
huiránineica, ajta a'fjna ti a'fín
xiéjniu'ucare'ara'an í Dios airánineica**

¹⁶A'íj nu jín, ayéé nu tejá'amua'ixaate'e, setá'aj siyen tí'ijri'irée sej se'fjna jetze arájca'ane'e í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios sej si caí siyen ra'ará'astijre'en se'fjna í ti a'ij pua'a een ti huiránineí í a'amua'izajta'a. ¹⁷Ayeé pu'u, a'iné í xí'evi'ire'ara'an ti a'ij pua'a een ti huiránineí í tzajta'an í ja'ati, a'íi pu rájcha'íire'e í xí'evi'ire'ara'an í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios. A'íi mú miyen tiújcha'íire'e. A'íj xu jín caí ja'anáj á'aturaaven ti'tíj jime'e sej si caí siyen huárini a'ij sej riníche'en.

¹⁸Mí ajta, ti pua'a a'fín xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ayén

ca'aníjra'a amuaatá'an sej si siyen ra'ará'astijre'en a'ij ti a'íin tí'ijxe'eve'e, capu ché'e mú'ejmi jetze te'upuá'ajte'en tí'tíj jime'e a'íjna í niucari í mej jín tí'ajta.

¹⁹ Temua'a pu tirá'amitiejte'e a'ij ti rici ti pua'a ja'atí ayén ra'ará'astijre'en í ruxí'evi'ira'a ti a'ij pua'a een ti huiiráninei í tzajta'an. Ayeé mú rici í teite, metí'ixana'acire'e, majta a'ij pua'a titejá'ujjuhua'ane'en. Cha'a na'a mú taúra'aca seica jamuan í teite. ²⁰ A'íi mú majta huá'anajche a'ímej í mej caí diosi pú'een, majta mú huá'achahua'iraca í ruxí'ej teite. Jé'ecan mú tíjcha'íire'e muá'aye'i seica jamuan. Camu majta rí'í tí'iru'ixaate'e. Majta mú á'ujchuéere muá'aye'i. Jé'ecan mú majta runé'usi'ite'e muá'aye'i me'íjna jime'e mej tíu'uteúra'ate'en nain. Já'ita'a mú a'utac'íica muá'aye'i. Majta téhuicare'e muá'aye'i seica jemi me'íjna jime'e mej seicié tí'imua'atze.

²¹ Jé'ecan mú majta tí'inecua'atze í tihua'áa í seica, majta rutá'aruaijve'e. Meta'aruáj mú ruxiéhua á'ujjuhua'ane'e muá'aye'i jamuan í mej tí'iyeste tí'tíj jime'e. Tíj na'a ti ayén a'ij pua'a een, ayée mú rici a'íime í mej ra'ará'astijre'en í ruxí'evi'ira'a ti a'ij pua'a een ti huiiráninei í huá'a tzajta'a. Ayeé nu tejá'amua'ixaate'e tzaahuatí'ira'a jime'e, a'íime í mej miyen a'ij pua'a titetiújcha'íi, capu xaa ne'u ayén tihuá'aci'iti mej me'uun a'uteáru'te a'u ti Dios é'leseijre'e.

²² Mí majta a'íime í mej jetzen arájca'ane me'íjna jetze í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, ayée mú rí'í titetiújcha'íi. Mehuá'axe'eve'e mú muá'aye'i í seica í teite. Maújtemua'ave'e mú muá'aye'i. Temua'a pu naa rí'í huateápua'areca'a

í huá'a tzajta'a. Majta raayí'iti mej te'utáviicua'i me'íjna jime'e ti huá'amuari'eriste'e. Rí'í mú majta tihuá'acha'íi muá'aye'i í ruxí'ej teite. Rí'í mú tí'teteite a'íime. Camu tí'tíj jín auté'ítze'aaara í seica jemi.

²³ Rí'í mú tí'tiújcha'íican jín mé á'ujjuhua'an. Camu majta rí'í a'ij ríj muá'aye'i. Ajta a'ímej jime'en í teite mej miyen 'een, capu mé'e já'ahua'a sej í niucari ti ayén huá'a jetze tí'tíj jín te'upuá'ajte'en. ²⁴ Majta a'íime, í mej jetzen ajtémecan í Ciriístu'u, mu'uri nain tí'iteca'a me'íjna jime'e í ruxí'evi'ira'a ti a'ij pua'a een ti huiiráninei í huá'a tzajta'a mej mí caí ché'e a'ij pua'a titetiújcha'íi. ²⁵ Tí pua'a tiyen ruurican huateáturan í Dios jemi te'íjna jime'e tej jetzen arátaca'anen te'íjna jetze í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, tiché'e teajta tiyen rí'í tí'títacha'íi te'íjna jime'e tej teajta jetzen arátaca'anen te'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an jetze.

²⁶ Tiché'e caí á'atatzaahuate'e tí'tíj jime'e. Tiché'e teajta caí ca'aníjra'a tatá'acare'en tej ti huatétane'usi'ite'en tajíimua'a. Tiché'e teajta caí tihuá'anecua'atzí'ira í tihua'áa í taxí'ej teite.

Mej nu'u huateújvaire'en se'ij ajta se'ij

6 Ne'ihuaamua'a, ti pua'a se'ij mú'een auteáturan tí'tíj jime'e, setá'aj siyen huárini. Ché'e se'ij mú'een rí'í ráaruuren. Ajta a'íin tí rí'í ráaruurejsin, ché'e a'íin pu'éne'e í ti jaítze'e araujca'anée a'íjna jetze í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios. Ché'e ajta rí'í tí'tiújcha'íican jín ayén rí'í ráaruuren, ajta caí yá'uhua'anan tí 'íri'íri tí'tí' ca'aníjra'a raatá'an tí jiy ayén che'atá na'a auteáturan tíj ajta í se'ij. ² Se'ij si ra'ará'astijre'en í niucari

ti Ciríistu'u jetze me'ecan. Ruxe'eve'e sej siyen huatéújvaire'en sej ajta sej se'fjna jime'e ti ja'atí te'utáviicua'i a'fjna ti raatamuári'eriste'e.

³Ayee pu'u, a'iné ti pua'a ja'atí ayén tiraatámitiejte'e ti a'fí na'a rusefj jehua ruxe'eve'e, ti pua'a caí ti'ití, a'fí pu rucuanamuan rusefj í ru tzajta'a. ⁴Mí ajta, ché'e ayén éene'en ti ja'atí ti na'a ayén tiráamua'ati a'ij ti tí'imijhuaca rusefj. Tí'ijta ayén huarín, aj pu xaa rí'iríista a'ame ti ahuaújtzaahuat'e'en, aru a'fí pu'u na'a a'fjna jime'e ti ari tiú'uruu rusefj. Capu ché'e ruxe'eve'e a'ame ti a'fín ayén ahuaújtzaahuat'e'en a'fjna jime'e ti ayén nu'u jaítze'e ruxe'eve'e caí í ruxf'ej tevi. ⁵Ché'e ayén éene'en a'iné ayée pu ruxe'eve'e ti ja'atí ti na'a ayén rá'aviicua'íran a'fjna jime'e ti raatamuári'eriste'e.

⁶Ajta a'fime ti ja'atí ayén tihuá'amua'ate a'ij ti té'eyu'usi'í í yu'uxari jetze, miché'e me'ín c'ij tiraatá'an í ti jín huatéújvaire'en a'fjna ti tihuá'amua'ate.

⁷Caxu siyen rucuanamua. Capu rí'irí sej raatéxieehuata í Dios, a'iné a'fí pu tiu'utanájchita a'ij ti tiraavjíte'e. A'achú sej caj tiu'utá'an, ayée pu che'atá na'a tejá'amua'í'iti. ⁸A'fjna í ja'atí ti ayén tí'itiújcha'íi ti ij ayén rí'í tiraatá'an í ruxf'eví'ira'a ti a'ij pua'a een ti huiiráninei í tzajta'an, ayée pu tí'iraci'iti ti tejá'uríeeni a'fjna jime'e í ruxf'eví'ira'a ti a'ij pua'a een.

Ajta a'fín í ja'atí ti ayén rí'í tí'itiújcha'íi ti ayén rí'í tiraatá'an a'fjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, ayée pu tí'iraci'iti ti ayén ruurican huatéaturan í Dios jemi t'j na'a rusén jime'e. ⁹Tiché'e caí taxieemijte'e te'fjna jime'e tej tiyen raruure í ti i'í xi'epí'in, a'iné tí'ij a'ájna teja'uré'enen ja'anáj ti huaújxi'epí'intare, ti pua'a

tecaí amuacaícan raatéxieehuata, a'ájna xicá'ra'a jetze pu xaa tí'itaci'iti nain a'ij ti tiraavjíte'e. ¹⁰A'fj pu jín, t'j na'a ti ayén tí'itaci'iti tej tiyen huárini, tiché'e tiyen r'fí tihuá'ucha'in í taxf'ej teite. Teta'aj jaítze'e rí'í tihuá'ucha'in a'fimej í mej majta ta jamuan té'atzaahuat'e'e.

Mej nu'u rí'í tiraasefj ti ij caí ja'atí huá'ucuanamua

¹¹Rí'í xu'u mú'een tiraasefj a'ij nej ve'ecán jín tira'uyú'uxaca'a í nemuajca'a jime'e. ¹²Mí majta, a'fime í mej á'amua'ítziite'e, ayée mu'u een jín tí'itese'e sej si ca'anéjri jín ra'ajtásiichixi'in í runavij mej mi rujíimua'a mena'a huatéújvaire'en. Camu raxí'eve'e ti pua'jtzí hua'utá'an a'fjna jime'e mej nu'u majta ra'ará'astijre'en me'fjna í Ciríistu'u í ti á'utataihuaca'a í cúruu jetze. ¹³A'fí mú huataúra'a mej mi ra'ajtasjche í runavij, mi majta caí camu ra'ará'astijre'e í niuucari í mej jín tí'íajta. Ayee mu'u raxí'eve'e mej mi amuaataséjrate'en a'fime í mej Israél jetze ajtéme'ecan mej mi me'fjna jín ahuaújtzaahuat'e'en a'fime jemi í sej nu'u ra'ajtasjcheca'a í runavij.

¹⁴Mí neajta inee, ché'e nu'u caí ja'anáj ahuaúntzaahuat'e'en tí'it'fj jime'e sino ché'e a'fí pu'u na'a ti Ciríistu'u nej jetze me'ecan rajpua'ajtzí já'araa í cúruu jetze. A'fj nu jín caí ché'e ra'ará'astijre'en í tihuá'aye'ira a'fimej í mej yen chaanaca japua huachéjme. A'fj mú majta jín néjcha'íire'e ineetzi. ¹⁵Ayee nu tejá'amua'ixaate'e a'iné capu ché'e tí'it'fj ne jetze ruxe'eve'e ti pua'a ja'atí ra'ajtasjcheca'a í runavij nusu caí. A'íi pu'u xaa Dios jetze ruxe'eve'e ti a'fín ja'atí seicié tiú'umua'ati ti ij

rujéjcuatze'en huateáturan jemin í Dios.

Í ti jín ra'antipúa'ari

Single Line Composer ¹⁶Ché'e Dios hua'utéjpua'ajte'en, ajta huá'ancu'uvajxi'in a'achú mej mena'a pua'amé ra'ará'astijre'e a'íjna í niucari, a'iné a'ii mú a'íin pú'een í mej Israél jetze ajtéme'ecan, í teitejra'a í ti Dios hua'antíhuau.

¹⁷A'íj pu jín íjii ti yú auca'ití a'ame, ché'e caí ché'e ja'atí né'itziite'e, a'iné temua'a nu neri nicu ti'icápita'íinara'a ne'íjna jime'e í nej rajpuaíjtzi í Jesús jetze me'ecan.

¹⁸Ché'e a'íin tavástara'a, a'íjna í Jesús ti ajta i'i Ciríistu'u, ché'e a'íin rí'i tejamuaatá'an í a'amua tzajta'a, mi sej ne'ihuaamua'a pú'een. Ayee pu'u, ché'e ayén té'ara'ani.

A'ij ti tira'uyú'uxaca'a í San Pablo a'ímej í mej Éfeso a'uchéjme'ecaa

Pablo pu tihuá'iti a'ímej í mej e'etiújse'iri hua'atéyujta'a a'ujna u Éfeso

1 Inee, i nej i'i Pablo, nee nu sej píríci ti Dios na'antíhuau ruxí'evi'ira'a jime'e nej ni ti'itíj jín tiraatévaire'en a'íjna í Ciríistu'u ti ajta i'i Jesús. Ayeé pu tejá'amuayu'use'e mú'ejmi, mi sej teitestemua'ame'en pú'een í Dios, mi sej Éfeso é'eché. Nain xu jín araúrate a'ij ti ari tejámua'íjca a'íjna í Ciríistu'u ti ajta i'i Jesús. ²Ajta a'íjn í Dios, í tej rájya'upua jamuan, ajta a'íjn í tavástar'a, a'íjna í Jesús ti ajta i'i Ciríistu'u, miché'e me'íjn rí'i tejamuáacha'íin, majta amua'anpuá'ajte'en í a'amua tzajta'a.

Jíme'en a'íjna ti jín rí'i titatá'aca a'íjna í Ciríistu'u

³Tiché'e rí'i tiraatá'an te'íjna í Dios í ti ya'upuáara'an pú'een í tavástar'a, a'íjna í Jesús ti ajta i'i Ciríistu'u, a'íné a'íjn Dios, a'íi pu ayén taatapuaíjve nain tíj na'a ti é'esejre'e u ta japua ti ij titáaci'iti jamuan í Ciríistu'u.

⁴Ayeé pu ti'ayajna, a'íné jécua ímuá, tí'ij caj xi raatétaahuaca'a í chaanaca í tej yen japuan sejre'e, a'ájná'imua Dios pu

ta'antíhuau jamuan í Ciríistu'u tej ti tiyen urarí'ene'e tá'ara'ani í tatzajta'a, tej ti caí ti'itíj jín auteáturan í jemin. ⁵⁻⁶A'íné jé'íhua pu huápi'i taxe'eve'eca'a, ayéé pu titaaxí'epi'intari'iri'i ti a'íjn rusefj tayá'upua á'ara'ani a'íjna jime'e ti Ciríistu'u ayén huárini ti ta jetze me'ecan huámi'ini.

Dios pu ayén titaaxí'epi'intari'iri'i í ruxí'evi'ira'a jime'e. Ayeé éene'e á'ara'ani, tej ti tiyen rí'i tiraatá'an a'íjna jime'e ti jé'íhua huápi'i naa sejre'e ti a'íjn Dios ayén rí'i titáacha'íin. Ajta ruxí'evi'ira'a jín ayén rí'i titáacha'íin jamuan a'íjna í ti raxí'eve'e, a'íjna í Ciríistu'u. ⁷A'íi xaa tiu'utanájchitaca'a a'íjna í tej jín té'echa'ica'a í Dios jemi. Ayeé pu a'íjna jín tiu'utanájchitaca'a a'íjna jime'e ti ruxuure'e airáaxire ta jetze me'ecan ti ij Dios ayén titaatá'uuni'í í tej jín jemin auteájturaa. Ayeé tu een jín ramua'aree ti Dios rí'i titáacha'íi ruxí'evi'ira'a jime'e, nain jime'e ti tejé'esejre'e u ta japua.

⁸Nain pu ayén taatapuaíjve a'íjna jime'e ti a'íjn nain jín rí'i mé teuúmua'aree, ajta nain jín yaú'itie a'íjna í Dios. ⁹Ajta, ayéé pu taatá'a tej ráamua'ati ti'ití ti píríci ti rú'avaa a'íjna jime'e a'ij ti tí'ijxe'eve'e, a'íné ayéé pu

ra'aránajcheca'a ti ayén huárini tí'ij a'áin ayén tiraaxí'epi'intare tí'ití ti jín tí'itevéé a'ame í Ciríistu'u.

¹⁰Ayee pu raaxí'epi'intare ti ayén éene'e a'ame tí'ij teja'uré'enen a'ájna xicájra'a ti jetzen nain araúrustejsin, ti ij Ciríistu'u hua'amú'úu pu'eene'e a'ame naíjmi'i matíj mana'a pua'amé é'esejire'e u ta japua, ajta matíj mana'a pua'amé yen sejire'e íiyen chaanaca japua.

¹¹⁻¹²Teajta iteen, i tej amuacáí rá'antzaahua te'ájna í Ciríistu'u, Dios pu ajta ta'antíhuau ti ij tí'ití táaci'iti jamuan í Ciríistu'u. A'íi pu jécua imúá taaxí'epi'intari'iri'i a'ij ti ayén tira'aránajcheca'a. A'ii pu a'áin pú'een í ti Dios nain jín rí'i tíú'uruuren a'ij ti ari tí'ihuáújxi'epi'intari'iri'i tej ti tiyen rí'i tiraatá'an te'ájna jime'e ti jeíhua huápi'i naa tí'isejire'e í jemin.

¹³Seajta mú'een, mi sej siyen ráanamujri'i í niucari ti ayén tí'ayajna, í ti Dios jín amua'irátuaasin, mú'een xu seajta rá'antzaahua. Ajta, ayée pu che'atá na'a tej amuaac'íi jamuan í Ciríistu'u tíj ari Dios ayén te'ataújratziiri'i ti a'áin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ayén huateáturan mú'ejmi jemi.

¹⁴Ajta a'áin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'ii pu a'áin pú'een í ti téjmi jemi huateájturaa, í tej teajta jín ramua'aree ti ayén tí'ayajna ti tí'ití táaci'iti a'ájna xicájra'an ti jetzen Dios titaatáuiire'esin a'ájna jime'e í Ciríistu'u ti ta jetze me'ecan tiu'utanájchitaca'a tej ti rí'i tiraatá'an te'ájna jime'e ti jeíhua huápi'i naa tí'isejire'e í jemin.

Pablo pu rahuauhuau í Dios jemi ti a'áin ayén hua'atá'acare'en mej temua'a naa rí'i titá'umua'ati

¹⁵⁻¹⁶A'íj nu jín, tíj na'a nej amuacáí ráanamujri'i sej siyen

rí'i rá'astjire'e í tavástara'a, a'ájna í Jesús, seajta siyen rí'i tíhuá'ajcha'ii naíjmi'ica a'ímej í teitestemua'ame'en í Dios, tíj na'a ti yú e'iré'ene, canu ja'anáj raatapuá'ajtacaa nej niyen tí'ijteujtzi're'e í Dios mú'ejmi jime'e, neajta nu rahuauhuau mú'ejmi jime'e.

¹⁷Ayee nu nauj niyen rahuauhuau jemin a'ájna ti ya'upuáara'an pú'een í tavástara'a, a'ájna í Jesús ti ajta i'i Ciríistu'u. Ayee nu rahuauhuau ne'ájna í ya'upuáara'an ti huápi'i naa sejire'e ti ij a'áin xiéjniu'ucare'ara'an ayén amuaatá'an sej si rí'i mé titeumuámua'aree, sej si seajta rí'i tiyaú'itíéé xá'ara'ani a'ájna ti ari huatasejire mú'ejmi jemi sej si siyen tíráamua'ati temua'a naa í Dios.

¹⁸Ayee nu neajta rahuauhuau sej si seajta yaú'itíéé xá'ara'ani tzáahuatí'ira'a jime'e í a'amua tzajta'a sej si siyen ráamua'aree tí'ití ti pírici í sej rachú'eve'e, í ti jín amuaatajé í Dios, sej si seajta siyen ráamua'aree a'ij ti een tíj na'a pua'amé ti rí'i huápi'i naa sejira a'ame a'ájna ti huá'aci'iti a'ímej í teitestemua'ame'en í Dios.

¹⁹⁻²⁰Neajta nu niyen rahuauhuau sej si siyen ráamua'aree ti caí ámitieere'e, ti huápi'i jeíhua raayí'iti í Dios ti tí'ití jín ayén huáruuren í téjmi tzajta'a a'ájna í rumuári'eri'ire'ara'an jime'e. Teen tu tiyen rá'atzaahuatete a'ájna jime'e ti ari jeíhua huápi'i rí'i tíú'uruu í rumuári'eri'ire'ara'an jime'e a'ájna jime'e a'ij ti huaríj í Ciríistu'u jime'e tí'ij ayén raatarújte huá'a tzajta'a í mí'ichite, ajta ya'uví'iti u ta japua. Tí'ij i án yá'ujra í ípuari japua ruri'iríinta'a pújme'en.

²¹Ciríistu'u pu a'ájna jín te'enteájrupi í ti jaítze'e ve'ée caí máàj tí'ití ti u júte'e é'esejire'e. A'íi pu

jaítze'e ve'ecán jín ti'litéjvee caí máàj ja'atí ti tí'ajta na'ari ja'atí ti ti'ití jín antiújmua'aree nusu tevi ti ca'anéri jín tiu'utéemua'ití o ja'atí ti a'ájna jín ti'it'éjvee ti amuájca jime'e. Jaítze'e pu ajta ayén tiú'ujxe'eve'e í niucari í tej jín tiyen ratamuá'amua te'ájna í Ciriístu'u caí máàj seij í niucari í tej jín ja'atí huatamuá'a. Ayee pu xaa ne'u che'atá een íjii ti me'ecan, ajta ti yú auca'ití a'ame t'áj na'a rusén jime'e.

²²Ajta a'áin Dios, a'áí pu raatá'a ti Ciriístu'u nain jín antiújmua'areere, ajta a'áí pu ra'antíhua'u ti tiu'utévaire'en a'ájna jime'e ti a'áin pu'éene'e á'ara'ani í hua'amuíu nain jime'e í huá'a jemi í mej e'etiújse'iri mej mi raateánajche í Dios.

²³Majta a'áime í mej e'etiújse'iri, ayéé mú che'atá mana'a ajtém'e'ecan a'ájna jetze í hua'amuíu t'áj ja'atí ratéhua'ira'a í ru jetze, a'íné a'ájna í Ciriístu'u ti ajta hua'amuíu pú'een, a'áí pu huá'anaijmire'en nain jime'e. A'íné a'ái pu a'áin pú'een í ti raanaíjmire'en t'áj na'a ti é'eseijre'e ti Dios raatétaahuaca'a.

Dios pu nu'u hua'irájtuua mej mi caí ché'e ti'it'áj jín te'uteáturan í jemin

2 Seajta mú'een, ayéé xu 'eene'e sej m'íchica'a í Dios jemi a'ájna jime'e í sej jín auteájturaa í jemin, ajta a'ájna í sej a'íj pua'a ríjcaa. ²Ayee xu a'íj pua'a titetíjcha'íica'a setí'íj seuj siyen ríjcaa a'íj mej ríci íjii a'áime í mej yen japuan seijre'e í chaanaca japua.

A'ájná'imua a'áj xu siyen á'astijre'eca'a se'ájna ti a'íj pua'a een ti ajta a'ájna jín antiújmua'aree ti ayén tíhua'uta'ájte'en a'áimej í mej xiéjniu'ucari pú'een í mej seijre'e eeca tzajta'a. A'íi pu a'áin pú'een í

xiéjniu'ucari ti ari tí'imuari'e huá'a tzajta'a a'áimej í mej huá'a jetze ajtém'e'ecan a'áimej í mej caí ja'atí á'astijre'e.

³Teajta iteen, amuacaícan tu naími'i tiyen huá'a jetze ajtém'e'ecantaca'a a'áimej. Ayee tu che'atá tena'a rá'astijre'eca'a a'íj ti titá'amitiejte'eca'a a'ájna jime'e ti'ití ti huanéj í ta jetze nusu ti'ití ti huatasejre í tamua'atzíira'a jime'e. T'áj na'a ti seijre'eca'a í ta jetze, teen tu raatá'acare'e ti a'áin titaata'ájte'en. Ayee tu éene'eca'a mat'áj í seica í ti Dios puajtzi hua'utá'asin.

⁴Mí ajta Dios, a'áí pu jeíhua huápi'í taataxí'eve. A'áj pu jín, naa pu tá'ancu'uvajxi ruxí'evi'ira'a jime'e. ⁵Tet'íj teuj tiyen éene'e tej mi'ichica'a a'ájna jime'e í tej jín auteájturaa í jemin, a'áí pu taatarújte jamuan í Ciriístu'u. A'áí pu amua'irájtua a'ájna jime'e ti huápi'í rí'í tejamuájcha'íi ruxí'evi'ira'a jime'e.

⁶Ajta, Dios pu taajíste jamuan í Ciriístu'u. A'áí pu ajta a'ájna jamuan án taja'urá'atzaca'a a'ujna u júte'a a'u ti tí'ajta a'ájna í Ciriístu'u ti ajta i'í Jesús. ⁷Ayee pu een jín huar'áj ti ij ayén éene'e á'ara'ani t'áj na'a ti yú auca'ití a'ame t'áj na'a rusén jime'e. A'áí pu taatasejrate'esin ti rí'í huápi'í titájcha'íi a'ájna jime'e ti a'áin ta japua huaniú a'ájna í Ciriístu'u ti ajta i'í Jesús.

⁸A'áí pu amua'irájtua a'ájna jime'e ti a'áin rí'í tejamuájcha'íi a'ájna jime'e sej rá'antzaahua. Dios pu ayén amuaatá'a ruxí'evi'ira'a jime'e. Caxu rujíimua'a sena'a a'íj tirájteu. ⁹T'íj caí ja'atí á'ujtzaahuat'e, a'áj pu jín caí rí'í'í ti ja'atí rusej raamuá'itín a'ájna jime'e a'íj ti xí'epi'ín jín ríci.

¹⁰Ayee pu'u na'a, a'íné teen tu te'áin pú'een í Dios ayén rusej táaruurejsin

a'ij ti tirá'amitiejte'e. Jéjcuacan pu ayén táaruu í tatzajta'a jamuan a'íjna í Círíistu'u ti ajta i'í Jesús tej ti tiyen huárini a'íjna jime'e ti i'í xí'epi'in a'ij ti a'íin amuaácan rí'i tiráaruu téjmi jime'e.

**Círíistu'u pu ta'anpuá'ajte
yú tatzajta'a**

11-12 A'íj pu jín caxu siyen yá'uhua'anan ti a'ájna'imua ayée xu 'eene'e sej caí Círíistu'u jemi huaté'uuca. Ajta mú'een xu caí huá'a jetze ajtéme'ecantaca'a a'ímej í mej Israél jetze ajtéme'ecan.

Ayej xaa ne'u ti'ayajna, a'íime í mej miyen huataújmua'a tójín: “I tej ra'antisí'liche í tanavij”; ayée mú amuaatamuá'a mú'ejmi tójín “Mí sej caí siyen ra'antisí'liche í runavij.” Ayej mú tejá'amuaxa me'íjna jime'e sej sej chuéjra'a japua é'eme'ecan. Caxu seajta yá'uhua'anan ti a'ájna'imua, ayée xu caí ajtéme'ecantaca'a a'ímej jetze í ti Dios huá'a jemi raateájtuua í niuucari í ti jín te'ataújratziiri'i ti ayén rí'i tihua'utá'an. Capu ajta mé'le já'ahua'aca'a í sej jín rachú'eve'en. Ajta, capu huatasejre mú'ejmi jemi í Dios íiyen chaanaca japua.

13 Mí ajta íjii, mi sej a'ímuá a'uté'uuca'a a'u tej teajta iteen jé'esejre'eca'a, xu'uri vejli'i huaté'uu téjmi jemi a'íjna jime'e ti a'íin Círíistu'u ayén a'amua japua huaniú a'íjna jime'e ti ruxuure'e airáaxire.

14 A'íi pu a'íin pú'een í ti ta'anpuá'ajte yú tatzajta'a najjmi'lica mú'ejmi, ajta itejmi. A'íi pu ayén táaruu tej ti tiyen sej tena'a teitestemua'ame'en pu'éene'e tá'ara'ani. A'íi pu raaté'uu a'íjna ti te'entanámi'ihuaca'a, a'íjna í tej jime'en tané'usi'ite'eca'a.

15 A'íi pu ra'antipua'ajte í rutevij jime'e a'íjna í niuucari í mej jín tí'ajta, nain jime'e í mej jín tihua'a'íjmiira. Ayej pu een jín huaríj ti ij ayén huá'uruuren í ru jetze a'ímej í mej hua'apua mej mi sej mana'a teitestemua'ame'en pu'éene'e muá'ara'ani. Ayej pu a'íjna jín huaríj, a'íi pu hua'utéepua'ajte í mej hua'apua.

16 A'íj pu ajta jín ayén huaríj tej ti teajtáhua'a a'uté'uu tá'ara'ani í Dios jemi í tej hua'apua a'íjna jime'e í rutevij í mej rá'utatai í cúruu jetze. Ayej pu een jín huaríj, a'íi pu ra'antipua'ajte í tej jín tané'usi'ite'eca'a.

17 A'íi pu mú pa'uvé'emej ti i ayén tejámuaatá'ixaate'en a'íjna jime'e í niuucari í ti jín amua'anpuá'ajte'en mi sej a'ímuá a'uté'uuca'a. Ayej pu che'atá na'a tihua'utá'ixaa a'ímej í mej vejli'i seijre'eca'a a'íjna jime'e í niuucari í ti jín ajta hua'utéepua'ajte a'ímej.

18 Ayej pu'u, Círíistu'u ta japua huaniú, tej ti, i tej hua'apua, sej tena'a jín í xíejniu'ucari tiyen jamuan tiu'utaxáj te'íjna jamuan í tej rájya'upua. **19** A'íj xu jín caí ché'e se'íin pú'een í mej sej chuéjra'a japua é'eme'ecan na'ari a'íime í mej caí a'ij rumuari, sino xu'uri huá'a jetze ajtéme'ecan a'ímej jemi í mej a'uté'uu í Dios jemi. Jee xaa ne'u, xu'uri huá'a jetze ajtéme'ecan a'ímej í mej teitestemua'ame'en pú'een í Dios.

20 Najjmi'i tu tí'ivaire'e tá'aju'un tój sej í chí'ij ti tzejta'an é'esejre'e í Dios. A'íime í ti hua'utajé í Jesús, majta a'íime í mej mejmi'i tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan, ayée mú tí'ivaire'e muá'aju'un tój tetej ti japuan ájtaavijhua í jaxu'u. Ajta a'íin í Círíistu'u ti ajta i'í Jesús, a'íi pu a'íin pú'een í tetej ti esquineero jín tí'ivaire'e.

21 Naími'i tu tí'avi'iraxi'isin jetzen te'íjna í Círíistu'u, teajta naími'i tu

huatéeju'u tá'aju'un tej ti tiyen tí'ivaire'e tá'ara'ani tǵ teyuu ti jetzen Dios huiirájcati. ²²Seajta mú'een, jetzen a'ǵna í Círǵistu'u, mú'een xu seajta tiújvi'iraxi'isin sej si siyen tí'ivaire'e xá'ara'ani tǵ chi'tij ti jetzen huiirájcati í ruxǵejniu'uca jime'e a'ǵna í Dios.

Pablo pu nu'u a'ǵna jǵn antiújmua'aree ti raateájtuaani a'ǵna í niuucari huá'a jemi í mej caí Israél jetze ajtémecan

3 A'ǵj nu jǵn niyen rici inee, i nej i'í Pablo, i nej neajta aiteánami'ti ne'ǵna jime'e nej tí'ivaire'e jemin í Círǵistu'u ti ajta i'í Jesús ne'ǵna jime'e nej tejá'amua'ixaate'e mú'een mi sej caí Israél jetze ajtémecan.

²Tij secaí seri ráanamujri'i se'ǵna jime'e ti Dios ayén rǵi'í tinaateájtuaa a'ǵna jime'e ti ayén tinaa'ǵjca nej ni tejámuaatá'ixaate'en mú'ejmi. ³Nu'uri cǵj caj tejámuaatá'tiiri'i a'ǵna jime'e ti Dios naatasejrate mé jǵjre'e ti'itǵ ti pírici í ti rú'avaataca'a í jemin.

⁴Setǵ'ǵj ra'ujǵiven a'ǵj nej tejá'amuyau'use'e ne'ǵna jetze i yu'uxari, aj xu xaa yaú'tiítee xá'aju'un a'ǵj nej tiyeú'tiite temua'a naa ne'ǵna jime'e ti rú'avaataca'a a'ǵna jetze í Círǵistu'u.

⁵Capu xaa ne'u hua'utasejrate a'ǵmej í seica í teite í mej caí ché'e ye'e já'ahua'aca'a, í mej jǵjcua imuá seijre'eca'a. Mí ajta íjii, a'ǵin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ayén hua'utasejrate a'ǵmej í mej huaté'uu í Dios jemi mej mi miyen tiraatévaire'en. A'ǵi pu ajta ayén tí'hua'utasejrate a'ǵmej í mej tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan.

⁶A'lii pu a'ǵin pú'een í ti rú'avaataca'a ti a'ǵime í mej caí Israél jetze ajtémecan, ayée pu

tihua'aci'iti jamuan a'ǵmej í mej Israél jetze ajtémecan, mej mi naǵmi'i antéjseire'en mej mi miyen 'eene'en mej seǵ mana'a teitestemua'ame'en pu'éene'e muá'ara'ani, mej mi naǵmi'i ra'ancuré'an a'ǵjna ti te'ataújratziiri'i ti ayén rinǵiche'en a'ǵjna í Círǵistu'u ti ajta i'í Jesús.

⁷A'ǵj nu jǵn niyen te'enteájrupi ne'ǵna jime'e nej niyen tí'ivaire'e nej tihua'utá'ixaate'en í niuucari jime'e ti jǵme'en raxa í Dios. A'ǵi pu ayén rǵi'í tinájcha'ii a'ǵjna jime'e ti ayén naatapuaǵjve ruxǵ'evi'ira'a jime'e nej ni niyen tiu'umuári'en ne'ǵna jime'e í muári'eri'ire'ara'an í Dios.

⁸⁻⁹Ayee pu een, nee nu ne'ǵn pú'een í ti jaítze'e caí ruxe'eve'e mecaí í seica í mej cílieen jǵn títeté'u'upu'u í Dios jemi. Capu amín a'ǵj, aúche'e pu Dios ayén rǵi'í tinájcha'ii ti a'ǵjna jǵn tinaa'ǵjca nej ni tihua'utá'ixaate'en ne'ǵimej í mej caí Israél jetze ajtémecan mej mi ráamua'aree a'ǵj ti een Círǵistu'u jemi ti tí'iseijre'e, ti caí ámitieere'e naǵmi'i tǵj na'a ti'ipua'amé ti tí'itaci'iti a'ǵjna jemi tǵj na'a rusén jime'e, nej ni tihua'utá'ixaate'en naǵmi'ica temua'a naa a'ǵj ti Dios tiraaxǵ'epi'ǵintare a'ǵj ti té'eme a'ǵjna jime'e í ti rú'avaa. Jǵjca imuá tǵj na'a ti yú e'iré'ene, a'ǵi pu rú'avaataca'a í Dios jemi, í ti nain tiú'utaahuaca'a tǵj na'a ti'ipua'amé ti tí'iseijre'e.

¹⁰⁻¹¹Ayee pu tiraaxǵ'epi'ǵintare mej mi miyen ra'antǵcuuna a'ǵjna í ti rú'avaataca'a a'ǵmej jemi í mej e'etiújse'iri u teyujta'a mej mi a'ǵmej hua'useǵj í mej tí'ajta u ta japua, majta a'ǵmej í mej ti'itǵj jǵn antiújmua'aree a'uun ti Dios é'eseijre'e, mej mi miyen ráamua'aree ti caí tí'iseicaj na'a í Dios ti jǵn ayén huarǵj í rumua'atzǵira'a jime'e, a'ǵjna ti jǵjcua imuá ayén

tiraaxí'epi'intare tǵ na'a rusén jime'e. A'íi pu ari ra'anticí'i a'ǵjna jime'e ti a'ǵin Círǵistu'u, a'ǵjna í Jesús ti ajta i'í tavástara'a pú'een, a'íi pu ta japua huaniú.

¹²A'iné tu'uri rá'atzaahuate'e te'ǵjna, ajta a'ǵjna jime'e ti a'ǵin Círǵistu'u huamí'i ta jetze me'ecan, a'ǵj pu jǵn ari rǵ'irǵi tej ti caí tǵ'itziine'e ja'anáj ti na'a te'uun e'ará'asti í Dios jemi.

¹³A'ǵj nu jǵn niyen tejá'amuahuavii, sej caí ruxiéemiste'e a'ǵjna jime'e nej niyen tirajpuaǵtzi mú'ejmi jetze me'ecan, a'iné jeǵhua pu huápi'i tejá'amuaci'iti ti ayén tǵ'ineruure.

Círǵistu'u pu nú'u taxe'eve'e

¹⁴⁻¹⁵A'ǵj nu jǵn niyen tǵtunuta jemin í tej rájya'upua í tej jetzen ra'ancuré'a a'ǵj ti huataújmua'a seǵj ajta seǵj í teitestemua'ame'en, í mej u júte'e é'eseǵre'e, majta í mej yen chaanaca japua huachéjme, matǵj mana'a pu'a'amé í teitestemua'ame'en í Dios.

¹⁶⁻¹⁷Ayee nu tǵ'ijhuavii ti a'ǵin Dios ca'anǵjra'a amuaatá'an í a'amua tzajta'a sej si siyen se'ǵjna jetze araújca'anen í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios. Ché'e a'ǵin Dios ajta ayén rǵ'i tejá'amuacha'ii a'ǵjna jime'e ti a'ǵin amuaaré'epijte a'ǵjna ti naa je'icáj tǵ'iseǵre'e í jemin, ti ij a'ǵin Círǵistu'u a'uun a'uteáturan mú'ejmi jemi, a'ǵjna jime'e sej siyen rá'astǵre'e.

¹⁸Ayee nu neajta tǵ'ijhuavii sej si siyen amuaci' huaújxe'eve'en nain jime'e, sej si seajta siyen nain jǵn te'utáviicua'i se'ǵjna jime'e sej huápi'i huaújxe'eve'en, sej si seajta á'iyen se'ǵjna jetze araújca'anen í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios sej si ráamua'aree nain jime'e í ti jǵn Círǵistu'u já'amuaxe'eve'e. Tǵj na'a a'u ti é'eseǵre'e aaté'imua, ajtepuá'imua,

aací'imua, a'íi pu xaa a'uun e'ará'asti ti ij a'uun amuaaxí'eve'en.

¹⁹Jee xaa ne'u, ayée nu tǵ'ijhuavii mú'ejmi jime'e sej si siyen ráamua'aree í ti jǵn Círǵistu'u já'amuaxe'eve'e, a'ǵjna ti caí ámitieere'e nain jime'e, tǵ'ij a'uun a'uteáturan mú'ejmi jemi naǵjmi'i tǵj na'a í ti jǵn Dios amuaanaǵjmire'en.

²⁰⁻²¹Ajta a'ǵin í ti jeǵhua huápi'i raayí'iti ti ayén huárini a'ǵjna jime'e í tej caí raayí'iti tej rahuavii nusu ti caí ayén titá'amitiejte'e a'ǵjna jime'e ti a'ǵin tǵ'imuari'e í ta tzajta'a í rumuári'eri'ire'ara'an jime'e, tiché'e tiyen rǵ'i tiraatá'an a'u tej e'etǵtase'iri í jemin. Jamuan a'ǵjna í Círǵistu'u ti ajta i'í Jesús, tiché'e tiyen che'atá tena'a rǵ'i tiraatá'an tǵj na'a ti yú auca'itǵi a'ame tǵj na'a rusén jime'e. Yee pu icu. Ché'e ayén teja'uré'enen.

Naími'i mú seǵj mana'a teitestemua'ame'en pú'een í Dios a'iné xiéjniu'ucare'ara'an í Dios hua'upuá'ajte

4 A'ǵj nu jǵn, inee, i nej aiteánami'i a'ǵjna jime'e nej ravaire'e í tavástara'a, ayée nu tejá'amuahuavii sej si siyen rǵ'i titetiújcha'ii a'ǵj ti tiraavǵjte'e a'iné Dios pu amuaataǵé.

²Sej si caí ti'itǵj jǵn á'ujtzaahuate'e sino ayée xu'u cumu sej caí ti'itǵj jǵn ti'itǵjvee. Sej si huá'ancu'uvajxi'ín sej si te'utáviicua'i seǵj seajta seǵj a'ǵjna jime'e sej huaújxe'eve'en.

³Setá'aj huateújca'anen sej si seuj seǵj sena'a teitestemua'ame'en pú'eenen a'iné a'ǵin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'íi pu rǵ'i tejamuáaseire'esin a'ǵjna jime'e ti ari amua'anpuá'ajte.

⁴Ayee pu'u tǵ'een, a'iné seǵj mu'u í teitestemua'ame'en í mej yen seǵre'e,

ajta seij pu'u í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios. Ayee pu che'atá na'a een ti seij na'a a'fjna seij jetzen rachú'eve'e a'fjna ti jín amuaatajé í Dios.

⁵Seij pu'u í tavástara'a, ajta seij pu'u a'fín pú'een í tej rá'atzaahuat'e, ajta seij pu'u jín í niuucajtze'en í mej jín muái'ivijhuaca'a. ⁶Ajta seij pu'u í Dios, í tej naími'i rájya'upua. A'fí pu nain jín antiújmua'aree. A'fí pu ajta nain jín tí'imuari'e t'fij nain tiu'unajmí'ire'en. A'fí pu ajta najmí'i jemi seijre'e itejmi jemi.

⁷Ajta itejmi, ayée pu títaatapuaíjve í Ciríistu'u seij ajta seij a'fjna í ti jín rí'i tí'itacha'íica'a a'ij ti a'fín títaaxí'epi'íntari'iri'i. ⁸A'fj pu jín ayén té'eyu'usi'i tíjín:

T'fij nu'u a'fín a'ujnéj u ta japua,
a'fí pu nu'u huaja'uvi'ití a'fimej
ti ij hua'iteáanan najmí'ica
í ti hua'utéemua'iti.

A'fí pu ajta nu'u hua'uré'epijte
a'fimej
í ruteítestemua'a a'fjna
ti jín rí'i tíhuájcha'íica'a.

⁹Ajta a'fjna i niuucari ti ayén raxa yee: “A'fí pu nu'u a'ujnéj u ta japua”, ¿a'iné huataújmua'a a'fjna? ¿Ni qui ayén huataújmua'a yee a'fí pu ajta amuacá yé ve'ecáane íyeyen chaanaca japua? Jee xaa ne'u, ayée pu ti'ayajna ti ayén huataújmua'a.

¹⁰A'fjna ti yé ve'ecáane, a'ii pu a'fín pú'een í ti a'uun a'ujnéj anná'ímua u ta japua ti ij raanajmire'en t'fj na'a ti tí'ipua'amé ti nainjapua tí'seijre'e.

¹¹A'ii pu a'fín pú'een í ti seica antíhuau, mej mi te'enteárute me'fjna jime'e í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase, ajta seica, mej mi miyen tiu'utévaire'en me'fjna jime'e mej tiu'utaxáj Dios jetze me'ecan. A'fí pu ajta seica antíhuau

mej mi miyen á'ujjuhua'ane'en mej tihua'utá'ixaate'en í teite í niuucari ti jín Dios hua'íratuaasin, ajta seica, mej mi miyen me'fjna jín antiújmua'areere mej mi rí'i tihua'ucha'in í mej e'tiújse'iri. Ajta seica, a'fí pu ayén tihua'utá'a mej mi tihua'umua'aten í teite.

¹²Ayee pu een jín hua'antíhuau mej mi rí'i huá'uruuren í huá'a tzajta'a í mej huaté'uu í Dios jemi, mej mi a'fíme majta tiu'utévaire'en a'fjna jime'e mej mi tíjvi'iraxí'in jamuan í Ciríistu'u. ¹³Ayee tu een jín huarín, aj tu xaa e'ará'asti tej ti seij tena'a jín rá'antzaahuat'e'en, tej ti tiyen che'atá tena'a ráamua'ati te'fjna ti yaujra'an pú'een í Dios. Aj tu xaa, nain jín teri huavaújse a'fjna jime'e tej teri tiu'unajmire a'ij ti Ciríistu'u títaaxí'epi'íntari'iri'i tej ti tiyen 'eene'en t'fj ajta a'fín een.

¹⁴Ayee tu teajta te'fjna jín huarín, catu ché'e tiyen 'éene'e tá'aju'un matj í tí'iríi mej mana'a tejá'unamuajran, me'fjna jime'e mej caí xi ramua'aree yee ayée pu tí'ixi'epi'in o capu ayén tí'ixi'epi'in. Catu ché'e tiyen cha'a tena'a titeejú'un t'fj í jaitiri ti a'fín eeca ayén ráatajchi a'u ti na'a pújme'en. Capu ché'e rí'íríista a'ame mej mi miyen chá'a mana'a titáacuanamuan me'fjna jime'e a'ij ti tihua'aráanajche mej tí'ixaate'en a'fíme í tetecca í mej raayí'iti temua'a naa mej jín e'ihuácuanamuan me'fjna jime'e ti hua'itzi na'a pú'een.

¹⁵Mí teajta iteen, ayée tu tí'ixáata tá'aju'un jé'iyecan jime'e a'iné tétaxe'eve'e. Ayee tu een jín huarín, aj tu xaa nain jín tí'tavi'iraxí'isin jamuan í ti tamu'úu pú'een, ti í'i Ciríistu'u.

¹⁶ Ajta a'íjna jetze, naíjmi'ica pu ayén vaujsi'li í ruteítestemua'a, ajta naíjmi'li mú tíújvi'iraxi'isin nainjapua t'íj mana'a mej antiújna'amiche. Ayeé pu té'eme a'íjna jime'e mej huaújxe'leve'en seíj majta seij, ajta a'íjna jime'e mat'íj mana'a pua'amé miyen tí'imuari'e me'íjna jime'e a'ij ti tihua'uc'í seíj ajta seij.

**A'íi mú nu'u jéjcuatze'en
seijre'e í Ciríistu'u jemi**

¹⁷ A'íj nu jín, niyen tejá'amua'ixaate'e. Ayeé nu tejá'amua'íjcate'e í tavástara'a jetze me'ecan sej si caí ché'e siyen titetiújcha'íi mat'íj a'íime í mej caí Israél jetze ajtéme'ecan. Capu ti'it'íj vaire'e í huá'amua'atziira'a.

¹⁸ Camu r'íi tiyeú'itie, majta a'ímuá mú a'uteájturaa a'u ti caí é'eseijre'e í Dios ti i'li ruuri, a'íjna jime'e mej caí ramua'aree a'ij ti een í Dios jemi me'íjna jime'e mej ra'antaná í rux'íejniu'uca.

¹⁹ Camu ché'e rutévi'lira'a. A'íj mú jín miyen huataúra'a mej miyen huárini a'ij ti tihua'amitiejte'e, ti'it'í ti hua'aráanajche í huá'a tzajta'a mej mi nain jín tiú'uxana'acira'aten. Majta me'ín, camuché'e á'ujcu'uvée ráahuausin mej majtáhua'a miyen a'ij pua'a huárini.

²⁰ Mí seajta mú'een, caxu siyen raamuá'a se'íjna jemi í Ciríistu'u, sej si siyen che'atá sena'a a'ij pua'a huárini mat'íj a'íime.

²¹ Ayej ne'ase xu'uri ráamua'areeri'i, ti ajta a'íin tejamuaamuá'ate tzáahuati'lira'a jime'e a'ij ti een a'íjna jemi í Jesús.

²² Ayeé pu tejamuaamuá'ate a'íjna jime'e a'ij sej sejm'li titetiújcha'íica'a, sej si yá'uhua'axin a'ij sej sejm'li

titetiújcha'íica'a, a'iné ayée pu a'ij pua'a á'amuaruurejca'a a'íjna jime'e ti á'amucuanamuajca'a a'íjna í á'amua'mua'atziira'a ti tí'ihua'itaca.

²³⁻²⁴ Ajta, sej si siyen huaujjéjcuare'en se'íjna jime'e a'ij sej mé titeumuámu'aaree sej si siyen r'íi titetiújcha'íi a'ij ti tejámuaax'í'epi'intari'liri'li sej si siyen 'eene'e xá'ara'ani t'íj í Dios ti nain jín ayén rici tzáahuati'lira'a jime'e a'ij ti tiraav'íjte'e, ajta a'íi pu urar'íen.

²⁵ A'íj pu jín, ayén ruxe'leve'e sej raatapuá'ajta sej caí siyen tiú'ujcuanamua, sino ayée xu jé'iyecan jín tiraata'ixaate'en í rux'í'ej tevi, a'iné naími'li tu seij tena'a jetze ajtéme'ecan í teítestemua'ame'en.

²⁶⁻²⁷ Tí pua'a siyen ti'it'íj jín huataníniu'ucacu, caxu se'íjna jín ti'it'íj jín auteáturaave'en í Dios jemi. Caxu seajta siyen á'ateevi'in sej seri níniu'ucacu ti'it'íj jime'e. Ayeé nu tejá'amua'íjcate'e sej caí raatá'asin ti a'íin tiyaaru'u ayén avíitzi jín huataseíjre'en mú'ejmi tzajta'a.

²⁸ Ajta a'íjna ti ti'inahua'ara, ayée pu ruxe'leve'e ti caí ché'e tí'inahua'aj sino ché'e rumuá'ajca'a jín tiu'umuári'en ti'it'íj ti a'ij tiratéva'iri ti ij ayén ti'it'í huamuá'itin í ti jín hua'atévaire'en a'íimej í mej caí a'ij tí'ijviicua'í.

²⁹ Caxu ti'it'íj xajta ti a'ij pua'a namuajre'e, ajta ti caí ti'it'íj vaire'e sino a'íj xu'u huataxáj í niucari ti i'li x'í'epi'in a'íjna jime'e ti hua'atéva'iri mej mi jaitze'e yaú'itííe muá'ara'ani a'ij ti tihua'aturaate'e, ti ij ajta r'íi tihua'utá'an a'íimej í mej ranamua.

³⁰ Caxu seajta a'ij pua'a tiraatá'an í x'íejniu'ucare'ara'an í Dios, a'íjna ti ruj'ímua'a amuaatéhuí ajta na'a caí teja'ur'éenen a'ájna xicá'jra'a ti jetzen Dios amua'irátuaasin.

³¹ Setá'aj raatapuá'ajta nain jime'e í sej jín a'ij pua'a mé titeumuámua'aree, na'ari í sej jín tí'ijaaxiejte'e nusu í sej jín níniu'ucacu ca'ín í sej jín hua'ataj'ivi í teite o sej jín a'ij pua'a tihuá'axa. Nain tǎj na'a ti a'ij pua'a een, setá'aj siyen raatapuá'ajta.

³² Setá'aj rǎ'i titetiújcha'ii, seajta ahuaújcu'uven seǎj seajta seij. Setá'aj siyen tiu'utaúruuni'i seǎj seajta seij a'iné Dios pu ajta tejámuaatá'uuni'iri'i a'ájna jime'e ti Ciriústu'u a'amua japua huaniú.

A'ij mej ye'í rǎ'i ti'itiújcha'ii muá'ara'ani a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios

5 A'ǎj xu jín siyen tite'ehuaújca'anen sej si siyen rǎ'i tite'urarí'eenen í ru tzajta'a a'ij ti te'urarí'en í Dios, a'iné xu'uri yaújmua'ame'en pú'een í Dios ti já'amua'axe'eve'e. ² Setá'aj siyen rǎ'i titetiújcha'ii se'ájna jime'e sej huaújxe'eve'en a'iné Ciriústu'u pu ayén che'atá na'a taataxí'eve. A'ǎi pu huataújmuai'ivejtaca'a ta jetze me'ecan í Dios jemi. A'iné a'ǎi pu a'ájna jín rǎ'i tiraatá'a í Dios, a'ǎj pu jín ayén éene'e seijre'e tǎj muai'ivéjri ti naa teáarí'e u ta japua a'ájna jime'e ti a'ǎin ayén ta jetze me'ecan huaniú.

³ Caxu a'atzu raatá'acare'en ti ayén huá'irini mú'ejmi tzajta'a sej huaújxana'acira'aten na'ari sej ti'ití jín a'ij pua'a huá'irini nusu sej huá'ipi'i ranecua'atze í tumin. Capu xaa ne'u ayén tiraavǎjte'e mej miyen huá'irini a'ǎime í mej teitestemua'ame'en pú'een í Dios, í ti hua'utehuiu í ru jemi.

⁴ Caxu seajta hua'atá'acare'en mej miyen tí'ixajta niuucari jime'e ti a'ij pua'a namuajre'e na'ari ti caí ti'itǎj vaire'e nusu í mej jín tité'lexiehuari'i.

Capu a'atzu i'í xǎ'epi'ín mej miyen a'ij pua'a tí'titejeeve sino miché'e rǎ'i tiraatá'an í Dios.

⁵ Jee xaa ne'u, ayée pu ti'ayajna, ti pua'a ja'atǎ ayén a'ij pua'a tí'titevistáa a'ájna jime'e ti tiú'ujxana'acira'aten nusu a'ájna jime'e ti a'ij pua'a mé teuúmua'aree ca'ín a'ájna jime'e ti huá'ipi'i raxí'eve'e ti jeíhua tí'ijcha'ii, capu ja'anáj raci'iti ti a'ájna a'uun a'uteároute Dios ti é'eseijre'e a'ájna í xicá'jra'a ti jetzen tiu'uta'ájta a'ájna í Ciriústu'u, a'iné a'ǎin ti huá'ipi'i raxí'eve'e ti jeíhua tí'ijcha'ii, ayée pu seijre'e í Dios jemi tǎj seǎj ti ayén rana'amiche ti'ití ti caí Dios pírici.

⁶ Caxu raatá'acare'en ti ja'atǎ amuáacuanamua a'ájna jime'e í niuucari ti hua'itzi na'a pú'een, a'iné Dios pu jeíhua huá'ipi'i puáǎtzi hua'utá'asin a'ǎimej í mej miyen tí'ihua'itaca. A'ǎi mú a'ǎin pú'een í mej caí rá'astijre'e í Dios. ⁷ A'ǎj xu jín, caxu hua'ajteánaxcan a'ǎimej.

⁸ A'ájna'ímua xu seajta siyen titetiújcha'ii ca'a matǎj a'ǎime í mej tíca'amiste'e á'ujjuhua'an. Mǎ seajta íjii, ayée xu een matǎj a'ǎime í mej néeriste'e á'ujjuhua'an. Ayee xu seri 'een a'ájna jime'e ti Ciriústu'u a'amua japua huaniú. A'ǎj xu jín, seuj siyen rǎ'i huá'irini matǎj a'ǎime í mej néeriste'e á'ujjuhua'an.

⁹ Ayee mú xaa ne'u rǎ'i titetiújcha'ii í mej néeriste'e á'ujjuhua'an mej miyen nain jín rici ti xǎ'epi'ín jime'e, majta miyen rici a'ij ti tiraavǎjte'e, ajta ti tzáahuati'ira'a jime'e seijre'e.

¹⁰ Setá'aj seajta ráahuauni sej yaú'itíee xá'ara'ani a'ij sej rǎ'i tiraatá'an í Dios.

¹¹⁻¹² Caxu a'atzu hua'ajteánaxcan huá'a jemi í mej miyen a'ij pua'a titetiújcha'ii í mej tíca'amiste'e á'ujjuhua'an, sino ayée xu

hua'utasejrate'en ti caí t'ilítj
vaire'e a'ij mej rici, a'iné ayée pu
tiu'utévi'iraste'e ti ja'atí ayén tí'ixajta
a'ij mej aviítzi jín rici a'íime í mej caí
ja'atí á'astijre'e.

¹³⁻¹⁴Mí ajta, najjmi'li pu
huatasejre'esin a'ij ti een ti pua'a
ja'atí raatétatzavi'i, a'iné a'íjna í
tatzari, nain pu jín tí'iseijrata a'ij ti
een. A'íj pu jín, ayén té'eyu'usi'i tíjín:

Huatájisi mi pej i'li cutzú.

Ajta ajchesi amájna huá'a
tzajta'a í mi'íchite.

Ajta a'íin Ciriístu'u pu
muatétatzavi'ira.

¹⁵Rí'i xu'u mú'een, sej si siyen rí'i
titetiújcha'ii matj a'íime í mej rí'i
me títeumuámua'aree. Caxu siyen
'eene'en matj a'íime í mej seicié me
títeumuámua'aree. ¹⁶Setá'aj siyen
ahuaújca'anen sej si nain jín siyen
huárini a'ij ti tí'ixi'epi'ín jíi ti auj
huaxí'epi'ín a'iné a'ij pua'a mú miyen
rici í mej huáteemua jíi.

¹⁷A'íj xu jín, caxu seicié me
títeumuámua'aree sino ayée xu
ahuaújca'anen sej si siyen yaú'tiíe
xá'ara'ani a'ij ti tí'ijxe'leve'e
í tavástar'a. ¹⁸Caxu siyen ta'aruu
a'iné ti pua'a siyen huárini, a'ij pu
pua'a á'amuaruuren ajta secaí nain
jín á'uveti. Mí seajta mú'een, setá'aj
nain jín arajúca'anen se'íjna jetze í
xiéjniu'ucare'ara'an í Dios.

¹⁹Set'íj u e'etiújseire'en, setá'aj
siyen tí'ihuaúrixaate'en se'íjna jime'e
í chuiicari í sej seajta jín tí'icuiina,
seajta í sej jín rí'i tiraatá'an í Dios.
Setá'aj siyen tiu'utáchiua, seajta
tiu'utáchiua í a'amua tzajta'a sej si
siyen rí'i tiraatá'an í tavástar'a.

²⁰Seajta, setá'aj siyen huárini
ja'anáj ti na'a sej tí'ijteujtzi'ire'e
í Dios í tej rájya'upua nain jime'e ti

tí'iseijre'e niuucajtze'en í tavástar'a,
a'íjna í Jesús ti ajta i'li Ciriístu'u.

**A'ij mej ye'í rí'i titetiújcha'ii
muá'ara'ani a'íime í mej víiche'ejme**

²¹Setá'aj siyen huárini sej siyen
huataúra'an sej huaújvaire'en se'j
seajta se'j se'íjna jime'e sej rá'astijre'e
se'íjna í Ciriístu'u.

²²Seajta mú'een, mi sej víiche'ejme,
setá'aj siyen huataúra'an sej siyen
che'atá sena'a hua'ará'astijre'en
í rucína'astemua'a setj seri
tirá'astijre'e se'íjna í tavástar'a.

²³Ayee xu een jín huárini a'iné a'íin
í cína'ara'an í 'íita'a, ayée pu che'atá
na'a te'entiújmua'aree a'íjna jemi
í ti ratévi'itin tíj ajta a'íin Ciriístu'u
te'entiújmua'aree najjmi'ica jemi
í mej e'etiújse'iri í jemin. Ajta
Ciriístu'u pu hua'irátuaasin.

²⁴Me'ecui xaa, a'iné a'íi mú
rá'astijre'e me'íjna í Ciriístu'u
a'íime í mej e'etiújse'iri í jemin,
ayée pu che'atá na'a ruxe'leve'e
mej mi a'íime í mej víiche'ejme
mej mi hua'ará'astijre'en a'íime'j í
rucína'astemua'a nain jime'e.

**A'ij mej ye'í rí'i titetiújcha'ii
muá'ara'ani a'íime í mej
néjne'ichejme**

²⁵⁻²⁶Seajta mú'een, mi sej
huá'acinastemua'a pú'een, setá'aj
siyen che'atá sena'a huá'axe'leve'e
í ru'íjta'amua'a tíj ajta a'íin
Ciriístu'u tíhua'utaxí'leve'e a'íime'j
í mej e'etiújse'iri í jemin. A'íi pu
ajta huataúra'a ti huámi'ini huá'a
jetze me'ecan ti ij ajta ru'íjmua'a
hua'utehuui í rute'festemua'a. A'íi
pu hua'ujéjcuare a'íjna jime'e ti
huá'ari'iri'í í mej jín auteájturaa
í jemin. A'íi pu ajta rí'i huá'uruu

í huá'a tzajta'a a'íjna jime'e mej rá'antzaahua me'íjna í niuucari ti a'íin raateájtuaa huá'a jemi.

²⁷A'íi pu Ciríistu'u ajta huataújtuiire'esin í ru jemi. Ayee mú seífire'e muá'aju'un t'íj ja'atí ti sícu'uri jín ucaújchejte ti caí a'atzu ti'títj cámeijri'i, ti caí a'atzu huatétzu'uta, ti caí ti'títj tirá'aturaate'e. Ayee mú naa seífire'e muá'aju'un t'íj ti'títj ti témexcava'ara'a. Naa mú urarí'ene'e muá'aju'un, majta camu ti'títj jín a'aturáa muá'aju'un t'íj caí ja'atí ti'títj jín huá'a jetze te'ujpuá'ajte'en.

²⁸Ayee pu ruxe'eve'e mej mi a'íime í mej neíche'ejme miyen che'atá mana'a tihuá'axe'eve'e í ru'íjta'amua'a mat'íj majta tiú'ujxe'eve'e í ru jetze. A'íin ti ayén raxí'eve'e í ru'íj, a'íi pu ajta ayén ruxe'eve'e rusej.

²⁹Ayee pu'u tí'een, a'íné capu ja'atí ja'anáj ayén rájcha'íire'eca'a í rutevij, sino a'íi pu ti'ijmícua, ajta rí'i pu ayén che'atá na'a raaxá'apuai t'íj ajta a'íin Ciríistu'u rí'i tihua'axá'apuai a'íimej í mej e'etiújse'iri í jemin.

³⁰Teen tu xaa títavil'iraxi jamuan a'íjna í Ciríistu'u. ³¹Ayen tijín: "A'íj pu nu'u jín, ja'atí pu ayén mé rúujisin í rutáàta, ajta í runáàna ti ij nu'u huaténe'iche a'íjna jamuan í ru'íj. Majta nu'u a'íime í mej hua'apua, ayée mú nu'u sej mana'a teitejra'a pu'eene'e muá'ara'ani." Yee pu'u xaa ne'u.

³²A'ii pu pú'een ti'títj ti huápi'i ruxe'eve'e ti ajta avíitzi jín ayén tí'een. Mí neajta inee a'ij nu jíme'en ti'ixa ne'íjna í Ciríistu'u, neajta ne'ímej jime'e í mej e'etiújse'iri í jemin.

³³Mí seajta mú'een, set'íj sena'a sej neíche'ejme, ayée pu tiú'ujxe'eve'e sej siyen che'atá sena'a huá'axe'eve'e

í á'amua'ijste'emua'aca set'íj seajta tiú'ujxe'eve'e í rutevij jetze. Ajta a'íime í mej víche'ejme, ayée pu ajta tiú'ujxe'eve'e mej hua'ará'astijre'en í huá'acinastemua'a.

**A'ij mej ye'í rí'i titetiújcha'ii
muá'ara'ani a'íime í mej
yaújmua'ame'en pú'een**

6 Seajta mú'een, mi sej i'i ti'iríi, setá'aj hua'ará'astijre'en í ruvaújsimua'a a'íné ayée pu tiraavíjete í tavástar'a jemi. ²Ayen tijín: "Patá'aj nu'u rí'i tihua'utá'an í a'atáàta, ajta a'anáàna." A'ii pu a'íin pú'een í niuucari ti jín Dios te'ataújratziiri'i ti'títj jime'e ti pua'a ja'atí ayén ra'ará'astijre'en. ³Ajta ayén tijín: "Tí ij temua'a naa timuáavaire'en, pej pi pajta nu'u á'ateevi'in pej ruuri puá'ara'ani íiyen chaanaca japua."

⁴Seajta mú'een, mi sej huá'aya'upua pú'een, caxu muári'eristan í ruyaujmu'a jemi mej mi caí huataniú'ucan, sino rí'i xu tihuá'ucha'in. Sej si tihuá'umua'aten, seajta tihua'utá'ixaate'en temua'a naa a'ij ti tí'ijxe'eve'e í tavástar'a.

⁵Seajta mú'een, mi sej ca'anéeri jín tí'ivaire'e se'íj jemi, setá'aj hua'ará'astijre'en a'ímej í mej íiyen chaanaca japua tejá'amua'ijte'e. Setá'aj siyen che'atá sena'a hua'ará'astijre'en set'íj seajta tirá'astijre'e tzáahuati'ira'a jime'e se'íjna í Ciríistu'u, a'íjna jime'e sej rí'i huataújsejrata, seajta siyen tí'itziine'e ti pua'a secaí nain jín te'ará'asten.

⁶Setá'aj siyen a'ujca'anéecan jín tihua'utévaire'en a'ímej í mej tejá'amua'ajte'e ti pua'a miyen tejá'amuasej nusu mecaí. Setá'aj

siyen che'atá sena'a tihua'utévaire'en setj seajta tiraatévaire'en se'fjna í Círístu'u. Setá'aj siyen se'fjna jín araúrasten a'ij ti tí'ijxe'leve'e í Dios nain jíme'e a'achú sej ú'ucaca'ane í ru tzajta'a.

⁷⁻⁸Setá'aj siyen che'atá sena'a ruxí'evl'ira'a jíme'e tihua'utévaire'en yee cumu tavástara'a jemi xu tí'ivaire'e. Jee xaa ne'u, caxu teteca sena'a jemin tí'ivaire'e a'iné ayée xu ramua'aree ti a'fín tavástara'a ayén tiraatapuaíjve'esin naíjmi'lica a'ij ti tí'tí huáruu ti í'í xí'epí'in. Capu amín a'ij ti pua'a a'fín ja'atí ca'anéeri jín tí'imuari'e nusu ayén ruxí'evl'ira'a jín tí'ivaire'e.

⁹Seajta mú'een, mí sej tihuá'ajjte'e, ayée xu che'atá sena'a rí'í tihuá'ajcha'íi a'fimej í mej mú'ejmi jemi tí'ivaire'e. Caxu huá'aneche a'iné xu'uri ramua'aree ti a'fín ti a'uun é'eseijre'e u ta japua, a'fj pu tihuá'ajjte'e a'fimej í mej mú'ejmi jemi tí'ivaire'e. A'fí pu ajta tejá'amua'ajjte'e mú'ejmi. Ajta í jemin, naími'í xu ruxí'ej 'een, mí sej tihuá'ajjte'e, seajta mí sej ca'anéeri jín tí'imíjhuaca.

Jíme'en í tej jín tiu'utése'en

¹⁰Tj jji, setá'aj siyen huateújca'anen a'fjna jíme'e sej jetzen araújca'anen í tavástara'a sej nain jín tiu'utémua'itin í muári'eri'ire'ara'an jíme'e. ¹¹Setá'aj rí'í titecaujnan nain jíme'e í ti Dios raateájtuua mú'ejmi jemi í sej jín tí'itese'e tj ajta xantaaru'u ti nainjapua caujnan, sej si te'utáviicua'í nain jíme'e ti tiyaaru'u avíitzi jín tiraaxí'epí'intare a'ij ti huárini ti amuaatémua'itin.

¹²Ayee xu huárini a'iné catu xaa ne'u a'fimej jamuan tí'itese'eca'a í

teteca sino huá'a jamuan a'fimej í mej tí'itj jín antiújmua'aree, majta a'fimej í mej tí'ajta, a'fme í xiéjniu'ucari í mej a'ij pua'a 'een, í mej majta títetateí tí'itj jíme'e ti tíca'amiste'e seijre'e íyien chaanaca japua, ajta í mej é'eseijre'e u ta japua.

¹³A'fj xu jín nainjapua caujnan se'fjna jíme'e ti Dios raateájtuua mú'ejmi jemi sej si jín tí'itese'e tí'ij a'ájna teja'uré'enen í xicaj ti jetzen huataseíjre'en a'fjna ti a'ij pua'a een. Ayee xu huárini ti ij caí a'fín mé jamaútaxin a'u sej a'uté'uuca'a. Seajta mú'een, setí'ij seri raatémua'iti, ayée xu huárini, setá'aj se'uun a'uté'uun pua'acíe xá'ara'ani.

¹⁴Ayee xu sefíre'e xá'aju'un, nain í sej siyen tiu'utaxáj, jé'iyecan xu jín siyen raataxáj. Ajta nain a'ij sej ríci, ayée xu siyen raruuren a'ij ti tiraavíjte'e í Dios jemi. A'fj pu xaa ayén tejámuaatévai're'esin tj ajta tí'ivaire'e a'fjna í puaasi ti jín avá'ujj'icie í xantaaru'u, ajta a'fjna ti jín antaújnaamua í rútaaviitze'e.

¹⁵Setá'aj siyen che'atá sena'a rí'í huatájruuren tj ajta sej tí ri'éene'e jín ajtaújca'acait'e'e ti i a'uun japuan é'eye'ive a'u ti a'ij pua'a jau'éen. Setá'aj siyen huateújca'anen sej si siyen te'utáviicua'í sej tihua'utá'ixaate'en í teite se'fjna jíme'e í niuucari ti jín Dios hua'anpuá'ajte'esin. ¹⁶Seajta se'fjna jíme'e, setá'aj siyen huárini, setá'aj nain jín rá'antzaahuat'e'en í tavástara'a. Ayee xu een jín huarín, mú'een xu raayí'itihua'an sej huateújnan tí'ij caí tí'itj jín amua'antipua'ajte'en a'fjna í tiyaaru'u.

¹⁷Setá'aj seajta ra'ancuré'an a'fjna ti jín Dios amua'irátuaasin. Ayee pu tejámuaatéva'iri tj ajta tiraatéva'ire í xantaaru'u a'fjna ti jín utemúucu'utzi. Ajta í'í, setá'aj siyen ru'it'éhueeca

a'fjna í chuun ti ruxí'ejta'a
ajcamfímijmee ti amuaatáchuiite'esin
a'fjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios.
A'fjna ti ruxí'ejta'a ajcamfímijmee,
a'íi pu a'fín pú'een í niucari ti jetzen
raxa í Dios.

**A'iné een jime'e miyen huatéjniuuni,
ajta a'ij mej ye'í huárini**

¹⁸Setá'aj siyen araújca'anen
se'fjna jetze í xiéjniu'ucare'ara'an
í Dios sej si rahuauca í Dios jemi
tí'ij pí na'a se'fjna jime'e nain ti'ití
ti a'ij tejamuá'aturaate'e. A'fj xu
jín, seúche'e xu atanéjne'ere. Caxu
raxiéehuata sej siyen huá'a jime'e
rahuauca í Dios jemi naíjmi'lica a'ímej
í mej huaté'uu í Dios jemi.

¹⁹Setá'aj siyen rahuauca í Dios
jemi neetzi jime'e ti ij a'fín Dios
ayén naatá'an a'ij nej niyen
tiu'utaxáj ja'anáj ti na'a, nej ni niyen
tihua'utá'ixaate'en í teite, nej ni niyen
caí tí'itziine'e ti'ití jime'e nej niyen
tihua'utá'ixaate'en ne'fjna jime'e ti
é'aviitzi'i a'fjna jime'e a'ij ti Ciríistu'u
ta japua huaniú.

²⁰A'fj nu jín neri aiteánami'i
ne'fjna jime'e nej tihuá'ixaate'e
í teite í Jesús jetze me'ecan. Setá'aj

siyen tí'ijhuaviira í Dios jemi nej
ni caí tí'itziine'e ti'ití jime'e nej
tihua'utá'ixaate'en a'ij ti ayén
tínaavíjte'e ineetzi nej niyen huárini.

**Pablo pu huá'ateujte'e,
ajta ra'antipua'ajte**

²¹Ajta a'fín Tíquico, í ne'ihuara'a
í nej raxí'eve'e ti ayén che'atá
na'a té'atzaahuate'e í tavástara'a
jemi netíj inee, a'íi pu caí ti'ití jín
até'itzea'ara í Dios jemi. A'íi pu
nain tejámuaatá'ixaate'esin sej si
ráamua'aree a'ij ti tí'inevaire'e, sej si
seajta ráamua'aree a'ij nej rici.

²²Ayee nu een jín mú'ejmi jemi
raata'ítí sej si ráamua'aree a'ij
ti tí'tavaire'e, ti ij ajta a'fín rí'i
tejamuaatá'an.

²³Ché'e Dios hua'utéjpua'ajte'en
naíjmi'lica í sej ru'ihuaamua'a. Ajta
a'fín í Dios í tej rájya'upua, ajta
a'fín í tavástara'a, a'fjna í Jesús
ti ajta i'i Ciríistu'u, miché'e me'ín
amuaataxe'eve'en a'iné mú'een xu
té'atzaahuate'e.

²⁴Ché'e a'ij tihuá'avaire'e naíjmi'lica
í mej rusén jín raxí'eve'e me'fjna
í tavástara'a, a'fjna í Jesús ti ajta i'i
Ciríistu'u.

A'ij ti tira'uyú'uxaca'a í San Pablo a'ímej í mej Filipos a'uchéjme'ecaa

Pablo pu huá'ateujte'e

1 Inee, i nej i'i Pablo, ajta a'íjna i Timoteo, iteen i tej ravaire'e te'íjna í Jesus í Ciríistu'u, ayée tu tejá'amua'yuse'e na'íjmi'ica mú'een, mi sej rá'atzaahuat'e se'íjna í Jesus í Ciríistu'u, majta me'fime í mej tejá'amua'ajte'e, majta me'fime í mej tejá'amua'yuse'e mi sej Filipos a'uhuachéjme.

2 Ché'e a'íjn Dios í ti tá'iy'a'upua, ajta a'íjn í tavástara'a a'íjna í Jesus ti ajta i'i Ciríistu'u, mich'é me'íjn r'íi tejá'amua'ach'a'íi muá'ara'ani, mich'é majta amua'anpuá'ajte'en í á'amua'xiejniu'uca jetze mi sej mu'íi, sej si x'í'epi'ín ru'ihuaamua'a xá'ara'ani temua'a naa.

Pablo pu huá'ahuaviitze'e a'íime í mej té'atzaahuat'e

3 Jé'ecan nu netémua'ave'e í Dios jemi ja'anáj ti na'a nej huáhuau í Dios jemi mú'ejmi jíme'en net'í'ijta amua'utámua'aree. **4** Ja'anáj ti na'a nej huahuauca í Dios jemi na'íjmi'ica jíme'e mú'een, jé'ecan nu t'í'ijteujtzi'ire'e í Dios jemi net'í'ijta á'amuaamua'areere.

5 Ayee nu'u caj t'í'irici inee a'íjna jíme'e í sej naatévai tej ti hua'utá'ixaate'en í teite te'íjna í niuucari ti jíme'en raxa í Dios. Senaatévai í jéjcua, seajta íjii. **6** Nee nu neajta jépi'ín tejá'umua'aree ti a'íjna í ti a'utéjche ti r'íi amuáaruuren í a'amua tzajta'a, a'íi pu xaa ne'u raana'íjmire'esin a'íjna xicá'jra'a jetze t'í'ij ajtahua'a uvé'enen a'íjna í Jesús ti ajta ayén ántehuaa í Ciríistu'u.

7 Ayee pu tiraavíjte'e nej niyen ti'ihuánmua'aten mú'ejmi jíme'e a'íne mú'ejmi nu a'amua jemi á'anca'ane. Ti pua'a niyen í'ínami'ihua, na'ari ti pua'a nej a'íjna jetze huatániuni í niuucari ti a'íjna jetze raxa í Dios, na'ari niyen tiraataxáj yee temua'a pu i'i x'í'epi'ín amíjna i niuucari, na'mi'í tu ra'ancuré'a'ave í tej jín rajpuafítzi, teajta a'achú ti caj taatapua'íjve í Dios.

8 Dios pu ramua'aree nej jé'íhua a'íj pua'a té'enemua'ate mú'ejmi jíme'e. Ayee nu che'atá a'amua jetze á'anca'ane a'íj ti a'íjn ajta a'amua jetze á'ujca'ane a'íjna í Jesus ti ajta i'i Ciríistu'u.

9 Ayee nu t'í'ijhuavii í Dios jemi na'íjmi'í jíme'e mi sej ru'ihuaamua'a, sej si jaítze'e hua'újxe'leve'en rujíimua'a t'íj na'a ti yú auca'ítí a'ame,

setá'aj caí ti'itij jín auté'itzen, setá'aj siyen raayí'itihua'an jaítze'e, setá'aj nain jín rí'i mé titeumuámua'aree í Dios jemi.

¹⁰Neajta nu niyen tí'ijxe'eve'e ti ij ayén amuaatámítiejte'en í ti jaítze'e ruxe'eve'e, ti ij caí ti'iti a'amua tzajta'a tásiseirihua'an ti a'ij pua'a een, ti ij caí ja'ati ti'itij jín mú'ejmi jetze te'ujpuá'ajte'en a'jna xicájra'a jetze tí'ij yéj uvé'enen a'jna í Círíistu'u í ti Dios án yá'ujra í ipuari japua.

¹¹Setá'aj siyen huárini ti'iti ti í'ixi'epi'in a'jna jemi í Jesus ti ajta i'i Círíistu'u tíj na'a ti yú a'ucá'a. Aj mú mi xaa jéjhua rí'i tiraatá'asin í Dios.

Nain pu nu'u jín tiu'utévaire'esin í Círíistu'u jemi

¹²Casi'i, ne'ihuaamua'a, ayée nu tí'ijxe'eve'e sej ráamua'aree a'jna jime'e, a'ij ti ti'iti náaruu, í netí'ij tiu'utévai niuucajtze'en í Dios mej mi jaítze'e ráanamua. ¹³Pu'uri jéjre'e seijre'e nej námi'i ne'jna jime'e nej tí'ivaire'e í Círíistu'u jetze me'ecan. Temua'a mú ramua'aree a'íime í xantaaru'u í mej racha'ií a'jna ti ve'ecán jín ti'itéjvee, majta í seica. Námi'i mú ramua'aree.

¹⁴Majta í seica í ne'ihuaamua'a, í mej majta ti'ixa í Círíistu'u jetze me'ecan, mu'uri á'ujca'anejca'a me'jna jime'e nej námi'i. Mu'uri ti'ixa ca'anisíj jime'e. Camu ti'itij jín tí'itziíine'e.

¹⁵Mi majta seica miyen ti'ixa í Círíistu'u jetze me'ecan, a'iné jéjhua mú chueere'e neetzi jime'e, mej néjcha'íire'e. Majta seica miyen ti'ixa tzáahuati'ira'a jime'e.

¹⁶A'íime í mej ti'ixa tzáahuati'ira'a jime'e, ayée mú rici a'iné

mení'ixe'eve'e. A'íi mú ramua'aree nej námi'i a'jna jime'e nej ne'jna jín tí'ixajta'ca Círíistu'u jetze me'ecan.

¹⁷Mi majta í seica, a'íi mú rujíimua'a mena'a a'ij tirájteu mej tiu'utaxáj í Círíistu'u jetze me'ecan. Camu ti'ixa tzáahuati'ira'a jime'e sino ayée mú tí'imua'atze ti pua'a miyen ti'ixa, aj nu ni jaítze'e tirajpuaitzi na'ame íiyu nej námi'i.

¹⁸Aru, zá'iné í'irini? A'ii pu a'íin pú'een í ti jaítze'e ruxe'eve'e í mej tí'ixaxa'a í Círíistu'u jetze me'ecan. A'íj nu jín netémua'ave'e. Capu ne jetze ruxe'eve'e a'ij mej ye'í ti'ixa, ti pua'a metí'ixajta jé'iyecan jime'e nusu mecaí. Ayej tí'ayajna. Mi neajta inee, jaítze'e nu máaj netémua'ave'e.

¹⁹Ayee nu'u, nee nu ramua'aree ti xí'epi'in te'iráame neetzi jemi a'iné mú'een xu rahuavii í Dios jemi. Ajta a'íin í xiéjniu'ucare'ara'an í Círíistu'u, a'íi pu i ajta naatévai.

²⁰Jé'ecan nu rachú'eve'e, ayée nu neajta tí'ijxe'eve'e, nej ni caí ja'anáj tí'itevi'ira'a í Dios jemi. Huápi'i nu raxí'eve'e nej niyen a'ahuánca'ane'en nej niyen rí'i tiu'utánsejrata mej mi ráamua'aree í nej Círíistu'u nu jetze neca'ane ti pua'a niyen irá'ateevi'in nej i'irúuri ná'ara'ani na'ari nej huámi'ini.

²¹Ayee pu tiná'amítiejte'e ineetzi, ti pua'a niyen irá'ateevi'in nej i'irúuri ná'ara'ani, nain nu jín tiu'utévaire'esin ne'jna jemi í Círíistu'u. Mi neajta, ti pua'a neri huámi'ini, nee nu xaa tiu'utémuaiti í ta japua.

²²Ti pua'a niyen irá'ateevi'in nej i'irúuri ná'ara'ani, aj nu xaa ne'u nain tí'isejran a'ij nej tí'imuari'e. Aj nu xaa ne'u tiu'utémuaiti. A'íj nu xaa caí mu'a'aree tí'itij ti jaítze'e í'ixi'epi'in,

tij nej irá'ateevi'in nej ruuri nusu nej ca'anacan huámi'ini.

²³Jé'ecan nu ráamua'areeri'i i nexiejniu'uca jime'e. Aru canu xáahuí ramua'aree ti'itij ti jaítze'le na'aráanajche. Jé'ecan pu ayén ne'lastí á'aye'li nej á'ura'ani neatá'aj a'utevéé ná'ara'ani í Ciríistu'u jemi. Jaítze'e pu í'ixi'epi'in tzíte'le nej á'ura'ani.

²⁴Mi ajta jaítze'le pu a'amua jetze ruxe'leve'le nej ruuri ná'ara'ani.

²⁵Ayej ne'ase, ayén ti'ayajna nej yen huacáí ná'ara'ani. Ayen nu huacáí na'ame sej si jaítze'le rá'antzaahuate'en, sej si jaítze'le huaújtemua'ave'en. ²⁶A'íj pu jín netí'ijtáhua'a yé huacáí ná'ara'ani a'amua jemi, jé'ecan xu huataújtemua'ave'esin, seajta rí'í tiraatá'an í Ciríistu'u ti i'í Jesús, a'iné a'íi pu naatévai ineetzi.

²⁷Me'ecui xaa, huápi'i pu ruxe'leve'le sej siyen huárini a'ij ti tiraavíjte', setíj tiráanamujri'i se'íjna jetze í niuucari ti jetzen raxa í Dios. Ti pua'a ne'uun a'atanén nej tejámuaatá'ixaate'en na'ari nej yé'umua'ati ye'ímuá, ayée nu raxí'leve'le nej ni ráamua'aree sej sej té'atzaahuate'e naíjmi'i. Setá'aj naíjmi'i tiu'utése'en ti ij caí ja'ati amuaamuá'itin sej si caí ché'e rá'atzaahuate'en í niuucari ti jetzen raxa í Dios.

²⁸Mú'een xu caí siyen tihuá'itziine'e setiu'utatése'e sej ti'ihuáurixaate'en huá'a jamuan í mej amuájcha'íire'e. Ti pua'a siyen huárini, aj mú xaa ráamua'aree mej huatéepua'are. Mi seajta mú'een, Dios pu amua'irájtuaani.

²⁹Ayee pu'u na'a, a'iné Dios pu amuaatá'a sej rajpuaíjtzi xá'ara'ani Ciríistu'u jetze me'ecan, seajta rá'antzaahuate'en. ³⁰Ayee tu teri

taxí'ej antí'uuve te'íjna jime'le setíj amuaacán naaseíj í nej jín tí'itese'eca'a, seajta seúche'e xu ranamuajran nej tí'itese'e naúche'e.

Ciríistu'u pu nu'u ti'ití jín tí'itéveeca'a, aj pu i antíraa í júte'e

2 ¹⁻²Mú'een xu Ciríistu'u jetze ruca'ané í a'amua tzajta'a. A'íi pu ajta rí'í amuaatá'aca ti a'íin já'amuaxe'leve'le í Ciríistu'u sej si xí'epi'in huárini, a'iné xu'uri ra'ancuré'evi'ití í xiéjniu'ucare'ara'an, seajta seica xu tihuá'umua'atziire'e, seajta xu seica á huá'acu'uve. A'íj nu jín á'amuahuvii sej rí'í tinaatá'an nain jime'e, sej si siyen ruxí'ej tiú'umua'ati temua'a naa naíjmi'i, sej si siyen ruxí'ej titehuaújxe'leve'en, sej si ruxí'ej tirájteuve'en seíj ajta mi seíj, sej si mú'een rujíimua'a ráahuauni.

³Ché'e caí ja'ati ruseíj rájteuve'en í ti jín ahuaújzaahuate'en. Ajta ché'e caí ja'ati teúura'ate'e, sino ché'e a'íin ayén tiraatámítiejte'en ti jaítze'le tí'ivaire'e í sej caí a'íjna. ⁴Ché'e caí ja'ati a'íi na'a rahuauca a'íjna í ti jetzen ruxe'leve'le ruseíj, sino ché'e ajta raatévaire'en í sej a'íjna jime'e ti ajta a'íjna jetze ruxe'leve'e.

⁵Setá'aj siyen che'atá sena'a tiú'umua'ati a'ij ti tiu'umuá'aj a'íjna í Ciríistu'u ti ajta i'í Jesús.

⁶Ajta a'íin í Ciríistu'u, ayée pu i éene'e i'í Dios, capu ayén tirá'amítiejte'eca'a ti ayén titeúura'ate'e ti ayén aúche'e ruxí'ej 'eene'en í Dios jemi. ⁷Sinu áa pu ti'itíá'a í ruxí'evi'ira'a jime'e í ti jín tí'itevéé já'araa u ta japua. Aj pu i a'íin huaseíjre tíf í ja'ati mej tí'ira'ajite'e. Ayee pu huanú'ihuaca'a tetíj iteen.

⁸Ajta pu ayén tevi pu'éene'e tetíj iteen. Ajta a'íin, capu ve'ecán jín

ti'itëveeca'a, sino huataúra'a ti huámi'ini. Huamí'i, icu, í cúruu jetze. ⁹A'íj pu jín Dios anti'ímua ra'antítuaa. Aj pu i raatá'a ti te'enteároute ti'itij jime'e ti jaítze'e ve'éee caí máaj ti'titi.

¹⁰⁻¹¹A'íj pu jín, a'íjna xicáara'an jetze tí'ij te'entipua'ajte'en nain, matí'ij ráamua'aree tijín: "Pu'uri tí'aijta í Jesús", aj mú xaa títunutaxi'in naími'i í mej é'eseijre'e u ta japua, majta í mej yen seijre'e íiyen chaanaca japua, majta í mej é'eseijre'e u tajete, matá'aj naími'i miyen raataxáj yee: "A'ii pu tavástarala pú'een a'íjna í Jesús ti i'i Círíistu'u." Ayee mú me'íjna jín huarín, aj mú mi rí'i tiraatá'asin í Dios í tej rájya'upua.

**A'íime í mej té'atzaahuat'e
miyen nu'u tí'ivaire'e mej
hua'utátatzavi'i í mej yen
a'uchéjme íiyen chaanaca japua**

¹²Seajta mú'een, mi nee á'amua'ixe'leve'e, ja'anáj ti na'a nej á'ucatii a'amua jamuan, ja'anáj ti na'a, ayée xu huaríj netíj tejamuá'ixaa. Seajta íjii, nej yé ímuá huatáca, setá'aj siyen che'atá sena'a huárini. Seúche'e xu siyen rijca, a'ij nej tejá'amua'ixaate'e. Setá'aj raanaíjmire'en í ti auj tejamuá'aturaate'e a'amua tzajta'a. Rí'i xu'u mú'een nain jime'e, sej si caí ti'itij jín auté'itzen í Dios jemi.

¹³Ayee pu'u, a'íné Dios pu amuaatá'aca í ca'aníjra'a, sej si siyen rijcaa í ti í'ixi'epi'in a'ij ti a'íin tira'aráanajche. Ajta a'íi pu tejámuaatévaire'esin sej si raanaíjmire'en.

¹⁴⁻¹⁵Naíjmi'i tíj na'a ti ayén ruxe'leve'e sej siyen huárini, setá'aj

caí jíme'en runiúuste'e, na'ari sej caí jíme'en a'ij pua'a tiúj'ixaate'e tí'ij caí ja'atí ti'titi jín mú'ejmi jetze te'ujpuá'ajte'en.

Sej si seajta ti'iterí'ene'en í á'amua tzajta'a, sej si siyen teitestemua'ame'en pu'éene'en xá'ara'ani í Dios, sej si caí ti'itij jín auteáturan í Dios jemi, íiyen chaanaca japua sej huápuaseaaruve'en huá'a tzajta'a í mej a'ij pua'a tí'titeite, í mej caí xí'epi'in me títeumuámua'aree. Seajta huá'a tzajta'a á'uciine sej tihua'utá'ixaate'en í niuucari ti jín Dios taajéjcuare'e itejmi.

Ayee xu se'íjna jín huarín, mú'een xu huaseíjre'en á jéjre'e huá'a jemi í teite. Xíee sej cu mú'een hua'atátzavi'ira a'íime.

¹⁶A'íj nu jín ahuántzaahuat'esin ne'ájna xicáara'an jetze tí'ij ajtahua'a uvé'enen a'íjna í Círíistu'u. Ayee nu niyen ahuántzaahuat'esin ti jé'ecan naa tináavai nej ne'íjna jín tí'itese'eca'a, ajta ayén naa tináavai ne'íjna jime'e í nej tiu'umuáriej.

¹⁷Mú'een xu tiu'utamua'i'ivejta se'íjna jime'e sej tí'ivaire'e í Círíistu'u jemi, seajta se'íjna jime'e sej rá'atzaahuat'e. Ajta, ti pua'a méneje'ícatan ayajna mej mi raanaíjmire'en í sej jín seri siyen tiu'utamua'i'ivejtaca'a, naúche'e nu netémua'ave'e ne'íjna jime'e nej a'atzu tejámuaatévai. Mú'ejmi nu jetze netémua'ave'e.

¹⁸Seajta mú'een, setá'aj siyen che'atá sena'a huaújtemua'ave'en, seajta neetzi huatá'an í nej jín huatántemua'ave'en.

**Jíme'en a'íjna í Timoteo,
ajta a'íjna í Epafrodito**

¹⁹Ajta, ti pua'a ayén neetá'acare'en í nevástarala a'íjna í Jesús, ayée

nu raxí'eve'e nej ca'anacan Timoteo tiu'uta'ít'i'í mú'ejmi jemi nej ni huatántemua'ave'en netí'ij ráamua'aree a'ij ti tejá'amuavaire'e mú'ejmi. ²⁰Capu mé'e ja'ati ayajna t'ij amijna ti ayén che'atá na'a t'í'imua'atze net'ij inee, ti ajta ayén rahuauca tzáahuati'ira'a jime'e a'íjna ti a'amua jetze ruxe'leve'e.

²¹Mi majta mi seica, naími'í mú rahuauca í ti huá'a jetze ruxe'leve'e. Camu a'atzu rahuauca í ti jetzen ruxe'leve'e í Círíistu'u ti i'í Jesús. ²²Aru xu'uri mú'een ramua'aree ti a'íin Timoteo, pu'uri tiu'utasej'rataca'a ti caí auté'ítze a'iné pu'uri tinaatévai a'íjna jime'e nej tihua'utá'ixaa í niuucari ti jíme'en raxa í Dios. Jé'ecan pu tiu'umuáriej ne jamuan t'ij seij yaujra'an t'í'imijhuaca jamuan í táatajra'an.

²³A'íj nu jín néjxe'leve'e nej raata'íte mú'ejmi jemi net'ij neri ráamua'aree a'ij ti ye'í tinaatévaire'esin ineetzi.

²⁴Mi neajta inee, naúche'e nu rachú'leve'e í nevástara'a, nej ni nesej ca'anacan a'atanén.

²⁵Ajta, ayej ne'ase, ayée pu ruxe'leve'e nej amuacaícan mú'ejmi jemi raata'íte í ne'ihuaara'a, a'íjna í Epafrodito. A'íi pu a'íin pú'een í sej mú'een nej'uta'ít'i'iri'í ineetzi jemi ti a'íin tinaatá'an t'í'iti ti ná'atuzate'e. A'íi pu tiu'umuáriej nee jamuan, teajta naíjmi'í tu tiu'utése'eca'a.

²⁶Jé'ecan pu xaa á'amuasej'rami'í. Ajta a'ij pua'a raatá'a a'íjna jime'e í sej ráamua'areeri'í ti a'íin tijcu'í'ineca'a.

²⁷Ayej xaa ne'u ti'ayajna ti t'í'icui'lica'a. T'ín pu huamí'í. Mi ajta, Dios pu rá'acu'uvejca'a a'íjna. Ajta ayén che'atá na'a ná'acu'uvejca'a ineetzi nej ni caí nexiéemiste'ech'e.

Pu'uri naac'í'í í nej jín rajpuaí'tzi ná'aye'í.

²⁸A'íj nu jín neri jaítze'e raxí'eve'e nej raata'íte mú'ejmi jemi sej si huaújtemua'ave'en seti'íjtáhua'a raasej. Mi neajta inee, nej ni caí ché'e niyen t'í'inexieemiste'e.

²⁹⁻³⁰Setá'aj ra'ancuré'evi'itin í tavástara'a jetze me'ecan. Setá'aj huaújtemua'ave'en a'íjna jemi í Epafrodito. Seajta r'í'í tihuá'ajcha'íica í teteca t'ij amijna, se'íjna jime'e ti t'ín huamí'í ti t'í'imuari'eca'a í Círíistu'u jetze me'ecan. A'íi pu ayén huataújtuaa ti huámí'ini t'í'ij tináavaire'en ineetzi. Capu ayén tejamuaac'í'í mú'ejmi sej si siyen huárini a'iné sej caí yé já'ahua'aca'a.

Jíme'en a'íjna ti xaa t'í'ivaire'e í Dios jemi

3 Pu'uri íjii, ne'ihuaamua'a, setá'aj huaújtemua'ave'en jemin í tavástara'a. Nu'uri niyen tejámuaata'ít'i'iri'í. Nu'uri neajtahua'a nena'a tejá'amua'iti'í. Capu né'una'aviste'e neetzi jemi nej niyen rici, a'iné a'íi pu á'amuacha'íj a'ame.

²R'í'í xu'u mú'een, a'íimej jemi í teteca í mej miyen á'ujujhua'an mat'ij í tzi'ici í ti caí ja'ati huá'ajye'emua. A'ij mú pua'a rici a'íime í teteca, mej ruhuá'ira'a ajtasí'iche. Metiú'ítziite'e, micu.

³Mi teajta iteen, a'íi tu a'íin pú'een í tej tanavij a'antisí'iche tzáahuati'ira'a jime'e. Ajta a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'íi pu xaa taatá'aca í tej r'í'í tiratá'acare'en í Dios. Jé'ecan tu jetzen huatátatemua'ave'esin í Círíistu'u ti ajta i'í Jesús. Teajta iteen, catu xaa rá'atzaahuat'e te'íjna jime'e í tej rájteu í tatzajta'a.

⁴Ti pua'a sefj ayén tirá'amitiejte'e ti ayén tiraavíjte'e ti rá'atzaahuat'e a'fjna í ti tirájteu í ru tzajta'a, ché'e a'fjn ráamua'aree ti jaítze'e ayén tiraavíjte'e ineetzi jemi.

⁵Tí'ij teuumé'eca aráhuaca xicaj nej jetzen huanú'ihuaca'a, mena'antisíjcheca'a í nenavij jetze. Huá'a jetze nu ajtémecan í mej jee yaújmua'ame'en a'fjna í Israél teecan. Neajta i'i huáacixa'ara'an a'fjna í Benjamín teecan. Huá'a jetze nu ajtémecan í mej jee hebreo pú'een. Ayee nu huanú'ihuaca'a. Neajta nu hua'aniyuca jín tí'ixaxa'a. Jíme'en a'fjna í yu'uxari ti ra'uyú'uxaca'a a'fjna í Moises teecan, nee nu i'i fariseo.

⁶Ayee nu rí'i huápi'i tí'itese'eca'a ne'fjna jime'e í neye'irá. A'fj nu jín a'ij pua'a tihuá'ajtea'axi'ica'a í mej rá'atzaahuat'e'eca'a me'fjna í Jesús. Neajta, canu ja'anáj tí'itij jín auteájturaa a'fjna jime'e í nej tíjye'iraca'a. ⁷Nain a'achú ti caj tí'ipua'amé, jé'ecan pu ne jetze ruxe'eve'eca'a í nej nejmi'i tíjye'iraca'a.

Ajta íjii, ayée pu tiná'amitiejte'e ineetzi ti caí ché'e tí'itij vaire'e a'fjna jime'e nej neri ravaire'e ne'fjna í Círíistu'u. ⁸Ajta á'iyen, í ti jaítze'e ruxe'eve'e, a'ij ti tí'iti tináaci'tí'íche'e, pu'uri ayén tiná'amitiejte'e tíjín yee tíú'ítzíte'e. Niché'e yee mé rúhuah'axin.

A'ii pu'u, jé'ecan pu jaítze'e tineetéva'iri nej ráamua'ati ne'fjna í nevástara'a, a'fjna í Círíistu'u ti ajta i'i Jesús. Ne'fjna jime'e í Círíistu'u, nain nu mé huahuá'axi. Cu xiee, xai'ri ti cu pú'eenen a'fjna ti ajmí'i na'aránajchecha'a. Ayee pu tiná'amitiejte'e íjii ti ayén een jime'e.

Nee nu mé rúuriexi ne'fjna jime'e nej ni tiu'utémua'itín í Círíistu'u jemi.

⁹Ayee nu'u tí'imua'atze ne'fjna jime'e, nej ni huatévée ná'ara'ani í Círíistu'u jemi, nej ni caí tí'iti jín auteá'turan í Dios jemi. Canu ché'e niyen tí'imua'atze yee nee nu rí'i tí'itevij ne'fjna jime'e nej yee nain jín ra'ará'astijre a'ij ti té'axa í yu'uxari jetze, sino ayée pu tirá'amitiejte'e í Dios í nej rí'i tí'itevij, a'fjna jime'e nej rá'atzaahuat'e'e í Círíistu'u.

¹⁰A'ii pu a'fjn pú'een í nej raxí'eve'e neatá'aj ráamua'ati ne'fjna í Círíistu'u, neajta ráamua'ati í muári'eri'ira'a í ti jín Dios ra'ajjáj í Círíistu'u huá'a tzajta'a í mí'ichite, neajta rajpuafítzi na'ame í Círíistu'u jamuan, nej ni niyen sefíre'e ná'ara'ani tíj a'fjna í Círíistu'u tí'ij huamí'i.

¹¹A'fj nu jín rachú'eve'en nej raatá'ase a'fjna xicáara'an jetze matí'ij a'itáciine í mí'ichite ti pua'a necaí a'ij huárini inee.

**A'íi pu nu'u tí'itese'e ti ayén
tira'ará'astén ti jime'en
Círíistu'u raatá'aseca'a**

¹²Caxíi nu xaa ne'u raatá'aseca'a ne'fjna í nej caí xi auté'ítze'ara'an; canu neajta xíi nain ra'ará'astijre. Naúche'e nu huátíeen nej ni raatá'ase ne'fjna í ti jime'en naatá'aseca'a í Círíistu'u ti i'i Jesús ti ij a'fjn huatéura'ate'en ineetzi.

¹³Ne'ihuamua'a, canu niyen tejá'amua'ixaate'e yee nu'uri raana'íjmire, sino ayée nu'u rici: canu ché'e niyen ne'fjna jín tí'imua'atze yee í tu'uvé'eteajti sino netí'itese'e nej ni raatá'ase í ta'amujca.

¹⁴Ayee nu een jín rici, nej ni raatá'ase a'u ti a'utaviíi í júmi'inarí, nej ni tí'iti huamuá'itín í ti jín Dios

ne'ejee u júte'e í Ciriístu'u jemi, a'íjna jemi ti ajta i'í Jesús. ¹⁵Naími'i a'achú tej caj ti'ípua'amé í tej teri vaujsi, tiché'e tiyen che'atá tena'a tiú'umua'ati. Na'ari caí ti pua'a siyen seicié tiú'umua'ati ti'itij jime'e, ti caí ayén tejámuaavíjete'e, Dios pu tejámuaatasejírate'esin.

¹⁶A'íj tu'u, tiché'e tiyen ra'ará'astijre'en te'íjna jime'e í tej teri raatá'aseca'a.

¹⁷Ne'ihuaamua'a, setá'aj siyen ti'ihuaúritiejte'en netíj rici inee. Seajta mú'een, ayéé xu tiú'umua'ati se'íjna jime'e í mej miyen rici a'íj tej tejamuá'ixaa. Neajta nu xaa huányeinixi ne'íjna jime'e í nej nerí'tí'íhua'a niyen tejá'amua'ixaate'e.

¹⁸Rí'í xu'u mú'een, a'iné mu'íi nu tejámuaatá'ixaa, ne'íjna jime'e í nej nerí'tí'íhua'a niyen tejámuaatá'ixaate'esin, neajta nu neyeínen ne'íjna jime'e, í mej mu'íiti seicié miyen tí'imua'atze. Ayee mú rici, cu xiee mej cu rájcha'íire'e í Ciriístu'u ti a'íin huamí'í í cúruu jetze.

¹⁹Ayee pu tihuá'aci'iti í mej yá'urieeni í huá'axiejniu'uca ti auj ruurica'a. Me'ehuaújpua'arixi'isin, micu. Jaítze'e pu huá'a jetze ruxe'eve'e mej jeíhua tiú'ucua'ani. A'íj pu jín hua'axaye pu pú'een í huá'a Dios. Majta miyen á'ujtzaahuat'e me'íjna jime'e í mej jín tiu'utatévi'lira'ata. A'íi mu'u jetze tiú'umua'ati a'íjna ti é'eseijre'e íiyen chaanaca japua.

²⁰Mi teajta iteen, a'úu tu é'eme'ecan u ta japua. Teajta jé'ecan tu rachú'eve'e ti a'uun e'icáanen a'íjna ti tu'irájtuaani, í tavástar'a, a'íjna í Jesús ti i'í Ciriístu'u.

²¹A'íi pu seicié táaruuren tíj na'a a'íin ratéhua'lira'a ti naa seijre'e,

a'íjna í rumuári'eri'ire'ara'an jime'e, í ti jín tiu'utémua'itin naíjmi'i ti yé seijre'e íiyen chaanaca japua, ajta naíjmi'i ti án é'eseijre'e u ta japua.

Tej nu'u rí'í huátaruuren í tavástar'a jemi

4 Ayee pu'u, ne'ihuaamua'a í nej já'amuaxe'leve'e. Jé'ecan nu á'amuasejramí'i, a'iné mú'een xu a'íin pú'een í nej jín huatántemua'ave'e, í nej raamuá'iti. Xa'ahuaújca'anen mi ru tzajta'a sej si tiu'utévaire'en seúche'e í tavástar'a jemi, mú'een mi nej já'amuaxe'leve'e.

²Nee nu huá'íjee amí'mej, ne'íjna í Euodia, neajta ne'íjna í Sintique, mej mi antiújci'ipiire'en mej mi ru'ihuaamua'a muá'ara'ani í tavástar'a jemi.

³Pajta mú'ee, mi pej xaa neetzi jetze ajtévaire'e, nee nu muahuavii í pej hua'utévaire'en amí'mej í uuca, a'iné a'íi mú majta najtévaire'eca'a ineetzi, tet'íj tihua'utá'ixaate'eca'a í niucari ti jín Dios tu'irájtuaani. Majta jetzen rajtévaire'eca'a a'íjna í Clemente, majta huá'a jetze mi seica í mej neetzi jetze najtévaire'eca'a. Ayee pu té'eyu'usi'í í yu'uxari jetze a'íj mej ánte'arua mej mi a'uté'uu muá'ara'ani ruurican tíj na'a rusén jime'e í Dios jemi.

⁴Ja'anáj ti na'a nain xicaj tzajta'a, ajta nain tíca'ari tzajta'a, sehuaújtemua'ave'e mú'een í tavástar'a jemi. Neajtahua'a nu tejámuaatá'ixaate'esin yee: Sehuaújtemua'ave'e.

⁵Setá'aj naími'i siyen tiráamua'aree sej caí ti'iti teúura'ate'e, sino será'uviicua'i temua'a naa a'ímej í mej seicié tí'imua'atze. Pu'uri yé vejli'i huatéjvee í tavástar'a.

⁶Caxu tí'imuaajca til'itij jime'e, sino nain xu tiraata'ixaate'en í Dios jemi a'achú ti caj tejamuá'aturaate'e, setá'aj raatáhuavii nain jime'e, seajta rí'i tiraatá'an í Dios.

⁷Aj pu xaa Dios amuaatá'asin í sej jín rí'i huárini í ru tzajta'a. Capu ja'ati ramua'aree a'ij ti ye'í tí'iri'iri ti ayén rí'i tejaamuaatá'an í ru tzajta'a. A'íj pu xaa Dios amuaatépua'ajte'esin í á'amuxiejniu'uca, ajta í á'amuumua'atziira'a a'íjna jime'e í sej jetzen araujca'ane í Ciriistu'u ti i'í Jesús.

Mej nu'u rí'i tiú'umua'atzi me'íjna jetze ti xí'epi'in een

⁸Seajta á'iyen, ne'ihuaamua'a, setá'aj siyen tiú'umua'ati se'íjna jetze til'iti ti ayén til'ayajna, na'ari til'iti ti ayén raavíjte'e sej si rí'i tiraatéjtuaani nusu til'iti ti ayén raavíjte'e ti tiráaci'iti se'íj.

Seajta siyen jetzen tiú'umua'ati til'iti ti jé'iyecan, ca'ín til'iti ti naa seijre'e. Ti pua'a til'iti tí'ixi'epi'in na'ari ayén tiraavíjte'e sej rí'i tiraata'ixaate'en, setá'aj se'íjna jetze tiú'umua'ati.

⁹Ajta, til'iti ti na'a nej tejamuaamuá'ate, nusu til'iti sej ra'ancuré'a neetzi jetze, na'ari nej tejámuaatá'ixaa, setá'aj siyen huárini. Ajta a'íin í Dios pu amuaatévaire'esin sej si naa rí'i titeeté'uca.

Jíme'en í mej jín raatapuaíjve

¹⁰Jé'ecan nu huatántemua'ave'e í nevástara'a jemi, ne'íjna jime'e í sej seajtáhua'a sena'a na'utámua'areeri'i. Mú'een xu ramua'areereca'a tzíte'e til'iti ti ná'aturaate'eca'a. Aye pu'u, capu tejamuaatá'a a'ij sej ye'í tinaatévaire'en.

¹¹Canu niyen tí'ixa yee canu a'ij tí'ijviicua'i. Canu xaa ne'u. Nu'uri raarí'ire a'ij nej tirá'aviicua'íran ne'íjna jime'e a'achú nej caj tí'ituaave.

¹²Nee nu ramua'aree a'ij nej ye'í huárini ti pua'a nej caí a'ij tí'ijviicua'i nusu ti pua'a yee netí'ituaave inee.

Nee nu neri raarí'ire nej nain jín tiu'utémua'itin ne'íjna jime'e í nej juxa na'ari ti pua'a ne'ílicua. Ajta ti pua'a til'iti na'avé'eturaate'en, na'ari ti pua'a necaí til'itij tí'icha'íi, neajta niyen raarí'ire nej tiu'utémua'itin.

¹³Nain nu jín tiu'utémua'itin, ne'íjna jime'e nej Ciriistu'u jetzen aránca'ane.

¹⁴Mi seajta mú'een, xí'epi'in xu huaríj se'íjna jime'e sej siyen tinaatévai ííye nej a'íjna jín tí'itese'eca'a.

¹⁵Seajta mú'een, mi sej Filipos é'eche, xu'uri ramua'aree a'ij ti 'eene'e setí'ij xa'ichu'i te'ará'aste amuacaícan í sej cáj rá'antzaahua í niuucari ti jíme'en raxa í Dios.

Netí'ij neri huiiramé'eca ne'újna Macedonia, mú'een xu'u naatévai se'íjna jime'e í tej naíjmi'i tiu'umuá'iej. Mú'een xu xaa tinaatapuaíjve ineetzi. Seajta mú'een xu te'encuré'a neetzi jemi. A'u ti na'a mú'újse'írihua'a mi seica, camu a'atzu miyen huaríj setíj mú'een.

¹⁶Ajta, netí'ij ne'u'un a'utéveeca'a a'ujna Tesalónica, caxu sej sena'a tineja'uta'í'iri'i a'íjna jime'e í ti tiná'aturaate'eca'a.

¹⁷Canu xaa rahauca sej seajtáhua'a tinaatá'an, sino a'ij nu'u huauca í ti tejamuá'aci'iti aúche'e. ¹⁸Nain nu neri ancuré'a. Neajta xaa ne'u jaítze'e aúche'e. A'iné Epafrodito ari tinaatá'a a'achú sej caj tineja'uta'í'iri'i, jé'ihua nu tí'ijcha'íi neri í sej tineja'uta'í'iri'i. Yee pu 'een táj muai'ivéjri ti naa teáari'e, ti naa 'een, ti ra'aránanajche í Dios.

¹⁹Ajta a'fin í Dios í nej tí'ijvairé'e, a'íi pu nain tejámuaatapuaíjve'esin ruxí'evi'ira'a jime'e a'achú ti caj tejamuá'aturaate'e.

Ayee pu tejámuaatá'asin a'ij ti tiraavíjte'e, a'iné a'fin pu nain tí'ijcha'íi jamuan a'íjna í Ciríistu'u, í ti i'i Jesús.

²⁰Tiché'e jé'ecan tiraatateújtzi'ire í Dios, a'íjna í tej rájya'upua. Tiché'e rí'i tiraataxáj tíj na'a rusén jime'e. Ché'e ayajna.

A'íjna ti jín ra'antipua'ari

²¹Setá'aj hua'utateújte'en neetzi jetze me'ecan najími'ica í mej a'uté'uu í Dios

jemi a'íjna jime'e ti a'fin Ciríistu'u huá'a japua huaniú.

Majta í ne'ihuaamua'a í mej ayajna huatetí, a'íi mú majta huá'ateujte'e. ²²Najími'i í mej yé huatetí ayajna, í mej yé huaté'uu í Dios jemi, a'íi mú á'amuatateujte'e tzíte'e, a'íime í mej huá'a jetze ajtéme'ecan í huá'ateitestemua'a a'íjna ti i'i César.

²³Ché'e a'fin í tavástara'a, a'íjna í Ciríistu'u ti i'i Jesús, ché'e a'fin rí'i tejá'amuacha'íi á'ara'ani.

A'ij ti tira'uyú'uxaca'a í San Pablo a'ímej í mej Colosas a'uchéjme'ecaa

Pablo pu huá'ateujte'e

1 ¹⁻²Inee, i nej i'i Pablo, nee nu neajta huá'a jetze ajtéme'ecan a'ímej í ti tíhua'uta'áj a'íjna í Jesús, í ti ajta i'i Ciríistu'u. Ayee nu tí'ivaire'e í Ciríistu'u jemi, a'iné ayée pu tí'ijxe'eve'e í Dios. Jamuan ne'íjna i ne'íhuaara'a, a'íjna i Timoteo, ayée nu tejá'amuayu'use'e mi sej Colosas é'eche, mú'een mi sej a'uté'uu í Dios jemi.

Ayee tu tejá'amuateujte'e mú'een, mi sej seúche'e té'eviicua'i, se'íjna jime'e sej rá'atzaahuate'e se'íjna í Ciríistu'u. Ché'e a'íin í ti tá'íya'upua í ti i'i Dios, ché'e amín rí'i tejá'amuacha'íi á'ara'ani, ché'e ajta amua'anpuá'ajte'en í á'amuaxiejniu'uca tzajta'a.

Pablo pu huá'ahuaviitze'e a'ímej í mej té'atzaahuate'e

³Ja'anáj ti na'a tej tí'ijhuavii te'íjna í Dios, í ti rájya'upua a'íjna í tavástara'a, a'íjna í Jesús ti ajta i'i Ciríistu'u, ja'anáj ti na'a tej tí'ijhuavii mú'ejmi jime'e, jé'ecan tu tátemua'ave'e í Dios jemi. ⁴Ayee tu ríci te'íjna jime'e tej teri yá'umua'areeri'i sej nu'u rá'atzaahuate'e se'íjna í Ciríistu'u ti i'i

Jesús, seajta nu'u jeíhua huá'ixe'eve'e na'íjmi'ica í mej a'uté'uu í Dios jemi.

⁵Ayee xu ríjca, a'iné seúche'e rajchú'eve'e se'íjna í ti Dios á'amua'ine'e í ta japua. Tetí'ij caí xi tejamuaatayú'use, mú'een xu seri sejm'i ráanamua'jri'i se'íjna í niuucari ti jíme'en raxa í Dios a'atzáahuati'ire'e jime'e. ⁶A'íjna i niuucari ayén che'atá na'a huatase'íjre mú'ejmi jemi tíj ajta huatase'íjre nainjapua í chaanaca. Ayee pu seijre'e teite tzajta'a tíj ciyey ti ájvaujse'esin, ti ajta antatáca'a.

Ayee pu che'atá na'a tí'iruure mú'ejmi jemi. Tíj aúche'e na'a setí'ij amuaca'ícan ráamua'areeri'i iye'ehuaritiéecan jime'e ti Dios tzíte'e rí'i á'amuacha'íi tíj na'a a'íin niuucari te'utéjche ti rí'i amuáaruuren.

⁷Na'íjmi'i tíj na'a a'íjna, a'íi pu tejamuaamuá'ate a'íjna í Epafras ti ta jamuan tí'ivaire'e. Jé'ecan tu raxí'eve'e te'íjna. Ajta a'íin, huápi'i pu ta jetze me'ecan tí'ivaire'e í Ciríistu'u jemi. Capu ti'itíj jín ateáturaaveca.

⁸A'íi pu ajta ari titaatá'ixaa í sej rí'i huápi'i ru'íhuaamua'a seijre'e se'íjna jime'e sej jetzen araújca'ane í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios.

⁹A'íj tu jín, catu ja'anáj raatapuá'ajtacaa tej Dios tí'ijhuavii

mú'ejmi jime'e. Nain xicaj tzajta'a ti yú e'iré'ene t'í'ij amín titaatá'ixaa, ayée tu rici. Dios tu t'í'ijhuavii ti i a'fín tejamuámu'a'aten nain jime'e sej si ráamu'a'aree a'ij ti t'í'ijxe'leve'e í Dios, sej si temua'a mé titeumuámu'a'aree, ti ij a'fín xiéjniu'ucare'ara'an í Dios amuaatá'an sej si ráamu'a'aree a'ij sej ye'í huárini e'ehuauritiéecan jime'e temua'a naa.

¹⁰Ayee tu een jín t'í'ijhuavii sej si siyen huárini a'ij ti tihua'uv'íj'te' a'ímej í mej ramua'ate a'fjna í tavástar'a. Teajta sej si siyen r'í'i raatá'an se'fjna jime'e í sej jín t'í'imí'ijhuacare'e. Setá'aj siyen éene'en t'íj ciyey ti ájvaujse'esin, ti ajta antatá'ca'a. Ajta sej si jaítze'le raay'í'tihua'an a'ij ti een í Dios.

¹¹Ch'é Dios amuaatá'an nain í ca'aní'jra'a í á'amuat'zajta'a a'fjna jime'e í muári'eri'ire'ara'an í tej jín r'í'i tira'utase'fjra. Aj xu si jetzen aráu'jca'anejsin sej si te'utáviicua'í, sej si seajta seuj raachú'leve'en a'ij ti t'í'tí' á'amuaruuren, sej si seajta hua'íjtemua'ave'en.

¹²Ayee xu een jín t'í'ijteujtzi'ire'e xá'ara'ani í ti tá'íya'upua, a'íné a'íi pu amuaatá'a sej si ra'ancuré'an se'fjna í ti tejamuáaci'í'ti sexu'íj'mé'en a'ájna a'ut'í ja'anáj ti na'a huáneeri'i. Ayee pu che'atá na'a tejá'amuaaci'í'ti se'íj ajta mi sej t'íj ayén tihua'aci'í'ti í seica í mej huaté'uu í Dios jemi.

¹³Ayee pu té'eme, a'íné a'íi pu tu'irá'jtuua a'ujna a'u ti a'ut'í'ca'a ja'anáj ti na'a t'í'ij ca'í ch'é t'íta'a'íj'te'en a'fjna ti a'uun antiú'jmu'a'aree. Dios pu taja'aráavi'í'ti a'ujna a'u ti tejé'ajta a'fjna í yaujra'an ti huápi'i raxí'leve'e.

¹⁴Ayee pu tiu'utana'jchitaca'a í tej jín té'echa'í'ica'a í Dios jemi a'fjna jime'e

ti a'fín yaujra'an ta jetze me'ecan huam'í'i, ajta titaatá'uuni'iri'í í tej jín auteá'jturaa í jemin.

**Dios pu nu'u ta'anpuá'ajte
a'fjna jime'e ti Ciríistu'u
huam'í'i ta jetze me'ecan**

¹⁵Ajta a'fín í yaujra'an, a'íi pu a'fín pú'een í tej jetzen ráamu'a'aree a'ij ti een í Dios í tej ca'í rasise'í. A'íi pu ajta a'fín pú'een í ti amua'ací se'ijre'eca'a t'í'ij ca'í xi mé'le jé'le ti'tí'ij'ca'a. ¹⁶A'íj pu jamuan Dios nain tiú'utaahuaca'a, t'íj na'a ti'ipua'amé í ta japua ti tejé'ese'ijre'e, ajta t'íj na'a pua'amé ti tejé'ese'ijre'e íiyen chaanaca japua, nain í tej rasise'í, ajta nain í tej ca'í rasise'í.

Majta me'fín í xiéjniu'ucari í mej tejé'ajta u ta japua, Dios pu nain huá'utaahuaca'a a'achú mej pua'amé. Aj pu i hua'ant'íhuau mej mi miyen che'atá mana'a tiu'utévaire'en í ta japua mat'íj tajtúhuaani, a'ajhuáase, muayajtúmuua'a ti ve'ée, pixcaa muayúu, ajta tenáantzi. Nain pu tiú'utaahuaca'a jamuan í Ciríistu'u, ajta Ciríistu'u pu hua'ancuré'evi'í'ti.

¹⁷Ciríistu'u pu ayén se'ijre'eca'a t'í'ij ca'í xi mé'le é'le t'í'í'tiitaca'a. Ajta nain pu Ciríistu'u jetze aráu'jca'ane ti ij te'utáviicua'í'iran. ¹⁸A'íi pu a'fín pú'een í ti ve'ecán jín antiú'jmu'a'aree rute'ítestemua'a jime'e, a'ímej í mej té'atzaahuat'e. A'íi pu a'fín pú'een í ti jetzen tiu'unéj nain ti t'í'ise'ijre'e, ajta a'íi pu a'fín pú'een í ti amua'ací a'itá'raa huá'a tzajta'a í mi'í'chite. A'íj pu jín ayée pu éene'e á'ara'ani ti jaítze'le ve'et'í a'ame nain jime'e.

¹⁹Ayee pu'u, ra'aránajcheca'a í Dios ti Ciríistu'u ayén che'atá na'a éene'e á'ara'ani í ruxí'ej Dios nain jime'e.

²⁰Ajta, ra'aránajcheca'a ti Ciríistu'u

jamuan hua'utéjpua'ajte'en í mej rájcha'iire'e mej mi rí'i titeeteáturan í Dios jemi. Naíjmi'ica a'ímej í mej ta japua tejé'esejre'e, majta a'ímej í mej yen seijre'e íyen chaanaca japua, a'í pu hua'utépua'ajta'a a'íjna jime'e ti Ciriístu'u ra'iráaxire í ruxuure'e í cúruu jetze, t'íj huam'í ta jetze me'ecan.

²¹Seajta mú'een, amuacá, caxu x'íepi'in éene'e í Dios jemi, seajta rájcha'iire'eca'a í a'amua tzajta'a se'íjna jime'e a'ij sej ye'l t'íljri'irejca'a. ²²Mí ajta Dios pu ari amua'anpuá'ajte a'íjna jime'e ti Ciriístu'u huam'í jetzen í cúruu. Ciriístu'u pu a'amua japua huaniú a'íjna jime'e ti tirajpuaíjtzica'a í ru jetze. Aj pu i amuá'avi'itin í Dios jemi, mú'een mi sej a'uté'uu xá'aju'un jemin. Caxu ch'é'e ja'anáj t'ilítj jín auteáturan í Dios jemi. Capu ajta ja'atí mú'ejmi jetze t'ilítj jín te'upuá'ajte'esin.

²³Ayee pu té'eme ti pua'a seuj te'utáviicua'i sej té'atzaahuat'e, ajta ti pua'a secaí yá'uhua'anan í sej seuj rachú'eve'en a'ij ti t'í'ixaxa'a í niuucari ti jín Dios amua'irájtuaani. A'ii pu a'íin pú'een í niuucari í mej meri tihua'utá'ixaa nainjapua. Mí neajta inee, Dios pu ajta ayén tinaa'íjca nej ni ne'íjna jín tiu'utévaire'en.

Pablo pu nu'u a'íjna jín antiújmua'aree ti hua'utévaire'en a'ímej í mej e'tiújse'iri í Dios jemi

²⁴Ajta íjii, nee nu huatántemua'ave'e ne'íjna jime'e ti ayén tejámuaatéva'irihua'an í nej jín tirajpuaíjtzi na'araa. Neajta niyen raanaíjmire'en í ne jetze jime'e í ti te'á'atura mej mi ráamua'aree a'ij ti tirajpuaíjtzica'a a'íjna í Ciriístu'u. A'íj

nu jín nehuá'avaire'e a'ímej, í ti jín Ciriístu'u antiújmua'aree, a'íime í mej i'í teitestemua'ame'en. ²⁵Nee nu xaa te'enteájrupi ne'íjna jime'e ti jín Dios ayén tinaa'íjca nej ni niyen huárini a'ij ti Dios ayén tiraaxí'epi'intare. A'íj nu jín tejámuaatá'ixaate'esin nain jime'e í niuucari ti jetzen raxa í Dios.

²⁶A'íjna i niuucari, a'ii pu a'íin pú'een í ti rú'avaa ti Dios ramua'areereca'a avíitzi jime'e, ajca'ihuá'imua, nain xicaj tzajta'a ti yú e'iré'ene. A'íi í mej amuacácan é'echejca'a, camu a'atzu ramua'areereca'a a'ij ti Dios riníiche'en. Aru íjii, pu'uri tihua'utá'ixaa mé jéjre'e huá'a jemi í mej a'uté'uu í Dios jemi.

²⁷Ayee pu raaxí'epi'intare í Dios ti tihua'utá'ixaate'en mé jéjre'e mej mi ráamua'aree ti jé'ecan pu naa seijre'e a'íjna í ti rú'avaa huá'a tzajta'a í teite í mej miyen a'uchéjme nainjapua, íyen í chaanaca japua. A'ii pu a'íin pú'een í Ciriístu'u ti a'amua tzajta'a é'esejre'e. A'íi pu ajta amuaatá'asin sej si rasejran ti jé'ecan pu naa seijre'e í Dios jemi.

²⁸Teajta iteen, ayée tu tihua'ixaate'e í teite a'ij ti t'ilítj huáruu a'íjna í Ciriístu'u. Naíjmi'ica tu r'íi t'ixáate'e, teajta iye'ehuaritiéecan jín tu tihua'amua'aten mej mi ráamua'aree tzaahuatí'ira'a jime'e ti tiu'utátuiire'en pua'a ayén ti'ayajna nusu caí. Ayee tu een jín rici tej ti urarí'ene'acan jín tiu'utátuiire'en í Dios jemi a'ájna xicájr'a jetze tet'íj huá'anvi'itin naíjmi'ica í Ciriístu'u jemi.

²⁹A'íj nu jín niyen ca'anín jín t'í'imijhuaca, neajta niyen t'í'itese'e nain jime'e a'achú ti caj t'inetá'aca

í ca'aníjra'a, neajta nain jín í nej jín á'anca'ane.

**A'ij pu nu'u té'ujmua'ate a'ímej
jemi í mej Colosas a'uchéjme**

2 A'ij nu jín niyen raxí'eve'e sej si ráamua'aree nej a'amua japua tí'itese'esin jeíhua. Ayee nu che'atá nena'a huá'a japua tí'itese'e a'ímej í mej Laodicea é'eché, neajta a'ímej í mej caí ja'anáj naaseíj neneerime jetze.

² Ayee nu een jín rici mej mi huateújca'ane í ru tzajta'a, mej mi majta naíjmi'i ru'ihuaamua'a muá'ara'ani temua'a naa me'íjna jime'e í mej huaújxe'eve'e rujíimua'a. Ayee nu raxí'eve'e ti tihuá'aci'iti ti'ití ti jé'ecan tihua'utéva'irihua'an mej mi yaú'itiée muá'ara'ani nain jime'e, mej mi majta ráamua'aree ti ayén ti'ayajna a'íjna ti rú'avaata í Dios jemi. A'li pu a'íin pú'een a'íjna ti i'i Círíistu'u. ³ Naíjmi'í í ti ruxe'leve'e tej ti rí'í mé titeumuámua'aree, jaítze'e pu titaatéva'irihua'an caí tumin ti rú'avaata teásta'a. Ajta a'íin í Círíistu'u, a'íi pu taatá'asin tej ti yaú'itiée tá'ara'ani nain jime'e, tej ti ráamua'aree tzáahuati'ira'a jime'e.

⁴ Ayee nu tejá'amua'ixaate'e ti ij caí ja'atí amuaacuanamuan a'íjna jime'e í niuucari í ti caí jé'iyecan jín namuajre'e. ⁵ Canu xaa ye'eché a'amua jamuan, sino ayée nu ye'imúa yé huaca. Capu amín a'ij. Jéíhua nu amua'atamuá'areeri yú ne tzajta'a, cu xíee nej cu vejlí'i a'utéjvee mú'ejmi jemi. Jé'ecan nu huatántemua'ave'e ne'íjna jime'e nej neri ramua'aree í sej rí'í ru'ihuaamua'a temua'a naa, Seajta te'utáviicua'i se'íjna jime'e í sej rá'atzaahuate'e se'íjna í Círíistu'u.

**Dios pu nu'u hua'unaíjmire'e
í Círíistu'u jemi**

⁶ A'iné xu'uri autéjhuii sej rá'antzaahuate'en se'íjna ti a'íin pú'een í ti i'i tavástar'a, a'íjna Jesús ti ajta i'i Círíistu'u, setá'aj siyen rí'í titeeté'uuca a'ij ti tiraavíjte'e a'íjna jemi. ⁷ Setá'aj siyen se'íjna jetze ucarute í sej rájteuni í Círíistu'u jemi sej si siyen che'atá sena'a te'utáviicua'i tíj ciyey ti ajtanáana'ajme téte'imua chuaata'a. Xu'uri cáj caj yaú'itie í Círíistu'u jemi. Setá'aj siyen tihuaújmu'a'aten sej si yaú'itiée xá'ara'ani nain jime'e, sej si jaítze'e te'utáviicua'i se'íjna jime'e í sej rá'atzaahuate'e a'ij mej meri tejamuamuá'ate. Setá'aj seajta huápi'i tiraatateújtzi'ire'en í Dios.

⁸ Rí'í xu'u mú'een, caxu hua'atá'acare'en mej amuaatémua'itin seica jime'e niuucari í mej jín tí'ihua'itaca. Ayee mú tí'íjxe'leve'e mej mi miyen tejamuá'ari'í í sej jín té'atzaahuate'e me'íjna jime'e a'ij mej tirájteu rujíimua'a, í niuucari ti caí ti'itíj vaire'e. A'íjna, í mej tí'ixaxa'a, camu a'ij tirájteu í Círíistu'u jemi, sino ayée mu'u tejá'amua'ixaate'e me'íjna jime'e í mej rujíimua'a mena'a tirájteu, na'ari í mej jín tí'imua'ata me'íjna jime'e í mej rájye'irajca'a í jéjcu.

⁹ Ayee pu'u, a'iné nain tíj na'a ti Dios een, a'íi pu huateájturaa í Círíistu'u jemi í ru jetze. ¹⁰ Ajta Dios pu ayén amuaanajmire í Círíistu'u jemi sej si ruuri xá'ara'ani jemin. Ajta a'íin í Círíistu'u, a'li pu a'íin pú'een í ta'anájca huá'a jemi matíj mena'a pua'amé é'esejre'e í xíéjniu'ucari í mej te'ájta, majta a'íime í mej títeté'u'upu'u u ta japua.

¹¹ Seajta mú'een, xu'uri ra'ará'aste se'fjna jime'e í mej ra'antisí'licheca í runavij. Mi seajta, caxu ra'ará'aste se'fjna jime'e í mej teteca miyen amuáaruu í rumuájca'a jime'e sino Ciríistu'u pu'u ayén ra'ará'aste mú'ejmi jetze me'ecan t'í'ij huamf'i í cúruu jetze. A'fí í pu nain amuá'ari'liri'í í sej jín a'ij pua'a rijca ti ij caí ché'e tejámuaata'ajjte'en í a'amua jetze.

¹² Ayeé pu tirá'amitiejte'e í Dios ti ayén tejamuáaruu set'í'ij huámuai'ivijhuaca'a. Xiee sej cu mú'een ava'ujnáa í Ciríistu'u jamuan. Ayen che'atá na'a t'ij sej mú'een a'itáciine í mi'ichite tzajta'a jamuan í Ciríistu'u. Ayeé pu een a'fjna jime'e sej mú'een rá'atzaahuatete se'fjna jime'e í muári'eri'lira'a Dios ti jín ra'ajjáj a'fjna í Ciríistu'u huá'a tzajta'a í mi'ichite.

¹³ A'ájna'imua, ayée xu éene'e í ru tzajta'a, seúche'e xu mi'ichite pu'éene'e í Dios jemi, se'fjna jime'e í sej auteájturaa u Dios jemi, seajta se'fjna jime'e í mej caí miyen amua'antisí'jchixi í á'amuanavi jetze. Mi ajta íjii, Dios pu ajtahua'a amuaatatíste í á'amuaaxiejniu'uca sej si a'uté'uu xá'ara'ani í Ciríistu'u jamuan. Nain pu ari tejámuaatá'uuni'liri'í í sej jín auteájturaa í jemin. ¹⁴ A'fí pu xaa ra'uré'uu a'fjna ti té'eyu'usi'ihuaca'a, í ti jetzen rá'axajta'a í niuucari ti jíme'en téjmi jetze ti'it'ij jín te'ujpuá'ajte, í tej jíme'en té'echa'íica'a. A'fí pu antipua'ari'lira'a a'fjna jime'e ti rá'utatai í cúruu jetze jamuan a'fjna í Ciríistu'u.

¹⁵ Majta me'fín í xiéjniu'ucari í mej tí'ajta, majta í mej títetate'í ta japua, Ciríistu'u pu huajá'uriiri'í í mej jín antiújmua'areereca'a. A'fí

pu ajta hua'utatévi'iraste mé jéjre'e. Hua'ave'ejáapua'jmé'e, pu a'iteájraa. Hua'utéemua'iti a'fjna jime'e ti huamf'i í cúruu jetze.

Mej nu'u ráahuauni a'fjna ti í júte'e é'eme'ecan

¹⁶ A'fj pu jín, mich'é'e mi caí á'amuaumaire'e me'fjna jime'e a'ij sej tiú'ucua'ani, a'ij sej ye'í titeeyé'en, nusu a'fjna xicájra'a ti jetzen ayén nu'u ruxe'eve'e sej tiú'uyesten ti te'ute'itién í máxcira'i, na'ari ti te'ará'asti ja'anáj mej ruse'upi. ¹⁷ Na'íjmi'í t'ij na'a ti ayén tí'een, cu xiee ti ja'at'í huácien jetze á'uche'ecan. Ayeé pu tí'livaire'e tej ti tiyen ráamua'aree a'ij ti teja'uré'enejsin.

Mí ajta, í ti xi'épi'in t'ín, a'ii pu a'fín pú'een, a'fjna í Ciríistu'u. ¹⁸ Majta me'fín í mej hua'aráanajche mej ruciinive'e jéjre'ecitze'e, a'fime í teteca mú nu'u tíhua'utateújtzi'ire'e a'íme'j í mej títetate'í ta japua. Mí seajta mú'een, caxu hua'atá'acare'en miyen tejamuá'ari'iran me'fjna jime'e í sej seri raamuá'iti í Dios jemi. A'fí mú xaa ruciinive'e me'fjna jime'e mej mi nain tiu'utaxá'j a'ij mej nu'u tiu'use'íj a'ij ti tí'een u ta japua. Majta jé'huahua'újtzaahuatete'en me'fjna jime'e í huá'amua'atziira'a í mej rujímua'a mana'a tirájteu. ¹⁹ Mu'uri mé rúurie me'fjna í ta'anájca í tej jetzen airáneajxi'in, í tej jetzen arátaca'ane tej ti tiyen che'atá tena'a naími'í huava'újse'en a'ij ti Dios titatá'aca t'ij ajta tiú'jvi'iraxi'in í cari táata'a jamuan.

²⁰ Casi'í mú'een, Ciríistu'u pu a'amua japua huaniú t'í'ij huamf'i, ajta camu ché'e tejámua'ajjte'e me'fjna jime'e í huá'amua'atziira'a

í seica í teteca. Tí pua'a ayén, a'iné een jín siyen che'atá sena'a tí'ijri'ire matíj í seica í mej miyen tí'ijxe'leve'e mej tejámuaata'aíjte'en me'íjna jime'e a'ij mej meri tí'ijri'irejca'a.

²¹Ayee mú tejá'amua'ixaate'e tíjín: “Caxu ra'ajtamua'amuate'en. Caxu ra'ajtácua'an. Caxu ra'ajtémijhua'an.”

²²Naíjmi'i tíj na'a í niuucari ti ayén een, naímli'i pu jíme'en raxa tí'ití ti antipua'ari a'íjna jime'e í mej raaxín. ²³Ayej xaa ne'u, ayée pu tihua'amitiejte'e ti i'i xí'epi'in ti pua'a ja'atí ra'ará'astijre'en a'íjna jime'e í niuucari ti ayén een. Ci xiee rí'i mú mé titeumuámua'aree, cu xiee ti tí'ití'ia' í ti jín tí'itíveeca'a rux'evi'lira'a jime'e, cu xiee puafítzi pu raatá'an í ru jetze.

Mí ajta, capu tí'tíj vaire'e sino ayée pu'u mej mi huataúra'an rujímua'a mana'a micu.

**A'ij mej nu'u ye'í huárini
a'íime í mej té'atzaahuat'e**

3 Ayee pu tirá'amitiejte'e í Dios í sej seri seajtáhua'a huatarúu jamuan í Círíistu'u. A'íi j pu jín, ayée pu ruxe'leve'e sej siyen tiú'umua'ati se'íjna jime'e í ti tejé'eseijre'e u ta japua a'u ti Círíistu'u nain jín antiújmua'aree u Dios jemi.

²Setá'aj siyen tiú'umua'ati se'íjna jime'e u ti tejé'eseijre'e u ta japua. Caxu siyen sena'a tiú'umua'ati se'íjna jime'e u ti tí'iseijre'e íiyen chaanaca japua. ³Ayee xu huárini, a'iné xu'uri huácuii u Círíistu'u jamuan. Ajta, Círíistu'u pu amuaaté'ine u ta japua u Dios jemi u sej jín ruuri xá'ara'ani jemin.

⁴Ajta a'íin u Círíistu'u, a'íjna tej jetzen arátaca'ane tej i'i ruuri, tí'ij a'íin huatasejre'en mé jéjre'e, aj tu

ti tiyen che'atá tena'a huatasejre'en jamuan. Nain pu ayén naa tí'iseífire'e á'ame huápi'i mej mi naíjmi'i naa rí'i tira'utasej.

**Jíme'en í mej mejmi'i tí'ijri'irejca'a,
ajta í ti jéjcuacan jín seijre'e**

⁵A'íi j pu jín, setá'aj siyen raatapuá'ajta naíjmi'i tíj na'a ti a'ij pua'a een, ti a'amua jetze aiirániineica. Caxu huá'a jamuan jí'ipite'en u sej caí naíjmi'i jí'ipi. Caxu ché'e siyen rijca í ruxána'acire'e jime'e. Caxu seajta taúra'acare'en ti tejámuaata'aíjte'en í a'amua jetze ti aiirániineica. Caxu ché'e rahuauca í ti a'ij pua'a een.

Seajta i'i, caxu tí'imujche'e. Ja'atí ti ayén tí'imujche'e, ayée pu che'atá na'a een u Dios jemi tíj a'íjna í ja'ati ti raná'amiche'e í ti caí Dios pú'een. ⁶Pu'uri teja'uré'enejsin ti 'utévatzijsin í puafítzi huá'a japua í mej caí me'íjna jín ra'ará'astijre'e í Dios. Jé'ecan mú tirajpuafítzi muá'aju'un.

⁷Seajta mú'een, ayée xu amuacaícan rijca'a nain jime'e ti a'ij pua'a een, set'í'ij seúche'e rá'astejca'a nain ti ayén. ⁸Ajta íjii, ayée pu ruxe'leve'e sej tí'icaúra'ari'i naíjmi'i tíj na'a ti ayén een: Caxu níniu'ucacu, ni caxu rú'jaaxiévi'lira, ni caxu ruté'axi'i, ni caxu a'ij pua'a éene'en, ni caxu a'ij pua'a tihua'ixaate'e huá'a jemi í teite. Caxu seajta a'ij pua'a tí'ixajta.

⁹Caxu tí'iru'ixaate'e hua'itzi jime'e se'íj ajta se'íj, a'iné xu'uri raatapuá'ajtaca'a se'íjna ti mí'ime'ecan ti ú'useijre'eca'a í a'amua jetze. Seajta nain mé úurieeni a'ij ti ye'í rijca'a a'íjna ti mí'ime'ecan.

¹⁰Ari mú'een, xu'uri tí'ihuaújchejte se'íjna jime'e ti tí'irí'een, ti tí'ijéjca.

Dios pu auj amuaajéjcuare'esin í a'amua tzajta'a sej si siyen éene'e xá'ara'ani tǵj a'ǵjna ti amuaateájtuuaa íiyen chaanaca japua, sej si nain jǵn ráamua'ati.

¹¹Ajta í Dios, capu jetzen ruxe'leve'e ti pua'a ja'atí Israél jetze ajtéme'ecan nusu ti pua'a i'í Griego pú'eene'en. Capu ajta jetzen ruxe'leve'e ti pua'a peri ra'ará'aste pe'ǵjna jime'e mej mua'antisíjcheca'a á'a navij nusu pecaí. Capu amín a'ij ti pua'a a'ímuá pé'eme'ecan, na'ari sej chuéjra'a japua pe'eche. Capu ajta a'ij í'irini ti pua'a seica pej jemin tí'ivaire'e na'ari pej piyen tihuá'ajte'e í seica. Ayee pu'u, Círǵistu'u pu xaa a'ǵin pú'een í ti ruxe'leve'e. Nain pu jǵn ra'ará'asten. Ajta a'ǵin pu huateáturaasin huá'a tzajta'a í ruteftestemua'a a'u ti na'a mej mena'a a'uchéjme.

¹²Ayee pu'u, Dios pu amua'antíhua'u. Xu'uri huatéuu jemin, ajta a'ǵi pu amuá'ixe'leve'e. Sej si siyen huárini a'ij ti tiraavíjte'e. Setá'aj ahuatǵju'uven sejǵ seajta sejǵ. Setá'aj rǵi huá'acha'ǵi í seica, caxu á'ujtzaahuate'e, caxu seajta rucǵnive'e. Setá'aj siyen te'utávǵicua'i tí'ití ti a'ij tejá'amuaruure.

¹³Setá'aj siyen rá'uvǵicua'i sejǵ seajta sejǵ. Setá'aj seajta tiu'utaúruuni'i ti pua'a sejǵ rájaaxiejte'en í rux'ǵj teví. A'íné tavástar'a pu ari mú'ejmi tiu'utá'uuni'irí'i, setá'aj siyen che'atá sena'a tiu'utaúruuni'i sejǵ seajta mi sejǵ. ¹⁴Ajta, í ti jaítze'e ruxe'leve'e caí máa niucari, setá'aj siyen huaǵjxe'leve'en. A'ii pu a'ǵin pú'een í sejǵ jǵn avaujsejǵtare'en sej si sejǵ sena'a teitejra'a pu'éene'en xá'ara'ani. Ajta, a'ǵi pu amuaanaǵjmire'esin.

¹⁵Ché'e Círǵistu'u amua'anpuá'ajte'en í a'amua tzajta'a

sej si ru'ihuaamua'a xá'ara'ani temua'a naa. Ayee pu tejamaaatajé í tavástar'a sej si siyen x'ǵepi'ǵin éene'e sejǵ ajta mi sejǵ, a'íné naǵmí'i xu ruseáxulitare'en. Seajta siyen tí'ijtéujtzi'ire'en í Dios.

¹⁶Setá'aj siyen tiú'umua'ati jeǵhua se'ǵjna jime'e í niucari ti jíme'en raxa í Círǵistu'u sej si ráamua'aree a'ij sej tihuá'umua'aten í seica, a'ij sej ye'í rǵi mé titeumuámua'are'en sej si tihuá'a'ixaate'en nain e'ehuaauritíecan jime'e. Seajta chuiicari xu jǵn tiraatateújtzi'ire'en í Dios. Ayee xu tiu'utáchuiica í ru tzajta'a se'ǵjna jime'e chuiicari ti yu'uxari jetze me'ecan, nusu chuiicari ti Dios jetze raxa, na'ari tí'tí ti rǵi amuaatámua'atziite í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios.

¹⁷Ayee pu'u, setǵj sena'a tí'ixa, setǵj sena'a rici, setá'aj siyen huárini nain jíme'en niucajtze'en í tavástar'a a'ǵjna í Jesús. Setá'aj tiraatateújtzi'ire'en í Dios í tá'iyá'upua jamuan í Círǵistu'u.

A'ij mej ye'í huárini í mej té'atzaahuate'e a'ímej jemi í teite

¹⁸Mú'een, mi sej víiche'e, setá'aj ra'ará'astǵjre'en a'ímej jemi á'amuaacínastemua'a, a'íné ayée pu tiraavíjte'e í tavástar'a jemi. ¹⁹Seajta mú'een, mi sej neiche, setá'aj rǵi tihuá'ajcha'ǵi xá'ara'ani temua'a naa a'ímej í sej huajá'uví'itín. Caxu a'ij tihuá'ajeeve.

²⁰Seajta mú'een, mi sej hua'atáátajmua'a, setá'aj siyen nain jǵn hua'ará'astǵjre'en matǵj mena'a tejamuá'ixaate'en a'íime í ruvaǵjsimua'a, a'íné a'ǵi pu rǵi tiraatá'asin a'ǵjna í tavástar'a.

²¹Seajta mú'een, mi sej huá'avaujsimua'a, caxu huápi'i

hua'ajteá'axi'i a'fmej í ruyaujmua'a mej mi caí a'ij pua'a té'ujmuajte.

²²Seajta mú'een, mi sej tí'ijti'ire'e, setá'aj nain jín ra'ará'astijre'en a'fmej í mej tejá'amua'ajte'e. Setá'aj siyen tiu'umuári'en temua'a naa setfj sena'a tiraayf'iti a'iné mú'een xu rá'atzaahuate'e se'fjna í tavástar'a. Caxu raatapuá'ajta se'fjna jime'e tí'ij caí mé'e já'ahua'a a'fjna í ti tejá'amua'ajte'e. Seica mú miyen rici. Aj mú caj tí'imuari'e ti pua'a a'fín ti tihua'ajte'e ti huá'aseijra. Ayee mu'u rici mej mi rí'i raatá'an.

²³Mí seajta mú'een, setfj sena'a rici, setá'aj siyen che'atá sena'a tiu'umuári'en tzáahuati'ira'a jime'e setfj tiraatévaire'enche'e se'fjna í tavástar'a. Caxu siyen sena'a tiu'umuári'en mej mi amuaaséij a'fime í teteca. ²⁴Xu'uri ramua'aree ti a'fín tavástar'a, a'fí pu ajta tejámuaatanájchite'esin í ti rujíimua'a. Aúche'e pu tejá'amua'ac'i'iti a'fjna sej raamuá'iti, a'iné a'ii pu a'fín pú'een í sej tí'ijvaire'e a'fjna í tavástar'a ti ajta i'i Círíistu'u.

²⁵Mí ajta, a'fín í ti a'ij pua'a rici, ayée pu che'atá na'a a'ij pua'a tí'ijci'iti. Ruxí'ej pu tihua'aruuren í Dios jemi, capu ja'atí jaítze'e rí'en caí í seij í jemin.

4 Seajta mú'een, mi sej tihua'ajte'e, setá'aj tihua'utapua'fjve'en tíf na'a í ti ruxe'eve'e, tíf na'a ti ayén tiraavfjte'e ti tihua'aci'iti. Ayee xu huárini a'iné xu'uri ramua'aree ti sefj ajta tejá'amua'ajte'e mú'ejmi. Júte'e pu é'eseijre'e a'fjna.

Jíme'en í ti te'entipua'ari, ajta í ti jíme'en ca'aníjra'a hua'utá'asin

²Setá'aj seuj rahuaviira í Dios jemi. Caxu a'ij ruaaca. Seajta

mú'een, seúche'e tí'ijteujtzi'ire'e í Dios. ³Seajta, setá'aj siyen seuj rahuaviira í Dios jemi itejmi jime'e ti ij Dios ayén taatasefjrate'en a'ij ti ye'f'í tí'ití huáruuren tej ti tiyen tihua'utá'ixaate'en í niuucari, tej ti te'fjna hua'utasefjrate'en í Círíistu'u, a'fjna ti rú'avaata í Dios jemi. A'fj pu jín, nu'uri aiteánami'i.

⁴Seuche'e xu seajta rahuaviira í Dios jemi neetzi jime'e nej ni e'ehauritiéecan jín tihua'a'ixaate'en a'ij ti tiraavfjte'e nej niyen rici.

⁵Ayee xu rijca mú'een, caxu ché'e sena'a á'ujjuhua'ane'en huá'a jamuan í mej caí té'atzaahuate'e, sino ayée xu'u rijca matfj teite í mej rí'i metíteumuámua'aree. Ja'anáj ti na'a ti i'iri'iri sej siyen huárini í ti i'i xí'epi'ín, ayée xu'u rijca. ⁶Setá'aj rí'i hua'atá'acare'en se'fjna jime'e sej siyen tí'ixaxa'a, mej mi me'fjna jín ráamua'aree í sej caí ruciinive'e. Seajta siyen tihua'a'ixaate'en mej mi huajfjxin, mej mi rí'éene'e muá'ara'ani.

Jíme'en í ti te'entipua'ari

⁷Ajta a'fín í Tíquico a'fjna í ta'ihuaara'a í Círíistu'u jemi, a'fí pu tejámuaatá'ixaate'esin nain a'ij ti tí'inevaire'e ineetzi. Jéihua nu raxí'eve'e nemfjna. A'ii pu ari rí'i tináavai ara'axcácan jime'e. Capu ja'anáj á'ítzee. Ajta, na'fjmi'i tu tí'ivaire'e í tavástar'a jemi. ⁸A'fí j nu jín neraata'fíti mú'ejmi jemi ti ij ayén tejámuaatá'ixaate'en a'ij ti tí'itavaire'e, ti ij rí'i jamuaatá'an.

⁹Neajta nu jamuan raata'fíti ne'fjna í Onésimo, í ti mú'ejmi jetze ajtéme'ecan. Jé'ecan tu teajta raxí'eve'e te'fjna í ta'ihuaara'a. Capu ajta ja'anáj á'ítzee. A'fí mú nain jín

tejámuata'ixaate'esin a'ij ti tí'iruure iiye'cuí.

¹⁰ Majta me'ín í ta'ihuaamua'a, a'íi mú á'amuateujte'e, amuacaícan a'íjna í Aristarco ti ajta ayajna aiteánami'i nee jamuan, ajta a'íjna í Marcos, ti i'i neuseá'ra'an pírici a'íjna í Bernabé. Xu'uri ramua'aree a'ij sej ye'í huárini a'íjna jime'e, ti jíme'en yee ti pua'a a'íin a'uré'enen mú'ejmi jemi a'íjna í Marcos, setá'aj ra'ancuré'evi'itín temua'a naa.

¹¹ Ajta a'íin í Jesús, í ti ajta ayén ántehuaa tíjn Justo, a'íi pu ajta á'amuateujte'e. A'íime í mej hua'íca, a'íi mu'u a'íin pú'een í mej Israel jetze ajtéme'ecan, í mej miyen neetzi jetze té'ejtévaire'e tej ti tiyen tihua'utá'ixaate'en í teite jíme'en í Dios ti tí'ajta íyén chaanaca japua. Jé'ecan mú rí'i naatá'a inetzi.

¹² Ajtahua'a se'j pu á'amuateujte'e, a'íjna í Epafra. A'íi pu ajtéme'ecan mú'ejmi jetze, ajta pu ravaire'e a'íjna í Jesús ti i'i Círíistu'u. Ja'anáj ti na'a pu tí'litese'e a'íjna jime'e ti rahuavii í Dios jemi mú'ejmi jime'e, sej si te'utáviicua'i, sej si caí ti'itíj jín auteáturan, sej si seajta ra'ará'astijre'en nain jime'e a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios. ¹³ Aye'e nu tejá'amua'ixaate'e ti ayén ti'ayajna. A'íjna í Epafra, jé'ecan pu

tí'litese'e mú'ejmi jime'e, ajta a'íme'j jime'e í mej me'uun a'uchéjme, a'ájna já'ahua'a Laodicea, majta í mej se'j jetze é'eche í chajta'a a'ájna Hierápolis. ¹⁴ A'íi mú majta á'amuateujte'e, a'íjna í Lucas, í ti tihua'ahua'ate, í tej raxí'eve'e, ajta a'íjna í Demas.

¹⁵ Setá'aj siyen hua'utateújte'en neetzi jetze me'ecan a'íme'j í ta'ihuaamua'a Laodicea mej a'uchéjme, seajta se'íjna í Ninfas. Setá'aj seajta hua'utateújte'en a'íme'j í mej e'etiújse'iri a'u ti é'eche í Ninfas.

¹⁶ Set'íj seri ra'ujíjve se'íjna i yu'uxari sej si na'íjmi'i ráanamua, setá'aj siyen tiu'uta'íte mej mi hua'utánamuajriste'en a'íime Laodicea mej é'eche. Ajta í se'j í yu'uxari, Laodicea ti é'eme'ecan, setá'aj seajta ra'ujíjve'en sej si seajta na'íjmi'i ráanamua. ¹⁷ Seajta, setá'aj siyen tiraata'ixaate'en se'íjna í Arquipo yee: "Rí'i pepu'u mú'ee, pej pi nain jín ra'ará'asten í tavástar'a ti tímuaa'íjcate."

¹⁸ Inee, i nej i'i Pablo, a'ij nu jetze já'amuateujte'e a'íjna i nej ra'uyú'uxaca'a nemuajca'a jime'e. Caxu yá'uhua'anan í nej aiteánami'i. Ché'e a'ij tejá'amua'aire'e. Aye'e pu ícu.

A'ij ti tira'uyú'uxaca'a í San Pablo a'ímej í mej Tesalónica a'uchéjme'ecaa, í ti seij

A'í mú huá'ateujte'e í mej Tesalónica e'etiújse'iri

1 Inee Pablo, ajta a'íjna i Silvano, ajta a'íjna i Timoteo, ayée tu tejá'amuayu'use'e mú'ejmi mi sej Tesalónica é'eche, sej seajta tiújse'iri í Dios jemi, seajta jemin í tavástar'a, a'íjna í Jesús ti ajta i'í Cirístu'u. Ayee tu tí'ijxe'leve'e ti Dios rí'i tejamuáacha'iin, ti ajta rí'i amuáaruuren a'amua tzajta'a sej si rí'i ru'ihuaamua'a xá'ara'ani.

Jíme'en í mej jín hua'utájuyete mej mi té'antzaahuatelen a'íime í mej Tesalónica é'eche

2-3 Ja'anáj ti na'a tu rí'i tiraatá'aca í Dios jemi mú'ejmi jíme'e. Ja'anáj ti na'a tej huavii í Dios, teajta tu rá'ixaate'e mú'ejmi jíme'e, a'iné mú'een xu jeíhua tí'imuari'e se'íjna jíme'e sej rá'astijre'e se'íjna í tavástar'a. Seajta siyen che'atá sena'a jeíhua tí'imuari'e se'íjna jíme'e sej raxí'leve'e sej hua'utévair'en í seica í mej é'eseijre'e í Dios jemi. Seajta mú'een, caxu ja'anáj raatéxiehuataca'a í sej rachú'leve'e í tavástar'a a'íjna í Jesús ti ajta i'í

Cirístu'u tí'ij a'íin amua'irájtuaani, a'u sej yé'ejpuaíjtzica'a.

4 Ayee nu tejá'amua'ixaate'e mi sej ta'ihuaamua'a. Tu'uri ramua'aree ti Dios já'amuaxe'leve'e, ajta a'íi pu amua'avé'ehuauxi. **5** Ayee tu een jín ramua'aree a'iné tetf'ij tiyen tejamuá'ixaa í niuucari jíme'e ti jíme'en raxa í Dios, caxu ché'e sena'a ráanamujri'i sino a'íj xu jín muári'eri'ire'ara'an í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'íj xu jín temua'a naa yaú'itiée xa'araa í ru tzajta'a. A'íj xu seajta jín rú'umua'areereca'a ti ayén ti'ayajna a'íjna í niuucari. Mú'een xu seajta siyen taseíjraca'a ti'itén tej teitejra'an pu'een'e, teajta tiyen tí'ivaire'eca'a mú'ejmi jíme'e. Ayee tu huaríj mú'ejmi jemi sej si ráamua'aree a'ij ti tiraavíjte'e í tavástar'a jemi.

6 Seajta mú'een á'iyen xu siyen che'atá sena'a huaríj tetíj iteen, ajta tíj a'íin huaríj í tavástar'a, a'iné jeíhua xu rajpuaíjtzica'a. Capu amín a'íj. Seuche'e xu huataújtemua'ave, a'iné a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'íi pu ca'aníjra'a amuaatá'a í a'amua tzajta'a. **7** A'íj mú jín, naími'i a'íime í mej e'etiújse'iri, a'achú mej mena'a

pua'amé í mej me'uun é'eme'ecan u Macedonia, majta í mej me'uun é'eme'ecan u Acaya, a'íi mú rí'i tejá'amuaseij mú'ejmi a'ij sej ríci. ⁸Capu a'úu na'a á'anamuajre'e mú'ejmi jemi í niuucari ti jíme'en raxa í tavástar'a, sino nainjapua pu namuajre'e a'íjna jíme'e sej seri rá'astijre'e í Dios. A'íj pu jín caí ché'e ruxe'eve'e tej til'iti huataxáj te'íjna jíme'e.

⁹Jee xaa ne'u, seica mú tí'ita'ixaate'e a'ij tej tite'utéjhuii tej tiu'umuári'en a'amua tzajta'a. Seajta nu'u, set'íj rá'antzaahua í Dios, seajta nu'u huaja'uhua'axi se'ímej í mej caí Dioosi pú'een. Xu'uri nu'u ravaire'e se'íjna ti i'i Dios tzáahuati'ira'a jíme'e, ti ajta ruuri rusén jíme'e.

¹⁰Xu'uri nu'u fjii rachú'eve'e se'íjna ti yaujra'an pú'een í Dios ti a'íin ajtahua'a u e'icáanen u ta japua, a'íjna Dios ti raatarujte huá'a tzajta'a í mi'ichite. A'íi pu a'íin pú'een í Jesús. A'í pu tu'irátuaasin t'íj caí puajtzi táaci'iti ti Dios hua'utá'asin a'ímej í mej yen chaanaca japua huachéjme.

A'ij ti teja'umuáriej a'íjna í Pablo huá'a jemi

2 Seajta mú'een, ne'ihuaamua'a, temua'a xu ramua'aree ti naa titáavai tet'íj amuáamuaareca'a. ²Amuacáí mú xaa a'íj pua'a táaruu a'íime í mej Filipos é'eche. Jéihua tu rajpuafjtzica'a te'újna. Xu'uri ramua'aree ti ayén ti'ayajna. Capu amín a'ij. A'íné Dios pu ca'aníjra'a taatá'a, a'íj tu jín teuj á'ataca'anejca'a tej tiyen tejámuaatá'ixaate'en í niuucari ti jín Dios amua'irátuaasin. Jéihua mú taatamuári'eriste xaa ne'u.

³Catu te'íjna jín autéjhuii tej tiyen tejámuaatá'ixaate'en hua'itzi jíme'e,

sino teen tu tiyen ámuuatá'ixaate te'íjna jíme'e tej jé'iyecan jín tí'ixaxa'a. Catu teajta tí'itese'e tej amuaacuanamuan.

⁴Mi teajta iteen, ayé tu tejá'amua'ixaate'e a'íné ayé pu tira'aránajcheca'a í Dios ti a'íjna jín ta'antíhuau tej ti amua'irátuaasin. Catu tiyen tí'itese'e tej rí'i tihua'utá'an í teite, sino tej rí'i tiraatá'an í Dios ti tirú'umua'aree a'ij tej te'á'uhuatamua'atzi í tatzajta'a.

⁵Xu'uri ramua'aree tej caí ja'anáj tiyen tejámuaatá'ixaa tena'a te'íjna jíme'e í niuucari ti naa á'amuanamuajriste'e. Catu teajta tiyen tasefjrataca'a tej ti'itij ancuré'an. Dios pu rú'umua'aree tej tiyen ríci tzáahuati'ira'a jíme'e.

⁶Catu ja'anáj tiyen rahuauhuau mú'ejmi jemi sej rí'i titaatá'an. Catu teajta tiyen rahuauhuau seica jemi. Rí'iríftaca pu tej tiyen tejamuata'íjte'enche'e ca'anéeri jíme'e a'íjna jíme'e ti Círíistu'u ta'antíhuau. ⁷Mi teajta iteen, catu tiyen huaríj, sino rí'i tu tí'itítacha'iica'a mú'ejmi jemi. Ayee tu che'atá tena'a rí'i tejamuájcha'ica'a t'íj a'íin í hua'anáanaj í tí'iríi rí'i tihujcha'íi.

⁸Jé'ecan tu á'amuaaxe'eve'eca'a. A'íj pu jín, ayén ta'aránajcheca'a tej tiyen tejámuaatá'ixaate'en í niuucari ti Dios jín amua'irátuaasin. Teajta tiyen á'ataca'anejca'a tej tejamuata'an nain t'íj tena'a tej tí'ijcha'iica'a, ayé tu teajta á'ataca'anejca'a tej huácui'ini mú'ejmi jetze me'ecan. Ayee tu tí'imua'atzejca'a a'íné jé'ecan tu á'ataca'ane mú'ejmi jemi. ⁹Tij secaí seuj ramua'aree, ta'ihuaamua'a, tej jeihua tiu'umuáriej, teajta tej rajpuafjtzica'a.

Jee xaa, tetiu'umuáriej tújca'ari tzajta'a, teajta t'ca'ari tzajta'a tej ti caí ja'ati huatamuári'eriste'en tej amuaatá'ixaate'en í niuucari jime'e ti jín Dios amua'irátuaasin.

¹⁰Mú'een xu taasej a'ij tej ti'títacha'iica'a mú'ejmi jemi, mi sej té'atzaahuat'e. Nain tu jín tiyen huaríj a'ij ti tiraavíjte'e í Dios jemi. Catu ja'anáj ja'ati a'ij pua'a huáruu. Catu teajta ti'itij jín auteájturaa. Dios pu ajta ramua'aree ti ayén ti'ayajna.

¹¹Mú'een xu ramua'aree a'ij tej rí'i ti'títacha'iica'a mú'ejmi jemi naíjmi'ica a'achú sej pua'amé. Ayee tu che'atá tena'a tejamuá'itiiri'i sej teajta sej t'j tihuá'itíiii í hua'atáata a'ímej í ti'iríi.

¹²A'ij tu jín, ca'aníjra'a amuaatá'a sej si siyen rí'i titetiújcha'ii a'ij ti tiraavíjte'e í Dios jemi. Teajta tiyen huaríj sej si huatéujca'anen í ru tzajta'a. Jé'ecan tu á'amuajee sej si siyen huárini a'ij ti tiraavíjte'e í Dios jemi, a'iné a'ii pu a'íin pú'een í ti á'amuajee sej si se'uun e'ará'asti a'u ti a'íin tejé'aijta í Dios, sej si seajta se'uun ye'encuré'an í sej jín naa se'íre'e xá'aju'un t'j na'a rusén jime'e. ¹³Ten tu xaa tejamuá'ixaa í niuucari ti jíme'en raxa í Dios. Seajta mú'een, setí'ij ráanamua'jri'i, caxu se'íjna jetze ra'ancuré'a í mej ché'e mena'a tí'ixaxa'a í tetecca sino ayée xu tiyaúchuere'e ti Dios jetze me'ecan í niuucari. Jee xaa ne'u, a'ij pu jetze me'ecan, ajta a'íi pu rí'i á'amuaruuren í a'amua tzajta'a, mi sej té'atzaahuat'e. A'ij tu jín ja'anáj ti na'a tu tí'ijteujtzi'ire'e í Dios jemi tel'íjna jime'e sej siyen ra'ancuré'a í niuucari.

¹⁴Seajta mú'een, ta'ihuaamua'a, ayée xu huaríj, cu xíee sej huá'ijchueca'a a'ímej í mej Judea

a'uchéjme, í mej majta e'etiújse'iri teyujta'a mej mi raateánajche í Dios, a'iné a'íi mú majta ajtémecan í Ciríistu'u jetze. Ayee xu che'atá sena'a tirajpuaíjtzica'a a'ímej jemi í ruxí'ej teite a'ij mej tirajpuaíjtzica'a a'íime í mej Judea é'eme'ecan.

¹⁵Majta a'íime í seicca, í mej caí té'atzaahuat'eca'a, a'íi mú raajé'ica í tavástara'a ti ajta i'i Jesús. Majta huá'uucui a'ímej í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a. Majta taatamuári itejmi. A'ij mú pua'a tiraatá'aca í Dios jemi. Majta mú huájcha'ire'e naíjmi'ica í teite í mej yen chaanaca japua huachéjme.

¹⁶Ayee mú een jín miyen rici mej mi tá'ijmíjra tej ti caí ché'e hua'utá'ixaate'en í niuucari ti Dios jetze me'ecan a'ímej í mej Israel jetze ajtémecan. Camu a'atzu raxí'eve'e ti Dios hua'irájtuaani í hua'axí'ej teite. Ayee mú me'íjna jín huarín, a'íi mú raamuá'itin ti Dios puaíjtzi hua'utá'an t'j na'a rusén jime'e a'íjna jime'e mej jeíhua huápi'i auteájturaa jemin í Dios. Pu'uri xaa a'ájna teja'uré'enejsin ti Dios puaíjtzi hua'utá'asin.

Pablo pu ayén tí'ijxe'eve'e ti ajtahua'a huá'umuaree

¹⁷Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. Tetí'ij ca'anéeri jín ajtacíj, catu mé amuuhuá'axi, sino jeíhua tu tí'imua'atzejca'a mú'ejmi jime'e. Capu a'atzu á'ateeví'ica tetí'ij caí ché'e huápua'a tej tiyen ye'ímuá huaté'en. A'ij tu jín jeíhua huápi'i tiu'utése tej ti a'atanén mú'ejmi jemi.

¹⁸Jéihua tu tiyen tí'ijxe'eve'eca'a tej te'uun a'atanén a'u sej é'eche. Jee xaa ne'u, ayée nu tí'ijxe'eve'eca'a ínee, í nej i'i Pablo. Canu ja'anáj

caí t'íjixe'eve'eca'a. Mi ajta a'fín í Satanás, a'fí pu na'antánaamua.

¹⁹Neajta nu niyen tejá'amua'ixaate'e ti'iti í nej jíme'en ti'ijchú'leve'e, í nej jíme'en netémua'ave'e, í nej jíme'en ahuántzaahuate'en ne'íjna jíme'e nej t'í'mua'itin ne'íjna xicáara'a jetze t'í'ij ajtahua'a huatasejre'en í tavástar'a ti ajta i'í Jesús. ¿Ni secaí mú'een se'fín pú'een?

²⁰Jee xaa ne'u, mú'een xu se'fín pú'een, í nej jíme'en a'utántzaahuate'esin, í nej jíme'en huatántemua'ave'esin.

A'ij mej tirajpuaíntzi muá'aju'un

3 Tetí'ij caí ché'e té'evicuaili tej caí ramua'aree a'ij ti tejá'amuvaire'eca'a, ayée pu titá'amitiejte'eca'a itejmi ti ayén jaítze'e tiraavíjte'e tej tiyen tajímua'a huateáturan teyujna Atenas. ²⁻³A'íj tu jín, te'fín Timoteo tiu'uta'fí'iri'í ti u a'atanén mú'ejmi jemi. A'ijna í Timoteo, a'ii pu a'fín pú'een í ta'ihuaara'a, ajta Dios pu ra'avé'ehuau ti ij ta jamuan á'uche'ecane'en tej tihua'utá'ixaate'en í niuucari ti jíme'en raxa a'ij ti huarfí í Círíistu'u. Ayee tu een jín tiraata'fí'iri'í ti ij a'fín Timoteo ca'aníjra'a amuaatá'an sej si huatéujca'anen í ru tzajta'a, ti ij caí sej raatéxieehuata a'íjna jíme'e ti jeíhua tirajpuaíntzi fjii. Xu'uri temua'a ramua'aree ti ari tiraaxí'epi'íntari'iri'í tej tiyen tirajpuaíntzi tá'ara'ani.

⁴Jee xaa ne'u, tetí'ij te'uun a'uté'eca'a mú'ejmi jemi, ayée tu amuacaícan tejamuá'ixaa tej tiyen tirajpuaíntzi tá'ara'anche'e te'íjna jíme'e mej a'ij pua'a taruurénche'e. Ajta ayén teja'uré'ene. A'íj xu seri mua'aree. ⁵Neajta nu tiraatániu'uche nej ni ráamua'aree

a'ij ti tejá'amuvaire'eca'a, ti pua'a sej té'atzaahuate'e. Canu ché'e té'evicuairaca'a, a'iné nu'uri t'í'tziine'eca'a ne'íjna jíme'e ti a'fín tiyaaru'u amuaatamuári'eriste'en mú'ejmi jemi sej si caí ché'e té'antzaahuate'en, t'í'ij caí ché'e ti'iti vaire'e á'ara'ani naíjmi'í í tej jín tiu'umuáriej mú'ejmi jemi.

⁶Aru a'fín í Timoteo, pu'uri mú'ejmi jemi u e'erájraa. Tí'ita'ixaate'e a'íjna í tej jíme'en tátémua'ave'e sej nu'u sej té'atzaahuate'e, seajta huaújxe'eve'e sej seajta sej. Seajta nu'u sej rutémua'ave'e seti'íjtá ta'utámua'aree itejmi. Mú'een xu nu'u raxí'eve'e sej taasefj. Teajta iteen, ayée tu che'atá tena'a huápi'í t'í'ijxe'eve'e tej amuaaséj.

⁷Ayee nu tejá'amua'ixaate'e, mú'een ta'ihuaamua'a. Jé'ecan pu rí'í taatá'a tetí'ij ráamua'areeri'í sej sej siyen té'atzaahuate'e. Pu'uri xaa ri'irí tej te'utáviicua'i nain jíme'e í tej jín rajpuaíntzi, ajta í tej jín taxiemiste'eca'a. ⁸A'iné mú'een xu sej té'evicuaili sej sej rá'atzaahuate'e í tavástar'a, pu'uri ajtahua'a í'iri'iri nej rí'í mé tiu'utéveeca. ⁹A'íj tu jín jé'ecan huápi'í t'í'ijteujtzi'ire'e í Dios mú'ejmi jíme'e te'íjna jíme'e tej jeíhua huápi'í tátémua'ave'e í mú'ejmi jemi a'iné mú'een xu rí'í titatá'aca.

¹⁰Nain tujca'ari tzajta'a, ajta nain tíca'ari tzajta'a, ca'anín tu jín rahuavii ti Dios ayén tatá'acare'en tej ti teajtáhua'a amuaaséj, teajta tejámuaatévare'en tej raanajmire'en ti'iti ti na'a ti tejamuá'aturaate'e a'íjna jíme'e sej rá'atzaahuate'e í tavástar'a.

¹¹Ajta a'fín í Dios í tej rájya'upua, ajta a'fín í tavástar'a ti ajta i'í Jesús, miché'e me'ín taatá'acare'en

tej ti te'uun a'atenén mú'ejmi jemi. ¹²Ch'é e a'fín tavástarala ruxí'eví'ira'a jín amuaatá'an sej si je'fhua huápí'i huaújxe'eve'en seij seajta seij, sej si seajta siyen che'atá sena'a tihua'uxe'eve'en naíjmi'lica í teite a'achú mej mena'a pua'amé í á'amuaxi'ej teite tetíj iteen tejá'amuaxe'eve'e.

¹³Ch'é ajta a'fín amuaatá'an í ca'aníjra'a í á'amuatzajta'a sej si caí ti'itíj jín auteáturan í Dios jemi í tej rájya'upua, sej si seajta siyen urarí'enejme'eni í a'amua tzajta'a a'fjna xicáara'an jetze ti ajtahua'a huatasej're'en a'fjna í tavástarala ti ajta í'í Jesús, jamuan naíjmi'í í mej tí'ivaire'e u ta japua.

A'ij mej ye'í huárini mej mi rí'í tiraatá'an í Dios

4 Ajta íjii, ta'ihuaamua'a, tu'uri tiyen tejámuatá'ixaa a'ij sej ye'í titetiújcha'ii sej si rí'í tiraatá'an í Dios. Jee xaa, xu'uri siyen rí'í titetiújcha'ii. Mi teajta iteen, ayé tu tejá'amuahuavii Jesús jetze me'ecan sej si siyen jaítze'e rí'í titetiújcha'ii. Ten tu ca'aníjra'a amuaatá'asin sej si jaítze'e rí'í titetiújcha'ii tíj na'a ti yú auca'ití a'ame. ²Xu'uri xaa ramua'aree ti'iti ti niuucarijra'a pú'een í tej jín teri amua'ixaa Jesús jetze me'ecan.

³Ayee pu tí'ijxe'eve'e í Dios sej si urarí'ene'en xá'ara'ani, ajta nu'u sej raatapuá'ajta sej ja'ati jamuan tiú'ujxana'acira'ate. ⁴Ayee pu tí'ijxe'eve'e sej siyen tí'ijmua'areere sej siyen ráaruuren í rutevij sej si siyen huárini a'ij ti tiraavíjte'e ti pua'a ja'ati huaténe'iche. Ch'é e a'fín ayén ratévi'litine'en mej mi raasej í seica ti xí'epí'in huaríj nain jime'e.

⁵Ch'é e a'fín caí ch'é e na'a ratévi'litine'en a'ij mej rici a'fime í teitejra'a í mej caí rá'astijre'e í Dios, matíj mena'a pua'amé yen huachéjme íyen chaanaca japua, í mej ch'é e mena'a néjne'iche a'ij ti tihua'amitiejte'e rumua'atzíira'a jime'e ti a'ij pua'a een. ⁶Ajta nu'u ayén tiú'ujxe'eve'e ti ja'ati caí ja'anáj auteáturan a'fjna jime'e ti a'ij pua'a ráaruuren í ruxí'ej tevi a'fjna jime'e ti ruxána'acira'aten jamuan íra'ara'an í ru'ihuaara'a. Ayee pu'u, a'iné Dios pu puajtzi raatá'asin a'fjna ti ayén rini. Tu'uri tejmi'í tiyen tejámuatá'ixaa. ⁷Capu ayén titaatajé í Dios tej ti tiyen tiu'uxána'acire'en sino a'fí pu ayén ta'antíhuau tej ti urarí'enejme'eni í tatzajta'a.

⁸A'íj pu jín, ti pua'a ja'ati caí rá'atzaahuat'e a'ij tej tejá'amua'ixaate'e te'fjna jime'e, a'fí pu caí mé rúhua'axijsin í niuucari ti teteca jemi é'eme'ecan. Capu a'atzu, sino a'fí pu xaa mé rúhua'axijsin í Dios ti ruxíejniu'uca huata'íteca'a ti mú'ejmi jemi huateáturan. ⁹Capu a'atzu ruxe'eve'e nej niyen tejá'amuy'u'use'e a'fjna jime'e sej huaújxe'eve'en sej si temua'a naa tiú'uríhuamua'atan. Dios pu ari ramua'aree sej siyen huájxe'eve'en.

¹⁰Jee xaa, ayej ti'ayajna sej huá'axe'eve'e í ru'ihuaamua'a naíjmi'lica a'achú mej pua'amé a'u mej a'uchéjme tíj na'a a'utí huatacá'a u Macedonia. Mi teajta iteen, ayé tu'u ca'aníjra'a amuaatá'asin sej si seuj jaítze'e huaújxe'eve'en.

¹¹⁻¹²Ten tu teajta tiyen tejá'amua'íjcate'e sej si rí'í titetiújcha'ii ti ij caí ti'iti á'amuajaaxiejte'e, sej si antiújmua'areere se'fjna jime'e a'ij ti tiraací'í seij ajta seij. Ajta

í'li, ché'e ja'ati tiu'umuári'en í rumuári'eri'ire'ara'an jime'e seij ajta seij a'lj ti tirú'umua'aree. Aye'e tu amuacaícan tejámuaa'íjca mej mi rí'i tejamuaaséij a'fime í mej té'astijre'e í tavástar'a'a jemi, ajta ti ij caí ti'iti tejamuá'aturaate'e.

**Tí'ij ajtahua'a yen
huatasejre'en í tavástar'a'a**

¹³Jíme'en a'ímej í mej meri huácuii, ayé'e mú seijre'e: cu xiee mej cu'utzu. Aye'e tu tí'ijxe'leve'e sej ráamua'aree tzáahuati'lira'a jime'e sej si caí ché'e ruxiéemiste'e matj a'fime í seica í mej caí rachú'leve'e í tavástar'a'a. ¹⁴Aye'e tu té'atzaahuate'e iteen: tí'ijta Jesús huamí'i, a'íi pu ajtahua'a huatarúj. A'íj tu jín tiyen teajta té'atzaahuate'e ti a'íin Dios ajtahua'a hua'arávi'itín jamuan í Ciríistu'u a'ímej í mej meri huácuii a'íjna jime'e í mej majta meri ra'ará'astijre me'íjna í Jesús.

¹⁵Aye'e tu tejá'amua'ixaate'e í tavástar'a'a jetze me'ecan ti ayén éene'e á'ara'ani. Catu anáaté'ee tá'aju'un iteen i tej tiyen ruuri seijre'e yen chaanaca japua tí'ij amín ajtahua'a huatasejre'en í tavástar'a'a sino a'íime í mej meri huácuii, a'íi mú xaa anáaté'ee muá'aju'un.

¹⁶Tí'ij Dios raataxájta í niucari ti jín tí'hua'uta'ájte'en, a'úu pu e'icánamuá'are'e a'ame ti ja'ati ucáajjhua í trompeeta jetze a'ujna Dios ti é'eseijre'e. Ajta u e'icáajjhua a'íjna ti jemin tí'ivaire'e. Aj pu xaa i tavástar'a'a u e'icánejsin u júte'e. Majta me'ín í mej huácuii, í mej anáaté'ee ra'ará'astijre, a'íi mú a'itajú'un a'u mej e'leve'enámi'ihuajme'ecaa. ¹⁷Teajta á'iyen iteen, i tej teuj ruuri, i tej

yen seijre'e í chaanaca japua, a'íi pu ajta tá'avi'itín í jaitiri jetze huá'a jamuan í mej mauchén huatarúj. Aye'e tu seíre'e tá'aju'un jamuan í tavástar'a'a tíj na'a rusén jime'e.

¹⁸A'íj xu jín, rí'i xu tiu'utaúra'an mú'een rujímua'a se'íjna jime'e i niucari i nej já'amua'ixaate'e.

**Mej nu'u huaújcaten ti pua'a
yee uvé'enen í tavástar'a'a**

5 Tal'ihuaamua'a, capu a'atzu ruxe'leve'e tej tel'íjna jín tejá'amua'yu'use'e a'atzaj ti pua'a yee uvé'enen í tavástar'a'a, ti'iti ti xicáara'an jetze ajtahua'a huatasejre'esin.

²Xu'uri ramua'aree temua'a naa ti ca'anacan teja'uré'enejsin. Aye'e pu huatasejre'esin tíj nahua'ari ti uteáru'ti t'íca'ari tzajta'a a'u ti tejé'enhua'an.

³Majta me'ín í teite, ayé'e mú ti'ixáata muá'aju'un tíjín: “Capu ché'e ti'iti a'lj rici. Pu'uri tiu'upuá'areajraa.” Ti pua'a meri miyen tí'ixajta, aj pu i a'ájna teja'uré'enejsin í xicáara'an ti jetzen hua'antipua'ajte'esin. Aye'e pu seíre'e a'ame tíj 'íita'a ti ra'utacu'í'ine. Capu huatári'iristari mej huatá'uuna mej mi caí rajpuai'tzi muá'ara'ani.

⁴Mi seajta mú'een, tal'ihuaamua'a, caxu ché'e t'íca'amiste'e seijre'e. A'íj pu jín, caí ché'e mú'ejmi japua cájveti a'íjna xicáara'an jetze. Capu ayén teja'uré'enejsin mú'ejmi jemi tíj í nahua'ari ti a'uun a'uteáru'ti t'íca'ari tzajta'a. ⁵Capu a'atzu xaa ne'u, a'íné mú'een xu huá'a jetze ajtémecan a'ímej jemi í mej a'ájna é'eseijre'e a'u ti á'uneeri'i í Dios jemi. Mú'een xu huá'a jetze ajtémecan a'ímej jemi í mej á'ujjhua'an tújca'ari tzajta'a. A'íj pu jín, ayén tiraavíjte'e tej tiyen huá'ini.

⁶A'íj tu jín caí ch'éle tiyen rij tá'aju'un matíj í seica í mej miyen seijre'le. Cu xíee mej cu'utzu. Tich'éle tiyen é'ene'le tá'ara'ani tej atanéjne'ere, tej rí'i mé titeumuámua'aree. ⁷Majta me'ín í mej cu'utzu, ayée mú t'l'itecu'utzu tíca'amiste'le, majta me'ín í mej rutá'aruaijve'le, a'íi mú rutá'aruaijve'le t'l'ij auj huatíca'a.

⁸Mi teajta iteen, a'iné teen tu huá'a jetze ajtéme'ecan a'íime jemi í mej néeriste'le á'ujujhua'an í Dios jemi, tich'éle tiyen rí'i titejá'ujujhua'ane'en. Tich'éle teajta rá'antzaahuat'e'en í tavástar'a. Ti pua'a tiyen huárini, a'íi pu tavástar'a ta japua niuuni. Tich'éle teajta huátaxe'leve'en seij teajta seij. Ti pua'a tiyen huárini, ayée pu xaa huatári'iristari tej tiyen t'l'ijchú'leve'e ti Dios tu'irájtuaani.

⁹Ayee pu een a'iné capu Dios ayén tiraaxí'epi'íntare itejmi jemi tej ti tiyen tirajpuaíntzi tá'ara'ani te'íjna jime'le ti Dios ti'itij jín tita'uxíj'te'en. Capu xaa ne'u, sino ayée pu Dios ayén titaaxí'epi'íntari'iri'i ti a'íin tavástar'a ti ajta i'i Jesús ti i'i Círíistu'u, a'íi pu tu'irátuaasin.

¹⁰A'í pu huamí'i ta jetze me'ecan tej ti tiyen ruuri tá'ara'ani jamuan í tavástar'a, tetíj tena'a a'achú tej pua'amé. Capu amán a'ij, tej teuj ruuri na'ari teri huácuii, naími'i tu huateáturaasin jemin tíj na'a rusén jime'le.

¹¹A'íj xu jín ca'aníjra'a tiu'utá'an seij seajta seij. Setá'aj seuj tiu'utévaire'en. Jee xaa, xu'uri siyen rici seij seajta seij.

**Pablo pu rí'i tihuá'ixaate'le
a'íime í mej té'atzaahuat'e'le**

¹²Mi seij ta'ihuaamua'a, ayée tu tejá'amuahuavii seij si rí'i tihuájcha'íi

se'ímej í ruvaújsimua'a, í mej rí'i t'l'imíjhuaca mú'ejmi jemi, í mej majta me'íjna jín antiújmua'aree mej tejamuámua'aten a'ij ti t'l'ijxe'leve'e í tavástar'a. A'í mú majta ca'aníjra'a amuaatá'aca. ¹³Ch'éle ayén tejamuá'amitiejte'le mej jeíhua huápi'i rí'i t'l'iteteite a'íjna jime'le mej miyen t'l'imíjhuaca mú'ejmi jemi, seij si siyen rí'i t'l'iteseijre'le í ru tzajta'a.

¹⁴Ayee tu teajta tejá'amuahuavii seij si rí'i tihua'utá'ixaate'en a'ímej í mej caí t'l'imuari'ecu mej mi majtáhua'a tiu'umuári'en. Seij si ca'aníjra'a hua'utá'an a'ímej í mej caí rucacá'ane í ruxíejniu'uca jetze. Setá'aj seajta hua'utévaire'en a'ímej í mej caí a'ij t'l'ijviicua'i. Setá'aj naíjmi'ica á'acu'uvee.

¹⁵Rí'i xu'u mú'een ti ij caí ja'ati ayén che'atá na'a a'ij pua'a ráaruuren í ruxí'ej tevi ti ajta a'ij pua'a ráaruu a'íjna. Ayee xu t'l'itese'le seij si ja'anáj ti na'a rí'i tihuájcha'íi seij seajta seij, seajta naíjmi'ica. ¹⁶⁻¹⁷Setá'aj rutémua'ave'le ja'anáj ti na'a. Caxu ja'anáj ratapúa'ajtacare'en seij huatéjniuuni í Dios jemi.

¹⁸Setá'aj nain jín t'l'ijteujtzi'ire'le í Dios a'iné ayée pu t'l'ijxe'leve'le seij siyen huárini a'iné Jesús, í ti i'i Círíistu'u, a'íi pu a'amua japua niuuni.

¹⁹Caxu ra'antánaaman se'íjna í xiéjniu'ucare'ara'en í Dios. ²⁰Caxu seajta a'ij pua'a tihuá'aseijra a'ímej í mej t'l'ixaxa'a í Dios jetze me'ecan, sino rí'i xu tihuá'unamua temua'a naa a'ij mej ti'ixa. ²¹Naa xu temua'a tiu'uta'íhua'un t'l'iti ti na'a i'i xí'epi'ín na'ari caí. Caxu ja'anáj yá'uhua'anan í ti i'i xí'epi'ín. ²²Ti pua'a t'l'iti ayén tejamuá'amitiejte'le ti a'ij pua'a een, caxu ja'anáj siyen rijca t'l'iti ti na'a ti ayén a'ij pua'a é'eene'en.

²³ Ajta a'íin Dios, a'íjna ti amua'anpuá'ajte'en, ché'e a'íin amuaaté'avaa ti ij nain jín amuaanaíjmire'en. Ché'e Dios amuaaté'avaa mú'ejmi sej si caí ti'iti jín a'aturáa u á'amuaxiejniu'uca tzajta'a nusu á'amua'mua'atziira'a jetze na'ari í rutevij jetze a'ájna xicáara'an ti jetzen ajtahua'a yé uvé'enejsin í tavástara'a, a'íjna í Jesús ti ajta i'i Ciríistu'u.

²⁴ Capu a'atzu até'itzea'ara a'íjna ti ayén tejamuaatajé. A'í pu ajta araúrastejsin a'íjna jime'e í ti jín te'ataújratziiri'i.

Í ti jín ra'antipuá'ajte

²⁵ Ta'ihuáamua'a, setá'aj rahuauca í Dios jemi téjmi jime'e.

²⁶ Setá'aj seajta hua'utateújte'en temua'a naa naíjmi'ica í ta'ihuaamua'a.

²⁷ Ayee nu tejá'amua'íjcate'e jemin í tavástara'a sej raata'aíjta mej hua'utánamua'jriste'en a'íjna i yu'uxari naíjmi'ica í ta'ihuaamua'a.

²⁸ Ajta a'íin tavástara'a, í Jesús ti ajta i'i Ciríistu'u, ché'e a'íin rí'i tejamuáacha'íin mú'ejmi. Ché'e ayén té'ara'ani.

A'ij ti tira'uyú'uxaca'a í San Pablo a'ímej í mej Tesalónica a'uchéjme'ecaa, í ti hua'apua

**Pablo pu tihuá'ayu'use'e
a'ímej í mej Tesalónica
a'uchéjme'ecaa, jamuan í seica**

1 Inee í nej i'li Pablo, jamuan í Silvano, ajta a'íjna í Timoteo, ayéé tu tejá'amuayu'use'e mi sej Tesalónica é'eche, seajta mi sej e'etiújse'iri jemin a'íjna í Dios í tej rájya'upua, seajta jemin í tavástar'a a'íjna í Jesús ti ajta i'li Ciríistu'u. ²Ajta a'íin í Dios í tej rájya'upua, ajta a'íin í tavástar'a, a'íjna í Jesús ti ajta Ciríistu'u pú'een, miché'e me'ín rí'i tejamuáacha'iin, majta amua'anpuá'ajte'en temua'a naa a'amua tzajta'a.

**Dios pu nu'u huá'axijte'en
í mej a'ij pua'a ti'tiújcha'íi t'íj
yé uvé'enen í tavástar'a**

³Ayee pu xaa ne'u tijí'ixi'epi'in tej tiyen tí'ijteujtzi'ire'e í Dios ja'anáj ti na'a mú'ejmi jime'e. Ayee pu tiraavíjte'e a'iné t'íj na'a ti yú auucá'a, jaítze'e xu mú'een té'atzaahuate'e, ajta jaítze'e xu mú'een huaújxe'eve'e seij seajta seij.

⁴A'íj tu jín rí'i tejá'amuaxa í seica jemi í mej e'etiújse'iri mej

mi tí'ijteujtzi'ire'e í Dios. Ayee tu een jín rí'i tejá'amuaxa a'iné mú'een xu rá'aviicua'i temua'a naa í sej jín rajpuaíjtzí. Seajta mú'een, seúche'e xu rá'astijre'e í tavástar'a. ⁵A'íj tu jín ramua'aree ti Dios ayén tí'ixi'epi'intare'e a'ij ti tiraavíjte'e. Ajta ayéé pu tirá'amitiejte'e í Dios ti ayén tiraavíjte'e sej se'uun u a'uteárate a'u ti tejé'ajta. A'íj xu jín rajpuaíitzi xa'aye'i íjii.

⁶Dios pu ajta ayén che'atá na'a een najjmi'lica jemi. A'í pu sej huatá'asin a'ij ti tiraavíjte'e. Majta a'íime í mej tejamua'antiú'uuni'iri'i, a'í pu puaíjtzí hua'utá'asin a'ij mej meri puaíjtzí tejamuaatá'a mú'ejmi. ⁷Ajta Dios pu amuaatá'asin sej huaújse'upe'en ta jamuan a'ájna xicáara'an ti jetzen ajtahua'a huatasejre'esin u júte'e í tavástar'a, a'íjna í Jesús. A'í pu huá'a jamuan huatasejre'esin a'ímej í mej ta japua tí'ivaire'e. Ayee pu seíre'e a'ame, cu xiee ti tí'itechejca a'íjna jime'e ti teátaasin.

⁸A'í pu puaíjtzí hua'utá'asin a'ímej í mej caí ramua'ate í Dios, majta í mej caí ra'ará'astijre í niuucari ti jime'en raxa a'ij ti huaríj í tavástar'a a'íjna í Jesús. ⁹A'í pu puaíjtzí jín

hua'utá'asin ti caí ja'anáj antipua'ari. Aí pu ajta hua'uré'iti mej mi me'uun a'uteárate a'u ti caí é'esejre'e í mej jín ráamua'aree ti Dios nainjapua tí'ajta rumuári'eri'ire'ara'an jime'e.

¹⁰Ayee pu huá'aruuren a'ájna xicáara'an ti jetzen ajtahua'a yen uvé'enejsin mej mi rí'i tiraatá'an a'ímej í teitestemua'ame'en í mej jemin huaté'uu. Majta naími'i í mej meri ra'ará'astijre, a'íí mú rí'i te'utasejra me'ájna jemi. Ayee pu ajta che'atá na'a tejamuáaci'iti sej raasej a'ájna jime'e sej rá'antzaahuate a'ij tej tejamuá'ixaa. ¹¹Aíj tu jín, ja'anáj ti na'a tu rahuauhau í Dios jemi mú'ejmi jime'e. Ayee tu rahuauhau ti ayén tiraatámitiejte' í Dios ti ayén tiraavíte'e á'aye'i ti amua'antíhua'u. Ché'e a'íin raanaíjmire'en naíjmi'i tǎj na'a sej seri jín te'ataújratziiri' ti xí'epi'in een. Ché'e a'íin raanaíjmire'en a'ájna jime'e í rumuári'eri'ire'ara'an, ajta naíjmi'i tǎj na'a sej jín tiu'umuári'en a'ájna jime'e sej té'atzaahuate'e. ¹²Ayee tu een jín rahuauhau sej si rí'i tiraatá'an se'ájna í tavástar'a a'amua tzajta'a. Ché'e a'íin tavástar'a ajta rí'i tejamuatá'an mú'ejmi. Ayee tu tí'ijxe'leve'e a'iné a'ájna í Dios, ajta í tavástar'a, a'ájna í Jesús ti ajta i'i Círíistu'u, a'íí mú rí'i tejá'amuacha'íí muá'aju'un tǎj na'a rusén jime'e.

Jíme'en a'ájna í ja'ati ti caí ja'ati á'astijre'e, ti ajta rájcha'íire'e í Dios

2 ¹⁻²Jíme'en a'ájna xicáara'an ti jetzen yen uvé'enejsin í tavástar'a, a'ájna í Jesús ti ajta i'i Círíistu'u, tí'ij a'íin tǎjseire'en í ru jemi, ayée tu tejá'amuahavii, ta'lhuaamua'a, sej caí tí'itziíine'e. Caxu ti'itá'acare'en ti ja'ati

tejamua'antiú'uuni'iran, ti ayén tí'ixajta yee pu'uri teja'uré'ene a'ájna xicáara'an ti jetzen yen uvé'enejsin í tavástar'a.

Caxu rá'atzaahuate'e ti pua'a ayén tejá'amua'ixaate'e yee nee nu ti'ixa Dios jetze me'ecan ne'ájna jime'e, na'ari ti pua'a ja'ati ayén yee ayée nu te'encuré'anamuajri'i tǎjñ yee pu'uri teja'uré'ene. Caxu seajta rá'atzaahuate'e ti ja'ati mú'ejmi jemin a'uré'enen, ayén tejá'amua'ixaate'e yee yu'uxari nu a'aráapi ti a'íin Pablo ra'utéyu'uxaca'a ti jetzen té'eyu'usi'i ti yee ari teja'uré'ene a'ájna xicáara'an ti jetzen yen uvé'enejsin.

³Caxu ja'ati tá'acare'en ti amuáacuanamua ti'iti jime'e, a'iné ayée pu ruxe'leve'e ti amucaí ayén teja'uré'enen mej mé rúurieni í Dios, majta autéhuijsin mej rájcha'íire'e muá'aju'un. Aj pu i huatasejre'esin a'ájna í ja'ati ti caí ti'iti á'astijre'e. Aí pu huá'a jetze ajtémecan a'ímej í ti Dios hua'antipua'ajte'esin.

⁴Aí pu ajta rájcha'íire'e matǎj mena'a pua'amé í mej miyen huataújmua'a tǎjñ diosi mej pírici. Aí pu ayén á'ujtzaahuate'e ti nu'u jaítze'le ruxe'leve'e caí máaj ti'iti í mej miyen rateáanajche. Aí pu jín ayén huarín, aj pu i a'uun a'uteárate teyujta'a a'u mej ya'uténajche í Dios. Aj pu i a'ájna japua a'ujyefǎxa í ipuari japua, ajta a'uun huataújsejrata ti nu'u a'íin pú'een í Dios.

⁵¿Ni qui secaí ché'e ramua'aree nej niyen ne'ájna jíme'en tejáamuatá'ixaa net'í'ij ne'uun a'utéveeca'a mú'ejmi jemi? Jee xaa ne'u, seúche'e xu ramua'aree. ⁶Seajta siyen ramua'aree ti'iti ti pírici ti rá'íjmii ti ij caí ca'anacan huatasejre'en a'ájna í ja'ati ajta na'a caí ari teja'uré'enen ja'anáj ti pua'a huaújxi'epi'intari'iri'i. ⁷Ayey

xaa ne'u ti'ayajna. Pu'uri tí'imuari'e a'fjna ti rú'avaa ti caí ti'iti á'astijre'e. Mí ajta a'fín ti rá'ijmii, aúche'e pu ayén raateánajsin ajta na'a caí yá'uvi'itin.

⁸Aj pu xaa huatasefjre'esin mé jéjre'e a'fjna ti caí ti'iti á'astijre'e. Ajta a'fín tavástar'a, a'fjna í Jesús, a'fí pu rajé'icatan. A'í pu rá'apua'ajte'en a'fjna í runiuuca jime'e, ajta a'fjna jime'e ti naa seíire'e a'ame tí'ij ajtahua'a huatasefjre'esin í tavástar'a.

⁹Ajta a'fín ti caí ti'itij á'astijre'e, a'fí pu amuacá huatasefjre'esin jíme'en í muári'erí'ire'ara'an a'fjna í Satanás. Jéihua pu ayén raruuren mej mi naa rí'i tira'utasefj í teite. Jéihua pu huá'acuanamuan a'fjna jime'e í ti jín hua'utasefjrate'esin, í mej jín ramua'aréeren a'ij ti té'eme.

¹⁰Ayee pu een jín huá'acuanamuan nain jime'e a'ij ti tirú'umua'aree mej mi a'upuá'arixi'in í teite a'iné camu huataúra'a mej raataxí'leve'en í ti ayén ti'ayajna ti ij Dios hua'irájtuaani.

¹¹⁻¹²A'fj pu jín Dios tiu'uta'ajta ti a'uun a'uteáturan huá'a jemi a'fjna ti huá'acuanamua mej mi ca'anéri jín rá'antzaahuat'e'en í ti hua'itzi na'a, ti ij Dios hua'uxí'epi'intari'ire'en ayén tihuá'axijte'en mej miyen a'ij pua'a huarfj a'fjna jime'e mej rá'atzaahuat'e í ti caí ayén ti'ayajna, sino ayée pu hua'aránajcheca'a mej miyen huárini í ti a'ij pua'a een í Dios jemi.

Dios pu nu'u hua'antíhuau tí'ij hua'irájtuaani

¹³Seajta mú'een, mi sej ta'ihuaamua'a, jéihua pu já'amua'xe'leve'e í tavástar'a. Ajta, ayée pu tiraavfjte'e tej tiyen

tí'ijteujtzi'ire'e í Dios tíf na'a mú'ejmi jime'e a'iné jéjca imuá Dios pu amua'antíhua'u ti ij a'fín amua'irájtuaani a'fjna jime'e ti a'fín xiéjniu'ucare'ara'an ayée amuaatéhuii, ajta a'fjna jime'e sej rá'atzaahuat'e í ti ayén ti'ayajna í Dios jemi.

¹⁴Ayee pu een jín Dios ayén amuaatajé a'fjna jime'e í tej tejamuá'ixaa í Ciriístu'u jetze me'ecan ti ij ayén tejamuá'ací'ti sej siyen che'atá sena'a naa seíire'e xá'ara'ani tíf ajta ayén naa seijre'e u ta japua í tavástar'a, a'fjna í Jesús ti ajta i'í Ciriístu'u.

¹⁵A'fj xu jín, mi sej ta'ihuaamua'a, setá'aj huatéjca'anen í ru tzajta'a. Seajta mú'een, ayée xu huárini se'fjna jime'e, ti'iti tej a'ij tejamuamuá'ate, nain tíf tena'a tejámuatá'tiiri'i nusu tej amuá'ixaa, caxu yá'uhua'anan.

¹⁶⁻¹⁷Yee pu icu, ta'ihuaamua'a, ché'e ayén té'ara'ani, mej miyen amua'anpuá'ajte'en í a'amua tzajta'a, majta ca'aníjra'a amuaatá'an sej si siyen tiu'umuári'en se'fjna jime'e nain jime'e ti tí'imuari'ira'a ti i'í x'epi'in, sej si seajta siyen tihua'utá'ixaate'en. Ché'e ayén rí'i amuáaruuren a'fjna í tavástar'a, a'fjna rusefj í Jesús ti ajta i'í Ciriístu'u, ajta í Dios í tej rájya'upua, í ti taxe'leve'e tíf na'a rusén jime'e, ajta ayén taatá'a a'ij tej tiraachú'leve'en a'fjna jime'e ti rí'i titáacha'in.

Pablo pu ayén tihuá'ahuavii mej rahuavii ti a'fín Dios hua'irájtuaani

3 Casi'i, ne'ihuaamua'a, setá'aj siyen rahuaviira téjmi jime'e tej ti ca'anacan tihua'utá'ixaate'en í niucari jime'e í tavástar'a ti raxa najmí'icí'e mej miyánna huachéjme, mej mi majta ráanamua a'fime

í mej á imuá a'uchéjme ajta na'a caí nainjapua huánamuajre'en. Setá'aj siyen rahuaviira mej miyen che'atá mena'a ra'ará'astijre'en í niucari setíj mú'een tira'ará'astijre. ²Setá'aj seajta rahuaviira ti a'fín tavástara'a tu'irájtuaani mej mi caí a'ij táaruuren í teteca í mej a'ij pua'a titetiújcha'ii, í mej majta a'ij pua'a tí'teteite.

Ayee xu rahuaviira a'iné camu naími'i té'atzaahuaté'e. ³Ajta a'fín í tavástara'a, capu ja'anáj até'itzea'ara. A'í pu xaa ca'aníjra'a amuaatá'asin sej si te'utáviicua'i. Ajta, a'íi pu rí'i tejá'amuacha'ii a'ame tí'ij caí amuaatémua'itin a'íjna ti a'ij pua'a een.

⁴Teajta iteen, ayée pu titá'amitiejte'e a'íjna jemi í tavástara'a sej siyen huárini a'ij tej teri tejamuaata'aíj. Ajta, ayée pu che'atá na'a titá'amitiejte'e sej seuj siyen huárini méjca'ihua yee.

⁵Ché'e a'íin tavástara'a ca'aníjra'a amuaatá'an í a'amua tzajta'a sej si siyen che'atá sena'a titehuaújxe'eve'en sej seajta sejíj táj ajta Dios tejá'amuaxe'eve'e mú'ejmi. Ché'e a'íin ajta amuaatá'an í ca'aníjra'a sej si siyen che'atá sena'a te'utáviicua'i táj ajta Ciríistu'u te'utáviicua'iri'i.

**Ti nu'u ayén ruxe'leve'e
mej tiu'umuári'en**

⁶Ayee tu tejá'amua'ijte'e, ta'ihuaamua'a, niucajtze'en í tavástara'a, a'íjna í Jesús ti ajta i'i Ciríistu'u, sej si siyen caí titej'á'ujjhuane'en jamuan sejíj á'amua'ihuaara'a ti ajta i'i huá'ina'ase'e, ti caí tí'imijhuaca, ti caí ayén che'atá na'a rí'i tí'itíjcha'ii a'ij tej teri tejamuá'ixaa mú'ejmi.

⁷Mú'een xu rujíimua'a seri ramua'aree a'ij sej ye'í huárini, sej si siyen che'atá sena'a huárini tetíj iteen.

Catu a'atzu huá'ina'ase'eca'a tetí'ij teuj mú'ejmi jemi a'uté'uuca'a. ⁸Catu huáapua'a tena'a tiú'ucuaa sejíj jemi, sino tetiu'unájchitaca'a ticu. Nain tújca'ari tzajta'a, teajta nain tíca'ari tzajta'a, tetiu'umuári'ej ca'anín jime'e. Jéihua tu te'utáviicua'iri'i tej ti caí tí'ti jín amuaatamuári'riste'en.

⁹Jee xaa ne'u, ayée pu tiraavíjte'eca'a tej huáapua'a tena'a tiú'ucua'ani. Capu amín a'ij. Seicié tu huaríj tej ti amuáamua'aten a'ij sej huárini, sej si siyen che'atá sena'a rí'i titetiújcha'ii. ¹⁰Ayee xaa ne'u tí'ayajna. Tetí'ij teuj a'uté'uuca'a mú'ejmi jemi, ayée tu tejámuaata'aíjte a'íjna jime'e yee: Ti pua'a ja'ati caí jírá'ujca'ane ti tiu'umuári'en, caxu raatá'acare'en ti a'íin tiú'ucua'ani.

¹¹Ajta íjii, ayée tu tí'inamua tíjín seica a'íime, a'íi mú huá'ina'ase'e. Camu tí'itíj jín tí'imuarí'e sino ayée mu'u ruciinive'e mej mi tiú'itziite'e.

¹²Ayee tu ca'aníjra'a hua'utá'asin naíjmi'ica í mej miyen 'een, ayée tu tíhua'uta'aíjte'esin a'íjna jemi í tavástara'a, a'íjna í Jesús ti ajta i'i Ciríistu'u, mej mi tiu'umuári'en, mej caí ché'e a'ij mena'a tí'itéruurejne'en, mej mi rujíimua'a raamuá'itin í mej jín huateújvaire'en.

¹³Seajta mú'een, ne'ihuaamua'a, caxu raxiéehuata sej siyen huárini a'ij ti tiraavíjte'e.

¹⁴Ti pua'a ja'ati caí á'ujca'ane ti ra'ará'astijre'en a'ij tej tejá'amuayu'use'e tel'jna jetze i yu'uxari, ayée xu huárini. Setá'aj ráamua'ati se'íjna í ja'ati, seajta siyen tiyá'uhua'axin ti ij huataujtévi'irata a'íjna í ja'ati. ¹⁵Mí seajta mú'een,

caxu siyen a'ij pua'a raruure t'ij ja'ati ti amujcha'ire'e, sino ayee xu r'i'i tiraatájeeve a'iné á'amua'ihuaara'a pu pú'een.

**A'í pu r'i'i tihua'utéatuaasin,
ajta ra'antipua'ajte**

¹⁶Ajta a'íin tavástar'a ti tiu'utépua'ajte, ché'e a'íin ruse'ij amua'anpuá'ajte'en a'amua tzajta'a, ja'anáj ti na'a, ajta nain jime'e. Ché'e

a'íin tavástar'a huateáturan mú'ejmi jemi.

¹⁷Inee Pablo, nemuajca'a nu jín tejá'amuyu'use'e a'íjna i yu'uxari jetze i nej jín amuaateújte'e. Ayee nu té'eyu'uxaca nainjapua í t'ineyu'uxa. A'ij xu jín ráamua'aree ti ayén ti'ayajna nej ra'uyú'uxaca'a nese'ij. ¹⁸Ajta a'íin tavástar'a, a'íjna í Jesús, ti ajta i'i Ciríistu'u, ché'e a'íin r'i'i tejamuáacha'íin na'ijmi'ica mú'ejmi.

A'ij ti tira'uyú'uxaca'a í San Pablo a'ijna í Timoteo, í ti seij

A'ijna yu'uxari jetze pu rateújte'e

1 Inee, i nej i'í Pablo, nee nu ne'ín pú'een seij ti ravaire'e a'ijna í Círíistu'u ti ajta Jesús pú'een. Ayee pu éeni'ici'e na'antíhuau a'iné ayée pu tinaata'afj í Dios ti tu'irájtuua, ajta í Círíistu'u ti ajta i'í Jesús, í tej rajchú'eve'e.

²Ayee nu yé tí'imuyayuse'e mú'ee, Timoteo, pej piyen nemuari yee niyauj a'iné mú'ee pej pajta piyen che'atá pena'a tzáahuati'ira'a rá'astjire'e í tavástara'a netfj inee. Ayee nu tí'ijhuauhuau mú'eetzi jime'e ti a'ín í Dios í ti tá'iyá'upua, ajta a'ín í Círíistu'u ti ajta Jesús í i'í tavástara'a, miché'e me'ín rí'í timuaacha'fj muá'ara'ani, miché'e majta muá'ancu'uvajxi'ín, miché'e majta rí'í mu'uhuáruuren í á'a tzajta'a.

Jíme'en í mej hua'itzi jín tí'imua'ata

³Netf'ij ne'uun aum'éecaa u Macedonia, ayée nu timuaatáhuaviiri'i pej pe'uun a'uteáturan a'ujna Éfeso. Neajtahua'a nu niyen tí'imuhuavii pej pe'uun a'uteáturan pej pi piyen tihua'utá'ijmii í seica í toteca mej mi caí ché'e miyen tihuá'amua'ate

me'ijna jime'e í niuucari ti hua'itzi jín namuajre'e.

⁴Mata'aj caí ché'e me'ijna namuajra a'ij mej tí'itfj tihuá'a'ixaate'e me'ijna jime'e a'ij metiteejnéj í huáacixa'astemua'ame'en. Cu xiee mecaí ja'anáj ra'antipué'ajte'esin mej miyen raataxáj yee a'ii pu a'ín pú'een ti ayén huanéj í seij jetze, ajta í seij, seij pu ajta jetzen huanéj asta mena'a caí e'ará'asti í Dios jemi. Na'fjmi'i tíf na'a, ayée pu'u tí'ivaire'e mej mi huateújne'usí'ite'en í teite me'ijna jime'e í mej caí a'ij tirú'umua'aree. Capu tí'itfj vaire'e mej mi raana'fjmire'en a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios. T'fj ja'atí ayén raana'fjmire'en, ayée pu tí'ujxe'eve'e ti a'ín ja'atí ayén tirá'antzaahuat'e'en í Dios.

⁵Ayee tu een jín tí'imua'ijcate'e mej mi hua'jxe'eve'en seij majta seij me'ijna jime'e í mej urarí'en í ru tzajta'a, majta í mej rí'í mé titeumuámua'arejme, majta í mej tzáahuati'ira'a jín rá'astjire'e í tavástara'a.

⁶Seica mú meri ya'uhuá'axi mej miyen 'eene'e. A'fj mú jín autéjhuii mej miyen tiu'utaxáj me'ijna jime'e í niuucari ti caí tí'itfj vaire'e.

⁷Ayee mú tí'ijxe'eve'e mej te'enteároute me'ijna jime'e mej

tihuá'umua'aten a'ij ti huataújmua'a í niuucari í mej jín tí'ajta ti Moises ra'uyú'uxaca'a. Mí majta a'fime, camu a'atzu yaú'itie a'ij mej ti'ixa. Camu majta ramua'aree a'ij ti een me'fjna jime'e í mej jín miyen raataxáj yee ayée pu ti'ayajna.

⁸Teen tu ramua'aree ti tí'ivaire'e a'fjna í niuucari í mej jín tí'ajta, Moises ti ra'uyú'uxaca'a. Tí ij ayén tí'itéva'irihua'an, ayée pu ruxe'veve'e mej nain jín ra'ará'astijre'en a'ij ti tiú'ujxe'veve'e.

⁹Teajta, tiyen tí'ijmua'aree tijín ayée mú een jín ra'uyú'uxaca'a a'fjna í niuucari í mej jín tí'ajta mej mi hua'utá'ijmii a'fme'j í mej a'ij pua'a titetiújcha'ii. Camu me'fjna jín hua'utá'ijmijra a'fme'j í mej rí'i mé titeumuámua'aree í ru zajta'a. A'fime mú xaa me'fjna jín hua'utá'ijmijra í mej caí ranamuajracu a'ij ti tirá'axa í niuucari í mej jín tí'ajta, majta a'fme'j í mej caí rá'astijre'e a'ij ti tí'ijxe'veve'e í Dios. Majta seica, a'ii mú a'fín pú'een í mej rá'axieehuari'i í hua'aye'ira, majta a'fime í mej a'ij pua'a titetiújcha'ii, majta a'fime í mej rutáàta cui'lca, na'ari runáàna, ja'atí ti na'a ti tí'itecui'lca.

¹⁰Ayee mú majta í niuucari jín hua'utá'ijmijra a'fme'j í mej xána'acira'a 'úcate jemi, majta a'fme'j í mej che'atá mena'a xána'acira'a huá'a jamuan í tí'iríi ca'fín huá'a jamuan seica í teteca. Ayee mú che'atá seica me'fjna jín í niuucari hua'utá'ijmijra a'fme'j í mej seica vivi'i mej mi tihua'umuáriste'en ca'anéri jime'e, majta a'fme'j í mej tí'ihua'itaca, majta a'fín í mej tí'itecuanamuajca. Ti'títj ti na'a ti caí naa 'een, ti seicié 'een, a'fí mú hua'utá'ijmijra me'fjna jime'e í niuucari í mej jín tí'ajta, tí'itj ti na'a

mej caí ranamuajracu í niuucari ti rí'i tiú'uruure í tiú'utzajta'a.

¹¹A'fjna í niuucari ti rí'i tiú'uruure, a'fí pu a'fjna jín ayén tirá'axa a'ij ti tí'iraxa í niuucari ti naa namuajre'e, ti ajta jín Dios tu'irá'jtuaani. Ajta a'fín Dios, a'fí pu a'fjna jín tinaa'fjna ineetzi nej ni tihua'utá'ixaate'en ne'fjna jime'e í niuucari. A'fj nu jín rí'i tiraatá'asin í Dios.

A'fí pu tí'ijteujtzi'ire'e a'fjna jime'e ti Dios rá'ancu'uvajxi

¹²Jé'ecan nu tí'ijteujtzi'ire'e ne'fjna í Círíistu'u ti ajta i'i Jesús í tavástar'a í nej jetzen aránca'ane. Ayee nu een jín tí'ijteujtzi'ire'e a'liné ayée pu tirá'amitiejte'eca'a nej caí ti'títj jín auté'itze. A'fí pu na'antíhuau ineetzi nej ni raatévaire'en.

¹³Jé'cua imuá nu a'ij pua'a tí'ixaxa'ata'a í Dios jemi, neajta a'ij pua'a huá'aruurejca'a a'fme'j í mej rá'astijre'e í tavástar'a. Jéihua nu huá'ane'usi'ite'eca'a. Aru capu amín a'ij, Dios pu ná'ancu'uvajxi a'fjna jime'e nej caí ramua'areeca'a a'ij nej rijca, neajta caí té'atzaahuate'eca'a.

¹⁴Jéihua pu huá'pí'i rí'i tinéjcha'fí já'araa í tavástar'a. A'fí pu ajta ayén naatá'a nej ni rá'antzaahua ne'fjna í Círíistu'u ti ajta ayén ántehuaa tijín Jesús. Ayee pu ajta naatá'a nej ni raxí'eve'e ná'ara'ani.

¹⁵Ayee nu tí'imua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e ti ayén ti'ayajna ti a'fjna jín mú pa'uvé'eme'j íyey chaanaca japua a'fjna í Círíistu'u ti ajta i'i Jesús tí'ij a'fín hua'irá'jtuaani a'fme'j í mej a'ij pua'a titetiújcha'ii. Ché'e caí ja'atí ayén tí'ixajta yee capu ayén ti'ayajna. Nee nu ramua'aree a'liné nee nu ne'fín pú'een i nej jaítze'e

a'ij pua'a ti'itíncha'iica'a caí máàj ja'atí.

¹⁶A'íj pu jín Dios ná'ancu'uvajxi ineetzi i nej a'íin pú'een í nej jaítze'e a'ij pua'a ti'itíncha'iica'a t'íj a'íin Círíistu'u ti ajta i'í Jesús tihua'utasejrate'en í teite a'ij ti een jime'e í Círíistu'u raayí'ti ti ja'atí tiu'utá'uuni'i nain jime'e t'j na'a ti a'ij pua'a een. A'íi pu ayén tí'ijxe'eve'eca'a mej mi miyen raasej a'ímej í mej rá'antzaahuat'e'enche'e mej mi me'uun a'uteáturan jemin ruurican t'j na'a rusén jime'e.

¹⁷A'íj pu jín, ayén tiú'ujxe'eve'e tej rí'i tiraatá'an t'j na'a rusén jime'e, teajta tiraateújtzi'ire'en te'íjna ti Tajtuhuan jín ti'it'éjvee, ti caí ja'anáj rupuata'atan, ti ajta caí ja'anáj mi'ini, í tej caí ja'anáj rasej tají'i jime'e. A'ii pu a'íin pú'een í ti a'íi na'a caj ti'iDioj.

¹⁸Niyauj, mi pej i'í Timoteo, ayée nu tí'imua'ixaate'e a'íjna jime'e í mej amuacaícan á jemi tiu'utaxájtaca'a a'ímej í mej tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan. Patá'aj piyen tiu'utatése'en temua'a naa pe'íjna jime'e í pej jín tí'ivaire'e í tavástar'a jemi.

¹⁹Patá'aj pauj té'atzaahuat'e'e, pajta mú'ee rí'i ti'iti'á'acha'íi puá'ara'ani í a'atzajta'a t'íj caí a'uun huatasej're'en ti'it'íj ti tiu'utévi'iraste'e. Seica mú'eri mé rúuhua'axi mej té'atzaahuat'e'eca'a, majta, a'íi mú' raatéxíehuataca'a mej rí'i té'usej're'eca'a í ru tzajta'a. Ayee mú' jín huarín, nain pu e'ehuaújpua'arixi í mej jín té'atzaahuat'e'eca'a.

²⁰A'ímej jemi nu ti'ixa í mej hua'apua, a'íjna í Himeneo, ajta a'íjna í Alejandro. A'ímej nu neri tiu'utátui í Satanás jemi mej mi ráamua'ati mej caí ché'e a'ij pua'a tiraatá'an í tavástar'a a'íjna jime'e a'ij mej rici.

Jíme'en a'ij mej ye'í seij huatéjniuuni

2 ¹⁻²Ayee pu tiná'amitiejte'e ti ayén ruxe'eve'e sej si siyen huárini. Setá'aj naíjmi'ica jín huatéjniuuni. A'íj xu jín siyen tiraatáhuavii, seajta siyen huá'a jemi huatéjniuuni, seajta t'íhua'ateújtzi'ire naíjmi'ica jemi, a'ímej í mej Tajtuhuan jín títeté'u'upu'u, majta a'ímej í mej tí'ajta. Ayee xu huárini tej ti rí'i yee tí'itechejca, teajta ra'ará'asten í taye'irá jime'e, teajta rí'i tirájcha'íi tá'ara'ani í tavástar'a t'íj caí ja'atí tájaaxiejte'e.

³⁻⁴Ayee pu tiraavíjte'e sej si siyen huárini. Ayee pu tira'aráanajche a'ame í Dios ti tu'irájtuua, a'iné a'íi pu ayén tí'ijxe'eve'e ti naíjmi'ica huirájtuuaani, mej mi ráamua'aree nain t'j na'a ti ayén ti'ayajna a'íjna jemi. ⁵Ayee pu'u tí'een, a'iné seij pu'u í Dios, ajta seij pu'u a'íi pú'een ti huá'a japua huániuuni í teite í mej jín auteájturaa í Dios jemi. Ajta pu teáata'a pírici. A'ii pu a'íin pú'een í Círíistu'u ti ajta i'í Jesús.

⁶A'íi pu huataújmuai'ivejritaca'a t'íj a'íin tiu'utanájchita nain jime'e í mej jín auteájturaa í teite í Dios jemi. A'ii pu a'íin pú'een a'íjna ti Dios tihua'utá'ixaa á jéj're'e, a'atzaj ti pua'a raaxí'epi'intare.

⁷Mí neajta inee, a'íj pu jín na'antíhuau nej ni tihua'utá'ixaate'en í teite ne'íjna jime'e nej ni tiu'utévaire'en í Dios jemi. Ayee nu tí'imua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e. Canu tí'ihua'í. Nee nu xaa tihua'amua'ate a'ímej í mej té'atzaahuat'e'e í tavástar'a jemi, neajta tihua'utá'ixaate'esin tzáahuati'ira'a jime'e a'ímej í mej majta Israél jetze ajtéme'ecan.

⁸A'íj nu jín niyen tí'ijxe'eve'e matíj mena'a a'úu mej a'ucaíjme'e, miché'e huatéjniuuni í Dios jemi, miyen rí'i tite'urarí'eene'en í ru tzajta'a majta caí níniu'ucacu, majta caí rújaaxiéevi'ira.

⁹Ajta a'íime í 'uuca, ayée nu che'atá tí'ijxe'eve'e mej mi miyen tí'itechejca a'ij ti tiraavíjte'e, miché'e miyen caí tí'itechejca me'íjna jime'e ti tiu'utévi'iraste'e sino me'íjna jime'e ti caí a'ij pua'a tihuá'aseijrate'e. Miché'e caí ayée mena'a teva'ujhuá'atehua'an í rucipúa jetze a'íjna jime'e ti huápi'i tí'ijnajche, miché'e majta caí ayée mena'a te'ucarújte'ejm'éen cumu tí'itíj oro ti ti'ipu'éene'ejmee, miché'e majta caí huápi'i ayée mena'a te'ecamuátzi'ivi'ijm'é'e me'íjna jime'e tí'itíj perla, nusu mecaí ayée mena'a tí'iteújche'etehua'an me'íjna jime'e í cáixuri ti huápi'i tí'ijnajche.

¹⁰Miché'e miyen huárini í 'uuca mej mi seica miyen ráamua'areere mej rí'i tí'titeite. Miché'e miyen tiú'uruuren a'ij ti tí'ixi'epi'in, a'iné ayée pu tihua'uvíjte'e a'ímej í 'uuca í mej miyen tiú'ujsejrata mej miyen rá'astijre'e í Dios jemi.

¹¹Ayee pu ruxe'eve'e a'ímej jemi í mej 'uuca mej mi ráari'íren miyen tí'inamuáara, majta miyen tihua'ará'astijre'en í teteca. ¹²Canu hua'atá'aca a'ímej í 'uuca mej mi tihuá'umua'aten u teyujta'a í teteca, ni mej majta tíhua'uta'aíjte'en. Ruxe'eve'e ti a'íin 'íita'a a'uun teyujta'a caí avé'eniuuca'an. ¹³Ayee pu'u tí'een, a'iné Dios pu amuacaícan Adán huatétaahuaca'a. Ajta á'iyen a'íin Eva huatétaahuaca'a.

¹⁴Ajta, a'íin Adán, a'íi pu ramua'areereca'a a'ij ti rijcaa tí'ij auteájturaa í Dios jemi. Capu ja'atí ráacuanamua. Mí ajta a'íin Eva,

Satanás pu xaa ráacuanamua. A'íj pu jín a'aturáa já'araa í Dios jemi.

¹⁵Aru Dios pu hua'irátuaasin a'ímej í 'uuca matí'ij a'íime tiyaúumua'a muá'ara'ani ti pua'a miyen á'ateeren mej té'atzaahuate'e, majta mej rí'i tihuá'ajcha'íi í seica. Majta mej urarí'enejme'eni í ru tzajta'a me'íjna jime'e mej miyen huárini a'ij ti tiraavíjte'e.

Jíme'en a'ij mej ye'í huárini a'íime í mej tí'ajta teyujta'a

3 Ayej xaa ne'u ti'ayajna a'íjna í niuucari. Tí pua'a ja'atí ayén raxí'eve'e ti a'íin antiújmua'areere a'íjna jime'e ti hua'acha'íi í mej e'etiújse'iri u teyujta'a, a'íi pu xaa raxí'eve'e ti tiu'umuári'ihua ti i'í xí'epi'in. ²A'íj pu jín, ayén ruxe'eve'e ti ayén éene'en a'íjna ti ayén antiújmua'aree a'íjna jime'e ti hua'acha'íi. Ruxe'eve'e ti caí tí'itíj jín a'aturáa mej mi caí a'ij pua'a tí'ixajta í teite, ajta ti seíj na'a neiche. Ajta ayén ruxe'eve'e ti rí'i tí'itiújcha'íi, ti cáj na'a tí'iyeca í tí'itíj nahuáj, ajta ti caí tiú'ujxajtave'e, mej mi rí'i tiraatá'an í teite. Ajta ayén ruxe'eve'e ti hua'ancuré'evi'itin temua'a naa a'ímej í mej ramuáaren a'ájna tí'éche, ajta ti raayí'itihua'an ti tihuá'umua'aten temua'a naa.

³Ajta ayén ruxe'eve'e ti caí rutahuaíve'e, ajta ti caí runé'use'eve'e, sino ti rí'i tejá'ucati a'ímej jemi í teite, ajta ti caí tí'itíj jín tí'ijaxiejta. Ayee pu ajta ruxe'eve'e ti caí ramuájche'e í tumin ti ramuá'itici. ⁴Ayee pu ruxe'eve'e ti raayí'itihua'an ti tíhua'uta'aíjte'en temua'a naa a'ímej í mej jemin é'che, ajta í yaújmua'amelen. Ayee pu che'atá na'a ruxe'eve'e

mej ra'ará'astén a'ij ti tiraavíjte'e.

⁵Ayee pu tí'een, a'íné ti pua'a caí raayí'itihua'an ti tíhua'uta'ájte'en a'ímej í mej jemin é'eche, capu a'ij tí'irí'irí ti huá'ucha'iin a'ímej í mej a'uun e'etiújse'irí í teyujta'a mej mi tiraatateújtzi'lire'en í Dios.

⁶Ruxe'eve'e ti ari á'atee ti té'antzaahua. Na'ari caí, a'íi pu a'ujtzaahuatē'en a'íjna jime'e ti ve'ecán jín ti'itējvee. Tí pua'a ayén té'ujtzaahuatē'e, Dios pu ayén che'atá tí'ijxi'epi'íntare'en a'ij ti ari tiraaxí'epi'íntare í tiyaaru'u jemi.

⁷Ajta ayén ruxe'eve'e mej jemin ramua'areere ti rí'i tí'itevij a'íime í mej caí té'atzaahuatē'e. Na'ari caí, seica mú ra'utéxiehuarí'ira, ajta a'íin tiyaaru'u, a'íi pu jíme'en ayén tiraatémua'íti.

**A'ij mej ye'í huárini a'íime
í mej tí'ivaire'e u teyujta'a**

⁸Jíme'en a'íime í mej tí'ivaire'e u teyujta'a, ayée pu ruxe'eve'e mej miyen rí'i mé tité'ujjhuane'en mej caí tí'ihua'ita, mej mi rá'antzaahuatē'en í teite. Ajta ayén ruxe'eve'e mej caí jeíhua raye'eca tí'itíj nahuáj, majta mej caí ramuájche'e í tumín mej ramuá'itici a'íjna jime'e mej huá'ucuanamua í seica.

⁹Ayee pu ajta ruxe'eve'e mej nain jín té'atzaahuatē'en a'íjna ti rú'avaataca'a í Dios jemi, a'ij ti tiú'uruu í tavástar'a. Jé'ecan pu ruxe'eve'e mej miyen tirú'umua'areere í ru tzajta'a ti ayén tí'ayajna.

¹⁰Tí pua'a miyen tí'ijxe'eve'e mej mi tiu'utévaire'en u teyujta'a, a'íi pu ruxe'eve'e mej me'ín teite amuacaícan miyen

tiraaxí'epi'íntare'en a'ímej jemi í mej tí'ivaire'ecu. Tí pua'a caí tí'itíj a'ij tíhua'aturaate'e, aj pu rí'irí'ista a'ame mej miyen tiu'utévaire'en.

¹¹Ayee pu che'atá na'a tí'een a'ímej jemi í 'uuca í mej huajá'uví'itin. Jé'ecan pu ruxe'eve'e mej miyen rí'i mé tité'ujjhuane'en. Ruxe'eve'e mej caí a'ij pua'a tiú'ujxajtave'e, majta caí rutá'aruaijve'e, mej caí tí'itíj jín até'itze'ara'an.

¹²Majta a'íime í mej tí'ivaire'e u teyujta'a, ayée pu ruxe'eve'e ti sefj na'a neiche, ajta ti raayí'itihua'an ti temua'a naa tíhua'uta'ájte'en í ruyaujmu'a, ajta a'ímej í seica í rute'ítestemua'a.

¹³Tí pua'a sefj rí'i tiu'utévaire'en u teyujta'a, ayée pu raamuá'itin mej rí'i tiraatá'an í teite me'íjna jime'e ti rí'i tiu'utévai. Ajta pu Dios raatáca'anisti'lire'esin ti ij auj tí'ivaire'e, ajta caí tí'tíziine'e a'íné a'íi pu té'aste a'íjna í Círístu'u jemi ti ajta i'i Jesús.

**Jíme'en í niuucari ti jé'iyecan
jín namuajre'e, ti ajta
titaatasejrate í Dios**

¹⁴⁻¹⁵Ijii, nej tí'imuyau'use'e, ayée nu tí'ijxe'eve'e nej ca'anacan ne'uun a'utevéé ná'ara'ani mú'etzi jemi. Aru ti pua'a ná'ateevi'in niyájna, ayée nu tí'ijxe'eve'e pej ráamua'aree a'ij mej tí'itíj jín huárini a'íime í teitestemua'ame'en í Dios, a'íime í mej e'etiújse'irí u teyujta'a mej mi tiraatateújtzi'lire'en me'íjna í Dios ti l'irúuri. A'íi mú a'íin pú'een í mej tíhua'a'ixaate'e í niuucari ti ayén tí'ayajna í Dios jemi. Majta a'íime, camu taúra'aca mej seicié tíhua'utémua'itin.

¹⁶Jee xaa ne'u, ayée pu tí'ayajna, capu hua'ítzi na'a. Huápí'i pu

muári'eri ti ja'atí ráamua'ati a'fjna
ti rú'avaa í Dios jemi, í tej jín tiyen
t'íy'e'ira, a'iné ayé pu tiuju'urj:

A'fí pu ayén huatasefjre
tehuá'ira'acan jime'e.

Ajta a'fín xiéjniu'ucare'ara'an
í Dios,

a'fí pu ayén té'axajtaca'a
ti ayén ti'ayajna í Círístu'u
jemi.

Majta a'fíme í mej ta japua
t'í'ivaire'e, a'fí mú raasefj.

Majta a'fíme í teitejra'a
mej yen huachéjme íyen
chaanaca japua,

seica mú miyen tihua'utá'ixaa
a'ij ti a'fín huarfj.

Majta a'fíme í mej yen huachéjme
íyen chaanaca japua,
mul'iití mú té'antzaahua a'fjna
jemi.

Ajta Dios pu ya'uví'ti í ta japua
ti ij a'uun nain jín
antiújmua'areere á'ara'ani.

**Jíme'en a'fímej í mej
raatéxæehuata' muá'aju'u mej
mí caí ché'e té'atzaahuat'e'en**

4 Ajta a'fín xiéjniu'ucare'ara'an
í Dios, a'fí pu ayén ti'ixa
e'ehauritiéecan jime'e ti nu'u
ayén té'eme méjca'ihua yee t'í'ij
te'entipua'arijme'en. Seica mú nu'u
yá'uhua'axijsin í mej té'atzaahuat'e.
A'fíme mú nu'u namuaara muá'aju'u
í xiéjniu'ucari í mej tihuá'ahuaitze'e,
majta mú ranamujran a'ij ti a'fín
tiyaaru'u tihuá'amua'aten.

²A'fj pu jín ayén huatasefjre'esin
mej miyen hua'itzi jín
tihuá'amua'aten me'fjna jime'e
a'fíme í mej tí'hua'itaca, í majta
a'ij pua'a titetiújcha'íi. Capu ri'írí ti

ja'atí hua'utatévi'imua'an. A'iné camu
miyen rici a'ij mej tirú'umua'aree í ru
tzajta'a ti ayén tiraavfjte'e, cu xiee
tiyaaru'u pu huá'ataixi'í í hua'amú'úu
jetze.

³A'fí mú hua'utá'ijmijra í teite
mej caí huateneíchen, mej caí
huatéviche'en. Majta miyen
tíhua'uta'ajjte'esin mej caí ráacua'ani
ti'itfj ti tí'icua'iri'í. Aru a'fín
Dios, nain pu yen tiu'uteájtuaa
mej mi ra'ancuré'an í teite í mej
té'atzaahuat'e, majta ramua'aree
ti'itfj ti ayén ti'ayajna, mej mi me'fjna
jín tiraatateújtzi'ire'en.

⁴⁻⁵A'iné temua'a pu ti'ir'íeen
naíjmi'í tífj na'a ti Dios
tiú'utaahuaca'a, capu ayén tiraavfjte'e
ti ja'atí ti'itfj mé úrieni sino ché'e
a'fín ra'ancuré'an. Ché'e ajta a'fjna jín
tiraatateújtzi'ire'en í Dios jemi, a'iné
pu'uri a'uun e'avíitzi'ire'e í Dios jemi
a'fjna jime'e ti a'fín Dios ari ayén
tiu'utátuiire'esin t'í'ij huatéjniuuni í
Dios jemi.

**Jíme'en a'fjna ti temua'a naa
t'í'ivaire'e í Jesús jemi**

⁶Patá'aj piyen tihua'utá'an mej mi
ráamua'ati í a'ihuáamua'a a'fjna í
nej neri muaatá'ixaa. Tí pua'a piyen
huárini, temua'a pej tiu'utévaire'esin
í Círístu'u jemi ti ajta í'í Jesús.
Petiu'utévaire'esin pe'fjna jime'e tífj
na'a pej pá'ari'ístaca'a, mú'ee pej
ranamújra'ca'a í niuucari pej jetzen
té'antzaahua, í niuucari í mej temua'a
naa timuamuá'ate.

⁷Ca'pej rá'atzaahuat'e a'fjna í
niuucari ti caí Dios jemi é'eme'ecan,
ti'itfj mej tí'imuarita ti caí ayén
ti'ayajna, ti caí ti'itfj vaire'e. Patá'aj
piyen ámu'ate pe'fjna jime'e pej
piyen huárini a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios.

⁸Cfj pu caj tí'ivaire'e ti pua'a piyen huá'acua'ajte'en pe'fjna jime'e pej raatá'an í a'atzajta'a pej pi huaté'aca'ane í mua'atévira'a jetze. Aru tí'ivaire'e tñ na'a na'fjmi'ica ti pua'a piyen ámuua'ate pe'fjna jime'e pej piyen huárini a'ij ti tí'ijxe'leve'e í Dios. Tí'ivaire'e íjii pej yen huateáturan íiyen chaanaca japua, ajta timuaatéva'ire pej pi ruuri puá'ara'ani tñ na'a rusén jime'e.

⁹Ayee nu tí'imua'ixaate'e tzáahuati'lira'a jime'e ti ayén ti'ayajna. Ché'e caí ja'atí ayén seicié tí'ixajta.

¹⁰Ayee tu een jín tí'imijhuaca, teajta tí'itese'eca'a tej tiyen raachú'leve'en te'fjna jemi í Dios ti i'irúuri, ti ajta rí'i tihua'atá'aca na'fjmi'ica í teite jaítze'e. A'fí pu ajta hua'irátuaasin a'fmej í mej té'atzaahuate'e.

¹¹Paúche'e tihuá'amua'ate, pajta pauj tihua'uta'a'ijte'en pe'fjna jime'e nej yé tí'imuyau'use'e. ¹²Capej tí'itá'acare'en ti ja'atí muacáxieehuata a'fjna jime'e pej pauj temuaj, sino ayée pepu'u rí'i tejá'uche'ecane'en temua'a naa mej mi a'fime í mej té'atzaahuate'e miyen che'atá mena'a á'ujjuhua'ane'en patfj mú'ee a'fjna jime'e a'ij pej tihuá'ixaate'e, a'ij pej rí'i tí'ití'á'acha'ii, ajta a'ij pej tihuá'axe'leve'e. Miché'e majta miyen che'atá mena'a timuá'ijchue patfj mú'ee a'fjna jime'e a'ij pej tirá'astijre'e í tavástar'a, ajta a'ij pej te'urarí'en í a'atzajta'a.

¹³Ayee pej rijca asta necaí uvé'enen, patá'aj piyen hua'utánamuajriste'en í yu'uxari jetze í teite tzajta'a, pajta tihua'utá'ixaate'en, pajta tihuá'umua'aten. ¹⁴Capej raxiéehuata a'fjna ti Dios muaatapuajfve matí'ij mej vaujsi mua'ajtamuariej, majta tiu'utaxájtaca'a mú'ee'tzi jime'e í Dios jetze me'ecan.

¹⁵Patá'aj piyen raruure pe'fjna jime'e, patá'aj nain jín tí'amua'ate mej mi na'fmi'i miyen tiraasefj pej raana'fjmire'en í ti mú'ee'tzi jemi huateájturaa. ¹⁶Rí'í pepu'u pe'fjna jime'e a'ij pej tí'itfj ruure, pajta a'ij pej tí'itfj tihuá'amua'ate. Patá'aj piyen te'utáviicua'i pe'fjna jime'e a'iné ti pua'a piyen huárini, mú'ee pej asefj huiirátuaasin, pajta hua'irátuaasin a'fmej í mej muánamuajran.

A'ij ti ye'í tí'ití'ijcha'ii á'ara'ani a'fmej jemi í mej té'atzaahuate'e

5 Capej a'ij pua'a tí'ijteá'axi'í seij ti ari vástacira'i, sino rí'í pej tiraatájeeve cumu a'atáata pepu'u. Ajta a'fime í teteca í mej caí xi vaújsicira'i, patá'aj rí'í tihua'utájeeve cumu a'ihuáamua'a pepu'u. ²Patá'aj rí'í tihua'utájeeve í 'uuca í mej meri ucarijse cumu a'anáana pepu'u, majta a'fmej í mej caí xi ucarijse cumu á'acu'utzimua'a pepu'u na'ari á'ajuutzimua'a. Patá'aj rí'í tihua'utájeeve a'ij ti tiraavíjte'e nain jime'e.

³Ajta a'fime í 'uuca í mej meri huaújseistareca'a, ti pua'a ayén tí'ayajna mej huaújseistareca'a, majta í mej caí a'ij tí'ijviicua'i, patá'aj hua'utévaire'en. ⁴Na'ari caí, ti pua'a auj tiyaúumua'a ca'ín auj tí'ye'ecuajmua'a, ayée pej huárini. Miché'e a'fime mi'í rí'í ráaruuren mej me'fjna jín te'ará'asten mej hua'utévaire'en í ruxí'ej teite. Matí'ij miyen huárin, mu'uri xaa tiu'unájchitaca'a me'fjna jime'e í mej té'echa'ica'a ruvaújsimua'a jemi na'ari ruye'ecuajmua'a jemi. Ajta a'ii pu a'fín pú'een í ti rí'í tiratá'aca í Dios.

⁵Patá'aj piyen huárini, ti pua'a ja'atí xaa huaújseistareca'a, ti

ajta caí a'ij t'íjviicua'i, a'íi pu xaa té'antzaahuat'e í Dios jemi, ajta téníúuve'e nain xicaj tzajta'a, ajta nain tíca'ari tzajta'a ti 'ij ayén t'í'ijhuaviira ti 'ij Dios raatévaire'en.

⁶Ajta a'íin í 'íta'a ti huaújseistareca'a, ti pua'a ayén rí'i tira'aráanajche a'íjna jime'e ti naa seijre'e jemin, cu xiee ti huamí'i í Dios jemi. Mí ajta, aúche'e pu ruuri. ⁷Patá'aj pajta hua'utánamuajriste'en í teite pe'íjna í niuucari mej mi caí ti'itíj jín a'aturáa muá'ara'ani, t'í'ij ajta caí ja'atí ti'itíj jín huá'a jetze t'í'ijpua'ajte'e.

⁸Tí pua'a ja'atí caí tihua'utévaire'en a'ímej í ruteftestemua'a, a'ímej í mej jaítze'e vejli'i jemin é'eche, a'íi pu a'íjna jín mé rúurie ti rá'atzaahuat'e'eca'a í Dios jemi. Jaítze'e pu a'ij pua'a rici caí se'íj ti a'ij pua'a ti'ití'ujcha'íi, ti ajta caí ja'anáj rá'atzaahuat'e'e.

⁹Jíme'en a'ímej í mej huaújseistareca'a, a'ímej pepu'u auyú'uxan í mej miyen rájcha'íi a'achú cumu huaícate nine'ira'a o jaítze'e nine'ira'a. Ajta, ayée pu ruxe'eve'e ti caí ja'anáj t'í'ixana'acire'e jemin í rucín teecan.

¹⁰Ayee pu ajta ruxe'eve'e, mej naími'i ramua'areere í teite ti pua'a xí'epi'in huaríj ti'itíj jime'e, ti rí'i tihua'uxá'apua'iri'í í t'í'iri'í ca'ín ti hua'ancuré'evi'iti a'ímej í mej rámuarecare'e nusu ti hua'anája'usixi í huá'íica jetze a'ímej í mej huaté'uu í Dios jemi na'ari ti hua'utévai a'ímej í mej tihua'amuári'eriste'e o ti ayén huataúra'a ti ayén huárini ti'itíj ti a'ij t'í'ixi'epi'in.

¹¹Ajta a'íime í mej huataújseistareca'a, í mej mauj témuastaca'a, capej piyen

huá'ayu'uxa jetzen í cuapé'e, a'iné t'í'ij ari jaítze'e hua'utá'asi mej huavíche'en, majta caí ché'e raxí'eve'e muá'aju'u mej tiu'utévaire'en í Círístu'u jemi, a'íi mú xaa huatéviche'esin.

¹²Tí pua'a piyen hua'uyú'uxan í cuapé'e jetze, ajta ti pua'a miyen huatéviche'en, a'íi mú rajpuaíitzi muá'aju'un í Dios jemi a'iné mu'uri ra'utéxieehuari'iri'í í mej amuacaícan jín te'ataújratziiri'í í Dios jemi. ¹³Ajta a'íjna jime'e, ayée mú t'í'ijri'ire mej á'ujjuhua'ane'en í huá'achi'i tzajta'a méyee, majta méyee. Ayee mú jín mé'ujjuhua'an a'iné ayée mú rici a'ij ti ti'itíj tihua'aráanajche. Ayee mú á'ujjuhua'an méyee, majta méyee mej jeíhua tiú'ujxajtave'e, majta jeíhua tiú'urihua'uve'e me'íjna jime'e a'ij ti rici í xí'ejra'an tevi. Ajta, ayée te'irájra'ani mej jeíhua tiú'ujxajtave'e ti caí ayén tiraavíjte'e.

¹⁴Ayee pu t'í'irineca a'ímej jemi í mej mauj témuastaca'a í mej huataújseistareca'a. A'íj nu jín niyen t'í'imua'ixaate'e tíjín miché'e huatéviche'en mej mi tiyaúumua'a muá'ara'ani. Miché'e majta rí'i tiu'umuári'en a'u mé é'eche mej mi caí raatá'an me'íjna ti tájcha'íire'e ti ti'itíj jín huá'a jetze te'ujpuá'ajte'en. ¹⁵Ayee pu ti'ayajna mej seica meri mé rúurie í mej amuacaícan te'ataújratziiri'í í Dios jemi mej mi ra'ará'asten me'íjna í Satanás.

¹⁶Ajta a'íin 'íta'a ti ajta té'atzaahuat'e'e, ti pua'a á mé é'eche jemin seica í mej huaújseistareca'a, ché'e a'íin hua'utévaire'en ti ij caí huá'amuari'eriste'e a'ímej í mej t'í'ivaire'e u teyujta'a. Tí pua'a ayén huárini, aj pu xaa huatári'iristari a'ímej jemi í mej teyujta'a t'í'ivaire'e mej mi hua'utévaire'en í mej caí a'ij t'í'ijviicua'i í mej huaújseistareca'a.

¹⁷ Patá'aj piyen huá'uruuren a'ímej í mej antiújmua'aree u teyujta'a. Tí pua'a xí'epi'in merici, ayée pu tiraavíjite'pej temua'a rí'i tihua'atá'acare'en tí'itíj jime'e tí tihuá'aturaate'e. Patá'aj jaítze'e rí'i tihua'utá'an a'ímej mej mí'i huateújca'anen me'íjna jime'e mej tihua'utá'ixaate'en, majta mej tihuá'umua'aten.

¹⁸ Ayee pej huárini, a'iné ayée pu té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze tíjín: "Caxu ra'amujá'iquihua'an mí puuya tí rayún í triigu ru'íca jime'e sino ch'é'e rí'íriistan tí cáj caj tiráacua'ani."

Ajta pu ayén té'eyu'usi'i tíjín: "Ayee pu tiraavíjite'e mej mí tiraaná'chite'e ja'atí tí tí'imíjhua'a a'achú tí caj tiraamuá'iti."

¹⁹ Tí pua'a ja'atí tí'itíj jín jetzen tí'íjpu'ajte'e seij tí hua'acha'íi u teyujta'a, tí pua'a a'íi na'a tí'íjpu'ajte'e, capej ranamujra. Aru tí pua'a mé hua'apua na'ari mehua'ca miyen jetzen tí'íjpu'ajte'e, aj pej xaa ráanamua.

²⁰ Majta a'íime í mej hua'acha'íi í teite teyujta'a, tí pua'a a'íj pua'a mé titetíjcha'íi í Dios jemi, patá'aj hua'ajteá'axi'in, meti'inamuá'araca í teite, mej mí ráamua'aree í seica mej mí caí miyen tité'ítzee tí'itíj jime'e tí caí xí'epi'in.

²¹ Jemin í Dios, neajta jemin í Ciríistu'u tí ajta i'i Jesús, neajta huá'a jemi í mej tí'ivaire'e í ta japua, Dios tí hua'antíhuau, ayée nu tí'imua'íjcate'e patá'aj nain jín na'ará'astijre'en a'íj nej neri timuá'ixaa. Capej tí'itíj jín a'íj rijca pe'íjna jime'e pej seij jaítze'e xe'eve'e, pajta seij caí piyen tí'ixe'eve'e sino patá'aj piyen che'atá pena'a huá'uruuren na'íjmi'ica.

²² Capej a'iyé'ítze'e pej ra'avé'emíjhua'an seij í ja'ati tí'itíj

tí a'íj jíme'en pej pí caí jamuan auteáturan í Dios jemi. Patá'aj asefj rí'i tihuá'acha'íin patá'aj caí tí'itíj jín auteáturan í Dios jemi, seij jamuan í tevi.

²³ Patá'aj raatapuá'ajta pej caí a'íi pena'a jaj ye'eca. Patá'aj cáj caj tí'itíj nahuáj tiu'uyé'en a'iné je'íhua pej tí'icui'i muá'a tzajta'a.

²⁴ A'íjna jime'e í seica í teteca, á jéjre'e pu seijre'e í mej jín auteájturaa í Dios jemi tí ij amuacaícan puáíjtzí hua'utá'an. Ajta seica jime'e, capu a'íj ámitieere'e amuacaícan í mej jín auteájturaa í Dios jemi, sino méjca'i huáyee xaa teja'uré'enejsin a'ájna xicáara'an tí jetzen huatasej're'esin. ²⁵ Ayee pu che'atá na'a een a'íjna jime'e í tí xí'epi'in í mej jín meri tiu'utévai, a'íi pu á jéjre'e seijre'e. Na'ari tí pua'a caí amuacáí ámitieere'e, méjca'i huáyee pu huatasej're'esin. Capu rí'írí tí huateúravaa tíj na'a rusén jime'e.

6 Ayee pu ruxe'leve'e mú'ejmi jemi setíj sena'a pua'amé mej ca'anéeri jín tejá'amuumuariste'e tí í ayén tejamuá'amítieje'te tí ayén raavíjite'e seij hua'ará'astijre'en a'ímej í mej tejá'amua'ajite'e. Na'ari tí pua'a secaí siyen huárini, a'íi mú a'íj pua'a tiu'utaxá'jta me'íjna jime'e í tej tiyen ratamuá'amua tíjín Dios tí ta'í'vástara'a, majta me'íjna jime'e a'íj tej tí'imua'ata.

² Ajta, a'iné a'íi mú í mej tejá'amua'ajite'e, a'íi mú majta té'atzaahuate'e, ayée xu huárini. Caxu huá'axíeehuari'ira se'íjna jime'e seij ru'íhuaamua'a í tavástara'a jemi, sino ayée xu jaítze'e tihua'utévaire'en. Ayee xu huárini a'iné jaítze'e pu tihuá'aci'íti a'ímej í mej tejá'amua'ajite'e a'íjna jime'e seij siyen tihua'utévaire'en, majta

miyen té'atzaahuat'e, ajta Dios pu huá'axe'eve'e. A'ii pu a'íin pú'een í ti ruxe'eve'e pej piyen tihuá'umua'aten. Pajta, patá'aj ca'aníjra'a hua'utá'an mej mi miyen huárini.

**Jíme'en í ti tzáahuati'ira'a
jín tájcha'iire'e**

³⁻⁴Seica mú miyen tí'imua'ataca me'íjna jime'e ti caí ayén ti'ayajna, ti seicié een a'íjna jime'e í niuucari ti rí'i táaruuren ti jíme'en taamuá'ate í tavástar'a í Jesús ti ajta i'i Ciríistu'u. Majta miyen tí'imua'ataca a'íjna jime'e ti seicié een a'íjna jime'e í niuucari ti tzáahuati'ira'a jín ti'ixa í Dios jemi. Tí pua'a ja'atí ayén éene'en, capu ti'itíj ú'umua'aree sino á'ujtzaahuat'e pu'u. Jéihua pu tiú'urihua'uve'e nain jime'e, ajta runé'use'eve'e a'íjna jime'e a'ij ti huataújmu'a seij í niuucari. A'ii pu a'íin pú'een í ti te'iráaye'i ti ayén rici. Muaújchueere'e rujímua'a na'ari muaújtese'e. Majta a'ij pua'a tiú'ujxajtave'e ca'ín sei pu ayén tí'ijxajtzi'í í ruxí'ej tevi ti ij a'ij pua'a ráaruuren.

⁵Ja'anáj ti na'a muaújtese'e a'íime í mej a'ij pua'a mé titeumuámua'aree. A'íi pu tiyaaru'u tihuá'ari'iri'í í mej amuacaícan jín rú'umua'areereca'a tzáahuati'ira'a jime'e. A'íj pu jín ayén tihuá'amitíejte'e mej miyen tiraamuá'itin me'íjna jime'e mej huataújseijrata mej nu'u Ciríistu'u jemi tí'ivaire'e. ⁶Mí ajta, ti pua'a ja'atí rí'i huá'uruuren a'íjna jime'e ti rá'astijre'e í Dios, jeíhua pu a'íjna jín raamuá'itin, ti pua'a ajta rutémua'ave'e.

⁷A'iné tetí'ij huatasejre íiyen chaanaca japua, catu ti'itíj uvé'eneijte. Ajta, tetí'ij huiráciine tiyánna chaanaca japua, catu ti'itíj á'atini. ⁸Ayee pu éene'e, tiché'e

huátatemua'ave'en te'íjna jime'e tej tí'ijcha'ii í tej tí'icua'a, ajta í tej jín ti'itétache'ete.

⁹Majta a'íime í mej miyen raxí'eve'e mej huateújchijteaanita, ayée mú 'een matí'ij a'íime í ti'itén ja'atí ti caujnari jín hua'uté'ejí'ici'e. A'íi pu hua'utánamua í huá'a tzajta'a mej mi jeíhua tí'ijxe'eve'e, mej caí jín rí'í mé teuúmuámua'are'e, ti jeíhua a'ij pua'a tiú'uruure. A'ii pu a'íin pú'een í ti nain tihuá'ari'ira, ti hua'antipua'ajte'esin rusén jime'e.

¹⁰A'iné a'ij pu jetze airáninei naíjmi'í tíj na'a ti a'ij pua'a seijre'e a'íjna jime'e mej huápi'i tumin necua'atze'e. Majta seica, a'íi mú meri ra'atéxiehuataca'a í mej té'atzaahuat'e me'íjna jime'e mej jeíhua huápi'i ranecua'atze'e í tumin. Matí'ij miyen huárini, jeíhua mú rajpua'ítzi muá'aju'u.

**Tí nu'u tí'itese'e temua'a naa tí'ij
raatémua'itin í ti xí'epi'in 'een**

¹¹Pajta mú'ee, mi pej rá'astijre'e í Dios, patá'aj caí a'atzu té'aste pe'íjna jime'e sino ayée pepu'u huárini. Patá'aj piyen tiráahuauuni pej urarí'ene'en í a'atzajta'a, pajta patá'aj rí'í tí'lichejca í Dios jemi. Pajta patá'aj té'atzaahuat'e tzáahuati'ira'a jime'e. Ayee pepu'u pajta tiráahuauuni pej huá'axe'eve'e temua'a naa í teite, pej te'utáviicua'i, pajta ayén huateá'apua'ajte'e mi a'atzajta'a.

¹²Patá'aj tí'itese'e temua'a naa pej pi raatémua'itin pe'íjna ti xí'epi'in een a'íjna jime'e pej té'atzaahuat'e. Patá'aj tí'itese'e pe'íjna huatémua'itin pej ruuri puá'ara'ani rusén jime'e í Dios jemi, a'iné a'ij pu jín Dios muaatajé a'ájna xicáara'an pej jetzen raatá'a á'aniuuca meti'iseíracaa í teite. Xí'epi'in pej raataxájtaca'a

pej nu'u ra'ará'astjire'en í tavástar'a jemi.

¹³Ayee nu tí'imua'ljcate'e tí'itíj jime'e jemin í Dios tí naíjmi'ica hua'atá'aca mej ruuri muá'ara'ani, ajta jemin í Cirístu'u tí ajta í'í Jesús tí ajta xí'epi'in tiu'utaxájtaca'a tí'ij a'íin tí'ixaate'eca'a jemin a'íjna í tajtuhuan tí ayén ántehuaaca'a tíjín Póncio Pilato.

¹⁴Ayee nu tí'imua'ljcate'e pej piyen ra'ará'astjire'en nain jín a'ij nej neri tímuaata'a'áj, pej pi caí tí'itíj jín auteáturan, tí ij caí ja'atí tí'itíj jín mú'etzi jetze te'ujpuá'ajte'en. Patá'aj pauj piyen rijca tíj na'a tí yú auca'ití a'ame asta caí ajtahua'a yé huatasej're'en í tavástar'a, a'íjna í Jesús tí ajta í'í Cirístu'u.

¹⁵Ajta ayén té'eme tí'ij Dios ayén raaxí'epi'intare'en yee pu'uri raavíj'te tí ajtahua'a huatasej're'en. Ajta a'íin Dios, a'ii pu a'íin pú'een í tej rí'í tiraatá'aca, í tí rusej nain japua tí'ajta. A'íi pu huá'amucán pú'een a'ímej í mej Tajtuhuan jín títeté'u'upu'u. A'ii pu ajta a'íin pú'een í hua'avastara'a a'ímej í tej tiyen hua'atamuá'amua tíjín yee tavástar'a, í mej miyánna seijre'e íyen chaanaca japua.

¹⁶A'íi pu'u na'a a'íin pú'een í tí caí ja'anáj mí'ini, ajta a'íin pu a'uun á'uca a'u tí ayén jeíhua á'utaaca a'u tej caí a'arájvee í jemin. Capu ja'atí ja'anáj raasej, ajta capu rí'irí tí ja'atí rují'í jín raasej. Tiché'e rí'í tiraatá'an, ajta ché'e a'íin nain jín antiújmua'aréere á'ara'ani rusén jime'e.

¹⁷Ayee pej tíhua'uta'ájte'en a'ímej í mej chíjteaani pú'een, í mej yen huachéjme íyen chaanaca japua mej mí caí huá'axieehuata í seica

í mej caí a'ij tí'ijviicua'í. Miché'e majta caí me'íjna jín á'ujtzaahuat'e me'íjna jime'e mej jeíhua tí'ijcha'íi tí huápí'í tí'ijnajche, a'íne capu rí'irí mej ráamua'aree a'ij tí tíhua'atéva'irihua'an méjca'í huáyee. A'íj pu jín, miché'e rá'atzaahuat'e í Dios tí ruxí'evi'ira'a jín taatapuaíjve'esin naíjmi'í tíj na'a tej tí tel'íjna jín huátatemua'ave'en.

¹⁸Patá'aj tíhua'uta'ájte'en mej mí miyen huárini í tí í'í xí'epi'in jime'e, mej mí jeíhua huápí'í miyen tiu'umuári'en me'íjna jime'e tí xí'epi'in, mej mí ruxí'evi'ira'a jín tíhua'utá'an í mej caí a'ij tí'ijviicua'í, mej mí rá'ujca'ane mej tiu'án temua'a naa a'íjna mej tí'ijcha'íi. ¹⁹Tí pua'a miyen huárini, jeíhua mú huápí'í raté'avaata í Dios jemi tí tíhua'atéva'irihua'an méjca'í huáyee rusén jime'e. Ayee mú miyen huarín, a'íi mú xaa ramua'aréeren mej me'uun te'enteárute í Dios jemi mej mí ruuri muá'ara'ani rusén jime'e. A'ii pu a'íin pú'een í tí tíhua'atéva'irihua'an tzíte'e.

Jíme'en í tí ra'antipúa'ari

²⁰Mú'ee, mí pej í'í Timoteo, patá'aj rí'í pena'a pej pí nain jín te'ará'asten Dios tí jíme'en tímua'íjca. Capej a'atzu rá'aste í mej jeíhua tíu'ujxajtave'e me'íjna jime'e í niuucari tí caí tí'itíj vaire'e, ajta tí seicié 'een. Ayee mú té'ujtzaahuat'e mej tíru'umua'aree, aru capu ayén tí'ayajna. Camu a'atzu rú'umua'aree.

²¹Majta seica meri huá'unamuajri'í. Ayee mú jín huarín, matí'ij mí me'ín ca'anacan ya'uhuá'axi í mej té'atzaahuat'e. Aj mú mí ajtacj í tavástar'a jemi, micu. Yee pu í cu. Ché'e a'ij tí'imua'aire'e.

A'ij ti tira'uyú'uxaca'a í San Pablo a'íjna í Timoteo, i ti hua'apua

Pablo pu rateújte'e

1 Inee, nee nu i'i Pablo, ti Dios na'antíhuau ruxí'evi'ira'a jime'e nej ni raatévaire'en í Ciríistu'u ti ajta i'i Jesús a'íjna jime'e ti Dios ayén te'ateújratziiri'i ti taatá'asin tej ruuri tá'ara'ani rusén jime'e jamuan te'íjna í Ciríistu'u ti ajta i'i Jesús.

²Ayee nu yé tí'imuyau'use'e mú'ee pej i'i Timoteo, mi pej ní'yauj. Ché'e a'íin Dios ti tá'ia'upua, ajta a'íin í tavástar'a, í Ciríistu'u ti ajta i'i Jesús, miché'e me'ín rí'i timuaatá'an, miché'e muá'ancu'uvajxi'in, majta rí'i tímua'anpuá'ajte'en í a'atzajta'a.

Te'anxáta jíme'en a'íjna í Ciríistu'u

³Tíj na'a teti'íjtá mua'utámua'aree, nain xicaj tzajta'a na'ari nain tíca'ari tzajta'a, netí'íjtá téniuusime'en, nee nu tí'ijteujtzi'ire'e mú'ee'tzi jime'e í Dios jemi í nej jemin caí tí'itíj jín auteájturaa nej ravaire'e. Ayee nu che'atá nena'a jemin ravaire'e matíj me'ín tí'ivaire'eca'a í nehuácixa'astemua'a teecan.

⁴Nee nu mua'utámua'aree í pej jín ayein. A'íj nu jín jeíhua raxí'eve'e nej neajtahua'a muaseíj nej ni ne'íjna jín huatántemua'ave'en.

⁵Nee nu ra'utámua'areeri'i pej té'atzaahuat'e'e tzáahuati'ira'a jime'e. A'íi pu amuacaícan té'antzaahua í á'aye'ecua a'íjna í Loida teecan, ajta á'iyen a'anáana Eunice ayén che'atá na'a té'antzaahua. Ajta fjii ayée pu tiná'amitiejte'e ineetzi pej piyen che'atá pena'a té'atzaahuat'e'e í tavástar'a jemi.

⁶A'íj nu jín niyen tí'imua'aijte'e pej pajtáhua'a ahua'aca'anen pej tiu'utévaire'en nain jime'e a'íj ti Dios timuaatá'a netí'íj mua'avé'emuariej í nemuajca'a jime'e. ⁷Patá'aj ahua'aca'anen temua'a naa a'iné capu ayén tiraatá'a í Dios tej tiyen tí'itziine'e. Capu a'atzu, sino a'íi pu titaatá'a tej te'íjna jetze arátaca'ane, teajta tej ti taxe'eve'e, teajta tej ti rí'i metíteumuámua'aree. ⁸A'íj pej jín caí tí'itevi'ira'a pej tihua'utá'ixaate'en í teite a'íj ti tiú'uruu í tavástar'a. Capej pajta tí'itevi'ira'a pe'íjna jime'e nej rá'astijre'e. Mí pajta mú'ee, patá'aj ne jamuan huatá'an tej ti naími'i rajpuaiítzi tá'ara'ani, tej ti Dios jetze arátaca'ane tej tiyen huárini mej mi jaítze'e ráanamua í niuucari ti jín Dios hua'irátuaasin.

⁹A'íj tu jetze arátaca'ane í Dios ti tu'irájtuaa itejmi, ajta titaalíjca tej ti tiyen urarí'ene'en tá'ara'ani í

tatzajta'a. Capu a'fjna jín tu'irájtuaa a'fjna jime'e tej ti'títj jín tiu'utévai. Capu xaa ne'u. Ayeé pu'u na'a tu'irájtuaa a'fjna jime'e a'ij ti amuacaícan tiraaxí'epi'íntare, ajta a'fjna jime'e ti r'íi titaatá'a. A'íi pu ajmí'i r'íi titaatá'a jamuan í Ciríistu'u ti ajta i'i Jesús. Tí'ij caí xi seijre'eca'a í chaanaca tej yen japuan puaseaaruve'e, a'íi pu ayén r'íi titaatá'a.

¹⁰Aru íjii, pu'uri á jéjre'e seijre'e a'ij ti r'íi titaatá'a a'fjna jime'e ti huatasejre a'fjna ti tu'irájtuaa, a'fjna í Ciríistu'u ti ajta i'i Jesús. A'íi pu ra'antipua'ajte a'fjna í mej jín cui'ini. Ajta, a'íi pu taatá'a tej raasej í tej ruuri tá'ara'ani rusén jime'e tej raará'astijre'en í niucari ti jín Dios tu'irátuaasin.

¹¹Ajta ineetzi, Dios pu na'antíhuau nej ni tihua'utá'ixaate'en í teite ne'fjna í niucari, neajta ne'fjna jín tiu'utévaire'en, neajta nej tihua'umua'aten. ¹²A'íj nu jín niyen nena'a rajpuaíjtzí. Mí neajta, canu tí'itevi'lira'a a'iné nee nu ramua'ate ne'fjna í nej rá'astijre'e. Ajta ayén tiná'amitíejte'e ti a'íin raay'íiti ti raté'avaa í nej jíme'en tira'íjca tí'ij a'ájna huatasejre'en a'ájna xicájra'a ti jetzen Dios ayén na'uxíjte'en a'ij ti tiraavíjte'e.

¹³Ayeé pepu'u pauj tihua'umua'aten pe'fjna jime'e a'ij pej tináanamujri'i, í neniuca jime'e í ti r'íi tíhuu'utarújte'en. Patá'aj pauj piyen rá'astijre'e í tavástar'a, patá'aj pajta pauj piyen huá'axe'eve'e í teite.

¹⁴Patá'aj r'íi tiraté'avaa í ti jín Dios timua'íjca. Patá'aj r'íi te'uhuaté'aca'anen pe'fjna jime'e xiéjniu'ucare'ara'an í Dios pej jetze ará'aca'ane pej pi r'íi tiraté'avaa,

a'iné a'íin xiéjniu'ucare'ara'an yé huateáturaasin téjmi jemi.

¹⁵Pepu'uri ramua'aree í mej mé núurie na'mí'i a'íime í mej a'uun é'eme'ecan tíj na'a a'úu ti huatacá'a u Asia. A'íi mú huá'a jetze ajtéme'ecan a'fjna í Figelo, ajta a'fjna í Hermógenes. ¹⁶Ayeé nu tí'íjxe'eve'e ti a'íin tavástar'a r'íi huá'ancu'uvajxi'in í teitestemua'ame'en a'fjna í Onesíforo a'iné jeíhua pu yé nev'é'teui í nej jín huarún. Capu ajta raatatévi'iraste nej aiteánami'ihuaca'a.

¹⁷Mí ajta a'íin Onesíforo, tí'ij a'uun a'utéveeca'a u Roma, a'íi pu náahuau muári'eri jime'e. Aj pu i xaa náateu. ¹⁸Ch'é'e tavástar'a ayén tiraatá'an ti Dios r'íi rá'ancu'uvajxi'in a'ájna xicájra'a ti jetzen tavástar'a ajtahua'a huatasejre'en. Mú'ee pe ramua'aree temua'a naa naíjmi'i tíj na'a í ti jín tinaatévai netí'ij ne'uun á'ucatii u Éfeso.

Jíme'en a'fjna ti ravaire'e í Ciríistu'u tíj xantaaru'u

2 Pajta mú'ee, pej ní'yauj, patá'aj huaté'aca'anen í a'atzajta'a pe'fjna jime'e ti Dios r'íi timuaatá'a a'iné mú'ee pe rá'astijre'e í Ciríistu'u ti ajta i'i Jesús. ²Ayeé pepu'u huárini. A'íjna pej peri neetzi huánamujri'i a'ij nej tihua'utá'ixaa í teite, seica mej tí'isefírac'a, patíj pena'a tináanamujri'i, a'íj pepu'u jín tíhuu'uta'afíjte'en seica í teteca í mej r'íi titetiújcha'ii, mej mí raay'íitihua'an mej tihua'umua'aten í teite. Patá'aj te'utáviicua'i ta jamuan.

³Patá'aj r'íi tiraatévaire'en í Ciríistu'u ti ajta i'i Jesús. Patá'aj piyen che'atá pena'a te'utáviicua'i ta jamuan a'fjna jime'e í pej rajpuaíjtzí tíj ajta

xantaaru'u ti t'ívaire'e te'utáviicua'i a'íjna jime'e ti rajpuaíjtzi. ⁴Ajta, ja'atí ti na'a ti t'ívaire'e t'ij xantaaru'u, t'íj a'íin rí'i raatá'an a'íjna ti t'í'ira'ajjte'e, a'íi pu'u na'a jetzen ruxe'eve'e a'ij mej rici í mej i'i xantaaru'u.

⁵Ayee pu che'atá na'a 'leen a'íime í mej me'uun a'uteároute mej mi tiu'utatése'en huá'a jamuan í mej huatérúaache. Tí ij seij raamuá'itín a'íjna í curuun, ayée pu tiú'ujxe'eve'e ti a'íin ayén tiu'utatése'en a'ij mej tiraaxí'epi'intare a'íime í mej t'í'ajta. ⁶Ajta a'íjna ti jeíhua t'í'imijhuaca japuan í ruchuej, ayée pu tiraavíjte'e ti amuacaícan tiráaci'iti a'íjna ti tiú'uciireca'a. Aj pu tihuá'aci'iti í seica. ⁷Patá'aj pe'íjna jetzen piyen t'í'imua'atze a'ij nej t'í'imua'ixaate'e, a'iné tavástar'a pu muaatá'asin pej yaú'itíee puá'ara'ani nain jime'e a'ij ti huataújmu'a'a.

⁸Patá'aj ra'utámua'aree pe'íjna jime'e í Jesús ti ajta i'i Círíistu'u. A'íi pu ajtahua'a huatarúu huá'a tzajta'a í mi'ichite. A'íi pu ajta huácixa'ara'an pú'een a'íjna í David teecan. A'li pu a'íin pú'een í niuucari í nej tihuá'a'ixaate'en í teite. ⁹A'íj nu jín niyen rajpuaíjtzi, mej miyen na'anáaji'iqui'e a'ij mej tihua'anáji'iqui í mej a'ij pua'a titetiújcha'íi. Aru naúche'e nu tihua'utá'ixaate'esin a'iné capu a'ij t'í'iri'iri mej raté'avaa a'íjna í niuucari ti Dios jetze raxa a'u nej aiteánami'i. ¹⁰A'íj nu jín nain jín te'utáviicua'ira ne'ímej jemi í ti Dios hua'antíhuau, ti ij ajta Círíistu'u ti ajta i'i Jesús hua'irájtuaani mej mi jemin huateáturan rusén jime'e a'u ti á'üneeri'i temua'a naa.

¹¹Ayee nu t'í'imua'ixaate'e tzáahuati'ira'a jime'e seij niuucari ti ayén tijín:

Tí pua'a tej tiyen jamuan huácuii,
teen tu teajta jamuan ruuri
tá'ara'ani.

¹²Tí pua'a tej tiyen te'utáviicua'í í tej rajpuaíjtzi,
teen tu teajta jamuan t'í'aíta
tá'aju'un.

Na'ari caí, ti pua'a tiyen mé rúurieni,
a'íi pu ajta mé túhua'axijsin
itejmi.

¹³Tí pua'a tiyen títe'uté'ítze'ara'an í Dios jemi,
a'íi pu caí ja'anáj a'uté'ítzeesin
itejmi jemi
a'iné capu rí'irí ti a'íin rusej
ratíte í ru jetze.

**Jíme'en a'íjna í ja'ati ti
xí'epi'in seijre'e**

¹⁴Patá'aj pauj pe'íjna jín tihua'utá'ixaate'en mej mi me'íjna jín ra'utámua'aree a'ij nej neri timuá'ixaa. Patá'aj r'íi tihua'utá'ixaate'en í Dios jemi mej mi caí tiú'ujtesí're'e rujímu'a'a niuucari jime'e a'iné capu ti'it'ij vaire'e sino a'ij pu pua'a na'a huá'aruure a'ímej í mej ranamua. ¹⁵Patá'aj piyen pe'íjna jín t'í'itese'e nain jín a'achú pej caj tirú'umua'aree pej pi huatá'aseijrata í Dios jemi pat'ij seij í ti Dios raataxájtaca'a tijín xí'epi'in pej huaríj. Ayee pej piyen éene'e pua'amé t'ij seij ti t'í'imijhuaca ti caí ja'anáj auteájturaa ti'it'ij jime'e ti raatatévi'iraste'en. A'iné a'íi pu xí'epi'in rijca a'íjna jime'e ti t'í'imua'ata a'ij ti tiraavíjte'e a'íjna í niuucari ti ayén ti'ayajna.

¹⁶Capej huá'ajaahuate'e a'ímej í mej jeíhua tiú'ujxajtav'e'e, a'iné a'íime í mej miyen tiú'ujxajtav'e'e, jaitze'e

mú mé rúujipua í ye'irá ti ayén ti'ayajna asta mena'a caí ché'e ti'títj xajta ti xí'epi'in 'een. ¹⁷Jéihua mú a'ij pua'a tiú'uruure a'fime í mej miyen tiú'ujxajtave'e, títj na'a ti tiu'umé a'ij mej ti'ixa, jaítze'e pu a'ij pua'a huá'aruuren í teite. Ayee pu tí'irineca a'ímej jemi í mej hua'apua, a'íjna í Himeneo, ajta a'íjna í Fileto.

¹⁸A'íi mú meri mé rúuhua'axi í niuucari ti ayén ti'ayajna a'iné ayée mú tí'ixaxa'a mej nu'u meri majtáhua'a huatarúj í mí'ichite. Mu'uri seica huatéemua'iti a'ij mej té'antzaahuat'e'en.

¹⁹Mí ajta, Dios ayén tiú'uruu ti ij caí ti'títj ta'antipua'ajte'en itejmi. Cu xiee títj chí'ij ájtaahuaca'a ti cimieentu japua rú'ujche ti caí rí'irí ti ja'atí ra'anján, ajta, ti á'ayu'usi'í ti ayén títjín: “Tavastara'a pu huá'amuajte a'ímej í rutéfestemua'a”; ajta ti ayén títjín: “Naímí'i matítj mena'a pua'amé í mej miyen raataxáj yee ti rá'astijre'e í tavástarara'a, miché'e me'ín mé rúuhua'axin í mej a'ij pua'a jín titetiújcha'íi.”

²⁰Jéihua pu ti'títj a'uun té'useijre'e chí'ij tzajta'a ti ve'ée. Capu a'íi na'a seijre'e ti'títj ti taavíjhua í oro jime'e na'ari plata jime'e sino ajta pu a'íin té'useijre'e ti ciyej jín tí'ítaavíjhua, ajta xaríj jime'e. Seica ti a'uun te'irá'a, ayée pu tí'ivaire'e matítj tí'yeste, ajta seica ti ajta a'uun te'irá'a, cha'a na'a pu jín tí'ivaire'e.

²¹Ayee pu tí'een. Tí pua'a ja'atí ayén raxí'leve'e ti tí'ivaire'e í Dios jemi títj a'íjna í ti'títj ti ayén tí'ivaire'e matítj tí'yeste, ayée pu ruxe'leve'e ti mé rúurieni naíjmi'í títj na'a ti a'ij pua'a 'een. Aj pu xaa ayén tiraavítite'e a'ame ti ij tiraatévaire'en í tavástarara'a, ti ij tavástarara'a ayén

raté'avaa ti ij tiraatéva'irihua'an ti'títj jime'e ti xí'epi'in 'een.

²²Patá'aj pauj mé rúuhua'axin í mej jín a'ij pua'a titetiújcha'íi í mej teemua. Patá'aj piyen huárini huá'a jamuan í mej miyen ti'ixa yee mej rá'astijre'e í tavástarara'a me'íjna jime'e í mej urarí'en í ru tzajta'a. Patá'aj piyen rijca a'ij ti tí'ijxe'leve'e í Dios. Patá'aj pajta huá'axe'leve'e í teite. Pajta piyen hua'anpuá'ajte'en í huá'a tzajta'a í a'ihuáamua'a. ²³Capej huá'astijre'e a'ímej í mej jéihua tiú'ujxajtave'e a'iné pepu'uri ramua'aree ti ayée na'a tí'ivaire'e mej mi tiú'ujaaxiejte'en í teite í mej rí'í mé titeumuámua'aree.

²⁴Ajta, capu ayén tiraavítite'e seij ti tavástarara'a vaire'e ti ayén éene'e á'uche'ecane'e ti seica jamuan tí'ijaaxiejta. Capu a'atzu, sino ché'e a'íin rí'í tihuá'umua'aten. Ché'e ajta caí niu'ucami'í te'utáviicua'í.

²⁵⁻²⁶Ajta a'íin ti ravaire'e í tavástarara'a, ayée pu ruxe'leve'e ti ruxiéehua rí'í huá'uruuren a'ímej í mej rájcha'íire'e a'ij ti a'íin tí'imua'ataca. Ruxe'leve'e ti a'íin ra'utámua'aree yee rí'irí ti Dios hua'utá'an mej mi seicié tiú'umua'ati mej mi ráamua'ati í niuucari ti ayén tí'ayajna, mej mi majtáhua'a rí'í mé tite'umuámua'aree muá'ara'ani. Matítj miyen huárini, rí'irí'ista pu a'ame mej huiráciine a'u ti tíyaaru'u huájé'it'éaana a'u ti ayén huá'uruu a'ij ti a'íin tí'ijxe'leve'eca'a mej ra'ará'astijre'en.

A'ij mej éene'e muá'aju'u í teite tí'ij te'entipua'ajte'en nain

3 Ayej xaa ne'u ti'ayajna ti ayén té'eme méjca'ihua yee tí'ij te'entipua'aríjme'en nain. Jéihua

mú rajpuaítzi muá'aju'u. ²Ayee mú éene'e muá'aju'u í teite. Ayee mú raxí'eve'e muá'aju'un seica í teite a'ij ti a'ímej tihuá'amitiejte'e seij ajta seij. Majta jeǵhua huápi'i raxí'eve'e mej tumin tíseire'en. Jéihua mú á'ujtzaahuat'e muá'aju'u, majta jeǵhua huá'axiehuata muá'aju'u í ruxí'ej teite. Jéihua mú a'ij pua'a tiu'uxáatave'e muá'aju'u.

Camu huá'atzaahuat'e muá'aju'u í ruvaújsimua'a. Camu majta rí'i tihua'utá'asin a'ímej í mej ti'itǵ jín hua'utévai. Jéihua mú a'ij pua'a titetiújcha'i muá'aju'un. ³Camu huá'axe'eve'e muá'aju'u í teite. Camu majta tihua'utá'uuni'ira sino jeǵhua mú a'ij pua'a tiu'uxáatave'e muá'aju'u. A'íi mú majta simuáruuni muá'aju'u. Merájcha'íre'e mú muá'aju'u nain jime'e ti i'i xí'epi'in.

⁴Avítzi mú jín tiu'utátuiire'esin í ruxí'ej tevi. Camu a'atzu á'ujcu'uvé'e muá'aju'u. Jéihua mú á'ujtzaahuat'e muá'aju'u me'íjna jime'e ti ayén tihuá'amitiejte'e mej jeǵhua ruxe'eve'e. Jéihua mú raxí'eve'e muá'aju'u mej miyen huárini a'ij ti tihua'aráanajche. Majta camu raxí'eve'e muá'aju'u í Dios.

⁵Aru a'íi mú majta miyen huataújseijrata í teite jemi mej nu'u rá'astijre'e í Dios, aru camu a'íjna jetze araujca'anée muá'aju'u. Xíi mu'u mena'a ti'iteseíre'e muá'aju'un. Capej huá'ajaahuat'e mú'ee.

⁶Ayee mú 'een matǵ a'íime í mej hua'itzi jín uteáru'ipi u huá'achi'ita í teite mej mi hua'utému'itín a'ímej í 'uuca í mej caí té'eviicua'i í ru tzajta'a, í mej ruxiéemiste'e me'íjna jime'e í mej jín auteájturaa í Dios jemi. Majta miyen huataura'aca ti ti'itǵ ca'aníjra'a hua'utá'an mej mi miyen

huárini ti'itǵ ti a'ij pua'a 'een, ti ajta hua'aráanajche.

⁷Ja'anáj ti na'a miyen tihuá'anamuajran í mej tihuá'amua'ate mej mi jaítze'e yaú'itiée muá'ara'ani ti'itǵ ti jéjcu'a. Camu ja'anáj huataúra'asin mej ráamua'ati í niucari ti ayén ti'ayajna.

⁸Ajta a'íime í tetecca í mej tihuá'amua'ate, ayée mú che'atá mena'a tirájcha'íre'e í ti ayén ti'ayajna matǵ a'íime í mej Moisés teecan mej tícha'íre'eca'a, a'íime í mej hua'apua. A'íi mú a'íin pú'een'e a'íjna í Janes teecan, ajta a'íjna í Jambres teecan.

Ajta a'íime í mej miyen 'een, ayée mú a'ij pua'a mé titeumuámua'aree. Camu a'atzu té'atzaahuat'e tzáahuati'ira'a jime'e. ⁹Camu ché'e á'ateeri mej miyen rici a'liné ayée che'atá na'a tihuá'aruuren a'ij ti tihuá'uruu í seica í mej hua'apua. Naími'i mú ramua'aréren ti caí ti'itǵ vaire'e a'ij mej tí'ixaxa'a.

Pablo pu ra'antipua'ajte í ti jín tira'íjcate'e a'íjna i Timoteo

¹⁰Mí pajta mú'ee ramua'aree nain jime'e a'ij nej éeni'icí'e á'uche'ecan, í nej jín tí'imíjhuaca. Mú'ee pej pajta ramua'aree nej tzáahuati'ira'a jín té'atzaahuat'e, neajta té'eviicua'i temua'a naa í nej jín rajpuaítzi.

¹¹Mú'ee pej ramua'aree temua'a naa mej a'ij pua'a náaru, nej jeǵhua rajpuaítzi na'araa. Mú'ee pej ramua'aree ti'itǵ ti a'ij náaru a'ujna já'ahua'a u Antioquía, ajta a'ujna u Iconio, ajta a'ujna u Listra. Jéihua nu te'utáviicua'iri'i í nej jín rajpuaítzica'a. Ajta nevástara'a pu nu'irájtuaa nain jime'e í nej rajpuaítzica'a.

¹² Ayej xaa ne'u, ayén che'atá na'a tí'iruuren ja'atí ti na'a ti tí'itese'e ti ra'ará'astijre'en í Ciríistu'u ti ajta i'i Jesús. A'ij mú pua'a raruuren me'íjna í ja'ati.

¹³ Ajta a'íime í mej a'ij pua'a titetiújcha'íi, majta a'íime í mej caí tzáahuati'ira'a jín miyen rici, maúche'e mú jaítze'e a'ij pua'a 'eene'e muá'aju'u í ru tzajta'a. Maúche'e mú jaítze'e huá'acuanamua muá'aju'u seica í teite. Majta jaítze'e mú te'uteúhua'ítze'esin rujíimua'a.

¹⁴ Mí pajta mú'ee, patá'aj pauj piyen té'atzaahuat'e a'ij pej tíraar'íire, pe'íjna jetze ti ayén timuá'amitiejte'eca'a. Patá'aj piyen pauj té'atzaahuat'e a'iné mú'ee pe ramua'aree a'ij mej timuaamuá'ate.

¹⁵ Pajta, tǎj na'a pat'íj pá'ari'ísta, mú'ee pe ramua'areereca'a a'ij ti té'eyu'usi'i a'íjna jetze í yu'uxari ti Dios ru jemi raaté'avaataca'a. A'ii pu a'íin pú'een í niuucari ti muaatá'asin pej rǎi mé teuúmua'aree ti ij Dios mua'irájtuaani a'íjna jime'e pej rá'antzaahua í Ciríistu'u ti ajta i'i Jesús.

¹⁶ Naíjmi'i tǎj na'a ti té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze ti Dios ru jemi raaté'avaataca'a, a'úu pu é'eme'ecan í Dios jemi a'iné xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'íi pu rumuári'eri'ire'ara'an jín hua'utá'a mej mi miyen tira'uyú'uxa. Ajta tí'ivaire'e mej mi jín tihuá'umua'aten í teite na'ari mej mi jín hua'utá'ixaate'en í mej jín ráamua'aree í mej jín auteájturaa í Dios jemi, mej mi rǎi huá'uruuren. Ajta pu tí'ivaire'e mej mi tihuá'umua'aten a'ij ti tí'ixi'epi'in í Dios jemi, ajta a'ij ti caí tí'ixi'epi'in mej mi urarí'ene'e muá'ara'ani í ru tzajta'a. ¹⁷ Ajta ayén tiraatéva'iri a'íjna í ja'ati ti rá'astijre'e í Dios ti a'íin í

yu'uxari jín hua'ujnaijmire'en naími'i tǎj na'a ti ruxe'eve'e ti ij ayén huárini tí'itǎj ti a'ij tí'ixi'epi'in.

4 Ayej nu 'een jín tí'imua'ijcate'e jemin í Dios, ajta jemin í Ciríistu'u ti ajta i'i Jesús. A'iné Ciríistu'u pu raaxí'epi'íntare'en a'íimej jemi í mej mauj yen huachéjme íiyen chaanaca japua, ajta a'íimej jemi í mej meri huácuii. A'íi pu ajtahua'a huatasejre'esin tǎj tiu'uta'aíjta nainjapua.

² Patá'aj mú'ee tihua'utá'ixaate'en í niuucari jime'e. Pajta patá'aj hua'utáhuavii ca'anín jime'e mej mi ráanamua ti pua'a miyen tité'ujca'ane mej ráanamua na'ari mecaí ranamuajracu. Patá'aj rǎi huá'uruuren a'íimej í mej caí x'epi'in metíteumuámua'aree. Patá'aj hua'utá'ijmii mej mi caí a'ij pua'a rijca. Patá'aj pajta hua'utá'an í ca'aníjra'a mej mi miyen huárini a'ij ti tiú'ujxe'eve'e.

Rǎi pepu'u pe'íjna jime'e pej pi te'utáviicua'i huá'a jemi í teite, pajta pe'íjna jime'e pej tihuá'umua'aten temua'a naa. ³ Ayej pej huárini a'iné a'ájna pu teja'ur'é'enejsin a'ájna xicáara'an jetze mej jetzen caí ch'é'e te'evíicua'ira muá'aju'u mej ráanamua í ti i'i x'epi'in a'ij pej tí'ihuá'amua'ateca. Mí majta a'íime, seica mú huatájevi a'íimej mej ráanamua me'íjna jime'e a'ij mej rujíimua'a mena'a tirájtue. ⁴ A'íi mú yá'uhua'axijsin í ti ayén ti'ayajna mej mi rá'antzaahuat'e'en í niuucari ti cha'a na'a pu'u tí'ixa.

⁵ Mí pajta mú'ee, patá'aj pauj nain jín rǎi mé teuúmua'aree. Patá'aj pajta te'utáviicua'i ti pua'a tí'itǎj muaatamuári'eristen. Neajta nu niyen tí'imua'ijcate'e pej rǎi tejá'uche'ecane'en pej pi

tihua'utá'ixaate'en í teite í niuucari jime'e tí jín Dios hua'irájtuaani. Patá'aj nain jín te'ará'asten í pej jín antí'amua'aree pe'íjna jime'e í pej jín tí'ivaire'e í Dios jemi.

⁶Ayee pu'u tí'een a'iné ayée pu tiná'amitiejte'e tǵ nena'a nej rajpuaíjtzica'a ti ayén tí'ivaire'e í Dios jemi cumu muai'ivéjri í mej án yejxíre'esin japuan í mej jetzen tí'imuai'ivajta. Pu'uri teja'uré'ene a'ájna xicáara'a nej jetzen huámi'ini.

⁷Jéihua nu rá'uviicua'iriri'í nej niyen huárini a'ij ti tiraavíjte'e í Dios jemi. Nu'uri ra'antic'í'í í nej jín avé'enmua'areereca'a. Canu raatéxiehuataca'a sino nerá'astijre'eca'a í nevástara'a.

⁸A'íj pu jín Dios raaté'avaataca'a ineetzi jemi tí'itǵ ti tináaci'iti a'ájna jime'e nej urarí'ene'en í ne tzajta'a. Nevástara'a pu raaxí'epi'intare'en a'ij ti tiraavíjte'e; a'íi pu a'ájna naatátistejsin a'ájna xicáara'an ti jetzen ayén tí'iraxi'epi'intari'iran ineetzi jime'e. Ajta, capu neetzi na'a huatátistejsin, sino naíjmi'ica a'achú pua'améca í mej arájuc'a'anécan jín rajchú'eve'e ti a'íin ajtahua'a huataseíjre'en huá'a jemi.

**Pablo pu tí'irixaate'e
a'ij ti ye'í huárini**

⁹⁻¹⁰Patá'aj huatá'aca'anen tǵ na'a ti tí'iri'iri pej yetanén neetzi jemi, a'iné Demas pu mé núurie a'ájna jime'e tí jaítze'e ra'aránajchecha'a í ti ayén tí'iseijre'e íyien chaanaca japua. Crescente pu a'uun á'ume a'ujna já'ahua'a ti huatacá'a u Galacia. ¹¹Ajta a'ájna í Lucas, a'íi pu'u yé huateájturaa neetzi jemi. Patá'aj raatá'inen pe'íjna í Marcos ti pua'a mé'le piya'useíj ti ajamuan

yé tanén. Patá'aj ye'erávi'itin, a'iné a'íi pu netéva'iri í nej jín tí'ivaire'e í Dios jemi. ¹²Neraata'íteca'a ne'íjna í Tíquico ti a'uun á'ume'en u Éfeso.

¹³Patá'ij mú a'arájra'ani, patá'aj mú neja'arápijre'en í nej ra'iteváara ná'aye'i í nej ne'uun ye'uteájtua a'ájna jemi í Carpo, a'ujna Troas ti é'eche. Pajta, patá'aj mú tineja'arápijre'en í yu'uxari, ajta í seica í cuapée, neetzi ti tí'ine'aa.

¹⁴Ajta a'íin í Alejandro ti tepúusti'í tí'ita'ahuaca, jeíhua pu a'ij pua'a náaru. Aru tavástara'a pu ayén raruuren a'ij ti tiraavíjte'e a'ájna jemi a'ájna jime'e a'ij ti náaru. ¹⁵Pajta mú'ee, rí'í pepu'u pe'íjna jemi tí'ij a'íin caí muaatémuaitin, a'iné jeíhua pu rájcha'íire'eca'a a'ij tej tihua'utá'ixaate'eca'a í teite.

¹⁶Netá'ij amuacaícan huatánne'a'aca'a, capu ja'atí neetzi jime'e huatéechaxi ti ne japua huániuuni. Naími'í mú mé núurie. Ché'e Dios caí puaíjtzí hua'atá'acare'en a'ájna jime'e a'ij mej huaríj. ¹⁷Mí neajta inee, a'íj nu jetze ará'anca'ane í tavástara'a. A'íi pu naatá'a í ruca'aníjra'a nej ni nain jín tihua'utá'ixaate'en í teite, mej mi naími'í ráanamua a'íime í mej caí Israel jetze ajtéme'ecan. Ajta a'íi pu nu'irájtuaa nej ni caí ca'anacan huámi'ini.

¹⁸Tavástara'a pu naatévaire'esin nain jime'e tí'ij caí a'íin ti a'ij pua'a 'een naatémuaitin tí'itǵ jime'e. A'íi pu nu'irájtuaasin ti ij ná'avi'itin u júte'e a'u ti a'íin tejé'ajta nej ni ne'uun a'utevéé ná'ara'ani. Tiché'e tiyen rí'í tiraatá'an tǵ na'a ti yú aumé tǵ na'a rusén jime'e. Ché'e ayén té'ara'ani.

Í ti jín ra'antipua'ajte

¹⁹Patá'aj naatateújti'itze'en a'ájna í Prisca, ajta a'ájna í Aquila, ajta

a'ímej í teitestemua'ame'en a'íjna í Onesíforo. ²⁰Ajta a'íin í Erasto, a'úu pu a'uteájturaa a'ujna chajta'ara'a jetze u Corinto. Neajta Trófimo nu a'uun a'uteájtuaa tí'icui'ican a'ujna chajta'ara'a jetze u Mileto.

²¹Patá'aj huatá'aca'anen pej yetanén amuacaícan ajta caí xi a'ájna pítejá'arici ti huáseevi'i á'aye'i.

A'íi mú yé muatateújte'esin a'íjna í Eubulo, ajta a'íjna í Pudente, ajta a'íjna í Lino, ajta a'íjna í Claudia, majta naími'i í ta'ihuaamua'a í mej té'atzaahuat'e.

²²Ché'e a'íin tavástara'a huateáturan mú'etzi jemi. Ché'e a'íin r'i timuaatá'an. Yee pu'u. Pu'uri antipué'areca'a.

A'ij ti tira'uyú'uxaca'a í San Pablo a'íjna í Tito

Pablo pu tí'ijyu'use'e a'íjna í Tito

1 Inee, i nej i'í Pablo, ayée nu tí'ivaire'e í Dios jemi. Ajta a'íin í Jesús ti ajta i'í Ciríistu'u, a'íi pu na'antíhuau nej ni niyen tiu'utévaire'en ne'íjna jime'e mej mi jaítze'e té'atzaahuat'e a'íime í Dios ti hua'antíhuau, mej mi majta jaítze'e yaú'itííe muá'ara'ani tzáahuati'ira'a jime'e. Tí pua'a meri yaú'itííe muá'ara'ani tzáahuati'ira'a jime'e, aj mú mi rí'i titetiújcha'íi muá'aju'u me'íjna jime'e í ruye'irá. ²A'íj mú jín rachú'eve'e muá'aju'u mej miyen ruuri muá'ara'ani tíj na'a rusén jime'e, a'iné ayée pu te'ataújratziiri'í í Dios jéjcuá imuá. Ajta a'íjna í Dios, capu tí'ihual'itaca.

³Ajta a'íin Dios, a'iné pu'uri teja'uré'ene ja'anáj ti pua'a huaújxi'epi'íntari'íre, a'íi pu taatá'a tej ráamua'aree í runiuuca jime'e. A'íj pu jín ayén tinaata'afj a'íjna í Dios ti tu'irájtuaani nej ni tihua'utá'ixaate'en a'íjna jime'e ti Dios te'ataújratziiri'í. Jee xaa ne'u, a'íj nu jín ti'it'éjvee í tavástar'a jemi.

⁴Ayee nu tí'imuyau'use'e, mi pej i'í Tito, mi pej pajta niyauj pu'éene'e pua'araa tzáahuati'ira'a jime'e pe'íjna jime'e pej piyen che'atá pena'a

té'atzaahuat'e netíj inee. Ayee nu tí'ijxe'eve'e mej miyen muáruuren a'íjna í Dios í tej rájya'upua, ajta a'íin í Ciríistu'u ti ajta i'í Jesús, í ti tu'irájtuaani, miché'e rí'i timuáacha'in, miché'e majta mua'anpuá'ajte'en í á'a tzajta'a.

Í ti jín tí'imijhuaca a'íjna í Tito a'ujna u Creta

⁵Ayee nu 'een jín muaja'uteájtuua a'ujna u Creta í chuej ti e'eráahuachi í jaj japua pej pi rí'i ráaruuren í ti á'aturaacaj, pej pi pajta hua'antíhuauni a'ij nej neri timuá'ixaa a'íme'j í mej te'enteároute vaujsi jime'e nain japua matíj mena'a mej huachéjme a'ujna u Creta.

⁶Ajta ayée pu ruxe'eve'e ti ayén 'een a'íjna í ja'ati ti te'enteároute vásta'a jime'e, ti caí ti'itíj jín a'aturáa, ajta ti seij na'a tévi'itine'en í 'íita'a. Majta í yaújmu'a'ame'en a'íjna í ja'ati, ayée pu ruxe'eve'e mej té'atzaahuat'e, tí'ij caí ja'atí a'íjna jín huá'a jetze te'upuá'ajte'en mej a'ij pua'a titetiújcha'íi na'ari mej caí ti'itíj á'astijre'e.

⁷Ja'atí ti ayén vásta'a jín ti'it'éjvee, a'íi pu xaa ayén antiújmua'aree a'íjna jime'e ti Dios jetze me'ecan tí'ivaire'e a'íme'j jemi í teite. A'íj pu

jín ayén ruxe'leve'e ti rí'i tilitiújcha'ii, ti caí tilitíj jín a'aturáa. Ruxe'leve'e ti caí ayén á'ujtzaahuate'e, ajta ti caí ca'anacan huataniú'ucan, ajta ti caí rutahuaíve'e. Ajta, ayén che'atá na'a ruxe'leve'e ti caí ayén runé'use'leve'e, ajta ti caí a'fjna jín ruvaire'e a'fjna jime'e í tumin mej tí'ipua'ivi u teyujta'a, na'ari ti caí tí'inecua'atze ti jeíhua tí'ijcha'ii.

⁸Mí ajta a'fín, ché'e ayén éene'e á'ara'ani ti ruxí'evi'ira'a jime'e hua'ancuré'evi'itin matíj mena'a pua'amé ramuáaren, ti ajta a'fjna jetze ucarute a'fjna jime'e ti x'épi'in 'een. Ajta pu ayén ruxe'leve'e ti a'fín rí'i mé teuúmua'aree, ti ajta rí'i tilitiújcha'ii, ti ajta urarí'en í ru tzajta'a. Ajta i'i, ayée pu ruxe'leve'e ti ruca'ané í ru tzajta'a ti ij caí tilitíj jín auteáturan a'fjna jime'e ti a'ij pua'a 'een.

⁹Ruxe'leve'e ti a'fín ajta yaú'itiée temua'a naa í niuucari ti ayén ti'ayajna a'ij tej teri tihua'umuá'ate ti ij caí ja'anáj yá'uhua'anan. Tí pua'a ayén huárini, aj pu xaa raayí'itihua'a a'ame ti ij tihuá'umua'aten tzáahuati'ira'a jime'e a'ij ti ayén tiraavíjte'e. A'fí pu ajta raayí'itihua'a a'ame ti hua'utémua'itin a'ímej í mej seicié tí'ixaxa'a.

¹⁰Ayee pu ruxe'leve'e a'iné mu'ití m'ú mé á'ujujhua'an í mej caí tilitíj á'astijre'e. Jéihua m'ú tihuá'amua'ate me'fjna jime'e í niuucari ti caí tilitíj vaire'e, ti ajta tiú'ucuanamua. A'ímej m'ú jetze ajtémecan a'íme í mej ra'antisí'iche í runavij.

¹¹Jé'ecan pu ruxe'leve'e tej hua'utá'ijmii mej mi caí ché'e miyen tí'ixajta a'iné jeíhua m'ú tihua'antiú'uuni'ira matíj mena'a pua'amé ruteftestemua'a seij í ja'ati, majta méyee. Ayee m'ú 'een jín miyen

tihuá'amua'ate a'fjna jime'e í ti caí ayén tiraavíjte'e mej mi avíitzi jín raamuá'itin í tumin í mej rujímua'a huateújvaire'en.

¹²Seij ti huá'a jetze ajtémecan, ti nu'u huá'a jetze me'ecan tí'ixaxa'a, ayén tiu'utaxájtaca'a a'ímej jime'e tíjín: “Naími'i m'ú tí'ihua'itaca a'íme í mej Creta huachéjme. A'ij m'ú hui pua'a tí'iruure a'íme í mej huá'ina'ase'e. Majta jeíhua huápi'i juxaaveca ajta mena'a caí anajúcataxi'in.”

¹³⁻¹⁴Jee xaa, ayée pu ti'ayajna a'ij ti tiraataxájtaca'a. A'ij pu jín, ayée pu ruxe'leve'e pej piyen huárini. Patá'aj ca'anín jín hua'ajte'á'axi'in mej mi té'antzaahuate'en tzáahuati'ira'a jime'e a'ij ti tiraavíjte'e, mej mi caí ché'e ranamuajra í niuucari ti caí tilitíj vaire'e ti ajta a'ímej jetze huanéj a'íme í mej Israel jetze ajtémecan, mej mi caí ché'e ranamuajra a'ij mej tihuá'ajjte'e a'ímej í teteca í mej caí raataxi'evee í ti ayén ti'ayajna í Dios jemi.

¹⁵Ajta a'ímej jemi í mej urarí'ene'en seijre'e í ru tzajta'a, ayée pu tihuá'amitiejte'e ti naími'i tíj na'a ti Dios ayén tiú'utaahuaca'a, a'fí pu tí'ivaire'e í ruye'irá jime'e. Majta, camu a'atzu taúra'aca ti tilitíj hua'utáxana'ave'en ti a'ij pua'a 'een. Mí ajta a'ímej jemi í mej a'ij pua'a seijre'e í ru tzajta'a, capu tilitíj i'irí'en. Jéihua m'ú a'ij pua'a mé titeumuámua'aree. Majta, camu ché'e raayí'iti mej miyen huaruitiejte'en yee a'fí pu ayén tiraavíjte'e nusu a'fí pu caí ayén tiraavíjte'e.

¹⁶Ayee m'ú tí'ixaxa'a tíjín: “Teen tu ramua'ate í Dios.” Mí majta caí, camu ramua'ate a'iné camu miyen rici a'ij ti tí'ijxe'leve'e í Dios. Jé'ecan m'ú tiú'uxana'avi'iste'e. Camu tilitíj

á'astijre'e. Camu majta ti'itj jín a'ij tí'ivaire'e í Dios jemi.

Jíme'en í niuucari ti rí'i huá'aruure

2 Mí pajta mú'ee, ayée pu ruxe'eve'e pej piyen tihuá'umua'aten mej mi miyen rí'i titetiújcha'ii a'ij ti tiraavjíte'e a'ájna jime'e mej té'atzaahuate'e tzaahuati'ira'a jime'e. ²Patá'aj piyen tihuá'umua'aten í mej vaújsicira'i mej caí jéihua rayé'ecare'en í nahuáj, sino cǵ mu'u, mej mi seica rí'i tihua'usej. Ruxe'eve'e mej mi rí'i mé titeumuámua'are'en, majta mej rí'i titetiújcha'ii me'ájna jime'e mej rá'astijre'e í tavástar'a. Ajta ayén ruxe'eve'e mej huá'uxe'eve'en í rux'ej teite, ajta mej mi te'utáviicua'i temua'a naa.

³Patá'aj piyen che'atá pena'a tihuá'umua'aten a'ímej í ucarijse mej mi majta rí'i titetiújcha'ii. Capej hua'atá'acare'en mej a'ij pua'a tiú'ujeeve seij ajta seij. Capu ajta ayén tiraavjíte'e mej jéihua rayé'ecare'en í nahuáj, sino mej mi ráari'íren mej tihuá'umua'aten ti'itj ti a'ij tí'ivaire'e. ⁴Miché'e me'ín jucarijse miyen tihuá'umua'aten í mej 'uuca í mej mauj teemua mej mi miyen tihuá'uxe'eve'en í rucína'astemua'a, majta í ruyaujmua'a.

⁵Ayee pu ruxe'eve'e mej rí'i metíteumuámua'aree a'íime í mej mauj teemua, mej mi caí tiú'uxana'acira'aten. Ajta, ayée pu ruxe'eve'e mej nain jín tí'ijcha'ii í ruche. Ajta, mej mi rí'i huá'acha'ii í ruteftestemua'a. Miché'e majta hua'ará'astijre'en í rucína'astemua'a. Na'ari, ti pua'a mecaí miyen huárini, í seica í mej huá'asej, camu ché'e raataxí'eve'esin mej ra'ará'astijre'en í tavástar'a.

⁶Ayee pej che'atá pena'a ca'aníjra'a hua'utá'an í teteca í mej mauj teemua mej mi rí'i mé titeumuámua'are'en me'ájna jime'e a'ij mej rici. ⁷Pajta mú'ee, patá'aj piyen asejírata huá'a jemi tj seij ti ari araúrate nain jime'e a'ij nej neuchén timuá'ixaa, a'ájna jime'e a'ij pej rici ti i'i xí'epi'in jime'e. Patá'aj tihuá'umua'aten tzaahuati'ira'a jime'e, pajta piyen tihua'utasejrate'en ti huápi'i ruxe'eve'e mej mi miyen huárini.

⁸Patá'aj piyen tihua'utá'ixaate'en temua'a naa e'ehuauritiéecan jime'e a'ij ti tiraavjíte'e mej mi caí miyen seicié tí'ixajta. Ayee pej huárini ti i hua'utatévi'iraste'en a'ímej í mej muájcha'íire'e me'ájna jime'e mej caí ti'itj jín huatániuusin ti a'ij pua'a namuajre'e mej jín titaaxájtzi'i.

⁹Patá'aj piyen tihua'utájeeve a'ímej í mej tí'imuari'e ca'anéeri jime'e, mej mi hua'ará'astijre'en a'ímej í mej tihuá'ajite'e. Miché'e miyen tiu'umuári'en mej mi nain jín rí'i tihua'utá'an. Ayee pu ruxe'eve'e mej caí a'ij mena'a tihuá'ajeeve a'ímej í mej tihuá'ajite'e. ¹⁰Mej mi majta caí tihua'anáhua'ira, sino mej mi nain jín hua'ará'astijre'en, matá'aj caí ti'itj jín até'itze'ara'an. Tí pua'a miyen huárini, ayée mú 'een jín ca'aníjra'a hua'utá'asin í seica mej mi majta raataxí'eve'en, mej majta ra'ará'astijre'en a'ij tej tihuá'amua'ate a'ájna jime'e ti Dios tu'irájtuaani.

¹¹Jee xaa, pu'uri mé jéjre'e seijre'e ti Dios ari rí'i tihuá'acha'ii í teteca a'ájna jime'e ti Dios jírá'ujca'ane ti hua'irájtuaani na'ijmil'ica. ¹²A'íj tu jín ramua'aree ti ayén ruxe'eve'e tej ra'antipué'ajte'en nain jime'e ti a'ij pua'a 'een í Dios jemi, ajta nain jín tej rájhuausin íiyen chaanaca japua, ti caí ayén á'ateere rusén jime'e.

Ajta, ayée pu ruxe'eve'e tej tiyen rí'i ti'ítítacha'íi a'ij ti tiraavjíte'e, a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios. Ajta ayén ruxe'eve'e tej rí'i mé titeumuámua'are'en tetj tena'a tej tiyen áateeri íyien japon í chaanaca ti yen seijre'e.

¹³Teajtáhua'a tu teuj rachú'eve'en í tej jín huatátatemua'ave'e a'ájna xicáara'an ti jetzen teja'uré'enejsin í tej rachú'eve'en ti ajtahua'a yé huatasejre'esin a'ájna í Dios ti nain jín antiújmua'aree, ti ajta tu'irájtuaani. A'li pu a'íin pú'een í Jesús ti ajta i'í Círíistu'u.

¹⁴A'íi pu huataúra'a ti huám'i'ini ta jetze me'ecan ti ij a'íin tiu'unájchita nain jime'e a'ij tej té'echa'iica'a iteen, te'ájna jime'e tej caí a'atzu ra'ará'astijre í Dios. Ayee pu 'een jín ajta huam'i'í ta jetze me'ecan ti ij rí'i táaruuren í tatzajta'a tej ti teitestemua'ame'en pu'éene'e tá'ara'ani, tej ti ahuátaca'anen tej ti tiyen huárini i ti í'ixi'epi'in jime'e.

¹⁵A'íi pu a'íin pú'een í ti ruxe'eve'e pej piyen tihuá'umua'aten. Patá'aj ca'aníjra'a hua'utá'an nain jime'e í pej jín antí'amua'aree. Patá'aj pajta hua'ajteá'axi'in. Capej hua'atá'acare'en ti ja'atí a'ij pua'a tí'imuaseijra.

A'ij mej ye'í huárini í mej té'atzaahuat'e

3 Patá'aj hua'u'íjcate'en í teite mej mi miyen huá'astijre'en a'ímej í mej tí'ajjta, majta a'ímej í mej ti'itj jín antiújmua'aree. Miché'e miyen huárini a'ij mej tí'ijxe'eve'e í mej tí'ajjta. Miché'e majta ahuaújca'anen mej mi me'ájna jín tiu'umuári'en ti'itj ti a'ij tí'ixi'epi'in.

²Capej hua'atá'acare'en mej a'ij

pua'a tihuá'ajeeve í ruxí'ej teite sino patá'aj ca'aníjra'a hua'utá'an mej mi ru'ihuaamua'a muá'ara'ani temua'a naa, mej mi majta rí'i tihuá'u'cha'in í seica. Miché'e majta rí'i ti'ihuáurixaate'en mej caí a'ij mena'a pua'a tiú'ujeeve.

³Capej yá'uhua'anan a'ij tej éene'e jéjcuca imuá tetf'ij caí xi té'atzaahuat'e'eca'a. Catu ti'itj ú'umua'areereca'a. Catu teajta ti'itj á'astijre'eca'a. Ti'itj ti na'a pu tacuanamuajca'a. Cu xiee tej ravaire'eca'a ca'anéeri jime'e í ti ta tzajta'a seijre'eca'a ti a'ij pua'a 'een. Ajta ti'itj ti ta'aránajcheca'a ti caí x'epi'in jime'e, a'ij tu teajta vaire'eca'a.

Ayee tu ti'ítítacha'iica'a tej huá'ajcha'ire'eca í taxí'ej teite. Seica mú majta tájcha'iire'eca'a itejmi. Teajta iteen, ayée tu che'atá tena'a iteen tajjímua'a tu tájaaxiejv'i'iraca'a seij teajta seij.

⁴Mí ajta a'íin í Dios í ti tu'irájtuaa, a'íi pu taatá'a tej tiyen raasej ti a'íin rí'i temua'a tí'itacha'íi. A'íi pu ajta taxe'eve'e. ⁵A'íi pu xaa tu'irájtuaa. Capu a'ájna jín tu'irájtuaa a'ájna jime'e tej tiyen huarj í ti í'ixi'epi'in sino a'ájna jime'e ti a'íin tá'ancu'uvajxi. A'íi pu taajéjcuare í ruxiejniu'uca jime'e. Cu xiee tej teajtáhua'a huanúnu'ihuaca'a í Dios jemi, a'ájna jime'e ti tá'ari'iri'i ti xána'avi'ire'eca'a í ta jetze.

⁶Ruxiejniu'uca pu xaa huatájtuuaa itejmi jemi nain jime'e í ruxí'evi'ira'a a'ájna jime'e ti ta japua huaniú a'ájna í Jesús ti ajta i'í Círíistu'u. ⁷Ayee pu 'een jín raateájtuuaa téjmi jemi ti i a'íin ayén tiraaxí'epi'intare'en tej ti caí ché'e ti'itj jín auteáturan í jemin a'ájna jime'e ti tá'ancu'uvajxi. Ayee tu 'een jín seijre'e tej ti teri rachú'eve'e

tí'ij titáaci'iti méjca'ihua yee tej ruuri tá'ara'ani jemin tǎj na'a rusén jime'e.

⁸Ayee pu xaa ne'u ti'ayajna.

A'ǎj nu jǎn niyen tí'ijxe'eve'e pej mú'ée ca'anǎjra'a hua'utá'an mej mi rá'antzaahuate'en netǎj nena'a neri timuá'ixaa a'ǎjmej í mej meri rá'astijre'e í Dios. Miché'e majta rǎ'i mena'a me'ǎjna jetze ucarute mej rǎ'i titetiújcha'iica me'ǎjna jime'e ti í'ixi'epi'ín. Tǎj pua'a miyen huárini, a'ǎi mú xaa rǎ'i tiraatá'asin í Dios, majta hua'utévaire'en naǎjmi'ica.

⁹Mí majta seica, jeíhua mú me'ǎjna jǎn tiú'urihua'ura muá'aju'u me'ǎjna jime'e ti caí ámitieere'e, majta seica me'ǎjna jetze ucáruti mej miyen ti'ixáata muá'aju'u yee a'atani tévira'an jetze huanéj í ruhuáacixa'astemua'aci'i. Majta seica, ayée mú tiú'urihua'ura muá'aju'u me'ǎjna jime'e yee a'iquí huataújmua'a a'ǎjna í niuucari ti ra'uyú'uxaca'a a'ǎjna í Moisés teecan. Ayee mú 'een jǎn miyen autéhuíjsin mej mi já'ita'a a'utáciine, majta mej mi huateújne'usi'ite'en. Naǎjmi'i matǎj mena'a miyen 'een matǎj a'ǎime, camu ti'itǎj vaire'e. Capej huá'ajaahuate'e.

¹⁰Tǎj pua'a ja'atí ayén tejá'amua'itziite'e sej si siyen a'utehuini sej si já'ita'a a'utáciine, ayée pej ráaruuren. Patá'aj sej pana'a raatá'ijmii na'ari hua'apua. Tǎj pua'a auj ayén rijca ti caí muá'astijre'e, patá'aj raata'íte mé já'ahua'a. ¹¹Tǎj pua'a caí muá'astijre'e, ayée pepu'u 'een jǎn piyen tiráamua'aree ti a'ǎin í tevi seicié na'a tí'imua'atze ti

caí ayén tiraavǎjte'e. Pu'uri Dios raaxǎ'epi'íntari'iri'i a'ǎjna jime'e ti puafǎtzi raatá'asin.

Pablo pu tí'ira'ixaate'e

¹²Nee nu muaata'íti'ira mú'eeetzi jemi ne'ǎjna í Artemas, neajta ne'ǎjna í Tíquico. Matǎ'ij me'uun e'ará'asti a'u pej a'utéjvee, aj pej xaa ahua'aca'anen a'achú pej caj tirú'umuua'aree pej yé tanén neetzi jemi, ayujna Nicópolis. Ayee nu tiraaxǎ'epi'íntare nej niyen neyun á'ateeri tǎj na'a a'ǎjna ti huáseevi'i a'ame.

¹³Patá'aj piyen huárini nain tǎj na'a ti í'iri'iri pej hua'utévaire'en pe'ǎjna í Zenas, pajta pe'ǎjna í Apolos. A'ǎjna í Zenas, a'ii pu a'ǎin pú'een sej ti tí'ixi'epi'íntare'e. Patá'aj hua'utévaire'en mej mi me'uun a'aráciine. Patá'aj piyen rí'i ráaruuren ti ij caí ti'itǎj tihuá'aturaate'e. ¹⁴Majta a'ǎime í tateítestemua'a, ayée pu ruxe'eve'e mej miyen tiraayǎ'itihua'an mej me'ǎjna jetze ucarute mej miyen rijca í ti í'ixi'epi'ín jime'e mej mi me'ǎjna jǎn huateújvaire'esin. Na'ari caí, camu ti'itǎj jǎn huateújvaire'esin.

Í ti jǎn ra'antipua'ajte

¹⁵A'ǎi mú yee muateujte'e matǎj mena'a pua'amé mej yé huaté'uu ne jamuan. Patá'aj piyen tihua'utateújte'en ta jetze me'ecan a'ǎjmej í mej taxe'eve'e, í mej miyen che'atá mena'a té'atzaahuate'e. Ché'e rǎ'i tejá'amua'aire'e.

A'ij ti tira'uyú'uxaca'a í San Pablo a'íjna í Filemón

Pablo pu tirá'ayu'use'e í Filemón

¹⁻²Inee, i nej i'i Pablo, ayée nu een jín aiteánami'i a'íjna jime'e nej ra'ará'astijre í Ciriístu'u ti ajta Jesús pú'een. Jamuan í ne'ihuaara'a a'íjna í Timoteo, ayée tu tí'imuyau'use'e mi pej i'i Filemón, mi pej ta jamuan tí'imijhuaca, mi tej muaxe'eve'e jeíhua, ajta a'íjna ti i'i Apia, a'íjna í 'íita'a ti tajuu pú'een ti ajta té'atzaahuate'e, ajta mi Arquipo, í ti ayén che'atá na'a té'eviicua'i tetíj iteen. Teen tu tihuá'ayu'use'e najmí'lica í mej a'uun e'etiújse'iri a'u pej é'eche.

³Ajta a'íin Dios í tej rájya'upua, ajta a'íin tavástarara'a, a'íjna í Jesús ti ajta i'i Ciriístu'u, miché'e rí'i tejamuáacha'íin, miché'e majta amua'anpuá'ajte'en í a'amua tzajta'a.

Filemón huá'axe'eve'e í teitestemua'ame'en í Dios, ajta rá'astijre'e í tavástarara'a

⁴Tíj na'a nej amua'utámua'aree, ayée nu rí'i tiratá'acaa ná'aye'i í Dios netíj nena'a tí'ijhuavii. ⁵Ayee nu een jín tí'ijteujtzi'ire'e ná'aye'i ne'íjna jime'e nej niyen tí'inamua pej jeíhua huápi'i rá'astijre'e í tavástarara'a, a'íjna í Jesús. Pajta jeíhua

huápi'i huá'axe'eve'e a'ímej í mej teitestemua'ame'en pú'een í Dios.

⁶Ayee nu tí'ijhuavii í Dios jemi pej pi piyen huatá'aseijrata tzáahuati'ira'a jime'e pej nain jín rá'astijre'e í tavástarara'a mej mi í seica ráamua'aree tzáahuati'ira'a jime'e a'ij ti een tíj na'a pua'amé tí'taci'iti a'íjna jime'e tej rá'atzaahuate'e í Ciriístu'u.

⁷Jé'ecan nu netémua'ave'e mú'eetzi jemi. Jee xaa ne'u, rí'i pej naatá'a a'íjna jime'e pej ca'aníjra'a hua'utá'a a'ímej í mej teitestemua'ame'en pú'een í Dios.

Pablo pu Onésimo japaun huániuusin

⁸Nee nu xaa ne'íjna jín antínmua'aree nej ti'itij jín timuaata'ájte'en a'ij pej ti'iti huáruuren a'íjna jime'e ti Ciriístu'u na'antíhuau. ⁹Mi neajta caí, canu niyen rini nej timuaata'ájte'en ca'anéri jime'e. A'íi pu'u na'aránanajche nej niyen timuaatáhuavii a'iné jeíhua nu muaxe'eve'e inee, i nej neri vástacira'i pú'een, neajta neri aiteánami'i ne'íjna jime'e nej rá'astijre'e í Ciriístu'u ti ajta i'i Jesús. ¹⁰Ayee nu tí'imuhavii ne'íjna jime'e í niyauj a'íjna í Onésimo, ti ari ajta té'atzaahuate'e a'íjna jime'e nej

niyen raatéya'upuajtaca'a ayujna a'u nej aiteánami'i.

¹¹Jéjua imuá, capu ti'iti timuaatévai. Mi ajta a'fin, pu'uri tineetéva'iri ineetzi, ajta pu mú'etzi ti'itéva'iri. ¹²Nu'uri ní raata'íti mú'etzi jemi ne'fjna í nej jeíhua huápi'i raxí'eve'e. ¹³Ayee nu tí'ijxe'leve'eca'a ti yé huateáturanche'e nee jamuan ti ij naatévaire'enche'e mú'etzi jetze me'ecan nej nauj yé aiteánami'i ne'fjna jime'e nej tihua'ixaate'e í teite Ciríistu'u jetze me'ecan.

¹⁴Mi neajta inee, canu tí'ijxe'leve'eca'a ti'ítí pej caí neetá'acare'en sino nej niyen Onésimo japuan huániuuni. Ti pua'a piyen ti'ítij jín naatévaire'enche'e, ayée nu tí'ijxe'leve'eca'a pej piyen huárini á'axe'evi'ira'a jime'e. Canu xaa ne'u raxí'eve'eca'a pej ca'anéeri jín piyen huáriniiche'e.

¹⁵⁻¹⁶Tij caí ayén een jín a'atzu á'atee ti imuá a'ij huárupi ti ij ajtahua'a mú'etzi jemi huateáturan t́j na'a rusén jime'e, ti ij a'fin huateáturan mú'etzi jemi t́j muá'ihuaara'a pej jeíhua raxí'eve'e. Capu ché'e ca'anéeri jín muatévaire'esin sino a'ihuáara'a pu a'ame. Jé'ecan pu ruxe'leve'e ineetzi jemi a'fjna í ja'ati. Aru jaítze'e pu ruxe'leve'e mú'etzi jemi a'liné tevi pu pú'een, ajta a'ihuáara'a pú'een í tavástara'a jemi.

¹⁷A'fj nu jín niyen muahuavii ti pua'a piyen tinaase'fjri'i nej á jamuan tí'imuari'e. Patá'aj piyen che'atá pena'a ra'ancuré'evi'itín pe'fjna í Onésimo pat'fj t́na'ancuré'evi'iti ineetzi. ¹⁸Ti pua'a ti'ítij jín a'ij pua'a muáaruu na'ari ti pua'a ti'ítij

jín timuá'acha'iire'e, neetzi pej huajj'ive'en.

¹⁹Nemujca'a nu jín tí'imuyau'use'e. Inee, i inee i'i Pablo, nee nu tí'imuanajchite'en. Mi neajta inee, canu a'atzu ne'fjna jín timuaatá'ixaate'esin ne'fjna jime'e í pej tiná'acha'iire'e pe'fjna jime'e ti timuáaci'iti pej ruuri pua'amé t́j na'a rusén jime'e. ²⁰Ayee nu tí'ijxe'leve'e, ne'ihuaara'a, pej pi ti'ítij jín naatévaire'en í tavástara'a jemi. Patá'aj ca'an'fjra'a naatá'an í Ciríistu'u jemi.

²¹Ayee pu tiná'amitiejte'e ti ayén ti'ayajna pej piyen huárini a'ij nej tí'imuhavii. A'fj nu jín yé tí'imuyau'use'e. Nu'uri ramua'aree pej piyen jaítze'e rini a'ij nej caí tí'imuhavii. ²²Ajta a'fjna jime'e, patá'aj piyen huárini. Patá'aj seij r'fí huáruuren í cuaartu nej ni ne'uun huiirájcati, a'liné ayée nu rachú'eve'e ti Dios neetá'acare'en nej neajtahua'a ne'uun a'atanén mú'etzi jemi a'fjna jime'e pej piyen raatáhuaviiri'í í Dios jemi.

Seica mú raatateújte, ajta í niucari ti jín ra'antipua'ajte'esin

²³A'fí pu ajta yé muateujte'e a'fjna í Epafras ti nej jamuan yé aiteánami'i, a'fjna jime'e ti ajta rá'astijre'e í Ciríistu'u ti ajta i'i Jesús. ²⁴A'fí mú majta yé muateujte'e a'fimo, a'fjna í Marcos, ajta í Aristarco, ajta Demas, ajta í Lucas. A'ii mú a'fin pú'een í mej nej jamuan tí'imuari'e.

²⁵Ajta a'fin tavástara'a, a'fjna í Jesús ti ajta i'i Ciríistu'u, ché'e a'fin ruxí'evi'ira'a jín r'fí tejamuáacha'iin. Yee pu'u, ché'e ayén teja'ure'enén.

Í ti té'eyu'usi'ihuaca'a a'ímej jemi í mej Israél jetze ajtéme'ecan

A'íi pu yaujra'an tí'ita'ixaaate'e
í ruyá'upua jetze me'ecan

1 Ayee pu jécua imuá, Dios mu'ití tihua'utá'ixaa í tavaújsimua'aci'i, mu'icáca jime'e í niuucari. A'ajná'imua Dios pu ayén seica huata'íteca'a mej mi tiu'utaxáj Dios jetze me'ecan. ²Mí ajta íjii, tej huáteite, tój na'a ti nain ararúastejsin, a'íin Dios ayén tira'íjca í ruyauj ti ij a'íin titaatá'ixaaate'en í Dios jetze me'ecan. A'íi pu ajta ayén tíra'antíhua'u t'í'ij nain tí'ijci'iti a'íjna í yaujra'an. Dios pu ajta jamuan tiú'utaahuaca'a í chaanaca í tej japuan yen seijre'e.

³Ajta a'íin í yaujra'an, ayée pu nain jín che'atá na'a rí'i huápi'i naa seijre'e tój ajta í Dios. Ajta í tévira'an, ayée pu che'atá na'a seijre'e tój ajta í Dios. A'íi pu ajta raví'i tój na'a ti íiyen tí'iseijre'e í chaanaca japua, ajta u ta japua. Runiuuca pu jín huápi'i antiújmua'aree, a'íi pu ayén rici t'í'ij á'ateevi'in. Tí'ij a'íin yaujra'an tihua'acá'ari'iri'i í mej jín auteájturaa í Dios jemi, aj pu'i a'uun a'ujye'íjxi ípuari japua ruri'iríinta'a a'íjna ti nain jín antiújmua'aree, ti júte'e é'eseijre'e.

Ajta a'íin yaujra'an, jaítze'e pu ve'ecán jín tí'itájvee mecaí a'ímej í mej tí'ivaire'e u ta japua

⁴Ayee pu 'een jín huaríj, ajta ayén te'irájraa ti a'íin ayén huápi'i jaítze'e rí'éene'e já'araa mecaí a'ímej í xiéjniu'ucari í mej ta japua tí'ivaire'e. Ajta jeíhua pu jaítze'e tí'ivaire'e í Dios jemi a'íjna í niuucari ti jín Dios ari raatamuá'a í ruyauj caí a'íjna í niuucari ti ajta jín hua'utamua'a a'íime í mej ta japua tí'ivaire'e. ⁵Ayee pu'u xaa, Dios capu ja'anáj ayén tiraata'ixaa seíj ti huá'a jetze ajtéme'ecan tój ayén tiraata'ixaa í ruyauj tíjín:

Mú'ee pej niyauj pú'een.

Neajta inee, íjii nu
mua'antíhuau.

Ajta ayén tíjín:

Nee nu ya'upuáara'an pu'éene'e
na'ame.

Ajta amín, amí pu niyauj
pu'éene'e a'ame.

⁶Ajta, tí'ij ayén ye'eráavi'iti íiyen chaanaca japua a'íjna ti jécua imuá seijre'eca'a, ayée pu tiu'utaxájtaca'a tíjín:

Míché'e me'ín raateánajche
matíj mena'a pua'amé
í mej tí'ivaire'e í Dios jemi.

⁷ Ajta, ayée pu huá'a jime'e ti'ixa
a'ímej í mej ta japua tí'ivaire'e tíjín:

Ayee pu huá'aruure a'ímej í mej
tí'ivaire'e u ta japua
mej mi miyen seijre'e tíj eeca,
majta mej mi miyen seijre'e tíj
tajj ti á'ataa
a'íime í ti tihuá'aijte'e.

⁸ Mí ajta, jíme'en í ruyauj, ayée pu
ti'ixa tíjín:

Mú'ee, mi pej Dios pú'een,
mú'ee pej antí'amua'aréere
pua'amé
tíj na'a rusén jime'e.
Pepu'uri icu ru'itéechui í 'itzi í
mej jín ráamua'aree
pej urarí'en jín seijre'e,
pej pajta xí'epi'in tí'aijta a'ij ti
tiraavíjte'e.

⁹ Mú'ee pej raataxí'eve mej rí'i
ti'itíjcha'íi
tzáahuati'lira'a jime'e.

Ajta, capu a'atzu
mua'aránajcheca'a
mej a'ij pua'a ti'itíjcha'íica'a.
A'íj pu jín, a'íin Dios í pej jemin
seijre'e,
a'íi pu ayén rí'i timuaateájtuaa
patá'aj jaítze'e
huatá'atemua'ave'en
mecaí a'íime í mej mú'eetzi
jamuan seijre'e.

¹⁰ Ajta ayén tíjín:

Mú'ee, nevástara'a, jéjcu
ímuá pej raatétaahuaca'a í
chaanaca.
Ajta, tíj na'a ti íiye seijre'e u ta
japua,
amuájca'a pej jín
raatétaahuaca'a.

¹¹ A'íi pu te'entipué'ajte tíj na'a
pua'amé
ti tí'iseijre'e.

Mí pajta mú'ee, paúche'e pej
huatevéee pua'amé.

Ajta tíj na'a ti tiú'utaavijhuaca'a,
ayée pu tiu'utémí'ime'ecantari
tíj cáixuri ti caí ché'e ti'tíj
vaire'e.

¹² Ayee pej raatéxu'uta'inaxí'isin
tíj cáixuri ti mí'ime'ecan,
í mej raateájtutzi.

Naími'i pu seicié ruruuren.
Mí pajta mú'ee, paúche'e piyen
che'atá pena'a seijre'e
tíj na'a rusén jime'e.
Capej ja'anáj á'apua'aren.

¹³ Dios capu ja'anáj ayén tiraata'ixaa
sej ti ta japua tí'ivaire'e sino ruyauj
pu xaa ayén tiu'utá'ixaa tíjín:

Patá'aj yé a'ujyejxi'in
nejri'írinta'a.
Patá'aj piyen huácatii ajta
nena'a caí hua'antimuá'itín
a'ímej í mej muájcha'íire'e
mej mi miyen
timua'ará'astijre'en mú'eetzi.

¹⁴ Capu xaa ne'u ayén tihua'utá'ixaa
a'ímej í mej ta japua tí'ivaire'e a'iné
a'íi mú a'íin pú'een í xiéjniu'ucari ti
Dios ayén tihuá'aijte'e mej mi miyen
tí'ivaire'e mé'ujjuhua'ane'en, mej mi
hua'utévaire'en a'ímej í ti huá'aci'iti
ti Dios hua'írájtuaani.

Tej nu'u ra'ará'astijre'en í tej ráanamujri'i

2 A'íj pu jín ayén ruxe'eve'e
tej jaítze'e temua'a naa
ra'ará'astijre'en te'íjna í tej
ráanamujri'i, tej ti caí yá'uhua'axin.
²⁻³ Jee xaa ne'u, a'íjna í niucari
í mej mejmí'i raataxájtaca'a a'íime
í mej ta japua tí'ivaire'e, a'íi pu xaa
tí'ivaire'eca'a. Ajta ja'atí ti na'a ti
caí ti'tíj jín ra'ará'astijre, ayée pu

puajftzi ancuré'a a'ij ti tiraavjfte'eca'a.
 Tí pua'a ajmí'i ayén tihuá'uruu:
 ¿A'iné auj tí'iri'iri ti caí puajftzi
 taatá'an ti pua'a tiyen tiraatéxieehua
 te'fjna í niucari ti jín Dios
 tu'irátuaasin, ti ajta jeíhua huápi'i
 ruxe'eve'e?

Amuacaícan, tavástara'a pu ayén
 raataxájtaca'a. Ajta á'iyen, seica mú
 taata'ixaa a'íime í mej ráanamujri'i.
⁴Dios pu ajta te'anxájtaca'a a'fjna
 jime'e ti ayén huarfj tí'itfj jime'e
 ti huápi'i ruxe'eve'e, ajta tí'itfj
 í tej jín rí'i te'utasefj. A'íi pu ajta
 raateájtuaa í ruxéjniu'uca huá'a jemi
 a'ij ti tira'aránajchecha'a ti ij a'fín
 xiéjniu'ucare'ara'an ayén hua'utá'an
 a'ij mej ye'f tiraay'í'itihua'an.

**Ciríistu'u pu ayén huanú'ihuaca'a
 matfj a'ímej í júutzimua'ame'en**

⁵Ajta, capu Dios ayén a'fjna
 jín tihuau'fjca a'ímej í mej ta
 japua tí'ivaire'e mej mi me'fjna
 jín antiújmua'areere muá'ara'ani
 í chaanaca mej japuan huachéjme'e
 muá'aju'u, a'fjna í chaanaca í tej
 jime'en tí'ixa. ⁶Ayee pu ja'atí ja'anáj
 ayén tí'ixajtaca'a tíjín:

Mú'ee Dios, mú'eetzi jemi ti caí
 a'atzu tí'itfj jín ruxe'eve'e í
 tetea, matfj mena'a pua'amé.

¿A'iné 'een jín piyen
 ra'utámua'areeri'i?

Ajta, a'fín ti jetzen airaújnejjte
 í teáata'a,

¿a'iné 'een jín piyen rí'i
 tiraatá'aca

pej piyen rí'i tirájcha'ii?

⁷Ayee pej ráaruu tí ij a'atzu
 á'ateevi'in
 ti jaítze'e ciliéene'e jín
 tí'itevéé á'ara'ani

caí a'ímej í mej ta japua
 tí'ivaire'e.

Mí pajta mú'ee, rí'i pej tiraatá'a
 pe'fjna jime'e

pej ra'antíhua'u ti jeíhua
 huápi'i tiráaci'iti

mej mi naími'i naa rí'i
 tira'utasefj.

⁸Pajta piyen tí'itfj jín tira'fjca
 tí'ij a'fín ayén tihua'a'aíte'e
 a'ame í teite

mej mi naími'i ca'anéeri jín
 ra'ará'astjire'en.

Tí pua'a ayén a'fjna jín
 tira'fjcatache'e mej mi naími'i
 ra'ará'astjire'en, capu mé'e jé'e
 tí'itjftaca'a ti caí ra'ará'astjire'eca'a.
 Mí ajta íjii, ayée pu jepi'in seijre'e
 mej caí xi naími'i miyen rá'astjire'e.

⁹Mí ajta ítejmí, ayée pu jepi'in
 seijre'e jime'en a'fjna í Jesús. Dios
 pu ayén ráaruu tí ij a'atzu á'ateevi'in
 jaítze'e ciliéene'e jín tí'itevéé
 á'ara'ani mecaí a'íime í mej ta japua
 tí'ivaire'e. Ajta íjii, Dios pu ayén
 rí'i raateájtuaa, ajta ve'ecán jín
 tira'fjca, a'fjna jime'e tí a'fín Jesús
 ayén rajpuaíftzi já'araa a'fjna jime'e tí
 huamí'i. Dios pu ayén rí'i tihua'utá'a
 í teite a'fjna jime'e tí a'fín Jesús ayén
 naíjmi'ica jetze me'ecan huamí'i.

¹⁰Nain pu tiraací'i a'fjna, ajta
 nain pu ayén jemin tí'iseijre'e
 a'fjna jime'e tí ayén nain
 tiú'utaahuaca'a. Ayee pu'u xaa
 ruxe'eve'eca'a tí a'fín hua'irájtuaani
 mu'licáca í ruyaujmua'a mej mi
 jemin huateáturen tíj na'a rusén
 jime'e. A'fj pu jín ayén tiraavjfte'
 tí ayén raanaíjmire'en a'fjna tí
 já'ita'a vé'ejvee a'fjna jime'e tí
 ayén rajpuaíftzi já'araa, a'fjna tí
 hua'irátuaasin í ruyaujmu'a. ¹¹Ajta
 a'fín tí huateúra'ate a'ímej, ajta a'ímej

ti a'ñin ari hua'itévi'itici, naími'i mú sefj mena'a jetze ajtémecan. A'fj pu jín, capu ratévi'iraste'e ti a'ñin ayén hua'atamuá'amuata'en tífjn: "Ne'ihuaamua'a mú pú'een."

¹²Ajta ayén tífjn:

Nee nu hua'utánamuajriste'esin a'ij pej ántehuaa huá'a jemi í ne'ihuaamua'a.

Nee nu rí'i timuaatá'asin huá'a tzajta'a

a'ímej í mej e'letíujse'iri.

¹³Ajtahua'a ayén tífjn:

Nee nu á'anca'ane í jemin.

Ajtahua'a rujéjcuatze'e, ayén tífjn:

Yee nu huaatéjvee huá'a jamuan í yaújmua'ame'en ti Dios naatávi'itiste.

¹⁴⁻¹⁵Majta a'fime í yaújmua'ame'en, ayée mú miyen che'atá mena'a éene'en téhua'ira'a, majta miyen éene'en téxuure'e, a'fj pu jín Jesús ayén huaújrúu tífj ayén che'atá na'a éene'en tehuá'ira'aca'a, ajta ayén éene'en téxuure'eca'a matfj a'ímej.

Ayee pu 'een jín huarfj tífj ayén ra'antipua'ajte'en a'fjna í ti a'fjna jín antiújmua'aree í mej jín huácu'i'ini í teite. A'íi pu a'ñin pú'een í tiyaaru'u.

A'fj pu jín Jesús huá'a jetze me'ecan huamí'i, ti ij ajta hua'irájtuaani a'ímej í mej ca'anéeri jín seijre'eca'a tífj na'a mej auj ruuri mej miyen tíf'itziine'eca'a mej huácu'i'ini. ¹⁶Jee xaa ne'u ayén ti'ayajna, capu ayén huaújrúu matfj a'ímej í mej ta japua tíf'ivaire'e tífj hua'utévaire'en sino ayée pu huaújrúu matfj a'ímej í mej Abraham jetze airaújneijte.

¹⁷A'fj pu jín, ayén ruxe'eve'eca'a ti a'ñin ayén seicié huaújrúuren ti ij ayén éene'en seijre'e matfj a'íme í ihuáamua'ame'en nain jime'e ti ij ayén a'fjna jín te'enteárute

í Dios jemi, ti ij ayén nain jín tiu'utévaire'en í Dios jemi, ti ij ajta ayén huá'ancu'uvajxi'ín í teite ti ij ajta caí ja'anáj ti'itfj jín até'itze'ara'an, ti ij ajta huá'ari'i í mej jín auteájturaa í Dios jemi. ¹⁸Pu'uri xaa ne'u rí'irí ti a'ñin ayén hua'utévaire'en a'ímej í mej á'aviicua'ire'le ti'itfj jime'e, a'ine a'íi pu ari rajpuaitzi já'araa, ajta rá'uviicua'iri'i.

Jaitze'e pu ve'ecán jín ti'itéjvee í Jesús caí a'fjna í Moisés

3 A'fj pu jín, ayée xu huá'irini, ne'ihuaamua'a, mi ti Dios amua'itévi'itici, a'ine mú'ejmi pu huaatá'inee a'ñin ti júte'e é'eseijre'e sej si naími'i siyen huateáturan í jemin. Setá'aj siyen se'fjna jetze tiú'umua'ati se'fjna jetze í Jesús ti Dios ayén a'fjna jín tira'fjca ti titaatá'ixaate'en a'fjna jime'e í niuucari í tej rá'astijre'e. A'íi pu Jesús ajta nain jín tíf'ivaire'e í Dios jemi ti ij taatévaire'en itejmi. ²Ayee pu che'atá na'a Jesús pu nain jín araúraste a'fjna jemi ti ayén ra'antíhua'u tífj ajta a'ñin Moisés ayén nain jín araúraste tífj ajmí'i tíf'ivaire'eca'a í chil'ira'an jetze í Dios.

³Mí ajta, Dios pu ayén tiraaxí'epi'íntari'iriri'i ti ayén tiraavíjete'e ti jaitze'e rí'i tiraateájtuaani a'fjna í Jesús caí a'fjna í Moisés. Jee xaa ne'u, jaitze'e tu rí'i tiratá'aca te'fjna ti chil'i ta'ahuaca tecaí te'fjna í chil'i. ⁴Ayee pu ti'ayajna a'ine tífj na'a ti tíf'iseijre'e í chil'i, ja'atí pu rá'ajtaahuaca'a. Mí ajta Dios, a'íi pu nain tiú'utaahuaca'a tífj na'a ti tíf'iseijre'e.

⁵Ajta a'ñin Moisés, nain pu jín araúraste tífj auj tíf'ivaire'eca'a í chil'ira'an jetze í Dios. Ayee pu 'een jín huarfj, a'íi pu ajta ayén

te'anxájtaca'a a'lij mej méjca'i
huáyee tiu'utaxájtache'e. ⁶Mí ajta
a'fín Ciriístu'u, a'fí pu ayén nain jín
araúrate t'íj t'í'ivaire'eca'a í ruche.

Jee xaa, a'fí pu yaujra'an pú'eene'e
a'fjna ti huatéechi'i. Teajta iteen, teen
tu teitestemua'ame'en pú'een, teen
tu teajta te'uun a'ujteí í chi'ira'an
jetze, ti pua'a tiyen te'utáviicua'i tej
taxiéehua tejá'uxajtane'en te'fjna í tej
jín tátemua'ave'e te'fjna jime'e í tej
rachú'eve'e.

**A'fí mú nu'u huaújse'upe'en
í Dios jemi a'fime í mej
teitestemua'ame'en pú'een**

⁷A'fj xu jín, setá'aj ráanamua
temua'a naa a'lij ti ti'ixa a'fjna í
xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, ayén tijín:

Tí pua'a íjii seráanamua ti ayén
tejá'amua'ixaate'e
í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios.

⁸Caxu siyen che'atá sena'a
ra'antánaamuan
í a'amua tzajta'a matj a'fime
í mej ajca'ihuá'imua
huataújtze'ire ineetzi.

A'ájna xicáara'an mej jetzen a'ij
tiráataahuaca'a
mej mi neja'upuá'ajte'en a'ájna
a'u ti caí é'eti'itijca'a.

⁹A'uu mú miyen a'ij
tiráataahuaca'a mej mi
naamuá'itín,
majta miyen me'uun é'etee
a'achú cumu hua'apuate
nine'ira'a
mej tí'iseij netj nena'a rijcaa.

¹⁰A'fj nu jín hua'utájaaxiejvi'iri'i
ne'ímej
í teitejra'a.
Neajta niyen tiu'utáneixaa yee
ja'anáj ti na'a

a'fí mú a'ij pua'a tí'imua'atze í
ru tzajta'a.

Majta, camu a'atzu ramua'aree
a'ij nej tí'ijxe'eve'e.

¹¹A'fj nu jín, neniú'ucara'a
nu jín niyen te'atánratziiri'i
mej caí ja'anáj me'uun
a'uteáruti
a'u mej e'ehuaújse'upe'en
ineetzi jamuan.

Ayee pu xaa tiu'utaxájtaca'a a'fjna
í Dios.

¹²Rí'i xu'u, ne'ihuaamua'a, ti ij caí
ayén huatasejre'en mú'ejmi jemi sej
ti a'ij pua'a ti'itíjcha'íi í ru tzajta'a,
ti ajta caí té'atzaahuatze'e. Caxu
raatá'acare'en sej ti ayén 'een ti a'fín
ayén a'ujca'ane ti mé rúurieni a'fjna í
Dios ti i'irúuri. ¹³Seajta mú'een, setá'aj
ca'aníjra'a huataúra'an sej seajta sej
tj na'a nain xicáara'an tzajta'a sej
seuj ruuri ti ij caí sej mú'een ayén
ra'antánaamuan í ru tzajta'a a'fjna
jime'e ti ayén ráacuanamua a'fjna ti
a'ij pua'a 'een.

¹⁴Jee xaa ne'u, ayée pu ruxe'eve'e
sej siyen huá'irini, a'iné ayée pu
ti'itj tí'itaci'iti jamuan í Ciriístu'u ti
pua'a tiyen teuj te'utáviicua'i tj na'a
rusén jime'e í tej jín tátemua'ave'e
te'fjna jime'e í tej rachú'eve'e tet'ij
tite'utéjhuii.

¹⁵Ayee pu xaa a'ij ti
té'uyu'usi'ihuaca'a í yu'uxari jetze
tijín:

Tí pua'a íjii seráanamua ti ayén
tejá'amua'ixaate'e
í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios.
Caxu siyen che'atá sena'a
ra'antánaamuan
í a'amua tzajta'a matj a'fime
í mej ajca'ihuá'imua
huataújtze'ire ineetzi jemi.

¹⁶Majta a'íime, í mej ráanamujri'i, majta ra'utéxieehuari'iri'i, a'ii mú a'íin pú'een í ti Moisés teecan hua'iráavi'iti a'ujna u Egipto. ¹⁷Ajta a'íime, í ti Dios ayén á'atee hua'apuate nine'ira'a ti huá'ajaaxiejvi'i a'íimej, a'ii mú a'íin pú'een í mej auteájturaa í Dios jemi, majta á'upua'areca'a me'újna já'ahua'a a'u ti caí é'eti'itijca'a. ¹⁸A'íi mú majta me'ín pú'een í ti huá'a jíme'en Dios ayén te'ataújratziiri'i mej nu'u caí ja'anáj me'uun a'uteáruti a'u mej e'ehuaújse'upe'en a'íjna jíme'e mej caí ra'ará'astijre.

¹⁹Jee xaa ne'u, ayée pu ti'ayajna ti ayén titá'amitiejte'e ti caí ayén hua'uc'íi mej me'uun a'uteárute a'u mej e'ehuaújse'upe'en a'íjna jíme'e mej caí té'antzaahua.

Dios pu taatá'asin tej ti jemin e'ehuátase'upe'en

4 Aúche'e pu ayén tí'ivaire'e í niuucari ti jín Dios ayén te'ataújratziiri'i ti f'iri'iri tej te'uun a'uteárute a'u ti a'íin taatá'asin tej te'uun e'ehuátase'upe'en. A'íj pu jín, tiché'e rí'i tena'a ti ij caí ayén te'irájra'ani ti se'j mú'een ti'itíj jín auté'itzen ti ij caí ráaci'iti ti a'uun a'uteárute. ²Ayee pu'u, ayée pu che'atá na'a taaci'íi í niuucari ti jín Dios tu'irájtuuani, tíj ajta tihua'uc'íi a'íimej. Mí ajta, capu a'atzu a'íj tihua'utévai í mej ráanamujri'i a'íjna jíme'e mej caí té'antzaahua mat'íj ráanamujri'i.

³Ajta íjii, iteen í tej té'antzaahua, teen tu te'uun a'uteáruti a'u tej e'ehuátase'upe'en. Ayee pu huataújmua'a ti ayén tí'itaci'iti a'iné ayée pu Dios tiu'utaxájtaca'a huá'a jíme'e tíjín:

Neniú'ucara'a nu jín
te'atánratziiri'i

mej caí ja'anáj me'uun
a'uteáruti
a'u mej e'ehuaújse'upe'en
ineetzi jamuan.

Mí ajta, tíj na'a a'ájna'imua ti raatétaahuaca'a í chaanaca ti yú e'iré'ene, pu'uri ci'ipiihuaca'a í ti jín Dios tiu'umuáriej. ⁴Jee xaa ne'u, a'iné mé já'ahua'a pu ayén tiu'utaxájtaca'a a'íjna jíme'e í xicáara'an ta'aráhua'apua. Ayen tíjín:

Ajta a'ájna xicáara'an jetze í
ta'aráhua'apua,
Dios ayén raatapuá'ajtaca'a í ti
jín tiu'umuáriej.
Ti'iquí huaújse'upe.

⁵Ajta, teuche'e tu te'íjna jíme'en tí'ixa í niuucari ti jíme'en tiraataxájtaca'a í Dios tíjín:

Camu nu'u ja'anáj me'uun
a'uteáruti
mej mi neetzi jamuan
e'ehuaújse'upe'en.

⁶A'íj pu jín, camuché'e mú miyen seijre'e seica í mej xaa me'uun a'uteárute mej mi jamuan í Dios e'ehuaújse'upe'en. Mí majta a'íime, í ti amuacaí huá'a jemi raateájtuaa í niuucari ti jín Dios hua'irátuaaníche'en, camu me'uun a'uteájrupi me'íjna jíme'e mej caí ra'ará'astijre. ⁷A'íj pu jín, pu'uri je'íhua a'ateevi'i tí'íj a'íin Dios raatá'a a'íjna í David teecan ti ayén tiu'utaxájtaca'a ayén raaxí'epi'intare ja'anáj ti ayén teja'uré'enejsin a'ájna xicáara'an ti ayén raatamuá'a tíjín “íjii.” Ayee pu a'íjna jín tiu'utaxájtaca'a tíjín:

Tí pua'a íjii seráanamua a'íj ti
tí'ixa í Dios,
caxu ra'antánaamuan í
á'amuatza'jta'a.

⁸Ajta, ti pua'a a'íin Josué teecan ayén hua'uta'aníche'en mej

huaúuse'upe'enche'e, capu ayén raataxájtanche'e í Dios a'íjna jime'e í sefj jetze í xicaj. ⁹⁻¹⁰A'íj pu jín, aúche'e pu tura huá'a jemi í mej teitestemua'ame'en pú'een í Dios mej mi jamuan huaújse'upe'en, a'iné ja'atí ti na'a ti ayén a'uun a'uteároute ti ij e'ehuaújse'upe'en í Dios jamuan, a'íi pu ayén che'atá na'a raatapuá'ajta í ti jín tí'imuari'e tǎj ajta Dios tiraatapuá'ajtaca'a í ti jín tiu'umuáriej. ¹¹A'íj pu jín, tiché'e tiyen ahuátaca'anen nain jime'e taca'aníjra'a tej ti te'uun a'uteároute, ti ij caí ja'atí ayén che'atá na'a huárini a'ij mej mejmí'i huaríj a'íime, í mej caí te'ará'aste me'íjna jime'e mej caí té'antzaahua.

¹²Ajta a'íin í niucari ti Dios jetze airáninei, a'íi pu e'ihuarújte'en, ajta tí'imijhuaca huápi'i. Temua'a pu te'urú'ipi í tatzajta'a. Jaítze'e pu tí'ivaire'e caí í chun ti hua'apua jín ajcámiimi, ti ajta huápi'i antámiimi, í mej majta jín rasi'icheca í carij ti ruví'i, majta jín ra'utasí'iche í tu'tanaj. A'uu pu xaa urú'ipi a'íjna í niucari í xiéjniu'ucare'ara'an jetze í tevi, ajta í mua'atzáire'ara'an jetze. Temua'a pu raayí'iti ti ayén raatámítiejte'en a'ij ti sefj tí'imua'atze, ajta a'ij ti sefj tí'ijxe'eve'e ti ayén huárini. ¹³Ti'tíj ti na'a ti ayén tí'iseijre'e, ti ajta a'íjna jetze ajtéme'ecan a'íjna ti Dios ayén tiú'utaahuaca'a, tǎj na'a ti'lipua'amé, ayée pu jéjre'e seijre'e í jemin. Ajta ayén ruxe'eve'e tej naími'i tiyen tiu'utasejrata í jemin. Ajta, capu ti'titǎj rú'lavaa í jemin.

**Jesús pu a'íin pú'een í ti
jaítze'e ve'ecán jín ti'itétjvee
tí'ij ta japua huániuuni**

¹⁴Ayee nu tejá'amua'ixaate'e. Pu'uri seijre'e í ta jemi sefj ti ve'ecán jín

tí'ivaire'e ta jetze me'ecan í Dios jemi. Ajta a'íi pu ari a'uun a'ujnéj u ta japua. A'íj pu jín, tiché'e tiyen taca'aníjra'a jín teuj rá'astijre'e te'íjna í tej té'atzaahuat'e. ¹⁵A'iné a'íi pu ve'ecán jín tí'ivaire'e ta jetze me'ecan í Dios jemi, a'íi pu raayí'iti ti ayén tá'ancu'uvajxi'in a'íjna jime'e tej caí tácaca'anej í ta tzajta'a. A'íi pu che'atá na'a nain jín tirajpuaijtzica'a tetǎj iteen tirajpuaijtzica'a. Ajta, a'íi pu caí ti'titǎj jín até'tizze'ara.

¹⁶A'íj pu jín, tiché'e tiyen taxí'evil'ira'a jín ajteáxiire te'ájna vejli'i a'u ti a'utétjvee í ipuari a'u ti a'íin e'ecájca í Dios ti ij a'íin ayén tá'ancu'uvajxi'in, tǎ'ij ajta rǎ'i titaatá'an, ti ij ajta taatévaire'en ja'anáj ti na'a ti ruxe'eve'e.

**Jesús pu ve'ecán jín ti'itétjvee
í Dios jemi ta jetze me'ecan**

5 Ayee pu 'een a'íjna jime'e ja'atí ti na'a ti ayén ve'ecán jín tí'ivaire'e í Dios jemi. Amuacaí mú miyen ra'avé'ehuausin huá'a tzajta'a í teite. Matǎ'ij mi miyen tí'lira'íjcate'en ti ij a'íin huá'a japua huániuuni í Dios jemi. A'íi pu ajta tiu'utámuaí'ivajta a'íjna í mej raatapuaijve'esin í Dios, ajta a'íjna í ye'emuaate í mej hua'utámuaí'ivajta me'íjna jime'e í mej jín auteájturaa í Dios jemi. ²A'iné a'íjna í ja'atí ajta ramua'aree ti caí rusefj té'eviicua'i, a'íi pu ajta raayí'iti ti huá'ancu'uvajxi'in a'íimej í mej caí a'ij tirú'umua'aree, ajta a'íimej í mej ti'titǎj jín até'tizze'ara í Dios jemi. ³A'íj pu jín ruxe'eve'e ti a'íin amuacaícan ayén tiu'utámuaí'ivajta a'íjna jime'e ti a'íin rusefj ti'titǎj jín auteájturaa í Dios jemi. Ajta á'iyen, ayée pu ruxe'eve'e ti ayén che'atá na'a huárini huá'a jime'e í teite í mej miyen che'atá

mena'a ti'itfj jín tite'uteájturaa í Dios jemi.

⁴ Ajta, capu ja'atf ayén rusefj te'enteáru te a'fjna jime'e ti ayén tiu'utévaire'en í Dios jemi, sino ti pua'a Dios ayén a'fjna jín tira'fjcate'e a'ij ti ayén tira'fjca a'fjna í Aarón teecan. ⁵ A'fj pu jín, capu ayén rusefj huataújtuaa a'fjna í Jesús ti ayén ve'ecán jín te'enteáru te ij ayén tiu'utévaire'en í Dios jemi. Capu xaa ne'u, sino Dios pu ayén tiraata'ixaa tífjn:

Mú'ee pej niyauj píríci.
Ijii nu niyen

muaatéya'upuataca'a.

⁶ Ajta pua'amecié pu ayén ti'ixa tífjn:

Mú'ee pej piyen pe'fjna jín tí'ivaire'e í Dios jemi
tífj ajta ve'ecán jín tí'ivaire'e
a'fjna í Melquisedec tífj na'a
rusén jime'e.

⁷ Tífj auj yen seijre'eca'a íyen chaanaca japua, Jesús pu ayén huatéeniu, ajta raatéjhuaa a'fjna jemi ti raay'í'itihua'a ti ru'irájtuaani. Jéihua pu ayén huaújyeineca'a a'fjna jemi tífj a'fjn caí raatá'acare'en ti huámi'ini. Ajta a'fjn Dios ayén ráanamujri'i a'fjna jime'e ti ayén huataúra'a ti ayén araúrasten a'ij ti tífjxe'leve'eca'a í Dios.

⁸ Ayee pu i yaujra'an pu pú'eenee, aúche'e pu ayén r'í'i ráaruu ti ayén ra'ará'astijre'en a'fjna jime'e í ti jín rajpuafjtzica'a. ⁹ Ajta, tífj Dios ayén raanaíjmire, Jesús pu a'fjna jín te'enteájrupi a'fjna jime'e ti a'fjn ayén hua'irájtuaani tífj na'a rusén jime'e naíjmi'ica a'fmej í mej rá'astijre'e. ¹⁰ Ajta Dios ayén a'fjna jín tira'fjca ti ij ayén che'atá na'a ve'ecán jín

tiu'utévaire'en í Dios jemi tífj ajta tiu'utévai a'fjna í Melquisedec.

**Mej nu'u jaítze'e yaú'itíie
muá'ara'ani í Dios jemi**

¹¹ Jéihua tu tejá'amua'ixaate'ecu te'fjna jime'e. Mí ajta, jé'ecan pu muári'eri tej tiyen temua'a naa tejámuaatá'ixaate'en a'iné caxu ca'anacan yaú'itíiee xá'aju'un. ¹² Jee xaa ne'u, íjii tej tiyen tejá'amua'ixaate'e, ayée pu tiraavíjte'ecache'en sej siyen rujíimua'a sena'a tihuá'umua'aten í seica.

Mí ajta caí caxu, sino ayée pu ruxe'leve'e ti ja'atf ayén ajtahua'a tejamuáamua'aten í mej jín autéjhuiica mej tihuá'umua'aten me'fjna jime'e í niuucari ti Dios jetze a'uvé'eye'i. Ayee xu 'een matfj a'fime í tí'iríi í mej rumua'atf léechi ye'eca, mej caí xi yá'ujepi'ira'a í cua'ira.

¹³ Ja'atf ti na'a ti ayén 'een tífj pa'ari'i ti léechi jín ruuri, capu xi yaú'itie a'fjna í niuucari í mej jín tihuá'umua'aten a'ij ti ye'í sefj r'í'i tí'itíjcha'íi í Dios jemi. ¹⁴ Mí ajta, a'fjna í niuucari ti ayén tí'ivaire'e tífj í cua'ira í mej racua'aca í mej vaujsi, ayée pu tihuá'aci'iti mej mi me'fjna jín tihuá'umua'aten a'fmej í mej meri vaujsi, í mej majta meri raay'í'iti ti ayén tihuá'amitíeje'e ti pua'a ti'itfj ayén tí'ixi'epi'in nusu caí. Ayee pu 'een jín miyen raay'í'iti me'fjna jime'e mej miyen r'í'i tí'itíjcha'íi í Dios jemi.

6 A'fj pu jín, tiché'e tiyen mé rúuhua'axin te'fjna í mej jín amuacáí titá'tíitiiri'i jime'en í Círíistu'u tej ti tiyen jaítze'e huavaújse'en í Dios jemi. Tiché'e caí ché'e te'fjna jetze ucáaju'un, a'fjna í niuucari ti jime'en raxa tej

seicié tiú'umua'ati te'fjna jime'e í ye'irá ti caí ch'éle ti'itíj vaire'e í Dios jemi, nusu ti jíme'en raxa tej rá'atzaahuat'e'en í Dios. ²Ajta seica ti ayén tí'ita'ajte'e tej nu'u huatámuaí'ivijhua na'ari tej nu'u hua'avé'emuari'en ca'ín ti jíme'en raxa a'ájna xicáara'an í mej jetzen a'itajú'un a'fime í mej meri huácuii. Ajta, a'fjna í niuucari ti jíme'en raxa ti Dios ayén huá'axijte'en seij ajta seij a'ij ti tí'iraci'iti tíj na'a rusén jime'e. Naíjmi'i tíj na'a í tej teuchén tiraataxájtaca'a, ayée pu'u 'een í mej jín amuacaí titá'itíiiri'i. Pu'uri ruxe'eve'e tej jaítze'e huavaújse'en í Dios jemi. ³Ayee tu te'fjna jín rini ti pua'a Dios ayén titaatá'acare'en.

⁴Mí majta seica, ayée mú meri huaríj. Seij pu ja'anáj ayén tihua'amitiejte'eca'a ti ayén ti'ayajna a'fjna í niuucari. Mu'uri ja'anáj raamuá'a a'fjna ti Dios hua'utapuaíjve ti ajta júte'e a'uvé'emej. Ajta a'fín xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ayén huá'a tzajta'a huatájturaa. ⁵A'fí mú majta raataxí'eve a'fjna í niuucari ti i'irí'en, ti ajta Dios jemi u a'uvé'emej. Majta mú ra'ancuré'a me'fjna í muári'eri'ira'a ti jín Dios ayén tiu'uta'ájta tíj na'a rusén jime'e.

⁶Matí'ij mi mé rúurie. A'fj pu jín capu a'atzu a'ij tí'iri'iri ti ayén hua'ujé'cuare'en mej mi majtáhua'a seicié tiú'umua'ati. Capu xaa ne'u, a'íné a'fí mú majtáhua'a rujíimua'a rá'utatan í cúruu jetze me'fjna ti yaujra'an pú'een í Dios. Majtáhua'a mú á jéjre'e huá'a tzajta'a í teite, a'fí mú majta rá'axieehuari'i.

⁷Ayee pu che'atá na'a tí'irineca huá'a tzajta'a í teite tíj ajta ayén tí'irineca í chuej japua matí'ij huatéviiye. Dios pu ayén rí'í tiratá'aca a'fjna í chuej ti pua'a matí'ijta huatéviiye, ayén japuan tiu'unén

a'fjna ti tihua'atéva'iri a'fimej í mej japuan tí'ihua'aste. ⁸Mí ajta, ti pua'a japuan tiu'unén a'fjna ti tétzicare'e, ajta a'fjna ti tiú'uxu'uhua'ate'e matí'ij huatéviiye, capu ti'itíj vaire'e a'fjna í chuej. Jee xaa ne'u, ayée pu tí'iri'iri ti ayén té'eme ti Dios a'ij pua'a ráaruuren, ajta ayén tiraateátaiira.

Tí nu'u rí'í na'a ne'u tén ahuá'avaire'e mej mauj ruuri

⁹Capu amín a'ij tej tiyen tejá'amua'ixaate'e, mí tej já'amua'xe'eve'e, a'íné ayée pu titá'amitiejte'e mú'ejmi jime'e ti caí ayén tejamuáaci'iti a'fjna ti a'ij pua'a 'een, sino sej siyen ra'ancuré'asin tíj na'a ti ayén tí'iseíre'e a'ame a'ájna xicáara'an ti jetzen Dios amua'irájtuaani. ¹⁰Dios pu xaa ra'utámua'areeri'i a'ij ti tiraavíjte'e í sej jín tiu'umuáriej, sej seajta hua'utaxí'eve í Dios jetze me'ecan a'fimej í ti hua'iráví'itici í Dios. Capu a'atzu yá'uhua'ana í Dios sej seri jín tihua'utévai, sej seajta seúche'e tí'itíj jín tihua'atéva'iri.

¹¹Ayee tu tí'ijxe'eve'e mú'ejmi jime'e sej si siyen che'atá sena'a a'araujca'anéecan jín siyen rijca seica jime'e ti ij Dios ayén amuaanaíjmire'en a'fjna jime'e í sej jín rachú'eve'e ajta na'a caí nain te'entipúa'are. ¹²Setá'aj caí siyen huá'ina'ase'e sino siyen che'atá sena'a huárini matíj a'fimej í mej ra'ancuré'asin me'fjna ti jín Dios te'ataújratziiri'i ti ayén tihua'uci'iti a'fjna jime'e mej té'atzaahuat'e'e, majta mej te'utáviicua'iri'i.

Ayee pu té'eme a'ij ti Dios te'ataújratziiri'i

¹³Tí'ij Dios ayén te'ataújratziiri'i a'fjna í Abraham jemi, a'fí pu ayén rusefj tiraata'ixaa í runiuuca jime'e, a'íné capu mé'e já'a hua'aca'a ja'atí ti jaítze'e ve'ecán jín tí'itéveeca'a ti ij ayén niúucare'ara'an jín tiraatá'an.

¹⁴Ayee pu tiraata'ixaa tíjín: “Huápi'i

nu rí'i timuaateátuaasin. Jéihua nu huápi'i hua'utámu'lirejsin í á'ayaujmu'a."

¹⁵Ajta a'íin Abraham, tí'ij a'ateevi'i ti ayén rachú'eve'e rux'evi'ira'a jime'e, aj pu'i ayén ra'ancuré'a a'íjna ti jín Dios te'ataújratziri'i.

¹⁶Jee xaa ne'u, a'iné ayée mú tí'ijri'ire í teteca mej runiuuca ti'itá'aca a'íjna jime'e í niuucajtze'en a'íjna ti jaítze'e ve'ecán jín ti'itéjvee mecaí a'íime. Ajta ja'anáj ti na'a mej ti'itáj jín tiújte'a'axi'in, ayée mú ramua'aree ti ari rí'i ti'ihuaújxi'epi'intare tí'ij seáj runiuuca jín ayén ti'itá'aca. ¹⁷A'íj pu jín, tí'ij Dios ayén tiraaxí'epi'intare ti ayén tihua'utasejrate'en temua'a naa a'ímej í ti tihuá'aci'iti mej mi ráamua'aree ti caí a'atzu ri'írí ti seicié huárini a'íjna jime'e a'ij ti a'íin ari tiraaxí'epi'intare, a'íi pu ajta ayén runiuuca jín tiraataxájtaca'a.

¹⁸A'íj pu jín, tí'ihua'apua pu tí'iseijre'e ti caí ja'atí raayí'iti ti seicié tiú'uruuren í tatzajta'a, ti jíme'en caí ri'írí ti Dios ayén tiu'utéehua'lita: a'ii pu a'íin pú'een, a'íjna í ti jín te'ataújratziri'i, ajta runiuuca ti jín tiu'utaxájtaca'a. A'íj tu jín huatétaca'anen temua'a naa, iteen i tej jemin ajteáxiireca'a ti ij a'íin tacha'i á'ara'ani, tej ti tiyen ra'ancuré'an í tej rachú'eve'e, a'íjna ti ajta ayén raateájtuaa itejmi jemi.

¹⁹Ajta a'íin í tej rachú'eve'e, ayée pu ca'aníjra'a tatá'aca ti ij caí ti'itáj tá'itziite'e í tatzajta'a, ti ij caí ti'itáj ta'antimuá'itin. Cu xiee a'íi pu a'uteájrupi u ta japua, huarita'an a'íjna í cíixuri ti jál'ita'a e'lecaáviij.

²⁰Ajta a'íin í Jesús, a'íi pu amuacaí a'uteájrupi ti ij a'íin ta japua huániuuni, a'íjna jime'e ti Dios ayén a'íjna jín tira'íjca ti i a'íin ayén che'atá na'a ve'ecán

jín tiu'utévaire'en í Dios jemi táj na'a rusén jime'e táj ajta a'íjna í Melquisedec.

Jaítze'e pu ve'ecán jín ti'itéjvee í Jesús caí í Melquisedec

7 ¹⁻³Ajta a'íin Melquisedec, capu tíya'upuaca'a, ajta capu tináànaca'a. Capu ajta ámitieere'e ja'atí ti jetzen airaújneijte, capu ajta ayén ámitieere'e ja'anáj ti huanú'ihuaca'a na'ari ja'anáj ti huamí'i. A'íj pu jín, ayée pu che'atá na'a huaújruu táj ajta seáj ti yaujra'an pú'een í Dios. Ajta a'íi pu ayén ve'ecán jín ti'itevéé a'ame í Dios jemi táj na'a rusén jime'e. A'ajná'imua a'íi pu ajta a'íjna jín ti'itéveeca'a í rey jime'e a'ímej jemi í mej Salem é'echejca'a, ajta ve'ecán jín ti'itéveeca'a a'íjna jemi í Dios ti nain jín antiújmu'a'aree.

Ajta a'íjna í mej jín miyen ratamuá'amua tíjín Melquisedec, ayée pu huataújmu'a'a tíjín "Rey ti rí'i naa tí'ajta". Ajta a'íjna ti rey pú'een ti Salem é'eme'ecan, ayée pu huataújmu'a'a tíjín "Rey ti rí'i tihuá'ajcha'i mej mi ruxiéhua tí'iteseijre'e". A'íi pu ra'antinájcheca'a a'íjna í Abraham teecan tí'ij a'uun pu píjé'ejve a'u ti huajá'ucuii a'ímej í reeyejte. Ajta, a'íin Melquisedec ayén rí'i tiraateájtuaa. Tí'ij jí Abraham ayén raatapuáijve tamuáamuata'a pua'amé ti a'íjna jetze ajtémecantaca'a táj na'a ti ayén tihuá'ari'iri'i.

Jé'ecan pu ve'ecán jín ti'itéveeca'a a'íjna í Melquisedec

⁴Setá'aj siyen se'íjna jetze tiú'umu'a'ati ti huápi'i ve'ecán jín ti'itéveeca'a í Dios jemi

a'fjna ti tayaaxúj pú'een. Ajta a'fjna í Abraham teecan, a'fí pu ayén raatapuaáíjve a'achú cumu tamuáamuata'a pua'amé ti a'fjna jetze ajtémecantaca'a tíf na'a ti ayén tihuá'ari'iri'i.

⁵Jee xaa ne'u, a'fime í mej Leví jetze airaújnejite í mej majta ti'itíf jín títetateí í Dios jemi, ayée mú tiu'uta'aíjti'ire mej miyen hua'utáhuavii í teite a'achú cumu tamuáamuata'a pua'amé í mej tí'ijcha'íi a'ij ti té'eyu'usi'i a'fjna jetze í yu'uxari í mej jín tí'ajta. Ayee mú xaa ne'u huá'ahuaviiraca'a í ru'ihuaamua'a. Capu amín a'ij, ti pua'a a'fí mú majta Abraham jetze airaújnejite a'fime í ihuáamuame'en.

⁶Mí ajta amín, í ti caí huá'a jetze ajtémecan, a'fí pu ra'ancuré'a a'fjna Abraham jemi a'achú cumu tamuáamuata'a pua'amé. A'fí pu ajta rí'i raateájtuaa a'fjna í Abraham. Ajta Dios pu ti'itíf jín te'ataújratziiri'i a'fjna jemi í Abraham. ⁷Ajta, naími'i mú miyen ramua'aree ti ayén ti'ayajna ti a'fín ti jaítze'e ve'ecán jín ti'itéjvee ayén rí'i tiratá'aca í Dios jetze me'ecan a'fjna ti ciliéene'e jín ti'itéjvee.

⁸Ajta, ayée pu tí'irineca íyen chaanaca japua mej mi miyen ra'ancuré'an me'fjna í tamuáamuata'a ti pua'amé a'fime í teite í mej majta cu'lica. Mí ajta, ayée pu ti'iteújxajta ti a'ájna'ímua, a'fí pu ayén ra'ancuré'a a'fjna ti auj jín ruuri.

⁹⁻¹⁰A'fj pu jín, rí'irí tej tiyen raataxáj yee a'fí pu Leví ajta ayén tiu'unájchitaca'a a'achú cumu tamuáamuata'a pua'amé a'fjna jime'e ti aúche'e huatasefjre'esin a'fjna jetze í ruyaaxu, a'fjna í Abraham teecan. Leví pu xaa tiu'unájchitaca'a a'ájna tí'ij Melquisedec ayén

ra'antinájchecha'a a'fjna í Abraham teecan.

Cirístu'u pu ve'ecán jín ti'itevée a'ame tíf na'a rusén jime'e

¹¹Ajta, ti pua'a rí'irístanche'e ti hua'unaíjmire'en í teite í Dios jemi a'fjna jime'e mej ve'ecán jín títetatef a'fime í mej Leví jetze ajtémecan, capu a'atzu ruxe'eve'e á'ame'enche'e ti seíf ayén huatasefjre'en ti ayén che'atá na'a ve'ecán jín tiu'utévaire'en tíf ajta tiu'utévai a'fjna í Melquisedec, ti ajta caí Leví jetze ajtémecantaca'a. Capu xaa ne'u ayén ruxe'eve'e á'ame'enche'e, a'iné a'fín niuucari í mej jín tí'ajta, a'fí pu ayén huatasefjre huá'a jemi í mej Leví jetze ajtémecantaca'a.

¹²Mí ajta xaa, ti pua'a ayén ruxe'eve'e mej seicié huárini mej mi hua'antíhuauuni a'fme'j í mej te'enteároute í Dios jemi, ayée pu che'atá na'a ruxe'eve'e mej seicié ráaruuren í niuucari í mej jín tiu'uta'aíjta.

¹³Jee xaa ne'u, ayée pu ti'ayajna, a'iné a'fjna í tej jime'en raxa, seíf pu teitejra'a jetze ajtémecan, ajta capúu xi ja'anáj ja'atí ayén ti'itíf jín tiu'utévai í Dios jemi, ti ajta a'fjna teitejra'a jetze ajtémecan.

¹⁴Jee sein, a'fín tavástar'a ayén Judá jetze airaújnejite. Ajta a'fín Moisés teecan capu ja'anáj ti'itíf huataxájtaca'a a'fjna jime'e í teitejra'a, ti huá'a jetze huatasefjre'enche'e a'fime í mej ve'ecán jín ti'itevée muá'aju'unche'e í Dios jemi.

¹⁵Jee xaa, ayée pu ti'ayajna xaa ne'u, ti seíf ayén huatasefjre ti ayén che'atá na'a ve'ecán jín ti'itéjvee í Dios jemi tíf ajta a'fjna í Melquisedec. ¹⁶Ajta a'fín, capu ayén

a'íjna jín tira'íjca a'íjna jime'e ti ayén araúrasten a'íj mej tira'uyú'uxaca'a a'íime í teteca í mej cui'ica a'íj ti tiú'ujxe'eve'e ti sefj jetzen airaanen t'íj ti'itíj jín te'enteároute í Dios jemi.

Capu xaa ne'u ayée na'a, sino a'íi pu a'íjna jín ayén te'enteájrupi a'íjna jime'e ti ayén ruurican seíire'e a'ame t'íj na'a rusén jime'e. Ajta, capu ri'irí ti ja'atí ra'upuá'ajte'en. ¹⁷ Ajta, ayén jíme'en tiu'utaújxajaca'a t'íjín:

Mú'ee pe piyen che'atá pena'a ve'ecán jín ti'itevéé pua'amé í Dios jemi
t'íj na'a rusén jime'e t'íj ajta a'íjna í Melquisedec.

¹⁸ Ayeé pu té'eme, a'iné Dios pu ari ayén ra'uré'uu a'íjna í niuucari ti amuacá raateájtuaa a'ímej jemi í mej Israel jetze ajtéme'ecantaca'a. Ayeé pu a'íjna jín huaríj a'iné camu té'eviicua'iraca'a a'íime í mej ve'ecán jín títetate'eca'a, ajta capu ti'itíj tiu'utévai a'íjna í niuucari. ¹⁹ Jee xaa, capu ti'itíj huana'íjmire a'íjna í niuucari í mej jín tí'ajjtaca'a, sino a'íi pu xaa t'íj Dios ayén raateájtuaa itejmi jemi a'íjna ti jaítze'e rí'en í tej rachú'eve'e, í tej teajta jín vejli'í ajteáxiire jemin í Dios.

²⁰ Ayeé pu ajta 'een jín jaítze'e tí'ivaire'e a'íjna í tej rachú'eve'e a'íjna jime'e ti Dios ayén runiuuca tiu'utá'an, ayén raateájtuaa itejmi jemi. Majta a'ímej í seica, ayée pu Dios caí runiuuca jín tiu'utá'a a'ímej jime'e. Capu amín a'íj, maúche'e mú ve'ecán jín te'enteájrupi í Dios jemi.

²¹ Mí ajta a'íjna í Jesús, a'íi pu a'íjna jín ayén te'enteájrupi niuucajtze'en a'íjna ti jíme'en tiu'utaxájtaca'a t'íjín:

Tavástara'a, mú'ee pej ve'ecán jín ti'itevéé pua'amé

í Dios jemi t'íj na'a rusén jime'e,
ajta a'íi pu caí ja'anáj ruhuárita'a cáame.

²² A'íj pu jín, ayén éene'e já'araa ti a'íin Jesús a'íin pú'ee'e'e í tej jín ráamua'aree ti jeíhua huápi'i jaítze'e rí'en a'íjna í niuucari ti jéjcu'a í ti jín Dios te'ataújratziiri'i itejmi jemi. ²³ Majta a'íime í mej mejm'i'í ve'ecán jín tiu'utévai í Dios jemi, mu'liití mú miyen ará'aseca'a me'íjna jime'e mej caí a'achú á'atee mej miyen me'íjna jín tiu'utévaire'en a'íjna jime'e mej cui'icaa.

²⁴ Mí ajta amín í Jesús, a'iné amí pu ayén seíire'e a'ame t'íj na'a rusén jime'e, a'íi pu ajta ve'ecán jín ti'itevéé a'ame í Dios jemi t'íj na'a rusén jime'e. ²⁵ A'íj pu jín, a'íi pu raayí'iti ti nain jín hua'irájtuaani a'ímej í mej huataújtuiire'en í Dios jemi me'íjna jime'e mej rá'astijre'e me'íjna í Jesús. Ayeé pu'u xaa ne'u, a'iné ayée pu 'een jín ruurican huateáturaasin ti ij huá'a japua huániuuni.

²⁶ A'íj pu ajta jín, ayée pu tiraavíjte'eca'a ti ayén ta japua huániuuni sefj ti ayén 'een t'íj a'íjna ti ayén ve'ecán jín ti'itíjvee í Dios jemi. A'íi pu ri'éene'ecán jín huateájturaa í Dios jemi. Ajta, capu a'atzu ti'itíj jín a'íj pua'a huá'aruuren í teite. Capu ajta ti'itíj jín at'éitzaara í Dios jemi. Ajta, capu ayén ti'itíjcha'íi mat'íj í seica í mej a'íj pua'a tí'iteseijre'e í Dios jemi. Dios pu ajta ayén rí'í raateájtuaa ti ij a'íin ayén jemin a'uteáturan júte'imua u ta japua.

²⁷ Ajta, capu ayén ruxe'eve'e ti a'íjna Jesús ayén tiu'utamuai'ivejta í ru jíme'en nain xicaj tzajta'a, capu ajta huá'a jíme'en í teite mat'íj tí'ijri'ire a'íime í seica í mej ve'ecán jín títetate'í

í Dios jemi. Capu xaa ne'u, a'iné ayée pu sefj na'a huarfj nain jime'e t'ij a'fjn rusefj huataújmuai'ivejtaca'a. ²⁸Ajta, a'fjna í niuucari í mej jfn t'íajta, ayée pu hua'antfhuauca mej mi ve'ecán jfn tiu'utévaire'en a'fime í teite í mej caí té'eviicua'i í ru tzajta'a. Mí ajta, a'fjna í niuucari í ti jfn Dios te'ataújratiiri'i, a'fi pu ayén ra'antfhua'u a'fjna í yaujra'an ti ari huatéujnajmire t'j na'a rusén jime'e.

Jesús pu ve'ecán jfn ti'it'éjvee u ta japua

8 Ajta a'fjna í tej jíme'en ti'ixa, ayée pu huataújmuai'a. Pu'uri sefj ayén ve'ecán jfn ti'it'éjvee í Dios jemi ti ayén ta japua niuuca. A'fi pu ari a'uun a'ujyefjxi ruri'irínta'a a'u ti e'ecájca a'fjna ti huáp'i naa seijre'e a'ujna júte'e. ²A'uun pu t'íivaire'e u teuyjta'a, a'fjna jetze í inaamua ti tzáahuati'ira'a jfn a'utéjvee a'u ti Dios é'eseijre'e. Capu tevi rá'ajtaahuaca'a sino tavástar'a pu'u.

³Ayee pu t'íijci'icipua ja'atí ti na'a ti ve'ecán jfn ti'it'éjvee í Dios jemi ti a'fjn raateájtuuaani í meesa japua a'fjna ti tiu'utapua'jve'en, ajta í ti'itén mej hua'utámua'i'ivejtaca'a. A'fj pu jfn ayén ruxe'eve'e ti a'fjn Jesús ajta ti'it'ij huatámua'i'ivejta.

⁴Tí pua'a a'fjn ayén huatéveecache'en íyien chaanaca japua, capu a'atzu ri'irístanche'e ti a'fjn ayén ve'ecán jfn tiu'utévaire'en í Dios jemi, a'iné máuche'e mú seica miyen seijre'e í mej miyen me'fjna jfn t'íimua'i'ivejtaca í mej jfn tiu'utapua'jvee í Dios jemi, a'ij ti té'eyu'usi'i a'fjna jetze í niuucari í mej jfn t'íajta.

⁵Majta a'fime, ayée mú t'íivaire'e a'fjna ti ayén seijre'e t'j ciéenime'ara'an a'fjna ti júte'e é'eseijre'e.

Majta, mat'ij miyen araúrasten í hua'aye'ira, ayée mú t'í'ira'ijchue a'ij ti

tzáahuati'ira'a jfn seijre'e í júte'e í Dios jemi. A'fj pu jfn, t'ij Moisés teecan ayén a'utecheníche'en ti rá'ajtaahua a'fjna í inaamua ti Dios ayén tiraatá'tiitiiri'i, ayée pu tiraata'ixaa t'ijn: "Patá'aj hui piyen nain jfn huárini a'ij nej timuaatasejrate pat'ij pe'uun a'utéveeca'a í jiri japua."

Ciríistu'u pu nu'u raateájtuua itejmi jemi í niuucari ti jaítze'e rí'en caí í ti mí'ime'ecan

⁶Mí ajta íjii, Ciríistu'u pu'uri ayén ra'ancuré'a ti ayén a'fjna jfn tiu'utévaire'en a'fjna jime'e ti jaítze'e rí'en í Dios jemi caí a'fjna í mej jfn t'íivaire'e íyien chaanaca japua. Ayee pu che'atá na'a jaítze'e rí'en a'fjna í niuucari í ti jfn ta japua huaniú. Ayee pu 'een jfn jaítze'e rí'en a'iné jaítze'e pu rí'en a'fjna í niuucari í ti Dios ayén raatá'a, ti ajta jaítze'e rí'en a'fjna í ti jfn te'ataújratiiri'i ti t'íitaci'iti.

⁷Ajta a'fjn niuucarijra'a í ti jfn amucaí Dios te'ataújratiiri'i, ti pua'a ayén caí ti'it'ij jfn te'utéturaanche'e, capu a'atzu huataujci'ipuáache'e ti sefj ayén huáteuni í ti jfn Dios ayén te'ateújratiira. ⁸Mí ajta Dios, ayée pu huá'a jetze te'ujpuá'ajte mej caí a'atzu araúrate me'fjna jime'e í niuucari ti amucaí raateájtuua huá'a jemi. A'fj pu jfn ayén tiu'utaxájtaca'a t'ijn:

Ayee pu ti'ixa í tavástar'a yee me'ecui xaa, ne'u.

Pu'uri a'ájna xicáara'an jetze teja'uré'enejsin

nej jetzen jéjcuacan jfn niuucari tihua'utá'asin

í nej jfn te'atánratziira ne'ímej jemi

í mej Israél jetze ajtème'ecan,

neajta huá'a jemi í
teitestemua'ame'en a'íjna
í Judá.

⁹ Canu niyen che'atá nena'a
éeni'ic'i'en
í niuucari hua'utá'asin netíj
tihua'utá'a
a'ímej í huá'avaujsimua'aci'i,
a'ájna xicáara'an nej jetzen
hua'utévai,
neajta hua'iráavi'iti a'ujna u
Egipto,
a'iné camu á'atee mej miyen
huárini
a'ij nej ne'íjna jín tihuau'íjca
ne'íjna jetze
í niuucari nej raateájtuaa
a'ímej jemi.

Mí ajta, capu ché'e nej jetze
ruxe'leve'eca'a
nej rí'i tihuá'ucha'in.

¹⁰ A'ii pu a'íin pú'een í niuucari ti
jéjcuá
í nej jín te'atánratziira a'ímej
jemi
í mej Israél jetze ajtémecan.
Ayee pu ajta ti'ixa í tavástar'a
tijín:
Tí'ij te'entipúa'are a'ájna
xicáara'an jetze,
ayée nu ca'aníjra'a
hua'utá'asin
mej mi ra'utámua'aree í ru
tzajta'a
í niuucari í nej jín tí'ajta.
Ayee nu raateátuaasin í
nenuuca huá'axiejniu'uca
jetze,
se'íj neajta se'íj, temua'a naa.
Neajta nu inee huá'a Dios
pu'éene'e na'ame.
Majta a'íime, a'íi mú
netetestemua'a muá'aju'u.

¹¹ Majta a'íime, camu ché'e miyen
tíhua'utá'itiira
í ruxí'ej teite yee setá'aj
ráamua'ati í tavástar'a.
Camu xaa ne'u, a'iné naími'i
mú miyen nemua'atée
muá'aju'u,
matíj mena'a pua'amé í teite,
a'íime í mej ciliéene'e jín
títetateí,
majta a'ímej í mej ve'ecán jín
títetateí.

¹² Neajta inee, nee nu niyen
tíhua'utá'uuni'ira
í mej jín a'ij pua'a
ti'itiújcha'íica'a ineetzi jemi.
Neajta, canu ché'e ja'anáj niyen
ra'utámua'areeri'i
í mej jín neetzi jemi
auteájturaa.

¹³ Ayee pu'u na'a, a'iné tavástar'a
pu ayén jíme'en ti'ixa yee “jéjcuacan
nu jín niuucari huateátuaasin”, ayée
pu 'een jín ajta ayén tiraaxí'epi'intare
ti ari mí'ime'ecan a'íjna í niuucari
ti amuacaí huá'a jemi raateájtuaa.
Ajta a'íin ti ari mí'ime'ecánta já'araa,
ajta caí ché'e ti'itíj vaire'e, pu'uri t'ín
antipúa'ari nain jime'e.

Í inaamua ti yen seijre'eca'a íiyen chaanaca japua

9 Ajta jíme'en í niuucari ti
amuacaí a'ímej jemi raateájtuaa,
ayée pu jetzen té'eyu'usi'ihuaca'a
a'ij mej ye'l huárini mej mi
raná'amiche'en í Dios, ajta a'ij ti
éene'e se'íre'e a'ame a'íjna í inaamua.
² Ajta a'íin í inaamua, hua'apua pu
jín ájtaavijhuaca'a í mej tzajta'an
te'irá'a í mej jín tí'ina'amiche'e. Ajta
tzajta'an í ti á jéjre'e ájtaavijhuaca'a,
a'úu pu a'utéveeca'a a'íjna ti
antitátzajmee, ajta a'íjna í meesa

ti ajta japuan e'etiá'a a'fjna í pan ti Dios jemi huatétuihuaca'a. Ayee pu téja'arájtehuaa ti nu'u "a'ájna a'u ti Dios huatéura'ate."

³Ajta, huarita'an a'fjna cíxuri ti já'ita'a e'ecáavij ti hua'apua, a'úu pu sefj a'utéveeca'a í inaamua. Ayee mú te'etamuá'amua tijín "A'fjna ti Dios huápi'i huatéura'ate". ⁴A'uu pu tzajta'an seijre'eca'a a'fjna ti oro jín taavíjhuaca'a, mej majta japuan tí'imuai'ivejtacare'e cítzive'eri jime'e. A'uu mú majta ru'uteájtuaa a'fjna í chí'ira'an ti oro jín nain japua cámeijri'ihuaca'a, ti ajta urámuaaca'a a'fjna tetej ti jetzen té'eyu'usi'ihuaca'a a'fjna í niuucari ti jín Dios amuacaí te'ataújratziiri'i. A'uu pu ajta huiirájcati a'fjna í xa'ari ti oro jín taavíjhuaca'a, ti ajta tzajta'an urámuaanica'a a'fjna í cua'ira, a'fjna í mej miyen ratamuá'amua tijín maná. A'uu pu ajta huiiráca'atii a'fjna í Aarón itzíf ti jetzen te'ejtaneájxi.

⁵Majta a'fime í mej ta japua tí'ivaire'e, í mej majta huápi'i naa seijre'e, a'úu mú japuan utiú'uuca'a a'fime í mej hua'apua. A'fi mú ru'ana jín ra'avá'anajca'a a'ujna a'u ti Dios tihua'utá'uuni'iracare'e. A'iné tí'imuí'í í mej me'uun te'irá'a, capu cí'ipe tej íjii tiu'utaxáj seexu'íjme'en nain tíf na'a.

⁶Matí'ij meri nain r'í'í tiú'uruu, ja'anáj ti na'a mú me'uun a'uteáru'ipiche'e tzajta'an í ti amujca í inaamua a'fime í mej ve'ecán jín tí'ivaire'eca'a í Dios jemi mej mi miyen huárini a'ij mej me'fjna jín tite'entiújmua'aree a'ij ti tiú'ujxe'eve'e.

⁷Ajta í sefj jetze í inaamua, sefj pu'u a'uun a'uteáru'ipi tíf na'a sei nine'ira'a jime'e. A'fi pu a'fín

pu'éene'e a'fjna ti jaítze'e ve'ecán jín tí'ivaire'eca'a í Dios jemi. Ajta a'fjna huajásime'e a'fjna í xúure'e ti jín tiu'utámuaí'ivejta í rujífmu'a'a í ti jín auteájturaa í Dios jemi, ajta a'fmej jime'e í teite, í mej jín Dios jemi auteájturaa.

⁸Ajta a'fín í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, ayée pu jime'en tí'ita'ixaate'e ti ayén huataújmua'a ti caí xi te'entácuuni'i tej ti te'uun a'uteároute a'ájna ti jeíhua huápi'i huatéura'ate í Dios ti pua'a auj a'uun a'utéveeca a'fjna í inaamua ti á jéjre'e é'eseijre'e. ⁹Ajta a'fín ti á jéjre'e é'eseijre'e, ayée pu huataújmua'a í hua'aye'ira í mej íjii huáteite. Ayee mú tí'ijri'ire a'fime í mej miyen araúrasten me'fjna í ye'irá. A'fi mú tí'itatú'iri í Dios jemi tí'itfj ti na'a mej tí'ipuajve'e, majta í mej raatámuaí'ivajta.

Mí ajta, tíf na'a ti ayén 'een í mej raatámuaí'ivajta, capu a'fín pú'een í ti xaa raanaíjmire'en í mua'atzíire'ara'an a'fjna ti rana'amiche í Dios. ¹⁰Capu xaa ne'u, a'iné ayée pu'u a'fjna jín tí'ivaire'e í mej racua'aca nusu mej raye'eca na'ari í mej jín huaté'íihuaxi'in, naíjmi'i tíf na'a pu a'fín pú'een í mej mena'a jín tí'ajta a'ij ti huárini í rujífmu'a'a. Ayee pu tí'ihuaxi'epi'intare mej miyen rici asta na'a caí Dios ayén raanaíjmire'en tíf na'a ti tí'iseijre'e.

Í xúure'e ti jín huajúnajmire í niuucari ti jéjca

¹¹Ajta íjii, Círfistu'u pu ayén huatasejre itejmi jemi a'iné a'fi pu ve'ecán jín tí'itéjvee í Dios jemi ti ij ayén a'fjna jín r'í'í titaatá'an tíf na'a ti í'ixi'epi'in 'een ti auj ayén teja'uré'enejsin. A'uu pu já'ita'a

a'uteájrupi í inaamua jete ti jaítze'e t'l'ivaire'e, ti ajta jeíhua jaítze'e huateújnaíjmire, a'iné capu ayén ájtaavijhuaca'a muájca'a jime'e. ¹²Sej pu'u a'uun a'uteájrupi a'ujna ti Dios ayén huateúra'ate. Ajta, capu a'íin huajásime'e a'uun a'uteájrupi í hua'axuure'e a'ímej í caurasi nusu a'ímej í viseáaru'use, sino ruxuure'e pu jín a'uun a'uteájrupi ti ij raatáhuauni ti tiu'utanájchita huá'a jetze me'ecan í teite t'j na'a rusén jime'e í mej jín auteájturaa í Dios jemi.

¹³Jee xaa ne'u, c'j pu caj t'l'ivaire'eca'a mej miyen huá'aruuren a'íime í mej ti'it'j jín auteájturaa í Dios jemi, mej miyen hua'uté'íiraxi'in me'íjna jime'e í hua'axuure'e í caurasi, ajta í hua'axuure'e í tuuru'use. Majta mú jín hua'acáviviiraca í nasíjra'an í viseáaru'u ti huáacaj í mej raateátai.

¹⁴A'íj pu jín jeíhua pu huápi'i jaítze'e jamuaaté'íiraxi'in í a'amua mua'atzíira'a jetze a'íjna jime'e í xúure'e ti Círíistu'u ra'íráaxire. Ajta, a'íjna jetze í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ti rusén jín seijre'e, a'íj pu jetze huateújca'anejca'a ti ij ayén caí ti'it'j jín a'aturáa t'íj huataújmuai'ivejtaca'a í Dios jemi. Aye pu 'een jín huaríj sej si siyen raatapuá'ajta sej rá'astijre'e se'íjna í ye'írá ti caí ché'e ti'it'j vaire'e, sej si tiu'utévaire'en se'íjna jemi í Dios ti l'irúuri.

¹⁵A'íj pu jín, a'íi pu a'íin pú'een ti ayén tiraaxí'epi'intare ti Dios jéjcuacan jín te'ateújratziira huá'a jemi ti hua'utajé mej mi miyen ra'ancuré'an a'íjna ti tihuá'aci'iti t'j na'a rusén jime'e a'íj ti Dios te'ataújratziiri'i. Aye pu té'eme, a'iné Círíistu'u pu huam'í'i a'íjna jime'e ti ij huá'ari'i í mej jín auteájturaa í Dios jemi mat'íj mauj rá'astijre'eca'a

me'íjna í niuucari í ti amuacá jín te'ataújratziiri'i í Dios.

¹⁶Aye pu t'í'een, ti pua'a ayén seijre'e í cuapée ti jetzen té'eyu'usi'i ti nu'u ayén t'íraci'iti se'j í ja'atí, amuacácan pu ayén ruxe'leve'e ti a'íjna í ja'atí huámi'ini ti ayén cuapée jín te'ataújratziiri'i. ¹⁷Jee xaa ne'u, aj pu xaa ayén t'l'ivaire'e a'íjna í cuapée ti pua'a ayén huámi'ini a'íjna í ja'atí ti a'íjna jín te'ataújratziiri'i. Ajta, ti pua'a auj ruuri a'íjna í ja'atí, capu a'atzu tiratéva'iri í se'j a'íjna í cuapée í ja'atí ti ayén t'íraci'iti.

¹⁸A'íj pu jín, ayée pu ajta ayén ruxe'leve'eca'a ti a'íin niuucari ti amuacácan jín te'ataújratziiri'i í Dios, a'íi pu ajta a'íjna jín ti'íhuaújxi'epi'intari'iri'i a'íjna jime'e ti ti'it'j ruxuure'e airáaxire.

¹⁹T'íj a'íin Moisés teecan ayén tihua'utánamuajriste naíjmi'ica í teite t'j na'a ayén té'eyu'usi'ihuaca'a jetzen í niuucari í mej jín tí'ajta, a'íi pu tírajnájchi a'íjna í hua'axuure'e í viseáaru'u, ajta jamuan í hua'axuure'e í caurasi a'íjna í jaj jamuan, ajta jamuan a'íjna í muxaj ti pa'u, ajta jamuan a'íjna í hisopo pi'ista. Aj pu ij, a'íjna jín, ayén raatétzutijraxi í yu'uxari ti jíri'i, ajta hua'utétzutijraxi naíjmi'ica í teite.

²⁰Aye pu a'íjna jín huaríj, aj pu'i ayén tihua'utá'ixaa t'íjín: "A'ii pu a'íin pú'een í xúure'e ti jín ayén tiú'uxi'epi'intari'ihuaca'a a'íjna í niuucari ti jín Dios ayén te'ataújratziiri'i mú'ejmi jemi. Aye nu ne'íjna jín huaríj a'íj ti a'íin titaata'aj." ²¹Ajta a'íin Moisés teecan, ayén che'atá na'a xúure'e jín raatétzutijraxi a'íjna í inaamua, ajta t'j na'a ti'ípua'amé í xa'ari, ajta í tuxa'a í mej jín t'l'ivaire'e a'ujna inaamua jete.

²²Jee xaa ne'u, ayén ti'ayajna. Jíme'en a'fjna í niuucari í mej jín tí'ajta, t́mua'a mú t́n nain huateú'i'iraxi xúure'e jime'e. Ajta, ti pua'a cáí ti'títj ra'iráxire'en í ruxuure'e, capu a'ij tí'iri'iri ti ayén tihua'utá'uuni'i í teite í mej jín auteájturaa í Dios jemi.

Í muai'ivéjri ti xaa jaítze'e rí'en

²³A'ij pu jín ayén ruxe'eve'eca'a mej miyen raaté'iiraxi'in t́j na'a ti ayén seijre'eca'a t́j ciéenime'ara'an pú'een a'fjna ti júte'e é'eseijre'e. Ajta ayén ruxe'eve'eca'a ti ja'atí ayén raaté'iiraxi'in a'fjna ti júte'e é'eseijre'e a'fjna jime'e í muai'ivéjri ti jaítze'e rí'en cáí í mej jín miyen tí'ijri'ire íyén chaanaca japua.

²⁴Ajta a'fín Ciríistu'u, capu a'uun a'uteájrupi inaamua jete ti muájca'a jín ájtaavijhuaca'a, ti ajta ayén 'een t́j ciéenime'ara'an a'fjna ti júte'e é'eseijre'e, sino a'úu pu u ta japua a'uteájrupi í Dios jemi ta jetze me'ecan.

²⁵Ajta, capu a'uun a'uteájrupi ti ij mu'iití huataúmuai'ivejta t́j ajta a'fín ti ve'ecán jín tí'ivaire'e íyén chaanaca japua. Ayee pu t́j na'a seáj nine'ira'a jetze a'fí pu a'uteáru'lipi a'ájna ti Dios huateúra'ate ti ij raatétzutijraxi'in xúure'e jime'e ti a'fín ruseáj cáí ra'iráxire, sino seáj pu'u a'uun a'uteájrupi a'fjna í Ciríistu'u. ²⁶Na'ari cáí, ayée pu ruxe'eve'e á'ame'enche'e ti a'fín mu'iití rajpuaítzi á'ame'enche'e t́j na'a ti huatasejre í chaanaca tej japuan yen seijre'e.

Mí ajta, ayée pu xaa ne'u ti'ayajna ti a'fín seáj na'a ayén huatasejre fjii ti ari nain te'entipua'ajte ti ij ra'antipua'ajte'en í mej jín até'ítzeara í Dios jemi. Ayee pu

'een jín ra'antipua'ajte a'fjna ti ruseáj huataúmuai'ivejtaca'a. ²⁷⁻²⁸Ajta, ayée pu ti'huaújxi'epi'intari'iri'i a'imej jemi í teite ti seáj na'a ayén tiráaci'iti í teáata'a ti huámi'ini, ajta á'iyen Dios rá'axijte'en. Ayee pu che'atá na'a 'een ti a'fín Ciríistu'u seáj na'a huataúmuai'ivejtaca'a huá'a jetze me'ecan í teite ti ij huá'ari'i í mej jín mu'iití auteájturaa í Dios jemi. Ajta, a'fí pu ajtahua'a huatasejre'esin huá'a jemi í mej a'ujca'anéecan jín rachú'eve'e. Capu ché'e puaijtzi hua'utá'asin a'fjna jime'e í mej jín á'atura í teite sino a'fí pu icu hua'irátuaasin.

Capu rí'irí ti a'fín niuucari í mej jín tí'ajta ayén hua'unajmire'en í teite

10 Ajta a'fín í niuucari í mej jín tí'ajta, ayée pu'u na'a 'een t́j ciéenime'ara'an t́j na'a ti í'ixi'epi'in ti ayén teja'uré'enejsin. Capu a'fín pú'een a'fjna ti tzáhuati'ira'a jín seijre'e í Dios jemi. Ajta, a'iné ayée pu ruxe'eve'e mej miyen che'atá mena'a tiu'utámuai'ivejta t́j na'a seáj nine'ira'a jime'e, a'ij pu jín capu a'atzu a'ij tí'iri'iri ti a'fín niuucari ayén hua'unajmire'en a'imej í mej jemin ajteáxiiri í Dios jemi.

²Na'ari cáí, ti pua'a pí na'a, ¿ni qui mecaí raatapuá'ajtanche'e mej miyen tiu'utámuai'ivejta? Jee xaa ne'u, a'iné ti pua'a miyen tihua'utá'uuni'irache'en í mej jín auteájturaa í Dios jemi, camu ché'e miyen ra'utámua'aréerejche'e mej ti'ítj jín auteáuran.

³Mí ajta, ayée mú me'fjna jín ra'utámua'aree t́j na'a seáj nine'ira'a í mej jín Dios jemi auteájturaa me'fjna jime'e mej miyen tí'imuai'ivejtaca.

⁴Ayee pu'u na'a, a'iné capu rí'irí

ti ayén a'fjna jín tihua'utá'uuni'i
 í mej jín auteájturaa í Dios jemi
 a'fjna jime'e í hua'axuure'e a'fmej
 í tuuru'use, majta a'fmej í caurasi.

⁵A'fj pu jín, tí'ij a'fín Círíistu'u yen
 huatasefjre íyien chaanaca japua,
 ayée pu tiu'utaxájtaca'a tijín:

Capej piyen raataxf'eve nej ti'itfj
 tiu'utamuai'ivejta
 na'ari nej ti'itfj tiu'utátuiire'en
 mú'etzi jemi,
 sino ayée pej r'f'i náaruu í nej
 ratéhua'ira'a.

⁶Capu a'atzu mua'aránajcheca'a
 mej miyen tiu'utamuai'ivejta
 mú'etzi jemi
 í mej hua'uteátaj na'ari
 í mej miyen tiu'utátuiiri'i
 mú'etzi jemi a'fjna jime'e
 í mej jín auteájturaa mú'etzi
 jemi.

⁷Netí'ij ni niyen tiu'utáneixaa
 yee:

“Me'ecui xaa, ayée nu 'een jín
 mú a'uvé'emej
 nej ni niyen te'ará'asten a'ij
 pej tí'ijxe'eve'e,
 mú'ee, mi pej Dios pú'een, a'ij ti
 neetzi jime'e
 té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze ti
 jíri'i.”

⁸Amuacá pu ayén tiu'utaxájtaca'a
 yee ti Dios caí ra'aránajcheca'a
 mej miyen tiu'utamuai'ivejta
 na'ari mej ti'itfj tiu'utátuiire'en
 í jemin. Ajta yee ti caí raataxf'eve
 mej miyen tiu'utamuai'ivejtaca'a
 í mej hua'uteátaj nusu mej me'fjna
 jín tiu'utamuai'ivejtaca'a me'fjna
 jime'e í mej jín auteájturaa í Dios
 jemi. Naími'i tíj na'a mej miyen
 tí'imuai'ivejta, ayée pu tíhua'uta'áj
 mej miyen huárini a'fjna í niuucari í
 mej jín tí'ajta.

⁹Ajta á'yien ayén tiu'utaxájtaca'a
 tijín: “Me'ecui xaa, ayée nu 'een
 jín mú a'uvé'emej nej ni niyen
 te'ará'asten a'ij pej tí'ijxe'eve'e
 mú'ee, mi pej Dios pú'een.” Ayee pu
 huataújmu'a'a a'fjna ti raataxájtaca'a
 ti a'fín ari ra'uré'uu a'fjna í niuucari
 ti amuacá huatétuiihuaca'a ti
 ij raateájtuaani í tu'uvé'eteajti.

¹⁰Ajta, a'iné ayén rux'f'evi'ira'a jín
 mú a'uvé'emej, a'fí pu ajta ayén
 tu'iráavi'iti tíj na'a rusén jime'e a'fjna
 jime'e ti ayén huataújmuai'ivejtaca'a
 í rutevij jime'e a'fjna í Jesús ti ajta
 Círíistu'u pú'een.

**Círíistu'u pu ayén tihua'utá'uuni'i
 í mej jín auteájturaa í Dios jemi**

¹¹Ajta ja'atí ti na'a ti ve'ecán jín
 ti'it'éjvee í Dios jemi, ayée pu nain
 tújca'ari tzajta'a tí'ivaire'e a'fjna
 jime'e í ti jín tira'fjca. Ja'anáj ti na'a
 ayén che'atá na'a tí'imuai'ivejtaca,
 a'fjna ti caí ti'itfj vaire'e ti ij
 tihua'utá'uuni'i í mej jín auteájturaa
 í Dios jemi.

¹²Mí ajta a'fín Círíistu'u, tí'ij
 ayén sefj na'a tiu'utamuai'ivejtaca'a
 ti ij ayén tihua'utá'uuni'i tíj na'a
 rusén jime'e í mej jín auteájturaa
 í Dios jemi, a'fí pu a'uun a'ujye'fjxi
 ri'íriínta'a í Dios. ¹³⁻¹⁴Aj pu'i
 a'ut'éjche ti raachú'eve'en asta na'a
 caí temua'a naa tihua'utémua'itin
 na'fjmi'ica í mej rájcha'fjre'e, a'iné
 sefj pu jín í muai'ivéjri, ayén
 hua'unafjmire tíj na'a rusén jime'e
 a'fmej í ti hua'iráavi'iti. ¹⁵Ajta a'fín
 xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, ayée
 pu che'atá na'a tí'ixa itejmi jemi.
 Amuacá pu ayén tiu'utaxájtaca'a
 tijín:

¹⁶Ayee pu tí'ixa í tavástara'a ti
 jíme'en yee:

A'li pu a'fín pú'een í niuucari
í nej jín te'atánratziiri'i huá'a
jemi

tí'ij te'entipua'are a'ájna
xicáara'an jetze.

Nee nu niyen hua'utá'asin mej
mi miyen ra'utámua'aree í
ru tzajta'a

í niuucari í nej jín tí'aijta.

Neajta nu niyen raateátuaasin
ne'ájna í niuucari

í huá'amua'atziira'a jetze.

¹⁷Ajta ayén ti'ixa tíjín:

Canu ché'e ra'utámua'areeri'i
í mej jín neetzi jemi
auteájturaa

na'ari í mej jín a'ij pua'a
tí'itiújcha'iica'a.

¹⁸A'íj pu jín, camu ché'e miyen
tí'imuai'ivejtaca me'ájna jime'e í mej
jín auteájturaa í Dios jemi, a'iné Dios
pu ari tihua'utá'uuni'iri'i.

Mej nu'u te'utáviicua'i

¹⁹Ajta íjii, ne'ihuaamua'a, ayée
pu ti'itá'aca tej ti taxiéehua te'uun
a'uteárute teyujta'a a'u ti Dios e'irájca
a'ájna jime'e ti a'fín Jesús ra'iráaxire í
ruxuure'e ta jetze me'ecan.

²⁰A'íj pu jín ayén jéjcuacan jín
taatájuyete í tej japuan huajú'un
tej ti teajta já'ita'a a'uteárute a'u ti
e'ecáaviij a'ájna í cíxuri tej ti te'uun
tzajta'an ruurican jín huateáturan
te'ájna jemi a'ájna jime'e ti rujíme'en
huataújmuai'ivejtaca'a. Ajta a'fín
í cíxuri, yee pu huataújmu'a í
tévira'an a'ájna í Jesús. ²¹Ajta, íjii pu
ayén ve'ecán jín tí'ivaire'e í jemin ta
jetze me'ecan í tej teitestemua'ame'en
pú'een í Dios.

²²A'íj pu jín, tiché'e tiyen vejli'i
ajteáxiire í jemin tetéj teite í tej
tzáahuati'ira'a jín urari'en seijre'e

í ta tzajta'a. Tiché'e taxiéehua jemin
ajteáxiire te'ájna jime'e tej tiyen
rá'atzaahuate'e ti ayén ti'ayajna ti
a'fín Dios rí'i titaatá'asin a'ájna jime'e
ti a'fín Ciríistu'u ari taaté'iraxi
í taxiejniu'uca jetze tej ti caí ché'e
ra'utámua'aree í tamua'atá'ira'a jetze
a'ájna ti a'ij pua'a 'een. Nain pu jín
icu, taaté'iraxi í ta jetze.

²³Tiché'e tiyen te'ájna jín
te'utáviicua'i tej teuj tiyen
té'atzaahuate'e a'ij tej teri
tihua'utá'ixaa í teite a'ájna jime'e í
tej rachú'eve'e. Ché'e caí ti'tíj ayén
ca'aníjra'a tatá'acare'en tej ti caí
ché'e té'atzaahuate'e í Ciríistu'u, a'iné
a'fí pu caí ja'anáj ti'tíj jín até'itzaara
ti runiuuca jín te'ataújratziiri'i itejmi
jemi. ²⁴Tiché'e tiyen huárini tej ti
ca'aníjra'a huatáta'an seij teajta seij
tej ti huátaxe'eve'en, teajta tiyen
huárini ti xí'epi'in jime'e.

²⁵Tiché'e caí raxiéehuata tej tiyen
caí ché'e e'etítase'irihua'an a'ij mej
tí'ijri'ire í seica, sino tiché'e jaítze'e
ca'aníjra'a huatáta'an tej ti tiyen rí'i
ti'ihuátaxe'eve'en tetéj ta'ihuamua'a
te'ájna jime'e ti ayén titá'amitiejte'e
ti a'ájna xicáara'an jetze ari
teja'uré'enejsin.

Mej nu'u caí ché'e a'ij pua'a tí'itiújcha'i

²⁶⁻²⁷Mí ajta, ti pua'a tiyen
taxí'evi'ira'a jín teuj tiyen a'ij pua'a
ti'títacha'i tetéj teri ráamua'areeri'i
a'ij ti tirá'axa a'ájna jetze í yu'uxari ti
tzáahuati'ira'a jín té'axa, capu ché'e
tí'itaci'iti seij í muai'ivéjri í ti jín
Dios titaatá'uuni'i, sino a'fí pu'u xaa
ayén tí'itaci'iti a'ájna ti tziíni'ire'e,
ti a'fín Dios puajtzi jín taatá'asin.
Huápi'i pu puajtzi jín hua'utá'asin
a'ímej í mej rájcha'iire'e. Ayee pu

a'íjna jín huá'aruuren tǎj tajj ti nain jín tǎ'ita'iraca a'íjna jime'e ti huápǎ'i niu'ucami'i.

²⁸Jǎme'en a'íjna í niuucari ti ra'utéy'u'uxaca'a a'íjna í Moisés teecan, ti pua'a hua'apua, na'ari huaíca meti'iseíiraca'a ti ja'atǎi ayén ti'titǎj jín auteájturaa a'íjna jemi í niuucari í mej jín tǎ'aijta, ti pua'a miyen raataxáj yee a'íi pu ti'titǎj jín auteájturaa, camu ché'e rá'ancu'uvajxi'isin, sino méjje'icatan.

²⁹Ajta jaítze'e pu a'ij pua'a tǎ'iraci'iti a'íjna í ja'ati ti pua'a mé rúurieni a'íjna ti yaujra'an pú'een í Dios. Jéihua pu huápǎ'i jaítze'e puaíjtzi jín tiraatá'asin a'íjna jime'e ti a'íjna í ja'ati ayén raatéxieehuataca'a a'íjna í xúure'e ti jín raaxǎ'epi'intare a'íjna í niuucari ti jín Dios te'ataújratziiri'i, ti ajta jín Dios ru'iráavi'iti. A'íj pu ajta jín raataniú'ucaste a'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios.

³⁰Ayee pu té'eme, a'iné tu'uri ramua'ate a'íjna ti ayén raataxájtaca'a tǎjǎj: "Ayee pu tǎ'ineci'icípua ineetzi nej ni puaíjtzi raatá'an ne'íjna í ja'ati." Ajta ayén tiu'utaxájtaca'a tǎjǎj: "Tavastara'a pu huá'axijte'en í ruteítestemua'a."

³¹Jee xaa ne'u, jeíhua pu huápǎ'i tziíni'ire'e ti Dios ti i'irúuri ayén ra'uxíjte'en seíj ti a'ij pua'a ti'titǎjcha'íi í jemin.

Ruxe'leve'e mej nu'u te'utáviicua'i

³²Setá'aj ra'utamua'aree a'ij ti éeni'icǎ'e seijre'eca'a a'ájná'imua, setǎ'ij amuacá ra'ancuré'a se'íjna í tavastara'a. Aj xu si te'utáviicua'iri'i se'íjna í sej jín huáviicua'ire. Jéihua xu rajpuaíjtzica'a. ³³A'ajná'imua ne'u mú miyen amá'uxiehuari'iri'i, meti'iseíiraca'a í teite. Majta, a'ij mú

pua'a amúáaruu. A'ajná'imua ne'u, mú'een xu seajta ca'aníjra'a hua'utá'a a'ímej í seica, í mej miyen che'atá mena'a rajpuaíjtzica'a, a'iné naími'i xu ru'ihuamua'a pú'een.

³⁴Mú'een xu huá'ancu'uvajxi a'ímej í mej aiteánami'ihuaca'a. Seajta siyen se'íjna jín huataújtemua'ave temua'a naa matǎ'ij miyen tejamuá'ari'iri'i í sej tǎ'ijcha'íica'a. Ayee xu 'leen jín siyen huataújtemua'ave, a'iné xu'uri ramua'areereca'a rujíimua'a sej siyen tǎ'ijcha'íi í Dios jemi se'íjna ti tejá'amua'a ti jaítze'e rǎ'en, ti ajta ayén seíire'e a'ame tǎj na'a rusén jime'e.

³⁵A'íj pu jín, caxu yá'ujjipuan í sej a'ujca'anéecan jín rachú'eve'e, a'iné jeíhua pu huápǎ'i tejá'amua'iri'i a'íjna jime'e sej siyen te'utáviicua'iri'i. ³⁶Jee xaa ne'u, ayée pu ruxe'leve'e sej siyen te'utáviicua'i, sej si seajta siyen huárini a'ij ti a'íin tǎ'ijxe'leve'e ti i ayén tejamuá'aci'iti a'íjna í ti jín Dios te'ataújratziiri'i mú'ejmi jemi.

³⁷Ayee pu'u na'a, a'iné capu a'atzu á'ateeri a'ij ti té'eyu'usi'i tǎjǎj:

A'íjna ti yé uvé'enejsin,
a'íi pu xaa huataseíjre'esin.
Capu ché'e á'ateeri.

³⁸Ajta a'íin ti rǎ'éene'ecán jín huateájturaa ineetzi jemi, a'íi pu a'íjna jín ruuri a'ame a'íjna jime'e ti té'atzaahuat'e.

Mí ajta, ti pua'a a'íin
caújxieehuata,
capu a'atzu na'aranáache
a'ame yú ne tzajta'a.

³⁹Mí teajta iteen, catu huá'a jetze ajtéme'ecan í mej miyen caújxieehuataca, a'íime í ti Dios hua'antipúa'ajte'esin. Catu xaa ne'u, sino teen tu huá'a jetze ajtéme'ecan í mej té'atzaahuat'e, a'íime í ti Dios hua'irátuaasin tǎj na'a rusén jime'e.

A'íime í mej té'antzaahua

11 Ayee pu tí'een tej tiyen té'atzaahuat'e, a'íj tu jín tiyen ramua'aree ti ayén té'eme a'íjna í tej jín tí'ichu'leve'e. A'íj tu ajta jín ramua'aree ti ayén tí'ayajna í tej caí rasise'i. ²A'íjna jín mej té'antzaahua a'íime í mej mejmí'i seijre'eca'a í tavaújsimua'aci'i, a'íj pu jín Dios ayén rí'i tihua'utéxajtac'a.

³A'íjna jín tej té'atzaahuat'e, a'íj pu jín ayén titá'amitiejte'e ti naíjmi'i tíj na'a íjii ti tí'iseijre'e, ayée pu 'een jín huatasejre a'íjna jime'e ti caí seijre'eca'a, a'íné Dios pu ayén raataxájtaca'a.

⁴A'íjna jín ti ayén té'antzaahua a'íjna í Abel teecan, a'íj pu jín ayén tiu'utámuaí'ivejtaca'a í Dios jemi tí'ítj jime'e ti jaítze'e rí'éene'ecán jín seijre'eca'a í Dios jemi caí a'íjna ti jín tiu'utámuaí'ivejtaca'a a'íjna í Caín teecan. A'íj pu jín Dios ayén jime'en tiraataxájtaca'a ti a'íin Abel rí'éene'ecán jín huateájturaa í jemin a'íjna jime'e ti ra'ancuré'a a'íjna ti jín tiu'utámuaí'ivejtaca'a. Ajta a'íin í Abel, a'íi pu xaa huamí'i. Mí ajta, aúche'e pu tí'ita'ixaate'e a'íjna jime'e ti té'antzaahua.

⁵A'íjna jín ti té'antzaahua a'íjna í Enóc, a'íj pu jín Dios ayén ya'uví'iti u ta japua ti ij caí ráaci'iti ti huámí'ini. Majta í seica, camu mé'e ya'uteu a'íjna jime'e ti Dios ya'uví'iti. Ayee mú jime'en tiu'utaxájtaca'a ti nu'u ra'aránajcheca'a í Dios a'íj ti tí'itíjcha'íica'a. ⁶Ajta ti pua'a ja'atí caí té'atzaahuat'e, capu a'atzu rí'irí ti a'íin ja'atí ayén huárini a'íj ti tira'aráanajche í Dios.

Ayee pu tí'een, a'íné ti pua'a ja'atí ayén raxí'leve'e ti vejli'i

ajteáxiire í Dios jemi, amuacáí pu ayén ruxe'leve'e ti a'íin ja'atí ayén té'antzaahuat'e'en ti Dios seijre'e, ajta ti a'íin Dios ayén rí'i tihua'atá'aca a'ímej í mej a'ujca'anécan jín rahuauhuau.

⁷A'íi pu ajta té'antzaahua a'íjna í Noé teecan. A'íj pu jín, tí'íj Dios ayén tiraatániu'uche a'íjna jime'e ti nu'u ayén teja'uré'enejsin, aj pu'i a'íin Noé rá'antzaahua, ajta á'iyen raatétaahuaca'a a'íjna í canuuhua'a ti ve'ée, tí'íj ajta jín hua'utévai í ruteítestemua'a mej mi caí huácu'i'ini. Ayee pu a'íjna jín huaríj, a'íi pu hua'utá'a a'ímej í mej íyeyen japuan seijre'eca'a í chaanaca mej ráamua'aree mej caí xí'epi'ín rijca'a í Dios jemi. A'íj pu jín, ayée pu tiraac'íi a'íjna í Noé teecan tí'íj ayén rí'éene'ecán jín huateátturan í Dios jemi a'íjna jime'e ti té'antzaahua.

⁸Ayee pu che'atá na'a té'antzaahua a'íjna í Abraham teecan. A'íj pu jín ayén ra'ará'astijre tí'íj Dios ayén raata'íteca'a ti a'uun á'ura'ani a'ujna a'u ti yé'eci'iti. A'íj pu jín, a'íin caí ramua'areereca'a a'u ti á'ume, a'íi pu a'uun á'uraa. ⁹A'íjna jime'e ti té'antzaahua, a'íi pu á'ucatii a'u ti caí é'eme'ecan, a'ájna seíj chuejra'a japua ti jime'en Dios ayén te'ataújratziiri'i ti ayén yé'eci'iti. A'u pu á'ucatii navij chí'lira'a jete a'íjna japuan í Isaac teecan, ajta a'íjna í Jacobo teecan, í ti huá'a jemi Dios ayén che'atá na'a a'íjna jín te'ataújratziiri'i ti ayén tihua'uci'iti tíj ajta tí'íjci'iti a'íjna í Abraham teecan.

¹⁰A'íj pu jín ayén huaríj a'íné ayée pu tí'íjchu'leve'eca'a ti a'uun a'uteárute a'ájna chajta'a ti caí ja'atí ja'anáj raté'uuna a'íjna jime'e ti Dios ruseíj ráasiimua'a a'íj ti seíire'e a'ame, ajta rá'ajtaahuaca'a.

¹¹ A'íjna jime'e ti té'antzaahua a'íjna í Sara teecan, a'íj pu jín Dios ayén tiraatá'a ti ayén pa'ari'i huatasejíre'en í jetzen, capu amín a'íj ti ari huápi'i ucaristaca'a. Ayee pu a'íjna jín ayén tiraaci'i a'íjna jime'e ti ayén tirá'amitiejte'eca'a ti a'íin Dios ayén araúrastejsin a'íjna jime'e í ti jín te'ataújratziiri'i. ¹² A'íj mú jín miyen airáane mu'liití me'íjna jetze sejí ti ari á'ame'erejca'a. Ayee mú mu'liití huatasejíre í yaújmua'ame'en matíj mena'a pua'amé í xu'ura'ave í mej júte'e é'esejre'e, nusu matíj majta miyen ará'aseca'a títj í sej ti a'uun é'ejca a'u ti e'eve'e'ástime í jaj ti ve'ée. Ayee mú mu'licáa ti caí rí'írí ti ja'atí hua'uté'itien.

¹³ Naími'i a'íime mej caí xi ra'ancuré'aca'a me'íjna ti jín Dios te'ataújratziiri'i a'íjna jime'e mej té'antzaahua, a'íi mú huácuui. Cu xiee mu'uri a'ímuá raseíira, majta a'ímuá a'uté'uu maraatateújte me'íjna ti tihuá'aci'iti a'íjna jime'e mej té'antzaahua. Ayee mú me'íjna jín huaríj, ayée mú majta me'íjna jín tiraataxájtaca'a yee mej caí huá'a jetze ajtémecantaca'a a'íimej í mej íiyen huachéjme chaanaca japua, majta ca'aníjra'a jín u e'eráaci í ruche.

¹⁴ Ajta, ti pua'a miyen tí'ixajta í teite matíj a'íime, ayée pu huataújmua'a a'íjna í mej miyen tí'ixa títjín mu'uri sejí chuéjra'a úhuhuaumen a'u mej a'uté'en. ¹⁵ Ajta a'íjna í sejí chuéjra'a í mej nu'u rúhuhuaumen, capu a'ájna pítejá'arici a'u mej u e'eráaci, a'íné ti pua'a miyen ra'utámua'aréerejche'e me'íjna í chuéjra'a í mej japuan e'eráaci, ayée pu rí'íríistaca'a mej huaré'eciínejche'e.

¹⁶ Mí majta a'íime, mu'uri miyen raxí'eve'eca'a mej a'uun a'uté'en sejí chuéjra'a japua ti jaítze'e rí'en. Ayee

pu huataújmua'a a'íjna í niuucari títjín sejí chuéjra'a mú úhuhuaumen ti ta japua é'esejre'e. A'íj pu jín, capu ratévi'iraste'e í Dios mej miyen raatámua'ati títjín huá'a Dios pu pú'een, a'íné a'íi pu ari rí'i ráaruu sejí chajta'a a'u mej a'uteáturan títj na'a rusén jime'e.

¹⁷⁻¹⁸ A'íjna jime'e ti té'antzaahua a'íjna í Abraham teecan, a'íj pu jín tí'íj Dios ayén raatéesej, a'íi pu raatámua'í'ivajtaca'a í ruyauj a'íjna í Isaac teecan. A'íjna í ja'ati ti ra'ancuré'a a'íjna ti jín te'ataújratziiri'i í Dios, a'íi pu ajta ayén titaúura'acare'e ti raatámua'í'ivajta í ruyauj ti sejí na'a pú'een, ti ajta jím'en Dios ayén raataxájtaca'a títjín: “Naími'i í mej a'íránejsin mú'etzi jetze, ayée mú raatámua'atzi títjín huá'aya'upua pu pú'een a'íjna í Isaac.”

¹⁹ A'íj pu jín ayén tirá'amitiejte'eca'a a'íjna í Abraham ti a'íin Dios raayí'í'itihua'a ti hua'ajjájpuan a'íimej í teteca í mej meri huácuui. Ajta, tí'íj Dios ayén raatátui í yaujra'an, ayée pu tiraatámitiejte ti a'íin Isaac a'itáaraa huá'a tzajta'a í mej meri huácuui.

²⁰ A'íjna jín ti mé'e ajta té'antzaahua, a'íjna í Isaac teecan, a'íj pu jín ayén rájhuaviiri'i í Dios ti a'íin rí'i tihua'uteájtuaani mejca'íhuáyee í yaújmua'ame'en a'íjna í Jacobo teecan, ajta a'íjna í Esaú teecan.

²¹ A'íjna jime'e ti té'antzaahua a'íjna í Jacobo teecan, a'íj pu jín tí'íj ari á'ame'erejca'a, aicaújtuta japuan í ru'itzíj, rí'i tihua'uteájtuaa sejí ajta sejí í yaújmua'ame'en a'íjna í José teecan. A'íi pu ajta raná'amiche'e í Dios.

²² A'íjna jime'e ti té'antzaahua a'íjna í José teecan, a'íj pu jín,

tí'ij ari vástacira'itaca'a, ayée pu tihua'utá'ixaa a'íjna jime'e mej nu'u miyen huiráaju'un a'íime í mej Israel jetze ajtémecantaca'a mej mi sefj chuéjra'a japua a'uté'en. Ajta pu ayén tihua'uta'afj a'u mej téje'evá'anan í tí'icariira'an.

²³ A'íjna jime'e mej té'antzaahua í vaújsimua'ame'en a'íjna í Moisés teecan, a'íj pu jín, tí'ij huanú'ihuaca'a, a'íi mú raaté'avaataca'a huaíca máxcira'i jime'e a'iné ayée pu tihuá'amitiejte'eca'a ti naa seijre'eca'a a'íjna í pa'ari'i. Majta, camu raatátziin a'íjna í ti jín tiu'uta'aíjtaca'a a'íjna í rey mej nu'u huá'ucui'ini í tí'iríi mej teteca.

²⁴ A'íjna jime'e ti té'antzaahua a'íjna í Moisés teecan, tí'ij ari vástaca'a, capu huataúra'a mej miyen raatámua'ati tijín yaujra'an pu pú'een a'íjna í 'íita'a í rey ti rape'eri. ²⁵ Ayee pu tiraaxí'epi'intare ti ayén rajpuaíitzi á'ara'ani a'íimej jamuan í mej teitestemua'ame'en pú'een í Dios. Ajta, capu a'atzu ra'aránajcheca'a ti ayén a'atzu á'ateevi'in huataújtemua'ave'en a'íjna jime'e ti ayén huárini a'íjna ti a'íj pua'a 'een í Dios jemi.

²⁶ Ayee pu tirá'amitiejte'eca'a ti ayén jaítze'e ratéva'iri mej miyen tirá'uxieehuari'i Ciriístu'u jetze me'ecan caí ti ayén tiratéva'iri tíj na'a ti huápi'i tí'ijnajche í mej tí'ijcha'íi a'íime í mej tí'aijtaca'a a'ujna u Egipto. Ayee pu 'een jín ayén rachú'eve'eca'a a'íjna ti tí'iraci'iti í Dios jemi.

²⁷ A'íjna jime'e ti té'antzaahua, a'uun pu e'erájraa u Egipto. Ajta, capu raatátziin ti pua'a jeíhua huápi'i huataniú'ucan a'íjna í rey, sino temua'a pu te'utáviicua'iri'i. Cu xiee ti cuj a'ímuá rasefíreca'a a'íjna í Dios ti caí seijre'e.

²⁸ A'íjna jime'e ti té'antzaahua, a'íj pu jín ayén te'ará'aste a'íjna xicáara'an ti jetzen Dios tihua'utá'uuni'i. Ayee pu 'een jín ra'ajtépitijraxi xúure'e jime'e ti í caí ayén tihuá'uci'iti a'íjna ti huá'acui'ini a'íimej í mej anáaté'ee huanúnu'ihuaca'a.

²⁹ A'íjna jime'e mej té'antzaahua í teite, a'íj mú jín miyen antacíj í jaj japua ti ve'ée ti ayén téja'arájtehuua tijín Jaj ti Pa'u. Ayee mú japuan antacíj tíj chuej ti huáchi. Mí majta, a'íime í mej Egipto é'eme'ecantaca'a, matí'ij miyen raataxí'eve mej miyen che'atá mena'a huárini, matí'ij mi auujámij.

³⁰ A'íjna jime'e mej té'antzaahua í mej Israel jetze ajtémecantaca'a, a'íj pu jín matí'ij meri aráhua'apua xicaj pua'amé ataújnajcheca'a a'ujna chajta'a, aj pu'í á'avatzi í jaxu'u í ti jín ré'enami'ihuaca'a a'ujna chajta'a, u Jericó.

³¹ A'íjna jime'e ti té'antzaahua a'íjna í Rahab teecan, a'íjna í 'íita'a ti huá'ajijve'eca'a mej mi jamuan jí'ipite'e, a'iné a'íi pu temua'a naa hua'ancuré'evi'iti a'íimej í mej miyen te'uhuaré'ixi'ere'en í chajta'a, a'íj pu jín caí huamí'i huá'a jamuan í mej caí ra'ará'astijre í Dios.

³² ¿Tí'itájni neajtahua'a amuaatá'ixaate'en? Capu tí'ici'ipe nej niyen tejámuaatá'ixaate'en a'íj mej huaríj a'íjna í Gedeón teecan, ajta a'íjna í Barac teecan, ajta a'íjna í Sansón teecan, ajta a'íjna í Jefte teecan, ajta a'íjna í David teecan, ajta a'íjna í Samuel teecan, majta a'íime í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a.

³³ Ayee mú hua'utéemua'iti a'íimej í mej títetaté'eca'a í rey jime'e sefj chuéjra'a japua, majta rí'i tiu'uta'aíjtaca'a, majta ra'ancuré'a

a'íjna ti jín Dios te'ataújratiiri'i. Majta seica miyen hua'ancáanajxi huá'ateni'itze'e í muajyéte. Matíj mena'a mej miyen huaríj, ayée mú me'íjna jín huaríj a'íjna jime'e mej té'antzaahua.

³⁴Majta seica miyen ra'ujé'ica í taij ti ij caí hua'uteáaira, majta seica huataúruu mej mi caí huá'ucui'ini. Ayee pu tihuá'uruu a'ímej í mej caí rucacá'anejca'a. Ca'aníjra'a pu xaa hua'utá'a mej mi miyen huatéujca'anen temua'a naa. Matí'ij mi miyen hua'utéemua'iti matíj mena'a mej jín huané'use, majta hua'utamuári a'ímej í xantaaru'u í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecantaca'a. ³⁵Majta a'íime í 'uuca, ayée mú majtáhua'a hua'ancuré'evi'iti í ruteítestemua'a í mej majtáhua'a aita'íj huá'a tzajta'a í mej meri huá'cuii.

Majta seica, ayée mú rajpuaíjtzí muá'araa me'íjna jime'e mej caí hua'atá'acare'e mej hua'irájtuuani a'u mej hua'iteána. Ayee mú 'een jín huaríj me'íjna jime'e mej miyen rachú'eve'eca'a mej majtáhua'a huatarún mej mi me'uun ruuri a'uteáturan seíj chuéjra'a japua ti jaítze'e rí'en. ³⁶Majta seica miyen rajpuaíjtzí muá'araa me'íjna jime'e mej huá'uxieehuari'iri'í nusu mej hua'utéevajxi na'ari mej hua'anáji'ici'exi cadeena jime'e na'ari mej hua'itéanajxi.

³⁷Ayee mú majta huá'uruu. Mehua'uteátu'asixi tetej jime'e. Majta já'ita'a hua'utaveíjchixi. Majta huá'ucuii chun jime'e ti ruxí'ejta'a te'ejcamíimíjme'e. Ayee mú 'eene'en ti'itéchajca'a me'íjna jime'e í hua'anavij í cáne'axi nusu í hua'anavij í caurasi. Camu a'ij tí'ijviicua'iraca'a. Jéihua mú

rajpuaíjtzica'a. Majta a'ij mú pua'a tihuá'ajcha'íica'a. ³⁸Camu huatéechi'ica'a: a'u ti na'a mú á'ujujhua'ane'eca'a, a'u ti caí é'le tí'itiitaca'a, majta a'u ti a'ujíime'eca'a. Majta a'úu mú é'echejca'a a'u ti é'eteasta'a, majta me'újna cuunísta'a, ajta a'u ti na'a ti huacúunijmee tíj na'a íiyen chaanaca japua.

Mí majta a'íime, jéihua mú huápi'i jaítze'e tí'ivaíre'eca'a í Dios jemi mecaí a'ímej í mej caí huá'axe'eve'eca'a. ³⁹⁻⁴⁰Dios pu ayén rí'í tihua'uteájtuaa naíjmi'ica a'íjna jime'e mej té'antzaahua. Mí majta a'íime, camu xi ra'ancuré'a a'íjna ti jín Dios te'ataújratiiri'i a'íjna jime'e ti Dios ari titaaxí'epi'íntari'iri'í itejmi jemi a'íjna ti jaítze'e rí'en ti a'íin ayén téjmi jamuan hua'unaíjmire'en a'ímej.

A'ij ti ye'í rí'í tí'itiújcha'íi a'íjna ti Círíistu'u jemi seijre'e

12 A'iné jéihua mú ta jemi huaté'uu í mej tí'iseij, tiché'e tiyen raatéxieehua te'íjna jime'e ti ayén tamuári'riste'e, tiché'e teajta raatapuá'ajta te'íjna í tej jín até'ítze'aa í Dios jemi, te'íjna ti ja'anáj ti na'a tatéj'íiqui. Tiché'e tiyen te'utáviicua'í temua'a naa tej ti xí'epi'in ríjca te'íjna jime'e í ti jín Dios titaá'íjca tej ra'antipuá'ajte'en íiyen chaanaca japua.

²Tiché'e temíjna jetze arátaca'anen í Jesús, a'íjna ti amucaí taataseíjrate a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios. A'íi pu ajta ayén taanaíjmire'en í Dios jemi a'íjna jime'e tej tiyen té'antzaahuat'en. A'iné a'íi pu ayén ramua'areereca'a ti ayén tiráaci'iti a'íjna ti jín huataújtemua'ave, a'íj pu jín ayén

rá'uviicua'iri'i mej rá'utatan í cúruu jetze. Capu jetzen ruxe'eve'eca'a mej miyen me'fjna jín puafjtzi raatá'an tí ayén ratatévi'ira'aste'eca'a. Ajta fjii, án pu e'ecájca ri'irínta'a a'fjna í ipuari a'u ti japuan Dios e'ecájca.

³Setá'aj siyen se'fjna jetze tiú'umua'ati a'ij ti a'fín huarfj ti ayén te'utáviicua'iri'i temua'a naa a'ímej í mej jeíhua huáp'i rájcha'íire'eca'a í Dios jemi. Setá'aj siyen se'fjna jetze ra'utámua'aree sej si caí cua'ana, ti i caí utévatzii í a'amua tzajta'a.

⁴Caxuu xi siyen á'aviicua'ire ajta sena'a caí ra'iráaxire í á'amuaXuure'e se'fjna jime'e sej se'fjna jamuan á'aviicua'ire'e tíf na'a ti a'ij pua'a 'een í Dios jemi. ⁵Seajta siyen ya'uhua'axi se'fjna í niucari ti jín Dios ayén ca'aníjra'a ámuata'aca, tíf hua'atáàta ayén tihua'a'ixaate'e í ruyaujmu'a'a tífjn:

Niyauj, capej rá'axieehuata
tí tavástar'a ayén tí'imua'itíiii,
capej pajta piyen axieemiste'e
tí pua'a a'fín puafjtzi muata'an.

⁶Capej xaa ne'lu piyen huáriní,
a'íné tavástar'a pu ayén
tí'ira'itíiii
a'fjna tí raxí'eve'e,
ajta ayén puafjtzi ratá'aca ja'atí
tí na'a
tí ayén ra'ancuré'eví'ití tíf
ruyauj.

⁷Ruxe'eve'e sej siyen te'utáviicua'i a'íné Dios pu á'amua'itíiii. Ayee pu che'atá na'a á'amuaruure tíf sefj teáata'a ayén huá'aruure í ruyaujmu'a'a. Ja'atí ti na'a ti ya'upuáara'an pú'een ayén tihua'itíiii í ruyaujmu'a'a a'achú mej pua'amé. ⁸Tí pua'a ayén tihua'uci'ití matíf mena'a pua'amé í mej yaújmu'a'ame'en pú'een tí huá'aya'upua ayén tihua'itíiii, ajta

tí pua'a ja'atí caí ayén tejá'amua'itíiii, a'fj xu jín caí yaújmu'a'ame'en pú'een, sino a'íime xu pú'een í mej chá'a mena'a huanúnu'ihuaca'a, í mej caí tía'upua.

⁹Ajta i'i, naími'i tu tetfj tena'a pua'amé tiyen tía'upuaca'a, teajta tu tiyen huá'astijre'eca'a te'fjna jime'e mej titá'itíiii'i. A'fj pu jín, jeíhua pu jaítze'e ayén tiraavfjte'e tej tiyen ra'ará'astijre'en te'fjna í tayá'upua tí rusén jín seijre'e, tej tí jemin ruuri tá'ara'ani. ¹⁰A'íime í tayá'upua, ayée mú a'atzu mena'a a'atevi'i miyen titaatá'itíiii'i a'ij tí tihua'aránajchecha'a.

Mí ajta a'fín Dios, ayée pu 'een jín ayén tí'ita'itíiii tí ij r'í'í táaruuren, tej tí tiyen urarf'ene'acan jín huateáturan tíf ajta a'fjna. ¹¹Jee xaa, capu naa tiu'ase tí pua'a auj tí'ita'itíiira, sino teen tu rajpuafjtzi. Mí ajta, tífj ajtahua'a rí'i titaatépua'ajte'en tej tí r'í'í tí'itacha'íí tá'ara'ani te'fjna jime'e tí ayén titaatá'itíiii'i a'fjna jime'e í tej rajpuafjtzica'a.

Mej nu'u caí tí'itíf jín auteáturan

¹²A'fj pu jín, setá'aj huateújca'anen. Caxu siyen seijre'e tíf ja'atí tí ruxieemiste'e, tí caí ruca'ané í rumuájca'a jetze, ajta rutunúj jetze. ¹³Setá'aj rí'í huaújruuren nain jime'e sej si temua'a naa titeejú'un í Dios jemi, sej si caí ché'e a'ij pua'a huatzúna'iche'en, sino sej si huarún temua'a naa. ¹⁴Setá'aj se'fjna jín tiu'utatése'en sej ruxieéhua naa tí'iteseijre'e naíjmi'ica jemi í teteca. Setá'aj seajta sej siyen ri'éene'ecán jín huateáturan í a'amua tzajta'a, a'íné tí pua'a ja'atí caí ayén urarf'ene'e í ru tzajta'a, capu ja'anáj raseijran í tavástar'a.

¹⁵Caxu raatá'acare'en ti sefj mú'een ayén ti'itfj jín auteáturan ti ij caí ché'e Dios ayén rí'i tiraatá'an. Rí'i xu'u mú'een ti caí ayén huatasefjre'en mú'ejmi jemi ja'atí ti ayén seicié á'amuaruuren ti ij ayén tejamuaf'itziite'en, ti ajta ayén ca'aníjra'a hua'utá'an jéfhua í teite mej mi miyen ti'itfj jín auté'itzen í Dios jemi.

¹⁶Rí'i xu'u seajta, tífj caí ja'atí ayén tiú'ujxana'acira'ate na'ari raatéxieehua a'fjna ti Dios raateájtuaa itejmi jemi tífj a'fjna í Esaú. A'fí pu ayén ráatuaa a'fjna ti raci'itíiche'en, ti á'are'ara'an pu'éene'e a'fjna jime'e ti Israél jetze ajtéme'ecan. A'fí pu ajta a'fín pu'éene'e ti amuacaí huanú'ihuaca'a. Ajta ayée pu 'een jín ráatuaa a'fjna jime'e ti huatá'icuataca'a.

¹⁷Seajta seri ramua'aree a'ij ti te'irájraa. Tífj ajtahua'a ayén raataxí'eve ti ayén tí'iraci'iti a'fjna ti jín Dios ayén rí'i tiraateájtuaani, ayée pu raaré'iteca'a a'fjna í ya'upuáara'an. Capu ché'e huatári'iristareca'a ti caújxiehuata. Capu amín a'ij ti ajta ruyeine rájhuau.

A'fjna í jirí, í Sinaí, ajta í sefj í Sión

¹⁸Ajta, caxu siyen che'etá sena'a ajteáxiireca'a í Dios jemi matj a'fíme í mej me'uun a'atanéj jirí jetze a'u ti caí hua'utá'a mej japuan á'ujjuhua'ane'en, a'u ti jetzen jéfhua á'ataaca'a, a'u ti a'utíca'aca'a. Huápi'i pu xaa huatíca'acaa, ajta jé'ecan mú viiyeca'a japuutzari jime'e. ¹⁹Ajta ayén ja'atí ucájjihua'a trompeeta jetze. Aj pu i sefj ayén tiu'utaxájtaca'a. Huápi'i pu tziíní'ire'eca'a í ti namuajre'eca'a. A'fj mú jín miyen tirájhua'viiri'i í teite ti a'fín caí ché'e ayén tihuá'a'ixaate'e.

²⁰Ayee mú huarfj a'iné camu a'atzu rá'aviicua'ireca'a me'fjna ti ayén tífhua'uta'aífj tífj: “Tí pua'a ti'itfj ayén japuan á'uche'ecane'en í jirí, capu amín a'ij ti'itfj ti pírici, setá'aj siyen raateátu'asixi'in tetej jime'e.” ²¹Jee xaa ne'u, huápi'i pu tziínisi'i seijre'eca'a í ti raasefj a'fjna í Moisés teecan. A'fj pu jín ayén tiu'utaxájtaca'a tífj: “Nénvivej ne'fjna jime'e nej tí'itziine'e.”

²²Mí ajta, caxu siyen se'újna ajteáxiireca'a, sino sefj xu'u jetze, a'fjna í jirí ti ayén téja'arájtehuaa tífj Sión, a'u ti é'eseijre'e a'fjna í chajta'a a'u ti á'uca í Dios ti ruuri, a'ujna u Jerusalén ti júte'e é'eseijre'e. A'uu mú majta e'etiújseiire mu'ití í mej ta japua tí'ivaire'e mej mi me'újna tiú'uyesten. Majta ayée mú pua'amé ti caí rí'irí ti ja'atí ayén hua'uté'itien a'achú mej ará'ase.

²³Mú'een xu seajta huá'a jamuan ajteáxiireca'a í mej miyen e'etiújseiire me'fjna jime'e ti ayén che'atá tihuá'aci'iti tífj ayén tiráaci'iti a'fjna í jaujra'an ti amuacaí huanú'ihuaca'a. A'fí mú majta meri á'ayu'usi'i me'újna u ta japua. Seajta mú'een, ayée xu jemin ajteáxiireca'a se'fjna jemi ti huá'axijte'e í teite. A'li pu a'fín pú'een í Dios ti najmí'ica tí'ajte'e.

Mú'een xu seajta huá'a jamuan e'etiújsej í huá'axiejniu'uca a'fímej í teteca í mej urarí'ene'acan jín huateájturaa í Dios jemi, a'fíme ti ajta Dios hua'unafjmire.

²⁴Xu'uri seajta ajteáxiireca'a se'fjna jemi í Jesús, a'fjna ti ayén raaxí'epi'intare a'fjna jime'e í niuucari ti jaítze'e rí'en, ti ajtahua'a jín te'ataújratziiri'i í Dios. Ajta a'fín í xúure'ara'an ti a'fín ra'iráaxire, jaítze'e pu rí'éene'ecán jín seijre'e í Dios jemi caí í ti Abel teecan ya'urie,

a'iné a'ljna í ti Jesús ayén ra'iráaxire, a'li pu a'jín pú'een í ti jín Dios rí'i titaatá'a itejmi.

²⁵Rí'i xu'u mú'een, sej si caí siyen raatéxíeehua se'ljna ti tejá'amua'ixaate'e. Jee xaa ne'u, camu huateújvai a'ímej mat'íj raatéxíeehuataca'a a'ljna ti íiyen chaanaca japua tihua'utajé. A'íj pu jín, capu a'atzu a'lj huatári'iristari tej tiyen huatétavaire'en ti pua'a tiyen raatéxíeehua te'ljna ti ayén tí'itajee ti júte'e é'esejre'e.

²⁶A'ajná'imua, a'íi pu raatáruureajxi í chaanaca tí'ij tiu'utaxájtaca'a. Mí ajta íjii, pu'uri ajtahua'a ayén te'ataújratiiri'í tíjín: “Neajtahua'a nu niyen raatáruureajxi'ísin ne'ljna í chaanaca, neajta naíjmi'í tjí na'a ti é'esejre'e u ta japua.”

²⁷A'ljna í niuucari ti jíme'en yee “neajtahua'a nu raatáruureajxi'ísin”, ayée pu huataújmu'a ti amucaí raatáruureajxi'ísin tjí na'a ti tiú'utaavijhuaca'a. Aj pu'li tí'ití'asin ti ij ayén huateáturan a'ljna ti caí rí'írí ti ja'atí ayén raatáruureajxi'ín.

²⁸⁻²⁹A'íj pu jín, tiché'e te'ljna jín huatátatemua'ave'en te'ljna jime'e ti ayén tí'itaci'iti tej te'uun a'uteáturan sej chuéjra'a japua ti caí ja'atí raayí'iti ti raatáruureajxi'ín. A'íj pu jín, tiché'e teajta tiyen raná'amiche'en te'ljna í Dios a'ij ti tira'aránanajche. Tiché'e tiyen rátiíine'e ra'ará'astijre'en, a'iné a'ljna í Dios í tej rana'amiche, ayée pu 'een tjí taij ti nain tí'lita'iraca.

A'ij tej nu'u tiyen huárini

13 Setá'aj seuj huaújxe'leve'en tjí ru'ihuaamua'a. ²Caxu ya'uhua'anan sej temua'a naa

hua'ancuré'evi'itin í ta'ihuaamua'a í sej caí huá'amuaite a'iné mat'íj seica miyen huaríj, ayée pu te'irájraa mej caí ramua'areereca'a miyen hua'ancuré'evi'iti a'ímej í mej ta japua tí'ivaire'eca'a.

³Setá'aj hua'utámua'aree se'ímej í mej aiteánami'i yee cumu mú'een xu seajta huá'a jamuan aiteánami'í. Setá'aj seajta hua'utámua'aree se'ímej í mej a'lj pua'a huá'aruure a'iné naími'í tu sejí tena'a jetze ajtéme'ecan.

⁴Miché'e naími'í miyen tí'imuaajca ti í'ixi'epi'ín mej huanéjne'iche í teite. Caxu hua'atá'acare'en mej miyen tí'ixana'acire'e í mej meri néjne'iche a'iné Dios pu xaa huá'axijte'en a'ímej í mej a'lj pua'a tí'ití'ijcha'íi, majta a'ímej í mej tí'ixana'acire'e.

⁵Caxu siyen huataúra'an sej siyen jaítze'e raxí'eve'e í tumin secaí máàj tí'iti. Setá'aj siyen se'ljna jín huataújtemua'ave'en se'ljna jíme'e sej caj tí'ijcha'íi, a'iné ayée pu tiu'utaxájtaca'a a'ljna í tavástar'a tíjín: “Canu ja'anáj mé mú jaújisin. Canu neajta ja'anáj mú ja'uhua'axisin.” ⁶A'íj pu jín, rí'írí tej tiyen taxiéehua tiu'utaxáj yee:

Tavástar'a pu nevaire'e,
a'íj nu jín caí tí'itziíine'e
a'ij mej neruuren í teite.

⁷Setá'aj hua'utámua'aree a'ímej teteca, í mej tejamuá'itíiri'í me'ljna jime'e í niuucari ti Dios jetze a'uvé'emej. Setá'aj se'ljna jetze tiú'umua'ati a'ij ti huá'a jemi te'irájraa sej si siyen che'atá sena'a ra'ará'astijre'en se'ljna í Jesús mat'íj a'íime.

⁸Ajta a'jín í Jesús ti ajta Ciríistu'u pú'een, ayée pu che'atá sejre'e íjii, tjí ajta sejre'eca'a jécua ímuá,

tíj ajta ayén seíre'e a'ame tíj na'a rusén jíme'e. ⁹Caxu huataúra'an ti ja'atf ayén amuaacuanamuan a'fjna jíme'e í niuucari mej ché'e mena'a jín tejá'amua'ítiii ti seicié huataújmu'a a a'ij tej tejamuá'ítiiiri'i iteen. Mí seajta mú'een, setá'aj siyen huateújca'anen í ru tzajta'a se'fjna jíme'e ti Dios ti'tíj jín rí'i tejamuaatá'a. Capu a'atzu a'ij t'í'iri'iri sej se'fjna jín sej huateújca'anen í ru tzajta'a se'fjna jíme'e í ye'irá ti ayén tihuá'ajte'e ti'tíj cua'ira mej ráacua'ani. Capu a'atzu hua'utévai a'ímej í mej me'fjna jín ra'ará'astijre.

¹⁰Ajta ayée pu Dios raateájtuaa itejmi jemi í mej japuan tí'imuai'ivajtaca ti jíme'en caí ayén hua'atá'aca mej jetzen tiú'ucua'ani a'ímej í mej me'uun tí'ivaire'e í inaamua jete. ¹¹Ayee pu che'atá na'a tiráaru a'fjna í Jesús tíj ajta a'fín ti ve'ecán jín ti'itéjvee í Dios jemi ayén huá'aruurejca'a a'ímej í ye'emuaate í mej hua'utámua'ivajtaca'a me'fjna jetze me'ecan í mej jín auteájturaa í Dios jemi í teite. Tí'ij ari huá'ucuii, aj pu'í a'uun raatétuaacare'e í hua'axuure'e a'ujna inaamua jete. Ajta í huá'a hua'ira'a, a'fí pu a'uun raatétuaacare'e á pua'acé a'u mej a'uchéjme'ecaa í teite, ti ij a'uun raateátaiira.

¹²Ajta a'fín Jesús, ayée pu che'atá na'a tirajpuafjtica'a á pua'acé í chajta'a jetze ti ij ayén ri'éene'ecán jín hua'irávilitin í ruteftestemua'a a'fjna jíme'e ti ra'iráaxire í ruxuure'e.

¹³A'fj pu jín, tiché'e tiyen jemin ajteáxiire á pua'acé a'u tej tejmí'í a'uchéjme'ecaa tej ti tiyen che'atá tena'a te'utáviicua'í te'fjna jíme'e ti tiu'utévi'iraste'e tíj ajta a'fín te'utáviicua'iri'í.

¹⁴Ayey xaa ne'u ayén tiraavíjte'e a'iné capu ayén raateájtuaa itejmi jemi chajta'a ti fíyen seijre'e chaanaca japua ti á'ateevi'in sino teuche'e tu ráahuusin te'fjna ti ayén auj huatase'fjre'esin. ¹⁵A'iné Jesús pu ayén ta japua huaniú, tiché'e tiyen ja'anáj ti na'a niuucajtze'en rí'i tiraateájtuaani í Dios jemi. A'ii pu a'fín pú'een í tej jín tí'imuai'ivajtaca, a'fjna í niuucari í tej jín huatátatemua'ave'en, í tej teajta jín ra'utámua'aree. ¹⁶Caxu yá'uuhua'anan sej siyen rijca se'fjna ti f'ixi'epi'in, seajta siyen tihua'utévaire'en í seica se'fjna jíme'e í sej tí'ijcha'ii, a'iné temua'a pu ra'ará'anjche í Dios sej siyen se'fjna jín rí'i tiraatá'acare'en a'ij sej rici. Tij siyen tiu'utámua'ivejta í Dios jemi.

¹⁷Setá'aj hua'ará'astijre'en se'ímej í mej miyen antiújmu'a'aree teyujta'a. Setá'aj siyen huárini a'ij mej tejá'amua'ajte'e, a'iné a'fí mú á'amua'chaj muá'aye'í me'fjna jíme'e sej si siyen ra'ará'astijre'en í Dios. Majta mú miyen ramua'aree ti ayén ruxe'leve'e mej raatánamuajriste'en í Dios a'ij mej ti'tíj jín huaríj. Miché'e miyen ruxiéhua tejamuaatá'ítiii, a'iné capu a'atzu a'ij tejámuatéva'iri ti pua'a miyen huataújxiemiste'en me'fjna jíme'e sej muári'eri hua'atá'aca.

A'fjna ti jín ra'antipua'ajte

¹⁸Ayee pu titá'amitiejte'e yú tatzajta'a tej nain jín xí'epi'in rici, teajta tiyen tí'ijxe'leve'e tej tiyen huárini a'ij ti tiraavíjte'e. A'fj xu jín, setá'aj seuj rahuaviira í Dios jemi itejmi jíme'e. ¹⁹Neajta nu niyen á'amua'jee ca'anín jíme'e sej si jaítze'e siyen huárini sej rájhuavii í Dios jemi

ti ij ajtahua'a naatá'an nej ca'anacan mú'ejmi jemi a'utéveeca.

²⁰⁻²¹Tiché'e tiyen rí'i

tiraatá'acare'en te'íjna í Dios ti rí'i tu'uhuatépu'ajte'en, ti ajta ra'ajjáj huá'a tzajta'a í mi'ichite a'íjna í tavástara'a a'íjna ti Jesús pú'een. A'ii pu a'íin pú'een ti ayén ve'ecán jín antiújmua'aree a'íjna jime'e ti hua'acha'íi á'ara'ani í ruteftestemua'a tǎj seǎj ti huá'a cujta'a huamé'en í cáne'axi. Ayee pu éeni'ici'e seijre'e a'íjna jime'e ti ra'iráaxire í ruxuure'e ti ij ayén raaxi'epi'intare'en a'íjna í niucari ti jín Dios te'ataújratziiri'i tǎj na'a rusén jime'e.

Ché'e a'íin Dios ayén amuaanaǎjmire'en nain jime'e ti xí'epi'ín 'een sej si siyen huárini a'ij ti a'íin tí'ijxe'leve'e. Ché'e a'íin ayén amúáaruuren sej si siyen 'eene'en seijre'e a'ij ti tira'aráanaxje a'íjna jime'e ti a'íin Jesús ti ajta Ciríistu'u pú'een ayén a'amua japua huaniú. A'íj

pu jín, tiché'e tiyen rí'i tiratá'acare'en tǎj na'a rusén jime'e.

²²Ne'ihuaamua'a, ayée nu tejá'amuahuvii sej siyen rá'uviicua'i se'íjna í niucari í nej jín ca'aníjra'a amuatá'aca, a'iné cǎj nu'u caj niyen tejámuaatá'itiiiri'i.

²³Setá'aj ráamua'aree mej meri raatátuaa í ta'ihuaara'a a'íjna í Timoteo. Tǎj pua'a ca'anacan yé ra'asti, nee nu rá'avi'itín neetzi jamuan, aj nu ni a'um'é na'ame mú'ejmi jemi tej ti naími'i amuaaséj.

²⁴Setá'aj hua'utateújte'en a'ímej í mej nain jín antiújmua'aree mú'ejmi jemi, seajta naǎjmi'ica í ti Dios huateúra'ate. Majta a'íime í mej miyun Italia é'eme'ecan, a'íi mú naǎjmi'i yé á'amuateujte'e.

²⁵Ché'e a'íin Dios rí'i tejamuaatá'acare'en naǎjmi'ica mú'ejmi. Yee pu'u xaa. Ché'e ayén té'ara'ani.

A'ij ti tira'uyú'uxaca'a a'íjna í Santiago

Santiago pu huá'ateujte'e

1 Inee Santiago, i nej tí'ivaire'e í Dios jemi, neajta ne'íjna í tavástar'a jemi, a'íjna í Jesús ti ajta Círíistu'u pú'een, ayée nu ne'íjna jetze tejá'amuateujte'e, mi sej huá'a jetze ajtémecan a'ímej í teitejra'a í mej huá'a jetze airaújnejjte a'ímej í huá'avaujsimua'aci'i í mej tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase, seajta mi ti Dios amuaaré'etitixi a'u ti na'a sej chuéjra'a japua.

Jíme'en í ja'ati ti xaa té'atzaahuat'e, ti ajta naa tirú'umua'aree

2 Ti pua'a ayén tejamuáaci'iti tíj na'a a'íjna í sej jín á'aviicua'ire'e, setá'aj siyen tiú'umua'ati ti xí'epi'in 'een, setá'aj seajta se'íjna jín huataújtemua'ave'en.

3 Ayeé xu huárini, a'íné xu'uri ramua'aree ti pua'a ayén a'íjna jín amuáaruuren ti ij Dios ayén amuaatésej ti pua'a siyen rá'astijre'e nusu secaí, a'íi pu ajta ayén á'amuaruuren sej si te'utáviicua'i.

4 Setá'aj seajta siyen rí'i ráaruuren sej si nain jín te'utáviicua'i, a'íné setí'ij siyen se'íjna jín huarín, ayée xu nain jín araúrastejsin í Dios jemi,

seajta siyen runaíjmire'en. Capu ti'ti tejamua'utéturaate'esin.

5 Ti pua'a rá'aturaate'e sej ti ij naa tirú'umua'areere a'ij ti ye'í huárini, ché'e a'íin ayén raatáhuavii í Dios. Ajta a'íin Dios, ayée pu a'íjna jín raatá'asin, a'íné a'íi pu ruxí'evi'ira'a jín jeihua huápi'i tihua'atá'aca í ruteítstemua'a. Ajta, a'íi pu caí hua'ajteá'axi'isin.

6 Mi ajta, ché'e a'íin í ja'ati ayén a'íjna tiraatáhuavii a'íjna jime'e ti ayén ti'ayajna ti xaa té'atzaahuat'e, icu. Ché'e a'íin caí a'ij mé'e tejé'eti'itiitan, a'íné a'íjna í ja'ati ti xaa a'ij pu pua'a na'a tirá'amitiejte'e, ayée pu che'atá na'a 'een tíj ajta 'een í jaj ti aujruuréjvee í eeca jime'e.

7-8 Capu a'atzu xí'epi'in mé teuúmu'a'aree a'íjna í ja'ati a'íjna jime'e ti hua'apuaca jín á'ujca'ane ti ij ayén huárini. Capu a'atzu ayén tirá'amitiejte'e a'ij ti huárini ti'itij jime'e. Ajta ja'ati ti ayén 'een, capu a'atzu ra'ancuré'asin í tavástar'a jemi.

9 Ajta a'íin í ta'ihuaara'a ti caí a'ij tí'ijviicua'i, ché'e a'íin a'íjna jín huataújtemua'ave'en a'íjna jime'e ti Dios ayén jeihua huápi'i rí'i tiraatá'asin.

A'íi pu tiu'utépu'ajte a'íjna ti chíjteaani tí'ijcha'íi

10 Ajta a'íin í ta'ihuaara'a ti ajta chíjteaani pú'een, ché'e a'íin ayén

rí'i tiratá'acare'en í Dios a'íjna jime'e ti ayén tiráaci'iti a'íjna ti raatatévi'iraste'esin. A'íi pu xaa ayén che'atá na'a tiu'utépu'a'ari t'íj ajta a'íjna í xuuxu'u ti tu'upi jetze xuta'a.

¹¹Jee xaa, t'í'ij u e'íjné'n í xicaj, a'íi pu 'i a'íin tu'upi ayén huatéhuasin í xicaj jime'e. Ajta a'íin xuuxu'ura'an, a'íi pu cávatzijsin. Ayee pu 'i tiu'utépu'a'ari í ti jín naa seijre'eca'a. Ayee pu che'atá na'a t'í'ijruuren a'íjna í chíjteaani. A'íi pu á'apua'aren nain jime'e ti jéihua huápi'i t'í'ijcha'iica'a.

**Ti pua'a ti'iti ayén ca'aníjra'a
ti'itá'acare'en ti ja'ati a'ij
pua'a huárini í Dios jemi**

¹²Rí'i pu tiraatá'aca a'íjna í ja'ati ti pua'a ayén rá'aviicua'i a'íjna ti ca'aníjra'a ratá'aca ti ayén huárini ti a'ij pua'a een í Dios jemi, a'iné t'í'ij ari ayén te'utáviicua'i a'íjna ti jín raatamuári'eriste, Dios pu ayén tiraatá'asin a'íjna ti ayén raamuá'iti, ti ayén ruurican huateáuran a'u ti Dios é'eseijre'e t'íj na'a rusén jime'e. Ayee pu a'íjna jín te'ataújratziiri'i í Dios ti ayén hua'utá'asin naíjmi'ica a'ímej í mej miyen raxí'eve'e me'íjna í Dios.

¹³Ti pua'a ayén ca'aníjra'a tiraatá'aca se'íj í ja'ati ti ayén ráaruuren a'íjna ti a'ij pua'a een í Dios jemi, ché'e caí a'íin ayén tiu'utaxáj yee Dios pu ayén ca'aníjra'a raatá'aca t'í'ij ayén huárini a'iné capu ri'írí ti Dios ayén ca'aníjra'a raatá'an ti í a'íin ja'ati ayén a'ij pua'a huárini. Jee xaa ne'u, capu ajta a'atzu ri'írí ti ja'ati ayén ca'aníjra'a raatá'an í Dios t'í'ij a'íin Dios ayén huárini a'íjna ti a'ij pua'a een. Ajta a'íin í Dios, capu ja'anáj ayén ca'aníjra'a tiraatá'aca

í ja'ati t'í'ij a'íin ja'ati ayén huárini a'íjna ti a'ij pua'a een.

¹⁴Mi ajta, ti pua'a ayén ca'aníjra'a raatá'an í ja'ati ti ayén huárini a'íjna ti a'ij pua'a een í Dios jemi, ayée pu xaa a'íjna jetze á'ujca'ane a'íjna jetze í ruxí'evi'ira'a ti jetzen airáninei í tzajta'an. A'íi pu a'íjna jín á'ujca'ane ti ayén tirá'amitieje'e ti naa seijre'e a'íjna í ti'iti ti a'ij pua'a een. ¹⁵Jíme'en pu'u ayén raaxí'epi'intare ti ayén huárini, aj pu 'i ayén auteáturaasin í Dios jemi. Ajta, ti pua'a ari huataújnaíjmire'en a'íjna ti a'ij pua'a een í Dios jemi, aj pu 'i mi'ini a'íjna í ja'ati ti a'ut'é'tzee í Dios jemi.

¹⁶Ne'íhuuaamua'a, mi nej jéihua huápi'i já'amuaxe'eve'e, caxu huataúra'an ti ja'ati ti'iti jín amuacuanamuan. ¹⁷T'íj na'a ti xí'epi'in 'een, ti ajta caí ti'iti jín á'atura ti ayén rí'i tejamuáaci'iti ja'anáj ti na'a, a'úu pu é'eme'ecan u ta japua, a'íjna jemi í tej rájya'upua, a'íjna ti nain tiú'utaahuaca'a a'íjna ti ayén tí'itatzave'e ti júte'e é'eseijre'e. Mi ajta, a'íjna jemi, ja'anáj ti na'a pu ayén che'atá na'a tí'iseijre'e itejmi jemi. Capu a'atzu seicié ruruurejca, capu ajta ayén ráaruurejsin t'í'ij ayén huatética'are itejmi jemi.

¹⁸Ruxí'evi'ira'a pu jín, ayén taatá'a tej tiyen huatasejre'en í chaanaca japua a'íjna jime'e ti téjmi jemi raateájtuua í runiuuca ti tzáhuati'ira'a jín seijre'e. Ayee pu 'een jín huaríj tej ti tiyen che'atá tena'a éeni'ici'e seijre'e tá'ara'ani t'íj ajta a'íjna ti amuacaícan jín huatasejre í eloote í mej majta ratatú'irihua'a mú á'aye'i í Dios jemi.

A'íime í mej rá'astijre'e í niuucari

¹⁹⁻²⁰A'íj pu jín, setá'aj siyen ráamua'aree a'ij se'íj ye'í

huárini, ne'ihuaamua'a, mi nej já'amuaaxe'eve'e. Rí'í xu'u, sej si ráanamua temua'a naa. Mi seajta, caxu ca'anacan tihua'utá'ixaate'esin í teite. Caxu seajta ca'anacan huataníniu'ucacu, a'iné capu ri'irí ti ja'ati ayén ráaruuren a'íjna ti xí'epi'in 'een í Dios jemi ti pua'a ayén niu'ucara'a jín ti'itíujcha'ii. ²¹A'íj pu jín, setá'aj siyen raatapuá'ajta nain jime'e ti a'ij pua'a een, ti ajta xána'avisi'i seijre'e. Mi seajta mú'een, setá'aj siyen ruxieemíjtle ra'ancuré'an se'íjna í niuucari ti mú'ejmi jemi huatétuihuaca'a, ti ajta jín Dios ayén raay'íiti ti amua'irájtuaani.

²²Seajta mú'een, caxu siyen sena'a ranamuajra a'íj ti ti'ixa í niuucari sino seajta siyen huárini a'íj ti tejá'amua'itíiii. Na'ari caí, ayée xu rucuanamuáa xá'aju'un rujímua'a sena'a. ²³Ayee pu 'een a'íjna í ja'ati ti caí ayén rici a'íj ti ti'ixa í niuucari sino ayée na'a ruseíj ranamuajra. Ayee pu 'een tíj a'íjna í ja'ati ti ruciéenime'e seíj í 'ájte'ehua jetze. ²⁴Jíme'en pu'u ruseíj, aj pu í tíchesin, ajta á'iyen yá'uhua'axijsin a'íj ti seijre'eca'a í ciéenime'ara'an.

²⁵Ajta a'íin ti temua'a naa tirá'aseij a'íjna í niuucari ti jín Dios tí'ajta, ti ajta caí ti'iti jín á'atura, ti ajta Dios jín ru'irájtuaani, ayée pu Dios rí'í tiraatá'asin ti pua'a a'íin pu'éene'e a'ame seij ti ayén rí'í ti'itíujcha'ii a'íj ti a'íin niuucari ti'ixa. Na'ari caí ti pua'a a'íi na'a pu'éene'e a'ame seij ti ayée na'a ranamuajra, ajta ca'anacan yá'uhua'axin, capu ri'éene'en huateáturaasin í Dios jemi.

²⁶Ti pua'a ja'ati ayén tiú'ujxajta í ru tzajta'a yee ti temua'a naa tirá'astijre'e í ruye'irá, ajta ti pua'a a'íin ja'ati caí raatapuá'ajta ti a'íj

pua'a tihuá'axajta í ruxí'ej teite, a'íi pu ayén rucuanamua í ru tzajta'a. Capu ti'iti vaire'e a'íjna í ye'irá'ra'an a'íjna í ja'ati.

²⁷Ayee mú rici a'íime í mej miyen ra'ará'astijre'e í ye'irá ti ri'éene'en jín seijre'e í Dios jemi, ti ajta caí ti'itíj jín á'atura jemin í tej rájya'upua. Miché'e ayée mena'a rijca: mej mi miyen huá'umuaare a'ímej í mej ti'iti jín rajpuaíjtzí me'íjna jime'e í mej xí'ejcanta muá'araa nusu mej antiújseijtareca'a; mej mi majta ahuaújcu'uven, mej mi caí huaújxana'acira'aten a'ímej jamuan í mej chaanaca japua huachéjme.

Mej mi caí a'íj pua'a huajá'useijra í ruxí'ej teite

2 Ne'ihuaamua'a, a'iné mú'een xu rá'astijre'e í tavástar'a, a'íjna í Jesús ti ajta Ciriístu'u pú'een, ti ajta nain jín antiújmua'aree í Dios jemi, a'íj pu jín, setá'aj siyen ruxí'ej sena'a huajá'useijra naíjmi'ica í teite. Capu amín a'íj, ti pua'a seij chíjteaani pú'een nusu caí.

²Tiché'e tiyen tiraataxáj yee hua'apua mú me'uun a'uteáruti a'u sej e'etiújse'iri. Ajta í seij, ayée pu aniira ucárujte'e, ajta naa éene'e ti'itechée. Ajta í seij, a'íi pu caí a'íj tí'ijviicua'i, ajta ayén mí'ime'ecan ucachée.

³Seajta mú'een, ayée xu temua'a naa ra'ancuré'evi'itín se'íjna ti naa éene'e ti'itéechen, seajta siyen tiraata'ixaate'en tíjín: "Ííye'e jí, patá'aj yé a'ujyeíjxi'in a'u ti jaítze'e á'ujxe'eve'e." Ajta, jíme'en a'íjna ti ayén mí'ime'ecan ucáachen, siyen che'e na'a xu'u tiraata'ixaate'en tíjín: "Patá'aj mé huatéveeca nusu yé a'ujyeíjxi'i yé ne'íicata'a."

⁴Ti pua'a siyen rijca, ¿ni qui siyen ruxí'ej sena'a tihuá'useijra í ruxí'ej teite? ¿Ni qui secái siyen ruruure matj a'fime í mej a'ij pua'a mé titeumuámua'aree, í mej majta huá'axijte'e í ruxí'ej teite? Ayej xaa ne'u ti'ayajna. Ti pua'a siyen caí ruxí'ej sena'a tihuá'useijra í ruxí'ej teite, ayée xu ruruure matj a'fime.

⁵Casi'i, xáanamujri'i, ne'ihuaamua'a. Dios pu ayén hua'avé'ejajpuaxi a'fimej í mej caí a'ij tí'ijviicua'i a'fimej tzajta'a í mej yen japuan huachéjme í chaanaca japua, mej mi jeíhua huápi'i tí'ijcha'iica í Dios jemi me'fjna jime'e mej té'atzaahuat'e, ti ij ajta ayén tihuá'uci'iti mej jamuan tiu'uta'aíjta t'j na'a Dios ari a'fjna jín te'ataújratziiri'i huá'a jemi í mej raxí'eve'e.

⁶Mi seajta mú'een, xu'uri raatéxiehhuataca'a se'fjna ti caí a'ij tí'ijviicua'i. Majta a'fime í mej ch'jteaani pú'een, a'fi mú a'fín pú'een í mej puajtzi amuaatá'aca. Majta miyen amuá'avi'itijcica huá'a jemi í mej tí'ixi'epi'intare'e. ⁷A'fi mú majta a'ij pua'a tí'ijxa me'fjna í niuucajtze'en sej jín siyen ánte'arua, í sej seajta rí'i tiratá'aca.

⁸Xí'epi'ín xu rici ti pua'a siyen tzáahuati'lira'a jín ra'ará'astijre'en se'fjna í niuucari ti jín Dios tí'ajjta ti ayén jíme'en tí'ixa í niuucari jetze tíjín: "Patá'aj piyen raxí'eve'e í axí'ej teví patj asej tí'axe'eve'e." ⁹Mi ajta, ti pua'a secái siyen ruxí'ej sena'a tihuá'useijra í teite, ayée xu seri auteájturaa í Dios jemi. Ajta a'fín í niuucari ti jín Dios tí'ajjta, ayée pu ari ayén ama'uxijte a'fjna jime'e sej caí rá'aste se'fjna í niuucari.

¹⁰Ayee pu'u na'a, a'íné ti pua'a ja'ati ayén nain jín te'ará'aste a'fjna í niuucari mej jín tí'ajjta, ajta

ti pua'a ayén sej jín auteáturan í niuucari jemi, ayée mú rá'axijte'e ti nain jín auteájturaa. ¹¹A'íné a'fín ti ayén raataxájtaca'a tíjín: "Capej tí'axana'acira'ate", a'fi pu ajta ayén raataxájtaca'a tíjín: "Capej tí'itecui'ica." A'ij pu jín, ti pua'a piyen caí tí'ihuá'axana'acira'aten, mi pajta piyen xaa tiu'ujé'ica, a'ij pej jín peri auteájturaa a'fjna jemi í niuucari í mej jín tí'ajjta.

¹²A'ij pu jín, setá'aj siyen tí'ixajta, seajta siyen rí'i tí'itiújcha'ií a'ij ti tiraavíjte'e a'fjna jime'e ti Dios ayén a'fjna jín amuá'axijte'en a'fjna jemi í niuucari ti jín amua'irájtuaani.

¹³Jee xaa ne'u, ti pua'a ja'ati caí ayén huá'acu'uve í ruxí'ej teite, capu Dios ayén rá'ancu'uvajxi'isín a'fjna xicáara'an ti jetzen tité'axijte'en. Na'ari caí, ti pua'a ja'ati ayén huá'acu'uve í ruxí'ej teite, Dios pu rí'i tiraatá'asin a'fjna xicáara'an jetze.

A'fjna ti jín ja'ati té'atzaahuat'e, ajta ti jín rí'i tí'itiújcha'ií

¹⁴Ne'ihuaamua'a, ¿a'íné tí'iti jín tiratéva'iri sej í ja'ati ti pua'a ayén na'a tí'ixajta yee ti té'atzaahuat'e, ajta caí ayén tí'iti jín rijca í mej jín ramua'aree ti ayén ti'ayajna ti a'fín ja'ati té'atzaahuat'e? ¿Ni rí'iri ti a'fín ayén ru'irájtuaani ti ayén na'a té'atzaahuat'e? Capu xaa ne'u.

¹⁵⁻¹⁶Tiché'e tiyen tiraataxáj yee ti ja'ati ayén huá'irini ti a'amua jetze ajtémecan. Capu amín a'ij, ti pua'a teáata'a pírici, na'ari 'fita'a. A'fi pu ayén caí tí'itéechen, ajta caí tí'iti ticha'ií ti ráacua'ani tíj na'a sej xicaj jetze. Ajta a'fín ja'ati ayén á a'ire'enen sej jemi ti ajta mú'ejmi jetze ajtémecan. Aj pu 'i ayén tiraata'ixaate'en

a'íjna ti tirá'aturaa'te'e. Ajta a'íjna í ja'atí, ayée na'a tiraata'ixaate'en yee “Aricu, ché'le rí'i mu'u timuajé'veaire'e.” Ajta caí ti'iti raatá'an ti jín huateújvair'en. ¿A'iné na'aquí té'leme a'íjna jemi ti caí ti'iti tihua'utá'a, a'íjna í ja'atí ti ayée na'a té'atzaahuat'e? ¿Ni qui temua'a naa? Capu a'atzu xaa ne'u.

¹⁷A'íj pu jín, ti pua'a ja'atí ayée na'a té'atzaahuat'e, ajta caí ti'iti jín ayén rici ti jín raatasejrate'esin yee ayej ti'ayajna ti a'íin ja'atí té'atzaahuat'e, capu a'atzu a'íj ti'itéva'iri.

¹⁸Mi ajta, ja'atí pu ayén tiu'utaxájta tijín: “Sej pu ayée na'a té'atzaahuat'e, ajta í seij, a'íi pu ayén ti'iti jín ti xí'epi'in 'éen rici.” Mi neajta inee, ayée nu ti'imua'ixaate'e yee patá'aj naatasejrate'en í pej jín té'atzaahuat'e pej caí piyen ti'iti ti xí'epi'in 'een jín ti'iruure.

Mi neajta inee, ayée nu timuaatasejrate'esin ti ayén ti'ayajna nej té'atzaahuat'e ne'íjna jime'e í nej ti'iti jín niyen rici ti xí'epi'in 'een.

¹⁹Ayee pepu'u té'atzaahuat'e ti seij na'a pú'een í Dios. Xí'epi'in pej rici. Ayee mú che'atá mena'a té'atzaahuat'e a'íime í tiyáaru'use, majta ruvívé. ²⁰Mi pej caí rí'i mé teúmuua'aree, ¿ni tzaa piyen raxí'eve'e nej niyen temua'a naa timuaatasejrate'en ti caí ti'iti a'íj ti'itéva'iri ti pua'a ja'atí ayée na'a té'atzaahuat'e, ajta caí ti'iti jín ayén rici ti xí'epi'in 'een?

²¹A'íjna í tayá'upuaci'i a'íjna í Abraham teecan, urarí'ene'acan pu jín huateájturaa í Dios jemi a'íjna jime'e ti raatámuai'ivajtaca'a í ruyauj í tetej japua, a'íjna í Isaac. ¿Ni caí ayén ti'ayajna? Jee xaa ne'u. ²²A'íj pu jín, ayée tu ramua'aree ti a'íjna a'íj ti huaríj, ayée pu

jamuan ti'itéva'iri a'íjna ti ajta té'atzaahuat'e. Ajta, ayée pu raanaíjmire ti té'atzaahuat'e'eca'a a'íjna í Abraham a'íjna jime'e a'íj ti huaríj. ²³Ti'iquí ayén araúraste a'íjna ti ayén té'eyu'usi'í í yu'uxari jetze tijín: “Abraham pu rá'antzaahua a'íjna í Dios, ajta ayée pu tiraaxí'epi'intari'iri'i ti a'íin ayén ri'éene'ecán jín huateájturaa í Dios jemi.” Matí'íj mi miyen raatamuá'a tijín: “Ti amiigura'an pú'een í Dios.”

²⁴A'íj pu jín, ayée pu ámitieere'e ti seij ayén ri'éene'ecán jín huateáturaasin í Dios jemi a'íjna jime'e a'íj ti ajta rici, capu a'íi na'a jín ti té'atzaahuat'e. ²⁵Ayee pu che'atá na'a tiráaru a'íjna í Rahab teecan, a'íjna í 'íita'a ti ramuá'iticijca í tumin í rutevij jime'e. Tí'íj a'íin ayén rí'i hua'ancuré'evi'iti a'ímej í mej rá'eeve'eca'a, aj pu 'i seij jetze í juye hua'uta'íteca'a. Tí'íj ayén a'íjna jín huaríj, aj pu 'i ayén urarí'ene'acan jín huateájturaa í Dios jemi. ²⁶A'iné, capu ri'irí ti ja'atí ruuri á'ara'ani ti pua'a caí uráxiejniu'uca, ayée pu che'atá na'a caí ti'itij vaire'e ti pua'a ja'atí ayée na'a té'atzaahuat'e, ajta caí ti'iti a'íj ruure ti xí'epi'in 'een.

A'íj ti ti'itij jín tí'ivaire'e neanureáara'an í seij

3 Setá'aj caí siyen huataúra'an sej mu'íiti se'íjna jín te'enteároute se'íjna jime'e sej tihua'amua'atée í seica a'iné xu'uri ramua'aree ti jaítze'e ca'anín jín tá'axijte'en í Dios itejmi, i tej tiyen tí'imua'ata ti caí ayén tihua'axijte'en a'ímej í mej caí miyen tí'imua'ata.

²Jee xaa, naími'i tu tiyen ti'itij jín tite'uté'itzea'ara. Ajta ti pua'a ja'atí caí ayén ti'iti jín até'itze'ara'an

a'fjna jime'e a'ij ti a'fin ti'ixa, ayée tu tí'ijmua'aree ti a'fin pú'een ti ri'éene'ecán jín seijre'e, ajta ti a'fin raayí'iti ti ayén á'ujcu'uven í rutevij jime'e tí'ij caí ti'itij jín auteáturan.

³Casi'i, ayée tu hua'ancárujti'iraca huá'atene'en í cahuaayu'u te'fjna í xaachin mej mi ta'ará'astijre'en. A'fj tu jín, te'fjna jín tiyen hua'aré'eca'ani.

⁴Ajta a'fjna í baarcu, ti ajta temua'a ti'ive'éé. A'fi pu eeca ayén ráatajchi ca'anín jime'e. Mi ajta, a'fjna jín í ciyej ti jaata'a atéjvee, ayée pu tí'ivaire'e ti ij a'fin í ti ramuari'e ayén raajájsime'en í baarcu a'u ti a'fin ayén yé'exe'eve'e.

⁵Ayee pu che'atá na'a cílieene'en seijre'e í ta jetze a'fjna í taneanúj. Mi ajta, ayée pu á'ujca'ane ti ve'ecán jín ahuaújtzaahuate'en. Teajta iteen, temua'a tu teri tiyen ramua'aree ti ayén ri'írí ti tajj ti cáj na'a teájtaani, ayée pu ve'ecán jín tiu'uré'ataasin.

⁶Jee xaa ne'u, ayée pu che'atá na'a seijre'e í taneanúj táj tajj. Ayee pu ajta seijre'e táj na'a ti a'ij pua'a een í mej jín a'ij pua'a titetiújcha'íi a'fime í mej yen japuan huachéjme í chaanaca japua. A'fi pu tajá'ujípua táj na'a í ta jetze. A'ijna ti a'ij pua'a een ti jetzen 'a'fjninei í taneanúj, a'fi pu ca'aníjra'a ratá'aca í tiyaaru'u ti ayén huárini. A'fi pu ajta a'fjna jín ayén ca'aníjra'a hua'atá'aca mej mi miyen runiú'ucara'a jín a'ij pua'a tí'itesejre'e matfj mena'a pua'amé miyen yen japuan huachéjme íyen chaanaca japua.

⁷Jee xaa ne'u, ayée mú tiraayí'iti í teite mej hua'umuá'acante'en matfj mena'a pua'amé yen seijre'e a'fimej í ti'itén mej íyen xuaa, majta í mej rá'ara'ive, majta í mej sínuurive á chuaata'a, majta í mej jaata'a á'axuaa.

Mu'uri miyen tihua'umuá'acante na'fjmi'ica.

⁸Mi ajta, capu ja'ati ayén raayí'iti ti rusefj ayén raamuá'acante'en í runeauj. Ayee pu 'een a'fjna í neanuri táj a'fjna ti a'ij pua'a een, ti caí ja'anáj ti'itij jín té'astijre'e. Ajta a'fin ti jetzen 'a'fjninei, ayée pu che'atá na'a 'een táj huá'ave'eri ti tiu'ujé'ica.

⁹A'fj tu jín taneanúj tiyen rí'i jín tiratá'aca te'fjna í tavástara'a, te'fjna í tej teajta rájya'upua. Teajta te'fjna jín tiyen a'ij pua'a tihuá'axa te'fimej í teteca í ti Dios ayén huá'utaahuaca'a miyen seifire'e táj í tévira'an. ¹⁰Ajta, ayée pu tí'irineca tej a'ij tena'a jín í taneanúj tiyen rí'i ti'itá'aca, teajta tiyen te'fjna jín a'ij pua'a ti'ixa. Ayee nu tejá'amua'ixaate'e, ne'ihuaamua'a, ti caí ayén tiraavíjtle.

¹¹Niché'e sefj jín niyen tejámuaatá'ixaate'en. Jíme'en a'fjna a'u ti e'ejaíjxa, ¿ni qui ri'írí ti a'uun miijmu ayén ajnéen a'fjna í jaj ti rumua'atí jamuan í jaj ti antz'íjvi'i? Capu a'atzu xaa ne'u.

¹²Ne'ihuaamua'a, ayée pu che'atá na'a 'een a'fjna jime'e í huaréj, a'iné capu ri'írí ti a'fjna jetze ayén huatá'aca'an a'fjna í aceituuna. Ajta a'fjna jetze í uuva, capu ri'írí ti ayén jetzen huatá'aca'an a'fjna í huaréj. A'fj pu jín, ayén che'atá na'a caí ri'írí ti jaj ti rumua'atí a'uun ajnéen a'u ti e'ejaíjxa, ti ajta jetzen ajnéen a'fjna í jaj ta'antz'íjvi'i.

Mua'atzíira'a ti júte'e é'eme'ecan

¹³Ti pua'a ja'ati mú'ejmi jemi seijre'e ti rí'i mé teuúmua'aree, ti ajta yaú'itie temua'a naa, ché'e a'fin ayén a'fjna jín tejamuataasejrate'en a'fjna jime'e ti rí'i ti'itíjcha'íica'a,

ti ajta ayén rusejrata ti caí ve'ecán jín antiújmua'aree. Ayee xu se'íjna jín ramua'aree ti a'íin ja'ati tzáahuati'ira'a jín rí'i mé teúumua'aree.

¹⁴Mi seajta mú'een, ti pua'a siyen huápi'i chueere'e í ru tzajta'a, ajta ti pua'a siyen ca'anín jín tí'itese'eca'a sej siyen ra'antimuá'itin a'ij sej tí'ijxe'leve'e í ru tzajta'a, caxu siyen se'íjna jín á'ujtzaahuat'e. Caxu seajta tí'hua'ita, se'íjna jime'e a'ij sej rici. ¹⁵Tíj na'a ti ayén 'een, capu ayén tiraavíjte'e. Capu ajta a'uun a'uvé'emej u ta japua Dios ti é'esejre'e sino yen pu chaanaca japua huatasejre. A'uu pu eiráninei huá'a mua'atzíira'a jetze a'íime í mej rujíimua'a mena'a a'ij tirájteuve a'ij mej rici.

Jee xaa ne'u, tiyaaru'u pu ayén ca'aníjra'a hua'atá'aca mej mi miyen huárini. ¹⁶A'u ti na'a mej miyen chueere'e, ajta a'u ti na'a mej miyen ca'anín jín tí'itese'e mej mi miyen ra'antimuá'itin a'ij mej tí'ijxe'leve'e, a'úu mú miyen ché'e mena'a a'ij pua'a tí'itíjcha'íi muá'aye'i, majta miyen rá'astijre'e tí'iti ti na'a ti a'ij pua'a een.

¹⁷Ajta a'íin mua'atzíira'a ti a'uun a'uvé'emej u ta japua Dios ti é'esejre'e, ayée pu ca'aníjra'a hua'atá'aca mej miyen rí'éene'ecán jín seíre'e muá'ara'ani, mej mi majta temua'a naa tíú'uríhuaamua'atan, majta ruxí'evi'ira'a jín miyen rí'i tí'itesejre'e. A'íi pu ajta ayén ca'aníjra'a hua'atá'aca mej mi huá'astijre'e a'íimej í mej tihuá'ajjte'e, mej mi majta ruxí'evi'ira'a jín huá'ancu'uvajxi'in í ruxí'ej teite. Nain mú jín miyen rici tí'itij jime'e tí'itij jín tí'isejre'e. Tí pua'a miyen tí'itij jín

te'ataújratzii, ayée pu té'eme mej miyen huárini. Camu tí'hua'itaca.

¹⁸Ajta a'íime í mej miyen rahuauhuau a'ij mej huárini mej mi hua'utéjpu'a'ajte'en í ruxí'ej teite mej mi caí ché'e miyen runé'usi'ite'e, ayée mú tiu'utátuuiire'esin í Dios jemi a'íjna ti rí'éene'ecán jín seijre'e í jemin me'íjna jime'e mej ruxí'evi'ira'a jín rí'i tí'itíjcha'íica'a, majta ca'aníjra'a hua'atá'aca í seica mej mi miyen che'atá mena'a huárini.

A'iné 'éen jime'e maújne'usi'ite'e í teite

4 Ayee pu tí'irineca mú'ejmi tzajta'a. Xu'uri jal'ita'a a'utací'ica, seajta runé'usi'ite'e. ¿A'uné jetze e'iraaye'i a'íjna ti ca'aníjra'a amuatá'aca sej si siyen rici? ¿Ni caí a'uun e'iraaye'i í a'amua tzajta'a? Jee xaa ne'u, a'íi pu pírici í á'amua'atziira'a ti ayén ca'aníjra'a amuatá'aca sej runé'usi'ite'e.

²Ayee xu raxí'leve'e sej jeíhua tí'ijcha'íica. Mi seajta caí, caxu siyen tí'ijcha'íi. A'íj xu jín siyen tí'itecui'ica. Seajta jeíhua huápi'i tí'inecua'atze. Mi seajta mú'een, caxu siyen rá'acu'uvijre'e. A'íj xu jín siyen autéjhuica sej runé'usi'ite'en, seajta rújaaxiejví'i. Ayee xu 'een jín secaí tí'ijcha'íi se'íjna jime'e sej caí siyen rahuauhuau í Dios jemi.

³Na'ari caí, ti pua'a siyen raatáhuavii, capu ayén tejamuata'aca a'íjna jime'e sej caí siyen jé'iyecan jín raatáhuaviiri'i, a'iné ayée xu éeni'lici'e raxí'leve'eca'a sej si ché'e sena'a raaxíjte'en a'ij ti tejamuá'amtíejte'eca'a, sej si se'íjna jín huataújtemua'ave'en.

⁴Mi sej siyen ruxána'acire'e, ¿ni tzaa secáí siyen ramua'aree a'ij ti seijre'e í Dios jemi? Ti pua'a ja'ati ayén hua'ajtéjaahuatelen a'fmej í mej úiyen chaanaca japua huachéjme, ti pua'a ayén che'atá na'a huárini a'ij mej tí'ijri'ire, a'fí pu ajta ayén éeni'ici'e huateáturan í Dios jemi ti seij ti rájcha'iiere'e. A'fj pu jín, ti pua'a ja'ati ayén raxí'eve'e ti hua'ajtéjaahuatelen temua'a naa a'fmej í mej úiyen seijre'e í chaanaca japua, a'fí pu ajta ayén éene'e a'ame tíj seij ti rájcha'iiere'e í Dios.

⁵Jee xaa ne'u, ayée pu ti'ayajna. Na'ari caí, capu ti'iti jín a'ij huataújmua'a a'fjna í niuucari ti ari á'ayu'usi'i, ayén tíjín: “Jé'ecan pu chueere'e a'fjna jemi í xiéjniu'ucare'ara'an ti ayén raateájtuaa itejmi tzajta'a.”

⁶Mi ajta a'fín Dios, ayée pu jaítze'e rí'i titatá'aca tej ti tiyen ra'ará'astijre'en. A'fj pu jín, ayén té'eyu'usi'i tíjín: “Dios pu ayén huá'ajcha'ire'e a'fmej í mej á'ujtzaahuatete. Mi ajta, a'fí pu rí'i tihua'atá'aca a'fmej í mej ruxieemíjte'e í jemin.”

⁷A'fj pu jín, setá'aj siyen ra'ará'astijre'en í Dios. Setá'aj seajta rájcha'iiere'e se'fjna í tiyaaru'u. Ti pu'a siyen huárini, aj pu xaa tichesin mú'ejmi jemi. ⁸Setá'aj ajteáxiire vejl'i í Dios jemi. Ti pua'a siyen huárini, aj pu 'i Dios ajta huateáturaasin vejl'i mú'ejmi jemi. Setá'aj caí ché'e ti'iti jín a'ij rijca ti a'ij pua'a seijre'e, mi sej até'itzea'ara í Dios jemi. Seajta, setá'aj raatátuuiire'en í á'amuaxiejni'uca í Dios jemi ti ij a'fín ayén huateúra'ate'en mú'ejmi, mi sej siyen ruseijrata sej nu'u caí ti'itij jín até'itzea'ara í Dios jemi.

⁹Setá'aj a'ij pua'a te'utaújmua'ati se'fjna jime'e í sej jín auteájturaa í Dios jemi, setá'aj seajta huataújxiemiste'en, seajta huaújyeinixi'ín. Setá'aj caí ché'e siyen ti'itij jín na'anaa sino setá'aj siyen huataújxiemiste'en se'fjna jime'e a'ij sej sejm'i rijcaa. Setá'aj seajta caí ché'e huá'a jemi rutémua'ave'e sino ché'e ayén a'ij pua'a amuaatá'asti. ¹⁰Setá'aj siyen ruyeine setira'ará'astijre'en í tavástara'a jemi. Ti pua'a siyen huárini, aj pu 'i rí'i tejámuaatétuaasin.

Tej nu'u caí rá'axijte'e í ta'ihuaara'a

¹¹Caxu a'ij pua'a tiú'ujxajta seij seajta seij, ne'ihuaamua'a, a'iné ti pua'a ja'ati ayén a'ij pua'a tí'ijxajta í ru'ihuaara'a, na'ari ayén rá'axijte'e, a'fí pu ajta a'ij pua'a tí'ijxa a'fjna í yu'uxari í mej jín tí'ajjta. A'fí pu ajta ayén rusej raaxí'epi'intare ti caí ché'e ti'iti vaire'e a'fjna í niuucari. Seajta mú'een, ti pua'a siyen rujíimua'a sena'a raaxí'epi'intare'en ti caí ché'e ti'iti vaire'e í niuucari í mej jín tí'ajjta, caxu ché'e siyen rá'astijre'e a'ij ti tiraavjíte'e sino xu'uri siyen huaújrúu tíj a'fime í mej tí'ixi'epi'intare'e.

¹²Mi ajta, sej pu'u a'fín pú'een ti ayén raateájtuaa a'fjna í niuucari í mej jín tí'ajjta. Ajta, a'ii pu a'fín pú'een ti ajta seij na'a ayén tí'ixi'epi'intare'e. A'fí pu'u na'a raayí'iti ti amua'irájtuaani, ajta ayén che'atá na'a, a'fí pu'u na'a raayí'iti ti amua'antipua'ajte'en. Ti pua'a ayén, ¿a'iné 'een jín piyen tí'imua'atze pej pe'fjna jín antí'amua'aree pe'fjna jime'e pej piyen rá'axijte'e í a'ihuáara'a?

Tej nu'u caí ramua'aree a'ij ti te'emé'e a'ame

¹³Rí'i xu'u mú'een, mi sej siyen tí'ixaxa'a tíjín sej nu'u se'uun á'uju'u

xá'aju'un fjii nusu ruijmua'a já'ahua'a chajta'a jetze, sej nu'u se'uun siyen á'ateeri a'achú cumu sefj nine'ira'a sej tí'itij jín teja'umuári'en sej si se'fjna jín tumin huamuá'itin. ¹⁴Ayee xu tí'ixaxa'a a'ij sej huárini.

Mi seajta mú'een, caxu ramua'aree a'ij ti té'eme ruijmua'a, ti pua'a seuj ruuri xá'aju'un nusu secaí. Ayee xu 'een tǎj a'fjna pixcaari ti a'atzu a'ateevi'i huatasefjre'esin, ajta á'iyen a'upuá'arixi'isin. ¹⁵A'ij pu jín ayén tiraavǎjte'e sej siyen tiu'utaxáj yee ti pua'a nu'u a'fín tavástar'a ayén amuatá'acare'en, sej siyen ruuri huatá'atúraasin, aj xu si seajta siyen huárini tí'iti jime'e nusu í seij jime'e.

¹⁶Mi seajta mú'een, caxu siyen tí'ixaxa'a sino ayée xu á'ujtzaahuat'e se'fjna jime'e a'ij sej rujǎmua'a sena'a a'ij tirájteu. A'ijna í sej jín á'ujtzaahuat'e, tǎj na'a pua'amé ti ayén 'een, ayée pu a'ij pua'a seijre'e í Dios jemi. ¹⁷Ajta, ja'ati ti na'a ti ayén rú'umua'aree a'ij ti tiraavǎjte'e ti ayén huárini tí'iti jime'e, a'fí pu auteátúraasin í Dios jemi ti pua'a caí ayén huárini.

Miché'e nu'u rǎi tiráanamua a'fíime í mej chǎjteaani pú'een

5 Rǎi xu'u mú'een, mi sej chǎjteaani pú'een. Setá'aj huaújeine, seajta ruxieemǎjte'e huajǎjhua se'fjna jime'e ti tǎn ari a'ájna teja'ur'é'enejsin a'ájna xicáara'an jetze sej jetzen rajpuafǎtzi xá'aju'un. ²Pu'uri tí'ipeti tǎj na'a í sej seri tí'ijseij á sej é'eché. Ajta, í tejá'amuaciixu, mu'uri tí'iráaci'ixi a'fíime í tejpuaási. ³Ajta pu'uri tiu'uteújchuitaamua a'fjna í oro í sej jeihua rájcha'ii. Ajta a'fjna í plata í sej seajta tí'ijseij, ayée pu che'atá na'a tiu'uteújchuitaamua.

Ajta a'fjna ti jín tiu'uteújchuitaamua, a'fí pu rusefj amuaatéxajta, ajta tí'ij ayén amuá'axijte'e, ayée pu che'atá

na'a á'amuaruuren tǎj taj ti raateátaira í á'amuahua'ira'a. Ayee xu se'fjna jín tí'ijseij ti jeihua huáp'i tí'ijnajche sej si se'fjna jín huataújtemua'ave'en fjii ti nain ari te'entipua'ajte.

⁴Mi seajta mú'een, ayée xu hua'itzi jín huá'ari'iri'i í mej raamuá'iti í teteca, í mej tiu'ur'é'eviejchecha í á'amuavi'ira'ata'a. Ajta a'fín tavástar'a pu'uri ramua'aree a'ij sej huarǎj a'iné a'fín ti nain jín antiújmua'aree pu'uri huá'unamuajri'i í mej me'fjna jín runiúuste'e a'fíime í mej tí'imuari'eca'a mú'ejmi jemi.

⁵Ayee pu caí tí'itij tejamuá'atúraate'e, siyen ruxiéehua tí'itéchejca'a fíyen chaanaca japua. Ayee xu che'atá sena'a ruxiéehua tí'icua'acare'e. Cu xíee sej tiú'ujci'imite'e mej mi amuaacuí'ini tǎj viseáaru'u ti teáruu. ⁶Mú'een xu seajta ra'uxǎjte, seajta raajé'ica se'fjna ti rǎi tí'itiújcha'íica'a. Ajta a'fín, capu a'atzu amuaatá'ijmijri'i.

Ca'anǎjra'a pu hua'utá'asin mej mi temua'a naa te'utáviicua'i

⁷A'ij xu jín ne'ihuaamua'a, setá'aj temua'a naa te'utáviicua'i ajta na'a caí yé uvé'enen í tavástar'a.

Casi'i, autámua'areeri'i a'ij ti rici a'fjna ti chuej japua tí'imijhuaca. Ayee pu rachú'eve'e ajta na'a caí tiú'uciire a'fjna ti ájninei á chuaata'a, ti ij ayén ra'ancuré'an í táca'ira'an ti jeihua huáp'i'i ruxe'eve'e. Ayee pu rachú'eve'e mej autejhuiini mej huatéviiye a'ájna víta'ari tzajta'a, ajta matǎj atácheni.

⁸Setá'aj siyen che'atá sena'a rachú'eve'en. Setá'aj huatéujca'anen í a'amua tzajta'a, a'iné pu'uri tǎn yé uvé'enejsin a'fjna í tavástar'a.

⁹Caxu a'ij pua'a tiú'ujxajta seij seajta seij, ne'ihuaamua'a, ti ij caí Dios ayén che'atá na'a amua'uxǎjte'en

mú'ejmi. Rí'i xu'u mú'een, a'iné pu'uri t'n yé uvé'enejsin a'fjna ti ayén tí'ixi'epi'intare'e.

¹⁰Setá'aj siyen hua'utámua'aree se'fmej í mej tí'ixaxa'ata'a í tavástara'a jetze me'ecan. Setá'aj siyen tiráari'iren se'fme jemi a'ij mej huaríj me'fjna jime'e mej te'utáviicua'iri'i í mej jín rajpuaíjtzica'a.

¹¹Casi'i, xa'utámua'areeri'i mú'een. Ayee pu titá'amitiejte'e ti Dios rí'i tihua'utá'a a'fmej í mej tí'itij jín te'utáviicua'iri'i. Xu'uri ráamua'areeri'i se'fjna í ti jín te'utáviicua'iri'i a'fjna í Job teecan. Seajta, xu'uri ráamua'areeri'i a'ij ti tí'iti jín tavástara'a ayén tiraax'epi'intari'iri'i a'fjna jemi, ti a'fín tavástara'a ayén rí'i tirájcha'íi já'araa, ajta ayén rá'ancu'uvajxi.

Seica í niuucari ti jín ca'aníjra'a hua'atá'aca

¹²Ajta, a'ii pu a'fín pú'een ti jaítze'e ruxe'eve'e, ne'ihuaamua'a, sej caí tí'itij jín te'ataújratzi'iracare'en, caxu siyen rijca í ta japua ti é'eme'ecan jime'e, nusu í chaanaca jime'e, ni caxu tí'iti jime'e sino ché'e ayén éene'e á'ara'ani. Tí pua'a siyen raataxáj yee “jee”, ché'e ayén teja'uré'enen. Na'ari, tí pua'a siyen raataxáj yee “capu”, ché'e ajta ayén teja'uré'enen. Ayee xu a'fjna jín huárini tí ij caí Dios ayén ama'uxfjte'en.

¹³Tí pua'a seij tí mú'ejmi jetze ajtéme'ecan ayén rajpuaíjtzi, ché'e a'fín ayén huatéjniuuni í Dios jemi tí'ij Dios ayén rá'ancu'uvajxi'in. Na'ari tí pua'a seij ayén rutémua'ave'e, ché'e a'fín chuiicari jín rí'i tiraatá'acare'en í Dios.

¹⁴Tí pua'a seij tí mú'ejmi jetze ajtéme'ecan ayén tí'licu'icaa, ché'e a'fín hua'utájeeve a'fmej í vaujsi í mej teyujta'a tí'ivaire'e mej mi me'fjna jín huatéjniuuni, mej mi majta niuucajtze'en í tavástara'a miyen ra'avé'ehuaate'en me'fjna í já'ara'ara'an a'fjna í aceituuna. ¹⁵Tí pua'a miyen té'atzaahuate'e muaatéjniuuni, ayée pu a'fjna jín Dios ayén ru'irátuaasin a'fjna tí tí'licu'ica'a. Tavástara'a pu xaa rarújte'en, ajta ayén tiraatá'uuni'ira tí pua'a a'fín ja'ati tí'itij jín auteájturaa í jemin.

¹⁶A'fj pu jín, setá'aj siyen a'ij tiu'utaxáj seij seajta seij í seij jín auteájturaa í Dios jemi, seajta siyen huatéjniuuni seij jime'e, seajta seij, tí ij Dios ayén amuarújte'en.

Jee xaa ne'u, jé'ecan pu tí'ivaire'e tí'itij jime'e tí pua'a ja'ati tí urarí'ene'acan jín seijre'e ayén huatéjniuuni í Dios jemi.

¹⁷Ajta a'fjna í Elías, ayée pu che'atá na'a tí'iteáataca'a tetj iteen. Ajta, ca'anín pu jín huatéjniuuve'e mej caí huatéviye. A'fj pu jín, ayén á'atee a'achú cumu huaíca nine'ira'a japuan já'lita'a mej caí huáviiyeca'a. ¹⁸Tí'iquí ajtahua'a huaténiu. Majta á'iyen huatéviyeca'a. Ajta a'fín tí tiu'uhuásti'ihuaca'a á chuaata'a ayén tiú'uciireca'a.

¹⁹Ne'ihuaamua'a, ayée nu tejá'amua'ixaate'e. Tí pua'a ja'ati ayén ruhuáríta'a tí'licáame tí ij caí ché'e ayén té'atzaahuate'e, ayée pu té'eme tí pua'a seij ayén raatémua'itin tí'ij ajtahua'a té'antzaahuate'en. ²⁰Ja'ati tí na'a tí ayén raatémua'itin a'fjna tí auteájturaa í Dios jemi tí ij a'fín ayén raatapuá'ajta a'fjna tí jín até'itze'ara, a'fí pu ayén raatévaire'esin a'fjna jime'e tí caí yá'urieeni í ruxíejniu'uca tí jín ruuri. A'fí pu ajta a'fjna jín ayén huárini tí jé'hua huápí'i tiraatá'uuni'i a'fjna í Dios a'fjna tí jín auteájturaa í jemin.

Ayee pu'u xaa. Antipuá'areca'a.

A'ij ti tira'uyú'uxaca'a a'íjna í San Pedro, í ti seij

Pedro pu huá'ateujte'e a'ímej í mej té'atzaahuat'e

1 Inee, Pedro, ti Dios naata'íteca'a nej tiu'utévaire'en í jemin, yee nu á'amuat'ujte'e mú'ejmi, mi sej se'ij chuéjra'a japua a'uchéjme a'u mej amuaaré'e'itixi, t'ij na'a a'u ti huatacá'a u Ponto, ajta a'ujna u Galacia, ajta a'ujna u Capadocia, ajta a'ujna u Asia, ajta a'ujna u Bitinia, a'u ti na'a sej a'uté'u.

²A'íi pu ayén amua'antíhua'u a'íjna jime'e ti jéjcu imuá ayén tejámuaaxi'epi'intari'iri'i a'ij ti tejamuáaruuren a'íjna í Dios í tej rájya'upua. Ajta a'íin xiéjniu'ucare'ara'an ayén amua'iráavi'iti sej si siyen huateáturan í Dios jemi, a'íjna jime'e sej seri rá'astijre'e se'íjna í Círíistu'u ti ayén ra'iráaxire í ruxuure'e ti ij ayén mú'ejmi japua huániuuni.

Ché'e a'íin Dios ayén rí'i tejamuatá'acare'en, ajta ché'e ayén amua'anpuá'ajte'en temua'a naa.

A'íjna ti rachú'eve'e a'íjna ti té'atzaahuat'e

³Tiché'e rí'i tiraatá'acare'en te'íjna í Dios, ti ajta ya'upuáara'an pú'een í tavástar'a, a'íjna í Jesús

ti ajta Círíistu'u pú'een. A'iné a'íi pu jeíhua huápi'i tá'ancu'uvajxi, a'íi pu ayén taatá'a tej ti jéjcuacan jín huanúnu'ihua tej ti tiyen raachú'eve'en te'íjna, í tej jín ruuri tá'aju'un a'íjna jime'e ti a'íin Dios ayén ra'ajjáj huá'a tzajta'a í mi'ichite a'íjna í Jesús ti ajta Círíistu'u pú'een.

⁴A'íi pu ajta ayén titaatá'asin ti ayén titáaci'iti a'íjna ti caí ja'anáj huataújtuaasin, ti caí ajta ja'anáj huatéchueemuari, ti ajta caí ja'anáj e'ehuaújpua'arixi'isin. Dios pu ayén amujtá'are a'ujna u ta japua.

⁵A'íi pu ajta ayén rí'i á'amuacha'ii a'íjna jime'e í muári'eri'ire'ara'an, a'iné mú'een xu siyen té'atzaahuat'e. Ajta pu'uri ayén rí'i ruurijhua ti ij a'íin ayén huatasejre'en a'íjna ti jín amua'irájtuaani a'ájna xicáara'an jetze ti jetzen nain jín te'entipué'ajte.

⁶A'íj xu jín siyen temua'a naa rutémua'ave'e se'íjna jime'e ti Dios ayén rí'i tejámuaatá'asin. Mí ajta íjii, ayée pu ruxe'eve'e sej siyen se'íjna jín ruxieemíjte'e sej mu'icáj jín rajpuajtzi. ⁷Ayee pu 'een jín ayén á'amuaruure mej mi miyen rí'i tiraatá'acare'en í Dios mú'ejmi jime'e a'ájna xicáara'an ti jetzen ajtahua'a huatasejre'en a'íjna í Jesús ti ajta Círíistu'u pú'een.

Jee xaa ne'u, a'íi mú majta miyen rí'i amuaateátuaasin, majta rí'i tejamua'utasejra a'liné mú'een xu siyen se'íjna jín te'utáviicua'iri'i í sej jín rajpuaíjtica'a se'íjna jime'e sej té'atzaahuat'e. Aye'e pu t'í'ivaire'e sej siyen rajpuaíjtzi ti ij Dios ayén ráamua'aree sej tzáahuati'ira'a jín té'atzaahuat'e. A'íj pu jín jaítze'e ayén t'í'ivaire'e í Dios jemi sej siyen rajpuaíjtzi caí a'íjna í oro, í mej taij jín raat'éuuna ti ij rumua'atí á'ara'ani.

⁸Ajta a'íin Ciríistu'u, mú'een xu caí ja'anáj raasej, ayée xu seuj raxí'eve'e. Seajta, caí xi raasej jii, seúche'e xu siyen té'atzaahuat'e, seajta siyen se'íjna jín rí'i rutémua'ave'e. Capu ayén rí'írí ti ja'atí ayén raataxáj yee a'achú ti caj rí'i tiratá'aca a'íjna jime'e ti ayén tejá'amuaci'iti a'íjna ti huáp'i naa seíre'e a'ame. ⁹Ayee xu ra'ancuré'asin ti Dios ayén amua'irájtuaani a'íjna jime'e sej siyen té'atzaahuat'e.

¹⁰Majta a'íime í mej t'í'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan, a'íi mú mejmí'i miyen tiu'utaxájtaca'a me'íjna jime'e ti jín Dios ayén rí'i tejámuaatá'aniche'e. A'íi mú majta a'ujca'anéecan jín t'í'ihuauca'a, majta me'íjna jín t'í'imua'atzejca'a mej mi yaú'itíe'e muá'ara'ani.

¹¹Ayee mú t'í'ihuauca'a ti'ítj ti xicáara'an jetze ayén teja'uré'enejsin, ajta a'ij ti éene'e á'ame'enche'e a'ájna xicáara'an jetze ti jíme'en raataxájtaca'a a'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ti ajta ayén huateájturaa huá'a jemi. Camu a'atzu yaú'itíeeca'a a'ij ti huataújmu'a a'íjna ti jíme'en amuacá raataxájtaca'a yee ti a'íin Ciríistu'u ayén rajpuaíjtzi á'ara'ani, ti ajta nu'u á'iyen Dios rí'i raateátuaasin mej mi rí'i tiye'usefira muá'ara'ani.

¹²Ayee pu Dios hua'utá'a mej mi miyen ráamua'aree mej caí rujíimua'a miyen t'í'ixajtaca'a sino ayée mú me'íjna jín t'í'ivaire'eca'a mú'ejmi jime'e, mat'íj miyen jín tiu'utaxájtaca'a a'ij ti a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ayén ca'aníjra'a hua'utá'a mej mi miyen tiu'utaxájtaca'a me'íjna jime'e í niuucari ti jín Dios amua'irátuaasin a'ij sej seuchén tiráanamujri'i. Dios pu u ta japua ya'uta'íteca'a í ruxéjniu'uca ti ij a'íin huá'a jamuan huateáturan. Majta a'íime í mej ta japua t'í'ivaire'e, mauche'e mú miyen raxí'eve'e mej miyen yaú'itíe'e muá'ara'ani a'íjna ti jín Dios amua'irátuaasin.

Ca'aníjra'a pu hua'utá'asin mej mi rí'i ti'itíjcha'íi muá'ara'ani

¹³A'íj xu jín, setá'aj huatéujca'anen í ru tzajta'a. Setá'aj seajta rí'i te'utaújmu'a'ati sej si temua'a naa nain jín raachú'eve'en a'íjna ti ayén tejamuáaci'iti í ti jín Dios rí'i tejámuaatá'asin a'ájna xicáara'an jetze ti jetzen huatasej're'esin a'íjna í Jesús ti ajta i'i Ciríistu'u. ¹⁴Setá'aj siyen che'atá sena'a huárini matáj ti'íríi í mej huá'astij're'e í ruvaújsimua'a. Setá'aj caí ché'e siyen a'ij pua'a ti'itíjcha'íi a'ij ti ajm'í ca'aníjra'a amuaatá'acare'e a'íjna í ti a'amua tzajta'a huiránineica set'íj caí xi yaú'itíeeca'a a'ij ti tiraavíj'te'e í Dios jemi.

¹⁵⁻¹⁶Jee xaa ne'u, setá'aj caí a'ij pua'a ríjca, sino setá'aj siyen nain jín rí'éene'ecán jín t'í'itesej're'e t'íj ajta rí'éene'ecán jín t'í'isej're'e a'íjna ti amuaatajé. Setá'aj siyen nain jín huárini a'ij sej ti'itíjcha'íi, a'liné ayée pu té'eyu'usi'i t'íjín: "Setá'aj siyen

ri'éene'ecán jín t'ítesejire'e a'iné nee nu neajta ri'éene'ecán jín sejire'e.”

¹⁷ Ajta a'íin Dios ayén ruxí'ej na'a huá'axijte'en í teite a'ij ti seij huaríj. A'íj pu jín, ti pua'a siyen raatamuá'amuante'en yee rutáata, setá'aj rá'atese'e setíj sena'a seuj íiyen típuasearuv'e chaanaca japua. ¹⁸⁻¹⁹ Ayee pu tiraavíjtele seij siyen rí'í ti'itíujcha'íi a'iné xu'uri ramua'aree ti'itíj ti pírici ti jíme'en Círíistu'u ayén tiu'utanájchitaca'a a'íjna í seij jín té'echa'íica'a í Dios jemi seij si caí ché'e siyen t'í'ijri'íre'e a'ij seij sejmí'í t'í'ijri'írejca'a se'íjna jime'e í ye'irá ti caí ti'itíj vaire'eca'a, í mej amuaatá'tiiri'í í á'amuavaujsimua'aci'í.

Capu Círíistu'u a'íjna jín tiu'utanájchitaca'a a'íjna jime'e í oro, na'ari a'íjna jime'e í plata, ti ayén á'apua'are, sino a'íi pu a'íjna jín tiu'utanájchitaca'a a'íjna jime'e í ruxuure'e ti huápi'í t'í'ivaire'e. Ayee pu Círíistu'u huataújmuaí'ivejtaca'a t'íj cáne'a, ti caí a'atzu cápita'ina, ti caí ti'itíj jín á'atura.

²⁰ Ayee pu Dios ra'antíhua'u t'í'ij caí xí raatetáahua a'íjna í chaanaca t'í'ij ayén a'íjna jín tiu'utévaire'en. Ajta, íjii ti nain te'entipua'ajte, Círíistu'u pu ayén huatasejire ti ij a'amua japua huániuuni.

²¹ Ayee xu 'een jín siyen rá'atzaahuat'e í Dios se'íjna jime'e a'ij ti huaríj a'íjna í Círíistu'u. Ajta Dios ayén ra'ajjáj huá'a tzajta'a í m'íchite. T'í'ijta'i ayén rí'í tiraateájtuua ti ij ayén nain jín antiújmua'areere t'íj na'a rusén jime'e. A'íj xu jín siyen té'atzaahuat'e, seajta t'í'ichu'eve'e.

Ca'aníjra'a pu hua'utá'asin mej nu'u huaújxe'eve'en

²² A'iné mú'een xu siyen rá'antzaahua se'íjna í niuucari ti

ayén ti'ayajna seij si seajta siyen huá'axe'eve'e í ru'ihuaamua'a, a'íj xu jín seri rí'í uhuaújruu í a'amua tzajta'a. A'íj xu jín, setá'aj siyen a'ujca'anéecan jín huaújxe'eve'en seij seajta seij, temua'a naa.

²³ Ché'e ayén teja'uré'enen a'iné caxu jéjcuacan jín huanúnu'ihuaca'a a'íjna jime'e ti á'apuapua'are sino a'íjna jime'e ti caí ja'anáj á'apua'aren. A'íi pu a'íin pú'een í niuucari ti Dios jemi a'uvé'eye'í. A'íi pu taarújte'eve, ajta ayén rusén jín á'ateeri.

²⁴ Jee xaa ne'u, ayée pu che'atá na'a té'eyu'usi'í í yu'uxari jetze t'íjín:

Matíj mena'a pua'amé mej ratéhua'ira'a,
ayée mú e'en t'íj a'íjna í ixaj.

Ajta í mej jín á'ujtzaahuat'e,
ayée pu 'een t'íj a'íjna í
xuuxu'ura'an
a'íjna í ixaj.

Ayee pu t'í'irineca ti ayén
huatéhuan
a'íjna í ixaj,
ajta cávatzijsin a'íjna í
xuuxu'ura'an.

²⁵ Mí ajta a'íin í niuucari
ti Dios jemi a'uvé'eye'í,
a'íi pu rusén jín seíire'e a'ame.

Ajta a'íin í niuucari, a'íi pu a'íin pú'een í mej tejámuaatá'ixaa, í seij seajta jín huataújtemua'ave.

Ca'aníjra'a pu hua'utá'asin mej mi jaitze'e yaú'itiée muá'ara'ani a'ij ti tiú'jxe'eve'e

2 A'íj pu jín, ayée pu ruxe'eve'e seij raatapuá'ajta se'íjna jime'e seij a'ij pua'a huá'aruure í ruxí'ej teite nusu seij huá'acuanamua ca'ín seij hua'itzi jín rusejrata. Setá'aj seajta caí ruchueere'e seij seajta seij. Seajta setá'aj caí a'ij pua'a

tihuá'axajta í ruxí'ej teite. ²⁻³Setá'aj siyen éene'len matjí í tí'irí í mej jéfhua huápí'i tzi'icuj mej mi me'fjna jín huavaújse'len me'fjna jime'e í huá'a tzi'ime í hua'anánaj. Setá'aj siyen che'atá sena'a raxí'eve'e ti ij a'fín xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ayén a'fjna jín tejamuata'ítii a'fjna jime'e í niuucari ti ri'éene'ecán jín seijre'e ti ij a'fjna jín rí'i amuáaruuren ti ij ayén tejá'amuaci'iti ti a'fín Dios ayén amua'irájtuaani, a'iné xu'uri ráamua'areeri'i ti a'fín tavástarala ayén rí'i tejá'amuacha'ii á'aye'i.

Jíme'en í Ciriistu'u í ti tetej pú'een ti e'ihuateájtuaani

⁴Ayee xu seri ajteáxiireca'a se'fjna jemi ti ayén 'een tjí tetej ti i'irúuri. Majta í teteca, meruuhuá'axi me'fjna í tetej. Mí ajta Dios, a'fí pu ra'avé'ehuau a'fjna jime'e ti rí'i huápí'i tiu'utévaire'en.

⁵Seajta mú'een, ayée pu che'atá na'a Dios rí'i á'amuaruuren sej si siyen che'atá sena'a 'eene'len tiu'utévaire'en tjí í tetej ti i'irúuri í ti jín chí'i irá'ajtaahua. Ayee pu á'amuaruuren sej si seáj sena'a seijre'e í teite ti mú'ejmi jamuan huateájturaa a'fjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, sej si siyen ri'éene'ecán jín seijre'e í Dios jemi, sej si ve'ecán jín tiu'utévaire'en í jemin.

A'fj xu jín, setá'aj siyen rí'i xá'aju'un sej se'fjna jín tiu'utámua'i'vejta se'fjna jime'e ti a'fín xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ayén amuaatá'asin, sej si siyen ra'utámua'aree ti ij ajta Dios ayén ra'ancuré'an a'fjna í mua'i'ivéjri a'fjna jime'e a'ij ti huarfj a'fjna í Jesús ti Ciriistu'u pú'een.

⁶Ayee pu tí'een, a'iné ayée pu té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze tjíj:

Casi'i, xaasefj.

Nu'uri ra'ateájra a'ujna u Sión, seáj í tetej, í nej ra'avé'ehuau ti i ayén tiu'utévaire'en nej japuan rá'ajtaahua í chí'ij.

Ajta a'fín í tetej, jéfhua nu huápí'i rí'i tiraateájtuaa.

Ajta, capu a'atzu ri'irí mej miyen tiu'utatévi'ire'e ja'atí ti na'a ti ayén ra'ará'astijre'en a'fjna í tetej.

⁷Ajta, mú'ejmi jemi í sej té'atzaahuat'e, jé'ecan pu naa tejamuá'aseijrate'e a'fjna í tetej. Mí majta a'fimej jemi í mej caí á'ujca'ane mej té'antzaahuat'e'en, ayée pu té'leme a'ij ti té'eyu'usi'i tjíj:

A'fjna í tetej í mej mé rúhuua'axi a'fime í mej rá'ajtaahua í chí'ij, Dios pu ayén ra'avé'ehuau ti ayén tiu'utévaire'en ti japuan rá'ajtaahua í chí'ij.

⁸Ajta, ayén tjíj:

A'fj pírici í tetej í mej jetzen a'ijcá'acata í teite, ajta í mej jetzen a'itávitzej.

Ayee mú'een jín jetzen a'ijcá'acata me'fjna jime'e mej caí rá'astijre'e me'fjna í niuucari í mej ráanamujri'i.

Ayee pu 'een jín ayén tíhua'uxí'epi'íntari'iri'i t'f'ij Dios ayén huá'uruuren.

Jíme'en a'fimej í mej Dios jetze ajtème'ecan

⁹Mí seajta mú'een, ayée xu 'een tjí seica í teite í ti Dios hua'antíhuau, sej

si siyen jamuan huateáturan. Mú'een xu seajta se'fín pú'een a'fíime í sej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan ti Dios ayén huateúra'ate. Mú'een xu seajta teitestemua'ame'en pú'een í Dios sej si siyen tihua'utá'ixaate'en í sej jín rí'i tiratá'aca se'fjna ti ayén amuaatajé. Setá'aj caí ché'e siyen á'ujujhua'ane'en a'u ti a'utíca'a, sino sej si se'uun a'uteáturan í jemin a'u ti á'uneeri'i sej si se'uun rí'i tiyé'eseijra.

¹⁰ A'ájna'imua, caxu teitestemua'ame'en pú'eene'eca'a í Dios. Mí seajta íjii, xu'uri mú'een teitestemua'ame'en pú'een í Dios. A'ájna'imua, capúu xi amuá'acu'uvejca'a a'fjna í Dios. Mí ajta íjii, a'fí pu ari amuá'acu'uve.

**A'ij mej ye'í huárini a'fíime
í mej té'atzaahuate'e**

¹¹ Aye'e nu tejá'amuahavii mi nej já'amua'xe'eve'e sej siyen seijre'e matfj a'fíime í mej seij chuéjra'a japua é'epuasearuve'e, na'ari matfj a'fíime í mej hua'utamuári. Caxu siyen taúra'acare'en sej siyen rá'astijre'e se'fjna ti a'amua tzajta'a huiiráninei ti a'ij pua'a 'een, ti ajta tí'itese'e a'fjna jetze í á'amua'xiejniu'uca.

¹² Setá'aj siyen rí'i titeetiújcha'iica huá'a jemi í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan ti ij xí'epi'in te'irájra'ani ti pua'a miyen tí'itfj jín a'ij pua'a tejá'amua'axajta. Tí pua'a siyen rijca, ayé'e mú rasefira muá'aju'u sej xí'epi'in huarfj se'fjna jime'e í mej jín a'ij pua'a tejá'amua'axajta'ca, majta miyen rí'i tiraatá'asin me'fjna í Dios a'ájna xicáara'an ti jetzen ajtahua'a huatasejre'esin itejmi jemi í tavástara'a.

¹³ Setá'aj siyen huá'astijre'e matfj mena'a pua'amé í teite í mej tí'itfj

jín antiújmua'aree a'iné ayé'e pu titaatá'tiiri'i í tavástara'a. Tiché'e rá'astijre'e te'fjna ti a'fjna jín tí'itéjvee ti nain jín tiu'uta'afjta, a'iné a'fí pu a'fín pú'een ti jaitze'e ve'ecán jín tí'ivaire'e.

¹⁴ Tiché'e teajta huá'astijre'e a'fímej í tajtúhuaani, a'iné a'fjna ti nain jín tí'aijta, a'fí pu ayén hua'uta'íteca'a mej mi puafjtzi hua'utá'an a'fímej í mej a'ij pua'a tí'itíújcha'ií, mej mi majta rí'i tihua'atá'acare'en a'fímej í mej miyen rici a'ij ti tiraavíjte'e.

¹⁵ Aye'e pu xaa tí'ijxe'eve'e í Dios sej siyen rí'i titeetiújcha'iica sej si se'fjna jín hua'antimuá'itin a'fímej í mej caí mé úumua'aree, mej mi caí ché'e miyen a'ij pua'a tí'ixajta, ti caí tí'itfj vaire'e.

¹⁶ Setá'aj siyen rijca matfj a'fíime í mej ruxiéhuaa tí'imijhuaca. Mí seajta mú'een, caxu siyen titeetaájtuutuhua'an sej a'ij pua'a huárini, seajta siyen jetzen rujpuá'ajte'en sej nu'u xí'epi'in huarfj se'fjna jime'e sej ruxiéhuaa á'ujujhua'an. Setá'aj siyen rí'i titeetiújcha'iica matfj a'fíime í mej ravaire'e í Dios. ¹⁷ Setá'aj rí'i tihuá'ajcha'ií naíjmi'ica a'ij ti tiraavíjte'e. Setá'aj huá'axe'eve'e í ta'ihua'amua'a í mej majta té'atzaahuate'e. Setá'aj rá'atese'e í Dios. Setá'aj seajta rí'i tiraateájtuaani a'fjna í tajtuhuan ti nain jín tí'aijta íiyen chuéjra'a japua.

A'ij ti tiu'utévai í Ciríistu'u

¹⁸ Seajta mú'een, mi sej ca'anéeri jín tí'imijhuaca, setá'aj hua'ará'astijre'en a'ij ti tiraavíjte'e a'fímej í mej tejá'amua'aíite'e. Setá'aj huá'astijre'e a'achú mej pua'amé. Caxu a'fímej sena'a ti pua'a miyen

rí'i tejamuájcha'ii, na'ari mej rí'i tí'iteteite, na'ari ti pua'a a'ij pua'a metí'iteteite, setá'aj na'jmi'ica á'astijre'e.

¹⁹Jee xaa ne'u, ayée pu Dios rí'i tiraateátuaasin a'ijna í ja'ati ti pua'a a'íin ayén ra'utámua'aree í Dios, ajta a'íin ayén te'utáviicua'i ti pua'a se'ij ayén pua'íjtzí raatá'an ti caí ayén tiraavíjzte'e. ²⁰Aru ti pua'a ayén pua'íjtzí muáaci'iti a'ijna jime'e pe'j piyen a'ij pua'a huaríj, ti pua'a piyen pe'íjna jín te'utáviicua'i temua'a naa, capu a'atzu a'ij timuaatéva'iri. Na'ari caí, ti pua'a peri xí'epi'in huaríj, ti pua'a pe'íjna jín rajpua'íjtzí, pajta piyen te'utáviicua'i temua'a naa, Dios pu rí'i timuaateátuaasin.

²¹Jee xaa ne'u, Dios pu ayén a'ijna jín amuaatajé sej siyen rajpua'íjtzí, seajta te'utáviicua'i, a'iné a'ijna í Ciríistu'u a'amua jetze me'ecan pu rajpua'íitzi já'araa.

Ayee pu a'ijna jín huaríj, tí'ij mú'ejmi huata'ítíi sej si siyen che'atá sena'a huárini a'ij ti a'íin amuacá' huaríj.

²²Capu ti'itíj jín auteájturaa í Dios jemi. Capu ajta ja'anáj tiu'uhuá'itaca'a.

²³Matí'ij miyen ra'ajté'axi, a'íi pu caí ayén hua'ajté'axi a'ímej. Matí'ij pua'íjtzí raatá'a, ni capu ayén tihua'uxájtzi'iri'i, sino ayée pu huataújtuiiri'i a'ijna jemi ti ayén tzáahuati'ira'a jín tihua'axíjzte'e.

²⁴A'íi pu ruse'j rajpua'íitzi já'araa í ru jetze í ta jetze me'ecan a'ijna jime'e í tej jín auteájturaa í Dios jemi. Ayee pu a'ijna jín huaríj tej ti tiyen raatapuá'ajta í tej jín até'itze'a'ara í Dios jemi. Mú'een xu se'íjna jín huarúj se'íjna jime'e ti a'íin rajpua'íjtzica'a.

²⁵A'ájna'imua, ayée xu se'ijre'eca'a matíj í cáne'axi ti caí ja'atí huá'aseire'e. Mí ajta íjii, xu'uri se'íjna jemi tiújsej, se'íjna jemi ti a'amua cujta'a huamé'en,

ti ajta a'íjna jín antiújmua'aree ti nain jín a'amua japua huániuuni.

A'ij mej ye'í huárini í mej á'uruuvi'itin

3 Seajta mú'een, mi sej ví'che'ejme, setá'aj siyen che'atá sena'a huá'astijre'e se'ímej í rucína'astemua'a. Ayee xu huárini sej si siyen 'éeni'ici'e hua'antimua'ítin í seica í mej caí rá'aste í niuucari ti jime'en raxa í Ciríistu'u. Tí pua'a siyen huárini, capu ruxe'leve'e a'ame sej tihua'utá'ixaate'en sej si hua'utémua'ítin sino siyen sena'a huá'amua'ítin se'íjna jime'e sej rí'i tí'itíjcha'ii. ²A'íi mú xaa miyen ra'ancuré'asin í niuucari matí'ij raase'j sej siyen tzáahuati'ira'a jín rana'amiche í Dios, seajta sej caí tí'itíj jín á'atura a'ímej jemi í rucína'astemua'a.

³Majta a'íime í mej ví'che'ejme, capu ayén tiraavíjzte'e mej miyen mena'a rí'i hua'úruuren me'íjna jime'e ti jéjre'e se'ijre'e, ti pua'a a'íjna jime'e mej miyen rí'i tí'ihua'újcista, nusu mej miyen tí'itíj jín uca'úrujti'iraxi'in ti oro jín taavíjhua na'ari mej miyen rí'éene'ecán jín tiu'ute'újchejte'en cíxuri jime'e tí'ití'ij.

⁴Capu a'íi na'a ayén tiraavíjzte'e sino miché'e miyen rí'i tihua'ase'ijrate'e me'íjna tí'irú'avaa í huá'a tzajta'an, me'íjna tí'icaí ja'anáj á'apua'aren. Miché'e caí miyen tí'itíj jín huá'amuari'eriste'e í rucína'astemua'a. A'ii pu a'íin pú'een tí'iejhua huá'pí'i ruxe'leve'e í Dios jemi.

⁵Ayee mú éeni'ici'e rí'i hua'úruu ajca'ihuá'imua a'íime í 'uucca í mej rí'éene'ecán jín huateájturaa í Dios

jemi, í mej majta té'antzaahua í Dios jemi. ⁶Ayee mú che'atá mena'a hua'ará'astijre í rucína'astemua'a tǵ a'ǵjna í Sara teecan ayén ra'ará'astijre a'ǵjna í Abraham teecan. Ajta, pu ayén raatamuá'a tǵjín “nevástara'a.” Seajta mú'een, mi sej víiche'ejme, ayée xu yaújmua'ame'en pu'éene'e xá'aju'un a'ǵjna í Sara ti pua'a siyen nain jín rǵ'i huárini, seajta caí ti'itǵ jín tǵ'itziine'e.

⁷Seajta mú'een, mi sej néjne'iche, setá'aj siyen rǵ'i tihuá'ajcha'ii í ru'ǵjta'amua'a. Setá'aj siyen rǵ'i tihua'uteájtuaani a'iné camu miyen rucá'ané setǵj mú'een, mi sej tetea pú'een. Naími'li xu seajta siyen che'atá sena'a ra'ancuré'asin se'ǵjna ti jín Dios rǵ'i tejámuaatá'asin sej si ruuri huateáturan í Dios jemi. Ayee xu rǵ'i tihuá'ajcha'ii í ru'ǵjta'amua'a ti ij caí ti'itǵ jín amuaatamuári'eriste'en a'ǵjna jime'e í sej jín raatáhuaviira í Dios.

Mej mi nu'u ruxiéhua a'uteáturan

⁸Yee pu'u xaa, ayée xu huárini, naijmi'li mú'een. Setá'aj siyen che'atá sena'a rahuauca í Dios jemi sej si siyen ru'ihuaamua'aca temua'a naa. Setá'aj ahuauǵcu'uven sej seajta sej, setá'aj siyen seajta huaújxe'eve'en. Setá'aj seajta siyen ahuauǵca'anen a'ǵmej jemi í mej rajpuaǵtzi sej si rǵ'i tihua'utá'an. Seajta mú'een, setá'aj caí ti'itǵ jín á'ujtzaahuat'e.

⁹Tǵ pua'a ja'atǵ ayén a'ij pua'a amuáaruuren, caxu siyen che'atá sena'a a'ij pua'a raruure. Na'ari, ti pua'a ja'atǵ ayén a'ij pua'a tejá'amuaaxajta, caxu siyen che'atá sena'a a'ij pua'a tǵ'ijxajta, sino setá'aj siyen rǵ'i tiraatá'an, a'iné ayée pu a'ǵjna jín Dios tejámuaatajé sej si siyen

huárini ti ij ajta a'ǵin Dios ayén ti'itǵ jín rǵ'i tejámuaatá'an.

¹⁰Ayee pu a'ǵjna jín té'eyu'usi'li tǵjín:

Tǵ pua'a ja'atǵ ayén raxǵ'eve'e
 ti á'atevi'in ruuri,
 ti ajta rǵ'i tiraatévaire'en
 nain xicaj tzajta'a,
 ché'e a'ǵin ayén huárini
 ti caí a'ij pua'a tiú'ujxajtave'e,
 ti caí ajta ayén
 tǵ'ihua'itacare'en.

¹¹Ché'e a'ǵin raatapuá'ajta
 ti a'ij pua'a ti'itǵjcha'ii,
 ajta ché'e a'ǵin ayén huárini
 ti xǵ'epi'in jín seijre'e.
 Ché'e ajta a'ǵin ayén rahuauca
 ti rǵ'i tǵ'iseijre'e huá'a jemi í
 teite.

Ché'e ahuauǵca'anen ti ayén
 huárini.

¹²Jee xaa, rǵ'i pu tihuá'asej í Dios
 a'ǵmej í mej rǵ'i ti'itǵjcha'ii.
 A'ǵi pu huá'anamua
 matǵ'ij miyen tǵ'ijhuaviira í
 jemin.

Ajta ayée pu tavástara'a
 a'ij pua'a tihuá'asej
 a'ǵmej í mej a'ij pua'a
 ti'itǵjcha'ii.

¹³Tǵ pua'a nu'u siyen rajpuaǵtzi
 se'ǵjna jime'e sej rǵ'i ti'itǵjcha'ii, ni
 caí ja'atǵ ayén mé'eseijre'e ti ayén a'ij
 pua'a amuáaruuren a'ǵjna jime'e sej
 a'ujca'anéecan jín tǵ'itese'e sej siyen
 huárini ti'itǵ jime'e ti l'ixǵ'epi'in. Capu
 xaa ne'u. Capu mé'e ja'atǵ xaa ne'u. ¹⁴Mí
 ajta, ti pua'a siyen se'ǵjna jín rajpuaǵtzi
 se'ǵjna jime'e sej xǵ'epi'in jín huarǵj, capu
 amǵn a'ij. Dios pu rǵ'i tejámuaatá'asin.
 A'ǵj xu jín, caxu huá'atziine'e, caxu
 seajta a'ij pua'a tité'ujmuajca.

¹⁵Mí seajta mú'een, setá'aj siyen
 rǵ'i tiraateájtuaani í ru tzajta'a se'ǵjna

í Ciríistu'u, a'liné a'fí pu tavástará'a pú'een. Ja'anáj ti na'a xu siyen rí'í huaujúruuren sej si siyen huateújnán huá'a jemi í mej miyen me'fjna jín tejá'amua'ihua'ura í sej jín tí'ichu'eve'e í ru jemi.

¹⁶Mí seajta, setá'aj siyen sena'a rijca, setá'aj caí á'ujtzaahuate'e siyen tihuá'ixaate'e, setá'aj seajta rá'atese'e se'fjna í sej jamuan ti'ixa. Setá'aj siyen rí'í te'utaújmua'ati í rumua'atzíira'a jime'e sej si caí ti'itj jín á'aturaacaj, ti ij ayén tíhua'utatévi'iraste'en a'ímej í mej a'ij pua'a á'amuaruure me'fjna jime'e mej miyen a'ij pua'a tejá'amua'axa a'ij sej rici se'fjna jime'e sej rí'í ti'tiújcha'íi í Ciríistu'u jemi.

¹⁷Ayee na'a, a'liné ti pua'a Dios ayén tí'ijxe'eve'e sej ti'titj jín rajpuaíjtzi, jaítze'e pu rí'í tejámuatéva'iri sej siyen se'fjna jín rajpuaíjtzi sej xí'epi'in rici caí ti pua'a siyen se'fjna jín rajpuaíjtzi se'fjna jime'e sej a'ij pua'a rici.

¹⁸Ajta a'fín Ciríistu'u, ayén sefj na'a huamí'i a'fjna jime'e í mej jín naíjmi'i miyen auteájturaa í Dios jemi. A'fjna ti caí ti'titj jín auteájturaa, ayén huá'a jetze me'ecan huamí'i a'ímej í mej a'ij pua'a titeetiújcha'íica ti ij ayén huá'anvi'itin í Dios jemi. A'fjna í mej miyen raajé'ica í Ciríistu'u ti ratéhua'ira'aca'a, Dios pu ajta ayén ruxiéjniu'uca jín ra'ajjáj huá'a tzajta'a í mí'ichite.

¹⁹Ajta a'fín xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ayén raatá'a ti tíhua'utá'ixaate'en a'ímej í xiéjniu'ucari í mej me'uun tajete aiteánami'ihuaca'a. ²⁰Majta a'fíme í xiéjniu'ucari, a'ájna'ímua mú miyen caí ra'ará'astijre, a'ájna xicáara'a jetze ti jetzen Dios auj ayén té'eviicua'iraca'a, ajta ayén

rachú'leve'eca'a tí'ij auj a'fín Noé ratétaahuajme'e a'fjna í baarcu ti ve'ée. Ajta a'fí pu seica huatévai mej mi me'uun uteájrupi í baarcu tzajta'a mej mi caí aujámín í jaj jime'e. Ayee mú ará'aseca'a aráhuaica.

²¹Ajta a'fín í jaj ayén huataújmua'a í sej jín huámuai'ivijhuaca'a, a'fjna ti ajta jín Dios ayén amua'irájtua. Capu ayén huataújmua'a ti Dios ayén amuá'ari'iri'í í chuej ti ca'ame'e í a'amua jetze, sino ayee pu huataújmua'a sej siyen rájhuaviiri'í í Dios ti ayén amuaatá'an sej rí'éne'ecán jín huateáturan í rumua'atzíira'a jetze í Dios jemi, a'fjna jime'e ti ayén ra'ajjáj huá'a tzajta'a í mí'ichite a'fjna í Jesús ti Ciríistu'u pú'een.

²²Ajta íjii, án pu a'ujnéj u ta japua ti ari a'uun e'ecájca rí'írínta'an pújme'en í Dios. A'fí pu ajta ari a'fjna jín antiújmua'aree ti tíhua'uta'ájtze'en a'ímej í mej ta japua tí'ivaire'e, ajta a'ímej í mej ti'titj jín antiújmua'aree, ajta a'ímej í mej ve'ecán jín títeté'u'upu'u, matj mena'a pua'amé í mej xiéjniu'ucari pú'een.

A'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios tej tuyen huárini

4 A'liné a'fín Ciríistu'u pu ayén ru jetze rajpuaíjtzi já'araa, setá'aj siyen se'fjna jetze tíú'umua'ati sej si siyen che'atá sena'a huárini, a'liné ja'atí ti na'a ti ayén ru jetze rajpuaíjtzi já'araa, ayee pu ari raatapuá'ajta'aca'a ti ti'titj jín até'titzeaara í Dios jemi. ²Ayee pu a'fjna jín a'ateevi'i ti ruuri a'fjna í ja'ati a'fjna jime'e ti a'fjna jetze araujca'ane a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios tíj na'a ti auj a'ateevi'i a'ame. Capu ché'e a'fjna jetze a'ujca'anée a'ame

a'íjna ti a'ij pua'a 'een ti ajta jetzen huiiráninei.

single line composer ³Ch'éle ayée na'a 'eene'en a'ij ti ari tiu'uríj t'j na'a mej amuacá huataseíjre í teteca t'j na'a ti yú e'iré'ene a'ij ti tihua'aráanajche a'ímej í mej seij chuejra'a japua é'eme'ecan. Tej ti caí ch'éle tiyen tena'a t'í'jri'ire mat'j a'íime. Ayee mú ruxána'acira'ate'eca'a, majta á'ujca'ane me'íjna jetze ti a'ij pua'a 'een. Majta rutá'aruaijve'e, majta mej huápi'i t'í'yestehua'a. A'íi mú majta e'etiújse'iri mej mi naími'i miyen raná'amiche'en a'íjna ti caí Dios pú'een.

⁴Ajta íjii, ayée mú a'ij pua'a tejá'useij seij caí ch'éle huá'ajaahuat'e seij siyen caí ti'it'j á'astijre'e seij huá'a jamuan á'ujujhua'ane'en. A'íj mú jín miyen a'ij pua'a á'amuaruure.

⁵Mí ajta, ayée pu tihua'aci'iti mej miyen tiu'utaxáj a'ij mej titeetiújcha'íica me'íjna jemi ti ari r'í'i huaújrúu ti ij ayén hua'ux'jte'en a'ímej í mej ruuri, ajta a'ímej í mej meri huácuii. ⁶A'iné a'íi pu ajta ayén che'atá na'a huá'axijte'en a'ímej í mej meri huácuii t'j ajta titá'axijte'en ítejmi i tej teuj ruuri. A'íj pu jín ajta ayén tihua'utá'ixaa a'ímej í mej huácuii a'íjna í niuucari ti jín Dios hua'irájtuaani ti ij a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ayén tihua'utá'an mej miyen ruuri huateáuran t'j na'a rusén jime'e t'j ajta í Dios.

**A'ij ti nu'u té'eme t'í'ij
nain te'entipua'ajte**

⁷Pu'uri t'ín nain te'entipua'ajte. A'íj xu jín siyen r'í'i tirájteuve'en, seajta siyen nain jín á'ujcu'uve seij

si siyen t'í'ijhuauca í Dios jemi a'ij ti tiraav'jite'e. ⁸Ajta, a'íi pu a'íin pú'een ti jaítze'e ruxe'eve'e seij caí ti'it'j jín a'aturáa, setá'aj siyen huaújxe'eve'en temua'a naa a'iné ti pua'a siyen huaújxe'eve'en, ayée xu seajta tiu'utá'uuni'lira mul'icáca jime'e ti seij ayén ti'it'j jín auteájturaa mú'ejmi jemi. ⁹Setá'aj caí a'ij pua'a ti'ixáata sino setá'aj huateújvaire'en seij seajta seij.

¹⁰Ayee xu seajta huárini a'ij ti tiraav'jite'e a'ímej jemi í mej ravaire'e a'íjna í Dios, a'iné capu t'í'iseicaj na'a í ti jín r'í'i tejamuaatá'a seij si se'íjna jín tiu'utévaire'en. Setá'aj siyen huateújvaire'en seij seajta seij se'íjna jime'e a'ij ti Dios seij tiu'utapua'ijve.

¹¹A'atí ti na'a ti ayén tiu'utaxáj, ch'éle a'íin ayén huárini ti ayén Dios jetze me'ecan t'í'ixajta. Ajta ja'atí ti na'a ti ayén ti'it'j jín t'í'ivaire'e, ch'éle a'íin ayén huárini ti a'íjna jetze araújca'ane í Dios. Ayee xu 'een jín siyen huárini mej mi nain jín r'í'i tiraateájtuaani me'íjna í Dios me'íjna jime'e ti a'íin Jesús, ti Ciriistu'u pú'een, ayén hua'utá'a í ca'aníjra'a mej mi miyen huárini. Ayee mú r'í'i tiraatá'asin me'íjna í Ciriistu'u, a'iné a'íi pu ajta ayén nain jín antiújmua'aréere a'ame t'j na'a rusén jime'e. Ch'éle ayén teja'ur'éenen.

**A'ij mej ye'í huárini mat'í'ij
tirajpua'ítzi muá'aju'u a'íime
í mej té'atzaahuat'e**

¹²Mú'een, mi nej já'amua'xe'eve'e, ti pua'a siyen ti'it'j jín á'aviicua'ire'e se'íjna í seij jín huápi'i rajpua'íjtzi, ti ajta ca'anín jín a'amua japua rájve, caxu siyen a'ij té'ujmuajca, sete'entixáata yee ti caí xi ja'anáj ayén t'í'iseijre'e í chaanaca

japua, a'iné ayéé pu 'een jín ayén tejamuáaruu ti ij Dios ayén amuaatéeseij, aísí ti pua'a secaí urarí'ene'acan jín seijre'e nusu secaí.

¹³Caxu a'ij té'ujmuajca sino ayéé xu huataújtemua'ave'en a'iné xu'uri rajpuaíjtzí í Ciríistu'u jamuan sej si seajta siyen huataújtemua'ave'en se'íjna jime'e ti rí'i tejámuaatá'asin a'ájna xicáara'an jetze ti jetzen huatasej're'esin a'íjna í mej jín naa rí'i tira'utasejra í tavástar'a.

¹⁴Jee xaa ne'u, ayéé pu ti'ayajna. Tí pua'a miyen a'ij pua'a tejá'amuaxajta me'íjna jime'e sej siyen Ciríistu'u jetze ajtémecan, Dios pu a'íjna jín rí'i tejamuatá'aca. Ajta a'ín xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, í ti ajta ayén ca'aníjra'a tatá'aca tej ti tiyen rí'i tiraateájtuaani í Ciríistu'u, a'íi pu xiéjniu'ucare'ara'an ajta mú'ejmi jemi seijre'e.

¹⁵Mí ajta, jíme'en ja'atí ti na'a ti mú'ejmi jetze ajtémecan, ché'le amín caí ayén a'íjna jín tirajpuaíjtzí a'íjna jime'e ti se'j huajé'ica, na'ari ti'itíj huanahua nusu ti a'ij pua'a ti'itíjcha'íi, ca'ín ayén rijcaa ti caí jetzen ruxe'leve'e.

¹⁶Mí ajta, ti pua'a se'j ayén a'íjna jín á'aviicua'ire'e a'íjna ti jín rajpuaíjtzí a'íjna jime'e ti Ciríistu'u jetze ajtémecan, ché'le a'ín caí tí'iteví'ira'atan, sino ché'le rí'i tiraatá'an í Dios a'íjna jime'e ti Ciríistu'u jetze ajtémecan.

¹⁷Ayee pu'u xaa ne'u, a'iné pu'uri a'ájna teja'uré'ene ti ij Dios ayén hua'uxíj'te'en í teite. Ajta, ayén autéchesin ti huá'axíj'te'en í ruteítestemua'a. Ajta, ti pua'a ayén autéjcheni itejmi jemi, ¿a'iquí té'eme í ti huá'aci'iti a'ímej í mej caí rá'astijre'e a'íjna í niuucari ti Dios rí'i titaateájtuaani itejmi jemi? ¹⁸A'íj pu

jín ayén té'eyu'usi'i tijín: “Tí pua'a muári'eri jín Dios ayén ru'irájtuaa a'íjna í ja'atí ti rí'i ti'itíjcha'íica'a, ¿a'iquí éene'e a'ame huá'a jemi í mej a'ij pua'a tí'ijxa í Dios, majta a'ímej jemi í mej a'ij pua'a ti'itíjcha'íi? Capu a'atzu a'ij xaa ne'u tihua'utévaire'esin.”

¹⁹A'íj pu jín, miché'e miyen huárini ti'itíj jime'e ti xí'epí'in 'een, a'ij ti tiraavíj'te'e a'íime í mej ti'itíj jín á'aviicua'ire'e me'íjna í mej jín rajpuaíjtzí me'íjna jime'e ti Dios ayén tihua'utá'a. Miché'e miyen raatátuiire'en í ruxíejniu'uca a'íjna jemi ti hua'utétaahuaca'a ti ajta caí ja'anáj ti'itíj jín até'ítzeaa.

Pedro pu ca'aníjra'a hua'atá'aca a'ímej í vaujsi

5 Ayee nu ca'aníjra'a hua'atá'aca, ne'ímej í mej vaujsi pú'een, í mej mú'ejmi jetze ajtémecan. Nee nu neajta vásta'a pú'een. Neajta nu niyen tiu'uséj a'íjna ti jín rajpuaíjtzica'a a'íjna í Ciríistu'u. Ayee pu che'atá na'a tí'ineci'iti ineetzi tíj ajta tihuá'aci'iti a'ímej í mej majta Jesús jamuan á'ujjhu'a'ane'en a'ájna xicáara'an jetze ti jetzen huatasej're'esin a'íjna ti huápí'i naa tí'iseíre'e a'ame í Dios jemi.

²Ayee nu tejá'amua'íjcate'le sej rí'i tihuá'ucha'in a'ímej í mej teitestemua'ame'en pú'een í Dios a'ij ti a'ín ari a'íjna jín tejámua'íjca. Caxu ca'anéeri jín siyen rijca sino ruxí'evi'ira'a jime'e xu'u, a'ij ti Dios tí'ijxe'leve'e. Caxu seajta se'íjna jín siyen rijca sej si ti'itíj jín huamuá'itin, sino ayéé xu'u a'ujca'anéecan jín tiu'utévaire'en. Na'ari caí, ayéé xu tiu'utatévi'ira'ata se'íjna jime'e sej ti'itíj huamuá'iti.

³Setá'aj caí á'ujtzaahuat'e se j ve'ecán jín antiújmua'aree se j siyen t'íhua'uta'afj'te'en mej mi ca'anéeri jín miyen ti'it'íj jín huárini a'fime í se j huá'acha'ii.

Mí seajta mú'een, setá'aj siyen r'f'i titeetiújcha'iiica huá'a jemi a'ij ti tiraavj'te. ⁴Tí pua'a siyen huárini, ayée pu tejá'amuaci'iti a'ájna xicáara'an jetze ti jetzen huatasej're'esin a'ájna ti nain jín antiújmua'aree ti ayén che'atá na'a r'f'i t'í'tacha'iiica t'j ajta ayén rici a'ájna ti r'f'i tihuá'acha'ii í rucáne'axistemua'a. A'f'i pu ayén amuaatátistejsin a'ájna í curuun ti caí ja'anáj a'upuá'arixi'isin, ti ajta r'f'i ti'ise'fíre'e a'ame í Dios jemi t'j na'a rusén jime'e.

single line composer ⁵Seajta mú'een, mi se j seuj teemua, setá'aj siyen huá'astj're'e se'fimej í vaujsi. Setá'aj naíjmi'i siyen huárini, se j siyen huárini secaí á'ujtzaahuat'e se j seajta se j, a'iné ayée pu té'eyu'usi'i t'jín:

Dios pu muári'eri hua'atá'aca
a'fimej í mej á'ujtzaahuat'e.
Mí ajta, a'f'i pu ayén r'f'i
tihua'atá'aca
a'fimej í mej caí miyen
á'ujtzaahuat'e.

**Ca'aníjra'a pu hua'atá'aca
a'fimej í mej e'etiújse'iri**

⁶Setá'aj siyen huataúra'an se j c'f'lieene'ecan jín tiu'utévaire'en í Dios jemi, a'ájna ti nain jín antiújmua'aree, ti ij a'fín ayén ve'ecán jín tejámuaa'íjcate'en ja'anáj ti ayén tejámuaaxi'epi'intari'iri'i. ⁷Setá'aj siyen se'ájna jemi í Dios raateájtuaani t'j na'a í se j jín a'ij té'ujmua'ate a'iné jeíhua pu t'íimua'atze mú'ejmi jime'e a'ij ti tejá'amuaruuren.

⁸Setá'aj temua'a naa tité'ujcu'uvee, seajta r'f'i t'í'te'ixi'ere'e, mú'een, se'ájna jime'e ti a'fín tiyaaru'u, í ti amuájcha'iiire'e, ayén éeni'ici'e á'uche'ecan t'j muajye ti á'ujijhuan a'ájna jime'e ti ayén rahuauhuau a'ájna ti raatéci'ime.

⁹Setá'aj siyen huateújca'anen se'ájna jime'e se j té'atzaahuat'e se j caí ratá'acare'en ti a'ájna í tiyaaru'u amua'antimuá'itín. Ayee xu seajta ramua'aree ti ayén huá'aruure a'fimej í á'amua'ihuaamua'a í mej miyen huacaíjme a'u ti na'a í chaanaca japua. Ayee pu éeni'ici'e se jre'e ti ayén huá'anaijmire'en mej mi miyen che'atá mena'a a'ájna jín á'aviicua'ire'e í mej jín rajpuaíj'tzi set'j seajta mú'een.

¹⁰Ajta a'fín í Dios ti nain jín r'f'i ti'itá'aca, a'ájna ti ayén amuaatájé ti ij ayén tejamuáaci'iti a'ájna í se j jín naa r'f'i tiyé'usejra í Ciríistu'u jemi t'j na'a rusén jime'e, ayée pu á'amuaruuren. Set'f'ij a'atzu á'ateevi'in se j ti'it'j jín á'aviicua'ire'e í se j jín rajpuaíj'tzi, a'f'i pu ruse'j ayén amuaanaíjmire'en, ajta ayén ca'aníjra'a amuaatá'asin se j si te'utáviicua'i. A'f'i pu ajta ayén amuaatá'asin se j siyen huateújca'anen temua'a naa.

¹¹Ch'é e a'fín ayén a'ájna jín ti'itéveeca'a ti ayén nain jín antiújmua'areere t'j na'a ti yú auca'ití a'ame, t'j na'a rusén jime'e.

Ayee pu ra'antipuá'ajte

¹²Ayee nu c'j caj tejá'amuyau'use'e ne'ájna jamuan í Silvano ti ayén tiná'amitiejte'e ti a'fín pú'een se'j í ne'ihuaara'a ti caí ti'it'j jín até'itzaara. Ayee nu ne'ájna jetze tejá'amua'ixaate'e ti a'ii pu a'fín

pú'een í ti tzáahuati'ira'a jín Dios ayén rí'i titatá'aca. Neajta ne'íjna jetze niyen ca'aníjra'a amuatá'aca sej si caí ja'anáj yá'uhua'anan a'ij nej tejá'amua'ixaate'e.

¹³A'íime í mej yé huaté'uu íiye Babilonia, í ti Dios ajta hua'antíhuau, yé mú á'amuateujte'e. A'íi pu ajta

yé á'amuateujte'e í niyauj, a'íjna í Marcos. ¹⁴Setá'aj huaújteujte'en xu'iteújpi'itze'axi'in se'íjna jime'e sej huaújxe'eve'e, sej seajta seij. Ché'e a'íin Dios rí'i amua'anpuá'ajte'en naíjmi'ica mú'ejmi mi sej Círístu'u jetze ajtémecan. Ayee pu'u xaa. Antipué'areca'a.

A'ij ti tira'uyú'uxaca'a a'íjna í San Pedro, í ti hua'apua

A'íi pu huá'ateujte'e a'íjna í Pedro

1 Inee Simón, i nej neajta Pedro pú'een, a'ij nu jetze tejá'amuayu'use'e ne'íjna jime'e nej ravaire'e ne'íjna í Jesús ti ajta Círíistu'u pú'een. A'íi pu na'antíhuau nej ni niyen tiu'utévaire'en í jemin. Seajta mú'een, Dios pu ayén amua'irájtua mú'ejmi, a'íjna í Dios ti urarí'ene'acan jín seijre'e, sej si siyen che'atá sena'a té'atzaahuat'e tetíj iteen. A'ii pu a'íin pú'een ti jehua huápi'i tejámuatéva'iri.

2 Ché'e ayén jaítze'e tejá'amuaci'iti ti rí'i tejamuataat'acare'en, ajta ti rí'i tejamua'anpuá'ajte'en a'íjna jime'e sej seri ramua'ate í Dios, seajta se'íjna í Jesús, ti ajta tavástara'a pú'een.

A'ij mej rí'i titetiújcha'ii muá'ara'ani a'íime í mej té'atzaahuat'e

3 Rumuári'eri'lira'a pu jín Dios ayén titaatá'a nain ti ruxe'eve'e í tej jín ruuri huateáturan í jemin, í tej teajta jín tiyen rí'i ti'itítacha'ii a'ij ti a'íin ayén tí'ijxe'eve'e. Aye pu 'een jín ayén rí'i titaatá'a a'íjna jime'e tej tiyen raamuá'a te'íjna ti ayén taatajé tej ti tiyen huateáturan í jemin tíj na'a rusén jime'e ti ij ayén titáaci'iti a'íjna í tej jín rí'i tiyé'useijra,

te'íjna jime'e ti a'íin ayén nain jín antiújmua'aree.

4 A'iné ayén 'een í jemin, a'íi pu ayén titaatá'a a'íjna í niuucari ti jín ve'ecán jín te'ataújratziiri'i, ti ajta jéfhua huápi'i ta jetze ruxe'eve'e tej ti te'íjna jín huatáta'uuna ti ij caí a'ij pua'a táaruuren a'íjna ti a'ij pua'a 'een ti huá'a tzajta'a seijre'e í teite í mej yen seijre'e chaanaca japua, tej ti teajta tiyen che'atá tena'a rí'éene'ecán jín seijre'e tíj ajta í Dios.

5 A'íj xu jín, setá'aj siyen huateújca'anen sej se'íjna jín ra'ajténaajmire'en í sej jín té'atzaahuat'e se'íjna jime'e sej seajta tzáahuati'lira'a jín rí'i ti'itíújcha'ii. Seajta setá'aj siyen se'íjna jín ra'ajténaajmire'en sej jín rí'i ti'itíújcha'ii se'íjna jime'e sej temua'a naa tirú'umua'aree.

6 Setá'aj seajta se'íjna jín ra'ajténaajmire'en í sej jín rí'i tirú'umua'aree se'íjna jime'e sej seajta nain jín á'ujcu'uvée. Setá'aj seajta se'íjna jín ra'ajténaajmire'en í sej jín á'ujcu'uvée se'íjna jime'e sej seajta te'utáviicua'i. Setá'aj seajta se'íjna jín ra'ajténaajmire'en í sej jín siyen té'eviicua'i se'íjna jime'e sej tzáahuati'lira'a jín rana'amiche í Dios.

7 Setá'aj seajta se'íjna jín ra'ajténaajmire'en í sej jín

tzáahuati'ira'a jín rana'amiche í Dios se'fjna jime'e sej temua'a naa huateúrihuaamua'ata. Setá'aj seajta se'fjna jín ra'ajténajmire'en í sej siyen rí'i tiu'uteúrihuaamua'ataca'a se'fjna jime'e sej siyen titehuaújxe'eve'en.

⁸Setá'aj siyen nain jín ra'ajténajmire'en a'iné ti pua'a siyen rí'i titeetiújcha'iica temua'a naa, ayé pu á'amuaruure a'ame sej jeíhua huápi'i tiu'utévaire'en sej si temua'a naa ti'itíj jín tiu'utátuuiire'en í Dios jemi se'fjna jime'e sej tzáahuati'ira'a jín ramua'ate se'fjna í tavástar'a, a'fjna í Jesús ti ajta Ciriístu'u pú'een.

⁹Na'ari caí, ja'atí ti na'a ti ayén tirá'aturaate'e ti ayén nain jín ra'ajténajmire'en í ti jín té'atzaahuate'e, ayé pu che'atá na'a 'een tíj ja'atí ti arácut, ti caí a'ímuá tí'iseijrave. A'íi pu ari ya'uhua'axi ti Dios ayén tiraatá'uuni'iri'i a'fjna ti ajmí'i jín auteájturaa í jemin.

¹⁰A'fj xu jín, ne'ihuaamua'a, setá'aj siyen jaítze'e huateújca'anen sej si siyen huárini ti ij ayén ámitieere'e ti Dios ayén amuaatajé, ajta amua'antíhua'u. Tí pua'a siyen huárini, capu ja'anáj ayén á'amuaruuren ti Dios ayén mé amúhua'axin tíj na'a rusén jime'e.

¹¹Mí ajta, ayé pu tejá'amuci'iti sej si temua'a naa se'uun a'uteároute a'u ti rusén jín teja'uta'áijta a'fjna í tavástar'a ti tu'irájtuaa, a'fjna í Jesús ti ajta Ciriístu'u pú'een.

**A'ij ti 'een jín té'eyu'usi'i
a'fjna i yu'uxari**

¹²A'fj nu jín niyen rini nej ja'anáj ti na'a niyen tejá'amua'ixaate'e sej siyen tira'utámua'aree se'fjna. Capu amín a'ij sej seri ramua'aree, seajta

seri te'utáviicua'iri'i se'fjna jime'e sej siyen té'atzaahuate'e.

¹³⁻¹⁴Ayee pu tiná'amitiejte'e ti ayén tiraavíjte'e nej niyen huárini tíj na'a nej nauj yen seijre'e, nej ni ca'aníjra'a amuaatá'acare'en sej si siyen tira'utámua'aree a'ij sej huárini, a'iné nu'uri niyen ramua'aree ti ari vejli'i pí'tí'irici a'ájna xicáara'an jetze nej jetzen mi'ini. Ayee nu ne'fjna jín ramua'aree a'iné a'íi pu tavástar'a, a'fjna í Jesús, ti ajta Ciriístu'u pú'een, ayé pu tinaatá'ixaa.

¹⁵Neajta nu niyen huaténca'anejsin nej ni niyen tejamuá'itíi ti ij ayén huatári'iristare sej siyen ja'anáj ti na'a tira'utámua'aree netí'ij caí ché'e mé'e a'ahua'atan.

**Pedro pu te'anxájta a'fjna jime'e ti
rí'i tiyé'useijra a'fjna í Ciriístu'u**

¹⁶Tetí'ij te'fjna jamuá'ixa a'ij ti éeni'ici'e huatasefjre'esin a'ájna xicáara'an jetze ti jetzen ajtahua'a yé ve'ecánejsin a'fjna í tavástar'a, a'fjna í Jesús ti ajta Ciriístu'u pú'een, ti ij ayén nain jín antiújmua'areere, catu rá'astijre'eca'a te'fjna í niuucari í mej rujíimua'a mena'a rájteu, í mej miyen tí'imua'atzejca'a. Catu xaa ne'u tajíimua'a tena'a rájteu sino tají'isin tu jín naa rí'i tiye'useíra ta'araa ti a'fj pu nain jín antiújmua'aree.

¹⁷Ajta, Dios ayén rí'i tiraateájtuaa, ajta rí'i tiraatá'a a'fjna jime'e ti huápi'i tí'iseijre'e u ta japua tí'ij Dios ayén jíme'en tiu'utaxájtaca'a tíjín: "A'ii pu a'íin pú'een í niyauj, í nej jeíhua huápi'i raxí'eve'e. A'íi pu ajta rí'i tineetá'aca ineetzi."

¹⁸Teajta iteen, ayé tu ráanamujri'i te'fjna í niuucari ti júte'e je'icánamujre tetí'ij te'ánna a'uté'uuca'a te'fjna jamuan a'ánna í jirí jetze ti Dios huateúra'ate.

**Í niuucari mej jín tí'ixaxa'a
í Dios jetze me'ecan**

¹⁹ Ajta a'íjna í tej ya'usefj, a'íi pu ayén araúraste a'íjna ti ajmí'i ayén té'eyu'usi'ihuaca'a a'íjna í yu'uxari jetze í mej jíme'en tiu'utaxájtaca'a í Dios jetze me'ecan. A'íj tu jín teri jaítze'e temua'a naa tirú'umua'aree ti ayén ti'ayajna a'íjna ti ajmí'i ayén té'eyu'usi'ihuaca'a.

Rí'i pu tejámuaatévaire'esin ti pua'a siyen che'atá sena'a ra'ará'astijre'en t'j ajta ja'atí ayén temua'a naa te'atánee tatzari jíme'e a'u ti a'utíca'a. Setá'aj siyen che'atá sena'a ra'ará'astijre'en t'j ajta ja'atí ti ayén atánee ajta na'acai huatasefjre'en a'íjna í xu'ura'ave ti tapuá'arjime'eca u jé'ijnineí. Setá'aj siyen ra'ará'astijre'en ajta na'acai a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ayén huataturan í a'amua tzajta'a.

²⁰ Amuacaí, ayée pu ruxe'leve'e sej siyen ráamua'aree ti caí ja'atí ja'anáj rusefj a'ij tirájteu a'ij ti huataújmua'a a'íjna í niuucari í mej miyen tiu'utaxájtaca'a í Dios jetze me'ecan ti ayén raateájtuaa itejmi jemi.

²¹ Capu ja'atí ja'anáj rusefj a'ij tirájteu ti ayén tiu'utaxáj í Dios jetze me'ecan sino a'íjna xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, ayée pu ca'aníjra'a hua'utá'a mej miyen tiu'utaxáj, a'ímej í mej me'íjna jín tiu'utaxájtaca'a í Dios jetze me'ecan.

**A'íime í mej caí tzáahuati'ira'a
jín tihuá'amua'ate**

2 Aj mú mi huá'a tzajta'a í teite miyen huatasefjre seica í mej hua'itzi jín tihuá'u'itiiiri'i. Ayee mú che'atá mena'a huatasefjre'esin mú'ejmi jemi a'íime í mej majta

hua'itzi jín tejámuaatá'itiiira. Avíitzi mú jín miyen raateátuaasin mú'ejmi jemi me'íjna í niuucari ti amuá'ujisin, í mej jín mé rúurieni me'íjna í tavástarala ti ajta huá'a jetze me'ecan tiu'utaxájtaca'a í mej té'echa'iica'a í Dios jemi. A'íj pu jín tihuá'aci'iti ti a'íin Dios ayén ca'anacan hua'antipua'ajte'en.

² Majta mu'ití mú miyen hua'ará'astijre'esein mej mi miyen che'atá mena'a ti'ihuaujxana'acira'aten mat'j a'íime. Ayee mú 'een jín seica miyen a'ij pua'a ti'ijxáata muá'aju'u me'íjna í niuucari í tej jíme'en huajú'un me'íjna jíme'e a'ij mej rici a'íime í mej hua'itzi jín tejámuaatá'itiiira.

³ Ayee mú 'een jín miyen mú'ejmi jíme'en tí'imua'itín me'íjna jíme'e mej huáp'i raxí'eve'e mej jeíhua tí'ijcha'iica. A'íj mú jín miyen hua'itzi jín amuaatémua'iti. T'j na'a ajca'ihuá'imua tí'ij Dios ayén hua'uxíjte, t'j na'a íjii aúche'e pu araúrastejsin a'íjna í niuucari ti huá'a jíme'en tiu'utaxájtaca'a. Ajta ayén ti'ayajna ti Dios auj ayén hua'antipua'ajte'esin.

Single Line Composer ⁴ Jee xaa ne'u, Dios pu caí tihuá'utá'uuni'iri'i a'ímej í mej mejmí'i ta japua tí'ivaire'eca'a, a'ímej í mej majta miyen tí'it'j jín auteájturaa í jemin, sino a'úu pu ayén huaje'etéehua'axi u tajete a'u ti puafjtzí hua'atá'acare'e a'ame. A'u pu hua'uteájtuaa a'u ti e'eté'cun mej mi me'uun é'enami'ihua a'u ti a'utíca'a. A'u mú e'avíitzi'ihua muá'aju'u ajta na'a caí Dios ayén hua'uxíjte'en a'ájna xicáara'an jetze ti jetzen nain te'entipua'ajte.

⁵ Capu ajta tihuá'utá'uuni'iri'i a'ímej í mej jécua imuá yen seijre'eca'a, sino ayée pu tiu'utá'a ti a'íin jaj ayén

tíjiste nainjapua í chaanaca ti ij a'fjna jín puajítzi hua'utá'an a'fmej í mej caí a'atzu rá'astijre'eca'a í Dios.

Mí ajta, a'fí pu xaa raatévai a'fjna í Noé ti ayén tihua'utá'ixaa a'ij mej ye'í huárini mej mi xí'epi'in jín seijre'e í Dios jemi. Ajta Dios ayén hua'utévai a'fmej í seica í mej miyen aráhua'apua ará'aseca'a.

⁶A'fí pu ajta hua'uxfjte a'fmej í mej me'uun a'uchéjme'ecaa í chajta'a jetze ti hua'apua, a'ujna u Sodoma, ajta u Gomorra. Nain pu jín hua'uteátaj. Ayee pu 'een jín huá'uruu ti ij ayén titaatá'tiíi a'ij ti huá'aruuren a'fmej í mej caí a'atzu rá'astijre'e í Dios.

⁷Mí ajta, a'fí pu raatévai a'fjna í Lot, a'fjna ti rí'i tí'itiújcha'íica'a í jemin, a'fjna ti ajta a'ij pua'a ará'aseca'a a'ij mej rijcaa í mej miyen huaújxana'acira'ate a'fime í mej caí a'atzu tí'itíj á'asteca'a.

⁸Ajta a'fín í tevi ti rí'i tí'itiújcha'íica'a í Dios jemi, a'iné a'fí pu nain tújca'ari tzajta'a ayén huá'a tzajta'a é'echejca'a, jéhua pu rajpuajtzica'a í ru tzajta'a ti ri'éene'ecán jín seijre'eca'a. Ayee pu 'een jín tirajpuajtzica'a a'fjna jime'e ti ayén raasej, ajta ráanamujri'i í mej a'ij pua'a rijcaa a'fime í mej caí tí'itíj á'asteca'a.

⁹A'ij pu jín, Dios ayén raayf'iti ti ayén ru'ijrájtuani a'fjna jetze ti jín rajpuajtzi a'fjna í ja'ati ti rí'i tí'itiújcha'íi. A'fí pu ajta ayén raayf'iti ti hua'iteáanan a'fmej í mej a'ij pua'a tí'itiújcha'íi ti ij ayén puajtzi hua'utá'an a'ájna xicáara'an jetze ti jetzen huá'axijte'en najmí'ica.

Single Line Composer ¹⁰Jee xaa ne'u, ayée pu tí'ayajna, ti ayén tihua'aci'iti a'fmej í mej jetzen á'ujca'ane me'fjna jetze ti jéhua

a'ij pua'a tí'iseijre'e, mej mi miyen tí'ihuáújxana'acira'aten me'fmej jamuan í ruxf'ej teteca. Ayee pu che'atá na'a a'ij pua'a tí'iseijre'e mej caí a'atzu tí'itíj jín té'aste. Ayee mú á'ujca'ane mej miyen huárini a'ij ti tihua'ámitiejte'e. Jéhua mú á'ujtzaahuate'e. A'fí mú majta caí rátziihne'e miyen á'ujca'ane mej a'ij pua'a tihua'áaxajta a'fmej í mej ta japua é'eseijre'e.

¹¹Mí majta a'fime í mej ta japua tí'ivaire'e, camu miyen á'ujca'ane mej miyen a'ij pua'a tihua'áaxajta a'fmej í teteca me'fjna jemi í tavástarala. Mí majta a'fime, jaítze'e mú rucacá'ane, majta jaítze'e ve'ecán jín antiújmua'aree mecaí a'fmej í teteca.

¹²Majta a'fime í teteca, ayée mú a'ij pua'a tí'ixáata muá'aye'í me'fjna jime'e í mej caí a'atzu yaú'itie. A'ij mú jín miyen che'atá mena'a seijre'e matfj a'fime í ye'emuaate í mej caí tivejáu'itie, í mej ché'le mena'a á'ujjhu'a'an. Ayee mú 'een jín huanúnu'ihuaca'a mej mi teite hua'uvívi'in, majta huá'ucui'ini. Majta a'fime í teteca, ayée mú che'atá mena'a antipua'ari me'fjna jime'e í mej jín a'ij pua'a huá'uruu a'fmej í mej amuacá rí'i titeetiújcha'íica.

¹³Ayee pu che'atá na'a tihua'utá'asin ti ja'atí ayén tihua'ari'lira í mej tí'ijcha'íi matfj majta a'fime rujímua'a mena'a miyen tihua'ari'liri'í í seica í mej tí'ijcha'íica'a. Ajta a'fjna í mej tí'itíj jín huataújtemua'ave'en, ayée mú tújca'ari tzajta'a ruxiéehua tí'itesejre'e me'fjna jime'e ti jetzen huiiráninei. Ayee mú che'atá mena'a seijre'e huá'a tzajta'a í teite tfj tí'itíj ti é'ihuameijra, tfj ajta a'fjna ti jín cápita'inaca'a. Ruxiéehua mú rutémua'ave'e me'fjna jime'e mej

amuáacuanamua muá'aju'u matí'ij
majta miyen tí'iyeste mú'ejmi jamuan.

¹⁴Ayee mú jetzen á'ujca'ane me'íjna
jetze í jíta'a matíj mena'a mej miyen
ranecua'atze mej mi miyen jamuan
tí'ihuauíxana'acira'aten. Camu majta
ja'anáj raatapuá'ajta mej miyen
á'atura í Dios jemi. Majta, ayée mú
ca'aníjra'a hua'atá'aca a'ímej í mej caí
xi té'eviicua'i, mej mi majta miyen
che'atá mena'a auteáturan í Dios jemi.
Temua'a mú tíraarí'ire a'ij mej tí'itíj
jín huárini mej mi miyen tiraatevíli
tí'itíj ti na'a mej miyen tí'ijxe'eve'e
me'íjna jime'e mej chueere'e. A'ii mú
a'íin pú'een í teitejra'a ti Dios puajítzi
hua'utá'asin.

¹⁵Mu'uri ajtacíj í juye jetze
í mej japuan huajú'un a'íime í ti
r'í'í tihuá'amitiejte'e. Majta meri
me'íjna jetze ucájrupi tíj ajta ayén
ucájrupi a'íjna í Balaam teecan ti
yaujra'an pú'eene'e a'íjna í Beor
teecan. Ajta a'íjna í Balaam, ayée pu
ra'aránajcheca'a ti tí'itíj huamuá'itin
a'íjna jime'e ti a'ij pua'a huárini.

¹⁶Mí ajta, puuru'u, ti caí té'anrí'ire,
ayée pu tiu'utaniú tíj teáata'a. Aj pu'i
ra'ajté'axi a'íjna í Balaam a'íjna jime'e
ti a'ij pua'a rijcaa. Ayee pu a'íjna jín
huaríj, a'íi pu ayén raatá'ijmiijri'i
a'íjna ti ayén ruseíjrataca'a ti nu'u
Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a, ti
caí tí'itíj jín ayén huárini a'íjna jime'e
ti rutímua'i.

¹⁷Ayee mú che'atá mena'a tí'ivaire'e
a'íime í toteca tíj a'u ti e'ejajíxa a'u ti
caí jaj 'e'ejmí'íye na'ari í jaitiri ti eeca
ráatajchi, ajta ti jetzen caí víjví'íyej.
Ayee pu tihuá'aci'ti mej me'uun
a'uteáturan u tajete a'u ti huápi'i
a'utíca'a tíj na'a rusén jime'e.

¹⁸Ayee pu a'íjna jín ayén tí'irineca
a'íjna jime'e mej miyen ca'anín
jín á'ujtzaahuat'e me'íjna jime'e

í niucari ti caí a'ij huataújmu'a.
Majta miyen ca'aníjra'a hua'atá'aca
í seica mej mi miyen tiú'umua'ati
me'íjna jetze ti huá'a jetze huiiránine
ti ayén ruseíj a'ij tirájteu. Ayee mú
a'íjna jín huaríj, a'íi mú miyen majta
ca'aníjra'a hua'atá'aca a'ímej í mej
camuché'e tihuíjsin huá'a jemi mej
mi majtáhua'a tí'itíj jín auteáturan í
Dios jemi me'íjna jime'e mej hua'itzi
jín tihuá'ajjte'e a'ímej í toteca.

¹⁹Ayee mú tí'itíj jín
títe'eteúratziiraca'a mej nu'u
tihuá'utá'an mej mi ruxiéehua
á'ujujhua'ane'en. Mí ajta, capu ri'irí
a'iné a'íi mú rujímu'a'a mena'a miyen
ca'anéeri jín tí'ivaire'e me'íjna jime'e
mej a'ij pua'a tí'itíjcha'ii, a'iné ja'atí
ti na'a ti ayén ca'anéeri jín tí'ivaire'e,
a'íi pu ayén ravaire'e a'íjna í ja'ati ti
ari ra'antimuá'iti.

²⁰Ajta ti pua'a meri miyen
raatapuá'ajta'a mej miyen che'atá
mena'a a'ij pua'a tí'itíjcha'ii
matíj í seica í mej yen japuan
seijre'e í chaanaca, ti pua'a miyen
raatapuá'ajta'a me'íjna jime'e mej
ra'ancuré'a me'íjna í tavástara'a ti
ajta ayén tu'irájtuuaani, a'íjna í Jesús
ti ajta Círíistu'u pú'een, ti pua'a
miyen me'íjna jín huaríj, majtáhua'a
mú miyen a'ij pua'a huateáarij ti ij
ajtahua'a hua'utémua'itin a'íjna ti a'ij
pua'a 'een. Ajta, ayée mú jaftze'e a'ij
pua'a tí'iteséiire'e muá'aju'u tí'ij nain
te'entipua'are caí ti jécua mej ímuá
seijre'eca'a.

²¹Mana'ajtzí caí ja'anáj
ráamua'atijche'en me'íjna í ye'irá
ti naa tí'iseijre'e í Dios jemi
mecaí miyen ramua'areere, majta
yá'uhua'axin a'íjna í niucari ti jín
Dios ayén huatéura'ate, ti ajta ayén
raateájtuaa a'ímej jemi ti ij a'íjna jín
tíhua'uta'ajjte'en.

²²Ayee pu xaa tihuá'uruu a'ij ti té'eyu'usi'i í yu'uxari jetze tijín: "A'íjna í tz'i'í ajtahua'a pu mú a'uvé'emej a'utí ejjáráj t'í'ij ráacua'ani í rujára'iri." Ajta ti ayén tijín: "A'íjna í tuiixu ti hua'íihuaca'a, ajtahua'a pu mú a'uvé'emej a'u ti jaú'i'íihuaca'a í xarij jime'e ti ij ajtahua'a ayén hua'íihua."

T'í'ij uvé'enejsin í tavástarala

3 ¹⁻²Mú'een, nej já'amuaxe'eve'e, a'íi pu a'íin pú'een í nej hua'apuaca jetze jín tejá'amuayu'use'e. Ayee nu che'atá nena'a ne'íjna jime'e í ti hua'apua, ca'aníjra'a nu jín amuatá'aca sej si siyen tzáahuatl'ira'a jín tiú'umua'ati se'íjna jetze í nej jín niyen amuatá'aca sej ra'utámua'aree a'ij mej tiu'utaxájtaca'a a'íime í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a, setá'aj siyen che'atá sena'a ra'utámua'aree í niuucari í ti jín tejamuaata'a'íj a'íjna í tavástarala ti ajta a'íin pú'een a'íjna ti amua'irátuaasin. A'ii pu a'íin pú'een í niuucari ti a'íin ayén tiraateájtuaa itejmi jemi tej ti tiyen tejamuaatá'ixaate'en mú'ejmi.

³Ayee xu ramua'aree ti ayén té'eme a'ájna xicáara'an jetze ti jetzen nain te'entipúa'ajte. A'íi mú huatasej're'esin a'íime í mej amua'axieehuari'i mej mi rá'axieehuari'ira í niuucari ti téjmi jemi raateájtuaa. Ayee mú me'íjna jín á'ujujhua'ane'e muá'aju'u mej miyen rá'astij're'e a'íjna ti ayén tihuá'amitiejte'e t'íj na'a a'íj ti tihua'aráanajche ti a'ij pua'a 'een.

⁴Ayee mú tí'ixáata muá'aju'u tijín: "A'ii tá'uj huaríj a'íjna í ti jín Dios ayén te'ataújratziiri'i ti nu'u yé huatasej're'esin. Tij caí, capu

ayén teja'uré'enejsin a'iné aúche'e pu ayén che'atá na'a seij're'e t'íj ajta ayén se'íre'e á'aye'i t'íj na'a a'íjna xicáara'an mej jetzen huácuii í tavaújsimua'aci'i t'íj na'a ajta íjii. Ayee pu che'atá na'a aúche'e seij're'e t'íj ajta seij're'eca'a a'ájna t'í'ij Dios ayén raatétaahuaca'a í chaanaca."

⁵Ayee mú 'een jín miyen tí'ixa me'íjna jime'e mej miyen rux'í'evi'ira'a jín taúra'aca miyen yá'uhua'axin ti jéjcu'a'imua Dios ayén runiuuca jín tiu'uta'a'íjtaca'a ti ayén huatasej're'en a'íjna í ta japua. Ajta a'íin í chaanaca, ayée pu tiu'utétaavijhuaca'a t'í'ij ayén ajnén á jaata'a. Ajta a'íin ti japuan seij're'e, ayée pu ajta a'íjna jín ruuri á'aye'i a'íjna jime'e í jaj.

⁶Ajta a'íime í mej jéjcu'a'imua japuan huachéejme'ecaa í chaanaca japua, a'íi mú jín e'ehuaujpu'a'arixi me'íjna jime'e ti a'íin jaj ayén huatámi'iyeca'a, ajta hua'ujámiste.

⁷Mí ajta íjii, ayée pu tí'ljci'íiti a'íjna í ta japua ti íjii seij're'e, ajta a'íjna í chaanaca í tej yen japuan seij're'e í tej íjii huáteite, Dios pu ayén racha'ii ti ij ayén raateátaiira. Ayee pu ari raaxí'epi'intare ti ayén huárini a'ájna xicáara'an jetze ti jetzen huá'axijte'en í runiuuca jime'e, ajta huá'apua'ajte'en a'íimej í teite í mej caí a'atzu rá'astij're'e.

⁸Setá'aj caí siyen tiyá'uhua'axin, ti se'íj xicaj ayén che'atá na'a tí'titiej í Dios jemi t'íj ajta tí'titiej a'achú cumu se'íj vi'ira'a nine'ira'a. Ajta, se'íj vi'ira'a nine'ira'a ayén che'atá na'a tí'titiej í Dios jemi t'íj se'íj xicá'jra'a.

⁹Tí pua'a Dios ayén caí ca'anacan araúrasten a'íjna jime'e í ti jín te'ataújratziiri'i, capu ayén huataújmua'a ti caí ja'anáj a'íjna jín araúrasten a'ij mej tí'imua'atze í seica

sino temua'a pu ayén té'eviicua'i mú'ejmi jemi a'ájna jime'e ti caí raxí'eve'e ti ja'atí ayén á'uveti. Capu xaa ne'u ayén raxí'eve'e sino ayée pu raxí'eve'e mej naími'i miyen huataújtuiire'en í jemin me'ájna jime'e mej seicié tiú'umua'ati mej mi caí ché'e a'ij pua'a rijca.

Single Line Composer ¹⁰Mí ayée pu che'atá na'a teja'ur'é'enejsin a'ájna xicáara'an jetze ti jetzen huatasej're'esin í tavástar'a t'j ajta nahua'ari ayén aviítzi jín huatasej're'en í tíca'ari tzajta'a. Ajta a'áin í ta japua, ayée pu huatánamuj're'esin tí'ij antipua'are. Ca'anín pu jín tiu'utátzi'liti. Ajta t'j na'a ti ayén tiú'utaavijhuaca'a, a'íi pu ayén huataújtuaasin a'ájna jime'e ti rí'i huateátaasin. Ajta a'ájna í chaanaca, ajta nain t'j na'a japuan tí'isej're'e u ti tiú'utaavijhuaca'a, najjmi'lí t'j na'a raateátaiira.

¹¹A'iné nain pu ayén huataújtuaasin, ayée pu tiú'ujxe'leve'e sej siyen r'íi titeetiújcha'íica, sej si r'íi tí'itesej're'e í Dios jemi nain jime'e a'ij sej rici, sej si seajta nain jín ra'ará'astj're'en í Dios.

¹²Setá'aj siyen rahuauca, seajta siyen a'ujca'anéecan jín tí'ijchú'leve'e ayén teja'ur'é'enen a'ájna xicáara'an jetze ti jetzen Dios te'entipua'ajte. Ayee pu a'ájna jín huataújtuaasin a'ájna í ta japua a'ájna jime'e ti taij raateátaiira. Ajta a'ájna ti jín nain tiú'utaavijhuaca'a t'j na'a ti tí'isej're'e, a'íi pu ajta huataújtuaasin a'ájna jime'e ti rí'i tiraateátaiira.

¹³Mí teajta iteen, a'iné a'íi pu a'ájna jín te'ataújratziiri'lí ti ayén huárini, a'áj tu jín tiyen rachú'leve'e se'j í ta japua ti jécua, ajta se'j í chaanaca ti ajta jécua a'u ti e'eséire'e a'ame

a'ájna ti ri'éene'ecán jín sej're'e mat'j mena'a me'uun se'ire'e muá'aju'u.

Í niuucari ti jín ra'antipua'ajte

¹⁴A'áj xu jín siyen huárini, mi nej já'amuaxe'leve'e, a'iné ayée xu seri rachú'leve'e ti ayén teja'ur'é'enejsin. Setá'aj siyen títeeteújca'anen sej siyen éeni'ici'e sej're'e í jemin sej temua'a naa ru'ihuaamua'atan, sej si caí tí'it'j jín á'aturaacaj, ti ij a'áin Dios caí tí'it'j jín a'amua jetze te'ujpuá'ajte'en.

¹⁵Setá'aj se'ájna jetze tiú'umua'ati ti Dios ayén amua'irátuaasin a'ájna jime'e ti raayí'iti ti te'utáviicua'i mú'ejmi jemi.

Ajta a'áin í ta'ihuaara'a í tej raxí'leve'e, a'ájna í Pablo, Dios pu ayén raatá'a ti yaú'itiée á'ara'ani temua'a naa. A'íi pu ayén che'atá na'a tejamaatayú'use nain jime'e tet'j iteen.

¹⁶Ajta a'ájna jetze ti a'áin ra'utéyu'uxaca'a, a'ájna jetze ayén namuj're'e seica í niuucari ti ayén muári'eri ti ja'atí ayén yaú'itiée á'ara'ani. Ajta seica í teite í mej caí tí'it'j ú'umua'aree, í mej majta caí xi té'eviicua'i í mej jín té'atzaahuat'e, ayée mú tí'itese'e mej mi miyen seicié tiyaú'itiée muá'ara'ani, mej mi majta tihua'a'itíiira a'ij ti caí ayén tiraavij'te'e a'ájna ti Pablo ra'utéyu'uxaca'a, ajta a'ájna ti té'eyu'usi'lí a'ájna jetze í yu'uxari ti Dios ayén raateájtuaa itejmi jemi. Tí pua'a miyen me'ájna jín huárini, ayée pu tihua'aci'iti mej antiújpua'ajte'en.

¹⁷A'iné xu'uri amuacá siyen ramua'aree, mú'een mi nej já'amuaxe'leve'e, rí'i xu'u mú'een ti ij caí ja'atí ayén ca'aníjra'a amuaatá'an sej si siyen che'atá sena'a titecaújxiehuata í Dios jemi mat'j

a'fime í mej a'ij pua'a tí'iteteite, í mej caí ti'itíj á'astijre'e. Rí'í xu'u sej si caí se'íjna tejá'uhua'axin í sej jín té'eviicua'i se'íjna jime'e sej huá'astijre'e se'ímej teitejra'a. Seajta mú'een, setá'aj siyen huaúnajmi'ire'en í ru tzajta'a se'íjna jime'e ti a'fin tavástar'a rí'í tejamuatá'aca, a'íjna ti ajta

amua'irájtua, a'íjna í Jesús ti ajta Ciríistu'u pú'een.

¹⁸Setá'aj siyen che'atá sena'a huaúnajmi'ire'en se'íjna jime'e sej ramua'ate. Tiché'e rí'í tiraateájtuaani íjii, teajta títj na'a rusén jime'e. Ché'e ayén teja'uré'enen. Yee pu'u. Pu'uri antipúa'areca'a.

A'ij ti tira'uyú'uxaca'a a'íjna í San Juan, í ti seij

í niuucari ti ruurican e'ihuateájtuaani

1 Jíme'en a'íjna í Jesús ti Círíistu'u pú'een, a'íi pu jécua imuá seijre'eca'a tǎj na'a ti yú e'iré'ene. A'íi pu ajta a'íin pú'een í tej ráanamujri'i a'ij ti ye'í tiu'utaxájtaca'a. Teen tu teajta tají'i jín raasej, teajta tiyen raamuá'a ja'ati ti pú'ene'e, teajta tiyen tamuájca'a jín ra'ajtamuariej te'íjna ti niuucari pú'een ti ajta ruurican e'ihuateájtuaani. ²Ajta, a'íi pu huatasejre a'íjna ti ruurican e'ihuateájtuaani.

Teajta iteen, teen tu raasej. Teajta tiyen tiraataxájta, teajta tiyen tejá'amua'ixaate'e te'íjna ti rusén jín i'i ruuri, ti ajta jemin seijre'e í rutáata í Dios. Ajta, a'íi pu téjmi jemi huatasejre.

³A'íj tu teajta tiyen tejá'amua'ixaate'e te'íjna í tej raasej, teajta í tej ráanamujri'i, sej si seajta mú'een siyen che'atá sena'a tiú'umua'ati tetíj iteen tí'imua'atze tej ti naíjmi'i ta'ihuaamua'a tá'ara'ani. Jee xaa ne'u, teen tu jemin seijre'e, te'íjna í Dios jemi í tej rájya'upua. Teen tu teajta tiyen che'atá tena'a jemin seijre'e te'íjna jemi í ti yaujra'an pú'een í Dios, a'íjna í Jesús, í ti ajta Círíistu'u pú'een.

⁴Ayee tu 'een jín tiyen tejá'amuyau'use'e ti ij ayén raanaíjmi'ire'en í ti jamuaatá'aca sej jíme'en rutémua'ave'e.

**Dios pu téjmi jemi seijre'e ti ayén
che'atá na'a 'een tǎj tatzari**

⁵A'ii pu a'íin pú'een í niuucari í ti Círíistu'u ayén titaatá'ixaa ti nu'u a'íin Dios ayén téjmi jemi seijre'e tǎj tatzari ti ayén tátatzavi'i í ta tzajta'a, ajta nu'u capu a'atzu jemin seijre'e ti'itǎj ti a'ij pua'a 'een, ti ayén che'atá na'a 'een tǎj tǎca'ari.

⁶Tí pua'a tiyen te'íjna jetze tiyen mé titejá'ujujhua'ane'en a'u ti a'utǎca'a teajta rá'antixáata tiyen titeejú'un a'u yee tej Dios jemi seijre'e, catu jé'iyecan jín tiyen ti'itítacha'ii sino tetí'ihua'itaca tu'u.

⁷Mí teajta iteen, ti pua'a tiyen che'atá tena'a te'íjna jetze tiyen titeejú'un, te'íjna jetze ti tátatzavi'i, a'íi pu rí'i taruure tej ti tiyen temua'a naa ta'ihuaamua'a tá'ara'ani. Ajta, a'íjna ti yaujra'an pú'een í Dios, a'íjna í Jesús, a'íi pu ajta tá'ari'ira nain tǎj na'a í tej jín ateáturaaveca í Dios jemi. A'íi pu ayén taruure a'íjna jime'e ti ari huamí'i ta jetze me'ecan. A'íj pu jín ayén tira'iráaxire í ruxuure'e.

⁸Tí pua'a tiyen tiraataxáj yee tej nu'u caí ti'itǎj jín ateáturaaveca í

Dios jemi, ayée tu tajiimua'a tena'a tacuanamua. Ajta, a'íjna í niuucari ti ayén ti'ayajna, capu téjmi jemi seijre'e. ⁹Mí teajta iteen, ti pua'a tiyen tiraataxáj í tej jín auteájturaa í Dios jemi, ayée tu tí'ijmua'aree ti Dios ra'ará'astejsin a'íjna jíme'en ti jín te'ataújratziiri'i ti nu'u ayén titaatá'uuni'i nain jime'e í tej jín auteájturaa í jemin. Teen tu teajta tiyen tí'ijmua'aree ti ayén tiraavíjte'e ti Dios ayén titaatá'uuni'i.

¹⁰Tí pua'a tiyen tiraataxáj yee tej nu'u caí ja'anáj ti'tíj jín auteájturaa í Dios jemi, ayée pu huataújmua'a í tej teri tiyen te'íjna jíme'en raatamuá'a í Dios ti nu'u a'íjn tí'ihua'itaca. Ajta a'íjna í niuucari ti ayén téjmi jemi raateájtuaa, capu xaa ne'u a'atzu téjmi jemi seijre'e.

Ajta a'íjna í Ciríistu'u, a'íi pu tí'ixi'epi'íntare'e itejmi jetze me'ecan

2 Mí sej niyaujmua'a, mi nej huápi'i já'amuaxe'eve'e, ayée nu 'een jín tejá'amuayu'use'e sej si caí ti'tíj jín auteáturan í Dios jemi. Mí ajta, ti pua'a ja'ati ayén ti'tíj jín teuteáturan í Dios jemi, seij pu tayá'upua jemin seijre'e ti ta jetze me'ecan tí'ixi'epi'íntare'e. A'íi pu a'íjn pú'een a'íjna í Jesús ti ajta Ciríistu'u pú'een. A'íi pu urarí'ene'acan jín seijre'e í Dios jemi. ²Ciríistu'u pu ajta ta jetze me'ecan rí'i tiraatá'a í Dios ti ij caí puafíjti taatá'an a'íjna jime'e í tej jín auteájturaa í jemin. Aye'e pu ajta che'atá na'a huá'a japua huaniú naíjmi'lica a'achú mej pua'amé í mej yen huachéjme í chaanaca japua.

³Tí pua'a tiyen tirá'astijre'e a'íj ti a'íjn titaata'aíj, ayée tu a'íjna jín tiyen tí'ijmua'aree tej jé'iyecan jín

tiyen tí'ijmua'ate. ⁴Tí pua'a seij ja'ati caí rá'astijre'e a'íj ti titaata'aíj, ajta ti pua'a a'íjna í ja'ati ayén tiu'utaxáj yee ti nu'u ayén tí'ijmua'ate a'íjna í Jesús, a'íjna í ja'ati, ayée pu tí'ihua'itaca. Ajta, capu jé'iyecan jín ti'itiújcha'íi.

⁵Mí ajta, ti pua'a a'íjna í ja'ati ayén tira'ará'asten a'íjna i niuucari í ti téjmi jemi huatétuihuaca'a, ayée tu te'íjna jín tí'ijmua'aree ti ayén raanaíjmire í tzajta'an a'íjna í ja'ati ti a'íjn jé'iyecan jín raxí'eve'e í Dios nain jime'e. Aye'e tu teajta te'íjna jín tí'ijmua'aree tej tiyen te'íjna jemi seijre'e í Dios. ⁶Ajta ti pua'a ja'ati ayén tiú'ujseijrata ti a'íi pu miijmu ayén nu'u urarí'ene'acan jín seijre'e jemin í Dios, ayée pu ajta tiú'ujxe'leve'e ti a'íjn ja'ati ayén che'atá na'a rí'i tí'itiújcha'íi tíj ajta a'íjn Ciríistu'u rí'i tí'itiújcha'íica'a.

Ajta a'íjna í niuucari ti jé'juacan jín tí'ita'aíjte'e

⁷Mí nej já'amuaxe'leve'e, canu jé'juacan jín tejá'amuayu'use'e í ti jín titaata'aíj í Dios, sino a'íj nu jín tejá'amuayu'use'e ne'íjna í niuucari ti jé'jua ímuá Dios ayén a'íjna jín titaata'aíj tíj na'a ti jé'jua ímuá seijre'eca'a mú'ejmi jemi tíj na'a ti yú e'iré'ene. Ajta a'íjna ti jé'jua ímuá jín titaata'aíj í Dios, a'íi pu a'íjn pú'een í niuucari í sej ráanamujri'i.

⁸Mí neajta inee, neajta nu jé'juacan jín tejá'amuayu'use'e ti ayén ti'ayajna a'íjna jemi, ajta mú'ejmi jemi, a'iné pu'uri te'entípuá'ari a'íjna ti a'uun é'eseijre'e a'u ti a'utíca'a. Ajta pu'uri a'utéjche ti huatatátzave'en a'íjna ti jé'iyecan jín tátatzavi'i.

⁹Tí pua'a ja'ati ayén tiú'ujseijrata ti a'íjn miijmu ari nu'u a'uun á'ume a'u ti á'uneeri'i, mi ajta a'íjna í ja'ati,

a'íi pu ru'ihuaara'a tícha'iire'e, a'íi pu ajta aúche'e a'uun aumé a'u ti a'utíca'a a'u ti caí á'atatzave'e.

¹⁰Ajta a'íin í ja'ti ti raxí'eve'e í ru'ihuaara'a, a'íi pu xaa a'uun aumé a'u ti á'atatzave'e í tavástar'a. Ajta capu ti'itíj jín a'aturáa í Dios jemi.

¹¹Mí ajta, a'íin í ti rájcha'iire'e í ru'ihuaara'a, a'íi pu a'uun é'esejre'e a'u ti a'utíca'a. A'íi pu xaa auj aumé a'u ti a'utíca'a, ajta capu ramua'aree a'u ti á'lume a'íné tíca'ari pu ayén ráaruu ti ij arácun.

Tej nu'u caí tí'ixe'eve'e a'íjna ti yen seijre'e i chaanaca japua

¹²Ayee nu 'een jín

tejá'amuyau'use'e mú'ejmi mi sej niyaujmua'a a'íné Dios pu ayén tejámuaatá'uuni'iri'i í sej jín auteájturaa í jemin a'íjna jime'e a'ij ti huaríj a'íjna í Jesús. ¹³Seajta mú'een, mi sej huá'avaujsimua'a pú'een, ayée nu 'een jín tejá'amuyau'use'e a'íné mú'een xu ramua'ate se'íjna ti tíj na'a jécua imuá seijre'eca'a, ajta tíj na'a ti yú e'iré'ene seijre'e. Seajta mú'een, mi sej teemua, ayée nu 'een jín tejá'amuyau'use'e a'íné mú'een xu seri ra'antimuá'iti se'íjna í xiéjniu'ucari ti a'ij pua'a 'een.

Seajta mú'een, mi sej yaújmua'ame'en pú'een, ayée nu 'een jín tejá'amuyau'use'e a'íné mú'een xu ramua'ate se'íjna í tej rájya'upua. ¹⁴Ayee nu neajta 'een jín tejá'amuyau'use'e mi sej huá'avaujsimua'a pú'een a'íné mú'een xu seri ramua'ate se'íjna ti jécua imuá seijre'eca'a tíj na'a ti yú e'iré'ene. Ayee nu neajta 'een jín tejá'amuyau'use'e mi sej teemua a'íné mú'een xu temua'a naa té'evicua'i. Ajta a'íjna í niuucari ti Dios ayén

téjmi jemi raateájtuaa, a'íi pu mú'ejmi jemi seijre'e a'íné mú'een xu rá'astjire'e. Mú'een xu seajta seri ra'antimuá'iti se'íjna í xiéjniu'ucari ti a'ij pua'a 'een.

¹⁵Ayee nu tejá'amua'íjcate'e sej caí siyen tihuá'íjchuej a'ímej í mej yen japuan huachéjme í chaanaca. Setá'aj caí seajta siyen tí'ijxe'eve'e tíj na'a í ti tí'iseijre'e íiyen chaanaca japua. Ja'ati ti na'a ti raxí'eve'e hua'aye'ira í mej yen huachéjme íiyen chaanaca japua, capu ajta cui'i raxí'eve'e í Dios.

¹⁶Ayee pu xaa ne'u ti'ayajna, a'íné tíj na'a ti ayén tí'iseijre'e íiyen chaanaca japua, yen pu me'ecan. Tíj na'a í mej miyen tité'ujca'ane a'íj ti tzajta'an tásiseiiri, ajta tíj na'a í mej rasej ti ca'aníjra'a hua'atá'aca mej mi me'íjna jime'e tí'inecua'atzen, ajta naíjmi'i tíj na'a í mej jíme'en á'ujtzaahuat'e, nain tíj na'a ti ayén 'een, a'íj pu jetze mé je'evé'eme í huá'amua'atziira'a í mej yen seijre'e íiyen chaanaca japua. Capu Dios jemi é'eme'ecan. ¹⁷Ajta tíj na'a ti huá'a jetze ruxe'eve'e a'ímej í mej yen seijre'e íiyen chaanaca japua, ajta a'íjna tíj na'a í mej jetzen tité'ujca'ane, a'íi pu xaa te'entipua'ajte'esin.

Mí ajta a'íjna í ti ayén tirá'astjire'e a'ij ti tí'ijxe'eve'e í Dios, a'íi pu ruuri huateáturaasin í jemin tíj na'a rusén jime'e.

A'íjna ti nu'u ayén ti'ayajna, ajta a'íjna ti nu'u hua'itzi pú'een

¹⁸Mí sej yaújmua'ame'en pú'een, pu'uri tín teja'uré'enejsin a'ájna xicáara'an ti jetzen nain te'entipua'ajte'esin. Mú'een xu seajta seri ráanamujri'i ti a'íin ayén huatasejre'esin a'íjna ti rájcha'iire'e í Ciriístu'u. Jee xaa ne'u, ayée pu

ti'ayajna mej meri mu'ití huatasejre í mej rájcha'íire'e í Ciriístu'u. A'íj tu jín tiyen tí'ijmua'aree ti ari tímua'a teja'uré'enejsin a'íjna xicáara'an jetze ti nain te'entipua'ajte'esin.

¹⁹A'íí mú ta jemi tíhuui. Mí majta, camu ta jetze ajtémecantaca'a.

Tí pua'a miyen ta jetze ajtémecantache'e, a'íí mú ta jemi huateáturanche'e. Mí majta, ayée mú 'een jín ajtacj ti ij ayén huatasejre'en mej caí naíjmi'i ta jetze ajtémecan.

²⁰Ajta a'íin í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'íí pu ari huateájturaa mú'ejmi jemi, ajta a'íí pu ayén tejamuaatá'a í mua'atzíira'a sej si nain jé'iyecan jín tiú'umua'ati.

²¹Canu ne'íjna jín tejá'amuayu'use'e ne'íjna jime'e sej caí jé'iyecan jín ramua'aree se'íjna ti ayén ti'ayajna sino ne'íjna jime'e sej xaa siyen ramua'aree. Ajta ti'itíj ti ayén hual'itzi pú'een, capu a'iránineica a'íjna jetze ti jé'iyecan jín ayén ti'ayajna.

²²¿Ni secaí ramua'aree ja'ati ti a'íin pú'een ti tí'ihual'itaca? Jee xaa, a'íi pu a'íin pú'een í ti ayén ti'ixa yee ti caí Jesús a'íin pú'een í Ciriístu'u. A'íi pu a'íin pú'een ti rájcha'íire'e a'íjna í Ciriístu'u, a'íjna í ja'ati ti ayén che'atá na'a mé rúujipua a'íjna í tej rájya'upua, ti ajta mé rúujipua a'íin ti yaujra'an pú'een í Dios. ²³Ja'ati ti na'a ti mé rúurieni a'íjna ti yaujra'an pú'een, capu ajta rí'i tí'isejre'e a'íjna jemi í tej rájya'upua. Mí ajta, a'íin ti ayén tiraataxáj yee Jesús pu a'íin pú'een a'íjna ti yaujra'an pú'een í Dios, ti pua'a ayén huárini, a'íi pu ajta rí'i tí'iseíire'e a'ame í Dios jemi.

²⁴Seajta mú'een, ayée xu huárini. Ché'e a'íin niuucari í sej jécua imuá ráanamujri'i, ché'e ayén mú'ejmi jemi huateáturan. Ajta a'íjna í niuucari í sej jécua imuá

ráanamujri'i, ti pua'a ayén mú'ejmi jemi huateáturan, ayée xu seajta mú'een naími'i rí'i tí'iteseíire'e xá'aju'un se'íjna jemi ti yaujra'an pú'een í Dios, seajta se'íjna jemi í tej rájya'upua. ²⁵Ajta a'íi pu a'íin pú'een í ti jín te'ataújratziiri'i itejmi jemi ti ayén titáaci'iti tej tiyen rusén jín ruuri tá'ara'ani í jemin.

²⁶Ayee nu tejá'amuayu'use'e ne'ímej jíme'en í mej miyen tejá'amuahua'itze'e. ²⁷Mí seajta mú'een, aúche'e pu mú'ejmi jemi seijre'e a'íjna í mua'atzíira'a ti a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ayén tejamuaatá'a. A'íj pu jín caí ayén tiú'ujxe'eve'e ti ja'ati ayén tejamuá'itiii, a'iné a'íjna í mua'atzíira'a, ayée pu tejá'amuahua'itiii nain jime'e. A'íi pu ajta jé'iyecan jín tejá'amuahua'itiii, ajta caí tejá'amuahua'itze'e. Setá'aj siyen che'atá sena'a huárini a'íj ti ari tejamuaatá'itiiiri'i, setá'aj naíjmi'i huateáturan í jemin.

²⁸Ajta i'i, mi sej yaújmua'ame'en pú'een, setá'aj siyen naími'i huateáturan í jemin tej ti tiyen a'ataca'anéecan jín ra'ancuré'evititin a'ájna xicáara'an ti jetzen huatasejre'esin. Setá'aj seajta siyen huárini ti ij caí ta'atatévi'iraste'en í jemin. ²⁹Tí pua'a seri mú'een ramua'aree ti a'íi pu ara'axcáacan jín seijre'e í Dios, xu'uri seajta ramua'aree ti ayén ti'ayajna ti ja'ati ti na'a ti ayén xí'epi'in tí'itíujcha'íi, a'íjna í ja'ati, a'íi pu xaa a'íin Dios jetze airáane.

Í yaújmua'ame'en í Dios

3 Jee xaa ne'u, setá'aj se'íjna jetze tiú'umua'ati ti a'íin í tej rájya'upua, ayén jeshua huáp'i'i

taataxi'leve a'iné a'íi pu xaa taatéya'upuajtaca'a. A'íj tu jín, tu'uri yaújmua'ame'en pú'een í Dios. A'íj mú jín caí tamuajte a'íime í mej yen huachéjme í chaanaca japua me'íjna jime'e mej caí raamuá'a.

²Mí nej já'amuaxe'leve, tu'uri yaújmua'ame'en pú'een í Dios. Mí ajta caí xi a'íj ámitieere'e a'íj tej éene'e tá'aju'un. Mí teajta iteen, ayée tu tí'íjmua'aree ti ayén tí'ítaci'íiti a'ájna xicáara'an jetze í ti jetzen huatasej're'esin. A'íi pu seicié taruuren yé ta jetze tej ti tiyen che'atá tena'a éene'e tá'ara'ani tíj ajta a'íin éene'e seijre'e u ta japua a'iné a'ájna tu rasejran te'íjna a'íj ti 'een.

³Ajta, ja'ati ti na'a ti ayén tí'íjchú'leve'e a'íjna ti ayén tiráaci'íiti, ayée pu a'íjna jín rí'i ruruuren ti ayén che'atá na'a rumua'atzíira'a jíme'en ri'éene'e seíire'e á'ara'ani tíj ajta a'íjna í Jesús ti ajta Círíistu'u pú'een. ⁴Mí ajta, ja'ati ti na'a ti tí'ítíj jín até'ítzeaaara í Dios jemi, a'íi pu ajta raatéxiehuata a'íjna í niuucari ti jín Dios tí'aijta. Ajta tíj na'a í mej jín até'ítzeaaara, ayée pu seijre'e í Dios jemi ti ayén che'atá na'a 'een í mej jín raatéxiehuata me'íjna í niuucari ti ajta jín Dios tí'aijta.

⁵Ajta, xu'uri ramua'aree ti ayén 'een jín huatasej're a'íjna tí'íj ayén ra'uré'uuna í tej jín auteájturaa í Dios jemi. Ajta, capu a'atzu tí'ítíj jín até'ítzeaaara í Dios jemi a'íjna í Jesús, ti ajta Círíistu'u pú'een. ⁶Ajta, ja'ati ti na'a ti Dios jemi seijre'e capu ajta á'atura í jemin. Mí ajta, ja'ati ti na'a ti ayén tí'ítíj jín até'ítzeaaara í Dios jemi, a'íjna í ja'ati capúu xi yaú'ítííe já'araa a'íj ti 'een a'íjna, capu ajta xi raamuá'a.

⁷Mí sej yaújmua'ame'en pú'een, caxu raatá'acare'en ti ja'ati ayén

tejá'amuacuanamua. Ja'ati ti na'a ti ayén xí'epi'in tí'ítíjcha'íi, a'íi pu ayén che'atá na'a ri'éene'ecán jín seijre'e í Dios jemi tíj ajta a'íjna í Jesús, ti ajta Círíistu'u pú'een.

⁸Mí ajta, ja'ati ti na'a ti tí'ítíj jín auté'ítzeaaara í Dios jemi, a'íi pu a'íjna jetze ajtémecan í tiyaaru'u, a'iné a'íjna í tiyaaru'u, ayée pu tíj na'a jécua imuá te'utéjche ti ayén te'uté'ítzeaaara tíj na'a í ti 'irí yé e'iré'ene. Ayee pu 'een jín huatasej're a'íjna ti yaujra'an pú'een í Dios ti ij raaté'uuna nain í muári'eri'ire'ara'an í tiyaaru'u.

⁹Capu até'ítzeaaara í Dios jemi ja'ati ti na'a ti Dios jetze airáne. Capu tí'ítíj jín até'ítzeaaara a'íjna jime'e ti jemin seijre'e a'íjna ti Dios ayén raateájtuaa. Capu ri'irí ti a'íin ja'ati ayén tí'ítíj jín te'uté'ítzeaaara'an a'iné a'íi pu Dios jetze airáne. ¹⁰Ayee pu a'íjna jín té'emiteere'e ja'atén mej pú'een í yaújmua'ame'en í Dios, ajta ja'atén mej pú'een í yaújmua'ame'en í tiyaaru'u. Capu Dios jetze airáne ja'ati ti caí xí'epi'in tí'ítíjcha'íi, ti ajta caí raxí'leve'e í ru'ihuaara'a.

Tej nu'u huátaxe'leve'en seij teajta seij

¹¹Ajta, a'íi pu a'íin pú'een í niuucari sej ráanamujri'i tíj na'a jécua imuá tíj na'a ti yú e'iré'ene ti ayén tíu'ujxe'leve'e tej tiyen titehuátaxe'leve'en seij teajta seij. ¹²Tej ti caí nu'u tiyen huárini a'íj ti ráaruu a'íjna í Caín tecan ti a'íjna jetze airáne a'íjna ti a'íj pua'a 'een. Ajta ayén tiraajé'ica í ru'ihuaara'a. ¿Ni secaí ramua'aree a'íj ti 'een jín raajé'ica? Ayee pu a'íjna jín tiraajé'ica a'íjna jime'e ti a'íj pua'a tí'ítíjcha'íica'a a'íjna. Mí ajta,

xí'epi'in pu ti'titiújcha'iica'a a'íjna í ihuáare'ara'an.

¹³Ne'ihuaamua'a, caxu a'ij títé'ujmua'jca ti pua'a miyen tejamuájcha'iire'e a'íme í mej yen huachéjme íiyen chaanaca japua. ¹⁴Ayee tu te'íjna jín tí'ijmua'aree tej caí ché'e mi'ichíjta seijre'e í Dios jemi sino tu'uri tiyen ruurican jemin huateájturaa a'íjna jime'e tej huá'axe'eve'e te'ímej í ta'ihuaamua'a.

Mí ajta, ja'ati ti na'a ti caí raxí'leve'e í ru'ihuaara'a, a'í pu aúche'e ayén mi'ichíjta seijre'e í Dios jemi. ¹⁵Jee xaa ne'u, a'íjna í ja'ati ti rájcha'iire'e í ru'ihuaara'a, a'ii pu a'íin pú'een ti tí'itecui'ica. Seajta mú'een, xu'uri siyen tí'ijmua'aree ti caí rusén jín ruuri huateáturaasin í Dios jemi ja'ati ti na'a ti ayén tí'itecui'ica.

¹⁶Ayee tu te'íjna jín tí'ijmua'aree a'ij ti 'een ti pua'a ja'ati jé'iyecan jín raxí'leve'e í ru'ihuaara'a. A'í pu Jesús ti Ciríistu'u pírici, a'í pu ta jetze me'ecan huamí'i. A'íj pu jín, ayén tiú'ujxe'eve'e tej tiyen che'atá tena'a huácu'ini huá'a jetze me'ecan í ta'ihuaamua'a.

¹⁷Mí ajta, ti pua'a ja'ati ti ayén jé'ihua huápi'i tí'ijcha'ii í mej jín huateújvaire'en íiyen chaanaca japua, ti pua'a ajta ayén raseijra ti a'íin ihuáare'ara'an caí a'ij tí'ijviicua'i, ajta ti pua'a caí rá'ancu'uvajxi'in ti ij tí'itíj jín raatévaire'en, capu a'atzu a'ij tí'iri'iri ti a'íjna ti jé'ihua tí'ijcha'ii ayén tí'ixáata a'ame ti nu'u raxí'leve'e í Dios.

¹⁸Mí sej yaújmua'ame'en pú'een, tiché'e caí tiyen tena'a tí'ixajta tej nu'u taxe'leve'e seij teajta seij. Tiché'e caí te'íjna jín tena'a tiyen tí'ixajta taniuuca jime'e sino tiché'e jé'iyecan jín huá'axe'eve'e te'íjna jime'e tej tí'itíj jín hua'utévaire'en í ta'ihuaamua'a.

A'ij ti nu'u ye'í tí'iri'iri tej nu'u caí tí'itziine'e í Dios jemi

¹⁹Tí pua'a tiyen te'íjna jín huárini, aj tu xaa tiyen tí'ijmua'areeren tej tiyen jé'iyecan jín rí'i tí'itítacha'ii te'íjna jemi í niuucari ti ayén tí'ayajna. Tí pua'a teajta te'íjna jín tiyen huárini, aj tu ti caí ché'e a'ij pua'a tite'utátamuajte í taxiejniu'uca jetze te'íjna jemi í Dios.

²⁰Tí pua'a ayén tá'axijte'e í taxiejniu'uca, capu ruxe'leve'e tej tiyen tí'itziine'e a'iné jaítze'e pu ve'ecán jín tí'itéjvee í Dios caí í taxiejniu'uca. Ajta, a'í pu nain té'umua'aree.

²¹Mí nej já'amuaxe'leve'e, ti pua'a caí tí'itíj jín tá'axijte'e í taxiejniu'uca, ayee pu 'een jín rí'iri tej caí tí'itíj jín tí'itziine'e í Dios jemi. ²²Ayee tu teajta te'íjna jín tiyen tira'ancuré'asin te'íjna jemi tí'itíj ti na'a tej raatáhuaviira. Ayee pu a'íjna jín tí'itaci'iti a'íjna jime'e tej tiyen tirá'astijre'e a'ij ti a'íin tí'ita'ajte'e, ajta a'íjna jime'e tej tiyen rí'i tí'itítacha'ii a'ij ti tira'aráanajche.

²³A'ii pu a'íin pú'een a'íjna ti jín ayén tí'ita'ajte'e tej ti tiyen té'antzaahuatelen ti a'íin Jesús yaujra'an pú'een í Dios, ajta a'ii pu a'íin pú'een í Ciríistu'u ti Dios ra'antíhua'u, tej ti teajta tiyen titehuátaxe'leve'en seij teajta seij a'ij ti a'íin títaata'aj. ²⁴Ajta a'íin ti ayén rá'astijre'e a'ij ti Dios tí'iajta, a'í pu ayén che'atá na'a jemin seijre'e í Dios tíj ajta Dios jemin tí'iseijre'e a'íjna í ja'ati. Ayee tu te'íjna jín tí'ijmua'aree ti a'íin Dios ta jemi seijre'e a'íjna jime'e ti a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ayén ta jemi huateájturaa.

A'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, ajta a'íjna í xiéjniu'ucari ti rájcha'iire'e í Ciríistu'u

4 Mí nej já'amuaxe'leve'e, setá'aj caí rá'atzaahuatete'e ja'ati ti

na'a ti ayén rusejrata ti nu'u a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ca'aníjra' raatá'a ti tiu'utaxáj, sino setá'aj amuacaícan hua'utésejij sej si ráamua'aree ti'itíj ti xiejniu'ucarira'a ca'aníjra' hua'atá'aca mej miyen tiu'utaxáj. Setá'aj siyen huárini a'iné a'íime í mej caí jé'iyecan jín tí'ixaxa'a í Dios jetze me'ecan, mu'iití mú meri huá'a tzajta'a huatasejire a'ímej jemi í mej yen seijre'e íiyen chaanaca japua.

²Ayee tu tel'ijna jín tiráamua'aree ti pua'a a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ayén ca'aníjra' ratá'aca ti ja'ati ayén tiu'utaxáj í Dios jetze me'ecan nusu caí. Ja'ati ti na'a ti ayén tiraataxáj yee a'íin Jesús pu Ciriístu'u pú'een, a'íi pu nu'u ajta ayén tehuá'ira'atacan jín huatasejire íiyen chaanaca japua, ti pua'a a'íjna í ja'ati ayén tiraataxáj, a'íi pu a'íin pú'een ti a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ayén ca'aníjra' ratá'aca ti ayén tiu'utaxáj Dios jetze me'ecan.

³Mí ajta, ja'ati ti na'a ti ayén seicié tiraataxáj yee ti Jesús caí ayén tehuá'ira'atacan jín huatasejire, a'íi pu caí jé'iyecan jín tí'ixaxa'a í Dios jetze me'ecan, sino a'íi pu ayén ca'aníjra' ratá'aca a'ij ti tiu'utaxáj a'íjna í xiéjniu'ucari ti rájcha'íire'e í Ciriístu'u. Xu'uri siyen tiráanamujri'i ti a'íin yen huatasejire'esin íiyen chaanaca japua. Jee xaa ne'u, pu'uri yen seijre'e huá'a tzajta'a í mej yen huachéjme íiyen chaanaca japua.

⁴Mí sej yaújmua'ame'en, mú'een xu Dios jetze ajtémecan. Seajta seri hua'utému'iti se'ímej í mej hua'itzi jín tí'ixaxa'a se'íjna jime'e ti a'íin í ti mú'ejmi jemi huateájturaa, jaítze'e pu ve'ecán jín antiújmua'aree caí a'íjna ti yen seijre'e íiyen í chaanaca japua.

⁵Mí majta a'íime, a'íi mú huá'a jetze ajtémecan a'ímej í mej yen

huachéjme íiyen chaanaca japua. A'íj pu jín, tíj na'a mej miyen tí'ixáata muá'aye'i, a'íi pu ca'aníjra' hua'atá'aca mej miyen tiu'utaxáj a'íjna í huá'amua'atziira'a a'ímej í mej yen seijre'e íiyen chaanaca japua. Majta a'íime í mej yen seijre'e, a'íi mú miyen tihuá'anamua.

⁶Mí teajta iteen, teen tu Dios jetze ajtémecan. Ja'ati ti na'a ti ayén ramua'ate í Dios, a'íi pu ayén tanamuaj. Ajta a'íjna í ja'ati ti caí ramua'ate í Dios, a'íi pu ajta caí tanamuaj. Ayee tu 'een jín tiyen tí'ijmua'aree ti pua'a ja'ati ayén jé'iyecan jín tí'ixaxa'a í Dios jetze me'ecan na'ari ti pua'a hua'itzi jín tí'ixaxa'a.

Dios pu huápi'i taxe'eve'e itejmi

⁷Mí nej já'amuxaxe'eve'e, tiché'e tiyen titehuátaxe'eve'en seij teajta seij a'iné Dios pu rusej ayén ca'aníjra' titatá'aca tej ti tiyen huátaxe'eve'en. Ajta a'íin ti huá'axe'eve'e í ruxí'ej teite, a'íi pu Dios jetze airáane, ajta a'íi pu ramua'ate í Dios. ⁸Mí ajta, a'íin ti caí huá'axe'eve'e í ruxí'ej teite, a'íi pu caí xi ramua'ate í Dios, a'iné Dios pu jé'iyecan jín rusej taxe'eve'e, nain xicaj tzajta'a, ajta nain tíca'ari tzajta'a.

⁹Ayee pu a'íjna jín téjmi jemi huatasejire ti Dios ayén taxe'eve'e a'íjna jime'e ti a'íin ayén ya'uta'íteca'a í ruyauj ti sej na'a pú'een ti ij yé uvé'enen íiyen chaanaca japua tej ti ruuri huateáturan í Dios jemi tel'ijna jime'e ti a'íin ta japua huaniú.

¹⁰Ayee pu a'íjna jín ayén éeni'ici'e seijre'e ti Dios ayén taxe'eve'e. Catu teen amuacaí raataxí'evee í Dios, sino a'íi pu amuacaí taataxí'evee itejmi,

ajta ayén ya'uta'íteca'a í ruyauj ti ij a'fín ayén ra'uré'uuna í tej jín auteájturaa í Dios jemi ti ij caí Dios ayén puafjtzi titaatá'acare'en.

¹¹Mí nej já'amuxaxe'eve'e, a'iné Dios pu'uri ayén titaataxi'eve, ayée pu tiú'ujxe'eve'e tej tiyen che'atá tena'a huátaxe'eve'en seij teajta seij. ¹²Capu ja'ati ja'anáj raasej í Dios. Mí ajta, ti pua'a tiyen tí'itaxe'eve'e seij teajta seij, Dios pu ayén téjmi jemi seijre'e, ajta a'fí pu téjmi jemi runaíjmire'e a'fjna ti jín Dios ayén tí'itaxe'eve'e.

¹³Ayee tu 'een jín tiyen tí'ijmua'aree tej tiyen jemin seijre'e, ajta ti ayén a'fín téjmi jemi seijre'e a'fjna jime'e ti ayén téjmi jemi raateájtuaa í ruxfejniu'uca. ¹⁴Teajta iteen, teen tu tiyen tiraasej, teajta tiyen tirataxájtave ti a'fín í tej rájya'upua, a'fín ayén tíya'uta'íteca'a í ruyauj ti ij ayén hua'irájtuaani a'fimej í mej yen huachéjme íiyen chaanaca japua.

¹⁵Ja'ati ti na'a ti ayén tiraataxáj yee Jesús pu nu'u ajta Círíistu'u pú'een, a'fí pu ajta a'fín pú'een ti yaujra'an pírici í Dios. Dios pu jemin seijre'e a'fjna í ja'ati. Ajta a'fín í ja'ati, a'fí pu ayén che'atá na'a seijre'e í Dios jemi.

¹⁶A'fj tu jín tiyen tí'ijmua'aree, teajta tiyen tirá'atzaahuat'e ti ayén tí'itaxe'eve'e í Dios, a'iné Dios pu ayén ja'anáj ti na'a tí'itaxe'eve'e. Ajta a'fín í ja'ati ti ayén seijre'e ti huá'axe'eve'e í rux'fej teite, a'fí pu ajta jemin seijre'e í Dios. Ajta Dios pu ayén che'atá na'a jemin seijre'e a'fjna í ja'ati.

¹⁷Ayee pu éeni'ic'e seijre'e ti ayén huaújnaijmi'ire itejmi jemi tej ti caí tí'itziine'e a'fjna xicáara'an ti jetzen huá'axijte'en, a'fjna jime'e tej tiyen che'atá tena'a seijre'e íiyen chaanaca japua tíj ajta a'fjna, te'fjna jime'e

tej huá'axe'eve'e í taxí'ej teite. ¹⁸Tí pua'a ja'ati ayén rachú'eve'e a'ame a'fjna xicáara'an jetze ti Dios jetzen huá'axijte'en, capu ayén tí'itziine'e, a'iné ti pua'a a'fjna í ja'ati nain jín ayén tí'ijxe'eve'e í Dios, a'fj pu jín raatepua'ajte'esin í ru tzajta'a a'fjna ti jín tí'itziine'e ti Dios puafjtzi raatá'an.

Ayee pu xaa ne'u ti'ayajna a'iné ti pua'a ja'ati ayén tí'itziine'e, a'fí pu ajta tí'itj jín rajpuafjtzi á'aye'i. Ajta a'fín ti tí'itziine'e, capu u huateújnaijmire í ru tzajta'a ti a'fín ayén tí'ijxe'eve'e í ruxí'ej tevi.

¹⁹Ayee tu te'fjna jín tí'ijxe'eve'e í Dios a'iné Dios pu amuacaí ayén titaataxi'eve itejmi.

²⁰Tí pua'a ja'ati ayén tí'ixajta yee a'fí pu nu'u raxí'eve'e í Dios, ajta ti pua'a rájcha'ihire'e í ru'ihuaara'a, ayée pu tí'ihualitaca a'fjna í ja'ati. Ayee pu tí'een, a'iné ti pua'a a'fín caí raxí'eve'e í ru'ihuaara'a ti ayén mé tirúusise'iran, capu a'atzu a'fj tí'iri'iri ti a'fjna í ja'ati ayén raxí'eve'e a'fjna í Dios ti caí ja'anáj rasise'i.

²¹Ajta a'fí pu a'fín pú'een í niuucari ti jín a'fín ayén titaata'afj. Ché'e nu'u a'fín ti ayén tí'ijxe'eve'e í Dios, ché'e a'fín ajta ayén tí'ijxe'eve'e í ru'ihuaara'a.

Tej nu'u teri hua'utémua'iti te'fjna ti a'fj pua'a 'een, ti ajta yen japuan seijre'e íiyen í chaanaca japua

5 Ja'ati ti na'a ti ayén té'atzaahuat'e ti Jesús a'fín pú'een a'fjna í Círíistu'u ti Dios ra'antíhua'u, a'fjna í ja'ati, a'fí pu ajta Dios jetze huanéj. Ajta a'fín ti ayén tí'ijxe'eve'e a'fjna ti ya'upuáara'an pú'een, a'fí pu ajta ayén huá'axe'eve'e a'fimej í ti ayén hua'utéya'upuajtaca'a.

² Ayee tu 'een jín tiyen tí'ijmua'aree tej jé'iyecan jín huá'axe'eve'e te'ímej í mej yaújmua'ame'en pú'een í Dios te'íjna jime'e tej tiyen tí'ijxe'eve'e í Dios, teajta tiyen tirá'astijre'e a'ij ti a'íin tí'ita'ajjte'e. ³ Ajta, ayée pu huataújmua'a a'íjna í tej nu'u raxí'eve'e í Dios tej ti tiyen te'íjna jín ra'ará'astijre'en te'íjna í ti jín tí'ita'ajjte'e. Ajta, capu muári'eri tej tiyen te'íjna jín ra'ará'astijre'en te'íjna ti jín Dios ayén tí'ita'ajjte'e.

⁴ Ayee pu a'íjna jín ayén tí'een a'iné ja'ati ti na'a ti ayén Dios jetze airáane, a'íi pu hua'antimuá'itici a'ímej í mej yen seijre'e íyey chaanaca japua. Ajta, ayée tu te'íjna jín hua'antimuá'itici te'íjna jime'e tej té'atzaahuat'e.

⁵ A'ii pu a'íin pú'een ti hua'antimuá'itici a'ímej í mej yen seijre'e íyey chaanaca japua. A'íi pu a'íin pú'een ti ayén té'atzaahuat'e ti Jesús a'íin pírici ti yaujra'an pú'een í Dios.

A'íjna ti nu'u raataxájtave a'íjna í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios a'íjna jíme'en a'íin ti yaujra'an pú'een í Dios

⁶ Ajta a'íjna í Jesús ti Ciriístu'u pú'een, a'ii pu a'íin pú'een ti ayén huatasejre itejmi jemi. Ayee tu te'íjna jín ramua'aree ti a'íi pu jé'iyecan jín téjmi jemi huatasejre tí'ij ayén huámuai'ivijhuaca'a, ajta ayén tira'iráaxire í ruxuure'e tí'ij huamí'i. Dios pu ayén tiraataxájtaca'a a'íjna jíme'en í Jesús tí'ij a'íin huámuai'ivijhuaca'a. Ajta ayén che'atá na'a jíme'en tiraataxájtaca'a tí'ij Jesús huamí'i, majta raseíreca'a í teite.

⁷ Ajta a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'íi pu ayén raataxájtave a'íjna jíme'en a'iné a'íi pu jé'iyecan jín tí'ixaxa'a.

⁸ Jee xaa ne'u, mehuaíca í mej miyen raataxájtave. A'ii pu a'íin pú'een í xiéjniu'ucare'ara'an ti Dios téjmi jemi raateájtuaa. A'ii pu ajta a'íin pú'een í niucari í tej ráanamujari'i tí'ij Jesús ayén huámuai'ivijhuaca'a. A'ii pu ajta a'íin pú'een í tej jín ra'utámua'aree ti Ciriístu'u ayén tiu'umí'i í cúruu jetze. Majta me'íjna í mej huaica, najjmi'i mú miyen che'atá mena'a tiraataxájtave.

⁹ Ajta, ti pua'a tiyen tira'ancuré'an a'ij mej ti'ixa í teite mej yen japuan seijre'e íyey chaanaca japua, ayée pu jaítze'e ayén tiraavíjte'e tej tiyen tira'ancuré'an a'ij ti ajta ti'ixa í Dios a'iné jaítze'e pu ruxe'eve'e a'ij ti a'íin ti'ixa. A'ii pu a'íin pú'een ti jíme'en Dios raataxájtaca'a, ti raataxájtaca'a a'íjna jime'e í ruyauj.

¹⁰ Ja'ati ti na'a ti rá'atzaahuat'e a'íjna ti yaujra'an pú'een í Dios, a'íjna í ja'ati, a'íi pu jemin seijre'e a'íjna ti jíme'en huataúxajtaca'a. Ajta ja'ati ti na'a ti caí rá'atzaahuat'e í Dios, a'íi pu ayén ti'ixa ti nu'u tí'ihua'itaca í Dios a'íjna jime'e ti caí rá'antzaahua a'íjna ti jíme'en Dios raataxájtaca'a í ruyauj jime'e.

¹¹ Ajta, a'ii pu a'íin pú'een ti jíme'en raataxájtaca'a, ti jíme'en Dios ayén taatá'a tej ti tiyen ruuri huateáturan í jemin tíj na'a rusén jime'e. Ajta, ayée tu 'een jín ruuri tá'aju'un te'íjna jime'e ti a'íjna jetze ti yaujra'an pú'een, a'ij pu jetze airánine í tej jín ruuri tá'ara'ani. ¹² Ja'ati ti na'a ti jemin seijre'e a'íjna ti yaujra'an pú'een í Dios, a'íi pu ajta jemin ruuri huateáturaasin tíj na'a rusén jime'e. Mí ajta, ja'ati ti na'a ti caí jemin seijre'e a'íjna ti yaujra'an pú'een í Dios, capu ajta ruuri huateáturaasin í jemin tíj na'a rusén jime'e.

**Tej tiyen ruuri huateáturaasin
tíj na'a rusén jime'e**

¹³Ayee nu 'een jín niyen tejamaatayú'use sej si siyen tiráamua'aree sej siyen jemin ruuri huateáturaasin tíj na'a rusén jime'e mi sej siyen té'atzaahuat'e se'íjna jemi ti yaujra'an pú'een í Dios.

¹⁴Ajta, a'ii pu a'íin pú'een ti ca'aníjra'a tatá'a tej ti tiyen taxiéehua ajteáxiire í jemin. Tí pua'a tiyen ti'itíj tiraatáhuavii a'ij ti tiraavíj'te'e í jemin, ayée tu tiráamua'aree ti a'íin ayén tí'itanamua. ¹⁵Ajta ti pua'a tiyen tiráamua'aree ti a'íin ayén tí'itanamua tíj na'a a'ij tej ti'itíj tiraatáhuaviira, a'ij tu jín tiyen teajta tiráamua'aree ti ayén titaatá'asin a'ij ti tiraavíj'te'e a'íjna jíme'en í tej raatáhuaviiri'i.

¹⁶Tí pua'a ja'ati ayén tí'ijseijra ti a'íin ihuáare'ara'an ayén te'ut'é'itzaaara'an ti'itíj jime'e ti caí ayén tí'ijci'iti ti huámi'ini, ché'e a'íin ja'ati ayén a'íjna jín tiraatáhuavii í Dios. Tí pua'a ayén a'íjna jín huáriní, Dios pu ajta ayén tiraatá'asin ti a'íin ruuri huateáturan í jemin a'íjna í ihuáare'ara'an ti ayén ti'itíj jín te'ut'é'itzaaara ti caí ayén a'íjna jíme'en tiráaci'iti ti huámi'ini.

Mí ajta, ayée pu ajta seijre'e í mej jín aut'é'itzaaara'a ti a'íjna jín ayén tiráaci'iti ti ja'ati huámi'ini. Canu niyen tejá'amua'íjcate'e sej si se'íjna jín siyen tiraatáhuavii.

¹⁷Matíj mena'a miyen me'íjna jín a'ij pua'a tí'iterici, a'ii pu ajta a'íin

pú'een í mej jín aut'é'itzaaara í Dios jemi. Ajta, aúche'e pu téjmi jemi seijre'e í mej jín aut'é'itzaaara ti ajta caí ayén tiráaci'iti ti ja'ati a'íjna jíme'en huámi'ini.

Í ti nu'u jín te'entipua'ajte'esin

¹⁸Teen tu tiyen tí'ijmua'aree ti caí ti'itíj jín aut'é'itzaaara í ja'ati ti ayén Dios jetze airáane, sino a'íjna í ja'ati ti Dios jetze airáane, a'íi pu ayén té'ujcu'uve, ajta caí í xiéjniu'ucari ti a'ij pua'a 'een capu ra'ajtamíjhua a'íjna í ja'ati.

¹⁹Teen tu teajta tiyen tí'ijmua'aree tej Dios jetze ajtémecan. Majta a'íime í seica í mej yen huachéjme íiyen chaanaca japua, na'íjmi'i mú rá'astijre'e me'íjna í xiéjniu'ucari ti a'ij pua'a 'een.

²⁰Teajta tu tiyen tí'ijmua'aree ti a'íin ti yaujra'an pú'een í Dios yen huataseíjre. A'íi pu ajta ayén taatá'a tej ti tiyen tiyáú'itiée tá'ara'ani tej ti tiyen tiráamua'ati te'íjna ti ayén ti'ayajna. Teen tu teajta te'íjna jemi seijre'e ti ayén ti'ayajna.

Jee xaa ne'u, teen tu teajta jemin seijre'e te'íjna ti yaujra'an pú'een í Dios, a'íjna í Jesús ti ajta Ciriistu'u pú'een. A'ii pu a'íin pú'een í Dios ti nain jín ajta jé'iyecan jín seijre'e, ti ajta ayén titatá'aca tej tiyen ruuri huateáturan í jemin tíj na'a rusén jime'e.

²¹Mí sej ya'íjmua'ame'en pú'een, rí'i xu'u se'íjna jime'e, sej si caí raná'amiche'en ti'itíj ti na'a ti caí Dios pú'een.

A'ij ti tira'uyú'uxaca'a a'íjna í San Juan, í ti hua'apua

A'íjna ti ayén ti'ayajna, ajta a'íjna ti jín Dios taxe'eve'e

¹ Inee, i nej vásta'a pú'een, a'ij nu jetze yé muateujte'e, mú'ee mi pej hua'anáànaj pú'een a'ímej í mej me'uun e'etiújse'iri, mú'ee ti Dios mua'antíhuau. Yee nu neajta huá'ateujte'e í á'ayaujmu'a í mej rá'astijre'e í niuucari ti ayén ti'ayajna. Ayee nu niyen jé'yecan jín tejá'amuaxe'eve'e, majta miyen che'atá mena'a tejá'amuaxe'eve'e mat'j mena'a pua'amé í mej miyen tí'ijmu'a'aree í niuucari ti ayén ti'ayajna. ² Ayee tu te'íjna jín tejá'amuaxe'eve'e te'íjna jime'e ti a'íin niuucari ti ayén ti'ayajna, ayée pu téjmi jemi seijre'e, ajta ayén téjmi jemi seíire'e a'ame t'j na'a rusén jime'e.

³ Ché'e a'íin Dios í tej rájya'upua, a'íjna jamuan í Jesús ti Círístu'u pú'een, a'íjna ti ajta yaujra'an pírici í Dios, ché'e a'íin ayén rí'i tejamuaatá'acare'en, ajta jamuá'ancu'uvajxi'ín, ajta jamuaatépu'a'ajte'en sej si siyen jé'yecan jín rí'i tí'itiújcha'íi, sej si seajta huataújxe'eve'en seij seajta seij.

Tej nu'u tiyen titehuátaxe'eve'en seij teajta seij

⁴ Jé'ecan nu netémua'ave'e ne'íjna jime'e nej niyen tiráamu'a'areeri'i mej

seica í mej mú'etzi jetze ajtéme'ecan miyen che'atá mena'a jé'yecan jín miyen rí'i tí'itiújcha'íi a'ij ti titaata'a'ij a'íjna í tej rájya'upua.

⁵ Ajta íjii, mi pej hua'anáànaj pú'een, ayée nu tí'it'j jín tí'imuahavii. Canu jéjcuacan jín tí'imuyu'use'e ne'íjna jime'en ti Dios ayén a'íjna jín titaata'a'ij sino a'ij nu jín tí'imuyu'use'e ne'íjna jime'en ti jéjcuca imuá téjmi jemi raateájtuaa tej nu'u tiyen titehuátaxe'eve'en seij teajta seij.

⁶ Ayee pu a'íjna jín té'emitieere'e tej seij teajta sei jé'yecan jín tira'ará'astijre'en a'ij ti a'íin tí'ita'ajte'e, tej nu'u tiyen titehuátaxe'eve'en. Ajta, a'ii pu a'íin pú'een í ti jín titaata'a'ij. A'ij pu jín, a'iné ayée xu jéjcuca imuá tiráanamuajri'i t'j na'a ti yú e'iré'ene, ayée pu tí'újxe'eve'e sej nu'u siyen titehuaújxe'eve'en.

Í mej tí'icuanamuan

⁷ Ayee pu a'íjna jín tí'újxe'eve'e sej siyen huárini, a'iné a'íime í mej tí'ucuanamuajca, mu'uri mu'ití huatasejre huá'a tzajta'a a'íimej í mej yen huachéjme í chaanaca japua. A'í mú miyen avíitzi jín tí'ixaxa'a ti nu'u a'íin Jesús ti ajta Círístu'u pú'een ayén nu'u caí

tiu'uteújtevistaca'a. A'ii mú a'íin
pú'een í mej tiú'ucuanamuaajca, í
mej majta rájcha'íire'e í Círístu'u.
⁸Rí'í xu'u mú'een, ti ij caí ayén
amuáaruuren mi a'amua tzajta'a sej
si caí yá'urieeni í sej jín tiu'umuáriej
sino ti ij ayén najmí'i tejamuáaci'iti í
sej raamuá'iti í Dios jemi.

⁹Ja'atí ti na'a ti ayén rici rusej
a'ij ti tirájteuve, ajta ti caí ayén
tirá'astijre'e a'íjna í niucari ti jín
Círístu'u ayén titá'tiiri'i, capu
seijre'e í Dios jemi a'íjna í ja'ati.

Mí ajta, ja'atí ti na'a ti ayén
tirá'astijre'e a'íjna ti jín ayén
titá'tiiri'i, a'í pu rájya'upua í Dios.
Aye pu che'atá na'a seijre'e a'íjna
jemi ti yaujra'an pú'een í Dios.

¹⁰⁻¹¹Tí pua'a ja'atí mú'ejmi
jemi mú a'uvé'eme'en ti caí ayén
tirá'astijre'e a'íjna í niucari
ti téjmi jemi raateájtuaa,
caxu rateújte'e, caxu seajta

ra'ancuré'evi'itijcicare'en a'u sej
é'eche, a'iné ja'atí ti na'a ti ayén
ra'ancuré'evi'itin, a'í pu jamuan
ajta ayén rici ti a'ij pua'a 'een.

Í ti nu'u jín te'entipúa'ajte'esin

¹²A'iné capu tí'iseicaj na'a
í ti tiú'ujxe'eve'e í nej jín
tejamuaatá'ixaate'en, sino ti'imul'í,
a'íj nu jín caí raxí'eve'e nej niyen
tejamuaata'ítí'i a'íjna i yu'uxari
jetze sino ayé nu tí'ijchú'eve'e nej
nesej u á'ume'en mú'ejmi jemi tej
ti najmí'i tasefira tá'ara'ani, tej ti
tiyen tenaími'i tihua'utá'ixaate'en
tej ti nain jín huátatemua'ave'en.

¹³Majta a'íime í mej
yaujmua'ame'en pú'een, í mej
jamuan e'etiújse'iri me'íjna á'ajuu
í ti Dios ra'antíhua'u, a'í mú yé
á'amuateujte'e. Aye pu'u, ché'e ayén
teja'uré'enen.

A'ij ti tira'uyú'uxaca'a a'íjna í San Juan, í ti huaíca

Rí'i pu nu'u naa tí'ijxajtac'a a'íjna í Gayo

¹Inee i nej vásta'a pú'een, yé nu muateaujte'e, mú'ee Gayo mi nej muaxe'eve'e. Jee xaa ne'u, tzáahuati'ira'a nu jín muaxe'eve'e.

²Ayee nu tí'ijhuavii mú'etzi jime'e, mi nej muaxe'eve'e, ti ij temua'a naa timuáavaire'en, pej pi pajta caí tí'ijcuí'ine. Nee nu ramua'aree pej ri'éene'ecán jín seijre'e mua'a tzajta'a. ³Jéihua nu huatántemua'ave ne'íjna jime'e matí'ij yé ra'áa seica í ta'ihuaamua'a, matí'ij miyen tinaatá'ixaa pej nu'u tzáahuati'ira'a jín rí'i ti'ti'í'á'acha'ii, a'íné mú'ee pej xaa piyen rá'astijre'e pe'íjna ti ayén ti'ayajna.

Tí nu'u hua'utévaire'en í ru'ihuaamua'a ti nu'u caí huá'amuajte

⁴A'ii pu a'íin pú'een ti huápi'i rí'i naa tinaatá'aca nej ni niyen tiráanamua mej miyen tzáahuati'ira'a jín rí'i ti'ti'í'jcha'ii muá'aye'i í niyaujmua'a.

⁵⁻⁶Mí nej muaxe'eve'e, xí'epi'in pej ríci tíj na'a pej piyen ti'tíj jín tihua'atéva'iri í ta'ihuaamua'a. Ajta jaitze'e pu xí'epi'in jín seijre'e í Dios

jemi ti pua'a piyen hua'utévaire'en pe'ímej í pej caí huá'amuajte a'íné a'íi mú miyen raataxájtaca'a huá'a jemi í mej yé tíújse'iri mú'etzi jíme'en pej nu'u piyen huá'axe'eve'e í a'axí'ej teite. Ayee nu tí'imuahavii patá'aj piyen tihua'utévaire'en temua'a naa ti ij caí ti'ti'íj huá'aturaate'e matí'ij a'ucíine a'íné ayée pu tiraavíjte'e a'íjna jime'e mej miyen tí'ivaire'e í Dios jemi.

⁷A'í mú me'íjna jetze me'ecan u e'eráaci, majta camu ti'ti'íj ancuré'a a'ímej jemi í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan. ⁸A'íj pu jín ayén tíú'ujxe'eve'e tej tiyen temua'a naa tihua'ancuré'evi'itin, teajta hua'utévaire'en ti'ti'íj jime'e í mej miyen ríci tej ti huá'a jamuan na'íjmi'i tiu'umuári'en te'íjna jetze me'ecan ti ayén ti'ayajna.

Diótfrefes pu nu'u a'ij pua'a ti'ti'í'jcha'ii

⁹Nu'uri ti'ti'íj tihua'uta'í'ti'iri'i a'ímej í mej me'uun e'eti'újse'iri. Mí ajta a'íin Diótfrefes, ti huápi'i ra'aráanajche ti nain jín anti'újmua'areere huá'a jemi, a'íi pu caí ra'ancuré'aca'a a'íjna í niuucari. ¹⁰A'íj nu jín, netí'ij ne'uun a'atanén mú'ejmi jemi, nee nu niyen

tejámuuatá'asin sej ra'utámua'aree a'ij ti a'fín rici, ti ayén a'ij tí'inexa a'fjna jime'e í niuucari ti hua'itzi pú'een. Ajta, capu a'fí na'a ayén tira'aráanajche ti ayén neruure, sino a'fí pu ajta caí hua'ancuré'evi'itijca í ta'ihuaamua'a.

Jee xaa, a'fí pu ajta ayén huá'ijmii a'ímej í mej miyen tí'ijxe'eve'e mej miyen tihua'ancuré'evi'itín. Ajta, a'fín Diótréfes, a'fí pu ayén tihuá'amuarite'e mej mi caí ché'e me'uun e'etiújse'irihua'an.

**Tí nu'u rí'í ti'itíújcha'íi
a'ij ti tiraavíjte'e**

¹¹Mí nej muaxe'eve'e, capej piyen che'atá pena'a rijca tíf a'fjna ti a'ij pua'a ti'itíújcha'íi, sino patá'aj piyen che'atá pena'a rijca tíf ajta a'fín ti xí'epi'ín ti'itíújcha'íi. Ja'atí ti na'a ti xí'epi'ín rici, a'fí pu Dios jetze ajtéme'ecan. Mí ajta, ja'atí ti na'a ti a'ij pua'a rici, a'fí pu caí ja'anáj raamuá'a í Dios.

Demetrio pu nu'u rí'í ti'itíújcha'íi

¹²Mí ajta, jíme'en a'fjna í Demetrio, naími'i mú miyen rí'í tí'ijxa. Jee xaa ne'u, ayé pu ti'ayajna ti a'fín ayén tzáahuati'ira'a jín ti'itíújcha'íi. Nee nu neajta niyen tiraataxájtave ne'fjna í Demetrio. Seajta mú'een, ayé xu siyen tí'ijmua'aree neetzi jime'e nej jé'iyecan jín niyen tirataxájtave.

Í ti jín te'entipúa'ari

¹³Netí'ij tí'imuyau'use'eca'a, ayé pu ca'aníjra'a tineetá'aca nej jeíhua timuaatá'ixaate'en. Mí neajta inee, canu niyen raataxí'leve nej niyen timuaatayú'use'en i yu'uxari jetze.

¹⁴Ayee nena'a éeni'icí'e tí'ijxe'eve'e nej ca'anacan mú'ejmi jemi a'atanén tej ti naíjmi'i tiu'utaxáj temua'a naa.

¹⁵Ché'e Dios mua'anpuá'ajte'en. A'í mú í ta'amiiigustemua'a yé muateujte'e. Patá'aj mú'ee piyen neetzi jetze me'ecan hua'utateújte'en naíjmi'ica í ne'amiiigustemua'a í mej me'uun a'uté'uu. Ayee pu'u xaa, nu'uri ra'antipúa'ajte.

A'ij ti tira'uyú'uxaca'a a'íjna í San Judás

Judás pu tihuá'ayu'use'e a'ímej í ti Dios hua'utajé

¹Inee, i nej i'i Judás, nee nu seij pírici ti tí'livaire'e a'íjna jemi í Jesús ti ajta Ciríistu'u pú'een. Nee nu neajta juutzeájra'an pú'een a'íjna í Jacobo. Ayee nu tejá'amuayu'use'e mú'een mi ti amuaatajé í Dios, a'íjna í tej teajta rájya'upua. A'íi pu ajta á'amuacha'ii a'ame ti ij ayén tejamuáaci'iti seij siyen seíre'e xá'aju'un jemin í Ciríistu'u. ²Ché'e ayén tejamuáaci'iti ti Dios, ayén amuá'ancu'uvajxi'in temua'a naa, ti 'ij ajta nain jín amua'anpuá'ajte'en seij si siyen huáp'i'i huaújxe'eve'en seij seajta seij.

Jíme'en a'ímej í mej hua'itzi jín tihuá'itíiii

(2 Pedro 2:1-17)

³Ayee pu'u, ne'ihuaamua'a mi nej já'amuaxe'eve'e, ayée nu tí'ijxe'eve'eca'a nej niyen ne'íjna jín tejámuaata'ít'i ne'íjna jíme'e ti Dios tu'irátuaasin tet'íj tena'a pu'a'amé tej tiyen rá'astijre'e. Mi ajta, ca'aníjra'a pu naatá'aca nej ni niyen ca'anéri jín tejámuaatayú'use'en nej ni niyen tejámuaatáhuavii seij siyen tiu'utatése'en seij si seuj ra'ará'astijre'en se'íjna í niucari ti

seij na'a raateájtuua huá'a jemi í ti Dios huateúra'ate.

⁴Seica mú avíitzi jín ajteújnaxcaca'a mú'ejmi jemi. A'ii mú a'íin pú'een í mej caí rá'astijre'e í Dios. Majta seicié pu ayén tihuá'amitiejte'e a'íjna í niucari í tej jín ráamua'areeri'i ti huáapua'a pu rí'i titaatá'a a'íjna ti tí'lita'ajte'e, a'íjna í tavástarara'a, í Jesús ti ajta Ciríistu'u pú'een. Ayee pu tihuá'amitiejte'e ti nu'u a'íin tavástarara'a ayén rí'i tihua'utá'a mej mi miyen ché'e mana'a a'ij pu'a'a titeetiújcha'íica a'ij ti tihuá'amitiejte'e. Ayee mú me'íjna jín huarín, a'íi mú majta mé rúujipua í tavástarara'a. Ajta ayén tihuá'aci'iti a'ij ti ajmí'i té'eyu'usi'ihuaca'a í mej jín rajpuafítzi muá'aju'un.

Jíme'en í ti Dios ajmí'i hua'uxíjte

⁵Ayee nu raxí'eve'e nej niyen amuaatá'an seij ra'utámua'aree ti a'íin tavástarara'a xaa hua'irájtuua a'ujna u Egipto a'ímej í ruteítestemua'a. Aj pu'i á'iyen a'íin ayén hua'upuá'ajte a'ímej í mej caí ra'ará'astijre.

⁶Majta a'íime í mej ta japua tí'livaire'e, í mej majta caí araúrate me'íjna jíme'e í ti jín Dios hua'antíhuau, sino maraatéxiehuataca'a me'íjna jíme'e í mej jín títeté'u'upu'uca'a u ta japua

a'u mej a'uté'eca'a mej mi pua'amecié ti'iti jín te'enteárute ti jaítze'e jín seijre'e. A'íj pu jín, Dios ayén hua'iteána a'u ti a'utíca'a. A'uu mú aiteánami'ihua muá'aju'un tǎj na'a ti yú auca'ití a'ame tǎj na'a rusén jime'e, ti i a'íin Dios ayén puaíjtzi hua'utá'an a'íjna xicáara'an tǎ'íj huá'axijte'en naíjmi'lica matǎj mana'a pua'amé seijre'e.

⁷Ayee pu che'atá na'a Dios hua'uxíjte a'ímej í mej Sodoma é'echejca'a, majta í seica í mej Gomorra é'eme'ecantaca'a, majta seica í mej a'ímuá antachéejme'ecaa. Ayee mú huataúra'a a'íime mej mi huaújxana'acira'aten, mej mi majta seicié ti'ihuáújxana'acira'aten a'íj ti caí tiraavíjte'e, teáata'a jamuan í ruxí'ej teáata'a. Ayee mú tiu'utaseíjriti'ihuaca'a mej me'ín pú'een í mej miyen tirajpuaíjtzi muá'aju'un me'íjna jetze í taij ti caí ja'anáj á'amí'ini.

⁸Majta a'íime í mej avíitzi jín ajteújnaxcaca'a mú'ejmi jemi, ayée mú che'atá mana'a me'íjna jetze tí'imua'atze yee mej ruxiéhua ruxána'acira'aten. A'íj mú jín a'íj pua'a raruure í rutevij. Majta miyen mé rúujipua ja'ati ti na'a ti ti'iti jín antiújmua'aree. A'íi mú majta a'íj pua'a tihuá'axa a'ímej í mej ta japua é'eseijre'e, í mej majta rí'í huápi'í naa seijre'e.

⁹Mí ajta a'íin Miguel ti jeíhua ti'iti jín tí'ivaire'e í ta japua, capu ayén huataúra'a ti ayén ca'anín jín ra'uxíjte'en a'íjna í tiyaaru'u matǎ'íj tí'iteseleca'a me'íjna jime'e a'íj mej ráaruuren í tévira'an a'íjna í Moisés teecan. Capu xaa ayén ca'anín jín ra'uxíjte sino ayée pu tiraata'ixaa tíjín: "Ché'e a'íin tavástarala mua'ajteá'axi'ín."

¹⁰Mí majta a'íime í teteca, ayée mú ché'e mana'a a'íj pua'a tí'ixaxa'a me'íjna jime'e ti'iti ti a'íj mej caí yaú'itie. Ajta ayée mú me'íjna jín rujíimua'a aújpua'ajte'en me'íjna jime'e í mej rujíimua'a a'íj tirájteuve, ajta a'íjna ti a'íj pua'a tihuá'amitiejte'e. Ayee mú 'een matǎj í ti'iti mej caí raayí'iti mej tiú'umua'ati. A'íj mú jín rujíimua'a aújpua'ajte'en.

¹¹Cui'í xaa, Dios pu puaíjtzi hua'utá'asin a'ímej. Ayee mú che'atá mana'a a'íj pua'a titetiújcha'íi tǎj ajta a'íjna í Caín. Huáapua'a mú miyen huataúra'a mej mi miyen jeíhua huápi'í raamuá'itín í puaíjtzi. Ayee mú che'atá mana'a tǎj huarǎj a'íjna í Balaam teecan ti jeíhua huápi'í auté'ítze í Dios jemi. Ayee mú che'atá mena'a ehuaújpua'arixi'ín tǎj ajta á'upua'areca'a a'íjna í Coré tǎ'íj a'íin ca'anín jín raatéxiehuataca'a a'íjna ti jín antiújmua'areereca'a a'íjna í Moisés teecan.

¹²Setǎj sena'a e'etiújseire'en sej si naími'í tiú'ucua'ani se'íjna jime'e sej huaújxe'eve'en, a'íime mú a'íj pua'a ríj muá'aye'í. Ayee mu'u, camu a'íj mena'a tí'icua'a mú'ejmi jamuan, majta miyen tí'iseijre'e mú'ejmi jemi tǎj cíxuri ti tí'icámeijri'í. A'íi mú rujíimua'a mena'a tiú'ujmi'icuaa, majta, camu tihuá'amí'icuaa í seica. Ayee mú 'een tǎj jaitiri mej caí jetze víjvi'iyey sino eeca pu ráatisin. Ayee mú majta 'een tǎj ciyey ti caí taaca tǎ'íj caí ché'e xíjcata'a pítí'iríjca, ti pua'a ja'ati rá'íjcuta. Cu xíee hua'apua pu huatéehua nain jime'e.

¹³Majta miyen 'een tǎj í jaj ti á'ujruuréjvee ca'anín jime'e, ti ajta jetzen aamíxcua'iri ájninei. Ajta a'íjna ti huá'a jetze airáninei a'ímej í teite, ayée pu hua'utatévi'iraste'en. Majta mú miyen 'een tǎj xu'ura'ave í

mej mauj á'ujujhua'an a'u ti a'utíca'a. Ayee pu tihuá'aci'ti mej me'uun a'uteáturan a'u ti jéhua huápi'i a'utíca'a.

¹⁴Ajta a'íin í Enóc, a'íjna ti aráhua'apua jetze ti'ite a'íime í mej Adán jetzen airáane, a'íi pu ayén tiu'utaxájtaca'a a'ímej jime'e tí'ij ayén tiu'utaxájtaca'a í Dios jetze me'ecan tíjín: “Casi'i, xaasefj, tavástara'a pu yé ve'ecánejsin huá'a jamuan í mej ravaire'e í ta japua, a'íime ti ajta huateúra'ate. ¹⁵A'íi pu huá'axi'epi'intari'iran naíjmi'ica, ajta a'íj pu jín huá'axijte'en naíjmi'ica í mej rájcha'íire'eca'a í Dios a'íjna jime'e í mej a'ij pua'a rijcaa ti caí ayén tiraavj'te'e í Dios jemi. A'íi pu ajta a'íjna jín huá'axijte'en a'íjna jime'e mej miyen jéhua huápi'i a'ij pua'a tí'ixajtac'a í Dios a'íime í mej auteájturaa í jemin mej mi caí miyen huárini a'ij ti tiraavj'te'e í jemin.” Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í Enóc.

¹⁶A'íime í teite, a'íi mú a'íin pú'een í mej ti'iti jín runiúuste'e, í mej níniu'ucacu. Ayee mú ti'itíujcha'íi a'ij ti tihuá'amitiejte'e í huá'a tzajta'a. Ca'anín mú jín tí'ixáata muá'aye'i mej mi me'íjna jín á'ujtzaahuat'e. Majta miyen rí'i tihuá'ajee í teite mej mi tí'iti jín hua'utémua'itín.

Ca'aníjra'a pu hua'atá'aca a'íimej í mej té'atzaahuat'e

¹⁷Mí seajta mú'een, mí nej já'amuaxe'eve'e, setá'aj ra'utámua'aree a'ij mej tiu'utaxájtaca'a í Dios jetze me'ecan a'íime í ti hua'antíhuau í tavástara'a, a'íjna í Jesús ti ajta Círíistu'u pú'een.

¹⁸Ayee mú tiu'utaxájtaca'a ti ayén teja'uré'enejsin tíjín: “A'ájna, tí'ij ari nain te'entipúa'arjime'en, a'íi

mú huatasefj'resin a'íime í mej tité'exieehuari'ira muá'aju'un, í mej miyen tí'itíujcha'íi muá'aju'un a'ij ti tihuá'amitiejte'e í huá'a tzajta'a, tíj na'a ti caí ayén tiraavj'te'e í Dios jemi.” ¹⁹A'íi mú a'íin pú'een í mej ca'aníjra'a hua'atá'aca í teite mej mi já'ita'a a'utaci'ica'an. A'íi mú rujíimua'a mena'a a'ij tirájteu a'ij mej rici. Camu a'atzu jetzen araujca'ane í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios.

²⁰Mí seajta mú'een, mí nej já'amuaxe'eve'e, setá'aj ca'aníjra'a tiu'utá'an sefj seajta seij, seij si te'utáviicua'i se'íjna jime'e seij ra'ará'astijre'en se'íjna ti Dios ayén huateúra'ate. Setá'aj seajta araujca'anen se'íjna jetze í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, seij si siyen huatéjniuuni í Dios jemi.

²¹Setá'aj seuj ra'utámua'aree tíj na'a ti yú auca'ití a'ame ti a'íin Dios ayén já'amuaxe'eve'e. Setá'aj seajta siyen rachú'eve'e se'íjna í tavástara'a, a'íjna í Jesús ti ajta Círíistu'u pú'een tíj a'íin a'íjna jín amuá'ancu'uvajxi'in a'íjna jime'e ti ayén tejámuaatá'asin seij siyen jemin ruurican huateáturan tíj na'a rusén jime'e.

²²Setá'aj seajta ca'aníjra'a hua'utá'an seica í mej caí rí'i té'atzaahuat'e. ²³Setá'aj seajta hua'irájtuaani seica, muári'eri jime'e. Ayee pu seíire'e a'ame. Cu xiee seij hua'irájtuaani í taij jetze. Seajta seica, í ti tí'itziíni'ire'e jime'e, setá'aj huá'ancu'uvajxi'in. Rí'i xu'u mú'een, a'iné jéhua mú huápi'i xána'avisí'i seíire'e muá'aju'un a'íjna jime'e í mej jín auteájturaa í Dios jemi.

I niuucari ti jín ra'antipúa'ajte'esin

²⁴⁻²⁵Ajta a'íin í Dios ti seij na'a pú'een, a'íi pu a'íin pú'een ti

tu'irájtuaani. A'íi pu raayí'iti ti ca'aníjra'a amuaatá'an sej si caí ti'iti jín até'itze'ara'an í jemin. A'íi pu ajta amuaatéhuiite'esin í jemin a'u ti rí'i huápi'i naa tí'iseijre'e. Mú'een xu caí ti'iti a'aturáacan jín se'uun huaté'en, seajta huápi'i xu huataújtemua'ave'esin. Tiché'e tiyen rí'i tiraatá'an, a'iné a'íi pu a'íjna jín ti'itéjvee a'íjna jime'e

ti jaítze'e ve'éé. A'íi pu ajta nain jín tí'aijta, ajta nain jín antiújmua'aree. A'íi pu ajta ayén téjmi japua huaniú a'íjna jime'e ti Ciríistu'u tu'irájtuaa tí'ij caí xi huataseíire'e í chaanaca tej japuan seijre'e. Tiché'e tiyen te'íjna jín rí'i tiraatá'an tíj na'a ti yú auca'ití a'ame tíj na'a rusén jime'e. Ché'e ayén teja'uré'enen.

Í niucari ti jíme'en raxa í Jesús ti a'íin tiraatasejrate a'íjna í Juan

Í niucari ti jín ra'utéjche

1 Ayee nu ne'íjna jín tiu'utaxájta ne'íjna jime'e í niucari í ti rú'avaataca'a í Dios jemi, ti ajta jíme'en raxa í Jesús ti ajta Ciriístu'u pú'een. Dios pu ayén raatá'a ti a'íin Ciriístu'u ajta hua'utasejrate'en a'ímej í mej ravaire'e mej mi ráamua'aree ti Dios ari ayén raaxí'epi'intare a'ij ti ca'anacan teja'uré'enejsin. Ajta a'íin Ciriístu'u, ayée pu a'íjna jín hua'utá'ixa a'íjna jime'e ti seij a'uta'íteca'a ti jemin tí'ivaire'e í júte'e ti ij ayén raatasejrate'en a'íjna í Juan.

²Nee nu niyen tejá'amua'ixaate'e ti ayén ti'ayajna a'íjna í niucari ti Dios jemi é'eme'ecan, ti jíme'en raxa a'ij ti huaríj a'íjna í Jesús ti ajta Ciriístu'u pú'een.

³Ché'e rutémua'ave'e a'íjna í ja'ati ti ayén huá'anamuajriste'e a'íjna i niucari ti Dios jemi a'uvé'emej. Miché'e majta rutémua'ave'e a'íime í mej miyen ranamua, majta miyen rá'astjire'e a'ij ti té'eyu'usi'í a'íjna jetze, a'íne pu'uri tín teja'uré'enejsin.

Juan pu tihuá'ayu'use'e a'ímej í mej e'etiújse'iri ta'aráahua'apua teyuu

⁴Neajta inee, i nej i'í Juan, ayée nu tejá'amuyau'use'e mi seij

se'uun e'etiújse'iri arahua'apuacié a'u ti huacá'a u Asia. Ché'e a'íin rí'í tejamuaatá'an, ajta amua'anpuá'ajte'en a'íjna ti jéjcuá imuá seijre'eca'a, ti ajta íjii seijre'e, ti ajta ayén auj sefire'e a'ame tǵj na'a rusén jíme'e. Ché'e ayén che'atá na'a amuáaruuren a'íjna xiéjniu'ucare'ara'an ti a'uun é'eseijre'e a'u ti Dios á'ujca ipuari japua. A'íi pu aráhua'apua jín tí'ivaire'e.

⁵Ché'e ajta a'íin rí'í tejamuaatá'an, ajta amua'anpuá'ajte'en a'íjna í Jesús ti ajta Ciriístu'u pú'een. A'íi pu caí ja'anáj ti'iti jín até'itzea'ara a'íjna jíme'e ti ayén te'anxájta í Dios jetze me'ecan. A'íi pu ajta a'íin pú'een í ti amuacá a'ítáara huá'a tzajta'a a'ímej í mi'ichite. A'íi pu ajta a'íin pú'een ti tihuá'ajte'e naíjmi'ica í mej títetateí íiyen chaanaca japua. A'íi pu taxe'eve'e, ajta ruxuure'e jín tacá'íjxi í tej jín auteájturaa í Dios jemi.

⁶A'íi pu ajta ayén taatá'a tej ti jamuan tiu'uta'aíjta, ajta tej ti teajta raatévaire'en te'íjna í Diojra'an, í ti ajta rájya'upua í Ciriístu'u. Tiché'e tiyen rí'í tiratá'acare'en tǵj na'a rusén jíme'e. Ché'e a'íin ajta nain jín tiu'uta'aíjta, tǵj na'a ti yú auca'ití a'ame tǵj na'a rusén jíme'e.

⁷ Casi'i, xaasefj, a'íi pu jaitiri jetze yé ve'ecánejsin. Naími'i mú rasejiran matfj mena'a mej raajé'ica. Majta naími'i í huá'ateitestemua'a, matfj mena'a pua'amé íiyen seijre'e í chaanaca japua, a'íi mú ruyéíinen me'íjna jime'e mej huataújxieemiste'esin matf'ij raasefj.

⁸ Ayee pu ti'ixa a'íjna í tavástar'a, ti ajta Dios pú'een ti seijre'e, ti ajta jéjcuá ímuá seijre'eca'a, ajta ti seíire'e a'ame tífj na'a rusén jime'e. Ayen tíjín: "Nee nu ne'ín pú'een í ta'amuájca, neajta, í netu'uve'eteájtí."

Juan pu raasefj í Ciríistu'u

⁹ Mi neajta inee, i nej íi Juan, i nej á'amua'ihuaara'a pú'een, ayée nu che'atá nena'a a'amua jamuan rajpuafjtzi ne'íjna jime'e nej Ciríistu'u jetze ajtéme'ecan. Naími'i tu tiu'uta'ájtá Ciríistu'u jamuan. Teajta naími'i tu tiyen té'eviicu'a'i. A'uu nu á'ucatií a'ujna jaata'a ti e'eraáhuachi ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Patmos. A'uu nu aiteánami'ihuaca'a ne'íjna jime'e nej tihua'utá'ixaa ne'íjna jime'e í niuucari ti jín raxa í Dios, ti ajta a'íjna jín raxa a'íj ti huarfj a'íjna í Jesús.

¹⁰ Tí'ij ari a'ájna pítí'irijcaa matf'ij rana'amiche í tavástar'a, a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ayén rájve neetzí jemi. Netf'ij ni niyen ráanamujri'i í nehuárita'a ti ja'atí ca'anín jín naatajé. Ayee pu namuajre'eca'a tífj ti pua'a ja'atí ucáajjhua trompeeta jetze.

¹¹ Ayen tíjín:

—Patá'aj hui ra'utéeyu'uxa í yu'uxari jetze a'íj pej tí'iseij. Pajta hua'uta'ítí huá'a jemi í mej arahua'apuacié e'etiújse'iri í Dios jemi, a'uun ti huacá'a u Asia. Tífj

na'a a'ujna u Éfeso, ajta a'ujna u Esmirna, ajta a'ujna u Pérgamo, ajta a'ujna u Tiatira, ajta a'ujna u Sardis, ajta a'ujna u Filadelfia, ajta a'ujna u Laodicea.

¹² Netf'ij ni pí a'uré'eve nej ni raasefj ne'íjna í ja'atí ti nejé'ejeeveca'a. Netf'ij niyen huarfj, ayée nu éeni'ici'e tiu'uséj tí'ití ti japuan antitátzajmee, oro ti jín taavíjhuaca'a. Ayee pu pua'amé ará'aseca'a aráhua'apua í cantiira'a.

¹³ Ajta, a'úu pu já'ita'a a'íjna ti japuan antitátzajmee, sefj pu a'uun huatéveeca'a ti ayén seijre'eca'a tífj teví. Ayee pu éene'e te'ucávijjcaa c'íixuri jime'e ti tí'tí'ij, ajta puaasi pu jín avé'ejí'ici'ihuaca'a ti oro jín taavíjhua.

¹⁴ Cuaiínara'an pu huíjmu'ucaa, ajta cuaiínavi'ican pu cácipuaca'a. Ayee pu seijre'eca'a tífj cáne'a muxaj ti cuaiina, ti ajta seijre'e tífj í seeri. Jé'ecan pu ajta ayén seijre'eca'a í jí'iseáara'an jetze tífj tají ti á'ataa.

¹⁵ Ajta, ayée pu seijre'eca'a í íicájra'an jetze tífj tí'ití ti cámejri'ihua, ti mesti. Naa pu tí'itemastájye'icaa tífj cobre mej án yá'uxire í tají tzajta'a. Ajta, tí'ij a'íin tí'ixajtaca'a, ayée pu namuajre'eca'a tífj játe'ana ti siluájna ti huatámi'iyeca'a.

¹⁶ A'íj pu ruri'írínta'a ru'it'é'acala í rumuájca'a jetze, í xu'ura'ave í mej aráhua'apua ará'ase. Ajta a'íin í niuucari ti jetzen ajjnneica'a, ayée pu seijre'eca'a tífj chun ti rux'íejta'a tejcamiímijme. Ajta ayée pu té'ataaca'a í ru jetze tífj í xicaj ti nain jín airáxi'ixire.

¹⁷ Jíme'en nu'u raasefj, aj nu ni e'erájve a'u ti e'era'íicajme. Cu xiee nej cu huámi'íni. Mi ajta a'íin, ruri'írínta'a jín í rumuájca'a na'ajtamuaríej. Ayee pu tinaatá'ixaa tíjín:

—Capej hui tí'titziine'e. Nee nu ne'ín pú'een í nej amuájca, ajta nej uvé'eteajti.

¹⁸'Nee nu ne'ín pú'een í nej i'irúuri. Nee nu huamí'i. Mí neajta, fjii, neajtahua'a nu i'irúuri tñj na'a rusén jime'e. Neajta nu ne'íjna jín antínmua'aree nej ni raaxí'epi'intare'en mej huácui'ini na'ari mej ruuri muá'ara'ani, neajta nej ni hua'iteáanan a'ujna a'u mej é'ecui'ini na'ari nej hua'irájtuaani ne'újna.

¹⁹'Me'ecui xaa, patá'aj pe'íjna autéeyu'uxa í pej peri raasej, í ti fjii seijre'e, ajta í ti auj seijre'e, ajta ti auj ayén teja'uré'enejsin.

²⁰'A'ímej jime'e í xu'ura'ave í mej aráhua'apua ará'ase í pej hua'usej í nej hua'ité'a'acaa nerí'iríinta'a pújme'en í nemuajca'a jetze, ajta a'íjna í ti aráhua'apua ti japuan antitátzajmee, ayée nu'uri timuaatá'ixaate'esin matj mena'a pua'amé rú'avaataca'a mú'etzi jemi. Me'íjna í xu'ura'ave í mej aráhua'apua ará'ase, a'ii mú a'íin pú'een í mej me'íjna jín antiújmua'aree mej mi huá'ucha'íin í mej e'etiújse'iri huá'a teyujta'a. Ajta, í ti aráhua'apua ti japuan antitátzajmee, a'ii mú me'ín pú'een í teite í mej arahua'apuacié e'etiújse'iri í mej rana'amiche í Dios.

**Í niuucari ti tihuá'ayu'use'e
í ta'aráahua'apua teyuu: A'íime
í mej Éfeso e'etiújse'iri**

2 'Patá'aj piyen tiraata'ít'i pe'íjna í ti a'íjna jín antiújmua'aree ti huá'acha'íi a'ímej í mej me'uun e'etiújse'iri u Éfeso ti jíme'en yee: "Ayeé pu ti'ixa a'íjna í ti hua'ité'a'acaa ruri'iríinta'a a'ímej í xu'ura'ave

í mej aráhua'apua ará'ase. Ayeé pu ti'ixa a'íjna ti huá'a tzajta'a án é'eye'ive í ti oro jín taavíjhua, ti ajta antitátzajmee.

²"Nee nu hui niyen tí'ijmua'aree a'ij sej titetiújcha'íi, sej seajta temua'a naa té'eviicua'i. Seajta mú'een, caxu hua'ancuré'evi'itici a'ímej í mej a'ij pua'a titetiújcha'íi sino ayée xu seri huá'umua'areeri'i a'ímej í miyen rusej'rataca'a mej nu'u a'íin pú'een í ti Dios hua'antíhuau; mej nu'u tiu'utévaire'en tavástar'a jetze me'ecan. Mi majta a'íime, camu a'íin pú'een. Ayeé mu'u ruhuá'itaca'a.

³"Nee nu niyen tí'ijmua'aree sej raay'íiti sej te'utáviicua'i nain jime'e. Mú'een xu seajta rajpua'íjtzí xa'aye'i. Seajta mú'een, caxu raatéxiehuataca'a sej na'ará'astijre'e.

⁴"Mí neajta inee, ayée nu tejá'amua'ixaate'e í sej jín auteájturaa ineetzi jemi. Xu'uri raatéxiehuataca'a sej siyen nexí'eve'e set'íj amuacáí tí'inexe'eve'eca'a.

⁵"Setá'aj siyen se'íjna jetze tiú'umua'ati a'ij sej éeni'icí'e mé núurie. Setá'aj siyen seicié tiú'umua'ati sej si siyen che'atá r'íi titetiújcha'íi set'íj amuacáí ríjcaa. Na'ari secaí siyen huárin, nee nu ne'uun mú'ejmi jemi e'tananéjsin nej ni amuá'ari'i a'íjna í ti antitátzajmee í ti ajta mú'ejmi jemi seijre'e. Ayeé nu xaa rini ti pua'a secaí seicié tiú'umua'ati.

⁶"Mí seajta mú'een, x'epi'ín xu rici a'íjna jime'e ti caí a'atzu amua'aráanajche a'ij mej ye'í rici a'íime í mej miyen hua'atamuá'amua tíjín: í mej ca'anéeri jín tí'aijta. Ayeé pu che'atá caí tina'aráanajche ineetzi.

⁷"Ajta a'íin í ti huiteájnammua, ché'e a'íin r'íi tiráanamua a'ij

ti a'fín xiéjniu'ucare'ara'an í Dios tihuá'a'ixaate'e a'fímej í mej e'etiújse'iri í Dios jemi. Ajta, a'fjna jime'e a'fjna í ja'ati ti tiu'umuá'itín, ayé nu raatá'asin ti a'fín ja'ati ayén ráacua'ani a'fjna jetze í ti seijre'e í ciyej ti jín i'irúuri á'ara'ani, a'fjna í ciyej í ti a'uun e'etávee a'u mej a'utaájtemua'ave'en jemin í Dios.”

Í mej Esmirna e'etiújse'iri

⁸Patá'aj pajta piyen tiraata'ítí'i pel'fjna í ti a'fjna jín antiújmua'aree ti huá'acha'íi a'fímej í mej me'uun e'etiújse'iri u Esmirna ti jíme'en yee: “Aye pu ti'ixa a'fjna í ti a'fín pú'een í ta'amuájca, ajta í ti a'fín pú'een í tu'uvé'eteajti, a'fjna í ti huam'í'i, ti ajta ajtahua'a huatarúj.

⁹“Nee nu niyen tí'ijmua'aree í sej jín rajpuaíjtzi, seajta mú'een, secaí a'ij tí'ijviicua'í. Mi seajta mú'een, neetzi jemi xu chíjteaani pú'een temua'a jeíhua. Nee nu neajta ramua'aree mej jeíhua huápi'í tí'ihua'itaca a'fíme í mej miyen rusejratataca mej nu'u me'fjna jetze ajtémecan í Israél. Mi ajta, capu ayén ti'ayajna sino a'fí mú jemin e'etiújse'iri í Satanás.

¹⁰“Caxu rátziiine'e í sej rajpuaíjtzi xá'aju'un. Casi'í, a'fjna í tiyaaru'u, a'fí pu a'uun amua'utétuaasin seica jamuan a'u mej títejé'enaamuaca. Aye pu a'fjna jín á'amuaruuren mej mi amuaatésej ti pua'a siyen tiná'astijre'e nusu secaí. Aye xu pua'an xicaj rajpuaíjtzi xá'aju'un a'achú cumu tamuáamuata'a xicaj. Ti pua'a siyen nain jín te'utáviicua'í ineetzi jemi, seajta caí a'ij sena'a ti pua'a miyen amuaacui'ini, nee nu ne'fjna amuaatá'asin ne'fjna í curuun í sej jín i'irúuri xá'aju'un táj na'a rusén jime'e.

¹¹“Ajta a'fín í ti huiteájnamua, ché'e a'fín rí'í tiráanamua a'ij ti a'fín xiéjniu'ucare'ara'an í Dios tihuá'a'ixaate'e a'fímej í mej e'etiújse'iri í Dios jemi. Ajta, a'fjna í ja'ati ti tiu'umuá'itín, capu a'atzu raci'iti ti a'fín ayén che'atá rajpuaíjtzi á'ara'ani matfj a'fíme í mej yá'ujjisin í ruxiéjniu'uca í ti auj ruurica'a.”

Í mej Pérgamo e'etiújse'iri

¹²Patá'aj pajta piyen tiraata'ítí'i pel'fjna í ti a'fjna jín antiújmua'aree ti huá'acha'íi a'fímej í mej me'uun e'etiújse'iri u Pérgamo ti jíme'en yee: “Aye pu ti'ixa a'fjna í ti ru'itéchui í chun í ti ruxíejta'a tejcamiimijme.

¹³“Nee nu hui ramua'aree a'u sej a'uchéjme, a'ujna a'u ti tejé'ajta a'fjna í Satanás. Mi seajta mú'een, seúche'e xu ná'astijre'e ineetzi. Caxu raatéxiehuataca'a sej ná'atzaahuate'e ineetzi se'ájna xicáara'a ti jetzen seijre'eca'a a'fjna í Antipas teecan, a'fjna ti ayén huataújsejratataca'a ti a'fín neetzi jetze me'ecan tí'ivaire'eca'a. Capu ti'iti jín auteájturaa ineetzi jemi a'fjna í ja'ati. Mi majta, a'fí mú raajé'ica mú'ejmi tzajta'a, me'újna a'u ti tejé'ajta a'fjna í Satanás.

¹⁴“Mi seajta mú'een, ti'iti xu jín auteájturaa ineetzi jemi. A'uu mú é'esejre'e mú'ejmi jemi seica í mej miyen tirá'astijre'e me'fjna í niuucari í mej jín miyen che'atá tihuá'amuata'e táj ajta a'fín Balaam teecan tiraamuá'ate a'fjna í Balac teecan ti ayén hua'itzi jín hua'utémua'itín a'fíme í mej Israél jetze ajtémecantaca'a, mej mi miyen ráacua'ani me'fjna í hua'ira'a í mej ráamuai'ivajtaca'a a'fímej jemi í mej caí dios pú'een, ajta mej tiú'uxana'acire'e.

15 “Ayeé mú che'atá mena'a seijre'e mú'ejmi jemi seica í mej miyen majta rá'astijre'e í hua'aye'ira a'ímej í mej ca'anéri jín t'íajta, í mej jee nicolaitas. Mi seajta mú'een, ayée xu seuj hua'atá'aca mej me'uun é'eseijre'e.

16 “A'íj nu jín, niyen tejá'amua'ixaate'e yee setá'aj seicié tiú'umua'ati. Na'ari secaí siyen huárini, nee nu mú'ejmi jemi e'etanéjsin, nej ni hua'uténe'usi'ite'en a'ímej a'íjna jime'e nej niyen tiu'uta'aíjta sej ca'anéri jín hua'utamuarite'en.

17 “Ajta a'íin ti huiteájnammua, ch'é'e a'íin temua'a naa tiráanamua a'ij ti a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios tihuá'a'ixaate'e a'ímej í mej e'etiújse'iri í Dios jemi. Ajta a'íin í ti tiu'umuá'itin, ayée nu raatapuaíjve'esin a'íjna í cua'ira ti júte'e é'aviitzi'i. Neajta nu tetej raatátistejsin ti cuaínara'a. Ajta a'íjna jetze í tetej, jéjcuacan jín pu té'eyu'usi'i a'ij ti ari ántehuaa a'íjna í ja'ati. Ajta capu mé'e ja'ati ayén ramua'aree a'ij ti té'eyu'usi'i sino a'íi pu'u í ja'ati ramua'aree í nej raatátistejsin ne'íjna í tetej.”

Í mej Tiatira e'etiújse'iri

18 “Patá'aj pajta piyen tiraata'íti'i pe'íjna í ti a'íjna jín antiújmua'aree ti huá'acha'ii a'ímej í mej me'uun e'etiújse'iri u Tiatira ti jime'en yee: “Ayeé pu yee ti'ixa a'íjna ti yaujra'an pú'een í Dios, ti ajta ayén éene'en aj jí'isijmee t'ij taj ti atíujmeme, ti ajta ayén éene'en ti'íicajme t'ij cobre ti'iti í mej tiracámeijri'i.

19 “Nee nu ramua'aree a'ij sej titetiújcha'ii. Mú'een xu hui siyen ruxe'leve'e sej seajta sej. Seajta,

siyen ruxi'evi'ira'a jín t'íivaire'e.

Seajta té'eviicua'i temua'a naa. Seajta íjii, jaítze'e xu r'íi titetiújcha'ii secaí sejm'íi.

20 “Mi ajta, a'íi pu caí na'aráanajche a'ij sej rici. Mú'een xu ratá'aca ti a'íin 'íita'a ayén a'uteveeca mú'ejmi jemi, a'íjna í 'íita'a ti ayén ántehuaa t'íjn Jezabel. Ayeé pu ruseijrata ti Dios jetze me'ecan t'ílixaxa'a. Mi ajta, capu a'íin pú'een a'iné a'íi pu ayén hua'itzi jín tihuá'amua'ate mej mi ti'ihuaújxana'acira'aten mej mi majta miyen ráacua'ani me'íjna í hua'ira'a í mej ráamua'íivajtaca'a a'ímej jemi í mej caí dios pú'een.

21 “Nu'uri á'atee nej raatá'a ti seicié tiú'umua'ati. Mi ajta a'íin, capu a'atzu á'ujca'ane ti ayén seicié huárini a'íjna jime'e ti t'íixana'acire'e.

22 “Me'ecui xaa, ayée nu án ye'erájsin utaatzí japua a'u mej é'ecu'ucutzu í mej t'íicucui'i. Majta a'íime í mej jemin t'íixana'acire'en, ayée nu jeíhua huápi'i puájtzi hua'utá'asin ti pua'a mecaí raatéxiehuata mej miyen a'ij pua'a rici t'ij ajta a'íjna.

23 “Neajta nu huá'acui'ini ne'ímej í yaújmua'ame'en a'íjna í 'íita'a. Majta naími'i, a'achú mej pua'amé e'etiújse'iri í Dios jemi, a'íi mú ramua'aréeren nej ne'ín pú'een í ti rú'umua'aree a'ij ti tirá'amitje'te'e se'j í rumua'atzi'ira'a jetze, ajta a'ij ti té'umua'atze í ru tzajta'a. Neajta, ayée nu amuaatá'asin se'j neajta se'j a'ij ti ayén tiraav'jte'e a'íjna jime'e a'ij ti se'j ti'itiújcha'íica'a.

24-25 “Sej seajta mú'een, mi seica, mi sej se'uun Tiatira é'eche, mi sej seajta caí siyen tirá'astijre'e se'íjna í niucari ti hua'itzi pú'een, caxu se'íjna ri'íree í mej jee jeíhua huápi'i ruxe'leve'e í Satanás jemi.

A'fj nu jín, canu máa a'ij ti'titj jín tejá'amua'fjcate'e sino setá'aj siyen huárini sej seuj rá'astijre'e a'ij sej seri tíraar'íre. Setá'aj siyen huárini asta nena'a caí neajtahua'a yé uvé'enen.

²⁶“Ajta a'fín ti tiu'umuá'itín, ti ajta ayén che'atá na'a r'íi ti'tiújcha'íi netj inee, ajta na'a caí nain te'entipúa'are, nee nu ne'fjna jín tí'ira'fjcate'en ti ij a'fín tíhua'uta'a'fjte'en a'fmej í mej sefj chuejra'a japua a'uchéjme.

²⁷“Ca'anéeri pu jín tihua'a'aáite'e a'ame. Ayee pu che'atá na'a tihua'antipúa'ajte'esin a'fmej í mej rájcha'íire'e tj ja'atí ayén tíraatáaraxi'ín í xa'ari ti xarij jín taavíjhua. Ayee nu che'atá nena'a tí'ti jín tí'ira'fjcate'en tj ajta a'fín niyá'upua ayén tí'ti jín tinaa'fjca.

²⁸“Neajta niyen huateáturan í jemin ti ij a'fín ayén tátzave'e á'ara'ani tj a'fjna í xu'ura'ave ti a'fjninei tapuá'arijme'eca.

²⁹“Ajta a'fín ti huíteájnamua, ché'e a'fín ja'atí temua'a naa tíraanamua a'ij ti a'fín xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ayén tíhua'a'ixaate'e a'fmej í mej e'etiújse'íri í Dios jemi.”

Í mej Sardis e'etiújse'íri

3 'Patá'aj piyen tíraata'ítí'i pe'fjna ti a'fjna jín antiújmua'aree ti huá'acha'íi a'fmej í mej me'uun e'etiújse'íri u Sardis ti jíme'en yee: “Ayee pu tí'ixa a'fjna ti jemin seijre'e í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ti arahua'apuáca jín tí'imuari'e. Nee nu neajta ru'ité'aa í xu'ura'ave í mej aráhua'apua ará'ase. Ayee nu niyen tí'ijmua'aree í sej jín tí'imuari'e. Ayee mú tí'ixaxa'a sej nu'u ruuri se'fjna jíme'e sej jeshua tí'imuari'e. Mí seajta mú'een, neetzi jemi xu siyen mí'ichi.

²“Setá'aj atanéjne'ere, setá'aj seajta r'íi ráaruuren se'fjna ti auj mú'ejmi

jemi seijre'e, ti ajta ari tímua'a mí'ini, a'iné ayée pu tiná'amitíejte'e ineetzi sej caí tí'titj jín araúraste í Dios jemi.

³“Setá'aj siyen ra'utámua'aree í sej ra'ancuré'a, í sej seajta ráanamujri'í. Setá'aj se'fjna jín araúrasten, seajta seicié tiú'umu'a'ati. Tí pua'a secaí siyen atanéjne'ere, nee nu mú a'uvé'emé'e na'ame mú'ejmi jemi tj nahua'ari. Seajta mú'een, caxu ramua'aréeren a'atzaj nej pua'a ne'uun e'etanéjsin mú'ejmi jemi.

⁴“Mí majta, seica mú mú'ejmi jemi seijre'e í mej caí miyen tí'ti jín tí'te'á'atura í ru jetze. A'íi mú á'ujjuhua'ane'e muá'aju'u ineetzi jamuan, majta á'ujjuhua'ane'e muá'aju'u mej cuai'navi'ín tiu'uchén, a'iné ayée pu tíhua'uvíjte'e a'fmej.

⁵“A'fjna í tí'timua'itín, ayée pu hui'éene'e tí'titeché'e a'ame cuai'navi'ícan. Neajta inee, canu ra'uré'uuna í tí jín ántehuaa í yu'uxari jetze í mej jetzen á'ayu'usi'í a'fmej í mej rusén jín huateáturaasin í Dios jemi, sino nee nu neajta niyen tíraataxáta í tí jín ántehuaa jemin í niyá'upua, neajta huá'a jemi í mej jemin tí'ivaire'e í niyá'upua.

⁶“Ajta a'fín í tí huíteájnamua, ché'e a'fín ja'atí temua'a tíraanamua a'ij ti tíhua'a'ixaate'e í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios a'fmej í mej e'etiújse'íri jemin í Dios.”

Í mej Filadelfia e'etiújse'íri

⁷Patá'aj pajta tíraata'ítí'i pe'fjna í tí a'fjna jín antiújmua'aree tí huá'acha'íi a'fmej í mej me'uun e'etiújse'íri u Filadelfia tí jíme'en yee: “Patá'aj piyen tí jíme'en yee, ayée pu tí'ixa a'fjna í Dios í tí r'íi tírájcha'íi, a'fjna í tí ajta tzáahuatí'ira'a jín tí'ixaxa'a. A'íi pu yee ajta a'fjna jín

antiújmua'aree ti hua'atá'aca mej mi me'uun a'uteárute a'u ti e'irájca a'íjna í ti jetzen huanéj í David teecan. Ti pua'a a'áin te'antácuuna, capu ri'irí ti ja'ati te'iteáanan. Ajta, ti pua'a a'áin te'iteáanan, capu ajta ri'irí ti ja'ati te'antácuuna.

⁸“Nee nu ramua'aree a'ij sej rici. Casi'i, xaasej. Nu'uri niyen amuaatá'a sej si siyen ruxiéehua se'uun a'uteárute. Ajta, capu ri'irí ti ja'ati amuaatá'ijmii. Nee nu ramua'aree ti caí jéihua amú'uca'anisti'i. Mi seajta mú'een, seúche'e xu ra'ará'astijre'e a'ij nej tejama'á'ixaa. Caxu seajta nexiéehua.

⁹“Me'ecui xaa, ayée nu huá'aruuren ne'ímej í mej miyen rusejrata mej nu'u Israél jetze ajtéme'ecan. Camu xaa ne'u a'íjna jetze ajtéme'ecan sino metí'lhua'itaca mu'u. A'íi mú jemin e'etiújse'iri í Satanás. Ayee nu ca'anéeri jín huá'aruuren mej mi mú a'uvé'uju'un mej títunutaxi'in mú'ejmi jemi mej mi majta ráamua'aree nej já'amua'axe'eve'e.

¹⁰“A'iné mú'een xu siyen ra'ará'astijre'e a'ij nej neri tejámuaa'íjca, sej siyen che'atá sena'a te'utáviicua'i netj neajta inee te'utáviicua'iri'i, ayée nu rí'i tejá'amuacha'íi ti ij caí ayén tejama'áci'iti a'ájna mej jetzen miyen á'aviicua'ire'e muá'aju'u, a'íjna xicáara'a tí'ij ayén teja'ur'é'enejsin tí'ij huá'a japua rájveti na'íjmi'lica í mej íiyen huachéjme í chaanaca japua. Mi'i mú a'uvé'uju'un mej títunutaxi'in mú'ejmi jemi mej mi majta ráamua'aree nej já'amua'axe'eve'e.

¹¹“Mu nu e'icáame inee ca'anacan. Rí'i xu'u, setá'aj siyen huá'irini setá'aj rí'i tirájcha'íi xá'ara'ani í sej seri tí'ijcha'íi í Dios jemi. Caxu raatá'acare'en ti ja'ati

á'amuanahua'ira í curuun í sej seri raatémua'iti.

¹²“Ajta a'áin ti tiu'umuá'itin, ayée nu ti'itij jín tiraata'íjcate'esin tí'ij ti'itevéé a'ame u téyujra'an í neDioj. A'íi pu a'uun a'uracaíi a'ame tíj na'a rusén jime'e. Neajta nu ra'acáchajtza ne'íjna jetze í ti jín ántehuaa í neDioj, neajta í ti jín téja'arájtéhuaa chajta'ara'an í neDioj, a'ujna u Jerusalén í ti jéjcuca, í ti ajta a'uun e'licaanej u ta japua a'u ti é'esejre'e í neDioj. Neajta nu niyen jetzen ra'acáchajtza í nej jéjcuacan jín ántehuaa.

¹³“Ajta a'áin ja'ati ti huiteájnamua, ché'e temua'a naa tiráanamua a'ij ti a'áin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ayén tihuá'á'ixaate'e a'ímej í mej e'etiújse'iri í Dios jemi.”

Í mej Laodicea e'etiújse'iri

¹⁴“Patá'aj pajta piyen tiraata'íti'i pe'íjna í ti a'íjna jín antiújmua'aree ti huá'acha'íi a'ímej í mej me'uun e'etiújse'iri u Laodicea. Piyen ti jíme'en yee: “Ayee pu tí'ixa a'íjna ti ayén tzáahuati'ira'a jín tí'ixaxa'a tíjín: Ayen ti'ayajna, a'íjna ti ajta tzáahuati'ira'a jín a'ij tí'ixa Dios jime'e. Ajta capu ayén tí'ihua'itaca. A'íi pu ajta a'áin pú'een í ti Dios jamuan tiú'utaahuaca'a tíj na'a ti tí'isejre'e íjii.

¹⁵“Nee nu ramua'aree a'ij sej titetiújcha'íi. Caxu a'ujca'anéecan jín na'ancuré'evi'iti inee'tzi. Caxu seajta ca'anéeri jín naatamuári, sino chá'ana'a xu'u siyen titetiújcha'íi. Ayee pu tina'aránanajche sej a'ujca'anéecan jín na'ancuré'evi'itin na'ari ca'anéeri jín sej naatamuárite'en.

¹⁶“Ayee xu tí'ivaire'e tíj jaj ti c'j na'a tí'ipisti. Caxu siyen

tí'ivaire'e tǎj jaj ti jeǎhua pisti nusu ti jeǎhua cimuaǎjra. A'ǎj nu jǎn niyen á'amuaruuren tǎj ja'ati ti ayén jaj aǎjtzitzee ti caí xǎ'epi'in rá'amencate'e. Nee nu ca'anéeri jǎn mé amúuhua'axiǎsin.

¹⁷“Aye'e xu tí'ixaxa'a yee sej seri chíjteaani sej pú'een, ti yee jeǎhua huápi'i rǎ'i tejamuáavai, ti yee caí ti'iti tejamuá'aturaate'e. Mi seajta mú'een, caxu siyen tí'ijmua'aree sej xána'avisi'i, seajta siyen a'ǎj pua'a huá'aseijrate'e huá'a jemi í teite. Mú'een xu xaa caí a'ǎj tí'ijviicua'i, seajta aracúcu'unijmee, seajta siyen muámua'avijmé'e.

¹⁸“A'ǎj nu jǎn, niyen tejá'amuahuvii sej si neetzi jemi ráananan se'ǎjna í oro ti taij jetze rutá'ahuaca sej si siyen huateújchijteaanita. Setá'aj siyen neetzi jemi ráananan í cǎixuri ti naa tí'icuaina sej si se'ǎjna jǎn ucaújchejte'axi'in ti ij caí ayén seijre'e í sej jǎn tí'itevi'lira'a se'ǎjna jime'e sej muámua'avijmé'e. Setá'aj seajta neetzi jemi ráananan se'ǎjna í ti'iti í sej araújhuaate'en í rujǎ'i jetze tí'ij ri'iriistan sej ti'iti huasejǎ.

¹⁹“Aye'e nu hua'ajteá'axi'icala, neajta puaǎjtzǎ hua'atá'aca a'ǎmej í nej huá'axe'eve'e. A'ǎj pu jǎn, setá'aj seicié tiú'umua'ati, seajta a'ujca'anéecan jǎn na'ará'astijre'en.

²⁰“Me'ecui xaa, nee nu a'itǎjvee tá'apueerta, nete'ejteáatu'axa. Ti pua'a ja'ati ayén náanamua nej rájee, ti pua'a a'ǎn ajta tina'antácuune'en, aj nu ni jemin uteáruti tej ti naími'i tiú'ucua'ani tajǎmua'a.

²¹“Ajta a'ǎn í ti tiu'umuá'itin, ayée nu raatá'asin ti ne jamuan a'ujyeǎjxi'in a'u nej tejé'ajta a'iné ayée pu tináaruu ineetzi. Netǎ'ǎj tiu'utéemua'iti, aj nu ni án niyá'upua jamuan a'ujyeǎjxi a'u ti a'ǎn tejé'ajta.

²²“Ajta a'ǎn í ja'ati ti huiteáǎnamua, ché'e temua'a naa tiráanamua a'ǎj ti a'ǎn xiéǎniu'ucare'ara'an í Dios ayén tihuá'a'ixaate'e a'ǎmej í mej e'etiújse'iri í Dios jemi.”

A'ǎi mú raná'amiche'e u ta japua

4 Tǎ'ǎj raatapuá'ajta'a ti tiu'uxájtaca'a, aj nu ni niyen éeni'ici'e tiu'uséj. Sejǎ nu huasejǎ í puéerta ti antacúuni'ihuaca'a u ta japua. Ajta a'ǎn í nej amuacaícan ráanamuaǎjri'i, ajtahua'a pu tí'ine'ixaate'eca'a. Aye'e pu namuajre'eca'a tǎj ja'ati ti ucáajjihua trompeeta jetze. Ayen tǎjǎn:
—Yen vejnéechi nej ni timuaataseǎjrate'en a'ǎj ti tiú'ujxe'eve'e ti ayén teja'uré'enen méjca'i huáye'e.

²Jǎme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a, aj pu a'ǎn xiéǎniu'ucare'ara'an í Dios, a'ǎi pu neetzi jemi ru'uté'aa. Aye'e nu éene'en tiu'uséj cumu a'u ti ipuari a'utǎjvee u ta japua. Ajta a'ǎjna japua í ipuari, ja'ati pu jetzen acájca.

³Ajta a'ǎn ti jetzen acájca, ayée pu naa éene'en ti'itéechen. Aye'e pu seijre'eca'a tǎj tetej ti huápi'i tí'ijnajche, ti pa'u í tetej, ajta ti teúumua ajta í ti ranaxca. Ajta ayén seijre'eca'a tǎj í seij í tetej í ti pa'u ti ajta naa tí'imesti. Cu'uxaí pu ajta ataviǎjca'a a'u ti a'uteveeca'a í ipuari. Aye'e pu rú'aaravi'i seijre'eca'a tǎj a'ǎjna í tetej mej miyen ratamuá'amua tǎjǎn esmeralda.

⁴Ajta, seica í ipuari atavéejme'ecaa a'u ti a'utǎjvee a'ǎjna í ipuari. Seité japuan muáacua pu ará'aseca'a a'ǎjna í ipuari. Majta me'ǎn í vaujsi, a'ǎi mú acaté'etejme'ecaa jetzen í seica í ipuari. Majta miyen seité japuan muáacua ará'aseca'a a'ǎime í vaujsi.

Majta cuaiñavi'in mú ti'litéchejca'a, majta curuun te'utearújte'emé'e ti oro jín taavíjhuaca'a.

⁵A'ájna sejj japua í ipuari miyen témaxcava'ara'a, majta téniuuca'a. Ajta, án ti e'evé'eevee í ipuari, tatzari pu a'atáatime'ecaa ti ayén pua'amé aráhua'apua. Ajta a'áin í tatzari, a'ii pu a'áin pú'een í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios ti aráhua'apua jín tí'imuari'e.

⁶Ajta a'ujna a'u ti e'evé'eevee, ayée pu éene'e huámuan á chuaata'a a'ájna jime'e ti naa tí'imesti, ti ajta tí'itatjaz. Ayee pu sejjre'eca'a tjj a'ájna í tetej mej miyen ratamuá'amua tjjín cristal.

Majta a'áime í mej muáacua ará'ase í mej ruuri, a'úu mú uhua'ú'upu'ujme'ecaa tjj na'a tí'ipua'amé í ipuari. Tí'ij pí na'a mú tí'iseij, nain japua, tjj na'a júte'imua, ajta íyén chaanaca japua.

⁷Ajta a'áin í ti seíti, ayée pu arasejjre'e tjj muajye. Ajta í ti hua'apua, ayée pu arasejjre'e tjj puuya. Ajta a'áin ti ruuri ti huaíca, ayée pu te'ecánee tjj teáata'a, ajta a'áin í ti muáacua, ayée pu sejjre'eca'a tjj cua'ira'ave ti rá'ara'ive.

⁸Majta a'áime í mej muáacua, í mej majta i'i ruuri, a'áí mú arajsevica ajtá'anájmee. Tí'ij pí na'a mú tí'iseij nainjapua tjj na'a júte'imua, majta íyén chaanaca japua. Nain tújca'ari tzajta'a, majta nain tíca'ari tzajta'a, a'áí mú jemin tí'ichuicaca'a í Dios. Camu ja'anáj raatapúa'ajta mej miyen tí'ichuíca tjjín:

Rí'i pu tí'isejjre'e, temua'a pu urarí'ene'acan jín sejjre'e, xí'epi'in pu een sejjre'e tjj na'a rusén jime'e í tavástara'a, a'ájna í Dios ti nain jín antiújmua'aree,

a'ájna í ti rusejj sejjre'eca'a, ti ajta sejjre'e íjii, ti ajta seíire'e a'ame tjj na'a rusén jime'e.

⁹Majta miyen rí'i tiratá'aca, majta raná'amiche'e, a'áí mú majta tí'ijteujtzi'ire'e muá'aye'i me'ájna ti a'áin ipuari jetze acájca, ti ajta ruuri tjj na'a rusén jime'e.

¹⁰Matjj mena'a miyen rici í mej muáacua, í mej majta ruuri, a'áí mú majta miyen rici a'áime í mej vaujsi í mej seité japuan muáacua ará'ase. A'áí mú aicaújtuxijsin me'ájna jemi í ti ipuari jetze acájca, mej mi raateánajche me'ájna ti i'i ruuri tjj na'a rusén jime'e, majta raatátuiire'esin í jemin í tiu'ujcúrun. Majta miyen tí'ichuíca tjjín:

¹¹Ayee pu timuaavjtte'e mú'eezzi, mi pej tavástara'a pú'een, mi pej pajta i'i Dios. Tej ti tiyén rí'i timuaatá'an, tej ti tiyén muaná'amiche'en. Pej pi nain jín antí'amua'aréere, a'íné mú'ee pej nain tiú'utaahuaca'a, nain í ti sejjre'e íjii. Ayee mú 'een jín huatasejjre me'ájna jime'e pej piyén tira'utéeca'ane á'axe'evi'ira'a jime'e. A'áj mú jín miyen huátaavijhua ca'a.

Í ti jíri'i ti jetzen té'eyu'usi'i, ajta í Cáne'a

5 Netí'ij ni ayén éene'en tiu'uséjj, ti a'ájna í ti acájca í ipuari jetze, ruri'iríinta'a pu ru'itépijcaa í yu'uxari í ti ruxí'ejta'a té'esiimua'ihuaca'a, ajta, á'avijti'ihuaca'a arahua'apuáca jime'e í xijca.

²Neajta ja'ati huasej ti júte'e tí'ivaire'e. A'ijna í ja'ati jé'ecan pu huápi'i uráca'anée. Ca'anín pu jín tiu'utáhuau. Ayee pu tijín:

—¿A'ataani ayén huataújci'ipua ti a'fín ra'ajsiújtza'anaxi'in í ti jín á'avi'ijti'ihuajmee, ajta í ti raatáxijta í yu'uxari? —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a.

³Ti'iquí ayén te'irájraa. Tíj na'a a'ujna já'ahua'a u júte'e, ajta íyén chaanaca japua, ajta u tajete, capu mé'e ja'ati ti ayén tiu'utaúci'ipua í ti ayén tiraatáxijta, ajta ti ra'usej a'ij ti té'eyu'usi'ihuaca'a.

⁴Neajta inee, jeíhua nu huápi'i neyeneeca'a ne'fjna jime'e mej caí rateuve'eca'a sej ti ayén tiu'utaúci'ipua í ti ayén tiraatáxijta í yu'uxari nusu ti ra'usej, ajta ti ra'ujjve'en.

⁵Ti'iquí sej ti huá'a jetze ajtéme'ecantaca'a a'fimej í vaujsi, ayée pu tinaatá'ixaa tijín:

—Capej ayeine. Me'ecui xaa, a'fjna mej miyen ratamuá'amua tijín í Muajye í ti huá'a jetze ajtéme'ecan a'fimej í mej Israél jetze airáane, a'fjna í mej majta miyen ratamuá'amua tijín A'ijna í ti David jetze airaújneijte, a'fí pu ari tiu'utémua'iti tí'ij a'fín ayén tira'ajsiújtza'anaxi'in í ta'aráhua'apuáca jín á'avi'ijti'ihuajmee, ti ajta raatáxijta.

⁶Neajta niyen éene'en tiu'uséj tíj ti'iti í Cáne'a, ayée seijre'eca'a tíj í mej meri raajé'lica. A'uu pu a'utéveeca'a jemin í ipuari. A'fí pu ajta huá'a tzajta'a seijre'eca'a í mej muáacua í mej ruuri, majta a'fimej í mej aitecajme'ecaa a'fime í vaujsi.

Ajta a'fjna í Cáne'a, arahua'apuáca pu ájta'ehuájme'ecaa, ajta arahua'apuájme'en pu ájji'isijme'ecaa. Ajta a'fín ji'iseáara'an í ta'aráhua'apua, a'ii pu a'fín

pú'een í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios í ti nainjapua u ya'uta'fteca'a íyén chaanaca japua.

⁷Ajta a'fín í Cáne'a, a'úu pu a'uvé'emej a'fjna jemi í ti e'ecájca í ipuari jetze. Ti'iquí ra'ancuré'epi a'fjna í yu'uxari í ti ri'irínta'a seijre'eca'a a'fjna í ti ipuari jetze acájca.

⁸Tí'ij ra'ancuré'epi a'fjna í yu'uxari, a'fime í mej muáacua í mej ruuri, majta a'fime í vaujsi í mej seité japuan muáacua ará'ase, a'fí mú miyen a'imuá aicaújtuxi me'fjna jemi í Cáne'a. Matj mena'a pua'amé te'ité'fíca'a me'fjna í aarpa, majta tuxa'a ti oro jín tí'itaavijhuaca'a. Cuaane'e pu avé'ejistjme'ecaa a'fjna jetze í tuxa'a. Ajta a'fjna í cuaane'e, a'ii pu a'fín pú'een í mej raatáhuaviiri'í í Dios a'fime í mej rí'í tí'iteseijre'e í Dios jemi.

⁹Mat'fij mi miyen jéjcuacan jín tiu'utáchuicaca'a tijín:

Ayee pu tiraavijte'e pej mú'ee piyen ra'ancuré'epin, pajta raatáxijta a'iné memuaajé'lica.

Pajta mú'ee, pepu'uri tiu'utanájchitaca'a pe'fjna jime'e í á'axuure'e í mej jín té'echa'lica'a í Dios jemi,

pej pi tiu'utátuure'en í Dios jemi í teite

mej nainjapua é'eme'ecan. A'fí mú huá'a jetze ajtéme'ecan matj mena'a

sej jetze mej airaújneijte nusu a'achú pua'amé í mej sej niuucari jín tí'ixaxa'a nusu matj mena'a pua'amé í mej teitestemua'ame'en pú'een.

A'u ti na'a mej é'esejre'e seǵ
japua í chuej,
a'úu mú é'eme'ecan.

¹⁰ Pajta mú'ee, pepu'uri piyen rí'í
huá'uruu
mej mi miyen me'ín
teitestemua'ame'en
pú'ene'en muá'ara'ani a'ǵjna í
ti tí'aǵjta,
mej mi majta ti'itǵ jín
tiu'utévaire'en
me'ǵjna jemi í Dios.
Mi majta a'ǵime, a'ǵi mú
tiu'uta'aǵjta
íiyen chaanaca japua.

Ayee mú tiu'utáchuicaca'a.

¹¹ Net'ǵj ni atáneereca'a. Net'ǵj
ni huá'unamuajri'í a'ǵmej í mej u ta
japua tí'ivaire'e. Mé mu'licáa huápi'í.
Capu a'atzu rí'irí ti hua'uté'itien, ni
capu ámitieere'e a'achú mej pua'amé.
Ayee mú pua'amé matǵj í xu'ura'ave.
A'ǵi mú me'uun atavéejme'ecaa
me'ǵjna jetze í ipuari, majta a'ǵmej
jetze í mej muáacua í mej ruuri,
majta a'ǵmej jetze í vaujsi.

¹² A'ǵi mú miyen ca'anín jín
tiu'utáchuicaca'a tǵjín:

Tiché'e tiyen rí'í tiraatá'an
te'ǵjna í Cáne'a

í mej raajé'ica.

Jee xaa, ayée pu tiraavǵjte'le ti
a'ǵin ayén tira'ancuré'an
a'ǵjna ti Dios jín tira'ǵcate'le,
ajta tǵj na'a ti jemin tí'isejre'e
í Dios,

ajta í mua'atzǵira'a í ti jín
tiu'uta'aǵjta,

ajta í muári'eri'ire'ara'an í ti jín
nain jín tiu'utémuaitin.

Tiché'e rí'í tiraatá'an, teajta
ahuátatzaahuate'en te'ǵjna
jemi,

tiché'e teajta huátatemua'ave'en
te'ǵjna jemi í Cáne'a.

Ayee mú tiu'utáchuicaca'a.

¹³ Net'ǵj ni niyen tíhuá'unamuajri'í í
mej ti'ichuǵica, matǵj mena'a pua'amé
mej u ta japua é'esejre'e, majta
a'ǵmej mej íiyen seijre'e í chaanaca
japua, majta a'ǵime, matǵj pua'amé
u tajete mej é'esejre'e, majta a'ǵmej
í mej japuan é'esejre'e í jaj ti
ve'éé, majta matǵj mena'a pua'amé
a'aseijre'e í jaj tzajta'a. Naími'í mú
miyen tí'ichuicaca'a tǵjín:

Tiché'e rí'í tiraatá'an te'ǵjna í ti
acájca í ipuari jetze, teajta
te'ǵjna í Cáne'a.

Tiché'e rí'í tiraatá'an, tiché'e
teajta rí'í tiráǵcha'ii,
teajta rí'í tiraateáǵtuaani,
teajta raatá'an ti nain jín
antiúǵmua'areere á'ara'ani
tǵj na'a ti yú auca'itǵ a'ame
tǵj na'a rusén jime'e.

¹⁴ Majta a'ǵime í mej muáacua í mej
ruuri, ayée mú tiu'utaxáǵtaca'a tǵjín:
—Ché'e ayén teja'uré'enen.

Majta a'ǵime í vaujsi, a'ǵi mú
aicaúǵtuuxi, majta raateánajchecha'a
í Dios.

í ti arahua'apuáca jín á'avǵiti'ihuaca'a

6 Net'ǵj ni raaseǵ ti a'ǵin
Cáne'a seǵ antína'acaca'a
í ti jín á'avǵiti'ihuaca'a í yu'uxari.
Jíme'en pu'u ayén huarǵj, aj nu ni
ráanamujri'í seǵ ti huá'a jetze
ajtéme'ecan í mej ruuri, í mej
majta muáacua. Ayee pu ca'anín
jín tiu'utaxáǵtaca'a. Cu xiee mej cuj
huatǵjniuuni. Ayen tǵjín:

—Iiya'a jíi.

² Neajtahua'a nu atáneereca'a ti
pua'a á a'utǵjvee a'ǵjna í cahuaayu'u

í ti cuaínara'a. Ajta a'fín ti avé'eca, a'fí pu tú'unami'í huité'chueeca'a rumuájca'a jetze. Ajta, a'fí pu huirájraa ti ij hua'antimuá'ítin. A'u ti na'a pu á'uye'icaa ajta na'a caí najmí'ica antimuá'íti.

³Tí'iquí ajtahua'a ra'antína'acaca'a. Netí'ij ni niyen tiráanamujri'i tí'ij a'fín ti hua'apua ti ajta huá'a jetze ajtéme'ecan í mej ruuri, í mej muáacua, ayée pu tiu'utaxájtaca'a tijn:

—Iiya'a jíi.

Single Line Comp ⁴Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a, seij pu huirájraa í cahuaayu'u ti pa'useáarara'a. Ajta ayée pu tiraatá'a a'fjna ti avé'eca ti ij a'fín ayén huaú'itziite'en í teite í mej yen seijre'e í chaanaca japua mej mi caí ché'e ru'ihuaamua'a muá'ara'ani sino mej mi huaú'cui'ini seij ajta seij. A'fí pu jín, a'fí pu ra'ancuré'echui seij í chun í ti ve'é, í ti ajta te'ejcamíimijmee ruxí'ejta'a.

⁵Aj pu 'i huaí'cacajetze ra'antína'acaca'a. Netí'ij ni niyen tiráanamujri'i ti ajta seij ti huá'a jetze ajtéme'ecan í mej ruuri, í mej muáacua, a'fí pu ayén tiu'utaxájtaca'a tijn:

—Iiya'a jíi.

Netí'ij ni neajtahua'a atáneereca'a. Me'ecuí xaa, á pu a'utéjvee seij í cahuaayu'u ti xu'umuara'a. Ajta a'fín í ti avé'eca, a'fí pu ráachuisime'e í mej jín te'ecá'itieera.

⁶Netí'ij ni ja'ati huánamujri'i. Cu xiee huá'a tzajta'a á'a teja'utaxájtaca'a í mej ruuri, a'fimej í mej muáacua. Ayen tijn:

—Sei medida í triigu, ayée pu che'atá na'a ti'ijnáache a'ame tñ ja'ati ayén tiraamuá'ítin sejí xicaj jime'e. Ajta hui huaí'ca medida í triigu ti

tí'ijm'é'en huíjmuaiyujme, ayée pu che'atá na'a ti'ijnáache a'ame tñ ja'ati ayén tiraamuá'ítin sejí xicaj jime'e. Mi seajta mú'een, caxu ya'ujipuan a'u mej tejé'ehuaste'e aceituuna ti'iti na'ari uuva ti'iti sino miché'e me'fjna jín huateújvair'en. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a.

⁷Tí'iquí ayén í ti muáacua antína'acaca'a. Jíme'en pu'u ayén ra'antína'acaca'a, aj nu ni ráanamujri'i ti a'fín í ti muáacua ti ajta huá'a jetze ajtéme'ecan í mej ruuri. Ayee pu tiu'utaxájtaca'a tijn: —Iiya'a jíi.

⁸Neajtahua'a nu atáneereca'a. Netí'ij ni raasej ne'fjna í cahuaayu'u í ti cñ t'íteuumuara'a. Ajta a'fín í ti avé'eca, ayée pu ántehuaa tijn I nej huá'acuí'ica. Ajta í seij í ti cujta'an huamé'ecaa, ayée pu ajta ántehuaa tijn I nej huá'a chí'ij pú'een í mí'ichite. Dios pu ayén hua'utá'a mej mi me'fjna jín antiújmua'areere je'icáj a'fimej í mej yen huachéjme í teite íiyen chaanaca japua mej mi huá'ucuí'ini a'fimej í teite me'fjna jime'e mej tíujne'usí'ite'en nusu tujri jime'e na'ari cu'í'ini'ira'a jime'e o a'fimej jime'e í t'itén í mej t'íteci'imeca.

⁹Tí'iquí í ta'anxívi antína'acaca'a. Netí'ij ni ne'fmej huasej í huá'axiejniu'uca a'fimej í mej me'fjna jín huá'cuihuaca'a me'fjna mej ra'ará'astijre me'fjna í niuucari ti jíme'en raxa í Dios, majta me'fjna jime'e mej ra'ancuré'a í niuucari Círístu'u ti raateájtuaa í huá'a jemi. Majta a'fimej, án mú e'ejté'eca'a í ipuari jete.

¹⁰Majta ca'anín jín jíjhuaca'a tijn: —Tavastara'a, mi pej rí'éene'ecán jín seijre'e, mi pej tzáahuati'ira'a jín tí'ixaxa'a, ¿a'achúni auj á'ateeri ajta

pena'a caí piyen tiraaxí'epi'intare'en pe'ímej jime'e í mej táacuii, pej pi puaíjtzi hua'utá'an pe'ímej í mej án japuan huachéjme a'ánna chaanaca japua?

¹¹Ti'iquí hua'uré'epijte í cíxuri í ti títi'ijme, ti ajta tí'licuaina. Ayeé pu tihua'utá'ixaa mej nu'u mauj a'atzu tiu'uchú'eve'en ajta na'a caí ayén te'araúrasten a'achú ti ari huá'uxí'epi'intari'iri'i a'ímej jemi í mej ruxí'ej ti'titij jín tí'ivaire'eca'a, ajta a'ímej í huá'a'lihuaamua'a í mej miyen che'atá mena'a éeni'ici'e cui'ini matíj a'íime.

¹²Ti'iquí í ta'arájsevi antína'acaca'a. Netí'ij ni neajtahua'a atáneereca'a. Me'ecui xaa ne'u. Jé'ecan pu huápi'i huatéujca'atzi í chaanaca. Ajta a'íin í xicaj, huatéxu'umuareca'a. Ayeé pu seijre'eca'a tíj a'íjna í cíxuri ti xu'umua í mej jín tí'iteújche'etehua'a muá'aye'i ti pua'a maújxiemijte'e. Ajta a'íjna í máxcira'i, a'íi pu huatépa'ureca'a. Ayeé pu seijre'eca'a tíj xúure'e.

¹³Majta a'íime í xu'ura'ave, a'íi mú miyen che'atá mena'a é'ejvatzi'ixi í chuej japua tíj a'íjna í táca'ira'an í huaréj ti auj seijre'e tí'ij huáseevi'i á'aye'i. Ti pua'a a'íin cíye'ara'an huataújrueajxi'in eeca jime'e, naíjmi'i pu cávaijtzi í táca'ira'an.

¹⁴Ajta í ta japua ti tejé'eseijre'e, a'íi pu e'ehuaújpua'arixi. Ayeé pu che'atá na'a huatéeseijre tíj ajta ja'ati yu'uxari huatéejire. Ajta tíj na'a a'utí a'u jirime, ajta tíj na'a a'utí e'erahuáchijmee í jaj japua, naíjmi'i pu huaré'axi. Capu ché'e mu'u é'e seíire'e já'araa í jirí.

¹⁵Majta naími'i í mej yen japuan seijre'eca'a íiyen chaanaca japua, á mú ahuaúravaataca'a já'ahua'a teásta'ana tzajta'a, majta jaj tzajta'a

a'ujna jirí jetze. Ayeé mú huaríj a'íime í mej tí'titij jín títetateí, ti pua'a tajtuhuan pú'een nusu presidente pú'een na'ari í mej tihuá'ajite'e í xantaaru'u nusu í mecaí mej chíjteaani pú'een nusu í mej jéjhua rucaca'anéjme. Naími'i matíj mena'a pua'amé yen seijre'e íiyen chaanaca japua, miyen huatéuravaataca'a. Capu amín a'íj ti pua'a ruxí'ej mena'a á'ujjuhua'ane'e a'íj ti tihua'aráanajche, na'ari ca'anéri mú jín tí'imuari'eca'a.

¹⁶Ayeé mú tihua'utajé me'íjna í jirí, majta me'íjna í tetej tíjín:

—Setá'aj yeehui ta japua rájveti sej si ta'avé'enan ti ij caí taasej a'íjna í ti acájca í ipuari japua, ajta ti ij caí puaíjtzi táaci'iti a'íjna jemi í Cáne'a í ti ari niu'ucami'i.

¹⁷Jee xaa, pu'uri yeehui ayén teja'uré'ene a'íjna xicáara'a mej jetzen puaíjtzi taatá'asin me'íjna jime'e mej meri níniu'ucacu, majta capu ja'ati raayí'iti ti te'utáviicua'i a'íjna jime'e.

A'íime í mej Israél jetze ajtémecan, í ti Dios hua'avé'ejajpuaxi

7 Neajta á'iyen muáacuaca huasej í mej tí'ivaire'e u ta japua. Aa mú a'uté'uuca'a. Seij pu a'uun jé'eseijre'eca'a u jetze pújme'en Teijmata'a, ajta seij a'ujna já'ahua'a Huáahuata pújme'en, ajta seij Cuameche pújme'en. Ajta í seij, a'úu pu a'utéveeca'a Tzareeme'en pújme'en. Majta a'íime í mej muáacuaca, a'íi mú caí hua'atá'acare'e í eeca ti huatá'eecare í chuej japua na'ari í jaj japua nusu cíyej tzajta'a.

²Netí'ij ni seíj huasej ti tí'ivaire'e u ta japua. A'uu pu pújme'en e'evé'eme'ecaa a'u ti 'aíjninei í xicaj. A'íi pu ru'iteátiica'a a'íjna í ti jín Dios hua'ajtiyú'uxaxij

huá'acuaatze'e ti ayén té'axa mej nu'u teitestemua'ame'en pú'een. Aj pu 'i a'íin tevi ayén ca'anín jín hua'utajé a'ímej í mej me'íjna jín antiújmua'areereca'a mej a'ij pua'a ráaruuren í chaanaca, majta í jaj ti ve'ée.

³Ayee pu tihua'utá'ixaa tijín:

—Caxu xi puajtzi raatá'a í chaanaca na'ari í jaj ti ve'ée nusu í ciyej ajta tena'a caí hua'ajtiyú'uxaxi'ín huá'acuaatze'e te'ímej í mej ravaire'e í taDioj. —Ayee mú tiu'utaxájtaca'a.

⁴Netí'ij ni niyen tiráanamujri'i a'achú mej pua'amé í ti hua'ajtiyú'uxaxij í huá'acuaatze'e. Ayee mú pua'améca a'achú cumu anxíte japuan hua'apuate japuan muáacua vi'lira'a. A'íi mú huá'a jetze ajtémecan matíj mena'a teitestemua'ame'en mej pú'een í mej airaújnejjte me'íjna jetze í Israél.

⁵Majta a'íime í mej me'íjna jetze airaújnejjte í Judá, ayée mú ará'axcaa tamuáamuata'a japuan hua'apua vi'lira'a. Majta a'íime í mej me'íjna jetze airaújnejjte í Rubén, ayée mú che'atá ará'axcaa tamuáamuata'a japuan hua'apua vi'lira'a. Majta a'íime í mej me'íjna jetze airaújnejjte í Gad, ayée mú majta ará'axcaa a'achú cumu tamuáamuata'a japuan hua'apua vi'lira'a.

⁶Majta a'íime í mej me'íjna jetze airaújnejjte í Aser, ayée mú che'atá mena'a ará'axcaa tamuáamuata'a japuan hua'apua vi'lira'a. Majta a'íime í mej me'íjna jetze airaújnejjte í Neftalí, ayée mú che'atá mena'a ará'axcaa a'achú cumu tamuáamuata'a japuan hua'apua vi'lira'a. Majta mú miyen che'atá mena'a ará'axcaa a'achú cumu tamuáamuata'a japuan hua'apua

vi'lira'a a'íime í mej me'íjna jetze airaújnejjte í Manasés.

⁷A'íimej jime'e í seica, í mej Simeón jetze airaújnejjte, ayée mú majta ará'axcaa a'achú cumu tamuáamuata'a japuan hua'apua vi'lira'a. Majta a'íime í mej Leví jetze airaújnejjte, ayée mú che'atá mena'a ará'axcaa a'achú cumu tamuáamuata'a japuan hua'apua vi'lira'a. Majta a'íime í mej Isacar jetze airaújnejjte, ayée mú che'atá ará'axcaa tamuáamuata'a japuan hua'apua vi'lira'a.

⁸Naími'i mú miyen tamuáamuata'a japuan hua'apua vi'lira'a ara'ástime'ecaa a'íime í teitestemua'ame'en í mej Zabulón jetze airaújnejjte, majta í mej me'íjna jetze airaújnejjte í José, ayée mú che'atá ará'axcaa matíj í seica. Majta a'íime í mej Benjamín jetze airaújnejjte, ayée mú che'atá mena'a ará'axcaa.

Jíime'en í mej mu'íi í mej majta cuaiínavi'ín ti'ítéechen

⁹Netí'ij ni neajtahua'a atáneereca'a, neajta hua'usefj í seica í mej me'uun e'etiújseire'ecaa. Ayee mú temua'a tí'itemu'íicaa. Capu ri'iriístaca'a ti ja'ati hua'uté'ítien. A'u ti na'a mú é'eme'ecantajme'ecaa, matíj mena'a pua'amé me'ín pú'een í teite í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan, matíj mena'a pua'amé í teite í mej seicié tí'ijye'ira, majta nafjmi'i mej seicié tí'ixaxa'a. A'uu mú a'uté'uuca'a jemin í Cáne'a. A'íi mú cuaiínavi'ín ti'ítechéjme'ecaa a'íime, majta tacíj mú huiitepíijme'ecaa.

¹⁰Ca'anín mú jín miyen tí'itejijhuaca'a tijín:

Ca'anéeri pu jín tu'irájtuaa
a'íjna í taDioj í ti acájca í
ípuari jetze,
ajta a'íjna í Cáne'a.

¹¹ Majta a'íime í mej tí'ivaire'e
u ta japua, a'íi mú atavéejme'ecaa
a'u ti a'utéveeca'a í ipuari, majta
a'u mej a'uté'uuca'a a'íime í vaujsi,
majta a'íime í mej muáacua í mej
ruuri. Matí'ij mi aicaújtuxxi í jemin
í ti acájca í ipuari jetze mej mi
raateánajche í Dios.

¹² Ayeé mú tiu'utaxájtaca'a tijn:
Ché'e ayén teja'uré'enen.
Tu'uri tiyen rí'i tiraatá'asin,
teajta tiyen rí'i tiya'usefira
tá'aju'un,
a'íné a'íi pu nain té'umua'aree.
A'íj tu jín tiyen rí'i tiratá'acare'e
tá'aju'un,
teajta rí'i tiraatetúutuhua'a
tá'aju'un.

A'íi pu taDioj jemi sefire'e a'ame í
muári'eri'ire'ara'an, ajta í
ca'aníjra'a
tíj na'a ti yú auca'ití a'ame tíj
na'a rusén jime'e.

¹³ Aj pu 'i seij í ti vástacira'i ayén
tinaata'íhua'uri'i tijn:
—¿A'atéenni mej pú'een a'íime í mej
cuaiínavi'in ti'titechjme? ¿A'uné jetze
ma'uvé'uju'un?

¹⁴ Netí'ij ni niyen tiraata'ixaa tijn:
—Mú'ee vástaa, mú'ee
pej ramua'aree pej piyen
tinaatá'ixaate'en.

Aj pu 'i ayén tinaatá'ixaa tijn:
—A'ii mú hui me'ín pú'een í mej
te'utáviicua'iri'i í mej jeíhua huápi'i
rajpuafítzi muá'araa. A'ii mú meri
tiu'ujá'usi í tiú'ujcixu, majta
tiú'ucuaiinare í tihuá'aciixu me'íjna
jime'e mej ra'ará'astijre me'íjna

í Ciríistu'u í ti huá'a jetze me'ecan
huamí'i.

¹⁵ A'íj mú hui jín miyen íiye seijre'e
jemin í ipuari ti jetzen acájca a'íjna
í Dios. A'íi mú majta ravaire'e
teyujta'a a'u ti a'ín Dios é'eseijre'e.
Nain tújca'ari tzajta'a, majta nain
tíca'ari tzajta'a, a'úu mú ravaire'e.
Ajta a'ín ipuari jetze ti acájca, a'íi
pu huá'acha'íin a'íjna jime'e ti rusej
huá'a jemi huateáturaasin.

¹⁶ Camu hui ché'e huatatújritze'esin,
camu majta ché'e huata'í'icu. Capu
ajta ché'e huá'acucui'i a'ame í
hua'amú'úu í xicaj jime'e. Capu ajta
ché'e hua'ataíixi'ira a'ame í xicaj.

¹⁷ A'íné a'íi pu Cáne'a a'íjna jetze á
a'utéjvee í ipuari. A'íi pu huá'acha'íi
a'ame. A'íi pu huá'avi'itín a'ájna
a'u ti jé'ejmuaa í mej jín ruuri
muá'ara'ani. Ajta a'ín Dios, a'íi pu
rí'i tihua'utá'asin mej mi caí ché'e
ti'iti jín ruxiéemiste'e.

Í ti jín aráhua'apua

á'avijti'ihuaca'a, ajta í cítzive'eri

8 Ti'iquí a'ín Cáne'a
ra'antína'acaca'a a'íjna
í ti jín á'avijti'ihuajme'ecaa, a'íjna
í ta'aráhua'apua. Aj pu 'i nainjapua
tiu'upuá'areajraa u júte'e. Ayeé pu
á'atee a'achú cumu já'ita'a hora ti caí
ti'iti namuajre'eca'a.

² Netí'ij ni hua'usefj í mej
aráhua'apua, í mej majta tí'ivaire'e
u ta japua. A'íi mú a'ín pú'een
í mej Dios jemi huaté'uuca. Matí'ij
mi te'encuré'i í trompeeta, í ti
aráhua'apua.

³ Aj pu 'i seij mú a'uvé'emej
ti ajta tí'ivaire'e u ta japua. A'íi
pu jetzen ajtechaxi a'íjna í mej
japuan tí'imuaí'ivajtaca. Ajta ti'iti
huiitéjajnaca'a cítzive'eri. Seij pu

raatatíste í cuaane'e í ti ij a'íjna rajnájchite'en a'íjna jamuan í niuucari í mej jín raatáhuacare'e í Dios jemi matíj mena'a pua'amé í mej rí'i tí'títeseijre'e í Dios jemi. Ajta, a'íjna í hua'aniuuca, án pu jé'eseijre'eca'a japuan a'íjna í ti oro jín taavíjhua í mej japuan tí'imuai'ivajtaca ti ajta jemin a'utéjvee a'íjna í ipuari.

⁴Aj pu 'i temua'a té'ejcítziujtarixi a'íjna í cuaane'e a'íjna jamuan í niuucari í mej jín raatáhuacare'e í Dios jemi. A'íj pu jetzen ájcítziujtareca'a a'íjna í muájca'are'ara'an a'íjna í ti tí'ivaire'e u ta japua.

⁵Aj pu 'i rájtii a'íjna í cítzive'eri, ajta ra'avé'ejiste a'íjna í taij ti a'uun a'uvé'emej a'íjna japua í mej japuan tí'imuai'ivajtaca. Aj pu 'i á ya'ucáaxire í chaanaca japua. Jíme'en pu'u ayén huaríj, aj nu ni ráanamujri'i. Cu xiee muatéjniu. Jé'ecan pu temua'a tí'itéca'arajnajme'e. Majta témaxcava'ara'a. Ajta huatéjca'atzijxi í chaanaca.

Jíme'en í trompeeta í mej te'ité'í'ica'a

⁶Majta a'íime í mej aráhua'apua ará'ase, í mej majta tí'ivaire'e u ta japua, a'íime í mej trompeeta te'ité'í'ica'a, a'íi mú rí'i huaújrúu mej mi me'íjna tzajta'a ucáajijhua.

⁷Ajta a'íjna ta'amuájca, a'íi pu ucáajijhuaca'a a'íjna tzajta'a í trompeeta. Jíme'en pu'u ayén huaríj, matí'ij mi téetej cáavatzí a'íjna jamuan í taij, xúure'e ti ranaxca. Nainjapua pu huavátzi íiyen chaanaca japua. Ajta je'icáj pu tiu'uré'ataa. Ajta a'íin í ciyej, je'icáj pu ajta tiu'uré'ataa. Ajta í ixaj, naími'i pu huaré'ataa a'íjna.

⁸Ajta a'íin í ti hua'apua í ti tí'ivaire'e u ta japua, a'íi pu ajta ucáajijhuaca'a a'íjna tzajta'a í trompeeta. Ajta ti'iti pu ateájríe í jaj jetze í ti ve'ée. Cu xiee jirí na'a a'íjna í ti'iti í ti ajta teátaasime'e. Ti'iquí á a'ucájrúpi á jaata'a. Aj pu 'i je'icáj seicié huaújrúu í jaj tíj xúure'e.

⁹Majta je'icáj mú huácuii í mej me'uun é'echejca'a. Majta, me'ín í baarcu í mej japuan é'eciñneca'a í jaj, je'icáj mú majta huateána'axi.

¹⁰Ajta a'íin í ti huaíca, a'íi pu ajta ucáajijhuaca'a a'íjna tzajta'a í trompeeta. Jíme'en pu'u ucáajijhuaca'a, aj pu 'i xu'ura'ave ti ve'ée e'icájve u júte'e. Ayee pu té'ataaca'a tíj tatzari. Aj pu 'i á e'erájve je'icáca japua í játe'ana, ajta je'icáca japua a'u ti e'ejaxavi'ijme.

¹¹Ajta a'íin í xu'ura'ave, ayée pu ántehuaaca'a tíjín Ta'antzíjvi'i. Je'icáj pu antzíivi'i já'araa í jaj. Majta í teteca, mu'ití mú huácuii me'íjna jíme'e mej ra'í me'íjna í jaj í ti antzíjvi'i.

¹²Ajta a'íin ti muáacua, a'íi pu ajta ucáajijhuaca'a í trompeeta jetze. Jíme'en pu'u ayén huaríj, ti'iti pu ra'ajteátu'a í xicaj, ajta í máxcira'i, ajta je'icáj í xu'ura'ave mej mi caí ché'e miyen a'ataátíme'eni. Je'icáj tújca'ari tzajta'a, camu ché'e á'ataaca'a, ajta je'icáj tíca'ari tzajta'a, camu majta ché'e á'ataaca'a.

¹³Netí'ij ni niyen á'ujneereca'a. Júte'imua pu se'j rá'ara'aca'a í cua'ira'ave. Netí'ij ni niyen ráanamujri'i ti ayén tí'ixajtaca'a tíjín:

—Cui'i xaa, cui'i xaa, cui'i xaa, a'íime hui í mej íiyen japuan huachéjme í chaanaca, a'iné je'íhua mú hui rajpuaítzi muá'aju'u matí'ij miyen ucáajijhua í seica í mej huaíca

í trompeeta jetze. Pu'uri hui t́n ayén teja'uré'enejsin.

9 Aj pu 'i a'́fin ta'anxívi ayén ucájijhuaca'a í trompeeta jetze. J́me'en pu'u ayén huarj́, netí'ij ni raasej́ í xu'ura'ave ti ari e'icájve u júte'e, ajta án e'lerájve í chaanaca japua. Ajta a'́fin, a'́fi pu ra'ancuré'echui a'́fjna í yaavi í ti j́n ra'antácuuna a'u ti e'etécun ti caí ayén té'emitieere'e a'achú ti ucátee.

2 Aj pu 'i a'́fi pu ayén ra'antacú a'́fjna ti e'etécun ti ayén caí ámitieere'e a'achú ti ucátee. J́me'en pu'u ra'antacú, ayée pu huitácitziujtareca'a t́j tel'itácitziúuta á'aye'i í hoorno tzajta'a ti ve'ée. Ajta a'́fin í xicaj, ajta í máxcira'i, a'́fi mú a'utanámi'ihua muá'araa me'fjna jime'e í citzij ti aítácitziujtaca'a a'ujna a'u ti e'etécun.

3 Mat'íj mi vítzi'lise huiitací citzij tzajta'a. Ayee mú tihua'utá'a mej mi miyen tiú'uche'eve'en mat'íj a'́fime í teaxcátee.

4 Ayee mú tihua'u'íjca mej nu'u caí a'ij pua'a raruure í ixaj ti ájninei í chuej japua na'ari tu'upi ti'iti nusu ciyej. A'ii mu'u nu'u a'́fin pú'een í mej a'ij pua'a huá'aruuren, a'́fimej í teite í ti caí té'eyu'usi'i huá'acuaatzi jetze mej nu'u teitestemua'ame'en pú'een í Dios.

5 Ayee mú tihua'utá'a mej miyen á'ateeri a'achú cumu anx́j máxcira'i mej puaíjtzi hua'utá'an í teteca. Majta, camu miyen tihua'utá'a mej huá'ucui'ini. Ajta, a'́fjna í mej j́n puaíjtzi hua'utá'asin, ayée pu che'atá na'a 'leen ti pua'a teáxca raache'en í ja'atí.

6 Ayee pu té'eme a'́fjna xicáara'a jetze. Ayee mú rahuauni í teteca mej huácuil'ini. Mi ajta, capu a'ij tiu'utári'iriistari. Jéihua mú huáp'i'i

jetzen á'ujca'ane mej huácuil'ini mej mi caí ché'e rajpuaíjtzi. Mi majta, ca'anéeri mú j́n te'utáviicua'ira.

7 Majta me'́fn vítzi'lise, ayée mú seijre'eca'a mat'íj cahuaayu'use í mej meri hua'acáanaixi mej mi japuan huané'use'en. Ti'iti mú ave'erújte'eme'ecaa í rumu'úu jetze. Ayee pu seijre'eca'a t́j curuun ti oro j́n taavíjhuaca'a. Ajta, hua'aneerime ayén seijre'eca'a mat'íj teite.

8 Ayee mú majta éene'e cácipuaca'a mat'íj 'uuca, majta miyen éene'e antátamejca'a mat'íj muajyéte.

9 Nainjapua mú ti'icácaujnaca ti'itij jime'e t́j tepúusti'i pú'eene'e. Majta, je'fhua huáp'i'i cá'arajna'a mat'íj tirá'ara'ixi. Yee pu 'eene'e namuajre'eca'a mat'íj a'́fime í cahuaayu'use í mej ca'anín j́n ru'uvé'jaapuajme'e í carreta í mej tzajta'an huaté'uuca'a a'́fime í mej uné'use'en.

10 Ayee mú éene'e huácuasi mat'íj teaxcátee. Ajta a'́fjna í huá'amuari'eri'ira'a í mej j́n miyen éene'e á'ateeri anx́j máxcira'i mej puaíjtzi hua'utá'asin í teteca, a'́fi pu huá'acuasi seijre'e.

11 Ajta a'́fin ti tihua'áijte'e, a'ii pu a'́fin pú'een í xiéjniu'ucari ti nain j́n antiújmua'aree a'ujna ti e'etécun ti caí ámitieere'e a'achú ti caj ucátee. Ayee pu ántehuaa hua'aniyuca jime'e a'́fime í Hebreos t́jfn Abadón. Ajta hua'aniyuca jime'e í Griego, ayée pu ántehuaa t́jfn Apolión. Ayee pu huataújmua'a t́jfn: A'íjna ti e'ihuajé'lica.

12 Pu'uri sej́j mú á'ume í mej j́n rajpuaíjtzi muá'ara'ani. Ajta aúche'e hua'apua á'atura ti ayén teja'uré'enen.

13-14 Aj pu 'i a'́fin ti arájsevi, a'́fi pu ajta ucájijhuaca'a í trompeeta jetze. J́me'en pu'u ayén ucájijhuaca'a,

netf'ij ni ja'ati huánamuajri'i ti a'uun tí'ixajtaca'a a'u ti a'utéjvee a'fjna í mej japuan tí'imuai'ivajtaca. Ayee pu tiraata'ixaa a'fjna ti ucájjihuaca'a tijín:

—Patá'aj huá'ijxistaxi'in a'fmej í mej muáacua í mej majta aiteánami'i a'ujna vejli'i játe'ana jetze ti ve'ée ti ayén téja'arájtehuua tijín Eufrates.

¹⁵Aj pu 'i huá'uxistaca'a a'fmej í mej muáacua, í mej majta aiteánami'ihuaca'a ajta na'a caí a'ájna teja'uré'enen í xicáara'an mej jetzen huácui'ini je'icáj í teite í mej yen japuan huachéjme. Pu'uri p'íti'ihuaújxi'epi'intare a'atzaj ti pua'a, tí'itáani xicáara'an, ajta tí'itáani máxcira'ira'an, ajta tí'itáani nine'ira'a ti ayén huárini.

¹⁶Majta me'ín í xantaaru'u, í mej avé'ete'ete, ayée mú ará'aseca'a a'achú cumu seité vi'ira'a pua'amé mej mé'e, majta ayée mú pua'amé a'achú cumu tamuáamuata'a vi'ira'a í mej miyen pua'amé mej mé'e. Ayee nu tiú'unamuajri'i a'achú mej pua'amé ará'aseca'a.

¹⁷Neajta, ayée nu éene'e hua'usefj í cahuaayu'u netf'ij niyen tiú'umaaraca'a. A'fime í mej avé'ete'ete, ayée mú anteújna í rútaavitze'e tí'itij jime'e ti ayén seijre'e t'ij tajj ti á'ataa, ajta í ti cuatujmua, ajta í ti teúumua. Majta a'fime í cahuaayu'u, ayée mú 'eene'e huíjmu'uu mat'ij muajyéte. Ajta í ti án huá'atene'e jetze a'fjnineica'a í tajj, jamuan í citzij, ajta a'fjna ti teúumua ti ayén téleeca t'ij tepúusti'i.

¹⁸Mat'ij je'icáj huácuihuaca'a í teteca í ti huaíca jetze í mej jín puaíjtzi hua'utá'a, a'fjna jín í tajj, ajta a'fjna í citzij, ajta a'fjna í ti ayén téleeca t'ij tepúusti'i, t'ij na'a pua'amé

a'fjnineica'a án huá'ateni'itze'e í cahuaayu'u.

¹⁹Jee xaa ne'u, ayée mú tiraayf'iti mej titéecui'ini me'fjna jime'e í rutene'e. Ayee mú majta éene'e huácuasi mat'ij cu'ucu'use, majta miyen éene'e huíjmu'uu. Majta í mej jín puaíjtzi hua'utá'a í teteca.

²⁰Majta me'ín í seica í mej yen japuan seijre'eca'a íiyen chaanaca japua, í mej caí huácuihuaca'a me'fjna jime'e í cuí'ini'ira'a, camu raatéxiehuataca'a í mej tí'iti huátaahuan í ti caí Dios pú'een. Camu majta raatapuá'ajtaca'a mej miyen raná'amiche'en me'fjna í tiyaaru'u na'ari me'fime í tí'iti tévira'a ti ayén taavj'hua oro jime'e na'ari plata jime'e nusu cobre jime'e ca'ín tetej jime'e o cijej jime'e, tí'iti ti na'a, mej caí atanéjne'e. Camu majta huiteánajca'amua. Camu majta racíinivejme.

²¹Majta a'fime í teite, camu majta raatapuá'ajtaca'a mej caí tí'itecui'lica. Majta me'fjna í chahuaiiri camu majta raatapuá'ajtaca'a mej caí ramuari'e me'fjna í ti tiu'utéhua'itaca'a tí'ij araúrasten í hua'aye'ira. Majta í teite, mauche'e mú miyen ruxána'acire'eca'a, majta tiú'unahua' iraca'a.

Í ti ta japua tí'ivaire'e, ajta a'fjna tí jiri'i ti ajta jetzen té'eyu'usi'i

10 Netf'ij ni neajtahua'a sefj huasefj ti tí'ivaire'e u ta japua. Jé'ecan pu ruca'ané a'fjna, ajta júte'e pu ve'ecáme'ecaa. Jaitiri pu racánajca'a, ajta cu'uxaí atavifjca'a í mu'úura'an jetze. Ayee pu té'ajtaave'e í néerime'ara'an t'ij í xicaj, ajta ayén seijre'eca'a í íicá'ra'an t'ij tí'iti ti teátaasin.

² A'íi pu ru'itépíjcaa í rumuá'jca'a jetze í yu'uxari ti c'ílieen. Pu'uri autácuuri'ihuaca'a. Aj pu 'i e'era'fícataca'a í jaj japua í ti ve'ée a'íjna jime'e í ru'fíca ruri'íríinta'a pújme'en. A'íi pu ajta e'era'fícataca'a í chuej japua í se'ij jime'e í ru'fíca ru'úutata'a pújme'en.

³ Aj pu 'i ca'anín jín huajíjhuaca'a. Ayee pu namuajre'eca'a t'ij muajye tí'ijí'ihuaca. Jíme'en pu'u ayén tiu'ujíjhuaca'a, mat'íj mi huatéeniu a'íime í mej aráhua'apua ará'ase.

⁴ Mat'íj miyen huatéeniu, nee nu ra'ayú'uxaache'e. Neajta á'iyen ráanamujri'i í ja'ati ti júte'e neja'utajé ayén tíjín:

—Patá'aj rú'umua'areere a'ij mej tiu'utaxájtaca'a í mej huatéeniu a'íime í mej aráhua'apua ará'ase. Capej rá'ayu'uxa.

⁵⁻⁶ Ajta a'íin í ti ta japua tí'ivaire'e í nej raase'ij ti jaj japua e'era'fícataca'a, ajta chuej japua ajta e'era'fícataca'a, a'íi pu ajme'íjca'ataca'a, ajta ayén te'ataújratziiri'i ti nu'u ari teja'uré'enejsin a'íjna xicáara'an ti jetzen nain te'entipué'ari. A'íj pu jetze te'ataújratziiri'i í niuucajtze'en a'íjna ti rusén jín ruuri. A'li pu a'íin pú'een í Dios ti ta japua a'utéjmuaa huatéaahuaca'a, ajta na'íjmi'lica í a'uun é'esejre'e. A'íi pu ajta raatéaahuaca'a í chaanaca í tej japuan yen seijre'e. A'íi pu ajta raatéaahuaca'a t'ij na'a ti japuan tí'isejre'e, ajta í jaj ti ve'ée, ajta t'ij na'a ti a'uun é'esejre'e.

⁷ Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í ja'ati ti nu'u a'íjna a'araúrustejsin a'íjna í ti rú'avaa í Dios jemi a'ij ti a'íin Dios te'ataújratziiri'i huá'a jemi í mej ravaire'eca'a me'íjna jime'e mej jetzen me'ecan tí'ixaxa'ata'a. A'íjna pu nu'u ayén a'araúrustejsin a'íjna

xicáara'an ti jetzen ucáajijhua í ti ta japua tí'ivaire'e í ti aráhua'apua pú'een.

⁸ Aj pu 'i a'íin í nej ráanamujri'i ti júte'e teja'utaxájtaca'a, ayée pu tinaatá'ixaa tíjín:

—Aricu, a'íjna jemi patá'aj ra'ancuré'i'in í yu'uxari ti autácuuri'i muá'jca'are'ara'an jetze a'íjna ti ta japua tí'ivaire'e, ti a'uun japuan huatéjvee í jaj japua, ti ajta a'uun japuan huatéjvee í chuej japua.

⁹ Net'íj ni ne'uun á'ume ne'íjna jemi ti ta japua tí'ivaire'e. Ayee nu tiraata'ixaa ti naata'í'ite'en í yu'uxari ti c'ílieen. Aj pu 'i ayén tinaatá'ixaa tíjín:

—Ye'ecui, ne'u. Patá'aj hui raatéjcu'a'ani. A'íi pu mua'atzíivite'e a'ame mua'a jucaatze'e. Ajta, ayée pu mua'améncate'e a'ame mua'aténit'ize'e t'ij searate.

¹⁰ Net'íj ni ra'ancuré'i ne'íjna í yu'uxari ti c'ílieen. A'uu nu ye'encuré'íi í muá'jca'are'ara'an jetze a'íjna ti ta japua tí'ivaire'e. Net'íj ni raatéjcuua. Jé'ecan pu naa tinú'ucacarejca'a í neteni jaítze'e t'ij searate. Ajta, net'íj yá'uxij, jé'ecan pu ná'atzijvire'eca'a yé nejucáatze'e.

¹¹ Aj pu 'i ayén tinaatá'ixaa tíjín: —Ayee pu ajta ayén tíu'ujxe'eve'e pej pajtáhuax'a tiu'utaxá'j a'ímej jemi í teite í mej se'ij chuejra'a japua é'eme'ecan, í mej majta se'ij niuucari jín tí'ixaxa'a, pajta huá'a jime'e í mej tihuá'ajite'e.

Jíme'en í mej hua'apua í mej te'anxájtaca

11 Aj pu 'i ja'ati naatá'chui tí'iti c'iyey í mej jín tí'títieraca a'achú ti huatétee. Ayee pu tinaatá'ixaa tíjín:

—Iiya'a jii, patá'aj hui raaté'itien a'achú ti antayaúj í teyuu a'u mej yé'ana'amiche í Dios, patá'aj pajta raaté'itien a'achú ti auuyaúj a'fjna í mej japuan tí'imuai'ivajtaca. Patá'aj pajta hua'uté'itien a'achú mej pua'amé í mej me'uun rana'amiche.

²Pajta, capej hui pe'uun ra'itiée a'achú ti antayaúj a'ujna á pua'acíe ti e'eráyaujta'a. Patá'aj rufimua'a raateájtuaani a'iné Dios pu ari hua'utá'a í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan mej mi miyen á'ateere a'achú cumu hua'apuate japuan hua'apua máxcira'i mej me'uun ra'avé'echetzi'inaxi'in me'fjna chajta'a ti Dios ayén rusej huateúra'ate.

³Neajta inee, ayée nu hui tihua'utá'asin a'fmej í mej hua'apua í mej ca'aníjra'a tí'itá'aca inee jime'e í muári'eri'ira'a mej mi miyen á'ateevi'in a'achú cumu seivi'ira'a japuan tamuáamuata'ate japuan huaícate xicaj mej tihua'utá'ixaate'en neetzi jetze me'ecan. Ayee mú me'fjna jín tí'itéechen me'fjna jime'e í mej jín tí'iteújche'ete a'fime í mej ruxiéemiste'e me'fjna ti seij huamí'i.

⁴A'ii mú hui a'fín pú'een í huaréj í tí'ihua'apua í ti jemin e'etávee í tavástarara'a tí íyén tí'ajta chaanaca japua. A'ii mú hui majta me'fín pú'een í mej hua'apua í meta'antitátzajmee. A'fii mú xaa jemin seijre'e í tavástarara'a.

⁵Ti pua'a ja'ati ayén tí'ijxe'eve'e ti a'ij pua'a huá'uruuren, tajj pu 'aíjninei án huá'ateni'tize'e, ajta huá'amua'itici a'fimej í mej huá'ajcha'ire'e. Jee xaa, ti pua'a hui ja'ati ayén tí'ijxe'eve'e ti a'ij pua'a huá'uruuren, ayée pu tí'ihuaújxi'epi'íntare a'fjna jemi í ja'ati mej me'fín raajé'ica.

⁶Majta a'fime í mej hua'apua, a'fj mú hui jín antiújmua'areere

muá'aju'u mej hua'utá'ijmii í viite mej mi caí ché'e viiye matí'ij mauj tihua'ixaate'e í teite. A'fj mú jín miyen tite'entiújmua'aréere muá'aju'u mej seicié ráaruuren í jaj tí'ij ayén huataújru'ure'en tjí xúure'e. Ayee mú che'atá mena'a jín tite'entiújmua'aréere muá'aju'u mej puaíjtzi hua'utá'an a'fmej í teite í mej íyén seijre'e í chaanaca japua. Nain mú hui jín puaíjtzi hua'utá'asin í cuí'ini'ira'a jime'e tjí na'a ti ayén tihua'aráanajche.

⁷Matí'ij ra'antipua'ajte'en í mej jín naatéxajta, aj pu 'i tí'ti a'uun a'itaméj a'u ti e'etécun í ti caí ámitieere'e a'achú ti ucátee. A'fii pu hui hua'uténe'usi'ite'esin, ajta huá'acui'ini, ajta, hua'utémua'iti.

⁸A'uu mú majta a'uté'e muá'aju'u í mí'ichite caaye jetze a'ujna já'ahua'a chajta'a jetze ti ve'ée í ti nu'u ayén téja'arájtehuuaa tíjín Sodoma, ajta ayén tíjín Egipto. A'uu pu hua'avastara'a á'utataihuaca'a í cúruu jetze.

⁹Ayee mú mí'ichite huáruuren a'fime í teteca mej nain japua huachéjme, a'u ti na'a sej chuéjra'a japua, a'fime í mej seij niuucari jín tí'ixaxa'a, a'achú mej pua'amé ará'ase í teitejra'an. Huaíca xicaj japuan já'lita'a mú hua'aseíira muá'aju'u í mí'ichite. Majta, camu huatá'acare'e muá'aju'u ti ja'ati hua'avé'enan.

¹⁰Majta a'fime í mej íyén huachéjme í chaanaca japua, jeíhua mú huataújtemua'ave'esin me'fjna jime'e í mej meri huá'ucuii. A'fii mú majta me'fjna jín tí'iyesten, majta tiu'utaújpuaíjve'esin tí'ti me'fjna jime'e í mej caí ché'e huá'tizite'e a'fime í mej hua'apua í mej tí'ixaxa'ata'a í Dios jetze me'ecan, í mej majta nu'u puaíjtzi hua'utá'a

a'ímej í mej íiyen seijre'e i chaanaca japua.

¹¹Tí'ij teuumé'eca huaíca xicaj japanu já'ita'a, xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'íi pu huateájturaa a'ímej jemi í mej hua'apua. Ajtahua'a pu hua'utatíste í huá'axiejniu'uca í mej jín ruuri. Matí'ij mi ájhuiixi. Majta jeíhua tiu'utátziin a'íime í mej hua'use'ij.

¹²Matí'ij mi ráanamujri'i ti ja'ati ca'anín jín u e'icájijhuaca'a u júte'e ayén tijín:

—Íiya'a, xá'ajciinichi seyujna júte'e, jaitiri jetze u ta japua.

Matí'ij mi ticíj, mehua'ase'íracaa'a í mej huá'ajcha'ire'eca.

¹³Jíme'en mu'u ticíj, aj pu 'i huateújca'atzijxi í chaanaca temua'a naa. Ajta je'icáj pu é'evatzijxi í tihua'achi'i í ti a'uun a'uvéjme'ecaa. Majta aráhua'apuavi'ira mú huácuii í teite tí'ij huateújca'atzijxi. Majta a'íime í seica í teite, jeíhua mú huá'pi'i tiu'utátziin, majta rí'i tiraatéeje í Dios.

¹⁴Pu'uri mú á'lume í mej jín rajpuaíjtzi í ti hua'apua. Ajta pu'uri tén teja'uré'enejsin í ti huaíca í mej jín rajpuaíjtzi muá'aju'u.

Í trompeeta ti aráhua'apua

¹⁵Aj pu 'i a'íin ti júte'e tí'ivaire'e, a'íjna ti aráhua'apua pú'een, a'íi pu ajta ucájijhuaca'a. Neajta huá'unamujri'i mej ca'anín jín tí'ixajtaca'a u júte'e, miyen tijín:

Pu'uri xaa te'enteájrupi í tavástara'a,
a'íjna í ti Dios ra'antíhua'u.
Pu'uri nain jín antiújmua'aree ti tíhua'uta'aíjte'en
a'ímej í mej huachéjme a'ánna chaanaca japua.

A'íi pu tíhua'uta'aíjte'esin tíj na'a

ti yú auca'ití a'ame tíj na'a rusén jime'e.

¹⁶Majta a'íime í vaujsi í mej seité japanu muáacua ará'ase, í mej majta huá'ipuari japua e'eré'etei í Dios jamuan, a'íi mú aicajútuuxi, majta raateánajcheca'a í Dios.

¹⁷Miyen tijín:

Rí'i tu timuaatá'aca, tavástara'a,
mi pej Dios pú'een,
mi pej pajta nain jín
antí'amua'aree,
mi pej pajta seijre'e íjii,
mi pej pajta seijre'eca'a jécua ímuá.

¹⁸Majta a'íime í mej seij chuejra'a japua é'eme'ecan,
matíj pua'amé, jeíhua mú huá'pi'i níniu'ucacuca'a.

Pajta mú'ee, pepu'uri
huataniú'ucaca'a.

Pu'uri a'ájna teja'uré'ene
a'íjna xicáara'a pej jetzen
huá'axijte'en a'ímej í mej
meri huácuii.

Patá'aj rí'i tíhua'utá'an pe'ímej í
mej muavaire'e,
a'íime í mej mú'etzi jetze
me'ecan tí'ixaxa'a,
majta a'íime í mej mú'etzi
jemi rí'i tí'iteseijre'e.

Patá'aj rí'i tíhua'utá'an matíj
pua'amé muá'astijre'e.

Capu amín ti pua'a miyen
ve'ecán jín títetaté'en na'ari
ciliéene'e jín metítetateín.

Patá'aj pajta hua'antipua'ajte'en
a'ímej

í mej meri hua'upuá'ajte a'ímej
í mej íiyen chaanaca japua
huachéjme.

Ayee mú tiu'utaxájtaca'a a'íime í mej seité japuan muáacua ará'ase.

¹⁹Aj pu 'i a'íin í teyuu a'u ti Dios é'esejire'e u ta japua, a'íi pu antácuunareca'a. Ajta a'uun teyujta'a seijre'eca'a a'íjna í chí'ij ti cflieen ti ajta tzajta'an urácatii í niuucari ti jín te'ataújratziiri'i í Dios. Mat'íj mi huatémaxcava'axi a'ujna teyujta'a, majta téniuuca'a. Jéihua pu ca'anín jín ti'itéca'arajnajme'e. Huateújca'atzijca'a í chuej, majta cáavatzí í tétej.

Í 'íita'a, ajta í cu'ucu'u

12 Aj pu 'i ti'iti huatasejire u júte'e í nej jín rí'i te'utasej. 'íita'a pu seijre'eca'a ti ayén éene'en ti'itécheyca'a cíixuri jime'e ti naa ti'itetáatiye'i t'ij í xicaj. Ajta máxcira'i japua újveeca'a a'íjna í 'íita'a. A'íi pu curuun ajta u'uteárujte'ecaa ti jetzen seijre'eca'a ti'iti cumu xu'ura'ave. Ayee mú ará'aseca'a a'achú cumu tamuáamuata'a japuan hua'apua.

²Pu'uri autájucaca'a, ajta ruyeineca'a a'íjna jime'e ti rá'acui'icaa a'iné pu'uri t'ín tiyaúj a'ame.

³Ajtahua'a seij huatasejire. Me'ecui xaa, a'íjna í cu'ucu'u í ti pa'u, í ti vivéj. Arahua'apuáca pu hu'ijmu'uu, ajta tamuáamuata'a ave'ehuájme'e. A'íi pu ajta ru'uteárujte'ecaa í curuun í ti aráhua'apua.

⁴Ajta, rucuasi pu jín hua'aré'ana je'icáca a'ímej í xu'ura'ave í mej júte'e é'esejire'e. Aj pu 'i hua'ajápuaca'a. Aj pu 'i huaje'icáahua'axi íyén chaanaca japua. Ajta a'íin í cu'ucu'u, áa pu vejli'i jemin a'uteéchaxi a'íjna í 'íita'a ti ari t'ín tiyaúj a'ame t'íj raatéci'ime t'íj huanú'ihua í uneece'a'i.

⁵Aj pu 'i tiyaúj já'araa, teáatacan. A'ii pu a'íin pú'een ti ca'anéri jín

tíhua'uta'ájte'esin mat'ij mena'a pua'amé í mej chaanaca japua é'eme'ecan. Ajta a'íin uneece'a'i, Dios pu ya'uví'iti u ta japua a'u ti é'esejire'e í ipuari ti japuan acájca í Dios.

⁶A'ijna í 'íita'a, áa pu huataúruu a'ujna pújme'en a'u ti caí é'e ja'ati, a'u ti ajta Dios rí'i yá'uruurijtze. A'uun pu á'ateeri a'achú cumu seivi'ira'a japuan tamuáamuata'ate japuan huaícate xicaj. Ajta a'íin í Dios, a'íi pu racha'íi a'ame.

⁷Mat'íj mi autéjhuii mej huaténe'use'en í ta japua. A'ijna í Miguel, majta í mej jamuan tí'ivaire'eca'a, a'íi mú ran'éusi'ite'eca'a me'íjna í cu'ucu'u, majta me'íjna í mej ravaire'eca'a í cu'ucu'u.

⁸Mat'íj mi hua'utéemua'iti me'íjna í cu'ucu'u, majta a'ímej í mej ravaire'eca'a. Capu ché'e hua'utá'a mej me'uun a'uté'uuca'a u ta japua.

⁹Mat'íj mi ye'icájríe me'íjna í cu'ucu'u ti vivéj, a'íjna í cu'ucu'u ti jéjca imuá seijre'eca'a, a'íjna í tej tiyen ratamuá'amua tíjín tiyaaru'u, teajta í tej tiyen ratamuá'amua tíjín Satanás. A'ii pu a'íin pú'een a'íjna í ti huá'acuanamua mat'ij mena'a pua'amé yen seijre'e íyén chaanaca japua. Aj mú mi aye'icájríe íyén chaanaca japua, jamuan í mej ravaire'eca'a.

¹⁰Net'íj ni ráamua'areeri'i ti ja'ati a'uun ta japua a'utéveeca'a. Tí'iquí ca'anín jín tiu'utaxájtaca'a ayén tíjín: —Pu'uri hui xaa ayén teja'uré'ene ti a'íin í taDioj ari hua'irájtuaa a'ímej í mej rá'astijre'e. Pu'uri nain jín antiújmua'aree ti ij tíhua'uta'ájte'en na'ijmi'ica t'ij na'a rusén jime'e. Pu'uri hui nain jín tira'íjca a'íjna í Ciríistu'u ti ari ra'antíhua'u, a'iné pu'uri

ya'ucájrje a'fjna ti tihuá'axajtzi'i í ta'ihuaamua'a. Nain xicaj tzajta'a, ajta nain tíca'ari tzajta'a, a'fí pu hui ayén tihuá'axajtzi'i a'fjna jemi í Dios.

¹¹Majta me'fín í ta'ihuaamua'a, a'fí mú me'fjna jín ra'antimuá'iti me'fjna jime'e ti a'fín Cáne'a ra'iráaxire í ruxuure'e tǵ muai'ivéjri í Dios jemi, majta mú ra'antimuá'iti me'fjna jime'e mej miyen tihua'utá'ixaate'eca'a a'fjna jime'e í niuucari í ti jíme'en raxa í Círíistu'u. Camu a'atzu raatéxiehuataca'a mej rá'astjire'e. Capu amín a'lj ti pua'a ja'ati ayén huá'aneche ti huá'ucui'ini. Maúche'e mú rá'aviicua'i.

¹²Setá'aj siyen huaújtemua'ave'en mi sej seyun seijre'e ta japua, seajta mú'een, mi sej seyun tí'vinaire'e. Seajta mú'een, mi sej seyun huachéjme se'újna chaanaca japua, seajta mú'een, mi sej se'uun a'uté'uuca'a í jaj japua, cui'í xaa, a'iné mú'ejmi jemi ari huatasejre a'fjna í tiyaaru'u. Ajta í'iniu'ucami'í huápi'í a'iné pu'uri ramua'aree ti caí ché'e áateeri, a'iné Dios pu'uri ra'íteánajsin. —Ayeé pu tiu'utaxájtaca'a a'fjna í Dios.

¹³Ajta a'fín í cu'ucu'u, tí'ij ráamua'areeri'í ti a'uun é'ejve í chaanaca japua, aj pu 'í raatavén a'fjna í 'fíta'a í ti tiyaúj já'araa.

¹⁴Ajta Dios pu ayén tiraatá'a a'fjna í 'fíta'a ti ráavaire'en tí'ij ca'anacan tícheni a'u ti a'lj éene'e a'fjna jemi í cu'ucu'u. Ajta Dios pu tí'ijmícua a'ame. Aj pu 'í a'uun a'ará'a a'u ti caí é'e ja'ati, a'u ti ajta Dios rá'í tiyá'uruurijtze. A'uun pu áateeri a'achú cumu huaíca nine'ira'a japuan já'íta'a.

¹⁵Aj pu 'í a'fín cu'ucu'u je'fhua jaj aijxíre án ruténe'etze'e tí'ij ya'ujaújte'en, ajta rá'ujamiste'en a'fjna í 'fíta'a.

¹⁶Ajta a'fín í chuej, a'fí pu raatévai a'fjna jime'e ti a'utátzi'ite tí'ij ateároute í jaj, í ti ra'íjxíre í cu'ucu'u án ruténe'etze'e.

¹⁷Aj pu 'í a'fín cu'ucu'u raatájaaxiejvi'iri'í a'fjna í 'fíta'a. Ajta á'uraa. Aj pu 'í a'utéjche ti hua'uténe'usi'ite'en a'fimej í seica, í mej yaújmua'ame'en pú'een a'fjna í 'fíta'a. A'íi mú a'fín pú'een í mej miyen rá'astjire'e a'lj ti tihuá'ajjte'e í Dios, í mej majta te'anxájta me'fjna jime'e í Jesús.

Jíme'en í mej hua'apua í mej majta huápi'í á'atesi'ire'e seijre'e

13 Ajta a'fín í cu'ucu'u, a'fí pu a'uun a'utéchaxi ja'apua'íri japua, a'u ti e'leve'e'ástime í jaj ti ve'éé.

Netí'ij ni ja'ati ti huápi'í á'atesi'ire'e huasej. A'fí pu í jaj tzajta'a ti ve'éé a'itamé'eca'a. Tamuáamuata'a pua'améca pu ave'ehuájmeé, ajta arahua'apuáca huíjmu'uu. Curuun pu te'uteárújti'ihuaca'a í ru'e'ehuáj jetze seij ajta seij, ajta ayée pu té'eyu'usi'í a'fjna jetze í mu'úura'an a'lj ti ántehuaa ti a'lj pua'a namuajre'e í Dios jemi.

²Ayeé pu seijre'eca'a a'fjna í tí'iti í nej raasej. Ayeé pu éene'e seijre'eca'a tǵ jíripu. Ayeé pu éene'e tí'fícajme tǵ juutze'e. Ayeé pu ajta 'een anténi tǵ muajye. Ajta a'fín í cu'ucu'u, a'fí pu nain raatáui a'fjna í tí'iti í rumuári'eri'ire'ara'an, ajta tǵ na'a ti jín tí'ajjta, ajta í ti jín je'fhua antiújmua'aree.

³Cu xíeé tí'ipua'íjti'ihuaca'a seij í mu'úura'an tí'ij huámi'ini. Ajta, ajtahua'a pu huarúj a'fjna í tí'iti'ipua'íjti'ihuaca'a. A'fj pu jín najjmi'í matǵ mena'a mej yen huachéjme

íiyen chaanaca japua, jé'ecan mú rí'i tira'utasej, majta ra'ará'astijre me'íjna í ti'iti.

⁴Majta me'ín í teteca, a'íi mú raateánajcheca'a me'íjna í cu'ucu'u a'íné pu'uri a'íin cu'ucu'u raatátui a'íjna í ti'iti ti huápi'i á'atesi're'e í ti jín antiújmua'aree. Majta me'ín teite raateánajcheca'a me'íjna í ti'iti. Ayeé mú tǵjín:

—¿A'ataani ayén 'een tǵj amijna mi ti'iti? ¿A'íné auj tǵjiri'iri ti ja'ati raaténe'usi'ite'en ti ij raatémua'itín? Capu xaa ne'u ja'ati. —Ayeé mú tiu'utaxájtaca'a.

⁵Ca'anǵjra'a pu raatá'a tǵj á'ujtzaahuaté'e huápi'i í Dios jemi. Ayeé pu tiraatá'a ti ayén á'atevili'n ti a'íjna jín antiújmua'aree ti jé'hua huápi'i a'ij pua'a tǵjixajta. Ayeé pu á'ateere a'achú cumu hua'apuate máxcira'i japuan hua'apua.

⁶Aj pu 'i a'utéjche ti a'ij pua'a tǵjixajta í Dios jemi a'íjna jime'e ti rusej ayén huaújrui tǵj í Dios. Jé'ecan pu a'ij pua'a tirá'ixaa a'íjna í Dios, ajta a'ímej í mej a'uun é'esejre'e í Dios jemi u ta japua. A'íi mú tǵjivaire'e matǵj chil'ira'an í ti tzajta'an seijre'e í Dios.

⁷Ajta a'íin í cu'ucu'u, a'íi pu ca'anǵjra'a raatá'a tǵj hua'uténe'usi'ite'en a'ímej í mej rí'i tǵjitezejre'e í Dios jemi. Ajta ayén tiraatá'a tǵj hua'utémuaitin. Ayeé pu ajta tiraatá'a ti a'íjna jín antiújmua'aree tǵj tǵj hua'uta'ajte'en matǵj mena'a pua'amé yen seijre'e íiyen chaanaca japua, a'íime teitejra'a, matǵj mena'a mej sej jetze airaújneijte majta a'íime í mej sej chujra'a japua é'eme'ecan, tǵj na'a í ti seijre'e í hua'aniuua.

⁸Matǵj mena'a pua'amé íiyen huachéjme í chaanaca japua, a'íi

mú raná'amiche'e muá'aju'u, matǵj mena'a í mej caí é'eyu'usi'ihuaca'a í yu'uxari jetze í ti ra'áa a'íjna í Cáne'a í ti huamé'ere tǵj caí xi huatasejre í chaanaca. A'íjna í yu'uxari, a'íi pu a'íin pú'een ti jetzen té'eyu'usi'i a'ij ti ántehuaa seij ajta seij matǵj mena'a pua'amé ruuri huateáturaa jemin í Cáne'a tǵj na'a rusén jime'e.

⁹Ti pua'a ja'ati huiteánamua, ché'e a'íin temua'a naa tiráanamua.

¹⁰Ti pua'a pǵjihuáujxi'epi'intare'en, mej sej huateví'iran mej ra'iteáanan, a'íi mú xaa raatévil'ira. Ti pua'a ja'ati titéecui'ini chun jime'e, ayéé pu tiú'ujxe'eve'e ti ayén che'atá a'íjna jín tiú'umi'ini. Ayeé pu Dios ayén tǵj hua'utajé a'ímej í mej rí'i tǵjitezejre'e í jemin mej mi te'utávicuua'i, mej mi majta rá'atzaahuaté'e.

¹¹Netǵj ni sej huasej í ti'iti ti a'itanej á chuaata'a. Hua'apuaca pu ave'ehuájme tǵj cáne'a. Ayeé pu ajta tǵjixaxa'a tǵj í cu'ucu'u.

¹²A'íi pu ra'ará'astijre a'íjna jetze me'ecan í ti'iti í ta'amuájca tǵj na'a í ti jín antiújmua'aree. Ayeé pu ca'anéri jín tǵj huá'ajte'e matǵj mena'a mej íiyen seijre'e chaanaca japua mej mi raateánajche me'íjna í ta'amuájca ti huarǵj í ti ti'ipuaǵjti'ihuaca'a a'íjna jime'e í ti huam'í.

¹³Ayeé pu tǵj imijhuaca a'íjna í ti ravaire'e mej mi ti'itǵj jín rí'i tira'utasej. Jee xaa, ne'u, ayéé pu tiraayí'iti ti taj u e'icájríeni u júte'e, mejseíraca'a í teite.

¹⁴A'íi pu huá'acuanamua í teite í mej yen seijre'e íiyen chaanaca japua a'íjna jime'e ti ca'anǵjra'a ratá'aca ti ayén huá'irini a'íjna jetze me'ecan í ta'amuájca. Aj pu 'i ayén tǵj hua'u'íjca mej mi ratetáahuan ti'iti tévira'a ti ayén seijre'e tǵj

a'fjna í ti'iti ta'amuájca, a'fjna í ti tiu'upuáijti'ihuaca'a a'fjna jime'e í chun, ajta a'fjna í ti'iti ti huarúj.

¹⁵Ajta a'fjin í ta'amuájca, ayée pu ajta tiraatá'a a'fjna í ti ravaire'e tí'ij xiéjniu'ucari raatátisten a'fjna í ti'iti tévira'a tí'ij tiu'utaxáj. Ayee pu ajta tiraatá'a ti a'fjna jín antiújmua'areere ti ayén tíhua'uta'a'ajte'en mej raajé'ica ja'ati ti na'a í ti caí á'ujca'ane ti raateánajche a'fjna í ti'iti tévira'a.

¹⁶A'íi pu ajta tíhua'á'ajte'e mej mi anaújyu'uxaxi'in í rumuájca'a jetze na'ari mej araujyú'uxaxi'in í rucuaatzi jetze na'ijmi'i í teite. Capu tíhua'utá'uuni'ira ti pua'a ja'ati ayén c'lieen jín ti'itéjvee nusu ve'ecán jín ti'itéjvee, ti pua'a chíjteaani pú'een nusu caí a'ij tí'ijviicua'i. Capu ajta ti pua'a miyen ruxiéehua á'ujujhua'ane'en na'ari mej ca'anéri jín tí'imuari'e.

¹⁷Ti pua'a caí ja'ati é'eyu'usi'ihua a'ij ti ántehuaa a'fjna í ti'iti na'ari í ti jín tí'itiej, capu ri'iríista a'ame ti a'fjna í ja'ati ti'iti huánanan. Capu ajta ri'iríista a'ame ti ti'iti huátuaani.

¹⁸A'íj pu jín, ayén tiú'ujxe'eve'e ti ja'ati rí'i mé teuúmua'aree. Ché'e a'fjin yaú'itíee á'ara'ani a'ij ti huataújmua'a a'fjna í ti jín tí'itiej a'ij ti ántehuaa a'fjna í ti'iti. A'ijna í ti jín tí'itiej, a'úu pu a'uvé'emej a'fmej tzajta'a í teteca. Ayee pu tí'itiej a'achú arájsevi sieentu japon huafcate japon arájsevi.

Jíme'en í mej mu'íi mej jéjcuacan jín ti'ichuíca

14 Netí'ij ni atáneereca'a. íMe'ecui xaa! An pu huatéveeca'a a'fjna í Cáne'a jiri japua í ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Sión. A'íi mú majta jamuan me'ánna huaté'uuca í mej anxíte japon

hua'apuate japon muáacua vi'ira'a ará'ase. Ayee pu té'eyu'usi'ihuaca'a aj huá'acuaatze'e a'ij ti ántehuaa a'fjna í Cáne'a, ajta a'ij ti ántehuaa a'fjna í ti rájya'lupua.

²Netí'ij ni ráanamujri'i ti ja'ati u ta japua teja'utaxájtaca'a. Ayee pu namuajre'eca'a tíj jaj ti síhuájna ca'anín. Ayee pu ajta namuajre'eca'a matíj mej téniyuuca'an huápi'i. Ajta í niuucari í ti jín tiu'utaxájtaca'a, ayée pu namuajre'eca'a matíj a'íime í mej tí'icuiina a'fjna jetze í aarpa.

³Majta miyen tí'ichuiicaca'a seíj jime'e í chuiicari í ti jéjca a'fjna jemi í Dios, majta a'fmej jemi í mej muáacua í mej ruuri, majta a'fmej jemi í vaujsi í mej seité japon muáacua ará'ase. Capu ja'ati raayí'itihua'a ti tiu'utáchuiica a'fjna jime'e í chuiicari sino a'íi mu'u í mej anxíte japon hua'apuate japon muáacua vi'ira'a ará'ase, í ti a'fjin Cáne'a tiu'unájchitaca'a í mej jíme'en té'echa'íica'a í Dios jemi. Matí'ij mi mauj iyá'ujujhua'ane'en íiyen chaanaca japua.

⁴A'íi mú a'fjin pú'een í mej caí tí'ihuaújxana'acire 'úucate jemi a'iné a'íi mú urarí'eneme'eca jín á'ujujhua'ane'e. A'íi mú a'fjin pú'een í mej miyen á'ujujhua'ane'e a'fjna jamuan í Cáne'a a'u ti na'a ti á'ume. A'íi pu hua'irájtuaa huá'a tzajta'a a'fmej í mej yen seijre'e íiyen chaanaca japua. Ajta a'fjin í Cáne'a, a'íi pu ayén che'atá na'a huávi'itiste'esin í Dios jemi tíj ja'ati tiu'utátuiire'esin í Dios jemi a'fjna í 'iciiri ti amuacaí ajtanéj. Jamuan í Dios, a'íi pu ajta hua'anuré'evi'iti.

⁵Ajta a'íime, camu a'atzu tí'ihua'itaca, sino temua'a mú urarí'ene'en seijre'e í Dios jemi.

A'ij mej tiu'utaxájtaca'a í mej huaíca í mej tí'livaire'e u ta japua

⁶Netí'ij ni seij huasefj ti ta japua tí'livaire'e. Júte'e pu rá'ara'aca'a tí'ij tihua'utá'ixaate'en í niucari í mej jín huataújtemua'ave'en matj mej na'a rusén jime'e. A'íi pu rá'ara'aca'a tí'ij tihua'utá'ixaate'en matj mena'a pua'amé yen huachéjme i chaanaca japua, matj mena'a pua'amé í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan, matj mena'a pua'amé me'ín pú'een í teite, matj mena'a pua'amé í me'ín pú'een í teitestemua'ame'en, majta najjmi'i a'ímej í mej seicié tí'ixaxa'a.

⁷Aj pu 'i ca'anín jín ayén tiu'utaxájtaca'a tijn:

—Setá'aj rá'atese'e í Dios, setá'aj seajta rí'i tiraateájtuaani a'iné pu'uri ayén teja'uré'ene a'ájna ti jetzen Dios huá'axijte'en najjmi'ica í teite. Setá'aj raná'amiche'en a'ájna ti raatétaahuaca'a í ta japua, ajta í chaanaca, ajta í jaj ti ve'ée, ajta a'u ti na'a ti huajaíxavilijmee.

⁸Aj pu 'i seij ti tí'livaire'e u ta japua í ti hua'apua, a'íi pu cujta'an tiu'uxájtajme'e. Ayen tijn:

Single Line Comp —Pu'uri á'ave. Nain pu jín á'ave a'ájna í Babilonia a'ájna í ti hua'utétimua'iraste a'ájna jime'e ti huá'a jamuan huateúxana'acire matj mena'a pua'amé seij chuéjra'a japua é'eme'ecantaca'a. Dios pu ajta raatétimua'iraste'esin a'ájna jime'e ti huápi'i niu'ucami'i.

⁹⁻¹⁰Aj pu 'i seij ti ta japua tí'livaire'e, a'ájna í ti huaíca, a'íi pu ajta cujta'an tiu'uxájtajme'e ca'anín jime'e tijn:

—Ti pua'a hui ja'ati raná'amiche'en a'ájna í tevi ti huápi'i á'atesi'ire'e, ajta a'ájna í tevi, ajta ayén tira'utéca'anen

mej rá'usiimua'an í cuaatzeájra'an jetze nusu muájca'are'ara'an jetze a'ij ti ántehuaa a'ájna í ti'titi í ti huápi'i á'atesi'ire'e, Dios pu ajta raatétimua'iraste'esin a'ájna jime'e ti huápi'i niu'ucami'i. Ajta a'íin í ja'ati, ti'titi pu hui antí'isin ti ayén ráaruuren tj a'ájna í huá'ave'eri ti caí ti'titi ranaxca, í mej jín huá'acui'lica. A'íi pu ajta rajpuaíitzi a'ame í taij jime'e, ajta a'ájna jime'e ti ayén té'eca tj tepúusti'i. Ayee pu hui tirajpuaíitzi a'ame huá'a jemi í mej ta japua tí'livaire'e, ajta a'ájna jemi í Cáne'a.

¹¹Ajta a'íin í citzij ti ájcitziu a'ájna jime'e í mej jín rajpuaíitzi, ayee pu hui á'ateeri tj na'a rusén jime'e ti ajcitzíúuta a'ame. Capu ajta hua'atá'aca mej huaújse'upe'en tújca'ari tzajta'a nusu tíca'ari tzajta'a. Ayee mú hui tirajpuaíitzi muá'aju'u a'íime í mej rana'amiche me'ájna í ti'titij, ajta í tevi, matj mena'a mej miyen ra'anuré'a í mej jín huá'a jetze ra'uyú'uxa a'ij ti ántehuaa a'ájna í ti'titi.

¹²A'ij pu jín, Dios ayén tihua'ajee a'ímej í mej rí'i tí'liteseijre'e í jemin mej mi te'utáviicua'i, a'ímej í mej rá'astijre'e a'ij ti tiu'uta'ájtaca'a í Dios, a'ímej í mej majta rá'atzaahuate'e me'ájna í Jesús.

¹³Netí'ij ni ráanamuajri'i ti ja'ati júte'e teje'icáxajtaca'a. Ayee pu tinaatá'ixaa tijn:

—Patá'aj piyen tira'utéyu'uxa yee: “Tj na'a ti yú auca'ití a'ame, michéle rí'i titeújmujte'e a'íime í mej rá'atzaahuate'e í tavástar'a.” Ajta a'íin í xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, ayén tijn: “Jee xaa ne'u, rí'i pu Dios tihua'utá'a a'iné pu'uri rí'irí mej huaújse'upe'en, mej mi caí ché'e ti'titi jín á'aviicua'ire'e, a'iné pu'uri

tihua'ucí'i í mej raamuá'iti me'fjna jime'e mej tiu'umuáriej."

Í ti chuej japua tiú'uciire

¹⁴Netí'ij ni neajtahua'a atáneereca'a. iMe'ecui xaa! A'fj nu huasefj í jaitiri ti cuaiina. Seij pu ajta a'fjin japuan újcatii ti ayén seijre'eca'a t'j teáata'a. A'fí pu curuun uteárujte'ecaa ti oro jín taavíjhuaca'a, ajta ru'itéchueeca'a ruri'iríiinta'a pújme'en í chun ti aicaújtuta ti ajta temua'a naa te'entámiimi.

¹⁵Aj pu 'i seij ti ta japua tí'ivaire'e a'uun a'irájraa u teyujta'a. A'fí pu ca'anín jín ayén tiraatajé a'fjna ti jaitiri japua án á'ujcatii t'jín:

—Patá'aj hui mi chun jín raaré'eviejche í ti ari t'í'iciire, patá'aj tiu'uré'atzaana, a'iné pu'uri a'fjna teja'uré'ene í pej jetzen tiu'uré'atzaana. Pu'uri hui jeíhua t'í'iciire, ajta ari huaré'eca'anaca'a í chaanaca japua.

¹⁶Ajta a'fjin í ti jaitiri japua án á'ujcatii, a'fí pu ca'anín jín tiu'uré'eviejchea'a í chaanaca japua, ajta tiu'uré'etzaj t'j na'a ti tiú'uciireca'a.

¹⁷Aj pu 'i seij ti ta japua tí'ivaire'e ajta a'uun e'irájraa u teyujta'a. A'fí pu ajta ru'itéchueeca'a sefj í chun ti aicaújtuta, ti ajta temua'a naa te'entámiimi.

¹⁸Aj pu 'i seij ti ta japua tí'ivaire'e, a'uun e'irájraa a'u ti a'utéjvee a'fjna í mej japuan tí'imuaí'vajtaca. A'fí pu a'fjin pú'een í ti a'fjna jín antiújmua'aree í tajj jime'e. Aj pu 'i ayén tiraatajé a'fjna í ti ru'itéchueeca'a í chun ti aicaújtuta, ti ajta antámiimi. Ayen t'jín:

—Patá'aj hui raaré'eviejche, pajta rájseire'en í táca'ira'an í pi'ista ti

a'uun a'uvéjme í chaanaca japua a'iné pu'uri cuasi a'fjna í uuva.

¹⁹Jíme'en pu'u ayén tiraata'ixaa, aj pu 'i a'fjin ayén raaré'eviejchea'a í chaanaca japua, ajta rájseij a'fjna í ti tiú'uciireca'a í chaanaca japua. Aj pu 'i a'uun ya'ucáahua'axi a'fjna tzajta'a í mej jín rajaachi í uuva a'u ti Dios ya'ujáche a'fjna jime'e ti huápi'i niu'ucami'i.

²⁰Aa mú ya'ujáche á pua'acéé á chajta'a. Xúure'e pu airámí'yeca'a a'fjna í mej rá'ajache. Temua'a pu te'utí'i já'araa. Ayee pu te'utí'i a'utí imuá a'atá'ase í xáachime'ara'an jetze í cahuaayu'u. Ajta, ayée pu a'uyaúcan japua huami'yéjraa a'achú cumu huaíca ciento kilómetros.

A'fime í mej ta japua tí'ivaire'e, ajta í puajtzi ti aráhua'apua

15 Netí'ij ni neajtahua'a sefj huasefj í ti ta japua jeíhua ruxe'eve'e. Jé'ecan nu r'í'i tira'utasefj. A'fí mú a'fjin pú'een í mej tí'ivaire'e u ta japua, í mej aráhua'apua ará'ase. A'fj mú jín antiújmua'aree me'fjna jime'e í puajtzi í ti ayén ará'ase a'achú cumu aráhua'apua. A'fí pu a'fjin pú'een í ti nain jín te'entipúa'ajte í ti jíme'en Dios ayén puajtzi hua'utá'asin a'fjna jime'e ti huápi'i niu'ucami'i.

²Netí'ij ni t'í'iti huasefj. Naa pu t'í'imesti. Aa pu a'umuáanijme'ecaa, cu xíee viidrio na'a, tajj ti tzajta'an seijre'e. Majta a'fime í mej raatéemua'iti me'fjna í tevi ti huápi'i tesi'ire'e, majta í tevi ti ravaire'e, majta í ti jín ti'itíeé á'aye'i í ti jín ayén ántehuaa, a'úu mú huaté'uuca'a a'utí e'leve'e'ástime a'fjna í viidrio ti amuáanijmee. A'fí mú te'ité'í'ica'a

rumuájca'a jetze me'íjna í aarpa ti Dios hua'utapuaíjve mej mi me'íjna jín tiu'utácuina í amín.

³Majta miyen me'íjna jín tí'ichuicaca'a me'íjna jime'e a'ij ti huaríj a'íjna í Moisés ti tí'ivaire'eca'a í Dios jemi, majta me'íjna jime'e a'ij ti huaríj í Cáne'a. Miyen tijín:

Jé'ecan pej huápi'i rí'i naa

huaríj

patí'ij tu'irájtuuaa mú'ee,

tavástar'a,

mi pej Dios pú'een, pej pajta

nain jín antí'amua'aree.

A'íj tu jín rí'i te'utasefj.

Tíj na'a a'ij pej rici, x'í'epi'in pej rici,

pajta tzáahuati'ira'a jín

raaxí'epi'intare'e,

mi pej piyen tí'ajta

tíj na'a ti yú auca'ití' a'ame tíj

na'a rusén jime'e.

⁴Naími'i mú miyen rí'i

timuaateájtuuani,

majta rí'i timuaatá'asin,

mú'heetzi,

mi pej tavástar'a pú'een,

a'iné mú'ee pej asefj

rí'éene'ecán jín seijre'e í

Dios jemi.

Naíjmi'i í mej seij chuejra'a

japua é'eme'ecan, a'íi mú

a'uvé'uju'u muá'aju'u mej mi

muaateánajche,

a'iné pepu'uri tíhua'utasefjrate

pej piyen x'í'epi'in huaríj a'ij

ti tiraavíjte'e.

⁵Netí'ij ni atáneerca'a ti pua'a ari te'entácuuni'i u teyujta'a a'u ti e'irácatií a'íjna í ti te'anxájta a'íjna jime'e í Dios.

⁶Matí'ij mi me'uun a'iráaci u teyujta'a a'íime í mej ta japua

tí'ivaire'e í mej aráhua'apua ará'ase. Mu'uri ráatisime'e í puaíjtzí í ti ajta aráhua'apua ará'ase. C'íxuri mú majta tí'iteché ti mé'e tí'itetáatiye'i temua'a naa. Majta mú avé'ejí'ici'íhuajme'ecaa án rútvaviitze'e puaasi jime'e ti oro jín taavíjhua.

⁷Ajta seij í mej muáacua í mej ruuri, a'íi pu hua'uré'e'í'ipi'ite a'íimej í mej aráhua'apua ará'ase a'íjna í tuxa'a í ti avé'ejistijmee í ti jín huápi'i niu'ucami'i í Dios í ti i'irúuri rusén jime'e. Seij ajta seij pu hua'uré'e'í'ipi'ite a'íjna í tuxa'a.

⁸Aj pu 'i temua'a téjcitziujtareca'a u teyujta'a a'íjna jime'e í muári'eri'ire'ara'an í Dios. Ajta, jejhua pu huápi'i huatátzareajraa. Aj pu 'i temua'a te'uhuájjiteca'a u teyujta'a a'íjna í citzij. Capu ché'e huatári'iristareca'a ti seij a'uun a'uteárute u teyujta'a ajta mena'a caí ra'antipua'ajte'en í mej aráhua'apua ará'ase mej puaíjtzí hua'utá'an í ti ajta aráhua'apua ará'ase.

**Í cutzape'e ti a'íjna jín
avé'ejiste a'íjna jime'e ti
Dios huápi'i niu'ucami'i**

16 Netí'ij ni seij huasefj í ja'ati ti a'uun a'utéveeca'a u teyujta'a. Tí'iquí ca'anín jín tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Sericu, setá'aj hui á ya'ucáxire'en í chaanaca japua tíj na'a í ti avé'ejisti í cutzape'e jetze í ti aráhua'apua ará'ase mej mi ráamua'aree ti huápi'i niu'ucami'i í Dios.

²Jíme'en pu'u ayén tiu'utaxájtaca'a a'íjna, aj pu 'i seij u a'uvé'emej. Tí'iquí á ya'ucájrie í chaanaca japua í cutzape'e jetze ti aramuáacua. Aj pu 'i huá'a japua rájve a'íjna í ti

jín i'licá'atzata í ti a'ij pua'a té'eeca, ajta í ti a'ij pua'a seijre'eca'a. Ayeé pu tihuá'uruu a'ímej ti huá'a jetze té'eyu'usi'ihuaca'a a'ij ti ántehuaa a'íjna í ti'iti, majta a'ímej í mej raateánajchecha'a.

³Ajta, í ti hua'apua, a'íí pu ajta á ya'ucájrie í cutzape'e í ti aramuáacua japuan í jaj ti ve'ée. Jíme'en pu'u ayén huarfj, aj pu 'i seicié huaújrúu í jaj tǵ xúure'e ti airámi'iyeca'a tevi jetze ti huamí'i. Ajta, najjmi'i í mej jaj tzajta'a chejca'a, a'íí mú huácuii.

⁴Ajta í ti huaíca, a'íí pu á ya'ucájrie a'íjna í seij í ti cutzape'e jetzen aramuáacua í játe'ana tzajta'a, ajta japuan a'u ti e'ejaíjxajme. Jíme'en pu'u ayén huarfj, tǵ na'a ti t'íiseijre'e seicié pu huaújrúu tǵ xúure'e.

⁵Netf'ij ni ráanamujri'i í ti a'íjna jín antiújmua'aree í jaj, a'íí pu ayén tiu'utaxájtaca'a tǵjín:

—Xí'epi'in pej hui huarfj pe'íjna jíme'e pej hua'uxfjte, mú'ee, mi pej jéjcua imuá seijre'eca'a, pajta íjii pej pajp seijre'e.

⁶Naa pu hui xí'epi'in a'iné a'íime í teteca mu'uri huá'ucuii a'ímej í mej mú'eetzi jemi r'í'i t'íiteseijre'e, majta a'ímej í mej mú'eetzi jetze me'ecan t'íixaxa'ata'a. A'íj pej jín peri hua'utá'a mej majta xúure'e huayé'en. Ayeé mú hui éeni'lici'e ra'antimuá'íti.

⁷Netf'ij ni ráanamujri'i ti ja'ati ti a'uun a'utéveeca'a jetzen a'u mej tejé'emuaí'ívajtaca. Ayeé pu tiu'utaxájtaca'a tǵjín:

—Jee xaa ne'u, tavástar'a, mi pej Dios pú'een, mi pej hui pajta nain jín antí'amua'aree. Tzáahuati'ira'a pej jín huá'axijte'e. Naa pu tiraavíjte'e a'ij pej tihua'utá'a.

⁸Ajta í ti muáacua, a'íí pu á ya'ucájrie í cutzape'e a'íjna japua í xicaj. Ajta ayén tiraatá'a a'íjna í xicaj ti huá'uta'ixi'iri.

⁹Majta a'íime í teteca, huá'ataixi'i a'íjna jíme'e ti huápi'i téjxicaca'a. Majta a'ij pua'a tiraatajé í Dios í ti a'íjna jín antiújmua'aree ti puafjtzi hua'atá'aca. Camu raatéxieehuataca'a a'íjna ti a'ij pua'a een a'ij mej rici, camu majta r'í'i tiraatá'a í Dios.

¹⁰Ajta í te'anxívi, a'íí pu ajta á ya'ucájrie a'íjna í cutzape'e a'íjna japua a'u ti e'ecájca a'íjna í ti'iti ti a'ij pua'a een. Jíme'en pu'u ayén huarfj, huápi'i pu huateática'areca'a a'u ti tejé'ajjta. Majta a'íime í teteca, a'íí mú avá'ujche'eve'e í runeau jetze me'íjna jíme'e mej jéjhua huápi'i rajpuaíjtzica'a.

¹¹Majta jéjhua mú a'ij pua'a tiraatajé me'íjna í Dios í ti ta japua é'eseijre'e me'íjna jíme'e mej jéjhua huápi'i rajpuaíjtzica'a. Camu majta a'atzu raatéxieehuataca'a a'ij mej rijcaa ti a'ij pua'a een.

¹²Ajta í ti arájsévi, a'íí pu ajta á ya'ucájrie í cutzape'e a'íjna japua í játe'ana í ti ve'ée ti ayén téja'arájtehuaa tǵjín Eufrates. Jíme'en pu'u ayén huarfj, aj pu 'i nainjapua ateáxi'i í játe'ana. Ayeé pu 'een jín ateáxi'i mej mi antáciine a'íime í mej t'í'ajjta a'u ti 'eíjninei í xicaj.

¹³Netf'ij ni hua'usefj í mej huaíca í mej aijnéajxi huá'ateni'itze'e a'íjna í cu'ucuu, ajta a'íjna í ti'iti ti a'ij pua'a een, ajta a'íjna ti huá'a jetze me'ecan t'íixaxa'a hua'itzi jíme'e. Ayeé mú seijre'eca'a matǵ teecujse. A'ii mú a'íin pú'een í xiéjniu'ucari í mej a'ij pua'a 'leen.

¹⁴A'ii mú majta a'íin pú'een í xiéjniu'ucari í mej tiyaaru'u jetze ajtémecan. A'íí mú á'ujjuhua'an nainjapua í chaanaca mej mi huá'ajseire'en a'ímej í mej t'í'ajjta íiyen chaanaca japua mej mi huaténe'use'en a'íjna xicáara'an

ti huápi'i ruxe'eve'e tí'ij a'fín huatasejre'en í Dios ti nain jín antiújmua'aree.

¹⁵ Ayee pu tijín: "Me'ecui xaa, yee nu hui uvé'enejsin tíj nahua'ari ti avíitzi jín a'uteáru'ipi í huá'a chil'ita. Rí'i pu tiraatá'a a'fjna ti a'atánee, ajta jín ti'itéechen tí'ij caí mua'avi'i á'uche'ecane'en, mejseiíra í teite í ti jín tí'itevi'ira'a." Ayee pu tiu'utaxájtaca'a.

¹⁶ Majta a'fime í mej huaíca, a'úu mú huá'ajsej a'ujna já'ahua'a ti ayén téja'arájtehuua hua'aniuuca jime'e í hebreos tijín Armagedón.

¹⁷ Ajta í ti aráhua'apua, a'fí pu á ya'ucájrie í cutzape'e. Jíme'en pu'u ayén huaríj, aj pu 'i seij ca'anín jín tiu'utaxájtaca'a ti a'uun a'utéveeca'a teyujta'a. A'ujna, a'u ti a'utéjvee í mej japuan tí'imuai'ivajtaca, ayée pu tiu'utaxájtaca'a a'fjna tijín:

—Pu'uri icu, antipúa'areca'a.

¹⁸ Matí'ij mi huatémaxcava'axi, majta téniuuca'a. Jéihua pu ajta tí'ica'arajna'a. Ajta jé'ecan huápi'i huatéujca'atzijxi í chaanaca. Tíj na'a ti yú e'iré'ene mej yen huatasejre í teteca íyien chaanaca japua, capu ja'anáj ayén huatéujca'atzijxi. Jé'ecan pu huápi'i xaa huatéujca'atzijxi.

¹⁹ Ajta a'fjna í chajta'a í ti ve'ée, huaíca pu autáztí'iteca'a. Ajta é'evatzijxi í huá'achajta'a í mej seij chu'éjra'a japua é'eme'ecan. A'fí pu Dios, ajta ra'utámua'areeri'i a'ujna u Babilonia tí'ij puajtzi raatá'an tí'ij tí'iraci'iti í ti jín huápi'i niu'ucami'i í Dios.

²⁰ Ajta tíj na'a a'u ti e'eráahuachi í jaj tzajta'a, a'fí pu e'ehuaújpua'arixi. Capu ajta ché'e seijre'eca'a a'u ti á'ujfime.

²¹ Majta mú tétej cáavatzí, temua'a mevivejmé'e. Temua'a pu

tijetéjme'ecaa a'achú cumu huaícate kiilu. A'fimej pu japua rájve í teteca. Majta a'fime í teteca, a'ij mú pua'a tiraatajé me'fjna í Dios me'fjna jime'e í tétej a'iné jéfhua mú rajpuajtzi'ca'a mej miyen cáavatzí í tétej.

Dios pu ra'ujxájte a'fjna í íita'a ti rutuaaca'a

17 Aj pu 'i seij ti ta japua tí'ivaire'e, ti ajta seij huiteátiica'a í cutzape'e ti aráhua'apua ará'ase, a'fí pu mú a'uvé'emej, ajta ayén tinaatá'ixaa tijín:

—Íiya'a jíi, nee nu

muaatasejrate'esin a'fjna ti jín Dios ra'uxájte'en a'fjna í íita'a ti ve'ecán jín ti'iteveeca'a, ti ajta ramuá'itica'a í tumin í ruhuá'ira'a jime'e. A'ii pu a'fín pú'een í ti a'uun á'ujca í jaj japua ti ve'ée.

² Majta a'fime í mej tí'ajta íyien chaanaca japua, a'fí mú huatéujxana'acire me'fjna jamuan í íita'a. Majta a'fime í mej íyien huachéjme chaanaca japua, a'fí mú majta huatéajta'arua me'fjna jime'e ti a'fín íita'a ayén hua'utá'a mej majta jamuan ti'ihuaujxana'acira'aten.

³ Aj pu 'i a'fín xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, a'fí pu neja'uvv'iti a'fjna a'u ti caí é'e tí'iti. A'uu nu íita'a huasej tí a'fjna japua á'ujcatii í tí'iti ti pa'u. Ajta a'fín í tí'iti, jéfhua pu jetzen é'eyu'usi'ihuaca'a í ti jín ayén ántehuaaca'a, ti ajta jín a'ij pua'a tí'ijxa í Dios. Arahua'apuáca pu huíjmu'uu a'fjna í tí'iti, ajta tamuáamuata'a pua'améca ave'ehuájmee.

⁴ Tí'inacamua í ti ti'itéechen, ajta cáj caj tí'ipa'u. Jéihua pu huápi'i ucárujti'ihuaca'a a'fjna í ti oro

jín taavíjhua, ajta tetej ti huápi'i tí'ljnajeche, ajta perla ti'iti. A'íi pu ajta ru'iteátiica'a í cutzape'e í ti oro jín taavíjhua. Ajta a'íjna jetze í cutzape'e, ti'iti pu avé'ejisti í ti tiú'uxana'aví'iste'e, ajta í ti jín huateújxana'acire a'íjna í 'íta'a.

⁵Ajta ayén té'eyu'usi'ihuaca'a í cuaatzeájra'an jetze a'ij ti ántehuaa.

Neajta inee, canu yaú'itiée na'araa ne'íjna í niuucari ti jetzen té'eyu'usi'ihuaca'a ti jíme'en yee: “Babilonia, í ti ve'ecán jín tí'itéjvee. Hua'ana'ana a'ímej í 'uuca í mej ramuá'itici í tumin í ruhuá'ira'a jime'e. A'ii pu a'íin pú'een ti jetzen a'uun a'uvé'emej í ti tiú'uxana'aví'iste'e íyien chaanaca japua.”

⁶Netí'ij ni raasej ti a'íin 'íta'a tahuáaca'a a'íjna jime'e í hua'axuure'e a'íme í mej rí'i tí'itesejjre'e í Dios jemi, majta a'íme í mej huácuiihuaca'a me'íjna jime'e mej rá'astijre'e me'íjna í Jesús. Jé'ecan nu a'ij te'utasej netí'ij raasej.

⁷Ajta a'íin í ti ta japua tí'ivaire'e, ayé pu tinaatá'ixaa tíjín:

—¿A'iné 'een jín piyen te'utasej? Nee nu muaatá'ixaate'esin a'ij ti huataújmua'a a'íjna ti caí ámitieere'e a'íjna jime'e í 'íta'a, ajta a'íjna í ti'iti ti japuan avé'eca, í ti ajta arahua'apuáca huíjmu'uu, ajta ti tamuáamuata'a ave'ehuájmee.

⁸A'íjna í ti'iti pej hui raasej, a'íi pu ajmí'i huatasejre, ajta íjii, capu ché'e ye'e já'ahua'a. Ajta, aúche'e pu a'itaméj a'ujna a'utí e'etécun ti caí a'ij ámitieere'e a'achú ti ucátee. Méjca'i huáyee pu ajta á'apua'aren a'íjna í ti'iti. Majta a'íme í mej yen huachéjme íyien chaanaca japua, í mej caí é'eyu'usi'ihuaca'a a'íjna jetze í yu'uxari a'ij mej ántea'arua,

a'íjna í yu'uxari ti jécua imuá jetzen té'eyu'usi'ihuaca'a matj mena'a pua'amé ruuri huateáturaa í Dios jemi, ayé mú rí'i tiya'usefira muá'aju'u matí'ij raasej me'íjna í ti'iti a'iné a'íi pu ajmí'i huatasejre, ajta a'ájná'imua í'ruurica'a, ajta caí ché'e mé iye'ahua'a. Ajta, aúche'e pu huatasejre'esin.

⁹A'íjna í niuucari, ti hui ja'ati yaú'itiée á'ara'ani, ruxe'leve'e ti a'íjna jetze tiú'umua'ati temua'a naa. A'íjna í ti arahua'apuáca huíjmu'uu, ayé pu hui huataújmua'a tíjín: A'íjna í jirí ti aráhua'apua ará'ase ti japuan á'ujca a'íjna í 'íta'a.

¹⁰A'íi mú majta a'íin pú'een í mej tí'aijta, í mej majta aráhua'apua ará'ase. Mua'anxívi í mej meri á'upua'areca'a. Seij pu'u auj ti'iti jín tí'itéjvee. Ajta í seij, capu xi seijre'e. Í ti ayén huatasejre'esin, ayé pu hui tiú'ujxe'eve'e ti c'ij na'a caj té'eteevi'in.

¹¹Ajta, a'íin í ti'iti ti ajmí'i huatasejre, ajta íjii capu ché'e ye'e já'ahua'a, a'ii pu a'íin pú'een í ta'aráhuaiica. A'íi pu ajta huá'a jetze ajtémecan a'ímej í mej aráhua'apua ará'ase. A'íi pu hui ajta á'apua'aren.

¹²Ajta a'íjna í ti tamuáamuata'a ave'ehuájmee, ayé pu hui huataújmua'a tíjín tamuáamuata'a mú ará'ase í mej tí'aijta. Majta a'íme, camú xi me'íjna jín tite'enteájrupi mej mi tiu'uta'á'jta. Maúche'e mú ra'ancuré'asin mej mi c'ij mena'a caj tité'eteevi'in a'achú cumu se'j hora mej tiu'uta'á'jta jamuan í ti'iti.

¹³Na'íjmi'i mú miyen ruxí'ej tí'imua'atze. Majta mej raatátuiire'en me'íjna í ti'itij matj mena'a í mej jín antiújmua'aree, ajta í huá'amuari'eri'ira'a. ¹⁴A'íi mú hui raaténe'usi'ite'esin me'íjna í Cáne'a.

'Ajta a'íin í Cáne'a, a'íi pu hua'utémua'iti a'iné a'ii pu a'íin

pú'een í tavástara'a í ti ajta tihuá'ajjte'e a'íme'j í ti hua'avásta'a pú'een í teite. A'ii pu hui ajta a'íin pú'een í tajtuhuan ti najjmi'lica t'í'ajjte'e í seica í tajtúhuaani. Majta a'íime í mej jemin seijre'e í Cáne'a, a'ii mú a'íin pú'een í ti hua'utajé, ti ajta hua'antíhuau. A'ii mú majta a'íin pú'een í mej caí até'itzeaa'ara í jemin.

¹⁵Aj pu 'i ayén tinaatá'ixaa t'íjín:

—A'íjna í jaj ti ve'ée í pej hui raase'j, í ti ajta japuan á'ujca a'íjna í 'íita'a ti ramuá'itici í tumin í ruhuá'ira'a jime'e, a'ii mú a'íin pú'een í teitestemua'ame'en a'íjna í 'íita'a, majta í teitejra'an, majta í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan, í mej majta se'j jín t'í'ixaxa'a í niuucari.

¹⁶Ajta a'íjna ti tamuáamuata'a ave'ehuájme'e, í mej t'í'ajta a'íjna jamuan í ti'iti, a'íi mú rájcha'íire'e muá'aju'u me'íjna í 'íita'a ti ramuá'itici í tumin í ruhuá'ira'a jime'e. Majta hua'aré'e'itixi'isin í teite í mej rá'ajaahuate'eca'a. Majta ca'anéeri jín tiracá'ari'lira t'íj na'a í ti ti'itéechen. Majta raatéc'i'ime í huá'ire'ara'an. Majta ra'ateáaira.

¹⁷Ayee pu té'eme, a'iné Dios pu ayén ca'aníjra'a hua'utá'asin mej mi miyen tira'ará'asten a'ij ti a'íin t'í'ijxe'eve'e me'íjna jime'e mej ruxf'ej mena'a tiú'umua'ati. Majta raatátuüre'en í ti'iti jemi mat'j mena'a ti'iti í mej jín antiújmua'aree. Ayee mú raruuren ajta na'a caí ayén te'araúrasten a'ij ti Dios ari tiraataxájtaca'a.

¹⁸Ajta, a'íjna í 'íita'a í pej raase'j, a'ii pu a'íin pú'een í chajta'a ti ve'ée í ti tihuá'ajjte'e a'íme'j í tajtúhuaani í mej ti'iti jín títetate' a'u ti na'a íiyen chaanaca japua. —Ayee pu tinaatá'ixaa a'íjna í ti ta japua t'í'ivaire'e.

A'uu pu é'evatzijxi a'ujna u Babilonia

18 Neajta se'j huase'j í ti ta japua t'í'ivaire'e. Aa pu ta japua ve'ecáme'ecaa a'íjna. Jéihua pu huápi'i ti'itij jín antiújmua'aree. Nain japua pu ajta huatátzareajraa íiyen chaanaca japua a'íjna jime'e ti tétaave'e á ru jetze.

²Aj pu 'i ca'anín jín huajíjhuaca'a ayén t'íjín:

—Pu'uri hui é'evatzijxi, pu'uri xaa hui é'evatzijxi a'ujna u Babilonia, í chajta'a ti vivéjme. Mu'uri hui me'uun a'uchéjme a'íime í tiyaaru'u. Pu'uri ajta huá'achi'i pú'een í xiéjniu'ucari í mej xána'avis'i seijre'e. A'uu mú 'é'e á'aseca, mat'j mena'a pua'amé í pina'ase í mej xána'avis'i seijre'e, í tej caí a'atzu huá'axe'eve'e.

³Ayee pu hui tiráaruu, a'iné a'íi pu ca'aníjra'a hua'utá'a mat'j mena'a pua'amé í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan mej mi miyen che'atá mena'a a'ij pua'a huá'arini t'íj ajta huaríj a'íjna í Babilonia. A'íj pu hui jín Dios ayén che'atá na'a puajtzi tihuá'utá'asin a'iné jé'ecan pu huápi'i niu'ucami'i a'íjna í Dios. A'íime í mej íiyen t'í'ajta í chaanaca japua, mat'j mena'a pua'amé jamuan huaté'ujxana'acire. Majta a'íime í mej t'í'itua'araca íiyen chaanaca japua, a'íi mú hui meri huaté'ujchijteaanitaca'a me'íjna jime'e mej jé'hua huápi'i t'í'inecua'atzeca'a mej huápi'i t'í'ijcha'íica a'íime. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í ti ta japua t'í'ivaire'e.

⁴Net'íj ni se'j huánamuajri'i ti júte'e teje'icáxajtaca'a ayén t'íjín:

—Setá'aj hui se'uun huiráciine mi se'j nete'ítestemua'a pú'een, se'j si caí seajta siyen auté'itzen t'íj a'íjna, ti ij

caí puajítzi amuaatá'an í Dios a'ij ti a'íin raatá'asin a'íjna í 'íita'a.

⁵Jee xaa, a'íjna í ti jín ayén huaríj, a'íi pu hui ari nain jín autejíturaa í Dios jemi. Pu'uri xáahui ámitieere'e íjii u ta japua Dios ti é'esejire'e. Ajta a'íin Dios, a'íi pu ari ra'utámua'areeri'i tǵ na'a ti jín a'ij pua'a ti'ítiiújcha'íi.

⁶Ché'e ayén tí'iraci'iti tǵ ajta a'íin puajítzi tihua'utá'a í ti hua'utéemua'iti. Ché'e ajta hui hua'apua tiu'utanájchita tǵ na'a seǵ jime'e ti ayén huaríj ti a'ij pua'a een. Ajta a'íin í vaasu ti jetzen raye'eca a'íjna ti jín huateújtímua'ira, ché'e hui ayén ra'avé'ejisten a'íjna jime'e í ti hua'apua ará'ase í ti jín huateátahuan.

⁷A'íi pu hui ahuaújtzaahua ruseǵ, ajta huataújsejrataca'a a'íjna jime'e ti jeíhua huáp'i tí'ijcha'íica'a. Ché'e ruxí'ej na'a tiráaci'iti tí'ij rajpuaíitzi á'ara'ani, ajta ti huataújxieemiste'en. Ayee pu hui ti'ixa í ru tzajta'a tíjín yee: “A'íi pu a'íjna jín ti'itéjvee í 'íita'a ti tí'ajta, ajta ayén tíjín ti caí rusejítaca'a, ti caí ja'anáj ruxieemǵte'e a'ame.”

⁸A'íj pu hui jín ca'anacan japon rávajtzi seǵ xicaj jime'e ti rajpuaíitzi á'ara'ani. Aj pu xaa tíjcul'ini, ajta ruxieemǵte'e a'ame. Ajta ayén tirajpuaíitzi a'ame tujri jime'e. Ajta huateáta'iri'ihua, a'iné jeíhua pu raayí'iti í rumuári'eri'ire'ara'an jime'e í tavástara'a, a'íjna í Dios ti ra'uxǵte'en. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í ja'ati ti ta japua tí'ivaire'e.

⁹Ajta a'íime í tajtúhuaani í mej tí'ajta íiyen chaanaca japua, í mej majta jamuan huateújxana'acire, majta jamuan huateújchijteaanitaca'a, matí'ij raaseǵ a'utí é'ejcitziu

a'íjna jime'e ti teátaasin, a'íi mú ruyeinixi'in, majta jíjhuan me'íjna jime'e í chajta'a.

¹⁰Majta me'íin, á mú imuá a'uhuístira'asin me'íjna jime'e mej rátziiine'e í ti jín rajpuaíitzi a'ame. Ayee mú ti'ixáata muá'aju'u tíjín:

—Cui'i xaa, cui'i xaa, mú'ee mi hui pej chajta'a pú'een ti ve'ée, mi pej jeíhua ti'ítij jín antí'amua'aree, mi pej hui Babilonia pú'een, seǵ xicaj pu jín ayén teja'uré'ene ti Dios ma'uxǵte'e.

¹¹⁻¹²Majta a'íime í mej tí'itu'araca íiyen chaanaca japua, a'íi mú majta ruyeinixi'in, majta ruxieemǵte'e muá'aju'u me'íjna jime'e í chajta'a a'iné capu ché'e mé'e ja'ati ti tihuá'unanai í mej tí'itu'araca tí'iti ti na'a mej tí'itici, ti pua'a oro, nusu plata, na'ari tetej ti temua'a tí'ijnajche, tí'iti perla. Majta seica cíixuri tí'itu'araca. Capu ché'e ja'ati tihuá'ananairan í ti tí'imesti, í ti nacamua, ti ta'atí, ti pa'u. Camu majta ché'e huá'ananaira muá'aju'u í cíyey mej tu'araca ti jeíhua tí'ijnajche na'ari tí'iti cobre nusu tepúusti'i nusu a'íjna í tetej í mej racaamete, í mej jín te'entámiimite'en í tepuaj na'ari í chun.

¹³Camu majta ché'e miyen tihuá'ananairan í mej cua'ira tíjnjchite'en tí'iti tzencá, na'ari tí'iti ti na'a ti naa té'eeca nusu cuane'e na'ari tí'iti mirra, na'ari cuane'e ti cuaiina, tí'iti nahuáj, na'ari aceite, na'ari hariina ti r'én, tí'iti triigu, ajta ye'emuaate mej seǵre'e huáacasi, na'ari cáne'axi, ajta cahuaayu'u. Ajta, a'íjna í carreta mej ru'uve'ejápuaj muá'aye'í í cahuaayu'u, majta a'ímej í mej ca'anéeri jín tí'imuari'e ruxí'ej teite jemi, camu mi ché'e tihuá'ananairan.

¹⁴Ayee pu teja'uré'ene a'ij ti ajm'íi té'eyu'usi'ihuaca'a ayén tíjín: “A'íjna

ti temua'a ti'irí'een, í pej huápi'i raxí'eve'eca'a, capu ché'e sefire'e a'ame mú'etzi jemi. Ajta, naíjmi'i tǎj na'a ti huápi'i tí'ijnajche, ajta ti naa seijre'e í pej jín á'atzaahuate'e aseíj, pepu'uri tejá'urie. Capej ché'e tí'ite'uuni."

¹⁵Majta a'fime í mej tí'itu'araca, í mej majta me'fjna jín huateújchijteaanitaca'a me'fjna jime'e mej tihua'anairaca'a, a'íi mú a'ímuá huahuístira'asin, me'fjna jime'e mej rátziihne'e muá'aju'u ti Dios puaijtzí raatá'a. Maújyeinixi'in, majta ca'anín jín huataújxieemiste'esin.

¹⁶Ayee mú ti'ixáata muá'aju'u tǎjín:
—Cui'i xaa, cui'i xaa, mú'ee pej chajta'a pú'een, ti ve'ée, í pej pe'fjna tí'it'échejca'a í ti mesti ti naa 'een, pajta pe'fjna jime'e ti nacamua, pajta í ti pa'u jime'e, í pej ucá'arujti'iri'i pe'fjna í ti oro jín taavíjhua, pajta pe'fjna jime'e í tetej ti huápi'i tí'ijnajche, pajta pe'fjna jime'e í perla tí'ti.

¹⁷Seíj hora pu hui jín, naíjmi'i tiu'uré'axi tǎj na'a ti huápi'i tí'ijnajcheca'a.

Majta a'fime í mej ramíjhuaca me'fjna í baarcu, majta a'fime í mej tí'imíjhuaca me'fjna jetze í baarcu í mej é'eciine í jaj japua, majta naíjmi'i í mej hua'ité vivi'i, a'úu mú ímuá huahuístiraa.

¹⁸Matí'ij raaseíj me'fjna í citzij ti ajtí'ímua ájcitzíujtaca'a, ti té'ajtaiira í chajta'a, matí'ij mi huateújyeineajraa. Miyen tǎjín:

—¿Tí'itájni máa chajta'a seijre'eca'a tǎj amijna? Capu hui mé'e é'e chajta'a.

¹⁹Matí'ij mi tí'ti avá'ujratziiraxi tí'ti ti muiini í rumu'úu jetze, mej ruyein, majta ruxieemíjte'e. Ayee mú tí'itejijhuaca'a tǎjín:

—Cui'i xaa, cui'i xaa, mú'ee hui chajta'a ti ve'ée, a'iné mú'etzi mú jetze huateújchijteaanitaca'a matíj mena'a pua'amé mej tihua'a'ajte'eca'a a'ímej í mej baarcu jetze antaci'ica í jaj japua. A'íi mú hui jín huateújchijteaanitaca'a me'fjna jime'e pej jeíhua huápi'i tí'ijcha'iica'a.
—Ayee mú tiu'utaxájtaca'a a'fime í teite.

²⁰Seajta mú'een, mi sej ta japua é'eseijre'e, setá'aj huataújtemua'ave'en, seajta mú'een, mi sej rí'i tí'teseijre'e í Dios jemi, seajta mú'een, mi ti Dios amua'antíhua'u, sej si'i tihua'utá'ixaate'en í teite, seajta mú'een, mi sej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a. Setá'aj huataújtemua'ave'en se'fjna jime'e ti Dios ayén tejámuaaxí'epi'intari'iri'i a'fjna jime'e ti ra'uxíjte a'fjna í 'íita'a.

²¹Aj pu 'i seij ti ta japua tí'ivaire'e, ti ajta jeíhua huápi'i ruca'ané, a'íi pu tetej ájtií ti ayén seijre'eca'a tǎj a'fjna í mej jín te'á'atí'ixica. Aj pu 'i ra'ateájrie í jaj tzajta'a ti ve'ée. Ayee pu tiu'utaxájtaca'a tǎjín:

—Ayee pu hui che'atá na'a éeni'ici'e raaté'uuna a'fjna í chajta'a ti ve'ée, ti ayén téja'arájtehuuaa tǎjín Babilonia. Capu ché'e mé'e é'e sefire'e a'ame.

²²Camu ché'e miyen namuáare'e muá'aju'u a'fime í mej tí'icuinaca a'fjna jetze í aarpa nusu a'fime í mej tí'icuinaca rachuicari jime'e. Camu hui majta namuáare'e muá'aju'u mú'ejmi jemi a'fime í mej tí'ici'isite'e cí'isiti'lira'a jetze na'ari a'fime í mej ucáají'ihua muá'aye'i í trompeta jetze. Majta a'fime í mej tí'imíjhuaca, matíj mena'a pua'améca, a'ij mej mena'a tiraayí'ti, camu hui ché'e mú'ejmi jemi sefire'e muá'aju'u. Camu xaa ne'u a'atzu. Camu majta

ché'e namuáare'e muá'aju'u a'íime í mej té'atixica.

²³Ajta, capu hui ché'e a'atáa a'ame mú'ejmi jemi í taij ti huatátza á'aye'i í huá'achi'i tzajta'a. Capu ajta ché'e ayén namuáare'e a'ame mej xahuaani'i jín tiu'utaxáj a'íime í mej mauchén huanéjne'icheca'a, ajta mej mauchén huáviiche, a'iné a'íime í mej mú'ejmi jemi tí'itu'araca'a, a'ii mú me'ín pú'eene'e í mej yen japuan seijre'eca'a í chaanaca, í mej majta vivejmé'en jín títetate'eca'a. Pajta piyen tihuá'ucuanamua matj mena'a pua'amé í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan pe'íjna jime'e pej piyen huatá'aseijrataca'a pej huáp'i naa seijre'e a'ímej jemi mej mi miyen huárini ti a'ij pua'a een í Dios jemi.

²⁴A'ii pu ajta a'íin pú'een ti huá'ucuii naíjmi'lica a'ímej í mej Dios jetze me'ecan tí'ixaxa'ata'a, majta a'ímej í mej rí'i tí'iteseijre'eca'a í Dios jemi. Jee xaa ne'u, a'íi pu huá'ucuii matj mena'a pua'amé huácuiihuaca'a íyen chaanaca japua, tjj na'a jécua imuá, ti ajta íjii.

A'íi mú ti'ichuíca júte'e u ta japua

19 Netí'íjtá ni huá'unamuajri'i í mej ta japua ca'anín jín tí'ichuicaca'a. Cu xiee jéhua huáp'i ajteáxiireca'a a'íime í mej tí'ichuicaca'a. Miyen tíjín:

Aleluuya, tiché'e rí'i tiraatá'an í taDioj,

a'iné a'íi pu ari tu'irájtuaa, a'íi pu jetze a'uvé'emej í tej jín rí'i tira'utasej,

ajta a'ii pu a'íin pú'een í ti nain jín antiújmua'aree.

²Tzáahuati'lira'a pu jín huá'axijte'e,

ajta ayén, tiraavíjte'e ti a'íin puáíjtzí hua'atá'aca.

A'íi pu ari ra'uxíjte a'íjna í 'íita'a ti ve'ecán jín tí'itéveeca'a, a'íjna í 'íita'a ti ruhuá'lira'a jín ramuá'itica'a í tumin, ti ajta ca'aníjra'a hua'utá'a a'ímej í mej án japuan huachéejme'ecaa án chaanaca japua mej mi a'ij pua'a huárini

me'íjna jime'e mej jamuan huateújxana'acire.

Dios pu ajta puáíjtzí raatá'a a'íjna jime'e

ti a'íin 'íita'a ayén huá'ucuii a'ímej í mej ravaire'e í Dios.

³Majtahua'a mú huájíjhuaca'a miyen tíjín:

—Aleluuya, jé'ecan pu jetzen ajcitzíúuta a'ame tjj na'a rusén jime'e. —Ayeé mú tiu'utaxájtaca'a.

⁴Majta a'íime í vaujsi í mej seité japuan muáacua ará'ase, majta í mej muáacua, í mej majta ruuri, naíjmi'i mú aicajítuuxi, mej mi raateánajche me'íjna í Dios í ti e'ecájca ipuari japua. Miyen tíjín:

—Ché'e ayén teja'uré'enen. Aleluuya.

⁵Tí'iquí seij huájíjhuaca'a ti a'uun a'utéveeca'a a'ájna vejl'i'i jetzen í mej japuan tí'imuai'ivajtaca. Ayen tíjín:

Setá'aj rí'i tiraatá'an se'íjna í Dios,

naíjmi'i mú'een mi sej ravaire'e.

Capu amín a'ij, ti pua'a siyen vivejmé'en jín títetateí

na'ari sej ciliéene'e jín títetateí.

T'íj huaténeiche í Cáne'a

⁶Netí'ij ni neajtahua'a huá'unamuajri'i a'ímej. Cu xiee

jeíhua huáp'i ajteáxiireca'a. Ajta, matí'ij tiu'utaxájtaca'a, ayée pu namuajre'eca'a t'ij jaj ti tetej tzajta'a mi'iyé. Ayee pu ajta namuajre'eca'a cumu mej téniuuca'an. Miyen tijín:

Aleluuya, tiché'e rí'i tiraatá'an
í Dios,
a'iné pu'uri nain jín t'í'ajta
a'íjna í tavástar'a í ti taDioj
pú'een.

⁷ Tiché'e tiyen

huatátatemua'ave'en,
teajta tiyen tiraatateújtzi'ire'en,
tej ti rí'i tiraatá'an
a'iné pu'uri a'íjna teja'uré'ene ti
a'íin Cáne'a huaténeiche.
Ajta a'íin íra'ara'an pu'uri rí'i
huaújruu.

⁸ Ayee pu tiraatá'a ti

tiu'uteújchejte'en
a'íjna jime'e í c'íxuri ti mesti,
ti ajta naa 'een,
ti temastájye'i, ti caí a'atzu
chueemua.

Ajta a'íjna í c'íxuri ti naa 'een, a'ii pu a'íin pú'een a'ij mej meri huaríj a'íjna jime'e í ti x'í'epi'in 'een í Dios jemi. A'íj pu xaa jín ucaújchejte'esin.

⁹ Ajta í ti ta japua tí'ivaire'e, ayée pu tinaatá'ixaa tijín:

—Patá'aj ra'utéeyu'uxa yee: “Rí'i pu tihua'utá'a a'íme'j í ti Dios hua'utá'inee mej tiú'ucua'ani jamuan a'íjna í Cáne'a a'íjna xicáara'an ti jetzen huaténeichi.”

Aj pu 'i ayén tinaatá'ixaa tijín:

—Ayen ti'ayajna í Dios jemi a'ij nej neuchén timuá'ixaa.

¹⁰ Jíme'en pu'u ayén tinaatá'ixaa, netí'ij ni aicántutzi a'u ti e'era'íicajme nej ni raateánajche. Ajta a'íin, ayée pu tinaatá'ixaa tijín:

—Capej hui piyen neruure a'iné nee nu niyen che'atá nena'a tí'ivaire'e

í Dios jemi patíj mú'ee, majta a'íime í a'ihuáamua'a í mej miyen te'anxájta me'íjna jime'e a'ij ti tiu'utaxájtaca'a í Jesús, majta a'ij ti a'íin huaríj. Patá'aj pe'íjna huateánajche í Dios, a'iné a'íjna í niuucari ti jíme'en raxa a'ij ti tiu'utaxájtaca'a í Jesús, a'úu pu jetze a'uvé'eme'j í xiéjniu'ucari ti Dios jetzen me'ecan tí'ixaxa'a. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'íjna í ja'ati.

A'íi pu avé'eca japuan í cahuaayu'u ti cuainara'a

¹¹ Netí'ij ni raase'j ti

antacúuni'ihuaca'a u ta japua. Me'ecui xaa, cahuaayu'u pu án a'utéveeca'a. Naa pu tí'icuinara'a, ajta a'íin í ti japuan avé'eca, ayée mú ratamuá'amua tijín: “Í ti nain jín té'aste, ajta ti tzáahuati'ira'a jín tí'ixaxa'a.” A'íi pu x'í'epi'in ayén rici a'íjna jime'e ti huá'axijte'e í teite a'ij ti tiraavíjte'e. Ajta ayée pu che'atá na'a tí'ine'use'e.

¹² Yee pu seijre'e í j'i'iseáara'an jetze t'ij tajj ti á'ataa. Jé'ecan pu utearújt'i'ihuajmee í curuun í mu'úura'an jetze. Ajta jetzen pu té'eyu'usi'i a'ij ti ántehuaa. Ajta, capu ja'ati yaú'itie a'ij ti huataújmua'a, sino a'íi pu'u na'a ruse'j yaú'itie.

¹³ Ayee pu éene'e tí'itéchejca'a í c'íxuri ti tí'ti'ij, ajta xúure'e raaméri'ihuajme'ecaa. Ayee mú majta raatamuá'a tijín: “A'íjna í niuucari ti jíme'en raxa í Dios.”

¹⁴ Majta cujta'an huajú'ucaa a'íime í xantaaru'u mej ta japua é'eme'ecan. Ayee mú éene'e tí'itéchejca'a í c'íxuri, ti mesti, ti ajta naa 'een. Naa pu tí'icuinara'a, ajta naa tí'iseijre'eca'a í tihuá'aciixu, ajta capu a'atzu tí'ichueemuavi'icaa. A'íi mú cujta'an huajú'ucaa í mé ta'avé'ete'ete a'íme'j japua í cahuaayu'u mej cuaiina.

¹⁵ Ajta a'íin niúucare'ara'an, ayée pu huá'aruuren í teite tǵ ja'ati tí'iti antisíjcheca'a a'íjna jime'e í chun. Ayee pu puafǵtzi tihua'utá'asin a'ímej í mej seij chuejra'a japua é'eme'ecan a'íjna jime'e í runiuuca. Ca'anéeri pu jín tihua'uta'ajte'esin. Ajta, huá'a japua pu rávaijtzí tǵ na'a í tí jín huápi'i niu'ucami'i í Dios, ti nain jín antiújmua'aree.

¹⁶ Jetzen í cǵixure'ara'an, ajta a'u ti ajtavé'e í chun, ayée pu té'eyu'usi'i a'ij mej ratamuá'amua tǵjín: “Hua'atajtuhuan a'ímej í tajtúhuaani, ajta, ti tihua'ajte'e a'ímej í mej majta tí'ajta.”

¹⁷ Netí'ij ni ja'ati huasej ti tí'ivaire'e u ta japua. Antií'imua pu a'utéveeca'a í xicaj jetze. Ca'anín pu jín hua'utajé matǵ mena'a pua'améca í pina'ase í mej cǵicacaj, í mej majta rá'ara'ive u júte'e. Ayen tǵjín:

—Íy'e xu'u hui, mú a'uvé'uju'un sej si siyen tiú'ucua'ani se'íjna jime'e tí Dios ayén tejá'amuamin.

¹⁸ Sej si hui ráacua'ani se'íjna í huá'ahua'ira'a a'ímej í mej tí'ajta na'ari huá'ahua'ira'a í hua'acapán í xantaaru'u. Seajta siyen ráacua'ani huá'ahua'ira'a se'ímej í teteca í mej jeíhua rucacá'ane, seajta hui huá'ahua'ira'a í cahuaayu'u, seajta huá'ahua'ira'a se'ímej í mej avé'ete'ete. Nain xu hui cua'ani huá'ahua'ira'a í teteca, capu amín a'ij ti pua'a miyen ruxiéehua á'ujjhuane'en nusu mej ca'anéeri jín tí'imuari'eca'a. Capu amín a'ij ajta ti pua'a mej vivejmé'en tǵtetate' nusu miyen ciliéene'e jín tí'ivaire'e. Mú'een xu xaa hui ráacua'ani í huá'ahua'ira'a. —Ayee pu tiu'utaxǵtaca'a a'íjna ti ta japua tí'ivaire'e.

¹⁹ Netí'ij ni hua'usej mej e'etiújseire'eca'a a'íjna í ja'ati ti huápi'i á'atesi'ire'e, majta a'íime í mej yen tí'ajta í chaanaca japua. Huá'a jamuan í ruxantaaru'ustemua'a, a'íi mú e'etiújseire'eca'a mej mi raaténe'usi'ite'en me'íjna í tí avé'eca í cahuaayu'u japua, majta me'ímej í xantaaru'ustemua'ame'en.

²⁰ Ajta a'íjna í ja'ati ti huápi'i á'atesi'ire'e, a'íi pu huatévi'iri'ihuaca'a a'íjna jamuan ti hua'itzi jín tí'ixaxa'ata'a a'íjna jetze me'ecan. Ajta, a'íjna í ti huápi'i á'atesi'ire'e, a'íi pu tiu'umuá'riej í mej jín rǵ'i tira'utasej. Ayee pu 'een jín huá'ucuanamua a'ímej í mej ra'ancuré'a me'íjna í mej huá'a jetze á'ayu'usi'i a'ij ti ántehuaa a'íjna í ja'ati. Majta raateánajcheca'a a'íjna í tí'iti ti ayén éene'e seijre'e tǵ a'íjna í ja'ati ti huápi'i á'atesi'ire'e. Mej jíme'en huavívi'iri'ihuaca'a a'ímej í mej hua'apua, matǵ'ij mi me'an huaje'etéehua'axi ruurica a'ájna já'ahua'a a'alaguun a'u ti azufre jín á'ataa.

²¹ Ajta, a'íjna ti cahuaayu'u japua avé'eca, a'íi pu ayén huá'aruu í seica í mej rá'astijre'eca'a me'íjna ti huápi'i á'atesi'ire'e. A'íi pu rusej huá'ucuii a'íjna jime'e í runiuuca tí ayén tí'ivaire'e tǵ chun ti 'aíjninei téne'etze'en. Majta najjmi'i í pina'ase, a'íi mú huáju'uxai temua'a jeíhua me'íjna jime'e í huá'ahua'ira'a a'ímej í mej huácuíihuaca'a.

Ciríistu'u pu nu'u tiu'uta'ajta se'ij vi'ira'a nine'ira'a

20 Netí'ij ni se'ij huasej ti ta japua tí'ivaire'e. U júte'e pu ve'ecáme'ecaa. A'íi pu ajta yaavi huáchuisime'e a'íjna ti jín te'iteáanan

a'u ti e'etécun ti caí a'ij ámitieere'e a'achú ti a'ucátee. A'íi pu ajta huapíjsime'e ti'iti cadeena, ti vivéj.

²Aj pu 'i raateévi'i a'íjna í cu'ucu'u, a'íjna ti jéjcuá imuá huataseíjre. A'íi pu a'íin pú'een í ti ayén ántehuaa tijín tiyaaru'u, ajta Satanás. Aj pu 'i ra'ijtápe ti ij á'ateevi'in a'achú cumu seíj vi'ira'a nine'ira'a.

³Aj pu 'i a'uun ya'ucájrie a'u ti e'etécun. Ajta ra'iteána. Ti'iti pu ajta ancáavi'ljite t'íj caí ché'e huá'acuanamua a'ímej í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan ajta na'a caí te'entipua'ajte'en seíj vi'ira'a nine'ira'a. Aj pu 'i xaa, ayén tiú'ujxe'eve'e mej rá'ijxijta t'íj a'atzu á'ateevi'in ti ruxiéehua á'uche'ecane'en.

⁴Net'íj ni ipuari tiu'uséj, neajta ne'ímej í mej jetzen acáte'ete'e. A'íi mú a'íin pú'een í mej ra'ancuré'a mej me'íjna jín antiújmua'areere mej hua'uxíjte'en í teite. Neajta á'iyen huá'axiejniu'uca huaseíj a'ímej í mej huá'ljiveichixi í hua'amú'úu jetze me'íjna jime'e mej tiu'utaxájtaca'a me'íjna jetze me'ecan í Jesús, majta me'íjna jime'e mej rá'astijre'eca'a me'íjna í niuucari ti jíme'en raxa í Dios.

Majta a'íime, camu raateánajcheca'a me'íjna í ja'ati ti huápi'i á'atesi'ire'e, camu majta raateánajcheca'a í ti ravaire'e. Camu majta ra'ancuré'a í ti té'eyu'usi'ihuaca'a í huá'acuaatze'e nusu í huá'amujca'a jetze a'ij ti ye'í ántehuaa a'íjna í ja'ati ti huápi'i á'atesi'ire'e. A'íi mú majta huatarúj jamuan í Ciriístu'u, majta me'íjna jín ti'itevéé muá'araa mat'j tajtúhuaani t'j na'a seíj vi'ira'a nine'ira'a jime'e.

⁵A'íi mú a'íin pírici í mej amuacá huatarújsin í mej meri huácuui. Majta

í seica, í mej meri huácuui, camu miyen majtáhua'a huatarúj ajta na'a caí te'entipua'are seíj vi'ira'a nine'ira'a.

⁶R'íi pu tiraatá'a í ja'ati ti ayén t'íjci'iti, ti ajta huatarújsin huá'a jamuan í mej anáaté'ee aitaju'un huá'a tzajta'a í mi'ichite. R'íi pu tiraatá'a a'iné Dios pu ari huateúra'ate í ru jemi a'íjna í ja'ati. Capu ajta ché'e ri'riísta a'ame ti ajtahua'a huámi'ini t'j na'a rusén jime'e, sino ayée pu a'íjna jín te'enteáruti t'íj ti'iti jín t'í'ivaire'e í Dios jemi, ajta jemin í Ciriístu'u. A'íi pu jamuan tiu'uta'ájta. Ayee pu a'ateevi'i a'achú seíj vi'ira'a nine'ira'a.

Dios pu ra'antimua'íti í tiyaaru'u

⁷T'íj te'entipua'are í seíj vi'ira'a nine'ira'a, aj pu 'i ayén huatátuihuua a'íjna í Satanás a'ujna a'u ti aiteánami'ihuaca'a.

⁸Ti'iquí a'itaméj t'íj huá'ucuanamuan a'ímej í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan, mat'j mena'a pua'amé yen seijre'e íyien chaanaca japua, t'j na'a Teijmata'a pújme'en, ajta Huáahuata pújme'en, ajta Cuameche, ajta Tzareeme'en. A'ímej pu tíseire'esin í mej miyen huataújmua'a tijín Gog, ajta a'ímej í seica í mej miyen huataújmua'a tijín Magog. Ayee mú ará'ase a'achú ti caj t'í'tiej í sej ti huaca a'ut'í e'eve'e'ástime í jaj ti ve'ée. Ajta a'íin í cu'ucu'u huá'ajseire'esin mej mi huaténe'use'en.

⁹Mat'íj mi nain japua á'ujjuhua'ane'e t'j na'a ti auuyaúj í chuej japua. Mat'íj mi rajnáj a'u mej te'ut'é'inaamuaca'a a'íime í mej r'íi t'í'itesejre'e í Dios jemi, majta rajnáj me'íjna í chajta'a ti huápi'i hua'aráanajche a'ímej í mej

teitestemua'ame'en pú'een í Dios. Ajta, taij pu u e'icájve u ta japua. Ajta hua'uteátaij a'ímej í mej jamuan á'ujjuhua'ane'e í tiyaaru'u.

¹⁰Ajta a'íin í tiyaaru'u ti huá'ucuanamua, a'úu pu e'eteáriiihuaca'a a'utí a'alaguun a'u ti azufre jín á'ataa, a'u ti ajta é'eseijre'e a'íjna í ja'ati ti huápi'i á'atesi'ire'e, ajta a'íjna ti ravaire'eca'a, a'íjna ti hua'itzi jín tí'ixaxa'ata'a a'íjna jetze me'ecan ti huápi'i á'atesi'ire'e. A'uú mú mi rajpuaitzi muá'aju'u nain xicaj tzajta'a, ajta nain tíca'ari tzajta'a tíj na'a rusén jime'e.

Dios pu huá'axijte'e a'utí é'eseijre'e í ipuari ti ve'ée

¹¹Netí'ij ni ipuari huasej ti ve'ée. Naa pu tí'licuainara'a. Neajta ne'íjna huasej í ti acájca. Ajta í chaanaca, ajta a'íjna í ta japua, é'e huaújpua'arixi me'íjna jemi. Camu ché'e mé'e jé'eseijre'eca'a.

¹²Netí'ij ni ne'ímej huasej í mej meri huácuii, í mej vivejme'en jín títetaté'eca'a, majta í mej ciliéene'e jín tí'ivaire'eca'a. A'uú mú e'eré'eveeca'a me'íjna jemi í ipuari. Majta seica ra'utácuuraca'a í yu'uxari. Majta sej autácuuraca'a í yu'uxari ti jetzen té'eyu'usi'i a'ij mej ántea'arua í mej miyen ruuri huateáturaasin í Dios jemi. Dios pu ajta hua'uxíjte a'ímej í mej meri huácuii me'íjna jime'e a'ij ti té'eyu'usi'ihuaca'a í yu'uxari jetze, í ti jetzen ayén té'axa a'ij mej huaríj matí'ij mauj ruurica'a, sej ajta sej.

¹³Matíj mena'a pua'amé í mej aujámi í faj tzajta'a, a'íi mú huatarúj. Majta í seica, í mej huácuii a'utí na'a, capu amín ti'ti pírici í ti huá'ucuii na'ari a'utí a'uteájturaa

í huá'axiejnui'uca, naíjmi'i mú majtáhua'a huatarúj. Ajta Dios pu naíjmi'ica a'uxíjte a'íjna jime'e a'ij mej titetiújcha'íica'a matí'ij mauj ruurica'a.

¹⁴Jíme'en pu'u hua'uxíjte, a'íi pu ra'upuá'ajte naíjmi'ica ti tí'itecui'ica, ajta a'ujna a'u mej a'uteájturaa í mej meri huácuii, í ti ayén téja'arájtehuaa tíjín Hades. Naíjmi'ica pu atéhua'axi a'ujna jetze í a'alaguun ti azufre jín á'ataa. A'ii pu a'íin pú'een í mej hua'apuaca jetze huácui'ini, mej me'uun a'uteáturaasin a'ujna jetze í a'alaguun ti azufre jín á'ataa.

¹⁵Ti pua'a caí ayén té'eyu'usi'ihuacajche'e a'ij ti sej ántehuaa a'íjna jetze í yu'uxari ti jetzen té'eyu'usi'ihuaca'a a'ij mej ántea'arua a'íime í mej ruuri huateáturaasin í Dios jemi, ayé pu tí'ijruuren a'íjna í ja'ati ti caí é'eyu'usi'ihuaca'a. Dios pu ra'atéjisin a'ujna jetze í a'alaguun ti azufre jín á'ataa.

Dios pu rajéjcuare'e ta japua ti seijre'e, ajta í chaanaca ti yen seijre'e

21 Netí'ij ni raasej á júte'e ti ari jéjcuacan jín seijre'e. Ajta í chaanaca, ayé pu che'atá na'a jéjcuacan jín seijre'e. Ajta á júte'e ti mí'ime'ecan, ajta í chaanaca ti mí'ime'ecan, capu ché'e mé'e jé'eseijre'eca'a. Ajta í jaj ti ve'ée, capu ajta ché'e seijre'eca'a, a'iné naíjmi'i pu e'ehuaújpua'arixi.

²Netí'ij ni raasej ti á ve'ecáme'ecaa á júte'e a'u ti Dios é'eseijre'e a'íjna í chajta'a ti Dios huateúra'ate. Ayee pu téja'arájtehuaa tíjín Jerusalén ti jéjcuca. Ayee pu huaújrui a'íjna í chajta'a tíj ajta í'ita'a rí'i tiu'uteújchejte tí'ij ari huatéviche'esin.

³Netí'ij ni ráanamujri'i ti ca'anín jín tiu'utaxájtaca'a í ja'ati ti a'uun a'utevéeca'a jemín í ipuari. Ayee pu tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Xaasefj, mú'een, a'iné pu'uri hui huatasefjre'esin huá'a jemi í teteca a'fjna í chi'ira'an í Dios. A'fí pu huateáturaasin huá'a jemi, majta a'fime, a'fí mú teitejra'an pú'een'e muá'aju'u. Ajta í Dios, a'fí pu rusefj sefire'e a'ame huá'a jemi.

⁴Rí'í pu hui tihua'utá'asin mej mi caí ché'e ti'itij jín ruxiéemiste'e. Camu ché'e cui'ini. Camu ché'e me'fjna jín ruxiéemiste'e muá'aju'u me'fjna jime'e ti seij huamí'i. Camu majta ché'e ruyeine muá'aju'u; camu ché'e miyen tirajpuafítzi muá'aju'u me'fjna jime'e ti ti'iti huá'acucui'i, a'iné a'fjna í ti mí'ime'ecan, a'fí pu ari e'ehuaújpua'arixi. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'fjna í ja'ati.

⁵Ajta a'fín í ti ipuari jetze acájca, ayée pu tiu'utaxájtaca'a tijín:

—Me'ecui xaa, naíjmi'i í ti tí'iseijre'e, nee nu hui rajéjcuare'e.

Ajta ayén tijín:

—Autéeyu'uxa a'fjna, a'iné nee nu tzáahuati'lira'a jín tí'ixaxa'a ne'fjna jime'e ti ayén ti'ayajna.

⁶Aj pu 'i ayén tinaatá'ixaa tijín:

—Pu'uri icu. Antipua'areca'a. Nee nu hui ne'fín pú'een í nej amujca, neajta í nej uvé'eteajti. Nee nu jécjua imuá huatasefjre, neajta nain nu tiú'utaahuaca'a ti yen tí'iseijre'e. Neajta nu nain jín ranaíjmire'e tj na'a ti ajta tí'iseijre'e. A'ati ti na'a ti neetzi jemi á'ujca'anen nej ni niyen tiraatá'an í ti tirá'aturaate'e í tzajta'an, huáapua'a nu tiraatá'asin ne'fjna í jaj ti a'uun eiránineí a'u ti e'ejajxa. Nee nu xaa jaj raatá'asin í ti jín ruuri a'ame tj na'a rusén jime'e.

⁷Ajta, a'fín ti tiu'utémua'iti, ayée pu tí'ijci'iti. Nee nu Diojra'an pú'een'e na'ame, ajta a'fín, niyauj pu pú'een'e a'ame.

⁸Majta a'fime matfj mena'a pua'amé mej a'ij pua'a titetiújcha'ii neetzi jemi, ayée pu tihua'aci'iti mej me'uun a'uteáturan a'alaguun ti azufre jín á'ataa. A'ii pu a'fín pú'een í mej jín hua'apuaca jetze huácuil'ini. A'uu mú a'uteáturaasin a'fime í mej caí á'ujca'ane mej rajpuafítzi neetzi jetze me'ecan, majta a'fime í mej caí té'atzaahuat'e, majta a'fime í mej huá'anahua'aca naíjmi'ica, í tí'iríi, mé 'uuca, majta mé teteca. Majta seica me'uun a'uteáturaasin. A'ii mú a'fín pú'een í mej tí'itecuil'ica, majta í mej ruxána'acire'e, majta í mej tí'ichahuaara, majta a'fime í mej rana'amiche me'fjna í ti caí Dios pú'een, majta matfj mena'a pua'amé tí'ihua'itaca. Matfj mena'a pua'amé mej miyen 'een, a'úu mú a'uteáturaasin a'alaguun. —Ayee pu tiu'utaxájtaca'a a'fjna í Dios.

Jerusalén ti jécjua

⁹Aj pu 'i, seij pu á e'iré'ene ineetzi jemi. A'ii pu a'fín pú'een'e seij ti ta japua tí'ivaire'e ti huá'a jetze ajtéme'ecan í mej aráhua'apua ará'ase, í mej ru'itetú'utujme'ecaa í cutzape'e ti ajta aráhua'apua ará'ase. Ajta a'fjna tzajta'a í cutzape'e, a'fí pu urámuaca'a seij ajta seij í cu'ini'lira'a í mej jín rajpuafítzica'a í teite í mej yen seijre'eca'a japan i chaanaca, í ti ajta aráhua'apua ará'ase. Ayee pu tinaatá'ixaa tijín:

—Iiya'a jíi, nee nu hui timuaatasefjrate'esin ne'fjna í ti jemín te'ataújratziiri'i í Cáne'a ti íra'ara'an pú'een'e a'ame.

¹⁰ Jíme'en pu'u ayén tinaatá'ixaa, aj pu 'i a'fín xiéjniu'ucare'ara'an í Dios huateájturaa ineetzi jemi. Aj pu 'i a'uun neja'uví'ítí a'u ti jírí a'utacá'a, ti huápi'i ájtee, ti ajta ve'etí á a'utacá'a. Aj pu 'i tinaatasejrate a'fjna í chajta'a í Dios ti huateúra'ate ti ayén téja'arájtehuaa tijín Jerusalén. A'u'u pu u ta japua e'licáme'eca'a a'ujna ti Dios é'esejre'e.

¹¹ Naa pu ti'itemastájye'licaa tjj ajta Dios huápi'i naa seijre'e. Ajta a'fjna í ti temastájye'licaa, ayée pu seijre'eca'a tjj tetej ti huápi'i tí'ijnajche, ti ajta naa tí'itatjaz tjj a'fjna í cristal. Ayee pu ajta seijre'eca'a tjj a'fjna í jaspe.

¹² Jaxu'u pu jín tiré'anami'i a'u'u ti ve'etí a'utacá'a, ti temua'a té'ejtee. Tamuáamuata'a japuan hua'apua pu ará'axcaa a'u ti é'epueerta. Majta a'fime í mej majta tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase a'fime í mej ta japua tí'livaire'e, a'u'u mú a'ité'u'upu'ujme'ecaa a'u ti é'epueertajme seij ajta seij. Ajta, í puéerta jetze, sejj jetze ajta sejj, ayée pu té'eyu'usi'ihuaca'a a'ij mej ánte'arua a'fime í teitestemua'ame'en í mej huá'a jetze airaújnejjte a'ímej jetze í yaújmua'ame'en a'fjna í Israél teecan.

¹³ U Teijmata'a pújme'en, huaicacié pu é'epueerta, ajta Tzareeme'en pújme'en, ajta huaicacié pu ajta é'epueerta. Ayee pu che'atá na'a, huaicacié tá'apueerta ajta u Cuameche pújme'en, ajta u Huáahuata pújme'en huaicacié pu ajta é'epueerta.

¹⁴ Ajta tamuáamuata'a japuan hua'apua pu te'ará'ase í ti tajé'este í ti ajta japuan ájtaavijhuaca'a í jaxu'u ti jín curé'anami'ihuaca'a í chajta'a. Ajta a'fjna jetze í ti tajé'este, ayée pu té'eyu'usi'i a'ij mej ánte'arua

a'fime í mej majta tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase, í ti ajta Cáne'a hua'antfhuau mej mi me'fín tejá'uxajtane'en me'fjna jetze me'ecan.

¹⁵ Ajta a'fín ti tí'ine'ixaate'eca'a, a'fí pu ti'ítí huitéhueeca'a cumu ti'ítí ciyej ti oro jín taavijhuaca'a. A'li pu a'fín pú'eene'e ti jín raaté'ítien a'achú ti auuyaúj í chajta'a, ajta a'achú ti antayaúj í puéerta, ajta a'achú ti ájtee í jaxu'u.

¹⁶ Ruxí'ej pu huatatí'tí'ijmee. Ayee pu che'atá naa huatátee tjj ajta auuyaúj. Ajta a'fín raaté'ítiee í chajta'a a'fjna jime'e í ciyej. Ayee pu huatátee í chajta'a a'achú cumu hua'apua ví'ira'a kilómetros. Ayee pu che'atá na'a auuyaúj; ayée pu che'atá na'a ájtee.

¹⁷ A'fí pu ajta raaté'ítiee a'fjna í jaxu'u. Ayee pu che'atá na'a tiraaté'ítie matjj tí'ljri'ire í teteca. Ayee pu ájtee a'achú cumu huaicate japuan anxívi meetro.

¹⁸ Ajta í jaxu'u, tetej pu jín ájtaavijhuaca'a mej miyen ratamuá'amua tijín jaspe. Ajta a'fín í chajta'a, nain pu jín taavijhuaca'a a'fjna jime'e í oro ti naa té'ajtaave'e tjj í viidrio.

¹⁹ Ajta a'fjna í ti tajé'este, ti ajta japuan ájtaavijhuaca'a a'fjna í jaxu'u í ti jín curé'anami'i í chajta'a, naa pu rí'i tí'irúurijhuaca'a tjj na'a ti é'esejre'e a'fjna jime'e í tetej ti huápi'i tí'ijnajche. A'ijna ti sejj, a'fín pú'eene'e í jaspe. Ajta í ti hua'apua, zafiro pu pírici. Ajta í ti huaíca, a'fí pu pú'eene'e a'fjna í ágata ti sííchira'a. Ajta í ti muácua, a'fí pu pírici í esmeralda, ti rú'arara'a.

²⁰ Ajta í ta'anxívi, a'li pu a'fín pú'een a'fjna í ónice ti yú'uxare'e. Ajta í ta'arájsevi, a'fí pu pírici a'fjna í cornalina ti í'ipa'u. Ajta

í seij, í ti aráhua'apua, crisólito pu pírici ti teúmuara'a. Ajta í seij, í ta'aráhuaiica, berilo pu pírici ti rú'arara'a seijre'e, í ti ajta cǎj caj tǎ'iteuumuara'a. Ajta í ti aramuáacua, a'íi pu pírici í topacio ti naa tǎ'iteuumuara'a, ti ajta naa tǎ'itatjaz. Ajta í seica, ayée pu tǎ'een. Í ti tamuáamuata'a, a'íi pu pírici í crisoprassa ti naa tǎ'iteuumuara'a, ti ajta cǎj tǎ'iru'arara'a. Ajta í ti tamuáamuata'a japuan seij, jacinto pu pú'een ti taijravi'in jín nacamua. Ajta a'íin ti tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase, a'ii pu a'íin pú'een'e'e a'íjna í amatista ti naa tǎ'íjámua'ara.

²¹ Ajta a'íjna í puéerta ti tamuáamuata'a japuan hua'apua ará'ase, a'íi pu jín taavíjhuaca'a a'íjna jime'e í perla, seij ajta seij í puéerta, seij jime'e í perla. Ajta í caaye jetze, nain pu oro jín taavíjhuaca'a ti ajta ayén naa tǎ'itatjaz tǎj a'íjna í viidrio.

²² Neajta nu niyen raasej ti caí teyuu méle é'ehua'acaa a'ujna chajta'a a'íné a'u ti na'a a'ujna chajta'a miyen rana'amiche me'íjna í tavástar'a, í Dios, a'íin ti nain jín antiújmua'aree, majta me'íjna í Cáne'a.

²³ Capu ajta ruxe'eve'e ti a'íin xicaj hua'atátzavi'ira tújca'ari tzajta'a huá'a japua í teite. Capu ajta ruxe'eve'e ti a'íin máxcira'i tátzave'e tíca'ari tzajta'a, a'íné a'íjna í ti Dios jín rusej temastájye'i, a'ii pu a'íin pú'een ti hua'atátzavi'ira huá'a japua. Ajta, a'íjna í Cáne'a, a'ii pu a'íin pú'een í tatzari ti huá'a jemi huatátza.

²⁴ Ajta a'íjna ti hua'atátza huá'a japua í mej me'uun huachéjme chajta'a, a'íi pu hua'atátzavi'ira a'ame huá'a japua a'ímej í mej seij chuéjra'a japua é'eme'ecan.

Majta a'íime í mej tihuá'ajte'e a'ímej í mej yen huachéjme í chaanaca japua, a'úu mú a'uvvé'uju' muá'aju'u u chajta'a mej mi rǎ'i tiraateájtuanaani í Dios nain jime'e í mej jín rutémua'ave'e, majta nain jín mej tǎ'íjcha'ii ti jeíhua huápi'i tǎ'íijnajche.

²⁵ Camu ja'anáj te'iteánajsin tújca'ari tzajta'a a'u ti é'epueerta a'ujna chajta'a. Capu ajta ja'anáj huatética'ari a'ujna.

²⁶ A'uu mú ye'ará'asin í mej ve'ecán jín títetatej, ajta í ti jeíhua huápi'i tǎ'íijnajche, ti ajta naa tǎ'iseijre'e. Ayee mú raruuren matǎj mena'a pua'amé seij chuéjra'a japua mej é'eme'ecan.

²⁷ Capu ri'írǎista a'ame ti tǎ'iti ti xána'avi'ire'e pú'een a'uun a'uteáturan a'ujna chajta'a. Capu ajta hua'atá'acare'en mej mi me'uun a'uteárute a'íime í mej a'ij pua'a ti'ititújcha'ii na'ari a'íime í mej tǎ'ihua'itaca sino a'íime mu'u me'uun a'uteáruti í mej jíme'en ayén té'eyu'usli a'ij mej ánte'arua a'íjna jetze í yu'uxari í mej miyen ruurican huateáturan me'íjna jemi í Cáne'a.

Jíme'en í játe'ana, ajta í ciyey ti a'uun é'eseijre'e

22 Aj pu 'i tinaatasejrate a'íjna í játe'ana ti jetzen 'airáanej a'u ti a'utéjvee í ipuari ti jetzen acájca í Dios, ajta a'íjna í Cáne'a. Ajta a'íjna í jaj ti mi'íye, temua'a pu naa tiú'ujmua'ati. Naa pu ajta tǎ'itatjaz tǎj í cristal. A'ii pu a'íin pú'een í jaj í ti caí ja'anáj ateáxi'isin.

² Já'ita'a pu mi'íye í caaye jetze ti a'uun a'utaníne'i í chajta'a jetze.

Ajta, ciyey atavéejme'ecaa a'utí e'leve'e'ástime í jaj, seica a'u ti pújme'en, ajta seica u jetze

pújme'en. A'ii pu a'fín pú'een a'fjna í cìyej í mej jín ruuri muá'ara'ani. Tamuáamuata'a japuan hua'apua pu ará'ase í ti jín taaca tǐj na'a seǐj máxcira'i jetze pǐt'irijca, aj pu 'ij ajta seica jín taca'an a'fjna í cìyej. Ajta í xamua'ira'an, ayée pu tǐ'ivaire'e mej mi me'fjna jín huaújrujte'en a'fime í mej seǐj chuéjra'a japua é'eme'ecan.

³Capu ché'e a'uun seǐre'e a'ame í ti'iti ti Dios ayén tiraaxǐ'epi'intare ti ayén puajtzi tiraatá'an sino a'úu mú a'ujté'e muá'aju'u í Dios jamuan, majta a'fime í mej me'uun huachéjme me'újna chajta'a jamuan a'fjna í Cáne'a. A'fii mú tiu'uta'ájta, majta a'fime í mej tǐ'ivaire'e, a'fii mú raná'amiche'e muá'aju'u.

⁴A'fii mú jemin seǐre'e muá'aju'u, ajta aj pu e'eseǐre'e a'ame aj huá'acuaatze'e a'ij ti ántehuaa a'fjna.

⁵Capu ché'e ja'anáj huatética'ari a'ujna. Capu ché'e ruxe'leve'e a'ame mej miyen tatzari jín huateújtzavil'i na'ari ayén ti hua'utétatzavil'in í xicaj, a'iné a'fii pu tavástar'a ti ajta Dios pú'een, a'fii pu hua'atátzavil'ira a'ame. Majta a'fime, a'fii mú tǐ'alíta muá'aju'u tǐj na'a rusén jime'e.

Tǐ'ij uvé'enen í Ciriistu'u

⁶Aj pu 'i ayén tinaatá'ixaa tǐjín:

—Ayee pu hui ti'ayajna a'ij nej tǐ'imua'ixaate'e a'iné tzáahuatil'ira'a nu jín ti'ixa. Ajta a'fín tavástar'a, a'fjna ti u ya'uta'íteca'a í ruxéjniu'uca tǐ'ij huá'a jemi huateáuran a'fimej í mej Dios jetze me'ecan tǐ'ixaxa'ata'a, a'fii pu ari naata'íteca'a i nej ta japua tǐ'ivaire'e nej ni tihua'utaseǐjrate'en a'fimej í mej ravaire'e í Dios a'ij ti tiú'ujxe'leve'e ti ca'anacan ayén teja'uré'enen.

⁷—Me'ecui xaa, nee nu hui mú a'uvé'emé'e na'ame.

Rǐ'i pu tiraatá'aca a'fjna ti ayén araúrasten a'ij ti té'eyu'usi'i a'fjna i yu'uxari jetze.

⁸Neajta inee, i nej i'i Juan, nee nu ne'fín pú'een nej ráanamujri'i, neajta nej raaseǐj a'ij ti té'eyu'usi'i a'fjna jetze i yu'uxari. Jíme'en nu'u niyen tiráanamujri'i, neajta tiu'uséj, aj nu ni niyen aicántutzi a'u ti e'era'fíicajme a'fjna í ti ta japua tǐ'ivaire'e, ti ajta tinaataseǐjrate nej ni raateánajche. Aj nu ni raatenáachejche'en nicu.

⁹Ajta a'fín, ayée pu tinaatá'ixaa tǐjín:

—Capej hui piyen neruure, mú'ee, a'iné ayée nu che'atá nena'a tǐ'ivaire'e í Dios jemi patǐj mú'ee, ajta matǐj majta a'fime í a'ihuáamu'a í mej Dios jetze me'ecan tǐ'ixaxa'ata'a, majta matǐj mena'a pua'amé araúraste a'ij ti té'eyu'usi'i a'fjna jetze i yu'uxari. Patá'aj pe'fjna huateánajche í Dios.

¹⁰Aj pu 'i ayén tinaatá'ixaa tǐjín:

—Capej hui rá'avaata í niuucari ti a'fjna jetze á'ayu'usi'i i yu'uxari, ti ajta Dios jetze me'ecan ti'ixa, a'iné pu'uri tǐn a'ájna teja'uré'enejsin a'ájna xicáara'an jetze tǐ'ij naǐjmi'i te'entipua'ari.

¹¹Ajta í ti hui a'ij pua'a ti'itijcha'ii, ché'e auj ayén a'ij pua'a ti'itijcha'ii. Ajta í ti xána'avi'ire'e, ché'e auj xána'avisil'i seǐjre'e. Ajta í ti rǐ'éene'ecán jín seǐjre'e í Dios jemi, ché'e auj ayén rǐ'i tǐ'iseǐre'e á'ara'ani.

¹²'iMe'ecui xaa! Nee nu hui ca'anacan mú a'uvé'emé'e na'ame nej ni hua'utá'an a'ij ti tiraamuá'itín, nej ni niyen tihua'utá'an matǐj mena'a pua'amé í mej tiraamuá'ití, seǐj ajta seǐj, a'ij ti tiraavǐjte'e.

¹³Nee nu ne'ín pú'een i ta'amuájca, neajta i nej tu'uvé'eteajti, neajta ne'ín pú'een i nej jécua imuá huatasejre, neajta ne'ín pú'een i nej yen seíire'e na'ame tǵ na'a rusén jime'e. Nee nu neajta ne'ín pú'een i nej nejmí'i huatasejre tǵ'ij caí xi ti'iti mé'e seijre'eca'a, neajta nu ne'ín pú'een i nej nain ancuré'asin tǵ'ij te'entipua'ari tǵ na'a ti íjii tǵ'iseijre'e.

¹⁴Rí'i pu tihua'atá'aca a'ímej í mej tǵ'ija'usica í tiú'ujciixi tǵ'ij ayén tihua'uci'iti mej me'íjna jetze ráacua'ani í ciyej í mej jín ruuri huateáturan, mej mi majta me'uun a'uteárute me'újna chajta'a me'íjna jetze a'u ti é'epueerta.

¹⁵Ajta á pua'acié, a'úu mú a'uté'uu muá'aju'un a'íime í mej a'ij pua'a titetiújcha'íi, majta a'íime í mej tǵ'ichahuaara, majta a'íime í mej ruxána'acire'e. A'íi mú majta á pua'acié a'uté'uu muá'aju'un a'íime í mej tǵ'itecui'ica, majta í mej rana'amiche í ti caí Dios pú'een, majta matǵ mena'a pua'amé í ti ayén tihua'aráanajche ti hua'itzi pú'een, majta í mej tǵ'ihua'itaca.

Jesús pu te'anxájta

¹⁶—Inee, i nej Jesús pú'een, nee nu u ya'uta'íteca'a mú'ejmi jemi ne'íjna ti nevaire'e tǵ'ij a'íin te'anxájta huá'a jemi a'ímej í mej me'uun e'etiújse'íri mej mi raateánajche í Dios. Nee nu ne'íjna jetze huanéj í David teecan. Nee nu huácixa'ara'an pú'een a'íjna í David.

A'íin ti huatéeviche raatá'ineesin ti uvé'enen

¹⁷Ajta a'íin xiéjniu'ucare'ara'an í Dios, ajta a'íin ti auchén huatéeviche, ayéé mú ti'ixa tǵ'jín:

—Ché'e mú a'uvé'eme'en.

Ajta í ti ranamua, ché'e ajta a'íin ayén tiu'utaxáj yee:

—Ché'e a'íin mú a'uvé'eme'en.

Ajta í ti jetzen á'ujca'ane ti ayén tira'ará'astijre'en, ché'e ja'ati ti na'a ayén mú a'uvé'eme'en, ché'e ajta huápua'a ra'ancuré'an í jaj ti jín ruuri huateáturan.

A'íi pu taatájeevi í Jesús

¹⁸Ayee nu niyen tihua'a'íjcatele ja'ati ti na'a ti ranamua a'ij ti té'eyu'usi'i a'íjna i yu'uxari jetze ti Dios jetze me'ecan ti'ixa, ti pua'a ja'ati ayén seicié tiu'utaxáj, Dios pu puaíjtzí raatá'asin a'ij ti té'eyu'usi'i a'íjna jetze i yu'uxari.

¹⁹Ajta ti pua'a ja'ati ra'uré'uuna í ti'iti ti a'íjna jetze té'eyu'usi'i ti Dios jetze me'ecan ti'ixa, Dios pu ajta rá'arí'ira a'íjna tǵ'ij caí ché'e ráaci'iti ti a'íin a'íjna jetze ráacua'ani a'íjna í ciyej ti jín ruuri á'ara'ani. Capu ajta ché'e ayén tǵ'ijci'iti ti a'íin a'uun a'uteárute í chajta'a jetze a'u ti Dios huatéúra'ate. Ayej té'eyu'usi'i a'íjna i yu'uxari jetze.

Juan pu ayén te'evé'eniuuve

²⁰Neajta inee, i nej te'anxájta ne'íjna jime'e, ayéé nu ti'ixa ne'íjna jime'e ti ayén ti'ayajna nej ca'anacan mú a'uvé'emé'e na'ame.

Ché'e ayén teja'uré'enen, patá'aj yé uvé'enen, tavástar'a, mi pej Jesús pú'een.

²¹Ché'e a'íin tavástar'a ti ajta Jesús pú'een, ché'e a'íin rǵ'íi tihua'utá'an a'ímej í mej teitestemua'ame'en pú'een í Dios. Ché'e ayén teja'uré'enen. Aye pu te'entipua'areca'a í niúucare'ara'an í tavástar'a.